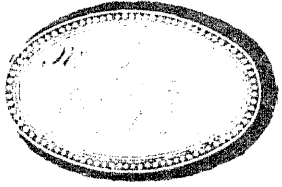

86
6-6

2 400 40 **Safes** MADE IN SPAIN

del colg^o de la comp^a de J^{os} de gran^a R. 1659 S^o 3° C.

COMPENDIVM
OMNIVM OPERVM
EXIMII VIRI ERVDITISSIMI Q.
DOCTORIS,

D. Martini ab Azpilcueta Nauarri
SACRI APOSTOLICI Q. ORDINIS
Canonicorum Regularium S. Augustini,
ALPHABETICO ORDINE ACCOMMODATVM.

Vna cum allegationibus, & attestationibus Theologorum, Philosophorum,
atque vtriusque Iuris Interpretum.

*Collectum per R. D. IACOBVM CASTELLANVM
TARVISINVM, Sacrae Theol. Doct.*

C V M P R I V I L E G I I S.

VENETIIS. M D X C

Apud Robertum Meietum.

ILLVSTRISSIMO,
AC REVERENDISSIMO
DD. MICHAELI
PRIOLO
EPISCOPO VICENTINO.

VM primum ex TARVIS. ad tuam Illustris-
sime Praesul Diocesim accessi, ea fuit mens, ut et om-
nem in eam à te mihi demandatam animarum curam
diligentiam conferrem, et me quacunque ratione pos-
sem beneficij tui memorem, gratumq. prestarem. Ex
quo factum est, ut omnibus Philosophia, atque Sacrae Theologiae
difficilioribus studijs omissis, cum me in illud, quod omnium pra-
stantissimum, atque Parochis omnibus pernecessarium Casuum Con-
scientiae studium contulisset, et relictis omnibus uni MARTINO
NAVARRO viro admodum Pio, omniumq. Doctrinarum ge-
nere instructissimo applicuisset, tanta in eius scriptis legendis perfrue-
bar voluptate, ut non mihi satis fuerit semel, ac iterum legere; sed
tertio quoque omnia eius opera peruolutare decreuerim. Neque eo con-
tentus, ut illum ad manus semper haberem, atque unico (si fieri pos-
set) intuitu omnia eius fundamenta pro dilucidandis occurrentibus
difficultatibus mihi forent parata, IN DICEM copiosissimum com-
posui, quo solo omnes mihi propositas in casibus conscientiae dubitatio-
nes tollere possem. Uiderunt multi opus, rogareq. coeperunt, ut ad

omnium publicam utilitatem typis excusum proponerem. Quorum voluntati, cum me, non mihi uni, sed omnibus natum esse cognouerim, morem gessi. Et propterea cepi magno adhibito labore, opus reuifere, corrigere, augere, & quantum in me fuit, ad eam formam redigere, ut omnes eam, quam sperabant, utilitatem facile capere possent. Cumq. esset edendum non multum, diuq. mecum cogitavi cuius tutelam illud commendarem, Tu enim statim PRAESVL PRAESTANTISS. mente occurristi vnus, quem dignum existimaui, cui laborem hunc meum dicarem tanquam obseruantie in te mee prestantissimum testimonium. Tanta enim est suauitas ingenij tui, tanta in omnes humanitas, Summa in Deum Religio, optima morum probitas, eximia ad colendam virtutem propensio, ut nemo reperiatur, qui Te non suspiciat, qui Te non admiretur, atque ad Te diligendum maxime non alliciatur. Quibus ego argumentis adductus, Tibi semper ero addictus ita, ut nihil vnquam pratermittam, quo & Tibi, & reliquis omnibus aliquod beneuolentie in te meae testimonium, indicij argumentum, gratiq. animi, non omnino quale velim, sed quale potero, monumentum non derelinquam. Accipe interim ANTISTES INTEGRIME Munusculum hoc, quod in tuo apparere Nomine uolum, meq. tibi, & deditis, & deuotiss. esse cognosce. Vale.

Illustrissimæ, ac Reuerendiss. D. tuæ

Addictissimus S.

Jacobus Castellanus.

IACOBVS CASTELLANVS
LECTORI OPTIMO
SALVTEM.

ABVLAM hanc copiosissimam, quæ omnia, ab eximio viro, Pio pariter, eruditissimo, omniumq. scientiarum genere instructissimo MARTINO NAVARRO in omnibus suis operibus comprehensa, ita ad Compendium redigit, ut merito possit ipsa dici Compendiū, quæq. non nisi maximis meis laboribus, atque vigilijs est constructa, Benignissime LECTOR, accipe. Sciasq. me plurimum insudasse, ut ea, quæ dicuntur in ordinem redigerentur, sed non potuit hoc ad amissim à me obtineri: cum & varijs locis, & varijs propositis sint adducta. Quia tamen quod potui, non omisi, quæ non defuit bona voluntas sufficiat.

Addidi ferè vbique rerum principalium (ubi ex Authore non habentur) definitiones ex Siluestro, vel alijs, quod ubi fiet Crux †. indicabit. Cætera, quæ Authoris sunt, ut locus appareat, ex quo desumuntur signum hoc ¶ manifestat.

Restat, ut non ignores Tabulam hanc, veluti seminarium esse ad dissoluendas, omnes, quæ possunt occurrere, præcipue, quo ad conscientiam, quæstiones. Quælibet enim mota quæstio, vel formaliter, & explicite in hac Tabula continebitur, & dissoluetur, ut an iudex Arbiter in quolibet loco, sententiam ferre possit, quam non erit difficile inuenire sub aliquo ipsius quæstionis

termino, verbo Arbiter, verbo Sententia, verbo Iudex. Vel fal-
 tem continebitur fundamentaliter, & implicite, ita ut si quæra-
 tur sub aliquo termino ex quibus illa constat, fundamentum ap-
 pareat, quo dissoluuntur. Ut si quis quærat: An votum magis
 liget, quàm iuramentum, videat in verbo Votum, vel in verbo
 Iuramentum, & ex his, quæ utrobique dicuntur quæstionem dis-
 soluet. Tu interim Lector optime, meis vigilijs assidue utere, &
DEVM OPT. MAX. promeroges. Vale.

OPERA NAVARRI HAC TABULA COMPREHNSA

*Huius Præclarissimi Viri opera omnia ad duo Capita rediguntur. Quædam enim
 appellantur Commentaria. Quædam Consilia. Commentariorum quatuor
 sunt Tomi. Consiliorum verò due Partes. Quæ autem singuli
 contineant subiectus Index notabit.*

T O M V S P R I M V S.

COMMENTARIUS Cap. inter verba. 2. q. 2. in quo de gloria,
 honore, laude, ac bona fama, eorumq. contrariis traditur.
 Continetque iste Commentarius tria præludia, & sex Conclu-
 siones.

- 1 Conclusio. Non debere quem de laude falsa gaudere, sed tritari.
  - 2 Conclusio. Debere nos vituperio falso gaudere.
  - 3 Conclusio. Sufficere nobis laudem conscientie nostræ.
  - 4 Conclusio. Laudem vnus tantum interdum parere gloriam.
  - 5 Conclusio. Licere desiderare gloriam illaq. frui.
  - 6 Conclusio. Detractionem, siue Murmurationem esse peccatum.
- Commentarius Primus, de Regularibus, de Fine principali, & paupertate
 ipsorum in cap. cui portio. 12. q. 1.
- Commentarius Secundus, de regularibus, de dominio bonorum ipsorum
 in cap. non dicatis. 12. q. 1.
- Commentarius Tertius, de regularibus, de quibusdam institutionibus, &
 potestatibus Prælatorum in cap. nullam. 18. q. 2.
- Commentarius Quartus, de regularibus, de stabilitate, & transitu ipsorum
 in cap. statuimus. 19. q. 3.
- Commentarius de Alienatione rerum ecclesie in principium, & Glossam
 summæ. 12. q. 2.
- Et de spolijs Clericorum in cap. non liceat Papæ. 12. q. 2.
- Commentarius de Vfuris in principium. cap. si fœneraueris. 14. q. 3. Et conti-
 net vigintiduo Notabilia.
- Tractatus de Reditibus Beneficiorum Ecclesiasticorum, seu Commenta-
 rius in cap. quoniam quicquid. 16. q. 1. Et continet tres Quæstiones.
- 1 Quæstio. An mortaliter peccent beneficiarij ecclesiastici superflue, aut
 profane redditus suorum beneficiorum impendentes.
  - 2 Quæstio. An tales non solum peccent, sed etiam teneantur ad restitutio-
 nem.

OPB

3 Quæstio. An beneficiarij possint testari.
 In fine autem annexum est quoddam propugnaculum Apologiæ S.D.N.Gregor. XIII. dicatum.
 Commentarius in cap.humanæ aures.22.q̄.5. De veritate responsi, partim verbo expressi, partim mente concepti. Et continet tres Quæstiones.
 1. Quæstio. An N. Coram Deo mentitus fuerit.
 2. Quæstio. An peierauerit coram Deo, licet non sit mentitus.
 3. Quæstio. An (esto non mentitus fuerit, nec peierauerit) alia ratione peccauerit.
 Commentarius in cap.in loco benedictionis. 5.q̄.4. De Silentio in diuinis officiis, præsertim in choro seruando.
 Commentarius in ca.cum minister. 23.q.5. de finib.humanorum Actuum.
 Commentarius in septem Distinctiones, de pœnitentia.
 Distinctio 1. Continet tria præludia.& cap.88.
 Commentarius distinctus super cap.in Leuitico, in eadem Distinctione prima.De Iubileo, & Indulg.& continet 34. Notabilia. Vbi declarat Primo dictum, §. in Leuitico à Notab. 1. vsque ad 7.
 Secundo, Extrauag. Antiquorum. de pœn. & rem. à Not. 7. vsque ad 12.
 Tertio, Extrauag. Vnigenitus. eod. tit. à Not. 12. vsque ad 24.
 Quarto, Extrauag. Quemadmodum. eod. tit. à Not. 24. vsque ad 31.
 Quinto, Extrauag. Indictionis Anni Iubil. Gregor. XIII. Notab. 32.
 Sexto, Extrauag. eiusdem suspensionis. Notab. 33.
 Commentarius Distinct. 2. cum suis capitulis & paragraphis.
 Commentarius Distinct. 3.
 Commentarius Distinct. 4.
 Commentarius Distinct. 5.
 Commentarius Distinct. 6.
 Commentarius Distinct. 7.

T O M V S S E C V N D V S .

MANVALE Confessariorum, & Pœnitentium. Continet decem Præludia, & 27. Capita.
 Primum prælud. De essentia, & dignitate animæ rationalis.
 Secundum, De Anima potentiis.
 Tertium, De iisdem quatenus est Rationalis.
 Quartum, De summa beatitudine, & miseria.
 Quintum, De Passionibus, & habitibus Animæ.
 Sextum, De Actibus Animæ humanis.
 Septimum, De merito, seu Demerito.
 Octauum De peccato originali, & actuali.
 Nonum, De peccato mortali, & veniali.

Decimum

Decimum, De pœnitentiæ Sacramento.
 Primum Caput, De Contritione.
 Secundum, De Confessione.
 Tertium, De Satisfactione.
 Quartum, De potestate, scientia, bonitate Confessoris.
 Quintum, De interrogationibus faciendis.
 Sextum, De peccatorum circumstantiis.
 Septimum, Cap. de seruanda fama proximi in Confessione.
 Octauum, De sigillo Confessionis.
 Nonum, De iteratione Confessionis.
 Decimum, Quomodo Confessarius debeat excipere pœnitentem.
 xi. De primo præcepto Decalogi, de colendo Deo.
 xii. De secundo præcepto. Non vane iurando.
 xiii. De tertio præcepto. Festorum obseruantia.
 xiiii. De quarto præcepto. Honore parentum.
 xv. De quinto præcepto. Non occidendo.
 xvi. De sexto præcepto. Non Mæchando.
 xvii. De septimo præcepto. Non furando.
 xviii. De octauo præcepto. Non false testando.
 xix. De nono præcepto. Non concupiscendo vxorem proximi.
 xx. De decimo præcepto. Et consiliis Euangelicis.
 xxi. De quinque præceptis Ecclesiæ.
 xxii. De Septem Sacramentis,
 xxiii. De septem vitiis capitalibus.
 xxiiii. De operibus misericordiæ, & sensibus exterioribus.
 xxv. De peccatis diuersorum statuum.
 xxvi. Quomodo se gerere debeat confessarius erga confessum.

xxvii. De censuris Ecclesiæ.
 Excommunicatione.
 Suspensione.
 Interdicto.
 Irregularitate.

In eodem capite xxvii. multa alia adiungit, videlicet, De
 De pollutione Ecclesiæ.
 De casibus reseruatis.
 Præsentatione Confessar.
 Regulis Confessar.
 Conscientia.
 Opinione eligenda.

Commentarius de Oratione, & Horis Canonicis, atque aliis Diuinis officiis. cuius titulus est Enchiridion, seu Manuale de Oratione. Continet ca. 22.
 Primum Cap. de præludiiis continet 33. Conclusiones.
 Secundum continet textum, & sex Conclusiones.

Tertium,

Tertium, De Hora orandi tangit 78. Conclusiones.
Quartum, De gestu orandi, tangit 17. Conclusiones.
Quintum, De loco orandi habet 41. Conclusiones.
Sextum, De mala, & bona oratione. 49. Conclusiones.
Septimum, De obligatis ad recitandum. 35. Conclusiones.
Octauum, De bonitate orantium. 6. Conclusiones.
Nonum, De oratione dormientis. 9. Conclusiones.
Decimum, De integritate Horarum. 68. Conclusiones.
xi. De causis excusantibus ab Horis. 32. Conclusiones.
xii. Super cogitatu extrario. 7. Conclusiones.
xiii. De Attentione in orando. 61. Conclusiones.
xiiii. De preparatione ad recitandum. 5. Conclusiones.
xv. De re à recitatione aliena. 3. Conclusiones.
xvi. De impedimento attentionis. 80. Conclusiones.
xvii. De occasionibus bene recitandi. 50. Conclusiones.
xviii. Cap. circa nouem illationes, & tangit 108. Conclusiones.
xix. Continet 18. Conclusiones, & certas orandi formulas.
xx. Conciliat nonnulla Doctoris Medine, & ipsius Auctoris.
xxi. Tractat 37. Concordias inter Sotum, atque ipsum Auctorem.
xxii. Quædam Miscellanea, de oratione comprehendit.
Adiungit quædam extraria Miscellanea.
Et præsertim de Psalterio, & Rosario B. MARIE.

T O M V S T E R T I V S.

Si quando, De rescriptis.
 Cum contingat. eod. titul.
 Nouit de Iudiciis.
 Accepta, De restitutione spoliator.
 Ita quorundam, De Iudiciis.

Commentarius in Rubricam de Iudiciis.
Commentarius de datis, & promissis. in extrauag. Greg. XIII.
Relectio in cap. si quando. continet Præludia quinque.
Exceptiones xxxi.
Confutationem contrariorum.
Auctarium prælectionis.
Relectio cap. cum contingat, continet 15. Causas nullitatis.
Re-

Remedia septem.

Commentarius in Rubricam de Iudiciis, tractat de iudicio, siue de iudiciali processu sumpto iudicio pro iudicandi actu.
Relectio in cap. Nouit, continet sex Notabilia.
Primum, Deum omnia nosse.
Secundum, Nullam creaturam omnia scire.
Tertium, Supremam iurisdictionem mere laicam sic esse penes Papam.
Quartum, Correctionem fraternam sic definiri, & sic præcipi.
Quintum, Denunciationem Canonicam sic definiri, & quo ordine ad eam deueniatur.
Sextum, Iurisdictionem Ecclesiasticam extendi ad cognoscendum de omni peccato mortali, cuiuslibet Christiani etiam laici, ad finem liberandi eum ab illo.
Relectio cap. Accepta, continet diuisionem, & casum.
Confirmationes decem.
Oppositiones decem cum suis multiplicatis solutionibus.
Relectio. cap. ita quorundam, tractat de rebus Saracenis deferri prohibitis, & ibi de censuris in eo latis disputatur. Continet autem vndecim Notabilia.
Primum Not. de Summa principaliter contentorum.
Secundum, De cupiditate, sæuitia, crudelitate.
Tertium, De necessitate manifestandi se Christianum.
Quartum, De verbo Saracenus, vnde dicatur, & cui conuenit.
Quintum, De propria, & lata significatione huius verbi Arma.
Sextum, Quod per delationem Armorum hic vetitam non omnis eorum materia vetatur.
Septimum, Quod verba (Lignamina Galearū) barbara sint, & quæ includant.
Octauum, Qui sint deferentes, vsu ministrantes, & quomodo differunt.
Nonum, Quare plus peccet Christianus iuuans Saracenos, quam ipsi.
Decimum, Quod subministrans necessaria Saracenis in bello, incidunt in penas huius Cap. & quæ sint illeg.
Vndecimum, Quod Galeas Saracenicæ, & Naues Piraticas gubernantes incidunt in hunc Canonem.
Commentarius de datis, & promissis continet xxxii. Notabilia, quæ non possunt bene summari.

CON-

CONSILIORVM

DVAE SVNT PARTES.

Continent autem Responsiones ad diversas sibi propositas difficultates: Quae ordinatae sunt per titulos iuxta Titulorum Decreti ordinem dispositas.

PRIMA Pars habet Titulos in subscripto ordine contentos.

A

De Aetate, & qualitate, & ordine, & c. Lib. 1.

De Appellationibus. Lib. 2.

B

De Baptismo, & eius effectu. Lib. 3.

De Bigamis. Lib. 1.

C

De Causa possessionis. Lib. 2.

De Celebratione Missarum, Sacramento Eucharist. & Divinis officiis. Lib. 3.

De Censibus, Exactionibus, & Procuratoribus.

De Clericis peregrinis. Lib. 1.

De Clericis non residentibus. Lib. 3.

De Clerico ægrotante. Lib. 3.

De Cohabitatione Clericorum, & Mulierum. Lib. 3.

De Concessione Præbendarum. Lib. 1.

De Confessis. Lib. 2.

De Consecratione Ecclesiæ, vel Altaris. Lib. 3.

De Constitutionibus. Lib. 1.

De Consuetudine. Lib. 1.

De Conuersione coniugatorum. Lib. 3.

De Conuersione Infidelium. Lib. 3.

De Corpore vitiatis. Lib. 1.

D

De Decimis, primitiis, oblationibus, Lib. 3.

De Deposito. Lib. 3.

De Donationibus inter virum, & uxorem. Lib. 3.

E

De Electione, & electi potestate. Lib. 1.

De Emptione, & venditione. Lib. 3.

F

De Feudis. Lib. 3.

De Fideiusforibus. Lib. 3.

De Fi-

De Filiis presbyterorum. Lib. 1.

De Foro competenti. Lib. 2.

H

De His, quæ vi, metusve causa fiunt. Lib. 1.

De His, quæ fiunt à prælato. Lib. 3.

De His, quæ fiunt à maiore parte Capituli.

I

De Immunitate Ecclesiarum. Lib. 3.

De In integrum restitutione. Lib. 1.

De Iudiciis. Lib. 2.

De Iureiurando. Lib. 2.

De Iure patronatus. Lib. 3.

L

De Locato, & Conducto. Lib. 3.

M

De Maioritate, & obedientia. Lib. 1.

De Mendicantibus. Lib. 3.

N

Ne Clerici, vel vouentes. Lib. 3.

O

De Observatione ieiuniorum. Lib. 3.

De Officio Vicarij. Lib. 1.

De Officio legati. Lib. 1.

De Officio iudicis ordinarij. Lib. 1.

De Officio iudicis. Lib. 1.

P

De Pactis. Lib. 1.

De Parochis, & alienis parochianis. Lib. 3.

De Præbendis, & Dignitatibus. Lib. 3.

De Præscriptionibus. Lib. 2.

De Probationibus. Lib. 2.

De Procuratoribus. Lib. 1.

R

De Rebus Ecclesiæ non alienandis. Lib. 3.

De Regularibus. Lib. 3.

De Religiosis domibus. Lib. 3.

De Reliquiis, & veneratione Sanctorum. Lib. 3.

De Renunciacione. Lib. 1.

De Rescriptis. Lib. 1.

De Restitutione Spoliorum. Lib. 2.

S

De Sacra Vnctione. Lib. 1.

De Sententia, & re iudicata. Lib. 1.

De Se-

De Sepulturis. Lib. 3.
De Seruis non ordinandis, & manumissione. Lib. 3.
De Sequestratione possessionum. Lib. 2.
De Solutionibus. Lib. 3.
De Statu Monachorum. Lib. 3.
De Summa Trinitate, & Fide Catholica. Lib. 1.

T

De Temporibus ordinationum, & qualitate ordina-
dorum. Lib. 1.
De Testamentis. Lib. 3.
De Testibus, & Attestationibus.

V

De Voto. Lib. 3.
Vt lite pendente.

SECUNDA CONSILIORVM PARS subiectos Titulos continet.

A

DE Accusationibus, & Inquisitionibus. Lib. 1.
De Adulterijs, & Stupro. Lib. 5.
De Apostatis, & reiterantibus. Baptisma. Li. 5.

C

De Celebratione Missarum Lib. 5.
De Censibus Lib. 5.
De Clandestina desponsatione Lib. 4.
De Clerico excommunicato Lib. 5.
De Clerico non ordinato Lib. 5.
De Cognatione spiritali Lib. 4.
De Concessione præbendæ.
De Conditionibus appositis Lib. 4.
De Consanguinitate, & Affinitate. Lib. 4.
De Constitutionibus.
De Crimine falsi. Lib. 5.

D

De Desponsatione impuberum. Lib. 4.
De Diuortijs. Lib. 4.
De Donationibus. Lib. 5.

E

De Eo qui ducit in matrimonium, quam polluit per adulterium. Lib. 4.

I

De

F

De Frigidis, & Maleficiatis. Lib. 4.
De Furtis. Lib. 5.

H

De Hæreticis. Lib. 5.
De His, quæ vi. Lib. 5.
De Homicidio. Lib. 3.

I

De Iniurijs, & damno dato. Lib. 5.
De Iudæis, & Saracenis. Lib. 5.

M

De Magistris. Lib. 5.

N

Ne Prælati vices suas. Lib. 5.

O

De Officio Vicarij.
De Officio Iudicis ordinarij.

P

De Pactis.
De pœnis. Lib. 5.
De Pœnitentijs, & remissionibus. Lib. 5.
De Priuilegijs. Lib. 5.
De Procuratoribus.
De Purgatione vulgari. Lib. 5.

Q

Qui filij sint legitimi. Lib. 4.

R

De Raptoribus incendiarijs, & violatoribus rerum
Ecclesiasticarum. Lib. 5.
De Rebus Ecclesiæ non alienandis. Lib. 5.
De Regularibus.
De Renunciatione.
De Rescriptis.

S

De Secundis nuptiis. Lib. 4.
De Sententia Excommunicationis. Lib. 5.
De Sepulturis.
De Simonia.
De Solutionibus.
De Sortilegijs. Lib. 5.
De Sponsalibus. Lib. 4.
De Successione ab intestato.

T

De Temporibus ordinandorum.

De

De Verborum significatione. Lib. 5.
De Vfuris. Lib. 5.

Commentarius imperfectus, De lege Pœnali super cap. Fraternitas. 12. q. 2

TOMVS QVARTVS

Continet opuscula quædam.

RIMVM, De Detractione, Fama, & eius restitutione, & est.
sexta Conclusio super Cap. Inter verba. ij. q. 3.
Secundum, De Cambijs. in principium cap. fin. de vfuris.
Tertium, De Eleemofina in Cap. Quiescamus. 42. distinct.
Quartum, De Necessitate defendendi proximum ab iniuria, & morte spiri-
tuali, & corporali. in cap. non inferenda. 23. quæst. 3. ad declaranda certa lo-
ca in Manuali.
Quintum, De Incompatibilitate Beneficiorum.
Sextum, De Simonia mentali, in cap. fin. de Simonia.
Septimum, De Furto notabili. in ca. fin. 14. q. 6. & de Homicidio casuali.
Octauum, De Fama, & Infamia in cap. non sunt audiendi. ij. quæst. 3.
Nonum, Imperfectum de lege pœnali.

TOMVS QVINTVS.

ADDITION della Repetition del Cap. Quando. de consecrat. dist. 1.
contiens 25. Monitiones rerum diuersarum, lingua Hispanica.

FINIS.

IN-

I N D E X OMNIVM DICTIONVM, QVAE IN HOC COMPENDIO CONTINENTVR.

A		C	
<i>Abiurare.</i>	ibid. b	<i>Adauer</i>	32
<i>Abortus</i>	ibid. b	<i>Cambium</i>	ibid.
<i>Absolutio</i>	3	<i>Canon</i>	33
<i>Abstinencia</i>	5	<i>Canonicus</i>	ibid. b
<i>Accentus</i>	ibid.	<i>Cantare</i>	34
<i>Accessorium</i>	ibid. b	<i>Cantus</i>	ibid.
<i>Accessus</i>	ibi. b	<i>Cappa</i>	ibid. b
<i>Acidia</i>	ibid. b	<i>Capellania</i>	ibid. b
<i>Accipere</i>	6. b	<i>Capellanus</i>	ibi. b
<i>Accusatio</i>	7	<i>Capitulum.</i>	ibid. b
<i>Aetio</i>	ibid. b	<i>Cardinalis</i>	35
<i>Aetus</i>	9	<i>Carcer</i>	ibid. b
<i>Adam</i>	ibid.	<i>Character</i>	ibid. b
<i>Adiuratio</i>	ibid. b	<i>Charitas</i>	36
<i>Administrato</i>	ibid. b	<i>Castitas</i>	ibi. b
<i>Adoratio</i>	ibid. b	<i>Carthusianus</i>	37
<i>Adulterium</i>	ibid. b	<i>Casus</i>	ibid.
<i>Advocatus</i>	10	<i>Cathecumenus</i>	ibid. b
<i>Aegrotus</i>	ibid.	<i>Catholicus</i>	38
<i>Aequitas</i>	ibid. b	<i>Causa</i>	ibidem
<i>Aetas</i>	ibid. b	<i>Censura</i>	39
<i>Aestimatio</i>	ibid. b	<i>Census</i>	ibid.
<i>Affinitas</i>	ibid. b	<i>Cessatio</i>	40. b
<i>Agere</i>	11	<i>Cessio</i>	ibid. b
<i>Alienatio</i>	ibid. b	<i>Christus</i>	ibid. b
<i>Allegatio</i>	ibid. b	<i>Christus</i>	41
<i>Altare</i>	ibid. b	<i>Chorus</i>	42
<i>Alternatiua</i>	ibid. b	<i>Circumstantia</i>	ibidem
<i>Amor</i>	12. b	<i>Citatio</i>	43
<i>Amicitia</i>	ibid. b	<i>Civitas</i>	ibid. b
<i>Amens</i>	13	<i>Clavis</i>	ibid. b
<i>Amictus</i>	ibid.	<i>Clausula</i>	44
<i>Anathema</i>	ibid.	<i>Clausura</i>	ibid. b
<i>Ancilla</i>	ibid.	<i>Clericus</i>	ibid. b
<i>Angelus</i>	ibid.	<i>Coadiutor, & Coadiutoria.</i>	46. b
		<i>Cacus</i>	ibid. b
		<i>Cognatio</i>	ibid. b
		<i>Cogitatio</i>	47. b
		<i>Cognitio</i>	ibid. b
		<i>Collatio</i>	ibid. b
			Cal.

I N D E X.

Collegium 48 Crimen
 Commenda ibid. Cruciatas
 Commendatarius ibid. Culpa
 Commissio ibid. Cultus
 Commodare 49 Cupiditas
 Communicare ibidem Cura
 Communio 50 Curiositas
 Commutatio ibid. Custos
 Compensatio ibid. Claus
 Compositio ibid. Creditor
 Conatus ibid.
 Concedere 31 D Amasus
 Concilium ibid. D Damnatas
 Concordia ibi. b. Damnum
 Concubinarium ibid. Dare
 Concupiscentia ibid. b. Debitor
 Condemnatio 52 Debitum
 Conditio ibidem Decima
 Condonatio ibid. b. Decipere
 Conductor ibid. b. Declarare
 Confessio ibid. b. Decretum
 Confessio Sacrament. 53 Defendere, & Defensio
 Confessor 55. b. Deferre
 Confidentia 57. b. Deformare
 Confirmatio 58 Defunctus
 Confratria ibid. Degradatio
 Congregatio ibid. b. Delectatio
 Coniectura ibid. b. Delegatus
 Coniugium ibid. b. Delictum
 Coniux ibid. b. Demon
 59. b. Denunciatio
 Conscientia 60 Deposum
 Consecratio ibid. Detractio
 Consensus ibid. b. Deus
 Consilium 61 Deuotio
 Constitutio ibidem Diaconus
 Consuetudo 62. b. Dicere
 Contemptus 63 Dies
 Contentio ibidem Dignitas
 Continentia ibid. Dispensatio
 Contractus ibidem. b. Dispositio
 Contritio 64. b. Distributio
 Contradictoria ibidem. b. Diuisio
 Contraria 65 Diuortium
 Conuentus ibid. Doctor
 Conuersus ibid. Dolus
 Copula carnalis ibid. Dolor
 Corpus ibid. b. Domicilium
 Cor ibid. b. Dominium
 Correctio 66 Dominus
 Corona ibid. Donare
 Credere ibid. b. Donatio
 Creditor

ibid. b. Dos 85. b
 67 Dubitare, Dubium, Dubietas.
 ibidem ibidem b
 ibid. b. Ducatus 86
 ibid. b. Duellum ibidem b
 ibid. b. Duo ibid. b
 ibid. b. Dux ibid. b
 68 E
 ibidem E Celestia ibid. b
 ibid. Ecclesiasticus 87. b
 Edictum ibid. b
 ibid. b. Electio 88
 ibid. b. Eleemosinam ibidem b
 ibidem b. Emphyteosis 89. b
 69. b. Emptio 90
 ibid. b. Episcopus ibid. b
 70 Epistola 92. b
 71 Error ibidem b
 ibid. b. Euagatio 93
 72 Eucharistia ibidem
 ibidem. b. Euentus ibid. b
 ibid. b. Exceptio ibid. b
 73 Excommunicatio 94
 ibid. b. Excommunicatus 96
 74 Executio, & Executor 97
 ibidem Exemplum ibid. b
 ibidem Exemptio ibidem b
 ibidem b. Exorcismus ibid. b
 ibid. b. Expectatiua 98
 ibid. b. Expressio ibidem
 75 Extrauagans ibid. b
 76 Extrema Vnctio ibid. b
 ibid. b
 ibid. b
 77. b
 ibid. b F Actum ibid. b
 78 Facultas 99. b
 ibid. Falsarius ibid. b
 ibid. b. Fama 100
 ibid. b. Famulus 101
 80. b. Ferrum ibid.
 81. b. Festum ibid.
 ibidem Feudatarius ibidem. b
 ibid. b. Fides ibid. b
 82 Fideiusor 102
 ibid. b. Fideicommissum ibid.
 ibid. b. Fides professio ibidem b
 83 Filius ibidem. b
 ibid. b. Finis 103. b
 ibid. b. Fiscus 104. b
 84 Forma ibid. b
 ibidem Fornicatio ibidem. b
 Forum

I N D E X.

Forum 105 Incapax
 Fortitudo ibid. Incantatio
 Franciscanus ibid. Incestus
 Frater ibidem. b. Inditium
 Fraus ibidem. b. Indulgentia
 Fructus ibid. b. Infamia
 Fur 106 Infans
 Furiosus ibid. b. Infidelis
 Furtum ibid. b. Infirmas
 G Abella Ingratitudo
 Galea 107 Ingressus
 Gaudium ibid. Inimicus
 Generalis ibid. b. Inhabilitas
 Gestas ibid. b. Iniuria
 Gestus 108 Inuolutio
 Geniculari ibidem Inquisitio
 Gloria ibid. b. Inquisitor
 Gratia ibid. b. Insolitum
 Granatus 109 Institutio
 Gulla ibid. Instrumentum
 Habere Intentio
 Habitatio ibidem Interdictum
 Habitatus. Pro Qualitate ibidem Interesse
 Habitatus. Pro Veste ibid. b. Interpretatio
 Heres ibid. b. Interrogatio
 Heres 111 Intrusio
 Hereticus ibid. Inuentio
 Hermaphroditus 112 Inuidia
 Homicidium ibid. Ira
 Homo ibidem. b. Irregularitas
 Honor ibidem. b. Irrigare
 Hora 113 Iubileus
 Hospes 115 Iudaeus
 Hospitalis ibid. Iudex Ecclesiasticus
 Humilitas ibid. b. Iudex
 I Eiuuntum Iudicare
 Ignorantia ibid. b. Iudicium
 Illegitimus 116 Iuramentum
 Illiteratus ibid. b. Iurans
 Imago 117 Iurare
 Impediens ibid. Iurisdictio
 Impedimentum ibid. b. Ius
 Impeditus ibid. b. Ius patronatus
 Impensa ibidem. b. Iustificatio
 Imperator 118 Iustitia
 Imperium ibid. Iustus
 Imperatio ibid.
 Impotentia L Aborare
 Inadvertentia ibidem. b. Lachrime
 ibidem. b. Lactare

ibid. b. Lacticinia
 ibid. b. Leticia
 ibidem. b. Laicus
 119 Lapis
 ibidem. b. Larua
 123. b. Laro
 124 Laudare
 ibid. b. Laudatus
 ibid. b. Laudemium
 125 Laurea
 ibid. Laus
 ibid. Lector
 ibidem Legatum
 ibidem Legatus
 ibid. b. Legere
 ibid. b. Legitima
 126. b. Legitimatio
 ibid. b. Lex
 127 Libellus
 ibid. Liber. bri
 ibidem Liber. a. um
 ibidem Liberalitas
 ibid. b. Liberare
 128. b. Libertas
 129 Licentia
 ibid. Licium
 130 Lignum, & Lignamen
 ibidem Littera
 ibidem Litteratura
 ibidem Litteratus
 ibidem. b. Lis
 ibidem. b. Locatio
 132. b. Locare
 ibid. b. Locator
 133 Locus
 ibid. b. Loquutio
 ibidem. b. Lucrum
 135. b. Ludus
 ibid. b. Luxuria
 137 M
 138 M Acula
 ibid. b. Magi
 ibidem. b. Magister
 139. b. Magistratus
 140. b. Magnanimitas
 ibidem. b. Maior
 141 Maledictio
 ibid. b. Maleficium
 Malitia
 ibidem. b. Malum
 ibidem. b. Mandatum
 ibid. b. Manducare
 156
 b 2 Manus

I N D E X.

Table with 3 columns: Term, Reference, Page. Includes entries like Manus, Maria, Martius, etc., with references to 'ibidem' and page numbers.

N Nautura Nautragium Nauta Neceſſarium Neceſſitas Negatio

P Actio Pactum Pannicularia Papa Paraphrenalia Parentes Parva Parochia Pax Peccator Peccatum Peculium Pecunia Penſio Penſionarius Pena Penitens Penitentiaria Penitentiarius Percuſſo Pergrinus Perſectio Periculum Permiſſo Permutatio Perſonatus Pertinacia Pertinax Peſtis Peſtulo Pietas Pignus Pirata Piſcatio Pollutio Poſſeſſo Poſſeſſor Poſtliminium Potentia, & Potestas Præbenda Præcedentia Præceptum Preces Prædicare Prædicator

Præ-

I N D E X.

Table with 3 columns: Term, Reference, Page. Includes entries like Prædium, Præiudicium, Prælatuſ, etc., with references to 'ibidem' and page numbers.

Q Valitas Quantitas Quaſtor

R

R Ancor. Raptus

Ratificare Ratio Reatus

Receptio Recitare officium Recuſare

Recuperare Redituſ Reformatio

Regnum Regreſſuſ Regula

Regularis De acquireſtione regularis, quo ad ultimam voluntatem.

Quo ad delicta Quo ad iudicia

Ex Com. 3. de Regul. Cap. Nulla. Schiſma

Ex Com. 4. in cap. ſtatuiſimus. 19. q. 3.

Ex Com. de Redit. Eccleſ.

Reincidentia Relatio

Relictuſ, a, ſum Religio

Religioſuſ Reliquie

Remediũ Remiſſio

Renunciatio Repetitio

Reprehenſo Repreſalia

Repudiuſ Repugnantiã

Reſcriptum Reſeruatõ

Reſidentia Reſpublica Reſignatariuſ

Reſponſo Reſtitutio Reſurrectio Reuelatio Reuelare Reuerentia Reuſ Rex Rigor Roma Roſarium Rota Sacerdoſ Sacerdotiuſ Sacramentum Sacramentale Sacrilegiuſ Sacrum Salarium Saluſ Salutatio Sanctuſ Sanguis Saracenuſ Satiſfactio Scandalum Schiſma Scholaris Scientia Scribe Scripta Scriptura Scrupuluſ Scrupuloſuſ Scurra, & Scurvilitas. Scurra dem Secretum Seculariſ Securitaſ Semen Senſualitaſ Sententia Sepultura Sequeſtrum Sermo Seruſ Seruſ, & Seruituſ Sica, & Sicariuſ Sigilluſ Signatura Sidentiuſ Simo.

I N D E X.

<i>Simoniacus</i>	254.b	<i>Suspensus</i>	263	<i>Valor</i>	<i>ibid.b</i>
<i>Simulatio</i>	255	<i>Suspicio</i>	<i>ibidem.b</i>	<i>Vestigal</i>	<i>ibidem.b</i>
<i>Societas</i>	<i>ibidem</i>	<i>Sustentatio</i>	<i>ibid.b</i>	<i>Venatio</i>	271
<i>Sodomia</i>	<i>ibid.b</i>	<i>Susurratio</i>	<i>ibid.b</i>	<i>Vendere</i>	272
<i>Solemnitas</i>	<i>ibid.b</i>	<i>Symbolum</i>	264	<i>Venditor</i>	<i>ibid.</i>
<i>Solutio</i>	256	<i>Synagoga</i>	<i>Venia</i>	<i>Venia</i>	<i>ibidem</i>
<i>Somnium</i>	<i>ibidem</i>		<i>Verbum</i>	<i>Verbum</i>	<i>ibidem.b</i>
<i>Sors</i>	<i>ibid.</i>	T	<i>Verecundia</i>	<i>Verecundia</i>	273.b
<i>Spado</i>	<i>ibidem</i>	<i>T Aciturnitas</i>	<i>Veritas</i>	<i>Veritas</i>	<i>ibid.b</i>
<i>Spiritus</i>	<i>ibid.b</i>	<i>Tactus</i>	<i>Vestigal</i>	<i>Vestigal</i>	<i>ibidem.b</i>
<i>Spolium</i>	257	<i>Taurus</i>	<i>Vicaria</i>	<i>Vicaria</i>	274
<i>Sponsalia</i>	<i>ibidem.b</i>	<i>Telum</i>	<i>Vicarius</i>	<i>Vicarius</i>	<i>ibid.</i>
<i>Sponsus</i>	258.b	<i>Templum</i>	<i>Vidua</i>	<i>Vidua</i>	<i>ibidem</i>
<i>Sponsio</i>	<i>ibidem.b</i>	<i>Tempus</i>	<i>Vinculum</i>	<i>Vinculum</i>	<i>ibidem.b</i>
<i>Stare</i>	<i>ibidem.b</i>	<i>Tentatio</i>	<i>Violata</i>	<i>Violata</i>	275
<i>Status</i>	<i>ibidem.b</i>	<i>Terminus</i>	<i>Violentum</i>	<i>Violentum</i>	<i>ibidem</i>
<i>Statusum</i>	259	<i>Tertiarij</i>	<i>Virginias</i>	<i>Virginias</i>	<i>ibid.</i>
<i>Sterilitas</i>	<i>ibidem.b</i>	<i>Testamentum</i>	<i>Virgo</i>	<i>Virgo</i>	<i>ibidem.b</i>
<i>Studium</i>	<i>ibid.b</i>	<i>Testator</i>	<i>Virtus</i>	<i>Virtus</i>	276
<i>Stulus</i>	260	<i>Testis</i>	<i>Visitatio</i>	<i>Visitatio</i>	<i>ibid.b</i>
<i>Subdiaconus</i>	<i>ibid.</i>	<i>Testimonium</i>	<i>Vita</i>	<i>Vita</i>	<i>ibidem.b</i>
<i>Subditus</i>	<i>ibid.</i>	<i>Tesaurus</i>	<i>Vnum</i>	<i>Vnum</i>	277
<i>Subornatio</i>	<i>ibidem</i>	<i>Tesaurarius</i>	<i>Vnuere</i>	<i>Vnuere</i>	<i>ibidem</i>
<i>Subreptio</i>	<i>ibid.b</i>	<i>Timor</i>	<i>Voluntas</i>	<i>Voluntas</i>	<i>ibid.b</i>
<i>Subrogatio</i>	<i>ibid.b</i>	<i>Titulus</i>	269	<i>Voluntarium</i>	278
<i>Subsidium</i>	<i>ibid.b</i>	<i>Tolerare</i>	<i>Votum</i>	<i>Votum</i>	<i>ibidem</i>
<i>Sucesso</i>	<i>ibidem.b</i>	<i>Tormentum</i>	<i>Vsura</i>	<i>Vsura</i>	281
<i>Sufficiencia</i>	<i>ibid.b</i>	<i>Traditio</i>	<i>Vsurarius</i>	<i>Vsurarius</i>	282
<i>Suffocatio</i>	<i>ibid.b</i>	<i>Transgressio</i>	270	<i>Vsurpatio</i>	<i>ibidem.b</i>
<i>Suffragium</i>	261	<i>Transitus</i>	<i>Vsus</i>	<i>Vsus</i>	<i>ibid.b</i>
<i>Superbia</i>	<i>ibid.</i>	<i>Translatus</i>	<i>Vulnitas</i>	<i>Vulnitas</i>	<i>ibidem.b</i>
<i>Superfluum</i>	<i>ibid.b</i>	<i>Tributum</i>	<i>Vxor</i>	<i>Vxor</i>	<i>ibidem.b</i>
<i>Superior</i>	<i>ibid.b</i>	<i>Tristitia</i>			
<i>Superstitio</i>	<i>ibid.b</i>	<i>Tumor</i>			
<i>Supplicatio</i>	262	<i>Tyrannus</i>			
<i>Suratus</i>	<i>ibidem</i>	<i>Vacatio</i>			
<i>Suspenso</i>	<i>ibidem</i>				

F I N I S.

ERRA-

ERRATA, QVAE IN HOC OPERE contigerunt, sic corrigito.

Adnotando, quod P. significat Paginam. c. columnam. p. paruum principium. m. medium. f. finem columnae.

Pag. 1. col. 1. fin. post verba negotiis gerendis. q. Adde, vbi supra. P. ead. c. 3. f. impropere. Legem impropere. P. 5. c. 1. f. Dele verba. Verbo. Abiuratio. Et loco eorum pone. Casus est singularis in cap. inrer. de Purgat. can. q. Cōsi. 5. de hret. nu. 4. & 5. P. 9. c. 1. p. reum. diu. L. reum dom. P. 10. c. 3. m. vendētis. L. emētis. lb. c. 4. f. impetare. Adde nemō potest. P. 11. c. 3. p. iure fit. L. que fit. lb. m. quia humana. L. quia harum. P. 12. c. 2. m. Manu. cap. 2. L. cap. ij. lb. c. 3. m. quam ille non fit. L. quamuis non fit. lb. c. 1. p. cui respēctus. L. responder. lb. c. 2. f. Anch. L. Author. P. 13. c. 4. m. retinere. L. renuere. lb. c. 1. m. retinendo. L. renuendo. P. 14. c. 2. m. à nullo in eum citatus. lb. 2. Etim. L. à nullo eorum in eum citatum. lb. 2. Ethym. lbid. f. gratia aternitate. L. gratia, & ueitate. P. 15. c. 2. f. omnino. L. Non. P. 18. c. 3. p. cap. 37. L. 27. lb. f. de fortis. Adde, immō contrarium affirmant. lb. sed tātum. L. sed tamen. lb. c. 4. f. orationem. L. orationis attentionem. P. 21. c. 1. m. Consi. 58. Pone in fine illius dicti. P. 22. c. 1. f. Beatitudinis obiecti. L. obiectum. lb. c. 4. f. pro Muniath. L. Monialibus. P. 23. c. 1. p. clāue. L. clare. lb. c. 2. f. maior. L. minor. P. 25. c. 1. p. iniustitia. L. circumstantia. lb. c. 2. f. de Redimē. L. de Red. P. 26. c. 3. p. Consi. 57. L. 59. Et nota ibi, q. ait, illum posse seruare, vt augeat, non autem, vt mutet hoc. n. illicitum est clerico, vt ipse decernit. Ver. Cleric. p. 45. c. 4. P. 28. c. 3. f. p. rē. L. 7. Adde, in Manual. lb. c. 4. p. cap. humanum aures. L. humana aures. P. 32. c. 2. p. exemptantes. L. exemptantes. P. 35. c. 1. m. clemētia. L. clemētissime. lb. dicit L. dicitur. P. 34. c. 3. m. & citant. L. excitant. P. 35. c. 2. p. Dele capitulum Carthusianum. P. 36. c. 3. f. & hęc est communis. Adde, q. Com. cap. P. 37. c. 2. f. Dele de illorum capitulo. ver. Cap. P. 38. c. 3. m. nisi sit proxima. Dele verba, Enim non valet. P. 41. c. 1. p. charactere. Adde Baptisimali. lb. c. 4. p. quasi ille. L. quas ille. lb. Fuit communem infensum. L. intentum. P. 42. c. 1. m. Dele verba. verb. Canonici. nu. 2. lb. c. 2. m. conferenda. L. confitenda. P. 44. c. 1. p. p. rē. tendit. L. extendit. lb. c. 2. p. per hunc mundum. L. omnem mundum. P. 46. c. 4. p. cante sui. L. cante pēsum sui. P. 47. c. 1. f. vel interueniat. L. licet interueniat. lb. c. 2. f. Quamlibet. L. Quelibet. lb. extendunt. L. extenduntur. lb. c. 3. p. (post verba) Deo cognita. Dele, cogitatio eū seq. Et. L. sic. Quod sufficienter probant cap. erubescant. 3. 2. dist. & gl. clem. 1. §. verum. de hret. q. Com. cap. cogitationis. de pōnit. dist. 1. & Com. cap. nunquid Cain. Eadem dist. nu. 5. t. P. 48. c. 2. m. cap. vulgaris. L. Com. vulgaris. lb. c. 3. m. Consi. 26. L. 70. de Regul. lbid. de Sim. nu. 24. L. trac. de incompatibil. benef. P. 49. c. 2. m. nisi salutis. L. nisi salutis. lb. f. benedictionis. L. benedictio. P. 51. c. 2. p. non post. L. vel post. P. 53. c. 1. m. necessarius. L. necessaria. lb. secundum Sotum. Adde, De ratio veg. fecer. in 2. q. 7. lb. c. 3. f. Quod omnes reducatur ad res. L. Qui omnes reducuntur ad tres. P. 54. c. 2. p. muralia. L. mortalia. lb. Flor. Flor. L. & Trid. lb. c. 4. f. praxalibus. L. de talibus. P. 55. c. 3. p. fratribus tū. L. fratribus tamen. lb. c. 4. m. Confessoris secunda conditio est scientia. Dele omnia. P. 56. c. 1. p. Confessoris ultima. L. Secūda conditio. P. 57. c. 1. p. uero. L. uere. lb. speciat. L. sperat. P. 59. c. 1. m. inducit ad aur. L. ad aliud mortale. P. 60. c. 3. m. viro magis. L. immō magis, quā expressam. P. 62. c. 4. m. censendum hac. L. censendum est. Nec. P. 63. c. 1. p. alpestant. L. asportant. P. 69. c. 1. f. condempnare. L. condonare. P. 70. c. 2. p. quasi debito. L. quasi contractum. Et ad de, debitum ex delicto, vel quasi. lb. 1. Adde De solut. & cap. peruenit. de fideiuss. quia secundum i. contractum nomine Rectoris afficit. P. 75. c. 1. p. prauunciando. L. prauunciarunt. lb. c. 3. p. sit. L. scit. P. 77. c. 1. p. demōstrar. L. demonstretur. lb. c. 3. p. Et mare illius. L. Marcellinus. P. 78. c. 1. f. licere. L. licet. lb. c. 4. m. Authore. L. Authore. P. 80. c. 1. p. ne ille. L. ut ille. lb. m. contra Cletonum, de continua. L. contra Clithoneum, de continētia. P. 81. c. 1. m. operam sufficiat. L. altera sufficiat. lb. ad ac. L. ad eam. lbid. c. 3. f. passuum. L. passum. P. 82. c. 2. f. agendis. L. legendi. P. 84. c. 3. f. Verbo Beneficis. L. Beneficiarius. P. 85. c. 1. p. uires. L. viuos. P. 86. c. 1. m. duob. cōcurrentibus. Adde, alterum, q. casus dubius vere tangat animę salutem necessariam, alterum &c. lb. c. 2. m. nec metallo. L. aut metallo. P. 88. c. 3. f. curam & L. curam etiam. P. 91. c. 2. m. probati potest. L. probare non potest. lb. c. 4. f. loco sacro. L. loco non sacro. P. 92. c. 1. m. spirituale. L. speciale. P. 94. c. 1. m. ministr. L. passiuua Sacramentorum. lb. spiritualis. L. specialis. lb. dupliciter. L. duplex. lb. c. 2. m. non legit. L. non ligat. P. 98. p. quarum. L. quantum. P. 100. c. 1. f. existatur. L. existimatur. lb. c. 2. p. habentium. L. habentia. P. 101. c. 1. m. relioquiere. L. relinquat. P. 101. c. 2. f. Com in primo. de pōnit. dist. 5. Dele omnia. P. 104. p. potestate vnica. L. à potestate laica. P. 106. c. 1. p. nu. 2. L. pag. lb. c. 3. p. num. vltimo. L. pag. 69. P. 111. c. 1. f. m. camera. L. camera. P. 113. c. 1. m. Quam. L. itaque. P. 116. c. 2. m. penitentibus. L. potentibus. lb. c. 3. p. dolore agenti. L. dolore agenti. lbid. in f. & licet non excuset à tanto excusat à toto. L. Licet non excuset à toto, excusat à tanto. P. 117. c. 2. m. dici imperitus. L. dici impetratus. P. 121. c. 1. m. Dele verba (ob occultum) P. 122. c. 3. m. Dele uerba (ut dictum fuit impotentia.) P. 123. c. 3. p. reuocatum. L. reuocat. lb. f. dupliciter. L. duplex. P. 125. c. 4. p. spiritualis. L. specialis. P. 126. c. 2. m. debita. L. delicta. lb. c. 3. m. & tamen. L. & tandem. P. 128. c. 1. p. praxoria. L. pertoria. lb. q. nu. 160. L. 169. P. 130. c. 2. m. etiam si contraria esset consuetudo esse vir. L. Nisi contraria consuetudo obstet. Maior. P. 134. c. 3. m. sub obscurā. L. seu obscuram. P. 137. c. 1. m. tres. L. tria. lb. c. 2. f. c. i. cum p. rē. L. siue vi p. rē. P. 139. c. 1. m. color est principium. L. calor est principium (& adde) calefaciendi, sicut in Ecclesiasticis potestas Pontificia est principium excommunicandi. P. 145. c. 1. f. ficus est. L. pecus est. lbid. nu. 10. Adde in confutatione contrariorum. P. 146. c. 1. m. antecessent. L. antecessissent. lb. c. 3. p. uenialiter. L. uenialiter. P. 147. c. 3. m. inuolueret praxera. L. inuolueret praxerita. praxer ea. P. 148. c. 2. m. iponationem. L. suspensionem. P. 150. c. 2. f. bene Siluestri. L. ma le Siluester. P. 151. c. 4. p. vsum lum. L. vsum malū. P. 156. c. 4. f. dele aut est. L. ob fornicationem praxedentem. P. 157.

P. 157. c. 2. veteris paribus. L. ceteris paribus. P. 161. c. 1. m. est. L. & ibi. c. 2. p. sanaber. L. sanaberis. P. 197. c. 1. m. o. illis. L. si illis. P. 202. c. 1. p. ista diuino. L. ista diuino. P. 205. c. 3. f. ut fructum. L. ut frustum. P. 206. c. 4. m. Soto lapsu. L. solo lapsu. P. 226. c. 2. m. Pudicitiam atten rare ut. L. Pudicitiam attentare est. P. 227. c. 2. Quantitas puta. L. Quantitas furti. P. 234. c. 1. m. Ni recedit in illa. L. Non recedit in illam. P. 235. c. 2. f. tenetur intento nē mutare. L. tenetur intentionem mutare. P. 239. c. 4. m. quæ se vellemus summam colligere. L. quæ si vellemus summam colligere. P. 245. c. 4. m. Seu non sacram ex loco non sacro. L. Seu sacram ex loco non sacro. P. 257. c. 3. p. resolute dictum. L. resolute dicendum. P. 262. c. 3. m. cum simplici xate. L. cum simplicitate. P. 274. c. 1. p. alio sine mortale est vel veniale. L. alio sine mortali, veniale est.

Reliqua, quæ minima sunt, tu ipse cognosces. Ideo emendato id placet adiungere, quod ubicunque repereris illa verba de Redimen. eccl. quæ videntur sonare, de redimendis ecclesiis. Legere debes de Red. eccl. quæ sonant de redditibus ecclesiasticis, prout in titulo Librorum apparet.

COMPENDIUM OMNIUM OPERUM EXIMII VIRI,

Eruditissimiq; Doct. MARTINI AB AZPILCVETA
NAVARRI.

Collectum per D. JACOBVM CASTELLANVM
Tarvisinum, Sacrae Theologiae Doct.

A, vel Ab.

R

Præpositiones istæ si addantur tēpori, vel actui generaliter sine expresseione diei certi non includunt tempus præcedens actum, sed solum sequens immediate illum, vt in c. Anteriorum 2. q. 6. & in cap. quam fit. de elect. Si verò addantur certo diei tempus præcedens actum includunt regulariter quando à lege proferuntur, & inclusio non est contra ius. quod colligit Cynus, quem sequitur Salicetus in l. à Caligato. C. de nup. facit ad hoc, cap. à sub diacono. 93. distin. 2. id verificatur quando proferuntur ab homine, atque addunguntur diebus maxime si de mente disponentis expressè, vel tacitè id potest colligi. Cynus vbi sup. 3. Idem verificatur quando inclusio est utilis, & fauorabilis ei cui fit, nec datur dilatio, facultas, vel gratia. secundum Præpositiui in c. super eo, el. 2. de appell. & probatur

ratione: quia in quocunque casu dies cui adijcitur propositio à, vel ab. vbi inclusio termini sine dilatione operatur utilitatem, terminum ipsum includit. Nauar. 1. par. conf. lib. 3. conf. 18. de præbend. Sunt istæ particule propriè exclusivæ; quare dies cui illarū altera adijcitur non computatur in termino iuxta clem. sicut de appell. Aliquando tamen non excludunt, vt patet in Bullam Sixtiij. de anno Iubij vbi statuitur, quòd annus incipiat à die uigiliæ Natiu. Dñi, in vesp. Idem in cap. 1. de ferijs. vbi statuitur, quòd dies Dominici à vespera in vesperam obseruentur. ¶ Com. de Iubil. Notab. 24. n. 36.

Abbas.

Abbas quamuis sit Monachus, cap. si de simon. & tradit. Panor. communiter receptus in c. quoniam Abbas, de off. deleg. & monachi appellatione in fauorabilibus veniat, nō tamen venit in odiosis, vt communis habet sententia, præsertim cum est probabile, quòd dispo-

disponens noluit eum comprehendere. conf. 7. de Regular. nu. 42. par. 1. lib. 3. & licet materia nō sit favorabilis, satis est, vt non sit odiola. Com. cap. si. de simon. nume. 5.

Abbas autem censendus aliquis non est, etiam si sit electus, nisi deinde sit confirmatus arg. c. Postquam, & c. nihil de elect. neque quicquam, vt Abbas facere potest, cap. auaritię, eo. tit. lib. 6. imō neque omnia ante benedictionem. ca. 1. de suppl. negl. prela. ¶ Conf. 6. de regul. nume. 5.

De illius precedētia inter alios uerfi. precedētia.

Si est ullius Diocesis, & habeat iura episcopalia, est iudex ordinarius pergro. & tex. cap. ordinarij. de off. ordi. li. 6. c. cum ecclesiarum prelati. eo. tr. Conf. 5. de spons. nu. 2. par. 2. li. 5.

Est etiam Iudex immediatus suorum Monachorum in pertinentibus ad regulam suam, & regularia statuta per l. fi. C. de iur. om. iud. & c. cum ab ecclesiarum prelati. de off. ord. Com. 2. de regul. nu. 64. to. 1.

Ad eum solum spectat potestas gubernandi monasterium, tam quo ad temporalia, quam quo ad spiritualia. cap. Nulla. 1. q. 2. Com. 3. de Regul. nu. 5. to. 1.

Minores ordines suis subditis sine Episcopi examine conferre potest, quia id ei iure communi conceditur. c. cum contingat. de eta. & qual. ord. cum ei adnotatis. cui in cap. 1. 2. de refor. sess. 23. Conci. Trid. non derogat. vbi si satis intelligitur, colligitur, eum solum loqui de sacris ordinibus. ¶ Conf. 13. de priui. p. 2. lib. 5.

Si concedit dimissorias pro ordinibus suscipiendis alicui non suo subdito, est suspensus per Conc. Trid. sess. 7. c. 10. de refor. & sess. 23. ¶ Conf. 23. de temp. ord. par. 1. lib. 1.

Si ille est vnus ordinis, & presenter se ad Abbatiam alterius ordinis illa presentatio nulla est, quia non est idoneus. c. cum singula. §. si. de preb. li. 6. ¶ Conf. 49. de regul. p. 1. li. 3.

Procurare non debet, vt sua iurisdic-

ctio Episcopo detur, quia id grande esset dedecus Religionum cuius sunt Abbates, si id illi nō faceret. Tum quia successores poterunt in eis residere, & specialem sui territorij, curam habere: tū quod id esset capere commodum, & onus abijcere, contra l. secundam naturam. ff. de reg. iur. & c. qui sentit commodum. eo. ti. li. 6. & 4. quia omnis prelatus tenetur coram Deo ad iura ecclesie sue defendenda, & alienata recuperanda quanto magis ad non alienandum? iux. cap. sine exceptione. el. 2. 1. 2. q. 2. ¶ Conf. 27. de preben. nu. 6. p. 1. li. 3.

Si statutum condatur etiam de conuentus consentu, non potest ligare successores: imō neque se ipsum, secundum Panor. communiter recep. in ca. cum ad monasterium. de statu mona. ¶ Conf. 20. de regular. nu. 9.

Potest tamē sibi legem imponere, sed etiam ab illa recedere potest, ibi, & cōsi. 47. num. 1. Si autem statutū iurauit reuocando sit perius, licet teneat reuocatio, per cap. non est obligatorium, de regul. iur. li. 6.

Si est subditus Archiepiscopo, hodie iurisdictionem criminalem non habet. ¶ Conf. 2. de foro. compe. nume. 6. p. 1. lib. 2.

Sine consensu conuentus, neque oblatos, neque monachos recipere potest, de iure communi. gl. c. si. de regul. secus de consuetudine prescripta, vel priuilegio. Conf. 12. de voto. 1. par. li. 3. & com. 3. de regul. super cap. nulla. 18. q. 2. nume. 5. tom. 1.

Sine consensu conuentus Monasterij bona non alienat. c. sine exceptione. 1. 2. q. 2. cōsi. 1. De his que sunt a prelatis. nu. 2. par. 1. li. 3. Potest autem sine illo cedere, & alienare arbores nociuas, ibi. si autem arbores fructiferas cedat, & alienat peccat, & excommunicatur, arg. §. si fundum. cum ei adnot. per omnes. ff. sol. matrimo. & l. 1. ff. de usufr. leg. & l. silua cedua. ff. de verbo. sign. ¶ Conf. 7. de regul. nu. 1. par. 1. li. 3.

Fructus Monasterij debet impendere in necessarios vsus: primo sue Personę, quia

quia primo persona est sustentanda, quā reliqua. c. de his. de eccl. a. dist. habita tamen ratione non qualitatū extranearū, sed quatenus est beneficiarius illius Tract. de red. eccl. not. 3. q. 3. & q. 1. no. 30. 2. Fabrica, atque ornamentorum Ecclesie, quia prius est ecclesia sustentanda, quā conuentus alendus, cum locus precedat locatum, sicut sunt qualitates. l. si seruum. §. 1. ff. de act. emp. 3. cap. & Conuentus, quia prius sunt alendę personę illius, quā pauperes: cum sint propiores ipsi ecclesie, & ipsis incumbit conseruatio fructuum, & largitionis superfluum pauperibus. Nisi tamen hospitale sit prius constructum, & a pauperibus frequentatum, & deinde ob auctas facultates fuerit conditum monasterium. quarto pauperum in hospitale conuentium: deinde aliorum, & alios pro vsu, quia omnes redditus ecclesiastici, etiam secularium beneficia superflui nature, & decentie sunt eis impendendi. Com. 3. de regul. nu. 6. & 7. to. 1.

Eius autoritas multū diminuitur potestatem in eum Monachis cōcessam pro quo. glo. predicti cap. nullam 18. q. 2. citat illud solemne cap. visis. 26. q. 2. ibi humani moris est illum timere, cuius iudicio quis nunc deprimitur? Vbi supra. nu. 3.

Abbatēs si sunt perpetui, parum expedit, imo multum nocet, ut fiant triennales, facit plurimum illud c. visis: secundum, quia inde innumera spiritualia uitia oriuntur, ambitio, conuentiones, simoniacę, eneruatio discipline regularis, subornatio perpetua, & collusio susurraciones, detractiones, sublationes inclementię, crudelitates, negligentie, negotijs gerendis, li. 1.

Non potest a suis Monachis pro arbitrio expelli, quia nullam potestatem habet inferior, quatenus talis in superiore, quatenus superior. 2. r. dist. 1. & c. inferior. de maio. Neque etiam potest ab illis institui. c. Abbas, 21. dist. & c. fin. 16. q. vlti. Potest tamen eligi, quia iure communi. Electio eius pertinet ad conuen-

tum. c. cum dilectus, de consuet. cap. nobis, de iure patro. 16. q. si. c. si. Com. 3. de regul. nu. 1.

Potest priuare officijs, quę suis Monachis confert ad nutum, etiam sine aliqua causa. cap. cum ad monasterium, de statu monach. Cōsi. 70. de simo. p. 2. li. 1. Non potest testari, quia Regularis est. vers. Regularis. pag. nu. 11. Testamenti. pag. 4.

Monachus esse non desinit si prius erat Monachus, arg. c. cum ad Monasterium. §. si. de statu monach. Com. cap. fin. de simo.

Abbatia.

Abbatia cum alia Abbatia sunt incompatibilia beneficia contenta sub cap. de multa. de prebend. quia sunt dignitates, de quibus illud disponit. sunt etiam beneficia curata, quia iurisdictionem habent spiritualem in vtroque foro. c. dictum. el. 2. de elect. c. cum ab ecclesiarum, & ca. quanto, de off. ord. & de iure communi residentiam requirunt, quia sunt beneficia quasi Episcopalia, & habent territoria sibi tantum, & non alijs Ecclesie Parochiales, quia vt habetur in factō, non habent parochiam, cuius animarum curam debeant ipsarum Abbates exercere per se immediate. Conf. 27. de preben. per totum. p. 1. li. 3.

Abbatia commendatarius potest facere, quicquid facit Titularis. Cōsi. 5. de spons. nu. 1. p. 2. li. 4.

Abbatissa.

Abbatissa electa, & confirmata si intra annum non benedicatur, vbi benedici solet, ius futuri amittit. c. indemnitate. §. verum. de elect. li. 6. & clem. attendentes. §. statimus. de statu monach.

Vbi verō benedici non solet non est

Benedicenda, per allegata à contrariis sensu, & notata in gl. quam sequitur ibi Card. Imol. & Bonif. d. 5. statuius. Si autem est triennalis, nisi aliud curia seruet, non est benedicenda glo. dist. 5. in vers. Benedictio. pag. ¶ Conf. 2. de regul. par. 1. lib. 3.

Abbreniatio.

Abbreniatio termini citatorij nõ est iusta causa appellandi ei, qui ultra termini coram iudice com parere potest secundum Ant. Panor. & Imol. in c. 1. de dilat. ¶ Relect. cap. cum contingat. de rescrip. causa. 6. nullit. num. 4. to. 3.

Abiurare.

Abiurare est à re aliqua cum iuramento recedere de non redeundo ad illam. c. Accepta, & ca. Audita, de restit. spol. c. ad abolendam. de hæretic.

Est autem duplex abiuratio altera, qua quis pœnitet hæreseos iam incurta, confessæ, vel probatæ, vt misericordiam consequatur, iux. c. 1. r. 9. 7. & cap. Ego Berengarius, de conse. dist. 2. Altera, qua quis suspectus de hæresi se purgat, & monstrat innocentem iuxta formam à iudice decretam, de qua in d. ca. ad abolendam.

Et quia suspicio pœt esse duplex, videlicet vehemens, atque leuis: ideo, & ipsa abiuratio erit, vel de leui, vel de vehementi: & vtraque est quedam purgatio Canonica, vt colligi potest ex cap. accusatione, de hæret. lib. 6. ¶ Conf. 5. eo. ti. par. 2. li. 5.

Hinc colligitur, qd Hæresis abiuratio est recessio ab illa cum iuramento de non redeundo amplius ad eam. Impropere verò est Negatio, qua inquisitus cum iuramento se purgat, negando se in illam incidisse, & deestatur eam,

promittendo se nunquam in illa incursum. Conf. 6. eo. tit.

Qui abiurauit iuxta priorem significationem, si est beneficiarius perdit omnia beneficia, & efficitur indignus ad illa, non autem, qui abiurauit iuxta secundam. Qui abiurauit de leui, si recidat, non habetur pro relapso, licet aliquanto grauius puniri debeat: secus, qui abiurauit de vehementi d. c. Accusatus.

Colligitur etiam, qd abiurare ecclesiam, est renunciare illam, & iurare, se non repetiturum eam. ca. cum inter, de renun. vbi Imola, id connotauit. ¶ Trac. opposit. nu. 1. to. 3.

Abiuratio beneficij sponte facta contra agentem interdicto ad eandem admittitur, quod est indubitatum, per cap. Accepta, de resti. spol. & eadem ratione admittenda est contra agentem interdicto retinendum. Sicut abiuratio quæ allegatur facta post spoliū, non obstat petenti restitutionem: ita neque facta ante adeptam possessionem, ob timore ipsius impediendæ. Quæ noua, & singularis doctrina est: confirmarique potest ex eo, quod dans aliud, vt aliud magis sibi debitum adipiscatur, repetere pœt. l. si. & l. 2. ff. de cõd. ob turpem cau. ¶ Ibi. num. 8.

Contra agentem interdicto recuperandæ in beneficialibus, similiter admittitur: ergo, & contra agentem interdicto adipiscendæ, nisi tamen illa esset malitiosa. Ibid.

Abortus.

Abertus mulieris qui procurat inducendo, consulendo, causando medicamentis, labore, ingredia, vel quocunque alio modo directè, vel indirectè: siue aliquid facit, unde ille necessario proueniat, mortaliter peccat, etiam si non sequatur effectus. Et si foetus erat animatus anima rationali irregularitatem incurrit secundum omnes, si effectus sequitur. Minimè autem si non erat animatus, c. aliquando, cum seq.

seq. 3. 2. q. 2. semper autem post xl. dies præsumendum est illum fuisse animatum: quia pars securior est eligenda. c. iuuenis. de sponsal. sentit glo. in summ. dist. 5. Qui verò in periculum abortus mulierem non adegit etiam si sequatur, mort. non peccat, secundum Anton. 2. polit. 7. c. 8. ¶ Manua. c. 15. nu. 1. 4. to. 2.

Hinc sequitur primò: Qui consuluit mulieri, vt abortiret, & certò scit illum effectum fuisse secutum, & si nesciat an propter eius consilium id euenerit, neque an foetus fuerit animatus, de hoc autem probabiliter dubitat, debet iudicare se irregularem. ¶ Confil. 2. 2. de homic. p. 2. li. 5.

Qui abortum consuluit ei, quam dubitabat esse prægnantem, quia & illa dixerat se dubitare de hoc, non debet credere se irregularem. ¶ Confil. 2. 1. de homic.

Qui saltauit cum muliere prægnante, quæ abortum fecit, an sit irregularis. c. irregularitas. Nota, qd pro Extrauag. Sixti V. tant ipso facto excommunicati excommunicatione referuata Papæ omnes procurantes abortum, quocunque modo siue foetus sit animatus, siue nõ: & procurantes quocunque modo ne mulieres cõcipiant. Et si sunt clerici prinatur omnibus beneficijs, & officijs, neque possunt ad vltiora progredi, siue sint occulti, siue manifesti. Extrauag. Sfenatâ. lata ann. 1588. r. 6. Nouemb. Sed postmodum Grego. XIII. illam reduxit ad terminos iuris communis in Extrauag. Sedes Apostolica. lata ann. 1591. prid. kal. Iunij.

Absolutio.

Absoluere potest cõfessarius à fractione iuramenti, iusta de causa per bullam Cruciatæ. ¶ Conf. 3. de iure iur. p. 1. li. 2.

Absoluere qui potest ab excommunicatione lata à iure, potest etiam à lata ab homine generaliter iuxta decisionem Abg. Imo. in c. graue, de præb. ¶ Manua. c. 27. nu. 44. to. 2.

Absoluere potest Episcopus eos, qui in gradibus prohibitis matrimonij contraxerunt, quia talis absolutio non est referuata Papæ. Clem. 1. de consangu. & ibi glo. ¶ Confil. 1. de Priuile. num. 3. p. 2. lib. 5.

Absoluere etiam potest ab excommunicatione referuata, pauperes excommunicare non assuetos. argu. cap. quod de his. & c. quamuis. de sent. exc. ¶ Confil. 1. 4. nu. 1. de sen. exc. p. 2. li. 5.

Absoluere nequeunt mendicantes à casibus Episcopo referuatis, etiam si in vrbe confessiones audiunt. iuxta clem. dudum. de sepult. nisi specialem habeat facultatem. ¶ Confil. 1. 4. de pœnit. & remiss. p. 2. li. 5.

Absoluere qui potest ab excommunicatione virtute iurisdictionis delegatæ à Principe, aut ex priuilegio perpetuo ratione dignitatis, uel officij, potest etiã committere illam, iuxta glo. recep. in c. si. de offi. ordi. Non autem id potest face re ille, cui commissum est simplex absoluedi ministerium, absque iurisdictione. de quo intelligitur c. si. de offic. deleg. quod quidem ministerium potest delegari etiam à delegato ordinarij, & à subdelegato delegati Papæ. ¶ Manua. ca. 27. nu. 44.

Absoluere possunt Episcopi, ex cõc. Trid. etiam à casibus in Bulla cõne cõtentis. ¶ Conf. 43. de sen. excom.

Absoluere seipsum nemo potest, neque dare alteri facultatem se absoluedi. arg. c. qui per alium. de reg. iur. lib. 6. quia potestatem, quam quis non habet dare alteri nõ potest. l. si vniuersæ. C. de leg. & c. quod autem. de iur. pa. ¶ Conc. de Inbil. Notab. 20. nu. 9. to. 1.

Absoluere omnes, omnis sacerdos iure diuino potest, quia in sua ordinatione illam accipit iurisdictionem, saltem in habitu. c. ad iocimus. & c. generaliter. r. 6. q. 1. licet iure humano adeptæ sit illius executio, donec assequatur eã, vel ratione Tituli, vel de alia licentia. ¶ Manua. c. 27. nu. 26. to. 2.

Absoluere qui potest, potest & condemnare. l. qui condemnare. ff. de re iudic.

dic. & in Reg. Nemo. ff. de reg. iur. multa citantur à gl. & Doct. ¶ Com. c. verbum. de pœ. dist. 1. nu. 1. to. 1. vbi etiam multa Auth. adducit in contrarium, & soluit.

Absolui nequit sacramentaliter ille, qui nullum peccatum speciale confitetur se commisisse, etiam si generaliter confiteatur se plurima commisisse. Iufficit autem etiam veniale aliquod antea confessum. ¶ Com. cap. quem poenitet. 10. vbi supra.

Absolui nominatim excommunicatus virtute Cruciatæ sine præcedente satisfactione non potest. ¶ Confil. 2. de sent. excom. p. 2. li. 5.

Absolui poenitentes possunt virtute Iubilæi à referuatis Papæ, & post concessionem Iubil. commissis. ¶ Conf. 43. tot. & tract. de indulg. Not. 43. nu. 4. to. 1. & ratio est, quia Disputatio generalis includit omnes species. versic. Disputatio. pag. . . & versic. Lex. pag. . . Secundo, quia est beneficium Principis cum magno gaudio ad magnam læticiam concessum, & ideo latè & alacriter est interpretandum. versic. Beneficium. pag.

Absolui virtute Cruciatæ potest excommunicatus, quando res est dubia, etiam parte non satisfacta. c. venerabilibus. §. porro. de senten. excommu. lib. 6. ¶ Conf. 7. nu. 7. eo. tit.

Absolui ab excommunicatione antequam satisfaciatur nequit, qui ob manifestam offensam irregularitatem incurrit. c. ex parte. de verb. signifi. & tradunt Doct. in c. qua fronte. de appel. ¶ Confil. 2. de condi. appo. p. 2. li. 4.

Absolui potest à percussione Clerici, & à quacunque alia excommunicatione Papæ referuata, ille qui ob legitimum impedimentum Romam adire non potest. c. quod de his. de sent. excommu. c. eos. eod. tit. lib. 6. & tunc amplius non tenetur Romam adire. ¶ Confil. 14. eod. tit. lib. 5.

Absolui nequit, que nupsit infideli, nisi ab eo se separet. Matrimonium enim illud non valet. per tex. & gl. c. caue. 28. q. 1. & consequenter eorum conuersatio est status fornicarius, malus & in-

tolerabilis. c. Nemo. & cap. meretrices. 32. q. 4. ¶ Confil. 3. de claud. despon. nu. 18. p. 2. li. 4.

Absolui potest in artic. dubiæ restitutionis poenitens, qui verè proponit facere, quod tenetur secundum peritorum sententiam. ¶ Com. Fratres. de lege poenali. nu. 32. conf. p. 2.

Absolui magis merentur actu restituentes, quam restitutionem promittentes, quia illud penitus tollit culpam. arg. l. minus est habere actionem, quam rem. ff. de reg. iur. ¶ Conf. 1. de poeni. & remiss. p. 2. li. 5.

Absolui potest quilibet in mortis articulo à peccatis etiam referuatis, & cœsuris, etiam à simplici sacerdote. arg. c. quem poenitet. de poeni. dist. 1. ca. quod in dubijs. de sen. excommu. iuncto ca. si quis suadente. 17. q. 4. & clarius id decernit Conc. Trid. c. 7. sess. 14. declaratum ab Auth. in Manua. cap. 27. num. 272. & melius. c. 26. nume. 26. Etiam si præsens esset proprius Parochus, quod est nouum contra Innocentium. in c. 1. de sent. exc. propè finem, quem sequitur Siluest. versic. Confessor. 3. q. 6. & Sotus. 4. dif. 18. q. 4. art. 4. & ratio est, quia Conc. verba non solum sunt generalia, sed etiã vniuersalia, ibi (omnes sacerdotes) & ibi (quoscumque poenitentes) & à quibusuis peccatis. & ita generaliter, & vniuersaliter intelligenda sunt, iux. l. de pretio. ff. de publici. in rem actio. in similibus. Et conclusio ista fauorabilis est animarum salutem. Quamuis consultius faceret, qui præsentem Parochum, vel superiorem, faceret se potius ab illo absolueret, quam ab alijs. ¶ Confil. 15. de poeni. & remiss. p. 2. li. 5.

Absolui nequeunt hæretici, etiam in mortis articulo, nisi ananes detestentur errores saltem implicite, & in genere, quia impius est à Deo dimidiam sperare veniam. c. sunt plures. de poeni. dist. 3. & c. Eleant. cum glo. de reg. iur. ¶ Confil. 1. de consti. nu. 70. p. 1. li. 1.

Absolui potestatem, qui habet ex officio illam delegare potest. c. si de off. ordi. Vbi & si specialiter disponatur de excom-

excommunicatione. c. si quis suadente, non tamen huius locum habet in alijs, vt declarat Panor. & consequenter idè ius esse debet de illis. ca. cum dilectus. de confir. vtil. & l. illud. ff. ad leg. Aquil. Neque obstat. ca. si §. ceterum. de offic. deleg. quia disponit de habente potestatem ordinariam ex privilegio, vt glo. sing. declarat in d. c. si. de off. ordin. quam vtrouque Doct. approbant. ¶ Confil. 1. de consti. num. 75. p. 1. li. 1. at confil. 12. num. 88.

Absolui facultas facta multis à peccatis etiam Episcopo referuatis, etiã à Legatis Papæ virtute generalis legationis, non suspenditur per suspensionem factam in Anno sancto: quia non sunt auctoritate apostolica facta ab ipso Papa, cum non sint de illis referuatis. ¶ Com. de Iubil. Not. 28. to. 1.

Absolui facultas à censuris, & poenis, non extenditur ad irregularitatem, quia illa non est censura, neque poena propria. ¶ Manua. c. 27. num. 250.

Absolui potestas indelebilis est sicut etiam character sacerdotalis, quia vnà cum ipsa consecrandi facultate à summo Deo accipitur. arg. c. translato. de consti. c. super eo. de præben. lib. 6. sed id intellige, quando adest materia debita. ¶ Com. c. 1. de pœ. di. 8. nu. 3.

Absoluiendus est, qui vnum, vel alterum peccatum, non autem omnia ob ignorantiam linguæ nouit confiteri, & animum habet omnia integre cõfiteri. ¶ Confil. 10. de pœn. & remiss. p. 2. li. 5.

Absolui potestatem, qui habet ex privilegio perpetuo, ratione suæ dignitatis, potest illam delegare secundum gl. solem. recep. in c. si. de off. iud. deleg. ¶ Confil. 75. de regul. nu. 34. p. 1. li. 3.

Absolutio ab excommunicatione non facta mentione de alia, valet secundum glo. communiter recep. c. ex parte. de off. si. ord. ¶ Confil. 1. de consti. nu. 52.

Facti de mandato Papæ, vt fuit secundum formam iuris, valet ea non seruata, si fiat ab eo, qui aliunde non haberet facultatem absoluiendi. ¶ Confil. 71. de regula. nu. 3. & in Manua. c. 27. num. 37. & ra-

tio est, quia non fuit intentio Papæ inducere nouam formam, sed admonere commissarium id, quod secundum ius debet facere. quod in simili dixit Innoc. in c. si. de præscri. quem sequitur glo. sing. & receptissima, quæ magna est in Clem. 1. de offic. deleg. Nam sicut excommunicatio valet, licet sit iniusta regulariter, ita & absolutio. c. venerabilibus. §. vbi. de sen. excom. li. 6. ¶ Ibidem.

Absolutio ab excommunicatione data ad cautelam à Vicario vrbis, ei, qui domicilium non habet, est valida. ¶ Confil. 28. de senten. excomm. nu. 21. p. 2. li. 5.

Data de vna censura non extenditur ad alias, secundum veriorenter intellectum. c. ex parte. de off. ord. & c. super eausam. de sen. excomm. ¶ Confil. 1. de cler. excõ. p. 2. lib. 5.

Data virtute Cruciatæ non prodest, nisi in foro conscientie tantum, nisi privilegium daret facultatem expresse, quo ad forum exterius, & interius. ¶ Confil. 23. de pœn. & remiss. p. 2. li. 5. & Manua. c. 26. nu. 31. c. 27. nu. 150.

Data de omnibus virtute Iubil. etiam de oblitis intelligitur. ¶ Manua. cap. 26. num. 10.

Ab excommunicatione suspensio, vel interdictio dari semper debet ad cautelam, ibid. Non debet tamen dari ab ea, neque a peccatis de futuro: quia absolutio non debet esse in suspensio. ¶ Ibid. nume. 12.

Data vigore Bullæ, non potest dari extra confessionem, quia communiter Bullæ dant facultatem eligendi confessorium, qui absolueret possit. ¶ Ibid. n. 31.

Si conferatur mortuo ab eo, qui in vita poterat eum absolueret flagellando sepulchrum si est in loco sacro, valet ad hoc, vt possit orari pro eo. Si verò ille non erat in loco sacro, valet ad hoc, vt in illo sepeliri possit, aut ab illo, vt non extrahatur. ¶ Vbi sup. nu. 32.

Absolutio à cœsuris danda est morienti, qui loquelam amiserit, cum signa contritionis ostendit, quia tunc cœletur contritus, & in sacramento deuotus. ca. his qui. 26. q. 6. à peccatis autem non potest dari,

dari, quia florum confessio pars est quædam sacramenti, poenitentiæ essentialis, sine qua illud confitri non potest. Abu lens. ca. 16. in Matth. q. 19. Si autem per signa confiteretur, absolui posset, ut alius mutus. ¶ Manua. c. 26. nu. 27. cap. 27. num. 268.

Absolutio sacerdotis regulariter valet, etiam si sit iniusta, quando illi nihil ex substantialibus deest, secundum mentem omnium in 4. dist. 17. arg. l. illud. ff. ad leg. Aquil. & c. 2. de translat. prælati. Ideo data excommunicatione valet, licet qui dat, & qui accipit scienter sacrilegium committat. arg. e. si celebrat de clerici. excomm. min. Caiet. in summ. cõtra Ange. vers. confessor. §. 4. & tunc quando qui accipit id scit, non est valida obediens. Et cum integræ confessionis non enim constituitur peccatum illud. ¶ Manua. c. 9. nu. 2. & in com. c. fratres. de p. dist. 5. nu. 49.

Absolutio non est genus ad indulgentiam contra Caiet. quia datur indulgentia, quæ non est absolutio, ut quæ conceditur animabus purgatorij. ¶ Com. de Iubil. 28. nu. 11.

Absolutio debet fieri à sacerdote per verbum indicatiui. Conci. Trid. sess. 14. c. 3. quod Christus tacite innuit, licet nõ determinauerit. Et est optima forma dicere potius absoluo, quàm remitto, quia peccata sunt vincula quædam, quibus ligantur animæ, ideo recte a sacerdote soluntur. ¶ Com. c. multiplex. de p. dist. 1. & c. 1. dist. 6. nu. 9. Tho. 3. p. q. 84. artic. 3. Conc. Flo. §. quartum sacramentum.

Absolutio à reseruatæ facta virtute Iubilæi per confessorem eadem virtute electum, valet, licet reliqua ad Iubilæum quærendum non fiant, modo penitens verum haberet propositum, quando confitebatur, indulg. quærendi, alioquin confessio non fuisset integra, neque per consequens absolutio valida. ¶ Miscella. 59. de orat. nu. 130. to. 2.

Absolutio in quantum exit a sacerdote semper est efficax, & certa, licet quandoque ex parte illius cui fit inefficax maneat. ¶ Cap. 1. de p. di. 6. nu. 16. to. 1.

Absolutio fractionis voti differt ab absolute voti, itaque votum perpetuum semper obligat, licet vouens a peccato fractionis voti absoluitur. Anton. 2. p. tit. 12. c. 282. ¶ Conf. 34. de vo. red. nu. 1. p. p. li. 3.

Absolutionis petitio ab excommunicatione non inducit necessitatem eius, licet petatur. gl. sing. c. venerabili. de electio. vers. postulavit: quatenus loquitur de petitione ad cautelam, & allegat cap. ad eius. §. dist. & tenet Panorm. post multos à se citatos. consil. 1. ne clerici, vel monach. nume. 3. p. 1. li. 3. & qui id facit non fatetur se excommunicatum, iuxta prædictam gl. ¶ Conf. 5. de emp. & ven. nu. 3. 1. p. li. 3.

Absolutionis plenariæ forma data ratione indulti continentis facultatem eligendi confessi. qui possit absolueri ab omnibus in mor. art. de quibus est corde contritus, & ore confessus, exceptis commissis ex fiducia illius indulti. est ista. Auctoritate sedis Apostolicæ mihi pronunc commissi concedo tibi plenariam remissionem peccatorum tuorum, de quibus es corde contritus, & ore confessus sub qua intelligitur etiam, ea, quæ ante confessus est, & venialia, de quibus non tenetur confiteri, ut latè concludit D. Anton. p. 1. titu. 20. c. 3. §. 2. & omnes probant. exceptis his, quæ ex confidentia huius indulti commissi sunt. ¶ Com. de Iubil. Notab. 30. nume. 8. Non est tamen forma necessaria, sed sufficit si dicatur. Concedo tibi absolutioem in hoc indulto contentam. Et in casu necessitatis potest fieri à laico, qui potest esse idoneus quo ad hoc, licet non quo ad alia, quia ista absolutio non est sacramentalis, sed ista sententia impugnatur a multis existimantibus. Papam per idoneum confessorem intelligere sacerdotem. ¶ Ibi. nume. 9. Et extenditur etiam ad peccata oblita nunquam confessi. Ibi. num. 11. Et amenti dari potest, si cum adhuc esset sana mente, declarauit se velle absolui, ut hmoi casus contingeret. Et etiam si id non declarauit, sed ea mente fuit, quia electio virtualis sufficit, secundum

dum Antonin. Felinum, & Sylue. ¶ Ibi. num. 12.

Absolutionem negare nõ debet confessor ob peccata sibi ab aliquo nõ confessi, & præcipue si non teneatur de illis interrogare. ¶ Conf. 1. de consti. nu. 44. p. 1. li. 1.

Absolutus ad effectum quærendi Iubil. statim in utroque foro reincident. & hoc, ut euitetur grauissimum præiudicium, quod fieret his, in quorum fauore esset excommunicatio lata. Etiam per absolutioem in foro conscientie tantum, quia per illam, debitores negligentiores fierent ad soluendum, videntes se absolutos. ¶ Conf. 75. de regular. p. 1. lib. 3.

Absolutus à Vicario censetur absolutus ab eo, cuius ille Vicarius est, quia idem est tribunal, eadem potestas, atque autoritas. cap. non palam. de consuet. li. 6. ¶ Vbi sup. nu. 61.

Absolutus à pena incurfa ratione voti, non est à voto absolutus, quia aliud est obligatio soluendi penam fractionis iam incurfam, & aliud votum. Et in Iubil. Papa concedit facultatem commutandi vota nulla facta mentione, de condonatione obligationis ad soluendas penas. ¶ Conf. 35. de voto. nu. 1. p. 1. li. 3.

Absolutus quo ad forum interius tantum, non est absolutus, quo ad exterius. c. de his. cum gl. de accu. quæ communiter recepram sequitur. Io. ab Ana. ¶ Conf. 5. de Priuil. nu. 8. p. 2. li. 5.

Absolutus ab excommunicatione sub forma si prius cauerit, & cum citatione, & admonitione censetur absolutus sub conditione, si ante tempus cauerit. ¶ Conf. 17. de ser. exc. p. 2. li. 5.

Absolutus ab hæresi per abiurationem habetur pro innocente, neque manet inhabilis. vers. Abiuratio. pag. 4. nume. 3. & 4.

Absolutus quo ad Deum ab excommunicatione etiam in iudicio vitari nõ debet, nisi id aduersarius petat: quia nõ est vere excommunicatus. ¶ Conf. 23. nu. 4. de p. & remiss.

Absolutus semel à peccatis tenetur,

quandoque superiorem adire pro absolute ab excommunicatione. ¶ Com. in c. Fratres. de p. dist. 5. nu. 49. Multa habes de hac materia: In com. cap. 1. de p. dist. 6. an. nu. 12. Vide vers. excommunicatio. pag. . .

De Absolute ab excommunicatione. vers. excommunicatio. pag. 199. a nume. 37.

Abstinentia.

Abstinentias indiscretas qui facit, & aduertit id facere, etiam si non habeat intentionem abbreviandi vitam, est tamen id causa abbreviationis, peccat mort. iuxta sentent. B. Hier. in ca. non mediocriter. de consec. dist. 5. & Thom. 2. 2. q. 147. ¶ Manua. c. 15. nu. 12.

Accentus.

Accentum cõgruum dictionum canentes in choro, qui non seruant, postquam à maioribus moniti sunt, peccat, neque exculantur, si dicat se seruare accentum græcum, cum voces latine essent, latino accentu sint pronuntiatæ, ut ait Anto. Nebricensis. Accessorium, de orat. c. 14. nu. 10.

Accessorium.

Accessorium sequitur naturam sui principalis. c. accessorium. de reg. iur. li. 6. cum concordantijs ibi à glo. citatis. Fallit tamen quando non est eadè ratio de accessorio, & principali, ut est casus in c. debitores. de iureiuran. quatenus probat promissionem de soluenda usura non valere, iuramentum autem sic, licet illud sit accessorium, eõtrario propter diuersitatem rationis, quæ ibi à Docto. redditur. ¶ Conf. 3. de his quæ vi. p. 1. l. 1. conf. 28. nu. 5. de præb. li. 3.

Intelligit etiam regula ista, quam ponit l. cum principalis. ff. de reg. iur. secundum

dam Io. And. de accessorio producente, & producto, deriuante, & deriuato. Sed fallit (vt dictum est) ob diuersam rationem. Auth. impuber. C. si aduer. vendit. & l. 1. & 2. ff. de pecul. ¶ Consi. 35. de voto. p. 1. lib. 3.

Accessus.

Accessus, & regressus differunt, & de vno ad aliud non infertur: quia habens accessum agit de iure omnino nouo querendo: Habens autem regressum iuridicum agit de iure ante habito recuperando. ¶ Consi. 44. de præb. li. 3.

Differt à mandato de non prouidendo, quia cum sit concessio conditionalis, sicut regressus, & coadiutoria cum futura successione, simulatque conditio adimpletur, confert ius, nulla alia executoris expectata collatione. At per mandatum de non prouidendo, non queritur beneficium, nisi executoris consequuta prouisione. ¶ Com. de Iubil. Not. 30. nu. 15. to. 2. & relect. in c. si quando. de rescrip. excep. 70. nu. 3. to. 3.

Ista est noua vox, quæ importat ius ad beneficium, non autem in beneficio cum conditione, si talis casus contigerit, vt scribit Gomes. in reg. de non tollendo iure querito. q. 1. nu. 40. & q. 4. in reg. de non iudic. pro quo facit. ca. non autem. 7. q. 1. ¶ In dicta relectio. prælud. 4. nume. 8.

Accessus ob solam renunciationem datur, quod ex stylo curiæ patet. ¶ Ibid. excep. 5. nu. 3.

Claudatur etiã sub expectatiua, quia est gratia, quæ in futurum speratur. arg. c. si. de concess. præben. li. 6. ¶ Ibid. excep. 20. num. 2.

Non est in fauore pari cum regressu, quia non habet causam de præterito, sicut ille. ¶ Ibid. nu. 6.

Inferior est fauore coadiutoriæ, quia per hanc cultus augetur diuinus, & illius suppletur defectus. c. quia plerisq; de off. ord. & c. si. de cler. ægrot. at accessus contra alterius generis est. ¶ Ibid. n. 7.

Per compositionem solet dari, & si gratis conceditur hoc fit ad remunerationem laborum, secundum Cassad. in decisio. 1. de pact. ¶ Vbi sup. excep. 71. n. 6. Plus iuris confert, quam expectatiua. Ibi. nume. 7. Non tollitur vt alia. num. 29. Est præambulum iuris in re querenda. num. 63. Est modus querendi ciuilibus non ius queritum. nume. 18. Trahitur ad diem conditionis etiam ante illam impletam. & solus ius ad rem dat. prælud. 3. num. 7.

Accessus solius ad solam propter periculum fieri non debet, & præsertim ad fornicarias, etiam cum intentione eas conuertendi, iuxta illud Prouerb. 3. Qui amat periculum, &c. & etiam propter infamiam. arg. ca. cum omnibus. & cap. volumus. 81. distinct. ¶ Com. cap. inter verba. 1. q. 3. conclu. 2. nu. 14. to. 1.

Accidia.

Accidia est vitium inclinans hominem ad tristandum de bono spirituali diuino, quatenus diuinum in eo qui tristatur. quia bonum spirituale diuinum, vt est in homine consistit in charitate, & amicitia inter ipsum, & Deum, quam sibi confirmari volendo, quæ ipse vult, & gaudendo colloquio, & consuetudine eius. Cum ergo quis tristatur de colloquio huiusmodi peccat, & grauius iuxta D. Tho. 2. 2. q. 34. ar. 2. & q. 39. ar. 2. ad 3. & 1. 2. q. 37. ar. 4. ad tertium. & si adfit aduertentia, & deliberatio est mort. peccatum. ¶ Manua. c. 23. num. 124. & c. 11. num. 14.

Accidia de rebus spiritualibus, licet ex sui natura sit mortalis, quia oritur ex detestatione earum, quando tamen sine nostra deliberatione producitur, est tantum uenialis. Tho. 1. 2. q. 88. ar. 6. & 2. 2. q. 35. ar. 3. ¶ Com. cap. inter verba. conclu. 6. nu. 44.

Accipere.

Accipere beneficium indebitè expectatum non tollit ius iterum accipiendi

piendi sibi debitum, iuxta doctrinam communiter recep. in c. cum in multis. de rescrip. lib. 6. quia tacite intelligitur fieri sub conditione si erat debitum, siue exprimitur, & protestatio fiat, vel nõ. Casad. decisio. num. 4. de concess. præben. licet Gomes contradicat. c. 2. de electio. num. 6. & Fel. ca. cum contingat. de rescrip. contra quos etiam est praxis Romana probata. ¶ Tract. de opposi. in solu. 7. oppo. nu. 41. to. 3.

Accipere aliquid iniuste de voluntate Domini cum turpitudine ex vtraque parte nullam restitutionem regulariter inducit, quia nulla est lex, quæ ad id conueniat. ¶ Manua. c. 6. nu. 30.

Accipere aliquid per simoniam restitutionem inducit, quia est pro spiritualibus, quæ nullam extimationem habent, vt ait Medina. C. de restit. q. 20. aut quia necessario gratis dari debent, vt ait Sot. li. 4. q. 7. ar. 1. de iusti. & iu. ¶ Ibid. num. 32.

Qui accipit aliquid vt faciat bonum, quod præcipitur, peccat, & restituere tenetur. l. 1. ff. de cond. ob turpem causam, quia accipit aliam mercedem vltra eam, quam habet ad officium suum fungendum. & restitutio faciendi est danti, siue damnificato. c. non sanè. 14. q. 5. idem de illo, qui accipit, vt prætermittat facere id, quod debet per l. 6. ff. eod. siue teneatur legibus iustitiæ, siue aliarum virtutum, quia eadem ratio militat in omnibus contra Sotum. li. 4. de iust. q. 7. ar. 1. Quare sufficit, vt recipiat ad faciendum vel omittendum id quod debet solo debito moralis honestatis. ¶ Manua. c. 17. nume. 31.

Accipere ob maleficium perpetratum, similiter illam inducit arg. Auth. nullo magis. C. de sacrosan. eccle. & ca. cum in cunctis. de elect. Non tamen est faciendi danti, sed pauperibus, quod si faciat, satisfacit. secundum Adria. 4. de rest. q. 19. & id valet saltem, antequam qui male dedit, facultate recipiendi in sui peccati penam priuatur, & plus tenetur ille qui accipit in primo casu, quam in secundo. ¶ Vbi sup.

Accipit turpe, qui accipit vt faciat id,

ad quod tenetur iuxta glo. l. 4. ff. de condi. ob tur. cau. & qui accipit, vt faciat malum. l. 2. de homic. l. 3. de iud. iniquo. l. 4. de stupro. Et ista acceptio turpis malum est, & peccatum, sicut illud pro quo accipitur: quod est opus inuendibile in genere moris, vt actus intrinsecè malus, pro quo nihil potest promitti, dari, vel accipi, vt omnes affirmant in l. iuriscētium. S. si ob maleficium. ff. de pact. & multis alijs locis, excepto opere meretricio, quod non punitur lege humana, peccant tamē illi, qui in illo accipiunt aliquid tamquam legale debitum. ¶ Manua. cap. 17. nume. 32.

Accipit turpe, qui hominem occidit, quia turpe est hominem occidere. l. 2. de condi. ob turp. cau. & li. 3. accipit turpe, qui iniuste iudicat, quia turpe est iniuste iudicare. & l. 4. Accipit turpe ob stuprum, quia turpe est stuprum committere. ¶ Ibid. nu. 34.

Qui accipit rem propriam credens accipere alienam peccat, sed in foro fori poenam non meretur, nisi alicui nocent. arg. l. inter. ff. de fur. ¶ Ibid. nu. 95.

Accipiens, quæ in mari amittuntur, nec sunt Pyratum, vel infidelium, siue ex mari, siue ex littore accipiat. peccat cum obligatione restituendi. ca. excommunicamus. de bapt. & l. si quis. ff. de incend. rui. & naufr. ¶ Ibid. nume. 98. Fallit quando ille periculo mortis se exponit, quo illa seruari, quia ad opem ferendam cum tali periculo non tenetur. Si tamen ille qui amiserat per aliquod aliud remedium sperabat illa recipere, teneretur ad restitutionem soluta sui laboris mercede, secundum arbitrium boni viri, iuxta Anton. 2. p. 1. c. 15. § 2. ¶ Ibid.

Fallit secundo, quando illa habentur pro derelicta. l. fallos. §. si factum. ff. de fur. Non habentur autem pro derelicta, quæ ad onus nauis leuandum ob procellam, in mare iacitur. secundum Panor. & oēs in c. cum dilecti. de accu. ¶ Ibid. nu. 99.

Accipere aliquid gratuito ab eo, qui donare non potest, nisi excuset probabilis ignorantia. restit. inducit. nu. 105.

Accipiens aliquid notabile pro se, sciens

sciens non esse illius à quo accipit per contractum, siue onerosum, siue gratuitum peccat, iuxta Alexan. 4. p. q. 86. cum obligatione. ¶ Ibi. nu. 106.

Accipiens clam, quod sibi deberi præ tendit pro vsuris, dolo, aut alio delicto à re commisso peccat, quia neque potest petere ut sibi debitum, licet sponte datū possit accipere. nu. 111.

Accipiens occultè, quod suum est, vel sibi iure debebatur, si commode id iure recuperare potest, aut se periculo, ob id mortis exponit, mor. peccat, si id aduertit, aut aduertere debet, quod ex tali recuperatione redundaret magnum scandalum, aut damnum alicui. Non tamen tenetur ad restit. secundum Gabr. 4. di. 15. q. 3. Non peccat autem quando commode recuperare non potest per viam iuris, aut non nisi magnis impensis, iniurijs, inimicitia, amissionis gratiæ & c. glo. si. in c. ius gentium. di. 1. Sed videat ille ne plus accipiat, quam suum debitū requirit; ne res illa sit aliena, ne pro debito aliud sibi solvatur, vnde restituat dānum passio. ¶ Ibi. nu. 111.

Accipiens occultè rem alterius apud tertium depositam pro debito quod illi debet, tenetur reddere. Et si est lata excommunicatio in furripientem, vel sciētem tenetur reuelare. ¶ Ibi. nu. 114.

Accipiens occultè in recompensatio nem non tenetur reddere, neque reuelare, qui factum scit, etiam si excommunicatio ferretur particulariter in eum, qui sic acciperet, vel sciret illam, quia tunc illa excommunicatio contineret intolerabilem errorem. Et si isti cogentur iurare, an accepisset, aut sciret, possent iurare se nescire intelligendo intra se aliquem, qui male accepisset. arg. cap. humanae aures. 22. q. 5. ¶ Ibi. nu. 115.

Accusatio.

Accusatio bannitorum, quia periculum iosa est, non videtur ad eam legillator obligare, præsertim cum id non exprimit. c. ad audiētiā. de decr. ¶ Conf.

4. ne clerici. nu. 3. p. 1. li. 3. Facta de bono opere est iniqua.

Accusatus de crimine pendente lite promoueri potest, quia ca. omnipotens. de accusa. limitatur non procedere in accusato per maleuolos, & non grauato apud graues, & bonos secundum Host. & Io. And. in c. in inime. eo. ti. quos sequitur Feli. ¶ Consi. 2. eo. ti. p. 2. li. 5. Si autē iste accusatus factus est infamis propter graue crimen, non est promouendus. Consi. 3. eo. ti. nu. 6.

Accusatus de simonia, vel excommunicatione diffamatus olim erat vitandus, hodie non per Extrauag. ad euitanda renouatam in Conc. Latera. nisi sit denunciatus. Consi. 71. de excom. nu. 2. p. 2. l. 5. Com. c. 1. §. labore. de pœ. dist. 6. nu. 12. ¶ Manua. c. 27. nu. 35.

Accusare aliquem in iudicio falso peccatum mor. est. cum obligatione restituendi omnia damna inde secuta. ca. calumniator. 2. q. 3. c. calumnia. de pœni. & remiss. & si id ignoranter faciat cum scit, & non desistit similiter. argum. ca. si quem. 2. q. 3. & si id post sententiam latā nouit similiter, nisi restituat, quod per illā accepit. Innoc. in ca. quia plerique. de immu. eccl. communiter receptus.

Accusare autem de vero crimine, sed animo, vel sine malo, peccatum similiter mor. est, non tamen obligat ad restit. cap. cum minister. 23. q. 5. ¶ Manua. cap. 25. num. 31.

Accusare omittens aliquem cuius delictum in magnum spirituale, vel temporale damnum Reip. redundat, & alias impediri non potest, peccatum est mor. 2. q. 6. r. ar. 1. Ibi. num. 32. Et qui ob iuramentum tenetur, similiter peccat, nisi faciat. c. si verò. de iureiur. & si damnum sequatur tenetur ad refarciendum. non autem ad restituendum, quicquid accipit, ut non accuset. ¶ Ibi. nu. 34.

Accusare licet nemo teneatur aliquē regulariter. l. 1. C. ut nem. inuit. age. vel accu. cog. & c. licet. de accusa. immo sit perf. actio Evangelica non accusare, & parcere. Matth. 6. 90. dist. in prin. In multis tamen casibus quis tenetur: ut hæres occisi

occisi ne perdat hæreditatem. l. 1. C. de his quib. vt indig. iuncta glo. si quis compellatur à iudice in casu homic. Barro. l. in eum. ff. de accus. sed reprobatum communiter, nisi ille homicida sit Reip. multum pernitiosus; quia tunc etiam in conscientia debetur accusatio. D. Tho. 2. 2. q. 63. ar. 1. ¶ Com. c. inter verba. concl. 6. nu. 638.

Accusare non possunt clerici in causa sanguinis, sicut nec iudicare attenro saltem iure canonico. c. prælati. de homici. lib. 6. cap. his à quib. 23. q. 5. ¶ Ibi. num. 641.

Accusare non possunt laici clericos, neque subditi prælatos, neq; infames, ac criminosi. l. qui accusare, cum trib. seq. ff. de accusa. & 2. q. 3. per totum. & c. 1. de accus. ¶ Ibi.

Accusare qui potest, vt putā habēs ius accusandi, potest statim sine alia monitione id facere, iuxta Sotum de ratio. regend. m. 2. q. 5. & ante illum. Adrian. 4. d. correct. frater. Quia accusatio fit communiter ob punitionem delicti iā commissi, quod est bonum publicum. ¶ Ibid. num. 642.

Accusare delinquentem secretū peccatum est, si non adsit probatio, vel si adsit, sed fiat id principaliter ob nocuentum accusati. Et peccat etiam qui desistit ab accusatione, sine iusta causa, quando ob bonum illius tenebatur accusare. ¶ Ibi. nu. 643.

Accusare ad vindicandam iniuriam, autoritate publica opus est præclaræ virtutis iustitiæ. Tho. 2. 2. q. 108. ar. 2. quia desiderare pœnam iustè ei, qui meritus est, vt emendetur meritum est. Tho. 2. 2. q. 68. ar. 1. ¶ Ibi. nu. 636.

Accusatus de crimine vero non tenetur restituere famam accusatori, qui id ei probare nequiuit, si non tenebatur illud confiteri. ¶ Ibid. num. 870. versic. Restitutio.

Actio.

Actio ab accusatione differt, quia actio in ciuilibus, accusatio verò

in criminalibus habet locum. glo. recepta, in princ. Inst. de actio. & in rub. ff. & C. e. t. iuncta rub. ff. & C. de accus. ¶ Com. rub. de iud. nu. 17. to. 3.

Actio realis personali facilius est, iuxta illud: Magnum est commodum possessionis. §. retinendæ. Inst. de interd. ¶ Cōf. 42. de temp. ord. num. 4. p. 1. li. 1.

Actio ad centum soluendorum post annum, vel biennium, vel triennium iuste potest emi minoris, quam centum, secundum Innoc. in c. in ciuitate. de vsur. quia minus valet actio ad rem aliquam, quam ipsa res præsens: secundò, quia minus valet id quod non est futurum vtile intra annum, quam aliud eiusdem qualitatis, quod est futurum statim vtile. ¶ Consi. 18. de vsur. p. 2. li. 1. Manua. ca. 17. nu. 238.

Actio de dolo datur in eum, qui permittit incipere, & non perficere. ¶ Rele. c. si quadam. de rescr. excep. 2. r. nu. 18.

Actio iudicis datur quoties æquitas id suadet. ¶ Tract. de red. eccl. q. 2. con. 6. nu. 2. to. 1.

Actio doli non datur ob omnē quantitatem, quæ mortalem culpā facit. ¶ Manua. c. 17. nu. 3.

Actio mater est obligatio. licet. §. ea obligatio. ff. de procura. ¶ Manua. præhud. 7. nu. 22.

Actio nouæ inductio non tollit veterem. l. quoties. ff. de act. & obli. ¶ Consi. 1. de pœ. p. 2. li. 5.

Actio qui habet, rem videtur habere. l. qui actionem. ff. de reg. iu. præsertim si actio est realis, & rei vindicationis. ¶ Consi. 42. de temp. ordi. num. 9. p. 1. li. 1.

Actio arbitraria cur alicui detur ad petendum in vno loco, quod in alio est soluendum, causa est, quia vna res pluris in vno, quam in alio valet, & præsertim si est triticum, vinum, & c. ¶ Com. de cambijs. num. 52.

Actio subsidiaria qui tenetur, perinde restituere tenetur, ac qui tenetur actione principali. l. sancimus. C. de sacrofan. eccl. ¶ Manua. c. 17. nu. 3.

Actioes promittendi, dandi, & c. fa.

Et pro alijs ita nocent: ac si factæ fuissent per se. ¶ Com. de datis, & promissis. num. 27. to. 1.

Actiones veniales tollerari possunt. etiam in foro conscientia, quia per eas, non perditur diuina gratia, neque meretur mors æterna. 1. 2. q. 87. ar. 5. 2. 2. q. 24. ar. 10. ¶ Consi. 2. de iudicis. nume. 13. par. 2. li. 5.

Actiones actiuæ, & passiuæ transeunt in hæredes. l. 1. vt actio. cum hære. & contra hæred. & ca. 1. de success. ab intesta. ¶ Consi. 2. de pact. l. 1.

Actiorem negat lex contra emptorē, & venditorē, qui plusquam dimidium iusti pretij decipit, licet peccet mot. l. 2. C. de rescis. ven. c. cum dilecti. de uend. ¶ Com. c. fi. 14. q. 6. nu. 10.

Actus.

Actus humanus, atque moralis est idem quo ab adulto mēte compositur in æternam vitam, secundum S. Th. 1. 2. q. 6. ar. 1. & Thol. in 2. sent. dist. 25. & 26. Est autem actus humanus, actus hominis transitorius, & voluntatis perfectæ, ac simpliciter, vel commissio eius. Ex quo sequitur, quod non censetur humanus actus violentus, cuius principium est ab extrinseco, non conferente vim passivo. i. eo qui patitur non adiuuante, vt oblatio Thuris idolo facta per vim. c. presbyteros. 50. dist. Actus pueri, amentis, & factus subito ex sola imaginatione sine deliberatione more brutorum; quia non est factus ex fine perfecte cognito. Actus verò factus per metum humanus est, quia est voluntarius simpliciter: licet sit inuoluntarius, secundum quid. 1. 2. q. 6. ar. 6. cap. meritò. 15. q. 1. in quo errauit Deci. in l. velle. ff. de reg. iu. non enim est violentus, quia licet ab extrinseco impulsionem habeat: potest tamen qui sic impellitur non conferre vim. ¶ Manua. prælud. 6.

Actus autem humanus est duplex: bonus, qui nulla lege ob se, neque ob suas circumstantias prohibetur, & dicitur me-

riticum, iuxta S. Th. 1. 2. q. 14. ar. 6. Quid autem sit meritum dicitur pag. . Malus qui aliqua lege ob se, vel suas circumstantias prohibetur, & dicitur peccatū. ¶ Manua. prælu. 7. à nu. 1.

Actus rursus duplex est vnus deliberatus, & inuoluntarius qui neque est bonus, neque malus. Alius voluntarius, & deliberatus, qui est triplex. Primus est bonus, vel ex obiecto tantum, vt ieiunare, vel ex circumstantia tantum, vt loqui ad vtilitatem proximi, vel ex vtroque, vt ieiunare ad obediendum præcepto. Secundus est malus ex obiecto tantum, vt meriti ad vtilitatem proximi: ex circumstantia tantum, vt ieiunare ob vanam gloriam. Ex vtroque, vt meriti ad persiciem proximi. Tertius est indifferens, qui de se non est, nec bonus, nec malus, sed potest vel bene, vel male fieri, & talis non reperitur in indiuiduo secundum S. Thom. quia si quis daretur in nullum finem ordinaretur, quod est impossibile: esset. n. ociosus, & consequenter malus ex defectu circumstantiæ finis, licet esset indifferens ex obiecto.

Actus simpliciter bonus, & ordinatus constat ex integra causa. i. ex concursu bonitatis obiecti, & circumstantiarum. Malus autem ex quocumque defectu. ¶ Manua. cap. 23. nu. 1.

Actus vnus & idem numero, qui simplex est, secundum genus entis, & naturæ, potest esse duplex, & diuersus in genere moris, puta bonus, & malus, peccatum, & meritum. 1. 2. q. 20. ar. 6. Vt ire ad ecclesiam si fiat ob inanem gloriam est malum, si ad obsequium Dei bonum: & verificatur etiam de actu interiori secundum Caietanum ibi. vt patet de actu volendi comedere carnes. Non tamen id sequitur de actu pro eodē tempore adæquato, etiam si fiat diuersa ratione: propter contradictionem annexam: quia si est bonus, nulla ibi deest reuerentia: si malus deest. ¶ Manua. prælud. 7. num. 16. Enchirid. de oratio. c. 2. nu. 8. c. 3. nu. 49. to. 2. com. cap. inter verbum. nume. 385. tom. 1.

Actus vnus, & idem diuerso respectu potest

potest esse diuersarum virtutum, vt alere filium, quatenus ex solo amore, vel charitate procedit pietatis est, sed quatenus ex pacto, vel promissione legatorum iuxta lege quis tenetur specialissimæ iustitiæ est. ¶ Tract. de redd. eccl. q. 3. Not. 3. nu. 2. & com. c. fratres. de poen. dist. 5. nu. 117. to. 1. de elem. nu. 6.

Actus vnus vnico tempore, & sine interruptione fieri debet, vt stipulatio. l. 1. §. 1. & l. continuus. ff. de ver. obli. ¶ Enchirid. de orat. c. 10. nu. 38.

Actus ab obiecto, & etiam à fine foritur speciem in genere moris. 1. 2. q. 18. ar. 4. c. cum minister. 23. q. 5. & c. cum voluntate. de sent. excom. & l. verum. ff. de fur. ¶ Com. cap. consideret. de poen. dist. 5. nu. 117.

Actus per se bonus, vt non inficietur præstituendo ei bona vtilia pro fine, duorequirat: alterum vt illa non quarantur propter se solum, sed propter aliud in se amabile: alterum vt non præstuantur pro finibus principalibus eius, vel referantur in finem illi actui congruū. ¶ Cō. de finib. hum. act. nu. 67. to. 1.

Actus nullus potest esse bonus, nisi reatæ rationi consonet, secundum Arist. 2. Ethic. cap. ratio nulla. & ca. ad hæc. de præb. ¶ Com. c. inter verba. concl. 5. nu. 15. to. 1.

Actus etiam suo genere bonus, factus in finem querendi aliquod bonum honorarium non referendo illum in altiore finem est malus. ¶ Ibi. nu. 64.

Actus vt sit bonus sufficit vnus bonus finis, quando tamen habet alias circumstantias, quia si deficit vna, actus est malus. ¶ Ibi. nu. 46.

Actus omnis inordinatus. i. peccatum non est referibile in bonum finem, quia vnus & idem opus numero non potest esse bonum & malum. Thom. 4. dist. 40. Caieta. 1. 2. q. 8. ar. 3. c. cum renunciatur. 32. q. 1. quare qui elemosynam dat propter Deum, & vanam gloriam peccat. Th. 2. q. 38. q. 1. ar. 4. Iacobus Almainus. de Moral. c. 12. Si tamen id duobus actibus distinctis faciat, vno peccat, altero non. ¶ Vbi sup. & Com. de Iubil. Not. 32.

Actus omnis cuius finis principalis est malum culpæ, saltem venialiter, adeo est malus, vt nulla relatione in bonum aliquod etiam summum fieri potest bonus. ¶ Com. de finibus human. actuum. num. 38. to. 1.

Actus cuiuslibet virtutis quamlibet bonus si principaliter fiat ob bonum temporale, siue pecuniarium, siue honorarium est malus. ¶ Ibid. nume. 30. & com. c. inter verba. concl. 5. nu. 35.

Actus virtutum facti principaliter ob salutem, & vitam sunt mali, secundum Adria. q. 1. quolib. quod non est verum in omnibus, sed in illis tantum, qui sunt maiorum virtutum puta Amoris Dei, Spei, Religionis: quorum finis aptus nequit esse salus, & vita hominis. ¶ Ibid. num. 32.

Actus nullus voluntarius elicitus, siue interior potest esse violentus: quia nullus talis fit non conferente vim passivo: Et voluntas non potest absolute cogi D. Thom. 1. 2. q. 6. ar. 4. Neque vllus actus siue interior, siue exterior desinit esse inuoluntarius, eo quod produceretur per concupiscentiam plurimum impellentem animum ad volendum. Imo est magis voluntarius. ¶ Manua. prælu. 6.

Actus exterior non addit bonitatem, vel malitiam actui interiori, quo ad Deū & forum interius, vt ait D. Thom. 1. 2. q. 20. ar. 5. ¶ Com. c. cogitatio. de poe. dist. 1. & c. magna. nu. 12. di. ead.

Actus vt sit bonus non solum requirit, quod finis sit bonus, sed etiam quod sit aptus, ita quod sit maius bonum illud ad quod ipsum ordinatur. ¶ Miscell. de orat. 44. nu. 88.

Actus qui secundum obiectum potest pertinere ad vnum vitium, secundum finem potest pertinere ad aliud. ¶ Com. c. ita quorundam. de Iudicis. Not. 2. nu. 7. c. 1. de poe. dist. 5. num. 91. Manua. prælud. 9. num. 20.

Actus expresse factus ob aliquē finem, vel tendens in illum, & lata culpa non consideratur: pares sunt, quia actus reddit in naturam suæ famæ. i. perinde est malus, ac si ob finem illum malum fieret.

ret: & qui detrahit sine animo detrahen-
di, verb. Detrahitio, pag. . . ¶ Com. ca. ita
quorundam, de Iudæ. Not. 10. nu. 8.

Actus idem potest esse meritorius, &
satisfactorius, & licet quatenus merito-
rius non excedat personam meritis, quia
nullus potest mereri felicitatem æternam,
alteri saltem de condigno, ver. Meritum .
pag. . . quatenus tamen satisfactorius,
etiam de condigno eam excedit. ¶ Com. de
Iubil. Not. 13. nu. 6.

Actui etiam ex gratia ordo debetur
gratia, sed non semper statim infunditur
iuxta opin. communem, sed tunc, quando
vritur gratia præhabita, secundum omnes
suas vires, & omnem inclinationem
gratiæ. Tho. 4. dist. 22. nu. 5. ¶ Com. c. di-
uina. §. sicut ergo, de pœ. di. 4.

Actus quem executor iudicialiter facit,
nisi appellatur intra decem dies præiudicat:
non autem actus extraiudicialis. Innoc. in c. fi.
de præscri. num. 2. quem sequitur Cardi. consi. 40.
¶ Relect. cap. si quando de rescrip. secunda
causa Nullit. num. 18.

Actus extraiudicialis quando est nullus,
non est actus dicendus. l. sicut. ff. de oper.
liber. & l. non dubium. C. de leg. Ideo
testamentum nullum non est testamentum,
nisi abusive, ver. Testamentum. pag. . . n. . .
& similiter idem dicendum est de sententia.
¶ Ibid. excep. 21.

Actus confirmatio, & illius in suum
officiū reductio, executio est illius. Cle.
de testam. vbi hoc Card. notat. Notab. 4.
¶ Ibidem.

Actus qui est nullus ipso iure non ratificatur
ex eo, quod usus fuerit eo, & exercuerit
illum is, qui putat per errorem se ad id
obligatum, neque etiam nouerit illum esse
nullum, & non obligari per eum, ita quod
tribuat illi nouum valorem per suum nouum
consensum. Et de hoc intelligitur. c. ad id,
de spons. & c. de illis, el. 2. de despons. impub.
& l. i. c. quod metus causa, vbi dicitur,
quod gesta per metum etiam si ab initio
sint inualida, & nulla, per ratificationem
tamen subsequentem conualescunt. ¶ Consil.
3. nu. 8. de his qui vices. li. 1. p. 1.

Actus solemnitas per lapsum xxx. annorum
presumitur licet in instrumento, id non
appareat text. & glo. solem. in c. peruenit.
de emp. & vend. & Feli. in ca. Albericus.
de testib. & in ca. sicut. de re iudi. ¶ Consil.
3. de censib. nu. 7. p. 1. li. 3.

Actus factus contra formam substantialem
in lege prescriptam non valet. c. cum dilecta.
de rescri. imò nec factus præter formam.
c. prudentiam. de offic. dele. ¶ Consil. 7. de
dona. n. 3. p. 1. li. 3.

Actus iudicialis nocte factus non ualet
secundum omnes. in ca. consuluit. de offi. deleg.
Fallit autem quando de consensu partium fit
secundum Io. And. relatum per Feli. in d. c. num.
18. & probatur ratione ualida per Salyce. in l.
non minorem. C. de transa. ¶ Consil. 2. de
ele. li. 1. p. 1.

Actus in dubio presumitur bonus. c. 2. de
reg. iur. & l. merito. ff. pro soc. ¶ Consil. 1.
nu. 4. de concess. præb. li. 3.

Actus factus contra legem prohibentem
non ualet, per l. non dubium. C. de le. Consil.
2. nume. 1. de regul. p. 1. lib. 3. Sed fallit,
quando lex expresse non annullat actum, &
addit poenam extrinsecam, quæ potest consistere
cum actus ualore, & ualor actus non respicit
fauorem eius, cui poena imponitur. & resouit
Bart. communiter recep. in l. Prætor ait. ff. de
no. ope. nun. ¶ Consil. 4. n. 2. de consang. spiri.
p. 2. li. 4.

Actus factus sine scriptura, uel forma
requisita est nullus. l. contractus. ff. de fide
instr. & l. i. c. de iure emphy. ¶ Consil. 13.
nume. 5. & 10. de cleri. non residen. p. 1. lib. 3.

Actus ut ualeat debet concurrere potestas,
atque uoluntas ad faciendum. c. cum super.
de offi. dele. ¶ Consil. 4. de empr. & uend. n. 5.
p. 1. li. 3.

Actus cui requiritur dispensatio pro ualore,
donec illa impetretur est nullus. ¶ Consil. 5.
ubi su. n. 5.

Actus consistens in mero facto, & ad capitulum
spectans per canonicos singulariter expediri
potest, & tenet sine Cap. Congregatione: est
sententia communis Innoc. Io. And. Butr. Io. de
Imol. quos

Quos sequitur Felin. in ca. eam te. de rescri.
nu. 13. ¶ Consil. 21. de sent. excomm. num. 4.
libro 5.

Actus tradendi possessionem fieri utiliter,
atque capitulariter debet. ¶ Vbi supra. numer. 6.

Actus agentium non operantur ultra finem,
& intentionem eorum. l. non omnis. ff. si certum
peratur. l. & in agris. ff. de acquir. rer. diu. ¶ Com. in Rubr. de iud. nu. 24.

Acta & agenda non solum debent esse licita
secundum equitatem: sed etiam decentia
secundum honestatē, & expediētia secundum
utilitatem. e. magna. de voto.

Acta omnia coram Notariis dicuntur publica.
l. 2. C. de episc. & cler. & cap. quoniam contra.
de prob. ¶ Consil. 1. de elec. li. 1.

Acta à delegato non seruata forma sibi
prescripta sunt nulla. gl. sing. recepta a Felin.
ca. ex parte. de const. & clem. 1. de iur. patr. verbi
inhibentes. ¶ Consil. 75. de regular. nu. 61. lib. 3.

In actibus humanis id quod principaliter
intenditur attendendum est, & non quod minus.
l. si quis nec causam, cum ibi fundaris. & Iason
ibi. ff. de reb. hered. ¶ Consil. 1. de iniur. &
damn. dat. nu. 3. li. 5.

Actus exterior, bonitatem, uel malitiam ex
interiori actu sibi correspondente habet. Interior
uero sine exteriori potest esse bonus, uel malus.
Tho. 1. 2. q. 20. arti. 1. 2. 3. & 4. ¶ Com. de
eleemos. nu. 9.

Adam.

Adam vox est hebræa, & significat idem
quod homo siue terrenus, uel indigena
secundum Hieron. in interpretatione nominum
Hebræorum. Qui licet in sacra Scriptura non
exprimatur locus ubi fuerit creatus, exprimitur
tamē fuisse creatum extra Paradisum, & Euam
intra illum. cap. illud. 40. distin. uidelicet in
Agro Damasceno, ut addit gl. quod potuit
desumere ex glo. in l. filij. ff. ad Municipalem.
& utraque id colligit a Magistro histor. Scoula.
August. Steuch. lib. 1. in Genes. probat quod
fuit creatus in Paradiso.

Significat etiam Rubrum, eo quod corpus
eius fuerit de terra rubra formatum. Et non
ut ait Archidiaconus in c. missis. 3. 2. q. 2.
quia terra illa sanguine replenda erat: quoniam
antequam peccaret ita fuerat nominatus.

Fuit autem creatus in gratia, & iustitia, ut
multis probat. Grat. de poeni. distinct. 2. quod
& tenet D. Thom. in 2. dist. 29. q. 2. art. 3.
post Magistrum. & communem, & tandem
saluatus est gratia recuperata, ut testatur
D. Ambrosius relatus. cap. sexto die. 36. distinct.
& August. relatus. ibid. 3. capit. primi. ¶ Com.
cap. Adam. de poeni. dist. 1.

Fuit etiam creatus in uirili ætate, atque
optima dispositione corporis ad animæ munia
exercenda. pollebat scientia ad cognoscendum
Deum, non quidem per essentiam, sed per
creaturas nobilissimo modo: & Angelos
cognouit modo altiori, quam nos.

Habuit scientiam naturalem acquisibilem
necessariam ad gubernationem, & institutionem
aliorum. Vide Thom. & alios. in 2. sent. &
in p. p. q. 64. ¶ Com. cap. tolle. de pe. distinct.
2.

Vestitus fuit ante peccatum uirtutum uestibus,
non habuit tamen uestem nuptialem. ¶ Ibid.
cap. cognouerunt.

Adiuratio.

Adiurare Deum, Diabolum ut inimicum.
Homines ut amicos licet. Irrationalem autem
creaturam ad iurare minime licet, ut asserit
D. Thom. 2. 2. q. 90. ¶ Consil. 5. de sent. excomm.
nu. 6. lib. 5.

Adiuratio, uel incantatio irrationalis
creaturæ cui admiscetur aliquid fallum
tacita inuocatio Dæmonis est. ¶ Ibid.

Administrator.

Administrare possunt etiam hodie sine
litteris, aliqui prælati, qui sunt Papæ
immediate subiecti super electionis confirmatione.
capitul. licet. de elect. conment.

B ment.

men. cap. tul. accepta. oppositio. octaua. num. 3 1.

Adoratio.

A Doratio imaginum Sanctorum propter ipsas sine ulla ad sanctos ipsos relatione, uel expressa, uel tacita, & sine respectu, quod representent ipsos Sanctos, uel ipsum Deum illicita est. cap. prelatum. & cap. venerabilis. dist. 3. ¶ Manual. c. 2. num. 3 2.

Adorari debent non solum uasa, terra, cinis, aut puluis carniū Sanctorum, sed etiam eorum uestimenta, & calceamenta, quibus inseruierunt Domino, seu res eorum, eadem adoratione, & ueneratione, qua possunt & debent ipsi, quorum illa sunt. Thom. Vuald. lib. de Sacramental. ca. 120. Gabriel. in 3. dist. 1 3. q. 2. Magistr. in 3. dist. 9. & ibi alij. Scholast. D. Thom. 3. p. quæst. 2 5. per totum, sed præsertim artic. 6. 2. 4. q. 9 6. ar. 4. ¶ Com. de ora. c. 1 8. nu. 2 8.

Adulterium.

A Dulterium species est luxuriæ, ideo uide ibi.

Adulterium mulier si committit priuatur dote, ut decernitur. cap. plerumq. de donat. inter uir. & uxo. ¶ Com. in Rubr. de iudic. nu. 6. to. 3.

Adulteria coniugum, quo ad effectum perdendi, uel recuperandi debitum mutua compensatione tollantur. ca. intelleximus, & cap. tua. de adult. Quare adulter, non uolens coniugem adulteratam recipere, non est absolendus. ¶ Consi. 1. de diuort. li. 4.

Adulter ius petendi debitum amittit, & innocens ius illud denegandi acquirit. consi. 1. de adult. li. 5. & in Manual. cap. 2. 2. num. 2 3.

Cogi potest ad recipendam uxorem adulteratam. consi. 2. Potest tamen petere tamquam licitum, siue occultum, siue publicum sit adulterium, siue sciat, siue id nesciat innocens, quia potest rogare dum durat uinculum matrimonij. ¶ Manual. ubi sup.

Adulter (qui non debet facile credere filium esse suum, quia mater est leuis, uel solita cum aliis fornicari, uel quia, & ipsa dubitat de illo; uel quia potest mentiri ut eum obliget) credens filium esse suum, tenetur restituere patri putatiuo impensas, quas in nutriendo facit, uel hospitali, si apud illum fuit expositus; & dotem pariter, aut sponsalitiā largitatem, si quam dedit ei, immo, & filij eius, si quid de patris hereditate habuit. Anton. 2. p. tituli. 2. cap. 7. contra Sorum. lib. 3. de iust. & iur. q. 8. artic. 2. Et ratio id conuincit; quia ita est causa propinqua, ut adultera, licet non proxima. Secundo, quia adulterium suapte natura ordinatur ad generandum, & est uia, & medium in illud damnum, quod generus, eo quod genitus est, infert. Et cum sit res illicita tamquam effectus eius obligat in id, quod ipsum consequitur. ¶ Manual. c. 1 6. nu. 4 9.

Adultera mariti adulteri professionem semper reuocare potest; ipse autem adulteram impenitentem si correctus est potest dimittere; non autem ingredi religionem, nisi obtenta sententia de diuortio. ¶ Consi. 3. de diuort. lib. 4. uersic. maritus. nume 3.

Adultera damnata per Iudicem sæcularem, & monasterio inclusa uolente uiro redire debet. Auth. sed hodie. C. ad leg. Iuliam. de adult. secus si per Iudicem Ecclesiasticum fuit damnata. cap. Agathosa. 27. quæst. 2. Si autem illa timet de mariti sententia, non tenetur redire. cap. litteras. §. final. de restitutio. spoliator. ¶ Consi. 3 8. de regul. lib. 3.

Adultera filium suscipiens de adulterio occulto, non tenetur id reuelare marito si timet eum; quæ tamen sine metu amissionis uitæ se in monasterium tutum recipiens reuelare posset; quandoquidem eam ecclesia suo marito restitui, absque idonea cautione non permetteret. ¶ Manual. capit. 1 7. nu. 9 1.

Adultera, & quiuis alius potest se defendere per amphibologiam ueram iusta de causa. ¶ Com. de uerit. Responsi. quæstio. 1. numer. nono. & quæstion. 2. numer. decimo. tom. 1.

Adul-

Adulteræ maritus si profiteatur religionem ualeat professio nisi in reuocatio recipiendi obstat. Factus autem Religiosus, non tenetur amplius ad uxorem redire. capitul. Agathosa. 27. q. 2. ¶ Consi. 6. numer. 2. de conuers. coniug. li. 3.

Adulterij exceptio aduersus coniugem adulteratam innocenti conuenit, si agat uia uendicationis, etiam si adulterium sit occultum in uia spoliij, & restitutionis ante omnia faciendum si est publicum. ca. significasti. de diuor. ¶ ibid.

Adulterium, & aliæ species Luxuriæ sunt grauiora peccata, quia per se sunt contra generationem humanam, per quam recipimus uitam, quam rationem multum commendauit Caiet. 2. 2. q. 73. art. 3. & potest ampliari ex his, quæ dicit D. Thom. 2. 2. q. 66. 1 53. ar. 3.

Aduocatus.

A Duocatus pro consilio dato, accipere pecunia potest. cap. non licet. 11. q. 3.

Si non sit idoneus & patrocinatur mortaliter peccat. In nemini. C. de aduocat. Pannorm. in Rubr. de pert. Bart. in l. 1. ff. eod. D. Thom. 2. 2. q. 71. art. 2. Quod intelligitur quando adest peritus argument. l. certi. ff. de iud. & glo. cap. ad audientiam. de consuetud.

Si defendit causam iniustam peccat eum obligatione restituendi si partem non adnouit, argum. cap. 1. ad Rom. & capit. 1. de offi. deleg. si postquam agnouit esse illam iniustam non desistit a defensione, & querit partes concordare D. Thom. ubi supra. Si causa est dubia propter diuersitatem opinionum de uoluntate sui principalis potest eam prosequi.

Si est in causa, quod suus principalis istam causam perdat, peccat cum obligatione restituendi. l. idem. §. 1. ff. ad leg. Aquil. Vel quod aduersarius suam iustam amittat, aut aliquod damnum totale accipiat per dilationes, & illicitas subordinaciones. Hostiens. in cap. calumniam. de pen.

Si indicat secreta notabilis momenti suæ

partis aduersario. l. 1. §. si is qui. ff. ad leg. Corneliā. de fall. cum obligatione restituendi.

Si stipendium immoderatum, aut ex eo quod non debet, accipit. cap. non sane. 14. quæst. 5.

Si aduersæ parti fauet. l. 1. ff. de preuarication.

Si conueniat de quota parte litis contra legem scriptus. ff. de pact. litem. C. de procurat. ¶ Manual. ca. 2 5. nu. 2 8.

Aduocatus preuaricator appellatur quando fauet parti aduersæ. ibi. nu. 3 0.

Debet esse baptizatus qui aduocandi officium gerere uult. cap. nemo. de penitent. distinc. 1. col. nemo. C. de postulando. Vocatur et Togatus. ibi. & C. de aduocat. Dicitur etiam patrocinator. l. rem non nouam. §. patroc. C. de iud. ¶ Com. cap. nemo. de penitent. distinc. 1.

Aduocare quando liceat clericis. uersic. clericus.

Quando liceat regularibus. uersic. regularis.

Consultus de aliqua re in secreto debet seruare secretum. ¶ Manu. c. 2 5. nu. 4 2.

Potest testificari contra suum clientem, sed non de eo quod illi in secreto communicauit. ¶ Com. cap. inter uerba. conclus. 6. num. 8 0 2. & 8 0 5.

Aegrotus.

A Egroti multi ad mortem, parce uiuendo conualuere, ut asserit D. Hieron. relatus in capit. legimus. de consecr. distinc. 5. ¶ Consi. 1 5. de sponsal. num. 2. lib. 4.

Aequitas.

A Equitas præferenda est rigori. l. placuit. C. de iudic. capit. 1. de transactio. quod intelligitur nisi hic scriptus, illa autem non, uel hic in specie, illa autem in genere. ¶ Consi. 1 3. nu. 4. de cler. non resid. lib. 3.

Est autem duplex altera limitans, qua

excluduntur casus inclusi. Altera extendens, qua includuntur non inclusi, secundum multos, contra quos inuehitur auct. x. in Rub. de iud. nu. 72. to. 3.

Aetas.

Aetas ad matrimonium requisita iuris humani est, quare in illa potest summus Pontifex dispensare. ¶ Consi. 39. de spons. nu. 9. li. 4.

Idem dictum de aetate quo ad ordines. uersical. ordo. Ad beneficium. uersicu. beneficium.

Aestimatio.

Aestimatio rei ex uenditoris, non autem uendentis utilitate metienda est D. Thom. 2. 2. q. 77. art. 1. Sotus communiter recep. 4. dist. 15. ¶ Consi. 1. nu. 12. de depol. li. 3.

Affinitas.

Affinitas est propinquitatis duarum personarum quarum una cum conlanguinea alterius copula habuit. gloss. in Rubr. de affinitate. In qua re copula licita, & illicita aequalia sunt. cap. dilectionem. de eo qui cogn. consangu. uxor. modo illa sit perfecta. Quae autem illa sit uide uersicu. copula carnalis. nu. 1. Neque ad hoc sufficit quaecumque turpitudine secundum gloss. in cap. extraordinaria. 33. q. 3. Neque actus sodomiticus. Thom. 4. dist. 41. Anton. 3. part. hom. 1. c. 12.

Hae Affinitas usque ad quartum gradum Matri, impedit contrahendum, & dirimit iam contractum si ex licita copula oriatur. Si autem ex illicita usque ad secundum. Conc. Trid. sess. 24. cap. 4. de reform. matr. declarat Pius V. in extrauagant. Ad Romanum Pontif. Manual. capit. 22. numer. 42. Nec refert sit ne occulta, uel publica. cap. concupiuisti. 32. quaestio. 7. ¶ Consi. 93. de sponsal.

Affinitas semel contracta non extinguatur morte personae, quae mediante contrahitur. cap. fraternitatis. 35. quaest. 10. & gloss. ibi recep. Quod si superuenit matrimonio in tertio & quarto gradu non impedit extinctionem debiti, cum non impediatur contrahendum, & text. per similitudinem rationis extenditur de uno ad aliud. I. non possunt. ff. de legat. & cap. dudum. el. secundo. de electio. quia minus est exigere, quam contrahere, ergo si licet quod maius est, licebit id, quod minus. argument. cui. licet quod plus. de regul. iur. lib. 6. ¶ Consi. 43. de consanguinit.

Affinitas ex illo cito coitu non contrahitur iure naturali, aut diuino ueteris legis, neque illo antiquo Romano Ethnico. I. non facile. ubi dicitur, quod ex iustis nuptiis contrahitur. Secundo, quia ex iure nullo naturali id elici potest, cum non sit per se notum, neque ex per se notis trahi possit. Tertio, quia in Leuitic. cap. 18. probatur contrarium. consil. 7. de consanguinit. numer. 3. & hinc colligitur, quod affinitas ex illicito coitu inter infideles non oritur. ibid. numer. 8.

Affinitatis impedimentum superueniens matrimonio non impedit, neque dirimit quo ad uinculum. cap. discretio. de eo qui cognos. consangu. uxor. sua. ¶ Consi. 43. de consangu. nu. 1.

Affines dicuntur illi quorum alter, ad alterius cognationem accedit. Modestinus leg. non facile. s. affines. ff. de gradu affin. & I. non ideo minus. C. de haered. inst. & I. quod seruus. ff. de cond. causa data. ubi dicitur inter sponsam & sponsam de futuro esse quendam affinitatem, sed id largo modo, & improprie intelligendum est. Quia proprie, ut sup. dicitur, ex copula oritur affinitas, uel ex legitimis nuptiis iure Caesareo. uel etiam ex illegitimo coitu sine nuptiis ex iure Canonico Ar ex promissione de futuro nullam oritur impedimentum affinitatis. ¶ Consi. 8. de consangu. li. 4.

Agere.

Agere pro alio sine mandato, neque rescriptum impetrare potest ad lites.

de. ff. & C. de procurat. ¶ Consi. 4. de priuileg. lib. 5.

Agenti per uiam attentatorum, licet opponatur defectus notorius proprietatis non est admittenda abiuratio spontanea.

Agenti super restitutione iurium beneficij non obstat eius renuntiatio. ¶ Trac. opposit. opp. 2. nu. 9. to. 3.

Alienatio.

Alienandi prohibitio per iustam dispensationem tollitur, sed & ius legis super qua dispensatur. iuxta §. Nisi rigori. in cap. requiritis. & ca. ad multa. de praebend. ¶ Consi. 4. de emption. & uenditio. lib. 4.

Alienandi prohibitio potest locare ad paruum tempus, sicut emphyteuta emphyteusum. ibi. ver. emphyteota.

Alienandi causa apparens, & si non sufficiat quo ad nullitatem potest tamen tollere peccatum mortale. ¶ Consi. de aliena. rei cred. nu. 9. lib. 3.

Alienans male res Ecclesiae illas repetere potest. cap. si quis presbytero. de rebus eccles. non alienand. cap. nostri. de electio. ¶ Consi. 5. nu. 6. de corp. uicit. li. 1.

Alienans res Ecclesiae sine iusta causa, & solemnitate iure canonico introducta, non ciuili, peccet, & poenas incurrit excommunicat. & priuationis beneficij, & eandem poenam incurrit ille, qui recipit. cap. sine exceptione. 12. q. 2. est. uag. 1. Paul. 2. de reb. eccle. non alienand. sed quo ad forum interius possit excusari aliqua circumstantia. ¶ Consi. 2. eod. titu. num. 2. lib. 3. & comm. de alienand. rerum eccles. numer. 5. tom. 1.

Alienans res ecclesiae in casibus permittis Bullam Pauli 2. non incurrit. ¶ Consi. 2. ubi supra. Manual. cap. 27. num. 149. quod intelligendum est de illo, qui non iurauit non alienare saltem iussu supremi superioris, id est Papae.

Alienans domum bona fide tanta pensione perpetua, quanta colligit singulo quoque anno, non seruata iuris solemnitate, non uidetur peccare: quia facit condi-

tionem meliorem. Iason in l. 1. notab. ult. num. 13. C. de iur. emphyt. ¶ Com. de alienand. rerum eccles. numer. 18. tom. 1.

Qui uero male alienat debet reuocare bene. c. magn. 22. q. 4.

Alienare prohibitus aliquam rem, non potest eam alienare in aliquem extraneum per haeredis institutionem, licet id posset facere per successionem ab intestat. I. cum pater. §. cum inter. ff. eodem. ¶ Consi. 6. de testament. lib. 3.

Alienare res mobiles pretiosas, & alienare immobiles paria sunt. Panorm. communiter recep. cap. nonnulli. de reb. eccles. non alie. ¶ Consi. 7. eo. tit. li. 3.

Alienare qui conatur non punitur ut alienans. Cardin. in clem. 1. eod. titu. uersi. si quis. quaest. 2. ¶ Com. in cap. si quis non dicam. de poe. dist. 1.

Alienatio rei ecclesiasticae paruae commissionis solemnitate non innuitur. ¶ Consi. 1. de feu. li. 3.

Alienatio rei cathedralis facta ab Episcopo de consensu. cap. ualeat. Panorm. in cap. 1. de his quae sunt a praelato. & per c. sine exceptione. 12. q. 2.

Alienatio est actus per quem transfertur dominium proprie, & si large significet et alios multos actus I. fin. C. de reb. eccle. non alienand. ¶ Com. eo. tit. num. 1.

Alienatio rei ecclesiasticae facta cum solemnitate debita ualeat, & si fiat sine ulla iusta causa secundum glo. ca. sine exceptione. 12. quaest. 2. quod tamen non est tenendum. iuxta glo. in cap. 1. de restitut. in iure super uersu. redire. quam Anto. Panormita. & communis sequuntur. ¶ Com. de alienand. reb. eccle. num. 9.

Alienatio facta ultra iuramentum facit periurium quo ad utrumque forum, quia transgreditur iustum iuramentum contra cap. si uero. de iureiurand. & cap. quamuis pactum. de pact. li. 4. si tamen est facta in casu iusto ualeat. ¶ Ibid. nu. 17.

Alienatio sine iusta causa nulli est licita, neque etiam Papae: quia est contra mentem Christi. Com. de spol. cler. §. 2. num. 4. tom. 1. In illa autem quae iustam habet causam Papa nullam requirit iuris solemnitatem, quo ad utrumque forum. ibi. numer. 6.

Neque si res est Ecclesie inferioris ualet alienatio. §. 3. nu. 1.

Alienatio facta à Papa quædam est iusta & valida, iure fit iusta de causa, quædam ualida, sed non iusta, qua sine iusta causa res unius Ecclesie in aliam, seu alios pios usus transfertur, quædam neque iusta, neque ualida, qua Papa sine iusta causa rem ecclesie stabilem in laicos, & prophanos usus alienat. Ibi. §. 3. num. 8.

Et quod de alienatione rei ecclesie est dictum, idem intelligendum est de usufructu, quando conceditur ad uitam, uel longum tempus, iuxta clem. 1. de reb. eccle. non alienand. Ibi. §. 4. sed usque ad modicum tempus id non procedit per argum. a contrario. Ibi. num. 2.

Alienatio rei facta ab Abbate etiã exempto sine licentia Papæ, uel alterius superioris nisi intercedat consensus Cap. est inualida. Cardin. in clem. 1. de reb. ual. non alienan. Ratificari autem potest per superiorem, uel per illum in cuius ditione res sita est. ¶ Consi. 10. eo. tit. li. 3.

Allegatio.

Allegationes nimie uitandæ sunt, quia humana ex glossis multorum authorum agglomeratio fastidit lectorem, eruditionibus nauseam parit præcipue si ultra modum exerceat, & tandem nocet aliquando allegare infirma ad comprobandum id quod probaueris iuxta expressa. ¶ Com. de reb. eccle. præl. nu. 2.

Allegans turpitudinem suam non est audiendus. cap. cum super. de concess. præb. litaque fullo. ff. de furt. quod intelligitur, quando non agitur de animarum salute. c. ueniens, & c. ferrum. dist. 50. d. c. cum super. ¶ Consi. 1. de corp. vic. nu. 6. li. 1.

Altare.

Altari qui non seruit de illo uiuere, non debet nisi fuerit impeditus. ca. 1. de cler. non resi. li. 6. 13. q. 1. c. 2. ¶ Consi. 6. eo. tit. li. 3.

Altaribus nemo brachiis, uel cubitis inniti debet, dum diuina officia in ecclesiis celebrantur.

Altaris oblationes laicis locari non debent, hoc enim impedit offerentium uoluntatem, & deuotionem. ¶ Enchir. de orat. cap. 18. num. 70. tom. 2.

Alternatiua.

Alternatiuæ una pars alteram declarat. l. 1. ff. de reb. dub. sed sufficit adimplere alteram. l. plerumque. ff. de iure dotum. cap. in alternatiuis, cum gloss. de reg. iur. lib. 6. ¶ Consi. 30. nu. 1. de spons. libr. 4.

Alternatiua cuius altera pars est uera male proficiens. cap. 1. de red. eccle. quæst. 1. & 2. num. 1.

Amor.

Amor naturalis amicitie, uel concupiscentie fit actus charitatis imperatus, quando ob eam habeatur, id est quando fit ob finem Deo placendi.

¶ Manual. ca. 14. nu. 8.

Amorem hunc naturalem saltem erga inimicum quemcumque concipere tunc debemus, & illi specialia dilectionis signa ostendere, quando de offensa ueniam petitis, ne nouum peccatum mortale incurramus. Ibi. num. 3.

Secundò cum proximus extremam patitur uitæ corporeæ necessitatem. argum. ca. Pasce. 86. distinctio. & l. Necare. ff. de liber. agnoscend. Si autem proximus constitutus sit in extremo periculo uitæ spiritualis, & animæ: hinc ad concipiendum amorem gratuitum, & charitatem erga illum tenemur. nume. 9. Et generaliter quãdo Deum, & proximum ex charitate diligimus excludere naturaliter inimicum sine peccato mort. non possumus, nisi iam æternis fuerit supplicis in inferno damnatus. Thom. 2. 2. quæstion. 25. ar. 6. Ibi. nu. 8. & 25.

Amare inimicum est actus magni meriti, & maioris, quàm amare amicum, secundum

Thom. 2. 2. quæst. 27. Cuius contrariū dicit Dur. 3. distinct. 30. cui respectiue Caiet. ubi supra. Difficilius tamen est amare inimicum, quàm amicum, sed bonitas actus nõ tam procedit ex difficultate, quàm ex natura, & bonitate eius. ¶ Com. de orat. c. 19. nu. 99. & c. 20. nu. 48.

Amare seipsum unusquisque tenetur magis, quàm alterum. cap. si non licet. 25. q. 5. l. præses. C. de seruitu. quia amor proprius exemplar est amoris proximi. Matth. 22. & ideo est magis debitus, & propior Abul. super Matth. cap. 6. Anton. 2. p. tit. 4. cap. 1. ¶ Com. cap. inter uerba. 2. quæst. 3. concl. 2. nu. 7. concl. 5. nu. 45.

Amor quo proximū prosequimur duas habet species si sit honestus. uide D. Tho. 2. 2. q. 23. artic. 1. & 1. 2. q. 26. art. 1. ad 6. Alter enim dicitur naturalis, & humanus: alter supernaturalis, & diuinus, qui charitas & charitatiuus amor nuncupetur. Primus est quo illum diligimus eo, quod est homo; cognatus uel quocunque alio respectu præter Deum, aut felicitatē æternam. Et ille est duplex, uidelicet, amor concupiscentie, quo ipsum diligimus principaliter ob bonum nostrum. & amor amicitie, quando ipsum diligimus ob bonum eius. Et uterque amor si fuerit bene ordinatus est bonus. contra si male. Supernaturalis, & diuinus amor eiusdem est nature cuius est amor Dei secundum D. Thom. 2. 2. q. 23. artic. 5. quia obiectum formale siue causa amoris est ipsa diuina, & infinita bonitas; illum enim sic amamus, quia capax nobiscum est æternæ beatitudinis. Et ille solus amor charitas est, quæ, & nos ipsos amare possumus, & debemus; quia nos Deus capaces facit illius æternæ felicitatis. ¶ Man. c. 14. nu. 6.

Amor Dei, quo plusquam omnia alia diligitur, uidetur peccatorum uirtualis poenitentia secundum communem sententiam, cui assentitur Gabr. 4. dist. 14. q. 1. 3. dist. 27. quæst. 1. Medin. Cod. de prin. quæstion. 2. Amor obedientialis est, qui uirtualiter continet uoluntatem efficacem adimplendi, quicquid Deus præcipit. Medin. ubi supra. Quod tamen Sotus lib. 1. de natur. & grat. cap. 18. Soli materie attribuit. Anch. opin.

Medinæ amplectitur, eamque multis comprobatur fundamentis. ¶ Manu. c. 1. nu. 5.

Amor Dei maximus esse debet, nõ quo ad intentionem, sed quo ad firmitatē: præferendus enim est dilectioni cuiuscunque creature, neque propter ullam aliam est deferendus. Thom. 1. 2. q. 109. art. 3. ¶ Man. ibid. nume. 4.

Amare Deum eo solo, uel præcipue, ac principaliter eo quod ab eo accipit, uel sperat quis spiritualia, uel temporalia bona tacite, & expresse, pluris æstimando præmiū, quàm ipsius præmij largitorem, peccatum est iuxta Maior. in 1. dist. 1. Silu. 1. charitas. quæst. 7. Qui uerò minus æstimat præmiū, uel nullam unius, uel alterius saltem habet considerationem, non peccat ob remunerationem recte agendo. Et qui contrarium dicit illum hæreticum esse pronunciat. Conc. Trid. sess. 6. can. 26. ¶ Manual. cap. 1. & in addit. cap. quando. de consecrat. distinct. 1. num. 358.

Amare Deum super omnia post peccatum Adæ non potest quis nisi in statu gratiæ. Thom. 1. 2. q. 100. arti. 10. & 22. q. 20. art. 1. Quod intelligendum est, quo ad meritum beatitudinis. Possumus tamen adimplere id sine gratia, ut probat Caiet. to. 1. op. 4. q. 1. Intelligendo quo ad substantiam operum, & actus, iuxta Thom. 4. dist. 28. quæst. 1. 3. Manual. cap. 2. num. 7. Huc etiam uidetur inclinare Sotus li. 2. de iust. & iur. quæst. 3. art. 10.

Amare Deum super omnia ex charitate cum sit præceptum affirmatiuum, non tenemur quocunque tempore. 2. 2. quæst. 33. art. 2. & Archidiacon. in cap. si peccauerit. 2. quæst. 1. & in prin. de pœ. dist. 1.

Tenemur autem ad id secundum Scotum. 3. distinct. 27. q. 3. omnibus diebus festis. Quod quia durum uidetur, ideo ab illo recedit Adrian. quæst. 4. de confess. quia nullus est text. aut ulla ratio, quæ id necessario concludat. Tenemur ad id secundum aliquos semel in uita. Sed hæc sententia est nimis laxa, quam recte consutat Sotus lib. 2. de iust. & iur. quæst. 3. artic. 10. & li. 2. de nat. & grat. c. 19.

Tenemur ergo uere primo cū ad usum rationis prouenimus, & iam habemus, uel

habere debemus cognitionem referendi, & dirigendi nos ipsos, nostraque opera omnia in Deum tanquam in ultimum finem saltem confuse. Thom. 1. 2. q. 89. artic. sexto. Secundo cum tenemur ad habendam contritionem de peccatis mortalibus. Caieta. ibid. Ex quo sequitur, quod cum administramus, aut suscipimus sacramentum aliquod, non est necessarius talis amor actualis, cum sufficiat gratia in qua ille virtualiter continetur. Tertio, quoties tenemur proximum ex charitate diligere, quia hi duo amores eiusdem generis sunt. ¶ Manual. ibid. num. 8.

Amandi Deum præceptum quo ad effectum uitandi nouum peccatum mortale adimplet ille, qui diligens Deum probabiliter credit se esse in statu gratiæ, & consequenter iudicat suum amorem, esse amoré Dei, quam ille non sit. ¶ Manual. c. 4. n. 9.

Amandi Deum, & proximum ex charitate præceptum non continetur in Decalogo, sed præsupponitur ad illud, tanquam primum principium ex fide nobis traditum. ¶ Manua. c. 2. nu. 5.

Amare Deum plene in hac vita non possumus ex charitate, ut tradit Augustin. de perf. et. iustit. Thom. 2. 2. quæst. 44. art. 6. & in 3. distinct. 27. quæst. 3. art. 4. Neque hoc præceptum est, cum teneamur amare eo modo quo possumus, id est ut in omnibus totam intentionem nostram in eius amorem, atque obsequium dirigamus intellectum nostrum illi subiiciamus, omnesque appetitus ad normam suæ sanctissimæ legis componamus: Et denique omnia nostra opera exteriora eidem conformamus. Thom. 2. 2. quæst. 44. art. 3. Hoc autem est Deum propter se, & magis quam cætera omnia diligere, illique tam exteriori, quam interiori obsequio, quo ad ultimam, & appretiationem interuire. Thom. 1. 2. q. 109. art. 3. & 2. 2. q. 184. artic. 4. Maior. in 1. distinct. 1. quæst. 2. & in 4. dist. 14. quæst. 1. & C. net. 2. 2. q. 49. art. 4. ¶ Manual. cap. 2. numer. 6. Com. capitul. cogitationis. de pœnit. distinct. 1.

Amare firmius aliquam aliam creaturam, quam animam suam, uel corpus proprium, plusquam animam suam uel proximum.

Amare honores, uel fortunas plusquam proprium, aut proximum corpus peccatum est mort. Bonauent. & Ricard. 3. distinct. 29. Amoris enim ordo hic est, ut amemus firmius primo Deum, quam alia omnia. Secundo nos ipsos quo ad animam. Tertio animam proximi. Quarto corpus nostrum iuxta Augustin. lib. 1. de Doctrin. Christiana. & Thom. 2. 2. q. 26. ¶ Manual. cap. 1. num. 23.

Amor charitatis non inuitat ad optandum uitam & salutem corporis, cum animæ salutem impediunt, ut dicit Gregor. 22. moral. & Thom. 2. 2. q. 36. artic. 2. & Com. capitul. inter uerba. conclusio. 6. numer. 607.

Amicitia.

Amicitia Dei duplex est una confirmata, quæ erit in patria. Altera non consummata, sed inchoata quam habemus in uia. ¶ Com. de iubil. Not. 23. numer. 5.

Amicitia recusandæ causa est arbitraria. cap. ad hæc. de rescript. cap. accusatores. 3. quæst. 5. Et quanta debeat esse arbitrio iudicis est relinquendum. argument. l. 1. ff. de iur. deliberand. cap. de causis. de off. dele. Idem dicendum ad sciendum, quæ amicitia repellat testem. ¶ Com. in c. cum contingat. 8. caus. nullit. nu. 3.

Amicitia tota fundatur in quadam communicatione, & ideo diuina amicitia fundatur in beatitudine, qua creator sua diuina bonitate communicat suis creaturis, suam ipsius participationem. ¶ In add. cap. quando. de consec. dist. nu. 556.

Amens.

Amens, aut iudicio carens, neque obligari, neque iniuriam facere potest, licet pati sic. l. illud. ff. de iudic. translata. in cap. illud. 15. quæst. 5. ¶ Consil. 1. de cognat. spiritali. numer. 1. libr. quarto.

Amens

Amens characterem ordinis suscipit si ordinetur sine ullo suo consensu. ¶ Consil. 41. de temp. ord. nu. 2. li. 1.

Amictus.

Amictus armaturam capitis significat, & oratio dicta quando illum nobis imponimus caput potius, quam humeros respicit. Ut autem retorqueatur super humeros consuetudo introduxit. ¶ Consil. 4. de celebratio. Miss. li. 3. Nobis tamen id nunc præcipitur, ut patet in Rubric. Noui Missalis per Pium V. confirmati.

Anathema.

Anathema est dictio græca, ut asserit Augustin. super Num. & D. Thom. cap. 9. ad Roma. & cap. ad Gal. & esse Hebræa, ut D. Hieron. testatur super ep. ad Gal. cap. 1. ab hebræa enim lingua, quæ omnes alias præcedit potuit mutuari à Græcis. Et dicitur: ab Ana, quod est sursum: & Thesis positio, quasi sursum positum, & ab aliis segregatum. vide D. Thom. locis citatis.

Apud autem Canonum peritis duo significat, alterum est modum separandi Christianum à Christianorum communione. cap. nemo. el. secundo. 2. quæst. 3. & cap. Geltruda. m. 3. quæst. 4. cap. ad apostolicæ. de iudic. Alterum est, Christianum ipsum sic separatum. Quod efficaciter probatur per sex capitula. Concilii. Gangr. posita dist. 30. in qua significatione accipiunt Iosue 6. Roman. 9. Gal. 1. Quando autem differat ab excommunicatione. Vide uerb. excom. ¶ Com. de datis, & promiss. nu. 10. to. 1. cõs. 3. de sent. exc. n. 5. li. 5.

Ancilla.

Ancilla erogans pauperibus minuta aliqua ex tacito dominorum consensu, uel sine animo perueniendi ad notabi-

lem summam, restituere non tenetur. ¶ Cõs. si. 2. nu. 5. de iur. li. 5.

Si se à Domino cognosci permittit separari debet. ¶ Manua. c. 16. nu. 22.

Angelus.

Angelus quod adsit orantibus credendum est, iuxta illud psalm. 137. in conspectu Angelorum psallam tibi, non sine compassione nostrum, qui somniculosi horas recitamus. ¶ Comm. de oratione. capit. nono. nu. 3. tom. 2.

Angeli boni uoluntas ita in bono firmata est, ut non possit pœnittere illius boni, quod semel elegit, Sicut contra Angelus malus, ita in malo confirmatus est. 2. sent. distinct. 7. & Tho. 17. q. 64. artic. 2. de uerb. q. 24. ar. 1. de mal. q. 16.

Angeli tam boni, quam mali natura sua sunt liberi arbitrij, sicut homines. capit. si animi. si liberi, distinct. 2. quam libertatem non perdidit mali per peccatum. Non possunt tamen mutari post electionem, quia sunt in termino tunc, & non in uia. ¶ Com. capitul. principium, de pœnitent. distinctio. 1.

Anima.

Anima est actus corporis physici organici potentia uiam habentis, iuxta Aristot. 3. de anima. Sed aptius sic definitur dicendo, quod est substantia, quia id competit omnium secundum Thom. 2. sent. distinct. 3. q. 1. art. 6. substantia inquam, per se subsistens, quod facere non possunt anima vegetabilis, & sensitiua. Thom. 1. part. quæst. 75. art. 3. (Incorporea) quam negarunt Diogenes, & cæteri qui dicebant ea esse uentum, uel aerem, ut refert Isido. lib. 2. etymolog. cap. 1. (Immortalis) contra hæresim Arabicorum secundum Isido. lib. 8. cap. 5. Conc. Later. sess. 8. cap. 1. Tho. 1. part. q. 61. ar. 2. ad 3. 2. 2. quæst. 164. art. c. 1. ad 1. (Creatura à Deo) contra hæresim Tertullian. qui asseruit creatas ab Angelis, ut refert August. lib. de hæres. cap. 86. cap. firmi-

sci.

ter. de sum. Trin. (Ex Nihilo) contra hæresim Gnosticorum, qui (vt ait Isidor.) posuerunt illam ex substantia Dei, quæ etiam fuit hæresis Manichæorum damnata per Concil. Brachar. 1. cap. 5. (Quando infunditur corpori) contra Origen. qui eas posuit à principio in celo creatas vna cum Angelis. vt. contra gloss. cap. si quis obiecerit. 2. quæst. 3. quæ prius illas viuere vult quam sint in corpore. (Vt sit forma substantialis) eos qui contradicunt damnat Cœc. Vien. clem. 1. S. porro. de sum. Trin. Thom. opusc. 2. 4. (Ad obtinendam beatitudinem) quæ est finis roster vltimus, vt tradit Aug. in ench. c. 9. Mag. in 2. dist. 1.

(Per gratiam) non per potentiam naturalem cum generali Dei concursu, vt ascribit Pelag. quos appellat hæreticos. Isidor. damnatos in Concil. Milen. cap. 5. & in Concil. Africano. cap. 80. Trident. sess. 6. (Et per bona opera) quæ requiruntur in adultis ad iustificationem. Erat ergo animæ rationalis definitio ista. Anima est substantia per se subsistens, incorporea immortalis à Deo creata ex nihilo, quando infunditur corpori, vt sic forma substantialis eius per se, ad beatitudinem per gratiam, & bona opera consequendam apta. Hinc sequitur, quod

Anima rationalis est indiuisibilis, cum sit incorporea, tota cum toto, & in qualibet parte corporis secundum D. Thom. 1. part. q. 8. ar. 2. ad 3. p. q. 46. artic. 7. & in 1. sen. dist. 5. art. 3.

Non est homo cum sit incorporea, & immortalis, sed tantum pars hominis essentialis. Thom. opusc. 2. 3. & Innoc. 3. cap. in quadam, de celebrat. Miss. Thom. 1. part. quæst. 75. art. 4. q. 79. artic. 1. Aristotel. 2. de anima 3. text.

Non residet soli cordi, vt inde reliquū corpus gubernet, vt videtur sentire gloss. cap. 1. de sacra vnctio. sed ibi quamplurima opera, quæ ad vitam pertinent operatur, quæ non operatur in aliis partibus. Neque augeri, aut minui potest, sed semper manet eadem, vt recte Theol. fatentur in 2. sent. dist. 17. ¶ Manu. præl. 1. per tot.

Anima humana intellectus dicitur ob intelligibilem potentiam, intellectus agens

pro quanto cognoscit, & agit notiones. Possibilis quatenus recipit eas Mens quatenus eas recollit. Ratio autem secundum Augustinum 9. super Gen. ca. 20. quatenus aliud ex alio deducit. Pars rationis superior secundum August. quatenus intendit æternis concupiscendis Ratio inferior quatenus intenditur inferioribus gubernandis. Intellectus speculatiuus quatenus id quod intelligit non ordinat ad opus. Practicus autem cum illud ad opus ordinat. Tho. 1. part. q. 79.

Anima similiter quatenus habet vim volendi diuersimode appellatur. Animus ob potentiam. Voluntas propter actum ipsum spiritum eam Paulus uocat. Gal. 5. Et appetitus intellectiuis vulgariter dicitur. Et differt à potentia appetendi sensitua, quia illa ad plura extenditur, & dicitur sensualitas. Ista autem vis appetitiua, & rationalis. Et hæc mouet intellectum volendo, & imperando, vt agat. Ille autem mouet hanc obiectum illi præsentando, & rationem, qua illud velit, aut velle debeat. 1. 2. q. 9. art. 1. Continet etiam sub se concupiscibilem, & irascibilem partis intellect. uæ, per quas non solum potest facere id, quod faciunt irascibilis, & concupiscibilis sensitua circa sensibilia, sed etiam circa ea, quæ tantum sciat intelligibilia. Et potest concupiscere illa omnia, quæ cognouit per sensum, vel rationem conuenire, retinere contraria, & retinendo resistere omnibus contrariis.

Anima rationalis habet liberum arbitrium, de quo uide suo loco, plura potest cognoscere, & appetere quatenus rationalis, quam quatenus sensitua, quia omnia cognoscibilia ad quæ se extendunt vires sensitua per notitias, & appetitus materiales cognoscere potest, & præter hæc omnia immaterialia, vt seipsam, & suos actus interiores Angelos, & eorum actus. immo, & Deum ipsum aliquo modo, & in eius simplicissima, indiuiduaque substantia lumine tamen supernaturali adiuta personarum Trinitatem intelligit.

Anima cognoscit se per intellectus sui actum 3. suam naturam considerando. 1. p. quæst. 87. ar. 3. Et per vim intellectus proprium

prium actum intelligendi, & uolendi. Cuius tamen notitia qualitas est, sicut & notitia Angeli, non autem substantia, sicut notitia Dei. Intelligit etiam discurrendo, quod Angeli non faciunt.

Anima est imago Dei secundum suam naturam intellectualem. Et secundum suam potentiam, & actus: quia non solum quatenus est apta ad cognoscendum, & amandum Deum est illi similis, sed etiam quatenus habet illas tres vires; primo, quia habens immaterialem substantiam potest ministrare intelligere, ac velle sine aliqua materiali qualitate. Secundo, quia in vna, & indiuidua natura animæ sunt memoria, intellectus, atque voluntas. Tertio quia anima se se intelligendo parit notitiam sui, quæ est imago, & per illam notitiam, ac voluntatem parit amorem. Quarto, quia talis notitia non est anima siue intellectus. Neque Amor est anima, siue voluntas sunt tamen hæc accidentia. ¶ Manual. prælud. 3. per totum.

Animæ vis, seu potentia est proximum principium operationis eius. 1. p. q. 67. art. 1. ornata fuit à diuina bonitate omnibus virtutibus, ac viribus, quas habet anima vegetabilis, ita ut possit dici vegetatiua. Maior. 2. distinct. 16. quæst. 2. Habet enim potentiam nutritiuam, qua corpus conseruat. Augmentatiua qua auget, & perficit. Generatiua, qua sibi simile perducit. Aristot. 2. de anima. tex. 13. D. Thom. 1. p. q. 78. artic. 1. Ornata etiam fuit viribus sensituius, ita vt possit sensitua anima appellari, ut ait idem Maior. mouet enim se homo ad cognoscendum quare habet potentiam motiuam, & sensitiuam, id est facultas in teriores, & exteriores, & appetitiuam, quæ sensualitas vocatur. Thom. 1. p. q. 81. art. 1. Ioann. 22. in procem. clem. Innoc. 3. cap. 1. §. in uertice. de sacra vnctio. & partiuntur in irascibilem, qua resistit contrariis, & concupiscibilem, qua appetit proficua, & ad vitam conducentia. Quæ potentia non sunt idem, quod anima cum sint compositæ ex aliqua parte corporis, & ipsamet anima. ¶ Manu. prælu. 2. per tot.

Anima præter potentiam vegetatiuam, & sensitiuam habeat etiam duas alias, vi-

delicet intellectum, & uoluntatem, quas non esse idem quod anima. Thom. cū suis asserit. 1. part. quæst. 77. artic. 1. & 1. sentent. dist. 3. q. 4. & de anima. quæst. 2. art. 12. contra Scotum, & suos in 2. dist. 16. Quæstionem hanc Maior. ibid. dilucidius explicat Gabriel vero illam obtenebrat. Scoti opinio videtur verior, quia habet rationes fortes, & per illam multæ euitantur difficultates. Et cum dicat D. Thom. 1. p. q. 79. arti. 7. Memoriam ab intellectu non esse distinctam, neque intellectum possibilem ab agente, neque speculatiuum à practico, neque rationem ab intellectu, quia non sunt entia multiplicanda sine necessitate. Ideo per eandem rationem dicendum videtur non distingui intellectum à voluntate, neque hæc ad ipsa anima, quod asseruit ante. Isid. à nullo in eum citatus lib. secundo. Ethymolog. capit. 1. vbi videtur sentire, quod anima multis vocatur nominibus ob varia officia, atque functiones multiplices.

¶ Prælud. tertio.

Animæ salus præferenda est omni alio commodo. cap. sancimus. 1. quæst. 7. & cap. ille. 2. 2. quæst. 5. ¶ Consi. 1. 4. de offic. iudic. ordin. libr. 1.

Animarum verba sunt ipsa desideria.

¶ De orat. c. 13.

Animæ nostræ rationalis perfecta cognitio nulli vnquam sine sacrarum literarum, seu fidei orthodoxæ cognitione plene patuit. ¶ Manu. præl. 1.

Anima Christi omnia nouit etiam præterita, & futura, bona, & mala secundum eorum circumstantias. Primò, quia in illa sunt omnes thesauri scientiæ, & sapientiæ Dei. col. 2. Secundò, quia plena fuit gratia æternitate. Ioann. 1. quæ veritas ad scientiã refertur secundum August. 13. de Trinit. Tertio, quia Christus vt homo iudicaturus est omnes Ioann. 5. Matth. 10. capit. frmiter. de sum. trinit. & cognitio præcedere debet iudicium. l. de qua re. ff. de iud. Apocal. 5. Dignus est agnus qui occisus est accipere scientiam, id est omnem cognitionem. Ioann. 16. Scimus, quia scis omnia. Ioann. vltimo. Domine tu omnia nosti. Tho. 3. p. q. 10. art. 2. ¶ Relect. cap. nouidet iud. Notab. 2. nu. 19.

Ani.

Anima B. Virgin. in sua conceptione fuit iustificata. Item Ioann. Bapt. & Hierem. ante quam nascerentur sine vlio sacramento, & sacrificio. 3. p. quæst. 17. art. 2. & quæst. 27. per totum. & lib. tertio. dist. 3. quæst. 1. art. 1.

Animalia.

Animalia aliena, qui ferit, occidit, vel includit cum sint domestica etiam fugitiua peccat secundum Maior. 4. dist. 15. quæst. 15. quoniam ob fugam non desinit esse alterius. ¶ Manu. c. 17. nu. 128.

Animalia irrationalia excommunicare, vel in ius vocare, vanum est propter proprium actum, quia ut dicitur 2. 2. quæst. 90. artic. 3. prauum est etiam adiurare creaturam irrationalem. Et quia nullus excommunicari potest, nisi homo baptizatus, ut dicitur, versic. excommunic. num. . . ¶ Conf. 5. de excom. lib. 5.

Annus.

Annus vario modo circa varias materias capitur. Legalis, qui apponitur instrumentis Notariorum secundum cursum Romanum incipit à Natiuitate Domini, & sic in Hispania, & Gallia, Anglia, & Venetijs ab Incarnatione, ut tradit Specul. tit. de instrument. adict. Rota decisio. 3. vsualis in Marca Taru. incipit à primo die Ianuarij. Cum autem statuitur annus ad aliquid faciendum computatur a die quo potest, vel debet incipere illum. cap. cum sit Romano. de appell. & lita vulneratus. ff. ad l. Aquil.

Quo ad diuisionem fructuum inter virum, & uxorem, facto diuortio incipit à die traditionis fundi dotalis. l. de diuision. ff. solut. matrim. Quo ad diuisionem eorundem inter Episcopum, uel alium habentem privilegium accipiendi fructus primi anni beneficij vacantis; Incipit à die vacationis. glo. in cap. si propter. de rescrip. libr. 6. Quo ad diuisionem faciendam inter præcessorem, & successorem adest iure cautum.

Atamen non debet attendi dies præstitutus à lege, vel consuetudine, vel statuto. Sunt qui volunt diuisionem fieri sicut sit inter proprietarium, & vsufructuarium finito vsufructu. glo. d. cap. si propter. de qua in leg. si vsufructuarius. ff. quib. mod. vsufruct. amitt. Et secundum hanc debet præcessor habere fructus, qui sunt collecti, vel ceperunt haberi intra tempus, quo habuit beneficium, reliquos vero debeat habere successor. Sunt alij qui volunt eam debere fieri, sicut illa, quæ sit inter virum & uxorem, de qua l. de diuisione. ff. solut. matrim. & secundum hanc debet incipere à die acquisitionis beneficij, vel à die vacationis, aut à die statuto per constitutionem, vel consuetudinem. ¶ Conf. 61. de præben. p. 1. lib. 3. De anno probationis. vide Probatio.

Annus Iubilei incipit à vigilia Natiuitate Domini in vesp. Com. de Iubil. Notab. 32. numer. 36.

Annualis possessio. vide possessio. Annata solutio. vide solutio.

Annexum.

An nexum alicui non idem est, quod illud in specie, licet in genere potest esse idem. Rubr. de Iudei. num. 20. tom. 3. ¶ Conf. 125. de sent. excommuni. num. 14. lib. 5.

Apostasia.

Apostasia generaliter significat omnem retrocessionem, & retractationem, seu desertionem a veris. Goffred. in summ. num. c. 1. per leg. desertorem. ff. de re mili.

Est autem duplex, iuxta gloss. solem. recep. cap. 1. de Apost. prima à fide, secunda ab Ordine, tertia à Religione, cuius dictum tertium declarat D. Thom. 2. 2. quæst. 12. ar. 1. & omnes Canonist. loco citato.

Apostasia ab ordine proprie non est retrocessio à clericato, & minoribus ordinibus.

Apostata

Apostata non est ille, qui sine licentia ab una religione recedit, ut alia etiam laxiore intret secundum Inn. c. si. de renunc. & c. intelleximus. de æra. & qualit. ordi. Neque ille qui habitum religionis deserit, eundem citato denuo resumpturus licet peccet mort. & sit excommunicatus. cap. 2. ne cleric. uel lum. li. 6. Neque mendicantes intrantes religionem non mendicantium, licet per extra uag. Nicol. 5. qui incipit uiam sint excommunicati. Neque fugitiuus, & vagus animi habitus redeundi, secundum Caie. quia iste non retrocedit vere à religione.

Apostata autem proprie a religione, Religiosus ille qui est expresse, vel tacite professus, & deserit religionem, quam professus est sine transitu ad aliam, cum animo non redeundi ad suam.

Apostata vero nullus fit per actum aliquem, qui non sit peccatum mortiferum, neque per omnem talem actum, sed solū per illud per quod a religione, ut dictum est, recedit. Et hic in penas à Pau. 4. & Pio. 5. impositas incurrit, ¶ conf. 1. de apost. per tot. li. 5.

Apostata vituperio digni sunt, & subsidio indigni, quia manum ad aratrum missam contra consilium Evangelicum retraxerunt multa committentes digna, quæ dure castigarentur. ¶ Conf. 69. de reg. li. 3.

Apostata non est, qui transit ab ordine ad episcopatum, quia non retrocedit. iuxta gl. recep. c. 1. de Apost. Tho. 2. 2. q. 62. art. 1. Imò ultra procedit dum fit de filio pater. ut ait gl. c. 1. 18. q. 1. Idq. facit iure diuino naturaliter & positiuo probate. c. statutu. 18. q. 1. & c. cum olim. de prin. ¶ conf. 15. de reg. n. 2.

Apostolus.

Apostoli si uouerunt oia, quæ ad statum perfectonis perficiendorum, in quo sunt religiosi, pertinet, ut D. Tho. 2. 2. q. 84. ar. 4. necessario uouerunt paupertatem, quæ ad eundem statum necessariam esse idem affirmat. 2. q. 86.

Cum electi fuerunt primo à Christo, & illum sequuti sunt, & reliquerunt sua, non fuerunt facti episcopi, neque presbyteri. ¶ Trac. de red. eccl. q. 1. not. 7.

Non habuisse illos dominium in spali si

quis dicat non contrariat. extrau. Io. 22. q. incipit, cum inter. de ver. sig. quia ibi damnant illi quod dicit Christum, & Apostol. non habuisse dominium in particulari, & in generali. ib. no. 6.

Si paupertatem uouissent cum facti fuerunt episcopi fuerunt ab illo voto absoluti, & si quis dicat falsum dicit, quia hoc est nouitas hoc non seculo periculosa. Et deinde hoc reprobat per illa uerba. Inno. 3. c. cum ad monasterium. §. si. de sta. mon. Abdicatio paupertatis & custodia castitatis adeo sunt annexa regulæ monachali, ut contra eam neque Sum. Pontifex possit dispensare. ibi. not. 9.

Apost. uouisse paupertatem constat ex Aug. 7. de ci. Dei. c. 10. & ex alijs. quos late citat Pelag. li. 2. de plan. eccl. c. 56. ibi. not. 10.

Apparitores.

Apparitores sunt vigiles curiæ quos vulgo sbiros uocamus. Isti si clericos in armis capiunt ad obuiandum delictis ne committant uere, uel psuipue non peccant. gl. c. 2. de hære. q. i hoc comedat. Dec. 1. c. cum non ab hoste. d. iu.

Si uero capiunt eos principaliter, ut habeant arma eorum, & illis receptis dimittunt illos grauitate coram Deo peccant, quia sine iusto titulo uidentur capere non deducendo eos ad iudices competentes: si non faciunt uiolentiam, non incurrunt censuras.

Possunt autem ob hoc peccatum per iudices competentes puniri, quia id interest Reip. lita vulneratus. ff. ad le. Aquil. & c. ut fama. de sent. exc. non tenent tamen ad restitutionem nisi commendentur quia illa dantur ob turpem causam, & turpiter datum non est de præcepto restituendum, ut alibi dicit. l. in Man. ca. 17. nu. 30. ¶ Conf. 44. de sen. exc. li. 5.

Appellatio.

Appellatio est iuris recessio, quæ diffinitio est idem, sed causalis, est. n. appellatio causa recessionis, non autem ipse actus. Azo. in sum. tit. de appe. relatus à Barr. l. 1. ff. eodem. & defensio a Decio in Rubrica de probatio. ¶ Com. cap. inter uerba. concl. 4. num. 28. tom. 1.

Est aut appellatio duplex, altera, quæ pro ponitur verbis, Altera quæ facta fit per ar reptionem itineris ad superiorem. c. dilecti. el 2. de app. ¶ Consi. 1. de sent. exco.

Suspendit declarationem, & non excō municationem. ca. is qui. §. si. de sentent. ex communi. libr. 6. glo. cap. capientes. §. quod si per viginti. versu. Priuatos. de elect. lib. 6. Fel. in cap. Rodolphus. nu. 43. ¶ Consi. 20. de sent. exc. li. 5.

Facit ut declaratur actus nullus, aut iniustus, & reponatur in eo status in quo erat ante illum. Bart. cum com. in Rubric. de appel. Panor. & Fel.

Appellatio non suspendit excommuni cationem latam, & sed actum præteritum, sed futurum tantum. c. Pastoralis.

¶ Relect. capit. si quando. de rescript. nu mer. 14.

Suspendit hodie potestatem denunciandi in his, quæ non sunt notorie, quando fit ab excommunicatione lata. ¶ Com. c. cum contingat. de rescr. remed. 6. nu. 8.

Appellatio in facto notorio non datur. cap. cum Romana. eodem titul. Sed a Iudicis declaratoria sic secundum glof. cap. cupientes. de elect. lib. 6. ¶ Consi. 65. de sen. ex com. nu. 5. li. 5.

Vt in scriptis dicatur facta, scripta debet afferri, Angel. l. a sententia. §. 1. ff. de appel. Debet fieri coram iudice, aut illi legitime intimari. Clem. 1. eo. ti.

Et fiat intimatio intra tempus debitum. Specul. eodem titu. & fiat a parte, vel eius legitimo procuratore.

¶ Relect. cap. cum contingat. 6. caus. Nul. à nu. 7. tom. 3.

Appellatio, & supplicatio sunt subreptio num remedia, quibus rescinduntur sententia. l. 1. ff. de appellat. Authen. quæ supplica tio. ca. de precibus script. offerend. & cap. si quando. de rescript. ¶ Consi. 1. de corp. vi ciat. nu. 3. li. 1.

Appellatio conuenit etiam Regularibus quia edictus de appellat. laudo est promif forium, ideo vniuersaliter licet, nisi specia liter prohibeatur. glo. ultim. recept. in l. qui restituens. ff. de rei vend. Secundo quia ap pellatio in dubio debet admitti. Innocent. in capit. dil. ctus. el secundo. de rescript.

Tertio quia appellatio est defensio. l. 1. ff. de appell. & cum iure nature debetur nemini est deneganda. Clem. Pastoralis. §. ceterum de re iu. Illis vero non licet appellare a cor rectione, & mandatis sibi legitimè factis, neque ad defendendam suam nequitiam. Et in hoc sensu intelliguntur si qua obie cta in contrarium reperiantur. ¶ Consi. 3. de appel. & in com. de reg. nu. 5.

Appellationis tempus durante compro misso non currit. Clem. Quamdiu. de appe. ¶ Consi. 40. de præb. nu. 2. li. 3.

Appellatio suspendit iustam sententiam & omnia inde secuta. l. 1. ff. nihil innouari. Fallit autem quando Iudex procedit cum clausula appellat. remota. capit. Pastoralis. eodem titul. & cum appellatur a censuris, & in causis friuolis. ¶ Consi. 2. de appella. & cons. 40. de præb. li. 3.

Appellatio ab ordinario procedente vir tute iurisd. ctionis delegata à Sede Aposto lica uadit ad eundem, & non ad Metro po litanum. ca. licet. de offi. ord. ¶ Consi. 83. de regul. nu. 8. li. 3.

Appellationi tenetur Iudex deferre in omnibus casibus cum quibus appellari legi time potest hoc est infra decennium. Auth. hodie. C. de app. ¶ Consi. 2. eo. ti.

Appellari licet a definitiua in omni cau sa. glo. solem. in l. qui restituere. ff. de rei ven dic. Sed post Conc. Triden. Sess. 13. cap. 1. In causa criminali non licet appellari, ni si quando grauamen illatum, per illam non possit tolli per appellationem a defi nituiua. Neque à definitiua sine causa in cau sa uisitationis, & correctionis. cap. statutū. ¶ Consi. 2. eo. ti.

Appellari ad Papam ommissis mediis omnibus licet. cap. ad Romanam. el primo. 2. q. 6. & ca. 1. de iudic. ibid.

A definitiua similiter, vel vim habente illius, Cõcilij Prouincialis potest appellari ad illud, vel ad commissarium generale. ar gumen. totius titul. & ff. à quibus appellari nõ licet. Ab interlocutoria aut nõ licet quã do non habet uim definitiua. Conc. Trid. c. 20. Sess. 24. ibid.

Appellari potest à Iudice male arbitran te aliquid esse infamiam. glo. cap. super his. de accusation. Rubric. ¶ De iudic. nu. 84. Appel-

Item à mandato de capiendo quãdo gra uamen illatum per illam interlocutoriam non potest satis reparari per definitiuam.

¶ Com. Rub. de iud. nu. 83. Appellari potest ab eodem ad eundem diuerso respectu, quia potest quis esse ma ior ac minor ratione diuersa. ¶ Com. 3. de regul. nu. 1.

Appellari potest ab excommunicatione lata sub conditione ante completa condi tione etiam post decennium, ita quod sine scrupulo potest communicare etiam ea im pleta sic sentit glo. quam contra Panormit. sequitur communis. in c. præterea. & ca. 2. de appellatio. ¶ Manual. c. 23. nu. 273.

Appellari non licet a Christiano ad Iudi cem infidelem. ca. Catholicus. 2. quæstio. 6. per quo facit. 1. Cor. 6. Paul. Et hoc intelli gitur in terris ubi dominantur fideles, se cus in terris infidelium, idem Paulus, Cæ sarem appellauit. Act. 25. ¶ Com. in cap. u e mo. de pœn. dist. 1. ro. 1.

Appellans ante excommunicationem fi dens appellationi celebrando non incurrit irregularitatem, etiam si declaret iudex eū male appellasse. glo. penul. recep. ca. sedet. de sent. exc. li. 6.

Similiter appellans à declaratione excō municationis, de cuius ualore dubitatur irreg. non incurrit. Fel. in cap. Rodolphus. de rescr. ¶ Manual. c. 29. n. 104.

Appellans a Papa ad futurum Conciliū excommunicatur Bulla Cœnæ, Et etiam consulentes excommunicatione Papali, non autem per Bullam Cœnæ, Secuta ue ro appellatione illam incurrunt, ¶ Com. de datis & promissis. Notabil. 8. n. 15. tom. 1. & Manua. c. 27. nu. 58.

Appellare potest, & debet de proximo morte damnato ille cui iniustitia cognita est. Prouerb. 24. Erue eos, qui ducuntur ad mortem. Quamuis damnatus id ægreferat, l. non tantum. ff. de app. ¶ Com. de elemofy na. nu. 46.

Appellatio paucioribus uicibus damna tis ad mortem conceditur in Castella, & Galia. ¶ Com. c. 1. inter uerba conclus. 6. num. 126.

Appetitus quid sit, & quomodo diui datur. ver. Anima. nu. 6.

Cuius rei vanæ honorabilis peccatum inducit, non tamen mortale, ni si in quinque casibus. Primus, quando est de remouitiera. Caietan. secunda secunde quæst. 131. articul. 2. Anton. 2. part. titul. 4. 1. §. 3. Secundus, quando est cum diuina ir reuerentia notabili, Ezech. 25. Eleuatum est cor eius, & dixit Deus ego sum, Tertius cum pluris sit illud de quo petitur gloria, sicut laus, &c. quam ipse Deus. Quartus cum aliquid horum præponitur Deo. Ioã. 22. Dilixerunt magis gloria humanam. Vltimus, quando in vltimum finem propo nitur gloria. Et hoc licet sic non faciamus expresse; multi tamen id faciunt dum pro gloria, & laude, &c. acquirēda, & conseruā da mortiferum peccatum committuntur, Thom. de Malo. quæst. 8. ar. 2. & 2. 2. q. 132. art. 3. Et hi omnes quinque modi reducun tur ad tres. Primus cum aliquid horum ap petitur de peccato mort. Secundo, cum appetitur infringendo legem ad mor. obli gantem. Tertio, cum in illum finem poni tur vltimus finis, Caiet. & Tabien. ¶ Com. cap. inter uerba. conclusio. quinta. numer. 52. tom. 1.

Appetitus gloriæ, honoris, reuerentiæ, laudis, etiam si addas humanæ non est de se, nec bonus, nec malus. Thom. quol. 10. q. 1. art. 3. Si addas diuinæ est bonus. 2. Cor. 10. Qui gloria tur in Domino gloriatur. Simi liter bonus est si tria concurrant. Primo, ne appetatur maior, quam bona opera me rentur, Secundo, ne appetatur ut testimo nium humanum incertum, & infirmum, & tanquam res quæ sunt paruæ & caducæ. Tertium, vt expetantur in aliquem bonū finem. ibi, nu. 51.

Appetere vt nostra bona opera ab homi nibus laudentur. non est detestandum. 2. 2. q. 132. art. 1. Nisi propterea appetatur id, vel in finem indebitum.

Appetere magnum honorem, & reue ren tiam ob pulchritudinem & bonam corpo ris habitudinem peccatum est graue, & gra uius

uius appetere ob diuitias, & pretiosas, malleque uestes, quia immo dictus est appetitus honoris ob rem, quæ illum non mereatur, aut non tantum, quantum appetit. 2. 2. q. 63. ar. 3. & q. 130. ar. 2. ibid. nu. 62.

Appetitus iste, quamuis gloriæ, honoris, reuerentiæ, &c. est & infensus, & inimicus noster. August. Theſſalo. 2. & Chriſoſtom. ſuper Matth. cap. 6. Et ſecundum Gregor. libr. 3. Moral. eſt dux primarius ſuperbiæ ſub quo multi militant, vt ambitio, inobediencia, inuentio nouitatum, hypochriſis, pertinacia, diſcordia, contentio, &c. ibid. num. 70. & alia ſuo genere bona per appetitum huiusmodi, quo ad gratiam, & gloriam ſäktem pereunt. ibi. nu. 71.

Appetere plura, quàm tuum ſtatum deceant ad hoc, vt te tuosque à neceſſitate vtendi arte mechanica eriſſias, quo aliarum virtutum operibus incumbas licitum eſt, ſecundum Caiet. 2. 2. q. 114. arti. 1. etiam ut ad altiorem ſtatum aſcendas, ad quẽ natura te idoneum fecit. ¶ Com. cap. quorundam. de Iudæis. Not. 2. num. 10.

Arreptitiuſ, vide Irregularitas.

Argumentum.

Argumentum à contrario ſenſu licet alioqui ſit validiſſimum in iure. l. 1. ff. de off. eius cui mandat. eſt iur. & cap. Nihil tamen valet quo ad ea, quibus contrarium exponitur in iure. iuxta gl. tel. cbr. & recept. vt tradit Fel. cap. ſignificati. de foro compet. pro qua eſt text. optim. in cap. A nobis. el ſecundo. de ſentent. excommunicat.

¶ Manual. c. 17. nu. 71. to. 2. de red. eccl. quæſt. 1. nota. 51. num. 4. tom. 1. & quæſt. 2. not. 13. num. 3. Com. c. Nouit. de iud. nota. 3. num. 132. tom. 3. trac. oppoſ. in conſir. nu. 4. tom. 3. ¶ Conſi. 5. de donat. num. 3. part. 1. lib. 3. In narratiuis autem hiſ argumentum parum valet. conſi. 14. de off. iud. ord. num. 10. Manu. c. 27. nu. 222. Et com. de homici. caſuali. nu. 15.

A ſimili diſſoluitur per diſſimile. de red. eccl. q. 2. Not. 13. & regulariter eſt validum l. non poſſunt. ff. de legib. & cap. Dudum. el

ſecundo. de elect. & l. illud. ff. ad leg. Aquil. in lege tamen pœnali non valet. ¶ Com. in c. pœnæ. de pœnit. diſt. 1. to. 1.

A reſiſto ad inquirendum, ad reſiſtum ad torquendum, vt valeat, vide Rubr. ¶ De iud. nu. 65. to. 3.

A maiori negato ad minus negatum, & ab æquiparatis tunc valet, quando eadem ratio vtriuſque negationem ſuadet, alias non, ut pròbat capitul. 1. de for. Regul. iur. li. 6. & l. non debet. ff. eo. ¶ Com. de iubi. No. tab. 26. nu. 6. to. 1.

A genere ad ſpeciem negatiua valet. ff. eod. ¶ Com. Humanæ aures. 22. quæſt. 5. in quæſt. 3.

A genere remoto ad ſpeciem validum eſt. ibid. l. ſi cauſa cognita, cum glo. penul. C. de tranſactio. & cap. final. de pact. & per ea, quæ tradit Bald. in l. conuenticula. col. 2. C. de epiſcop. & cler. Non valet tamen contrariè à remotione ſpeciei ad genus. cap. quemadmodum. de iniur. ¶ Com. de Iubil. nota. 28. nu. 12. to. 1.

A toto ad partem cum identitate rationis eſt ſimul. l. quis de tota. ff. de rei uendit. cap. paſtoraliſ. ſ. item cum totum. de off. deleg. ¶ Com. de veritate reſponſi in cap. humanæ aures. 22. quæſt. 5. quæſt. 2. num. 2. tom. 1. ¶ Conſi. 14. de uoto. nu. 2. li. 3.

A toto in modo ad partem eius valet. Bald. in leg. conuenticula. C. de epiſcop. & cler. ¶ Com. de ver. reſp. quæſtion. 1. nume. 5. tom. 1.

A partium ſufficienti enumeratione ad totum eſt validum. com. in cap. fraternitas. de lege pœnali. in princ. apparet id inſtitutio. De obligat. quæ ex quaſi contractu naſcitur. & in princ. de obligat. quæ ex quaſi delicto. & ibi glo. a Bald. recepta in l. conuenticula. C. de epiſ. & cler. Non tamen eſt validum, niſi partes omnes enumerentur, textus cum glo. in princ. de obliga. com. capit. inter verba. concl. 6. nu. 468.

A præparatoriis ad præparandum nõ ualet regulariter, quia multa iura præparatoria, de quibus non dicuntur uere illa, quæ dicuntur de præparatis. Vt ſponſalia quæ ſunt præparatoria ad matrimo. non tamen ſunt indiſſolubilia. Rubric. de iudic. nume. 4. valet tamen quando inter ea, tanta eſt ſubor.

Arma.

ſubordinatio, vt de illa dici queunt. ¶ Ibid. num. 7.

A ſpeciali valet in hac forma. Hoc eſt ſpeciali iure particulari, ergo contrarium eſt dicendum iure communi. capit. qualis. 25. diſtinct. & cap. præſenti. ſ. loca. de præbend. lib. ſexto. ¶ Conſi. 5. de Regular. nume. quinto.

A communiter accidentibus validum eſt, ſi non conſtet de contrario. l. neque mortales. C. de proba. & c. in præſentia, eo. tit. cũ eis adnotatis. ¶ Conſi. 4. de teſta.

A correlatiuis eſt validum cum eadẽ ratio, idem ſuadet in utroque correlatiuo. l. 1. C. de ſupref. clem. ſæpe. adiuncta gloſ. de uerb. ſign.

Ab abſurdo apud iuriſperitos validum eſt. cap. vadam. de præb. l. 6. & l. nam quod abſurdum. ff. de bon. lib. ¶ Com. in princ. de pœnit. diſt. 5.

A matrimonio carnali ad ſpirituale ualet, iuxta gl. celebre, in c. bonæ el ſecundo. de elect. pro qua eſt text. in c. licet. de tranſlation. prælat. ¶ Conſi. 14. de off. iud. ord. nume. tertio.

A contractu mutui ad contractum innoſminatam non procedit. ¶ Conſi. 21. de uſu. num. 1. lib. 5.

Arguere ſignificat oſtendere, reprehendere. Virg. 1. Eneid. Degeneres animos timor arguit. In periculum ducere. ¶ Com. cap. qualitas. de pœ. diſt. 5. to. 1.

Argumentum quod nititur quod probandum eſt, nõ valet cum ſit peritio principij. & eſt contra l. 1. cum gl. & Pau. ff. de excep. ¶ Com. de camb. num. 17.

Arbiter.

Arbiter, in arbitrando iure communi dari debet. Panorm. in cap. cum Ioannes. nume. 13. de fide inſtrum. argum. cap. 1. de dilat. Scorus 4. diſt. 27. ep. 1. artic. 5. ¶ Conſi. 23. de ſponſal. nume. 1. libro quarto.

In quouis honeſto loco ſententiam ferri poteſt. l. ſi dies. ſ. ſi arbiter. ff. de recep. ar. bitr. ¶ Ibid.

Armorum nomine omnium artium inſtrumenta etiam proprie ſignificantur. arg. principij. & c. non pila. c. conuenientior. 25. q. 8. & glo. l. nepos proculo. ff. de verb. ſign. & præter hæc etiam lapides & fulſes. l. Armorum. ff. de uer. ſign. & l. 3. in prin. uer. Armis. ff. de uſ. & uſ. arma. ſ. ſed ex conſtitutionibus. & ſi id eſſe falſum uerius contrarium uideatur ſignificare.

Tamen magis proprie pro inſtrumentis artis militaris, i. pro Armis bellicis ſumitur Armorum nomen præſertim in c. ita quorundam de Iud. retineatur, & afferri ad Saracenos. Et hæc varia ſunt quarum inuentores ſcribit. Plin. libr. 7. capit. 16. Natural. hiſtor.

Et ſpecies plurimas Iuſtin. in ſ. ſi. Auth. de Armis. collat. 6. Gell. li. 20. Noct. Attica. 20. Veget. li. 4. de remilit. ¶ Com. cita quorundam. de Iudæ. nu. 1. 2. & 3.

Armorum quedam ſunt deſenſiua. Alber. l. Armorum. Quedam offenſiua, quedam in Concilium principaliter facta, quedam ex animi fabricantium tantum hic inſtituta, quedam uero tam ex animo fracantis, quàm aſſumentis. ¶ Com. in c. ita quedam not. 5. nu. 13. to. 3.

Arma bellica, ſunt proprie arma facta principaliter ad præliandum eis, quatenus talia ſunt, vel in id ante conſtituta aſſumpta. ¶ Ibid. nu. 10. Nulla ſane nobis a natura ſola Creſlorum rege. ¶ Ibid. nu. 2.

Arma belli quedam ſunt, quæ nõ præſumuntur talia, & quedam non ſunt, quæ talia præſumuntur, & ideo dicenti aliqua eſſe arma incumbit probatio. ¶ Ibid. nu. 16.

Arma deſenſiua non eſſe bellica, ruetur Angelus ſ. Maleficius. num. 12 inſtitutio. de Actio. quem ſequitur Iſon. ibidem nu. 85. argum. eius, quod ait Bart. l. 1. ff. ad leg. iul. de uſ. publica. Vbi cum prohibetur habere arma deſenſiua non prohibentur. Contrarium tamen eſt uerum, quia ibi ſolũ deſuit in reſpectu animi legiſlatoris ad comprehendẽdũ ea, quæ uis publica non inferitur armis deſenſiuis. ¶ Ibid. nu. 4. Neque eſt idẽ dicendũ de lapidibus & lignis, quæ etiam proprie arma bellica.

bellica sunt, vt aiunt Feli. & Alciat. dicta l. Armorum. ¶ Ibi. num. 5. Quæ tamen lex intelligenda est de lapidibus ad prælium anteparatis. ibid. nu. 12.

In materia autem de offendendo intelliguntur sola offensua secundum Bart. l. 1. ff. ad l. iul. de ni. publ.

In materia de armis bellicis ex intentione fabricantis sola facta principaliter ad prælium dicuntur arma, non autem alia. §. si. auth. de arm. col. 6.

In materia tandem vtrique congrua, vt in Bulla Coenæ. Et in cap. ita quorundam. Vtraque comprehenduntur. ibi. à num. 16. Et ideo semper uidentur intentio, & finis legislatoris, numer. 21. vbi concludit, quod appellatione Armorum in Bulla Coenæ veniunt omnia arma bellica tam offensiois, quam defensionis gratia parata. quæ sua fabricatio, vel intentio animi deferentis actus, vel virtute in prælium destinata. ¶ Ibi. num. 24.

Arma deferentes ad alios hostes, quam Saracenos, & si malum faciant, & puniri possint aliis poenis. l. 2. C. quæ res expe. non debent. Non tamen sunt excommunicati. ¶ Ibi. not. 2. in gl. 2. nu. 1.

Deferentes cum mortali inobedientia, vel scandali notabilitate non debent absolvi. argument. cap. 2. de maior. & obediens. & cap. nihil cum scandalo, de præscriptio. Secundo, quia neque si deferant ad bellandum in bello iniusto præsertim contra Christianos, cap. quid culpatur. 23. q. 5. cap. qui resistit. cap. qui Julianus. 2. quæstio. 3. ¶ Ibi. notab. 12. Consi. 3. de clande. desponsat. num. 12. lib. 4.

Fabricantes bona fide apud infideles, vt eis bene utantur sunt absoluendi. vide causam. ¶ Ibi. nu. 13.

Fabricantes vero arma, quibus quis uti, & abuti potest simpliciter non peccant, Thom. 2. 2. q. 169. artic. 2. ad quartum. ¶ Vbi sup. num. 14.

Sumministrantes Saracenis, & alia necessaria ad impugnandos Christianos, & naues eorum piraticas gubernando, sunt excommunicati, & rebus suis priuandi, & captiui sunt ferui. ¶ Rel. & cita quorundam not. 1. nu. 1. li. 3.

Arma bellica sunt vna species armorum generatim sumptorum. l. arma. ff. de verbo. sign. principaliter ad pugnam facta, vel intentione animi ad eam destinata, qualia possunt esse, ligna, trabes, ferrum, & alia metalla. Aliud genus sunt lapides, fustes, baculi. Primum genus prohibetur deferri ad Turcas per Bullam Coenæ, non autem. Secundum nisi addit intentio deferentis propter pugnam principaliter. ¶ Manua. capit. 27. num. 63.

Ars.

Ars altiore finem habens iudicat de illa, quæ habet finem inferiorem ordinatum in finem altiore, & ideo desumptum tanquam medium in illi. Aristor. 1. ethicor. Vt omnes artes ad Aristoniam ordinantur. Et omnis qui iudicat de fine, de medijs etiam in finem indicare debet. vt medicina de medijs ad sanitatem. cap. tua. de homicid. Militaris de Equitri. & ista de frenesibus. ¶ Rel. & cap. nouit. de iud. not. 3. nu. 16. to. 3.

Ars mercandi si uitis careat utilis est Reipub. ut ait. Cic. lib. 1. de offic. licita, digna mercede, & sine honestari potest honesto. ¶ Com. capit. 2. de poenitent. distin. 5. tom. 1.

Ars Magica continet in se plures artes, quæ omnes prohibita sunt, & ideo, qui de liberato animo illam discere vult, uel & quam discit, vitatur, peccat mortaliter, quia iuxta Ricard. 12. distin. 17. non est scientia, sed potius superstitio. l. culpa. C. de malefic. & mat. ¶ Man. c. 2. nu. 28.

Artem Magicam exercentes Magi dicuntur, qui non sunt excommunicati per Bullam Coenæ, nisi sint hæretici, per ea quæ notantur 26. per no. Tures. quæst. & S. Th. 2. 2. q. 65. art. 1. & 2. quos tamen Bul. Pij V. comprehendebat. ¶ Man. c. 27. n. 55.

Artes notoria, quæ certis ieiunijs, & uarijs quibusdam obseruationibus sapientia infusam pollicetur prohibita est, & qui eam exercent mort. peccant. 2. 2. q. 96. art. 1. ¶ Vbi sup. num. 38.

Ars Mechanica, licet aliquando sit causa

malorum, vt in cap. negotia. de pen. dist. 5. num. 5. 27. & 29. probat Auctor. non tamen est mala. ¶ Man. c. 14. nu. 43.

Ars simulandi duplex est. Prima dicitur Pelasga, qua aliquis male, & sine ordine, atque iusta causa factis, vel verbis simulat, simulac inesse quod non est, vel dissimulat non inesse quod inest. Altera bona, & utilis, qua quidam prudenter, & ordinate simulat, vel dissimulat. ¶ Com. cap. humanæ aures. 22. quæst. 5. de ver. respon. to. 1.

Ars, quæ sine peccato exerceri nequit illicita est, qualis est ars faciendi idola, ars fabricandi. 2. 2. q. 169. art. 2. ¶ Com. cap. negocium. de poenit. distin. 5. Et ideo quale est peccatum, talis etiam est modus peccandi per illam artem.

Ars permutandi, & negociandi permutatione pecuniarum non placuit. Aristote. 1. Politic. sed & S. Thom. 2. 2. q. 77. artic. 1. eam illicitam esse dixit, quia eius finis principalis est quæstus. Secus si fiat moderate pro sui sustentatione, & Reipubl. utilitate. ¶ Com. de cambiis. nu. 2.

Articulus.

Articulus causæ, qui sine iurisdictione potest expediri delegatur non habenti qualitates. capit. statutum. iuxta glo. in princ. illius ver. causæ. & in §. nulli. ver. vices. ¶ Com. c. cum contingat 2. caus. nollit. nu. 24. to. 3.

Articulus mortis non intelligitur solus ille, in quo, quis moritur, sed etiam ille in quo mori probabiliter timetur. ¶ Man. cap. 26. num. 32.

Et ille appellatur articulus mortis præsumptus, quo potest quis consequi, ueniam indulg. plen. & consecuta finitur. ¶ Com. de iubil. not. 30. num. 3. Ioann. 1. Nisi exprimantur, ut illa uti possit toties quoties, quæ tunc id seruandum esset. argumen. l. continuus. §. cum ita. ff. de verb. obli.

Si autem exprimatur, quod detur in articulo mortis uero, nihil prodesset usus illius in articulo mortis præsumpto. etiam si diceret Confessor cum conditione (si hac uice morieris) Si uero non morieris refer

uo tibi, &c. quicquid dicant Fel. & D. Ant. quia id quod dicant, nullo iure colligitur. In hac materia vide pulchrum tractatum in Miscellan. 27. ¶ De oratione numer. 36. tom. 2.

Articulus mortis secundum Panormit. in cap. pastoralis. §. 1. de offi. ordin. uidetur ille, in quo homines communiter mori uentur, qualem faciem probabilem naufragij: imminens prælium, grauis, atque acuta febris. cap. cum infirmitas. de poeniten. & remiss.

Tæpus item patiendi. arg. l. 2. §. si non propter. ff. si quis cautio. ¶ Manual. capit. secundo. num. 9.

Asperitas.

Asperitas in corrigendo non est bona nisi sit necessaria, quia & si non adhibeantur uerba iniuriosa ad diffamandum, potest tamen ex illis sequi ipsa diffamatio. Ideo ait Cice. 1. de offic. Quod correctio à contumelia uacare debet. Ideo illam debent fugere præsertim prælati, ne peccent saltem uenialiter, ut ait Aug. ca. 5. suæ regulæ relatus. cap. quando. 86. distin. insinuat id Leo Pap. c. licet. 45. distin. & D. Aug. in c. disciplina. dist. eo.

Quod autem sic adhibenda cum sit necessaria id dicit Thom. 2. 2. quæst. 72. art. 2. ad secundum, quia id fecit, & Paul. Gal. 3. O insensati Galathæ, quis uos fascinauit? & Christus Dominus. Luc. 24. O stulti, & tardi corde, &c. ¶ Com. cap. inter uerba concl. 6. nu. 524. usque ad 533.

Assassinus.

Conuenit nomē hoc proprie in quosdam Paganos, qui sunt subiecti diæmoni cuiusdam Domini, ita persuasi, ut putet præcellens opus esse interficere eum, quem suus Dominus iubeat quomodo cunque, & quacunque de causa, & non esse id omittendum, etiam si ob id occumbere illis oporteat glo. Ioann. Andr. & Archidiac. quia de his loquitur excommunicatio

catio. cap. inquisitionis in 6. Apud verò Ita-
los nomen hoc conuenit illis, qui ob pecu-
niam alios interficiunt. ¶ Manual. ca. 37.
nume. 135.

Asscuratio.

Asscuratio simpliciter iusta est, atque
licita quæ sita a mutuante, & in pactu
deducta, & facta ab illo, qui uere uult pecu-
niam per loca periculosa traicere, & uere
uult eam sibi asscurari iusto precio. Neque
prohibetur à Gregorio Nono, quia coram
Deo, & in foro conscientie licitum hoc
est. Sed quia in tali contractu multæ pos-
sunt venire deformitates, ideo censenda
est usuraria. ¶ Manua. cap. 17. num. 284. Vbi
nulla interuenit fraus, nulla restitutio est
confessio præcipienda. nu. 285.

Asscuratio potest quæri ab eo, qui con-
fert aliquam pecuniam in societate, quo
ad sortem, & quo ad certam partem lucri
in eundo suos contractus asscurationis for-
tis, & lucri cum tertio, & quicquid potest
cum tertio, potest & cum socio cessante
omni fraude, & simulatione. ¶ Ibi. nu. 255.

Et possunt fieri isti contractus eodem té-
pore demonstrat Maior. 4. distinct. 15. q. 16.
& non solum formaliter, & explicite, sed
& implicite, atque æquialenter. ¶ Ibid. Vi-
de multæ ad hoc propositum in Com. de
cambijs in prin.

Astrologia.

Astrologiam esse prohibitam non do-
cent Ioann. Andreas, & Panormit. ut
illis imponit Dec. capit. 2. de Sortil. quod
etiam præsupponit D. Thom. 2. 2. q. 95. art.
5. Sed tantum propter hoc pronunciare
non potest aliqua supernaturalia, vel natu-
ralia certè futura. Immo neque aliquid cõ-
tingens per accidens. Quare fugandi sunt
Astrologi quia hæc pronunciare audent.
¶ Relect. in can. nouit. de iudic. not. 2. nume.
26 & 27.

Astutia.

Astutia, est vitium inclinans ad quæ-
rendum uera bona per media mala.
Tho. 2. 2. q. 55. ar. 1.

Huius autem ministri sunt duo, videli-
cet, Dolus, qui est circumuentio mala ad
decipiendum adhibita. legat. 1. ff. de dolo.
& comprehendit tam ea, quæ sunt uerbo
tantum, quàm quæ facta tantum vel v-
troque modo. Alter est Fraus, quæ tantum
facta fit, ita ut sit species doli. l. iurifigen-
tium. S. sed si fiat. ff. de pact. ¶ Manual. cap.
23. num. 77.

Attentio.

Attentio in oratione est necessaria.
cap. 1. de celebrat. Missa. ubi dicitur
Distincte præcipimus in uirtute Sã-
ctæ obedientie, ut officium diurnum pari-
ter, ac nocturnum quantum eis dederit
Deus celebrent studiose pariter, ac deuote.
Studiose quo ad externam pronuncia-
tionem: deuote quo ad interiorem. gloss.
penultim. Eph. 5. Cantantes, & psallentes
in cordibus uestris Domino, & Hiero. ibi.
glo. clem. 1. de reliqu. & Vener. Sanctorum,
& allegat Paulum 2. Corint. 14. Aug. Quid
perdis sonitus laborum si mutum est cor.
¶ Com. de orat. c. 13. nu. 1.

Attentio iuuatur multum per prouiso-
nem dicendorum. Ibid. cap. 17. nume. 1.
Sed contra non solum non augetur, sed
tollitur quo ad implementum præcepti re-
citandi per omnes actus corporales, qui
repugnant, & sunt incompatibiles illi. ¶ Ib.
c. 13. nu. 49.

Attendendi propositum duplex est actua-
le, & virtuale siue expressum, & tacitum;
& dicitur deliberatio, seu intentio attende-
di, iuxta Palud. 4. distinctio. 15. quæst. 3. Vbi
ait orationem attentionem a principio de-
bere esse intentam. ibidem num. 13. & 14.
Tollitur actuale per contrarium propo-
situm non attendendi, quod raro accidit.
Virtuale quando homo solo cogitatu se
occupat in rebus extraneis, & aduenit se
id

id cogitasse, & non procurat, ut animu au-
uocet, vel animo deliberato se occupat in
rebus exterioribus repugnantibus. ¶ Com.
de orat. c. 13. nu. 18.

Attentio triplex est, prima uerborum tã-
tum ne in illis erretur. Altera sensum, & est
prestantior. Tertia finis, qui est Deus, & est
prestantissima omnium communis doctis,
atque indoctis. Secunda illorum est, qui
idioma intelligunt. ¶ De ora. cap. 14. nu. 5.
cap. 18. num. 100. cap. 21. nume. 34. ¶ Manu.
ca. 25. nu. 105.

Attentio virtualis, & si sufficiat ad im-
plendum præceptum, & excusationem a
peccato contineat: attamen clerici, & Mo-
naci non debent illa esse contenti, sed om-
nibus neruis curare debent ut actualem cõ-
tinue habeant secundam, & tertiam, ut ani-
mam reficiant suauitate inde nascente, iux-
ta illud Ps. 36. Delectare in Domino, & da-
bit tibi petitiones cordis tui. Neque ab illa
nos extrahere debet rei difficultas, sed inci-
tare debet consideratio, & res sit pretiosis-
sima, Deo & Sanctis gratissima. ¶ Ib. ca. 21.
nume. 23.

Obiectum tertie attentionis, non debet
esse Christi humanitas, sed illa debet esse
solum medium perueniendi in Deum, &
Deitatem. Ibid. num. 35. Possunt autem esse
tale obiectum temporalia, quæ petimus se-
cundum Sotum li. 10. de iust. & iur. q. 5. ar.
5. qui ait, quod diutius in eis non est mor-
randum, ne Deum ipsum ad illam refferam-
us; sed inepte, quia aliud est attendere ad
aliquid, quod est cogitare de illo, uel men-
te concipere illum, & aliud constituere fi-
nem in illo: ideo quo ad finem spectat tor-
quet ille ad attentionem. Bene tamen uerū
est, quod ad ea ita non debemus attendere,
ut in illis finem principalem constituamus.
¶ Ib. num. 36.

Attendendi propositum iuxta quilibet
speciem attentionis sufficit quo ad effectū
merendi de condigno, & de congruo. Et
impetrandi, satisfaciendi præcepto, & per
pœna condonati peccati luenda in Purga-
torio. At quo ad effectum consolandi ani-
mam non sufficit nisi orationem totam cõ-
comitetur secunda, uel tertia attentio.
¶ Ibid. nu. 38.

Attentio magis, quàm bonitas in oratione
præcepta requiritur ne peccemus, seu ut sa-
tisfaciamus, quia hæc non præcipitur, ac il-
la sic. Ibid. nu. 40. Quare occasiones ab atten-
tione recitationi debite nos auuertentes, &
proximos ab illa impediētes annullare de-
bemus. Mat. 6. Tu autem cum oraueris in-
tra, &c. Quia qui causam damni dat, dānū
dedisse uidetur. Ibid. c. 15. n. 1. 2. & 3.

Attentio in quindecim mylteria recitati
Rosarium B. Virg. non est de essentia, neq;
de intentione B. Dominici, etiam si possit,
& debeat esse finis recitandi. Est tamē hoc
sanctum, atque uile consilium. ¶ Miscella.
31. de ora. per totum. to. 2.

Attentio, & deuotio bene oranti. neces-
saria est. tract. de silentio. in diu. offic. super
cap. in loco benedictionis. §. q. 4. nu. 11.

Attributum.

Atributa omnia, quæ in Deo sunt, sunt
implemet Deus, & consequenter infini-
ta, ut ipse, & æqualia, quo ad essentiam, &
substantiam. Differunt tamen, quo ad ratio-
nem, ut probat. S. Th. 1. sen. d. 2. q. 1. ar. 3. &
d. 22. q. 1. ar. 3. & 1. p. q. 21. ar. 3. Alia. ratiōe
dicitur Deus simplex. alia bonus, &c.

Similiter quædam eorum dicuntur de
ipso quadam ratione, quàm alia, sicuti vnū
quodque dicitur ens, & bonum, prius ta-
men dicitur ens, quàm bonum. 1. p. q. 8. ar.
2. Ideo rationabiliter D. Tho. prius de qui-
busdam, quàm de aliis pertractat. ¶ Com. c.
Quia diuinitas. de poe. d. 1. & c. 1. benter. ca.
dist. tom. 1.

Attritio.

Atritio est poenitentia imperfecta;
quàm neque debite circumstantie,
neque debite qualitates ornant.
Hæc autem secundū Caie. opusc. 4. q. 6. to.
op. 3. q. 5. tom. duplex est. Altera eorum
quos poenitet mortaliter peccasse, uellēt q-
nō peccasse, sed nō omnino statuūt abstinere
re à peccatis. Altera eorum quorū poenitet q-
dē peccasse, & statuunt amplius nō peccare

non concipiendo peccatum, ut rem supra omnia detestabilia detestandam, neque reputando ipsum vitandum supra omne vitabile. Immo etiam talis quousque Deus gratiam infundat per misericordiam, vocanda est attritio: sed Caiet. hæc uocat in formam contritionem. ¶ Manual. capit. primo. nume. 33.

Prima species neque sola, neque cum absolutione valet ad remissionem peccati, immo peccat ille, qui cum ea petit, vel accipit absolutionem. De secundo idem dicendum est. secundum eundem præterquam quod valet ad petendam, & recipiendam absolutionem, quo ad effectum non reiterandi confessionem. Ego vero hunc puto valere etiam ad gratiam consequendam, quando poenitens credit se habere per seculum, & sufficientem dolorem. Omnes enim, & Scripturæ, & Patres, & Concilia præsertim Tridentin. ad remissionem peccati determinant necessarium esse dolorem de illis cum firmo proposito non peccandi de cetero, & cum spe veniæ. Neque requirunt huiusmodi reflexiones, comparationesque difficiles paucissimis cognitæ & paucioribus visitatas. Vbi supra numer. 34. & 35.

Attritio quam vere cognoscimus non esse contritionem non sufficit illi, qui cum sit Adultus baptizandus est, quia Augustinus relatæ in cap. Firmissime. 14. quæst. 1. ait. Nullum hominem vitam æternam esse recepturum, qui non fuerit à malo per poenitentiam, fidemque conuersus, & per Sacram. fidei, & poenitentia. i. baptismum liberatus. Et paulo inferius: Maioribus (ait) opus est de malis suis poenitentiam agere, idem penè dicit B. Ambros. capit. 1. De poenitent. distinct. 1. Quare minus bene dicit Sotus in hoc: dum ait, quod ad suscipiendum Baptisma sufficit quæcunque poenitendo, & detestatio peccati, cum cessatione ab illo, etiam si agnoscatur non esse contritio. ¶ Ibid. nu. 37.

Attritio per virtutem sacramenti non fit contritio, licet homo de attrito fiat contritus secundum D. Thom. 4. distinct. 17. q. 2. artic. 2. Secutum tamen eadem dist. quæst. 2. quem sequitur Caiet. quæst. 1. tom. 1. ait: q

superueniente Dei gratia, Attritio etiam fit contritio. Possunt que reconciliari, ut S. Thom. intelligatur de attritione, quia dolor percipitur non propter Deum solum, & principaliter eo, quod peccatum sit eius offensæ, sed ob præsentem, vel futurum damnum quod timet. hæc enim non efficitur contritio licet ad illam ducatur. Hi autem intelligi possunt de Attritione ex defectu gratia, vel propositi abstinendi à peccato. ibid. nu. 38.

Attritiones, quæ non sufficiunt ad iustam absolutionem multæ sunt, ut poenitentia præteriti sine proposito actuali, vel virtuali vitandi futura, aut male parata restituendi. Com. cap. poenitentia. de poenitent. distinct. & aliæ species suprapositæ. ¶ Ibid. num. 42.

Attritio cum indulgentia non efficit contritionem, quoniam absolutio per viam indulgentia non est Sacramentum. ¶ De Iubil. not. 10. nu. 19.

Avaritia.

Avaritia est vitium inclinans ad inordinatum appetitum pecuniæ. Div. Thom. 2. 2. quæst. 118. artic. 1. Manual. cap. 8. num. 1.

Est autem vitium capitale secundum Gregor. 31. Moral. quia est fons aliorum seprem vitiorum, quæ suapte natura tendunt in finem, quem Avaritia præterdit & sunt. Duritia cordis, quæ a pauperum compassione auertit. Inquietudo mentis, quæ auertit animam ab ordinata quiete. Violentia ad vim inferendam. Fallacia ad decipiendum: periurium, & fraus. ¶ Ibid. nu. 72.

Ex hac peccat mortaliter, qui deliberate, quid appetit in damnum notabile alterius cap. poenale. 2. quæst. 5. Qui pecuniam superfluum, quàm necessitas, vel decens status requirit, seruat cupiditate inordinata delectandi se illa, in dies eam augendo, & non subueniendo pauperibus. maxime cum ad est extrema necessitas. Qui ob illam transgreditur aliquam legem ad mortale obligantem. capit. sicut hi. distinct. 47. Qui non subueniunt pauperibus quoties ex præ-

præcepto tenentur obligante ad mortale. Qui contrahendo aliquem damno afficiunt, &c.

Avaritia illa, quæ contraria est virtuti iustitiæ speciali impedire potest disponendi facultatem inducendo restitutionem, seu resarciendæ iniuriæ obligationem, vt sentit Thom. 2. 2. quæst. 118. artic. primo. Non autem illa, quæ sola iustitiæ virtuti generali liberalitatis, vel alijs virtutibus opponitur. Tract. de reddit. eccles. quæstio. 1. nota. 46.

Avara detentio peior est prodigo, quia iste alicui prodest ille vero nemini. Aristo. 4. Eth. Thom. 2. 2. q. 119. ar. 3. ¶ Ibid. not. 24. num. 4.

Avaritia appellatur Idolorum seruitus, cap. avaritiæ, de præbend. Non eo quod sit idem quod Idolatria, sed quia subijcit animam creaturæ ad eam concupiscendam. Dicitur etiam cæca. cap. avaritiæ, de elect. lib. 6. eo quod iudicium obtenebrat. Dicitur sæua, id est fera, & bestialis, quia actus eius, est actus sæuitiæ. ¶ Com. cap. ita quorundam de Iudæis. no. 2. nu. 4. to. 3.

Audire.

Audire, & nescire quis sit ille a quo audiuerit est nescire, seu non audire ad effectum testificandi. ¶ Com. c. inter verba. concl. 6. n. 788.

Audite ab eo, qui non nouit plusquam ego, neque audiuit ab aliquo, qui plus sciat plusquam nostram perinde est, ac non audiuisse ad hoc, vt teneatur, ut testis deponere. ¶ Ibid. nu. 790.

Audiuit qui aliquid ad sanctam Inquisitionem pertinens, curet statim illum à quo audiuit id dicere. ¶ Ibid. nu. 791.

Audire murmuraciones potest contingere multipliciter. Primo cauendo illam interrogando, vel contradicendo. & talis plus peccat, quàm murmurator. Adria. quo lib. 2. quæst. 2. & tenetur ad restitutionem famæ si tantum operatur, quantum ipse detractor.

Secundò ad præbendo causam, nec resistendo, sed gaudendo de illis. Et is commu-

niter peccat atque Detractor ipse Thomas 2. 2. quæstio. 73. art. 4. Adrian. vbi supra. non tamen tenetur ad restitutionem, nisi ex officio obliget ad resistentiam. Thom. 2. 2. q. 62. art. 7.

Tertiò modo non cauendo, non resistendo, non gaudendo, sed tantum ob verecundiam, timorem, aut negligentiam. Et is peccat venialiter. Thom. 2. 2. quæstio. 73. art. 4. Mortaliter autem in tribus casibus. Primo si tenetur ex officio ad resistentiam, dñ non corrigit peccantem mort. Abul. in Matth. c. 18. & Thom. 2. 2. quæst. 33. artic. 2. Secundo si videt famam illius cui detrahitur recepturam damnum notabile.

Quarto modo contingit audire resistendo modo verbis, modo gestu & is communitur meretur. Prouerb. c. 25. Ventus aquilo dissipat nubes, & facies tristis linguam detrahentem. ¶ Com. c. inter verba. concl. 6. nu. 541. vsque ad 551.

Augurium.

Augurium qui sumit boni, vel mali ex eo, quia audit auium garrire, ululare lupos, mugire boves, rugire leones, & alia animalia. Vel quia obuiauit lepori, aut mulieri grauidæ, cum certa aliqua credulitate, vt illud eueniat, mortaliter peccat. callos. 26. quæstio. 3. ¶ Manual. c. 2. nu. 37.

Aua.

Aua est dictio cõposita ex A, & ua, quæ est interiectio dolorem insinuans, ita q̄ qui dicit Virgini Aua, non solum ait saluè, gaude, latare, sed etiã expers omnis mali, de quo non sit magis gaudendum, quàm dolendum, quia vera uis fuit. Nullum enim habuit malum, scilicet culpæ, nullum uè repugnantia, vel contradictionis sensibilis appetitus aduersus rationem. Thom. 3. part. quæst. 27. artic. 3. sine uhe iacturæ uirginitatis in concupiscentia, doloris in partu, corruptionis in cora pote. ¶ Enchir. de oratione. capit. secundor. nume. 131.

Aue Maria dignissima est mater omnes orationes tanquam vetustissima. Ibid. nu. 175. Composita fuit ab August. Elisabeth, & ecclesia. Vide expositionem eiusdem orationis in eodem capite. Augurium.

Auxilium.

Auxilium Dei est motus, quo iuuat Deus hominem absque additione, ac infusione gratie Tho. 1. 2. q. 109. ar. 6. ubi determinat, quod est dispositio ad gratiam, & quaest. 113. ar. 1. Auxilium attribuit uocationi.

Tale autem est multiplex. Alterum naturale, quod datur a Deo homini in creatione. Alterum supernaturale, quo Deus iuuat hominem ad ea, quae supranaturam sunt. Requiritur autem hoc auxilium ad conuersionem peccatoris. Com. in c. conuertimini. de poen. dist. 1. to. 1.

De Littera B.

Balneator.

Balneator, qui nudas mulieres in balneis ad illas tantummodo deputatis lauauit, peccat mortaliter, & non est absoluentus, ne ob consuetudinem excusatur, quia illa est potius corruptela. Neque credendum est, quod illi ex usu non nisi raro illas concupiscant, est enim multum difficile creditum. Confil. 57. de poe. & remis. li. 5.

Balsamum.

Balsamum secundum Plin. li. 12. c. 15. est arbuscula quaedam uni terrarum Iudee (pro qua apud Sotum vicio improbitatis est India) concisa, viti similior quam in myrto per quod significat in sola Iudea id reperiri cui consequens est balsamum Indicum non esse verum balsamum, quod tamen non vsquequaque id esse verum creditum est, quia fieri potest ut balsamum sit genus

subalternum, & habeat sub se multas species specialissimas, & non tantum illas tres, quas ipse ponit reperiri in Iudea, & consequenter licet balsamum indicum non sit eiusdem speciei cum illo, potest tamen esse verum balsamum. Quare & Episcopi Noui orbis conscientes Crisma cum illo Indico, verum Crisma faciunt. Confil. 1. de sacr. vnct. li. 1.

Balsamum esse de necessitate Sacramenti Confirmationis videntur tenere multi, & probatur primo per c. 1. de sacr. vnct. ubi Crisma appellatur unguentum. unguentum autem aliquid aliud praeter oleum requirit. Conc. Flor. id uidetur determinare cum inquit Sacramentum debere consistere ex oleo, & balsamo.

Sed contraria sententia vera est, & est Caie. in Add. ad 3. p. q. 72. ar. 1. & Sot. 4. distinct. 7. ar. 2. Innoc. 3. cap. 1. De sacrament. Non iter. ubi interrogatus de confirmata limitatione olei tantum: Respondit non esse iterandum Sacrament. sed quod defuit splendendum. Cum necessario debuisset respondere, illud esse reiterandum, si admistio balsami fuisset de substantia. Et ratio est, quia Crisma idem significat, quod unctio, quae etiam oleo simplici potest fieri, sicut in extrema Unctione, & quia Saluator noster paupertatis cultor non onerasset pauperes Apostolos ad habendum balsamum, quod est tanti pretij. Tenendum ergo est quod balsamum debet admisceri ex necessitate praeccepti, adeo quod peccaret mortaliter Episcopus, qui sine eo conficeret Sacramentum. Vbi supra, & Manu. cap. 22. num. 8. Vide ver. Confirmatio.

Bannitus.

Bannitus accusare Gregorius XIII. non obligat per suam bullam, sed prohibet tolerare, in illa enim includitur tantum receptio, largitio, opitulatio per cibum, & comestum, & aliud ad euadendum. Si autem voluisset obligare ad accusandum id expressisset argument. capit. Ad audientiam. de decim. confi.

confil. 4. ne cler. vel monac. numer. tertio. libro 3.

In hac autem prohibitione includuntur etiam clerici non enim excusantur, nisi in Sacramento Confess. & alijs iure naturae debitis. Confil. 1. de sacr. vnct. li. 1.

Bannitos ad delicta perpetranda, qui directe, vel indirecte adiuuant, sunt excommunicati. Illos autem adiuuare, quo ad victum in extrema necessitate tenemur.

Confil. 57. de senten. excommunica. num. septimo, & nono. & confil. 58. num. quinto. libro 5.

Banniti famosi tantum sunt euitandi, per dictam Bullam. Confil. 59. numer. 3.

Bannitos qui adiuuant ad hoc, vt fugiant sine scandalo, & violentia, ut facilius conuertantur, non comprehenduntur in dicta Bulla. Confil. 58. argument. cap. cum uoluntate. de senten. excommun. & c. Pasce. 86. dist.

Banniti vxor potest illi communicare secundum Speculum tit. de dote post. diuor. Restit. 5. formati, quia quis sine peccato recipit nulla poena est puniendus. Confil. 6. numer. 6.

Bannitos receptantes Episcopi absolute possunt saltem in foro conscientie, quia Bulla nulla est clausula derogatoria. Confil. 43. eo. ti. nu. 4.

Baptismus.

Baptismus est Sacramentum aquae naturalis, qua vnus ab alio in homine Patris, & Filij, & Spiritus sancti abluitur cum debita intentione. Aqua sola naturalis est debita materia secundum omnes in 4. distinct. 3. Conc. Trident. sessio. 7. cap. secundo. Inuocatio expressa sanctis. Trinitatis est forma necessaria. c. multi. de conf. dist. 4. ver. Ego. & Amen non sunt nisi de necessitate praeccepti. c. 1. de baptis.

Baptismus aquae solus est proprie Baptismus. Flamini & sanguinis. Martyrium, & poenitentia sine copiamistri conferentis baptismum in ephorice baptismata appellatur. ca. baptismi vicem de conf. dist. 4.

Thom. 3. par. quaest. 66. ar. secundo.

Hoc Sacram. est de necessitate salutis, & a quocunque collatum cum intentione baptizandi, etiam ab infideli valet. Qui sine necessitate baptizat peccat mort. etiam si sit presbyter, qui sine solemnitate baptizat.

Non est autem vera necessitas recens natiuitas nisi mortis periculum imminet. In baptizando necesse est, vt ablutio ipsa concurrat cum verbis in ultimo instanti prolationis eorum secundum gl. ca. Detrahe. 1. q. 1. id tamen non est verum secundum Caie. 1. to. opus. tract. 18. q. de colla. ord. Bene tamen verum est, quod non debet verborum prolatio neque antecedere, neque post consequi ablutionem, vt sentit Thom. 3. par. q. 60. ar. 6. & quaest. 66. ar. octauo. ubi id satis exprimit Caie. & Maior in 4. distinctio. 2. quaest. secunda. & probat dict. capitul. Detrahe.

Baptizatus non debet liniri Crismate anni praecedentis extra casum necessitatis. cap. si quis de oleo. de consecra. distinct. 4. & cap. quoniam. de sen. excommun. libr. 6. & qui contrafacit peccat. Peccat similiter qui baptizat Parochianum alterius, sine proprii facultate. c. inter diei. numer. 16. q. 1. non tamen excommunic. incurrit etiam si sit religiosus. vt patet clemen. 1. de Priuileg.

Baptismus verus est quantula pars pueri tangatur aqua quantumcunque modica. cap. Ne quemquam. de consecra. distinct. 4. Tho. 3. p. q. 66. ar. septimo. & in 4. distinct. 2. ar. 1. q. 1. Manu. c. 22. nu. 5. & Com. c. uulgaris. de poen. dist. 1. nu. 3.

Baptismi forma, qua vtuntur Graeci sufficiens est ad conficiendum verum baptismum. c. licet. de baptisno. Conc. Flor. Tho. 4. dist. 3. p. q. 63. ar. 6. nisi corrumpatur legitimus uerborum sensus, quia tunc non esset baptismus legitimus. cap. multi. cum gl. de conf. dist. 4. Sotus 4. dist. 3. q. 1. ar. 8. Confil. 2. de clandest. despon. Ad quaest. quarta. libro 4.

Baptismus est ianua omnium Sacramentorum. de presbyt. non bapt. Manu. c. 22. nu. 19. Et per illum fit quaedam coniunctio inter Deum, & animam iux. c. debitum eius anno. De bigamis. Ibid.

Baptismus nō est dandus vilo peccatori volenti perseverare in peccato mortali. Thom. 3. part. quæst. 68. ar. 4. Quoniam infideles habentes vsum rationis non volentes ab infidelitate recedere, & quæ fidei necessaria sunt credere, non sunt baptizandi secus si alter, licet morbo, & salutis desiderio ad baptismum inuigetur. Conf. 3. de claud. dispon. nu. 21.

Baptizans filium suum in necessitate nullam contrahit cum uxore cognationē, quem impediatur vsum. cap. ad limina. 30. q. 1. Secus autem de filio ex actu fornicario, quia illud capitulum ad talem non extenditur. Conf. 43. de sponsal. 2. part. lib. quarto; & talis non potest contrahere cum matre pueri, quia non est eadem ratio in matrimonio iam contracto. Conf. 3. eodem tit. & Manual. cap. 22. numer. 40. & capit. 18. numer. 34.

Baptizare, qui putat masculum, quando tamen est foemina, & intendit baptizare virum non foeminam, non est illa baptizata. Sic autem quando intendit baptizare, id quod ei offertur quicquid illud sic secundum Hostienf. in summa. de bapt. Conf. 7. de temp. ord. nu. 4. li. 1.

Baptizari possunt infideles ægroti cum sunt infantes de consensu infidelium parentum. Conf. 3. de clau. desp. nu. 20.

Baptizatus sine solemnitate cuti moritur in sacratio, etiam cum solemnitate sepeliri debet. Hostienf. in summa. de consecrat. eccles. 5. & an. sit. quia ille est vere Christianus. cap. quemadmodum. 37. quæst. 7. & nullo iure apparet contrarium de illa solemnitate. Conf. 2. de baptismo. p. 1. li. 3. & Com. in c. nulgariis. de poenit. dist. 1. Manual. ca. 22. nu. 7.

Baptizatum catholico ritu grecorum leuare licet, ubi licet sic baptizare. Conf. 1. de Const. nume. 66. lib. 1. Et qui non est baptizatus leuare non potest. Ibid.

Baptismus illius, qui nondum integre natus est, verus est, licet sub conditione ad caurelam baptizari ille possit, quia iste secundus stante veritate primi non est vere baptisus. Ex quo secundo cum Catechismo, & Exorcismo nulla oritur spiritualis cognatio, quæ impediatur, aut dirimat matri-

mon. Conf. primo. de baptismo. num. 1. lib. tertio.

Baptismus Iudæ, baptismo Ioannis præfertur, quia fuit baptisus Christi ad remissionem originalis valens, & erat irreuerabile. cap. dedit. 1. quæst. 1. Com. in ca. de poen. dist. 66. Sacerdos.

Beatitudo.

Quoniam Beatitudinis, & Misericordie actio maximum est ad poenitentiam calcar. Ideo de illa sepe est meditandum, atque loquendum.

Beatitudo est vltimus noster, & verus finis, & eam cenfet D. Thom. esse actum intellectus. Scopus autem voluntatis, sed quoniam differentiam istam Theoriam ratum, non autem praxim respicit, ideo de illa parum enrandum est: opinio tamen D. Th. videtur receptior. Man. prælu. 4.

Beatitudinis nominatione, & Beatitatis tempore Ciceronis duriuscula videbantur, at illa vsum, ita emolliuit, vt generaliter sumpta videantur significare omnem rei voluntatem possessionem. Ideo dici vulgo solet beati possidentes. Quæ si est possessio veri boni est vera, si autem boni tantum apparentis est falsa. Psal. 143. Beati dixerunt populum cui hæc sunt: beatus populus, cuius Dominus Deus eius. Antonin. titu. 7. cap. 4. 5. 1. Ibid.

Beatitudo vera. Alia est summa, id est summi boni, alia non summa. Summa verò Beatitudo alia est increata, Trinitas ipsa clare visa, quæ ratione, est infra sui ipsius visio, atque fructio.

Alia est creata, id est cognitio intellectualis Dei cum fructione eius. Prima dicitur beatitudo obiectiua; alia aut formalis, seu essentialis. Non est autem habitus. 1. 2. q. 6. 3. ar. 1. Sed est actus, seu operatio. Præstantissima potentiarum animæ. scilicet intellectus, non autem sensus secundum Tho. 3. contra gent. cap. 33. & dicere contrarium est hæresis Alphonsus. Castrenf. lib. 3. versic. Beatitudo 8. Ad hanc non sufficit cognitio alicuius rerum, neque etiam substantiarum separatarum. Thom. 4. contra gent. cap. 45.

Nc-

Neque Dei cognitio sine fructione. Ibi dem.

Beatitudo creata similiter duplex est vna quidem imperfecta, quæ est cognitio Dei intellectiua, non intuitiua perpetua cum fructione eiusdem. Perfecta alia, & est cognitio Dei intuitiua, seu visiva perpetua cum fructione eiusdem producentem summum gaudium, ac delectationem, & societatem omnium desiderabilium. Er hinc sequitur, quod Beatos non videre Dei essentiam dicere cum Armanis hæreticis est, vt probat Castrenf. contra hæres. libro 3. Et similiter error est dicere posse, quem in hac vita esse beatum perfecte ob exercitiū virtutum, vt dicebant Bèguini damiatini, in clemens. ad nostram, de hære. Quia nulla exterior cognitio sine confusa, siue demonstrata, siue fidei, sed intuitiua tantum beatitudinem perfectam producit. quæstion. 2. ar. 1. Ibidem.

Beatitudinem illam, siue felicitatem æternam omnes homines appetunt, vt D. August. 33. de Trin. cap. 4. quam & omnes ob oculos, vt finem actionum habere deberent, vt ait Aristo. 1. Eth. Pauci tamen illam explicite nouerunt, & cum ad illius cognitionem requiratur lumen fidei. paucissimi gentilium etiam philosophorum ad iustam illam peruenerunt cognitionem: pauci quoque Christianorum collatione aliorum eam satis altè explicite noscunt, & pauciores iustam nauant operam ad eam cognoscendam.

Beatitudinis obiecti ut dixi res increata est, ipsa autem formalis beatitudo res est creata. 1. 2. quæst. 3. ar. 1. & quæstio. 2. ar. 3. Est enim qualitas creata in potentia intellectuali, qua Deus clare, & facie ad faciem cognoscitur si est perfecta per speculum vero in enigmate si est imperfecta, vt ait Paul. 1. Cor. 13. Ibid.

Beatitudo ista formalis non est ipsa anima, neque vlla eius potentia, neque virtus, neque gratia, neque aliquod bonum, vel opus operatum, sed operatio tantum immanens.

Hanc viribus naturalibus queri si quis asserat erit hæreticus, ad hoc enim requiritur lumen diuinum: supernaturale, iuxta

illud Psal. 35. In lumine tuo uidebimus lumen: quo intellectus eleuatur ad Deum intuendum. Imperfecta vero absque tali lumine potest queri, quia est cognitio Dei confusa, vel clara, sed per demonstrationem, siue existentem, & bonitatis. In altiore uero gradu addito dono fidei, & (pei in formis. In maximo autem addito dono mirabilis Charitatis, & gratiæ superna bonitate infusa. Et hoc est principium, & via, vel participatio aliqua beatitudinis perfectæ. Ibi.

Beatitudo humana insuper duplex est; vna imperfecta, quam nullus potest consequi in hac vita, vt declarat Conc. Vien. clemens. ad Natura. de hære. quia vt etiam declarat Aristo. 1. Eth. non potest esse perpetua sine interruptione.

Alia est imperfecta, qua homo in hac uita per cognitionem, & contemperationem Dei adiuncto amore, coniungitur eidem, quæ tanto magis ad perfectam accedit, quanto minus interruptitur.

Beatitudo summa, & perfecta implet cumulatissime etiam ante iudicium finale (vt definit Conc. Flor. sub Eug. 4.) omne desiderium cuiuslibet generis omnium bonorum hominum à natura insitum siue pertineant ad scientiam, siue ad uitæ rectitudinem, siue ad honoris sublimitatem, aut famæ celebritatem, aut sui conseruationem.

De his omnibus in 4. illo prælu. Manual. & in Com. 1.

De Regular. num. 10. tom. 1.

Bellum.

Bellum aliquod est publicum, aliquod vero priuatum. Publicum est, quod fit pro Repub. in non subditos. Priuatum vero, quod fit pro re priuata, uel publica in suos subditos. Et vtrunque potest esse iustum, vel iniustum. Iustum erit publicum, primo quando indicitur à non cognoscente superiorem. Et quando adest iusta bellandi causa. Priuatum vero iustum dicitur, quando adest potestas legitima iuris naturalis diuini, vel humani, & iuxta intentionem. Com. in Rubrica de iudic. numer. 104.

Iniu-

Iniustum dicitur, quando adest defectus auctoritatis iustæ causæ, & bonæ intentionis in duobus primis casibus tam qui indicit, quam qui bellat, & peccant, & tenentur ad restitutionem. In ultimo uero tantum casu peccat quidem, sed ad nullam restitutionem tenetur. nu. 105.

Bellum qui inducit nõ sufficit, ut credat illud esse iustum, sed debet iustitiam illius examinare consultis uiris sapientibus, ut dicit Franc. a Vict. in Relect. de iure bell. n. 22. Quam iustitiam debent etiam animaduvertere Senatores, & alij subditi ad bellum vocati. Alioquin non excusantur, nisi minores credendo illud esse iustum, ut est casus in cap. quid culpatur. 23. quæst. 1. Ignorantia uero crassa, seu affectata nõ excusat. ¶ Ibi. nu. 106.

Bellandi iustæ causæ sunt impulsio iniuriarum rerum ablatarum repetitio. ca. iustum. 23. quæst. 2. Transitus innoxij negatio. cap. nondum. ead. cau. & quæst. & alia nomen. de quibus Maior. in 4. distinct. 15. q. 6. 20. Immo & D. Thom. 2. 2. q. 40. ar. 1. cum iustum esse bellandi causam, cū adest principis auctoritas, iuxta illius intentio, & reclus bellandi modus. ¶ Com. in cap. contrarium. de poenit. dist. 5. nu. 4.

Bellum autem iniustum facit, non quidem iniustitia generalis illa, s. quæ est contra legem charitatis, aut aliarum uirtutum, sed iniustitia specialis, quæ ponit inæqualitatem in rebus. Eth. 5. 2. 2. quæst. 58. ar. secundo. ¶ Consi. 6. de hæz. lib. 5. Com. in Rub. de iudic. nu. 105.

Ad hoc qui proficiuntur sciētes illud esse tale ex parte illius, cui uolunt opem ferre, peccant. 23. quæstio. 1. immo etiam si eius stipendij solum intuitu nihil aduerentes an iustum sit, uel iniustum, siue sine subditi, siue minime. Caiet. in summa. ver. duellum.

Et si bellum est iustum, qui ad illud vadit intentione deprauata, ut inimicos principaliter occidat, aut prædia illorum deuastet peccat quidem, sed non tenetur ad restitutionem secundum Caiet. 2. 2. quæst. 40. ar. 1. Et si est subditus à Domino uocatur, & uadit ad iustum bellum, siue tamen præmeditatione, an iustum sit, credens tamen illud

esse tale non peccat. cap. quid culpatur. 23. quæst. 1. Neque ulla est differentia inter subditum, & externum, qui ante belli exordium eidem principi inseruiebat iux. Caiet. in summa. ¶ Manu. ca. 17. nu. 15. & Com. rubr. de iud. nu. 107.

Bellum publicum sufficit, ut secundum leges, & consuetudinem in eo capta fiant captiuitates, quia illa uideatur derelicta ab his quorum fuerant ante prælium. l. 1. & 2. ff. pro derelicto. ¶ Consi. 2. de iniur. & dam. da. nu. 2. li. 5.

Bellare, & occidere olium licuit Sacerdotibus, & Leuiticis ueteris legis, etiam manibus proprijs. Exod. 32. Numer. 9. & 1. Reg. 15. 1. Machab. 2. Act. 5. ¶ Consi. 1. de his qui ui. numer. 13. lib. 1. Vide uer. Miles.

Bellum pro Patria, & Religione, etiam contra parentes licitum est. text. singular. l. minimè. ff. de relig. & sumpt. fund. ¶ Com. cap. ita quorundam. de Iudæ. Notab. primo. numer. 10.

Benedictio.

Benedictio duplex est. Alia quidem constitutiuæ sacri, id est, quæ res de prophana fit sacra, ut calicis, altaris, &c. Alia est tantum inuocatiua, qualis est benedictio mensæ, nauis, ignis, uirris, &c. Hæc enim non benedicuntur, ut sint sacra, ac consequenter nullius; sed tantum, ut per inuocationem Dei obtineant aliquam particularem assistentiam. Caiet. 2. 2. q. 88. ar. 1. ad primo.

Benedictio Sacri constitutiuæ potest esse tam rerum, quam personarum, ut Abbas. ver. Abbas. Monialis.

Benedictio Cinguli secundum Ricard. 4. dist. 13. q. 4. ar. 3. & Scotum. Ibidem. q. 2. non est præcepta. At contra illos facit, quia illa posita est in Pontificali Romano. Quare ista sicut, & aliorum uestimentorum Sacerdotalium ad Episcopum pertinet de iure communi. Priuilegio autem Papæ ministri, & Prouinciales ord. Minorum possunt benedicere corporalia. Custodes etiam possunt benedicere alia ornamenta pro suo ordine, & pro Munitih. s. clau

clauæ, & Tertij ordinis, & non pro alijs, ut dicitur in Comp. priuileg. ¶ Man. c. 25. nu. 84. tom. 2.

Benedictio mensæ omnibus debet competere. Est tamen Sacerdotibus præcepta. cap. quanto. 44. distinct. Contrarium tamen facere, peccatum est ueniale. De orat. c. 18. num. 43. tom. 2.

Benedictio Regis facta à Papa nõ constituit ipsum Regem, lege diuina, de elec. canonit. de ind. no. 3. nu. 131. to. 3.

Benedictio Nuptiarum, tunc debet fieri quando uirgo est, quæ contrahit secundum Tho. 4. d. 42. Etiam si uir sit uiduus, quod in tel ligendū est secundum Cano. ubi est consuetudo. Benedicendas. n. esse nuptias declarat cap. sponsus. 30. q. 5. Conc. Trid. sessio. 24. c. 1. de reform. matrim. Si tamen sunt secundæ, siue ex parte uiri, siue ex parte mulieris non sunt benedicendæ, benedictione præsertim, quæ in Missa fit, & qui illas benedicat peccat. cap. 1. & ultimo, de secundis nuptiis. Similiter peccat, qui illam suscipit credens, uel credere debens ne danda sit. ¶ Manu. c. 22. nu. 83.

Benedictio rerum, ac personarum, non debet iterari, quia id tribuit ecclesia ne uilipendatur tamquam superflueret prima benedictio. Ibid.

Benedicens maior est illo cui benedicatur, ut dicit D. Paul. Hebr. septimo. relatus in cap. denique. 21. distinctio. 5. elect. cap. nouit, de iudic. nu. 113. tom. 3.

Beneficium.

Beneficium in genere est ius recipiendi aliquos fructus, siue redditus Ecclesiasticos. Ancharan. consil. decimo. De regul. iur. lib. sexto. Calderin. & Felyn. capit. postalasti. de rescript. ¶ Consil. 43. de simonia. numer. decimo. octauo. libro 5.

Ecclesiasticum est spirituale, & confertur à persona Ecclesiastica, & est duplex seculare, & regulare, iuxta. notata in capitul. possessores, de rebus, eccles. non alienand. & in capit. per singula. de præbend. libro sexto. Et uterque, si non

est perpetuum dicitur personale, quod finitur cum fine ecclesiasticæ personæ. ibid. nume. 1. 2. Auctoritate Ecclesiastica constitui debet. capitul. Ad hæc. de regul. domibus.

Et est ius spirituale, uel spirituali annexum. cap. dilectum. de præbend. Thom. 222. quæst. 100. ar. 4. Ibi. nu. 7.

Sine dote aliqua consistere nequit. cap. nemo. de consecr. dist. 1. cap. si quis obiecerit. 1. q. 3. nu. 14.

Beneficium similiter siue sit regulare, siue seculare, uel est simplex, uel non simplex ut illud, quod habet curam animarum annexam, hæc diuisio non ponitur ab auctore, quia conspicua est, & colligitur ex omnibus suis tractatibus.

Beneficium quodlibet datur propter officium. c. si. de rescr. li. 6. Consi. 1. de rest. spo. liat. nu. 4. li. 2. Et de iure communi persona le residentia requirit, quia saltem seruiturè uult, ut colligitur ex c. conquerente. de cle. non resid. & est communis concl. Doctor. consi. 7. eo. ti. l. de cler. 8. n. 2. lib. 3. consi. 29. de præb. ¶ Manu. c. 25. nu. 121.

Et omnia censenda sunt secularia nisi contrarium probetur pro erectionem, uel possessione quadraginta annorum, secundum omnes; & præcipue Francum. c. cū de beneficio. sub fin. ¶ Consi. 8. de præb.

Beneficium appetere non licet ei qui nõ est dignus ob aliquem defectum iuris naturalis, aut diuini, uel humani, quia desiderat re non suam indebito modo habere. Si autem est dignus licet appetere in genere ad se sustentandum in statu clericali. Et in specie hoc, uel illud simplex ad quod feruendum iuste se iudicat idoneum, quia nullo iure contrarium apparet.

Laicus id non potest pro tempore, quod laicus fuerit, nisi uelit statum mutare, & Deo seruire. Parochialem etiam Ecclesiam licet clerico idoneo ad illam appetere. ¶ Miscellan. 41. de oratione. tom. secundo.

Beneficij incapax est maior 25. ann. curatum habens, l. in quæstione. 5. minores. C. de sententiam passis per quam Bald. in ca. cum adeo. de rescript. id colligit. Et probatur e. indecoru. de eta. & qua. quæ exequatur si non

si non furioso saltem pupillo. Relect. cap. si quando. de rescr. excep. 19. to. 3.

Qui nescit legere, & construere. text. & glo. clement. 1. de concess. præbend. quam Card. & Imo. sequuntur quare collatio talis facta, videtur nulla ipso iure. Ib. excep. 13. Que vero scientia sufficiat arbitrio iudicis relinquendum est, ibidem exception. 14. cap. 118.

Generaliter vero incapaces sunt, Amenes, imprudentes. i. habentes iustam prudentiam defectum. Inernditi omnino. i. ignorantia literarum omnino laborantes. Imprudentes enim iure diuino, & humano à beneficio repelluntur excep. 7.

Qui vero incapax est beneficij, erit incapax similiter pensionis. capitulum. quam graui, de iure falsi. consi. 24. de temp. ord.

An vero incapax, & indignus sit ille, qui existit in peccato mortali: Ita vt collatio illi facta sit nulla, querit Aucto. Et ad vtramque partem multipliciter, & neruose quidem arguit, & tandem resoluit nullam esse collationem si peccatum irregularitatem, vel aliquam aliam censuram, vel indispositionem, aut depositionem inducit. Secundo, quando peccatum adeo est notorium, & graue, quod scandalum mouet. Si autem non est tale, & ille qui accipit se esse in statu mort. peccati peccat tantum. Si ignorat eo, quod confessus est, credens se habuisse legitimam contritionem, non peccat. Si peccatum est occultum, non inducens ipso iure inhabilitatem, & de illo non poenitet, quia vel non meminit, vel non aduertit, vel non nouit, quod requiratur tanta puritas, quia si id nouisset non acceptasset per talem ignorantiam, vel incogitantiam excusatur à peccato. Miscell. 39. de oratio. tom. 2. Relect. capitulum. si quando. exceptio. 17. tom. 3.

Beneficia simplicia de consuetudine residentiam non requirunt, nisi statuto, vel iure Episcopali, aliud fiat statutum secundum omnes ex Innocen. in cap. fin. de cle. non residen. ¶ Consi. 1. de cler. non residen. libro 2.

Per ademptionem curati non vacant. cap. præterea, de præbend. & cap. de multa. eod. iur. consi. 2. eodem tit. At de facto contra-

dicendum est per determinationem congregationis supra Concilium. ¶ Consi. 34. eodem tit.

Beneficium curatum censetur illud, quod habet curam iurisdictionalem. ca. dudum. el secundo. de elect. & ibi Panorm. & cap. de multa. de præbend. consi. 4. de gra. & qualitate.

Ante ætatem legitimam, qui accipit eius possessionem, aut sine titulo peccat, & collatio est nulla, & fructus restituere tenetur. consi. 3. de præbend. & de spo. cler. §. 12. to. 1. ¶ Manu. c. 25. nu. 115.

Et si habeat iurisdictionem in foro fori est dignitas, vt definiunt Innoc. & Panormit. & alij in cap. de multa. de præbend. consi. 27. eodem titu. Et si habuerit iurisdictionem interioriorem, & exterioriorem est curatum. ¶ Ibidem.

Beneficium Curatum, & simplex, cui aliud Curatum sit unitum potest quis habere in diuersis ecclesijs. cap. super eo. de præben. ¶ Consi. 28. eo. ti.

Beneficium Curatum adeptus tenetur facere professionem fidei infra duos menses. Conc. Trident. sess. 24. cap. 12. de reformat. quam si non fecit, tenetur postea, quã cito commode poterit. argum. l. Celsus. ff. de recept. arbitri. & cap. cum dilecti, de dol. & contum. Quam etiam potest facere per procuratorem. l. 1. ff. de procurat. & ca. qui per alium. de regul. iur. Et valebit ad fructus querendos de futuro, non de præterito, quia semel perdita non queruntur ipso iure. l. qui res. §. arcam. ff. de solutio. & cap. quam periculosum. 7. quæst. 1. Possit tamẽ per æquitatem iuuari ratione ignorantie, vel incogitantie: ¶ Consi. 4. de summa Trinit. lib. 1.

Beneficium habens cogi potest sub priuationis poena ad discendum modum recitandi horas. Panorm. recep. in cap. venerabilis, de præbend. fundatum per lidem iuris. ff. ad leg. Aqu. ¶ Consi. 46. de temp. or. & consi. 2. de præb.

Beneficium non dicitur capere de manu laici Capellanus ad nutum partium constitutus, quia non accipit ut beneficium perpetuum, sed vt seruitium temporarium annuale. ¶ Consi. sexto. de off. iud. or. n. 7. li. 1.

Be-

Beneficium vacans sine diminutione, debet conferri. cap. 1. vt benef. sine danun. confer. Licet tamen illi imponere aliquod onus, & sic alteri conferri. cap. significatũ, de præbend. Si non vacet potest uniri alteri etiam per ordinarium, non vocato benefic. ario. clement. si unica. de rebus eccle. non alien. ubi gl. & omnes id notant. ¶ Cõ. si. 1. de rest. spol.

Beneficium presbyterium actu requirens, si non conferatur presbytero collatio est nulla, qui debet habere ætatemabilem ad accipiendum presbyterium. capitulum. cui. & cap. ei cui. de præbend. lib. sexto. ¶ Consi. 1. de præb.

Beneficium habens habitu, & non actu Curatum ordinari infra annum minime tenetur, quia non cadit sub cap. de multa. de præbend. neque sub extrauag. execrabilis. Ioann. 22. vt pulchre concludit Felin. qui alios citat in cap. postulasti. de rescrip. Tale est illud, quod habet curam exercendam per alium, non autem per se. ¶ Consi. 4. de præbend.

Beneficium accipiens animo dimittendi absolute, & resolute mutandi statũ peccat, cap. cum ecclesia Volaterana, de elect. l. iniuriam. §. secundo. ff. de iniur. ¶ Consi. 16. de præbend. Miscel. 44. de orat. to. 2.

Accipiens vero animo permutandi, vel relinquendi cum sit hoc inordinatum, peccatum est, quod intelligitur quando non habet animum inseruendi pro aliquo tempore, & illud relinquendi sine superioris auctoritate. ¶ Consi. 24. de præben. Quia nemo potest suum beneficium ex se iuste renunciare. c. admonet. & ca. quod in dubijs. de renunc.

Beneficium sine auctoritate diuidere nemo potest. cap. sicut vn. re. de excep. præla. neque diminuere, aut damno aliquo afficere. argum. cap. dilectum cum ei ad nota. de reg. iur. li. 6. ¶ Consi. 22. de præb.

Beneficium habens aliud etiam simile querere potest, quia id nullo iure prohibetur. Et si residentiam requirit per ademptionem secundi curati, non amittitur primum ipso iure, & sine iure nemini inducenda est inhabilitas. glo. ca. fin. de iur. patron. nisi illa esset dignitas, quia continetur in c.

de multa. de præben. aut nisi sit ecclesia parochialis. Dabit tamen ille primum renuntiare. ¶ Consi. 28. de præb.

Vacaret autem per secundum si esset vni forme sub eodem testo iuxta casum singularem in ca. literas. de concess. præb. & cle. si. de præb. ¶ Consi. 26.

Beneficium incompatible licet per ademptionem secundi litigiosi non vacet, vacat tamen litigiosum per ademptionem alterius non litigiosi secundum Innocen. ab omnibus recep. in ca. in nostrã. de rescr. ¶ Consi. 31. de præb.

Beneficium post irregulare obtentum, nemo tanquam suum retinere potest. argu. cap. 1. de regu. iur. lib. sexto. ¶ Consi. 2. de homicid.

Beneficium simplex in ecclesia Parochiali per promotionem eius, qui illud obtinet, ad ipsam ecclesiam non vacat, donec adipiscatur pacificam possessionem, vel per eum staret, quo minus eam adipiscatur argum. cap. licet canon. & cap. commissa. de elect. li. 6. ¶ Consi. 32. de præb. li. 3.

Beneficium simplex si conferatur à Papa Regulari, etiam sine causa tenet collatio. argum. cuncta per mundum. 9. quæst. 3. Et ca. proposuit. de concess. præb. ¶ Consi. 55. de reg. nu. 4.

Beneficium fundari potest, vt detur deferenti tale habitum, & seruanti tale modum recitandi. ¶ Consi. 17. eodem titulum. 4.

Beneficium non potest semper dari carenti qualitatibus requisitis. De oratione ca. 3. num. 72. Et qui illud recipere vult debet perdidere eas. num. 17. ca. 2. Quas si nesciat peccat. num. 20. Et licet sit exiguum ad horas tantum obligat. ca. 7. nu. 27. Vide ver. hora.

Obligat etiam si illius fructus sint reseruat. cap. 21. num. 12. Et nisi recitet debent fructus restitui. c. 7. nu. 31. Miscel. 1. de orat. num. 14.

Beneficium Parochiale accipiens animo non permanendi tenetur restituere fructus, nisi mutato animo promoueat. ¶ Ib. cap. 21. num. 45. Et tunc non tenetur restituere fructus ante perceptos. numero 350.

Be-

Beneficium indigno conferens, vel procurans, ut ei conferatur, peccat mor. etiam si sit Papa. cap. graue. de prab. in. Caie. 2. 2. q. 69. art. 2. Sotus li. 3. de iust. & iur. q. 6. ar. 2. Miscel. 4. de orat. to. 2.

Et tenetur ad restituendum secundum omnes, vel digno neglecto secundum Carier. vel ecclesia cui nocuit secundum Sot. & Adrian. quest. 12. de restitutio. quorum sententia melior videtur. de red. eccle. q. 2. Mun. 23.

Beneficium utrumque incompatible perdit, qui utrumque simul retinere contendit. de spol. cle. §. 19. nu. 7. to. 1.

Beneficium idoneum relinquere ob aliud maioris redditus sine aliqua causa peccatum est, quia videtur illud appetere propter tempore, quod ratione iusta à iure prohibetur. cap. commutationis, ca. scientiam. 7. quest. 1. & aliis multis rationibus. de redimend. eccl. questio. 1. Manual. 23. num. 1. tom. 1.

Beneficium quod scitur esse viuentis impetrare iniquum est. cap. 1. de concessio. prabend. cum Regul. Cancell. 20. & aliis multis, quæ citat Decius consi. 398. Relect. cap. si quando. de rescript. except. 5. num. 2. Et si illud est alicuius amici, & impetretur quasi certo modo vacans iniquius id esset. cap. 1. 13. q. 2. Immo argumentum est magnæ inimicitia. Ibid. nu. 3.

Beneficium, ut aliquis quærat non sufficit omnis honestas Deo grata, neque contra, quæ sufficit illi quærendo est Deo grata. Ibid. excep. 17. nu. 5.

Beneficium datum per datam piccolam vacat, quia gratia per solam signaturâ perficitur, iuxta dictum originale. Archidiacon. in proce. lib. 6. super ver. per Apostolica scripta. Adeo, quod mortuo impetrante per gratiam signatam dicitur, eius beneficium vacare. argum. c. si super gratia. de offic. deleg. lib. 6. Archidiacon. in decis. nona. de prabend. Rota decis. 87. in antiquo. in titul. de prabend. in nouis. Rubricatis, quæ in alius est 882. Sed in contrarium sunt multæ rationes, & præsertim stylus Curia, qui requirit consensum extensum, ita ut si transeant sex menses, & non sit præstitus, nil ualeat signatura, qui sex menses non cur-

runt a tempore signaturæ supplicationis, sed consensus extensi, ut per multa concludit Gomez. in Regul. de publicand. Resign. q. 7. Auditor. prælect. ca. si quando, a num. 125. usque ad fi. tom. 3.

Beneficium possessum conferitur, sed non traditur sine cognitione. l. fin. C. si per uim. Com. cap. cum contingat. 3. caus. nullitatis. tom. 3.

Beneficium collatum à Papa eodem die duobus, in quorum fauorem fuit renunciatum coram Notario Cancellaria, debetur ei cui gratificatio facta fuit, si aderat clausula, &c. Cassad. Decis. 2. de renunc. tracta. oppos. fol. ep. 7. nu. 27. to. 3.

Beneficium dimittens, iuxta cap. si beneficium. de prabend. lib. 6. nec proprietatem, nec possessionem perdit, nisi alterum sit ei questum. Rota decis. 101. in antiquo. quæ in nouis rubr. est 7. de restitution. spoliato. Ibid. nu. 38.

Beneficium Patris, nunquam datur immediate filio. Ibid. fol. epist. 10. numer. 18. Semel reseruatam semper manet reseruatam, etiam si cesset causa. decis. Rotæ 181. in nouis. Rubric. 10. de prabend. Ibid.

Beneficium ipso iure perditur per non promotionem incumbens per triennium gaudet regula de triennali possessione, & etiam quilibet aliud, quoquomodo id perdens. fol. opp. 8. nu. 9. to. 3.

Beneficia plura retinere in titulum, quorum unum suo statui decenti sufficiat, non licet sine dispensatione, vel consuetudine. glo. cap. dudum, et secundo. de election. & Panorm. ibidem. & cap. conquerente. de cler. non resid. Thom. quol. 8. ar. 19. & quol. nono, ar. 19. Secus si essent legitime unita. cap. unio. 10. q. 3. cap. cum uenissent. De restitut. spol. Licet etiam habere unum in titulum, alterum in commendam ad sex menses, non autem in perpetuum, quia de illo idem est dicendum, ac de dato in titulum, iuxta Card. Alexand. cap. cum autem. 44. distinct. Gomez. Regul. de infirm. Resign. q. 13. Maior. 4. d. 2. q. 13. Cõl. 3. de cõst. n. 38. li. 1. Consi. 12. de prab. lib. 3. Consi. 30. de prab. Manual. cap. 23. num. 15. & cap. 25. à numer. 12. 5. tom. 2.

Be-

Beneficia plura habere attento solo iure communi natura, non est adeo malum, ut cum aliqua circumstantia iustificari non possit: neque est adeo indifferens, ut sine illa iustificari liceat. Talis autem est iniustitia eius, qui attentata sua qualitate personæ non sufficit unam ad honeste, decenterque uiuendum, vel cui tanta est prudentia, atque sagacitas, ut speretur plus eis suffragari, quibus præest abiens, quam alius præfens, & potius accipit pro utilitate subditorum, quam sui, iuxta Innocent. cap. iam dudum. de prabend. Hæc igitur circumstantiæ debent cognosci à Summo Pontifici: & ideo requiritur ad hoc dispensatio. Thom. quolib. nono. artic. 15. Consi. 3. de const. nu. 40.

Beneficia contrahentis matrimonium sunt ipso iure vacantia. c. 1. de cler. coniug. & gl. ibi, quàm corroborat Panorm. & est communis sententia. Consi. 3. de remis. n. 1. li. 1.

Beneficia perpetua non perduntur nisi in casibus à iure expressis. argum. gloss. fol. lemmi. cap. fin. de iure patron. Neque debent tolli per sententiam iudicis sine graui, & iusta causa. ca. iniustum. 16. quest. 7. & cap. satis peruersum. dist. 56. Consi. 2. de prabend. num. 6.

Beneficia promoti ad Episcopatum ipso iure vacant. c. cum in cunctis. §. vero. de elect. Consi. 21. eo. ti. n. 4.

Beneficia uniformia etiam si sint simplicia sub eodem recto sunt incompatibilia primi generis. c. literas. de concess. prabend. & clem. fin. de prabend. Consi. 29. de prab. Differentia uero eiusdem ecclesie iure communi, nunquam sunt incompatibilia etiam secundi generis nisi sibi sint repugnantia, quia si alteri iacumberet aliquod onus faciendum eodem tempore, quo aliud illi repugnans incumbere alteri essent incompatibilia. argum. gloss. l. ubi repugnãtia. ff. de reg. iur. consil. 18. de prabend. n. 10. At ex statuto, consuetudine, siue dispensatione episcopi retineri possunt. Consi. 32. consil. 31. & 25. eo. ti.

Beneficia tenens sine canonico titulo fructus perceptos Camera Apostolicæ restituere debet, vel cum illa sese componere, quia ad solum Papam pertinent. Com. de spol. cle. §. 12. n. 2.

Beneficiorum fructus, quod ad pauperes debeantur in multis locis decernit D. Thom. de redimend. eccles. questio. 2. Mon. 7. num. 5.

Beneficiorum superflua diues capiens à beneficiario donante notabilem quantitatem peccat mor. Ibid. Mon. 22. q. 1. & q. 2. Mon. 26. q. 3. Mon. 34.

Beneficiorum reseruatorum, & non reseruatorum una est differentia, quia illorum fructus tempore vacationis sunt Papæ reseruati, horum autem non. Sed loquitur de toto regno Neapolitano. Tract. de spol. cle. §. 7. num. 3.

Beneficiorum valor qui non transcendit summam 24. scutoium de Camera, non est exprimendus necessario, etiam si sint plura, quæ simul excedant. Consi. 10. d. præb.

Beneficiorum diuisio iure prohibita ex causa fieri potest. glo. recep. cap. maioribus. de prabend. & omnes affirmant in cap. vacante. eodem titu. Consi. 1. de spol. rest. nu. 10. lib. 2.

Beneficia regularia præter prelaturas sunt manualia. c. 2. & ca. c. ad monasterium. de statu monach. Consi. 3. de filiis presbyter. num. 6. lib. 1.

Per possessionem 40. annorum fiunt secularia, & contra. cap. cum de beneficio. de prabend. lib. sexto. Consi. 4. eodem tit. num. 2.

Non tamen censenda sunt talia eo solo, quod monasterio unita sint, sed debet probari esse talia per 40. ann. Quare si per regulares solita sunt regi monachis illius monasterij conferri possunt. Consi. 9. eo. ti.

Beneficia regularia nunquam secularibus conferuntur, neque contra in tit. sed tantum in commendam à Papa. de red. eccle. q. 1. Mon. 32. n. 4.

Beneficiorum omnium libera, & plenaria dispositio ad Papam pertinet, libera inquam, id est sine consensu, & licentia alterius, non obstante contradictione. iux. glo. celebrem. clem. dudum. de sepul. id tamē restringit per alia iura, id est sine præiudicio tertij. Com. de spol. cle. §. 2. nu. 3.

Beneficium spirituale dependenter spirituali quod requirit, ut quis sit illius capax. ca. cum adeo. de rescr. 2. 2. q. 100. art. 4. Est quod sacrum cum suis prædijs, & qui ea usurpat sacri-

D. legus

legus est. 2. 2. quæst. 99. ar. 3. Archid. in cap. 1. de regul. iur. lib. sexto. Calder. cap. in nota. quæst. o. 3. de rescript. ¶ Confil. 56. de præbend.

Beneficiorum pluralitas, quod sit licita multa videntur suadere. Primo cap. qui plures. 2. 1. quæst. 1. c. dudum. el secundo. de electio. Sed dic id verum esse, quando vnus tenetur in titulum, & alterum in commenda. Contra tamen apparet, quia & commendatarius verum habet titulum. ver. Commendatarius.

Secundò id cap. extirpanda. §. qui verò. de præbend. & cap. exposuisti. capit. super eodem titu. lib. 6. Neque valet dicere, id accidere quando vnum pendet ab alio, quia rationes militant eodem casu.

Tertiò, ministrorum paucitas facit cap. in nouo. 2. 1. distinct. Neque necessitas facit licitum, quod est illicitum.

Quartò, consuetudo vniuersi orbis, quæ derogat legi. Vt dicitur ver. consuetudo. Est autem pluralitas contra legem humanam, quia nullum locum inueniunt in tota scriptura, vbi prohibeatur, vel saltem est dubium, an illa sit vetita iure naturali, vel diuino. Et consuetudo videtur interpretari, quod sit positui iuris, quam qui sequitur non peccat. ver. consuetudo.

Quintò, concurrunt multa cap. & ca. de multa. de præbend. ac cap. Sanctorum. 70. distinct. cap. si proponente. de rescript. & c. Nec valet dicere, quod debeant intelligi ex dispensatione, quia si id licet cum ea, licebit etiam sine ea. Et multa alia. ¶ De incopatibil. benef. 1. nu. 1. vsque ad 7.

Beneficiorum pluralitatem dissuadent multa ex aduerso. Primò, necessitas residentis personaliter, quam habent adiuncta. cap. conquerente. & cap. fin. de cler. resid. quam in duobus locis simul non potest aliquis facere, ut experientia manifestat.

Secundò, septima Synod. in cap. 1. 2. 1. q. 1. & Conc. Placentinum. cap. Sanctorum. 70. distinct. & Conc. Calcedon. & Agat h. Lateran. & multa alia.

Tertiò, multæ rationes fundatæ in iure diuino, & naturali, quibus Conc. & Pontif. Roman. moti sunt ad statuendum id. Mat. 6. Nemo potest duobus Dominis seruire. Plu-

ribus intentus minor est ad singula sensus cap. diuersis fallaciis. de cler. coniugat. officia singula singulis sunt committenda personis. Et nulli, & si exercitata personæ duo officia committenda sunt. cap. singula. 89. distinct. 1. Cor. 7. Vnusquisque maneat in ea uocatione ad quam uocatus est, id est in ecclesia ad quam est electus, secundum 7. Synod. 2. 1. q. 1. c. 1. & c.

Quartò, quia multa inconuenientia inde oriuntur, quæ colliguntur ex extrauag. execrabilis. Ioann. 2. 2. Primum, quod interdum vnus stipendia sibi uendicat plurimorum. Secundum, paratur vagandi materia. Tertium, diuinus cultus diminuitur. Quartum, hospitalitas debita non seruatur. Quintum carent ecclesiæ suis defensoribus. ob eorum absentiam. Sextum animarum cura negligitur. Septimum uitiiis fomentum. præbetur. Quare in hac diuersitate dicendum.

Primo, Beneficiorum pluralitas non est iure diuino expresse prohibita: cum nullus locus in sacra scriptura appareat. Thomas quol. 8. ar. 5.

Secundò, iure naturali tantum attentio secundum se mala est, quia etiam secundum Aristot. malum est id ex quo tot inconuenientia oriuntur, & quia inter ius naturale ac diuinum non est quo ad hoc differentia erit id etiam malum. de iure diuino cum ex scriptura id eliciatur.

Tertiò, est tamen hoc malum de genere illorum, quæ ex circumstantia redduntur bona. Quare habere plura beneficia, non sonat actum indifferentem secundum se, sed est actus malus uel bonus, aut bona circumstantia erit bonus. Et tunc licebit sine aliqua dispensatione secundum Thom. quol. 8. artic. 1. 5.

Beneficia plura habere ad viuendum lauius, ad facilius perueniendum ad Episcopatum, & c. pessimum est, quia cum sit malum secundum se addita mala circumstantia fit pessimum. argument. l. 1. & 4. ff. ad leg. Iul. Peculat. & cap. quisquis. §. sacrilegium. 17. quæst. 4.

Beneficiorum pluralitas honestatur. Primò insufficientia unius argument. cap. postulasti. & cap. cum adeo. de rescript. in qua attenditur qualitas personæ. Caieta. 2. 2. q.

100. artic. 4. pro quo facit capit. studeat. 50. distinct.

Secundò, honestatur necessitate, siue quod non reperitur alij idonei, iuxta Hostien. in cap. graue. de præbend. siue quod ecclesiæ egent eius industria, & pro: ctione, iuxta nota. in capit. constitutus el secundo. de appellat. siue quod indiget reparatione, quam melius potest facere, qui aliunde habet uictum.

Tertiò, honestatur misericordia erga clericum pauperem, qui cum habeat titulum Canonicum, propter potentiam tamen aduersarij non potest ius suum ad portum deducere, vt Practica Romana suadet; & qui tali mente suscipit, non videtur suscipere. arg. l. qui sic soluit. ff. de solut.

Nisi igitur adsit aliqua circumstantia honestans nulla dispensatio Episcopi, uel etiã Papæ prodest rei conscientia in iure naturali, & diuino, saltem implicitæ illa sic prohibita. Neque sola circumstantia, siue dispensatione ualet in illis beneficiis, quæ ultra ius naturale, pro ius posituum non derogatum consuetudine prohibita sunt. Vbi supra nu. 7. vsque ad fin.

Beneficiarius.

Beneficiarius a sententia iusta priuationis appellans si securo commisso possessionem continuauerit et coram Deo beneficium dimittere non tenetur. ¶ Consi. 40. de præb. lib. 3.

Tenetur soluere pensionem de fructibus aliis annis perceptis.

Si promittit pensionem in genere ad eam etiam non adeptam possessione tenetur. arg. l. incendium. C. si certum petatur. Secus autem si in specie promiserit de fructibus.

¶ Consi. 50. num. 6.

Aegrotus omnia percipit, quæ seruiendo percipiebat, quia per infirmitatem non amittit suos titulos. cap. inter de cler. ægrot. ¶ Consi. 67.

Retinere beneficium non valet habitatio scientia de simonia per mediatorem in impenetratione commissa, sed eget noua collatione. cap. præsertim. 1. quæst. 5. & cap. de si-

monia. De simonia consi. 73. 61. & 61. & de bet fieri renuntiatio in manibus eius, qui potuisset collatarium destituere. Nō tamen fructus tenetur restituere, quos tempore ignorantie perceperat. Ibi.

Onera a fundatore imposita implere tenetur, nisi illa sint legitime sublata capitul. Eleuterius. 12. q. 2. cap. cum dilectus. de cens. lib. ¶ Consi. 1. de iur. patr. nu. 1. li. 3.

Qualitates a fundatore requisitas habere debet, nisi illæ sint præscriptæ. Concil. Trident. sess. 2. 5. capitul. 25. de Reformat. ¶ Ibid. num. 3.

Dare potest aliquid molestanti de facto, vt ius suum possessum seruet. cap. dilectus. el primo. de simonia. glo. in c. decimas. 16. q. 7. ¶ Consi. 17. de sim.

Priuatus ipso iure beneficium non est expoliandus nisi audiatur, & si spoliatur est restituendus. Enchir. de oratione. capit. 21. nu. 55. Reper. de rest. spo. opp. 7.

Quærens beneficium per simoniam propriam peccat mort. sine tamen excommunicatione, uel obligatione restituendi, nisi simon. sic realis. ¶ Manual. cap. 25. & num. 112. Similiter & per Simoniam alienam, quando id scit, & consentit, & non renunciat illico. 1. quæst. 5. per totum. & c. nobis. de simo. 113.

Quando illud habet sine iusto titulo cum obligatione renuntiandi, & fructus perceptos restituendi, vel quando cognoscit titulum non fuisse iustum. capitul. 1. de regul. iur. lib. 6.

Similiter si pensionem, vel vexationem redimit, aliter quam debet. Si post obtentum secundum curatum, uel dignitatem cum pacifica possessione non renunciant primum vt debet. nu. 114.

Quando curatum accipit sine dispensatione ante ann. 25. & coll. est nulla. & c. cū in cunctis. de elect. nu. 115.

Vxore ducta si beneficium retinet, aut sponsalia contrahat. num. 120. Non perdit fructus regulariter ob peccatum, nisi cum est excommunicatus, vel horas non recitat, quos restituere potest pauperibus, vel ecclesia, & sibi etiam, vt pauperi de consilio confessoris. nu. 123.

Si non discit ea quæ sibi necessaria sunt

tanquam beneficiarius, & non vult renuntiare similiter non peccat. c. non est putanda. 1. q. 1. argumen. l. idem iuris. §. v. ff. ad legem Aquil. num. 133.

Si accipiat beneficium sciens, uel scire debens se esse irregularem, suspensum, aut excommunicatum, aut interdictum, & titulus est nullus. c. inter. de elec. n. 134.

Beneficiarius clericus, quo ad fructus beneficii post adeptum beneficium potest de illis donare, & promittere intuitu penuriae. c. 6. de prae. li. 3.

Et si illis abundat potest augere suum statum ratione qualitatis suae personae, secus autem si non sit talis qualitatis. Cōf. 57. Pot. ff. de illis sustentare fratrem egentem & studentem. Ibid.

Non est illorum absolutus Dominus, est tamen talis, ut possit disponere in suos, & suorum decentes usus per contractus inter uiuos non gratuitos, emendo, uendendo, permutando, donando ob causam remunerationis, paupertatis, pietatis. Cōf. 14. de regul. Com. de red. eccl. q. 1. Mon. 28. Et si est pauper potest de illis soluere debita, quoniam sic soluere est dare pauperi. Cōf. Leo. n. 15.

Non potest de illis impendere tam late, ac primogenitus de sua primogenita.

Non est illorum Dominus neque directus, neque utilis. c. q. aut. 2. q. 7. & c. conuenior. eadem caus. q. 8. c. fi. 1. 2. q. 1. c. Edoceri. de rescr. de red. eccl. q. 1. Mon. 21.

Est tamen maior usufruario, & minor usufructuario, ideo in sacris cano. uocatur procurator, & dispensator. d. cap. quod autem. Et ratio est, quia usufruarij ex re in qua usum habent, nihil capere possunt, illi autem sic. Instit. de usu, & habita. Usufructuarij uero possunt donare, & relinquere in uita, & morte licite suos fructus quicumque poluerint. Institution. de usufruct. sine ullo pietatis, aut paupertatis intuitu ob solam amicitiam, cognationem, uel liberalitatem, quod beneficiarij minime facere possunt. Concil. Tridentin. sessio. 25. capit. 1. Caletan. 2. 2. quæst. 44. art. 8. per tex. optimum. cap. non liceat Papæ. 1. 2. quæstion. 2. Archidiacon. & Decium, cap. Episcopus. de prae. de redimend. eccl. quæst. 1. Mon. 21. num. 4.

Ex illis potest tanquam mercenarius uiuere, & se sustentare licet habeat bona laica, quae suis seruare potest. Inno. c. Episcopus. de prae. quem sequuntur Panor. Maio. Adrian. & Sot. cōf. 66. de prae. Et primo est ille sustentandus, quam sua ecclesia. de spol. cle. §. 1. o. n. 7. Quib. si utitur in usus p. phanos uiolat præceptum de non furando. §. 2. nume. 4.

Ex illis tantam quantitatem expendere potest pro libito, quantum in ecclesiam suam, ac pauperes de patrimonialibus. illi idem licet. de red. eccl. q. 1. Mon. 26. n. 5.

Nequit tamen insumere ob solam liberalitatem, aut humanitatem, aut amicitiam, præterquam in colligendos honeste hospites, qui suae ecclesiae, aut beneficio prodesse ualent. Ibid. Mon. 28.

Potest cuilibet elargiri id quod meretur ob maiora obsequia, quae suum beneficium requirit, quod & probat multis rationibus. Mon. 29.

Si autem est commendatarius tantum potest impendere, quantum titularis. Card. in cle. 2. de usu, & honestate. §. sed tales. & in clem. gratiae. de rescr. Mon. 32.

Potest remunerare famulos, & laude dignus est, quia & compensatio non tantum censenda est donatio, quam debiti persolutio, & non tantum solum, quantum exaquet labores, sed etiam quid ultra quantum, scilicet a viro cordato fuerit definitum. argumen. l. 1. ff. de iure deliber. & capitul. de causis. de officio delegato. Mon. 26.

Potest expendere non tantum ea, quae decentiae sunt, & qualitati sui beneficii necessaria videntur, sed etiam quae conditioni suae personae decent, seruata tamen generis, gradus, & ordinis qualitate. Innoc. in c. Iudaeorum, de æta. & qualita. & hæc facultas impendiendi redditus non est illi, quia sit Dominus, sed quia ius illi eam concedit. Mon. 52.

Qui quidem redditus illi tribuuntur non libere ac stipendium militi, sed oneri cui ille subest. Mon. 53. & q. 2. Mon. 9. In quibus etiam non tantum ius habet, quantum maritus in dote. ¶ lb. q. 2. Mon. 12. & 13.

Quantum uero ille egeat illorum pro se sustentando a bitio boni uiri iudicandum est contra

So-

Solum iudicantem contrarium, & uolentem id taxari debere per multas rationes. factas. lib. 10. de iust. & iur. qu. b. Auctor respondet, & suum intentum concludit per auctoritatem D. Thom. 2. 2. q. 185. art. 3. ad 1. Mon. 18. q. 2.

Non tenetur reficere suam ecclesiam prout quam sumat sibi necessaria ad alimentum iuxta qualitatem beneficii, secus tamen de necessarijs secundum aliam qualitatem extrinsecam. Mon. 30.

Impenta ab illo facta potest iudicari ordinata, si non est contra rationem naturalem, diuinam, uel humanam, si sit autem inordinata erit mortalis, uel uenialis, prout sapit auaritiam, uel prodigalitatem mortalem, uel uenialem. Mot. 34.

Beneficiarius, quo ad superflua ex suis redditibus dicitur, & tenetur naturali lege operibus pijs erogare illa. c. neque contra. cap. male. cap. frustra. 8. dist. ¶ lb. quæst. 1. Mon. 24.

Plus peccat auare retinendo, quam prodigendo, quia sic multis prodesse possunt, eo autem modo nulli. 4. ethic. D. Tho. 2. 2. q. 129. ar. 3. Ibi.

Superflua male impendendo peccat. In noc. c. indecorum. de æta. & qual. Et ratio est, quia prædicta bona super quibus fundata sunt beneficia quæsitæ sunt ecclesiae eo modo, & onere expresso, aut tacito, ut ea quae ministris eius sustentatis honeste, superfluerint in pauperes insumantur. Quare ut fur re aliena contra Domini uoluntatem utitur. de red. eccl. q. 1. Mon. 20.

Et qui contrarium dicit hæreticus est. Licet in hac re. Sot. obscure loquatur. ¶ Ibi. Mon. 48.

Beneficiarius alienans sine licentia Papæ, & iusta de causa bona ipsa ecclesiae, uel non seruata forma iuris communis. iux. c. sine exceptione. 12. q. 2. & extrauag Paul. 2. est excommunicatus, & priuatus beneficio. Cōf. 5. de reb. eccl. non alie. h. 3.

Si tenetur restituere fructus ex pluribus causis ex una uero condonationem imp. tret nihil agit, quia talis gratia esset subreptitia, & non ualere. c. super literas. de rescr. Cōf. 67. de prae.

Tenetur autem ad restitutionem si hora non

reciret, & tunc sufficit, ut detur, uel ecclesiae cui inseruit, uel pauperibus, & alijs pijs operibus. uel si est pauper, sibi ipsi retinere potest. Cōf. 2. 1. de voto. n. 4. li. 3. De orat. c. 7. nu. 32. & 34. to. 2. Saltem de licentia episcopi. Cōf. 1. 2. de celebr. M. ff. nume. 2. Com. de elemosina. nu. 71.

Non soluitur ab obligatione restituendi male impensa ob impotentiam, & si contrarium Sor. asserat, quam potest facere de suis bonis patrimonialibus, uel quasi patrimonialibus. 1. 3. de eo quod querere potest parce uiuendo, & quod merbitur uita suam sustentationem inferniendo beneficio multo pius, & obligantur. de red. eccl. quæst. 2. Mon. 20. Quod & sentire uidetur Concil. Trident. sess. 24. Mon. 21.

Magis peccat male insumendo, quam restituendo, ad quod tenetur per multas rationes adductas. Mon. 18.

Beneficiarius, quo ad acquisita aliunde dicitur, quod de illis potest testari, ac de suis patrimonialibus bonis, & de illis quomodo uolet disponere. Cōf. 60. de prae. & de red. eccl. q. 1. Mon. 17.

Magis tenetur ad elargiendam elemosinam, quam laicus, quia iste tenetur per leges misericordiae, illa per leges iustitiae contra Sorum. Mon. 19. q. 2.

Quare si quis impertiuit pauperibus de patrimonio potest sibi facere patrimonium de suo reddito ecclesiastico. de red. eccl. q. 2. Mon. 32.

De alijs uero non posse testari multae leges affirmant. ca. episcopi. ca. sic manifeste. 12. quæst. 1. ca. Ioannes. 12. quæst. 1. cap. ad hæc. cap. quia vos. de testamen. Auth. licentiam. C. de episc. & cler. Et cur id factum fuerit multas rationes adducit Auctor, ubi supra q. 3. Mon. 1.

Sunt autem quasi patrimonialia illa, quae parce uiuendo de tuo honesto uictu sibi detrahit, quia sic facit sua. 2. 2. quæst. 185. art. 7. Maior. 4. dil. 24. q. 17. Adrian. 4. de restitution. quæst. 12. Sotus. l. b. decimo. de iust. & iure. quæst. 4. ar. 3. Quia cum ea illi ad suum uictum dentur, data censeri debent, cum facultate plena disponendi de illis. Et quia uidetur id quare sua quadam industria, & poena, ideo

D 3 co

eo modo quaesita censentur ut patrimonialia. ibid. quaest. 1. Mon. 26. & Mon. 19. Confirmant id. Cynus in Authent. licentia. C. de episcop. & cleric. Panorm. cap. cum es- ses, & cap. cum in officiis. de testam. quem sequitur uterque Cardin. in summ. 12. q. 5. Franc. in Rubr. de testam. lib. 6. colu. 31. quia illa conferuntur illi ex bonis tempo- ralibus, uel spiritualibus, ut merces labo- rum, & operum personalium. aut tanquam compensatio eorum, quae alia uia sibi quaerere potest. Innocent. in cap. quoniam. ne praetati uices. Et quia conferuntur sine one- re tacito, uel expresso conferendi superflua pauperibus. Immo credo hoc ipsum dictum esse de illis, quae etiam quaeruntur per eos actus, in quos illos sua beneficia obligant, quale est illud, quod curatus ad- ministrando Sacramenta suis Parochianis lucrificat. Et id quod quaerit beneficiarius loci ex eo, quod aliquis rel. quit in missas ipsi beneficiario etiam si personam mini- me noscit licet Panorm. Contra senserit. cap. cum in officiis. de testam. Et praesertim Cardin. S. Sixti. & Alexand. in summ. 12. q. 3. Sed non iuste quoniam eo non lucrificat de bonis beneficiorum. Ibi.

Beneficiarius satisfacit praecipuo de im- pendendo superflua expendendo ea in qui- buscunque pijs operibus etiam si egen- tibus illa non tribuat. Adrian. 4. de restitut. quaest. 12. quia non debentur solis pauperi- bus, sed fabricis, etiam & ornamentis. Th. quol. 6. art. 12. cap. duo. 12. quaest. 1. & q. 2. per plura cap. de red. eccl. quaest. 1. Mon. 6. Prius autem esset erogare Parochianis. argum. l. si quis ad declinandum. C. de epi. & cle. c. Volaterana. dist. 86.

Non tenetur ad soluendum debita per praedecessorem contracta ratione sua per- sonae, de spo. cle. §. 10. n. 6.

Fidem profiteri recusans non est putan- dus haereticus, aut de haeresi suspectus, ne- que per consequens est priuandus benefi- cio. ¶ Consi. quinto, de uerborum signi- fic. lib. 3.

Artem medicam exercere non potest. Conc. Trident. Sess. 22. cap. 1. Nullam tamen exercendo incurrit excommunic. iure coi. Nisi alicubi exprimat. cap. is qui de sent.

excommunic. lib. 6. Posset tamen licite et- rare causa pietatis infirmos, & causa co- gnationis, & instantis necessitatis, & pro- pter inopiam aegroti. argum. cap. 1. de po- stulat. Sed ad exercendam artem generali- ter indiget Papae dispensatione. ¶ Conc. 1. Ne clerici per tot.

Beneficiarius si debet aliqua, quae aliun- de soluere nequit, potest de fructibus sui beneficii capere tantum sibi tanquam pau- peri ad ea soluendum, quantum est neces- se, etiam si debita illa pro malis, uel uanis fuissent contracta, iuxta uerum intellectum capit. peruenit. de fideiul. ¶ Com. de elec- mos. nu. 69.

Non tenetur superflua elargiri solis pau- peribus loci, ubi residet, ut efficaciter pro- bant in de redim. eccles. q. 3. Mon. 26. nu. 2. ¶ Ibid. num. 73.

Ideo satisfacit si dat alijs licet melius fa- ciat dando illis. ¶ Ibi. nu. 54. & Manual. cap. 17. num. 24.

Bigamia.

Bigamia est status conjugati cum dua- bus coniugibus, siue ante, siue post Baptismum ductis. capit. acutius. dist. 26. & c. vna. ea. dist.

Est autem triplex, iuxta glo. recept. ca. 2. de Bigamis, quam sequuntur ibi omnes: & antea tenuit Rota decil. 447. in nouis. quae in nouis. rubr. est 1. eo. tit.

Prima est uera eius, uidelicet, qui ha- buit, & cognouit duas uxores ueras. capit. debitum, de bigam. quamuis utramque uel alteram antea quam fuisset Christianus ha- buisset, ut in c. denique. eo. tit.

Secunda est interpretatiua, quando quis contrahit cum una sola, sed uidua, aut cum corrupta per alium. cap. maritum. 33. dist. Secus si per se fuisset illa corrupta. glo. re- cept. cap. fina. Idem si cum uirgine, quam deinde cognouit post commissum ab ea ad- dultorium. cap. si cuius. 24. dist. Neque excusat ignorantia, ut ait gloss. ibidem. Idem si contrahit cum una ualide, cum al- tera uero inualide, uel cum duabus in- ualide.

Tertia

Tertia dicitur familiaris, quam in- currunt illi, qui aliquo ordine sacro insigni- ti sunt, uel uoto solemniter fuerunt astricti, & cum aliqua etiam unica contrahunt, & co- sumant. cap. quor. quor. 27. quaest. 1. & cap. fin. de bigam. Anton. 3. p. tit. 21. etiam si el- set uirgo.

Quilibet bigamia iuris humani est, & propterea de lebilis est à Papa Innocent. ca. 1. de Bigam. cap. ad audientiam. de homic. Thom. quol. 4. art. sexto. Rota decision. 47. Et nullus alius ab eo, quo ad ordines po- test in uera, uel interpretatiua dispensare. In similitudine uero Episcopus si illa erat uirgo potest id facere. cap. 1. cum glo. Qui cler. uel vou. Panorm. Cardin. Praeposit. & alij. ¶ Manual. cap. 127. num. 195. Com. 2. de frigid. & malef. lib. quarto. Consi. 1. de bi- gam. lib. 1. Consi. 1. de his quae uil. primo. num. 15. Consi. sexto, de conuers. coniug. num. 3. lib. 3.

Bigamus absque Papae dispensatione no- potest ordinari. cap. acutius. & c. denique. 26. dist. & cap. 1. de bigam. Post illam autem habilitatem non obstat, quod aliquis scanda- lizetur licite potest celebrare, quia est scandalum passiuum. ¶ Consi. 6. de conuer. coniug.

Bigamus quis non fit per fornicationem factam etiam cum multis secundum omnes. Consi. 2. de frigid. & malef. n. 5.

Ex his omnes emergentes difficultates possunt dissolui.

Blasphemia.

Blasphemia secundum Ambrosium li- bro de Paradiso. Alexand. Ales. 1. 3. summ. quaest. prima. memb. 48. Thom. 2. 2. quaest. 13. Est dicere tacite, uel expres- se, uerbo, uel scripto contra Deum, aut Sa- ctos aliquid contumeliosum. Quod quidem fit, uel tribuendo ei, quod illi non conue- nit, uel auferendo, quod conuenit, uel tri- buendo creaturae, quod solius Dei est pro- prium. Quod si sola mente dicitur uocatur mentalis. Si etiam uerbo uocalis appel- latur. ¶ Man. c. 13. nu. 81.

Est enim uicium contrarium fidei, &

charitati, & derogat diuino honori, ideo est peccatum mort. Et si secundum se nulla sit haeresis. nu. 82.

Qui blasphematur non debet absolui abs- que grauissima Seueri Confessoris poenit- tentia. Concil. Lateran. Sess. 9. §. ad absol- uendam.

Blasphemum qui audit debet acriter re- prehendere si speret emendam, & id sine suo periculo facere potest. n. 83.

Blasphemus iocando, uel turpiter nomi- nando Deum, uel Sanctos peccat mortali- ter. nu. 85.

Blasphemia, & non detractio est inhono- rare Deum uerbis infamatorijs, siue ut in- famet, siue ut derideat, & subsannet. Tho. 2. 2. quaest. 73. ar. 1. ¶ Com. cap. inter uerba. concl. 6. num. 424. Idem dicendum de San- ctis. iuxta eundem. 2. 2. quaest. 76. art. 2. & de- clarat Caieta. ibidem quaest. 73. ¶ Ibidem num. 426.

Blasphemus contra Deum, eiusque Ma- trem, si onus publicum sustinet, perdat e- molumentarium mensium pro prima & se- cunda uice. Si tertio illo officio priuatus existat. ¶ Ibi. nu. 613.

Blasphemus clericus, & conuictus pro prima uice priuetur fructibus unius anni. pro secunda, priuetur beneficio: & si plura habuerit, cogatur ea dimittere. Si tertio, deliquerit omnibus beneficijs, & dignita- tibus priuatus existat, & inhabilis redda- tur ad amplius retinenda. nu. 614.

Blasphemus laicus & nobilis pro prima poena viginti, pro secunda quinquaginta ducator. mulctetur; pro tertia nobilitatem perdat; si non est nobilis detrudatur in carcerem, & si pluries deprehensus fuerit ad perpetuos carceres, uel triremes damne- tur. ¶ Ibi. nu. 615.

Bonum.

Bonum suo genere illud est, cuius obiectum ex se simpliciter considera- tum consentit recte rationi. Tho. 1. 2. q. 18. 8. cap. uenerabilibus. de sent. excom. lib. 6. capitul. inter uerba. 2. quaest. 3. pralu. 2. num. 5.

D 4 Est

Est autem duplex supernaturale, & naturale, & hoc illi debet semper esse subiectum. Ib. Concl. 4. n. 8.

Naturale similiter est duplex verum, scilicet atque apprensibile, & hoc est triplex. Honestum, delectabile, vtile. Arist. 7. physicor. Thom. 1. 2. q. 2. ar. 1. quest. 13. ar. 3. Com. de finib. numer. 3. tom. 1.

Rursum quoddam, & propter se amabile, quoddam propter aliud tantum, quoddam propter se, & propter aliud. Ibidem numer. 5.

Primum est Deus ipse ultimus noster finis. Secundum bona honoraria, & pecuniaria. Tertium virtus ipsa. Ib. num. 2. 4. & Com. capit. charitas. de poenitent. distinct. 2. tom. 1.

Bona omnia rursus trium sunt generum, videlicet, vite, fame, & fortune. Et se habent in excellentia ita, quod bona vite precedunt, fame subsequuntur. deinde illa fortune. Caiet. 2. 2. q. 62. art. secundo. Manual. c. 17. nu. 89.

Vite, & salutis pecunia extimari non possunt. argu. l. in seruorum. §. final. ff. de poen. Quare non est necesse illa reddere pro bonis estimabilibus, licet sit interdum vtile, iuxta Sotum. lib. 7. de iust. & iur. quest. 1. art. sexto. Ib. nu. 87. Huius generis bonum est libertas. ff. de reg. iur. Ib.

Bonum nostrum, vt nostrum, id est quatenus naturaliter acquisitum, minus est bono nostro, vt diuinum, id est bono nobis supernaturaliter infuso. Com. ca. inter verba. Concl. 4. n. 8. to. 1.

Bonum speciem mali habens, aut committendum est, aut excusandum. Man. c. 14. nume. 44.

Constat semper ex integra causa secundum Dionys. 4. cap. de diuin. nominibus. & Thom. 1. 2. q. 2. ar. 6. & Senten. distinct. 40. q. 1. 4. Maior. Ib. quest. 7. Caiet. super Mat. cap. 6. Quare in agendis bonis maxime cauendum est, ne sint mala. praelu. 7.

Bonum absolute consideratum obiectum est potentie concupiscibilis, sed consideratum vt arduam, obiectum est potentie irascibilis. Ibidem praelu. 5. nu. 4.

Bonum proprie licet cognoscere eo

modo, quo cognosci potest, atque sic cognitum approbare. 2. 1. q. 1. 2. 1. 2. Cor. 12. Et sciatur, quae a Deo donata sunt nobis, quia cum nequeat sciri per naturam, illud non est per illam querendum. Com. c. inter verba. Concl. 5. n. 49.

Bona omnium hominum, quaecunque sint, dona Dei sunt. 1. Cor. 4. Quid habes homo, quod non accepisti? Com. de orat. ca. 19. nu. 19.

Bona animae, id est virtutes praestantiora sunt quam omnia alia, siue sint corporalia, siue vtilia. Com. de veritate. Respon. si super cap. humanum aures. 2. 2. q. 5. nume. 30. probatur in ca. ex merito. 6. quest. j. Com. cap. Noli metuere. de poenitent. distinct. 1. nume. 3.

Voluntate sola perduntur, quoniam id fit propter peccatum, quod voluntate contrahitur secundum Augustinum lib. 1. Retract. ca. 15. num. 6.

Horum aliqua sunt gratuita, quae nequeunt tolli sine consensu habentis, vt gratia, & sola Dei misericordia possunt recuperari. In his, qui nocet non tenetur ad restitutionem, quia scienti, & consentienti non fit iniuria, ca. scienti, de regu. iur. & peccata contra charitatem, atque virtutes restitutionem non inducunt. versicul. restitudo.

Aliqua vero sunt naturalia, quae tolli possunt absque consensu habentis ea, & non recuperantur sola voluntate perdentis, vt iudicium, memoria, ars, scientia, in quibus, qui laesit tenetur ad restitutionem. Et in his procedit opinio Scot. 4. distinct. quest. 3. Adrian. 4. de restit. quest. 3. vbi supra. num. 8.

Bona honoraria, quae sunt laus, honor, fama, gloria, & reuerentia, de quibus vide locis proprijs. Non sunt virtutes, neque morales, neque intellectuales, neque Theologales, quia non sunt habitus, aut qualitates ornantes animam, cum illis possimus abuti, & ideo non sunt propter se amanda. Com. capit. Inter verba. Concl. quarta. nume. 17. Sed amabilia sunt propter aliud tantum, quia vtilia: sunt tamen pretiosa & inestimabilia, & sua natura omnia alia vtilia superant. Prouerb. 22. & extrauaga.

Ad

Ad conditorem. de verbor. significatio. ca. deteriores. 6. q. 1. Thom. 2. 2. q. 129. Ibid. nume. 18.

Omnia sunt minora, quam vita, commoda valetudo, lumen oculorum. Sotus de rat. legend. fecret. membr. 1. quest. 3. Cum vita sit basis omnium, ac fundamentum; cuius solus Deus est Dominus, horum autem homo etiam. Ib. n. 20.

Omnia insuper bona haec, vt ait Dom. Boet. lib. secundo. de consol. sunt exteriora, & in potestate aliorum sita, extat enim teste D. Thom. 1. 2. q. 2. art. 2. in voluntate, & opinione aliorum volentium illa dare, vel tollere. Ib. nu. 27.

Quomodo appeti possit. vide in uer. Apetitus.

Non possunt habere pro fine principali bonum actum dicente Domino. Matth. 6. Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua & Ib. Augustinus, per sinistram intelligit appetitum gloriae. Adrian. quol. 10. art. 10. Ib. Concl. 5. nu. 12.

Haec licet permittere tanquam bonum sacra suscipienti, facienti, praedicanti, ad discipulum, psallenti. Ib. n. 17.

Similiter licet precari, petere, acquirere, secundaria tamen intentione, quod apparet per multa exempla. nu. 18.

Haec licet appetere, primo ad Dei gloriam. Secundo ad proximi vtilitatem. 2. 2. quest. 132. ar. 2. Tertio, ad nostrum spirituale bonum, quo incitemur, & animum ad perseuerandum, & perficiendum in bonis operibus. 2. 2. q. 91. ar. 1. Quatto, ob bonum aliquod temporarium, honestum, proprium, vel alienum. Quinto, quando ut debitum expeditur. Caiet. 2. 2. quest. 131. art. 1. & probat id per multas rationes a simili acceptas. Sexto, cum accipitur vnumquodque istorum, non tanquam debitum, sed tanquam donum gratis donatum causa humilitatis, & gratitudinis, ubi supra n. 45. & 46.

Bona coetera, quae non pertinent ad animam, vel ad corpus, appellantur fortunae, siue sint pecuniae, siue aliae res mobiles, siue immobiles propria, vel aliena. Ecclesiastica, uel saecularia; sacra, uel prophana, &c.

Bona aliena incerta, sunt bona debita alicui homini, qui, uel quae quantitas ignoratur, & post inquisitionem debitam iuxta communem opinionem in cap. cum sit. de Iudeis. De quorum restitutione. ver. restitutio. Manu. c. 17. n. 92.

Bona aliena, quae sunt nullius, vt aues, & ferae, lapides preciosi inuenientium, & capientium sunt. Si item lapilli. Inst. de rerum diuision. Et ea, quae fuerunt aliorum, sed deserunt esse per derelictionem, neque sunt effecta aliorum, vt thesauri. Et quae suis Dominis pro derelictis habentur. l. falsos. §. si factum. ff. de fur. pro derelicta autem quis habere suam rem praesumitur ex coniecturis. Manu. c. 17. n. 170.

Hinc sequitur, quod auis, & fera in laqueo alieno inuenta accipientis est, iuxta l. in laqueum. ff. de acq. rerum dom. §. illud quantum. Inst. de rer. diuis. Nisi contraria consuetudo obster. Maior. 4. dist. 17. q. 10. Ib. num. 176.

Bona quae nullius sunt per dispositionem humanam, a quibus uis possunt occupari, vt aer, Sol, pluuia. de red. eccles. Mon. 15. nume. 2.

Bona vero alicuius illa dicuntur, quae deducto aere alieno superant. l. sub signatum. §. bona. ff. de verbor. sign. & l. cogi. ad Trebel. Consi. 13. de temp. ord. & consil. 14. de regul. lib. 3.

Bonorum omnium etiam futurorum promissio alia causa, quam pietatis, vel salutis facta non valet, & de illis sic loquitur. l. stipulatio. ff. de ver. obl. Com. 1. de reg. n. 27.

Bonorum omnium renuntiatio pro Deum nullum salutis spiritualis, vel temporalis periculum minatur. cap. exijt. de verbor. sign. lib. 6. Ibid. num. 28.

Bona temporalia, qua parte sustentant, & pro ea fit bene proximo tanquam instrumenta virtutis, sunt ad felicitatem. At qua parte occupant mentem in sui cogitatione, & amore nocent, quia impediunt diuinam contemplationem. Ibidem num. 29.

Bona patrimonialia, vel quae ex patrimonialibus, vel ex industria, vel per contractus, etiam si sit clericorum, non dicuntur spolia. de spol. cler. §. 1. nu. 2. tom. 1.

Talia, vel quasi talia censentur bona expen-

penſionib. ſuper beneficijs poſitis quaſita, quare, & ab onerib. q̄ habent eccleſiaſtica bona ſunt libera, & ſimiliter ſtipendia, quę dantur Cardinalib. de red. ecc. q. 1. Mon. 39.

Non gaudent priuilegio bonorū eccleſiæ, niſi id ſit iure expreſſum ſcđm Panor. c. ſin. de vita & honeſt. c. indigenti. de foro compe. Fely. c. eccleſia S. Marię. de conſtit. Vel niſi ad ea ſit ordinatus. glo. cap. ep. ſco pus. de præb. quam citat Fel. vbi ſup. & De eius in d. ca. ep. ſcopus. conſir. per Concil. Trid. ſeſ. 21. vbi prohibet talia poſſe alienari ſine licentia epi. Conſ. 12. de cenſ. li. 3.

Præter iſta poſſunt filij habere alia bonorum genera, vt aduentitia, caſtrēſia, qua ſi caſtrenſia. Vid. in ver. peculium. Et de clericis. ver. clericus.

Bonis ſuis cedēs vtroq; iure liberatur à carcere. l. 1. & 4. ff. de ceſſ. bono. & l. ff. de hjs qui bona. Com. 1. de reg. n. 8.

Bona vt poſſit q̄s diſtribuerē non eſt neceſſe, vt ſit illorū Dominus, ſed ſatis eſt, vt ſit illi facultas hoc faciendi conſeſſa per eū, qui id poteſt. vt eſt tutori. l. lex quę tutores. C. de admin. bon. Com. de red. c. cl. q. 1. Mon. 34.

Bona ſua, q̄ amittit interdū peccat. cap. quid dicam. 4. q. 4. Arch. c. ſicut hi 47. diſ. in Man. c. 15. n. 46.

Bona rei criminis ab vxore occulta fiſco debentur, & occultatio non hēt vim confeſſendi Dominiū, ſed habuiſſet vera donatio. Conſ. 1. de don. int. vir. & vxor. n. 5. li. 4.

Bona certa ceteris paribus ſunt incertis meliora. capir. ſi quis autem. de poeniten. diſtinct. 7. Et præſentia futuris, iuxta illud Claudianū citatum à glo. l. cū hi. ff. de tranſact. omne futurum deſpicitur ſuadentq; præſentia fructum. Conſ. 10. de ſponſ. au. 20. lib. 4.

Bona hæreticorum niſi prius declarentur apprehendi nequeunt. cap. cum ſecundum. de hæret. lib. ſexto. Si autem ſunt notorij idem ſeruandum eſt, quia citatio, & ſententia, in Notorij requiruntur. Cedunt autem fiſco eccleſiæ ſi ſunt in curia eius, ſin autem fiſco temporali. c. vrgentis. eo. ti. & d. c. cum ſcđm. gl. clem. 2. eodem ti. Paroſm. cum com. in d. ca. vrgentis. Conſ. 13. c. o. tit. li. 5.

Bona in fraudem donata ante reuocato riam apprehendi nequeunt. l. poſt contrarium. ff. de donat. conſ. j. de dona. inter virum & vxor.

Bona conſtante marito quaſita ſunt marito niſi aliud conſuetudine, vel ſtatu cauatur. conſ. 2. de donat. inter uir. & vxor. nu. 3. li. 4.

Bona ſua factare velle nemo præſumitur l. cum debito. ff. de probat. conſil. j. de conſeſſ. præbend. num. 3. Quæ homo non debet relinquere ob ſcandalum phariſæorum Thom. 2. 2. q. 43. ar. penul. Et hoc modo debet intelligi. cap. 2. de nou. ope. conſil. 5. de his quæ vi. num. 12. Sed bene ob ſcādalum puſillorum.

Bona uinculata tranſeūt ad propinquo rem uinculantis, & non ad propinquire ultimi poſſidentis, ſi ita teſtator determinat. Conſ. 6. de teſta. li. 3.

Bona data Deo, id eſt eccleſiæ donata Dei ſunt, non ſolum poſitiua, ita vt ſit uerū Dominus illorum, ſicut & alia cumulatiue, ſed etiam priuatiue: & qui contrarium dicitur, tenet contra Conc. Trid. ſeſ. 25. cap. j. de reform. vbi hoc uidetur determinare. De redim. eccleſ. q. 3. Mon. 23.

Et talia appellantur bona eccleſiaſtica, & ſacra. In quem finem illa bona data fuerint grandi teſtimonio docet Achilles Statius. Quorum mala impenſio facit, ut ei minus detur, & rapina ſacrilega nuncupatur ſuntque reſtituenda. ¶ Ibidem Man. 35. per totum.

Bona hæc ſacra quædam ſunt applicata ſpecialiter eccleſiæ miniſtris, & minus principaliter pauperibus, quædam contra pauperib. operibusq; pijs principaliter deinde miniſtris, ut bona Hoſpitaliū, de quibus cle. quia contungit. ſ. ut autem. de reſt. dom. Innouata per Conc. Trid. ſeſ. 7. c. 19. & ſeſ. 25. cap. 8. Ibi. q. j. Man. 18.

Sunt hæc Dei quo ad dominium. Beneficiarij quo ad gubernationem, pauperum quo ad ſuſtentionem. Quare prælatus nō poteſt illa alienare, ut dominus, ſed ut administrator, & ſi male conſueuit eſt male dictus, & ſi ditat ſuos ex illis facit contra Conc. Trident. ſeſ. 25. c. j. Ibi. Man. 21. & q. 3. Man. 23.

No n

Non ſunt data eccleſiæ a pijs fidelibus ad ſuperbiendum, aut crapuloſe comedendum, ſed ut eccleſiæ miniſtri primi deinde pauperes alantur. Ibi. Mon. 22.

Quæ conceduntur nunc, & conſeſſa fuerunt antiquitus beneficijs ſunt eiſdem naturæ, id eſt patrimonium Chriſti. capitulo ſecundum. de præbend. cap. cum ex eo. de elec. li. 6.

Et omnia eiſdem gaudent priuilegijs. c. quanquam. de cenſib. li. 6. & conſequenter iuſtum eſt, vt omnia illis conſequantur onera. l. ſecundum naturam. ff. de reg. iur. clem. 1. de cenſib. ¶ Ibidem Mon. 23. & 61.

Bona eccleſiaſtica, ut aliqua ſint non ſufficiunt, quod dentur perſonis eccleſiaſticis de bonis eccleſiaſticis, ſed requiritur, ut ſint reſicta eccleſiæ. Mon. 39.

Quomodo ſint ſubſtantia oneri expreſſo, uel tacito cum miniſtris ſuſtentatis ſuperfuerint, vt dentur pauperibus, & operibus pijs inſumantur multipliciter probat Auctor. & multis in locis, ſed præcipue de redim. eccle. q. j. Mon. 42. cap. res. eccleſ. 12. q. j. cap. ep. ſcopus. ead. cap. & q. cap. præcipimus. cap. quod autem. 23. q. 7. cap. reuerſimini. i. 6. quaſtio. 1. adducit author. Ss. & Theolog.

Iuſta de cauſa, & cum ſolemnitate debita poſſunt alienari. ca. ſine exceptione. 12. quaſt. 7. Mon. 57. Et tunc deſinunt eſſe ſacra ſi alienentur in perſonas prophanas ad hoc, ut eis pro libito ac patrimonialibus utantur. cap. nulli. de reb. eccle. alienan. & patet de decimis laicis conſeſſis. ver. decimæ. Poſſunt tamen per Sedem Apoſtolicam concedi perſonis laicis tit. feudi, emphyteuſis præcarij. & c. cap. j. de præcario. ¶ Ibidem Mon. 55. nu. 3.

De his qui conſtituntur, quod ſunt iure diuino, & naturali in opera pia dicata, debet fieri, quod conſuetudo impendendi ea aliter eſt inualida. cap. quæ contra. & c. mala. diſtinct. 7. & quod ſint immutabilia deputata pijs operibus, non ex intentione ſolum, ſed ex præcepto etiam ab Apoſtolis perſeuerato. Mon. 58.

Si ſunt fabricæ, & pauperibus deputata non ſunt alijs liberiora, quia non poſſunt

impendi in quibuslibet alijs uſibus, & maxime in prophanis. Mon. 51.

Perſonis laicis tanquam dominis ſubmitti non debent. cap. j. de reb. eccleſ. non alienand. li. 6. conſ. 5. de depoſ. li. 5.

Deſtituta à Catholicis miniſtratoribus ſpectant ad Sedem Apoſtolicam. extrauag. Paul. 3. com. de ſpol. cler. §. 10. nu. quinto. Prophanari poſſunt per Papam, id eſt dari in uſum perſonis ſæcularibus, ita tamen ut retineant priuilegia bonorum eccleſiaſticorum, quod minime repugnat, neque etiam in terris Papę non ſubiectis: quia qui poteſt tollere totum in fortiori, poteſt tollere partem tantum eius rei, quæ diuiſibilis eſt. argum. l. quæ de tota. ff. de rei uen. ca. cap. paſtoralis. §. item ſi totum. de of. de leg. de ſpo. cle. §. 18. nu. 6.

Bona omnia eccleſiaſtica ſacra ſunt, nō ſolum quia Thom. id aſſumat. 2. 2. q. 87. ar. decimo. Sed etiam cap. nulli, & cap. prædicta 12. quaſt. 2. ca. ſacrilegium. ca. quiſquis. 17. q. 4. ibi. ſup. nu. 7.

Horum dominium abſolutum nemo habet niſi Dominus Ieſus Chriſtus, non ſolum ratione generali, quia Pfalm. 21. Domini eſt terra, & plenitudo eius, & ca. quæ iure. diſt. 8. Sed etiam ex ſpeciali diſpoſitione. Ib. §. 2. num. 2. & Com. de redim. eccleſ. Mon. 40.

Horum adminiſtrationem nemo habet, niſi eam immediate, vel mediate receperit à Papa, uel eccleſia uniuerſali. de ſpol. cle. §. 9. num. 4.

Horum naturam habent bona immobiliæ ex redditibus eccleſiæ comparata a beneficiario nomine proprio, quare poteſt de illis diſponere, ac potuiſſet de redditibus. per extrauag. Iulij 3. §. ſexto. numer. 1. de red. eccle. q. j. Mon. 47.

Computat enim illi Pontif. inter ſponſalia, inter quæ non computaſſet bona eccleſiæ incorporata. concor. duas in hoc cum Bulla Paul. 4. & Pij 4. Ibid.

Similiter eandem naturam retinent bona clericorum per negotiationem illicitā acquiſita, idēo ad Sedem Apoſtolicam pertinent, ſi tempore mortis maneat inconſumpta, & uidetur hoc ius nouum Pij 4. §. 7. num. 4.

Ho-

Horum diuisio inter praelatos, & beneficiarios non aufert potestatem diuidentium mutando naturam reddituum ecclesiasticorum, ita ut possint aliter illa impendere, quam in usus pauperum, quae superfuerint: quod apparet per multas coniecturas adductas, de red. eccl. q. j. Mon. 50.

Neque similiter talis diuisio si fiat inter praelatum, & conuentum facit aliquem illorum dominum suae partis, sed facit solum pro libito, aut ratione ultra illam ipsi soli impendere possint. Com. 2. de regular. num. 17.

Horum vinculatio, ut maneant coniuncta, & perueniant ad nominandum per deputationem, & nominatos per nominatum ab eo post unam, vel plures vitas, & postea cedant alicui pio operi nisi se est iusta, & sancta, etiam sine auctoritate episcopi. Non autem sine tali auctoritate ipsa sunt beneficium ecclesiasticum, sed temporale quoddam bonum. Consi. 43. de sim. num. 4. & 6. lib. 5.

Bona ecclesiastica, quae sunt regularium omnia sunt illis communia, non ut singulis, sed ut vniuersis de quali communitate agit. §. qui manumittitur. 12. q. 2. Com. 2. de regul. nu. 8.

Quorum si fiat diuisio inter praelatum, & conuentum non est id prohibitum per Concil. Trident. licet multa videantur hoc probare, quia multae sequerentur confusiones discordiae, scandala plurimarum ecclesiarum in quibus talis diuisio est consuetata, & praescripta per consuetudinem immemorabilem. Secundo, quia hoc esset malum commune, & consequenter non intentum a lege. Tertio, quia non praesumitur Papam, vel Concilium, velle vnico verbo delere tot dispositiones uisas adeo iustas, vtilis, & vsitatas, sed tantum reuocare ad tria substantialia vota, & ad communitatem, quo ad dominium. Ibid. num. 24. & Com. de red. eccl. quaestio. j. Mon. 50. & Mon. 51.

Bona autem illorum, qui extra claustra viuunt ad cameram spectant per extrauag. Gregor. 13. quae incipit officij. Intellige si illi sunt Apostatae. Si autem non sint tale, intellige de illis, quae numero spoliatorum ha-

bentur. Concil. 15. de regular. nu. 3. & 14.

Bonorum omnium monasterij administratio si ad solum praelatum sit commissa multa mala parit: quod diffuse comprobatur Com. 2. de regul. nu. 9.

Bonorum etiam stabilium administratio concedi potest, & hodie iusta de causa conceditur regulari beneficiario. Ibid. numer. 8.

Bona profitentis sunt monasterij etiam quo ad possessionem. Innoc. quem sequuntur Panorm. & Com. in ca. in praesentia. de proba. post glo. cap. si qua. 19. q. ultima. Cuius rationem reddit Decius. Ibid. in auth. ingressi. C. de sacros. eccl. Ib. nu. 46.

Bona Nouicij intestati non deferuntur monasterio. Panorm. in d. ca. in praesentia. nisi ante, vel post ingressam donasset monasterio, quoniam ante professionem non erat uere Religiosus. Contrarium tenet Cynus, & aliqui alij in auth. si qua. mulier. C. de episcop. & cler. quos sequitur Dec. d. c. in praesentia. lb. n. 49.

Bona iuste donata tam clericis, quam laicis minoribus de obseruantia quaeruntur sedi Apostolicae. Consi. 74. de regularibus. lib. 3.

Bona clericorum (saecularium comparata ex redditibus beneficij quaedam sunt ecclesiae, ut quae illius nomine comparantur. l. si. C. de sacros. eccl. Quaedam uero non sicut illa, quae clericus emit ad suum usum, vel ad alia pia opera in quae iuste potest ipse illa impendere, ita quod eadem omnino & tanta facultas sit illi in illis rebus ex redditibus emptis, quae & quanta est in ipsis redditibus, quare potest de illis disponere, atque de ipsis. Vide longam de his disputationem. de red. eccl. q. j. Mon. 47.

Breuiarium.

Breuiarium esse officium, seu librum materiale continens formam recitandi horas canonicas ab ecclesia praescriptam, seu ab aliquo particulari ecclesiae, siue Summi Pontif. indulto praesupponit Auct.

Breuiarium antiquum habens ante du-

cen-

centos annos scriptum illo nouo Pij 5. uti potest sine licentia episcopi, si illud erat priuatum, cum illa autem si erat publicum, quia oportet, ut recipiatur ab episcopo. & ca. ecclesiae suae. Consi. 2. de celeb. miss. par. 2. in additi. 3.

An qui non tenentur uti Breuiario Romano possint uti illo extra chorum? Vtraque pars videtur probabilis, quia bulla non vetat usum eius, sed tantum permittit usum antiquum: sed quia non videtur Pontifici velle diuersitatem ponere inter clericos vnus & eiusdem ecclesiae, & confusionem in dicendo horas, quae confusio sequeretur si aliam formam tenerent clerici in recitando in choro, & aliam extra chorum, ideo negatiua pars est potius concludenda. Consi. 11. de celeb. miss. li. 3.

Breuiarij sanctae Crucis forma orandi non est Canonica, & per sed. Apostolic. approbata, nisi illis, qui ad id dispensati sunt, ideo qui sine dispensatione recitant, secundum illam non satisfaciunt. Com. de orat. c. 19. nu. 15. to. 2.

Inuentio huius facta fuit ab Illustrissimo Cardinali sanctae Crucis, & multum displicuit, quia induxit nouitatem contra. cap. ex parte. cum glo. De consuet. & cap. quis nesciant. dist. secunda. & cap. quia multa magni momenti abstulit inducendo breuitatem. Et cap. quia contra ius. cap. consilium. de celebrat. missa. addidit omnibus ferijs, excepto Aduentu, & Quadrag. Te Deum laud. At bona probabiler apparet, quia legit totam scripturam, abstulit multas leues historias, & confusionem nascentem in recitatione de sanctis anticipatis, & postpositis, & occasionem animi alienandi, quae lenamen est; & auxilium studiosorum ob breuitatem. Probabilior esset si illi prouideretur quo ad Te Deum. sicut prouisum illi est, quo ad Antiphonas. de orat. cap. 19. num. 24.

Nemo sine causa facultatem impetrare debet recitandi per illam formam ad onus suum satisfaciendum. lb.

Hoc tamen Breuiarium, aut esset tollendum, aut reformandum, aut saltem in choris iuxta eius formam nullatenus recitandum, aut canendum. Quod & Sotus li. 10.

de iustit. & iur. quaestio. 3. artic. 5. Sed sine villo colore affirmat. de oratione. cap. 21. numer. 24.

An liceat recitare secundum formam Breuiarij, an vero, necesse sit uti eo, quo vitur ecclesia cathedralis.

Partem affirmatiuam tenent Anton. 3. part. tit. 13. cap. 4. S. S. Maior. 4. distinct. 12. quaest. 6. Siluest. verb. Hora. quaestio. 12. Immo Caietanus in summa verb. Horarum, & §. 1. tenet, quod qui mutat officium pro suo libito etiam quotidie dicto de sancto, quando deberet dicere de feria, non peccat mortal. etiam si id agat ad euitandum prolixioris officium, & quod D. Antonin. de dicto peccato intelligit Tabiena quaest. 16. & 17. non se satis declarat. Fundamentum Maioris est, quod indecens videtur, ut uir doctus modum recitandi ab indocto ediscat. Et quod cum Roma sit patria communis, omnis ob id ad minus ex Romano quilibet potest dicere.

Cui responsum est hoc non excusare, quia qui nescit aliquid tenetur a quocunque discere. Et licet Roma sit patria communis, non tamen eximit a legibus Episcoporum. Et Papa non instituit officium Romanum omnibus, & ubiq. recitandum. Alij pro fundamento allegant dictum Cardinal. Florentin. qui ait, quod & si praecipuum sit recitare, modus tamen non est in praecipuo Cardinal. Florent. in clement. 1. quaest. 7. de celeb. miss. Qui tamen in clement. 2. not. sexto. declarans se ait. hoc praecipuum dici, pro quanto iure diuino, vel naturali tenetur clerici recitare. Modus autem tali iure nobis non praecipitur. Imo & ordinati ad titulum patrimonij non possunt recitare pro beneficio, ut nonnulli contra male sentiunt, sed subditi sunt episcopo suo, & seruare tenentur leges synodales, & consequenter recitare, ut cathedralis.

Sententia igitur negatiuam tenent plurimi alij diuersis in locis. Ioan. de Sign. in reper. elem. 1. de celeb. miss. quem sequitur Card. Flor. Io. Imo. Bonifac. n. 59. & 73. Ibi dicentes id tenuisse Arch. & Dominicum cum vtroque Card. in c. de his. dist. 2. Imo. & Thom. quol. 1. ar. 13. quem sequitur etiam per cap. perniciosus. de celeb. miss. & Zenzelius in

prag-

pragmatica titulo Qualiter horæ &c. dicit parum referre quo ad Deum dicere: Dixit Dominus, &c. dummodo seruemus statuta superiorum. Multas Auctores adduxit Auctores ritates ad hanc sententiâ confirmandâ. n. 215. & 216.

Resolutio eius est. Primò, quæ iusta de causa quæ videatur viro docto, & pio æqua; mutare officium quandoquæ, ut prædicandi, legendi &c. nõ est peccatum mortale aut veniale. Immo obliuio, & inaduertentia inculpabilis potest excusare. Secundo, ubi non adest Breuiarium episcopale, potest quilibet uti Romano antiquo. c. conuenit. dist. 5. Tertiò, cum dispensatione Papæ, aut sui episcopi modo illa detur ex causa iusta. Quartò, contrafacere sponte, sine causa peccatum est, sed non in mortale, modo non adfit contemptus, & id fiat raro, adeo ut viro docto, & prudenti, non videatur audacia, quia non videtur hæc mutatio contrarietate menti institutoris Breuiarij, ut ad culpam mor. perueniat. Quintò, qui sine causa, & dispensatione sufficiente sæpe mutat, siue sit beneficiarius, siue non, peccat mor. Angel. verb. hora. §. 16. siue sit secularis, siue Religiosus. De orat. n. 19. à n. 211. vsque ad fin.

Breuiarium Pij V. multis, quæ optabantur satis facit, quo ad terras illas, in quibus Conc. Tridentinum receptum est, & etiam quo ad omnes; quia summi Pontifices nulli penitus faciunt facultatem recitandi Breuiarium. s. Crucis. vbi sup. n. 210.

Breuiarium pro libito nemo iuste mutat Sotus. libr. 10. de iust. & iure. quæst. 5. art. 4. de orat. c. 21. n. 23. Quod satis est determinatum. c. 19. n. 211.

Breuiarij defectus excusat ab horis quæ do adhibita debita cura non potest habere illud saltem pro illa die, qua non recitat. & per hoc potest defendi. Palud. quem carpit Sot. vbi sup. ar. 3. c. 21. n. 13.

Bulla.

Bulla Pij V. de Cambiis. Man. c. 17. nu. 300. Et quæ per illam non sunt licita. n. 231. ver. cambium.

De confidentia cum 12. annotationibus. cap. 23. nume. 110. in Manual. verb. Confidentia.

Pro mendicantibus. c. 27. n. vlt. Affrancationis. de spolia. cler. §. 13. n. r. tom. 1. Et septem difficultates contra eam insurgentes.

Reuocatoria facultatum ad disponendum illegitimos factarum. vbi sup. §. 19.

In fautores Hæreticorum, an extendatur ad adiuuantes. ¶ Consi. 7. de Hæretic. libr. 5.

Beneficiorum ob hæresim vacantium resignationes annullans. ¶ Consi. sexto. de hære.

De publicæ honestatis impedimento. Cõsi. 33. de spons. li. 4.

De censibus. consil. 1. de emptione. li. 3. De gestantibus habitum religionum, ut intelligenda. ¶ Consi. 110. de regular. libr. 3.

De spolijs, quod non tollit usus beneficiariis donandi ad prædium viuunt etiam ad cultum diuinum destinata. Consi. 4. de donat. li. 3.

De censibus ad arcendas vsuras palliatis. Consi. 5. de censibus. li. 3.

Bullarum falsarij, & omnium scripturarum peccat mor. & qui illas conficiunt. Illis, qui vtuntur, aut rogant confici totò tit. 11. & c. ad leg. Corn. De fals. cum obliuione restituendi. Et si Bullæ sint Papæ excommunicantur, cap. ad falsationum. de cons. fals. fallit si literæ iam non valent, aut euauerunt.

Bullæ coenæ dispositio poenalis non est extendenda. Consi. 34. de sentent. excomm. num. 1. li. 5.

Fertur in laicos ratione peccati cuius censura ad Papam pertinet. ¶ Consi. 25. eodem tit.

Omnia contenta in ea sunt spiritualia. Ibidem num. nono. Quæ illa sit, & quæ iterata non multiplicet censuras. vide in Manual. c. 27. n. 52.

Bullæ Romæ publicatæ eos ligant, qui sciunt eas publicatas fuisse. ¶ Consi. 1. de const. n. 33. li. 1.

Qui eas supprimunt, & prohibent publicari excommunicantur, nisi prætendat pri-

privilegium, quod tamen decisionem papalem requirit. Ib. n. 55.

Bulla Gregor. 13. contra bannitos non videtur includere clericos, quia de illis nullam specialem mentionem facit. Tamen quia verba eius sunt generalia, videtur generaliter de omnibus intelligenda. ¶ Consi. 4. ne cle. vel mon. li. 3.

Reductionis litterarum Pij V. pro mendicantibus. ¶ Manu. c. 27. n. vlt.

Bulla prima de reb. eccl. non alien. quos excõicat, & beneficiis priuat, Consi. 3. e. ti.

Bulla contra stitulum curiæ expedita ad Cancellariam remittenda. Consi. 1. de homic. n. 5. li. 5.

Bulla quæ primo vsu expirat. ¶ Manual. cap. 26. n. 31.

Bullarum plumbatores conuersi Cistercienses dicti, an sint vere Regulares. Consi. 2. de reg. n. 1. & 5.

Ut Religiosi molestari nequeant, & possunt ea omnia, quæ clericis, & laicis licet, nisi, &c. Ibi.

Bullam Cruciatæ habentes lacticiuia, vel pisces interpellatis diebus edere possunt. ¶ Consi. quinto. de obseruation. ieiun. num. 1. lib. 3.

Bullæ indulgentiarum per incuriam quibusdam in morte non profunt. ¶ Man. ca. 26. nu. 22.

Bullam indulgentiæ accepturam raro pecciter, & rarissimi etiam peregrini, prout debent. ¶ De iubil. Notabil. 19. n. 14.

Bullis in multis sine vllo fructu, quis decedit 16. Quidam vero magno. 18.

In analogo staty bulla accepta valet quo ad omnes alias facultates potius, quam indulgentiæ acquisitionem, quæ homini peccato mortali, in facto, concedi solent, vel etiam ad censurarum absolutionem. Profunt etiam quo ad quædam indulgentiâ in bono statu eam querunt. n. 19. & 20.

De Litera C.

Cadauer.

Cadauer transferri ab vno loco ad aliud, quomodo liceat consulendus est

Summ. Pontif. vt deroget statuto. Consi. 7. de regul.

Cadauera damnatorum ad mortem non sunt necessario ad sepeliendum concedenda, quo moueant terrorem in aliquibus locis publicis suspensa. Consi. 16. de poen. & remis. n. 5.

Ea exemptuantes, vel inhumaniter tractantes excommunicantur, non tamen consentientes, nisi cooperando, & auctorizando. extrau. benef. de sepul. consil. 54. de sent. excom. n. 3.

Ea licet à sepultura, non tamen ecclesiastica deportare ad sciendum, suspendendum, comburendum iudice id mandante. Ibi. num. 7.

Ea qui bona fide extrahunt, neque peccant, neque poenam incurrunt.

Cambium.

Cambium propriè est commutatio minoris rei pro alia, & diuiditur in cambium pecuniæ numeratæ, & cambium aliarum rerum, quia multis de causis vna pecunia plus valet vni, quàm alteri, & contra. Atque vt à vulgo vsurpatur cambium est omnis contractus pecuniæ pro pecunia non gratuitus, siue sit permutatio, siue emptio, siue depositio, vel quouis aliorum.

Cambiorum aliud est reale, aliud fictum, siue fictum, & non verum, & sic accipitur in extrauag. Pij V. sed Laurentius dicit illud esse, quo campfor prius dat, quàm accipiat, quod & affirmat Siluester. verb. vsur. quarta.

Reale vero contra est, quo campfor prius accipit, quàm det pecuniam. Funt alia diuisa a Caiet. & Soro, sed ille non videntur viles: possuntque esse septem genera cambiorum. Primū ratione officij mutandi. Secundum per virtutum, quo præfens pecunia pro præfenti commutatur. Tertium, per literas. Quartum per translationem. Quintum ob interesse. Sextum pro custodia. Septimum per commutationem pecuniæ præfenti pro præfenti. Manu. c. 17. numer. 286.

Cambium pecuniæ pro pecuniâ vtriusque valorem æqualem requirit nu. 287. primū licet, sed non est in usu. n. 288. scdm licet priuatis modo fiat pro officio à Rep. in hoc cū moderato lucro instituto & priuatis iōne Cambij ut interesse laboris, tedij, impedimenti. Quod etiam Sotus affirmat. Ibid. Tertium est iustū, & Reip. necessariū, quia p̄ illum virtualiter transfertur pecuniâ de uno loco in alium uirtute literarū. Potest etiam fieri per Nuncium, vel per ipsum Campforem modo primo seruetur æqualitas ualoris inter pecuniam datam, & accipiendam. Secundo, quod campfor non accipiat plus iusta mercede, quæ nec crescat, neque decreseat ratione dilationis, vel anticipationis, quia esset usura. Tertio, quod campfor sciat, vel iuste credat, quod persona cui dat literas habeat pecuniam, vel fidem, & uoluntatem satisfaciendi literis. Quarto, quod loci inter se longe distet alioquin esset cambium de tempore ad tempus, quod non licet, & non de loco ad locum, quod licet. num. 289. Est etiam licitum de ciuitate vnus Regia, ad aliam alterius Regni, attento iure naturali, & communi, licet hoc prohibeatur per leges humanas quorundam locorum ad tollendas usuras palliatis, quod cessante fraude non ligaret in foro conscientia. c. tua. de spons. num. 290.

Quartum cambium per realem translationem licitum est per quemcunque contractum etiam innominatum, quærendo pecuniam ualentem minoris in aliqua pro uincia, quàm in alia, eo quod ibi non recipitur, vel eius materia non tanti ualeat quacunque etiam causa: quia pecunia emi, & vendi potest, quicquid dicat Sot. n. 291.

Quintum cambium licitum est propter damnum emergens, vel luerum cessans, quod incurrit campfor cessando ob id ab alio iusto cambio. r. polit. 5. Attamen per vnâ extrauagã. statuentem à principio certum interesse prefigi possit, in cambijs caute procedendum est. Ib. n. 292.

Sextum cambium licitum est. Et est Banchariorum à Rep. constitutorum ob custodiam pecuniæ apud eos depositatas, parati ad reddendum quotiescunque depositores

illam repetierint. Ideo per hoc debent habere iustam mercedem.

Quod etiam auctoritate priuata fieri potest, & est in effectu contractus locationis ex parte campforis. Depositio autem pecuniæ potest fieri, & enumeratione, & traditione chirographorum, acceptatorum ab eis pro pecuniâ numerata. Ita & redditio fit: nullaquæ certa merces iure communi ipsis campforibus uidetur constituta, ideo cessante conuentione boni viri arbitrio pensatis pensandis censenda est. Vbi si adest conuentio, quicquid accipitur usura est, quia depositata pecunia uidetur mutata. n. 293.

Septimum cambium fit per quemcunque contractum nominatum, siue innominatum licitum est, quia ut est apud S. Thom. pecunia etiam quatenus pecunia commutari potest, & ex eius commutatione negotiando lucrum quæri, quia vna moneta potest multis de causis pluris ualere, vel minoris, quàm alia. Quod uide ver. pecunia. Ibid. num. 294.

Cambia uisitata pecuniæ minoris pro maiori si reducuntur ad genus tertium, & si licita sint duob. concurrentib. primum, ut accipiam maius auctarium, eo quod plus temporis interiacet inter dationem, & solutionem, nisi ratione veri interesse. Deinde, quod pecunia, quæ datur alibi soluenda sit destinata mercaturæ, vel rebus frugiferis emendis ita, ut ratio principalis, quare cessatur ab illis sit illius datio ad cambium, & tandem debent in illa seruari, quæ supra in illis diximus esse seruanda.

Similiter si cambia uisitata reducuntur ad septimum genus licita possunt esse seruatis in illo seruandis, & præter illa etiam uidentur esse an pecunia eadem in eodem loco distanti ualeat pluris, quàm in præfenti, & collato illi pluri cum minori reducatur ad æqualitatem.

Aduertendum est, quod ad iustificationem huiusmodi cambijs oportet, quod accipiens pecuniâ præsentem, & uendens, vel comutans per illam absentem habeat illam in loco solutionis saltem virtualiter, & sub credito, ita ut sciat, vel certe probabiliter credat, quod trader eam is ad quem destinatur literæ. Requiritur

quiritur etiam, ut uere uelit absentem emere, vel cum illa commutare alioquin esset facta emptio. Et si notabiliter emit minoris, quàm communi æstimatione, propter illam absentiam etiâ detracto, quo minoris ualeat propter absentiam, peccat mortaliter, & tenetur ad restitutionem. n. 297.

Ex his ibi dictis soluit Auctor omnes si bi propositas difficultates, & in consil. r. de usu. li. 3. tractat, quod cambium de vno ad eundem locum cum auctario est illicitum. n. 1. quod factum per literas quatuor concurrentibus. ualeat. nu. 6. quod cambium fictum, vel ultra primas nundinas, uel uia depositi Bulla Pij V. damnatur. num. 8. Quod campfores possunt creditores, & debitores fieri diuerso respectu. nu. 10. Quod cambiū per minutum ciuiler est licitum. consil. 8. de emp. & uendit. li. 3. nu. 1. Quod campfores, & alij mercatorum famuli si non ob sint, eorum pecunijs uti possunt. nu. 4. Qui cambiorum materiam diffuse desiderat, uideat prædictū. Com. de camb. tom. 4. opus.

Canon.

Præsupponit Auctor, quod hoc uerbum canon græcū est idem significans, quod regula unde canonicus. i. regularis. de quo infra suis locis.

Canon Missæ incipit post Sanctus, à te igitur clementia. Fel. c. à uobis. de except. & magna pars illius dicit ante quàm perueniatur ad uerba, consecratoria. Qui ubi est inceptus etiâ ex ingressu excommunicati est finiendus. Conc. Vien. elem. grauis. de sen. excomm. & gl. ibi. Sed intellige ubi est iam peruentum ad consecrationem, quod etiam Arch. & uerque Card. in c. sicut Apostoli. 2. q. 3. asserunt. Et confirmatur ex eo, quod Innoc. in c. nuper. de sen. excomm. ex quo desumpta fuit hæc limitatio, non loquitur de illo, qui canonem incepit, sed qui communionem inchoauit. De orat. ca. 16. num. 60. to. 2.

Canones de iurisdictione ordinaria imponentes omnem ordinariam includunt quocunque iure iusto quæsitam, quia illa est proprie ordinaria. Ver. iurisdictione. Consil. 2.

de foro competen. numer. 1. lib. 2.

Canones noui recepti, & non abrogati necessario obseruandi sunt. ¶ Consil. r. de const. num. 42. lib. 1.

Canon generaliter conceptus, generaliter est intelligendus. c. si Romanæ. d. 19. & l. de precio. ff. de pub. in rem actio. Etiam si maior ratio suadeat, ut includat magis vnâ speciem, quàm aliam, l. j. §. quod vnū. ff. de aleæ lusu, & aleat. Com. c. in loco benedictionis 5. q. 4. de silen. in diu. off. nu. 3. to. 1.

Canon qui non est odiosus ob similitudinem rationis de vno casu ad alium extenditur. l. non possunt. ff. de leg. & ca. dudum. de elect. Ibid.

Canon est correctorius, & exorbitans à iure regulari extenditur ad aliū casum, ad quæ ratio in ea expressa extenditur. l. ij. soli. & ibi Bal. C. de reuoc. don. saltem quando illa continet causam finalem. Ibid. n. 4.

Canones poenitentiales esse multos omnes præsupponunt, quod taxant poenitentias imponendam, quibusdam criminibus. At. Hofst. in summ. tit. de poen. & remis. §. quæ poena eos colligit ut sint. 47. Com. c. quem poenitet. de poen. d. 5. nu. 3.

Necessario discendi sunt à confessoribus. cap. quæ ipsis. distinct. 38. cap. falsa. de poenit. dist. 5. num. 3.

Non quod oporteat secundum illos imponere poenitentias in foro conscientie, sed quia illis doceri possunt, quæ poenitentia qualitas cui peccato magis conueniat. nu. 18.

Potest. n. confessorius poenam in illis taxatas diminueri cū poenitentia maioris fori sint arbitraria. c. mensuram. dist. 120. et. Com. d. c. quem poenitet. nu. 7.

Inter canones non abrogatos nulla est contrarietas, iuxta proœmium Gregorianum non sunt tamen accipiendi, ut sacra scriptura quicquid legatur in capit. in canonicis. distinct. 19. quoniam fragmentum illud desumpsit Gratianus apud Augustinum de Doctr. Christiana. lib. 1. cap. 8. Rel. et. c. nouit. de iud. nor. 3. nu. 44. to. 3.

Canones, & Doctorum sententias appellare errores Canonistarum temerarium est, & Lutheri doctrina. ¶ Com. de plural. benef. num. 8.

Canonicus.

Canonicorū genus duplex est, alterū quod seculariū, qui simul uiuunt ex ecclesie patrimonio, & habent, seu possunt habere patrimonialia bona separata. De quib. e. quidam. de vit. & hone. cle.

Alterū regulariū, qui separata patrimonialia habere non possunt. Primi appellantur simpliciter canonici, quasi vno modo. Secundò regulares, quasi duplici modo, & obligatione vitæ canonicali astricti. Com. 1. de regul. num. 4.

Canonicus simplex p̄ simoniā prouisus ignorante se, & denuo creatus debet vltimū locū obtinere, quia canonicatus vere vacabat. Cōf. 61. de sim. nu. 4. Suū beneficiū est simplex, ideo non est in dignitate cōstitutus. c. statutum. de rescrip. lib. 6. Ibi. nu. 6. & cōf. 45. de præben. lib. 3.

Absens ob necessitatē ecclesie censetur residere, valetq. consuetudo, q̄ habeat distributiones quotidianas. c. cū non deceat. de elect. li. 6. Arch. communiter recep. in c. 1. de cle. non resid. li. 6. Inseruiedo suo prælato fructus sui canonicatus, non autem distributiones percipere p̄t. c. ad audientia. de cle. non resi. Panor. c. de cætero. eor. ti. ne que illi consuetudo potest prodesse. cap. 1. de cle. non resid. lib. 6. Neque remissio collegatum s̄ltē præcedens amissionē sufficit. Conc. Trid. sess. 24. c. 12. de re for.

Extra chorū horas recitantes nō satisfaciunt. c. Ioannes. de testam. l. si quis ad de clym. Jun. C. de epil. & cle. gl. celebr. ca. si pater. de testa. li. 6. Tenentur omnes in choro psallere, & recitare collegialiter. ca. 1. de celeb. miss. Concil. Colon. titul. de Metrop. eccl. c. 1. Conc. Trid. ubi supra. Cōf. 14. de celeb. miss. lib. 3.

Canonicorum de superfluo maior pars in necessitate ecclesie debent censurari. Innocen. cap. fin. de his quæ sunt à maior. par. cap. de redim. eccl. Mon. 50. numer. 8. & Mon. 61. num. 1.

Canonicus nesciens cantum etiam diebus deputatis, cappam sumere non debet. de orat. c. 18. num. 90.

Canonici regulares non sibi sumpserūt

hoc nomen, sed œcumena Conc. & Pont. Max. sic eos appellarunt. ca. mandamus. 19. quæst. 3. & in Rubr. de statu monachor. & multis locis sacrorū canonū, id est. manifestū. Quare nullū est vitium battalogie siue superflue repetitionis in nomine, neque vlla arrogancia in professione, neque vlla ignorantia græci sermonis, vt Ludouic. Viues super cap. 15. lib. 3. de ciuit. Dei eos videtur annotare. Quod in causa fuisse obiecta monstrat Couaruu. in clem. 1. de homi. 1. part. & post illum Ioann. de Nigraualla. Augul. Ticin. Ioan. Trull. li. 1. c. 7. de or. can. Regul. Com. 1. de regul.

Ordo illorum multum differt ab ordine monachorū, & quia laxior, & quia celsior est. c. quod Dei timorem. de statu monach. c. mandamus. 19. q. 3. Com. 4. de reg. nu. 1. Quare canonici regulares præcedūt monachos benedictinos, quādo conuentualiter, & capitulariter concurrēt cū illis, capitulariter, & collegialiter concurrēt ex Bulla Pij 4. relata d. com. 4. de reg. nu. 1. Cōf. 1. de maio. & obed. nu. 13.

Illis etiam inest per se clericatus, monachis autem per accidens. c. clericatus. 16. q. 1. Thom. 2. 2. q. 89. Quare neque veniunt appellatione Monachorū, dicti Com. 4. de Regular.

Non possunt transire ad ordinem Monachorū. c. mandamus. 19. q. 3. quia illorum status est altior, licet istorum sit strictior quia similiter eorū finis ministratio est contemplatio publica. Tho. ubi sup. qui finis prius, & magis consideratur, quā am arctitudo. Ibi. nu. 3. & 4.

Possunt hodie transire ad Monachos, qui eadem ministeria tractant, quæ ipsi canonici tractant. Tho. & Card. Turrecrema. id asserentib. Ibi. nu. 2.

Illorum regula videtur laxissima oīum. iux. c. quod Dei timorem. De statu monach. Com. 3. de reg. nu. 22. Quatenus tales ipsi sunt clerici, monachi vero non, & id eorū reg. est reg. clericorum, ut uidere est apud Augustinum relatum à Gratiano. capitul. quando. dis. 86. & ita definiuit Pius 4. in Bulla, super præcedentia eorum. Com. 3. n. Illis non uetatur vsus carniū, qui Monachis prohibetur.

Ca.

Canonicus regularis beneficiū seculare habere non potest de iure cōi absque sedis Apost. dispensatione. c. ut possessiones. de reb. eccl. non alienan. c. cum de beneficio. de præben. Conc. Trid. c. 10. de refor. sess. 14. Cald. & Panor. communiter recepti in c. quod Dei de statu monach. Cōf. 9. de præben. nu. 1. & 5. li. 3.

Nequit esset patrinus, quia idē de illis est dicendum, ac de monachis. iux. ca. non liceat. dis. 4. c. 2. de postul. & per ibi notata à Panor. communiter recepto. cōf. 6. de statu monach. lib. 3.

Canonici regulares possunt habere priuatas domos, seu domunculas ext. claustra in quib. accedant cognati, & alij ad uisendum. Vide de his Com. 3. de reg. n. 35.

Non incurrunt excommunicationem. elem. ne in agro. S. quia vero. de statu monach. habentes armā inter claustra. gl. 3. recepta. Ibi. Manu. c. 77. nu. 139.

Non possunt cogi transire de vno monasterio ad aliud eiusdē Prouincię secundum ordinem Conc. Trid. cap. 8. de regul. sess. 25. iuxta formam Conc. generalis. c. 1. de statu monach. c. in singulis. quia dispositio eiusdem cap. non se extendit ad hoc. Com. 4. num. 22.

Idq. intelligitur de illis, q̄ non faciunt vnū corpus, neque habent vnū generalem, qui sit caput illius. Sed singula eorum monasteria subsunt episcopis, vel etiam Papæ immediatē. Secus autem si sunt vnum corpus. prioris generis sunt. omnes regulares Castellæ Nauarræ, Arragonæ. Posterioris regulares Italię, & bona pars Lusitanię. Ib.

Horum officium præstat officio curatorum, quia pertinet ad uitam contemplatiuā. Cōf. 5. de cle. non resi. nu. 5. li. 3.

Cantare.

Cantare debēt primiores in choro, quia præstantia dignitatis non excusat à cātu, immo magis obligat. Conc. Basl. sess. 21. & nobilitas parum hēt momēti ab excusādo quēmp̄iā ab his exercitijs spiritualib. & multa iura id insinuant. c. nos qui. d. 40. & c. vtilissimus. 1. q. 1. de orat. c. 2. nu. 41.

Cātare alternatim in choro instituit Damasus Summ. Pontifex. Verb. Damas.

Cantando non canunt, neq. recitant coram Deo, immo peccant, qui in principio habentes propositū occupādi se in horis: postea illū mutant. Palu. 4. d. 15. q. 5. Adria. quol. 8. Caiet. Verb. Hora. S. 3. Maior. 4. dis. 12. de orat. c. 14. nu. 10.

Cantando, qui cerimonias nepharias faciunt, ita vt aliorum mentes distrahāt peccant. cap. 16. nu. 25.

Cantantes ita male, vt risum moueant notabiliter, perturbationem, & fastidium alijs ingerentes peccant. nu. 30.

Quare tenentur discere cantum, prout expedit suo officio, neque illos excusat iuuenilis, uel senilis ætas, quia nulla ætas se- ra est ad discendum. I. apud Iulianum. ff. de fideicom. Ibid.

Cantantes contrapunctum, & nesciētes vt vocis suauitatē ostentent puocantes risum, & c. peccant. Ibi. nu. 31. Debent. n. esse modesti, deuoti, bene cōpositi. n. 41. Debēt semper attendere ad illud Apost. Hebr. 2. relatum in c. cantantes. d. 92. Cantantes, & psallentes in cordibus uestris Domino. ca. 18. nūm. 3.

Cantare prophana, & benedicere scomatis in diuinis malū est. Conc. Basl. sess. 21. neque excusat intentio pia celebrandi festi, licet id peccatum extenuet. Caiet. 2. 2. q. 91. ar. 1. de orat. c. 16. nu. 42.

Cantantes multa peccata committūt ob multos defectus, quos habent intentionis, modi, gestus. nu. 36.

Cantus.

Cantus, vt sit licitus in diuinis officijs duo sunt necessaria, alterum ne fiat ob delectationem aliorum uel sui. Alterū, vt adsit opinio; q̄ magis officium sic Deo placeat. vt recte probauit Caieta. 2. 2. q. 91. ar. 1. potest tamen sequi delectatio secundario. de orat. cap. 16. nūm. 34. & cap. inter verba. num. 280.

Si fiat cum contrapuncto non est illicitus, nec prohibitus, vt dicitur in extrauag. 1. Ioan. 22. Si fiat sicut fit in capella Papæ.

E 2 Et

Et hoc magis licet, quam graue. numer. 45. Permissus, & institutus fuit ad augendam, & excitandam deuotionem propriam, vel alienam, vt patet in d. extraua. de uit. & honest. Thom. 2. 2. q. 9. r. ar. 2. Et quia catus organicus cum generaliter impediatur ne verba audiantur, & consequenter deuotione tollitur, ideo abusus illorum tollendus est. 1. legitima inutiliter. ff. de adimen. capitul. ad nostram. de appellatio. ¶ Ibid. num. 3. 2. Ideo talis cantus organicus fuit vetitus per Ioan. 22.

Non debet quidem praferri cantus conuentioni. nu. 39. male tamen ab haereticis nostri temporis fuit sublatus ob defectus eorum, qui in illo peccant, quia multi sunt, qui legitime eo vtuntur, & deuotione prouocant. ¶ Ibid. nu. 40.

Cantus est prouocatio ad magis, & melius orationi attendendum, vt patet Matr. 16. & in dicta extrauag. August. lib. 9. confess. Thom. vbi supra. Vuald. lib. de sacramen. ca. 17. quia vt ait Augustinus affectus nostri magis mouentur varietate uocum, & cantuum, quam veriformitate. De orat. cap. 17. num. 30.

Cantum diuersitas laudabilis est, quia fouet, & renouat attentionem, sicut cibaria diuersa, & citant appetitum. Quare vt officium dicatur diuersa voce ordinarij Ambr. & Greg. Rationali. 5. Io. Cass. lib. 3. de inst. coenob. c. 1. Ibid. n. 43.

Cappa.

Cappam non sumat canonicus ignorans eam, etiam diebus sibi deputatis. De orat. c. 18. nu. 90.

Cappam non sumunt dignitatem habentes praeterquam in Missis, qui diebus Iouis in honore S. Mariae celebrantur. Ibid. nu. 95. loquitur de Can. Conimbricensis ecclesiae.

Capellania.

Capellania collatiua obligatur ad recitandum, quia est beneficium ecclesiasticum. Est autem talis illa,

quae auctoritate Apostolica, aut ordinarij instituta est, vt sit ius spirituale, consequenter est perpetua in se saltem ad habentem, nec refert, an dari debeat per meritum collatione, electionem, confirmationem, praesentationem, an institutionem iux. Cald. ca. si. de iur. patr. Tales autem non sunt instituta a solis testatoribus, citra auctoritatem Papalem, aut Episcopalem. Et ideo non obligant ad horas suos possessores. de orat. c. 20. n. 17. conf. 5. de praeb. nu. 1. praesertim si eius Capellanus est ad nutum amouibilis.

Capellaniae, seu altararia duo sub vno testamento non sunt beneficia incompatibilia, quia vnum non sufficit ad sustentationem capellaniae, & quia sunt diffinita, licet simili nomine appellentur. ¶ Conf. 35. de praeb.

Capellania beneficio curato vnire potest episcopus. c. sicut vnire. de concess. praebend. Conc. Trid. ca. 8. de reform. Sess. 21. Conf. 37. eo. titu.

Capellania perpetua potest reddi ab episcopo temporalis de consensu patroni. Conf. 6. de off. iud. ord.

Capellanus.

Capellanus putans se teneri obligatum ad quotidie celebrandum, non propterea tenetur id facere, quia ad id non cogit testator, & licet ille disponderet non teneretur. c. significatum. de praeb. Conf. 7. de praebend. num. 3.

Capellanus triremium si aliam exemptus non est visitari potest ab episcopo, qui potest de illo cognoscere, ac de alijs curatoribus seruando unicuique sua priuilegia. Conf. 1. de offic. vic. & c. fina. de foro comper. cap. 1. de priuileg.

Capellanus in ecclesia Conquillincensi nemo potest esse, & Thesaurarius, aut succensor simul. De orat. c. 18. nu. 95.

Capitulum.

Capitulum aliud est ab his, qui de Capitulo sunt. c. eam te. de rescript. ubi id late Fel. exornat. ¶ Conf. 49. de praebend. conf. 7. de off. iud. ord.

Non

Non mutatur propter mutationem singulorum de illo. conf. 1. de Deci. li. 5.

Sede vacante de Vicariatu pacificens simoniam committit, licet non incurrat excoicationem, quia Vicariatus non est beneficium, neque ordo. Est tamen res spiritualis. ca. 1. & 2. Ne praesertim vices suas, &c. conf. 2. eo. ti.

Capitulum sede vacante, an instituere possit praebendam poenitentiale est multum dubium, & pro diuersitate respondentium augetur difficultas. ¶ Conf. 70. de praeb.

Conferre potest tantum beneficia ad sui, & episcopi collationem spectantia. Ib.

Succedit episcopo in his, quae sunt iurisdictionis uoluntariae secundum Panor. ca. cum olim. de maio. cui accedit Fran. Paul. in tract. de off. c. sede uacante. c. 7. 1. par. & melius c. 1. 7. p. Feder. Senens. conf. 40. Exceptuarias debet casus expressi, vt resolutio Papae. in dict. tractat. cap. 2. conf. 31. de temp. ordin. num. 2.

Olim absolute dimissorias dabat. capitulum nullus. §. episcopi. libr. sexto. Nunc obstat Concilium Tridentinum sess. 7. c. 10. de reform. Ibid. num. 1.

Capitulum in quod conueniunt omnes fructus canonicatus consistentes in distributionibus, & grossa, tenetur soluere pensionem alicui super eisdem renouatam, iuxta sententiam quorundam grauisimorum doctorum. Sed forte contrarium est verius ob quasdam rationes. ¶ Conf. 68. de praebend.

Non quaerit distributiones interesse tantum, sed singuli de capitulo pro numero eorum. de cler. non resident. li. 6.

Nec tenetur soluere pensionem constitutam alicui super fructibus, & distributionibus alicuius Canonici si ille possidet illos, & non inferuit, neque illo mortuo, vel non possidenti. argument. a simili, vel eadem ratione. capit. dudum. el secundo. de electio.

Vocem communicare non potest illam non habentibus, aliquo discrepante. gl. communiter recep. c. quia propter. de elec. conf. 1. de consuetud.

Cum illegitimis dispensare potest sede vacante, quia hoc iurisdictionis est ordinariae. Conf. 29. de praeb.

Capitulum Cathedralis ecclesiae, vt tale Abbatem vnius Monasterij praecedat. Conf. 4. de Maior. nu. 4. li. 1.

Et si literas dimissorias sede vacante ex Conc. Trid. dare non possit, attamen si testimonium idoneitatis dat, non suspenditur. ¶ Conf. 19. de temp. or. li. 1.

Capitulum collegiate ecclesiae primus praelatus dicitur, & iurisdictionem habet. Panor. in c. cum ab ecclesiarum. de of. ord. facit c. statutum. de elec. li. 6. conf. 4. de maior. & obe. num. 3.

Capitulum Carthusianum. ver. Carthusia.

Capitulum, & singuli de illo sunt ciues ciuitatis, vbi est ecclesia. Bart. communiter recep. l. 1. ad municipal. conf. 1. de consecr. eccle. num. 3. lib. 3.

Cardinalis.

Cardinalis legatus. Verbo Legatus Cardinalis non est inhabilis ad beneficia saltem simplicia. Panorm. ca. ecclesia nostra. num. 2. de elect. conf. 3. de concess. praebend.

Non ligantur aliqua poena vniuersaliter omnibus imposita, nisi expresse includantur. Io. Monach. in gl. extra. u. Bonifa. 8. quem Ioan. And. & Fran. sequuntur. Com. de datis & promiss.

Non ligantur per Regul. Cancell. odiosam. Anch. conf. 296. quem sequuntur Fel. c. in eis. de haeret. & Gomez. qui alios citat in Regul. de idiomate. quaestio. 3. & in prohem. q. 4. Ibid.

Ligantur per prohibitionem eorum, quae naturaliter mala sunt, quia haec etiam Papa ligant. cap. sunt quidam. 25. quaest. 1. omnium enim subiiciuntur legi naturae. Thom. 2. 2. q. 92. ar. fin. Ibid.

Cardinales ligantur per illos canones generales. c. In nomine Domini. 23. dif. c. si quis pecunia. 79. d. c. si quis suadente. 17. q. 4. c. omnis utriusque. de poe. & remis. in quibus tamen non exprimentur ipsi. Ibid.

Comprehenduntur sub lege generali Poenae fauorabili, & poenali prohibete illa, quae de se sunt mala, qualia sunt, quae continentur canon. supradictis, licet sub regul. odiosis,

Cancel. disponentib. de his, quæ per se nõ sunt mala minime comprehendatur ex stylo, & consuetudine Curie potius, quam iure. Gomef. in procem. Reg. q. 4. Et secundum Panorm. in ca. ecclesia. el. 2. de elect. comprehenduntur sub illa generali lege cap. de multa. de præben. Et ratio est, quia extrava. execrabilis. eod. ti. eos eximit, per quod significatur alias comprehensum iri.

Ad cognoscendum igitur quando includantur, aut non in aliqua lege pœnali, attē dēda est doctrina ipsius legis, & præcipue an, quæ prohibentur sint ex se prohibita, an vero non, an extantur, vel non extantur. Vide Com. super Bulla Greg. 13. de dat. & promif. n. 16. per tot. to. 3.

Cardinales sunt clerici, & ita simpliciter appellantur. ca. Constantinus. dist. 96. Ibid. Et præcipue, quia Cardinalatus est beneficium ecclesiasticum. definitio enim beneficij illi conuenit, quod & apparet per ca. 2. de cle. non resid. & gl. Ibid. & clarius exprimit Panorm. c. bona el. 2. de postul. præl. & in c. ecclesia vestra. de elect. Et expresse determinant Modern. in tract. de benef. p. 1. q. 2. Tract. de red. eccl. q. 1. Na. 39.

Sunt patricij scripti in diademate principis, & pars corporis eius. Com. de dat. & promif. nu. 16. to. 3.

Illis creditur, quo ad sibi commissa per Papam. c. Nobilissimus. dist. 97. Bald. l. i. i. i. i. rando. C. de testib. relatus à Fel. c. sicut. de sent. excomm. Confi. 1. 1. de testam. li. 3.

Etiā in præiudicium tertij tribus concurrentib. q. testetur de commissis à Papa, q. sint solita concedi, quod non vergat directe in præiudicium aliorum, sed tantū mediate, & consequenter. Ibi.

Carcer.

Carcere detentus etiam iuste potest fugere, licet inde aliquod damnum per accidens custodib. euentur si sit, modo eis non inferatur vis, etiam rumpendo vincula ligando, &c. Caietan. 2. 2. q. 69. art. 4. ad 1. 2. 3. & 4.

Fallit quando reus ad carcerem est iuste damnatus, quare si aufugit tenetur redire,

quod D. Thom. & communis affirmat. Secundo fallit in religioso à suo prælato in carcerem sui monasterij coniecto, quia nõ potest iure fugere, etiam ante condemnationem ex eo, quia nõ potest exire à monasterio sine iusta licentia, & tenetur in ea parte in qua prælatus iuste præcipere eum manere. arg. c. quorundam, & ca. si religiosus. de elect. li. 6. Secus est, quando iniuste est damnatus quilibet, vel iuste quidē sed iniuste tractatur, dum custos subtrahit illi, quæ necessaria sunt. C6. 4. de reg. n. 6.

Carceri non facile emancipandi sunt omnes, & præsertim honorati, & de fuga non suspecti, donec iustam informationē iudices de homine habeant. Com. in Rub. de iudic. nu. 83. to. 3.

Carcere detento debentur distributiones quotidianæ, quia caret culpa de non interessendo diuinis, cum sit factus impotens, & nemo obligatur ad impossibile. Reg. nemo. de reg. iu. li. 6. Et est constitutus in necessitate corporali, vt à diuinis absit. Et vis illata excusat, quem à faciēdo illud, quod alioquin facere teneretur. c. quonia. 28. dist. confi. 9. de cler. non resid. nu. 3. Casus est de illo, qui erat suspectus de crimine, sed se purgavit, & fuit absolutus, maior difficultas est de illo, qui iuste in carcerem coniectus est, atque damnatus, de quo nihil Author meminit.

Character.

Character ordinis non impeditur, nisi ob defectum sexus, atque baptismi. Thom. communiter recep. 4. di. 25. q. 2. ar. 6. Confi. 7. de temp. ord. li. 1.

Characterem vocat signum. August. relatus in c. quod quidam. 1. q. 1. §. sed forte. Et imprimitur in anima. Thom. 3. p. q. 63. ar. j. Et est potestas spiritalis passiva, necessaria ad recipiendum cultum diuinum non naturalis, & indelebilis. c. licite. 23. q. 7. per quem Christiani dicuntur genus electum, gens sancta, &c. sine quo nemo est habilis ad suscipiēda alia sacramenta, & loquitur præcipue de caractere baptismi. Relect. c. nouit. de iud. Not. 6. n. 8. to. 3.

Cha-

Character Episcopi, vel psalmista, non imprimitur licet fiat benedictio, & deputatio consecratiua, quæ non potest repeti, nec tolli, nisi modis iure expressis. ¶ Confi. 30. de temp. or. li. 1.

Charitas.

Charitas maxima, est omnium virtutum non solum moralium, sed & Theol. 1. Cor. 13. ca. charitas. dist. 2. de poenit. Thom. 2. 2. q. 24. Com. c. non potest. de poenitent. distinct. 1.

Forma, & perfectio omnium virtutum, sicut anima corporis: ordinat enim actus il larum ad vltimum finem. Com. d. ca. charitas. de poen. dist. 2.

Radix omnium bonorum, sed hoc verbū distribuitur pro generib. singulorum, non pro singulis generum, & verbum bonorum sumitur pro donis soli Deo gratis, & placitis. Com. c. quia radix. de poen. d. 2.

Charitas est donum supernaturaliter infusum à Deo rationali creaturæ, quo homo diligit Deum super omnia, & proximū sicut seipsum. Quæ quidem definitio ad lō gum probatur ab Auhore, qui ostendit illam esse optimam. Estque accidens, & qualitas inhærens animæ. 2. 2. q. 23. ar. 2. habitus, & virtus spiritalis, vt ibi demonstrat. ar. 3. Com. c. charitas. d. 2.

Est donum, sed non de numero illorum septem, de quibus Esa. c. 2. Thom. 1. 2. q. 68. arti. 1. defensus. à Caie. ibi contra Scotum in 3. distinct. 34.

Est habitus non virtute naturali quæsitus, sed supernaturaliter infusus à Deo, estque Dei amicitia, omni inquinamento extranea, quia in nullum peccatum, quantumlibet leue inclinat. c. cum renunciatur. 31. q. 1. & 2. 2. q. 24. ar. si. licet secū compatiatur venialia. Ibid. ar. 2. d. c. charitas.

Charitatis tanta est necessitas, vt sine illa impossibilis sit hominum salus, quare nisi illam habitualiter habeant, neque infantes per baptismum saluantur, neque sine illius infusione remittuntur peccata. ¶ Com. c. vlt. de poen. d. 7.

In illa consistit tota Christiana perfe-

ctio, vt probat d. c. ch aritas. & yterque Th. 2. 2. q. 184. ar. 1. & opusc. 18. quia coniūgit vltimo fini. f. Deo. Com. 1. de reg. n. 9.

Charitas quædam est patriæ, quæ dā viç. Et hæc est duplex. Incipientium, proficientium, & perfectorum. Colligitur ista diuisio ex dictis hinc inde. Secunda est d. Tho. 2. 2. q. 24. Et ratio est, quia studiū habentis charitatem est primo à peccato recedere, deinde in bono proficere, & tertio Deo inhærerere. Com. c. hæc quis. ead.

Charitas patriæ maxima est, non est aut seraphica simpliciter loquendo, quia charitas animæ Christi longissime seraphicæ præcedit, & excedit. Immo, & charitas B. Virgin. cum sit illa propinquissima Christo, q. est principium gratiæ, & charitatis. est supra omnem charitatem angelicam constituta. Com. c. quia radix. dist. 2. Sola perfecta quo ad obiectum, quod est ipse Deus infinite diligibilis, & à se solo. Quo ad diligentem, qui totum seipsum in Deū fert. Com. c. charitas el. 5. d. 2.

Charitas viæ, vel est gratia, vel est ab ea omnino inseparabilis, vt tradunt cõiter D. Th. 2. 2. q. 110. ar. 3. Sco. 2. d. 26.

Non est poenæ, vt male vocatur à gloss. c. non potest. de poen. d. 1. Sed est maxima gratia. Est. n. venia, vel saltem, qua venia fit, & causa saltem formalis remissionis culpæ, & à Deo supernaturaliter, & immediate datur peccatori merenti eam saltem de congruo. 1. 2. q. 114. ar. 5. Com. eiusdem ca. non potest.

Et cum sit donum creatum non est ipsemet Spiritus sanctus, vt asseruit Magist. Senten. d. 27. Immo hoc dicere est hæreticum per Conc. Trid. Sess. 6. can. 2. licet tpe Magist. non esset contra fidē. C6. c. vnctio. d. 2.

Charitas semper, aut deficit, aut proficit quare falsum est dictum. glo. 2. c. sicut seta. de poen. d. 2. quæ ait illam posse decrescere. Com. illius cap.

Diminui. n. non potest, vt probat D. Th. 2. 2. q. 24. ar. 10. quare appellatur lampas ignis Cam. 8. qui vel crescit, vel extinguitur, sic charitas licet in totum possit tolli, & corrumpi, diminutionem tamen nõ patitur, & propterea dicitur à Prosp. lib. 3. de vita contempl. ca. 13. Corruptionis nescia.

E 4 Ec

Et nullo vitio mutabilitatis obnoxia. Quod pro tanto etiam valet, quia cum sit accidens de subiecto in subiectum transmigrare non potest, ut & Philosophus, & D. Th. 3. p. q. 62. ar. 3. ad 2. affirmat. ¶ Com. ca. charitas. d. 2. Charitas semel acquisita amitti potest, quia sumus uiatores. Et qui contrarium fatetur haereticus est, per Conc. Trid. sess. 6. cap. 13. & cano. 22. & 23. de iustificatione. Cur autem amitti possit explicat D. Thom. 2. 2. q. 24. ar. 2. Com. in princ. glos. de poen. d. 2. verbo Amor.

Augumentum tamen recipere potest secundum omnes in 1. sent. d. 17. Tho. 2. 2. q. 24. ar. 4. & Conc. Trid. vocauit hereticum, dicentem contrarium sess. 6. can. 24.

Non augetur per omnem actum, ut credit Thom. Ricard. & multi alij dicta distin. Sed contra, ut sentit Maior. in q. 14. Augetur uero per additionem gradus ad gradum, ut sentit Maior. q. 18. & non ut credit Thom. mista. 1. 2. q. 5. 2. artic. 2. Sed alio modo secundum Parisienses. dicta distinctio. quaest. 18. per maiorem radicationem in subiectum, sicut & alij habitus. Conueniunt autem omnes simul, quod potest augeri in infinitum Phil. 3. Sequitur autem si quomodo comprehendam brauium supernae uocationis. &c. cle. ad nostram. de haer. dum iudicat haereticos illos, qui dicunt posse quem in uita praesenti tantum, ac talem perfectionis gradum acquirere, quod reddatur impeccabilis, & amplius in gratia proficere non ualeat. Com. dicti cap. charitas.

Charitas ipsa perfecta esse potest, primo actualiter, quando homo studium suum declinat ad uacandum Deo, & rebus diuinis praetermissis alijs, nisi quantum necessitas patitur & haec non est omnibus. Secundo habitualiter quando scilicet homo nihil cupit, quod diuinae dilectioni sit contrarium. Et haec est communis. c. charitas. el. 5. d. 2.

Charitatis actus praecipuus est dilectio, quia iuxta D. Thom. 2. 2. q. 23. ar. propter dilectionem quam producit, est quaedam amicitia hominis cum Deo. Quare magis facit amare, quam amari. Ibi. q. 27. facit diligere Deum propter se tantum, & iuuat ad resistendum peccato. Com. c. charitas. el. 1. ead. dist.

Cuius ordo magis est diligere Deum, quam

se, & se plus, quam proximum, & proximum quo ad salutem animae magis, quam corporis, quia est capax beatitudinis per reditum animae autem per se. plus meliores, quam conuentiones simpliciter, licet contra aliquo respectu, ut puta ad prouidendum illis de necessarijs. 2. 2. q. 25. art. 8. plus patrem, quam filium secundum Ambrosium. c. 1. dist. 30. quo ad effectum honorandi: contra uero quo ad effectum prouisionis, praeterquam in articulo necessitatis. Tho. Ibi. ar. 9. plus patrem, quam matrem. Ibi. ar. 10. plus parentes, quam uxorem, quo ad obiectum, non quo ad intentionem. Qui ordo duraturus est in uita beata, ubi Deus super omnia diligitur. ubi sup. §. diligere.

Charitatem ueram, qui non habet nihil illi ad uitam aeternam prodesse potest. ca. nihil. de consec. dist. 5. Rub. de iud. n. 63. to. 3.

Charitatis legem qui uiolat peccat. Manual. c. 24. num. 20.

Charitatis lex de amando Deo, & proximo, multis modis determinatur, & declaratur legibus humanis, & diuinis posituis, quia propter illam uiam praecipua decalogi data sunt. Th. 2. 2. q. 44. ar. 1. ad 3. & q. 26. p. 13. art. de red. eccl. q. 2. Mon. 27. ar. 3.

Charitatis legi, qui ad aliquid obligatus est, potest ad id copelli, quoties aequitas id suadet. Ibi. q. 2. Mon. 6. n. 1. ver. aequitas.

Castitas.

Castitas est baltheus Sacerdotum, sine qua neque sanctus esse potest, cum debeat, neque ullus praeterca Deum uidere. Matth. 5. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum uidebunt. Hanc enim intellexit Apostolus. Hebr. 2. per sanctorum testimonium secundum S. Thom. Ibi. dem & D. Hieronymum. lib. primo. contra Iouinianum. relatus in cap. haec solum. 35. quaestio. 5. & Authen. Quomodo oporteat Episcopos. §. Nihil. col. 3. Nihil sic in sacris ordinibus, quam cum castitate uiuentes. ca. nuptiae. 32. q. 1. Nuptiae terram replent uirginitas Paradisum. Et Authen. de lenonibus. S. sancimus. Castitas sola Deo cum fiducia potius est hominum animas praesentare, idque ita est intelligendum, quod castitas legitime ob Deum

Carthusianus.

Deum seruata est tantae potentiae, quod nulli, uel rari sunt, uel erunt, quibus eam habentibus non infinitae uirtutes ad salutem necessariae.

Est multum difficilis ad seruandum coniugatis maxime absentibus ab uxoribus, quia concupiscentiam libidinis plurimum auget experientia, & frequentia. Ioan. Carthusianus. lib. 10. de Institutio. monach. Thom. 2. 2. quaest. 35. artic. 4. Est tamen necessaria, & coelestibus, & coniugatis adeo, ut ob illius incuriam, atque carentiam totus mundus periclitatur. ¶ Com. c. qui sanctus. de poe. d. 1. per totum. to. 1.

Castitas uirginalis seruari melius potest, quam uidualis, & haec magis, quam coniugatis absente diu coniuge. ¶ Manual. cap. 23. num. 113. tom. 2.

Castitatem parit abstinentia, & sobrietas. cap. fin. de iniur. & facultas relinquenda sibi de insumendis. ¶ Consil. 3. de regular. numer. 36. ¶ Et Manual. capituli 17. numer. 195.

Castitatem tenetur seruare ille, qui dicit: Seruam tibi Domine intelligendo de continentia. ¶ Consil. 8. de uoto. n. 2.

Castitatem seruare non cogitur, qui illam non nouit. ¶ Consil. 64. de Regular. num. sexto.

Qui illam habet multas Deo gratias reddere debet, & rogare pro perseverantia. ¶ De orat. ca. 19. num. 6. tom. 2.

Carnis vitio diu, qui dediti sunt, difficile resurgunt, non tamen id impossibile est, ut illorum quidam opinantur. ¶ Com. de Iubil. Not. 17. n. 13.

Carnibus humanis, uel ossibus in extrema necessitate uesci, uel an illis Medici uti possint in medicaminibus maxima est difficultas, cum certum sit nunquam licere occidere ad comedendum etiam data extrema necessitate. Quare id Pontificis summi declaratione, ac dispensatione indiget. ¶ Consil. 2. de fortileg. per totum. lib. 5.

Carnium usus, nullo casu permittitur apud Carthusianos. ¶ Consil. decimo. de Regular. num. 2.

Carthusiam ingredi, & profiteri omnibus regularibus licet extraneis. ¶ viam. de regul. Quod Carthusianus possit transire ad alios, non est tex. qui id probet licet Siluest. verb. Religio. 4. quaest. 6. affirmet fuisse de terminatu Parisijs posse illos transire ad praedicatorum seruantes ad unquam regulam suam. ¶ Consi. 68. de Regul. nu. 2. lib. 3.

Carthusiana Religio strictior est omnibus alijs, quia nullo casu permittitur usus carni. maximum onus est eius silentii. Et ferè intolerabile, quare Baptista Mantuanus aeterna illa silentia appellat, & cum homo animal sit natura sociabile, illi contra naturam sunt insociabiles. Eorumque clausura est carcer perpetuus. ¶ Consil. 10. de Regul. num. 2.

Carthusiani debent superflua communitati restituere. ¶ Consil. 7. eodem tit. nu. 6. Remissione praelati a reuelandis appropriatis non excusantur, quia ad id statutum eos ligat. Ibi. num. 32.

Absoluti per Bullam cruciate remanent obligati ad reuelandum Priori, quia absolutio non tollit illam obligationem. n. 35. Intra claustra de gentes relinquere non possunt, nisi de licentia praelati. n. 47. Vicario Prioris denunciata amplius denunciare non tenentur. c. relatio. 21. q. 1. n. 63.

Carthusiani Priores non excusant, sed denuntiant proprietarios. ubi supra. numero 22.

De eorum statuto. ver. Statutum.

De illorum capitulo. ver. capitulum.

De his omnibus. vide Com. 4. de regul. num. 31.

Casus.

Casus nocet si culpa in eum directa praecedat, alias non. Pet. Anch. in gl. pa. c. si. de hom. facit c. 1. de commod. & ca. si. de depof. ¶ De hom. casual. nu. 17.

Casus exceptus a regula rationem particularem habere debet. gloss. recept. cap. sicut

Scut vrgeri. i. quast. 1. & 1. filium. C. fam. er. si. ¶ Cap. inter verba. concl. 6. n. 658.

Casus omnes inquisitionis reducuntur ad vnum fere, videlicet directe, vel indirecte, ad delicti notorietatem. ¶ Ib. n. 664.

Casus omnes, in quibus proceditur sine accusatore rediguntur quasi ad vnum, nimirum quando punitio ordinatur ad impedienda mala ventura. ¶ 829.

Casus proprie videtur descendere à cado, & significare ruinam, iux. illud Curtij: casu Rhedæ inopinato oppressus. Per translationem autem significat, primo miseriam per quam quis cadit à statu foeliciori Virgil. Æneid. 1. Sed si tantus amor casus cognoscere nostros. Secundo euentum per quem quis cadit à regula prudentiæ. Tertio, peccatum per quod quis cadit à rectitudine virtutis. ¶ Man. c. 27. n. 4.

Quo ad significationem secundam. Casus fortuitus dicitur, & est inopinatæ rei euentus, qui prævideri non potest facta etiam omni diligentia. Casu autem tali fieri dicitur, quod sine villo dolo, & culpa eius, de quo agitur contingit. l. qui fortuitus. C. de pigno. act.

Aliquis autem euentus potest dici casus fortuitus respectu vnius, & non respectu alterius, vt incendium domus respectu agentis, non autem respectu patientis. ¶ Man. c. 37. nume. 178.

De casu fortuito nemo tenetur, nisi in tribus casibus. Primo, quando culpa præcedit, vt qui Bononiam accepit equum commodatum, & iuit Mediolanum, & post Bononiæ transitum incidit in latrones. Secundo, quando præcedit mora, & res sit deterior. Tertio, cum sit pactum, quod quamuis casu fortuito amitteretur ei qui recepit pereat. c. 1. de commod. l. in reb. ff. eo. lib. 1. C. eo. ¶ Man. lb. nu. 179.

Quo vero ad tertiam significationem dicendum, quod casus est duplex, alter quidem reseruatus, cuius absolutio adimitur alicui inferiori. Et si est Papalis adimitur Episcopis, & parochis. Si Episcopalis, adimitur Parochis tantum. Alter non reseruatus, sed omnibus licentiam audiendi confessiones habentibus concessus. Et dicitur ille reseruatus, cū tollitur facultas absol-

uendi ab eo, qui illam habebat. ¶ Manual. cap. 27. nume. 25.

Casus nullus est Papæ reseruatus sine censura, qua sublata cessat & reseruatio, si cut in Episcopali, quare omnis parochus tunc potest ab illo absolueret. Caiet. in Sum. verbo casus.

Casus communiter sunt Episcopo reseruati, qui sint magna est inter Doct. controuersia, quam vt tollamus dicendum, ¶ sunt hi. Primus peccatum clerici, quod irregularitatem annexum habet. Secundum incendium voluntarium. 23. q. 8. cap. pessimam ante denuntiationem, quia post est Papæ. Tertius peccatum, ob quod poenitentia solemnis est imponenda ob. l. Notorium, & scandalosam. c. si. cum gloss. 26. q. 6. quod tamen non est in vsu. Quartus blasphemia publica, & notoria. cap. statutus. de. maled. Sed non probat, quia loquitur de foro contentioso, & ideo apparet contrariam per ius nouum. §. ad abolendam. Sess. 7. Conc. Lateranen. sub Lco. Decimo. vbi decernitur ne confessarij blasphematores absoluant, nisi grauissima poenitentia imposita. Quintus, dispensatio uotorum, & iuramentorum, sed hic non debet numerari inter casus, cum non sit peccatum. Sextus, Absolutio excommunicationis maioris. gloss. c. 1. de poenit. & remis. lib. 6. Neque hoc est peccatum. Sed præter hos sunt quidam Episcoporum casus de consuetudine generali. Primus homicidium voluntarium, aut realis mutilatio membri. Secundus, falsarij, Tertius, violatores Ecclesiasticæ libertatis, & immunitatis. Quartus retentores incertarum rerum. ¶ Manu. cap. 22. nume. 262.

Catechumenus.

Catechumenus etiam ante baptismum subest, quo ad aliqua Papæ c. ante baptismum. & c. ante viginti. de consec. d. 4. Vnde & ecclesia præscribit eis leges seruandas certis dieb. quod ad lō gum probat Auth. Contra August. de Anthon. in tract. de potestate eccles. q. 32. tenentem contrarium: quem & secutus fuit.

Ar-

Archiep. Flor. 3. p. ti. 22. c. 5. §. 6. ¶ Vide Cō. de Iub. Not. 3. r. in. 48. & Not. 32. n. 9.

Catechumenus etiam si habeat gratiam per cōteritionem acquisitam, & baptismus flaminis. c. non dubito. de consec. dist. 4. & ca. debitum. de baptismo, nullam tamen potest indulgentiam querere. ¶ Ibi.

Quantumuis bonus ille sit, nondū baptizatus non est capax sacramenti poenitentiae, neque alterius. c. ueniens. de presbytero non baptizato, quia baptismus est ianua omnium sacramentorum. ¶ Ibi.

Catechumeni Romæ ex publico subitari possunt, sed non vbi redditus ad id nō sunt deputati. ¶ Conf. 4. de baptismo. numer. 6. par. 1. lib. 3.

Catechumenus nulla lege tenetur ad suscipiendum Baptisma, & dū catechizatur à parochio nulla rōne tenetur illū parochus alere. Et cum satis est instructus, tunc catechizationi finis est imponendus. ¶ Conf. 4. de baptismo. nu. 3.

Catholicus.

Catholicus, vbi vigent hæreses inuitatus ad sepeliendum hereticum, si sepultura est prophana non peccat, secus autem si est sacra, non quidem, quia communice excommunicato, sed quia comunicat peccato illorum, qui cum nō debeant sepeliuntur in loco sacro. c. ecclesia. de consec. d. 1. ¶ Conf. 15. de hære. num. 8. Immo etiam se deducit ad sepulturam prophana animo fauendi hereticis, quatenus sunt tales contra canones excommunicantes eorum fautores. c. excō. camus. de her. ¶ Ib.

Superiori infideli indifferentia iubenti iuste potest parere, etiam si illa sit hereticus, quia id semper etiam fecerunt Sancti ad euitanda multa scandala. Secus autem si imperaret mala, aut si id faciat, vt illi faueret. ¶ Ibid. num. 12.

Catholicus nunquam licet negare se esse catholicum, immo necesse illi est aliquando confiteri se talem esse, puta quando interrogaretur, an sic catholicus, vel lutheranus, vel Caluista. Aut quando eius confessio est necessaria ad confirmandos alios.

Et si habet animum firmum id faciendum potest inter hæreticos commorari: puta si ibi iam actualiter computatur, nec tenetur exire inde. alias sic. ¶ Conf. 15. de heretic. nume. 8.

Causa.

Causa quid sit non definit Auct. Sed dic, quod est illa à qua effectus pendet, secundum omnes.

Causa i omni re potest esse quadruplex secundum Philosoph. 2. Physic. Efficiens, formalis, materialis, & finalis, quam diuisionem recipiunt. Bald. l. 2. §. fin. ff. de dona. & Calder. & Panorm. & omnes in Procemio Gregor. Duæ autem harum sunt intrinsecæ vt formalis, & materialis. Duæ aliæ extrinsecæ, vt efficiens, & finis. Hæ dicuntur causæ rei fiendi, aliæ uero etiam efficiendi. ¶ Cō. ca. Ita quorundam. de Iud. No. 2. in gl. 2. n. 5. & 6. & Man. c. 27. n. 219.

† Additio, Nota quod unumquodque genus causæ potest habere plures gradus. Ita ut quædam sit Naturalis, quædam accidentalis. Quædam principalis, quædam secundaria. Quædam remota, quædam propinqua. Quædam immediata, quædam impulsua. De quibus omnibus hinc inde Auctor, Secundum quod res requirit mentionem facit.

Causarum principalium alicuius effectus vna cessante, non cessat alia. §. affinitas. Infit. de sup. cap. ex tuarum. de auth. & vsu pallij. ¶ Com. cap. si quando. de rescrip. excep. 2. num. 10. tom. 3.

Causa autem principalis, quæ sit, tradit Bar. in l. secunda. §. fin. ff. de don. dicens esse illam, qua cessante cessat effectus. Sed ista non est bona definitio, quia multis causis principalibus, sine quibus actus non fieret, conuenit, quare sequeretur, quod omnis causa, quæ dicitur sine qua non, esset principalis. ¶ Conf. 9. de simon. num. 3. & latius in Com. cap. cum minister. num. 27. & 39. Sed hunc Com. non habemus.

Causa naturalis præfertur accidentali, quando ambæ concurrunt ad aliquem effectum. l. 3. ff. de tutoribus. ¶ Conf. 3. de fil. pre-

presby. num. 8. par. lib. 1. Et ista præcipue, non autem accidentalis est consideranda. l. qui habet. ff. de tutel. ¶ Com. c. si quando. excep. 20.

Causa immediata, non immediata, & secundaria, seu per occasionem inducta in omnibus hominum actionibus attenditur secundum Compostel. in c. cum in cunctis. de elect. colum. 4. Fely. in c. solitæ. de maio. & obe. gl. celebr. in c. de cætero. de homic. ¶ Com. c. si quando. de rescr. excep. 20.

Causa propinqua alicuius effectus est dictum, vel factum sufficienter directum ad illum finem intentione dicentis, vel facientis, vel suapte natura saltem. ¶ Manu. c. 27. n. 210. & 219. Et cons. 13. de hom. & cõ sil. 3. 5. num. 9. lib. 5.

Hæc non requiritur ad hoc, vt quis teneatur ad restitutionem, secundum notata in cap. congressus. & cap. final. de iniur. Manual. cap. 16. nu. 49.

Causa remota homicidij non facit, quæ irregularem. Sed propinqua tantum. iuxta glo. singular. communiter recep. c. de cætero. de hom. ¶ Consi. 13. eo. ti. Et hinc sequitur, quod non omnis causa sufficit ad hoc, quæ alicui imputetur delictum, nisi sit proxima enim non ualet. cap. de occidendis. 23. q. 5. ¶ Consi. 29. de hom.

Causa impulsua potest esse illa sine qua non fieret actus, modo ille non fiat principaliter ob aliam, vt determinat Maior. 4. d. 25. quæst. 1. & D. Thom. quol. 8. ar. 2. ¶ Consi. 25. de simon. Et hæc cessante non cessat dispositio. ¶ Com. de Iubil. Not. 32. 134. Huius causæ taciturnitas, quæ expressa neque principem retraxisset, neque difficiliorem notabiliter reddidisset, non officit gratiæ, & est sententia communis. cum Innocen. in ca. in nostra, sub sine. de rescr. si cuti neque expressio id facit. ¶ Com. cap. si quando. de rescr. excep. 3. n. 3.

Causa finalis iuxta Decij opin. ca. postulasti. de rescr. Est illa qua mouetur Papa ad concedendum id, quod aliàs non concessisset. ¶ Vbi supra.

Hanc operum præmia docent. l. final. ff. de reced. instit. cap. quia propter. de elect. ¶ In Auctario illius prælectionis. nu. 12. Hac tota cessante, cessat effectus. cap. cum

cessante. de appel. Cum ibi not. à glo. ff. de alij. ¶ Com. de dat. & promissis. Not. 3. nu. 7. & Com. de Iubil. Not. 25. num. 3. Talis appellatur causa dispositionis. l. si. ff. de hære. inst. ¶ Consi. 25. de temp. ord. n. 3.

Causa iusta ad dispensandum. Verb. dispensatio.

Manendi extra monasterium, est eius utilitas. c. non dicaris. 12. quæst. 1. cap. monachi. el. 1. 16. q. 1. ¶ Consi. 64. de reg. num. 1. Com. 2. de reg. nu. 40.

Ob iustam causam, qui retrocedit à benecepto ad maius obsequium Deo præstatum, non dicitur retrocedere. facit cap. dixit Dominus. 23. q. 7. ca. magnum. de voto. ¶ Consi. 1. de his quæ ui. n. 10. li. 1.

Causa iusta super voto continentiæ dispensandi adest, vbi quis metu est ad ordines sacros promotus. l. i. nu. 3.

Causam vnã iustam dispensandi plures insimul concurrentes efficiunt. l. i.

Causa iusta non residendi arbitrio Iudicis definienda est. arg. l. i. ff. de iu. deli. c. de libe. c. de causis. de offic. deleg. ¶ Consi. 1. de const. num. 44. li. 1.

Idem dicendum de manendo extra monasterium. ¶ Consi. 54. nu. 3. li. 3.

Causa, quæ probabiliter iusta reputatur non faciendi aliquid puta ieiunandi excusat ab illo, etiam si non sit iusta. Cai. 2. 2. q. 142. ar. 3. ¶ Com. Rub. de Iudic. n. 74.

Causæ iustæ exeundi Monasterium sanctimonialium sunt tres, iux. extranag. Pij V. videlicet Incendium, Infirmas lepræ, Et infirmas Epidimias, quæ duæ extremæ videntur contineri sub illa vna posita à cap. periculoso. de statu regu. num. 6. ¶ Com. de regular. num. 48.

Causa limitata limitatum producit effectum. l. Non omnis. ff. de reb. credit. ¶ Manual. cap. 17. num. 62.

At si est potentior maiorem producit effectum. l. cum multa. C. de bon. quæ liber. l. penul. de dona. ¶ Consi. 1. de præscriptio. num. 2. Com. 3. de regu. nu. 24.

Et licet sit eadem diuerso respectu potest operari diuersa, & contraria. ¶ Consi. 16. de voto. num. 6.

Causæ maiores ad Papam sunt referendæ. ca. maiores. de baptisino, vt causa dandi

coa-

coadiutorem episcopis egrotantibus non valentibus ecclesiam regere. ¶ Consi. 1. de foro compet. num. 4. lib. 2.

Causa turpis non potest immediate honestum effectum producere, quia arbor mala non potest fructus bonos facere. Matth. 12. facit c. 1. de scisma. li. 6. & in causato, vt ait Bar. non potest esse plus virtutis, quam procedat ab influenza, & potentia causæ. l. 1. ff. de Senat. ¶ Com. in cap. 2. de pœnit. distinct. 5. num. 2.

Causa rationalis semper excusat à transgrediendo legem humanam saltem à peccato mortal. iuxta mentem D. Tho. 1. 2. q. 96. ar. 6. Dicitur autem rationalis causa ob quam legislator si adesset eum pro excusato haberet. argum. glo. lingul. & communiter receptum in l. tale pactum. §. qui vocauit. ff. de pactis. ¶ Manual. prælud. notio. num. 16.

Causa multæ posita in aliquo privilegio ad operandum aliquem effectum, si vna sufficiat, illa verificata privilegium ualet. Felin. in cap. 2. de rescript. ¶ Consi. 20. de regul. nume. 1.

Censura.

Censura nomen primo significat dignitatem censoris. Secundo, correctio nem alicuius, in qua posteriore significatione sumitur à Canonistis, & non per quolibet correctione, sed pro ecclesiastica, quæ est sententia lata à capace ordinis mediãte iurisdictione fori exterioris, qua quis priuatur communione sacramentorum, vel hominum, vel executione diuinorum spiritualium, vel prohibentur officia diuina, sacramenta, vel sepultura.

Est autem censura triplex. scilicet excommunicatio, suspensio, & interdictum, de quibus suis locis. ¶ Man. c. 27. nu. 1.

Censuræ cõueniunt, & differunt inter se in multis. iux. Cald. in trac. de eccl. interd. vide Man. c. 27. nu. 164.

Censuræ occultæ in præterito tempore, & etiam aliæ in præsentis, nisi fuerint publice denuntiatae, non impediunt valore actus, qui ratione publici officij exercetur.

cap. ad probandum. de re iud. facit l. Barbarius. ff. de offi. prætor. ¶ Man. c. 9. n. 9.

Censuræ non incurruntur per solum consensum in peccatum. ca. cum quis. de sent. excom. li. 6. c. foelicis. §. illud. de pœni. li. 6. ¶ Man. c. 2. nu. 15.

Census.

Census est ius quoddam percipiendi aliquam pensionem pecuniarum, aut alterius rei utilis in annum, mensem, aut aliud tempus. arg. c. peruenit. de censib. & c. p̄sertim. de iur. patr. Est census res vendibilis, ideo iusto pretio emi potest. institui. de empr. in prin. Inn. c. in ciuitate. de vsu. & omnes. Est similior usuræ, quã emptioni alicuius prædij. ¶ Com. de vsu. li. 1. nu. 69.

Quod verificatur etiam de censu noue constituto, quia nondum nata possunt uedi. l. nec emptio. ff. de contrah. emp. Et quia in dubio nemo præsumitur fingere, & peccata re. c. 2. de reg. iur. Si constitutio fiat per donationem nulla potest interuenire. vsuræ suspicio, ut si fiat per pecuniarum, magis talis census emptio similis est usuræ, quã emptio census antiqui. ¶ l. i. nu. 70.

Emi etiam potest si fiat in uitã emptoris venditoris, vel vtriusque, cum pacto, ut sua morte finiatur cum obligatione restituendi precium in quo consistit. Inn. & communis, vbi sup. & Panor. ibi. dispu. 5. ¶ l. i. nu. 71.

Emi etiam potest census perpetuus redimibilis, vt patet per extranag. Martini, & Calixti. Debet tamen habere quasdam conditiones, de quibus in illis. Quas & inuenies in Summ. Concil. an verò illæ omnes probandæ sint, sintque necessariæ, vide longam disputationem inter Authorem, & D. Sotum lib. 6. de iust. & iure. q. 5. ar. 1. vbi sup. nu. 73. & 74.

Est autem duplex census alter personalis, qui constituitur super persona, quod licitum esse dixit Sotus libro sexto. de iustit. & iure. quæst. 5. articu. 1. Et Couarru. lib. tertio. cap. 7. variarum resolut. Et Contrad. de contrah. quæstion. 74. Sed falsum est, & contra multos doctores grauissim. Innocen. Hostien. Ioann. Andr. Anch.

Anch. Panorm. super capitul. in ciuitate. de usur. & Angel. Verbo usura. §. 78. Anton. 2. part. tit. 2. cap. 8.

Inuentio insuper est noua, quā Respub. præcipue Romana, præsertim ex quo Christiana facta est, nunquam passa est, multasque rationes validissimas adducit Autor. nume. 81.

Census alter est realis, qui in bonis, seu super bona alicuius constituitur. Qui bona debent esse certa, & designata. Et sola obligata manere debent, non autem persona ad soluendum pensionem constituta. quia id esset census personalis, aut constitutio pignoris, & obligatio securitatis precij accepti, & solutionis census, quod usura esset. ¶ Ibid. num. 76.

¶ Est census res vendibilis. vbi sup.

Census ad hoc, vt iustus sit octo conditiones requirit, de quibus Martianus, & Calistus in suis extrauag.

Prima est, vt res supra quā constituitur sit designata, vt dictum est.

Secundò, quod res illa sola, & non persona obligetur. ¶ Nu. 7. & 77.

Tertiò, quod precium sit iustum requiritur ad hoc, vt emptio illius iusta sit alioquin obligationem restituendi induceret, licet quo ad constitutionem census posset esse verus in foro conscientie.

Quartò, quod precium totum soluatur statim, & id necessarium, est in vtroque foro, quia emptor non debet credere venditorè sponte dare dilationem ad soluendum, & videtur minus iusto precio dare, q. statim non soluit ei, qui in necessitate ductus census vendit. arg. ca. 1. de plus pretio. §. plus autem. Inst. de actionib. ¶ Ibid. n. 78.

Quintò, q. census in totum, vel in parte redimi possit, hoc autem necessario requiritur ad hoc ne emptio sit iniusta, aut usuraria, quia minus iusto precio datur. Ibid.

Sextò, quod vendens non teneatur redimere, quod apud omnes certum est esse necessarium. ¶ Ibid.

Septimum, quod census, vel ad æquet, vel superet precium prædij.

Octauò, quod perempta re pereat census, quod ex secunda conditione sequitur. ¶ Ibid.

Sed præter supradictas conditiones edi-

dit Pius V. suam de censib. constituit, in qua nedum illam approbavit, sed etiam alias addidit, & sunt hæc.

Primò, q. non constituatur census super personam, sed neque super rem aliquā corporalem, vel spiritualem, nisi illa sit immobilis, aut pro tali habita frugifera, & suis certis finibus designata. ¶ Ibid. nu. 85.

Ex qua sequitur, quod pereunte illa perit census. 86. q. possit poni super annuo redditu, quia habetur pro re immobili. clem. exini. de verb. sign. 87.

Septimò, quod precium constituatur in pecunia enumerata coram Notario, & testibus causaliter, & integraliter sine pacto vltimo illud, aut partem illius iterum restituendi, quia tunc annullatur iustitia in vtroque foro, neque valeret si emptor esset creditor, & vellet de precio sibi retinere, siue in terneniat pactum, siue non, quia hoc modo non præcluderetur via fraudibus. 89.

Tertio, ne derogetur vlli exceptioni casus fortuiti, nisi ei, qui naturæ contractus conueniat, ideo renuntiatio casus fortuiti non valet contra Reg. legis, sed & si questum. ff. si quis cau. ¶ nu. 90.

Quartò, q. census constitutus non se obliget ad alienandum rem censui subiectam.

Quintò, quod in emptione prædij censualis præferatur Dominus census, ita ut ante mensē teneatur illi denunciare, & præsumere conditiones, quo possit illum si velit emere.

Sextò, quod non constituatur pro censibus iam decursis, vel decurrendis, ob q. neque augeri potest antiquus, neque nouus imponi super eadem re, nec super alia potest suum augeri ob pecuniam noue dādam, male inferunt nonnulli. 94.

Septimò, quod constitutus non se obliget ad subeundum alia onera, quæ alias iure subire non debet, præterquam ad soluendum censum. ¶ Ibid.

Census constitutio ob pecuniam antea à venditore debitam valet, immo est iustior, quia venditor maiore tempore fruitur pretio. ¶ Consi. 1. de emp. n. 4.

Census constitutus cum pacto, ut sit liber ab omni onere, etiam quo ad gabellas, & impositiones non valet, quia est contra for-

formam Bullæ Pij V. Si autem intelligatur de oneribus ad quæ tenetur venditor propter precium super quo vendebat illud, valet, quia non obligatur nisi ad quod iure tenetur. In dubio autem præsumendū est intelligere illos hoc secundo modo. ¶ Consi. 24. de censib. li. 3.

Census non potest constitui hodie super vna re designata, & generaliter super omnibus bonis alijs non designatis, quia id esset quoquo modo constituere illum super personam. Tract. de usu. nu. 129.

Constitutus in alia re, quàm in numerata pecunia potest reduci à Principe non recognoscente superiorem, quia in illo magis est habendus respectus ad precium rei, quàm ad rem ipsam. Sed antequàm fiat ipsa reductio soluendus esset census in re, in qua constituta est siue precium eius sit augmentum, siue diminutum, Tract. de usu. n. 120.

Constitui non potest super re aliena, & si constituatur non debetur, nequè exigi potest, quia dolosa simulatio non debet prædesse. argumē. à contrario casu postea cum glo. 27. q. 2. In foro autem exteriori nisi præbetur obtineret vim, quia de non existentibus ac apparentibus. idem probatur. l. duo sunt. ff. de rest. & gloss. c. sacerdos. de offic. ord. ¶ Ibid. num. 119.

Constitui potest super pluribus rebus Ibid. num. 113. Etiam super alio censu, quia annuus redditus pro re immobili habetur clem. exini. de verb. sign. Ibid.

Constitutus alia forma, quàm supra præscripta, videtur esse foeneratitius. ca. prudentiam. de offic. deleg. Etiam si esset irredimibilis, quia extrau. cum sit generalis ad illum etiam extenditur, & census irredimibilis potest constitui etiam fraudè. Sed non valet de illis, qui ante erant constituti: et si erant redimibiles. 98.

Census constitui contra formam præscriptam, non potest per sententiam super rebus consistentibus in numero, pondere, & mensura, quia poena pecuniaria censetur imposita contra debitorem rerum mutuabilium in fraudem usurarum. Super alijs autem potest, quia illa ratio in his non censetur valere, nisi imponatur ab eo, qui consuetus est foenerari. gl. l. poena. ff. de usu. ¶ Ibid. n. 100.

Census non potest vendi maioris, vel minoris precij, quàm sit constitutus. Fallit cum quis eget, & non inuenit, qui emat, quia in tali casu minoris valet, & si rogatur & multi sint, qui emere velint maioris valet, modo nulla adsit fraus, & iustum precium census non videtur consistere in indiuisibili. Et id maxime valet in foro conscientie. ¶ Ibidem num. 112. & in Manual. ca. 23. num. 78. & 79.

Censuum venditor tenetur regalia iura soluere, quæ ratione prædij censuarij Fisco debentur 132. Neque potest obligari ad poenam dupli 136. & nunc se constituit possessorem præcarij nomine 137. & quod renuntiet foro suo est iuri nouo, & antiquo contrarium. 138.

Census iusta venditio non potest dari cum pacto exigendi precium à venditore aliquo casu, nisi cum iure communi precium exigi potest, vt cum suis ignorantibus emptius super re non libera. nu. 122.

Census venditori licet precium redemptionis, siue cessationis soluere in alijs rebus, quàm pecunia numerata. 123.

Non tamen licet accipere aliquid ultra id, quod datum fuit, si solutio fuit in pluribus terminis, puta intra spatium trium, vel quatuor dierum. 124.

Census, qui vendit obligatur quidem soluere illum censuario tempore ad id statuto, sed non debet ei precium eius, nisi redemerit. num. 125.

Census creati, & creandi post extrauag. Pij V. possunt redimi in totum, & pro parte, & uolens redimere illum debet renuntiare ante duos menses, & illis elapsis potest cogi intra annum ad redimendum. Et nisi cogatur non potest ultra cogi, nec repelli à redemptione. 95.

Census redimendi facultas, quandoque uolet facta denunciatione, non potest tolli ullo pacto, aut prescriptione etiā immemorabili. 96.

Census redimi potest per compensationem debitis liquidis, quia omnis actio iure tollitur per talem compensationem. l. si na. C. de compens. ¶ n. 124.

Pro redemptione denuntiatio potest fieri quocumque tempore, & parte anni, quia extra-

extrauag. nullum tempus præfigit. Et si redemptio fiat in fine anni, quâdo debet solui census, soluendus est census pro rata temporis, alioquin non posset quocunque redimere cum incæpto anno non posset id facere sine damno. ¶ num. 126.

Census simulac redimitur definit censualis esse talis, quare, & cum illi non detur ius prælationis, nisi pro tempore quo est censuaris suæ prælationi fieri potest præiudicium ab eo, qui debet censum, redimendo prius illum, & postea vendendo aliter cui placuerit. 127.

Propter moram soluendi censum, non incurritur vlla pœna amissionis rei censualis, vel partis, etiam si conuentio de illa incurrenda præcederet: neque obligatio ad interesse lucri cessantis, aut soluendi certas impensas iuram. partis liquidâdas. n. 93.

Incurritur tamen pœna obligationis de damno emergente, quia qui causam damni dat, &c. 94.

Census debitor satisfacit credendo, quod debet illum ex contractu censitico, quare in foro conscientie non perdit prædium ob non solutum censum post duos menses si debet ecclesie. capitul. potuit. de locatio. vel intra tres si debet laico. leg. 2. C. de iure emphyteut. Quod ualet etiam in foro exteriori, cum non agatur de interpretanda lege fundata in præsumptione. iuxta notata in capitul. tua. de sponsal. ¶ num. 109.

Census ob non solutionem si quis pœnam exigat, tenetur eam restituere in foro conscientie, si fuit census constitutus post extrauag. Pij V. Non autem si ante, & pœna fuit moderata. Secus autem si immoderata. ¶ num. 111.

Census centum pro mille ducatis ad vitam licitus est, quia licita est donatio sub modo licito facta, & quia subest periculum perdendi omnia mille, uel magnam partem, & ista contractus est vera donatio non mutuatio. ¶ Manual. capit. 27. num. 222.

Neque extrauagans obstat, quia illa loquitur de censu constituto per uiam venditionis. num. 228.

Cessatio à diuinis est quædam desistitia à diuinis officijs, & administratione sacramentorum. iux. mentem Ann. & omnium. c. dilectus. de app.

Duplex est generalis, quæ fit in loco uersali, ut ciuitate, oppido. Et particularis, ut in loco particulari, puta ecclesia hac, & illa.

Differt ab interdicto, quia hæc non est censura, illud autem sic, ideo qui illud transgreditur fit irregularis, non autem q. hæc. Et in hoc errauit Auctor Compendij priuilegiorum Ver. interdictum. §. 17. ¶ Man. cap. 27. num. 183.

Cessio.

Cessio bonorum est illa, qua debitor ea relinquit creditoribus. ff. eod. tit. & c. de his qui bonis cedunt, & hæc excusat à restitutione in foro exteriori, quæ adest ex contractibus, orta, quatenus lex civilis statuit, ut debitor cedens ad plus teneatur, quam soluere commode possit, de his, quæ postea quæsiuerit.

Idem de debitis, quæ ex delictis oriuntur quo ad interesse priuati partis, non autem quo ad publicum, quia quo ad illud, qui non habet in ore luit in corpore. l. 1. §. si generaliter. ff. de pœn. & gl. c. non satis. 87. dist. & c. si Rex. 14. q. 6. Quo ad forum uerò conscientie non excusat, nisi quatenus conuicta est cum necessitate, quæ excusaret. ¶ Manual. cap. 17. num. 86.

Cedere bonis cogitur, qui cedendi licentiam petijt, neque obtinuit. c. quidam. de renunc. hoc autem non est intelligendum de cessione per denegationem restitutionis, sed alio modo. ¶ Tract. oppos. solut. opul. 1. num. 5. tom. 3.

Chrisma.

Chrisma idem quod unctio signat, deducitur enim à uerbo χρίω, quod est ungo, sicut & unctio.

De

De illius essentia non est balsamum, quânis cum oleo, & balsamo confici debeat, sed oleo tantum. ¶ Consi. 1. de sac. vnc.

Christianus.

Christianus membrum est unius corporis Christi (à quo nomē deriuatur) Eph. 1. & 4. ¶ De ora. c. 19. nu. 95.

Quatenus talis pertinet ad forum ecclesie, & quo ad actiones mere ciuiles, & causas in quibus non disputatur de peccato, ut affirmat Dur. de potest. eccle. & Turrecr. c. cum aduentu. d. 96. quia omnis est character, qui est res spiritualis, insignitus.

¶ Rel. & capitul. Nouit. de Iudic. Notabil. 6. num. 6.

Si consideratur atramen, quatenus homo subiectus est potestati etiam seculari. Quare utriusque potestati, sed diuersa ratione subijcitur. ¶ Ib. nu. 13.

Hinc sequitur, quod quando conuertitur, ut Christianus. i. superinductis, aut reuelatis supernaturaliter per Deum, aut eius ecclesiam, quatenus talia sunt, uel super conuictis eorum, quæ scdm legem supernaturalem iudicanda sunt, uel ex ea eruuntur, det conueniri coram ecclesiastico iudice, & non quacunque de causa, ut crediderunt Durand. & Turrecr. Et hic est uerus intellectus. c. quacunque. 2. q. 1. ¶ Vbi supra num. 36. & 38.

Christianus omnis regulariter aptus est ad Religionem approbatam, nisi ob sit illi aliquod impedimentum canonicum. Consi. 5. de Regul. num. 4.

Iure cõi non prohibetur illi locare Iudæis redditus, & gabellas, immo permittitur in ea. ex speciali. de Iud. modo Rex deputet aliquem fidelem Christianum pro officio exigendi, ut ibi exprimit Panor. Consi. 1. de const. nu. 57.

Neque cõ illis prohibetur exercere commercia. Panor. in c. post miserabilem, eod. tit. Secus cõ hereticis, & scismaticis denuntiat. c. cum excommunicato, & alijs malis. 2. q. 3. adiuncti extrau. ad uitanda. Vetatur tamen nimia familiaritas cum infidelibus. capitul. Nullus, & cap. omnes.

78. quæst. 1. cap. final. de Iudæis. leg. nemo. & l. fi. C. eo. ti. ¶ Vbi sup. n. 58.

Christianus Saracenos iuuans plus peccat, quàm ipsi, qui Christianos impugnant ob qualitatem christianismi, quæ peccatum plurimum aggrauat, efficit enim, ut dicatur pugnare contra suum caput, quæ est Christus. Ephes. 1. Vnde ex communicationem incurrit, quam non incurrit Saracenus. ¶ Com. cap. ita quorundam. de Iudæis. Not. 9.

Regulariter debet sepeliri in loco sacro, si fieri potest. iuxta text. & glo. cap. ex parte. el secundo. De sepult. nisi in casibus expressis. ¶ Consi. 6. de testament. num. 2. lib. 6.

Christus.

Christus uerus est Dominus omnium, non solum quatenus Deus. Psal. 21. Domini est terra, sed etiã quatenus perfectus homo. Psal. 2. Dabo tibi possessionem oëis terminos terræ. Ioã. 20. Data est mihi omnis potestas in celo, & in terra. Di. Thom. De Regim. Principum lib. 3. cap. 12. Hosti. in cap. super his. de uot. Anton. 3. part. tit. 1. 3. cap. 2. Almain. de potesta. Papæ. cap. 8. Dedit illum caput super omnem ecclesiam. Ephe. 1. quare caput est nẽdum hominũ, sed & angelorum. Colo. 2. ¶ Rele. c. de Iud. Not. 3. à n. 8. Hinc sequitur, quod est dominus omnium bonorum ecclesiasticorum, quorum Summ. Pont. est summus administrator. consi. 66. de præb. nu. 3.

Non fuit igitur ulli subiectus, & multo minus Pilato, ut male uidetur sensisse Ant. à Rosellis. lib. de potesta. Imper. & Papæ. colum. 23. quia inferior nullam superiorem potestatem habere potest. capitul. inferior. 21. distinct. & ca. cum inferior. de maiorita. erat autem illi Christus superior etiã quatenus homo. Immo D. Tho. lib. illo de Regim. Principum. li. 3. cap. 8. tenet Octavianum Augustum Christi uicẽs gessisse in temporalibus, licet ipse id non intelligeret. ¶ Rel. & capit. nouit. de Iudic. nota. 3. num. 72.

Hoc suum dominium communicauit

F

Chri-

Christus discernens inter secularis, & ecclesiasticae potestatis officia, ut ait Grego. Nazianzenus relatus in cap. suscipitis. 10. dist. Mediator Dei, & hominum hō Christus Iesus, sic utriusque potestatis officia discruit, ut Imperatores pro aeterna vita Pontificib. indigerent, & Pontifices pro temporali usu tantummodo cursu Imperatorum legib. vrentur. ¶ Ibi. n. 23.

Ita tamen fuit semper Dominus omnium Regnorum, ut nulli auferret, quod ante suum fuisset. Non enim eripit mortalia, qui Regnum dat caelestia. ¶ Ibidem nume. 63.

Monarchiam igitur optimam instituit, quo ad spūalia, quae se ad temporalia quoque extenderet. Cuius suum Vicarium Petrum instituit, cui tamen non dedit totam suam potestatem temporalem; quia non laicum in piciem naturalia directe, neque spiritualem, ut excellentiae faciendi miracula instituendi sacramenta, &c. ¶ Ibi. nume. 130. Neque voluit, ut suus Vicarius omnium Regnorum ordinariam potestatem haberet, quo ad temporalia num. 135. Incepit autem eius Monarchia ab incarnatione sua, ut ait Almainus vbi supra. Incarnationem intelligens pro Natiuitate pro quo facit. leg. qui in utero, ff. de statu hominum.

Christus impeccabilis fuit, peccatum tamen dicitur. Primo, quia poenam dedit pro peccato. Secundo, quia hostia factus est reconciliando nos Deo. Tertio, quia pro tali habitus est à malignis. ¶ Com. c. n. enim. de poen. dist. 7.

Eius anima lege priuata, sine ullo eius actu, & merito praecedenti in primo suae Conceptionis instanti, non solum fuit iustificata, sed etiam beatificata. D. Thom. 3. p. quæst. 19. art. 3. distinct. 38. art. 2. opusc. 3. c. 138. ¶ Man. prælu. 1. n. 9.

Christus non perulit omnes iniurias, quia illas, quae redundabant in Dei, & suam diuinitatem sufferre, nunquam uoluit Diuus Thomas quolibet. quinto. art. 26. ¶ Com. capitul. inter uerba. conclu. secunda. num. 17.

Vt homo orat seipsum ut Deum. Luc. sexto. Diuus Thomas. tertia part. quæstio.

21. artic. primo. ¶ Vbi supra conclusione quarta. num. 9.

Discipulorum pedes semel lauit, non tamen erat solitus in inferioribus ministrare, sed potius talia suis discipulis delegasse, & ab eisdem legitur ea sibi impensa fuisse. Matth. 26. Vbi uis paremus tibi comedere pascha. ¶ Com. 4. de Regul. nume. 67.

Christi sanguinis vna gutta sufficit toti mundo redimendo, & hoc est fundamentum per Calderi. generaliter recep. in Reperto cap. nostro. colum. quinta. de poenitent. & remiss. & Thom. 3. p. quæst. 46. art. 5. ad 3. qui ait, quod minima passio-num; quasi ille iustulit suffecisset, quo ad sufficientiam, licet quo ad redundantiam omne genus earum noluerit sustinere. ¶ De Iubil. Not. 12. nu. 2.

Et ratio ualoris, fuit unio diuinitatis cum humanitate propter eius infirmitatem, qua & ualor, & meritum infinitum fuit ratione personae merentis, quia Deus & acceptantis, quia idem Deus, qui pro infinitis etiam acceptauit.

Fuit etiam meritum infinite in sensum secundum Ioanp. Maior. tertia distinctio. 19. Quare, & passio Christi talis fuit secundum omnes, sed praecipue Palud. 4. distinct. 20. quæstio quarta. Anton. 1. partit. decimo. cap. 31. ¶ De uerb. Not. 32. nume. 8. & Notab. 2. nu. 8.

Crucifixus fuit hora tertia crucifixione uerbalis, ut ait Augustinus, & uos o Iudæi crucifixus lingua quando clamastis, &c. Et hora sexta crucifixione reali. ¶ Com. capitul. Periculose. de poenitent. dist. 11. nu. 1.

In cruce autem factum fuit, tanquam alabastrum, ex quo exiuit unguentum odorificum eius famae praedicatae, & miraculorum. ¶ Com. capit. quantuslibet. eadem distinct.

Suo descensu ad inferos, omnes animas Purgatorij liberauit, ut omnes in carcere coniecti nouo Aduentu Principis solent liberari. est opinio Ricardi tertia distinct. 27. ¶ De Iubil. Notab. 22. numer. 48.

Gloriam sui corporis, non autem animi

mi sibi meruit, quam tamen infinitis alijs meruit, quo ad sufficientiam, neque ob id iniuriam patitur. No. 13. nu. 10.

Christus non est minus liberalis, nunc quando est ditissimus, quam esset tunc, quando factus fuerat pauperrimus. ¶ De redimend. eccles. quæstio. prima. Mon. 42. nume. quinto.

Chorus.

Chorus non tolerat laicos ne ex cofabulatione deuotionem impediât. Non tamen illos excomm. Com. de ora. c. 18. num. 73.

Chori errata, qui non emendant, & corrigant quae sunt scandalizando, ridendo, consentiendo, peccant, quia alienant se ipsos, & alios ab attentione. ¶ Ibidem ca. 10. nume. 15.

Choro maxime prodest uir magnae auctoritatis, atque praestantiae, iuxta Gersonem. Ibidem cap. 17. nume. 26. Verbo Canonici. num. 2.

Chorum nemo post primum psalmum ingredi debet, ita ut sit particeps distributionum intellige, iuxta multorum locorum constitutiones. ¶ Ibidem capitul. decimo. nume. 44.

Choro, qui praest, debet corrigere errantes. c. 16. num. 80.

Circumstantia.

Circumstantias humanorum actuum accidentia esse colligitur, quae consideranda sunt à iudicibus ad hoc, ut iuste crimina punire possint, facit c. sicut dignum. de hom. c. nemo Christianus 40. d. 1. Respicendum. ff. de poenis. ¶ Com. cap. consideret.

Hinc sequitur, quod circumstantia peccati accidens, est illius in quantum peccatum est, quaedam actio, & quoddam ens naturale simpliciter consideratum, licet qua parte actio illa peccatum est, frequenter contingat esse de illius peccati essentia, id est, quod actio illa non esset pecca-

tum, nisi adesset illa circumstantia, ut elemosina ob vanitatem peccatum est ratione finis, ut ait Alexand. de Ales. 4. part. quæst. 77. art. 2. Anton. 3. part. titu. 17. cap. 18. §. 4. Thom. 1. 2. quæst. 8. & in 4. d. 16. Et alij ibi Canon. in d. cap. consideret. & in cap. sicut dignum. de hom. ¶ Manual. cap. sexto. nu. 1. ¶ Com. cap. consideret. de poenitent. dist. quinta. num. 3.

Sunt autem septem istae circumstantiae: Quis, quid, ubi, per quos, cur, quomodo, quando. Thom. vbi sup. q. 7. art. 7. Palud. 4. d. 16. q. 4. ar. 1. qui addit. Quoties, sed hoc non est circumstantia, sed potius peccati multiplicatio. ¶ Vbi sup. nu. 1.

Harum multa sunt genera: Nā quaedam neque peccatum aggrauat, neque leuat; qualis est furari dextra, vel sinistra manu. Quaedam leuat, ut finis bonus, uel ignorantia. c. sicut dignum. de hom.

Quaedam aggrauat culpam, sed non mutat in aliam speciem, qualis est magnitudo rei furto sublatae. c. fi. 14. q. 6. Quaedam mutat speciem, sed non in infinitum, qualis est festinatio addita esui non opportuno, quae alia Gulae species est. cap. quinque. de consecr. dist. 5. Quaedam mutant in infinitum, qualis est anticipatio notabilis horae in die Ieiunij addita esui praepropere secundum Palud. 4. d. 16. q. 3. communiter receptum. ¶ Com. d. c. nu. 5.

Circumstantia leuans, siue extenuans. Non est necessario conferenda, neque malum est illam et indicare, quia quocumque modo illam poenitens exprimat sufficienter se accusat, non excusat dum imputat sibi culpam. Et si ita extenuaret, ut efficeret de peccato non peccatum, aut de mor. veniale tenetur illam exprimere secundum D. Bonau. 4. d. 16. ut circumstantia grauis morbi, quae nullum peccatum efficit esum carniū in Quadragesima, aut cum de illa à confesore interrogatur. ¶ Manu. c. 6. nume. 5. vbi corrigit, quae dixerat in Com. d. c. consideret. nume. 5.

† Additio. secutus comm. op. quae tenet malum esse illam exprimere in quantum peccatum excusat, cū teneatur poenit se accusare.

Circumstantia ad augens culpam non mutando in aliam speciem, & si multi tenuerint

inter quos fuit Maior. 4. d. 17. quæst. 3. eam esse necessario confitendam.

Quod verum esse solum cum hac limitatione, videlicet, quando clare, vel manifeste peccatum auget notabiliter, vt si qs cum matre coierit non sufficit dicere se coiffe & cum affine, debet explicare lineam, immo & gradum. Secundum Marfi. 4. d. 16. q. 12. & Sotum. Tamen contraria sententia, quæ est communis D. Tho. 4. d. 16. q. 3. ar. 2. q. 5. & dist. 32. ar. 5. quæst. 2. & dist. 41. Palud. 4. d. 16. q. 4. ar. 3. Gabr. ibi. q. 1. Anton. 3. p. tit. 17. ca. 17. Adrian. 4. de confess. quæst. 3. Caiet. tom. 1. opus. tra. quinto. Siluest. Rosa. Anton. casu 63. & multorum tenenda est. Opinio enim altera est nimis molesta, & multorum scrupulorum causa, confessionemque reddit odiosam, damnosam, atque molestam. ¶ Manual. cap. 6. num. 6. & Com. d. c. consideret à nume. 6. & deinceps.

Circumstantia adaugens, nonnunquam est modus peccandi, facit cap. origo. 32. q. quarta. Et quia raro mutat speciem, ideo raro est confitenda, immo in venereis consultius est prætermittenda. Anton. 3. par. tit. 17. cap. septimo. §. 3. Angelus verbo Interrogatio. quæst. septima. Quia venerea quo magis particulariter considerantur, eo magis mouent. Aristor. Zachar. & Thomas 4. distinct. 16. quæst. quinta. ¶ Com. d. cap. num. 82.

Circumstantia, quæ mutat speciem peccati non in infinitum, vt; una actione in aliam venialem, non est necessario confitenda, quia ad sola mortalia tenemur confiteri. cap. omnis, de poen. & remiss. ¶ Vbi supra. numer. 14.

Circumstantia, quæ mutat de una in aliam speciem mortalem est necessario confitenda, vt furtum factum in loco sacro: alioquin nõ confiteretur sacrilegii peccator. Rõ autẽ, q̄ teneamur est non, quia Metaphisica rone in genere morum, iste alius sit actus: sed quia noua malitia inuenitur cũ qua præcedens coniuncta multum, & insigniter est maior. ¶ Vbi sup. num. 13. Et Com. cap. inter verba. concl. 6. nu. 456. Ideo D. Tho. 4. d. 16. q. 3. decernens, quæ sit talis circumstantia ait: Talem esse illam, quæ ultra

principalem malitiam actus, specialem cum ratione repugnantiam habet.

Alij autem cum Soto, dicunt esse illam, quæ speciali prohibitione vetatur; vt Exod. 20. Occisio hominis prohibetur, cap. si non licet. 23. quæst. 5. At specialiter mandat, ne in ecclesia fiat. cap. ecclesijs. De consecr. distinct. 1. Et etiam si illa actio non esset mala cum ratione prohibitionis mala euadit, talem circumstantiam inducit, vt noue determinant Parisienses. 4. d. 17. ¶ Ibid. nu. 14. & 15.

Circumstantia hæc reticenda est, quando sine reuelatione personæ, non potest exprimi, quæ est opin. Innoc. in ca. omnis. de poen. & remiss. & Hostiens. Ibidem. Et ratio est, quia contrariatur legi de non infamando, quæ cum sit naturalis, & diuina præponderat, & magis obligat, quæ lex de integritate confessionis, quæ est diuina, sed positua. Et præcipue quando poenitens nõ habet confessorem, qui magis prodesse possit, quàm obesse, vel non potest cõfiteri transformatus. Vel tertio non potest obtinere licentiam alteri confitendi, cui talis persona sit ignota. D. Thom. 4. distinct. 16. contrarium tenet, cum quo Palud. distinct. 21. quæst. 3. Gabr. quæst. 2. Maior. quæst. 3. qui hanc opinionem asserit esse communem. Idem Siluest. verbo confessio. 1. q. 2. 4. At prima opinio magis est tenenda, quam Auctor fulcit multis fundamentis, ubi supra à nume. 95. vsque ad nu. 104. & in Manual. c. 27. nu. 2.

Circumstantia finis prohibita per aliam legem specialem diuersam ab illa, qua principalis actus prohibetur, est confitenda, vt qui furatur ad fornicandum, occidendum, &c. ¶ De ora. ca. 7. nu. 4.

Circumstantia virginitatis similiter, nõ solũ cũ peruenit ad actum, sed etiã si non peruenit contra Sotum 4. d. 18. q. 2. ar. 4. quia peccatum mentis non difert à peccato operis, nisi in quantum est minus perfectum. ¶ Manual. c. 6. nu. 8.

Circumstantia diei festi non est necessario confitenda, quia non facit esse mortale, quod sine illa non esset tale, nisi esset opus feruile in festis prohibitum, quale non est peccatum D. Thom. 5. d. 17. ar. 5. quæst. 2. & est

& est op. Caiet. 1. 2. q. 7. & 2. 2. q. 122. art. 4. quol. 10. q. 10. Siluest. verb. circumstantia. q. 3. & ver. die Dominica. q. fin. Aurea Ros. cal. 63. ¶ Vbi sup. nu. 17.

Circumstantia diei ieiuniorum non est necessaria, nisi peccatum fiat cũ proposito uiolandi illud. ¶ Ibid. nu. 32.

Circumstantia conscientie contra quam quis facit, quoties id sibi faciendum esse putat, necessaria est. Adrian. 4. de confess. q. 4. quia quicquid sit contra conscientiam ædificat ad gehennam. glo. Roma. 14. & ca. final. de præscr. D. Thom. 1. 2. quæst. 19. ar. 5. Gerson de natura, & qualitate conscientie in secunda parsuorum operum. ¶ Ibid. nume. 52.

Circumstantia dubietatis animi necessaria est. Adrian. vbi supra, quia specialem repugnantiam cum ratione habet. Eccles. 3. Qui amat periculum peribit in illo, quare, qui facit aliquid, quod iudicat mortale mortaliter peccat. D. Thom. quol. 8. ar. 13. Vera autem est ista opinio, quando id ob nullam aliam legem erat peccatum, nisi quia contra conscientiam erroneam factum est. ¶ Ibid. num. 66.

Nota, q̄ supradicta circumstantia scie, vel dubietatis, nunquam mutat speciem, sed frequenter peccatum inducit, tunc. scilicet quando est erronea, & ideo non est necessario exprimenda; & si esset exprimenda satis implicite exprimitur cum explicatur peccatum, nisi addatur ignoranter, & sine dubio esse id factum. ¶ Ibid. nu. 79.

Circumstantia scandali, est confitenda duobus casibus. Primò, quando qui publice peccat ea mente id facit, vt alterum ad mortale inducat. Secundò, quando qs opere, quod suo genere bonum est, aut indifferens, speciem tamen mali habente ruinæ occasionem præstat. additur Tertius casus, sed dubius, quando quis publice peccat, si ne mente tamen, vt alijs delinquendi ansam præstet. In quo tenent partem affirmatiuam Adrian. 4. de confess. q. 4. Maior. 4. dist. 38. quæst. 3. Siluest. verb. Scandalum. quæst. 2. Palud. 4. dist. 38. quæst. 6. Anton. 2. par. titu. 7. cap. 4. Quia paria sunt facere aliquid, vt alium ad mortale ducas, & facere aliquid suapte natura ad id inducium, & quia

scandalum per accidens, cum inde sequitur ruina alterius, ad scandali species reducit. Contrarium tenent Thom. 2. 2. q. 34. ar. 1. Caiet. Ibi. & in Summ. ver. Scandalum. Pro concordia dic: veram esse sententiam aliorum, quando qualitas illorum, coram quibus actio mala fit, verisimilem facit uiro prudenti occasionem cadendi.

¶ Com. dicti capitul. consideret. de poeniten. distinct. quinta. §. Animaduertere à num. 5. & deinceps.

Citatio.

Citatio, est fundamentum totius iudicij. §. final. Inst. de poena temere litigant. cap. 1. de caus. possess. & propr. ita ut requiratur iure nature, ideo neque à Principe tolli potest. clement. pastoralis. §. ceteram. de re iudicat. Quod omnium præstantissime probat Ioann. Monac. in extrauag. rem non nouam, de dolo, & contum. ¶ Com. cap. cum contingat. 8. caus. nullita. num. 3. tom. 3.

Citatio, & si iure nature requiratur, ex causa tamen omitti potest. gl. l. ante. ff. ex q. bus caus. maior. & c. Casus est in c. cũ olim. cum ibi annot. de re iud. Fel. in c. ecclesiarum. de const. nu. 66.

¶ Com. de spol. cle. §. 18. nu. 5. & Com. 4. de Regul. nu. 18. tom. 1.

Item omitti potest, quoties constat non esse absentem defensionem. Iste est casus d. cap. olim, vt sentit Panorm. Fel. & citati ab eis. Item Dec. & ab eo citati in cap. causa. de rescript. ¶ Consil. 25. de sentent. excommun. num. 6.

Citatio requiritur et in notorijs gl. ca. ad viam. el. 3. De Iureiurand. quæ ad id allegat cap. Deus omnipotens. 2. quæst. 1. Quia citatio ad defensionem pertinet, quæ debetur iure nature. ¶ Consil. 12. de Hæret. nume. 3.

Citatio legitime intimanda est parti, ante declarationem. ¶ Consil. 25. de sentent. excommun.

Per solam citationem nemo grauatur, immo citatus, licet habeat exceptiones fori declinatorias potest allegare per se,

vel per procuratorem. l. si quis ex aliena. ff. de iud. & l. 2. ff. si quis in ius uoca. nō ierit: nisi notorium sit citulum subesse citanti, vel alias citationem esse nullam iux. gloss. recep. ca. si episcopus. 3. q. 2. ¶ Com. c. cum contingat. 6. caus. nullit. nu. 6. to. 3.

Ciuitatis generalis cum scitur, vel sciri potest non valet. c. si. de elect. li. 6. ¶ Cap. inter verba. conclus. 6. nu. 8. 14.

Ciuitas.

Ciuitatis appellatione non includitur ea, quæ sunt extra murum sita, nisi quæ do alioqui dispositio redderetur elusoria, iuxta c. Rodolphus. de rescr. & c. si ciuitas. de sent. excommunic. lib. 6. ¶ Com. de iubil. Not. 33. num. 4.

In ciuitate libera maioris pars videtur posse eligere sibi Regem, qui omnib. etiam minori parti inuitæ imperet, quia omnes viri sæculari potestati subiacent, ideo nolēte minori parte, modo legitime fuerit uocata potest maior pars statuere, quicquid posset tota. In diuersis autem ciuitatibus non est sic, quia diuersas habent potestates dispersatas, ideo nulla tenetur stare electioni alterius, neque minor electioni factæ à maiori parte. l. si. ff. de iuris. om. iu. ¶ Relect. ca. nouit. de iud. Notab. 3. n. 165.

Ciuitatis vnus facit, quos ciues origo. l. ciues quidem. C. de incolis. & l. 10. & l. Alsumptio. ff. ad Municip.

Ciuitatis ciues sunt singuli de capitulo in qua est ecclesia, ut tradit Bart. recep. d. l. ad Municipal. quod & affirmat dicendum de Abbate, Prælato, & Rector. Ecclesiæ. ¶ Consi. 1. de consecr. eccl. nu. 3.

Ciuille est quandoque inciuilem esse renuendo tempus contere in urbanitatib. & honesta conuersatione, ut Deo seruimus. ¶ Consi. de ora. c. 12. n. 6. 10. 2.

Clauis.

Clauis est spiritualis potestas ligandi, & que soluendi, qua iudex ecclesiasticus dignos suscipere, & indignos excludere

re debet à regno Dei. Ioan. 22. in extraua. Quia quorundam. de uerbo. signific. refert Mag. in 4. dist. 18. ¶ Com. cap. uoluisse. de poen. dist. 1. nu. 2.

Et licet vna tātum sit realiter duæ tamē dicuntur ratione duplicis effectus; Nam sacerdos, quia prius debet discernere peccatum, ideo dicitur habere clauem scientiæ ad discernendum. Deinde debet absoluerē vel ligare, ideo dicitur habere clauem potestatis. ¶ Ibid. num. 6.

Clauis istæ, seu ista potestas duplex appellatur duæ clauis metaphorice, ut declarat glo. singul. in dicta extrauag. de notatur enim potestas spiritualis auferēdi, impedimenta regni cælestis, id est peccatū. ¶ Ibidem num. 3.

Clauis istæ, quo ad auctoritatem sunt in ipsa sanctissima Trinitate, in Christo autē per excellentiam merito suæ passionis. In Sacerdotibus per ministerium, quod dedit illis Christus. ¶ Ibid. num. 7.

Clauis igitur has dicendum est esse in ecclesia, quod tradit Gratian. d. cap. noluisse. De quibus implicite mentionē facit Ambros. c. uerbum. ead. dist. 1. & ca. quodcunque. 24. quæst. 1. & expressius tradit Gratian. c. 1. dist. 20. Conc. Trident. sess. 14. c. 8. Fundamentū autem illarum sunt illa Christi uerba. Ioan. 20. Matth. 18. Pisce oues meas. Accipite spiritum sanctum. Ibi. nu. 1.

Clauis has nō habuerunt sacerdotes ueteris legis, nisi in figura. ¶ Ibi. n. 3.

Clauium harum potestas ordinatur ad remissionem culpæ aliquo modo, non sicut causans, sed sicut disponens ad eam. Vnde si quis non fuisset perfecte dispositus ad gratiam suscipiendam ante absolutionem. In ipsa cōfessione, & absolutione sacramentali gratiam consequeretur, si obicem non poneret. ¶ Ibi. n. 9.

Clauium harum potestas non est habitus, aut actus infusus, sed ipsemet character Sacerdotalis per quem datur principaliter potestas super corpus uerum, deinde super mysticum. ¶ Ibi. nu. 5.

Clauis istas, qui negant hæretici sunt, & Lutherani. Vvicleff, & c. contra quos Ioan. Vualdenf. de sacrament. primi. c. 244. ¶ Ibidem nume. 4.

Clau-

Clauisula.

Clauisula posita in aliqua dispositione siue in principio siue in fine regulariter ad omnia se præterdit. c. secūdo requiris. de appellat. cū concordantijs citatis ibi à gl. & l. talis est scriptura §. si. ff. de leg. Sed fallit, quando nō est eadem ratio ut referatur ad remota, quæ ad proxima secundum Panorm. in d. c. recep. ab omnib. & præfertim à Decio, qui resolutius alijs loquitur. Et antea dixerat Bald. in l. in actio-nibus. ff. de his qui not. infam. Fallit etiam quando clauisula inseritur proximiori accessorie; causa demonstrationis, vel à simili, ut Panorm. ibi. ait. ¶ Com. de spol. cler. §. 10. nu. 2. Et consi. 1. de maio. & obed. nu. 2. Vbi dicitur, quod fallit similiter quando non ponitur per se, sed accessorie ad aliquod capitulum, quia tunc ad illud solum refertur, ut post Panorm. & alios tradit Dec. vbi supra. nume. 2.

Clauisula generalis de non contraire legi non excusat Notarium à peccato ponēdo clauisulas contrarias legi, nisi adsit iusta ignorantia facti, vel iuris. ¶ Consi. 39. de iur. num. 2. lib. 5.

Clauisula vni accessoria non refertur ad aliam. ¶ Com. cap. si quando. de rescript. except. 2. num. 1. tom. 3.

Clauisula suppiens defectus non extenditur ad naturales. Hostien. in c. 1. de tranfact. ¶ Ibid. except. 10. num. 4.

Clauisula generalis in Bulla posita maiora expressis non includit. ¶ Consi. 82. de regular. numer. 5.

Clauisula apponi solita pro apposita habetur l. si. C. fidei ius. c. cum M. de conf. & c. 2. de rescrip. ¶ Consi. 1. de homic. nu. 4.

Clauisula habens rem pro infecta maioris est uirtutis, quam illa, quæ cessat. ¶ Trac. oppo. sol. opp. 8. num. 42.

Clauisula (Dummodo non sint plura) in illegitimarum dispensatione operatur, ut dispensatus unum, uel alterum retinere possit beneficium. ¶ Consi. 23. de præb.

Clauisula (Te absoluentes ad effectum) tollit tantum impedimenta ex cæsuris pro- uenientia, quod satis colligitur ex Rebuffo

in Praxi Benef. 1. part. Rubr. de declar. Bul. l. num. 15. Et probatur in cap. frugabiliter per illa uerba (Ad effectum.) ¶ Consi. 28. de sent. excom. nu. 21. lib. 5.

Clauisula (Non obstantibus) (Etiam si talis) Quorum tenores, Tollit necessitatē inferendi tenorem contentorum. Etiam si caueatur in illis contrarium. Etiam secūdu contrariam opinionem, quando in lege ponitur, uel stylus uariè id haberet. ¶ Com. c. si quando. de rescr. excep. nu. 1. & 2. to. 3.

Clauisula. (Quouis alio modo uacante) per hunc modum uacationis comprehendit. iux. glo. memorab. in ca. susceptum. de rescript. lib. 6. modo uacatio ex persona cōtigerit expressa, secundum Lupum ibid. ¶ Com. c. si quando. excep. 2. n. 1. to. 3.

Clauisula (Sicut asseritur, & sicut asseris) differunt, quia per secundam ei onus illud probandi incumbit Rota decis. 74. ¶ Vbi supra. except. 3. nu. 2.

Clauisula (inuocato si opus fuerit brachio sæculari) tacitè inest in litteris Pa-pæ: quia communis sententia est: Delegatum à Papa id implorare posse. Innoc. c. si-gnificasti. de off. deleg. ¶ Ibid.

Clauisula (vitæ ac morum honestas) quæ est proemialis in Bullis, quia instructionē continet, nullam dat formam procedendū executori, neque imponit necessitatē inquirendi, uel uerificandi contenta in pro-mio. per Doctor. Innocēt. communiter recep. in c. si. de præsumpt. glo. magna. in clement. 1. de offic. deleg.

Secus autem se habet per illam clauisul. de futuro (Si reperiis idoneum, aut dignum) quia ista gratiam efficit conditionam, quod palam docet Alber. in diction. vi-tæ. & Panor. in d. c. si. nume. 16. ¶ Relect. c. si quando. excep. 15. nu. 9. to. 3.

Clauisula (cæterum) Ad uaria relata, varie operatur. ¶ Com. cap. cum contingat. 2. caus. nullit. num. 7.

Etiam laicos aliquos facit subdelegatos. Ibidem num. 2. tom. 3.

Clauisula (Vocatis vocandis) subintelligitur in omnibus commissionibus, quas cum cognitione causæ oportet expedire. ¶ Ibidem num. 14.

Clausura.

Clausura religionum non quidem naturali, aut diuino, sed humano tantum iure est indita sicuti probatur ex multis. Nam primo si esset de iure naturali penderet ex aliquo precepto noto, aut ex notis illato. Secundo, si esset de iure diuino contineretur in sacra scriptura. c. humanum genus. d. 1. Tertio, si ex utroque nulla esset unquam facultas exeundi. c. sunt quidam. 25. q. 1. Et licet religiosi tria substantia lia vota emiserint, & tuta seruari sit de iure diuino, non propterea tamen dicendum est illis verasse clausuram. Quod intelligitur tam de viris, quam de mulieribus. ¶ Consi. 75. de Regularibus, sed melius Com. 4. eo. tit. nu. 29. & 30.

Clausura videtur habuisse originem à Monachis, ante institutores quatuor principium Religionum. Roborata fuit à Nicena Syn. de qua Rug. in cap. placuit. 16. q. 1. & à Calced. de qua Alex. 2. in c. iuxta. ead. caus. & q. Et consequenter robur, & firmitatem habet à lege humana, & continet ne vllus Regularis cuiuscunque ordinis saltem simplex exeat monasterium, vel septa, aut limites ad id designatos sine superioris licentia, neque cum illa nisi iusta necessitate, aut utilitate suadeat, vt efficaciter probatur in d. c. placuit. ¶ Ib. nu. 30.

Acta deinde fuit à Carthusianis, ita vt illorum clausura videatur carcer perpetuus. ¶ Ibid. num. 31.

Quo ad Moniales autem eam auxit Bonif. 8. c. 1. de stat. regul. li. 6. Et strictiorem fecit cuius constitutionem renouauit Cóc. Trifess. 25. c. 5. De Reg. sed mitiorem eam reddidit, quia permittit exitum, quacunque de eam ab episcopo approbata. Deinde Pius V. eas innouauit mitiorem iterum ipsam reddendo, & excipiendo causas incendij, lepræ, à epidimæ, laxauit autem illam Cócil. ne esset odiosa, præsertim sexui ita fragili. Nã illa Bonif. non fuit recepta in Gallijs, vt dicit Io. Andr. in Nouel. & Venetijs non seruatur. Pontif. verò Max. Pius 5. & Greg. 13. perpendebant decorem Religionis, & augmentum per sponsarum Christi mundi-

tiam, famam, & puritatem. ¶ Vbi sup. à nu. 39. & deinceps.

Clausura imposita fuit Monialibus professis, quia illæ per professionem regularem renunciauerunt voluntati suæ. cap. Religiosis. de election. lib. sexto. Et quia cum sint sponsæ Christi, magna super illis debetur custodia circa earum continentiam. Primam rationem reddit Ioan. Monach. defenditur à Decio in capitu. ad nostram. de appellation. ¶ Consi. 81. de Regular. nume. sexto. & dicto Com. 4. cod. titul. num. 40.

Clausura includit omnes moniales tacite, vel expresse professa, quorumcunque ordinum etiam militarum, & et cõuerfas modo sint professa. Etiam in Monasterijs, in quibus nunquam fuit seruata, nec violata, quia nunquam fuit cepta seruari. Etiam mulieres tertiarias cuiuscunque ordinis in cõgregatione viuentes, si sunt solemniter professa. ¶ Vbi sup. nu. 44.

Clausuram Monialium Episcopi, & alij, quib. præcipitur non publicantes peccant, quia transgrediuntur præceptum Papæ. de maio. ¶ Ibid. nu. 46.

Clericus.

Clericus omnis est persona cuius portio est Deus. ca. cler. 2. 1. dist. quia nullus potest possidere aliud à Deo. Idem verificatur si dicatur clericus est qui habet pro sua sorte Deum, vt dicitur 2. 1. d. c. sequenti. ¶ Com. 1. de Regul. num. 6. Sed potissimum verificatur de Regularibus, qui expresse, vel tacite renuntiarunt omnibus. Et de secularibus voto paupertatis simpliciter astrictis, quia per solum clericatum, nec ordinem sacrum, neque Episcopatum, neque Papatum perditur capacitas querendi, & retinendi dominium, & possessionem temporalium. ¶ Ibid.

Clerici autem nomine venit, etiam is, qui prima tantum tonsura insignitus est, dicto cap. cler. & cap. perlectis. 25. dist. Licet sit coniugatus, modo cum unica, & virgine, & gestet habitum, atque tonsuram. cap. 1. de cler. coniugat. libr. sexto.

Etiam

Etiam quacunque censura, & inhabilitate innodatus, præterquam degradatus realiter. iuxta Panormitan. in capitu. cum non ab homine de iud. ¶ Manual. capitul. 27. numer. 78.

Clericus non tantum humano, sed etiam diuino iure exemptus est à potestate laica, etiam quo ad ea, quæ illi sunt communia cum eis, qui non sunt Christiani. i. temporalia ob multas, & varias causas ob quas potuerunt eximi à Rom. Pont. persuadente id conueniri regimini, & saluti animarum. ¶ Relect. cap. Nouit. de iudic. Nota. 6. numer. 29.

Coram laico citatus comparere non debet, nisi sit dubium, an sit clericus. gloss. re cept. in cap. conuenior. 23. q. 8. ¶ Consi. 10. de Regul. num. 2.

Non potest ab aliquo percuti sub pœna excom. ver. Percussio.

Si iurisdictionem habet temporalem illam exercere potest in criminalibus per Vicarium, & licet sequatur mors, nõ incurrit irregularit. c. episcopus. ne cle. vel mon. li. 6. ¶ Consi. 1. de const. nu. 85.

Clericus collectas soluere non tenetur, & si sponte soluat peccat, nullam tamé censuram incurrit, exigens autem sic. ca. Non minus. de immun. eccles. ¶ Consi. 1. de censibus. nume. 2.

Neque tenetur gabellas soluere si res suas in territorio vendit. clem. vltima. de censib. Secus autem si illas negotiandi causa transmittit. ¶ Consi. 1. de immunitate eccles. num. 2.

Eius iuramento statuitur cum ignoratur, an de rebus eius negotietur. glo. notab. d. clem. ¶ Consi. eo. nume. 4.

Ius ciuile etiam sine dispensatione legere potest, etiam si sit beneficiarius, etiam in dignitate constitutus, quia auditio tantum, non autem prælectio prohibetur. ca. de multa. de præbend. Quinimo, & materias criminales legere potest sine incurfione irregular. quæ non contrahitur nisi ex homic. & mutilatione. ¶ Consi. 1. ne cler. vel Mon. per tot. lib. 3.

Patrocinarij, & aduocare potest, modo non sit in sacris, vel beneficiarius, vt dicitur glo. in summa 15. quæst. 2. & cap. 1. de

postulat. Et etiam quando est talis in quibusdam casibus permittis. s. per defensionem pupillorum, & miserabilium personarum. In criminalibus autem idem dicendum est de clerico in minoribus, & non beneficiariis. quia eadem ratio idem suadet, nec tenetur abstinere ob periculum irreg. quam incurreret si sequeretur mors, vel mutilatio, cum non teneatur ordinem sacrum, vel beneficium suscipere. ¶ Com. 2. de Regul. nu. 66. Consi. 5. ne cle. & Mon.

Alere filios suos illegitimos etiam spurios potest, & debet contra Auct. ex complexu. C. de incest. nupt. Ex iure autem contento in cap. cum haberet. de eo, qui duxit in matrim. eam quam poll. per adulter. & communis opin. in illo cap. post Panor. & Bartol. in dicta Auth. & Dec. in ca. clerici. nume. 2. de iud. Et Lupus in Reper. cap. per vestras. de donat. inter viuos. §. 23. nu. 12. Potest etiam dotare filias etiam spurias quia dos succedit loco alimentorum secundum communem. & Bar. in his terminis. l. vxorem. §. Pater naturalis. ff. de lega. 3. Etiam de redditibus ecclesiasticis. arg. tex. & gloss. c. omnes. 3. 1. d. Sed hæc omnia intellige de filiis, qui aliunde non habent ne se alant. l. si quis à liberis. §. sed si filius. & §. solent. ff. de libe. agnoscen. ¶ Com. de spol. cler. §. 19. nu. 10. tom. 1.

Insequi potest malefactores suos. ca. significasti. el. 2. de hom. & potest procurare, ut capiantur, & indicare iudici esse sibi paratas insidias. c. de occidendis. 23. q. 5. Modo ne petat, vt puniantur criminaliter. ¶ Consi. 35. de hom. nu. 10.

Clerico illicitum est matrimonium contrahere, & contrafaciens peccata mortal. & sit excommunicatus, si est ordine sacro insignitus.

Peccat, si cohabitatur mulieri credens, aut credere debens se uoluntate, aut opere peccaturus. Eccl. 3. Qui amat periculum. cap. si quis autem. de poen. dist. 1. capitul. 1. de cohab. clericor. & mulierum. Neque obstat cap. interdixit. 3. 2. dist. & cap. volumus. 8. 1. dist. quia intelliguntur, quo ad forum exterius, & quando mulieres non sunt suspectæ, aut habeant famulas suspectas, iuxta Com. dicto capite. 1. de

de cohab. cleric. & mulier. ¶ Manual. cap. 23. num. 109.

Si monasteria Monialium, sine causa frequentat post prohibitionem sibi factā. ca. monasteria. de vit. & hon. cle. ¶ Ib. n. 110.

Si habitum non gestat, & tonsuram nō deferat, aut arma offensiva portet, capi. si quis. & cap. clericus, i. de vita & hone. Ib.

Si ingrediatur tabernas præterquam in itinere. cap. Non liceat. 44. dist. Si sit Mimus, iocularis, histrio ludens, mendicans, Tabernarius, Macellarius, & c. ca. cleri. 7. de vita & honest. & cle. 1. eo. ti.

Omnia autem suprascripta peccata non sunt plusquam venialia cum transgressiones sint legis humanæ, nisi adsit contemptus, vel notabile scandalum. iuxta Caietanum, sed Felinus tenet id uerum esse cum lex non utitur verbo præceptiuo. in vit. de tregua, & pace. ¶ Vbi supra. num. 111. in Manual. cap. 25.

Peccat similiter clericus, qui cū sit vnus ecclesie admittit ad officia tempore interdicti clericos alterius ecclesie. argum. cap. Alma mater. de sen. excomm. Et qui interdictum non seruat, aut ad sepulturam admittit excommunicatum, aut manifestum vsurarium, & est excommunicatus. clem. 1. de sepul. ¶ Ib. num. 95.

Qui absoluit illos, quos non potest præterquam in mortis articulo, si commutat vota, sine auctoritate, aut etiam dispensat. ¶ Ib. num. 96.

Qui omittit, aut vult omittere horas canonicas, aut partem earum. Qui male eas recitat, non attendens ad eas. Ibid. à nume. 99. vsque ad 103. Qui in peccato mort. ministrat. Et longum esset omnia clericorum peccata adnotare. Quorū multa tamē impunita remittit ecclesia. Quod de monstrat Auc. de red. eccl. q. 3. n. 36.

Clericus tria bonorum genera pōt habere. Primò, patrimonialia, seu secularia. c. episcopus. 12. q. 2. c. cum dilectus. de iur. patron. Secundò, ecclesiastica. c. vestra. & cap. Quoniam. Ne prælati vices. Tertio, quasi patrimonialia, quæ sunt quæ sita ratione clericalis ordinis, vel officij, vt puta missando prædicando, aut alios spirituales actus exercendo. Innoc. & Hostien. c. Quia nos, vt

Panorm. in cap. cum olim officijs. de testam. De primis, atque vltimis potest dispone re velut laicus. cap. episc. 12. q. 1. & cap. Fixum. 12. q. 1. ¶ Com. de red. eccl. Mon. 19. Vide ver. Beneficiarius.

Si habet bona laicalia ab ecclesia ali nō debet, ait Dec. in c. postulasti. de reser. pro quo est tex. à c. clericos. 1. q. 2. Sed ita id intelligi debet, q̄ clericus eo solo, q̄ clericus est, non est dandum quicquam de fructib. Ecclesie si habet aliunde, quo viuatur, quia in quantum beneficiatus potest viuere de fructibus beneficij, vt dictum est Verbo Beneficiarius. ¶ Consi. 46. de præbend. num. 5. & 6. lib. 3.

Si habet bona ecclesiastica præter necessaria suæ personæ, ac statui, cætera in vsus pauperum conferre debet. c. res ecclesie. 17. q. 1. c. si. 16. q. 1. ca. Quod autem. 23. q. 7. ¶ De red. eccl. q. 1. Mon. 42. Et tenentur ad hoc etiam extra casum extremæ necessitatis ex lege iustitiæ sibi hoc imponente sub reatu mort. cum obligatione restitutionis, & non possunt illa seruare, vt mutant statum. ¶ De elem. nu. 51.

Quæ ille acquirit ex officio clericali, aut ex beneficio curato, vel non curato, cum administratione, vel sine, bona sunt, quasi castrensia iure communi. Authen. presbyteros. C. de episc. & cle. secundum Hostien. & Panorm. & communem in ca. quia nos. de testam. & c. restitutus. de rest. in integr. In quib. nihil plus iuris habet pater, quam in castrensi. l. Non solum. C. de bo. quæ libe. ¶ Man. ca. 17. nu. 142.

Clericatu indignus est si legere nescit. Com. de ora. c. 2. nu. 24. Plurimum enim illi expedit latinam linguam intelligere, cuius in diuinis officijs est vsus. Ib. ca. 13. n. 9. Per se, & pro populos orationib. pugnat. cap. 18. num. 2.

Illius munus, est maxime proprius horas canonicas recitare. Ibidem. cap. 21. nu. 29. Iubetur enim illi horas dicere, & laicis eas audire. ¶ Ib. c. 11. num. 8.

Si est tantum in minoribus, ad id iure non tenetur, nisi habeat ecclesiasticum beneficium, licet gl. quædam contrarium sentiat, & nonnulli alij illi innitentes. Qui si tenent id de omnib. errant cum nullo iure

id

id appareat. Si autem illa glo. intelligat de sacris ordinib. initiatis uerum dicit. Ib. ca. 7. nu. 12. Nisi adsit aliquo loco consuetudo id faciendi siue aliquam aliam orationem recitandi, puta septem Psalm. vt Gradual. Tenentur tamen ad mature gratias Deo agendi. ¶ Ibid. num. 13.

Clericos instituere, & decens, & necessarium fuit, qui inter Deum, & populū essent medijs, quod munus cum omnium Reip. sit maximum, & ad alia omnia certos habet ministros deputatos, maiore profecto ratione ad hoc debuit aliquos deputare. ¶ Ibid. cap. 20.

Clericis omnis ornatus ultra necessitatē, & honestatem prohibetur. c. 1. 21. q. 4. Concil. Trid. sess. 22. c. 1. de reform. ¶ Com. 4. de Reg. num. 27.

Clerici tam regulares, quam seculares possunt damnari ad trimes per consuetudinem, quæ iam inualuit. ¶ Com. 3. de Regular. num. 52.

Clerici etiam minores suscipientes ordinem in peccato mortali sine præuia confessione inor. peccant si talia sunt sacramenta. Secus si sacramentalia. ¶ Com. de ora. ca. 7. n. 15. & in gl. sum. de poe. d. 5.

Clericus, qui contrahit cū corrupta non renuntiat priuilegio clericali, quia non potest per c. si diligenti. de foro comp. Priuatur tamen illo per c. 1. de bigam. lib. 6. Et si diu ingessit se enormib. demisso habitu, & tonsura clericali perdit illud sine alia monitione secundum Ioann. Andr. vel cū illa secundum Panorm.

Qui contrahit, vel deliquit in territorio episcopi alieni eius iurisdictioni subijcitur quo ad ea, sed non per prorogationem expressam, quam nec facit, nec facere potest sine consensu sui Episc. cap. significasti. eo. tit. Neque à fortiori per tacitam, quam nō intendit, neque facere potest. ¶ Tracta. opp. fol. 8. opp. num. 5.

Clericum esse, quē nec dicto unius, neque pilei gestatione probare quis potest, quia dictum vnus qualiscunque ille dignitatis existat in præiudicium tertij nihil valet. c. cum à nobis. de rest.

Clericus, quæ ob tacitam fidem datā de restituendo incapaci damnatus sic eccle-

sia tenetur restituere. l. 3. ff. de iu. ff. & Bal. in d. l. si quis presbyter. C. de episc. & cler. Quia fiscus est factus dominus eorum. ¶ Cō. si. 8. de rest. num. 5.

Clericus simplex omnia, quæ laicus gerere potest. Panorm. c. 1. de postul. Et si est in sacris potest exercere exercitia alijs honesta ad se, suosque sustentandos. gloss. ca. Peruenit. 87. dist. ¶ Consi. 3. de success. ab intestat.

De acquisitis illicite testari non pōt. Et per illicite acquisita intelligunt plurimum illa, quæ veniunt per negotiationem illicitam, sed multi sunt, q̄ de illis testantur. Cō. si. 10. de testam. nu. 5. & 10.

Clericis licet bellare iure humano prohibeatur, non autem diuino. ¶ Consi. 1. de his quæ vi. nume. 2. Possunt tamen hortari ad iustum bellum. ¶ Ib. nu. 16.

Et non agunt contra ius diuinum, neq; sententiam sanguinis deferentes. Ib. n. 17. Sed cohortatio debet esse in generali, non autem in particulari ad hunc, vel illum occidendum. ¶ Consi. 37. de hom. nu. 2.

Arma portare illi interdicitur, & si illa noctu portet solet capi, quia arma portans uelle delinquere præsumitur. ¶ Consi. 44. de sent. excomm.

Si inueniatur cum vxore, matre, vel sorore, & occidatur, non est q̄ occidit excommunicatus: secus si id cum maturo iudicio faciat. ¶ Consi. 41. eo. ti.

Potest à laico retrahi ne futurum scādalum committat. ¶ Consi. 38. eo. ti.

Si azima Hebræorum comedit pena de positionis punitur. ca. Nullus. 28. quæst. 1. ¶ Consi. 2. de Iude.

Clericus concubinarius. Verbo concubinarius.

Clericus Sacerdotalis ordinis, etiam potest denunciare preparatas insidias, aliæque similia delicti, sine timore irregularitatis, modo protestetur se ea tantum de causa id agere, ut impediantur mala imminencia. Caietanus. 2. 2. quæst. 33. articu. septimo. per capitul. Episcopi, & cap. cler. uel Monach. libr. sexto. ¶ Capitul. inter verba, conclusio sexta, numer. 620.

Coad-

Coadiutor, & Coadiutoria.

Coadiutor Archiepiscopi cū futura successione Palio vti non potest, dum est talis. arg. c. nisi, & c. ex tuis. de auct. & vñ pal. Et si sit episcopus eo absente, vel conuente benedictionem dare potest. Beneficia tamen conferre, vel alia exercere non valet, quæ is, cuius est executor per se valet, & potest exercere. ¶ Consi. 2. de cler. ægrot.

Ad onera ad quæ datur, & ad id, quo is cui datur, tenetur Innoc. c. nisi cum pridē. de renunc. num. 4. Et probatur per c. de selectorib. de cle. ægro. & debet subscantari ex fructib. beneficij. c. eo. li. 6.

Et si est cum futura successione, vt sit perpetuus, & irreuocabilis, & q̄ nihil possit petere, vel exigere de fructib. ob cuius regimen datur; datio talis est extraordinaria. Et si nihil percipit ex beneficio ei nō tenetur seruire, quia nemo. iux. Apost. Gal. 5. tenetur suis stipendijs militare. ¶ Cōf. 1. eo. ti.

Et si est datus cum facultate subeundi onera de consensu, eo absente, & contradicente potest subire. Ibid.

Tenetur recitare officium iux. obligatio nem quam habet ex titulo suæ coadiutoria; puta semper, vel aliquando: nō autem habet beneficium cum coadiutoria nō sit beneficium. ¶ Com. de ora. c. 20. n. 18.

Coadiutoria, licet non sit beneficiū. Sufficit tamen ad ordinandum. ¶ Com. de ora. ca. 20. num. 18.

Non videt tamē esse minor, q̄ titulus cōmēdæ cū ēt virtute illius possessio capiat. vt patet in c. possō cōmēdæ. Cōf. 1. d. cl. egr.

Si est quo ad vnā cām nō extenditur ad aliā, quæ non saperet alienationē secundum Old. in cōf. 44. tex. c. 1. de cle. ægro. li. 6. vbi ponitur dñia inter coadiutorē dandum ob vnā cām, & aliā. ¶ Consi. 2. de cle. ægro.

Cæcus.

Cæcus, qui nullo modo potest dicere horas nulla ad hoc indiget dispensatione. c. quando. de conse. dist. 1. ¶ Consi.

15. de celeb. miss. & de ora. c. 2. num. 14. Si potest habere focium, qui sibi auxilio sit netur cum socio, si commodè illum habere potest, si secus non tenetur, & ita intelligendi sunt. Silu. Angel. Caiet. & alij. ¶ Ibid. & ca. 21. num. 14.

Si potest recitare maiorem partē officij consultius ager, si recitet oēs partes, quas potest, dicitq. totum alterius diei, si nouit memoriter dicere. ¶ Ca. 2. nu. 23.

Cæcus non surdus, non excusatur à choro, & minus à capitulo, neque credendum est satisfacere audiendo pensum alterius, & sui chori, nisi cante sui, qua parte potest iuxta determinationem. Caiet. lib. 16. Resp. 8. ¶ Ibid. ca. 19. num. 81.

Hinc sequitur cæcitatem non esse infirmitatem sufficientem ad lucrificandū distributiones non eundo ad chorū. Ib. n. 82.

Cæcitas mentis est filia luxuriæ, iuxta Greg. li. 31. moral. ca. 250. & Thom. 2. 2. q̄. 153. ar. 5. & per hanc peccat mor. qui non proponit explicite Deum pro vltimo fine. ¶ Manu. c. 23. nu. 114.

Coeundi Potentia. ver. Potētia.

Cognatio.

Cognatio est ecclesiasticum impedimentum matrimonij contractū dirimens, vel non dirimens.

Est autem triplex, scilicet spiritualis, carnalis, atque legalis. ¶ Man. c. 22.

Cognatio spiritualis est attinentia ex sacramenti datione proueniens. glo. recep. c. 1. de cogn. spiritali. li. 6. ¶ Consi. 2. eod. ti. num. 3. Vel est attinentia duarum personarum, quæ ex statuto ecclesiæ oritur per Baptismum, & confirmationis administrationem, & susceptionem baptizati, vel confirmati, iuxta mentem omnium in Rub. de cogna. spir. & Theol. 4. dist. 40. quæ impedit, & dirimit matrimonium. ¶ Manu. & consi. 2. de cogn. spir. num. 5.

Hæc olim secundum iura antiqua erat triplex. s. paternitas, compaternitas, fraternitas. Duæ primæ, quo ad baptizantem, & suscipientem, baptizatiq. patrem, & matrem

rem durat. Cessat autem nunc per Conc. Trid. c. 2. de reform. sess. 24. Fraternitas, & compaternitas, quo ad baptizantem, & Paternos.

Transibat olim ex marito in vxorē, vel concubinam ante uel post cognitam, nūc autem nō, sed tantum remanet inter ipsos, qui baptizant, vel suscipiunt, & inter suscipientem, ac patrem, & matrem suscepti. ¶ Manu. c. 22. n. 36. & 37.

Contrahitur per actum proprium, non autem per actum alterius, quæ requirit leuationem, vel tactum. c. vlt. 30. q. 4. Et quia canones antiqui habent, quod patrinus offerat, respondeat, gestet, profiteatur. c. illud. & sequen. de conse. dist. 4. quod tenet Archid. cap. 1. de consign. spir. lib. sexto. ¶ Cōf. 2. eodem tit. num. 3. & 7. Contraria consuetudo potest induci. ¶ De spol. cler. 5. 14. nu. 7. An autem consuetudo id habeat dubitari potest, & Bal. inclinatur ad affirmationem. l. 1. §. ne autem, de caduc. tollend. Sed credendum contrarium per multa fundamenta ibi adducta. nu. 8.

Contrahitur ab eo, qui puerū nondum integre natum ad baptismum sine solemnitate datum in casu necessitatis tenet. ¶ Cōf. 1. de bap. nu. 1.

Et ab illo, quæ et nondū est cōfirmatus baptizatio, vel tenendo. Silu. ver. matr. q. 7. quæ habet vitam spūalem. ¶ Consi. 3. de bap.

Non contrahitur ex solemnitate supplēte baptismum, quia talis solemnitas nō est sacramentum, sed sacramentale per quam nō imprimitur character. Man. c. 22. n. 40.

Neque contrahitur ex baptismo solēniter dato sub cōditione, quādo primus fuit verus, quia iste non est sacramentum, vel interueniat cathach. & exorcif. consi. 1. de bap. nu. 2.

Potest contrahi similiter, & sponte, & coacte, sed quæ sponte contrahitur maior est illa, quæ contrahitur coacte, puta pp ne cessitatem, errorem, vel ignorantiam facti. Ideo prima aufert coniugi ius petendi debitum. Secunda autem non, ut colligitur ex quodam dicto Alex. ca. si vir. de cogna. spi. ¶ Manu. c. 16.

Quæ oritur ex catechismo, vel exorcif. mo aliquod affert impedimentū. c. per ca-

techismum. de cogn. spir. lib. 6. Impedit. n. matrimon. contrahendum, sed non dirimit contractum. ¶ Man. c. 22. n. 72.

† Addit. sed hodie p declarationem Illu stris. DD. Card. Congreg. sup. Conc. Neq. ista cognatio impedit matrimonij contractū, quæ ex sacramentalib. nulla orif. Quæ superuenit matrimonio nō dissoluit illud, sed tantum exactionem debiti in coniugatis impedit. de cognat. spir. lib. 6. Manual. cap. 22. num. 40.

Cognatio carnalis, quæ alio mō dicitur cōsanguinitas est ppinquitas duarū personarū, quarū vna ex altera, vel ambæ ex eadē descendunt. gl. recep. in arb. consan. l. 6. Affinitas vero, quæ est eius species, quid sit vide ver. Affinitas. nu. 1. Ex hac oritur impedimentū vsque ad 4. gradū. c. non debet. de consan. & aff. In copula aut illicita non pcedit, nisi vsque ad scdm inclusiue p Cōc. Trid. sess. 24. c. 4. de refor. In alijs autē, nec dirimit, neque impedit, ut declarauit Pius V. consanguinei igitur, & affines peccant contrahentes sine dispensatione, & sunt excōicati per clem. 1. eod. titu. nisi excuset ignorantia. ¶ Man. nu. 41.

Ista cognatio ad aliquos effectus nocet in rerū Ecclesiasticarū tractatu. iux. c. hmōr. §. Nā hoc usus præstatio. 10. q. 2. plurimum tamen prodest ad præsumendum, quæ ibi sit maior affectus. ¶ Consi. 1. de feu. n. 7. li. 3.

Cognatio legalis est ppinquitas ex adoptione proueniens scdm mentem omnū. glo. c. 1. de cogn. leg. Est aut triplex. Prima, ascendentium, aut descendentium. s. adoptantis, & adoptati, atque descendētes ex eo, quæ neque dissolutione adoptionis, neque emancipatione tollitur. c. ita diligere. 30. q. 3. Secunda, quasi transversalis inter adoptatum, & filium naturalem in potestate patris, ca. 1. eo. titu. & l. quæ per adoptionem. ff. de adopt. Tertia est, quædam legalis affinitas inter vxorem adoptantis, & adoptatum, & inter uxorem adoptati, atque adoptantem: quæ durat perpetuo. l. adoptiuus. ff. de ritu nupt. Quamlibet autem harum impedit, & dirimit matrimonium, iux. omnes in d. cap. & Theol. 4. dist. 42. Et impedimenta extendunt usque ad quartum gradū. Differūt autem spūalis, &

carialis à legali, quia in his nulla est annexa excommunicatio. gl. recep. cle. j. de cog. spar. ¶ Man. c. 22. n. 44. & 45.

Cogitatio.

Cogitatio est actus proprius potentiae cognitiuae, quae de se, nec bona est, neque mala, sed indifferens.

Quando autem est actus malus est potest appetitiuae, & in sola mente consistit non exeundo ad extra. Et tunc non est punianda lege humana, sed sola lege diuina, quia soli Deo est cognita. ca. cogitatio. de poen. dist. 1. cap. erubescant. 32. d. glo. clem. 1. s. verum. de haere. num. 2. & num. 125. & Com. c. ne quid cain. ea. d. n. 51.

Cogitare de peccato, neque illud per cogitationem cognoscere peccatum est, quod passim fit in audiendo, uel in differendo. Com. d. c. cogitationis.

Cognitio.

Cognitio rerum modo debito facta, non est secundum se mala: modo autem indebito, sic, puta habere illam a Damone, & cum obseruationibus uanis. ¶ Cōf. 1. de sacrileg. li. 5. nu. 7.

Cognitio futurorum, quae non pendet à causa naturali, uel diuina, Deo est reueruata. Isa. 41. Dicite, quae uentura sunt, & dicemus, quia Dij estis uos. ¶ Ib. n. 3.

Cognoscere an hoc, uel illud iustum sit, uel iniustum, pertinet ad naturalem rationem, & leges secundum eam factas. Cognoscere uero an sit peccatum mortale extinguens gratiam pertinet ad legem euangelicam, & alias leges, secundum illam factas. ¶ Relec. c. nequit. de iud. Not. 6. n. 10. to. 3.

Collatio.

Collatio beneficii facta in fauorem ignorantis simoniam factam cum tertio ualida est, & fructus dum ignorat facit suos, sed dum rescit tenetur beneficium statim dimittere. ¶ Consi. 30. de sim.

num. 3. lib. 5. Est enim reprobanda. ¶ Consi. 60. eod. titu. num. 3.

Valida est facta à Papa illi, qui primam tonsuram in excommunicatione accepit, quia nullo iure prohibetur contrarium.

¶ Consi. 28. de sen. excom. n. 18.

Item si facta est etiam sine causa de beneficio simplici ualeat. ¶ Consi. 55. de Regular. num. 4.

Item facta à capitulo suspenso, & non declarato, est ualida. ¶ Consi. 23. de senten. excomm. nu. 1.

Item facta ab Episcopo ualeat, quia nullo iure id uidetur prohibitum, & per cap. ad supplicationem contrarium uidetur probari, & communis opinio in ca. cum nostris. de concess. præb. & d. ca. Ad supplicationem habet, posse conferri beneficium episcopi, ex causa legitima, puta ob necessitatem. Cōf. 21. de præben. nu. 3. & 4.

Item facta tonsurato à non suo est ualida, quia talis non est ipso iure suspensus, & per consequens non est irregularis, neque excommunicatus. ¶ Consi. 24. de temp. ord. nu. 4. conf. 25. n. 1. 24.

Item facta criminoso, crimine non inducente irregularitatem, aut inhabilitatem ualeat non facta mentione de illo crimine. Licet expressio illicita difficiliorem reddidisset Principem ad conferendum, ut sentit Innoc. in c. proposuit. de concess. præb. & resoluit Fel. post alios in c. 2. n. 14. de resc. ¶ Consi. 1. de const. nu. 51.

Collatio beneficii facta cum pacto, ut dimidij fructus alij dentur simoniaca est, & consequenter inualida. conf. 20. de sim. & hoc inductum est in odium simoniae. ¶ Consi. 60. eod. tit.

Item facta indigno. consi. 15. eodem tit.

Item facta irregulari, uel inhabili est ipso iure nulla. consi. 35. eod. tit. Item facta excommunicato. ¶ Consi. 3. de cleric. excommu. ministr.

Collatio beneficii literis non expeditis, non ualeat. Consi. 33. de temp. ord. num. 4. Item si taceatur beneficium fuisse iam collatum. glo. sing. in c. eum qui. de præb. li. 6. ¶ Consi. 1. de fil. presb. num. 4. Item facta bigamo, quia ille est irregularis. Inno. communiter recep. c. cum nostris. de concess. præb.

præb. ¶ Consi. 3. de bigam. Item facta regulari iniusta est, cum sit incapax beneficii. c. cum de beneficio. de præb. li. 6. ¶ Consi. 40. de præb. num. 6. Item facta illi, qui non habet ordinem, quem beneficium requirit cap. 1. de regul. iur. lib. 6. ¶ Consi. 46. eod. titu. num. 3.

Item facta ab Episcopo uirtute alternatiue, si alternatiua nondum est accepta. Cōf. si. 18. de præb. nu. 6.

Item facta ab Episcopo, & minore parte, quando ad illum, & capitulum spectat. consi. 1. de his que fi. à maio. par. n. 3.

Collatio beneficii non cadit in laicum. c. 2. de inst. c. ex literis. de transa. ¶ Consi. 9. de temp. ord. nu. 6.

Non irritatur ab intentione reciproca sine pacto, quia inordinata reciprocatio uidetur solum illicita. ¶ Consi. 5. de renunciat. num. 2.

Collatio beneficii, quando est nulla, uidetur tacite rescissa si collatores uident, & tacent. ut ait Fel. post Panorm. in ca. cum ex officij. de præscr. ¶ Consi. 9. de temp. or. nu. 7. & Com. c. si quando. de resc. exc. 17.

Collatio Papæ ceteris paribus ordinariæ collationi præualeat. ¶ Consi. 18. de præb.

Collatio canonice poenitentialis, si ad solum Episcopum spectat ad eundem etiā propositio spectabit. ¶ Consi. 20. de præb. n. j.

Collatio Manualis fit à Papa perpetua per eius confirmationem. ca. ad audientiam. & ca. porrecta. de confirm. vtil. ¶ Consi. 20. de regul. num. 16.

Collatio beneficii potest fieri, & probari absque scripturis, secundum omnes in c. 2. de rest. spol. ¶ Consi. 41. de sponsal. Videlicet literis Notarij sigillo episcopi munitis, & etiam testibus. ¶ Consi. 1. de probation. num. 1.

Collatio beneficii non potest grauare collatarium, aliter esset id simonia, quia beneficia sine determinatione sunt conferenda. ca. 1. ut eccl. benef. Et episcopus nullum pactum potest facere in collatione. argum. ca. quam pio. 1. q. 2. & cap. si. de pact. ¶ Consi. 1. de concess. præb. n. 1.

Collatio pura conditione facta iure antiquo non poterat esse pendens, sed statim aut ualebat, aut erat nulla. argum. cap. 2. de

elect. & late Fely. in ca. constitutus. de rescrip. At iure nouo per extrauagan. 2. de simon. & per stylum curiæ, per quod tollitur ius antiquum. c. 1. de const. lib. 6. Talis collatio potest esse pendens. Si enim adest pactum dandi centum in fine anni pedit, quia si non soluantur ualeat, si autem soluantur, non ualeat. ¶ Manu. c. 23. nu. 104. Vide Com. in c. si. de sim. n. 30.

Collegium.

Collegium omne particulare illicitum est. Rub. l. 1. & 3. §. in summa. ff. de colleg. illicit. Bart. in l. hoc ius. ff. de iust. & iur. Fallit autem hoc in collegiis cæ Religionis constitutis. iux. Mart. l. j. ff. eo. ti. Et tunc tale dicendum est, quando sine superioris auctoritate irritum est. Et si in eo maior pars laicorum est, uocatur laicum, & tunc in temporalibus episcopo non est subiectum. ¶ Consi. 5. de off. iud. or.

Si habet onus dandi, quid annuum promissis dicendis minoribus. incapacibus satisfaciendo celebrare Missas in locis ab ipso testatore reiectis. ¶ Consi. 19. de testa. n. 10.

Sine iusta causa ab illius singulis obligari nequit. ¶ Consi. 4. de testam. n. 5.

Potest agere actione inimicitiarum etiā nolente canonico offenso. Et si est Regularis, potest remittere iniuriam factam Monacho eo nolente. c. vulgaris. de poen. d. 1.

Commenda.

Commenda beneficiaria, est titulus canonicus, cuius contrarium præsupponit Medina. Qui tamen si per titulum intelligitur ius ob quod beneficium fit habentis excusatur, quia commenda non est talis cum non est perpetua. Quare obligat ad horas pro eo tempore, quo durat. ¶ Com. de ora. c. 20. nu. 16.

Est autem duplex, una perpetua, per quam sedes Apostolica confert beneficium, quo ad vitam commendatarij, de qua in cap. illud. & c. qui plures. & cap. relato. 21. q. 1. de Panor.

Panor. in cap. Quædam. de elect. Gomef. in Reg. de infirm. resign. q. 13. Et Reg. de triē. possess. q. 5. r. vbi resoluit, quod huiusmodi commende habentur pro titulis legitimis.

Altera est temporalis, de qua disponit c. Nemo deinceps. de el. & lib. 6. & est illa, pro qua beneficium litigiosum commendat ordinarius alicui, vt feruiat ei lite pendente, iuxta notata in c. 2. vt li. penden. lib. sexto. Et etiam illa per quam hodie commendatur ecclesia Parochialis per viam vicarie, donec de Rectore prouideatur Cōc. Trident. sess. 24. ca. 18. De reform. Et hæc nō dat titulum in beneficium, neque commendatarius facit fructus suos, sed est procurator. ¶ Consi. 4. de fil. presb. per to.

Commēda etiam manualis deuoluitur, si infra sex menses non conferatur. clemē. j. de suppl. negl. prel. iux. c. 2. de conc. preb. ¶ Consi. 20. de Regu. nu. 5.

Commenda cessante commendatū beneficium sic vacat, ac tempore commendationis vacabat, quod Gomef. asserit in reg. de infir. resign. q. 5. & reg. de verisim. notit. quæst. 4. ¶ Consi. 3. de reg. nu. 43.

Commēda, & vniones ad vitam eodem iudicio iudicantur, quo pulchra beneficia in titulum data, sentit Maior. 4. dist. q. 23. ¶ De sim. nu. 24.

Commendatarius.

Commendatarij Religionum gaudent omnibus priuilegijs Ecclesiasticis, quare non iudicantur à laicis, & sunt verè religiosi, atque eorū commēda sunt beneficia secularia. ¶ Tract. de red. eccl. q. 3. Mon. 27. & q. j. Mon. 55.

Multa peccata possunt committere, & præsertim in expendendo suos prouentus in vsus profanos, ac si bona secularia essent. ¶ Ib. q. j. Mon. 39. Mon. 55.

Quotannis se expoliant, id est tradunt magistro, seu alij prelato inuentarium bonorum, quæ tenent in signum paupertatis voluntariæ. ¶ Ib. Mon. 55. nu. 7.

Non possunt testari quoquomodo voluerint, sicut quidam testantur, videlicet, relinquendo bona sua diuitibus. in vsus pro-

fanos, quia sunt Religiosi. Et ideo oportet si voluerint testari, habere intuitum paupertatis. Et quia nihil habent proprium, quoniam quæcunque habent, sunt bona suæ commēda. Cum priuilegio, aut testari possunt, modo relinquunt pauperibus. saltem non habentibus sufficientia ad decenter viuendum. Immo & Pius V. ed. dit Bullā reuocationis quorundam priuilegiorū quo ad facultatem m. litib. testandi. ¶ Traci de red. eccl. q. 3. Mon. 12.

Commendatarius & prelatus in executione administrationis proprietatis æquatur. Panorm. in c. quædam. de ele. quem sequitur Domin. & citari à se in cap. te docendis sub finem, de rescript. ¶ Consi. 11. de Regular. num. 6.

Male equiparantur clericis, quo ad bona temporalia, qui isti omnino admittunt votum paupertatis, sicut milites commēdatarij. ¶ De red. eccl. q. 1. Mon. 76. n. 1.

In Hispania habent ecclesias separatas commēdatas, quæ alijs non conferuntur. ¶ Ibid. Mon. 30.

Non sunt bonorum capaces. cap. in presentia. de probat. & c. 2. de testa. & ideo nō possunt magistratus instituere. Ibi.

Commendatarij Hospitalis S. Spiritus in Saxia super sua non debent reddere Magistro hospitalis, sed de illis possunt disponere ad libitum, quo ad pia. ¶ Consi. 70. de Regular.

Commendatarius Abbatia. Verb. Abbatia. nume. 2.

Commissio.

Commissio ad discernendum, nisi ea secuta non operatur, cum expiret per mortem committentis. c. Belatum, & c. Gratium. de off. deleg. ¶ Consi. 39. de tempo. ord.

Ad dispensandum ad ecclesias, ita operatur, vt commissarius possit vnico actu ad omnes dispensare. ¶ Consi. 77. de Regular. num. 2.

Facta alteri expirat re integra per mortem committentis. l. mandatum. C. mand. Etiam si sit iudicialis. c. Relatum. de off. deleg.

leg. & ibi per omnes. Si verò gratiam cōtineat, non expirat, & hoc voluit intelligere Dec. in d. c. nu. 5. Et est sententia Panor. in c. si super gratia. de off. dele. li. 6. ¶ Manu. c. 27. nu. 253. & 254.

Commissio vno censetur commissa ea sine quibus id expediri non potest. ff. de iur. omni. iud. & c. præterea. de of. deleg. Immo & ea sine quibus id expediri quidem potest, sed non commode. l. pe. ff. de vsufru. l. quicumque. §. si ei qui ad uendendū. ff. de inst.

Commissio arbitrio super statu pacifico Reip. non censetur data potestas cōpellendi ad concordia ciues etiā particulares vt ait Arc. c. de testib. & gl. sing. in c. solet. de sen. excom. li. 6. Bart. in l. Ambitosum. ff. de stat. & ord. faciend. ¶ Relect. in cap. nouit. de indic. Notabil. 3. numer. decimo octauo. tom. 3.

Commissi poenam. ver. Pœna.

Commodare.

Commodans, qui commodatū ante tempus constitutū à comodatario contra eius voluntatē, & cū eius dāno notabili repetit, peccat, cū obligatione restituendi. l. in commodato. §. sicut. ff. comm. & c. 1. de commo. vbi tex. & lex indistincte loquitur, quare non videntur esse admittendæ conditiones positæ ab Ange. ver. Commodum. §. 4. & Silu. neq; vlla ratio in vno foro potius, quā in alio concludit. Man. c. 17. nu. 182.

Commodans sua voluntate præ rei vsū alteri concedit, & suam fidē seruare tenetur. l. 1. ff. de pac. & c. qualiter. eo. ti. Si facta est commodatio precarij. i. non ad certū tempus, & vsū, potest cum libuerit repetere, nisi id fiat absque causa, & cū magno damno alterius. Silu. q. 1. ¶ Ibi.

Commodatarius, q. ad præinitū tēpus nō reddidit, aut deterius factum est sua culpa leuissima reddidit, quo commodans non fuit contentus peccat. arg. c. 1. de com. cū ei adnot. idem si in aliū vltim ea re utitur, aut diutius, quā conuenissent, tenetur ad restitutionē, & non excusat casus fortuitus, q. a furtū committit. l. qui inuenta. ff. de fur. l. si

cut certo. ff. comm. secus accidit si probabiliter credit eum qui commodauit contentum fore. l. qui re. ff. de fur. nec tenetur de damno, si nullam habet culpam. l. si commodatum. ff. com. ¶ Vbi sup. nu. 183.

Similiter peccat si cū notab. damno alterius re commodat. l. qui uas. §. si ergo. ff. de fur. Et si sui tantū gratia accepit, & sua culpa perit, restituere tenet, sicut si ob causā, & vtilitatē commodantis. l. contractus. de reg. iu. Sot. contra tenet. libr. 5. De iust. & iu. q. 7. ar. 3. de culpa leui si illa ad peccatū mor. in foro conscientia non puenit: sed tenenda est communis op. Panor. in ca. 1. de commo. ¶ Vbi sup. nu. 184.

Similiter peccat si mittit re commodatā per nuntium, qui illā non reddit si non habebat illum per fideli. & amittitur dolo, & culpa, & tenetur ad rest. ar. c. significante. de pign. & Bar. l. eū qui. ff. de commo. scias si habebat pro fideli. leg. qui argentum. ff. commo. ¶ Ibi. nu. 185.

Similiter peccat si rem sibi commendam, non vult restituere, nisi salutis prius impensis, quas ipse iure facere tenebatur. l. in reb. §. possunt. ff. commod. & Bart. in l. diuortio. §. impedit. ff. sol. matrim. pro compensatione tamen debiti potest retinere. ¶ Ibid. nu. 186.

Communicare.

† **P**lacet primū annotare, q. cōiccare (& si nullibi Auctor id dicat expresse) significat, primo sacrā Eucharistiā præbere alicui. Deinde cū aliquo in aliqua re participare, idq. colligitur ex Aucto. prout quo ad utranq. significationem aliqua expresse tradit, sub verb. communicans, & communicatio. Cōicari aut eandem est sacratissimam Eucharistiā accipere. & eandem etiā significationem habet infinitam communicare, vt passim apud Auctorem legere est.

Cōiccare semel in uita iure diuino tenetur humano verò semel in anno. cons. 16. de pœ. & rem. semel in mense tenetur monachus benedictionis. cle. ne i agro. §. sane d. sta. mo. & monialis cuiusuis ordinis. Cō. Tri. sel. 25. c. 10. de reg. ¶ Man. c. 21. nu. 59.

quotidie proculdubio de se licitum est, & melius quam contrarium, quamuis aliqua circumstantia fieri possit, ut hoc sit melius illo per accidens, iuxta Augustinum mentem in c. quotidie. de conf. dist. 2. Thom. 3. part. q. 50. ar. 16. & in 4. dist. 12.

Quare unusquisque feruorem proprium, atque gustum spiritualem, quando cum profectu sequi debet. ¶ Ibidem. Hoc autem facere solebant omnes interessentes diuinis in primitiua ecclesia. c. peccata. de conf. d. 5. Ad communicandum autem saltem singulis dominicis diebus, hortatur Augustinus. ¶ Ibidem.

In Pascha omnes tenentur sub poena peccati mort. c. omnis. de poen. & rem. vel ante, vel post octo dies. iuxta. conf. Euge. 4. ignorata à Panor. & alijs in d. c. citata autem à Maior. 4. d. 17. q. 2. Nisi de licentia confessoris in plures dies differenda sit communio. d. c. omnis. Et nisi sit aliqua censure innodatus, à qua nequeat peccator ob impotentiam absolui. Si autem vigeat consuetudo, ut quolibet die quadragesimæ communicet, satisfacit. ¶ Vbi sup. n. 45.

Quod si quis in Pascha non communicauerit, communicet, quam citius potest, ut satisfaciat precepto, & non peccet nouo peccato mort. quia non cessat obligatio de communicando intra annum, quæ præcipitur ab ecclesia determinante ius diuinum. Ideo contraria sententia Anton. 2. p. ti. 9. c. 9. §. 3. Silu. ver. Eucharistia. 3. q. 5. Medi. c. de penitentia. trac. de conf. non est secuta. ¶ Ibidem.

Communicare absque confessione potest quis quando non habet copiam confessoris gl. si. recep. c. de homine. de cel. Mis. ¶ Man. c. 7. nu. 6. c. 21. nu. 49.

Communicare, qui desistit, quando tenetur propter odium, vel voluntatem de non parendi, aut non faciendi, id quod tenetur, peccat, quia nemini malitia sua debet patrocinari. capit. primo. §. nos igitur. De postulat.

Et qui communicat contra prohibitionem ecclesie eo, quod est aliqua censura innodatus, nisi quando illa ex se nulla est, uel saltem iniusta coram Deo, & ille secreto comunicat, aut in terris, ubi id ignoratur Felin. & alij in c. si. de testib.

Et ille, qui in mortali communicat etiam si id facit ignorantia affectata, seu procurata, aut crassa. Idem si credit, aut credere debet se in peccato esse mor. Manual. nu. 46. 47. & 48.

Qui communionem accipit à non proprio Parocho absque licentia saltem tacita etiam extra Quadrag. & Pascha etiam in articulo mortis, iuxta. Card. in clem. 1. de priuileg. q. 11. nisi ignorantia excuset. Et nisi accipiat à Religiosis priuilegiatis à Leon X. præter diem Paschatis. ¶ Ibidem. n. 52.

Qui communicat ex proposito post cibum, aut potus sumptionem eodem die post mediam noctem, præter casum importunitatis. c. liquido. & c. sacramenta. de conf. d. 2. ¶ Ibidem. nu. 53.

Qui communicat pluries eodem die sufficit. de conf. d. 1. c. consulisti. de celeb. Miss. Ibidem. nu. 54.

Qui communicat sub utraque specie, etiam si sit Sacerdos, sed non celebrat. gl. 2. c. comperimus. de conf. d. 2. Conc. Trid. sess. 21. ¶ Ibidem. nu. 58.

Non peccat autem, qui intra unum diem naturalem post habitam copulam carnalem, aut pollutionem etiam illicitam contritus vere, & confessus comunicat, quia nullus est textus, aut ratio, quæ contrarium probet. modo adfit humilitas, & nullus contemptus secundum Palu. 4. d. 9. Silue. eucharistia. 3. q. 3. & præsertim si id agat ex officio necessitate ductus, & magna deuotione, iuxta. Th. & communem 4. d. 9. 3. p. q. 80. ar. 7. neque est coniugati debitum reddendo nisi venialiter. Albe. arg. c. uir cum propria. 3. q. 8. lb. n. 51.

Neque peccat communicando infirmus, qui in sequenti die commode expectare non potest. ¶ Ibidem. nu. 53.

Neque Sacerdos, qui ob infirmitatem sine stola, & superpelliceo communicat, quia c. ecclesia. 23. d. solum loquitur de illo, qui celebrando communicat, ut sentit Silue. verb. Sacerdos. q. 4. loquitur. n. de fumente corpus, & sanguinem, quod non contingit de infirmo communicante. ¶ Ibidem. n. 54.

Communicare cum excoicato denuntiato in his, quæ ad salutem pertinent excoicationem non inducit. ¶ Consi. 13. de sent. exc. nu. 3. neque etiam peccatum est in alijs

com-

communicare cum eo, qui non est denuntiatus per extrau. Ad abolendam. de hære. c. si. 61. e. ti. Siue ille uiuus sit, siue mortuus. consi. 24. eo. ti. olim autem secus erat, quãdo scienter quis cum excommunicatis comunicabat. consi. 57. eo. ti. Si autem ista comunicatio fiat in diuinis peccatum est mort. alias veniale. consi. 15. de hære. nu. 9. Man. c. 27. nu. 28. Neque etiam qui comunicat cum suspenso ab oratione aliquam excommunicationem incurrit, quia id nullo iure cauetur. consi. 4. de poen. & rem.

Si autem extra confessionem audiuit, & publice petat, non potest de negari. Secus si secreta petat etiam debito tempore. In alio autem tempore semper potest, & debet cum tunc non teneatur ad præstantum, neque ille ad petendum. ¶ Ibidem. nu. 56.

Quinimmo possit, vel non possit negari, vel concedi damnatis ad mortem. Verbo damnatus. nu. 1.

Commutatio.

Commutatio contractus est priorum, quo hoies utebantur ante inuentam pecuniam. Inuenta deinde pecunia secuta est commutatio pecunie pro pecunia quæ est ars cambiandi. De qua in ver. Cambium. Man. c. 17. nu. 287.

Commutatio omnis æquale ualorem commutatorum requirit, ita quod tanti ualeat acceptum, quãtum datum, secundum omnes præsertim Sco. 4. d. 15. q. 2. ar. 2. ¶ Ibidem. quod res, quæ accipitur pro commutatione debeat esse in rerum natura quod in dominio eius cum quo fit commutatio existat, non est necesse, ut sibi persuasit Sotus, atque Silue. quia id nullo iure cauetur. Immo contrarium ostenditur, quia id quod non dicitur esse commutari potest pro eo quod est. ¶ Ibidem. Commutatio voti. ver. votum.

Commutatio beneficiorum auctore episcopo fieri potest. c. quæritum. de rer. perm. & c. 1. eo. tit. li. 6. Immo & commutatio possessionis unius ecclesie, cum alia alterius, ad quæstionem. eo. tit. ¶ Consi. 2. de reb. eccle. non alien. nu. 21.

Commutatio beneficij & uenditio fructuum alterius, simul fieri nequeunt sine licentia Papæ, quia id esset simonia, sed si fiat diuerso tempore, ita quod alterum sit permutatio de licentia, & alterum uenditio fructuum auctoritate propria ualet, nisi adsit antea promissio, quæ esset simonia. Consi. 41. de sim. nu. 2.

Commutatio plurium beneficij pro uno si nihil aliud obstat, licita est, ut late resoluit Fed. Sen. q. 12. de perm. beneficij. facta autem ut suum beneficium detur tertio per ordinarium, non est licita secundum Io. And. cõter recep. in ca. 1. de rer. perm. lib. 6. & Feder. q. 40. ¶ Consi. 22. de sim. nu. 3. p. 2. li. 5.

G 2 Com-

Communio.

Communio duplex est, quædam temporalis, quædam uero spiritualis. Prima rerum comunio discordiam parere solet. I. cum pater. §. dulcissimis. ff. de lega. Et per alia citata ibi. à glo. & Doctor. & per illud Gene. 13. Facta est autem rixa inter pastores Abraham, & Loth. ¶ Tract. de red. eccl. q. 1. Mon. 50. nu. 3.

Facta à Catholicis cum Hæreticis in Germania, & Gallia licita est, quia non possunt non habere cum illis consortium propter contractus. ¶ Consi. 16. de hære. nu. 2. Manual. cap. 27. num. 35. & in Miscell. 47. de oratione.

Communio uero spiritualis triplex est. Prima interior charitatis, & gratiæ, qua efficiuntur membra Christi, quæ tollit peccatum mortale. Secunda exterior. s. sacramentorum, quæ coniungitur cum interiori, quatenus inducit communionem suffragiorum generalium ab ecclesia factorum, uel preceptorum. D. Th. in expos. simb.

Communio subdito peccatori occulto publice, vel secreta petenti tempore quo iure communicare tenetur, qui denegat peccat, eo quod illud nouerit in confessione cum id sit detractio, vel peccati reuelatio. Manu. c. 21. num. 55. & Com. ca. Sacerdos. de poen. d. 6. nu. 84.

Secus si peccatum est notorium, quia debet denegari communio, usque quo de poenitentia, & emendatione constet publice, iuxta Bonauent. & Palud. 4. dist. 9. q. 4. ¶ Ibidem & ubi supra. nu. 103. & nu. 101.

Compensatio.

Compensatio, quæ fit pecunia p. vita, & fama, nō fit ideo, quia fama fit suā natura estimabilis, sed quia alio modo fieri nequit. Et quia pro vita, & salute idem fieri iubetur. l. 1. §. 1. & l. final. ff. de his qui deie. vel effud. & leg. ex hac. ff. si quadrup. paup. Et quia id datur pro compensatione damni. ¶ Man. c. 17. n. 90.

Compositio.

Compositio facta est camera Apostolica super incertis iusta est, & valet, modo illa sint vere incerta, quæ aut talia sint, vide sup. ver. Bonum.

Primo, quod compositio non fit iudicialiter, ut dixit. Caie. 2. 2. qd. 100. ar. 1. ad 7. quia Papa administrationem habet omnium generaliter. Et ita iusta de causa potest illa applicare, ad piam, & condonare. ver. Papa. ¶ Man. c. 17. nu. 93.

Compositio pro gratia reformatiua, in utroque foro licita est. Secus in foro conscientie tantum, quia penitentiarius maior tenetur expedire gratis, quod non fit si petitur compensatio. ¶ Conf. 50. de spō.

Qui composuit se inualide ob fructus male perceptos, tacito nomine debet in pratorio poenitentiarie petere, ut sua Beatus approbet talem compositionem, attestando, quod fuit petita per procuratorem credentem sufficere expressionem ualoris iuxta taxam Cancellarie. ¶ Conf. 73. de Simon. num. 3.

Conatus.

Conatus, iuxta verbi significationem, & secundum iura, quæ de conatu disponunt importat uoluntatem delinquendi per aliquos exteriores actus factos ad delinquendum, & non meram uoluntatem. Quare regulariter poenam meretur, etiam non secreto delicto. Primo in quibus casibus, lex id exprimit. Secundo est

in casu dubio, quando punitur aliquid nulla facta mentione de conatu. ¶ Com. c. si quis non dicam. de poen. d. 1. n. 5.

Regula ista fallit octo casibus. secundum Fel. in trac. quando conatus, & c. Laudatus ab omnibus, & præsertim ab Hippo. in l. qui falsam ad leg. Cor. de falsi. Primo, quando qui hēt affectu delinquendi, addit ei conatum, sed ductus penitentia, aut qui nō potuit, illū non perferit. Sed dic q. hoc verificetur, quo ad penam legis ordinariam, de tamen poena extraordinaria puniri iudicis arbitrio scdm quantitatem præparamentorum, & equalitatem ipsius conatus. ¶ Ibi. n. 6.

Secundo fallit, quando conatus tendit in delictum, quod factum nemini nocet. l. Damus. iuncta gl. C. ad leg. Corn. sed limita ut prius. ¶ Ibi. nu. 7.

Tertio fallit, quando conatus non habuit actum exteriorem: sed statim in sola uoluntate etiam consentiente ratione. l. cogitationis. ff. de poen. Quod uerum est in se, sed ineptum, quia exceptio apta debet esse de contentis in Regula, ut ait Dyh. de reg. iur. Et satis probat. l. nam quod liquidum. ff. de penu. leg. Et quia nemo ob solam mentem dicitur conari, ut faciat illud. ¶ Ibi. nu. 8.

Quarto fallit, quo ad incurrendam penam ipso iure, quia ad eam incurrendam non sufficit conatus. ca. cum in cunctis. §. pen. De elect. Quod uerum est, sed debet puniri poena extraordinaria. ¶ Ibi. nu. 2.

Quinto fallit, in delictis atrocibus, iuxta Bal. l. si quis non dicam. C. de epif. & cler. Dic ut prius. Ibi. nu. 2.

Sexto fallit, regula in censuris, quia in censuris incurrendis non sufficit conatus sed requiritur factum, secundum Card. c. prætere, de app. Ibi. nu. 15.

Septimo fallit in ciuilibus, in quibus conatus non punitur per gl. in l. constiterit. C. fin. regun. sed gl. & lex non est ad propositum quia loquitur de sua uoluntate interiori. Iō limita ut prius de poena ordinaria. Ib. n. 100.

Octauo fallit in statutis punientibus delicta, quia semper intelligantur de delictis consummatis. iuxta Bald. l. 1. ff. ad leg. Cor. de fcar. & Imo. c. 1. de præscriptione. Sed limita ut prius. Ex quibus omnibus concluditur quod

quod conatus ad delinquendum, non secuto effectu debet puniri poena ordinaria legis humanæ, si hoc exprimitur in illa. Sin autem poena extraordinaria, quatenus est per se actus malus. ¶ Ibid. & Com. de datis, & promissis. Not. 8. nume. 14. & 15. Conf. 16. de tempo. ord. num. 2. Conf. 37. de sen. excomm.

Conatus facere poenam contra facientem positam non incurrit, ut qui tentauit percutere clericum, & non percutit, non excommunicatus est. gl. Panor. & alij. ca. 1. de sen. excom. ¶ Conf. 12. de sim. nu. 2.

Concedere.

Concessum in materia permissiua censetur, quod non est prohibitum. c. cōsuluisti. 2. q. 3. resoluit gl. c. 2. de transl. prælat. ¶ Conf. 51. de sponsal. nu. 2.

Concesso uno, & id cōgreditur, sine quo id fieri etiam commode nequit. l. 2. ff. de iurisd. om. iur. & c. prætere, de off. deleg. l. penul. ff. de usufruct. l. quicumquid. §. si ei quem ad uendendum. ff. de instit. act. ¶ Conf. 12. de elect. nume. 3. Conf. 4. de offic. iud. ord. numer. 4.

Concilium.

Concilium œcumenicum, seu uniuersale, non potest congregari ab Imperatore neque in casu necessitatis ob temporalia, quia in tali casu potestas Ecclesiastica extēditur ad illa, quæ exprimit ca. mandasti. 2. q. 5. & c. si imperator. 96. d. Et multa adducit Alua, l. 1. de planctu eccle. ar. 22. Relect. c. nouit. de iud. No. 3. nu. 79. to. 3.

Est superius singulis de Concilio. ¶ Conf. 7. de off. iud. ord. nu. 3. Et concedere potest indulgentiam plenam. Panor. in serm. super Concil. Basil. quem sequitur Feli. ser. de indulg. ¶ De Iub. No. 3. 1. nu. 2.

Nihil tamen potest statuere Papa refragante, quia ille omnibus præst. arg. c. significasti. de elect. & Anton. à Rosel. de concil. quæst. 7. multa congerit ad hoc propositum. ¶ Conf. primo. de his, quæ sunt à

maior. par. numer. 1. Quare nisi Papa illius constitutiones confirmet, illæ non ligant, quod satis probatur in ultimo decreto Concil. Trid. & confirm. à Pio 4. & ex stylo omnium conciliorum absente Papa, & præsentibus eius legatis. ¶ Conf. 1. de const. n. 4.

Concilium non derogatur, nisi expresse. Archid. c. 1. de const. lib. 6. Et late Fel. in ca. nonnulli de rescrip. ¶ Manual. capitul. 22. num. 265.

Neque contra illum episcopus dispensare potest. glo. memorab. & sing. cap. cum dilectus, de elec. Immo neque legatus secundum gl. singul. cap. dilectus, de præbend. facit gl. cap. penul. de filiis presbyter. ¶ Relect. cap. si quando. De rescrip. excep. 16. num. 9. tomo 3.

Concilium Tridentinum. cap. 4. session. 24. qualitates in beneficiario potentia tantum, & non actu requirit. ¶ Conf. 66. de tempo. ord. nu. 2. Illius decreta, ubi recepta non sunt, non ligant. Conf. 1. de const. n. 32. Ius præsentandi vicarias unitorum non tollit. ¶ Conf. 9. de præb. nu. 7.

Concilium Prouinciale congregatur de iure ab Archiepiscopo, in quo ille habet primam sedem, non est tamen maior eo congregato. ¶ Conf. 7. de offic. iud. ordinar. num. 4. Quare ab Archiepiscopo ad ipsum concilium datur prouocatio, ut ait Paulus de Eleazar. recep. à Card. & alijs clemen. 1. §. quod alia non interdictis, de sent. excomm. ¶ Ibid.

Sed potest etiam congregari à Papa, à Patriarcha Card. dicta clemen. 1. & est text. l. fid. in can. Reg. S. porro. d. 3. ¶ Conf. 4. de verb. signif. nu. 2.

Est autem conuentus Episcoporum coactus ab habente potestatem congregandi uocatis uocandis. arg. c. quoniam quidem. & c. placuit. 18. dist. etiam ad aliquas particulares causas in congregatione ipsius expressa, secundum Inn. in ca. graue. nu. 7. de præbend. ¶ Ibid.

Poterat olim de causis Episcoporum criminalibus cognoscere. c. quamuis. 3. q. 6. cui cōcordat. cap. multum, & aliquot alia capitula eiusdem causæ, & quæst. & glo. ca. biduum. 2. quæst. 6. Hodie uero non per Conc. Trid. de reforma. session. 24. ¶ Conf. primo. de foro

foro comp. nu. 1. & 5. & Com. c. verecun-
de, de poen. dist. 1.

Luta tamen potest contra episcopum pro-
cedere, nisi sit depositione dignus. Ibi.

Non tenetur illum, qui non est de concilio admittere. ¶ Concl. 3. de of. delin. r.

Concordia.

Concordia ut seruetur multum con-
uenit, ut vnus dominetur, sed debet
ille ab alijs adiuuari. ¶ Com. 3. De
regul. num. 10.

In beneficijs debet esse honesta sal-
uo beneplacito Papae probata, & confir-
mata veritate necessaria. ¶ Cōsi. 58. de pb.

Concordia ut unus iuri suo renūciat, & al-
ter pecunias de iure fori simoniaca iudi-
cabitur, quia ex ea nascitur obligatio ad
tradendum spirituale pro temporali. Se-
cus in foro conscientie, quando verè coram
Deo non aderat, nisi voluntas recipiendi
impensas, & beneficium uere non erat suū.
¶ Consi. 69. de simonia.

Concordiam honestam in lite ueteri, &
intricata, licite potest querere iudex Fel.
& citari ab eo in Rub. de reg. & pace. ¶ de
orat. c. 19. nu. 93.

Concordiam in iurib. querenda est li-
mitando legem priorem per posteriorem
magis, quam contra, licet nonnunquam con-
trarium fiat, iuxta l. sed & posteriores. ff. de
leg. ¶ Relect. c. si quando. de refer. in Auct.
nume. 7. tom. 3.

Concubinarius.

Concubinarius clericus, aut fornica-
rius notorius si ante poenitentiam ce-
lebrat cum sit suspensus ipso iure. ca. præ-
ter. dist. 3. r. donec poenitentiam agat. ca. si
quæ sunt. 7. r. dist. Irregularis efficitur. ¶ Ma-
nual. ca. 25. num. 76.

Post autem verò poenitentiam si sine di-
spensatione celebrat peccat mor. ca. fin. de
temp. ord. non autem nouam irregularita-
tem incurrit. ¶ Ibi. nu. 77.

Hunc inducere ad celebrandum sine iu-

sta causa mortale peccatum est illius autē
missam audire conficius legem id prohibē-
tem, aut illam scire debens, peccatum est
mort. c. præter. & ca. nullus. dist. 32. Thom.
quol. 2. art. 8. Tutrecrem. d. cap. Panorm. &
omnes in c. vestra. de coh. cler. & mulier.
Theol. omnes. 4. dist. 9. Quicquid dicant
Maior. Gabr. & Adrian. Quia Conc. Trid.
sess. 25. c. 14. renouauit prædictas poenas,
& grauiores addidit Manual. c. 25. nu. 80.
& nu. 109. Consi. 6. de ver. sig.

Concubinarius uerus, aut pro tali habi-
tus, non debet absolui antequam à concu-
bina separetur, cum proposito nunquam
ad eam amplius redeundi, quia illius non
esset uera poenitentia propter peccati oc-
casionem. ¶ Manu. c. 16. nu. 20.

Concubinarij, non solum peccant, sed
communiter excommunicantur per cōsti-
tutiones synodales. Immo ubique prius
monendi sunt, deinde excommunicandi,
& concubina in exilium mittendæ. Conc.
Trid. sess. 24. c. 8. de refor. ¶ Ibi. n. 22.

Concubina, & si gaudere possit de filio
habito per fornicationem, non tamen de
ipsa fornicatione, neque de conuictu et
casto cum fornicario. Idem die de concu-
binario, seu fornicario. ¶ Com. c. inter uer-
ba. concl. 2. nu. 14. to. 1.

Concupiscentia.

Concupiscentia si est inordinata, & re-
notabilis mortalis est. Est autem inor-
dinata cum est contra iustitiam. Si autem
est solum contra liberalitatem, & parū cō-
tra iustitiam, non est nisi uenialis. glo. no-
tab. in c. quando. de cons. d. 1. Thom. 2. 2. q.
59. ar. 4. ¶ Manu. c. 20. nu. 1.

Non omnis est prohibita in nono præ-
cepto Decalogi, sed solum uoluntaria.
Quare illud uerbum (concupisces) intel-
ligendum est cum hoc aduerbio (male)
Mala igitur concupiscentia, ibi prohibe-
tur, qualis non est primus motus. ¶ Com-
cap. superioribus. de poen. d. r. nume. 8. &
consi. 7. de cons. nu. 10.

Concupiscentia, seu fomes peccati in
baptizatis remanet, & non est peccatum,
sed

sed ex illo oritur, & ad illud inclinatur. cap.
omnis ætas. 1. 2. q. 1. Conc. Trid. sess. 5. Com.
c. cogitationis. de poen. d. 1.

Condemnatio.

Condenatio sine accusatione, vel alia
Cuius æquivalente facta est nulla. ca. fu-
per his. & c. qualiter, & quando. de accusa.
Et quidam putant hoc esse de iure naturæ.
Consi. 1. de sent. & re iud.

Similiter lata sine monitione. glo. sole-
mn. & ab aliquibus putata sing. ca. ex parte
el primo. de uerbo. signific. & l. de pupillo.
§ meminisset. ff. de non oper. Et consequē-
ter ex commissione necessaria eius, secun-
dum Innoc. & alios ibi cit. ¶ Consi. 4. de
senten. excomm.

Condemnare qui potest in vita absolue-
re, etiam potest, & contra. l. qui condemna-
re. ff. de regu. iur. Non potens autem con-
demnare, neque ualet absolueret, ut ibi tra-
dit gl. ¶ Com. c. uerbum. de poen. d. 1.

Condemnatus de crimine inhabilitan-
te ad honores, non debet promoueri ad il-
los pendente appellatione. l. reus. ff. de mu-
ner. & honor. quia infamia forte impedit
ab exequendo. iuxta l. 2. C. de dignitat. cap.
infamias. de reg. iur. lib. 6. ¶ Consi. 3. de ac-
cusat. num. 2.

Ad condemnationem iudicalem defi-
nituiam, & interlocutoriā requiritur ple-
na probatio iudicialis. ¶ Com. Rubric. de
Iudic. num. 52.

Conditio.

Conditio quatenus est impedimentū
marrimonij, est suspensio alicuius di-
spostionis, quousque aliquid futurū fiat.
glo. in Rubr. ff. de cond. & demonstr. ¶ Ma-
nual. ca. 22. nu. 61.

Est autem triplex. Altera turpis, & con-
tra substantiam marrimonij, aut contra bo-
num quodcunque illius. & hæc annullat.
cap. aliquando. & cap. solet. 32. quæst. 2.
Altera turpis, aut in facto impossibilis, sed
non contra substantiam, id est si saturatus

fuerit, si occiderit, &c. hæc non annullat,
sed habetur pro non apposta, in fauorem
marrimo. Tertia est honesta, si pater meus
uoluerit, &c. Quæ si est uera suspendit, vs-
que quo impleatur. cap. de illis. cap. super
eo. cap. per tuas. de cond. appol. modo pon-
natur a principio, & suspensue, secus si re-
solutiue, non post contractum suspensue.
cap. 1. eod. titu. modo omnes partes cōsen-
tiant, uel expresse, uel tacite. ¶ Adrian. 4. de
marrim. quæst. 4.

Conditio uera illa est, quæ non est de
præterito, uel de præfenti, & non suspēdit,
sed ualet marrim. illa instituto. ff. de instit.
condit. Si autem est falsa, marrim. est nul-
lum, quia causa, modus, & demonstratio
nunquam suspendunt, annullant tamen
quando sunt contra substantiam, aut bo-
num malum. ¶ Ibi. nu. 63.

Conditio de præterito, uel de præfenti,
si adhibeatur, facit cessare actum. l. cum ad
præfens. ff. de reb. cred. cum gl. & citatis in
ea. ¶ Manu. c. 27. nu. 246.

Conditio impossibilis modo non fit cō-
tra essentiam marrim. uitiatur, & non uitiat.
ca. fin. de cond. appol. ¶ Consi. 2. de eo qui
duxit in marrim.

Conditio necessario euentura, ut si Sol-
cras orietur, facit marrim. purum non cō-
ditionale apud Ecclesiam. Thom. & Bon-
uent. 4. d. 24. q. 3. Host. Panorm. in cap. per
tuas, de condi. appol. In foro autem con-
scientie, aliter est, si uere erat animus su-
spendi actum, vsque ad solis ortum.
¶ Manu. ca. 22. nu. 66.

Conditionis implementum in his, quæ
ex uoluntate solius disponentis pendent,
non retrahitur ad tempus dispositionis.
iuxta gl. recep. c. si pro se. de refer.

Conditionis impletæ tēporis capacitas
sufficit ad hoc, ut ei debeat, quicquid sub
conditione promittitur. l. eum qui. ff. de cō-
dit. & demonstrat. ¶ Com. de Iubil. notab.
32. num. 37.

Conditionis impedimentum est de illis
quæ impediunt, sed non dimittunt. Tunc
autem dirimit, si uergat in errorem perso-
næ, de quo agit. eo. cap. nu. 33. præcipua au-
tem conditio personæ est scriptus. de qua
Verbo Error.

Condonatio.

Condonatio ex vna causa, non extenditur ad alias argum. ca. ex parte. de offi. ord. & ca. cum pro causa. de sen. excom. & vtrouque gl. ¶ Consi. 67. de præb. num. 1.

Condonatio fructuum ad causam expressam videtur restricta. ¶ Consi. eodem. nume. 3.

Conductor.

Conductor regulariter, nisi de culpa lata, & leui non tenetur. ¶ Consi. 33. de vsur. num. 2.

Conducere iurisdictionem spiritualement, simonia est, quia talis iurisdictione annexa est rebus spiritualibus. ¶ Consi. 68. de simonia. num. 1.

Conductor iurisdictionis spiritualis priuatur officio clericali, quæ priuatio debet fieri per sententiam, iux. gloss. recep. cap. in poenis. de reg. in li. 6.

Et ipsa iurisdictione, & officium conductor perditur ipso iure cum talis conductio simoniacae sit facit. cap. quam pio. 1. quæst. 2. & cap. fin. de pactis. ¶ Consi. 68. de simonia. num. 2. Et cum non teneat iusto titulo tenetur officium dimittere Panorm. cap. de iure. de iure patro. quare non est absoluen- dus, nisi dimittat, vel efficaciter proponat dimittere. argumen. cap. si res aliena. 1. 6. q. 3. Non incurrit tamen excommunicationem ipso iure cum non sit simonia in ordine, & beneficio. Ibid. num. 3.

Confessio.

Antea, quam Auctoris summam, de confessione colligam noto prius quod confessio delicti, de qua intendimus omnia confessione laudis est duplex. Altera iudicialis, de qua prius agemus. Altera sacramentalis, de qua posterius.

Confessio iudicialis, inducit notorium

iuris. cap. final. de temp. ordin. ca. vestra. de collab. clericorum, & mul. etiam si fiat coram paucis, id est Notario, & iudice.

¶ Com. in Rubr. de iudic. nume. 83. Quod verum est etiam de illa, quæ fit extra iudicialiter coram multis secundum Sotum, de Ration. deteg. fecr. mem. 2. quæst. 6. ita vt sufficiat ad inquirendum. Sed limitat id esse verum, quando ob hoc insurrexit fama popul. vicinæ, vel collegij, & tunc inquiretur, non ex confessio, sed ex infamia. ¶ Ibid. nu. 86.

Facta timore tormentorum, non inducit tale notorium secundum Barth. l. pe. ff. de quæst. & clarius Imol. l. qui in aliena. §. Celsus. ff. de acquir. rerum dom. modo reus illam reuocet tanquam timore factam iux. Ancharan. consil. 24. Nisi visa inquisitione. ¶ Vbi supra.

Facta sine tormentis præcedente iusta captura inducit illud. Idem de facta incidenter. l. secunda. §. si publico. ff. de adulter. Ibidem.

Confessio iudicialis facta per tormenta probatio est minus legitima. ¶ Consi. 1. de foro comp.

Et est potior, quam sine tormentis. l. recepti. & l. nimis. ff. de quæst. l. si. C. de testib. Conf. 1. de confess. 3.

Facta sine tormentis, etiam si sit extrajudicialis præferenda est illa, quæ fit per tormenta, & etiam iudiciali iurata. Bartho. lieos. ff. ad leg. Corn. de falsis. quem sequuntur plurimi, & in his Panorm. in consil. 52. ¶ Ibidem fallit tamen hoc cum secunda est per tormenta extorta, vel iurata iuramento, quod est quædam tortura. Et secundo cum prima est facta metu saltem reuerentiali, & in loco non libero, secunda verò sine ullo metu, & in loco libero. ¶ Ibid. nume. 6.

Facta præcedente processu non censetur omnino spontanea, quare vt ait Panorm. iste habendus est pro conuincto. Neque habetur pro confesso, qui confitetur crimen, sed negat qualitatem: vt si fur dicat se accepisse alienum, sed ut amicus, & non dolose, sine quo non fit furtum. ¶ Com. capitul. Facilius. de poenit. distinct. 1.

Con-

Confessio criminis tollit, vel minuit poenam. cap. serpens. de poeniten. dist. 1. cap. presbiterum. 50. dist. cap. si quis presbyter. 15. q. 8.

Fallit quando non est omnino spontanea sed timore probationis facta cap. fin. 15. q. 8. & resoluit gl. communiter recep. in dict. c. presbyter. 50. d.

Et etiam ista debet aliqua ex parte minui, vt sentit Panorm. cap. At si clerici. de adulter. quia est semispontanea, & ideo si tota spontanea leuat semispontanea debet imminuere. ¶ Com. cap. facilius. de poeniten. dist. 1.

Confessionem delicti non tenetur face- re ille, qui illud negauit, & nihilominus damnatus ad supplicium ducitur, nisi magnum inde, aut notabile damnum sequatur, qui illi sufficit confessio Sacramenti, & quod iudicialis sit, tunc necessarius nullo iure probatur. ¶ Manual. capitul. 25. nume. 38.

Confessio mulieris in his, quæ pertinent ad matrimon. spirituale, vel carnale debet fieri in loco libero, & plene libertatis. cap. cum locum. ¶ Consi. 1. de confess. num. 5.

Confiteri crimen suum occultum potest ille, qui scit se denuo tormentis tentandum quousque exhalet animam, Sotus de rat. reg. fecr. in tertia quæstione final. quia id est euitare multas mortes pro vna. ¶ Capitul. inter verba. conclusione sexta. nume. 558.

Confiteri tenetur delictum suum ille, cui ostenditur esse iam diffamatus, de eo, quod est semiplene probatum. Et est opinio communis Thom. secunda secundæ quæstio. 69. Panormitan. cap. secundo. de confess. num. 744.

Non autem tenetur, si illud est occultum, nisi adsit alia iusta causa, quæ videtur talis, cum uidet, quod ei probabitur delictum, & non confitendo plus æris infuset, & plus patietur in carcere. ¶ Numer. 753.

Et si teneatur, & non confiteatur illud, non potest ab confessore absolui, quia secundum Sotum in 2. q. 6. 2. est impenitens. ¶ num. 728.

Confessio extrajudicialis, id est facta ante multos, non sufficit ad inquirendum, & de hac intelligenda est limitatio Soti vbi supra quæstione sexta. Bene tamen sufficit infamia inde orta. ¶ numero 672.

Confessio Sacram.

Confessio Sacramen. quæ etiam auricularis dicitur eo, quod voce, & in aure secrete fiat. Est peccatoris accusatio secreta de suis peccatis coram proprio Sacerdote, ut ab illis sacramentaliter absoluaatur. ¶ Manual. cap. secundo. num. primo.

Non fuit inducta iure Naturæ, neque in Paradiso terrestri instituta. Neque à Iosue. Neque à D. Iacobo. Neque à consuetudine, vt videtur innuere glo. in summ. de poeniten. distinct. 5. Sed post D. N. aduentum incepit immediate à Christo instituta. Thomas quarta distinctione decima sexta. Et præcipue post resurrectionem. Ioan. 20. Accipite Spiritum sanctum, vt decernit Concil. Tridentin. sessio. decima quarta. capitul. primo. ¶ Com. capitul. Lachrimæ. de poen. dist. 5. & Com. in principium. de poen. dist. 5.

Est pars Sacramenti poenitentiae, ut concludit Diuus Thomas, tertia part. quæstione sexagesima prima, articulo secundo. Et communis opinio in quarta distinctione decima septima. Concilium Tridentinum sessione decima quarta, capitul. quinto. ¶ Manual. capitul. secundo. & in summa de poeniten. distinctione quinta. nume. 14.

Confessio nulla est facta excommunicato suspenso, uel interdicto, publico denunciato, & declarato, & debet iterari, quia ille non habet potestatem ad sententiam ualidam proferendam. capitul. ad probandum. de re iud.

Idem de manifesto clerici percussore, etiam non denunciato per extrauagant. Martini quinti. Ad euitanda. Et etiam facta illi, qui est notorie talis licet non

non

non denunciatio. ¶ Manual. cap. 9. nume. 8. Et cap. 1. De poenitent. dist. 6. §. labore. nume. 14. Secus si erat talis per sententiam à iure uel ab homine latam, & poenitens id ignorabat quia non erat is publice denunciatus quia censuræ occultæ non ligant uersu. Cens. ¶ Ibi. num. 9. Et etiam si id sciebat modo illum poenitens non inducat ad confitendum, & taceat illud peccatum, quia ratione publici. Off. quem sacerdos habet post dictam extrauag. potest illi poenitens confiteri legitime: non autem ante poterat, & in hoc sensu tenenda est Sent. Calder. d. cap. Ad probandum. ibi.

Itē facta Parocho qui nullum tit. bonū nec malum habebat à superiore. Panor. in cap. Nihil D. Delicto cap. Dudum el. 2. eod. tit. Rosel. Sila. Caiet. in sum. versicu. Absol. secus si habet titulum saltem coloratum. ¶ Vbi supra num. 11. Com. cap. Placuit de Poen. d. 6. nu. 177.

Itē facta sacerdoti, qui nesciuit, aut ut noluit forma substantiali ad id necess. Arg. i. c. De homine De. celebr. miss. qd̄ apparet uel quia poenitens id nouit, uel ex discursu confessionis id colligit. ¶ Ibi. nu. 12.

Itē quæ sit sine proposito in futurū uitandi peccata quia non confitendo tale propositum est mutua, ac si illud confiteretur incapax est absol. Arg. cap. peccati uenia De Reg. Iur. libr. 6. licet quidam uoluit qd̄ iste satisfaciatur præcepto ecclesiæ de confitendo, at contrariū est uero similis & Com. cap. placuit de poen. d. 6. nu. 183.

Itē quando non est Integra, quia poenitens quacunque de causa retinuit aliquod peccatum mor. uel de quo dubitabat esse tale, uel aliquā circumstantiam necess. confitendam, uel qui studiosè confessus est sacerdoti à quo non bene intelligebat, aut qui dormiebat. ¶ Ibi. nu. 14. Si autem iusta de causa id fecit uel ex ignorantia probabili non tenet iterare iuxta Gersonem & Adrian. Ibi. num. 15. Manual. cap. 9.

Item si in illa nō fuit adhibita debita diligentia pro reuocandis ad memoriā peccatis iuxta humanam prudentiam & estimationem necessariam. ¶ Ibi. nu. 16.

In oib. igitur istis Casib. est iteranda confessio, q̄ oēs reducatur ad res uer. Ad defectū

confessarij, confessionis, & Poenitentis. De quibus uide Com. cap. Fratres De Poenit. dist. 5. Com. ca. 1. §. labore. De poen. dist. 3.

Sunt qui addunt illam esse talem ob poenitentiam non peractam uidelicet Siluest. & Angel. decepti ab Anton. qui iuxta mentem Thomæ id tenent. At contrarium uerū est ut patet per eundem Tho. Quol. 1. art. 12. Caiet. In summa versicu. Confess. Iteratio. Maior. 4. d. 17. q. 6. Palud. q. 5. ¶ Com. ca. Qualitas de poen. d. 5. num. 19. Eset uera opinio Anton. si poenitens contemneret poenitentiam iniunctam ante absol. & non confiteretur illum contemptum, quia confessio esset mutua.

Similiter non est inualida confessio eius qui non credit se habere tantam uirtutem, ut de cætero abstinere à peccato mor. Immo etiam si credat se ante mortem peccaturum, quia nullum habet defectum essentialem, neque accidentalem. Manu. cap. 9. num. 18.

Confessio, ut sit ualida multas requirit condiciones, quarum quædam eam respicit, prout est uirtutis opus: quædam prout est actus poenitentiae. Quædam prout est confessio, quædam ut est pars Sacramenti. Thom. 4. dist. 17. q. 3. ar. 3. qd̄. 4. Anton. 3. p. titu. 14. c. 1. unde uer. Sit simplex, humilis confessio, pura, fidelis, atque frequens, nuda, discreta, libens, uerecunda, fortis, & accusans, & sit parere parata. ¶ Com. c. fratres de poen. d. 5. r. to. 1.

Simplex, id est taliter facta, quod clare quatenus materia patet à confessario intelligantur peccata. Sine plicis generalitatis, aut distinctionis uerborum, ita ut scire possit, an sit ueniale, uel mortale. Nam peccati confessio alternatiua, uel generica, quæ de ueniali æque, ac de mortali potest intelligi, non est satis simplex, quo fit ut à confessario sit interrogandus poenitens specificè. ¶ Ibid. nu. 9. & 10.

Humilis, id est cum signis exterioribus, ita manifestis, ut appareat animus submissus, atque modestus: alioquin non abesset peccatum, saltem ueniale. Sed si cætera adsint necessaria uera erit confessio. ¶ Ib. n. 11.

Pura, id est sine admixtione rerum impertinentium, & præsertim peccatorum alie-

alienorum, quia si id adtereret poenitens, & de hoc peccato non confiteretur confessio esset mutua. nu. 12.

Fidelis, id est sine mendatio, quod in confessione grauissimum est propter irreuerentiam Sacramenti secundum Palud. 4. dist. 21. q. 2. ar. 1. ¶ nu. 13.

Et si est de mortali. mortal. peccatum est. num. 15. Idem de ueniali, quod poenitens confiteri proposuit, quia per tale propositum factum est, secundum Caiet. iuxta confessionis materia, nisi confitendo propositum mutet. 18.

Et ex hoc inferitur, quod qui confitetur, quæ non peccauit, aut de quibus dubitat, an peccauerit noue, atque capitaliter peccat, nisi simplicitas, & bona fides illum excuset, ut quando non erat animus Sacerdotem decipere, licet enim tunc falsum dicat, non tamen mentitur perniciose. arg. c. animaduertendum. 22. q. 3. nu. 26. & 27.

Frequens primo ab illo, qui sæpe cadit, & est de consilio, & conditio de bene esse, secundum Tho. ubi supra, prout confessio est medicamentum Dei, timorē conseruans. Secundò, quo ad eadem peccata, ut poena ex uerecundia minuatur. Caiet. 2. tom. q. 4. de confess. ¶ Ibi. n. 28. & 29.

Quod quidem laudabile est, & utile quædo quis ex deuotione cum quieta conscientia, sine scrupulosa inquietudine id facit. ¶ numer. 30.

Nuda, id est ita aperta, ut peccati grauitas non occultetur, quare qui circumstantiis, ambagibus, & uerborum obscuritate peccatum ita tegit, ut confess. non satis intelligat, non satisfacit. ¶ nu. 52.

Discreta uerbis honestis, & debite circumstantiatis: præsertim, quo ad uenera modum seruans narrandi conuenientem, non inuulium, neque superfluum, & confessorum eligens idoneum. ¶ nu. 53.

Libens, id est uoluntarie facta propter Deum principaliter, non ex uerecundia, aut quauis alia humana causa. Si tamen hæc adsit ad mouendum tamen principaliter illa fit ob ueniam peccatorum à Deo impetrandam ualeat, quia secundum id quod principaliter proponitur res est iudicanda. iux. l. si quis nec causam. ff. si certum pet-

tur. & cap. Nondum. de sen. excom. q̄a nu. 54. 55. & 56.

Uerecunda, id est non ita, ut narret historiam, aut cum iactantia, alioquin non satisfaceret poenitens, quo ad se c. quem poeniter. de pe. d. 1. ¶ Ib. nu. 57.

Integra, ita ut nullum crimen mortale, cuius adhibita diligentia recordatur, aut circumstantiam aggrauantem taceat. Manual. cap. 2. nu. 7.

Confitenda enim sunt peccata omnia, etiam interiora cordis. Conc. Flor. & Flor. sess. 14. cap. 5. mutalia. l. & alias non confessæ, uel confessæ, sed non legitime. Integritas autem istius ratio legitima, nulla reddi potest, sed lege id iusta, est cautum à Christo manata. ¶ Com. cap. consideret. de poen. dist. 5. §. cautus. & Com. cap. fratres. eadem dist. nu. 62. Modo de illis memoriā habeat. ut habetur in Conc. Flor. & de quibus aduertit esse talia, alias secus, secundum Gerson 2. p. nu. 64.

Si tamen debitam adhibuit diligentiam & ignorantia non fuit crassa, iux. determinationem Ricard. 4. d. 17. ar. 2. q. 6. & Contrid. ¶ Ibi. nu. 65.

Quo igitur integra sit confessio eam debet peccator sufficientem adhibere diligentiam, ut sibi peccata in memoriā redeant: qualem in re ardua poenitens adhiberet. iux. Sco. 4. dist. 17. q. 1. Palud. quæst. 1. ar. 1. Gabriel. quæst. 1. Maior. q. 3. ¶ nu. 66.

Quod & si nullo iure id caueatur, expresse ante Conc. Trident. ratio tamen naturalis id admonet, quia secundum Cice. lib. primo. offic. iusta cura, & neque maior, neque minor, unicuique negotio adhibenda est. Ratio autem ista pro lege habetur. c. consuetudo. dist. 1. l. cum ratio. ff. de bon. damna. ¶ num. 69.

Ad hanc autem adiuuatur poenitens confessarij interrogationibus, ut confessio integra sit. ¶ num. 76.

Quare si esset insufficientis diligentia poenitentis si proposuit obedire confessario in terroganti fiet sufficiens. ¶ nu. 80.

Ad integritatem confessionis pertinet, quod illa non diuidatur, ita ut quædam manifestetur huic, quædam illi confessario, & hoc determinat. §. cautus. ca. consideret. de poen.

poen. diff. 5. Sed omnia debet manifestare vni etiam referuata, à quibus non potest absoluere confessarius. ¶ Com. d. S. cautus. num. 9. & com. c. fratres. eadem dist. nu. 61. de confess. referuatorum, vide Auth. in illo §. cautus ad longum.

Secreta primo, quod nemo tenetur ad confitendum sua peccata palam alio audiente tex. in cap. quis aliquando, de pen. dist. 1. Facit cap. lachrimę. iuncta glos. eadem dist. c. omnis. de poen. & remiss. Quare nemo tenetur per interpretem, licet possit secundum Scot. 4. q. 17. quęst. 1. Caiet. confentit Thom. & Maior. ubi supra. ¶ Com. d. ca. fratres. num. 86. Neque ad scribenda sua peccata, vt suę memorię succurrat, licet tamē id fieri cautissime tamē, quod vñ intelligere. cap. qualis. 30. quęst. 5. licet aptius intelligatur hoc capit. de poenitentia fori exterioris, si tamen verisimile ille esset se illa postea non recordaturum, & iusta quadragesima videtur teneri, vt sentit Caietanus. ¶ Ibid. nu. 88.

Secundo, quod non potest quis licite publice confiteri etiam si velit facit, cap. quis aliquando, de poen. d. 1. quia peccatum est infamare seipsum. Dicendum tamen hoc non licere, non quod Christus id prohibuerit speciatim, sed quia regulariter nō licet publicare propria peccata, nisi aliquo bono fine. Ideo cum magna humilitate ob scelerum detestationem licebit, ut declarat Conc. Trident. sess. 14. c. 5. ¶ Manual. cap. 2. num. 8. Et hoc intellige de occultis, quia de publicis licet secundum Ioan. Andr. in cap. omnis. de poen. & remiss. ¶ dicit. cap. fratres. num. 91.

Tertio intelligitur, quod debet fieri ab eodem penitente, non autem per alium, casus est in cap. quem poenitet. de poen. d. 1. quod patet ex forma absolutionis, qua dicitur, Absoluo te. Est ideo actus personalis, qui non potest fieri per procuratorem, nuntium, vel alium negotiorum gestorem, neque per epistolam. Si tamen fieret valer. Palud. 4. dist. 17. q. 1. quia non est de ratione confessionis, ut sit secreta, alioquin si quis studiose peccata alterius, dum confitetur audiret confessio nulla esset. ¶ com. c. quem poenitet. de poen. d. 1. n. 4.

Lacrimabilis, id est, quę secum gerat contritionem, vel saltem attritionem debitam. ¶ Manual. c. 2. nume. octauo. displicentiam peccatorum præteritorum cum proposito uitandi, quia Deum à se repulit, ut ultimū finem, quo ad factum, licet non quo ad effectum. ¶ Com. cap. fratres. de poen. dist. 5. nume. 97.

Accelerata, & est conditio de bene esse secundum Thom. 4. dist. 17. q. 3. art. 3. quęstion. 4. Et consilij, vt. f. post peccatum commissum subito fiat.

Pro quo sciendum, quod iure diuino nullum est definitum tempus confessionis est autem definito iure humano, semel in anno. cap. omnis. de poenit. & remiss. quare peccato commisso, non tenetur peccator statim confiteri, licet fuerit Sacerdos, aut Monachus, aut peccatum sit notorium secundum Panorm. in dicto capit. omnis. & Thom. 4. d. 7. q. 3. ar. 1. Quicquid dicat Inn. in dicto cap. omnis. & gloss. in summ. De poenit. dist. 5.

Tenetur autem cum vult sacram comunione accipere. glo. sing. cap. de homine. de celebr. miss. Conc. Trident. sess. 13. ca. 7. contra nouam opinionem Caiet. 3. part. q. 80. ar. 4. Idem quando quis accedit ad aliquem ordinem sacrum. Thom. quot. r.

Item quando instat verisimilis mortis articulus. De quo supra.

Item quando quis probabiliter credit se per totum annum, non habiturum opportunitatem confitendi, vel quando conscientia dicitur, argum. c. fina. de præscrip. Quidā addunt, quando statim post confess. vel comunione Paschatis recordatur se de aliquo mortali in confessione oblitum, sed nullus est tex. qui hoc contineat, neque vlla ratio, ideo non est asserendum. argum. c. legatur. 32. quęst. 2. ¶ Manual. c. 2. num. 10. & com. cap. fratres. de poenit. dist. 5. nu. 98. 99. & 100.

Fortis, vt præ timore, pudore, aut uerecundia, vel necessario dicendis omittatur. Manual. ubi supr. & dicto cap. fratres. num. 101. Ideo qui præ talibus proposuerit abstinere à dicendo tali peccato, si deinde interrogationibus confessionarij pulsus peccatum detexerit, debet etiam tale propositum

fitum, quod erat peccatum mort. propulare si id aduertit, ad quod admonere eum debet confess. est. n. sacrilegium capitale dimidiatā velle facere confessionem. c. sunt plures. de pe. ¶ Vbi supr. nu. 102.

Accusans, seipsum non diabolum mūdum, ac carnem, vel saltem aque principalem, ac seipsum. c. non. est. 15. q. 1. Si quis tamen diabolum, aut sensualitatem accusat, qui saltem bonam dederunt peccandi occasionem sufficienter se accusat. dicto ca. fratres. num. 104. & 105. Manual. dicto ca. 2. numer. 8.

Parere parata, id est vt habent animum satisfaciendi Deo pro suis peccatis per poenitentiam, vel à Sacerdote impositam, vel à se assumptam, vel in purgatorio. Manu. & c. fratres. locis, &c.

An verò teneatur acceptare ipsam poenitentiam sibi à confessario impositam dicitur. verb. Poenitens.

Confessionis minister, quatenus est sacramentū, laicus esse non potest. Et licet tex. c. 1. de poen. li. 6. dicat propter carētiā sacerdotis in casu necessitatis confitendū esse proximo. s. laico pro quo facit, quod laicus in necessitate potest baptizare etiam mulier, & infidelis. Et id tenet etiam Hostien. ti. de poen. & rem. §. cui confitendū, & addit etiam mulieri fieri posse si viri non adessent. Tamen dicendum est, quod illa confessio non est sacramentalis, ideo ille laicus absoluere non potest, quod tenet glo. memorab. in c. pastoralis. §. præterea. de off. ord. Ideo talis confessio non est de necessitate, sed tantum de consilio, iuxta Scotum 4. di. 17. q. 1. & Card. in cap. quem poenitet. de poen. dist. 1. & est communis opinio. Et nullus est tex. aut ratio qui hanc necessitatem confitendi conuincat licet adductus tex. potestatem tantum id faciendi suadeat. Et de congruitate est intelligendus secundum Ricar. 4. d. 17. ar. 2. q. 1. Cui Scotus, Palud. & Gabriel. consentiunt. licet Thom. ad 17. q. 3. ar. 3. q. 2. contra sentire videatur, & contrarium teneat Dominicus, & Cardinal. Alexan. in §. criminis. 25. dist. dist. Sed verior est prima sententia.

Laicus autem cui de consilio in mortis

articulo, quis confitetur, debet esse persona prudens, & taciturna, alioquin, qui ipsi confiteretur detraheret sibi ipsi. Quare secundum Scotum melius faceret, qui in tali casu Deo solo confiteretur potius, quam viro non prudenti, & graui.

Qui tamen ex ignorantia iuris diuini quidem, sed positiuo, & obscuri putaret sibi necessario laico esse confitendum, & beneficium absolutionis accipiendū, id quod acciperet non peccaret saltem mortali. Quod sentit Sco. & Gabriel. locis citatis. ¶ com. c. 1. de poen. d. 6. à nu. 72.

Confessionem, qui fecit laico in casu necessitatis, si postea superuuit, tenet iterum confiteri presbytero. gl. ca. pastoralis. §. præterea. de off. ord. & glo. vlt. in c. 2. de poenit. & remiss. lib. 6. ¶ Ibid. nu. 83. Manu. ca. 2. num. 4.

Confessionis igitur minister erit sacerdos. In mortis articulo quilibet, quia quilibet potest absoluere, & ab omnibus. Verb. Absoluo. nume. 20. præter verò mortis articulum est proprius parochus, olim in primitiua ecclesia confiteri licebat cuiusque omnes affirmant id quod iure diuino, & licet ante Urban. 2. decreta fuissent Calixti, & Dion. de diuisione Parochiarū, nō tamen illa fuerunt vñ recepta: à statuto, igitur Urbani hoc amplius non licuit. ca. placuit. de poen. dist. 6. pro quo facit capit. de poen. & remiss. quod scilicet non licet confiteri alieno Parocho. Et ca. quod aūt. eo. ti. & tota q. 2. Causa 9. Et præsertim cap. 1. Et ratio est, quia alienus non habet actualem iurisdictionem super meum Parochianum. ca. Adijcimus. §. Ecce. 15. q. 1. Conc. Flor. sub Eugen. 4. Conc. Trident. sess. 14. c. 6. Ideo concludit Adrian. 4. dub. 8. De confess. quod in nulla parte anni alij, quam proprio Sacerdoti confiteri licet. ¶ Com. cap. placuit. de poen. d. 6. à nu. 1. vsque ad 8. Neque tenetur quis confiteri proprio Parocho prius, vt alieno deinde confiteri possit, vt sentit gl. 1. d. c. quia nullo id iure cauetur, & consuetudo ecclesie huic est contraria. Ibidem nume. centesimo sexto.

Alieno tamē licet de licētia proprii, vel superioris iusta de causa habita quando. s. pro-

proprius est inhabilis, vel ob ignorantiam, vel excommunicationem aut ob aliam causam. Quod si talem licentiam, quis non potest habere, potest sine periculo ab alio no audiri, de mente Hostien. in ca. omnis. de poeni. & rem. ¶ Ibi. à nu. 141. Et etiam id sentit Panorm. dicto cap. omnis, quem sequitur Adrian. 4. de confess. quæstio. 5. ¶ Ibi. num. 143.

Sine autem iusta causa, qui vult alieno confiteri debet petere, & obtinere. nume. 149. Fratribus tum mendicantibus. & alijs habentibus priuilegia licet. n. 184.

Confessio peccati mortalis, necessaria est, vel habitualis si non adest copia confessoris, vel actualis, quando adest. Primo semel in anno. c. omnis. de poeni. & remis. Secundò, quando quis vult sacram comunem accipere. gl. sing. c. de homine. de celebr. Miss. Conc. Tride. sess. 13. cap. 7. ¶ Com. cap. fratres. de poeni. dist. 5. Tertiò, quando quis vult indulgen. plen. accipere, quæ datur poenitentibus, & confessis. glo. 8. extrauag. vnigenitus. De poeni. & remis. ¶ Com. de iubil. Not. 18. nu. 1. vbi contrariam sententiam multis argumētis improbat. Quartò, in articulo mortis si adest peccatum mort. nondum confessum. ¶ Consi. 16. de poeni.

Confessio præsidium est singulare conseruandi, præmuniendi, & recuperandi grægis. ¶ Com. cap. placuit de poeni. d. 1. nume. 155. Quare illam deberemus facere ante quadragesimam. Ibi. 159. Confessionis sigillum, &c.

Confessor.

Confessor, quis possit esse, & debeat iam diximus præcedenti trac. de cōfess. num. 44.

Nunc de illius qualitatibus est agendū. Nam vt officium suum recte exercere possit, debet habere quinque conditiones. Quarum prima est potestas. Secunda scientia. Tertia prudentia. Quarta bonitas. Quinta sigillum. Sed de hoc suo loco. De quibus Auctor. Com. cap. 1. de poenit. d. 6. to. 1. & Man. c. 4. n. 1.

Confessoris legitimi, prima conditio est potestas iurisdictionis, non solum habitualis, quam recipiunt omnes sacerdotes in sua ordinatione. Ver. Iurisdictione.

Sed etiam actualis, sine qua nulla esset absolutio. Caie. 1. tom. Tracta. 7. qd. vnica. Conc. Trid. sess. 14. clem. 1. de offic. deleg. etiam extra Quadrag. Adrian. 4. de confess. dub. 8. Neque sufficit accipere illam à confitente. Com. c. placuit. de poeni. distinct. 6. Debet enim esse confessorio subiectus ille, qui ab illo vult absolui auctoritate ordinaria, vel delegata. cap. Adjicimus. §. ecce 16. quæst. 1. & cap. generaliter. eadem cau. & quæst. ¶ Com. cap. 1. eadem dist. num. 6. Man. c. 4. nu. 2.

Hanc iurisdictionem habet quilibet Sacerdos etiam Religiosus in articulo mortis à Papa sibi concessam expresse, vel tacite saltem. ¶ Manual. cap. 4. num. 3. Quo ad venialia, vide Verbo Iurisdictione. num. 3. Verbo Religiosus.

Confessor veram habet iurisdictionem super poenitentes sibi confessos, & qui contrarium tenet clare damnatur per Concil. Trid. sess. 14. c. 1. ¶ Com. c. porro. de poeni. d. 1. Potestatem autem à Deo sibi collata absoluit. cap. 1. Quem poenitet. de poeni. d. 1. ¶ Com. de lege poenali. numer. 2. 2. part. Concil.

Confessoris secunda conditio est scientia. Hanc iurisdictionem habere non potest ille, qui est ab ecclesiæ vnitate diuisus, quare confessor esse non poterit, primo Hæreticus, neque in extrema necessitate. c. præter. d. 3. iuncta glo. super ver. Manus. Cuius intellectum sequuntur Panorm. & præposit. in c. Non est sub finem, de sponsal. Idem de schismatico, qui putat ecclesiā alibi esse, vel esse posse, quàm penes Petri successorem.

Secundò Sacerdos, qui non seruat Canones. gl. c. Sacerdotes. 2. q. 7. Si id facit ex contemptu credens Pontif. non habere potestatem eos condendi. Panor. in ca. ego N. de iureiur. Fel. in c. 1. de const.

Tertiò, Notorius fornicarius. c. præter. 3. d. c. vestra. de cohab. cler. & mulier. Intellige hodie si est eius suspensio publicata. Anton. 2. parti. 9. ca. 10. Maior. 4. dist. 9.

Silu.

Silu. verb. Missa. 1. q. 3. per extrauag. Mart. V. Ad euitanda. ¶ Com. cap. 1. de poeni. d. 6. §. Laboret à n. 1. vsque ad 10. De Notorio non denunciato disputat pro vtraq; parte. Ibi. num. 12. Et tandem concludit, quod sic. num. 23. quia ratio, quæ militat in denunciato, idem concludit de illo, qui ita notorie est talis, vt nulla tergiversatione celari possit.

Censuratus verò non denunciatus, & si peccet valet absolutio, peccat tamen, qui scit eum esse talem, & ad vendendū trahit, & ille audiens peccat. ¶ Ibi. n. 25.

Confessarij ultima conditio est scientia, pro quo sciendum, quòd vt sit perfectus, & solus possit de omnibus discernere, debet callere omnem moralem, & sacramentalem Theologiam, & vtriusque iuris peritiam, & constitutiones Synodales. ¶ Com. ca. 1. de poeni. d. 6. §. caueat. num. 9. Manual. cap. 4. num. 8.

Vt autem sit sufficiens, necessarium est vt libros latinos, græcos, vel vulgares legens intelligat, cognoscatque, quæ peccata mortalia, vel venialia sint regulariter, quæ referuata, quæ non, quæ circumstantiæ sint necessario confitenda, quibus criminibus annexa sit excommunicatio, quæ restitutionem exposculent, vel saltem sciat peritiores consulere. ¶ Man. ibi. & d. §. can. car. nu. 21. & 22.

Sed quinque scire debet confess. secundum Caietan. Primo, an peccator sit excommunicatus. Secundò, an teneatur ad restitutionem. Tertiò, an sit in damnationis statu. f. cum voluntate perseuerandi in peccato. Quartò, an peccatum habeat referuatum. Quintò, an sit, quo ad hoc illi subditus, adde quod si audiat clericos, debet cognoscere. Sextò, illos casus quibus inducitur irregularitas, quia & si peccatum sine irregularitate tollatur, tamen tenetur confessor monere, & ille à celebrando abstineat, beneficium relinquat, &c. quod facere non possit, nisi id sciret. ¶ d. §. caueat. nu. 27. contra Caie.

Confessarius audiens ex præcepto minori scientia indiget, quàm audiens sponte, non autem tantam, quantam putat Dur. 4. dist. 17. recept. à D. Anton. 3. p. ti. 17. c. 16.

Debet attamen, & ille habere sufficentem, quia obedientia non liberat à peccato confessarium, qui intelligens se non cognoscere, quod opus est ad audiendum confessionem. Sed solum excusat illum, qui dubitat. argum. cap. quid culpatur. 23. qd. 1. ¶ Man. ca. 9.

Confess. unius loci maiori, vel minori indiget scientia, quàm alterius loci, iuxta conditiones, forum, qualitates personarum, vel contractuum, facit c. oportet. 8. q. 1. ¶ d. §. caueat. nu. 17. Man. n. 2.

Confessarius insufficiens peccat, audiens confess. licet polleat vitæ, atque conscientie puritate, subtilitate, & nature ingenio vigeat ad alia munera obeunda. argum. c. non est putanda. 1. quæst. 1. & qui illum exponit, aut tolerat, multo grauius affirmant Alber. Thom. Bonauent. & alij. 4. dist. 17. & distinctius D. Anton. 3. par. ti. 17. c. 16. ¶ Man. nu. 12.

Confessarius hmoi imperitus audiendo excusatur tribus casibus. Primò, quando ille qui confitetur sibi sufficiens est. Secundò, quando est persona spiritalis, & solita sepe confiteri. Tertiò in articulo mortis, vel quando sunt in terris infidelium, vbi non adest peritior confessor. ¶ Ibi. nume. 13.

Ad scientiam confess. pertinet non iudicare mortale, quod est controuersum, & ideo absolutionem non denegat poenitenti, tenenti alteram partem. Et si tamen ipse forti ratione, & euidenti tex. Credit contra poenitentem, aut dubius est, non absoluat. Si ambo dubitant, vel iisdem rationibus mouentur, potest absolue. Adrian. 4. de confess. dub. 7. quæst. 5. ¶ Com. cap. si quis autem. de poeni. d. 7. n. 66. cōsi. 1. de const. q. 12. n. 37. li. 1.

Sciat non esse absoluendum illum, qui actualiter non restituit si potest, quando ab alio confess. Iustus est restituere Caiet. Verb. Restitutio. cap. 6. Anton. 2. par. ar. 2. cap. octauo. nisi adfit aliqua circumstantia, quæ solum propositum restituendi requirit. ¶ Manu. c. 17. nu. 59. ca. 26. n. 5.

Neque dilationem dare potest si sciret illum posse restituere, nisi adfit causa à restitutione excusans. ¶ Ibi. nu. 65.

Quod

Quod si absoluat quando non debet, aut restitutionem omittat imponere iam parato, tenetur ille ad restitutionem, quia causam damni dedit, neque illum ignorantia excusabit, quando videt, aut credit, quod nisi preciperet non restitueret. ¶ Ibidem num. 22.

Sciat instruere poenitentem de poenitentia à sacris canonibus pro suis delictis imposita, quia quæ vera sit solus Deus nouit ad hoc, vt si velit eam pro se adimpleat & imponere illam, quæ sibi iusta videbitur habitu ad illam respectu. ¶ Man. c. 26. num. 19. & Com. de Iub. no. 32. n. 24.

Sciat se posse dispensare circa canones poenitentiales diminuendo poenam sibi confessio. Panorm. in c. si clerici. §. de adulteris. n. 5. de iud. q. probat Fel. in c. si dignum de homic. ¶ Com. cap. quem poenitet. de penit. d. 1. num. 6.

Sciat, quod virtute Iubilæi ab omnibus referuatis, & censuris absoluere potest. conf. 12. de poenit. num. 7. Sed non extra confessionem. conf. 8. de sen. excommu. num. 19.

Quod non debet facile denegare absolutionem iniuriam passis ob hoc. Ibidem conf. quinto. num. 4.

Quod electus per Bullam cruciatæ potest ex cā poenitentiam à primo confessario impositam mutare non auditis peccatis pro quibus imposita fuit. ¶ Ibidem conf. 21. num. 1.

Quod si pro occulto crimine poenitentiam publicam imponit, est deponendus per c. sacerdos. de poen. d. 6. & c. omnis. de pen. & rem. ¶ Ib. conf. 13. n. 3.

Et similiter si incestum committit cum filia spiritali per cap. si sacerdos. 30. q. 1. ¶ conf. 1. de hære. nu. 6.

Quod non potest iuste absoluere indigentem bellum iniustum defectu auctoritatis, aut iustæ causæ, nec bellantem in eo, nisi destiterit, & damna restituerit, nisi excuset ignorantiam. ¶ Rubrica de Iudic. num. 104.

Confessoris tertia conditio est prudentia, quæ apparere debet primo in poenitentem suscipiendo. Secundo, interrogando. Tertio in attendendo. Quarto in ad-

monendo. Quo ad susceptionem poenitentis, ita se debet exhibere confessor, qualis illum requirit D. Thom. 4. d. 17. in expositione literæ. in fine. vt omni dulcedine, affabilitate, suauitate, animet peccatorem ad sua vulnera detegenda, & spem de sanitate concipiendam. Septimo, inducat illum ad faciendum actus exteriores confessioni conuenientes signando se, genuflectendo, &c. Quæ non sunt necessaria in poenitente cognito. ¶ Man. c. 10. n. 1.

Quo ad interrogationes sciendum necesse esse confessarium debere poenitentem interrogare tum in principio, tum in processu confessionis: in principio quidem, vt sciat an illi subditus sit, an valeat ipsum audire, atque absolvere de concubina, v. furis, odio, &c. ¶ Ib. nu. 2.

In processu vero cum contingit poenitentem, vel ex obliuione, vel ex verecundia omittere aliquod peccatum, aut quando sua conscientia illi dicitur eum esse interrogandum. ¶ Com. c. 1. de poen. d. 6. §. Diligens. num. 1.

Interrogationes autem, sunt faciendæ de peccatis, non autem de fabulis, vel alijs mundanis facit c. de testib. de testim. glo. l. si quis. §. si. ff. de per. hæc. ¶ Ibid. num. 2. De peccatis consuetis, & communiter notis, de alijs vero à longe. nu. 3.

Non descendendo nimis ad particularia, præsertim de carnalibus, quia id illi noceret, & sufficit habere vltimam speciem. numer. 4.

Interrogare debet clericos de pluralitate beneficij, an habeant iusta de causa, & licite illa retinere secundum Caie. verbo Interrogatio. argum. c. nihil. de præscr. ¶ Conf. 15. de præb. Sed hanc opinionem dereliquit in Man. ca. 10. num. 2. quia id est pertrahere poenitentem ad suos defectus manifestandos. Illos qui putant se iuste retinere, non tenetur interrogare. ¶ Conf. 1. de const. nu. 54.

Interrogare etiam debet, an debitam diligentiam fecerit in reuocando ad memoriam peccata, Quod si peccator dicat se non adhibuisse debitam, & id credit confessarius eum dicere ex humilitate, quia vt bonus timet, & quia non omnia etiam

vc-

venialia vere recollit audiat, & absoluat. Si autem coniectat eum vero eam non adhibuisse, quæ nec est, & tempus instat communicando, vel confitendi, ac morb. periculo sus, naufragium, bellum, &c. audiat, & absoluat. Si vero nullam adhibuit, spectat tamē confess. suis interrogationibus supplere, quod desit ex necessitate, audiat similiter, & absoluat. Si tandem id non sperat, sed videt omnino eum imparatum accessisse, ita vt cum interrogationibus etiam, & responsionibus confessio non sit integra, non audiat, neque absoluat, sed blâde persuasum dimittat. ¶ Com. in cap. fratres. de poen. dist. 5. num. 83. Cancellarium, & Adria. ex parte secutus.

Quo ad attentionem primo à principio vsque ad finem confessariui attendat, an propter aliquam causam teneat poenitens reiterare confessionem, de quib. dictum est. verbo Confessio. nu. 18. non tamen cogat rusticum confessiones præteritas reiterare, cū dicit se nunquam fuisse interrogatum ab alijs de numero peccatorum, sed obliget tantum ad dicendum verisimilem numerum peccatorum mortalium à se non confessorum. ¶ conf. 3. de poen. & remis.

Interrogare etiam debet confitentem passiones animi, & non declarantem bene eas an ordinatas, inordinatasve fuerint, ita ut peccauerit ne mortaliter, an tacite fuerint, ut mouissent eum ad legis transgressionem mortalem, nisi ex qualitate personæ, uel modo confitendi conuinciat magnitudinem malitiæ, uel uanitatis earum. ¶ Manual. prælu. quinto. numer. 2.

Debet attendere an poenitens debitam contritionem gerat, dum modo illum in tentionibus non conuinciat. & si est contritus ad maiorem inducat. Si non conuinciat ad ueeram contritionem inducere Dei amorem peccati detestationem, vel saltem ad concipiendum dolorem de eo, quod non perfecte doleat. ¶ Man. c. 10. nu. 4.

Debet prudenter attendere. Ne audiendo peccata quantumcunque grauiora ostendat pauorem, aut stuporem, aut admirationem in turpibus, siue abominationem per aliquod signum spuendo, aut faciem

coarctando, &c. disimulando usque ad finem. Et tunc solum grauitatem delicti exponat, neque sine nomine complices. Et excusantes sese, & uolentes publice benigne reprehendat. ¶ Ibidem numer. sexto.

Quo ad Monitionem. Tenetur admonere poenitentem, qui uotum uiolauit non liberari ab obligatione, postea adimplendum illud propter poenitentiam iniunctam ob uiolationem, nisi ille factus sit impotens ad satisfaciendum uoto. ¶ Manual. cap. 12. num. 33.

Et generaliter omni poenitenti tenetur admonere ea, quæ nouerit expedire iuxta illius conditionem. ¶ Ca. 26. nu. 52.

Illum qui non uult acceptare tantam poenitentiam quantam illi offert, minuendo illam, tenet admonere, quod illi necesse sit totam poenam in purgatorio perpetui, & quanta sit declarare. Maior. 4. d. 20. quæst. 2. admoneat ut fugiat peccandi occasiones, & quod plures in anno confiteatur, audiat conciones, &c. ¶ Ibid. nu. 23.

Confessoris quarta conditio est bonitas, ita vt sit sine crimine, quod docetur in §. Sacerdos. cap. 1. de poen. d. 6. qui enim aliorum crimina iudicaturus est, immunis debet esse ab omni crimine, quia turpe est Doctorum culpa redarguit ipsum: ad quod alludit l. 2. §. Seruius. ff. de orig. iur. Luc. 6. Quid uides fastucam, &c. cap. Qui sine peccato. 3. quæst. 7. ¶ Com. d. 1. num. 1. Hoc autem requiritur, ne confessor ipse audiendo peccet, sed confessio tamē secuta tenet, & neque peccat, qui illi confitetur. Tho. 3. p. q. 64. ar. 6. ad 2. dum tamen illum non inducat, quando ille non tenetur, cum non subest articulus necessitatis, vt alibi dicitur. Ibi. nu. 6. ver. Sacerdos.

Confessoris quinta conditio est Sigillum, ita vt non reuelat, quæ in confessione audiuit. ver. Sigillum. pro quo sciendum est, quod Confessor raro sine peccato de his, quæ per solam confessionem nouit loquitur, & nouissime, si leuis est opinionis ca. penul. de poen. dist. 6. num. 81.

Sine tamē periculo reuelationis dicere potest hæred. b. testatoris id mandantis, quod restituant id, ad quod obligatus monebat

H con-

Contrarium tenet Maior. 4. dist. 21. quæst. 3. Quia sequitur Scot. tenentem confessionem, neque de licentia poenitentis posse reuelare confessionem. ¶ Manual. cap. 17. num. 23.

Qui tamen non potest confiteri suum peccatū nisi confessionem reuelet tenetur tacere, secundum omnes. Man. c. 8. nu. 6.

Confessarius audiens multos pueros, si muliam rationis vsum habentes peccat, quia sine vlla necessitate poenitentis sacramento aburitur iniuriam illi faciens. Ibidem num. 13.

Audiens Reges, & Principes, si nō obliget illos restituere, quicquid per simoniā acceperunt peccat. ¶ consi. 2. de simonia. nume. 1. & 4.

Audiens periclitantes in nauī, nisi integre confiteantur, non debet absoluere, & si absoluit peccat. ¶ consi. 10. de poenit. & remis. num. 2.

Confidentia.

Confidentia in genere est certa spes de re aliqua, quod ita fuit, vel erit, & interdum sonat in bonā partem, interdum in malā quare datur quædam licita, quædam illicita, illa eum quis ordinate, hæc autem cum quis inordinate sperat. Man. c. 23. nu. 109.

Confidentia beneficalis licita est cum ordinate spero, quod collator conferat fratri meo digno beneficium, & illa non est prohibita per extrauag. Pij V. de confidentia. Ibidem.

Et cum quis impetrat beneficiū alicui sperans, quod ille sit renuntiaturus in suū fauorem, quando nullum peccatum interuenit. consi. 33. de simonia.

Et quæ in resignationibus quæ sunt per permutationes iuridicas interuenit. ¶ consi. 26. num. 100.

Confidentia beneficalis illicita item illa, qua quis confidit, quod collator conferret beneficium renunciarum illi cui renūtiāns vult post renūtiationem libere, & sine vllō pacto, ac modo, aut quod patronus præsentabit ad illud ita renūtiatum.

Neque similiter conferre beneficiū, neque procurare, vt conferatur alicui ea intentione, q̄ ille aliquando cedit in fauorē alterius à se nominandi, uel superioris conferentis, aut nominantis sine vllō pacto, modo, aut conditione expressa. Man. cap. 23. num. 109.

Cōfidētia illicita duplex est, altera nō simoniaca cū spero, q̄ collator cōferet beneficiū indigno ob cognationem, vel amicitiam sine tamen pacto. Altera simoniaca quādo siue ille dignus, siue indignus sit cōfido de collatione interueniente pacto expresso, vel tacito. Et cōtra utramque disponit extrauag. edita à Pio 4 & 5. renouantes antiquas omnes de cōfidētia. Quare quæ nūc est illicita erat & tunc, & contra licita tunc & nunc licita, & non prohibita censetur. ¶ Vbi sup.

Illicita præsumitur, si quis renūciās post collationem ex beneficio aliquid percipit, & hoc in foro exteriori. per extrauag. Pij V. ¶ consi. 1. de renunc. nu. 1.

Illicita censetur per retrocessionē beneficii intra breue tempus secuta, & nō alias. Et ex promissione resignādi beneficii. ¶ consi. 66. de simo. n. 6. Item quando resignans à resignatorio pensionem, vel fructus cupit. consi. 29. eod. ti.

Committitur in beneficiorum simplicibus resignationibus. ¶ consi. 27. eodem titul. dicto tamen vnus non probatur. ca. à nobis. de testibus. consi. 66. eodem. Et sine pacto expresso, aut tacito consistere non potest. Ibidem.

Et per verba generalia iactatoria nō inducitur, quia talia non obligant. consi. 29.

Confidentia super beneficiis resignatis, si est illicita, omnia inde secuta annullat, per extrauag. Pij V. consi. 16. De simonia. numer. 3.

Plus nocet simoniaca, quā simoniaca etiam realis, quia simul ac quis accipit beneficium in cōfidentia prædicta antequā adimpleat, q̄ promisit ipso iure excommunicatus est, & collatio est nulla, & tenetur ad restitutionem omnium fructuum. ¶ Manual. cap. 23. num. 109.

Inducit nouam reservationem omnium beneficiorum sic collatorum, & accepto-

rum,

rum, & excommunicat ipso facto omnes mediatores cum sit simonia beneficalis, de qua extrauag. c. de simo. ¶ ibi.

Confirmatio.

Confirmatio sacramentum, vocatur manus impositio. c. 1. §. per frontis. de Sacram. Vnct. Et ex mente osium in 4. d. 7. Thom. 3. p. q. 72. Canon. in Rubr. de Sacram. non iter. Et est Sacramentū Vnctionis, christiatis cōsecrati, quo episcopus frontē baptizati inungit sub certa verborum forma. Man. c. 22. nu. 8.

Eius minister ordinarius episcopus est. ca. quanto. de consecrat. Ex dispensatione autem Apostolica potest esse presbyter. c. peruenit. 9. dist. Ibidem.

Si autem ille inungeret oleo non consecrato, aut sine balsamo, aut nō seruata forma grauitur peccaret. Quare male ministrata, & si teneat, supplendum tamen est, quicquid illi defuit. Ibidem.

Materia eius est chrisma ex oleo, & balsamo ab episcopo benedictum. consi. 1. de sacra vnt. num. 3.

Si omittatur ex contemptu cum potest quis sumere, vel dare, & omittit peccatum inducit mort. iux. Palud. 4. d. 7. q̄ verū est, quo ad presumptionem fori exterioris, vere autem ille contemnit, qui ideo omittit, quia parui facit. D. Tho. 2. 2. q. 186. ar. 9. Ex negligētia autem est veniale peccatū. Sco. 4. d. 7. vbi sup. Vide ver. contemptus.

Confirmatio Papæ subsequēs facit actū valere, ac si in principio fuisset ab eo factus, per ea quæ citat Dec. in Rub. de consir. vtil. ¶ com. 3. de regu. nu. 9.

Confratria.

Confratria à verbo fratria deducitur, quod conuenticulum, vel pagum eorum, qui uno publico communi vtūtur significat. Et rectius, quā à uoce frater, à quo fraternitas nominatur secundū Budæum l. 1. ff. de offi. quæst. ¶ com. de Iub. Notabil. 2. 8. numer. quinto. Miscellan. nu-

mer. vigesimo quarto. De oratio. numer. 17. & 18.

Alio nomine dicitur congregatio. Et proprie debet dici corpus magis, quā collegium, quod efficitur ab his, qui simul habitant. Hoc autem etiam à separatim commorantibus. Bartol. in Rubric. ff. de colleg. illic. Sed contra nominat gloss. ibi. in verb. collegium, vbi dicit, quod corpus est genus ad collegium, q̄ ait esse simul habitantium: & societatem, quam ait esse illorum tantum, qui seorsum habitant, sed omnis congregatio proprie societas, collegium, & corpus vocari potest, dum illi ad aliquem finem uniuntur. ¶ consi. 5. de offi. iud. ord. nu. 1.

Confratria potest facere sibi statuta absque superioris auctoritate, modo illa legi non sint contraria, quod expressit Cauil. l. ff. de colla. illic. ¶ dicto Miscell. 24. de oratio. num. 20.

Confratria Rosarij, & si pia sit, quærit tamē cōfirmationem suorum statutorum ad maiorem auctoritatem. Ibi. Fuit instituta à quodam Prouinciali Domin. vocato Iaco. Spéger. in vrbe Colonia Agrippinæ, cōfirmata ab Alex. Legato. 1476.

Hanc qui ingreditur nihil dare tenetur, neque qui accipiunt possunt petere, siue exigere, gratis tamē datum possunt accipere, quia aliud est gratis dare, & gratis datum accipere, aliud exigere, ut annotauit gloss. notabil. capit. exigit. De censib. lib. sexto. num. 22.

Tenetur dicere vnum psalterium integrum singula hebdomada, id est 150. Aue Mar. & 15. Pater. qui tamē morbo laborat, excusatur, nec tenetur supplere alios cum minor sit hæc obligatio, quā illa, quā habet clerici ad dicendum horas, qui tamen illo casu non tenentur, & hoc ad effectum fruendi communicatione bonorum spiritualium totius cōfratrie. Ibidem num. 24.

Quo autem ad effectum fruendi indulgentiis cōcessis dicenti cōtrarium est dicendum: non enim consequitur si per se non dicit, quia indulgentia concessa, faciēti aliquid, non consequitur ab eo, qui id non facit, etiam si à faciēdo iusto impedimēto arceatur. Verb. Indulgētia. Misc. 37. de ora. n. 24.

H 2 Qui

cultum, siue publicum sit adulterium, & siue innocens sciat id, siue nesciat, quia p id non perdit ius rogandi, quod perdurat non obstante coniugum adulterio, vt tan quam de fide. Conc. Triden. determinat.

¶ Com. in c. diuortium. de poen. d. r. nu. 9. Man. c. 22. nu. 23.

Neque petere illum potest ille, qui suæ uxoris cognouit, confanguineam, nisi ex dispensatione, ideo peccat. c. qui dormiue rit. 27. q. 2. ¶ Man. c. 16. nu. 35. consi. 44. De sponsal. nu. 3. consi. 45. nu. 1.

Petere illum mutuo non possunt coniuges, quando ob impedimentum perpetuum sunt separati, quia vt frater, & soror viuere debent si volunt, non autem vt coniuges. ¶ Consi. 5. de frig. & Mal. numer. quinto, & 10.

Coniux non tenetur credere coniugi cum iuramento affirmanti se non consensisse. argum. c. per tuas. de proba. quia præsumere potest tunc mentiri: si leuiter credit, nõ debet petere, nec reddere debitum durante illa credulitate, quam deponere potest reuocante coniuge suum dictum. Ricard. 4. d. 27. ar. 1. q. 4. Ang. matrim. 2. §. 14. Silue. matrim. 4. q. 2.

Neque tenetur credere subesse impedimentum eo, quod vnus testis fide dignus iurat, aut eius proprius Parochus id ei assereret. ¶ Man. c. 22. nu. 82.

Coniux nisi certo sciat coniugem mortuum, alij nubere non potest. c. in præsentia. de sponsal. Et si nupsit donec sciat eum viuere, non separatur. arg. c. fin. de secund. nup. & c. inquisitionem. de sent. excomm. ¶ Consi. 15. de sponsal.

Si autem nupsit alij bona fide, credens suum coniugem esse mortuum, & adhuc id credit, non est monenda. ¶ Consi. 19. eodem titulo.

Coniuges, peccata multa committere possunt pertinentia ad coniugium, quoad actum, quando se impudicis tactibus poluunt, quia secundum Caie. ver. Matrimonialis usus, impudici actus per matrimonium liciti non euadunt. Insuper si alia via, quam ordinaria, & naturali extra vas, vel in uase, ita vt conceptio impediatur, copulam habent. ¶ Man. c. 16. nu. 42.

Si in cognoscendo se carnaliter ad alium animum habent, ita vt suum, vel suam, vt non suum, vel non suam cognoscant, vel cognoscere uelle proponant. ca. origo. 3. 2. q. Palud. 4. d. 32. q. 7. Anton. 3. p. tit. 1. c. 20. ¶ Man. c. 16. nu. 23.

Quo uero ad alios actus peccat coniux vetando coniugi missam, vel ieiunium de præcepto, & peccatum, est mor. Auto. 2. p. titu. 6. cap. 10.

† Intellige sine iusta causa. Percutiendo immoderate, quia neque seruum ita cedere debet. l. 1. ff. de his. Prouocando ad magnam iram, vel ad blasphemandum, vel notabiliter coniugem contemnendo. ¶ Manual. ca. 14. nu. 19.

Non discedendo à coniuge adulterante, quando adulterium est manifestum. ca. 1. & c. si quis. 32. q. 1. nisi spes subeat emendationis, aut id faciat ad euitandum adulterium cum alia. ¶ Man. c. 16. nu. 28.

Conscientia.

Conscientia, prout definit D. Thom. 1. p. q. 79. ar. 13. non est potètia, neque proprie habitus animæ, sed actus eius iudicatus, interdum testificans, quod fecimus, vel non fecimus, interdum accusans, vel excusans declarando aliquid bene, vel male factum, & interdum dirigens dictando aliquid faciendum, vel non faciendum. cap. per tuas, secundo. de simonia.

¶ Consi. 5. de emptione. num. 3. Manu. cap. 27. num. 280.

Est duplex uera, quæ iudicat uere aliquid esse faciendum, uel non faciendum. Certa quæ pro certo iudicat. Dubia quæ nullatenus iudicat. Scrupulosa, quæ contra id, quod iudicat habet argumenta. Altera est erronea, quæ false iudicat. c. inquisitioni. de se. excomm. Et quælibet certa lege ligat habet. ¶ Man. c. 27. nu. 280.

Conscientia scrupulose oritur ex uitio naturali, uel acquisito, & gignit multa mala, uidelicet inconstantiam, augmentum peccatorum, animi paruitatem, nebulas intellectus, inquietudinem mentis. Illius causæ sunt secundum Archiep. 1. p. titu. 3. cap. 10.

cap. 10. Complexio timida, melancolica, mania, demon, uigilia, ieiunia immodica, & conuersatio cum scrupulosis. ¶ Manua. c. 27. nu. 282.

Conscientiæ scrupulosa medicina: sũt decem: Deus, pharmaca contra melancoliam, & maniam. Tertio, auersatio cogitationis à re scrupulosa. Quarto, submittere se aliorum iudicio. Quinto, contrauentio scrupulorum. Sexto, uis æquitatis. Septimo, rectus intellectus illius Regulæ tutior pars est eligenda in dubio. cap. ad audientiam. de homic. in eo quod est proprie dubio, id est in ratione sufficienti, aut auctoritate. Octauo, rectus intellectus illius capi ad ejus. dist. 11. Bonarum mentium est ibi culpas agnoscere, ubi non est, id est in generali, non autem in speciali. Nono, electio bona ex varijs opinionibus, & quietiscere in ea. Ver. Electio. Decimo, confidere, quod nemo ex solo libero arbitrio, si ne Deo auxilio speciatim potest bene agere. ¶ Ibidem.

Conscientia erronea semper ligat, uel ad sui depositionem, uel ad sui executionem. ¶ Com. cap. si quis autem. de poen. dist. 7. num. 120. Ideo deponenda est, deponitur autem primo per aduentum iudicij contrarij. Secundo, per solam illius iudicij depositionem contrario iudicio nõ concepto. ¶ Ibid. nu. 115. Si autem non deponatur nemini unquam contra illa agere licet illo casu etiam prælato præcipiente. ¶ Ibi. nu. 85. & 95.

Qui contra suam conscientiam, uel animi dubietatem agit, legem transgreditur naturalem, quia quod ob amorem alicuius, etiam superioris præcipientis facit aliquid quod dubitare esse mortale, plus illum diligit, quam Deum. ¶ Ibi. nu. 85.

Contra suam conscientiam iudex nunquam iudicat, licet receptus uideatur iudicem aliquando iudicare secundum scientiam publicam, quam iudicare secundum scientiam priuatam. ¶ Ibi. nu. 128. & 129.

Contra illam non facit, quando est generalis, qui bona fide contra illam operatur in specie. ¶ Com. cap. 1. de poen. dist. 5. tantò nu. 22.

Conscientiæ offensæ, uel dubietatis

ante executam, circumstantia est confitenda secundum Adrian. 4. de confes. q. 4. uide supra ver. Circumstantia.

Consecratio.

Vide in ver. Potestas consecrandi.

Consensus.

Consensus tripliciter præstat, glo. ca. notum. 2. q. 1. Primo, cooperando. cap. si quis Episcopus. 2. quæst. 1. Secundo, non corrigendo cum quis ex officio tenetur, & potest. ca. error. 83. dist. Tertio, cum sit illius auctoritate. cap. quid aliorum. 24. q. 3. non tamen poena incurritur quotiescunque consentitur in malum, licet ad sit peccatum mor. ca. cum quis. de sen. excomm. li. 6. ¶ Consi. 4. de senten. excomm. num. 5. & 7.

Hinc colligitur, quod consensus potest esse duplex, alter tacitus, alter expressus, & uterque potest esse uel uerus, uel fictus. Si est uerus operatur, si uero fictus non operatur in foro conscientie, licet in foro fori præsumatur, ut colligitur ex multis locis Auctoris.

Consensus ad aliquem actum requisitus potest post illum interuenire cap. cura, de iure patro. & Panorm. ibid. ¶ Consi. 2. eo. titu. nu. 10.

Consensus alicuius, ad aliquem actum interuenisse per immemoriam præsumitur. ¶ Consi. 1. de simo.

Consensus tacitus potius fictus, quam uerus censendus est. D. c. l. cum quid. ff. si certum petat. post alios. ¶ Consi. 5. de Regul. num. 14.

Consensus tacitus Prælati colligitur ex communi usu ab eo scito, & non contradicito. Card. in c. non dicatis. 1. 2. quæst. 1. ¶ cõ. si. 25. de regu. num. 64.

Consensus tacitus difficiliter colligitur, quam expressus, quare & actum non ualeat re. ex defectu illius, quia quicquid habet propositum in proposito, habet similiter oppositum in opposito. capitul. sciendum.

§. q. 1. ¶ confi. 5. de Reg. num. 14.

Consensus ad Religionem in habitus susceptione requiritur, in professione autem non nisi post annum nouiciatus completum per Conc. Trident. c. 15. de Regu. sess. 25. Ibidem nume. 7. Nec sufficit qualis qualis, sed requiritur, ut sit liber à metu. cap. primo. De his qui ui. etiam reuerentiali. cap. præsens. 20. q. 3. & ibi gl. Ibi.

Ad matrimonium requiritur verus. cons. 3. de spons. num. 3. liber, & spontaneus. ¶ consi. 1. de cond. app. consi. 36. de spons. ver. matrim.

Consensus in malum, ut præsumat quatuor faciunt. Primò, potestas impediendi. Secundò, obligatio id faciendi. Tertio, comoditas eiusdem. Quarto, delicti notorietas. c. quanta. de sent. excom. ¶ Manu. c. 24. num. 19. Et si illud malum peccatum mortale est, & consensus pariter est mortale. Conc. Agath. c. presbyter. 34. dist. c. oportet el. 2. de consec. d. 5. ¶ com. cap. inter verba. conclu. 2. num. 6.

Consensus defectus annullat tacitã professionem viro magis. arg. l. 1. §. fin. iuncta l. Labeo. ff. de pact. ¶ Cons. 5. de regu. nu. 14. Et iste defectus colligitur ex protestatione. ¶ cons. 1. 6. de spons. nu. 2. Errans tamen atque deceptus consentire non videntur. l. si per errorem. ff. de iur. om. iud. ¶ consi. 24. de Regul.

Consensus omnis in peccatum alterius peccatum est, & tale, quale est illud, quo consentitur Rom. & c. 1. de off. deleg. ¶ De prox. defen. nu. 9.

Consilium.

Consilia Christi sub peccato ad sui observationem non ligant. §. si. 4. dist. c. quod præcipitur. 14. q. 1. ¶ consi. 4. de emp. & vend. num. 9. Quare qui illa non implet ex contemptu peccat mortaliter, talis autem ille est, qui ea parui facit. ¶ Manu. c. 20. nu. 21. Requiritur autem, ut seruentur quantum ad animi preparationem, ut dicit August. relatus in cap. paratus. 23. q. 1. Thom. 2. 2. quæst. 124. ar. 3. ad 1. cum proposito aduali, vel virtuali seruandi illa. ¶ Ibidem.

Seruari enim illa sic, non est aliud, quam esse paratũ ad seruandũ quorũ casus occurrerit necessarius ad salutem. Seruare autem illa mentaliter est velle id, quod ea consulant. ¶ De red. eccl. q. 1. Mon. 5. n. 4.

Consilium nisi sit fraudulenter datum, non obligat ad refarciendum damnum ex eo proueniens. l. consilium ff. de reg. iur. c. Nullus ex consilio. eodem tit. li. 6. ¶ consi. 2. de pact. nume. 7. consil. primo. de fideiussor. num. 4. Si autem tale est ex culpa lata, mortale est. Manu. c. 24. nu. 2. Com. de dat. & promiss. nu. 12.

Consilium male dans scienter, & dolose peccat, immo etiam si bona fide non ad habitus studio, & diligentia debitis ad veritatem assequendam. Quare caueant, qui consulant, ne nimis sua scientia, & prudentia fidant. ¶ Manual. capitul. 17. numer. 132.

Qui autem dat bona fide, non tenetur consueti, quando sua non interest. l. 2. §. final. ff. manda. & capit. nullus ex consilio de regul. iur. lib. sexto. tenetur autem tertio, cui ex tali consilio damnum peruenit, quando fuit causa, sine qua non. argumen. cap. fina. de iur. leg. qui occidit. ff. ad leg. Aquilia. Si culpa est grauis, & non leuis, consi. secundo. de pact. scilicet, tale consilium licet in contractibus non noceat, nocet tamen in delictis secundum omnes. d. c. nullus. & præsertim Dec. in l. consilij. ff. de reg. iur. ¶ Ibid.

Consilium datum principaliter punitur non secuto effectu, secus autem si accessorie. ¶ com. de datis, & promissis. num. 43. Et etiam punitur, quando specialiter prohibetur consilium dare. Ibi. nu. 15.

Si effectus sequatur accessorie, videtur excommunicari. ¶ cons. 5. de sentent. excommunic. num. 2. Et si dat consilium, quod sit appellandum ad futurum conciliũ etiam si non sequatur appellatio excommunicatur. ¶ Ibi. nu. 3.

Consilium, qui dat secundum Deum illum consulere semper deberemus. ¶ Com. capitul. inter verba. prælud. tertio. num. primo.

Consilium dare dicitur, qui monet, persuadet, aut precatur, ut illud, quis faciat, secun-

secundum Bar. l. non solum. §. si mandatũ. ff. de iniur. Item qui instruit, & qui proponit utilitatem inde secuturam. Inno. rece. ca. ad audientiam. de homic. ¶ Manual. cap. 27. num. 52.

Consilium non est opus seruale, ideo et diebus festis dari potest ob lucrum. Man. cap. 13. nu. 12.

Consilia, quæ pro tempore ad sui observationem ligant præcepta fiunt. De red. eccl. q. 1. Mon. 5. nu. 4.

Consiliorum ommissio. ver. Ommissio.

Consilium petens ab eo, qui cõmuniter reputatur bonus satisfacit. ¶ Ib. n. 4. Et si ille est sufficienter peritus excusatur si facit id quod etiam lege humana est illicitum text. cum gl. 2. & doct. Panor. in c. capellanus. de fer. tradit. Anto. 1. p. lit. 3. c. 10. cons. 16. de simo. & Man. c. 23. n. 284. Inno. c. p. tuas. el. 2. de sim. & confirmatur per multa cõgesta à Fel. c. 1. de re iur. ¶ cons. 8. de poen. n. 3.

Consilium petens à diuersis doctoribus vel ab vno, ubi sunt diuersæ opiniones cogitur sequi illa, quam doctor definit. ¶ De red. eccl. quæst. 1. Mon. 5. nume. 6. Et similiter qui consilium requirit ab aliquo, ut collega cogitur illud sequi. ¶ cons. 1. ut lite pend. num. 13.

Constitutio.

Constitutio Papæ posterior, licet deroget priori eidem contrariæ, non tamen derogat consuetudinib. contrarijs, si rationabiles sunt. c. 1. de const. li. 6. ¶ cõ. de spo. cle. §. 24. nu. 7.

Pij Quinti de confidentia ad inducendos modos confidentiæ probandæ tendit. ¶ consi. 36. de simo num. 3.

Concilij generalis ante Papæ confirmationem non ligat. ¶ cons. 1. de const. n. 5.

Ecclesiæ militantis ligat crimen omnino occultum, quo ad pœnas suspens. & excommunicationis. glo. sing. & celeb. clem. 1. §. reus. de hæret. ¶ com. in Rubr. de iud. nume. 65.

Episcopi regulares exemptos nõ includit. c. 2. de const. li. 6. & l. si. ff. de iur. om. iu. ¶ cons. 2. de sepult. nu. 2.

Loci prouinciæ, vel diocesis seruanda est. arg. c. si. de consuet. l. 2. C. quæ sit long. consuet. & notatur in c. cum omnes. de cõstit. & l. omnes populi. ff. de iust. & iure. & l. de quibus. ff. de legi. b. ¶ consi. 6. 1. de præbend. num. 4.

Constitutio noua non extendit ad præterita, nisi cum agitur de effectu futuro, quod potest stare sine effectu præterito. glo. solemn. putata sing. clem. Vt hi qui. de atar. & qual. & etiam clem. 2. de vita, & honesta. cler. ¶ consi. 2. de const. num. 1. & Relec. capit. si quando. de rescript. exceptio. 21. num. 40.

Pœnalis non extenditur. l. interpretationis. ff. de poen. & cap. poena. de poen. d. 1. ¶ consi. 1. de Bigam. consi. 42. de temp. or. nume. 3. Et semper benignius interpretanda est. cap. in poenit. de reg. iur. libr. sexto. cum ei concordantibus. ¶ Cons. 1. de cler. non resid. num. 2.

Canonica noua, & exorbitans de regularib. disponens, non extenditur ad improprie regulares. cap. indemnitate. de electio. ¶ cons. 82. de regul. nume. sexto.

Et nulla aptatur illis, quibus verba ipsa nõ aptantur, dicto cap. indemnitate. & l. quarta. §. toties. ff. de demonst. & ibi Barthol. Felin. capitul. Nonnulli. de Rescript. ¶ Ibidem.

Quæ interpretatur, aut roborat aliam constitutionem verbis illius includitur. authent. constitutio, quæ innouat. §. Vnde. & gloss. in clem. statutum. de electio. quare Cardinal. reputat singul. addens, quod interpretationes, & limitationes quas recipit interpretanda, recipit etiam constitutio interpretans, eum sequitur Felin. cap. 1. de iure iurand. nume. 5. ¶ Com. de datis, & promissis. num. 7.

Constitutio, ne ignorãtia hæresis excuset iuri cõtraria est, quia ius probabiliter ignorantem excusat. c. Apostolica. de cle. excom. ¶ consi. 10. de hære. nu. 7.

Consuetudo.

Antequã digerã, quæ Auct. de cõsuetudine varie refert placet annotare

re primum, quod consuetudo ius quoddam est moribus institutum, quod pro lege suscipitur cum deficit lex. cap. Consuetudo. Distinct. 1.

Est autem duplex quaedam generalis, quae vniuersaliter consensu omnium approbata est, & omnes astringit, & haec tanquam canon, aut lex seruanda est. c. quis nesciat. dist. 2. Altera est specialis, quae homines alicuius loci astringit, & in eodem loco vigorem legis habet. c. catholica. eadem. dist. Nisi sit onerosa. ca. omnia. dist. 12. gloss. cap. 1. dist. 11.

Generalis ab omnibus est seruanda. ca. contra morem. dist. 100. ¶ Consi. 4. de offi. iud. ord. num. 3. Est enim lex quaedam cap. consuetudo. dist. 1. Non naturalis, neque diuina, ergo dicenda est humana. argum. a sufficienti partium enumeratione. ¶ Com. in ca. fraternitatis. 12. quæst. 2. De lege poenali. num. 6. Est etiam optima legum interpret. ¶ Consi. 1. de maior. & obed. num. 3. ¶ Consi. 3. de cler. non resident. numer. 5. Manu. c. 25. nu. 68.

Immemorialis sine causa mutari non debet, cum causa autem sic, quod viderur factum, a ca. non debet. de consangu. Cum mutauerit consuetudinem de non cōtrahendo matrim. n. que ad septimum gradum, & a Conc. Trident. sess. 24. cap. 1. de valore matrim. clandest. ¶ Consi. 1. de restitutio. spoliat. num. 8.

Hac consuetudine lex humana, igitur tolli potest. c. super quibusdam. de uerbo. signifi. l. hoc iure. §. ductus aqua. ff. de aqua quot. & æstiu. ¶ Com. 4. de regu. nu. 42.

Hac similiter consuetudo habet vim statuti, & per illam probatur priuilegium. d. l. hoc iure, & c. d. ca. super quibusdam. ¶ Com. de vsur. nu. 34. consi. 45. de simo. 3.

Legem diuinam, vel naturalem, aut que ex illis consequuntur non tollit, quod si contra illam esset corruptela dicenda esset. ¶ Com. c. non dico. de poen. dist. 1. & ca. mala dist. 8. Minuit tamen, auget, uel distinguit Innoc. c. fin. de consue. receptus a Panorm. & alijs. ¶ Consi. 20. de vsur. num. 286. de spol. cler. §. 14. num. 1. Consi. 1. de iur. patron. num. 2. consi. 4. de offi. iud. ord. Quando igitur consuetudo est contra le-

gem naturalem, aut diuinam irrationabilis, dicitur, & corruptela. ¶ Consi. 13. de vsur. nu. 7. consi. 42. de sent. excomm. num. 2. & etiam illa dicitur irrationabilis, quae non potest praescribi. ¶ Consi. 7. de cens. n. 3.

Consuetudo autem contra ius humanum, ut ipsum tollat debet esse rationabilis, ut autem talis sit sufficit, ut aliquem habeat respectum boni, alioquin nulla esset, si igitur erit rationalis in omnibus rebus erit attendenda. l. minime. ff. de leg. ¶ Consi. 1. de cle. non resi. nu. 3. consi. 2. de rebus eccl. non alien. nu. 4.

Non est autem talis amplificanda, quando est contra ius. c. ad audientiam. de deci. c. odia. De reg. iu. li. 6.

Debet etiam esse praescripta. ca. fina. De consue. ¶ Consi. 1. de maio. & obe. num. 3. Et tunc potest facilius introduci, ut venientes alienis fructibus sponte nascentibus sint imminues a culpa solura poena si deprehendantur. ¶ Com. de lege poen. num. 34.

Ad praescriptionem autem requiritur quaedam draginta annos. c. fin. de consue. cum eis ad not. Si autem illa sit praeter ius per decem annos praescribitur. Panorm. recep. in d. c. si. nu. 2. ¶ Consi. 1. de consue.

Debet esse maioris partis secundum Panorm. recep. in c. si. de consue. nu. 18. ¶ Cō. de red. eccl. q. 1. Mon. 52. n. 3.

Ex his multa tumultuaria consequuntur, quae difficiliter ad ordinem possunt redigi.

Consuetudine multa circa sacramentalia induci possunt. l. de quibus. ff. de legib. capit. final. de consuetu. ¶ Manual. cap. 22. num. 83. Exempla.

Quod detur aliquid pro sustentatione ratione administrationis sacrament. & est obseruanda. c. ad apostolicam. de simonia, cap. 14. de reform. sess. 24. Concil. Trident. ¶ Consi. 66. de simonia.

Quod cognatio spiritualis per alium contrahatur, sed an sit inducta dubitatur. ¶ Consi. 2. de cogn. spir. nu. 73.

Quod negetur Eucharistia damnatis ad mortem, quia ista legi Diuinae non refragatur. ¶ Consi. 16. de poe. & rem. n. 6.

Ut ille etiam, qui non est in sacris praedicit. ¶ Consi. secundo. de tempor. ord.

† Quod

† Quod passim fieri videmus.

Ut Eps partem vnam bonorum mobilium beneficiarij morientis, aliquo loco inducta, optet, valet, quia cedunt illa bona operibus pijs, quod consuetudine induci potest. ¶ Com. de spol. cle. §. 16. nu. 1. Sed multas limitationes haec consuetudo requirit, de quibus ibi. Capiendi unum scutum pro subscriptione provisionis, non excusat secretarium. ¶ Consi. 7. de sim.

Quod nullo casu absententi dentur fructus, iniusta est, & contra legem naturalem, humanam, & diuinam, quae dicitur neminem sine culpa subijciendum esse damno. ca. 2. de const. ¶ Consi. 9. de const.

Ut dimidium fructuum beneficij vacantis fabricae, vel successorij, uel alij debeantur. Clemen. suscepti. ne sede vacante, & c. ¶ Consi. 1. de simo. num. 3.

Ut teneri possint duae capellaniae cum thesauraria sub eodem recto, & valet, si illa non est sufficiens ad decenter viuendum, quia est rationalis, & praescripta. ¶ Consi. 36. de praebend. num. 2.

Ne beneficia simplicia, praesertim residetiam requirerent, quod post gloss. in cap. conuerenti, de cler. non resi. tenuit Panorm. & resoluit Fel. in c. cum omnes. de constit. ¶ Consi. 29. de praebend. num. 4. consi. 1. de cler. non resi. nu. 13.

Ut fructus primi, vel secundi anni beneficiario praemortuo, & tunc non debet cedere secularibus, quo ditiores fiant, sed tantum ad alia. ¶ De spol. cler. §. 15. num. 1. de red. eccl. q. 1. Mon. 52. nu. 6.

Consuetudo testandi pro libito, quo ad clericos, non potest esse nota Papae, quia non est. ¶ De red. eccle. q. 1. Mon. 54. nu. 2. Et si adesset nihil operaretur contra haec. quæst. 2. Mon. 52. num. 1. Quia esset contra legem naturalem. q. 3. Mon. 2. nu. 2.

Non residendi in similibus, excusat a residentia a fundatore imposita. Simplicia enim regulariter residentiam non requirunt personalem, ut late disputant Panorm. cap. extirpanda. §. qui uero. de praebend. & Fel. in c. cum omnes. de constitutione. Et in similibus idem est iudicium. cap. dudum, el secundo. de electio. ¶ Consi. 7. de cler. non resi. num. 1.

Consuetudo, quod interessens certis diuinis officijs, aut certis diebus accipiat distributiones pro illis, & alijs officijs, & diebus iuri contraria est. cap. 1. de cle. non resi. lib. 6. Conc. Trid. c. 12. de refor. sess. 24. ¶ Consi. 8. eo. tit. nu. 1.

Consuetudo, quod soli prudentiores vocem habeant in capitulo, ab octo annis inducta, inualida est. ¶ Consi. 1. de consue. Et similiter, quod professus, & subdiaconus non habeat vocem, est contra ius. Ib. Et quod pauciores habeant uocem in electione, non est bona, quia illi facilius subornantur. ¶ Ibidem.

Tolerandi inualide professos non facit eos professos, nisi tolerantia sequatur, & ratificetur, ut no. Caie. 2. q. 185. ar. 5. ¶ Cō. si. 44. de regu. nu. 5.

Consuetudo ad obseruationem festorum magnam habet vim. argum. c. si. de consue. ¶ Man. ca. 13. nu. 1.

Ut in illis Missa non audiat excusare potest, quia cum sit praecipuum humanum, potest humana consuetudine moderari. d. cap. fin. ¶ Consi. 5. de feriis. Si est interrupta a festorum violatione, non excusat, cum non sit praescripta. ¶ Consi. 1. de fer.

Consuetudo Hospitandi gratis, ubi aliquando fuit debet seruari. Vendendi uero ius hospitandi, cum priuilegio vendendi uinum carius ipsis hospitibus, iniqua est, & contra ius. ¶ Consi. 2. de empt. & vendit. num. 2. & 4.

Vendendi obsonia nimis care, est irrationabilis, dandi autem aliquid ultra taxam, sine malis artibus licita est. ¶ Consi. 3. eo. tit.

In soluendis decimis seruanda est. Tho. 2. 2. quæst. 87. art. 3. cum glo. cap. cum contingat. de deci. ¶ Consi. 2. de decim. nu. 1.

In soluendo tributum Episcopo, an reuocari possit considerandum est, si ipsa consuetudo est rationalis, & praescripta, & pro Episcopo indicandum si uero est irrationabilis, & contra ius commune non praescripta, & contra illum sentiendum. ¶ Consi. 7. de censib.

Consuetudo inducere potest, ut filij ex matrimonio putatiuo orti bona fide aliquo tempore continuato legitimi sint, ¶ Consi. 3. de spons. nu. 7.

Con-

Consuetudo dictans, ne quis sine mēda
cio, & periurio occultans aliquas merces
ad aliud, non teneatur nisi vt deprehensus
soluat solitum vestigal, cum auctario du-
pli, vel quadrupli, cum non tollat Regiam
substantionem, sed moderet eam tantum
potest valere. ¶ Com. de lege pœnali. in c.
fraternitatem. 12. q. 2. n. 42.

Consuetudo inducere potest, vt quis si-
ne culpa alienis pascuis vtatur, quo ad her-
bas sponte nascentes, non autem fatas. so-
luta si deprehendatur pœna. ¶ dicto Com.
nume. 33.

Consuetudo de testib. repetendis à cul-
pa, & à pœna excusat. ¶ consil. 4. de ac-
cusat. num. 5.

Consuetudo contra decretum irritans,
nō valet. Archi. & Io. And. in c. cum de be-
neficio. de præb. li. 6. ¶ Com. c. cum contin-
gat. & causa Nullit. num. 12. Com. de spol.
cle. §. 14. nu. 3.

Consuetudo interrogandi reum sine in-
dicijs corruptela est, quia est cōtra legem
Naturæ. c. mala, & c. frustra. 8. d. c. si. de con-
sue. ¶ com. Rubr. de iudi. nu. 56. Et ideo nō
excusat à peccato. com. 3. de reg. nu. 25. Li-
centia verò ob eam præscripta, sic. ¶ Ibi-
dem num. 28.

Consuetudo potest inducere quicquid
inducit priuilegium. ¶ consil. 1. de reg. n. 13.

Potest interpretari legem naturalem, aut
diuinam dubiam. ver. Lex.

Potest inducere quicquid inducit lex.
¶ consil. 2. de cogn. spir. nu. 8.

Non solum auget, sed etiam dat iurisdi-
ctionem. c. duo simul. de off. ord. c. cum cō-
tingat. & gl. de foro comp. ¶ consil. 3. de re.

Consuetudo etiam irrationabilis ab ex-
communicatione excusat, licet non à pec-
cato. ¶ consil. 42. de sen. excom.

Consuetudo tolli potest & moderari p
legem humanam. ¶ com. de leg. pœ. nu. 42.

Excusat à pœna humanitus imposita.
¶ consil. 20. de vsur. nu. 4.

Consuetudo quando longa est, magna
est auctoritas. ¶ consil. 1. de præscr. nu. 3.

Consuetudo contra ius probanda est.
Ale. l. post dōtem. ff. sol. matrim. Bal. l. si q. s.
§. 1. ff. de pigno. Est enim quid facti in quo,
& Princeps errare potest. c. 1. de cōsti. li. 6.

Consuetudo transgrediendi aliquam
gem multum incitat ad eam contemnēdā
¶ Manu. c. 23. nu. 42.

Consuetum, vel solitum dicitur, q̄ saltē
bis est factum. Secundum omnes per l. 3.
C. de episc. audien. Dec. Rubr. de consuet.
in litem mala. ff. de alim. & cib. ¶ consil. 4.
de succēss. ab intest. nume. 3. & consil. 4. de
adulte. ait, quōd ille solitus, siue consuetus
est, qui saltē bis aliquid fecerit.

Consueti, quæ sunt fieri tacite intelligū-
tur. c. cum M. de const. l. fin. C. de fideius. l.
quod si nolit. §. qui assidua. ff. de edil. Rele.
c. si quando. de rescr. excep. 20. n. 2.

Consueti non sunt ob quamlibet vtili-
tatem maiorem mutanda, sed solum ob
maximam, & euidētem. l. 2. ff. de consti-
t. cap. ridiculum. distinet. 2. ¶ Com. 3. de Re-
gular. num. 30.

Consuetudo si interpretatur quid esse
iuris positui, cum est dubium, an sit iuris
diuini, vel naturalis, ita censendū, nec pec-
cat, qui talem consuetudinem seruat. Barr.
l. quid si fugitiuus. §. apud Labeonem. ff. de
ædil. edict. Nam consuetudo reddit proba-
bile dubium, etiam circa ius diuinum, &
naturale, quando in aliquo casu super eo
sunt opinionēs Doct. tex. iunct. gl. 2. c. licet.
de spon. duorum. ¶ De incomp. benef.

Consuetudo non probatur per dictum
Doctoris, etiam si sit Illustris secundum cō-
munem contra Bar. in l. de quibus. ff. de le-
gib. ¶ ca. inter verba. concl. 6. n. 589.

Contemptus.

Contemptus verus legis est, quando
quis propterea legem non seruat,
quia parui eam facit. Thom. 2. 2. q.
186. artic. nono. & Dominic. in ca. nullus.
55. distinet. quicquid inuoluar Fel. ca. cum
quidam. de iureiur. ¶ Manu. ca. 20. num. 20.
cap. 23. num. 42.

Præsumptus verò est consuetudo pec-
candi, quo ad forum exteriorem, secun-
dum Caietanum super illud art. 9. D. Tho.
quicquid dicat Ricard. quol. 1. q. 19. quem
sequitur Ange. ver. Inobedientia. §. 1. ver.
Feria. §. 42. ¶ Manu. l. ibi.

Et

Et quod dicitur de vero, & præsumpto
idem dicendum de formali proprio, atque
expresso, & tacito. ¶ Com. cap. inter verba.
concl. §. nu. 56. & in Com. c. tres sunt antē.
de pœn. d. 1. nu. 9.

Contentio.

Verbo Gloria vana.

Continentia.

Continentia non est de essentia facti
ordinis, neque tam ei connexa, vt
enelli nequeat, quia id nullo iure
cauetur, & quia per sacras literas inueni-
tur ab eo separata iuste in Petro, iniuste ve-
ro in multis in Ecclesia Latina, qui post
coniugium legitime contractum absque
dispensatione sunt ordinati. ¶ consil. 10. de
sponsal. num. 10.

Contractus.

Antequam digerām, quæ ab Au-
ctore collegi in hac materia pla-
cet notare ex Silu. & alijs. Quod
nomen contractus ex con, & traho ductū
est, quoties distantia in vnum adunantur.
Et est nomen iuris quoties ea, quæ adunā-
tur sunt voluntates, & ad id in quo adunā-
tur est aliquid pecunia mensurabile, & cū
obligatione: est vero nomen facti, quando
obligatio nulla oritur.

Est autē contractus vltro, citroq. i. hinc
inde obligatio ex voluntate partiū surgēs
proprie. l. Labeo. §. contractum. Et si vna
pars tantum obligatur dicitur contractus
improprie, vt donatio. Et si ex nulla oritur
obligatio, sed potius dissoluitur, vt in trā-
sactione, dicitur contractus improprie-
sime.

Contractus præterea alius est bonæ fidei,
vt emptio, venditio, &c. in quibus si dolus
causam dedit non tenent. Iuris quidam
nominati, & qui habent nomina propria.
Quidam innominati, quorum nomina pos-

sent alijs contractib. conuenire, vt do, vt
des. Do, vt facias. Facio vt Des. Facio, vt fa-
cias. Et appellatione contractus ueniunt
tam nominati, quam innominati.

Contractus vltro citroq. obligatorius æ-
qualitate requirit. ¶ consil. 1. de loca. & cōd.
nu. 2. Man. c. 17. nu. 183. Consil. 6. de cōsib.
Com. in Rub. de iudic. Not. 6. n. 47. Atq; ex
contentione partium legem accipit. Ibi.
Et hinc sequitur, q̄ licet ab initio sit volū-
tarius, postea tamen fit necessarius. l. sicut
ab initio. C. de ac. & obl. Cōf. 20. de re. n. 7.

Contractus nominati, atque innomina-
ti in commutatione pares sunt, etsi in alijs
multum differant. ¶ Man. c. 17. n. 294.

Contractus quidam sūt per quos domi-
nium transit in alium. Quidam vero per
quos non transit, & de horum nume. sunt
depositum, & commodatum. Ibi. n. 180.

Contractus omnis metu factus valet re-
gulariter secundum glo. & communem in
c. Abbas. de his, quæ vi præter matrim. ca-
ueniens. de sponsal.

Contractu in omni par virtus est taci-
te, atque expresso. l. cum quid. ff. si cer. per.
& est Reg. 5. quam sentit gl. in l. expressa. ff.
de reg. iur. ¶ consil. 5. de Reg. nu. 14.

Contractus omnis ex iusta causa tolli po-
test à Principe. ¶ Relec. c. si quando. de re-
scrip. excep. 21. nu. 1.

Contractus simulatus ex eo, qui est, &
non ex eo, qui fingitur iudicatur. c. illo vos
de pignor. ¶ De camb. n. 12.

Contractus de se licitus factus in fratri-
dem vsurarum fit illicitus. ca. Ad nostram.
de emptio. & cap. illo. de pignor. c. in ciui-
tate. de vsur. ¶ Cap. 1. de vsu. num. primo,
& decimo.

Si est illicitus, aut dubius, qui eum diu
exercuit tenetur libros restituere, peritos
consulere, & certa certis dominis, in eā
ta verò pauperibus restituere. ¶ Consil. 22.
de vsur.

Si putatur licitus, qui bona fide eū exer-
cet, non peccat. ¶ Consil. 20. eo. ti. nu. 8.

Si est vsurarius, qui eum bona fide exer-
cet, cum nō tenetur scire, neque credere
illum esse illicitum, quando credit proba-
biliter licere, sicut non peccat, ita non
tenetur restituere totum lucrum, sed
potest

potest retinere illud, vel tantam portionē, quantam acquisiisset. ¶ consil. 20. eodem tit. num. 12.

Contractus usurarius, qui exercet cum scit, vel scire debeat esse talem, peccat, & tenetur ad restitutionem lucri. ¶ Ibidem. Et talis est nullus tanquam contra naturam legem factus, nullamque parit actionem. l. iur. gentium. §. pacta, quæ turpem. ff. de pact. l. generaliter, de verborum obligat. & c. 1. 14. q. 3. ¶ consil. 10. de usu. n. 1.

Contractus mutui, si optio detur petendi certum precium censendus est. ¶ consil. 4. eodem titu. Et si habet clausulam, ut teneatur ad aliquid propter moram licitus est. ¶ Ibidem.

Contractus famulandi aureo menstruo, non iustificatur si famulus valorem operæ ignorat, vel egens omnino facit. ¶ consil. 1. de locat. num. 2. Vbi etiam monstrat, quis contractus inter Dominum, & seruū sit licitus asseruandus.

Contractus censitici sine alia superioris licentia ab omnibus iniri possunt, quia omni iure sunt permitti. ¶ consil. 4. de cens. & Man. c. 17. nu. 234.

Contractus in quo plus, aut minus ob anticipatam, aut dilatam solutionem datur, aut accipitur usurarius est. De camb. name. 14.

Contractus omnis, in quo æqualitas nõ seruat in iustus est. Ibi. nu. 24.

Contractus fraudulenter initus lucrum nullum præstare potest. lege ait prætor. & lege secunda. §. penultim. ff. eodem. ¶ consil. secundo. de contract.

Et magis obligat eum cuius gratia fit: & si in vtriusque gratia fit, uterque tenetur de dolo, & lata culpa, etiam leui. lege contractus. ff. de regul. iur. ¶ Manual. cap. 17. num. 179.

Contractus omnis cum ecclesia, si illi utilis est iniri potest. c. sine exceptione. & capit. si qua. 12. quæst. 2. quando est legitimus. ¶ consil. quinto. De depol. Etiam non factus valet. Felin. & Decius in cap. consiluit. de offic. delega. ¶ consil. secundo. de electio. num. 1.

Contritio.

Contritio, est pœnitudo voluntatis cum dolore maximo actuali, vel virtuali peccati proprii iam commissi, quatenus est offensa Dei super omnia dilecti, cum spe veniæ, & proposito amplius non peccandi saltem mortaliter, confitendi, & satisfaciendi, vt minimum virtuali ¶ Man. ca. 1. nu. 1.

Potest esse duplex, secundum Scotum 4. dist. 14. q. 2. ar. 1. Ex Caieta. tom. 1. opusc. 5. q. 2. & 4. Altera formata per gratiam, altera vero informis, sine gratia iustificante, quæ potest concipi proprijs viribus naturalibus, cum non sit vltima dispositio ad gratiam, alioquin posset scire peccator se esse in gratia absque reuelatione. Sed ista non dari videtur verius iuxta eruditiss. Catharin. lib. 5. adnotat. in Caieta. Quia contritio non potest dari sine amore Dei super omnia. Thom. 1. 2. quæst. 109. ar. 3. ¶ Manu. ca. 1. num. 26.

Sed melius est, vt vocetur ista attritio, quam contritio, de qua vide verb. Attritio. nu. 1. ¶ Man. c. 1. n. 33.

Contritio agitur formata sola erit contritio, quæ debitis est uallata circumstantijs & tunc valet ad culpam dimittendam, & poenam commutandam secundum Maio. 4. dist. 27. q. 1. & dist. 14. q. 1. Etiam in instanti, & quantumcunque remissa contra Scotum. 4. d. 4. q. 2. ¶ Ibi. nu. 31.

Sed si careat debitis circumstantijs, non est contritio. num. 32.

Contritio requirit has conditiones. Primò, vt sit voluntaria non violenta, qualis damnatorum Sco. 4. d. 17. q. 3. Neque repetite, & naturaliter sine deliberatione. Secundò, cum dolore. De quo ver. Dolor. Ibidem num. 3. & 4.

Tertiò, de peccato proprio, & non alieno. Ex quo colligimus, quod materia contritionis, est peccatum tam mor. quam veniale, præteritum, & futurum, quantum ad propositum præteritum ad hoc, vt non repetatur, futurum ad hoc, vt non admittat. ¶ Ibidem num. 7.

Contritio pro mortali, ita extensa esse de-

debet, vt saltem virtualiter prætendatur etiam vniuersa tam, quæ meminit, quam quæ non meminit, quocunque tempore illa concipiatur, iux. Maior. 4. d. 17. quæst. 5. Caieta. tom. 1. par. 4. q. 2. 3. p. q. 87. art. primo. Non autem debet esse singulariter de quocunque, vt censuerunt Rur. in summa. & Ang. contritio. 4. §. 3. & Landulph. de Vita Christi. p. 1. ca. 20. Alioquin contingeret casus, in quo quis ad huc viuens priuaret potentia consequendi gloriam: contra expressa canonum testimonia. cap. 3. de pœ. distinct. 7. Ibid. nu. 5.

Vt autem de maiori sit maior hoc bonum est, sed non est de præcepto necessarium. arg. ca. tempora. 26. q. 7. Tho. 4. dist. 17. q. 1. ar. 1. Ibid. nu. 31.

Contritio pro venialibus non est necessaria, vt sit tam perfectæ, quam illa definita pro mortalibus, quia sufficit quicunque dolor. Th. 3. p. q. 87. ar. 1. ad 1. ¶ Ibi. n. 24.

Contritio de peccatis, de quibus iam fuimus contriti, siue de quibus æstimamus nos fuisse contritos, licet vere non fuerimus, vel quia dolor fuit sine gratia, vel non sufficiens ex parte nostra, non est necessaria, alioquin sequeretur omnes, qui vnquam peccauerunt, semper teneri ad contritionem omnium etiam contritorum. ¶ com. in princi. De pœn. d. 5. n. 10.

Quarta conditio est, ut recolatur peccatum, quatenus offensa Dei, quia si concipiatur principaliter metu poenæ, infamig, mortis, &c. Non est vera contritio. Sicut fuit illa Iudæ, Antiochi, &c. ca. scelerator. de poen. d. 5. ¶ Manu. cap. 1. num. 7.

Quinta est, vt habeat propositum non peccandi amplius, saltem mortaliter, quia sine illo non sufficit secundum Ambr. relatum in cap. poenitentia. & 1. de poen. dist. 4. Adrian. 4. de poen. quæst. 1. Palud. dist. 17. q. 1. Ibid. num. 9.

Sexta propositum confitendi, quia contritio non tollit hanc obligationem, quæ remanet remissis peccatis per contritionem Adrian. 4. de confess. quæst. 1. Thom. 4. dist. 17. q. 2. ar. 1. Conc. Trid. sess. 14. cap. 1. ¶ Ibi. num. 10. & com. cap. sacrificium, de poen. distinct. 1. num. 1. & com. cap. Ecce. ead. distinct. num. 1.

Non tamen requirit, vt statim confessio sequatur, neque vt quam primum facultas eam faciendi adsit per Conc. Trid. vbi supra. ¶ Ibid. nu. 8.

Septima, propositum satisfaciendi, vel hic, vel in Purgatorio, vt dicitur verb. Satisfactio. num. 1.

Contritio semper fuit necessaria ad salutem, etiam iure naturæ, nullaque necessitas excusat ab ea: nam qui post lætale crimen commissum ante mortem non est vere contritus, licet non detur ei spatium ad recolendum, & detestandum peccata ob id potissimum, quod in ipsa peccati perpetratione moritur, vel subitanea morte corripitur absque dubio damnabitur, licet is qui confiteri non potuit, si contritionem habuit excusetur ab obligatione confitendi, vt post alios asserit D. Anton. 3. p. ti. 13. ca. 18. §. 2. ¶ Man. c. 2. n. 25.

Contritionem habere statim post peccatum magni interest ob gratiæ acquisitionem, & ne bonorum operum, quæ ante confessionem fiunt, iacturam faciamus, id autem est de consilio, non autem de necessitate. Man. c. 2. n. 29.

Neque est necessaria, tunc cum peccata obiter menti occurrunt, vt Doc. docet. alioquin actiones diuersæ confunderentur contra illud, quod in agendis ordo seruandus est. ¶ Ibidem num. 15.

Neque tunc cum nihil nobis agentibus peccatum speculatiue occurrit, sicut non teneor diligere Deum, cum de illo speculatiue recolo. Palud. 4. dist. 17. q. 1. Sed tantum tunc teneor abominari. Ibi.

Neque quando occurrit practice est necessaria sub poena peccati mortal. noui: alioquin multa absurda consequerentur, de quibus ibid. Sed sufficit, vt non placeat. ¶ Ibi. & Man. c. 2. nu. 27.

Sed tunc tantum est necessaria, quando occurrit periculum mortis. Adria. 4. de confess. quæst. 3. Caieta. quol. 7. Quicquid Cathar. dicat de Caieta. vbi supra. Manu. cap. 2. num. 27. glo. summ. de pœ. d. 5. n. 10.

Septimò, tempore Quadragesimæ ob necessitatem confess. ¶ Com. de Iubil. Not. 18. num. 7. Tertiò, quando quis iam iam est communicaturus, aut alia sacramenta ad-

ministraturus seu suscepturus. ¶ Com. in Grat. princip. de poen. dist. 5. Vbi vide legata disputattonem concludit, qd si diuinam tantummodo legem attendemus, nullu datur tempus determinatum ad contritione faciendam, num. 28. & 29. Ideo sequitur, vt tunc tantum teneamur cum adsunt necessitates, de quibus dictum est. ¶ Ibi. a nu. 30. & deinceps.

Contritionis causa ex parte Dei est eius gratia, & misericordia, ex parte aut nostra sex sunt, quae secundum Raymundum relatum a D. Anton. 3. p. tit. 14. c. 18. exp. 5. disponunt ad gratiam. Memoria. i. peccati. Pudor ex peccato proueniens. Vilitas eius timor iudicij diuini. Meditatio diuinæ offensa, & gratiae amissionis. Et spes veniae consequenda. ¶ Man. c. 2. nu. 39.

Contritionis effectus est non solum de iere peccatum, quo ad totam culpam, sed etiam remissio alicuius partis poenae temporalis. Thom. 3. p. q. 76. ar. 4. & in 4. d. 17. q. 6. 3. ar. 1. Et quandoque totam, vt ait glo. cap. mensuram. de poe. d. 1. Et cap. Deus qui. de poen. & remiss. Thom. 3. p. dist. 19. ar. 3. q. 2. Regulariter tamen totam non tollit. N. q. obligationem confitendi peccatum. ¶ Ibi. num. 40. & Com. de Iubil. Notab. 12.

Et licet id faciat ante confessione in re, & propterea non requirit, ut necessario confessio ipsa sequatur, neque ut quamprimum facultas illam faciendi adest per Concil. Trid. sess. 14. & Panorm. in c. Deus qui. de poe. & remiss. Thom. 3. p. q. 86. ar. 2. ¶ Comen. c. omnis, el. 2. eadem dist. nu. 10. com. c. conuertimini. ead. dist. a nu. 7. Et clare com. c. Ecce. ead. dist. num. 1. ¶ Manual. ca. 2. num. 24.

Contritionis signa externa in dubio faciunt presumptionem, vt quis in Carmeterio sepe iatur. Hostien. in c. a nobis. de senten. excomm. & praecipue in fine vitae, vt ait Augustin. relatus in c. si quis autem. de poen. dist. 7. ¶ Manual. cap. 1. num. 15. confi. 4. de sepul. num. 3.

Contritionem habere non praesumitur, qui in crimine moritur. ¶ Ibidem nume. 1. Neque ille est vere contritus, qui non odit peccatum plusquam omnia mala. ¶ Manu. cap. 1. num. 16.

Contritionem habere probabiliter credere potest, qui cum Gersono Deo haec tria vere dicere potest. Primò, Domine omnium peccatorum meorum, saltè mortalium me ex animo poenitet, & propono ad ea amplius non redire, & ab alijs in posterum cauere. Secundò, propono ea omnia congruo tempore confiteri. Tertio, & hoc tuo amore, quia te offendi. ¶ Manual. ca. 21. num. 47.

Contritionem rari assequuntur iustam, atque legitimam, nisi cum confitentur, aut statim ad confitendum se preparant. ¶ Cò. de Iub. Not. 18. nu. 15.

Contradictoria.

Contradictoria esse simul vera non possunt, neque talia iudicari. l. vbi repugnantia. ff. de regul. iur. cap. si enim. de p. dist. 2. Quare dicere aliquid esse validum, quo ad quid, & non esse validum, quo ad aliud non est dicere contradictoria. ¶ Conf. 5. de priuileg. nu. 2.

Respectu eiusdem rei sunt opposita, atque eiusdem qualitatis. ¶ Ibi. nu. 9.

Contraria.

Contraria duo diuerso respectu eidem insunt, sed non eodem. ¶ Com. cap. inter verba. concl. 1. num. 5. & conclus. 5. num. 74.

Neque possunt esse vera, quatenus sunt vere contraria, nec se compatiuntur. Talia autem non sunt mereri poenam, & mereri gratiam, quia mereri vitam anime, id est gratiam, non mereri vitam corporis, & poenam non sunt talia. ¶ Ibi. concl. 5. n. 74.

Contrarietas semper vitanda est, sed tamen illa in aequiuocis non reperitur, vt canis latrat, canis non latrat. ¶ Com. 3. de Regular. num. 28.

Conuentio inter monentem vacatione benef. & alicui, vt alter impetret, alter consentiat pensioni imponenda a Papa illicita est, & simoniaca, nisi fiat de consensu Papae. ¶ Conf. 45. de simo. nu. 2.

De

De faciendo, quid temporale pro spiritali est similiter simoniaca, quia illi conuenit definitio simoniae. ¶ Ibid. vt similit er qua sibi, vel alteri quis spiritalia quaerit. ¶ Ibidem.

Conuetio dandi cetum, si quis honeste uixerit vsque ad certum tempus intelligit, quod prudenti viro videbitur iustum. ¶ Cò. h. 21. de sponsa.

Conuentio tacita inter belligerantes Principes quando colligatur. ¶ Conf. 2. de iniur. nu. 6.

Conuentus.

Conuentus in his, quae ad illu separatim pertinent, sine consensu praelati, procuratorem constituere potest. Inn. c. edoceri. de refer. ¶ Conf. 12. de elec. nu. 1.

Est aliud a Praelato, adeo qd praelatus non est proprie de illo, secundu gl. comuniter recep. cle. vt ij, qui de gra. & qual. ¶ Ib.

Cum ipso Vicario, qui solet appellari superior in monasterio, quod regit per priorem in his, quae pertinent ad ipsum, potest legitime constituere Procuratorem obligando etiam redditus Monasterij. ¶ Ibid. mortuo tamen Priore, vel Abbate.

Conuersus.

Conuersus in Religione ille est, qui habitum Religionis suscipit, & professionem emittit, vt seruiat extra chorum colligitur ex clem. 1. de deci. adu. Sta gl. c. vt lex continentiae. 27. q. 1. & glo. Dominici, & Franchi. c. ex eo. §. 1. de elect. li. 6. & c. per exemptionem. de priuileg. Quo modo, & in quo differat ab oblato. Vide ver. Oblatus. nu. 1. ¶ Conf. 81. de reg. n. 16.

Iste emittit tria substantialia nota dicto cap. ex eo. de elect. lib. 6. & dicto ca. ut lex continentiae. ¶ Conf. 2. de reg. nu. 4.

Et regulariter ad tantam clausuram tenetur ad quantam moniales, si est Monialis conuersa. Fallit tamen in illis, quae ad colligendas elemosynas destinantur, quae tamen non debent exire, nisi de licentia

ordinarij per extrauag. Greg. 13. ¶ Com. 4. de Regul. num. 56.

¶ Nota, quod illae debent manere extra claustra in domibus ad hoc deputatis per dictam extrauag. sed non seruantur.

Copula carnalis.

Copula carnalis est duplex, altera quidem imperfecta, cum scilicet fit seminatio in loco non debito. Altera perfecta, quando semen vii in vas foeminae naturale ad generandum fit. capitul. extraordinaria. 35. q. 3. Prima semper est illicita, altera potest esse illicita si fiat ad non suam, vel ad suam, non ob debitum finem. Licita vero, quando fit ad suam, & ob debitum finem.

Copula tam licita, quam illicita, modo sit perfecta affinitatem inducit. capitul. discretionem de eo, qui cognouit consanguin. vxor. Non autem eam inducit imperfecta, neque actus Sodomiticus. Tho. 4. dist. 41. Anton. 3. p. tit. 1. c. 12. ¶ Manu. cap. 22. num. 43.

Corpus.

Corpus Christi manere, donec species digerantur verius est, qua dicere eum glo. in cap. tribus gradibus. de conf. dist. 2. illud desinere esse, simulatque species consumuntur. ¶ Conf. 16. de poeniten. & remiss. num. 3.

Corporum traditio sine actu carnali facit verum matrimonium. ¶ Conf. 39. de spons. nu. 19.

Corpora Sanctorum sepulta, sine licentia de loco ad locum transferenda non sunt. c. corpora. de conf. dist. 1. l. si necdum. C. de relig. & sumpt. fune. ¶ Conf. 2. de reliqu. & ven. Sanct. nu. 4. Si vero non sunt in perpetuum sepulturae tradita, possunt transferri per locum a contrario. Ibi.

Corporalia facilius destruuntur, quam construuntur, spiritalia vero contra. ¶ Cò. si. 1. de conuers. infidel. nu. 14.

I Cor

Cor, secundum Hugonem probatū ab Archid. & Card. significat cogitationem, at cautiū secundum S. Tho. significat intentionem. ¶ Com. c. nun quid Cain. de pœ. d. 1.

Corda in Deum esse eleuata, dupliciter intelligitur. Primò, actualiter. Secundò, virtualiter, atque actualiter ecclesia semper, & aliqua eius membra habent eleuata, licet non omnes Christiani Missam audientes. ¶ Com. de ora. c. 15. nu. 2.

Correctio.

Correctio iuriū per tacitos intellectus fieri non debet. gl. lolem. & recep. in c. corripientes. S. quod semper. de elec. lib. 6. ¶ Consi. 34. de præb. nu. 2.

Correctio Monachorum ad Abbatem etiam exemptum pertinet, etiam ante benedictionem. Panor. communiter recep. in cap. quanto. de offi. ord. ¶ Consi. 2. de foro compe. num. 8.

Correctio fraterna est secreta monitio proximi, aut coram testibus, ut à peccato emendetur. arg. cap. nouit. de ind. & cap. si peccauerit. 2. quæst. 1. ad quam præcepto naturali tenentur omnes etiam infideles ex præcepto nos Euangelico. Matth. 18. ¶ Manu. c. 24. num. 12. Vel dicamus, quòd est admonitio fratris, ne peccet, neue maneat in peccato ex charitate facta. ¶ Relee. c. si quando. de iud. Not. 4. num. 1. Et est de iure diuino secundum Panor. Ibi. & secundum alios in d. c. si peccauerit. & Theol. 4. d. 19. Abulen. Matt. 18. q. 1. Ibi. nu. 4.

Ad hanc quatuor necessario concurrere debent.

Primò, quod certissimus proximū peccasse mortaliter. Nam de solis mortalib. est facienda, non de venialib. Anto. 2. p. tit. 12. c. 6. Et non de confessis, ut recte meminit Sotus. libro de Ratione. tegend. secr. quæst. 1. artic. 13. Nisi veniale peccatum sit periculosum, quia tunc cadit sub præcepto correctionis.

Secundò, quod speretur emendatio, vel probabiliter non timeatur deterioratio.

Tertiò, opportunitas non solum personæ, sed et temporis. S. Tho. 2. 2. q. 33. & in 4. d. 19. Et Sot. ubi sup. mem. 2. q. 2. omnes Canonist. d. ca. si peccauerit. 2. q. 2. Turrecre. d. c. si peccauerit. 2. q. 1. Quartò, quod comode fieri possit absque damno notabili personæ famæ, aut fortunæ corrigentis. ¶ Manu. ib. c. inter verba. concl. 6. n. 627.

Correctionis ordo est, ut primo monitio secreto fiat, sed hæc non habet locum in publicis, & notoriis, & euidens iuris, vel facti, aut saltem famæ. 2. 2. q. 33. ar. 7. & c. fin. de cohabit. cler. c. fama, & c. presbyter. 2. q. 5. Secundò, ut fiat coram testibus. Tertio, cum delatione ad iudicem, nisi dānum, aut periculum esset in mora, & non esset certū eum ob suam monitionē cessaturum ab eo. ¶ Ibi. nu. 14.

Correctio ista debet fieri bona intentione ob fratris emendam, quòd si fiat mala intentione, aut de peccato occulto coram illo qui est ignarus, non seruando ordinem peccati. etiam reuelando superiori, ut prouideat ne illud iteret. Sotus ubi supra Memb. sexto. quæstion. secunda. Adrian. 4. de correct. frater. 9. Ricard. in 4. distinct. 19. art. 8. ¶ Manual. cap. 18. num. 56.

Correctione fraterna, qui potest corripit, potest etiam denuntiari. ¶ Rel. et. cap. si quando. de rescrip. Not. 6. num. 2. Quare corripit potest omnis Christianus tamen clericus, quam laicus, immo, & infidelis, ut oēs sentiunt licet quo ad istos Panor. & De. aliter sentiant. ¶ Ibi. nu. 3.

Hæc non habet locum in quolibet simoniaci, neque in quolibet peccatore. ¶ Consi. 2. de sim. 4.

Correctio fraterna ob tria requirit testes. Primò, ad demonstrandum esse peccatum id, quod corripit. Secundo, ut conuincatur de illo, si negauerit se id facere. Tertio, ut uideat iudex denunciatorum fecisse, quod potuit ad emendationem delinquentis, antequam ueniret ad eum. ¶ Cap. inter uerba. concl. 6. nu. 625.

Correctione fraternā, qui per seipsū facere nequit, vel certo credit, nihil se futurum

Credere.

urū potest repropalare peccatorē alij qui sit magis aptus ad corripiendū, non tamen iudici quatenus iudex Sot. de ratio. regen. 2. q. 2. Caie. 2. 2. q. 73. ar. 2. nu. 572.

Correctio fraterna suffert, ut adhibeant etiam prima vice duo testes, ut definit Abu lens. super Mat. 18. q. 72. licet iux. ordinem Euangelii, ut ait Sot. ubi sup. q. 4. ubi non est emendatio, debeat prius manifestari vni, & postea duob. ¶ Nu. 575.

Corripere nos ipsos fraterne debemus fideles, & infideles, prælati, & subditi, iusti, & peccatores trib. concurrentib. Primo, quod peccatum sit certum mortale, vel veniale periculosum. Secundò, ad sit spes emendationis. Tertio, opportunitas personæ, loci, & temporis, quod omni fatetur. n. 626.

Corripere non debent Confessarij multum extra confessionem, nec secrete, nec publice suos poenitentes ob ea, quæ ipsi confessi sunt. Sot. ubi supra. quæst. prima. Nisi à poenitentibus ipsis ad hoc moueantur. ¶ Nu. 627.

Correctio publica dedecus affert, quare correctores possunt ob id peccare. Adrian. 4. de correct. ¶ Nu. 574.

Corripiens publicū peccatorē si se non emendet non tenetur ad eum denuntiandum. Palu. 4. d. 19. q. 4. ¶ Nu. 720.

Corripiedi sunt subditi verbis honestis ne si per alia corrigant sequatur iniuria. ¶ Nu. 525.

Corona.

Corona D. N. nouum inuentū est, & optima precandi forma, & constat 33. Paternoster. & 5. Ave mar. ¶ De ora. c. 10. nn. 30.

Tam ista, quā illa de B. Virg. ita forte appellatur, quod repræsentat annorū numerū vitæ eius, licet non sit certum B. Vir. nō plus vixisse. ¶ Miscel. 24. de orat. nu. 26.

Obligatus ad eam dicendam, & si rationes sint, quod nō possit eam dicere diuinis honoris, tamen pars affirmatiua videtur potius tenenda. ¶ De orat. c. 10. nu. 38.

Alternatim eam dicere vtile admodum est, quia optimam præbet occasionem conuersandi. Ibi. nu. 31.

Credere est firmiter adhærere alicui iudicio, non eo quod vidit, sed ob alienā relationem. Bar. l. 2. §. antep. ff. de aqu. plu. arc. & glo. ibi. ¶ Com. c. si quis autem. de pœ. d. 7. nu. 10.

Credit autem firmiter, qui nullam habet hæsitacionem, aut formidinem de contrario. ¶ Com. in Rubric. de iudic. nume. 50.

Credenda sunt realiter, quæ communiter accidunt, non autem insolite. I. si possidetis. C. de proba. & gl. l. neque natales. eo. c. quia non est verisimile. de præsump. ¶ Cōsi. j. de eta. & qual. nu. 2.

Credenda iuste sunt verisimilia, cū non constat de contrario. eod. ca. quia non est. & l. non est verisimile. ff. eo. ti. ¶ Consi. 1. de fil. presb. nu. 4.

Credere quis potest vni, & eius contrarium diuerso respectu. ¶ Ibi. Et similiter aliquid ad vnum effectum non credendo, idē quo ad alium, quod multis exemptis monstrat Auctor. ¶ Com. cap. si quis autem. de pœ. d. 7. nu. 103.

Credulitas de bonitate motū etiam personæ per se, non est mala, nisi cum concipitur ad effectum conferendi indigno, vel saltem minus digno, quod conferendū esset digno. Ad quam non requiritur euidencia, siue scientia: nec sufficit dictum unius etiam legalis, neque fama, neque usus communis ita credendi, nisi testimonium historiæ sacræ. ¶ Com. in Rubric. de Iudic. numer. 52. Idem confirmat glo. in lege Titio fundus. ff. de condit. & demonstr. Ibi.

Credi tamen debet saltem iurati in his, quæ ab animo pendent iuxta duas gl. quarum vtraque est recepta, & reputata ab aliis quibus sing. §. aliter. qui alias incipit; sed iste. Instit. de Histrion. & cap. significasti. de homicid. ¶ Consi. primo. de cler. non resid. num. 2.

Credulitas tituli ex facti errore proueniens, etiam ad ipsam rem præscribendam prodest. Confirmat id Felyn. cap. de quarta. de præscriptio. numer. 24. Baldus

l. 2. in princip. ff. pro emptore. ¶ Confil. 8. de reb. ecclie. non alie. nume. 2. confil. 6. de offi. iud. ord. num. 4.

Credulitas iusta à peccato excusat. confil. 1. de pact. num. 12.

Credendi præceptum à præcepto diligendi differt, quia illud ad fidem hoc ad charitatem pertinet. ¶ Manu. c. 2. nu. 21.

Frangit autem illud, qui credit non esse catholicum, quod tenetur credere esse tale. ¶ Ibid. nu. 22.

Credendi sunt explicite articuli fidei, qui continentur in simbolo Apostolorum, & qui negligit id peccat, quod ad personas diuinas distincte cognoscendas. ¶ Ibi.

Illaque docere tam latino, quam vulgari idiomate utile admodum est. ¶ de orat. cap. 19. num. 196.

Quorum veritas meditatione renouatur, quando considerantur, quæ in illo simbolo continentur. ¶ Ibidem num. 197.

Credere quæcumque bene moraliter uidentem in sua fide posse saluari, peccatum est. c. 1. §. fi. de sum. trin. & fid. cath. ¶ Man. c. 2. num. 22.

Credere diuinos scire longe, vel secreta facta sine ope diuina, stultum est, & stultius scire illos futura. ¶ Com. c. non quid Cain. de pec. dist. 1. nu. 4.

Credunt demones, atque damnati pro quanto habent fidem informem, non quod demones habeant fidem in falsam, ut tenet D. Thom. 2. 2. q. 5. ar. 2. Sed quod habent quandam coactam ex perspicacia intellectus, & miraculis acceptam: credunt tamen per cognitionem antiquam naturalem, vel quasitam. ¶ Com. c. si enim. de poenit. dist. 2. num. 3.

Creditor.

Creditor antiquior reuocatoriã habet in fraudem rei alienatæ. ¶ Confil. 2. de solut. nu. 1.

An teneatur accipere debitum partem distipulat. Authen. com. de vsur. a num. 101. vsque 103. & concludit pro parte affirmatiua.

Creditor, & debitor unius, & eiusdem rei

& eadem ratione nemo fit: ¶ Confil. 1. de vsur. num. 3. & 8.

Creditorum maior pars debita in præiudicium minoris remittere valet, quando debitor non est soluendo. l. iurifgentium. §. fin. l. & suum. & l. maiorem. & leg. rescriptum. ff. de pactis. vt annotat Iason num. 3. ¶ Confil. 6. de pac. nu. 1.

Creditor per conuersionem cum debitore debitum non remittit. l. cum de indebito. ff. de probatio. ¶ Manual. cap. 18. numer. 47.

Non est cogendus in aliam formam numeros accipere, si ex eare damnum passurus est. l. Paulus. §. 1. ff. de solut. quando dat pecuniam mortuo, vel in depositum pacto expresso, vel tacito, vt restituat ei illa, vel alia æque bona. l. cum quid. ff. de rebus creditor. ¶ Confil. 3. de solut. nume. 4. part. 2. libr. 3.

Creditum duplex est nesci commodatum & mutuuum. ¶ Com. de vsu. nu. 3.

Crimen.

Crimen quadruplex potest dari dictum, factum, scriptum, consultum, & omnia puniuntur. ¶ Com. c. Aut facta. de poen. dist. 1.

Occultum si quis deregat peccat, & magis, qui falsum nomen imponit. ¶ Confil. 29. de hom. nu. 3. Manu. c. 18. nu. 31. Quod autem tale sit. Ver. Occultum.

Neque tale inquiri potest, quia nemo sine accusatore est damnandus cuius rationem assignat. Diuus Thom. secunda secundæ. quæst. sexagesima septima. artic. 3. quia sequeretur infamatio, & detractio inordinata, & proximi scandalizatio, & quia dissimulatio est utilior Reipublic. quam punicio, qua Respubl. turbatur. ¶ Com. in Rubric. de iudic. numero trigesimo tertio.

Crimen hoc proprie occultum, neq; in foro exteriori pandere tenemur. c. si peccauerit. 2. q. 1. argum. quis aliquando. de pec. d. 1. immo tenemur lege naturali, & diuina tacere sub poena peccati. c. non sunt audiendi. 2. q. 3. quia id esset seipsum infamare & con-

& consequenter peccare, iux. D. Anto. 3. p. ti. 8. cap. quarto. §. 1. & Caiet. 2. 2. q. 73. ar. 2. ¶ Ibid. num. 53.

Crimen notorium, & si non omnem irregularitatem contrahit, inducit tamen infamiam, Illa autem, quæ irregularitatem inducunt multa sunt, quæ licet uidere in ca. N. si cum pridem. §. 1. de renunciat. Aluar. lib. 1. ar. 48. d. planct. ecclie. Relec. in cap. si quando. de rescr. excep. 17. nu. 7. ¶ Manual. ca. 27. à nu. 191.

Crimen, ut dicat mixti fori non sufficit, vt super illud possit dari utriusque fori iudex quacunque uia, sed oportet, qd possit dari uia directa ea ratione, quæ est crimen nullo habito respectu, qd sit lethale. ¶ Rele. c. nouit. de iudi. not. 6. nu. 23.

Criminis punicio principaliter pertinet ad utilitatem publicam. l. a vulgatus. ff. ad leg. Aquil. c. vt fame. de sen. exc. ¶ Com. in Rubric. de iudic. nu. 80.

Punio in seipso, merita causam principale contingens aliter, quam illud, quod illam non contingit, quia primo potest castigari in eodem iudicio. In secundo autem oportet ordinari nouam telam iud. ex officio, ut omnes doceant in e. 2. de confes. & c. r. de excep. ¶ Com. in rub. de iudi. nu. 86.

Crimina de positione digna sunt adulterium, & omnia alia maiora illo concubitus diu continuatus. Stuprum virginis, & similia. de quibus Panor. & alij in ca. At si clerici. §. 1. de iud. gl. in sum. 15. q. 8. & d. 81. cap. 1. Ibi.

Crimina non semper estinguuntur morte præsertim, quo ad poenam honorum, quæ ob ipsum confiscantur. l. ex iudiciorum. ff. de recuf. gl. l. r. c. ne ex delict. defunct. ¶ Dico Co. nu. 35.

Cruciata.

Cruciata, seu Bulla Cruciatæ irregularitatem non aufert. ¶ Confil. 35. de temp. ord. nu. 2.

Suspendens priuilegia piorum locorum, vt suspendat concessa in ordine ad proximos. ¶ Confil. 24. de poen. numer. 1. Non autem suspendit priuilegia eorum, qui accipiunt Bullas.

Cruciato Commissarius suspendit tantum gratias, quæ bulla receptionem aliquo respectu impedire possunt. ¶ Confil. 25. de pecc. & remiss. num. 2.

Cruciatam presentis anni suscipiens gaudet etiam gratijs in precedentis anni bulla concessis, quo ad illas clausulas, quæ per posteriorem non sunt susceptæ: quia gratia semel facta durat, donec, uel reuocetur, uel suspendatur. capit. si super gratia. de officio delegat. ¶ Confil. 22. eodẽ titu. nume. 1.

Culpa.

Culpa generaliter sumpta est inordinatio uoluntaria actus, vt dicit S. Tho. 1. p. 48. ar. 5. & 1. 2. q. 21. ar. 2. q. 118. ar. 8. Vel de uia ad bono secundum Panor. c. 1. de commod. c. fin. de depof. post Bar. l. quod nerua. ff. de pos. ¶ Manual. cap. 17. num. 177.

Culpa diuiditur in dolum, qui est culpa ex industria, & culpam simplicem, & inconsiderate factã, quæ dicitur culpa lata. ¶ Manual. cap. 17. nu. 177. Dolus quid sit. verbo Dolus. nu. 1.

Culpa si lateat tolerabilior est ca. Nemo 32. q. 2. ¶ Com. cap. inter uerba conclus. r. nume. 6. Si autem dolo coniuncta est ad tantam restitutionem obligat, quantum, & illa quæ est coniuncta. ¶ Manual. cap. 15. num. 27. Sed ista debet esse lata, & non leuis per dictum sing. Innocen. cap. sunt digni. de homicid. ¶ Confil. 1. de fideiuss. num. 3.

Parit maculam animæ, quæ non est effectus peccati, sed ipsum peccatum. ¶ Com. de iub. No. 10. nu. 3. Est tamen aliud à poena peccati. arg. cl. r. §. 1. de priuileg. & cl. 2. de poenis. Tho. quol. 2. ar. 6. ad 3. Quare culpa ipsa remissa, non semper remittitur poena tota cap. libenter de poena. d. 1. ¶ Com. super ipsum c. Sed & quandoque culpa ignoscitur, & poena indulgetur. Ibidem.

Culpa caret interdum, qui in culpa fuit, ut qui sua culpa cadit in foueam, à qua non potest exire, excusatur a recitatione officij, si caret eo. facit capitulum.

Quia diuersitatem. de concess. præbendi. cap. veniens. De sponsal. ¶ De oratione. cap. 2. num. 2. r.

Culpæ, & poenæ subditos à legislatoribus, simul posse obligari dubium est. Quod demonstrat Alphonsus de Castro, de lege Poen. lib. 1. c. 8. ¶ Com. in c. fraternitatem. l. 2. q. 2. de lege poen. nu. 2. 2.

Cultus.

Cultus diuinus est, quem Deo impartitur per tres virtutes Theolog. quibus coitur Deus, licet aliter, quam per laetiam, aut Religionem virtutum moralium. D. Thom. 2. 2. q. 8. ar. 5. ¶ Com. de redimen. eccl. q. r. Mon. 26. nu. 2. & de ora. cap. 17. nu. 3. 6.

Cultus Dei principalis, non in cantu, neque in ornatu precioso consistit, licet iste sit exterior, sed in interiori, quo Deus anima fide firma, spe certa, & caritate feruida eum colit. Thom. 2. 2. q. 9. ar. 1. extra uag. Ioan. 22. de uita, & honest. cleric. ¶ De orat. ca. 17. num. 3. 5.

Cupiditas.

Cupiditatis nomen, generaliter sumptum, licet solum malum, & inordinatum, siue immoderatam significet, ut in ca. honorum. 47. dist. & in cap. quia radix. de poen. d. 2. Interdum tamen solum moderatam, iuxta illud Apostol. Rom. 1. 5. Cupiditatem habens ueniendi ad uos, & e. cupientes. de elect. lib. 6. & elem. cupientes. de pe. nis importat. ¶ Com. c. ita quorundam, de iudæ. Not. 2. nu. 1.

Cupiditas mala, genus est ad omne malum desiderium, & malum amorem glorie, voluptatis, diuitiarum, & cuiuslibet alterius rei. ¶ Ibi. nu. 2.

Quandoque dicitur idolorum seruitus. ca. Auaritia. de præbendi. non quod sit idolatria, sed quia subiicit hominem creature ad eam concupiscendam, appellatur seruus, fera, bestialis, quia est peior, quam crudelis, iuxta D. Thom. 2. 2. q. 5. ar. 2. quia sine

ullo culpæ respectu ob uilitatem, uel delectationem tendit ad cruciandum, &c. quia iudicium obrebrat. ca. auaritia. De elect. li. 6. ¶ Ibi. nu. 2.

Cupiditas igitur quedam est mala, de qua dictum est: quaedam bona, uel que est ordinata, siue moderata cuiuscunque boni honoris, famæ, laudis, &c. ¶ Ibi. n. 9. hæc enim possunt bene appeti. Ibi.

Cura.

Cura iusta cuique rei gerenda est adhibenda, iuxta Tull. lib. 1. offic. nec maior, nec minor, quam illa res requirit. ¶ Com. in cap. prædixerat. de poenit. dist. 1. num. 4.

Cura, quam in manus affectus promouet, ut plurimum maior est ad faciendum orationem Latinam, aut aliquid aliud, quam ad recogitanda peccata, quia illam promouet desiderium honoris, & diuitiarum, iuxta proœmium Decret. & sexti. & ca. omnis ætas. l. 2. quæst. 1.

Curam uero recogitandi peccata minuit concupiscentia, que fugit in iustitia, atque dolorem ex tali cogitatione nascentem. ¶ Com. c. fratres. de poen. d. 5. num. 74. Hanc tamen Scotus, Maior, & Gabriel cum illa adæquant, sed est opinio dura. ¶ Ibi. num. 73.

Curam, qui habet pupillorum tanquam Pater honorari debet. ¶ Consi. 3. 6. de sponsal. nu. 5. Manu. c. 14. nu. 3.

Curiositas.

Curiositas est uitium, mouens ad nimis, uel immoderate sciendum, & est filia inanis glorie. Thom. secunda secunda quæst. 1. 67. Anton. 2. par. titul. 7. cap. 7. S. secundo.

Peccatum est ueniale semper cap. Nonne. 37. distinctio. Mortale uero cum aliqua circumstantia mortalis adiungitur Caietanus in summ. Quod multis modis contingit. ¶ Manual. cap. vigesimo tertio. numer. 24.

Cura.

Custos.

Custodes omnes, qui ueniunt contra suum iuramentum non deueniando, quos debent peccare mort. cum obligatio ne damnum interdum restituendi. ¶ Manu. cap. 25. num. 3. 4.

Qui ex officio non tenentur, & si peccant, non tenentur ad restitutionem. ¶ Ibi. num. 3. 6.

Ad poenam, quam accusati deberent soluere non tenentur. ¶ Consi. 1. de iniur. num. 1.

Custodes uenatus, aut piscatus iuste prohibiti constituti cum iuramento, aut sola fide adstricti ad fideles seruandum, si non seruant peccant. cap. 1. & cap. qualiter. de pactis. Nisi sciant eos, qui aspectant necessitate compullos fecisse, que a peccato excusabat, aut illos esse Domini confanguineos. ¶ Man. c. 17. nu. 12.

Custodia rei conuenienter ad quem eius emolumenta principaliter conueniunt. ¶ Com. de usur. nu. 61.

Clauis.

Clauis est spiritualis potestas ligandi, atque soluendi, qua iudex Ecclesiasticus dignos recipere, & indignos excludere debet à Regno Dei. Ioan. 22. in extra. Quia quorundam. de uerborum significat. Magister in 4. distinct. 18. ¶ Com. cap. uoluerunt. de poen. d. 1.

Ista potestas non est habitus, aut actus infusus, sed ipsemet character Sacerdotalis, per quem datur principaliter potestas super corpus Christi uerum, ad effectum conferendi: deinde supernum mysticum, quod est Ecclesia ad soluendum, & ligandum peccatores: & propterea licet sit una tantum, quia diuersam habet rationem aperiendi, & claudendi dicuntur duæ clauis. ¶ Ibi. dem. num. 5.

Clauis potestatis dicitur, prout habet Sacerdos facultatem soluendi, & ligandi. Scientiæ autem, prout habet facultatem discernendi, qualia sint peccata, an scilicet

et digna absolutione sint, uel non. ¶ Ibi. dem. num. 6.

Hæ clauis in Sanctissima Trinitate reperiuntur per auctoritatem. In Christo autem per excellentiam, merito suæ passionis. Sed etiam in Sacerdotibus per ministerium. ¶ Ibi. num. 7.

Clauis igitur ista, quas non habuerunt Sacerdotes ueteris testamenti, nisi quæ ad figuram cognoscendo lepram, & amittendo dignos in templum Domini. ¶ Ibi. num. 8. Sed solum Noui testamenti, ut dictum est: Reperiuntur in Ecclesia, quod probat non solum dictum cap. uoluerunt. & de illis implicite facit mentionem Ambrosius cap. uerbum eadem r. distinct. & cap. quodcumque. 24. quæstio. 1. & expressius cap. 1. distinct. 20. tradit Concil. Triden. Sessio. 14. cap. octauo. & Cano. 3. & ultimo, de poenitentia.

Quasi fundamentum sunt illa Christi uerba. Matth. 18. Tibi dabo clauis, &c. quam promissionem compluit Ioan. 20. Et Mattheo decimo octauo. Pasce oues meas: Accipite Spiritum sanctum. ¶ Com. d. c. uoluerunt. nu. 7.

Clauis ista ordinantur ad remissionem peccatorum, scilicet culpæ aliquo modo non sicut causans, sed sicut disponens ad eam, & ministerialiter, & hoc contingit, quando poenitens accedit ad confessionem sine contritione quidem legitima, sed cum tali attritione, quæ sufficit ad hoc ut per assumptionem Sacramenti remittatur ei culpa per ipsum clericum ministerium, & dispositionem. ¶ Ibi. nu. 9. & 10.

Clauis istas, qui negant, ut Viclefianæ Hæretici sunt, quia id esse de fide declarat Concil. Triden. Contra illos autem agit Vuald. de Sacram. c. 244. ¶ Ibi. nu. 4.

Creditor.

Nolens capere debitum a debitore, uel esse in mora capiendi, & ita sibi id debet imputari, & sua culpa desinit esse satisfactus. arg. c. mora. de reg. iud. l. 1. ¶ Com. c. non si putare. De poen. d. 1.

De Litera D.

Damasus.

Damasus Papa legem de alternatim canendo psalmos in choro indixit, sed ipsa non inuenitur licet fuisset diligentissime inquisita. ¶ De ora. cap. 10. num. 24. Illum autem id iussisse recitat Plat. in eius vita. ¶ Ibi. nu. 18.

Non fuit autem inventor huius cantus alterni, quia de illo ante ipsum fuisse inuentum Theodor. libr. 2. Histor. Ecclesiast. cap. 14. citat Athanas. hæc dicentem: Ipsi quoque admirabiles viri Flavianus, & Diodorus, quamquam Sacerdotij administrationem nondum sint consecuti, sed annuntiatu laicis, tamen & nocte, & inter diuinitatis studio omnes sedulo excitantur. Hi primus psallentium choro in duas partes diuiso, hymnos Dauidicos alternatim canendos tradiderunt. Quæ res incepta Antiochiæ ubique peruenit, & ad vltimas orbis terræ cras peruenit. Socrates etiam libro sexto Histor. Ecclesiast. cap. octauo. Id à Beato Ignatio Antiochiæ fuisse institutum commemorat excitatione ab Angelis excepta, ita alternis uocibus concinentibus, unde (inquit) Illa traditio omnibus ecclesijs recepta est. Hanc eundem morem, uiderunt inuenere Beatus Dionys. Areopag. cap. 3. par. 3. de Ecclesiast. Hierarch. Nicephor. libr. 13. cap. primo. hunc morem B. Ioann. Chrysol. tribuit. ¶ Ibid. num. 27.

Damasus autem non induxit licentiam cantandi psalmos alternatim, sed necessitate id faciendi in choro determinauit. Quare extra chorum id ipsum sacralicet ab omnibus etiam in alijs orationib. ¶ Ibi dem num. 28.

Damnatius.

Damnatius ad mortem, an liceat communionem, & poenitentiam denegare? Si ad ius scripturam attendimus dicendum, quod non, quia cum illis non sit neganda poeni-

tentia, ut decreuit Conc. Vien. clem. de pe. & rem. Neque viaticum pariter negandum est, ut asserit gl. quia ex Innoc. 3. c. quod te. eod. ti. Illis viaticum non est negandum, quibus conceditur poenitentia. Immo nulla est ratio, quæ id prohibeat. Sed est tex. qui id decernit, h. c. quæ situm. 1. 3. q. 2. Et potest illi tradi communio post legitimam confessionem, dum est ieiunus, non solum pridie eius diei, quo occidendus est, sed etiam ante tres, vel quatuor horas, & forsitan etiam ante unam, eodem mane. Et propterea Romæ solet intuari sententia mortis ante mediam nocte ad hoc, ut possit puniendus confiteri, communicare, & testamentum condere. ¶ Ibi autem consuetudo in contrarium est legitime præscripta, id non licet in Hispanijs, & Gallijs. ¶ Manual. de ora. cap. 22. num. secundo. & conf. 16. de poen. & rem. per totum. p. 2. lib. 5.

Damnatius ad carcerem perpetuum, cum victu quatuor unciarum panis, & totidem aquæ licet Medici sit iudicare, antequam sufficiat ad pertrahendam vitam, diu licet cæxatio illa non sit vltimum supplicium: at tamen damnare sic aliquem, est damnare ad vltimum supplicium, quia nihil refert, quid de æquivalentibus fiat. In final. ff. mand. & cap. licet ex quadam. De testibus. Et propterea asserit Panorm. recep. in cap. cum non ab homine. de iudic. numer. 37. quod si cui imponenda sit pro culpa aliqua poena, non tantum per hoc vita eius debet attenuari, ut citius moriatur, conuocant. Dec. qui citat Abba. & Fel. & c. ¶ Conf. de poen. 11.

Damnatius non est, qui nocentem etiam extra iudicium infamam. Pando lege etiam qui si detur. & gloss. ibi recep. per multas itas, qui ibi colligit. ¶ Confil. de homicid. numer. 3. & Manual. cap. 18. num. 31.

Dammum.

Dammum significat aliquando iniustitiam detinenti illationem. Quandoque etiam iniustam receptionem

nem, præsertim in materia de restitutione. ¶ Manual. capitul. decimo septimo. numer. vigesimo octauo.

Inferitur autem dupliciter, vel primo conferendo iuxta secundam significationem, vel primo auferendo, & tunc debet fieri restitutio ad æquale. Vel secundo impediendo lucrum, & tunc non fit ad æquale. D. Thom. 2. 2. q. 62. ar. 4. ¶ Confil. 25. de vsur. num. 6.

Dammum famæ notabile est illud, quod est causa, ut infamatio aliquod bonum notabile animæ, corporis uel pecuniarum inferatur, aut putetur tali bono indignus. Caietan. secunda secunda quæst. 73. ar. 2. ¶ Manu. cap. 18. num. 20. ¶ Cap. inter verba. concl. 6. num. 493.

Acceptum a male infamante, durante infamia est restituendum ad arbitrium boni viri Sotus de iust. & iure. lib. 4. quæst. 4. artic. 3. Si est de bono querendo, argum. cap. fina. de iniur. ¶ Manual. capit. 18. numer. 43.

Neque tollitur per reciprocam infamiam, sicut debitum unius per reciprocum debitum alterius. l. i. ff. de compensa. bene per condonationem earum iniuriarum, ad quas se extendit mens condonantis, & non aliarum. argum. l. cum Aquiliana. ff. de tranla. Per conuersationem autem videtur remitti iniuria, non aut obligatio restituendi infamiam. l. non solus. §. j. ff. de iniur. ¶ Manu. c. 18. nu. 47.

Dammum infamie principaliter tangit infamatum, secundo verò bonum publicum, quare sufficit condonatio principalis. cap. quamuis. de pactis. & gloss. lege de uno. de re iudica. ¶ Manual. capit. decimo octauo. no. 46.

Dammum quorumcunque bonorum potest omnis condemnare gl. recep. ver. Restitutio. cap. peccatum. de regu. iur. libro 6. ¶ Manu. ibid.

Dammum iniuste datum, per acceptione iniustam ab eo, qui iuste dedit cum turpitudine accipientis tantum restituendum est danti, siue damnificato. cap. non sane. 14. quæst. 5. Adrian. 4. de restitu. quæst. 19. vt Index, Miles, Notarius. ¶ Manual. cap. 17. nu. 33.

Dammum qui dat aliena bona administrando nomine sui principalis ad restitutionem in solidum tenetur, si principalis non restituat, quod ille potest facere ex eius bonis, si eorum habet administrationem. Si non habet, illum moneat ut restituat, quod nisi fecerit tenetur ipse si potest alioquin poterit occulte furripere seruatibus debitis conditionibus. tantum quod satis faciat. ¶ Ibi. num. 137.

Dammum, qui est iusta causa illud dedisse videtur, quare tenetur restituere. casual. de iniuriis. & lege qui occidit. ff. ad leg. Aquil. ¶ Confil. primo. de iniur. num. primo. Qui autem damni causam ignorat, aut dolose dat, illud requirere debet per eandem legem. & tex. ¶ Confil. 3. de donation.

Dammum, quod alicui sua culpa venit, sibi debet imputari. c. damnum. de regu. iur. li. 6. ¶ Confil. 51. de præb. nu. 4.

Dammum, quod credimus probabiliter obuenturum creditori ob restitutionem ab illa excusat, & magis si Reipub. ¶ Manual. cap. 17. nu. 63.

Dammum dandum, qui impedit volentem illud impedire, & qui mittit ad tenendum ioco se per incuriam damnum dat tenetur ad restitutionem. Medin. C. de restitutione. & vnumquodque damnum datum cum impensis est restituendum. l. qui per tabulas. & l. is cui. §. fin. ff. de fur. ¶ Manual. cap. 17. nu. 145.

Dammum tenet restituere, qui tenetur impedire, si potest id facere sine periculo vitæ, & status personalis etiam alterius, secus autem cum periculo. Thom. 2. 2. q. 62. ar. 6. ad 5. & Silu. in Aur. Ro. casu 50. ¶ Manual. ca. 17. nu. 21.

Datum a multis diuisis, uel unitis sub vno duce, vel sine illo, peccatum inferit. l. rest. si famul. fur. fecit. de. & l. ita. uulneratus. ff. ad leg. Aquil. mort. quidem si est notabile. Et restitutionem, vel partis, vel quo ad totum si illius fuit causa. ¶ Ibidem num. 130.

Dammum magnum priorum bonorum non dicit quis perpeti in restitoe, eo quod res restituenda sint magna, quia id iux. Caietan. non est suorum bonorum iacturam facere,

re, sed aliena relinquere. Neque non lucrari eo, quod restitutus est, quia id est alienatio, non uti, & non suum amittere. Quare tale damnum a restitutione non excusat. ¶ Ibidem num. 39.

Dare.

Dare, vel accipere munus a manu, lingua, obsequio, de quibus capit. sunt nonnulli. r. q. 1. pro pretio sinonima est. Manual. cap. 23. num. 102.

Dare etiam pro pretio, pro obligatione concionandi, missandi, &c. non est simonia, quia ista obligatio non est necessaria illis actibus. Innoc. in e. quoniam. Ne prelati vices. Neque Notario episcopi pro instrumenti ordinis. ¶ Ibid.

Dare pro sustentatione ministri, neque pro impensis, vel poena imposita. cap. venerabilis. §. post. De sentent. excomm. Neque ob redimendam vexationem. cap. dilectus. el. secundo. de simon. ¶ Man. cap. 23. num. 102.

Dare, vel promittere ministris, ut pro gratia concedenda preces interponant, poena est vitium, quam incurrit, qui dat, vel promittunt, non autem qui sollicitant, aut ad memoriam reducunt. ¶ Consi. 46. de fen. excomm. num. 1.

Dare nemo potest id, quod non habet. cap. quod autem. de iure patron. & l. si uni ueris. C. de legat. ¶ Consi. sexto. de Regular. num. 3.

Dare licet ministris inditum, ob aditum faciliorem, non autem pro gratia, aut iustitia impetranda. ¶ Com. de datis, & promiss. num. 53.

Dare thesaurarijs, & debentibus soluead restitutionem obligat. ¶ Ibid.

Datio omnis ex promissione, vel pacto ne illicita, etiam post obtentam iustitiam, vel gratiam meretur poenas. ¶ Ibi. nu. 25. Si tamen tunc non adest intentio principalis, quae ad aliam obtinendam dirigatur nihil nocet. ¶ Ibid. nu. 30.

Datio non omnis, etiam si sit talis illicita puni, neque pariter ulla licita. ¶ n. 33.

Datio, & acceptio punita per Gregor.

XIII. Bullam etiam extra sedem Apostolicam, non licet pro spiritualibus, nec pro his quae iure naturali, & diuino sunt inuendibilia. ¶ Ibid. num. 46.

Neque pro officiis inalis, vel prestitis, vel prestandis, vel bonis, sed debitis modo medioeri prestitis, vel prestandis. n. 49. Neque pro bonis tanquam de iustitia debitis. Ibidem.

Debitor.

Debitor debet prius soluere creditori, posteriori prius petenti, & exigenti debitum in iudicio, vel extra illud, quam priori nullatenus priuilegiato propter diligentiam, quam in petendo adhibet. l. pupillus. ff. quae in fraud. cred. ¶ Manual. cap. 17. num. 53.

Quoties recordatur se debitum habere, & posse restituere, non proponens actualiter, vel virtualiter id facere peccat. ¶ Ibid. num. 55.

Similiter si sciens se taliter debitorem, etiam non condemnatus, & proponens non restituere antequam condemnetur, peccat mor. Maior. 4. distinct. 16. quest. 26. quia sine iusta causa alienum retinet. ¶ Ibidem num. 64.

Similiter si non vult, nisi certam partem reddere cum totum potest, & non est ab soluendus. Adrian. 4. de resti. quod Maior. ubi supra. quast. 18. ait procedere non solum in debito ex delicto, sed etiam in alijs ex mutuo, aut alio iusto modo contractus. ¶ Ibidem num. 66. & consi. 81. de tempor. ordin. num. 3.

Non est securus a peccato, etiam post debiti condonationem, quando habebat animum non soluendi cum posset, etiam si debitum illi remitteretur. ¶ Ibi. nu. 78.

Neque excusatur a peccato ex eo, quod creditor non petit sibi debitum ex timore etiam reuerentiali, aut ob ignorantiam, si iudicio boni iuri soluendo erat. ¶ Ibi. n. 79.

Nec liberatur a restitutione, sed etiam in specie perempta. leg. incendium. C. si certum petat. leg. quod se mihi. ff. de rebus cred. ¶ Ibid. num. 80.

Si

Debitum.

Si autem res sine sua culpa pereat ad eam praestandam non tenetur, immo nec a communi commercio eximitur. l. inter stipulatem. S. lacram. ff. de verb. obliga. ¶ Consi. 50. de praebend.

Debitor morosus iure fore tenetur ad inferesse contentum in contractibus bonae fidei. l. bonae fidei. ff. de usur. At iure poli ad omne damnum, quod sua mora creditor sentit. 2. 2. quast. 62. at. 4. ¶ Consi. 25. de usur. num. 5.

Morosus autem non dicitur, nisi sit interpellatus. glo. solemn. in cap. Mora. de regul. iur. lib. 6. Neque ad inferesse tenetur Angel. l. 3. ff. de eo quod certo loco. nisi creditor sit mercator. Inn. in ca. si. de usur. ¶ Consi. 3. de usur. num. 3.

Tenetur soluere creditori sponte, & non expresse exactus si sciuit, quod creditor non vult sibi debitum detineri, licet obmeritum, vel alia causa non petat. argum. cap. saepe. de resti. spol. ¶ Consi. 2. de dir. nor. num. 2.

Tenetur autem soluere debitum lege naturali & diuina, iuxta septimum preceptum Decalog. quo non solum vetatur receptio alieni, sed etiam iniusta detentio. cap. saepe. de resti. spol. Quare non potest intrare Religio, nisi prius debitum soluat si potest, quia ab iniusta detentione Religio non absoluit. ¶ Consi. 1. de regul. numer. 8. & 9. & latius Com. 1. de regular. num. 8. nisi Religio ipsa velit pro eo soluere. verb. Religio.

Tenetur etiam debitor ex aequo ad omnia necessaria rei debita, iuxta §. in bonae fidei. Inst. de act. & per. citata a Iason. Ibid. ¶ Consi. 2. de usur. nu. 6.

Cum est soluendo, eius creditores non possunt repetere ab eo, qui a debitore aliquid quacunque ex causa accepit. l. ex his & l. ait praetor. S. praeterea. ff. de fraud. ¶ De red. eccl. q. 2. Mon. 26. nu. 1.

Qui duobus diuersas res debet, non liberatur soluendo uni, si soluat id quod alteri debet. cap. atate. de iniur. ¶ Manual. cap. 15. num. 25.

Cum prouenit ad pinguiorem fortunam minori parti, quae recusauit debita sua remittere, restituere non tenetur. Cof. 6. d. pa. n. j.

Debitum aliud est Antidotale, quod non habet vim precij, ut colligitur 2. 2. q. 78. q. 2. ad 2. ¶ Consi. 9. de simonia. num. 2. Aliud legale, & est duplex, alterum quod debetur de honestate liberalitatis, gratitudinis, ad quod non datur actio, neque officium iudicij. Et illud frangens, non tenetur restituere. Alterum quod debetur de praepcepto, & est duplex. Primum lege iustitiae specialis, ad quod, ut plurimum datur actio, saltem de iure canonico, ut debitum ex contractu, uel ex quasi debito, uel ex ultima uoluntate. Alterum lege alterius uirtutis, ut debitum quo, quis debet indigenti extreme, & ad hoc non datur actio, sed officium iudicis nobile, quo potest ad id compelli. ¶ De redimendi. eccl. q. 3. num. 4.

Debitum facilius remittitur, dum res soluenda praesens non est, quia multo facilius quod habemus, quam quod possidemus condonamus. l. cum hi. ff. de Transac. ¶ Manu. c. 17. nu. 46.

Debitum qui remittit, interdum peccat. c. quid dicam. 4. q. 4. & Archid. ca. sicut hi. 47. distin. ¶ Manu. ca. 18. num. 46. remissio tamen ualet.

Debitum non remittit creditor, & si familiariter cum debitore conuersat. ut l. cum de indebito. ff. de proba.

Neque per reciprocum alterius debiti compensatur. l. r. ff. de compensa. ¶ Manu. cap. 18. num. 47.

Debitum ex contractu, vel quasi contractu ibi soluit, ubi dictum est, vel ubi petit. l. r. ff. eodem. Quod certo loco. cap. P. & G. de offic. deleg. Ex delicto autem, vel quasi delicto, ubi damnum passio fiat, satis. ¶ Manu. c. 17. num. 47.

Debitum omne soluendum est, iuxta illud Roman. 13. Reddite omnibus debita. Si adest possibilitas. Ibidem. Si autem non adest prius certum, quam incertum, ob quatuor rationes. Anton. 2. parti. 2. cap. 7. Ibidem 48. In certis seruandus est ordo Baldi lege pro debito. C. de bon. auctor. iudic. possi. Ut primo res suo domino restituatur.

tuatur. Secundò, vt venditori precium eius rei, quam vendidisset. Ibi. 49.

Tertiò, secunda sunt statuta Regionis, si quia sunt specialia super hoc. Ibi. 50.

Quartò, sequuntur ij quibus sunt tacite hypothecata suo ordine, postea depositarij.

Quintò, qui habent priuilegium personalè, & vltimum locum tenent alij creditores. Et si debitor hunc ordinem nõ seruat suæ conscientia non satisfacit. Hostien. & Silu. Restit. 6. q. 6. 7. nisi ignorantia excuset. ¶ Ibi. nu. 51.

Debitum, quo ad certum locum est verè debitum. ff. de eo quod certo loco. Et debitum, quo ad certum tempus. similiter. leg. in diem. ff. de condi. indebit. ¶ Com. cap. ita quorundam. de Iudæ. Notabil. 10. nume. 36.

Debitum, & interesse citra condensationem, immo & post iniquam absolutionem debetur Inno. cum com. in cap. quia plerique. de immunit. eccles. ¶ Manual. cap. 18. num. 49.

Debitorum, quæ pro necessitate ecclesiæ contracta sunt, tenetur soluere successor. c. 1. de solu. iux. glo. ¶ Consi. 14. de regular. num. 3. Et intelligitur hoc capitulum de succedente in beneficio, & ecclesiæ, & bonis, quæ non subsunt dispositioni solius beneficiarij. Ibi. nu. 14.

Debitorum debent solui creditoribus de redditibus suorum benef. si non habent alia bona patrimonialia, vel quasi vnde illa soluât, vt habet c. peruenit. de fideiuss. ¶ Ibi. nu. 7.

Debitum contractum nomine ecclesiæ, & contractum à Rectore nomine sui, longe differunt secundum omnes in cap. 1. afficit redditus ecclesiæ, quorum dispensationem Rector habet, & quos potest alienare sine alia iuris solemnitate. cap. vltra. de loca. Primum autem afficit bona ecclesiæ immobilia, & mobilia preciosa; & redditus pertinentes ad fabricam ecclesiæ, quæ suæ soli dispositioni non subsunt, quæ ideo non potest alienare, aut obligare sine iusta causa, & solemnitate. ca. sine exceptione. r. 3. q. 2. & c. nulli. de reb. eccle. non alie. ¶ Ibi. nu. 10.

Debitum, qui habet cum vno, nõ potest

ille soluere alteri. cap. ea te. de iureiur. quæ autem soluit debitum beneficiarij, nulla alia bona habetis, quam beneficiaria, soluit debitum pauperis, & non alteri, etiam si illius creditor diues sit. verbo Solutio. Ibi. dem. num. 15.

Debitum Religiosi contractum ab illo ex mandato Monasterij, tenetur monasterium soluere, non autem si est contractum à simplici Religioso, & sine mandato, nisi illud conuersum fuerit in utilitatem prius monasterij. c. quod quibusdam. de fideiuss. ¶ Ibi. nu. 16.

Debitorum posteriora in fraudem priorum, qui soluit peccat. ¶ Consi. 1. de fideiuss. nu. 2. & consi. 1. de solu. nu. 1.

Debitorum in vnum pium usum, in alium etiam pium sine Papæ auctoritate, conuerti non possunt. clem. quia contingit. de religion. dom. N. quæ relicta in vsum prophatum possunt conuerti in aliam, sine Principis auctoritate. l. 1. & l. legata. ff. de adm. rerum ad comm. pertin. ¶ Consi. 43. de uoto. num. 6.

Debitorum contracta durante societate, sūt ab ipsa societate soluenda. Consi. 3. de procurator. num. 4.

Debitum à Capitulo, non est à singulis de capitulo soluendum. ¶ Consi. 20. de sen. ex com. nu. 6.

Debitum collegio inter illos, qui cū soluitur sunt de collegio diuidendū est. iux. ea, quæ citat Calder. consi. 21. de prebend. ¶ Consi. 1. de crim. fall. nu. 4.

Debitum, qui soluit pro alio, liberat illū ab eo soluendo. l. soluendo. ff. de neg. gest. & l. 3. C. de solut. ¶ De ora. c. 20. n. 44.

Debitum in Indiam, petuum cibus est minuendū & si soluatur Romæ. q. in India fuit contractum, soluendum est etiam deductis cambijs. ¶ Man. c. 17. nu. 43.

Debitum triticum, qui non petit, q. sibi debet usque ad annum, aut tempus, in quo carius erit, non peccat, nisi directe, aut indirecte solutionem debitoris impediatur. Manual. c. 17. nu. 225.

Debitum ex contractu, & ex delicto, & si quo ad originem differant, quo tamē ad effectum solutionis, saltem in foro conscientia paria sunt. ¶ Ibi. num. 58.

De-

Decima.

Decima triplex est: prædialis, quæ puenit ex fructibus prædiorum personalis, quæ ex lucro ex sola industria, aut labore personæ quæ sita prouenit. c. pastoralis, cum gl. & ei adnotatis de decim. Mixta quæ partim ex prædiis, partim ex industria capitur, qualis est foetus pecudum, & pullorum auium. ¶ Man. c. 21. n. 29.

Decima prædialis debet solui, vbi est prædium. glo. ca. ad apostolica, vbi est expressa de hoc Papalis decisio. ¶ Consi. 1. de dec. num. 8.

Decima personalis debet solui, vbi quis ecclesiastica recipit sacramenta, ut ibi est decisum. Sed oportet, vt ibi sit consuetudo soluendi, præscripta legitime. Et nõ soluitur de lucro illicito, neque de illo, quod acquisitum est ex peccato notorio gl. communiter recep. c. ex transmissa. de dec. Neque deducendæ sunt impensæ in solutione omnium decimarum seminum, satorum, aut pensionum soluendorum Dominis, contra c. tua nobis. & c. nõ est. de decim. ¶ Consi. 2. de decim. nu. 31.

Decima mixta est diuidenda inter ecclesiasticam Parochialem, & eam, vel eas, cuius, vel quarum pascua depascunt animalia, ita vt sequatur naturam personæ, & prædij, ut colligitur §. omnium, & §. quædam. Instit. de act. Quare sequitur, vt decima animalium inter plures sit diuidenda. ¶ Consi. 1. de decim. num. 10.

Decima ista animalium, quæ est mixta, iuxta Hostiæ. in summ. de decim. §. quot sunt species, & Ang. ver. decima, pro quibus facit quia industria domini; & custodis multum operatur circa foetus, lac, & lanam pecudum, quare, & foetus dicitur industrialis secundum Bal. l. ancillæ. C. de fur. & tamen à gl. appellatur prædialis. ¶ Ibi. nu. 8.

Decima ouium, ratione pascuorum multis deberi potest, ut ait Card. in clem. 1. de decim. q. 16. & Imol. ibi. nu. 10. Ioan. And. in Mercurial. reg. qui prior. de reg. iur. li. 6. ¶ Ibi. num. 6.

Dimidium autem huius decimæ debet solui, vbi illa estate pascuntur, si adest con-

suetudo: non debetur autem ecclesiis per quarum territoria transeunt, licet pascantur, quia de minimis, non est de præcepto decimandum, secundum Sanct. Thom. ¶ Ibi. nu. 1.

Decimas soluere iure communi, siue humano, siue diuino omnes tenentur, præsertim prædiales secundum omnes. ¶ Ibi. n. 1. At qui non soluit, non potest parochus eum à sacramentis arcere auctoritate propria, quæ nemo potest sine causæ cognitione alium iuris sui usu priuare, quia id esset auctoritate priuata id facere, quod nemini licet. c. in litteris. de restit. spo. ¶ Ibi.

Decima, quo ad congruam sustentationem personis ecclesiasticis, diuino cultui dedicatis, debita est de iure naturali, & morali, iux. illud Luc. 10. Dignus est mercede narius mercede sua, & consequenter diuino tam in noua, quam in ueteri lege. Tho. quol. 2. ar. 8. & quol. 6. art. 10. & 2. 2. q. 87. art. 1. Quo verò ad quotam in lege veteri erant quidem de iure diuino, sed iudiciali tantum, quia neque ante Moysen, neque post illum ante Christum, nullum ligauit præter Hebræos, quod fecisset si esset de iure diuino. arg. c. ius gentium. dist. 1. Ideo cessasse verum est à fide de Christo passo. 4. d. §. fin. & contrarium est hæresis secundum Maio. 3. d. 37. q. 36. licet contrarium teneat Innoc. Rubric. de decim. alias capit. final. de paroch. & gloss. in cap. 1. de decim. lib. 6. In noua lege sunt de iure ecclesiastico, quare cui debetur iure, & integre soluenda est. cap. decimæ. & cap. reuertimini. 1. 6. quæstion. 1. ¶ Manual. cap. 21. nume. 28. & Com. cap. ius naturale. 1. distinctio. consil. 1. de decim. num. 2. de redim. eccle. q. 1. Mon. §. 9. nu. 1.

Decima solita ex consuetudine tota soluenda est cui debetur, & de quibus debetur insolitam autem non imperat Papa. Man. ubi sup. nu. 31. Nisi quantum ad sustentationem ministrorum, quia hæc satis debet dari, & cum sit de iure naturæ illi ius humanum non derogat. ¶ Consi. 2. de decim. nume. primo.

Decimas, qui subtrahit, aut impedit excommunicetur, neque absoluat, nisi plene satisfecit Conc. Trid. sess. 25. n. 12. intellige de

de illis, qui satisfacere possunt, antequam sacrum corpus Domini accipiant, aut remissionem ab his, qui dare illam possunt, non fuerunt consecuti. iux. glo. cap. peccatum. de reg. iur. libr. 6. ¶ Manual. c. 21. n. 72.

Decimas, qui non soluit si fuerit Religiosus, regularis non translatus ad ecclesiam secularem, dum illas sibi vsurpat, appropriat, vel impedit, non credens pertinere ad suum beneficium ex privilegio, aut consuetudine præscripta legitime communicatur per cle. de decim. ¶ Man. ca. 27. nu. 138.

Decime permutari non possunt pro re temporalis, sine consensu Papæ, quia id est. simonia. Panor. c. 2. de transact. ¶ Consi. 1. de rer. permu. nu. 2.

Onus alendi pauperes habent, sicut cætera bona ecclesiæ ex institutione. ¶ de redimen. eccl. q. 2. Mon. 7. num. 12. quia cum hoc onere ecclesiæ data sunt, vt testatur B. Clemens libr. 2. Consi. Apostolicarum. cap. 29. ¶ Ibid. & quest. 1. Mon. 21. nume. 6. per multas rationes. Hinc sequitur, q.

Decimæ cum sint de iure naturali, ac diuino pijs operibus debita pro libito clericorum, vt possint in vsus prophanos conuertere, neque ecclesia, neque Papa facere potest. Licet possit inducere, vt quo ad quotam, nullo modo soluantur, si aliunde ministris prouideat. ¶ Ibidem quest. 1. Mō. 59. num. 2.

Et quo ad hoc etiam si sunt legitime præscriptæ, non debent solui modo ministris de sustentatione debita prouideatur. nume. 1.

Decimæ ante Conc. Lateran. concessæ laicis, quarum concessionem iura probant fuerunt iusta de causa concessæ, & illas solas possunt iuste habere Principes, quas sed. Apostolica ex iusta causa illis concessit. ¶ de redim. eccl. quest. 1. Mon. 52. nu. 1. qui autem sine iusta causa, & solemnitate debitas illas possident, indebite possident. ¶ Ibid. nu. 2.

Decipere.

Decipere alium notabiliter contrahendo etiam citra dimidium iusti precij

peccatum, & mortiferum, iux. S. Thom. 2. 2. quest. 77. ar. 1. & quol. 2. ar. 10. 4. dist. 15. quest. 3. ar. 2. In quo nihil est dubij, secundum Gabr. 4. dist. 15. quest. 10. Anton. 4. tit. 1. cap. 16. §. 3. receptus à Summistis in verbo Emptio. & à Conrad. de contract. 3. p. quest. 7. Innocent. ca. in ciuitate. de viur. & multis alijs ab Auctore hic citatis. ¶ Relec. cap. nouit. de iudic. Not. 6. nu. 43.

Quod & naturales rationes persuadent, fundatæ in illo præcepto iuris; Alteri ne feceris, quod tibi non vis fieri. Et quia fundamentum iustitiæ commutatiuæ æqualitas est precij. 44. Et quia cum omnis commutatio pro communi utilitate ambarum partium introducta sit, vt ait Aristot. 1. Polit. non debet vni esse grauior, quam alteri, quod esset si precium excederet valore mercis, aut contra. 45. Et quia contra videtur multa leges ciuiles. l. in causæ. §. 1. ff. de iniur. l. item si precio. §. fina. ff. locati. cap. cum dilecti, & cap. cum causa. de emptio. cap. cum causa, de testib.

Dicendum, quod per hæc iura videtur illicitum non simpliciter, sed quo ad promissionem tantum. Nam & si malum sit decipere etiam citra dimidiam secundum se, non tamen punitur, sed toleratur lege ciuili, sicuti lupanaria, & multa alia, quæ permittuntur ad tollenda peiora. nu. 49.

Quare qui decipit, citra dimidium iusti precij cum peccet agendo contra diuinam & naturalem legem, potest via denunciationis Euangelicæ iudicialis, vel mixtæ admoneri, & si opus fuerit per censuram Ecclesiasticam cogi ad restituendum decepto, tantum quantum secundum legem Euangelicam opus est ad hoc, ut illa inæqualitas desinat esse peccatum, saltem mortale, quia ecclesiæ potestas ad hoc se extenditur. ver. Potestas. ¶ Ibid. nu. 42.

Decipere proximum sic contrahendo, non solum est peccatum illi, qui id scit: sed etiam illi qui bona fide putat iuste contrahere, si postea cognita ueritate non restituat læso, quod debet. Scotus receptus ab omnibus. 4. dist. 15. quest. 2. Anton. 2. p. titu. primo. cap. 16. §. 3. Adrian. quol. sexto. q. 1. ar. 3. Panorm. Conrad. & alij. & est sententia communior, atque tutior. Et licet

con-

contra teneat Aretin. in cap. cum causa, de testibus. & Anton. Burg. illum secutus, tamen illa est doctrina noua, & non tenenda. ¶ Ibid. num. 52.

Deceptor talis, non solum peccat, sed etiam teneretur ad restitutionem, ut expresse tenet D. Thom. 2. 2. q. 77. ar. 1. ad primo. Antò. vbi supra. Scot. Gabriel, & c. & ratio est, quia omnis inæqualitas commutatiuum reducenda est ad iustam æqualitatem. nume. 54. Et sicut decipiens ultra dimidium tenetur restituere rem, vel totum illud, quod deest iusto precio, nec satisfacit restituendo id per quod precium crescit ultra dimidium secundum Cynum l. 2. C. de rescind. vend. quest. 8. Ita & decipiens citra dimidium tenetur ad resarciendum illud vsque ad iustum. ¶ Ibid. nu. 55.

Deceptor talis, quod possit trahi via denunciationis coram iudice ecclesiastico, tenet Innoc. d. c. nouit. de iudic. numer. 4. quem sequitur Hostien. & Ioann. And. & clarius Petr. ab Anchar. nu. 14. Cardin. Io. And. & Panorm. & est communis opin. in genere approbata per Barth. in extrauag. ad reprimendam. verb. denunciationem. quæ sequitur Fel. in proem. Gregor. nume. 26. & in c. quæ in ecclesiarum. de const. num. octauo. Omnes enim hi tenent, quod quando contra etiam laicum, nullum est remedium agendi coram iudice seculari, potest ille trahi per viam denunciationis ad iudicem ecclesiasticum. quo penitere, ac restituere tenetur, idque maxime exprimit Panorm. in cap. final. de præscript. numer. 22. ¶ Ibid. nu. 61.

Deceptio ista, quod non liceat in foro animæ, & in foro canonico, quia deceptor talis peccat lethaliter, præterquam, quod euidentissimum est clamantibus Euangelio. Conci. Rom. Pontificib. Doctoribus omnibus, quod qui perseuerat in peccato mort. debet corripere, & si se non emendauerit, debet denunciari ecclesiæ, quæ debet cum censura ecclesiastica castigare, nisi si blande monitus, non se emendauerit, tenet Almainus. 4. d. 15. q. 2. & repetit clarius in lib. de auctoritate ecclesiastic. columna pen. & Panorm. c. in ciuitate. de vsu. num. 6. ubi ait laicum conueniri posse in foro

Ecclesiastico, super hac lensione. & in cap. cum causa. de resti. nu. 4. præsupponit contra talem ledentem posse procedi in foro contentioso canonico, quando peccat. Idem Ioann. de Anan. dict. cap. in ciuitate. & Sotus libr. 6. de Ratione deteg. secr. nu. 2. q. 3. ¶ Ibid. nu. 63.

Deceptio citra dimidium, non est crimen ciuile, ideo nil mirum, si nullus super hoc in eo foro puniri non potest. ¶ Ibidem nu. 70. Non tamen ab eo iure approbatur, sed toleratur eo modo, quo præscriptiones cum mala fide introductas Auctor Codicis, in quo lex illa ciuilis sita est, tolerabat non dando vllam actionem, vel remedium ciuile læso, immo tollendo, quod alias per legem ipsam ciuilem competere poterat, quæ est sententia S. Thom. & omnium Theolog. Non tamen tollit remediū denunciationis Euangelicæ, quia nec voluit, neque potuit. arg. c. sunt quidam. 25. q. 1. ¶ Ibid. nu. 72.

Deceptio notoria datur, sed non oportet eam esse talem, ut de illa noscat ecclesia, quia id non inuenitur catum. ¶ Ibidem num. 77.

Deceptor ultra dimidium, qui non restituit in peccato perseuerans, trahi potest ad iudicem ecclesiasticum, non autem ita efficaciter, ut ille, qui decipit citra dimidium notabiliter, quia ille non potest declinare forum, ille autem sic. ¶ Ibid. nu. 80.

Declarare.

Declarare nil est aliud, quam idem clarioribus verbis exprimere, non autem aliquid addere. leg. hoc res palam. §. sed si notam cum ei adnot. ff. de testam. ¶ Consi. 4. de his quæ vi. num. 3. Ille enim qui declarat, nihil de nouo inducit, sed aliquid inductum esse denuntiat. d. leg. hæres palam. ¶ Consi. 3. de cler. excom. ministr. nu. 2. & declaratio nil noui inducit, sed palam facit, quod erat obscurum d. l. ¶ Consi. 7. de here. nu. 3.

Declaratio de inualiditate matrimonij non requirit vllam extraordinariam potestatem, quia illa nihil prodest, quo ad forum

con-

conscientiæ, & multum pro desse potest, quo ad forum exterius. ¶ Confil. 4. de his quæ vi. nu. 4.

Declaratio excommunicationis facta cū citatione partis valida est, nisi per viam attentatorum anihiletur. ¶ Confil. 30. de sen. excom. nu. 3.

Declarari nemo potest excommunicatus, nisi citatus audiatur, & nisi sit notorius. gl. celebra. adiecto tex. clem. præsent. de consil. & clem. 2. de pœnis. Felin. ca. Rodolphus. de rescr. Quare declaratio facta sine citatione, est nulla. ¶ Confil. 20. eod. titul. num. 4.

Declaratus iniuste excommunicatus potest allegare se non esse excommunicatū, vel declarationem non fuisse iuridicā, imo fuisse nullā, si non fuit citatus, vel appellare à præfata declaratione, vel implorare officium iudicis competentis ad cognoscendum de causa. ¶ Ibid. nu. 7.

Declaratoria excommunicationis eam non continet, sed quod factū est declarat. ¶ Confil. 10. de pœ. nu. 1.

Declaratio legitima requiritur ad incurrendum pœnas ipso iure impositas. gloss. sing. in clem. 1. de cens. quam, & multa alia citat Fel. in ca. Rodolphus. de rescr. nu. 41. ¶ Confil. 23. de sen. exco. nu. 2.

Declaratio capituli minimorum Auinionis facta, si derogat Priuilegijs Monasterij vrbis est nulla. ¶ Confil. 1. vt lite pend. num. 1.

Decretum.

Decreti irritantis, efficaciam ponit Guilielmus à Monte Laud. in clem. si Romanus, super verb. Cora. de præb. relatus à Sarnen. in Regu. de Anal. i. quæstio. 23. & in tract. gratiarum expect. nu. 16. vbi dicit, quod decretum irritans est penetrabilius omni gladio ancipiti omnia interiora, & occultissima afficiens, & astringens, est enim tam malignantis naturæ, quæ quicquid inuenit destruit, & oppositum inducit. Vnde neque consensu partium contra iurium induci posse videtur in quacunque lege diuina, naturali, aut humana illud sit,

neque consuetudo contra ipsum valet, in xta l. 1. & 2. C. ne fid. dot. dentur, vt tradit Bald. Noue. de dote. 6. par. 21. priuileg. 13. lim. facit lex non dubium. C. de legib. cum traditis ibi à Iason. col. 4. ¶ Com. de spol. cler. 9. 4. nu. 2.

Decreta Capituli Minimorum Auinionis facta, an sint contraria Priuilegio Monasterij eiusdem ordinis in urbe. ¶ Confil. 1. vt lite pend. num. 5.

Defendere, & Defensio.

Defendere proximum à damno, magis est præceptum, quàm subuenire ei ad lucrum, quia plus fauent iura agenti de damno uitando, quàm agenti de lucro captando. l. 2. S. portio. ff. ad l. Rhod. de incend. ¶ Man. c. 24. nu. 22.

Defendere tenentur prælati iura sua. verbo Prælati.

Defendere tenentur se, & suos subditos Reges, & omnes alij superiores de lege iustitiæ, & subditi pariter tenentur defendere superiores. argum. cap. Regum. & cap. Administratores. 28. q. 5. & cap. ego. de iure iur. ¶ Ibid. nu. 18.

Defendere tenentur, quis magis Remp. atque Ecclesiam, quàm priuatum commo dum, & proximum. argum. ca. licet. de voto. & l. veluti cum eis adn. ff. de iust. & iur. ¶ de orat. c. 19. nu. 12.

Defendere, quem non tenemur cū damno honoris exstimationis, aut pudoris. Felin. cap. 2. de hæred. nisi ille, qui defendendus est in extrema necessitate existat vitæ perdendi iniuste. ¶ Man. c. 24. n. 17.

Defendere se nemo tenentur, neque licet in bello iusto. Bart. l. vt vim. ff. de iusti. & iur. nu. 4. ¶ de orat. cap. 6. num. 3. † Intellige in bello iusto contra illum pro quo geritur illato.

Defendere, qui omittit peccat si consentit. cap. 1. de offic. deleg. Thom. 1. 2. q. 60. ar. 8. 2. 2. q. 154. ar. 4. quando scilicet, quis tenentur. 2. 2. quæst. 62. ar. 7. Ideo non potest dissentire, neque etiam cum incommodo. ¶ Com. 4. de Regular. num. 49.

In ista autem omissione, non omnes con-

consentiunt, nisi forte præsumptiue, nam qui tenentur, & commode potest defendere si non defendit præsumitur omittere. ¶ Man. ca. 24. nu. 18.

Defensionem omittens opitulatio peius facit, quàm ille, qui simpliciter omittit, quia peccat contra præceptum iustitiæ, & tenentur restituere. ¶ Ibid. nu. 19.

Defensionem omittere opitulando ille dicitur, & consentire quando quatuor concurrunt. Potestas impediendi, obligatio id faciendi, commoditas, & delicti notorietas, id est, quod manifestum sit illud esse delictum, & manifeste fiat. capitul. quanto de sentent. excommunication. ¶ Ibidem.

Defensionem omittens peccat ex eo, quia omittit facere, quod ei præceptum est de lege charitatis, vel iustitiæ. ¶ Ibid. num. 20. Et si de lege iustitiæ id omittit puniuntur in foro exteriori, & regulariter censuras incurrit. Non verò ille qui omittit de lege charitatis. ¶ Ibidem nume. 21. & vigesimo secundo.

Defensio iure naturæ debita nemini deneganda est. Clem. Pastoralis. S. cæterū. de re iudicat. lege vt vim. ff. de iust. & iur. ¶ Confil. 4. de appellat. Com. quarto. de Regular. nume. 49.

Defensio inculpatæ tutelæ est, ut id solum faciat, sine quo non potest iniuria vitari. glo. fina. capitul. olim. de restitut. spoliato. quam obseruare debent, qui se defendentes alios occidunt, quare maiorem vim adhibere non debent. leg. prima. C. vnde ui, neque aliis armis. ¶ Manual. capit. 15. num. 3.

Defensione propria licere occidere, quæ omnes asserunt, non est licere intendere animum in mortem alterius, quia id peccatum est, sicut probat c. de occidendis. 23. q. 5. Sed intendere tantum in suam defensionem, etiam si ex eo præter intentionem alterius mors sequatur, vt videtur sentire. D. Tho. 2. 2. q. 64. ar. 7. Caie. ibi Abul. super c. 5. Matt. q. 46. ¶ Com. c. si quando. de Iud. Not. 2. num. 13.

Defendere, qui omittit si consentit, & delictatur, vt iniuria fiat, peccat ob consensum peccati. Rom. 1. & ca. 1. de offi. delega.

1. 2. q. 60. ar. 8. & 2. 2. q. 154. ar. 4. ¶ de defens. proxim. num. 9.

Defendere, qui omittit cum ad id tenentur. 2. 2. quæst. 62. ar. 7. & Caie. ibi. non autem tenentur quis cum suo damno. Felin. cap. 2. de hæret. Nisi ille constitutus sit in extrema necessitate, quia tunc, & cū damno rerum externarum tenemur. iux. Ambr. c. Non satis. 86. d. ¶ nu. 10.

Defendere, qui non tenentur gratis, sed simpliciter tantum accipere potest pro defensione mercedem. Et hoc modo debet intelligi. l. Metum. S. sed licet. ff. de eo quod metu caus. ¶ nu. 2.

Defendere tenentur quis alterū, uel primo ex charitate, secundo ex iustitia, & ex charitate quidem obligamur ad defensionem vitæ proximi cum quis ei illam iniuste admere vult, neque sit alius, qui possit, aut velit defendere, & cum amissione facultatum, & honoris citra tamen vitæ discrimen. ¶ num. 12.

Defensionem debitam, qui fugit, præsumitur consentire iniuriæ factæ, quando sine aliquo damno defendere potest. ¶ numer. 5.

Defensionem prætermittere cum consensu, vel sine consensu in iniuriam opus est odij inuidiæ, contentionsis, & discordiæ, & per consequens contra charitatem. Consentire verò, & auxilium præbere iniuriam inferenti contra iustitiam. ¶ numer. 16.

Defensio prætermissa cum delectatione offensæ, non inducit fauoris præsumptionem, neque pœnam in foro exteriori, neque censuram, neque irregularitatem incurrit. ¶ num. 17.

Inducit tamen præsumptionem si quatuor concurrant.

Primo, potestas ad impediendum. Secundo, obligatio ad defensionem. Tertio, ut sine suæ personæ, honoris, & bonorum damno facere possit. Quarto, ut delictum sit notorium, his. n. concurrentibus præsumitur, non solum consensus, sed etiam auxilium. ca. quantæ. de sentent. exc. Innoc. 3. ¶ nu. 18.

Defensio proximi, quandoque omittitur ob timorem mortis, aut alterius damni quan-

quandoque pudore, & ne gratia hominum amittatur, contra legem fortitudinis, quæ præcipit, ut nullo metu præmittatur, quod ratio præcipit. ¶ num. vigesimo primo.

Defensio proximi, quandoque lege commutariæ iustitiæ inducitur, ut patet in Prælati, Principibus, Iudicibus, &c. numer. 22.

Defendere nos ipsos, cum occisione proximi nos interficere volentis communiter non tenemur. capitul. non est nostrum. 23. quest. 5. Thom. lib. primo. de Regim. Princip. cap. 6. ¶ numer. 23. Interdum autem aliquis teneri potest. c. 24.

Defendi proximus debet, etiam citra extremam necessitatem, quoties est in periculo alicuius damni notabilis accipiendi etiam cum tanto damno, quantum suscipiendum bonus quispiam iudicauerit, seruato tamen iure sibi a defenso recuperandi, quod in eo ipso adhibitum fuerit. ¶ num. 25.

Defensio commissa non punitur in foro exteriori, nec iure ciuili, nec canonico, quia regulariter non est contra præcepta iustitiæ, sed charitatis. numer. 33. Ideo nullam censuram inducit.

Deferre.

Deferre Saracenis, quædam prohibet. capitul. ita quorundam, de Iudæis, non videntur autem deferre illi, qui uendunt tantum, quare non comprehenduntur in illo cap. ut singulariter approbat. capitul. ad deliberanda. e. tit. ¶ Com. illius. c. Notab. 8. nu. 1.

Sed solummodo includuntur illi, qui mortaliter peccant deferendo, quacunque mente id faciant. nu. 2.

Deferunt autem, qui in aliud delata tradunt 21. etiam donando 22. & permutando 23. cooperando 24.

Deferre Saracenis ferrum sponte cum circumstantiis loci, temporis, quantitatis, & finis, quibus vir prudens pro comperto habere deberet nullum unquam ex eis fructum bellicum habiturum eum cui

traditur, neque alium Saracenum non inducit censuras, quia lex fundata in præsumptione, sicut non ligat in foro exteriori, si non est præsumptio iuris, ita minus in foro conscientie, & coram Deo, ut dicitur Ver. Lex. ¶ Ibi. Not. 10. nu. 29.

Deferre alias merces, quam bellicas, nisi id fiat mala intentione, non facit incurere, etiam si fiat tempore belli, quia non includuntur in bulla prohibitionis. Ibidem. num. 38. Sed si illæ pertinerent ad bellum subministrandum, & malo animo id fieret induceret excom. nu. 39.

Deferre Saracenis, quacunque animo formali, vel virtuali iuuantibus illos contra Christianos in bello, inducit excom. bullæ Coenæ. Ibid. nu. 40.

Deferre arma ad alios, quam Saracenos, non includitur in bulla Coenæ, male tamen facit, qui defert, & puniri potest aliis poenis. l. secunda. C. quæ res export. nō deb. ¶ Ibi. Not. 2. nu. 1.

Deferre habitum Religionis desertum ab Apostasia, non exculat. ¶ Consi. 1. de Apost. num. 7.

Deformare.

Deformare significat occidere, vel aliquo membro principali aliquem mutilare, quare qui deformat, ita ut tollat formam rationalem, qua tollitur uita humana, uel accidentalem, qua inducitur dedecus humanæ uitæ per membri principalis defectum irregularitatem incurrit. ¶ Consi. vigesimo. de Homicid. num. secundo. Et in Manual. ca. 27. numer. 20.

Est autem deformatio triplex vna mere uoluntaria, quæ est intenta, seu uolita in se iuste, uel iniuste per se, uel per alium suo nomine, quocunque modo procurata.

Alia est mere casualis, quæ non est intenta, seu uolita in se, neque in sua causa ad eam sufficienter ordinata, ut mors, quam fulmen infert.

Tertia est mixta, quæ est intenta in sua causa ad eam sufficienter ordinata, ut testificatio

ficatio in causa sanguinis, nollens illam Tho. 2. 2. q. 64. ar. 8. ¶ Ibi.

Defunctus.

Defuncti tales in Paradiso ingredi debent, quales hinc discesserunt. c. quales. 25. d. Tho. 4. d. 35. q. 1. ar. 1. ¶ de orat. c. 20. nu. 43.

In Purgatorio multoties detinentur ob negligentiam hæredis, quia eius animæ secundum Ange. & c. in litteris. de raptor. à poenis non liberantur, nisi debita persoluantur. ¶ Consi. 26. de poenit. & remis. n. 4. Hinc sequitur, quod

Defuncto, & si aliquid non officiat hæredis negligentia, uel executio in diminutione merito gratiæ, uel poenæ meritæ iubendo aliqua opera pia: officere tamé potest diminuendo, uel tardando opem, quæ ei superuictura est illorum operum executione, quæ missantes, uel alias preces fundentes per eum ordinatas essent laturi. cōf. e. n. 6.

Defunctus aliquod detrimentum sentire potest ex retardatione elemosinarum à se iussarum, dum retardantur orationes, & sacrificia. Thom. quol. 6. art. 13. ¶ Ibidem num. 7.

Potest tamen quandoque non retineri in Purgatorio, donec eius debita persoluantur, ut quædo moritur martyr, uel post baptismum statim susceptum euolat. Aut post absolutionem uirtute alicuius Iubilei receptam. Potest tamen aliàs eius euolatio retardari ob dicta superior. ¶ Ibidem num. 10.

Defunctorum commemoratio, non uetatur fieri in Missa de aliquo festo priuata, immo expresse permittitur, & aliquando præcipitur, quia in qualibet debet fieri commemoratio. c. visum. de consec. d. 1. ¶ Consi. 6. de celebr. Missa. num. 6. Vide Verbo Mortuus.

Degradatio.

Degradatio est actus spiritualis, id est ablatio ordinis, uel usus eius. Et id eo

precio fieri iuste nequit, sicut neque pro motio ad illos. c. nouimus. de verb. signifi. eap. degradatio. de poen. & remis. libr. 6. ¶ Consi. 66. de simo. nu. 1.

Delectatio.

Delectatio mala, & bona datur, quæ virtutis sit absque uitij, ut ex subjectis patebit. Est autem delectatio quies appetitus in bono cognito, ut colligitur ex innumeris locis S. Tho. & quandoque large sumitur pro omni consensu voluntatis. Sit uel. verb. delectatio.

Delectatio de bono obuenire ob mortem alterius licet, non autem de illius morte. ¶ Manual. cap. 15. num. 10. & Com. cap. inter uerba. concl. 5.

Delectatio de malo alterius ad hoc, ut ille conuertatur ad dominum, uel ne tot, tantaque, ille facinora committat, uel in alium nem honestum, & sanctum licita est. Tho. 2. 2. q. 36. ar. 2. & Sot. lib. 3. de iust. & iur. q. 12. ar. 2. ¶ Ibid.

Delectatio deliberata de cogitatione peruersi homicidij, quia uidet sibi aliquod bonum peruenire posse peccatum est. Bonauent. 2. d. 24. in ex. littere. q. 4. Ale. de Ales. 2. par. tract. de pecc. veniali. Caie. Ver. delectatio morosa. ¶ Ibi.

Delectatio præsens de copula carnali præterita, uel uentura admissa, cum gaudio sensibili, cum periculo pollutionis incurrendæ, uel consentiendi in eam, & non expulsa peccatum inducit. Gaudere tamen se habuisse talem delectationem, & uelle illam habere si fieri posset licitum est. Caietan. tom. 1. opus. 14. quest. 1. ¶ Manual. capit. 16. num. 10. Com. cap. si cui. de poen. distinct. prima. numer. 1. Vide verbo Vidua.

Delectationi malæ resistere uirtus est, consentire autem uitium. ¶ Manu. cap. 2. num. 14.

Delectatio ois uenerea inordinata, & consensus in ipsâ prohibetur per 6. præceptum decalog. 9. Th. 2. 2. q. 154. ar. 1. Et similiter ois delectatio non ordinata in generatione prolis est inordinata. Cō. c. si cui. de pe. n. 4.

Delectatio morosa à mora dicitur, non ratione temporariæ delectationis, sed propter moram, quam facit ipsa ratio in ea non expellenda, vel quia non acceptat, & est peccatum mortal. licet opus exterius non procedat, neque adsit propositum faciendi. Et id verum est in omnibus peccatis. Bonavent. 2. dist. 24. in exp. lit. ¶ Manual. ca. 2. num. 13.

Delectatio morosa, ut sit peccati mort. quatuor debent concurrere primum, ut id de quo sumitur tale sit. 2. 2. q. 74. ar. 8. Secundum, ut ille advertat se delectari. secundum Greg. c. 2. Interrogat. Aug. relatu c. sed pen. sandum. dist. 6.

Tertium, ut nō obsit illi eam à se expellere contendens. Quartum, ut absque rationabili causa omitteret à se illam reiicere. ¶ Man. c. 2. nu. 12. & Com. c. cogitationis. de pœ. d. 1. nu. 12.

Delegatus.

Delegatus Papæ, qui potest excommunicare intra vnum annū post sententiam definitivam, eo transacto non potest absolueri. c. Quærenti. de of. deleg. ¶ Manu. c. 27. nu. 40.

Delegatus ab inferiori Principe subdelegare nequit. l. à Iudice. C. de iud. à ca. fi. de off. deleg. ea tamen, quæ suo iuri competunt delegare potest, etiam si illi privilegio, vel consuetudine competunt. cap. vltimo. & glo. solemn. approbata. ibi per Panorm. & Fel. de off. ord. ¶ Consi. 2. de foro compet. num. 3.

Subdelegare etiam potest, quando illi subdelegandi est concessa facultas. glo. 5. putata sing. cap. is cui. de offic. delegat. not. solum si illa sit expressa, sed etiam si sit tacita, quod colligitur ex vsu, vel coniecturis sufficientibus. ¶ Com. ca. placuit. de pœ. nit. d. 5. nume. 71.

Delegatus procedens in exēptos, nō videtur contrauenire exemptioni, cū non procedat ut ordinarius, à cuius iurisdictione ille est exemptus. gloss. commendata in hoc à Panorm. cap. graue. de offic. ord. ¶ Consi. fi. 21. de Regul. num. 4.

Delegatus cū clausula (appellatione remota) non potest subdelegare cum illa. cap. super quæstionum. S. nos autem. de offic. delegat. & §. si vero. ex quo. Panorm. receptus ab omnibus in secundo notab. id adnotauit. ¶ Com. ca. cum contingat. sexta caus. nullit. nu. 3. tom. 3.

Delegatus etiam post inceptam causam reuocare potest secundum Barthol. l. ubi ceptum. ff. de iudic. ¶ Consi. nono. de electio. num. 6.

Delegare potest potestatem absoluendi qui habet illam ex officio. c. fi. de of. or. & c. verb. Absolutio. nu. 22.

Delictum.

Delictum in dubio nō præsumitur. cap. 1. de reg. iu. & l. merito. ff. pro socio. ¶ Consi. 14. de censib. num. 3. consi. 6. de testam.

Delictum committens debita poena puniri debet, non tamē tali ut citius quis moriatur. Panorm. recep. in c. cum non ab homine. de iud. nu. 31. ¶ Consi. 2. de pœnis. nu. 2. Neque quis excusatur ex eo, quod alius id fecisset. ¶ Manu. c. 17. nu. 20.

Delictum committentem, qui inuit cooperando, aliquando tenetur ad restitutionem totius damni per facientem delictum illati, ut cum fuit in causa, sine qua non. Ad partem vero si fuit in causa quoad partem. Ad id quod sibi prouenit, si non fuit causa, sine qua non. Ad nihil autem quando sine ipso fuisset damnum per petratum. ¶ Ibid.

Delictum committendi nemini causa danda est. l. conueniri. ff. de pac. dot. c. ex parte. de consue. ¶ Consi. 15. de vsu. nu. 3.

Delictum ex ludo secutum, in eo foro punitur, in quo est illicitus. Quare occidens in hastiludio non est irregularis, in torneamentis sic. ¶ Consi. 7. de hæ. nu. 3.

Dæmon.

Dæmon diuini honoris auidissimus est, id omnia facit, quo pro Deo habeat. c. secundum.

secundum 28. q. 2. diuinum autem illi honorem tribuimus, quoties ab illo discere futura quærimus. Relec. c. nouit. de iudi. nu. 30. not. 2.

Dæmon multa futura prænuñciauit, atque prænuñciat. c. sciendum. 26. q. 3. Quare. 1. Reg. 8. quidam dicuntur Prophetæ Dæmonum, seu Baal. Sic. n. de Christo Sybillæ multa prænuñciando, ut aiunt Aug. atque Lactan. Quod quidem facere potest Dæmon per intellectus sui præstantiam ex longa. n. experientia, quæ hæt scire multa potest, ut late docuit Aug. li. de nat. dæmon. ideo & hominib. potest illa manifestare, non quidem illuminando intellectum, sed per aliquam imaginationem, & et per sensibilem locutionem. ut ait D. Thom. 2. 2. q. 172. ar. 5. potest etiam multa futura contingentia scire diuina permissione. Et etiã cogitationes hominum sine ullo signo exteriore. Ibid. nu. 25.

Dæmon non hæt fidē infusam in formē. 2. 2. q. 5. ar. 7. Sed tantū quandam coactā ex experientia, & perspicacia intellectus, atque miraculorum, quæ illi persuadent ita esse. ¶ Com. capitul. si enim. de poeniten. distin. prima. nume. 3.

Dæmonis in hac uita familiaritas initium est quoddam eternæ damnationis, & quæ perpetua est inferorum cohabitationis. ¶ Com. cap. nunquid Cain. de poen. dist. 1. num. 5.

Dæmon dupliciter inuocatur primo ex pressē cum aperte inuocat, vel aliquid fit, quod creditur opera ipsius dæmonis esse perficiendum. 2. 2. q. 95. ar. 3. Secundò, tacitè quando quis enititur aliquid facere pro causas, quæ nec virtute sua naturali, neque ex diuina, aut ecclesiastica dispositione possunt illud efficere, vel quando huiusmodi causæ tanquam necessariæ adiungunt aliis quæ possunt talem effectum producere. 2. 2. q. 6. ar. 1. Manu. c. 2. nu. 25.

Dæmonem habere familiarem, & illius opera uti peccatum est maximum. Ibi. nu. 26. & Relectione. c. nouit. de iudic. nota. 2. num. 29.

Dæmon mille habet vias, & artes nocendi. c. uisus. 16. q. 2. & si quid dicit, aut facit, quo suis cultorib. vel parum commodet,

non tamen id facit, ut profit, sed ut grauissime aliquo modo postea obsit, in x. Athanas. apud S. Tho. 2. 2. q. 75. ar. 41. Vbi supra. nume. 31.

Dæmoni dexteram porrigit, quisquis ille est, qui ab illo discere quicquam querit. ¶ Ibid. num. 6.

Dæmon indirecta causa est omnis malè inquantū induxit primū hominem ad peccandum ex cuius peccato labilis facta est humana natura, & facile cadit. 1. 2. q. 80. ar. 4. non autem est causa directa, & particularis, ut ait Orig. li. 3. Periar. c. 2. quia et si ille non esset homines appeterēt aliqua, quæ nisi essent per rationem ordinata peccata forent. Est igitur causa non sufficiens sed insufficientis per suggestioem mouendo phantasiam non uoluntatem. Com. ca. si enim. de pœ. d. 2. nu. 1.

Dæmon per patientiam frequenter illudatur, quia hæc ad uirtutes multum conducit, sicut multi ex desperatione pereunt. ¶ Com. ca. potest fieri. de poen. dist. 1. nume. 6.

Denunciatio.

Denunciatio multiplex. Quædam Evangelica, per quam non intenditur peccati poenitentia, sed emendatio. Quædam uero est iudicialis priuata, per quam non damnatur denunciatus poena criminis, sed tantum interesse denunciati restituitur.

Tertia est Canonica, per quam intenditur cessatio à Crimine, non autem poenitentia.

Quarta est iudicialis publica, quam aliqui denunciam uocant, quæ nō admittitur nisi super notorijs, vel famosis. l. ea quidē. C. de accusat. quia eam debet præcedere infamia, vel notorietas, quæ habet locum accusationis. Sed non debet credere iudex denunciati, etiam si ille esset officialis publicus, nisi aliter ei crimen probauerit Sotus libr. de ratio. tēgend. secret. men. 2. quæst. 2. ¶ Com. in Rubric. de iudic. nume. 95.

Denunciatio euāgelica, est noui Christi
k 3 inuena

inuentum, & indelebile, & non minuit laicam potestatem, quia cognoscere de peccato, ut impeditium celestis gratiæ, & ad illius poenitentiam agere non pertinet ad laicam potestatem. ¶ *Ib. nu. 69.*

Per quamcunque denunciationem cum manifestum est crimen iudici, potest ille per uiam inquisitionis procedere ad puniendum incepta noua tela iudicij. ¶ *Ibi. num. 95.*

Denunciationem facere non debet quis, nisi quod denuntiat possit probare, etiam si iurauerit se dicturum, quod sit, quia occulte sibi detestata, vel à se uisa in occulto fieri nescit, ut reuelat. Henr. Gandau. quol. 9. in prin. Adrian. 4. de correct. frater. §. esten sis. nisi sint præparaciones ad alijs nocendum. ¶ *Com. cap. Inter uerba. concl. sexta. num. 25. & num. 578.* Et qui habet unum testem licitur posse probare, ita ut debeat denunciare. ¶ *779. Et in Manual. ca. 25. nu. 33. Consi. quarto. de hæret. num. 3. & consi. nono. num. 2.*

Quod sequitur etiam si Episcopus sub pœna excommunicationis præciperet. ¶ *Manu. cap. 17. num. 137.*

Quæ autem uergunt in damnum publicum, aut particulare, corporale, aut spirituale, ut proditioni: Hæresis, &c. Sunt denuncianda, & si adesset iuramentum de non denunciando. Innocen. in cap. qualiter, & quando. el. primo. de accusatio. Et Panorm. in cap. dilectus. de excess. prælat. Manu. ubi sup.

Denunciatio, quam nullus sequitur effectus non est expectanda. ¶ *Consi. 8. de hæret. num. 5.*

Denunciare hæreticum alibi, quam in Hispania, aut Italia, nemo tenetur. ¶ *Consi. nono. eod. tit. Seipsum autem hæreticum prodere, nemo tenetur, quia nullus generaliter tenetur id facere de quocunque delicto. capit. quis aliquando. de poenitent. distinct. 1.*

Qui autem potest sine manifestatione sui debet omnes manifestare quicumque illi sint. ¶ *Consi. 8. nu. 3.*

Denunciare delicta non tenetur, nisi qui sciunt per uisum, vel alium sensum corporalem, vel per confessionem illius qui fecit,

uel quod habetur pro indubitato, secundum Inn. cum causa. de iuram. vel saltem audiuit ab aliquo fide digno, qui sciebat illud. gl. sing. l. Titio fundum. ff. de cred. & demon. ¶ *Consi. 9. de hæ. nu. 1.*

Denunciatus de aliquo crimine pendente causa denunciationis, non est promouendus ad aliquam dignitatem. capit. omnipotens. dist. 81. ¶ *Consi. 3. de accusat. num. 3.*

Denunciandus non est correctus ad futurum lapsum cauendum, nisi expresse caueatur. ¶ *Consi. 75. de reg. nu. 29.*

Denunciaciones matrimoniorum omnis ordinarius dimittere potest. Conc. Trident. sess. 24. c. 1. de reform. matrim. ¶ *Consi. 5. de spons. nu. 1.*

Denunciationem Euangelicam, fraterna correctio præcedere debet. c. super his. de accus. ¶ *Consi. 3. eo. tit. nu. 4.*

Denuncianda sunt delicta cum in minori damno possibili famæ delinquentium; Ideo non debet denunciari delictum preparatum etiam futurum, cum pro certo habetur emendatio. Quod tamen raro contingit in proditione, & prædicatione hæresum. ¶ *Cap. inter uerba. concl. 6. n. 622.*

Denunciatus non est puniendus ante delictum probatum, nec postea si promittit emendationem, licet illi possit iniungi aliqua poenitentia ad cauenda futura. Si speratur emendatio, nec ipse uult obedire præcepto Ecclesiæ potest puniri ob contumaciam. Caietan. 2. 2. q. 33. ar. 8. Sot. de rat. teg. in 2. q. 6. ¶ *nu. 628.*

Denunciatus mala intentione, peccat. Tho. quol. 15. ar. 13. ¶ *633.*

Denunciandus non est peccator secretè cotreptus, & emendatus. Sot. ubi supr. Adrian. 4. de corr. & frat. Ricar. 4. dist. 19. art. 3. ¶ *Ibid.*

Denunciare debemus cum nobis præcipitur ante, & res, quas non teneremur, nisi nobis esset præceptum, ut delicta iam emendata, de quibus sumus iussi, ut testes non autem, ut denunciatores. Abb. c. dilectus. de excess. præl. Fel. c. intimaui. de testi. ¶ *num. 720.*

Denunciari cum mandantur delicta magna discretio, necessario est adhibenda.

num.

num. 775. Et ratio est, quia aliquando nobis iubetur id, quod sciuit de fama, vel notoritate, aliquando de eo, quod audiuimus dici, vel loqui de delicto, vel fama eius: aliquando omnia supradicta. Et ideo aliqui obligantur ad magis, aliqui ad minus. ¶ *num. 776.*
Vide uerbo Reuelatio.

Depositum.

Depositi contractus est per quem sola rei custodia alteri committitur. l. 1. & l. licet. ff. de pos. Et regulariter fit in fauorem eius, qui deponit, & committit, & si consistit in rebus numero, pondere, & mensura, consistentibus facta facultate depositario, ut eis utatur incipit esse mutuum simul, ac depositarius incipit eis uti. l. Quintus, ff. de pos. & l. certi conditio. §. fin. cum l. sequenti. ff. de reb. cred. ¶ *Manual. c. p. 17. num. 180. Consi. 1. de de pos. nu. 10. consi. 12. nu. 1.*

Depositi contractus uere est gratuitus. l. 1. §. si uelimenta. & sequent. ff. de pos. Ideo non licet deponere, neque apud Montem pietatis cum spe lucri, ideo sola ratione eius non possunt tales quicquam a Monte accipere, quia est usura, neque possunt excusari ratione utilitatis ipsius Montis. ¶ *Consi. 17. de usur. num. 102. consi. 1. de de pos. nu. 7. consi. 5. nu. 1.*

Depositum rei consistentis in numero, pondere, & mensura, non potest iuste fieri, nisi gratis, ita ne depositarius possit ea uti, quia simul ac uti ceperit transit in mutuum. ¶ *Com. de spo. cle. §. 16. nu. 3.*

Depositum apud Montem Pietatis fieri potest cum lucro, quatuor per centum, quatuor concurrentibus. Primò, intentio iuuandi montem, & pauperes ab eo mutuo accipientes, non autem foenerandi: & tandem, quod accipiunt quatuor pro centum, ratione lucri cessantis, cum erant uerissimi, licet tantundem ex mercibus, ex pecunia emptis, lucraturi. Sic enim determinauit Iulius 3. In fauorem Montis Vicentini. ¶ *Consi. 17. de usur. nu. 3.*

Depositum, qui deponenti reddere non

vult cum illud petat, peccat. c. bonæ fidei. de de pos. nisi in sui damnum, aut alienum petat, sicut furiosus. c. ne quis. 22. q. 2. Et nisi talia bona essent fisco dicata, qui illi reddenda essent. d. c. bona fides. ¶ *Consi. 6. de iniur. num. 2.*

Depositum commissum dolo, vel lata culpa, qui non uult reddere, peccat. l. 1. §. uult. ff. de pos. si culpa leui non tenetur, secus si ob custodiam mercedem accipiat, non autem si leuissima fuisset culpa, aut casu fortuito, nisi præcesserit mora in restituendo. ¶ *Ibid.*

Depositum potest fieri cum pacto, quod pro custodia deitur aliquid. ¶ *Consi. 5. de de pos. nu. 4. & consi. 4. nu. 1.*

Deponens pecunias cum pacto, aut intentione lucrandi, ut sit uere mutuum peccat, quia est illicitum lucrum. ¶ *Manual. ca. 17. num. 181.*

Deponens scuta aurea, & postea illa mutuum repetens triplici ratione aliquid plus recipere potest. Primo, tanquam sponte donatam.

Secundò, tanquam debitum ratione cambij per minutum f. sti.

Tertio, ratione maioris valoris, quia quando dantur minuta habet scutum aureum. ¶ *Consi. 12. de usur.*

Deponens pecunias cum pacto nihil soluendi depositario iniuste facit, & usuram committit, quia uult accipere ultra sortem id quod iuste illi deberet pro custodia. ¶ *Consi. 3. de testam.*

Deponens nihil à depositario exigere potest licet possit accipere sponte oblata. ¶ *Consi. 4. de de pos. nu. 3. accipiendum autem iniuste facit, & usuram committit. ¶ Consi. 2. de procur. nu. 3.*

Depositarius tenetur de leui si depositum factum est in fauorem eius, & quando ipse se obtulit custodem præcipue ob suam utilitatem. ¶ *Consi. 3. de iniur. contra tamen uoluntate deponentis uti non potest re deposita sine peccato. ¶ Consi. 5. de de pos. num. 4.*

Contra naturam contractus ad aliquid soluendum oneratur. ¶ *Consi. quarto. de de pos. numer. octauo. & consil. tertio. num. primo.*

Depositarius rei furtiuae, si fur non est suspectus de fuga, vel de verisimili voluntate non restituendi tenetur reddere depositum furi. ¶ Consi. octauo. de furtis. num. quarto.

Depositaria non est res sacra, & tamen non est vendibilis. Conf. 1. eo. tit. nu. 3. & 16. Neque est æstimabilis eo, quod ob eam depositarius honoratur. Ibi. nu. 12.

Detraçtio.

Detraçtio, murmuratio, & infamatio, pro eodem frequenter accipiuntur; & est significatio alicuius mali cuiuspiam hominis nõ canonizati inordinata expressa, vel tacita, qua læditur, vel periclitatur eius fama, vel gloria. ¶ Man. c. 18. n. 17. & Com. c. inter verba. concl. 6. nu. 3.

Diuiditur in septem species, secundum Alex. Ales. 2. p. q. 1. & 6. Tho. 2. 2. q. 73. artic. 3. ad 3. Sed secundum Scotum 4. d. 15. q. 4. in tres tantum, quæ reducuntur ad duas, quæ sunt significatio mali falsi, & mali veri. Secundo, diuiditur in formale tantum & materialem tantum. & formale, ac materialem simul. Prima, qua significatur bonum putatum malum: altera, qua significatur malum putatum bonum. Tertia malum putatum malum. ¶ Vbi sup. nu. 6. & 11.

Detraçtio, quolibet est peccatum mortale suo genere, quia fama malus boni est, quæ pecunia. Prou. 22. ¶ Man. nu. 2. dicit. Com. nu. 6. Aut est mortale quoties fit animo famam proximi notabiliter lædendi, aut talis læsio ex illa sequitur, etiamsi non erat animus: aut cum dat causam talis læsionis aduertens, aut aduertere debens ad illam. num. 23.

Detraçtor est, qui non solum alienum, sed seipsum etiam infamat. Anton. 3. p. tit. 8. cap. 4. §. 1. & sentit Caiet. 2. 2. q. 73. artic. 2. Et est talis, qui peccatum mortale sibi, vel alteri falso imponit, nisi per aliquam circumstantiam damnatum, famæ notabile, & periculum eius probabiliter excutetur. n. 24. vel suum crimen detegit. Ver. Infamia.

Detraçtor est inuentor libelli famosi, quia illum diuulgat. l. eg. prima. C. de libel.

famol. ¶ Manual. capit. decimo septimo. numer. 35.

Qui audiens refert mala. Et qui bona tacet, animo notabiliter lædendi. nu. 36.

Qui audiens detrahentem moraliter, & consentit, vel non resistit, dum id facere tenetur, & potest, & qui incitat illum, ut detrahat Adria. quol. 2. q. 2. ¶ Ibi. nu. 37.

Iudex inquirens, interrogans, vel iubens denunciari, dum visitat, aut procurat occulta, sine vlla præcedenti infamia. c. super his & c. qualiter, & primo. de accusat. Ibidem nu. 39. 40. & 41.

Detraçtor non est accusator, aut iuste cum debet crimen detegens. Anton. 3. p. tit. 8. cap. quarto. ¶ Manual. capit. 17. numer. 30. & 31.

Detraçtor famam proximi notabiliter lædens, non solum peccat, sed etiam ad restitutionem tenetur Adria. d. quoli. 2. Tho. 2. 2. q. 73. ar. 1. Palud. 4. dist. 19. aliud sentit. Verb. Fama.

Qui detrahit, sine animo detrahendi si videt, aut videre debet, & notabiliter lædit & à detrahendo nõ cessat peccat, & ad restitutionem tenetur. Caiet. verb. Detraçtio. Th. vbi sup. & probatur per princip. d. 43. ¶ Com. c. ita quorundam. de Iud. not. 10. n. 8. Verb. Murmuratio.

Deus.

Deus est natura naturans. I. respiciendum. ff. si cer. pe. Com. c. nouit. de Iud. n. 1. Ille est quicquid in eo est quia seipso solo simplicissime cognoscit, & amat se, & omnia alia. 1. p. q. 3. per tot. ¶ Man. c. 4. nu. 7.

Est omnino simplex nullatenus compositus, neque pars compositi, neque mens mundi. c. firmiter. de summ. trinit. 1. p. q. 3. Dion. c. 2. de diu. nom. ¶ Com. ca. libenter. de poen. d. 1. nu. 10.

Deus est totus in toto orbe, & totus in qualibet eius parte. Magist. sen. d. 37. Tho. 1. p. q. 8. ar. 2. 3. com. Gen. cap. 68. ¶ Manual. prelud. 1. num. 2. quare illius conspectum, nullus potest fugere, neque latet eum etiam cogitationes. ¶ Com. c. nouit. de iud. nu. 1.

Est omnia in omnibus non realiter, sed eminenter, & causaliter causando omnia, quæ homo naturaliter desiderat. Tho. 3. con. Gent. c. 63. ¶ Com. c. non reuertebatur. de poen. d. 1. nu. 3.

Deus esse demonstrat quadruplici iure. I. Pontificio. Inno. in c. nobis. el. secodo. de sen. excommu. cap. erubescunt. 32. dist. iure Casareo. l. sed & si. §. fina. ff. de iudic. l. 1. in princ. C. veter. iur. Iure diuino. 1. Regum 2. Hebr. 4. Et iure naturali, ut patet per omnes philosophos. ¶ Com. ca. nouit. de iud. not. 1. nu. 1.

Deus omnia nouit facta ne dum per seipsum. ¶ Co. c. nunquid Cain. de poen. dist. 1. num. 2. Quædam tamen scit in suis causis secundum præsentem iustitiam, & ex meritis humanis, alia autem secundum æternam præscientiam. 2. 2. q. 17. art. 6. Com. c. nouit. de iud. not. 1. num. 20.

Quare non interrogat, quandoque ut discat, sed vt doceat aliquid interrogatus. Abulen. in Matt. c. 16. q. 19. ¶ Ibi. num. 18. Cognoscimus autem nos illum incipiendo à creaturis, quarum ille est causa, uel per viam negationis. Thom. 3. d. 37. q. 4. Com. cap. charitas est, de poen. dist. 1. numer. 4. ¶ Cognoscere illum per viam eminentiæ est illi attribuere omnes perfectiones, quæ in creaturis reperiuntur, quæ in illo eminenter continentur. Cognoscere autem per viam negationis est ab illo remouere omnes imperfectiones, quæ rebus creatis existunt. Eius autem scientia nullam imponit necessitatem rebus futuris. Mag. 1. d. 38. Thom. 1. p. quæst. 14. ar. 13. ¶ Com. cap. nouit. Not. 1. num. 1.

Non cognoscitur, vt finis supernaturalis, sine dono fidei, sed bene, vt finis naturalis. ¶ Com. cap. charitas. de poen. distinc. 2. num. 8.

Deus magnus est, cuius magnitudo semper est suspicienda. de oratione, c. 18. num. 19. Nunquam tamen auget. Magi. d. 39. Neque diminuitur, sed stabilis est, atque inuariabilis. Com. d. c. nu. 13. Nullius figuræ est quatenus Deus: quatenus autem homo gratiosissimæ, atque benignissimæ. ¶ Manu. c. 27. nu. 291.

Et licet sit, immutabilis potest precipit.

flecti secundum Hier. ad Damas. non quæ sententiã mutet, sed quia, quæ fieri debent secundum præsentem iustitiam mutatur. ¶ de orat. c. 19. nu. 51. Immutabilis est secundum iustitiã, quam meremur, iuxta præscientiã æternam: mutabilis autem secundum iustitiam, quam meremur, iuxta præsentem statum. Thom. 4. dist. 46. q. 1. ar. 2. ¶ Com. c. importuna. de poen. d. 1. nu. 2.

Dei attributa, quæ sunt potentia, sapientia, iustitia, bonitas, & alia in seipsa quidæ sunt omnino idem, & cum essentia, licet sint ratione diuersa, vt patet per omnes Theol. in 1. sent. ¶ Com. c. libenter. de poen. d. 1. nu. 13. Cui sit natura bonus bonus vltra condignis remunerat, licet sit iustus malos, tamẽ citra condignis punit. Tho. 4. d. 46. q. 2. ar. 3. ¶ Com. c. 1. de poen. d. 7. n. 2.

Quia bonus prior est ad ueniã, quã ad uindictam. ¶ Com. cap. quia diuinitatis de poen. d. 1. Misericordia. n. illi prius ratione conuenit, quã iustitia punitiua, & quæ pietas attribuitur bonitati, qui præcedit iustitiam. ¶ Ibid. num. 9.

Ex quolibet attributorum Dei effectus procedit, sed tamen vnusquisque ad illud reducitur, cum quo habet maiorem conuenientiam secundum propriam rationem. Sicut ordinatio rerum ad sapientiam. Iustificatio ad misericordiam. oratio ad potentiam, & c. ¶ Com. ca. libenter ead. d. nu. 16.

Dei potentia est summa, & apparet in creatione omnium. Non creauit autem prius spiritalia, quã corporalia, ca. firmiter. de summ. trin. Sed simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturã, quã sententiam sequitur Thom. opusc. 25. licet non damnet contrariam. 1. p. q. 61. ar. 3. Ob auctoritatem Grego. Nazianz. & aliorum Patrum, quas ibi citat Auctor. ¶ In dicto cap. libenter. num. 15. Et licet de illo dicatur, quod ille non possit effecta iam infecta reddere: Attamen dicendum est, quod etiam id facere potest in sensu diuiso, quia possibile est ex eo, quod hoc tantum consideratum, ut possibile contingens sine qualitate factiois præteritæ, non sit factum: hic sensus. habetur à D. Thomæ opuscul. 40. & in 3. distinc. secunda. quæst. 1. ar. 1. & 1. par. quæst. 15. art. 4. glo. subtilis

in capitul. Nabucodonosor. §. vasis ira. quæ alias est in cap. in verbo quamuis. 23. q. 4. ¶ Com. c. quis iratus. ead. di.

Deum nunquam licet, neque ore negare metu, aut alterius passionis causa, sicut fecit Petrus. c. fidelior. 50. dist. Er mare illius Pontica. nunc autem. 21. dist. Tho. 2. 2. q. 3. ar. 2. ¶ Com. cap. Potest fieri eadem dist. in c. num. 1.

Deum diligere debemus, at sine dilectione super naturali diligi a nobis nõ potest, ut conuenit nostræ salutis propter defectum virtutis nostræ. ¶ Cap. charitas. de pœn. d. 2. nu. 8. Illum autem diligere est illi copulari animo, concipere fruendi eius visione affectum, peccati odium, Mundi fastidium. ¶ Ibi. nu. 7.

Hæc charitate ab homine existenti in peccato mortali, potest quidem diligi super omnia, ut ait Caiet. tom. 2. tract. 4. & r. 2. quæst. 112. ar. 1. quia sicut intellectus ui sua naturali potest illum cognoscere, ut est super omnia, ita & uoluntas ui sua naturali potest illum diligi super omnia. Non autem ut est finis supernaturalis, & nostram salutem causans, quia tunc est necessaria dilectio supernaturalis, sed tantum, ut finis naturalis. ¶ Ibi. nu. 9. & 10.

Deus solus Dominus est uitæ. Deuter. 32. Ego occidam, & ego uiuere faciam. ¶ Com. cap. inter uerba. 2. q. 3. conclus. 4. num. 20.

Deus maior, & melior finis est, quam uirtus cum sit finis ultimus, & propter se tantum amabilis, non autem uirtus, nisi propter se, & aliud. Ochan. 1. sentent. dist. 1. quæst. 1. Gabriel. 1. dist. 38. quæst. 1. ¶ Ibi. concl. 5. nn. 25.

Deo mentem nostram offerre debemus. Non enim munera, sed corda nostra requirit. ¶ Consi. 40. de præbend. num. 1.

Est autem id cognoscere eum nostræ creationis principium, & beatitudinis finem, atque ideo illi nostram uoluntatem omnino subiicere. 2. 2. quæst. 83. art. secundum. ¶ Com. cap. primo. de pœnit. dist. 5. §. ponat. num. 1.

Deo quis offensus esse dicitur, primo ob peccatum originale, ob quod priuatur solum beatifica uisione.

Secundò, ob mortale, actuale, ob quod meretur etiam pœnam sensus. ¶ Com. cap. quomodo. de pœn. d. 2. nu. 2.

Deuotio.

Deuotio uoluntas est Deo prompte famulandi. 2. 2. quæst. 82. ar. 1. Et oritur ex triplici fonte, uidelicet ex Deo ita quam ex causa extrinseca, iuxta illud Ambrosii super Lucam cap. 9. Deus facit Religiosum, quem uult. Secundò, ex meditatione diuinitatis eius bonitatis, quæ est prima causa intrinseca, quæ gignit amorem. Psalm. 34. In meditatione mea exardescet ignis.

Tertiò, ex consideratione defectuum Naturæ, & culpæ. Et ex hac multieres sunt deuotiores: similiter afflicti, atque infirmi, necessitatibus pressi, & simplices. ¶ De oratione. cap. 20. num. 58.

Ad hanc acquirendam tria requiruntur. Primo oratio, quæ illam à Deo impetret. Secundò, consideratio suæ bonitatis, amoris, omniumque beneficiorum tam generalium, quam specialium. Tertiò, reputare nostros omnes naturæ, & culpæ defectus. ¶ Ibi. num. 63.

Deuotio à uerbo deuouere emanat, & significat quandam magnam rei deditio-nem, & potest reperiri sine spiritali dulcedine animam reficiente, quam Sotus li. 10. de iust. & iur. q. 5. art. 5. Deuotionem improprie appellat. ¶ De oratione. capit. 21. num. 33.

Deuotio, quam quis se deuouet sperans opem ab alio, continet quandam petitionem tacitam illius, quam sperat operis & adiutorij. De ora. c. 1. nu. 16.

Diaconus.

Diaconus præsentem Parocho, si ad pacem inter parentes firmandam baptizauit irregul. non est faciès id non, ut presbyter, sed tanquam Diaconus putans sibi ex officio licere Abba. in cap. de cler. non ord. & Hostien. ibi, quod deducunt ex Panorm. ibid. Et non sufficit, quod

Dies.

quod usus fuerit iisdem ceremonijs, ut colligitur ex Lappo alleg. 28. Et id totum intelligitur, quo ad forum Dei. In foro autem Ecclesiastico exteriori presumitur baptizasse tanquam presbyter, nisi uere probauerit id non fecisse dolose, sed bona fide. ¶ Consi. 70. de sen. excõ.

Religionem S. Ioannis proficendo non descendit, sed ascendit propter tria uota substantialia. cap. gesta. uicta. gl. recepta. d. 72. ¶ Consi. de his quæ ui. nu. 6.

Dicere.

Dicere de uno, de altero negare uideatur. cap. Nonne. de præsumptio. l. cum prætor. ff. de iud. ¶ Consi. 5. de emp. & uend. nu. 8.

Dicitio (Nisi) post negatiuam orationem, nisi accedat affirmatio, nihil ponit, neque in odiosis, & pœnalibus. Couaruu. in epi. 2. par. cap. 4. num. 6. sequutus Adrian. Deq. l. act. onem. C. de transact. ¶ Consi. 23. de simonia. num. 4.

Dicta testium de rumore, uel fama deponentium reo parum nocent, si fama à maleuolis orta sit. cap. Qualiter el. 2. de accus. ¶ Consi. 66. de sim. nu. 4.

Dicti pars una per aliam declaratur. l. 1. ff. de rebus. ¶ Consi. 27. de tempor. ordin. num. 2.

Dicto illius standum est cui uoluerit is, cuius solius dicto standum esset. l. Theopompus. ff. de dot. prælat. ¶ Consi. 2. de testam. num. 2.

Dictum in iudicio, & cum iuramento, attenditur, non autem extra illud, & sine iuramento. cap. cum causa. de testib. ¶ Consi. 66. de simonia. nu. 4.

Et si nitatur falsa narratione, aut falsum significet, infirmum est. ¶ Consi. 5. de emptio. num. 8.

Dictum satis directum in alicuius mortem ea secuta, facit irregul. ¶ Consi. 10. de homic. num. 4.

Quod probatur alicuius dicto, tribui potest ei licere non concipiatur ab eo eisdem uerbis. ¶ de redimen. ecclie. quæst. 1. Mon. 2. num. 2.

Dies multipliciter accipitur, siue multipliciter dicitur. Primo, est Dies Naturalis constans ex horis. 24. & secundum Roma. Hisp. & Gallos incipit à media nocte. l. More Romano. ff. de feriis. Atheniens. ab occasu, sicut & nos Veneti, Babilonij, & Bohemi ab ortu. Arabes, & Astrologi à meridie. glo. c. Heruesij. dict. l. more Romano.

Secundo, dies artificialis, & est tempus quo Sol manet super nostrum Emisphærius, id est ab ortu, usque ad occasum, quem Astrologi diuidit in duodecim horas æquales. Attamen dies ipsi in se maiores, uel minores existunt. argum. cap. cum M. in prin. de const. ¶ De orat. c. 3. nu. 34.

Iste dies artificialis, & si regulariter finiatur occidente Sole: attamen uerius uideatur durare usque ad tenebras secundum Card. c. si perdidissent. quæst. 2. de homici. Quia etiam ante ortum Solis dicitur dies quando iam albescit, hunc sequitur Felin. in cap. consuluit. de offi. delega. num. 18. ¶ Consi. 2. de elec. nu. 3.

Dies quo ad horam recitationis officij, secundum S. Thom. quol. 5. art. 18. incipit à sua uespera pro quo est capit. 1. de ser. & glo. quam commendat Felin. in dicto cap. consuluit. & durat usque ad mediam noctem diei sequentis secundum Caietan. in summ. ver. Hora, quo ad 4. ¶ De oratione. cap. 3. num. 60.

Dies captus habetur pro completo regulariter. l. qua ætate. ff. de testam. Non autem annus. clem. generalem. de ætat. & qual. Consi. 6. de ætat. & qual. nu. 1.

Dies termini non computatur in termino, quando illi additur præposito à, uel ab. glo. memora. b. adiuncto tex. clem. sicut. de appellat. Consi. 18. de præb. num. 3.

In referuatione autem alternatiue ex mente Papæ, & consuetudine computat. Ibi. dem. num. quarto. Et etiam tunc, quando illæ præpositiones certo tempori adiunguntur, ut sing. & singulariter no. Præposita. super eo. el. 2. nu. 21. de appel. ¶ Ibi. dem. uide uerbo. A.

Dies conditionis adimplende retrotrahitur, quando pendente conditione non superuenit aliquid, quod illius dispositionis conditionalis effectum impediatur. arg. l. bonorum. ff. rem vt haberi. cap. si pro te. de rescrit. ¶ Relect. c. si quando. de rescrit. excep. 21. nu. 22.

Diffamatio. Verb. Fama.

Dignitas.

Dignitatem, qui habet eiusdem ordinis, & nominis ille præfertur alteri in honoribus, qui prior ad eam est assumptus. l. 1. c. de consul. libr. 12. & l. prima. ff. de alb. scrib. ¶ Consi. 1. de maior. & obed. num. 12.

Inter dignitates eiusdem ordinis præcedit illa, quæ est maioris loci ex mente Innocenti in capit. Sedes Apostolica. de rescrit. ¶ Ibi. nu. 6.

Dignitatem æqualem qui habet, habet etiam, & qualitatem aliam notabiliter considerabilem ad præcedendum de iure, præcedit alium habentem aliam similem sine tali qualitate. tex. in l. 2. c. vt dig. ord. sec. lib. 12. ¶ Ibi id.

Dignitas insignibus Episcopalis decorata maiori honore videtur digna, quæ alia similis eis destituta. d. cap. vt Apostoli cæ. de priuileg. lib. 6. &

Dignitatis maioritas præpõderat prioritati promotionis. §. Isidorus. in ca. placuit. 16. distinct. ¶ Ibi. num. 9.

Dignitas iurisdictionem Episcopalem habens minori 25. annis habenti non conferatur, in quo æquiparatur parochiali. ¶ Consi. 2. de æta. & qual. nu. 2.

Dignitas etiam prima post pontificalem cum canonicatu est incompatibilis. cap. de multa. de præbend. ¶ Consi. 29. de præbend. num. 1.

Dignitas cum Canonicatu post Conc. Trident. in ecclesiis diuersis est incompatibilis 2. generis. ¶ Ibi. num. 6. Si sunt autem beneficia difformia etiam in vna ecclesia compatible sunt post prædictum Conc. ¶ Ibi. nu. 7.

Dignitas dicentis ad persuadendum nullum confert. ¶ Com. de redimen. eccl. q. 1. ¶ Mon. 4. num. 1.

Dispensatio.

Dispensatio est relaxatio legis causa cognita, iuxta glo. solem. §. nisi. 1. q. 7. ¶ Manu. præiud. 9. nu. 15.

Differt à commutatione, & irritatione, quia dispensatio causam iustam, & rationabilem requirit, neque qui dispensat tenetur aliquid dispensato iniungere. Commutatio requirit, ut id in quo notum commutandum est æque bonum sit, si ex causa fiat, uel melius si sine causa, iuxta mentem omnium præcipue Caietan. 2. 2. q. 88. ar. 12.

Irritatio verò, non aliam causam exposulat, quam voluntatem illius, qui ad irritandum habet facultatem. cap. puella. 20. q. 2. Palud. 4. d. 38. q. 4. Anto. 2. p. ti. 2. ca. 2. §. 6. ¶ Manu. c. 12. nu. 63.

Dispensatio à solis prælatis fieri potest circa vota ob rationem S. Thom. 2. 2. q. 88. art. 12. Et etiam circa alia. ¶ Ibi. nu. 64.

Et regulariter omnis Princeps dispensare potest circa legem suam, quod facere videtur, quando contra illam agit. l. Vlpianus. ff. de excus. tuto. & l. quidam consulebant. ff. de re iudic. Consi. 13. de cleric. non resid. num. 3.

Qui autem Authore caret, & dispensat peccat, & nihil facit. argum. capi. 2. de consuet. Caietan. 2. 2. q. 88. ar. 12. ¶ Manu. cap. 12. num. 72.

Dispensatio voti continentie perpetue, Religionis peregrinationis in Hierusal. Ad limina Apostol. Et Compostellæ solius Papæ est, vel illius, cui ille specialiter commiserit. Ibi. num. 75.

Quo ad castitatem ex causa, potest etiam ordinarius. Consi. 25. de voto.

Dispensatio super voto paupertatis, nõ est necessaria Religioso ad testandum, quæ dando illi hanc facultatem est facere illum dispensatorem. ¶ De redim. eccl. quæst. 3. Mon. 2. num. 3.

Voti mortaliter non peccandi, concedi potest, ut minus peccet peccando illud sine

sine fractione voti, quare per illam non excusatur à mortali, sed tantum à maiori peccato. ¶ Consi. 16. de voto. num. 5. de causa dispensandi infr. nu. 3.

Dispensatio ad sacros ordines, datur à solo Papa, & cum inuante Religione ad omnes ordines. ca. 1. de fil. presb. li. 6. Manual. cap. 25. num. 69. Qui autem est sic dispensatus per Religionis ingressum, non censetur dispensatus ad beneficium perpetuum, quia tale capitulum solum probat talem posse recipere ordines, nihil autem dicit de beneficio. Neque etiam ad beneficium manuale, si illud est curatum secundum Anton. & Card. in dicto c. q. 8. & 9. ¶ Consi. 4. de fil. presb. num. 7.

Quo ad minores datur ab episcopo. ca. 2. de fil. presb. lib. 6. ¶ Manu. c. 25. num. 69. & consi. 2. eod. tit. nu. 5.

Cui superior ex Papæ commissione licetiam ordines assumendi dedit, ad illos dispensatus censetur.

Dispensatio, quo ad beneficium simplex ad episcopum pertinet. Arch. cap. 1. de fil. presb. lib. 6. quod debet fieri expresse, etiam quo ad canonicatum Cathedralis ecclesie, ad quem non intelligeretur dispensatus ille cum quo dispensat, & episcopus ad minores, & ad illum, nisi exprimeretur. ¶ Consi. 2. eod. tit. nu. 1.

Quo ad duo beneficia, simplicia, & difformia, sub eodem recto, vbi illa requirunt residentiam personalem, similiter est necessaria dispensatio episcopi. ¶ Consi. 29. de præbend. num. 9.

Data ad beneficium non extinguunt per commendam temporalem, aut perpetuam. Gomez. Regul. de trien. q. 5. per cap. 1. de fil. presb. lib. 6. consi. quarto. de fil. presb. nu. 3. Ad Parochialem non includit ralem collegiatam. arg. c. statutum. de elect. li. 6. Consi. 3. eod. tit. nu. 8.

Dispensatio contra Concilium à Legato dari non potest. gloss. cap. penult. de fil. presb. & c. dilectus. el. 1. de præbend. ¶ de orat. cap. 2. num. 24.

Data de contrahendo, si erat iam contractum ad hoc, ut facilius haberet eam nulla est. Relect. cap. si quando. de rescrit. excep. 5. nu. 4.

Dispensatio de contracto matrimonio scienter difficilius datur, quam de contrahendo. Conc. Trid. sess. 24. c. 1. de reform. trim. ¶ Manu. c. 22. nu. 86. Quando autem datur debet dari gratis, cum aliqua huius causarum, videlicet, defectus dotis competentis extinctionis, magnæ litis. Locorum angustie eo, quod maior pars est sibi affinis, aut consanguinea, neque cum illa datur in secundo gradu. nu. 87.

Hunc requirit etiam ille, qui in gradu prohibito sponsalia contraxit si ei erat animus illam querere obligando se ad matrimonium, & promisit illam procurare. ¶ Consi. 25. de spons. per tot.

Dare illam super affinitate, vel consanguinitate ad Papam pertinet. Super incestum etiam ad episcopum. Data super consanguinitate tacito incestu, si incestus commissus est ad facilius eam habendam non valet. Similiter si contractis sponsalibus publice habuerunt scienter copulam, aut si secrete habuerunt etiam ignoranter. ¶ Consi. 5. de consang. nu. 4.

Dispensatio super affinitate si datur, & tacito impedimento publicæ honestatis non vitatur. Panor. & præposit. ca. non debet. de consanguin. Rota deci. 32. in nouis. de rescrit. ¶ Consi. 4. eod. tit. num. 2. Manual. cap. 22. nu. 86.

Data super unum impedimentum, non tollit alterum. gloss. communiter recep. in Rubr. de Affin. quando non fit de illo mentio tacita, vel expressa, & hoc modo intelligitur. gloss. 3. capitul. Non debet. eodem. ¶ Vbi supra.

Super impedimento incestus potest dare episcopus, quando timeat incontinentiam. ca. antiqui. 33. q. 2. Palud. 4. d. 34. q. 1. Anton. 3. p. tit. 1. c. 15. §. 4. ¶ Man. c. 22. nu. 75.

Dispensatio circa celebrationem officij ab episcopo dari non potest, secundum Arch. & utrunque Card. in ca. eleutherius. d. 95. quæ est contra Conc. ¶ de orat. cap. 2. nu. 24.

Dispensatio super formulam horarum canonicarum olim dare poterant episcopi per gl. ca. 1. dist. 91.

Et per multa fundamenta relata ab Auctore ubi supra. num. 27. ubi ad contraria respondit. n. 29. Nunc autem quia omnes tenentur

tenentur legi Papæ, post editionem Brenarij Pij V. non possunt dispensare. ¶ Ibi- dem num. 30.

Data ob febrem, vel alium dolorem, nõ valenti recitare, non extenditur ad cæcis, quia sola cæcitas non inducit dolorē, aut febrem. ¶ Consi. 7. de priu. nu. 2.

Dispensatio Bonorum ecclesię Papę cõmissa est, non autem Dominium, quod est de fide secundum Conc. Trid. sess. 25. cap. primo. de reform. Et non est in omnibus euidem naturæ, quia alię dispensationes, videlicet ordinum, beneficiorum, legum humanorum factę tenent, non autem ista. 1. 2. q. 95. Et 2. 2. q. 88. ar. 12. ¶ de red. eccle. Mon. 18. nu. 21. 40. & 42.

Dispensatio mala bonorum temporarium ipso iure, non tenet licet aliquem effectum sortiatur. c. sine exceptione. 13. q. 2. ¶ de Iubil. Not. 15. nu. 10.

Dispensatio indulgentiæ ad Rom. Pon. spectat, & potest fieri generaliter multis, vel omnibus particulariter vni, vel alteri pro remissione totius poenę, & partis etiã sine Sacramenti applicatione. de Indulg. Not. 14. num. 1.

Dispensare potest Episcopus cum deposito à se verbaliter sub crimine super quo potest dispensare. cap. at si clerici. 5. de adulterijs. de Iudic. specul. titu. de accus. nu. 4. & Panormitan. ibi quem sequuntur Felin. ibidem. ¶ Consi. 1. de his quæ iii. nu. 1. Et in criminalibus adulterio duplici minoribus, & in incestu adulterio maiori. Panorm. vbi supra. num. 10. Fel. Dec. & communis. per cap. virginem. & cap. si quæ virgo. 27. q. 1. ¶ Ibid.

Dispensationem irregularis querere debet, vt priuilegio gaudere possit. ¶ Cõs. 34. de homic. num. 2.

Dispensatio super irregularitate ex occulto crimine proueniente ab Episcopo, recipi potest, etiam ipso sciente, & consentiente super factum. Consi. de simo. nu. 12.

Dispensatio data ad unam irregularitatem, aut excommunicationem, non extenditur ad aliam, neque super vno homicidio ad aliud. c. ex parte. de offi. ord. ca. cum causa. de sen. excomm. ¶ Consi. 1. de cleric. excomm. per tot.

Dispensandi facultas super irregularitate ex delicto occulto proueniente concessa episcopis à Conc. Trid. sess. 24. cap. 6. de reforma. æque extenditur ad irregularitates incurfas ob violationem suspensionũ, ac ob alias causas, per quod cessat sententia. cap. 1. de re iud. lib. 6. & ibi Innocēt. ab omnibus recepti, quod talis dispensatio ex violatione suspensionis Papæ competat soli. ¶ Consi. 40. de temp. ord. no. 8.

Dispensatio episcopi cum simonia occulta in ordine, & beneficio, qui est irregularis operatur sublationem irregularitatis, postquam potest in ordine ministrare ad superiora ascendere, & postea, si nil aliud obstat, beneficio canonice collato vti quia res extrinseca nihil operatur. l. qui rei ff. de solut. cap. ferrum. 50. distinct. Consi. 61. de simon. nu. 14.

Dispensatio illius, qui presbyterum occidit, si dicat se simpliciter hominem occidisse nulla est: quia tacuit verum non exprimendo satis delictum specialiter: Iura enim mandant exprimi delictum, ex quo oritur irregularitas. ¶ Consi. 4. de homic.

Dispensatio facta super illegitimatione à Comite Palatino, ad ordines non extenditur, neque ad beneficia ecclesiastica, quare illegitimus indiget Papæ dispensatione. Consi. 5. de fil. presb. nu. 2.

Dispensatio transferens Monachum, quando ille propter eam prius dimiserat habitum, neque fraudem detexit subreptitia, & nulla est. argum. ca. postulasti. Rele. capitul. si quando. de rescript. except. quinta. numer. 4.

Dispensatio sæpius data est ab ecclesia, vt liceret etiam Monachis uxorem ducere Medina. li. 5. de sacrorum hominum cont. capitul. 100. & cap. 28. vbi late confutat id negantes. & cap. 32. ¶ Consi. 10. de sponsal. num. 2.

Dispensatio ad petendum debitum valet tacito incestu, quia id non est necessarium exprimere ad dispensationem. Cõsil. de sponsal. num. 4.

Dispensatio ad comedendum pluries in die ieiunij non valet, quo ad carnes, neque contra. ¶ Manual. capitul. vigesimo primo. num. 22.

Dispensatio.

Dispensatio comedendi carnes diebus pisculentis secreta, & sine scandalo, non operatur ne ille facere id possit coram domesticis, & exteris aduenientibus, quia mens disponentis, videtur esse ne modo consueto carnibus vescatur, & obedienciã, quam potest præstet. ¶ Consi. 3. de obseru. ieiun. num. 1.

Dispensatio ad accessoria se extendit in materia mandatorum, iuxta cap. cui. de præbend. lib. 6. ¶ de redimen. eccl. quæst. 3. Mon. 10. num. 2.

Dispensatio à residentia, & promovendum iusta de causa data excusat. ¶ Consi. 12. de cler. non resid. nume. 1. ob causas dictas in Man. ca. 83. nu. 40. & prælud. no. no. nume. 14.

Dispensatio limitata, quo ad forum interius ad exterius non extenditur, quia à diuersis non fit illatio. cap. ad audientiam. de decim. & l. Papinianus. ff. de maio. ¶ Consi. 5. de priu. nu. 7.

Dispensatio, quo ad omnia iura potest prouenire à Papa si illa humana sint. Cõs. 1. de cleric. ægotante. nume. 7. Consi. 20. de sponsal. num. 1.

Dispensatio, vt bigamus ad ordines ascendere possit solius Papæ est. ¶ Consi. 2. de conuers. coniug. & facilius cum bigamo laico, quam clerico. ¶ Consi. 2. de bigam. num. 2.

Dispensatio, vt clericus ordine sacro insignitus possit contrahere matrimon. & Papa dare potest, ut omnes fatentur cõtra Clethoneum. l. de continua sacerdot. cap. 13. Maior. 4. distinct. 38. quæst. 3. Medin. lib. 5. de sacrorum homin. contin. cap. 7. Valet enim dispensare super omnem legem humanitus datam siue in scriptis, siue sine scriptis. argum. capitul. cuncta per mundum. 9. q. 3. cap. proposuit. de concess. præbend. ¶ Consi. 10. de sponsal. nu. 1.

Dispensationes circa diuersa, licet vna de alia non faciat mentionem non uitiantur, secus cum fiunt circa idem, in quo casu intelligendæ sunt. l. 2. C. de episcop. audiend. & ca. 2. de fil. presbyt. lib. 6. ¶ Consi. 12. de priuileg.

Dispensationes Signaturæ, etiam litteris non expeditis profertur in totum, quo

ad quid quando. scilicet de tertio, non de incompatilibus. Et etiam quando agitur de illis modo præsententur litteræ ante sententiam. Gomes. in Regul. 53. q. 5. ¶ Tractat. oppos. sol. octaua op. num. 30. Ideo tali dispensatione non est vtendum. ¶ Consi. 6. de priuileg. num. 1.

Dispensationes se contingentes vna de alia meminisse debet. ¶ Consi. 5. de priuileg. nume. 6.

Dispensatio seruata forma facienda est. ¶ Consi. 1. de priuileg.

Dispensatio omnis, aut odiosa est, vt dicitur cap. 1. de fil. presb. li. 6. aut cautissime facienda est. iuxta glo. ca. non est de uoto. & ca. quando. de iureiur. ¶ Com. de Iubil. Not. 9. num. 9.

Dispensationes exorbitantes, odiosæ sunt, & restringendæ. cap. ea quæ, & ca. odia. de reg. iur. lib. 6. ¶ Consi. 4. de obseru. ieiun. num. 3.

Dispensandi facultas generaliter concessa excepto homicidio uoluntario, & bigamia non extenditur ad irregular. prouenientem ex iusto homicidio, seu mutilatione, quod pater ex consuetudine totius orbis, & per multa alia. ¶ Consi. 33. de homic. & Man. c. 27. nu. 209.

Dispensatio omnis causam iustam requirit, ita ut si innitatur causæ iniustæ subreptitia est, & inanis. ca. super litteris. & ca. ad audientiam. de rescript. Quare non tollit diuinæ legis obligationem. gloss. communiter recep. in. ca. non est de voto. & c. quando. de iureiur. argum. ca. sunt quidam. 25. quæst. 1. Et peccat, qui dat, & qui accipit. iuxta Caic. 12. q. 96. ar. 5. licet Adrian. 4. de Restitu. contrarium dicat de eo, qui dispensatur. Non est tamen mor. nisi aliquid grane damnum inde sequatur, vel scandalum. ¶ Man. c. 12. num. 57. Et de Papa super voto, aut iuramento diuino iure obligante. Consi. 13. de sponsal. nu. 2.

Idem accidit in dispensatione conditionali ante expletam conditionem. ¶ Ibidem num. 4.

Dispensationis iusta causa potest esse leuitas, uel facilitas in vouendo. Panormit. cap. 1. de uoto. Anto. 2. par. titu. 2. cap. 1. Et multa alia de quibus certa regula dari non

non potest, & ideo arbitrio superioris definiti debent. Sufficit autem in summa, ut sit necessitas, vel utilitas, aut publica, aut priuata, argum. cap. 1. de voto. ¶ Manual. cap. 12. num. 7.

Similiter iusta causa est dubitare, an votum teneat. ¶ Consi. 4. de voto.

Leuitas vouendi, & animi perturbatio similiter. ¶ Consi. 1. de voto. & cum votum est maioris boni impeditiuum. ¶ Consi. 10. de spons. num. 1.

Et ut Regularis extra claustra maneat est necessitas parentum, & prædicandi munus. Consi. 55. de regul. num. 1. Scandalū, atque occasio peccati. ¶ Consi. 8. de æta. & qual. ord. nu. 5. Et maior requiritur cum eo, qui Religionis habitum detulit. ¶ Consi. 4. de conuers. coniug. nu. 5.

Dispensandi iustā causam, multa simul præstant, quam singula non præstarent. ¶ Consi. 49. de spons. nu. 4.

Dispensandi super cognationem datur septem causæ. Prima ignorantia rigoris constitutionis id prohibentis. Secūdo, proles iam habitata. c. fi. 35. q. 8. Tertio, diurnitas matrim. male contracti. Ibi. Quarto, scādalum inde oriundum. argum. c. qui circa. de consang. Quinta, misericordia Papæ, quia puella est pauper, & eam vult iuuenis patruelis honeste dotare. l. 1. ff. solut. matrim. Et quinque istæ non sufficiunt ad gradum secundum cognat. Sed præter has requiruntur. Sexto, maior ætas 18. annorum, quæ miserationem ad pœnam diminuendū inducit. l. Auxilium. ff. de minor. Septimò, ut sint Principes, & ob publicam utilitatem id fiat. Conc. Tridē. cap. 5. sess. 24. de refor. matrim. ¶ Consi. 6. de consang.

Dispensatio super vno impedimēto matrimonij tacito alio tenet. Consi. 1. de constitut. num. 52. consi. 2. de sponal. 1. cōsi. 1. de consanguin. 2. 4. & 5. ¶ Consi. 1. de cler. excommun.

Dispensatio ad beneficium consequendum, vel retinendum expressa vna irregularitate, & tacita alia, nulla est, sed est velut subreptitia. arg. c. postulasti. de rescript. & ibi Fel. Consi. 43. de præb. nu. 1.

Dispensatio licet sit stricti iuris, vel annexum, atque inseparabile extenditur. glo.

notab. in c. si quis in clero. 7. q. 1. ca. quia in tantum. de præbend. Quare ab vno coniugum impetrata, alio etiam ignorante valet cum dispensatio absque mandato impetrari possit, ut probat c. innotuit. de elect. contra glo. in c. nulli. S. sunt, & alij. de rescript. ¶ Consi. 4. de sponal. & consil. 4. de priuileg. num. 7.

Dispensatio sine causa, & circumstantia honestante, nec causa sine dispensatione profunt ad faciendam licitam beneficiorū pluralitatem. ¶ de incompat. benef. nu. 26. Verb. Beneficium.

Dispensatio quamuis restringenda. ca. 1. & 2. de fil. presb. Non tamen facultas dispensandi cum sit res fauorabilis. gl. clem. 1. de offic. vic. Nisi personæ exprimantur. Panorm. c. fin. de simo. & sensu glo. ca. litteras. de fil. presby licet neutrum ad defectum naturalem extendatur. ¶ Com. de simonia. num. 3.

Dispensare, qui permittit cū monachis, permittit etiam cum Abbatibus, colligitur ex c. si. de simo. ¶ Ibi. nu. 1. Ver. Abbas.

Dispensatio cum Monachis vnius Monasterij, Abbatem, Monachum includit. ¶ num. 2. Verb. Abbas.

Dispositio.

Dispositio generalis, est generaliter intelligenda. Et si ad alicuius instantiam concedatur. ca. solita. de maio. & obe. ¶ Consi. 5. de Iud. nu. 8.

Dispositio specialis attendenda est, & non generalis contraria. c. genere. de reg. iur. lib. 6. & l. in toto. ff. de reg. iur. ¶ Consi. 3. de frig. & malef.

Dispositio conditionalis impleta conditione purificatur, & perinde ab eo tempore videtur perfecta, ac si à principio pure fuisset contracta. S. omnis ex conditionali. Institut. de verbor. obligat. ¶ Consi. 1. de cond. appol. nu. 6.

Hæc non ponit in esse, donec adimpleatur cōditio. l. obligationū. ff. de act. & obl. & d. s. omnis. de ver. obl. c. si pro te. de rescript. li. 6. cum iurib. Ibi per gl. citatis cōsi. 2. de cond. appol. num. 1.

Di-

Dispositio pœnalis, quam minimum pœnæ continere in dubio interpretanda est. argum. l. si de interpretatione. ff. de pœnis. ¶ Tract. oppos. sol. opp. 8. nu. 37. Talis enim dispositio est restringenda. s. pœnæ. de pœnitent. dist. n. 1. ¶ Consi. 25. de temp. ord. nu. 2. Ext. nditur tamen ad omnia ad quæ illius verba significant proprie tex. & glo. Franc. Aret. l. cum lege. ff. de testa. ¶ Consi 21. de Regul.

Dispositio odiosa ob rationis identitatem extenditur ad cōtēta sub verbis eius large acceptis. iux. doct. Dominici & Frāci in ca. 1. de temp. ord. lib. 6. ¶ Consi. 75. de Regular. num. 23. Si autem loquatur de ipsis regularibus ad eos, qui tria uota nō emittunt non extendenda est. Panor. communiter recep. in Rubr. de regular. ¶ Consi. 81. eod. ti. nu. 8.

Dispositio captatoria ad pias causas valet. ca. cum tibi, & ei adnot. de testament. Barth. in l. Theopompus. ¶ Consi. 2. de testam. nu. 3.

Dispositio beneficalis per simoniā ignoranti facta non est nulla, sed est reprobata. cap. penul. de elect. ¶ Consi. 60. de simonia. nu. 3. & 5.

Dispositio copulatiua vtramque partem veram requirit, nisi ad illius essentiam opera sufficiat. leg. si hæres plures. ff. de hæred. institut. cap. inter cæteras. de rescript. Cum vero vtrumque per se ad ac non verificandam sufficit sat est, ut verificetur, quo ad alterum copulatum. gloss. cap. ex parte. de rescript. Quam Felin. late ibi exornat. à numer. 23. ¶ Consi. vigesimo tertio. de præbend. num. 1.

Exorbitans à iure communi restringenda est. cap. qui a iure. de regu. iur. lib. sexto. ¶ Consi. 19. de pœnit. nu. 1. Ad æquiparanda extenditur per glo. solem. recep. cap. si postquam de elect. li. 6. ¶ Consi. 34. de temp. ord. nu. 4.

Dispositio, quæ aliam declarat secundū terminos declaratos intelligēda est. gl. reputata singularis a Card. in cle. pen. de cle. ver. Consuetudine. ¶ Consi. 5. de Iud. n. 5.

Dispositio, quo ad unam personā cēsetur est, & quo ad alias si illud, de quo dispositum de iure sit. ca. miremur. dist. 61. Materia

enim dispositionis est attendenda, super qua illa sit. argument. leg. in continentibus. S. final. C. de non numerat. pecun. l. si uno. ff. locat. ¶ de redimend. eccles. quæstion. 3. Mon. 9. num. 2.

Dispositio diminutiua non debet inducere augmentum. l. legata inutiliter. ff. de adim. leg. & c. fin. de verb. signi. ¶ Ibi. Mon. 50. num. 3. q. 1.

Dispositio bona cēsetur, vbi in bonā, vel malam partem intelligi pot. l. si procurator. ff. de condit. indeb. ¶ Consi. 66. de simon. num. 7.

Dispositio iusta testatoris pro lege habenda est. Auth. de Nup. S. d. sponat testator, & erit lex. & c. ¶ Consi. 3. eod. m. tit. de test. m. fallit quando est iniusta, & cōtra bonos mores, & legem. l. filius. ff. condit. instit. ¶ Ibi. d.

Dispositio tantum extenditur quantum eius ratio principalis. capit. suggestum. de appellat. quod valet etiam quando ratio nō solum exprimitur, sed etiam quādo subintelligitur, ut notat ibi Panormita. quam extensionem laudat Francus, & defendit Decius. ¶ Consi. 76. de Regul. num. 5.

Et eos includit quos uerba eius, neque eos comprehendit, cui eius verba non aptantur. capit. indemnitatibus. S. penul. de elect. lib. 6. & l. 4. §. toties. ff. de damn. infec. Felin. cap. non iussit. de rescript. ¶ Consi. secundo. de offic. iudic. ordinar. consil. 81. de Regular.

Dispositio, ut quis honeste celebret intelligenda est si honeste, & deuote potest. capitul. significatum. de præbend. ¶ Consi. sep. imo. de præbend. nu. secundo. & consil. 25. nume. tertio. Quia disponendo per uerbum singularis numeri ei facit fit faciendo unum. Ibi d.

Dispositionis causa impleta, impletur dispositio. consil. trigesimo quarto. de tempor. ordin.

Dispositio omnis potest fieri uerbo, nisi scriptura ad actum ualor m requiratur, quæ requiritur ad illum facilius faciendū. l. contrahitur. ff. de pignor. ¶ Consi. 41. de sponal.

L Di-

Distributio.

Distributio inuentum est nouum. c. 1. de cler. non resid. lib. 6. Clem. hi qui. de a. & qual. Clem. 1. de reli qui. & vener. sanct. tanquam stimulus, vel causa impulsua, ut beneficiarij diuinis inter sint. & licet afferat multis occasionem peccandi, attramen inuenta est principaliter ob fauorem cultus diuini, & ideo non desinit inuentum esse iustum, quicquid dicat Fel. d. c. si. de const. ¶ Manu. c. 18. num. 10. de orat.

Distributiones quotidianæ, non differunt ab alijs fructibus ecclesiasticis, quo ad onus distribuendi pauperib. superflua, & in honestos vsus expendendi, quicquid dicat gloss. Gulielmi in extrauagant. susce pri. ne sede uacant. ¶ de red. eccle. q. j. Mon. 30. nume. 2.

Distributiones quotidianæ horis inter- essentib. debent, quib. accrescunt ex defectu aliorum. c. 1. de cler. non resid. li. 6. ¶ consi. 62. de præb. nu. 2.

Debentur etiam non potentibus interes se diuinis ob iustum impedimentū infirmitatis, & vi detentis ne vadat ad diuina. d. ca. 1. & habentibus iustam necessitatem corporalem. ¶ consi. 9. de præb.

Non debentur autem absentibus d. c. 1. & Conc. Trident. sess. 24. cap. 12. de refor. ¶ Cons. 8. eodem titul. Neque illis, qui animo non attendunt. ¶ De orat. cap. 13. num. 17. & qui illas sic amittunt, non propterea excusantur à peccato. ¶ Ibidem capit. 5. nume. 18.

Quæ sano non sunt solitæ quæri, neque ægroto quæruntur. Panorm. c. 1. de cleric. ægrot. & Dominic. communiter recep. c. j. §. qui uerd. de cler. non resid. li. 6. ¶ de orat. cap. 2. num. 10.

Posiunt assignari certis locis, & non alijs: & horis quibusdam, & non alijs. Con si. 9. de præbend.

Diuisio.

Diuisio non omnia transtert dominij, quia passuum sunt diuisiones, quo

ad administrationem tantum, & non quo ad alios effectus, quàm constituendos do minos plenos. cap. edoceri. & ibi notat id latius. Panorm. ¶ De red. eccle. q. 3. Mon. 24. nume. 2.

Diuisio bonorum monasterij facta per Abbatem, & Conuentum valet. d. c. edoce ri. de rescript. Sed si Papæ non adsit. cōfir- matio reuocari potest per ipsum Abbat. ut omnes ibi tradunt. ¶ Cons. 9. de rebus eccl. non alien. num. 1. id autem est valere remissiuæ. Quare non erit irreuocabilis ta lis diuisio. ¶ consi. 20. de reg. nu. 9.

Diuisio bonorum ecclesiæ, non auxit clericis dominium. de red. eccle. q. 1. Mon. 22. nu. 3. Neque facti inter prælatos, & be neficiarios auxit potestatem diuidentiu: quia intimatio eorum, qui eam introduce- runt, non fuit exonerare eos ab onere, quod inerat illis alendi pauperes, quod constat ex duodecim coniecturis. ¶ Ibid. Mon. 50. num. 1.

Diuisio bonorum beneficij inter præse- tem, & successorem faciendâ est, ut inter usufructuarium, & Dominum, non autem, ut inter maritum, & uxorem, iux sen. com munem, quam tenet gl. ca. si propter. de re- script. lib. 6. & c. precium. de offic. iud. ord. lib. 6. Card. Imol. & Hostien. ca. si. de pecul. cler. Contrarium tenet episcopus Segob. lib. 1. variarum resolut. ca. 15. contra quem multa allegat Auctor de red. eccl. quæst. 2. Mon. 13. num. 1. Ita etiam faciendâ est di- uisio inter commissarium, & eum cui resti- tuendum est fideicommissum. ¶ Ibid. nu. 2. & consi. 61. de præb. nu. 1.

Diuisio rei communis parit dominium inter diuidentes partium suarum. l. 1. & 2. C. communia utriusque. & l. cum pater. §. hæreditatem. ff. de leg. quod intelligitur de dominio, quale habebatur in communi, non autem de diuerso, quale est in rebus ecclesiasticis. ¶ De red. eccle. quæst. j. Mon. 51. nu. 1.

Diuortium.

Diuortium significat separationem ma- trimonij, quomodo accipitur titu- de

Doctor.

de diuort. & repud. in pandect. eodem tit. & in Decretalibus. Et deducitur à verbo Diuerto, vel diuertor, q̄ est a uia declino. Cic. Philip. 6. De hoc multæ leges singula- res parum seruiunt ecclesiæ Christianæ. ¶ Com. c. diuortium. de pœ. d. 1. & in Man. c. 22. num. 22.

Diuortium licet raro fiat secundū iura Põtificia, fit tamē aliquando tripliciter. Pri- mo, in totum etiam quo ad vinculū ante matrim. consummationem per professio- nem solemnem Religionis approbatæ. ca. ex publico. de conuers. coniug. & capitul. commissum. de sponsal. quod esse de fide definit Concil. Tridentin. sess. 24. can. sexto. Et per dispensationem Papæ iusta de causa. glo. fina. dicto cap. ex publico recep. ab omnibus puris Canonistis, & Theolog. Canonum peritis contra puros Theolog. excepto Caietano opuscul. 28. quem sequitur Medina libr. quinto. de sa- crorum hominum continentia, Sotus tamē contra minus bene tenet li. 7. de iust. & iure. At dispensauit Paul. 3. & Pius 4. ¶ Ibidem.

Similiter fit post consummatum matr. inter infideles, quando altera pars ad fidē conuertatur, & altera non uult cohabitare sine contumelia Creatoris. ¶ Ibid.

Secundò fit, quo ad thorum, & cohabi- tationem remanente uinculo propter for- nicationem alterius, iudicis auctoritate. Luc. 6. relatum capit. Dixit Dominus. 32. quæst. 1. & cap. dominus. quæst. 7. & etiam ob seuitiam coniugis, & ob aliquas alias causas notatas in cap. litteras. de rest. spol. §. fin. ¶ Ibid.

Tertiò, fit separatio, quo ad thorum, tan- tum propter fornicationem ob solam Euā gelij auctoritatem, sine alia iudicis senten- tia glo. cap. nosce. 32. quæst. 2. quare potest Catholicus discedere à coniuge lutherana per capit. secundo. de diuort. Idem de illo uel illa, quæ inducit ad aliud peccatum mortal. & non potest ab inducendo retra- hi. Palud. 4. distinct. 39. quæst. 1. Nō autem propter morbū gallicum. capit. horrendus. 32. quæst. 5. Alexand. l. si cum dotem. §. si maritus. ff. solut. matrimo. Neque ob amen- tiam. ¶ Ibidem.

Doctor, qui doctoratum sine suffi- cienti scientia suscepit peccauit. gl. 2. clem. 2. de Magis. Sed non in- currit ullam censuram. Ant. 3. p. tit. 5. cap. 2. §. 10. Et etiam si est idoneus, sed petit prin- cipaliter ob honorem, uel propriam utili- tatem. Quod tamen non est tenendum se- cundum Siluest. ver. Doctor. q. 4. ¶ consi. 2. ne cler. uel mon. nu. 2.

Legens non tenetur docere legē, quæ- provinciales suos non ligat, quia id nulla lege probatur, sed si uult potest simul docē- do rōnem dicere, qua eos ibi non ligat, q̄ id nulla est sibi lege prohibitum, & conse- quenter ita dicendum. arg. c. consuluisti. 2. q. 4. & c. 2. de translat. prælar. ¶ Cons. 1. de const. nu. 36.

Legens in scholis in peccato mort. no- torio peccat, secundum Anton. ubi supra, quod intelligendum est de sacra scriptura, secundum S. Thom. 4. d. 19. q. 2. art. 2. ad 4. ¶ Manu. c. 25. nu. 55.

Dum admittit ad suam scholam excom- municatos, aut prauis moribus utētes. An- ton. Ibi. quod est intelligendum si illi parti- cipant cum ipso Doctore, iux. c. statuimus. de sent. excom. li. 6. Ibi.

Admittens ad suam scholam Religiosos, aut clericos in dignitate constitutos, dum est legum, aut Medicinam docens, & est excommunicatus. c. ne cler. uel mon. lib. 6. ¶ Man. ca. 25. nu. 56.

Legens die festo, ita ut auditores, Missā amittant, seu faciens seruare nouum fe- stum cum præiudicio sui auditorij. Stipen- dium priuatum accipiens, cum habeat pu- blicum: accipiens beneficium cum pacto agendis, peccat. ¶ Vbi sup.

Docens pecunia, non vendit scientiam, sed laborem, & onus eam docendi. ¶ Com. de dat. & promiss. nu. 46.

Doctor consulens aliquid tenetur serua- re illud contra se, secundum Angel. Areti. & Alexand. in l. prima. ff. quod quid iur. Quod tamen falsum uidetur, quia consu- lens si contrarium, postea cum ueritate inuenit illud, debet consulere secundum

Bald. cap. non iniuratis, de constit. Com. cap. Hæc autem verba. de poenitent. dist. 1. num. 8.

Doctoris dictum secundum iura, quæ al legat intelligendum est, iuxta illud Bartol. l. non solum. §. si liberatio. ff. de libe. legat. quod ante ipsum notat Ioann. Andr. capit. cum nudius. de testi. & c. qualitas. de poenitent. dist. 5. Com. cap. quando. de rescript. excep. 18. nu. 1.

Doctoris insignis scientiæ, & conscientia dictum excusat, etiam si non esset iustum, & alij contrarium tenerent. capit. capellanus. de ser. cuius glo. putatur in hoc singul. ab Alex. consi. 1. & commendatur ibi à Panor mit. Fel. & Imol. cap. nouit. de constit. con firmat id Anton. 1. par. tit. 3. capit. 10. Excusat etiam à violatione censurarum, secundum Ioan. Andr. & Domin. c. alma mater. §. pen. de sent. excomm. lib. 6. Com. ca. cum contingat. Rem. 2. nu. 30.

Doctori etiam illustri affirmanti de con fuerudine non creditur. Alex. in l. post do tem. ff. solut. matrim. & Aret. consi. 132. Et ratio est, quia ille non iuratus testatur, & non iurato non creditur. cap. tuis. de testi. Secundo, quia per scripturam deponere non licet. c. testis. 3. q. 8. Com. ca. placuit. de poenit. dist. 6. numer. 188. & consi. 2. de cogn. spiritali. nu. 8.

Doctores hallucinati sunt circa suspensio nis materiam, quia veram non constituunt suspensionis diffinitionem. Comsi. 40. de temp. ord. nu. 5.

Dolus.

Dolus est circuitio mala ad decipiendum adhibita. l. 1. ff. de doli. glo. in Reg. scienti. lib. 9. ver. Culpa. nu. 2. Com. ca. 17. nu. 77.

Diuiditur in fallaciam, quæ fit verbis, & fraudem, quæ fit factis. Manual. ca. 17. nume. 177. Et est dolus verus si signa per quæ probatur sunt manifesta, nõ enim potest probari, nisi per illa, uel partis confessionem in foro exteriori. gloss. capit. secundo. de renunciat. lib. sexto. & l. de dolo.

Si autem sunt indicia manifesta, & con iecturæ appellatur presumptus. Ibid.

Dolus, & fraus nemini patrociniatur. c. sedes apostolica. de rescript. Comsi. 1. de parochiis.

Dolus, & deceptio non reddunt profes sionem nullam. Comsi. 20. de Reg. nu. 3.

Dolus profitentis dicentis se diuitem, cum nihil habeat facit, ne monasterium eum alere teneatur, licet professio teneat. Comsi. 20. de Reg. 3.

Dolus ex parte prælati, uel consensus ef ficit ne monasterium debeat habere bona ingressi, licet professio teneat. c. constituit. 20. quest. 3. Ibid.

Dolus, & falsa causa uitiunt institutio nem hæredis. l. final. ff. de hæredit. institut. quia dolus, & fraus nemini debet prodes se. leg. itaque furem. de furt. Fallit in spi ritualibus. capitul. constituit. 20. quest. 3. neque immediatè profunt doloso, sed me diate sic. capitul. quia diuersitatem. de con cession. præbend. Comsi. 3. de conuers. coniug.

Dolor.

Dolor in definitione contritionis à Conc. Trid. sess. 14. c. 4. positus in telligendus est causatiue. i. q. cau sator ab ipsa contritione, ita ut contritio non sit doloris essentia, sed causa tantum. Manu. c. 1. nu. 14.

Dolor iste est duplex rationalis, atque sensibilis, rationalis est actus uoluntatis, id est displicentia peccati, id est nolle pec casse. Ibid. num. 3.

Dolor iste debet esse meximus, non in tensiue, quia ille forsitan non datur, neque taliter, ut superet omnem dolorè, quia do lor damnatorum excedit omnes. c. fina. de poen. dist. 7. Sed appreciatiue, & quo ad fir mitatem. Ibidem nu. 4.

Doloris signa externe immissa, ualent quo ad presumptionem. Hostiens. commu niter recept. in cap. a nobis. de sentent. ex comm. & præcipue in fine ualent, ait Au gust. relatus in cap. si quis autem. de poen. d. 7. Ibid. num. 15.

Do

Dolor sensibilis non est de essentia con tritionis, neque necessarius, quia secundum D. Thom. 4. dist. 17. q. 2. art. 1. Non est in manu nostra, est tamen uilis, quare & de bemos illum desiderare. Palud. 4. dist. 9. q. 1. ar. 1. Ibid. nu. 40.

Dolor iste si ex poenitentia oriatur, non debet proprie, quis ob illum poenas, & exercitia afflictiua assumere, quæ modum excedant ita, ut humani corporis habi tudinem corrumpant, & amorem Dei, quo ille nititur huius nimietatem, reijcit. capitul. non mediocriter. de consecrati. distinc. non quata. Thom. quarta distinc. 17. questio. secunda. artic. 3. opuscu. 1. 15. Ibid. num. 21.

Domicilium.

Domicilium originis est immutabile. leg. Assumptio. ff. ad municipal. & non perditur per accessione dignitatis, quæ non auferit, sed conseruat il lud, & cumulat. l. Senatores. ff. ad Senator. Com. 2. de Regul. num. 34.

Neque per domicilium habitationis ali bi quæritur, c. cum nullus. de temp. or. lib. 6. Comsi. 2. de testa. nu. 4.

Potest quis habere duobus locis si utro bique se collocauerit. l. Assumptio. §. uiris prudentibus. ff. ad Municipal. Comsi. secun do. de decim.

Queritur quando quis transit aliquo ani mo ibi perpetuo habitandi. Leines adiuncta gl. magna. ver. laicum. C. de incolis. lib. 10. etiam si ibi manserit per momentu, ut post alios tradit Francus. c. cum nulla. de temp. or. li. 6. Comsi. 10. ebd. tit.

Vt quærat per habitationem animum & factum requirit. l. Domicilium. eod. titu. Comsi. 2. de temp. ord. Et perditur per tran slationem in alium locum. Com. 2. de Re gul. num. 34.

Querit hoc nullibi peregrinus. l. hæres abiens. §. 2.

Domicilium professionis, non est origi nis, sed officij. Et ita per ascensionem epi scopatus tollitur, & etiam per ascensio nem ecclesiæ secularis. capit. 1. 18. quest.

1. & capit. cum olim. el secundo. de priuil. glo. singul. recep. clem. 1. §. adhæc. de statua mon. quæ citat tex. id optime probatem. c. ne per cuiuslibet. 15. q. j. Com. 2. ff. test. n. 4.

Quæsitum per officium eo amisso, uel dimisso perditur. Bar. l. j. ff. ad munic. n. 1. 4. Com. 2. 16. questu p Abbatia, uel aliud be neficiu est talis nature. Com. 2. de reg. n. 34.

Dominium.

Dominium (definit Sot. postquã su perq. satis de noie disputa uerat. 4. li. de iust. & iu. q. j. ar. j.) ut sit propria cuius que facultas, & ius in re qualibet, quam in suum ipsius comodũ usurpare pot quocun que usu lege permisso; dicitur facultas pro pria, ut distinguat à mera possessione, usu, & usufructu, nã qui tantu habet usu, aut usufructu, non habet facultate propriã, sed dependentem à uero Domino. (Ad propriã uteris comodum) quò differat ab alijs iuris speciebus. quib. superior inferiores ob suum ipsorum bonu gubernat. (Quocunq; usu) ut distinguat ab usu, & usufructu. Quia conti net et facultate distrahendi, donandi, uedẽ di, negligẽdi, &c. (lege permisso) quia mul ti sunt uere domini, qui tamen lege impe diẽte non possunt suis uti ad libitũ, ut pupi lus, seruus, habens bona uinculata, &c.

Dominium, & proprietas eiusdem rei sunt idẽ iuris peritis. l. naturaliter. §. differẽtia. ff. de acq. pos. Est autem ius perfecte dis ponendi de re, nisi lege prohibeas, saluo iure alterius. Bart. & Anto. in d. §. differen tia. Com. de red. eccl. q. 1. Mon. 12.

Dominium directũ, dicitur habere is, q proprietate rei sine usufructu habet. gl. cle. 1. de reb. eccl. non alienan. allata per Dec. conf. 204. Com. ca. 17. nu. 174.

Vtile habet dominu, qui sine pprietate habet ius fruendi re perpetuo, uel ad tempus. d. gl. Ibid. Non dicitur autem simpliciter dominium. leg. 1. §. 1. ff. si ager uctigal. uel emphyt. & capitul. ita quorundam. de iud. Not. ho. nu. 34.

Dominu duplex, alteru despoticu, alte rum regale. Com. ca. super tribus. de poe. d. 1. est dist. Arist. 1. polit. c. 3.

L 3 Do

Dominium rerum omnium generale habet Deus; Ecclesiasticarum autem specialiter, & priuatiuè. ¶ de redim. eccles. q. 1. Mon. 41. nu. 1. & Mon. 20. & q. 3. Mon. 31. nu. 7. Com. 2. de reg. nu. 3.

Dominium quæri, & amitti non potest ex pluribus causis. l. 3. §. ex plurib. ff. de ac. qui. pos. ¶ Consi. 67. de præb.

Dominium rei plenum tanti valet, quanti pensio in uiginti annis. tex cum gloss. recep. ver. iusta. in Auth. perperua. de sacros. eccles. ¶ Consi. 24. de vsu. nu. 2.

Non perditur ob peccatum mortale. ¶ Com. c. nouit. de iud. not. 3. num. 59. Neque fundatur in charitate. Ibidem nu. 60. Neque repugnat paganismo. lbi. nu. 61.

Dominium rei quæsitæ per vsuras querit vsurarius. gloss. c. si quis vsuram. 14. q. 6. ¶ Et rei emptæ ab vsurario querit emptor. Panorm. cum com. in cap. cum tu. de vsur. ¶ Manu. c. 17. nu. 265.

Rerum perditarum per naufragium, seu bellum quando proiectæ sunt animo non recuperandi acquiruntur capienti eas, iuxta dicta in Manu. c. 17. num. 98. & 99. quando ad periculum mortis ille, qui capit se exponit, quo eas conferuet, & illa per derelicta habeantur. l. falsos. §. si facti. ff. de furt. Man. c. 17. nu. 170.

Dominium bonorum temporalium esse necessarium prælati omnibus, falsum est, ut patet de prælati Dominicanorum, & Franciscanorum. c. nimis. de exce. prælat. c. exijt. de verb. signifi. lib. 6. Cle. exiuit. eod. titu. Auth. ingressi. C. de sacrosanc. eccles. ca. in præsentia. de probat. ¶ de redim. eccles. q. 1. Mon. 2. nu. 1.

Talium non sunt capaces prælati ex monachis assumpti etiam facti Episcopi. c. 2. de testa. & d. Auth. ingressi. ¶ Ibi.

Neque illum habent administratores ciuitatis, licet possint providere illius necessitati, atque utilitati, sicut & tutores, & curatores. ca. grandi. de suppl. negl. præl. li. 6. ¶ Ibidem num. 1.

Neque rerum donatarum possunt habere Franciscani, ut illis vescantur, & induantur, & qui contra dicit insolens est, quia nullus est text. in lege Ecclesiastica, qui hoc probet, neque vlla glo. id significat,

neque vllus classicus Auctor, qui hoc asserat, & insolentia, quo ad fieri potest cauè dæ sunt. ¶ Ibi. q. j. Mon. 12. nu. 1.

Dominium immobilium rerum temporalium ecclesiæ esse penes prælatos eius nullus est, qui dixerit præter N. ¶ de red. eccles. Mon. 21. q. 1. nu. 1.

Dominium omnium bonorum parimonialium, quæ ante professionem habebat religiosus perditur per professionem, & capacitas similiter habendi. ¶ Consi. 2. de donat. num. 1.

Dominium rei sola periculi receptio non facit transfere in alium. ¶ Com. de vsu. num. 36.

Dominium regulariter non perditur per peccatum mort. l. quisquis. C. ad lege Iul. Maiestat. & cap. vrgentis. de heret. dicere contrarium est hæreticum. Conc. Constât. sess. 21. ¶ de elec. nu. 44.

Dominus.

Dominus, non quilibet etiam verus alicuius rei potest de illa pro libito disponere, sed solum ille, qui est integer, & absolutus, sine onere vllor. ¶ de red. eccles. q. 1. Mon. 51. nu. 3.

Non omnis de suo pro libito disponit, id enim locum non habet, quando cū aliqua reseruatione, & onere utendi in certum finem, vel modum transit. ¶ Com. de vsu. numer. 37.

Dominus verus, nemo est illius rei, quæ eget ad liberandum se ab extrema necessitate, licet possit eam iuste accipere, etiam auctoritate propria, & ea vti, quæ esset ad id necessaria, quia quod dicitur in necessitate omnia communia esse, intelligitur esse communicanda. ¶ Manu. c. 17. nu. 60. de red. eccles. q. 2. nu. 4.

Dominus non fit verus illius rei, quæ vsu consumitur eo, quod iure eam consumat, ut contra censet Sotus. lib. 4. de ius. & iur. q. 7. ar. 1. Qui tamen lib. 4. quæst. 1. loquens de illa extrauag. Ad conditorem. de verbor. signifi. tenet, quod Franciscanus eius, quod licite comedit, & consumit Dominus non est. iuxta cap. exijt. de verbor. signifi.

Donare.

significat. lib. sexto. ¶ Manual. capitul. 17. numer. 62.

Dominus nullus est suorum membrorum liber homo. ff. ad leg. aquil. & ca. contingit. el primo. de sent. ex comm. nec etiã ad ea perdenda ob confessionem contra ius. ¶ Ca. inter verba. concl. 6. nu. 557.

Dominus rei in dubio non presumitur velle, ut illa alteri tradatur. l. inter omnes. §. recte. iuncti gloss. magna. per Barthol. & communem recep. ff. de for. iux. l. qui uas. §. veter. eodem ti. ¶ de spo. cle. §. 2. num. 4.

Dominus, qui notabiliter negligit ea, quæ pertinent ad seruorum suorum conscientiam, non curando, ne assuecant male iurare, aut præcepta Dei, vel ecclesiæ violare, vel non monet eos confiteri, & communicare transgreditur quartum præceptum. ca. duo sunt. 23. quæst. 1. & totum quintum. Similiter si negligat noscere peccata eorum manifesta ad arguendum peccat. Anton. 2. p. titu. 5. cap. 9. §. 2. Et nisi se emendant tenetur eicere illos a domo, negligens peccat. ¶ Man. c. 18. nu. 21.

Consentiens matrimonio sui serui debet etiam illi concedere locum ad debitum reddendum alioquin peccat, & liberat eum, at si contra suam voluntatem matrimoniū est contractum, licet possit seruum vendere, non tamen in tam remotas regiones, ut vsu impediatur, iuxta communem in ca. 1. de coniug. ser. Manu. c. 23. nu. 34.

Dominus potest naturaliter obligari seruo per pactum, vel contractum. In natura liter. & l. si ad aliquid. ff. de cond. inde. ¶ Cof. 20. de reg. nu. 13.

Dominus cui res restituenda est, intelligitur esse etiam custos, creditor, depositarius, commodatarius. ¶ Manu. c. 17. nu. 28. Si autem custos est suspectus uero domino est restituenda. ¶ Ibi.

Domini terrarū a Saracenis cultarū eis decimantibus, tenentur dare congruam sustentationem Parochis ecclesiarum. argum. cap. de monachis. de præbend. & ad denunciandum inquisitoribus illos, quos nouerint caremonijs Mahometicis uti. ¶ Manu. ca. 25. num. 27.

Donare qui potest, potest & donari consentire. ¶ Consi. 75. de Regul. num. 23.

Donare potest sancte quis ei, qui suo amore delinquit in compensationem damni quod sustinet per asserta in Manu. c. 17. nu. 41. ¶ Consi. 10. de simo. nu. 8.

Donare potest reus criminis, ob quod bona, vel administratio eorum non perditur antequam in iudicium deducantur, do nec reuocetur donatio, tanquam in fraudem fisci facta. l. post contractum. ff. de donatio. ¶ Consi. 3. de donat. inter uirum, & vxor. num. 2.

Donare potest, quis ecclesiæ sub modo ut census aliquis ei tribuatur. ca. Eleutherius. 15. q. 2. & c. præterea. de iur. pat. ¶ Consi. 5. de deposit.

Donare potest beneficiarius ad pia, etiã illa, quæ ad cultum ille destinauerat. Consi. 4. de dona. nu. 2.

Donare potest, quis inter viuos, ut donatarius ei dum vixerit centum quotannis soluat, dum mille dedit. Quia ista est licita donatio facta sub modo iusto, aut contractus innominatus do, ut des, ut dicitur in Manual cap. 17. num. 222. ¶ Consi. primo. de donat. num. 1.

Donare censetur de residuo, qui de alio expresse disponit. ¶ Consi. 6. de dona. p. to.

Donare non videtur omnis, qui male emit, uel uendit, sed male contrahere, quia in dubio nemo presumitur donare. l. cum de indebito. ff. de proba. ¶ Rele. c. ca. nouit. de iud. Not. 6. nu. 51.

Donatio.

Donatio simpliciter, & absolute secundum intentionem Magistr. 1. Senten. dist. 18. & aliorum ibi est datio liberalis, siue irredibilis, id est compensationem non intendens, vel secundum Azon. in summa. Est rei licite nullo iure cogente mera liberalitate facta collatio.

Est aut duplex, prima inter viuos, quando rem, quam dono malo habere eum cui

Dono, quam me. Secunda, est causa mortis, quando rem, quam dono malo me habere quam illum, & eum magis, quam heredem meum.

Donatio inter uiuos, est duplex una modalis, i. facta ob causam cum dono, ut aliquid fiat, vel non fiat. Alia simplex, siue mera, quae nullam continet causam sequentem. Et haec est duplex. Imperfecta, siue conditionalis, quae dominium rei datae statim, & non nisi sub conditione transfertur, vel sub modo, vel in diem. Alia est perfecta, id est absoluta, quando statim mera liberalitate dominium rei datae transfertur. Silu. ver. donatio. in prin. & alij Summistae.

Donatio facta alicui, ut post aliquod tempus perueniat illud ad ecclesiam potest ille, qui donauit onus remittere donatario, saltem in id consentienti non obstante, quod ecclesiae quaesita sit utilis actio minus principaliter, per l. quoties. C. de dona. quae sub modo. Bar. ab omnibus recep. l. qui Romae. §. Flauius. ff. de verb. oblig. ¶ de red. eccles. q. 1. Mon. 60. nu. 2.

Facta ecclesiae animo tumultuario valet & qui eam rescindit sacrilegium committit cap. sunt quiopes. 17. quae. 4. ¶ consil. 7. de uoto. nu. 1.

Donationes quaedam factae a quibusdam Summ. Pontif. obreptiae censendae sunt, quia fuerunt sine ullo pietatis intuitu in finem abutendi eis inuisus etiam non pios sine iusta causa. ¶ Com. de spol. cleric. §. 2. num. secundo.

Donatio episcopi, siue sani, siue infirmi inter uiuos, & ad pia valet, quo ad superflua, quia ea debet in pios usus erogare, & per infirmitatem, non amittunt episcopi suos uirtuos, sicut ne beneficiarij, verb. Beneficius. num. 2.

Et id illis conceditur ab Alex. 3. cap. ad huc. de testam. & per multa alia fundamēta. ¶ consil. 5. de dona. nu. 1. & tracta. de red. eccles. q. 1. Mon. 34. nu. 81.

Facta a beneficiario in solutionem debiti est irreuocabilis. ¶ Consil. 3. de donatio. num. 12.

Facta a patre filio sub potestate constituto, non valet. l. donationes, quas parentes. C. de dona. inter uiuos, & uxor. l. pater a

patre. ff. de cond. indeb. ¶ Man. cap. 17. num. 145. Et si pater est Rex, non valet similiter nisi exprimat se id facere de plenitudine Regiae potestatis. Bald. cap. primo. §. ite sacramenta, de pace iuramento firm. eodum. penultim. num. 19. quem sequitur Fel. cap. qualiter, & quando. el. primo. de accusat. Attamen contrarium est verum, ut dicit ipsemet Bald. & multi alij quos allegat Tirraquell. de nobilitat. cap. 37. ¶ de redim. eccles. quae. 3. Mon. 7. numer. 7. Et ratio est, quia quando Rex donat filio, praesumitur id facere de plenitudine talis Regiae auctoritatis. ¶ Manual. capitul. 17. numer. 145.

Valet tamen quando filius ex suo labore merita habet in patrem, ob quae teneretur ei dare, etiam si esset extraneus. Bartol. l. prima. §. Castrensia. ff. de castren. pecul. & leg. si donatione. C. de collat. ¶ Manual. cap. 17. num. 144. Sed debet pater protestari se id facere ad hoc, alioquin non valeret. ¶ Ibi. nu. 148.

Valet etiam quando facta est in dotem vel matrimonium. leg. Pomponius. ff. fam. erciscun. de collat. dotium per totum. Tertio, facta de mobilibus pro bello. lib. 4. C. fam. ercisc. Quarto, pro usufructu, quem in bonis aduentitijs filij habet a patre. l. cum oportet. & l. non solum. §. fin. autem. C. de bon. quae lib.

Quando autem pater donat filio praesumendum est illum donare pro meritis si ea antecesserunt alias ob liberalitatem iuxta glossam communiter recep. l. si donatione. C. de collat. dot. ¶ Man. c. 17. nu. 146.

Donatio patris & matris facta filio si non sit remuneratoria, & non est reuocata per mortem, si excedat quantitatem, quam donare potest, & legitimae filiorum praesudicet reuocanda est, quantum opus fuerit ad praesudicium. leg. 1. C. de inoff. dona. ¶ Ibi. nu. 147.

Facta a marito uxori, vel contra, non valet, nisi esset iurata Barthol. recept. l. si quis pro eo. ff. de fideiussor. ¶ Consil. primo. de diuort. numer. 2. Quare donator cum libuerit ante mortem reuocare eam potest. leg. 1. de donat. inter vir. & uxor. quamuis sit per tertiam personam per modum

dum remissionis debiti. leg. si sponus. ff. eo dem. Excipitur Imperator, & Rex. C. eod. l. penultim. Valet pro restaurandis rebus. igne consumptis. ff. eod. l. quod si uis. eaus. mortis cum sit. leg. sed interim. ff. eo. Causa consequendi aliquem honorem. l. quod adipsi. ff. eod. & ibi Cyn. & Bald. l. si constate. de donat. ante nupt. ¶ Manual. cap. 17. num. 149.

Facta ab aegroto non censetur testamentum, si fiat inter uiuos, quia id non est testari, quia datum per talem donationem reuocari non potest. l. sicut ab initio. C. de act. & obligat. Datum autem ex testamentis. ca. cum morte. de celebrat. miss. & capit. vltima uoluntas. 13. quae. 2. ¶ de red. eccles. q. 1. Mon. 34. nu. 1.

Donatio facta ab aegroto, praesumitur fieri timore mortis, etiam si nullam de morte ille faciat mentionem. l. apud Labeonem. §. Iulianus. ff. de doli mali excep. Sed talis non debet appellari causa mortis, si in illa non fiat de morte specialis mentio. Sed donatio inter uiuos. leg. Seia. §. cum pater. & ibi Bar. existimat hoc esse singulare. ff. de donat. caus. mort. Imol. & Alex. nu. 7. & Iason. num. 26. l. quae dicit. ff. solut. matr. ¶ consil. 5. de dona. num. 6.

Donatio causa mortis reuocari potest. leg. Senatus. §. primo. ff. de donation. caus. mort. Si autem apponatur clausula ne reuocari possit incipit esse donatio inter uiuos. leg. ubi ira donat. ff. eo. quae non potest fieri a muliere sine hereditate mariti in regno castella per leg. 55. Tauri. ¶ consil. 3. de don. nu. 1. & consil. 5. nu. 5.

Donatio non praesumitur, ubi alia etiam leuis cadit coniectura. Bal. l. 1. C. ad Tribel. quem sequitur Dec. l. cuius per errorem. ff. de reg. iur. ¶ consil. 5. de usu. nu. 2.

Donatio ficta, & simulata, est ipso iure nulla, quando scilicet facta est sine uero animo donandi. l. prima. & toto titu. C. plus ualere, quod agitur talis censetur illa, quae fit uxori post delictum commissum, pro quo bona fuerunt confiscata. ¶ Consil. 14. de donatio. inter uir. & uxor. nu. 1. Et talis tanquam fraudulenta cum facta sit post delictum reuocari potest. l. post contractum. ff. de donat. ¶ Ibi. num. 3.

Donatio uera etiam in fraudem facte ipso iure tenet, nisi per actionem reuocatoriam rescindatur. iuxta §. item si quis in fraudem. Institut. de actio. Reuocata autem per iudicem tenetur donatarius ad relaxationem bonorum sibi donatorum, in foro conscientiae. gloss. celebr. in c. fraternitas. & q. 2. & D. Thom. 2. 2. q. 62. artic. 4. ¶ Ibi. num. 4.

Donatio pia ad hoc, ut talis sit principaliter ob Deum fieri potest. ¶ consil. 60. de preben. nu. 3.

Donatio non desinit esse uera inter uiuos, & irreuocabilis eo, quod sit condicionalis, & conditio non impleatur ante mortem. Sed per mortem magis purificatur: vide casum in c. omnis inst. de verb. oblig. & in c. si pro te. de rescript. lib. 6. ¶ Consil. 5. de donat. num. 7.

Donatio facta sub modo poena caducitatis non reuocatur, quia habet onus impositum, ut donatarius faciat aliquid. l. ea lege. C. de condit. ob caus. & ibi Salicet. ¶ Consil. primo. de pact. num. 6. de oration. ca. 21. num. 48.

Facta sub modo iusto est licita, toto titu. de donat. quae sub modo, talis est, quando donantur mille cum pacto, ut redonent singulis annis uitae 100. ob periculum mortis & perdendi omnia. l. 1. & 2. C. de nautico foenore. cap. fin. de usur. ¶ consil. 1. de donat. num. primo.

Donatio ob aliam causam, quam ob meram liberalitatem, non est proprie donatio. ¶ Com. de dat. & promiss. nu. 35. Neque desinit esse talis eo, quod fiat ob causam mortis principaliter. Ibi. nu. 52.

Donatio est ualida ante traditionem, quamuis donentur res ad usus profanos, ergo multo magis ad pios. Innoc. & ca. ad hoc. de testament. allegando tex. in l. si quis argentum C. de donatio. Et ualet etiam, quo ad regulares donantes, quia qui donat, licet non tradat, debitor tamen constituitur per dict. leg. si quis argentum. ¶ de redimend. eccles. quae. prima. ¶ Mon. 34. num. primo.

Donatio in quinque casibus reuocari potest, qui ponuntur. l. fin. C. de reuoc. donat. quorum unus est, quando donatarius non seruat

feruat condiciones appositas. Panor. c. fin. de dona. Consi. 1. de pac. nu. 18.

Dos.

† **D**Os, vt colligitur ex legibus, & Canon. & Doctor. Est quod datur uiro ab vxore, vel ab aliquo nomine eius p oneribus matrimonij sustinendis, & ita notatur per cap. Raynutius. de testament. & per Legistas in Rubr. ff. solut. matrimo. Et est dos proprium mulieris patrimonij. ff. de minor. l. 3. §. sed utrum tam diu duras, quam matrim. & eo soluto soluitur, quia sine eo esse non potest. l. 3. ff. de iur. dotij. de iure non de facto, contracto de presentij, vel preterito, non de futuro. Silue. Verbo Dos.

Dotium alia est profectitia, que a patre vel alio tanquam patre. l. auo, uel alio superiore de linea patris proficiscitur, vel de mandato illorum constituitur.

Alia Aduentitia, quam dat mulier ipsa per se, vel quilibet alius a predictis. l. profectitia, in princip. ff. de iure dot. Et utraque potest esse aestimata, & tunc periculum pertinet ad maritum; siue inestimata, & tunc pertinet ad mulierem. l. plerunque. ff. de iure do. Silue. Ibi. q. 1.

Dotem, qui promittit, & non soluit videtur promittere emolumerum, quod mediocriter ex illa queri potest. Com. de v. fur. nume. 66.

Dote promissa, & non soluta potest gener recipere loco pignoris fundum fructiferum. cap. salubriter. de v. fur. l. pater. ff. de doli mali except. non ratione damni emergentis, aut lucri cessantis, nec ratione custodiæ dotis, nec ratione donationis, nec pro alimentis, sed pro oneribus matrimonij sustinendis, quod dos secum videtur afferre. Com. de v. fur. nu. 64.

Dotis pro solutione certum quid, pro lucro capere potest maritus, iuxta statuta terrarum. Et mulier post mortem mariti ab eius heredibus, vel a dante, qui non est soluendo. Potest etiam gener pacisci, vt fover tantum perdat singulis annis, quam aliquis medio inter industrias ex illa

dote ipsa salua capere possit. Panor. c. salubriter. de v. fur. l. 6. de iust. & iur. l. 1. ar. 2. Couaruu. c. 1. lib. variarum resolut. quicquid dicat Lupus in repp. ca. per uestras. not. 6. de dona. inter uirum & uxo. Man. c. 17. num. 213.

Dos traditur in uxoris patrimonium ad onus sustentationem. l. p. omponius. ff. fam. eriscund. cum intentione, vt illa seruetur. l. vbi adhuc. C. de iure dot. & inseruiat oneribus matrim. c. per uestras. de dona. inter vir. & uxo. Com. de v. fur. nu. 65.

Dos magis propria uxori est, quam feudum vasallo. Rubr. de iud. num. 10. Succedit loco alimentorum, iuxta comunem, presertim Barth. l. vxorem. §. pater naturalis. ff. de leg. Com. de spo. cle. §. 19. nu. 2.

Dotem, qui capit a socero v. furario, cuius bona ad soluenda debita non sufficiunt peccat, quia capit ab eo, qui nec donare, nec dotare potest sine peccato, & tenetur ad restitutionem. Manual. capit. 17. numer. 271.

Dotem totam potest uxor repetere marito mortuo, etiamsi ille multa superflua impenderit in ea alendo, & ornando, quia erat ille dominus cum onere eam seruandi. l. doce ancillam. C. de rei uendit. Ibidem num. 155.

Dotis parte vidua pauper lucratur, quando coniux diues ante copulam obiit. Authen. praterea. C. unde uir & vxor. Felin. in Rubr. de spons. ad utramque partem multa coniungit. Com. de spons. 29.

Dubitare, Dubium, Dubietas.

† **D**ubietas, vel dubium, iuxta S. Tho. 3. dist. 17. Est contrariarum rationum equalitas, unde proprie homo dubitat de aliquo, quando habet rationes ad utramque partem æqualiter, aut quasi æqualiter mouentes, ita quod non magis ad hoc, quam ad illud notabiliter inclinatur. Silu. ver. dubium. in prin.

Dubietatis ratione non peccat, qui credit opinionem, quam sequitur aliquis insignis doctor esse ueram, licet in alia ille sit. Com. ca. si quis autem. de poenit. dist. 7. num.

num. 52. Et quando illa in specie, & in ipsa operatione occurrit, non tamen refert, an ex parte rationis, an ex parte appetitus nascatur. Ibidem. 61.

Dubietatem non excusat superioris preceptum si dubietatem cum credulitate non commutat, quia agit contra diuinam preceptum naturæ, contra conscientiam agens. Ibidem. num. 81.

Dubietas animi eque, ac conscientia erronea deponi potest, immo ceteris paribus facilius ista, & ideo non excusat a precepto superioris implendo, licet illa durante non possit illud iuste impleri. Ibidem. nu. 96.

Dubitans partem tutiorem eligere tenetur, si vere dubitat, aut tenetur dubitare. Com. de homic. num. 1. & Manu. cap. 27. num. 193. Quod an uerum sit in foro conscientie, vel in foro exteriori, vide Authorem. Com. cap. si quis autem. de poen. d. 7. a. num. 35. vbi Panor. & aliorum sententiam examinat. Et concludit ueram esse in casibus, quibus iura exprimunt. Et extra hoc preceptum est etiam duobus concurrentibus, alterum quando res uere est dubia. eodem Com. nu. 42.

Dubitans agere nequit, nisi ex aliquibus rationibus in alteram partem inclinatur. Com. de poen. & rem. nu. 7.

Dubitando an bene, vel male agens, aliquid facere, semper est peccatum Adrian. quolib. 2. quæst. 1. Cap. inter uerba. concl. 6. nume. 600.

Dubitare, uel dubitare debere paria sunt argum. eorum, quæ notantur in l. uentre. ff. de acq. hæ. cap. illud. de cleric. excomm. Com. cap. cum contingat. secunda causa nullitat. num. 4.

Dubium de fide, non facit scrupulus, neque subreptio, maxime si contra uoluntatem euenire solet. Ioann. And. ca. dubius. de hæret. Maior. 3. d. 25. q. 4. Manual. c. 2. nu. 20. & Com. c. inter uerba. concl. 6.

Dubia in re superiori parendum quidem est, nisi dubietate relicta, saltem ad illius effectum, non iuste parere possumus credo id, quod nobis præcipitur bonum esse. Com. cap. si quis aut. de poenit. dist. 7. num. 114.

Dubio peccandi, qui se exponit peccat.

Thom. quos. 8. ar. 13. dist. Com. num. 4.

Dubius deponat dubium, antequam iudicet, consulat, aut operetur alioquin peccabit. Man. c. 27. nu. 288.

Dubius in fide non est, qui habet scrupulum, id est aliquid motiuum contra fidem modo credat eam. Maior. 3. dist. 25. q. 6. 4. vbi pulchre declarat illud cap. 1. de hæret. dubius in fide infidelis. Com. de emptio. nu. 12.

Dubius de iurisdictione sua, non iudicat secundum Barthol. l. multum interest. ff. de condit. & demonstr. quem sequitur Felin. & Ancharan. per illum tex. cap. 2. de offic. deleg. gloss. singul. cap. saepe. ver. peremptorie. de app. Tract. opp. fol. 8. op. nu. 21.

Dubius an licite agat unum de duobus contrariis, de quorum quolibet dubitat, an liceat agere non potest, nisi prius dubietatem deponat. Com. cap. si quis autem. de poen. d. 7. nu. 93.

Ducatus.

Ducatus aureus plus quam ex argento, nec metallo ualeat, quia melius feruari, aut in longinquum putari potest ob peruriam minutæ pecuniæ commodioris ad expendum, quod docet experientia rerum magistra. c. quam sit. de ele. li. 6. de c. bijs. num. 44.

Ducatus ex eo, quia eius pretium accrescat, cum sit quid extrinsecum, non desinet esse idem, quod antea, quia non mutat naturam, nec materiam, aut formam. Ibidem num. 49.

Ducati duo per legem eodem precio aestimati in eadem regione pluris, aut minoris ualent ex inæqualitate bonitatis metalli. num. 44.

Ducati in uno regno, siue prouincia, plus quam in alia ualent. nu. 60.

Ducatorum, seu scutorum duo sunt genera, unum quo mercatores in suis cabijs utuntur, quod crescit, & decrescit, iuxta multitudinem, aut paucitatem pecuniarum.

Alterum est populare, quo omnes utuntur ad impendum, & est communiter eiusdem precij. Silu. verb. v. lura. 4. quæst. 6. Caiet.

Caiet. Tractat. de Camb. cap. 6. Sotus lib. 6. de iust. & iur. Sed hoc est nouum commētum, & non probandum. cap. quis nesciat. dist. 2. ¶ num. 53.

Ducatōs centum præsentes cæteris paribus plus valere, quàm centum abentes, non est negandum, & ceterum abentes minoris, quàm præsentes emi posse, modo abentes, non tantum plures valeant in suo loco, ut æquēt præsentes, vel superent. ¶ nume. 73.

Duellum.

¶ **D**uellum dicitur, quasi duorū bellū, & appellatur Monomachia. c. Monomachiam. 2. quæst. 5. id est singularis pugna. Et si generaliter definiatur: Est singularis pugna ab utraque parte sponte suscepta. Si vero proprie, prout de illo iura loquuntur; Est pugna duorum facta ad alicuius rei probationem. Ita ut ibi uincens probasse credatur, & victus in probatione defecisse, ut si per testes quis intentionem suam fundasset. Siluestr. Verbo Duellum in princip.

Duellum etiam priuatum hodie excommunicat, & priuat bonis. Concil. Trid. sess. 25. cap. 16. de reform. ubi agit de duello tolemni, sed extensum id fuit, postea à Gregor. 13. ad omnia etiam priuata. ¶ Consil. 1. de Purgat. vulgar. num. 2. per quem priuatur non mentalia, sed realia tantum duella per tex. c. si. de sim. ¶ Ibi. consil. 122.

Duella, quæ inter particulares milites offeruntur, vel acceptantur causa ostentandarum uirium, & artis pugnandi, & gloriæ uanæ quærendum damnanda sunt. iuxta sententiā Caietan. extra duellum. Quæ autem principaliter ad commendandam belli uictoriam honoris, reputationis, ac fortitudinis licita sunt. ¶ Man. c. 15. n. 27.

Duella mala, vel torneamenta iniēs, vel illis assistens, aut consulens peccat mortaliter, immo inducens, uel non impediens cum potest, pariter peccat. cap. Monomachiam. 2. q. 5. c. 1. & 2. de cle. pug. in duel. c. 1. de torneam. ¶ Man. c. 15. nu. 9.

Duo.

Duorum vicem vnum hominem sustinere difficile est, quia nemo potest duobus dominis seruire, Matthæ. 6. & c. 1. 2. 1. quæst. 1. & clamat ratio naturalis. Pluribus intentus minor est ad singula sensus. ca. diuersis fallatiis. de cle. con iugat. l. fina. C. de offic. assess. ¶ de incom. benefic. num. 9.

Duorum officium potest quis subire, quando neque materia, neque forma dispositionis repugnat. l. si cōsul. ff. de adopt. ¶ de elec. num. 72.

Dux.

Dux militum minorem numerū conducens, uel aliquo precio introducens, iniuste operatur, quia in dāno rei militaris minuendo numerum, & sine ullo iusto titulo accipiens stipendia absentium. ¶ consil. 1. de pac. nu. 1.

Ducem, qui non habent ipsimet sibi sūt Dux. Bald. tit. de Allodiis. ¶ Relect. c. nouit. de iudic. Not. 3. nu. 114.

Dux Mediolani superiorem in temporalibus nō cognoscit. ¶ cōs. 4. de emp. n. 2.

De Littera E.

Ecclesia.

Ecclēsia proprie significat Cōcionem id est multitudinem conuocatā ad audiendum. i. uocationem fidelium. ca. Ecclesia. de consecr. distin. 1. Improprie uerò multa alia, ut colligitur glo. cap. ultimo. ne prælati uices. Et sunt præcipue quædecim significationes relatæ à Turcrem. lib. 1. de potestat. eccl. cap. 2. Continet tanquam partes triumphansem, & militatē. Et hæc omnes fideles bonos, & malos, illa uero iustos tantum, ac beatos, & est inuisibilis, macula, ac ruga carens. ¶ Com. c. ecclesia. de poen. d. 1.

Ecclesia Romana caput est aliarum, & nun-

unquam vacat, Papa etiam mortuo. gloss. singular. recept. cap. Ne Romanum. verbo Non consonam. de elect. ¶ De iubil. nota. 32. num. 13.

Ecclesiæ Monarchia nō requirit, ut eius subditi nullam accipiant potestatem immediate à Deo, alioquin non esset uera, neq; Papa uerus Monarcha, quoniā alia multa suscipiunt Christiani à Deo immediatē uirtutes gratiam, &c. ¶ Relec. c. nouit. de re iudic. Not. 3. nu. 136.

Ecclesiæ non subiiciuntur Iudei, Pagani, uel infideles, iuxta illud, De his qui foris sunt, nihil ad nos relatum. cap. gaudemus. de diuort. ¶ Consil. secundo. de Hæret. nu. 1. quod intelligitur, quo ad obseruantiam legum illis contrariarum, non autem quo ad alias. Quare potest illos si fiant trāsgressores punire. ¶ Ibid. num. 4. Illis tamen permittit exercere actus suos bonos, & malos. ¶ Consil. 2. de Iudæ.

Ecclesia simplex est columba. cap. loquitur. 24. quæst. 1. & simplicitatem columbæ cum suo sponso laudat. capit. ex merito. 6. quæst. 1. Neque est alieni usurpatrix. cap. si filius. de testam. & cap. fina. 17. quæst. 4. Neque vexare illum cupit, quæ omnes leuare desiderat. cap. final. de dolo, & contum. & cap. ut debitus de appell.

Fraudem uel plurimum odit. capit. sedes. & c. ex more. de resecr. ¶ Relect. ca. nouit. de iudic. Notabil. sexto. numer. 22. Iustitiam etiam contra uiduas seruare debet. capitu. ex tenore, de foro comp. ¶ Consil. 46. de præb. nu. 4.

Ecclesia potest iuste petere poenam. c. si sæculi leges. 12. q. 2. & c. scientia, de poenis, quod deficiēs in probatione iuris sui potest iuste petere edictum monitoriū ab ecclesiastico iudice. ¶ consil. 3. de cens.

Potest cognoscere contra laicū de mortali tam notorio, quā non notorio, de quo tamen potest probari effectale. ¶ Com. de iudic. not. 6. nu. 35.

Et similiter contra decipientem citra dimidium. verb. Decipere. num. 4. ¶ Ibidem nume. 61.

Non punit interiora, neque exteriora sola intentione mala. ¶ Man. c. 23. nume. 103. Excommunicat quandoque trāsgressores

canonis pure humani. ¶ Com. de lege poenali. num. 20.

Ecclesia facies in Lusitania dicitur ianuæ tēpli. In Belgia ipsa ecclesia, seu tēplum. Alii præsentia multorum secundum Maior. 4. d. 17. q. 1. ubi est cōsuetudo ut ad sint cognati, & testes. iuxta Panor. c. cū inhibiti. de clau. desp. Nunc aut per Conc. Tri. capi. sess. 24. de reform. matr. Facies ecclesiæ, in qua contrahitur matrim. intelligitur præsentia parochi, & duorum, uel triū testium. ¶ Manu. ca. 2. nu. 70.

Ecclesia Cathedralis nō censet uiduata, eo qd ep̄s ægrotet, uel fiat inutilis, neq; donec priuet ob suam culpam, licet ex iusta causa dari sibi possit coadiutor. c. cum percussio. 7. q. 1. c. 1. de cler. ægrot. lib. 6. ¶ Com. c. hæc autem uerba. de poe. d. 1. nu. 4.

Ecclesia, & eius bona laicis, tanquā Dominis submitti non debet. c. 1. de reb. eccl. non aliē. li. 6. ¶ consil. 5. de depof. Succedit in bonis suorū beneficiorū ad cultum diuini nū destinatis. ¶ consil. 4. de dona. nu. j. In suos colonos eodem iure, quo laici uti licet cōsi. 1. de consil. nu. 84. Decet illi bona sua rata recuperare, non tamē cum augmento poenæ statutę in §. poenæ. instit. de obligat. quæ ex delicto nascit. & §. duplū. & §. Quadruplum. Inst. de act. ca. fraternitas. 12. q. 2. facit cap. 1. 23. q. 3. sub finem. Potest tamē illam et poenam petere de iustitiæ rigore, de quo intelligēda sunt. c. in antiquis. 12. q. 2. c. dicitur. 89. d. c. dilecti. de arbit. & est concl. communis, & in praxi seruata. decet tamen illi magis non petere illam, qd probat d. cap. fraternitas. ¶ Com. de lege poenali super d. c. in princ.

Ecclesia pro templo. Si ædificet, fundet, uel ditetur ab aliquo ille non acquirit aliud ius præter patronatus. Conc. Toleta. relatum c. 1. 10. q. 1. Quod etiam de collegiata uerum habet, licet contrarium uideatur. ca. nobis cum eis adnot. per omnes. de iure patr. Quia illud intelligitur sic, ut non quærat ius præsentandi prælatum ipsius. ¶ consil. 2. de iur. patr. nu. 16.

Ecclesiam regulare fundare melius est ceteris paribus, quàm sæcularē, quia status religionis est melius cum sit in uia perfectionis. 22. q. 10. ¶ consil. 52. de reg. nu. 1.

Ecclesia non tolerat contractus pphanos, de orat. opp. 5. num. 35. Non rixas clamores, tumultus, strepitus, num. 25. Non cantum, neque choreas seculares. capit. 18. nume. 76.

Ecclesia prophanata per illationem in ea alicuius infidelis pagani, vel excommunicari etiam sine sepultura, non admittit orationem publicam, priuatam vero sic, quia id nullo iure cauetur. In illa igitur, neque missa, neque alia publica diuina officia celebrari possunt. cap. ecclesia. 1. & ca. ecclesiam, el secundo. de consecrat. dist. 1. c. sacris. de sepult. cap. consulisti. de consecrat. c. adhuc. de priuileg. clem. 1. de sepul. ¶ Consi. 5. de heret.

Ecclesiasticus.

† **Q**uæ ad ecclesiam pertinent ecclesiastica appellantur, & possunt esse tam personæ, quam res, seu bona, de quibus colligendum, quæ Auctor docet varijs in locis.

Ecclesiasticæ personæ dicuntur, & sunt fori Ecclesiastici Deo donati, conuersi etiam si non sint clerici. cap. duo sunt. 12. q. prima. Dec. cap. ecclesia. de const. nume. 7. cap. alia. cap. legi. 16. q. 1. ¶ De spol. cle. §. 1. de redim. eccles. q. 1. Mon. 55. Omnibus autem ecclesiasticis personis onus, qui imponit incidit in bullam Coenæ. ¶ Consi. 32. de sent. excom. nu. 4.

Ecclesiastici ministri uocari possunt, quo ad orationem omnes clerici tam seculares, quàm regulares, maiores, & minores donati, donatæ, & omnes recitantes orationes ab ecclesia institutas, eo quod sint illius, licet sint laici, quia censentur id facere nomine ecclesiæ. ¶ de oratione. capit. 20. nume. 40.

Ecclesiastico statui non repugnat Bigamia, & irregularitas, licet sic clericatus; possunt esse enim ecclesiasticæ personæ, non tamen clerici. cap. duo sunt. 12. quæst. 1. de redim. eccles. quæst. 1. Mon. 55. nu. 13.

Ecclesiastici redditus magni, minus boni sunt eos habenti, quàm parui victui tamen sufficientes, magno enim habere opus est

ad eos recte dispensandos, difficilemq. rationem, ac subtilem de illis reddere oportet. ¶ Ibi. Mon. 24. num. 5.

Hi non exonerantur oneribus antiquis propter noua, quibus grauantur. Sunt enim tam nunc, quàm antiquitus bona ecclesiastica concessa eiusdem naturæ, id est patrimonium Christi. cap. cum secundum. de præbend. Et omnia eiusdem sumuntur priuilegijs. cap. quamquam. de censibus. l. sunt sacra. 2. 2. quæst. 5. ar. 4. Et sacrilegus est, qui ea sumpsit. cap. prædia. 2. q. 1. ¶ Vbi supra. Mon. 23. Eorum autem administratio plenaria ad Rom. spectat Pontif. cuius res omnes ecclesiæ sunt, quo ad hoc. ¶ de spo. cle. §. 2. nume. 2.

Ecclesiasticum prædium in emphyteusim perpetuam dari non potest, neque in usum fructum ad longum tempus. clem. 1. de rebus eccles. non alienand. & extrauag. eod. titu. declarata in glo. summæ tractat. 1. & eodem num. 14. Quod neque à Papa fieri potest. cap. nulli. eod. tit. ¶ de spol. cleric. §. 14. nume. 1.

Edictum.

Edictum monitorium, ubi deficit probatio iuste peti potest. cap. sua. de pignis. ¶ Consi. 3. de censibus. num. 8.

Non ligat tamen possidentem rem præscriptam. Et causam iustificantem continere debet, sicut etiam censuræ per præcepta latet.

Edictum Papæ de residendo, an omnes liget consulendus est ipse, qui illud dedit. Conf. 1. de cler. non resid.

Edictum ne Bulla Coenæ publicetur reuocandum est, & ne iterum fiat serio cauendum, quia peruenit à non habentibus iurisdictionem in episcopos, & ideo est iniustum. ¶ Consi. 23. de sen. excom. nu. 5.

Edictum de euitandis excommunicatis non includit communicantes sine præiudicio. cap. quoniam multi. 2. quæst. 3. & Innocent. 3. cap. inter alia. de sen. excom. ¶ Consi. 58. eo. tit. nu. 3.

Edictum monitorium generale pro reuelandis delictis. Ver. excommunicato. Ele-

Electio.

† **E**lectio prout ex S. Thom. 2. 2. q. 3. colligitur. & Aristot. 5. ethicor. & ex ipso suo nomine est multorum placentium in ordinem ad finem unius præceptio. Electio autem Canonica secundum Hostiens. est idoneæ personæ ad dignitatem, vel societatem seruata forma canonica facta uocatio. ¶ Siluest. Ver. Electio. in princ.

Electio metu facta est ipso iure nulla. cap. ubi periculum. §. ceterum. de electio. lib. 6. glo. memorab. quæ est. 4. in capit. bona. el primo. eodem titu. ¶ Tract. op. solu. op. 5. num. 5. Et similiter illa, quæ facta est, non uocatis habentibus ius suffragandi, quia non est canonica. ¶ Consi. 12. eo. tit.

Electio mali ministri culpabilis est. l. si seruus. §. proculus. ff. ad leg. Aquil. ¶ Relect. c. si quando. de rescr. excep. 16. nu. 4.

Electio agitur de iure, quærendo ad rem. tract. op. solu. op. 5. nu. 6.

Electus cum eligitur, & confirmatur, debet esse habilis. cap. dudum. de elect. & ca. ut circa. eodem titu. li. 6. ¶ Relect. c. si quando. excep. 8. nu. 8.

Electus tantum non potest agere possessorio cum non habeat ius in re, iuxta decisionem Rotæ 6. de electio. alias 192. neque capere potest possessionem ante confirmationem. ca. auaritiæ. de elect. li. 6. ¶ Tractat. op. solu. op. 1. num. 3.

Electus confirmatus, & prouisus equatur. cap. transmissam. de elect. Thom. 4. dist. 20. Panormitan. communiter recep. capit. fin. & cap. accidentibus. de excess. prælat. de Iubil. Not. 31. num. 5.

Electus electione iure naturali ualida, licet inualida iure humano per defectum solemnitatis bona conscientia retinet dignitatem, donec electio cassetur. Innocent. cap. quia plerique. de immu. eccle. ¶ Com. de spo. cle. §. 2. nu. 6.

Electus per conuentionem beneficium dimittere tenetur, & est excommunicatus per extrauagant. 2. de simonia. ¶ Consi. 21. de simonia. num. 6.

Electores digniorem omni reiecta ex-

ceptione eligere tenentur ad animarum curam. cap. licet. 8. quæst. 1. ca. vnum. 26. dist. Thom. 2. 2. q. 63. ar. 3. ad 3. alioquin peccat peccato acceptionis personarum. ¶ Consi. 22. de simonia. nume. 1. Si dignum tamen eligunt, non tenentur ad restitutionem secus si indignum. Ibi. num. 2. & si conueniunt alium non eligere, nisi ex seipsis peccant simoniace. Ibi. nu. 3.

Electores indignum eligentes, & si poenam legis humanæ euadunt, non tamen euadunt poenam legis naturæ. cap. perpetuo. de election. lib. 6. ¶ Consi. 3. de empt. & vendit. num. 6.

Eligendus semiplena probatione defectus repellitur. argum. cap. præterea. el 2. de sponsal. Electus vero plena. arg. cap. super his. de accusat. Pro utroque dicto satis facit cap. Quemadmodum. de iure iurand. quatenus probat, quod turpius eijcitur, quàm non admittitur hospes. ¶ Consi. 1. de Iudæis. num. 6.

Eligere tenemur tutum, quod est, & non quod est tutius, quo ad utrumque forum. Licet eligere tutius melius sit, quia id est de consilio, non autem de præcepto. ¶ Com. cap. si quis autem. de poenit. dist. 7. à num. 35. & Com. c. cum contingat. de rescrip. remed. 2. nu. 19.

Eligere in confessorem quemcumque Sacerdotem cuiuslibet Christiano licebat ante Urbanum 2. & in primitiua ecclesia cuiuslibet Sacerdoti erat facultas quemcumque audire iure diuino. cap. placuit. distinct. 6. quia licet ante illum præcessisset Calistus, & Dionys. decernentes, ne quis iudicaret alienum postea, quàm Parochias distinctissent, illorum attamen decreta non fuerunt vsu recepta, ut patet tempore Augustini, & ideo ab Urbano 2. renouata sunt. ¶ Com. d. c. placuit. de poe. d. 6. nu. 4.

Eligere autem iure possunt. Primò, qui tantum venialia habent, quia ista non sunt materia iurisdictioni subiecta, ut quidam existimant: nullus tamen est text. qui id contineat, quod si id fuit vsu receptum, non tamen sequitur talem Sacerdotem non habere iurisdictionem, immo habet habitualem, quæ ad actualem reducitur per legitimam poenitentis subiectionem. Est autem legi-

legitima, quando de licentia expressa, vel tacita illam facit, quam habet ille, qui uenialia tantum exprimit. ¶ d. Com. nu. 22.

Eligere secundo possunt passim omnes sacerdotes: & electus per legitimam subiectionem habet in illos iurisdictionem. Sed qua facultate id faciant difficile est iudicare. Quia consuetudo non uidetur sufficere, quæ talem potestatem dare non potest. cap. 2. de poenit. & remiss. lib. sexto. Lex nulla est, quæ illam concedat. Dicendum ergo eos id facere posse. Primo, quo ad uenialia. Secundo, de licentia expressa, vel tacita superiorum, quia vident, & tacent. Et tandem electio debet fieri, quoad approbatum ab ordinario, ut decernit Concil. Tridentin. & non quo ad quæcunque. Ibid. num. 28.

Eligere tertio possunt episcopi, & superiores prælati, necnon, & inferiores sedit Apostolicæ immediate subiecti. c. fi. de poen. & remiss. ¶ Ibid. nu. 29.

Eligere quarto possunt peregrini, quibus à parrocho, uel ab episcopo facta est facultas peregrinandi, quia sine sacramento cõfess. & refectione commode peregrinari non possunt. ¶ Ibid. nu. 62.

Non tamen illis est concessa facultas, ut absoluantur a casibus referuatis, quia nec tacitam, neque expressam licentiã habent. contra Palud. 4. dist. 17. q. 4. Anto. 3. p. titu. 17. cap. 4. ¶ Ibid.

Eligere quinto possunt secundum Caietan. qui habent licentiam tacitam, vel expressam id faciendi, sed est differentia, qui habent expressam, possunt eligere quæcunque idoneam curam, & animarum nõ exercentem. Qui autem tacitam minime. Et talis licentia ualet tantum eo tempore, quo ad id tenentur, vel solitus est id facere, non autem pro alio tempore, sed pro hac differentia. Caietan. nullus est textus, nullaque ratio, quæ id conuincat.

Eligere sexto possunt vagabundi, secundum Palud. & Anto. ubi sup. quia nulli parrocho subiacent, quare nullus tenetur eos audire, nisi qui uolet. ¶ Ibid. num. 80. 81. & 82.

Eleemosinæ uerbum interdum accipitur pro re spirituali, vel temporali, qua necessitate alicuius subuenitur. ca. duæ. dist. 45. Interdum pro actu uirtutis quo fit illa subuentio. 2. 2. quæst. 33. arti. 1. Bonauen. & alij 4. dist. 15. Sonat autem idem, quod miseratio. Quare datur eleemosina corporalis, & spiritalis. ¶ Manu. cap. 24. num. 3. & 4. ¶ Com. de eleem. nu. 1.

Eleemosina secundum S. Tho. ubi supra. est actus, seu opus in quo datur aliquid indigentibus ex compassione propter Deum. Et oritur ex misericordia, & nisi fieret ob Deum, licet opus bonum morale esset, nõ tamen esset meritorium saltè de congruo, & sufficienter, vel virtualiter propter Deum dare. ¶ Com. ca. quam ob rem. de poenit. dist. 1.

Est autem actus diuersarum uirtutum misericordie proprie charitatis, quando fit propter Deum. Iustitiam si impendatur propter debitum legale. Poenitentiam si fuit imposita, aut suscepta ad satisfaciendum pro peccatis. ¶ Ibid. nu. 8.

Eleemosina spiritalis præstat corporali. cap. duæ sunt distinctio. 45. quare arctius præcipitur, quàm corporalis, & ideo ad eam tenemur etiam illi, qui non est in extrema necessitate constitutus sine nostra uita periculo: & etiam cum illo, quando ille extreme eget, docet Adrian. 4. de correct. fraterna. ¶ De red. eccl. q. 2. Mon. 3. nu. 23. de eleem. nu. 13.

Eleemosina utraque regulariter est de consilio, vel saltem non de præcepto obligante ad mortem nisi duobus casibus. Primus, quando quis habet superflua naturæ, & petitur eleemosina ab eo, qui eget extreme. cap. Pater. dist. 83. & l. Necare. ff. de lib. agnosc. Secundò, cum quis habet superflua naturæ, & status, & occurrat egenus, quo ad statum. August. relatus in ca. quod dicam. 14. quæst. 4. cap. hospitales. 25. distinct. Tho. ubi supra. & quol. octauo. art. 12. Oppositum tenent Panor. cap. si uerò. de iureiuran. Anton. 2. par. ti. 1. cap. 14. & Rosel. quorum opinio simpliciter uera nõ est.

est, sed tantum, quo ad talem egenum, quem ipse elegeris. Ibi. & c. 17. n. 61. de red. eccl. q. 2. Mon. 3. nu. 4. & Mon. 4.

In quibus tamen casibus non est necessaria donatio, sed comodatio, vel mutuatio. ¶ Manu. c. 24. nu. 5.

Eleemosina corporalis tripliciter potest considerari, secundum S. Thom. ubi supra. Primò, secundum propriam substantiam, & sic habet corporalem effectum. Secundo, ex parte cause, sicut datur pro amore Dei, & proximi, sic habet effectum spirituales. Tertio, ex parte effectus, & sic etiam habet effectum spirituales. I. mouere pauperem ad orandum. ¶ Com. c. medicina. de poenitent. distinct. 1.

Eleemosina maxima est inter partes satisfactionis, ut omnes affirmant in 4. d. 15. quia uirtualiter uidetur alias continere. Hæc excitat inopem ad orandum licet non obliget cum nullo iure id probetur, immo qui daret eam in precium orationis simoniam committeret, ut ait Sor. ¶ Com. c. medicamentum. de poen. d. 1.

Eleemosinam gratissimam sibi esse testatus est Christus. Luc. 14. & Matth. 15. quare potius in uita, quàm post mortem elargienda est. ¶ Man. c. 24. nu. 4.

Eleemosina maior est omnia simul dare, quàm minutatim, qui enim minutatim dat offert sacrificium, ille uero, qui totum offert holocaustum secundum Greg. super Ez. 2. c. & contrarium dicere est error Iovin. quem damnat Aug. de dogm. eccl. ¶ Com. 1. de regul. num. 30.

Eleemosina bona fit mala cum principaliter fit ob bonum honorarium, vel pecuniarium, nõ aut si minus principaliter. de eleem. n. 74.

Eleemosinam maiorem, qui largitur publice, quam fuisset largiturus secretè modo minus principaliter maiorem laudem de illa requirat actu, vel uirtute in finem debitum referens, bene meretur. ¶ Com. ca. inter uerba. conclus. 5. num. 36. & Com. de eleem. nu. 75.

Eleemosinam maiorem pauperi absenti pro quo petit amicus, aut uir egregius largiri, quàm dedisset si pauper ipse, aut alius homo gregarius eam petisset meritum affert, modo minus principaliter, & non

principaliter aspiciat personam. ¶ Ibid. de eleem. num. 76.

Eleemosinam largiri sacrificio, uel pauperi pro Missa, uel oratione, nisi detur in precium non est simonia. ¶ Manu. cap. 23. num. 102.

Eleemosinam potest largiri regularis. Primò, quando pauper extreme eget. Secundo, cum a monasterio longe degit cum debita licentia. Tertio, cum aliquid de sua parsonia detinet. Com. 2. de reg. nu. 8.

Eleemosinæ, quæ fiunt a religiosis honestius fiunt in frumento, & aliis bonis, quàm in pecunia. ¶ Com. 3. de Regul. num. 19.

Eleemosinæ elargienda in personas incertas, & usus noue à Pio Quinto Monialibus sunt applicata. ¶ Com. 4. de Regular. num. 54.

Eleemosina uberius quæritur, quàm sedditus beneficij, quia illa sine ullo onere, illi uero cum onere dandi superflua pauperibus quærantur. ¶ De redim. eccl. quæst. j. Mon. 46. nu. 4.

Eleemosinas quære fratribus S. Antonij, etiam post Concil. licet, quauis omnes quæstores eleemosinarij prohibeantur, quia accipiunt per Bullam Pij quarti ante Conc. publicatam. & Pij quinti post. & multæ et rationes occurrunt per quas debent excipi a lege generali, quia ægroti ad eos confugiunt, non habent unde se alant.

Secundo, quia sunt domus mendicantium quibus licet. Tertio, quia lex naturalis, & diuina permittit eos mendicare, dum tamen non prædicant, neque indulgentias publicant ad locos. ¶ Consi. 79. de regular. per totum.

Eleemosinas quære prædicando, & indulgentias publicando non licet per Conc. Trident. sess. 1. c. 9. ubi eleemosinarij quæstores interduntur quæstuari. Pro infirmis, & religiosis quære, licet, quia lex naturalis permittit, & quædoque præcipit. Consi. 79. d. reg.

Eleemosinas pro certo paupere quæres, ac sibi illam retinens bis peccat, & mentiendo, & rem alterius retinendo, secus si pro paupere in generali, quia eius appellatione, & ipse continetur. argum. c. ne quis. 22. quæst. 2. ¶ Ibid.

Eleemofinarij sunt beneficiarij, qui redditus, beneficiorum cum pacto dandi superflua pauperibus acceperunt. ¶ De red. eccl. q. 2. Mon. 7. nu. 2.

Eleemofina danda est indigenti, uel ei, qui probabiliter putatur indigere. gl. nota. c. quiescamus. 42. dist. ¶ Com. d. cap. de eleemof. num. 5.

Eleemofinam facit, qui soluit creditori pauperi, non tantum, quo ea reddat suum, sed etiam quo prouideat eius egestati. n. 6.

Eleemofina quadruplex est vna metalis tantum, ut uoluntas nuda subueniendi: altera uerbalis tantum, ut subuētio solis uerbis facta sine animo subueniendi. Tertia, realis tantum, ut cum datur aliqd sine uerbis, & animo subueniendi. Quarta mixta, qualis est uera eleemofina animo, uerbis, & re exhibita. nu. 8. Primo, prodest sine aliis, sed non aliā sine ipsa. cap. non satis. 86. dist. num. 9.

Eleemofinam facere potest tam pauper, quam diues, & circa illam mereri, uel peccare, prout uolunt subuenire, uel non. cap. dux sunt. 45. dist. nu. 10.

Et ad faciendam obligantur ipsi pauperes, quo ad actum interiorem. nu. 11.

Eleemofina uera est, quando quis sibi retinet, quod debet pauperibus, si uere est pauper. num. 12. & quando datur propter egestatem ueram, uel saltem reputatā, aut propter Deum fiat, & tunc est melior. Ibi.

Eleemofinam corporalem facere aliquādo est præceptum obligans ad mor. Luc. 2. quia quidam ob id condemnabūtur in die iudicij. nu. 14.

Eleemofinam facere de omnino necessariis uitæ suæ, nemo tenetur, & id faciens mortaliter peccat, idē de necessarijs illorū quib. prouidere debet. ca. si non licet. 23. q. 5. l. si præses. C. de seru. aqu. nu. 15.

Eleemofinā facere de superfluo naturæ tantum non est præceptum, sed regulariter uetitum, & peccatum. c. quæ contra mores. 2. dist. ¶ nu. 18.

Eleemofinam, ut quis faciat etiam extreme egenti, non licet indecenter uiuere, neque ob humilitatē, cū eleemofina præstantioris sit uirtutis, quam humilitas. ¶ nu. 19.

Eleemofinam quilibet superflui naturæ

tantum habens tenetur in extrema necessitate facere, cum ei proximus occurrit sub poena peccati mort. c. in singulis. 86. dist. & lex naturalis ad id obligat. ca. ius naturale. 1. dist. alioquin esset homicida. c. pasce. 86. dist. nu. 23.

Eleemofinam cæteris parib. largiri tenetur potius psonaliter petentib. quā nolentibus præ pudore petere, quia magis tenemur occurrentib. quā alijs S. Th. quol. 8. ar. 13. & qui petunt uirtuosius faciūt. n. 35.

Eleemofinā facere tenetur habens superfluum naturæ, & personæ pauperib. extra extremam necessitatem, quos ipse delegerit, non autem occurrentibus. nu. 52.

Eleemofina tunc prodest cū dans est in statu gratiæ, non aut si sit in peccato, quia esset mortua. c. nihil. de cons. dis. 5. quæ tamen tunc, & si non ualet ad meritū, ualet ad multa alia. nu. 57. Vide uer. opera.

Eleemofinam quilibet facere potest cui libet egenti, de qualibet re dummodo sine præiudicio alterius, uel pprio, cui renūcia re nequit, quia cum illo de nullo potest. c. denique. 14. q. 5. ¶ nu. 59.

Eleemofinā facere non potest monachus de bonis monast. de licentia superioris. 60. Non aut hæres etiam de suis, quæ sunt restitutioni subiecta. l. foemina. C. de secū. nup.

Neque qd de illicitè acq̄sitis ad effectū, ut restitutioni maneat obnoxius, & sic intelligendus est. S. Th. 2. 2. q. 32. ar. 7. ¶ Ibi.

Neque quis de licitè acq̄sitis quando ob id maneret impotens ad restituendū id q̄ necessario alteri debet. nu. 62.

Eleemofinam extreme egenti facere qd potest de alieno, si non habet de suo, qd & dominus si præsens esset, ad id teneretur. l. 2. S. cū in eadem. ad l. Rhod. de iact. nu. 63.

Eleemofinā potentib. laborare q̄ faciunt reputādo eos pauperes nō male faciūt. 67.

Eleemofina plus dari iuste p̄t i opus piū amore Deisi petat ex suggestu, uel altari, ut etiā pro eo circumsedentes orent. nu. 77.

Emphyteosis.

Emphyteosis uocabulum græcum est, & latine dicitur melioratio propter hoc, quod

Emptio.

quod olim per istum contractum solum uiles quædam terræ, & steriles concedebant, ut accipiens melioraret, & fertiles redderet. Sed deinde permissus est de rebus fertilibus, & fertilissimis emphyteoticari posse. Vnde emphyteosis iuxta uulgares dicitur datio ad liuellum. Et est contractus medius inter emptionem, & locationem. Vnde emphyteota est, qui rem immobilem hereditario iure meliorandam, uel colendam sub certis pactis, uel conditionibus, & precio accipit perpetuo, uel ad tēpus. Siluest. Ver. emphyteosis. in prin.

Emphyteosis perpetua super bona ecclesie siastica fieri non potest. c. nulli. de reb. eccl. non alie. ¶ De spo. cle. S. 4. nu. 1.

Emphyteosim perpetuam, uel temporariam de bonis ecclesie perdit ille, qui per duos annos pensionem soluere cessat. cap. potuit. de locatio. nisi celeritate solutionis mora purgetur, quæ purgatur si ante citationem, uel post sine alia dilatione soluit. Innocen. & Ioann. Andr. in dicto cap. potuit. Bal. & Spec. titu. eod. Cardin. tamen ibi arbitrio iudicis reliquit, quod uerius uidetur. ¶ Manu. c. 17. nu. 192.

Emphyteosis bonorum requirit moram trium annorum ad sui amissionem, sed mora non potest purgari ob minoris temporis spacium. l. fin. C. de iur. emphyteotico. ¶ Ibi.

Emphyteosis amissio, ipso iure incurritur si petat ante mortem suam, uel ipse emphyteota, ob multa, qui Castaneus adducit in decis. 2. & 3. de locat. ¶ Manu. cap. 25. num. 104.

Emphyteosis ad tres, uel plures uitas in Lusitania frequens est. ¶ Consi. 43. de simonia. num. 5.

Emphyteota potest locare emphyteosim ad paruum tempus. leg. non solum. ff. de locat. leg. nemo prohibetur. C. de locat. & tradit Specul. ibi quem sequitur Iason. leg. fina. C. de iure emphy. ¶ Consi. 4. de emptio. nu. 5.

Emphyteosis pro uacante non habetur sine Domini uoluntate. ¶ De simonia. numer. triginta.

† Emptio alienatio, est qua Dominium, & possessio rei venditæ transfertur per traditionem ipsius Domini. Vel si non est Dominus usufruendi conditio in euentem pro isto soluto precio. Neque potest esse sine precio pecuniæ, scilicet numeratæ. Institut. de empt. & uenditio. §. item precium. Quia ubi aliud pro alio datur permutatio est, & non uenditio. l. 1. ff. de contrah. empt. Siluest. Verb. emptio. in prin.

Emptionis nomine in materia, de simonia omnis contractus non gratuitus uenit secundum omnes. ¶ Consi. 39. de sim. nu. 2. Man. c. 23. nu. 100.

Emptio contractus est licitus, honestus, & iustus, ut colligitur. tit. de contrah. emp. & de act. emp. ¶ Consi. 15. de emp. n. 3.

Emptio non desinit esse, licet precium non detur in numerata pecunia. Bald. Salicet. & Angel. S. in precium. Institut. de emptio. est tamen precium de essentia uenditionis, licet non sit de essentia solutionis, quod alii qui Theol. doct. s. non considerarunt. ¶ Cōsi. 1. de uend. nu. 13.

Emptio illicita est cū sit simulata animo simutandi, & tūc, uel est usuraria, uel iniusta. ¶ Consi. 1. de const. nu. 21. Man. c. 17. nu. 103. de usur. nu. 78.

Emptio iniusta est cum precium maius notabiliter iusto datur, uel accipitur. capit. 122. de emp. & l. 1. de contrahend. emptio. Thom. 2. 2. q. 27. ar. 1. Consi. 6. eodem titul. Man. c. 23. nu. 77.

Emptio in qua precium maius, uel minus iusto interuenit peccatum est. Scot. 4. dist. 15. quæst. 2. Et est communis opinio. ut ait Conrad. 3. p. q. 57. Almainus 4. dist. 15. q. 2. Veniale autem quādo excessus est paruus ultra latitudinem oēm iusti precij. Mortale uero si est notabilis etiam citra dimidium, non tamen punitur a lege ciuili. ¶ Relect. c. nouit. de iudic. Notab. 6. nu. 47.

Emptio minoris dimidio iusti precij iniusta est, & rescissibilis. l. 2. C. de rescinden. uendition. cap. cum dilectus. de emptio. ¶ Consi 3. de usur.

Emptio cum pacto de retrouendendo licita est, modo non sit simulata, ut dictum est supra. ¶ Conf. 1. de const. nu. 21.

Emptio hominis liberi, alioquin peritura, licita est, si aut non est talis credens, vel credere debens non fuisse captum in bello iusto, neque illum ob crimen libertatem amisisse peccat, & ad restituendum tenetur. l. liberi hominis. ff. de contrah. emp. ¶ Manu. c. 23. nu. 95. & 96.

Emptor in mora regulari est post alleuamentum fideiussionis præstandæ. ¶ Conf. 5. de vsur. nu. 6.

Rei emptor fructus percipiens post mortem tenetur ad vsuram precij non soluti. ¶ Conf. 1. eo. tit.

Emptor prior in re inualide uendita nullam habet actionem. Salic. & Iason alleg. à glo. l. quoties. C. de fideicommiss. ¶ Conf. 5. de empt. nu. 19.

Emptor emens domum sub certo censu non potest illum negare, quia esset ipsum priuare auctoritate propria, quod non licet. ¶ Conf. 7. de emp. nu. 57.

Emptor bonæ fidei appellat, qui probabiliter credit rem vere esse illius, quæ dedit, uel illum habuisse in eam ius. c. si virgo. 34. q. 2. glo. ca. si diligenti. de rescr. ¶ Manu. ca. 17. nu. 10.

Emptor bonæ fidei rei non vendibilis, habet actionem exemptio. l. liberi hominis. ff. de contrah. emptio. ¶ Conf. 5. de emptio. nume. 18.

Talis tenetur restituere uero Domino, cum rescuerit etiam non dato precio. l. mater. C. de rei uend. & si non habet id addat id pro qua re factus est locupletior. l. si poffessor. §. 1. ff. de petend. hæred. sin. aliter nihil reddat. l. in creditore. ff. de euis. ¶ Manu. c. 17. nu. 8.

Potest iste etiam rem emptam reddere venditori, & precium suum recuperare secundum Alex. 4. p. q. 86. in 3. Gabr. 4. d. 15. & in hoc non cooperatur ad peccatum, imò cooperatur ad exeundum ab illo, & potest emptor plus sibi, quam alteri prouidere. ar. l. si præses. C. de seru. cap. & non licet. 23. q. 3. ¶ Ibidem.

Episopus græcum uerbum est dictum ab episcopi, quod est supra, & scopi, quod est intendere, quasi superintendens, quia superintendit clericis, & laicis sibi commissis. cap. qui episcopatum. 8. quæst. 1. & ca. clericos. 10. dist.

Dicitur etiam speculator eo, quod subditorum mores, & uitam speculatur. Silu. ver. episcopus. in prin.

Tenetur intra tres menses consecrari, ne perdat fructus, & intra alios tres ne perdat episcopatum per Conc. Trid. sess. 23. c. 2. de rescr. ¶ Manu. c. 25. nu. 118.

Tenetur inquirere an clerici suæ Diocesis gabellis grauentur Conc. Vien. clem. essenti. de censibus. ubi illis hoc præcipitur sub poena peccati mortalis. ¶ Manual. cap. 17. nu. 202.

Tenetur interesse officiis diuinis in sua cathedrali ecclesia, & non est immunis, ut vulgus existimat. Greg. enim. cap. peruenit. 7. quæstion. 1. statuit, ut episcopi in sua ecclesia more sacerdotali resideant, per Concil. Aurelianens. capitul. episcopi, de consecration. distinctio. tertia, quod uidentur illos obligare Dominicis diebus solis, intelligit enim Concil. non quod alijs diebus non teneantur interesse, sed quod diebus Dominicis se excusare non possint, nisi ob infirmitatem, aut aliam causam similem, & si alijs diebus, alia etiam leuiori possint. de orat. c. 5. nu. 16.

Tenetur habere Vicarium statarium per consuetudinem generalem obseruatam, contra morem. distinctio. 100. & sinetali officio, non potest bene regere dioecesim. Contrarium dicere repugnat iuri naturali. ¶ Confil. quarto. De officio delegat. per totum.

Tenetur alere illum, quem scienter sine titulo ordinauit, per c. cum secundum. de præb. & est Inn. 3. ¶ Conf. 1. de const. nu. 45.

Episcopus potest festa noua in suo episcopatu indicere, & consequenter noua eorum officia ordinare Conc. Lugdun. c. pronunciandum. de const. d. 3. & gl. c. 1. dist. 95. & Greg.

& Greg. ca. nouit. dist. 12. modo non mutet formam ecclesie Romanæ noua inducenda contra Bull. Pij Quinti in Breuiar. Romano per Conc. Trid. reformato. ¶ Conf. de orat. c. 2. nu. 27.

Dispensare potest cum depositis a se verbaliter, etat si clerici. §. de adulterum. de Iudic. ¶ Conf. 2. de sent. excomm. verb. Dispensatio.

Dispensare potest super omnibus irregularitatibus, ex delictis occultis prouenientibus ex Conc. Trid. Conf. 1. de temp. or. nu. 31. Non autem si non petuerit ex delicto. ¶ Conf. 33. de homic. nu. 2. Neque quando prouenit ex homicidio uoluntario. Conf. 17. eod. tit.

Dispensare potest in impedimento matrimonij, et dirimenti, dum impedimentum est occultum, & non potest haberi reclusus ad Papam, uel Legatum pro paupertatem, aut alia legitima impedimenta. Sed de hoc non potest dari certa regula. ¶ Conf. 4. de spons.

Dispensare potest ut beneficium per simoniam ignoranter adeptum collatio, iterum conferatur. Conf. 6. de simon.

Dispensare potest cum suspensio à seminariis initiato. Conf. 33. de temp. ord.

Dispensare potest super qualitate ad tenendum beneficium requisita de consensu patroni Fel. in c. cum accessissent. de consti. nu. 14. ¶ Conf. 7. de ele. non resi. nu. 3.

Dispensare potest in uoto continentie perpetuo, quando timetur magnus damnum incontinentie, & non potest adiri Papa Siluest. ver. uotum. 4. q. 4. In uoto uero continentie ad tempus potest simpliciter. Palu. 4. d. 38. q. 4. Et circa uotum de nunquam contrahendo secundum Ant. & alios. Caietan. tamen tom. 2. op. 2. quæst. 1. contrarium tenet. Manual. c. 12. nu. 76.

Dispensandi facultate à Concilio sibi concessa cum suis subditis tantum uti potest, quia uerba dispositionis alijs non conueniunt. c. indemnitate. §. pe. de ele. 6. & l. 4. §. toties. ff. de damn. inf. & ¶ Conf. 8. de offic. iud. ord.

Episcopus ordinare potest familiarem suum trienalem, non autem dispensare secum super repositum interstitijs, nisi adsit utilitas, aut necessitas suæ ecclesie, quia facultas illi data ad ordi-

nandum, non extendit ad dispensandum contra Conc. Trid. sess. 23. c. 1. de rescr. ¶ Conf. 27. de temp. ord. & minus si ille esset illegitimus. Ibi. Conf. 28.

Ordinare non potest laicum alienum. Conf. 30. eo. tit. Neque bigamum, quem si ordinat suspensus est per annum ad conferendum eundem ordinem, & a celebranda Missa per Conc. Trid. ¶ Conf. 3. de bigam. nu. 1.

Ordinare indignos non debet, sed si faciat, & sciat illos esse tales peccat. c. 1. de of. de le. non tamen si intendat ordinare simpliciter. Conf. 7. de temp. or. & si illi sunt indigni pro aliquem delictum occultum, quem ipse nescit, uel omnino probari potest si ordinare non intendat peccat. c. si rati. & c. placuit. 6. q. 2. & facit contra constitutionem osium sacrorum episcoporum, & contra c. uenit, & c. quo iure 8. dist. Inducit grandia, & graua crimina contra c. nihil cum scandalo. de fisci. Nec pertinet ad ipsum peccata occulta cum non sit secretorum iudex. c. erubescant. 32. dist. ¶ Conf. 5. de temp. or. nu. 2. & 3.

Ordinans alienum Parochianum, aut suum sine titulo suspendit per annum ab exercitio Pontificali. Conc. Trid. sess. 23. c. 9. ¶ Conf. 24. eo. tit. nu. 1.

Ordinando non potest accipere quicquam etiam sponte oblatum, pro ipsa ordinatione, aut litteris dimissionis, aut pro sigillo sess. 27. c. 1. Neque dimissionis concedere potest nisi examinatis, & approbatis, ead. sess. cap. 3. ¶ Manu. c. 22. nu. 18.

Episcopus absolueret potest ab omni suspensione a iure lata & precipue non referuata. ¶ Conf. 53. de temp. or. & in omnibus casibus, & censuris ante & post Conc. Papæ referuatis in foro conscientie. ¶ Conf. 23. de sent. exc. nu. 1.

Episcopus absolueret potest ab excommunicatione ab homine, uel a iure referuata eum, qui iuste impeditus est. c. eos qui. de sent. exc. li. 6. ¶ Conf. 18. de sent. exc.

Absolueret potest ex privilegio suæ auctoritatis ex officio ab heresi uirtute canonum. Conc. Trid. c. fori. de of. ord. & hoc casu potest committere absolutionem, ut autem Papæ delegatus non potest committere, nisi nudum ministerium absoluendi, non autem arbitrandi poenitentiam. ¶ Conf. 15. eo. tit.

Episcopus referuare sibi. potest restitutionem, id est peccata commissa ob non factam ipsam restitutionem, vel committere confessarijs ne sine sui licentia absoluant tales, vel disponant de illis rebus.

Non potest tamen iubere, ut qui restituere tenetur per seipsum sine illo non restituat, neque regulariter potest in eo contra debitoris voluntatem se interponere, secundum Ange. verbo Restitutio. §. 6. Gabriel. 4. d. 19. q. 1. Ioan. de Ligna. & Calder. capit. cum sit, de Iuda. & alios, quos refert Silu. Restitutio. 8. quaest. 5. & consuetudo in contrarium non valet, quia contra legem naturalem esset, & ideo irrationabilis.

Potest tamen, quo ad hoc se intermittere in quatuor casibus. Primo, cum ille qui restitutioni est obligatus, moritur absque heredibus, vel executoribus. Secundo, cum ille non vult restituere. Tertio, cum ille non recte distribuit. Quarto, cum est manifestus vsurarius. ¶ Man. c. 17. nu. 92.

Episcopus capellaniam perpetuam reddere potest temporalem, quia potest, ut ordinarius vnire, diuidere, de nouo creare, & extinguere beneficia sui episcopatus. c. si cut vnire. de excess. praelator. & cap. plures. 1. 6. q. 1. ¶ Consi. 6. de offi. ord. nu. 1.

Vnire capellaniam beneficio curato. c. si. 37. de prae. nu. 2. & beneficia deuoluta & reseruata. ¶ Consi. 64. eod. tit. & ecclesias ipsa ex causa. Consi. 2. de rebus eccles. non alienand.

Episcopus potest concedere licentiam permutandi vniam ecclesiam cum altera duobus habentibus illas. cap. quastita. de reru. permut. & possessionem vnus ecclesiae cum possessione alterius. c. ad quastionem. eo. tit. ¶ Consi. 2. de reb. eccl. alien.

Episcopus beneficia perpetua mouibilia reddere, & extinguere potest. Consi. 8. de reb. eccl. &c. Imponere pensionem super beneficium vnus ad sustentandum alienum clericum pauperem. cap. nisi de prebend. ¶ Consi. 2. eod. titu. Augere prebendas pauperes suorum canonicorum applicando eis aliquos redditus beneficij sui episcopatus. c. exposuisti. de prae. ¶ Ibi. nu. 3.

Beneficium si coniugato scienter conferat, illud ei auferre nequit. cap. ueniens.

de fil. presbyt. secus si ignoranter. ¶ Consi. 61. de simo. nu. 12.

Beneficiarios cogere potest ex officio ad exhibendos titulos suorum beneficiorum. gl. vlt. c. 1. de reg. iur. li. 6. ¶ Consi. 14. de offi. iud. ord. nu. 1.

Episcopi soli olim vniuersa bona solebant administrare. clement. lib. 2. cap. 28. & Anch. c. praecipimus. 12. q. 1. Neque beneficiarijs congruam, quam debebant portionem exhibebant. ¶ De redim. eccl. quast. 1. Mon. 50. nu. 2.

Iusti de causa bona ecclesiae alienare potest, & a fortiori de licentia Papae. ¶ Consi. de spoli. cler. §. 2. nu. 5.

Episcopus de rebus episcopatus testari non potest. c. 1. & q. 5. c. rekatum. de testam. Auth. licentia. C. de episcop. & cler. ¶ Consi. 15. de Regul. num. 1. & haec est ratio. cur Papa in Hispania per suos collectores omnia episcoporum spolia recipit reiectis testamentis. ¶ De red. eccl. q. 3. Mon. 40. nu. 1.

Mutare non potest testatoris voluntatem. Clem. Quia contingit de Relig. dom. c. de fide. §. de prae. nu. 3.

Episcopus licentiam celebrandi in alieno episcopatu concedere non potest. ¶ Consi. 5. de celebr. Missae. num. 1. In sua autem diocesi potest, non solum ipse extra locum sacrum Missae, sed etiam licentiam Missae concedere, & non esset contra Conc. Trid. ¶ Consi. 16. de priuileg. nu. 37. Debet autem habere ad hoc iustam causam iuxta statutum. ca. concedimus, de consecrat. dist. 1. Ibidem. Et per hoc concordat, quae Auctor dicit hic. & in consi. 1. de constitu. num. 76. Vide Manual. c. 25. nu. 81. & 82. Ideo non potest talem licentiam concedere alicui, ut celebret in aliquo loco sacro ante infirmum. Consi. 1. de const.

Episcopus visitare potest capellanos trium, si alias exemptionum sunt. Verbo Capellanus.

Visitare potest collegium laicum, quo ad spiritualia. Verbo Collegium.

Episcopus statuere non potest contra ius nouum illud ad antiquum deducens. ¶ Consi. 3. de reliq. & vener. Ss. nu. 2.

Iure antiquo, sicut nec conferre pote-

rat, nec confirmare, nec corrigere, ita neque statuere poterat sine consilio capituli. cap. quanto. de his quae fi. a prelar. ¶ Consi. 9. de offi. iud. or. nu. 1. & consi. 76. de Reg.

Statuere potest ne quid in exorcismis inordinatè, uel immodestè fiat, quia id esset non ius nouum condere, sed legem actualem ampliare. ¶ Consi. 5. de maior. & obed. num. 5.

Episcopus urgenti necessitate subsidium charitativum petere potest. ¶ Consi. 7. de censib. nu. 2.

Contra blasphemos potest procedere melius per visitationem, & inquisitionem generalem, iux. c. 1. de offi. or. & l. congruit. ff. de offi. praesid. Et postea sine turbatione populi per inquisitionem spiritualem procedere contra eos. iux. cap. inquisitoris. de accusa. Potest tamen de rigore iuris ferre monitorium temperatum, & modificatum ne includeret secreta, neque excluderet correctionem fraternam. ¶ Consi. 6. de accus. & inquisit. nu. 4.

Episcopus potest omnia praeter ea, quae sunt ordinis, quando non est consecratus. Consi. 30. de spons. nu. 4.

Dare potest facultatem Religioso administrandiucharistiam, & extremam unctionem omnibus suae Diocesis. ¶ Consi. 47. eodem titu.

Cognoscere potest de inhabilitate Vicarij exempti, non obstante privilegio. ¶ Consi. 4. de temp. ordina. num. 6. & de illius inhabilitate ad curam animarum exercendam: immo & corrigere, & punire et extra uisitationem, per cap. 3. de reformat. sess. 14. Concil. Trid. ¶ Vbi supra.

Immo potest id etiam facere contra Capitula seruato moderamine, quando, sadiungunt sibi alios canonicos. ¶ Ibidem. v. de num. 59.

Examen a Papa sibi commissum cum clausula (super quo conscientiam tuam oneramus) potest ille alteri committere. Consi. 2. de offi. deleg. nu. 1.

Contra concubinos, & alios peccatores ex officio procedere potest. ¶ Consi. 2. de offi. iud. ord.

In quolibet loco sibi subdito ius dicere potest. ca. cum episcopus de offi. ord. li. 6.

etiam in sua camera, ut dicit Francus. Ibidem. ¶ Consi. 3. eod. tit.

Vocatus ad Concilium si legitime est impeditus, potest se per procuratorem excusare. c. ecclesia Sutrina. de caus. posses. & prop. ¶ Consi. 10. de offi. iud. or.

Episcopus potest tenere duos Canonicos in suum obsequium, alij vero praelati saltem vnum. c. de caetero. de cle. non resi. ¶ Consi. 2. eod. tit.

Monialium claustra sibi subiecta ex iusta causa, sine alia licentia intrare potest, per Concil. Trid. ¶ Consi. 6. de statu Monachor. num. 2.

Monasteria autem omnia de iure communi illi subijciuntur. ¶ Consi. 6. de Regul. num. 5.

Si vult absolui virtute Iubilei confessionem approbatam eligere debet. ¶ Consi. 12. de poenit. num. 1.

Extra suam Diocesim particularis persona censetur saltem, quo ad exequendum suam potestatem. l. 3. adiuncta gloss. ff. de offi. praesid. & glo. adiuncto tex. de rap. Consi. 47. de spons. nu. 4.

Quare non potest in aliena Diocesi pontificalia exercere, quod si faciat bona fide, id est sine contemptu, & si sententiam suspensionis incurrat per Conc. Trid. sess. 6. cap. 5. impositam, & irregularitatem si celebrat: absolutionem humiliter si petat est absoluendus imposita sibi saluari poenitentia. ¶ Consi. 69. de sen. exc.

Extra suum episcopatum concedere indulgentiam non potest, sed quomodo possit, vel non possit. verb. Indulgentia.

Dare facultatem non potest excommunicato interessendi diuinis, quando excommunicatio est reseruata, & excommunicatus est declaratus. ¶ Consi. 16. de sent. excommun.

Procedere non potest contra officiales, vel Nuncios Papae, extrauagant. cum Mathae. extra de Hæret. ¶ Consi. 19. de senten. excommunicat.

Excommunicationis setetiam non incurrit verba iniuriosa si dicat, etiam conetur percutere. Consi. 37. eod. tit.

Si ille est Dux, non omnia praeterea illi licet, quae duci, quia non potest occidere,

nel mutare. cap. final. de cler. vel monac. lib. 6. quia uenit Caietan. potestas ecclesia stica modificat laicam in vna, & eadē persona cum simul concurrunt. ¶ Relect. c. no uir. de iud. Not. 6. nu. 26.

Episcopus retento episcopatu aliud beneficium incompatible, ad se sustentandum acceptare potest. argumē. cap. ad supplicationem. de renunciat. & est communis opinio. c. cum nostris. & d. ca. ad supplicat. & intelligit de episcopo titulari, qui neque possessionem, neque fructus habet sui episcopatus. Nam alij per consecrationem, immo per monitionem Papę perdūt omnia beneficia, quę habent si quę fuerunt fructus episcopatus, ut probat capitulum in cunctis. de election. §. cum uero. ¶ Consi. 21. de prębend. & consil. 3. de concess. pręb.

Episcopus sua ecclesia priuari nō potest propter morbum. aut alteram qualitatem, quę reddunt illum impotentem, licet possit illi dari coadiutor. c. cum pensio. 7. q. 1. j. ¶ Com. c. hęc autem uerba. de pœ. d. j. n. 4.

Episcopus, rectius faceret si castigaret perseverantem in malo statu, etiam illos, qui sunt confessi, & communicarunt, quam scrupulose querere cui sint cōfessi, qui in bono manent statu. ¶ Com. cap. penultim. de pœnitent. dist. 6. §. sacerdos. num. 86.

Cogere potest curatos inhabiles ad coadiutores assumendos per Concil. Trident. sess. 21. ca. 3. ¶ Consi. 4. de temp. ord. nu. 3. vide nu. 44.

Episcopi de depositione, solus Papa cōgnoscit, & definit. cap. dudum. 3. q. 6. Cōc. Trident. sess. 24. cap. 5. per quod statutum sublata est facultas Conc. Provinciali cognoscendi de delictis episcoporum. c. quavis. 3. q. 6. Consi. 1. de for. comp.

Episcopalis status perfectior est Monachali, ut ait S. Thom. 2. 2. q. 181. ar. 7. ¶ Consi. 5. de regul. num. 10.

Episcopatus tamen desiderare etiam illi, qui est idoneus absolute malū est. qui episcopatum. 8. q. j. Tho. ibi. q. 185. ar. 1. Ant. 2. p. tit. 2. c. 5. ¶ De orat. c. 6. nu. 7.

Episcopus, qui renūciat episcopatu occasionem peccandi rariē querit. Innocē.

3. c. Nisi. §. verum. ubi Pontifex, ille neque ob senium licentiam concedere uoluit episcopo id obnixē roganti. de renun. cōf. 4. eod. tit. ubi multa argumenta adducit Auctor ad demonstrandum id non licere pręsertim ei, qui est corpore uegetus, & robustus.

Episcopus charitatiue hospicio receptus a monasterio eleemosinā dare nequit de sibi appositis: & si ex debito uisitationis procurantur, pōt id facere de fragmētis non autem de panib. integris. cle. 2. de cen. sibi. cum gl. ¶ de elem. nu. 80.

Epistola.

Epistolā obferratā aperire, & legere animo lædendi aliquē notabiliter, aut aduertēs, aut aduertere debens aliud inde graue damnū securū peccat mortaliter, nisi ex cōsensu expresso, vel tacito a tinentis faciat, vel legitima auctoritate. arg. l. iuste. ff. de acq. pos. pręlatus, quō ad suos monachos. ca. non dicatis. 1. 2. q. 1. Qui autem id facit ex curiositate, vel imprudentia uenialiter peccat. ¶ Man. c. 18. nu. 53.

Epistolā decet pręter manu osculū cōtinere. pœ. c. 18. nu. 37. Si breuis est, & in ea bis oretur, in prin. & fin. sapit hypocrisim. Ibid. nu. 38.

Epistolā alienā aperiens iniustitię peccatū cōmittit, & violat legatos innotōs capitaliter peccat, si ut noceat id agat. ¶ Com. c. 1. de pœ. d. 6. §. pen. nu. 13. Si etiā tenorē nescis, & deferas stultus es aliquādo, si autem aperias perfidus. Ibid. nu. 25.

Epistolam in ecclesia cantare sine manipulo, quilibet clericus potest. ¶ Consi. de celeb. Mis. nu. 2.

Error.

Error iuris ad percipiendos fructus prodest sed nō ad rem pręscribendam. nunquam. ff. de usufr. quō ad primū & l. sed & si §. sicut. ff. de pet. hare. & gl. l. si fuit. ff. de usufr. ¶ Consi. 28. de reb. eccl. non alienan. num. 1.

Et

Et si illud est ius dubium perinde pdest ad pręscribendum, ac si esset error facti. Abb. in c. cum dilectus. nu. 12. de consuet. & gl. memorab. c. 1. ver. de cetero. de postulat. pręlat. Ibid. num. 4. Et si ius est obscurū licet non prodest ad rem ipsam. usufructuendam prodest tamen ad fructus capiendos, modo ille non sit malę fidei possessor. Consi. 6. de off. iud. ord. nu. 3. & 6.

Error iuris non excusat. cap. ignorantia. de regul. iur. lib. 6. ¶ Consi. 3. de his, quę ui. num. secundo. Intellige, quando ius est clarum, quia si est dubium ius, & a culpa, & a pœna error excusat. Felin. ca. primo. de re iudica. Idem quando ius est obscurum, & difficile, quia tunc si peccatum nō est mortale secundum Innocent. cap. per tuas. de simon. ¶ Consi. octauo. de spons. & Ball. ab eo. C. quomodo, & quando iudex Felin. ubi supra, & Innocent. loco citato quando ius est subtile. Consi. 8. de sentent. excom. nu. 3.

Error facti proprii, nisi alia concurrant non excusat. cap. ignorantia. de regul. iur. lib. 6. & cap. ab excommunicatione. de rescript. & leg. quisquis. C. de rescindend. uent. nisi concurrentibus aliis circumstantiis, ut tradit cap. pręsumitur. de regul. iur. lib. sexto. ¶ Consi. 3. de frigid. & malef. num. 19.

De tali errore etiam nullus tenetur alterum admonere. argumen. §. notandum. 1. quęst. 4. Et eorum, quę tradit Adria. Quartus. de confess. quęst. quinta. dub. septimo. ¶ Manual. cap. 22. num. 83. & Com. cap. si quis autem. de pœnitent. dist. 7. numer. 66. Quod uerificatur etiam de iuris errore, quando in alterius pręiudicium non tendit. Ibidem.

Error male intelligendi priuilegia, seu leges excusat, quia non est peccatum mortale. secundum Innocent. in cap. per tuas, el secundo. de simonia. ¶ Consi. 42. de sen. excom. nu. 7.

Error personę matrimonium impediēs est credere de una persona, quod sit alia, uel quod sit libera cum sit serua, & hic est error conditionis, sed redundans in personam. ¶ Manu. c. 22. nu. 32.

Et talis error annullat: ad quem mul-

tum accedit error uilitatis, siue pbeccatis, ut possit esse iusta causa dirimendi, iuxta gloss. celebrem. cap. ex publico. de conuer. coniugat. ¶ Consi. 49. de sponsal. num. tertio.

Error aliarum fortunatū (& hic est proprie error conditionis) ut nobilitatis, uirginitatis, &c. non dirimit matrim. c. j. 29. q. j. & §. iis ita, sub c. si quis. ead. caus. & q. ¶ Manu. c. 22. nu. 34.

Errans non consentit. leg. si per errore, de iurisd. omnium iud. ¶ Consi. 3. de his quę ui. num. 8. & consil. 24. de Regular. num. secundo.

Erratum non uidetur, quod emendatur. Verb. Factum. nu. 6.

Euagatio.

Euagatio mentis interior facit; ut fugiendo, sancta diuertamus ad illicita, & tunc est peccatum mortale, nō tamen est circumstantia necessario confitenda, sed sufficit dicere se ad illicita diuertisse. Manu. c. 23. nu. 125.

Euagatio aliquando peccatum mortale est. Thom. 4. d. 15. q. 4. art. 5. Silue in Aurea Rosa cas. 9. & ver. Hora. quęst. 2. quod intelligendum est, quando ille, qui recitat nescit, quid recitat: Alioquin non est mortale, etiam si illa sit deliberata. ¶ Com. de orat. c. 13. num. 20.

Eucharistia.

Eucharistia sacram. est Polynomium, dicitur enim Eucharistia, id est bona gratia. 4. d. 4. quia Iesus Christus, qui est fons, & origo omnis gratię in ea continetur. Vocatur Hostia. Sacrificium. Cōmuniō. Sacramentum altaris. Viaticum ob eas rationes, quas tradit S. Tho. 3. p. q. 73. ar. 4. Manu. c. 22. nu. 10.

Eam accepturus bona conscientia accedere debet. c. quotidie. de consecr. dist. 9.

Neque decet illam accipere eo die, quo confessus est, si semel tantum in anno id quis faciat. ¶ Com. capitul. con-

confideret. de poenit. distinct. 5. §. Caueat. num. primo.

Sumere non licet eam ab hæreticis, quare Hermelgildus Rex maluit mortem opterere, quam è manibus episcopi Ariani accipere. c. fi. 24. q. 1. ¶ Com. c. 1. de poe. d. 6. §. Laboret. nu. 3.

Administranda est ægroto etiam post cibi sumptionem D. Thom. & communis in 4. dist. 9. & 12. cap. presbyter. de consec. distinct. 2. cap. sane. de celebr. Miss. c. Quod in te, de poen. & remiss.

Non autem illi bis dare licet, nisi diu ægrotaret, vel voto, aut alias teneretur communicare. ¶ Consi. 10. de celebr. Missarum. consi. 16. de poen. & rem.

Negatur impenitenti in articulo mortis etiam si contritionis aliqua signa ostēdat, modo per alia eius uerba, vel signa eū non omnino, vel non amore Dei poenitere appareat. ¶ Com. c. idcirco. de poe. d. 7.

Eucharistia delatio, & processio publica omitti possit, ubi ab hæreticis dehonestatio timeretur. ¶ Consi. 1. de constitut. numer. 79.

Eucharistia, an debeat ministrari dānato ad mortem. Vid. verb. Damnatus.

Eventus.

Eventus circumstantia adeo consideratur in puniendis delictis, quādoque illo secuto, facta etiam demeritissimorum puniantur, quæ alias non punirentur, quamuis multa sapientium facta puniatur etiam illo non secuto, ut in exemplis. c. cogitatio. de poe. d. 1.

Eventus præuisus, vel qui præuideri potuit non excusat. l. si putatur. ff. ad l. Aqu. consi. 5. 1. de præb. nu. 4.

Eventus frustra expectatur, quando nullus sequitur effectus. cap. cum contingat. de offi. dele. l. ad probationem. C. de prob. ¶ Consi. 75. de regu. nu. 28.

Exceptio.

Exceptio dicitur quasi extra captio, & sic regulam firmat. Dicitur etiam de-

fectio, quæ reo competit contra actionē, quæ est in eum: & dicitur quasi actionis exclusio. Ut si petis à me debitum, & ego excipio, quod remisisti illud. Siluest. verbo exceptio.

Exceptio peremptoria, quæ non solum gratias, sed etiam litteras petimit, ante litē contestatam opponi potest. glo. memorab. ca. 1. de lit. cont. li. 6. ¶ Com. ca. cum contingat. prima caus. nullitat. num. 2.

Eadem proponi potest post probationē intentionis actionis, iuxta cap. de testibus. glo. fin. recept. de testib. non autē eum intentioni actoris contraria est. ¶ Tracta. oppos. in Proem. nu. 5.

Exceptio renunciationis etiam spontaneæ non impedit restitutionem. ¶ Ib. nu. 4. Obstat autem agenti de spolio. Innoc. ca. super hoc. de renunciat. ¶ Ibid. num. 6.

Cum autem præsumitur malitiosa, uel malitiosè proponi non admittitur cōtra spoliū. num. 2. Neque si præsumatur coacta. num. 13.

Exceptio renūciationis vnius tituli non repellit agentem super spolio ratione duorum titularum. ¶ Tractat. de oppos. 3. oppos. num. 2.

Exceptio in uno delatoriæ opposita, quæ postea in uim peremptoriæ opponi potest non admittitur, nisi opponens se offerat eam incontinenti probaturum. i. intra modicum tempus arbitrarium, & intra illud probet eam clarè, & liquidè. Petrus ab Ancharan. consi. 372. §. d. Com. c. cum contingat. 1. caus. nullit. nu. 6.

Exceptio omnis, & sola, quæ respicit possessorium admittitur contra petentem restitutionem. ¶ Tract. opp. op. nu. 9.

Exceptiones multæ admittuntur cōtra petitorio agentem, quæ non contra possessorio. opp. 1. num. 3.

Exceptio tractata ante sententiā coram uno iudice non potest coram eodē post illam iterum tractari. ¶ Opp. 3. nu. 1.

Exceptio qua in antiquum ius redditur amplianda est, & fauorabiliter interpretanda. cap. ab exordio. 35. distinct. 1. si unus. §. pactus ne peteret. ff. de pactis. Com. cap. 1. de poenit. distinct. 6. §. laboret. num. 16.

Talis uidetur omnis exceptionis vera exceptio

ceptio, quia sub antiquiore regula continentur. ¶ Ibid. nu. 17.

Exceptio apta debet esse de contentis in regula Dynus in rubric. de iur. iur. & satis probat. l. Nam, quod liquidè. ff. de penu. leg. ¶ Com. cap. si quis non debet. de poen. dist. 1. nu. 2.

Excommunicatio.

Excommunicatio censura ecclesiastica, quæ priuat communionem sacramentorum, & hominum. Minor priuat participationem Ministr. Maior uero tā actiua, quam passiva, tam sacram, quam hominum, iux. Can. Rubric. de excommunic. & Theolog. in quarta distinct. 18. ¶ Manual. ca. 27. num. 1.

Excommunicatio duplex est generalis, scilicet, atque spiritalis. cap. A nobis et. 1. eod. titul. & c. constitutionum. lib. 6.

Generalis similiter dupliciter est. Quædam lata à iure, quædam uero lata ab homine, ca. 2. de const. lib. 6. Secunda autem mortuo illo, qui eam tulit, uel cum ab officio est remotus, ut omnes sentiunt. Prima autem non. c. si de off. leg. ¶ Ibid. nu. 2.

Diuiditur etiam ista, ut quædam sit iusta, quædam autem iniusta. glo. in summa. 2. q. 3. Prima est, quam fert ille, qui potest propter quod, & quomodo, debet, que nihil operatur, quo ad ecclesiam triumphan-tem, & quò ad Deum, iux. glo. singul. cap. quodcunque. 24. q. 1.

Secunda est illa, quam fert ille, qui non potest, & aliter, aut aliud, quam debet. ¶ Ibid. num. 3. Talis est illa, quæ lata est sine admonitione. ¶ Consi. 24. eo. tit.

Excommunicatio iniusta, quæda est ualida. Primò, quando continet defectum re-ctitudinis animi ipsius ferentis, & defectum formæ, quæ non est essentialis, aut defectum iustæ causæ, & hoc ligat, ac si esset iusta in utroque foro. Secundo uero parum plus nihilo, nisi in foro exteriori, & ideo Catezan. tracta. 10. q. 2. ait illam non esse proprie excommunicationē. Est tamē excommunicatio, & simenda, quia aliquē operatur effectum, cum separet à comun-

Sacram. & hominum in foro exteriori.

Altera est excommunicatio iniusta, & inualida, seu nulla, quæ in nullo foro aliquē operatur, obligat tamen excommunicatū ad seruandam eam, quo ad populus sibi persuadeat causas nullitatis ad euitandum scandalum. ¶ Ibid. nu. 2. & 3.

Talis erit excommunicatio lata a Legato, qui suæ commissionis copiam non dedit, secundum Innoc. in ca. venerabilis. de censibus. Felin. cap. cum iure peritus. De offic. deleg. ¶ Consi. nono. de tempo. ordi. num. 1. Item illa, quæ lata est in capitulum, seu collegium, nihil addito de singularib. ¶ Consi. 23. & 24.

Item lata à Legato, sine admonitione cum potestas excommunicandi ablata fuit ca. cum dilectus. de rescript. ¶ Com. c. cum contingat. 5. caus. nullit. nu. 8.

Lata post iustam appellationem. cap. per tuas. de sent. excomm. & c. solet. eod. titul. lib. 6. ¶ Ibid. 6. caus. 6.

Lata ab executori in contradictorē iuris, quia in talem non habet iurisd. ditionē. Imol. argum. ca. significantibus. de offi. deleg. ¶ Ibi. 7. caus. nullit.

Lata in participante, nisi prius ille monitus sit nominatim. per tex. singular. in cap. statuimus. de sent. excomm. lib. 6. ¶ Ibid. Remed. 2. nu. 34.

Talis excommunicatio, non est excommunicatio, neque timēda, ut definit Gelasius. Papa. cap. erit enim. 2. quæst. 3. & ante illū Gregor. in cap. non debet. ead. cau. & quæstion. ¶ Ibid. Roma. 2. num. 3. Et publicata nullitate non legit. Palud. 4. distinct. 18. q. 1. quod probat Anton. 3. part. ca. 24. ca. 73. & Maior. 4. distinct. 18. q. 2. Ibi. nu. 4.

Præter illos casus particulares, dantur quinque casus generales, in quibus ipsa excommunicatio iniusta nulla sit, quos ponit glo. celebr. in cap. præfenti. de sentent. excomm. lib. 6. Primus, quando ille, qui excommunicat, non est iudex, saltē excommunicati. cap. nullus. de Paroch. & si est iudex non est tamen toleratus, qualis est excommunicatus, suspensus, &c.

Secundus, quando illa est contra tenorem privilegij. cap. quanto. de privileg.

Tertius, quando post legitimam appellationem

tionem fertur. cap. per tuas. de sen. excom. Quartus, quando illa continet intolerabilem errorem. c. venerabilibus. §. fin. de test. exc. li. 6. c. qui præest. 2. q. 3.

Quintus, quando excommunicator excommunicat eos, qui participant eum excommunicato à se, non nominando eos expresse præuatiua monitione cū intervallo aliquot dierum. c. presentis. de sen. exc. li. 6. ¶ Man. c. 27. nu. 4.

Præter igitur hos casus omnis excommunicatio siue generalis, siue specialis, siue iusta, siue iniusta ualida est, & producit suos effectus ligando, ut patet de his casibus particularibus. Papalis denunciata per episcopum, ita ligat eum, atque alios.

¶ Consi. 45. de Regul. num. 42. Manual. ca. 27. num. 6.

Lata per statutum contra subditos ligat eos, sed non praelatos. ¶ Ibid. nu. 43.

Lata in capitulum, & in singulos de capitulo culpabiles ligat, quo ad culpam mortalem. ¶ Consi. 20. 22. & 24. De pœnitent. & remiss.

Excommunicatio generaliter potest ferri regulariter ab omni, qui habet iurisdictionem ecclesiasticam, vel delegatam in foro exteriori, quam habent omnes etiam electi, confirmati, & prouisi, licet non ordinati, neque benedicti. c. transmissi. de elect. ca. cum ab ecclesiarum. de offi. ord. Quare possunt excommunicare Papa, episcopus, Abbates, Præpositi, & Priores ecclesiarum collegatarum regularium, & secularium, & omnes, qui consuetudine præcepta sibi comparari in iurisdictionem. c. duo simul. de of. ord. ¶ Man. c. 27. nu. 5.

Non possunt autem excommunicare episcopus extra suum episcopatum, etiam si esset ab illo uisus. ca. episcopus. 2. q. 3. nisi de consensu episcopi, ubi manet. Rota de consuet. in anti. qu.

Neque mulieres. arg. c. fin. de pœ. & remiss. Neque laicus sine priuilegio Apostolico. Neque quisquam seipsum. l. qui iurisdictioni. ff. de iurisd. omn. iud. Nec consuetudo solo absque sententia, aut constitutione aliquem excommunicat secundum Rota. verb. excommunicat. 7. §. 10. nisi legitime præscripta sit, atque approbata à Papa,

aut à Prælate, quantum ad suos subditos. Neque excommunicatus, quamuis occultus. cap. Auduimus. 2. §. quæst. 1. attamen si non est denunciatus, potest iuxta communem, & Panofini. ab excommunicato. de refer. ¶ Man. c. 27. nu. 6.

Peccat igitur mortaliter omnis, qui sciens, vel scire debens, se non posse excommunicare id facit, quia usurpat sibi alienam iurisdictionem. 2. 2. quæst. 60. art. 6. & qui excommunicat iniuste etiam ob ignorantiam criminalem, & supinam. Ricard. 4. dist. 18. ar. 4. quæst. 4. Et qui sine canonica admonitione, ca. sacro. de sent. excomm. & est suspensus per mentem. Non tamen si est episcopus, cum de illo particularis non fiat mentio, quod requiritur ad hoc. ¶ Manual. nu. 7. & 127.

Excommunicatio maior non fertur, nisi ob culpam mortalem. ca. nullus. & cap. nemo. 2. q. 3. c. 1. de iudic. c. sacro. de sent. exc. ¶ Man. c. 27. nu. 9.

Et culpa debet esse propria, licet quando que feratur pro culpa aliena. ¶ Consi. 40. de temp. ord. n. 6. Quare pro re leui non debet ferri ex Conc. Trid. sess. 25. c. 3. de reform. & loquitur de ferendis ab homine, & non intendit alterare illis, quæ à iure sunt late. ¶ Consi. 75. de reg. nu. 41.

Lata ob culpam præteritam debet continere canonicam monitionem, quæ debet esse triua, vel vna pro tribus. concedendo sex dies pro illis, quando non est periculus in mora. c. constitutionem.

Excommunicatio ferri potest ad effectum reuelandi furta, uel alia delicta intra certum tempus, & iure. Accurs. gloss. leuile. C. de fur. quam ibi Barthol. & alij sequuntur. & text. c. p. qui cum fure. de fur. & ibi Panof. & alij. ¶ Cap. inter uerba. conclusio. num. 775. Sed talis excommunicatio generalis non potest ferri, nisi ab episcopo solo. C. cil. Trident. sess. 25. c. 3. ¶ Manual. cap. 27. nu. 2. sen. excom. li. 6. adiuncto. ca. sacro. de sen. excom.

Et debet etiam continere clausulam iustificatiuam, id est terminum ad allegandas causas si quas habuerit contra huiusmodi mandatum, iuxta Innocen. in c. proposuit. de concess. præbend. ¶ Manual. ibidem numer. 2.

Consi.

Consi. 75. de reg. nu. 9. c. cum contingat. 5. canf. nullit. nu. 4.

Lata pro culpa futura non requirit tale monitionem. ¶ dicto consi. 75. de regul. & cap. cum contingat. Tunc autem fertur quando nondum illa præcessit, & quando non moneat quis desistere ab ea culpa, quæ iam admittit, vel admittit, sed fertur ob eam, quæ omnino futura est. ¶ d. Com. & eo loco sup. cit. nu. 5.

Lata sub conditione ante completum eius non ligat. ca. præterea. el. 4. de appella. Quare citatus, ut sub pœna excommunicationis lata sententiæ compareat ad allegandum, aut ut soluat, tunc responsurus, & c. non soluendo, uel comparèdo iniuste incurrit. ¶ Consi. 6. de pœn. & rem. n. 2. Neque si qui illam fert, non habet intentionem ligandi, uel qui eam petit non intendit, ut ille ligetur, quia omnem suum robur illa accipit à uoluntate excommunicantis. ¶ Man. vbi sup. nu. 2.

Pro illius forma nulla sunt præscripta uerba, sed sufficit, ut index declaret uoluntatem suam. Hostiens. in summa. de senten. excommunic. §. qualiter. colum. 1. Necesse tamen est, ut contineat sententiam latam. ¶ Ibid. num. 12.

Excommunicationi, ut sit locus non sufficit grauitas, & perfectio delicti, sed potestas, & mens excommunicandi requirit, quæ quia interiora non attingunt, ideo excommunicatio non inficit illa, etiam si sint completissima. ¶ Com. cap. cogitationis. de pœ. dist. 1. nu. 10.

Lata contra facientem non includit mandantem, neque consentientem, nisi alia uia id declaretur. Consi. 34. & 54. de hare. n. 4. Man. ca. 17. nu. 51.

Lata contra impediens executionem litterarum apostolicarum, non includit quoquo modo contravenientes. Consi. 29. eod. titu. nu. 2.

Excommunicatio ex vi uerbi proprie maiorem, & minorem includit. ¶ Com. de datis, & promiss. nu. 8. Sed si absolute proferatur interdum pro minori. Anathema uero semper pro maiori intelligitur. Ibid. nu. 9. Differt uero excommunicatio ab anathemate ut genus a sua specie. ¶ Ibid.

Absolute lata, & sine conditione non potest esse in pendentem, neque potest suspensum secundum cœm in ca. ad hæc quoniam. de appel. ¶ Com. c. ita quorundam. de Iudæ. in glo. ult. nu. 9.

Excōicari potest solus homo baptizatus, & mortalis habens superiorē. ca. Romana. §. in uniuersitatem. de sent. excomm. lib. 6. & c. omnis Christianus. 2. q. 3. ¶ Man. vbi sup. nu. 13. & Com. c. ita quorundam. de Iudæ. Not. 8. nu. 7. & not. 2. nu. 2. in gl. ultimam. insequitur quod.

Excommunicari non potest diabolus. Anima à corpore separata, collegiū, aut uniuersitas, quia non sunt homines. c. in quadam. de celeb. mis. ¶ Man. ibi.

Non Iudæus, neque Ethnicus etiam si sit Cathecumenus. arg. cap. ueniens. de præsb. non bapt.

Non qui denuo est resuscitatus, non moriturus. argument. capit. firmiter. de summa trin.

Non Papa, qui nulli homini, aut legi humanae subicitur. cap. proposuit. de concess. præbend.

Neque quisquam à seipso, ut supra dictum est. nu. 10.

Non locusta, aut cætera inanima. ¶ Vbi supra.

Excōicationi autem non subest ille, qui parere non potest, aut iusta de causa ad id non renetur, ut qui non potest restituere, aut denunciare furtum, modo adhibeat remedium, quod commode potest. ¶ Ibid. nu. 14.

Neque specialiter excōicatus sub conditione, ut soluat ad præscriptum terminum, si terminus proferat antequam incurrat scdm Pan. & Deci. Mō prolatio fiat de consensu iudicis, quæ eam tulit. Silu. excom. 2. not. 1. cas. 13. ¶ Ibid. n. 15.

Neque excommunicationi subest ignorans ignorantia facti secundum omnes, vel iuris quando lata est pro opere alias licito, quod ipse ignorabat, neque tenebatur scire illud esse prohibitum. Neque si opus est illicitum, quando lata est ab inferiori à Papa ignorante illo, tale opus esse illicitum. §. fin. de consti. li. 6. ¶ Ibid. nu. 16.

Excommunicatio tollit communionem interiorem, exteriorē, & mixtam, de quibus sup. Ver. Communio.

quo

Quo fit, ut qui excommunicationem in currit dicat possideri a Diabolo. c. audi. 2. q. 3. Qui excommunicato vitur sicut suo iumento. Quando ille non est contritus vere, & absolutionem ab illa quaerit. arg. c. magna. de pœ. d. 1. ¶ Man. ibi. nu. 18.

Excludit a sacramentis ecclesie actiue, & passiue, ita ut nec possit recipere, neque dare. c. engeltrudam. 3. q. 4. ¶ Ibi. n. 18.

Priuat suffragiis generalibus ecclesie, adeo ut nulla se intendat illa ei subuenire per illa quod maximum damnū est. ¶ Ibi.

Excludit a diuinis officiis, & aliis precibus. c. quod in te. de pœn. & remiss. ab omnibus orationibus communibus, & omnibus contentis in illo versiculo.

Os, orare, vale, communio, mensa, negatur. glo. ca. statuimus. de sen. excomm. li. 6. Theol. 4. d. 18. ¶ Vbi sup. nu. 19.

Reddit hominem infamem, quando ille est manifeste talis ca. infames. 6. q. 1. quod verum est, quando causa affert infamiam iuris, aut contumacia illam incurrit secundum Ludo. Rom. conf. 289. ¶ Ibi. nu. 21.

Annullat collationem beneficiorum, ut non conualescat per absolutionem, nisi reuocetur. c. bonæ. de æta. & qual. ¶ Ibi.

Priuat facultate actiua, & passiuā eligendi. c. constitutus. el. 1. de app. Ibi.

Excommunicatio suspendit ab officio, & beneficio. c. pastoralis. §. verum. de app. Facta tamen ad officium publicum ualent, quamdiu toleratur. c. approbandum. de re iudic. ¶ Ibi.

Eximit subditos ab onere seruiendi ratione fidelitatis, aut subiectionis iurisdictionalis, quamdiu durat. ca. vlt. 15. quæst. 6. ¶ Ibi. nu. 22.

Priuat ecclesiastica sepultura. c. sacris. de sepul. & multas alias pœnas inducit: de quibus videre est apud Auctorem. vbi sup.

Excommunicatio à iure lata, & non re seruata alteri tollitur à proprio Prælato, q. est Papa, episcopus, capitulum sede vacante, & alius cuius exemptus ecclesie regularis, aut secularis, qui habet iurisdictionem, quasi episcopalem. glo. recep. clem. 1. de rebus eccl. non alienan. & quisquis alius non exemptus habens iurisdictionem in foro exteriori. Et etiam parochus, & simplex sa-

cerdos, qui habet iurisdictionem absoluenti à peccato mortali, secundum Innoc. & Hosti. in cap. nuper. de sent. excomm. & est communis opin. Theol. 4. d. 18. & Summistarum, quos late citat Silu. verb. excomm. 1. nota. 2. intelligendo tamen, quod id faciat, ut commissarius. ¶ Manual. ubi supra. nume. 39.

Lata vero ab homine ab eo tollitur, qui eam tulit, aut ab eius superiori, a successore, vel delegato. ca. pastoralis. §. præterea. de offi. deleg. Fallit in incendiario excommunicato, & denunciato, quia post denunciationem absolutio est Papalis. cap. tua. de sent. excomm. quod est singulare, secundum Cardinal. Ibidem.

Secundò, in eo, qui post latam excommunicationem excommunicatur excommunicatione maiori, & denuntiatur. ca. audiui. mus. 2. q. 4. quæst. 1. Tertio, quando excommunicat inferior à Papa, sed illa confirmat ex certa scientia à Papa. Secundum Io. Andr. recept. in c. ex frequentibus. de Institutio. ¶ Ibi. num. 40.

Quarto, quando ille, qui eam tulit non est sacerdos, quo ad forum interius, quando concurrat absolutio, & à peccatis. Nam quo ad exterius forum, & etiam quo ad conscientiam, à sola excommunicatione potest absolui, etiam non sacerdos, modo sit prima tonsura initiatus, ut affirmat S. Th. 4. d. 18. recep. à S. Anton. 3. p. tit. 2. c. 77. & Tabien. Verb. Absolutio ab excommunicatione, licet melius faciat si committat sacerdoti secundum Maior. ¶ Ibi. nu. 41.

Quinto fallit in executore mandati Papæ, quo iubetur excommunicare certum hominem sine cognitione causæ, non. n. post latam excommunicationem potest absolui. num. 44.

Qui potest absolui ab excommunicatione lata à iure, potest etiam à lata generaliter ab homine, iux. decisionem singularem Ioan. Imol. in cap. graue. de præbend. & qui potest id facere uirtute iurisdictionis delegatæ à Principe, aut concessæ in priuilegium perpetuum ratione dignitatis, aut alterius ordinariæ potestatis, potest etiam illam committere alteri, iux. glo. recep. in ca. fina. de offi. deleg. ¶ Ibi. nu. 45.

Excom-

Excommunicatio sublata à simplici sacerdote in articulo mortis, siue in aliquo graui impedimento, sine quo ab illo auferri non poterat, denuo operatur effectum, nisi ille si conualuerit, aut ab impedimento liberatus se præsentauerit, quam cito commode potest ei, qui iure poterat absolui. c. eos. de sen. exc. li. 6. ¶ Ibi. 46.

Excommunicatio non tollitur etiã in articulo mortis, nisi excommunicatus satisfecerit, aut dederit cautionem de satisfaciendo, iuraueritque se obtemperaturum mandatis ecclesie. ¶ Ibi. nu. 47.

† Sed quoniam excommunicationes latæ à iure multæ sunt tam in Bulla Cœnæ, quàm in aliis per corpus iuris sparsis, ideo uidero illas tam apud Summistas quam apud ipsum Auctorem in d. c. 27. incipiendo a nu. 49. quoniam illas summam referre esset operis præsumpti intentionem transire.

Excommunicatio minor solâ participationem passiuam sacram. tollit, non autem actiuam, quare potest sic excommunicatus absolui ab utraque, & à peccatis, atque Missam audire. ¶ Man. c. 27. n. 24.

Potest ferri à iudice per sententiam, sed communiter non fere, nisi in octo casibus relatis ab Innoc. ca. 1. de sen. exc. quorum vtitatus solus est participatio cum excoicato maiore excommunicatione, in casibus prohibitis, de quibus supra num. 30. ¶ Ibidem nu. 25.

Tollitur ista excommunicatio ab omni sacerdote facultatem absoluenti à peccatis habente. cap. nuper de sen. exco. quoniam non sit parochus, si non habeat, nisi uenialia. ¶ Ibid. n. 39. & 25. & Com. c. placuit. de pœ. d. 6. nu. 35. contra Caiet.

Excommunicatio ista non incurrit participando cum excommunicato maiori in quibusdam casibus positis à glo. cap. cū defideras. de sen. exco. Vtile, lex, humile. Res ignorata necesse, id est participando ad utilitatem eius. cap. responso. vel ad utilitatem propriam. cap. Intelleximus. de Iudic. per legem coniugij vxor. Per humile filij, & ferui Urbani, & Rusticani. cap. quoniam multos. 2. quæst. 3. & contra. Pater cū filio. Maritus cum vxore. Dominus cum seruo, &c. quod sentit Adrian. 4. de clauibus.

quæst. 3. Sed potius per uerbū utile, quàm per uerbū lex.

Ignorans ignorantia facti, aut iuris dubij cap. ignorantia. de regu. iur. lib. 6. Necessitas magna propria, aut aliena. ¶ Ibid. num. 26. & 27.

Præter hos casus, qui participat ipsam incurrit, & peccat, sed non plusquam uenialiter secundum Hostiens. in summa. de sen. exco. præterquam in sex casibus, uidelicet, primò in sacramentis. Secundò, cum est participatio frequens. Tertio, cum sit in contemptum clauium. Quarto, contra præceptum iudicis impetrantis id. Quinto, cū excommunicato à Papa. Sexto participando in peccato mortali. ¶ Ib. n. 28. 29. & 30.

Excommunicatio lata ipso iure contra pensionarium in casu non solutionis faciendæ in certo termino eo elapso non censetur incurfa, donec is, cui illa debetur declararet fuisse incurfam, & si nunquam declararet nunquam censetur incurfa, ut stylus Curie habet, & affirmat Calliodo. de eis. 2. & 3. de loca. ¶ De sim. nu. 31.

Excommunicatus.

Excommunicatus est, qui translatum intra triduum licentia petita non restituit. Conf. 39. de reg. nu. 3.

Qui per se, vel per alium litterarum executionem impedit, vel ratum habet. Conf. 30. de sen. exc. nu. 1.

Percutiens clericum aliter, quàm pro defensione propria, vel proximi, & cum moderamine. Conf. 39. eo. ti.

Qui res ecclesiasticas alienat, & deputato æquiparatur. ¶ Conf. 14. de sen. excomm. num. primo.

Excommunicatus est, quandoque ille, qui iuuat, licet non ille, qui facit, ut qui defert arma ad Saracenos, ut cum Christianis bellum gerant, cum tamen Saracenus illam non incidat. ¶ Com. c. ita quorundam. de Iudic. Not. 9. nu. 4.

Excommunicatus non est, qui alia de causa, quàm faciendi hæreticum auferere per mittit. Conf. 2. de hære.

Qui non reuelat monitus, quando sit pe-

petentem in re nullum habere ius. ¶ Conf. 7. de sen. exc.

Qui tangit episcopum absque mala intentione. ¶ Conf. 38. eo. tit.

Qui super decimis, & similib. inuitus ad iudicem laicum trahitur. ¶ Conf. 1. de conf. nu. 81.

Excommunicatus potest communicare cum vxore, filijs, famulis, & non est euitandus, donec denunciatur. ¶ Manual. capitul. 27. num. 27.

Potest agere nomine ecclesie, & Reip. ca. dilecti. de except. cum ei adnot. licet generaliter non audiatur in iudiciis. cap. intelleximus. de iudic. ¶ Conf. 1. de corpor. viciat. num. 8.

Potest contrahere, & testari, nisi fit hæreticus. ¶ Conf. 53. de sent. exco. nu. 3. Neque impeditur administrare, si non est denunciatus, licet repelli possit a debiti petitione, solutio tamen facta illi tenet. ¶ Ib.

Potest gaudere suffragiis ecclesie generalibus si contritionem habeat. ¶ Conf. 17. de poenit.

Excommunicatus iniuste ad omnia est restituendus. Fel. in c. cum omnes. de constitut. ¶ Conf. 9. de cler. non resid. lib. sexto. & si excommunicatio fuit nulla euitandus non est etiam præcipiente prælato. ¶ Conf. 16. de hæret. nume. 13. & collatio illi facta valet. ¶ Com. c. si quando. de rescri. remed. 3. nu. 3. & qui illum euitat peccat, tam in actibus extraiudicialibus, quam sacramentalibus. ¶ Ib. remed. 2. nu. 27. & 29.

Excommunicatus euitari debet, quare illi communicare nemo potest, & non excusat metus etiam iustus. ¶ Conf. 16. de hæret. nu. 4. Quando id fit in contemptum. Com. ca. inter uerba prælud. 3. num. 4. Quod etiam seruari debet post eius appellationem, quando scitur illam esse illegitimam. ¶ Com. cap. cum contingat. remed. 2. Post appellationem uero a iudice procedente appellatione remota, quando euitandus. ¶ Ibid. nu. 21. Qui autem illi communicat in crimine ob quod est excommunicatus, in eandem incidit excommunicationem. Rem. 3. nu. 3.

Ecclesia autem non communicat ei et si sit absolutus, quo ad Deum. ¶ Com. cap.

fratres. de poenit. dist. 5. nu. 39. euitandus non est super declaratione durante lite. ¶ Conf. 12. de sen. exc.

Excommunicatus, nisi præuia satisfactio ne etiam per Bullam Cruciatæ absolui nequit. ¶ Conf. 75. de Regu. nu. 36. conf. 6. de sent. exco. nu. 3.

Absolutus in mortis articulo, non est exhumandus, sed cogendi heredes ad debitum soluendum. ¶ Conf. 26. de temp. or.

Absoluendus ex multis causis ex vna non censetur absolutus ab omnibus. ¶ Conf. 67. de præbend. nu. 1.

Non absoluitur, quis antequam pro notoria offensa caueat. Conf. 17. de sentent. excommu. nu. 5.

Absolutus cum iuramento Romam ueniendi illi, qui vere non erat excommunicatus, prudenter faciet, si impetrauerit à Summ. Pontif. absolutionem ad cautelam. ¶ Conf. 38. eo. tit. nu. 4.

Qui ob inaduertentiam non petit absolutionem, sicut suspensus, & depositus de victu prouidetur. Conf. 7. eo. tit. nu. 2.

Absolui potest per priuilegium parte satisfacta, etiam si erat denunciatus. Conf. 22. de poen. & remis. nu. 2.

Absolui se si permittit a peccatis, antequam ab excommunicatione absoluat, peccat nisi ignorantia excuset. ¶ Com. cap. fratres. de poen. dist. 5. nu. 45. Si tamen se posse absolui putet absolutus est. num. 47. non autem si putat contrarium. nu. 48.

Excommunicatus iumentum est diaboli, vt supra dictum est. nu. 27. & infamis. Ibid. n. 31. Perdit debita seruitia, & omnia alia incurrit, de quibus supra de excommunicationis effectu a num. 27. In loco sacro non reponit, etiam si signa contritionis ostendat ante absolutionem obtentam. Conf. 3. de sepult. nu. 1.

Irregularitatem incurrit si ingerat se diuinis. ¶ Conf. 28. de sent. exc. Etiam collecta in choro, ut hebdomadarius cantans. conf. 7. num. 9.

Non incurrit si bona fide celebrat. ¶ Conf. 18. De simonia, nu. 5. Neque minores ordines suscipiens. ¶ Conf. 28. de sent. exco. nu. 2. Neque si celebrat post appellationem, quam putat iustam, etiam si postea declare-

tur

tur iniusta. ¶ Com. c. cum contingat. Rem. 2. nu. sexto. Neque diuinis interessens pfallendo etiam in choro, nisi faciat aliquid particulari ordini deputatum. ¶ Conf. 26. de temp. ord.

Excommunicatus, antequam absoluat beneficium, acceptare non debet. ¶ Conf. 6. de sen. exco. nu. 4.

Si tamen ignorat se esse excommunicatum impetratio valida est. ¶ Com. c. fratres. de poen. dist. 5. nu. 46. Vbi absolutio non tenet fructus beneficii, non facit sup. ¶ Conf. 6. de sen. exco. 10. fructus beneficii legitime obtenti perdit. ¶ Conf. 2. de cle. exco. nu. 2.

Executio, & Executor.

Executio poenæ fieri nequit, nisi iusta declaratione præuia. c. cum secundus. de hæret. lib. 6. Oldr. conf. 20. nu. 58. ¶ Conf. 30. de sen. exco. n. 8.

Executionem literarum apostolicarum auctoritative impediens excommunicatur, facit autem id, qui quarit conseruare aliquam auctoritatem super ipsis literis. Conf. 29. de sen. exco.

Executio cum clausula iustificante incipit, & si incipit sine illa nulla est. ¶ Com. cap. cum contingat, nona caus. nullita. numer. 4.

Executor, qui meram executionem habet, circa ea, quæ fieri possunt, tenetur ab executione, quando res est contra legem diuinam. Conf. 1. de corp. vicia. nu. 3.

Quamuis possit ad collationem procedere parte non vocata, tamen ad missionem in possessionem non procederet, nisi parte vocata. c. licet. de præb. li. 6. Oldr. conf. 227. eod. ti.

Non tenetur ad partes iudicis assumendas, quando possessio est vacua, vel tantum ad collationem vult procedere, secus si possessionem ab alio occultatam vult tradere. Imola in clem. 1. de offic. delega. nu. 38. Petrus ab Ancha. conf. 240. Fely. cap. fin. de præscrip. ¶ Com. ca. cum contingat. 3. caus. nul. nu. 6.

Non probat omnia, quæ debent esse vera. ¶ Com. cap. si quando. de rescrip. excep. 8. num. 10.

Multa debet audire iuxta ea, quæ colligit Felyn. in cap. de cætero. de re iudica. ¶ Com. cap. cum contingat. nona causa. null. nu. 2.

Executoris meri iudicialis actus fortior est, quam extra iudicialis. ¶ Ibid. 2. causa. null. num. 18.

Illi non conuenit clausula (contradictores) quamuis possit intumescere excommunicationem in processu fulminato. Ibid. nu. 20.

Neque potest excommunicare, saltem nominaliter, nisi vt qualificatus propter iurisdictionem, quam requirit talis actus. Ibid. nu. 21.

Neque potest tradere beneficium possessi. Ibid. 3. caus. null. nu. 4. Neque potest figere terminum ad excommunicandum eum noua excommunicatione, qui non paruertit. Ibid. 4. cau. nul. nu. 1.

Executor Mixtus, sine cognitione non potest tollere alicuius possessionem, quam habet, quis alicuius rei, Innocen. cap. 1. de concess. præbend. Conf. 1. de rest. spolia. nume. 7.

Si est Sedis Apostolicæ, debet esse canonicus, alioquin nihil facit. cap. statutum. de Rescrip. lib. 6. quia est merus iudex, secundum gloss. cap. 1. Pastoralis. §. Quia vero. de offic. delega. & debet habere qualitates delegatorum prædictæ Sedis. Conrad. conf. 103. & est decisio Rotæ 30. de rescrip. in nouis. ¶ Com. cap. cum contingat. secundæ cau. null. nu. 1.

Executor gratiarum potest sibi assumere partes iudicis, & habet iurisdictionem, & potest fulminare sententias, iux. gloss. clem. iudices. de offic. delega. cum nota. per Innot. c. dudum. de præscrip. Ibi. n. 5. Quare omnis executor debet esse qualificatus. Ibi. Et qui non habet qualitates illius. c. statutum. Non potest iurisdictione vt, etiã quando illi in actu non est necessaria, Ibi. nu. 16.

Is etiam si contradictores appellatione remota procedat, non tamen id potest. facere eius subexecutor. Ibidem 6. caus. null. numer. 7.

N

Per

Per causam (Contradictores) iudicare potest omnes etiam extraneos, dummodo de facto contradicant, non de iure. Innocent. capitul. pro illorum. ¶ Ibidem septimo. can. null. num. 4.

Executor testamenti non solvens legata defuncti preferit pia, atque ut soluat legata, non soluit debita, credens bona non sufficere vtrisque peccat mortaliter. argu. l. scimus. §. at si prefatam. adiuncta. gloss. C. de iur. deliberand. & Anton. 3. par. titul. 10. capit. 3. §. 2. Debita autem sunt etiam vota realia ipsius defuncti. ¶ Manual. capitul. 25. num. 65. Et etiam si soluat, sed post moram notabilem. argum. capit. nos quidem. de testamet. Ibid. Si non seruat bona pupilli, vel sine necessitate, aut vilitate alienat. nu. 66. vel illius pecuniam iniusto lucro deputat. num. 67.

Executor, qui grauari non potest, recusari potest, capitul. nouit. de appellat. non aut ille, qui grauari potest, & cui aliquid arbitrij ultra nudum factum mandat secundum Præpositum, & Decium cum communi in illo capit. nouit. & Panormit. cap. super questionum. de offic. delegat. ¶ Com. capit. cum contingat. decima caus. nullit. num. 9. Item accusari potest ille, qui modum excedit. Stephanus. libr. de recusat. cas. 73. Etiam si datus esset de consensu partium. d. c. super questionum. ¶ Ibidem. nu. 6.

Exemplum.

Exempla regentium, & maiorum recti, atque minores imitantur. gloss. capit. magnæ de voto. ¶ Com. de datis, & promiss. nu. 3.

Exempla mala prælatorum scandalosa sunt, & præcipue quando dant facultatem personis ecclesiasticis ad relinquendum bona ecclesiastica propter filios fornicarios, quærendo illis, quæ debent distribuere pauperibus. Conc. Trid. c. 1. de refor. sess. 25. ¶ De spol. cler. §. 19. nu. 3.

Exempla non restringunt legem. ¶ Manual. c. 17. nu. 33.

Exemptio.

Exemptio videtur importare collationem libertatis, seu educationem ab aliqua subiectione. Et in proposito nostro est liberatio à potestate ordinarij inferioris Papæ stante subiectione immediata ad Rom. Pontif. ¶ Silu. verb. exemptio. in princ.

Est autem exemptio quedam personalis, quedam localis, quedam vniuersalis, id est cum vniuersalitate iuris, quedam particularis, qua quis eximitur in parte, & in certis casibus tantum. Idem q. 1.

Exemptio in casibus non exceptis firmat regula. lege questum. §. denique. ff. de fundament. iustit. & Bartholus. capit. Dominus. 32. question. septima. & Felin. cap. fin. vt lit. non contest. ¶ Conc. 1. de feudis. num. 13.

Exemptio per quasi possessionem quadraginta annorum præscribitur. capitul. de quarta cum ei adnotat. de præscription. ¶ Consi. 2. de rescrip. nu. 3.

Exemptio per accidens religionibus conuenit. ¶ Ibidem. nu. 4.

Exempti in causis mercedum, & alijs ciuilibus subsunt ordinarijs, vbi nullus est iudex deputatus à Sede Apostolica, Concilium Tridentinum sessio. septima. capitul. septimo. ¶ Com. secundo. de Regul. num. 63.

Executor ad distribuendum aliqua pauperibus potest deligere cognatos suos, & familiares pauperes, immo & filios, modo non si bi querat. Bal. l. id quod. q. 22. C. de sacros. eccl. Cald. cõf. 31. de testa. ¶ de elem. n. 70.

Executores duo ad elargiendum pauperibus deputati, si alter eorum est pauper potest ab altero accipere si quid ille elargiat, & facere ille potest. Paul. Eleaz. quæ sequitur Anch. cõf. 84. & Card. clem. 2. q. 22. de testa. ¶ Ibidem.

Exorcismus.

Exorcismus dicitur omnis abiuratio, atque increpatio demonum. capiti clericos. §. exorcista. distinctio. vigesima prima,

prima, & Sancti Thom. quarta distinctio. sexta. question. secunda. articulo quinto. Et generaliter comprehendit omnem adiurationem Dæmonis increpatoriam.

Et omnis Christianus potestatem habet Dæmones adiurandi increpando. Marco ultimo. In nomine meo dæmonia eicient. Thom. 2. 2. quæst. 60. artic. 2. ¶ Consi. quinto. de maior. & obedient. nu. primo. part. secunda. lib. 5.

Quarum ad arreptitios exorcizandos, quo ad potestatem generalem inferior a Papa prohibere non potest, quia videtur contrauenire potestati à Christo collatæ, quo autem ad potestatem particularem, quam habet quidam particulariter deputati ab episcopo potest ipse episcopus restringere, & ampliare, vt si bi placet, quo ad aliqua obseruanda, & non obseruanda. ¶ vbi sup. nu. 5.

Exorcismos omnes neque inferior Papa, neque ipse Papa forsã prohibere potest, quo ad increpationem. ¶ Ibidem. nu. 2.

Exorcismus baptismum præcedens reseruatus est de consuetudine sacerdotibus vt significat D. Tho. vbi sup.

Expectatiua.

Expectatiua omnis est gratia conditionalis, secundum Dom. Rotæ Decis. 857. q. in nouissimis. Rubr. est 10. de concef. s. b. per l. 3. ff. qui, & a quib. ¶ Relec. c. si quando. de rescrip. prelud. 3. nu. 6.

Trahitur ad diem venditionis, & ante illum impletam solum ius ad rem dat. gl. memorab. c. si soli, in gl. magna, circa medium. de præb. li. 6. ¶ Ibidem. nu. 7.

Perditur questio alio incompatibili text. singul. in Clem. gratiæ. de rescrip. quod pro credit etiam si secundum beneficium per ordinum collationem fuerit quis consecutus, secundum glo. illius Clem. Etiam si illud esset Manuale, & ad nutum reuocabile secundum Cardin. Ibi. quæst. 4. Etiam si esset Vicaria perpetua secundum eundem per Clem. 1. de offic. vic. Immo etiam si tale beneficium incompatible per permutationem obtinisset. Similis fere text. est in cap. si pauper. de præbend. lib. 6. ¶ Vbi sup. Excep. 7. nu. 1.

Expirat per inhabilitatem perpetuam superuenientem per temporalem autem saltem sopitur, atque inefficax redditur pro eo tempore, quo durat, neque reuiuiscit, quando per illam reuocatio tacita expectatiuæ refultat. ¶ Ibidem exceptio. decima, & duodecima.

Perditur etiam per matrimoniũ sed non per sponsalia, quia matrimoniũ inhabilitas est perpetua. ¶ Ibidem. nu. 2.

Conceditur soli clerico, quo ad beneficium ecclesiasticum. capitul. cum adeo. de rescriptis. facit capitul. secundo. de iustit. & iur. & cap. ex litteris. de transactio. ¶ Ibidem. num. 8.

Expectatiua generalis ante Clem. de fil. presb. non prodest ad acceptandum beneficium, quod Patris eius immediate fuit, ita si post illam vacasset, quia per illã Clement. factus fuit inhabilis ad illud. ¶ Ibidem. except. 21. nu. 26.

Expectatiua dicentis se esse scholasticũ cum non sit nulla est, quia subreptitia est censenda. ¶ Ibidem. excep. 9. nu. 1.

Expectatiuæ debet mentionem facere ille, qui impetrat dispensationem super inhabilitate ad beneficium ecclesiasticum. ¶ Ibidem. excep. 10. nu. 14.

Expectatiuas, & similes gratias, qui habent, non tenentur ad horas. ¶ Consi. 14. de celebr. Miss.

Expressio.

Expressio falsa eius, quod faciliorem principem ad concedendum reddit vitiat gratiam. l. & si legibus. C. si contra ius. & cap. super litteris. de præscript. ¶ Consi. 3. de homic. nu. 3.

Non autem vitiat gratiam, nisi quatenus falsi causa est. dicto cap. super litteris. ¶ Consi. 3. de Regul. num. 2.

Illius autem, quæ principem difficiliorem reddit, non vitiat secundum Fel. ibi. ¶ Ibidem. Neque si est facta per ignorantiam, vel simplicitatem, & non est causa illius concessionis. Ibidem.

Facta etiam per Procuratorem, non tantum nocet, quantum si per se facta fuisset. Ibi.

Expressio qualitatis iure inherens, non est necessaria. arg. Regul. Cum quis probe- tur. de reg. iur. lib. 6. Com. 3. de Regula. num. 13.

Expressio eius, quod tacite inest secun- dum ius non inducit simoniam. capitul. si- gnificasti. de elect. Consi. primo. de leud. nume. 3.

Expressi, & taciti non modica differen- tia est. Com. de lege poen. nu. 28.

Expressa tamen, & tacita, regulariter sunt eiusdem naturae. lege cum quid. ff. de reb. creditor. cap. cum olim. de censibus. Sed frequenter sunt maioris virtutis ex- pressa; quam tacita. iuxta leg. expressa. ff. de reg. iur. & consil. 4. de his, quae vi. num. 3. Verb. Factum. nu. 7.

Extravagans.

Extravagans vnam Sanctam, octo mo- dis inducta pro communi. Com. in Ru- br. de Iud. No. 2. nu. 1.

Intra tenor, & causa finalis, & expres- sa, & tacita. Tract. opp. nu. 13.

Olim cum creditur esse. Com. c. ita quo- rundam. de Iud. No. 10. n. 51.

Pij V. de officio recitando. de red. eccl. q. 3. Mon. 35. num. 20. De electione Supe- riorum. consil. 7. de const. nu. 1.

De publ. refig. consil. 14. de simo. n. 5. Itē

De censib. verus tenor. Man. cap. 17. nu. 234. Gregor. XIII. qua induerit Iubil. De Iub. Not. 32. nu. 1.

Extrema Vnctio.

Extrema vnctio est Sacram. quo presby- ter vngit oleo consecrato certas cor- poris partes infirmis probabiliter pericli- tantis, certa verba debita intentione profe- rēdo. ca. 1. de sacra Vnct. & Theol. in 4. dist. 23. Man. cap. 22. nu. 12.

Huius Sacramenti Minister est presby- ter, & nullus alius, vt definitur Conc. Tri- den. & omnes sentiant, qui cum debita in- tentione simul inungere debet, & verba proferre. Ibid.

Subiectum cui adhibenda est Vnctio est infirmus de cuius morte timetur, quia non sufficit, vt homo sit in quolibet vitae periculo, sed in periculo tali ex infirmitate proueniente. Partes autem sunt, Ocu- li, Aures, Nares, Os, Manus, Pedes, Renes.

Infirmis autem morientibus, aut senibus etiam decedentibus administratur, quia illis iudicium rationis turbatur, & sensus omnes imbecillitate praemuntur. cap. Nullus. de poeniten. distinct. 7. & Dæ- moniacius in illa hora illos affligit. Ibi- dem num. 14.

Materia est Oleum ab Episcopo bene- dictum. Forma verò sunt quaedam praescri- pta verba, Per istam Sanctam vnctionē, &c. vt determinat Conc. Floren. non autem nocet verborum diuersitas in eundem finem tendentium, quia Christus Dominus verba formalia non praescripsit.

Effectus est remissio peccatorum venia- lium primo, deinde, & mortalia oblita, uel ea, quae confiteri infirmitatis causa, non possunt, vel de quibus est alias confessus sine contritione, uel attritione sufficien- ti. Et tunc tantam habet attritionem, quae cum illo sacramento sufficit ad eorum remissionem, secundum D. Thom. 3. parte q. 6. ar. 1. Secundus est sanitas corporis si ad animae salutem videbit Deus hoc illi expedire. Ibi. nu. 13.

Omnes ueritates à Conc. Triden. & aliis Conc. de hoc Sacramento decretas, qui ne- gat haereticus est. nu. 13.

Qui in infirmitate positus illud non pe- tit ex contemptu, uel pro suis in illo peri- culo constitutis, peccat mor. nu. 16. Simili- ter, & qui in mor. peccato illud suscipit.

De Litera F.

Factum.

Factū aliqđ non psumitur, nisi probetur factū in iure peritus. de of. dele. & l. 1. ff. de mand. principū. Tract. de red. eccl. Mon. 5. n. 2. & cōf. 1. de p̄scri. n. 2. consil. 41. de spōs. Factū legitime reguſr nō perit, quīs ad eū casū ueniat, unde incipere nō posset. Reg.

Factum

Factum. de regul. iur. lib. sexto. & l. in ambi- guis. §. primo. ff. eodem. & cap. furiosus. 32. quæst. 7. Quod intelligitur, quando actus fuit perfectus. Si autem non est consumma- tus destruitur, quando denenit ad casum à quo inchoatur cum potest. l. pluribus. ff. de verb. oblig. & Relect. capi. Si quando de re- scrip. except. 21. nu. 23.

Factum legitime poenam non meretur. Graccus. C. ad leg. iul. de adult. l. fancinus. C. de poenis. cap. 2. de Constitut. & Consil. 33. de sent. excom.

Factum non committit proprie, qui mā- dat, cōsulit, &c. nisi, quo ad peccatum mor- tale, ideo non punitur sic vt principaliter operans, nisi lex exprimat, aut illum inclu- dat. de poen. distinct. prima.

Factum cum qualitate vetitum non veta- tur sine illa, vt prohibitum ius dicere extra- teritorium, vel diebus festis, non est prohi- bitum simpliciter ius dicere. l. si. ff. de iurisd. om. iud. & cap. 5. de constit. capit. si. de fer. & De iubil. not. vigesimo octauo. nume- ro 10.

Facta sine perseverantia non habentur pro facta in malis, sed in bonis, sic secun- dum Bald. pro quo facit cap. diuortium cū glo. de poen. di. i. quae habet non dici quid factum, nisi reperiat in illo perseverantia cum non videatur erratum, quod emenda- tur. capitu. apud misericordem. 32. q. 1. quae resolutio Baldi in l. si non conuicij. C. de in iur. vbi que sūt recepta. Sed tamen refu- tatur ab Auctore ob multa allegata in ca. si quis iratus. de poen. dist. 1. quia melius est dicere, quod vere facta, quandoque fide- sunt facta, quam fictione iuris, vt in §. fa- ciat. Instit. de actio. & l. 1. ff. de rei vxor. act. Et quod multa facta, & omissa tam in deli- ctis, quam in contractibus, habentur pro non factis per consensum partium, solutio- nem, poenitentiam, absolutionem, & ob- alias causas, quo ad omnia, vel partē, prout in diuersis materiis statuta diuersimode in- ueniuntur. qd. Com. nu. 2.

Facta aliqua tacite valent expresse non, & aliqua contra expresse valent, tacite nō regulariter tamen si alterum valet, vtrunq; valet, nisi aliqua ratio particularis obster, ut omnes se soluunt in l. expressa. ff. de reg.

iu. & Conf. 5. de reg. n. r. 5. ver. expressio. n. 4. facta turbatione animi, vt calore inui- dia, vel sunt nulla, vel reuocanda secundum glo. cap. sunt qui opes. 17. quæst. 4. cap. du- dum. de conuers. coniugat. l. sōn. l. si filiam. C. de inof. testam.

Intellige tamen hęc cum infamia, quia- citra infamiam valent, vt specialiter de vo- to dicunt Theologi, & Archid. & Turre- crem. locis supra dictis. Habent tamen ma- iorem causam dispensandi, vel commutā- di. cap. primo. de uoto. & Consil. 7. de vot. & Manu. c. 12. nu. 24.

Facta per metum omnia ipso iure valēt. glo. ff. solemn. cap. Abbas. de his, quae ui. re- cept. ab omnibus praeterquam a Fortunio. libr. de vltimo fine iur. illat. 21. Fallit ta- men in matrimonio, & voto secundū eun- dem per cap. veniens. de sponsal. & Conf. 2. de his, quae vi. nume. sexto. Et hęc dicun- tur voluntaria simpliciter, inuoluntaria ve- rō secundum quid. 1. 2. quæst. 6. art. 6. licet quidam, & magni Theol. contrariū dicant, & specialiter Dec. & Conf. 41. de temp. ord. Manu. praelu. 6. nu. 4.

Facta contra formam praescriptam pra- fertim ab homine datam sunt ipso iure nul- la. c. cum dilectus. de rescrip. c. pisanis. de re- stitut. spol. Immo etiam facta contra formam c. quando. de of. deleg. & per late congesta à Fel. & citatis ab eo d. c. cū dilectus. Cōfi. 13. de sponsal. nu. 5.

Facta in fraudem legis nihil valent, etiā si turba non offenderetur. capit. penult. de regu. iur. li. 6. & l. non dubium. C. de legib. Consil. 4. de appof. nu. 8.

Facta vsque ad aliquem terminum illo adueniente expirant. Inno. c. cum bonae. de xta. & qual. Conf. 1. de sequel. pol.

Facta prouisorum recta, praesumenda sunt etiam improprando aliqua ex parte litteram. c. nisi essent. de praeb. cum ei adno- tat. Consil. 25. de simo. nu. 2.

Facta ad augmentam diminutionē ope- rari non debent. l. rem legatam. ff. de adim- plet. leg. cap. fin. de verbo. signific. & Consil. 21. de sponf. nu. 5.

Facta ad unum finem contrarium opera- ri non debent. dict. cap. fin. & d. leg. Conf. 1. de haeret.

Facta ratione publici officij ab eo, qui caret titulo. Valent. l. Barbarius. ff. de of. pratoris. ¶ Conf. 1. de caus. pos. nu. 2.

Facta in foro fori, prout probantur sic iudicantur. l. illicitas. §. veritas. ff. de of. præs. ¶ Conf. 71. de sim. nu. 4.

Facta puerorum, non sunt poena ordinaria puniendi. l. auxilium. §. de delictis. ff. de minoribus. & glo. 1. de delictis. puerorū. ¶ Com. c. aut fact. 1. de pos. d. 1.

Factum contra suum nemini uenire, licet c. quod semel placuit. de regu. iur. lib. 6. ¶ Conf. 1. de corp. vitiat.

Facere aliis non debemus, quod de præcepto tenemur non facere. conf. 4. de emp. & vend. Vide ver. Gestā.

Facultas.

Facultas faciendi aliquid à præcepto plurimum distat. ca. cum aliquib. de præscript. lib. 6. & annotatis per Panormit. & Fel. ibi. licet. de of. or. ¶ Com. de iubil. Not. 28. nu. 3.

Facultas omnis facta quibuscumque personis Ecclesiasticis, & secularibus, scolariibus, & collegiis prophanis, ac pijs ad disponendum de rebus quibuscumque secularibus, & ecclesiasticis in filios illegitimos à quibuscumque Rom. Pontif. est inutilis, & annullata per extrauag. Pij V. Quo ordine, &c. Non est tamen reuocata facultas disponendi iure communi concessa in fauorem illorum, reuocantur enim priuilegia contra ius, non autem ius commune. ¶ De spo. cle. §. 19. nu. 7.

Communitati uota, non se extendit ad poenitentiam iniunctam, quæ est alia à prima, & à diuersis non fit illatio. l. Papinianus. ff. de minor. Secundam autem habet quilibet confessor legitimus etiam a superiore, iuxta glo. cap. tempora. 26. quæstio. 7. Ex iusta causa, ut dicitur. Ver. Poenitentia. Conf. 6. de uoto. nu. 2.

Edendi carnes diebus ieiuniorum dicitur se nobilem, & infirmum ualet, licet non sit nobilis de æquitate, quia datur non propter nobilitatem, sed propter infirmitatem. ¶ Conf. 20. de pos. & rem. nu. 1.

Non residenda in scriptis facienda est, ut maiori cum iudicio detur. argum. capit. final. de re iudic. lib. 6. confil. 13. de cleric. non resid. nu. 6.

Facultas relinquendi bona ecclesiastica data personis ecclesiasticis est scandalosa, quia per illam datur occasio manendi in peccato. ¶ De spo. cle. §. 19. nu. 3.

Facultas ex delegatione propter industriam competens est delegabilis, secus si priuilegio ex dignitate concessio. Conf. 15. de sen. exco. nu. 4.

Facultas Dioecesanis concessa intelligitur de solis Episcopis, concessa uero ordinariis, intelligitur concessa etiam aliis inferioribus prælati. glo. solemn. recep. cle. de iur. patr. ¶ Conf. 5. de spons. nu. 2.

Facultas condendi leges contra ius commune specialis requiritur. Authent. de monachis. colum. 1. §. 1. ¶ Conf. 13. de elect. n. 2. in addit. ad 2. part.

Facultas etiam post mortem concedentis durat, donec reuocetur. argu. c. si super gratia, de offic. deleg. lib. 6. & glo. communiter recep. c. licet. ¶ Conf. 4. de cleric. non residen. num. 2.

Facultas testandi. ver. Testamentum. Absoluendi. ver. Absol. nu. 22. Vide ver. Potestas. Licentia.

Falsarius.

Falsarius Numorum est ille, qui numos quo ad substantiam, aut formam falsificat, & iste, & ille etiam, qui falsis numis sciens utitur, peccat mortuius. mentem omnium. cap. quanto. de iure iur. cum obligatione restituendi damnum, quando falsitas est circa substantiam. l. paulus. ff. de solut. aut circa pondus. l. 1. ff. de contrahé. empt. non autem circa formam. leg. sine nomine, & l. quæ nomine. ff. ad leg. Corn. de fals. ¶ Man. c. 17. nu. 167.

Falsarius, qui numos circuncidit, aut aquis attenuat, aut alio artificio, similiter peccat, gl. recep. d. c. quanto: si id facit auctoritate priuata. Ibi.

Qui pondera, uel mensuras falsificat, aut falsis utitur, similiter peccat cum obligatione

gatione restituendi. capit. 1. de emprione, & uendit. Ibi.

Item qui falsificat subscriptionem, aut inscriptionem, aut sigillum prælati, aut alterius. Antonin. 2. part. tit. 10. capitul. 18. §. septimo. Ibi.

Falsarius litterarum. ver. Littera. Bullarum. ver. Bulla. Reliquiis falsis, qui utitur. ver. Reliquia.

Fama.

Fama secundum Calistratum Iuristam. leg. cognitionem. §. æstimatio. ff. de var. & extraord. cogn. est dignitatis illæ status legis, ac moribus approbatus, & in nullo diminutus secundum glo. Bernard. ca. vestra. de cohab. cleric. & mul. Sed quia secundum hanc definitionem de nulla alia re haberetur fama, præterquam de virtute, & tamen etiam de aliis rebus habetur. Ideo dicendum, quod fama est multorum de aliqua re uoce prolata opinio. ¶ Com. cap. inter uerba. 2. quæst. 3. concl. 4. nu. 6. & concl. 6. nu. 460.

Non est autem fama quilibet rumor, sed opinio, quæ colligitur ex eo, quod maior pars populi scit. ¶ Conf. 4. de hæret. nu. 4. Et si sumatur in bono, sicut sumi debet est bona existimatio de aliquo, id est opinio, & communis, & particularis, qua quis putatur bonus, vel utilis ad aliquem bonum usum propter prudentiam, & alias virtutes intellectuales, vel dotes animi, aut corporis inditas, vel quæritas. ¶ Manual. cap. 18. nume. 19.

Ex dictis sequitur, quod fama est duplex alia, qua quis putatur esse bonus moraliter, altera qua quis putatur utilis ad aliquem finem. ¶ Ibi.

Fama non existatur plusquam uita, licet sic, atque ille compensetur, illa mulier proba plusquam libertatem æstimat. arg. l. isti quidem. ff. quod metus causa. ¶ Manual. cap. 17. num. 90.

Famæ conseruatio utilior Reipub. est, quam criminis punitio, quia plus nocet exemplum delinquendi, quod ex delicto reuelato per punitioem probatur, quam cõ-

donatio delicti secreti præteriti facta poenitentia. c. magna. de vot. c. præcipue. 2. q. 3. ¶ Rub. de iud. nu. 56.

Famam suam multi honesti uiri defenderunt Paulus, Hieronymus, & alij, qui honestas Apologias scripserunt. ¶ Com. c. inter uerba. concl. 2. nu. 2. & ideo

Famam quisque suam, saltem si est persona publica, seruare debet. Eccl. 41. curam habet de bono nomine. ¶ Confil. 4. de renunciat. num. 4.

Famam, qui negligit faciendo opera bona speciem mali habentium gerendo personæ publicæ officium, propter quod diminitur sua auctoritas credens infamantem se emendari, si corripiatur secretè, aut publicè negligens ulciscendi se causa, ut infamator magis irascatur, negligendo, ubi, & quando non oportet, crudelis est, iuxta dictum Sapientis, & Augustini relati in c. Noto. 12. quæst. 1. ¶ Com. cap. inter uerba. concl. 2. nu. 10.

Fama, quæ capitur de rebus, quæ non habentur, vel de maioribus, quam habentur pro maiori, & restiori testimonio uirtutis, quam re uera sunt, siue non in debitum finem relata, malum est. 1. 2. q. 13. arti. 1. de malo. quæst. 9. & Abul. c. 6. Mart. q. 3. Anto. 2. p. tit. 3. c. 5. §. 1. ¶ De orat. c. 6. nu. 35.

Famæ ablatio non compenstatur ablatio ne reciproca, sicut nec debitum. l. 1. ff. de compenstat. Neque eius debitum tam facile tollitur, sicut actio minorum. l. non soluto. §. 1. ff. de iniur. ¶ Man. c. 17. nu. 47.

Famæ damnum potest esse duplex, uide licet leue, & notabile, est aut tale illud, quod est causa, ut infamato aliquid bono notabile animæ, corporis, vel pecuniarum inferatur, aut putetur tali bono indignus, secundum Caietan. 2. 2. q. 73. artic. 2. leue autem illud est, quod non est notabile. ¶ Manu. Ibi. num. 20.

Famæ damnum notabile necessario restituendum est à se, vel ab eo cuius hæres est alteri ab eo non condonati. ¶ D. cap. inter uerba. conclu. 4. per cap. quod quis. §. 9. 1. & 2. 2. q. 62. ar. 2. Anto. 2. p. tit. 2. ca. 2. §. 3. & omnes in 4. d. 15.

Fama per æquiualems nequit restitui secundum S. Tho. 2. 2. q. 2. ar. 2. ad 2.

Fama damnum condonari potest meritorie, sicut alterius debiti remissio cum sit iusta de causa, & aliis circumstantijs. gl. ca. Peccatum de reg. iur. li. 6. ¶ Manu. cap. 18. nu. 46. Sentit Anton. 2. par. titul. 2. ca. 1. §. 3. Adrian. 4. de Restitut. q. 33. & quol. 2. Sotus de ratione regen. secre. memb. 1. q. Caieta. 22. q. 73. art. 2. Maior. 4. distin. 15. Idem de omni damno. Verb. Damnum.

Fama restitucionem excusat vitæ, vel salutis periculum, atque obliuio, quia bona inferioris ordinis, nemo tenetur restituere cum iactura bonorum superioris ordinis Caietan. 2. 2. quæstion. 62. artic. 6. ad. 3. & li. 17. restitut. resp. 14. Quo autem obliuionem. Antonin. vbi supra. cap. secundo §. 3. quia reuocaretur infamia, sed obliuio debet esse totalis, quod est difficile. ¶ Manual. vbi supra. nu. 47.

Fama restitucionem facere non tenetur ille, qui non læsit, licet tentauerit lædere famam alterius ut ait Adrian. quol. 2. Quia uolens nocere peccat quidem, sed ad nil tenetur. ¶ Ibi. num. 44.

Fama qui mendacio læsit debet restituere asserendo se esse mentitum, aut falsum dixisse immo testes adducere si opus fuerit, quo eis dissuadeat, quibus contrarium persuasit. Sotus. libro quarto de iust. & iur. quæstion. sexta. articul. tertio. Sed meo iudicio sufficit tali casu iurare. ¶ Ibidem numer. 45.

Fama non creditur etiam femiplenæ in criminalibus, quamuis sic in ciuilibus. glo. frequentius recep. cap. final. de appellation. quia fama, neque in ciuilibus, neque in criminalibus probat, nisi legitime fuerit probata, ut notat Bartoll. de minore. §. plurimum. ff. de quæstio. Et raro probatur quia, ut ipse dicit oportet, quod duo testes deponant reddita ratione, quod au dierint à maiori parte populi, vel vniuersitatis, vbi fama illa est. ¶ Com. rubric. de iudic. num. 52. Quod si oriatur à maleuolis nocere nemini debet. ¶ Consil. 66. de simonia, numer. quarto.

Fama excommunicationis cum denunciatione sufficit ad hoc, quod denunciatus excommunicatus, euitate debeamus. ¶ Consil. 61. de sent. excom. nu. 3.

Fama in iure multis modis sumit primo in titul. qui de infamia tractant, capitul. eo modo quo Calistratus eam definit.

Secundo accipitur, ut definit Bald. l. de minorib. §. plurimum. ff. de quæst. nu. 7. Ut sic communis opinio voce manifestata ex suspicione proueniens. Sed hæ acceptiones non faciunt ad nostram materiam.

Tertio accipitur secundum Adria. quol. 2. & 4. de rest. q. 32. pro æstimatione habitata, quam homo habet penes alium de præstantia virtutis, artis, vel doctrina. Sed melius potest dici quod est opinio habita de aliquo, utilis ei ad aliquid, cui communis contraria non reclamatur. ¶ Com. cap. inter uerba. concl. 6. nu. 462.

Fama est teneat locum accusatoris nõ propterea tamen perdit suam virtutem probandi tamquam testis ut recte not. Aret. c. quol. 2. de accus. nu. 51. ¶ nu. 692.

Fama adest debita ad inquirendum cum testes ad id necessarij asserunt coram iudice iudicialiter deponentes, ut conuenit super illa. ¶ 697.

Fama amittitur coram alijs peccando, & non eam tollit qui peccatorem accusat. Scotus. 4. d. 15. q. 4. ar. 1. ¶ 840.

Fama non aufert, qui diffamat in alio territorio diffamatum in vno, sed solum publicam eum perdidisse illam, & licet ille videatur acquisiuisse nouam famam, non tamen verum est, licet de illo habeatur bona opinio, quia fama non est opinio bona, cuius communis eiusdem territorij, vel alterius ei repugnat. ¶ 843.

Famam restituere non debet, qui leuiter eam læsit cum non peccat mort. ob paruitatem. ¶ 865.

Neque, qui nequit restituere sine periculo vitæ, aut salutis, licet teneatur ad re compensationem alia via honesta secundum Adrian. 4. de restitut. q. 34. ¶ Ibid.

Neque tunc cum infamia iam est obliuioni mandata ne restituendo renouet infamiam. iuxta Antonin. secunda. part. titul. secundo. capitul. secundo. §. tertio. Faciat tamen aliquam compensationem ad arbitrium boni viri. 868.

Fama non debetur ab eo, qui iusta de causa, quamquam cum mala intentione in-

famat

famat Adrian. quol. 15. ¶ 871. Neque ab eo, qui abstulit reuelando delicta vera, postquam alia via publicata sunt, licet ille teneatur ad interesse intermedij temporis Adrian. 4. de rest. q. 32.

Neque ab eo, qui retulit mala, quæ audiuit, quia iuxta Scotum. 4. distinction. 15. quæst. 4. ille non est communiter murmurator. ¶ 876.

Famulus.

Famulus, qui fideliter pecuniam Domini precio iusto impendit satisfacit, neque tenetur ad auctarium restituere.

¶ Consil. 3. de donat. nu. 4.

Neque ille, qui accepit mille à Domino, & illa permutando lucratur. ¶ Ibidem. numer. 1.

Famulus, quidam quinquaginta minuta tim accepit, deinde animo recompensandi illa fecit ne Dominus sibi ducenta, sed tantum centum & quinquaginta sibi reliquent, tenetur illa quinquaginta clam accepta hæredi restituere, quia voluntas Heri volentis per testamentum illi ducenta relinquere effectum non fuit sortita. ¶ Consil. 1. de testam. per totum.

Famulus per conuento salario seruire tenetur cum cognoscit precium, & est potens donare operas suas, quando id potest facere, vel in totum, vel in partem argument. leg. qui de toto. ff. de rei uendit, & argum. leg. illud. ff. ad leg. Aquil. ¶ Consil. 1. de locat.

Famulus ignorantia, vel necessitate pro minori precio seruiens, quam par esset, sibi compensari occulte potest, id autem arbitratyr confessor. gloss. celebri. capitul. ius gentium dist. 1. ¶ Consil. 1. & Manual. capit. 17. numer. 114.

Famuli artificum in festis laborantes etiam causa discendi artem peccant mortaliter, nisi necessitas artificum, vel propria excuset. ¶ Consil. tertio. de ferijs. numer. 1.

Ferrum.

Ferrum infectum nõ significat venã ferri ut putat Siluest. materiam omnium armorum, ut sentit Caiet. sed massam, vel laminam ferri extensam. factum vero, illud ex quo aliquid factum est. ¶ Com. in capit. ita quorundam de Iudæis. notabil. sexto. numer. 5.

Ferri delatio ad Saracenos prohibita est per dictam extrauagant. ita quorundam, & cap. ad liberandam, & per Bulla Coenã, siue sit factum, siue infectum. l. 2. C. quæ res expens. non deb. ¶ Ibi. nu. 1.

Non sunt autem prohibita arma, quibus in belli non apte vtuntur.

Festum.

Festi dies omnes etiam Dominici solum iure humano, non autem diuino, aut naturali præcepti sunt in ecclesia. c. licet. de fer. & c. 1. de cons. dist. 4. sentit Card. Turrecrem. ibi. & clarius Archid. in c. ieiunia. de fer. Thom. 2. 2. q. 122. art. 4. Anton. 1. p. tit. 9. c. 7. Maior. 3. d. 27. q. 23.

Quo ad dies Dominicos contrarium tenent Panorm. d. cap. licet. Angel & Siluest. verb. Dominica. q. 1. §. 7. Sed non obstant, quia dies, quo tenemur Deo seruire non est à Deo statutus, septimus autem dies erimoniale erat, ideo cessauit in noua lege, & de consuetudine obseruata ab Apostolis. introductus est dies Dominicus. ¶ Manual. cap. 13. nu. 1. Com. in prin. c. de poen. distinct. 5. Ideo.

Festi obseruatio nunc non est tam stricta, ut olim erat, quia neque sunt tot prohibita, & facilius est dispensatio circa prohibita, ut sentit D. Thom. ubi supra. artic. 4. ¶ Ibid.

Festis diebus præcipitur diuinus cultus exterior, qui consistit in audienda Missa. cap. Missas. de consec. distinct. 4. & abstinentia ab operibus seruilibus exterioribus. c. ieiunia. cum glo. & Archid. de cons. dist. 3. ¶ Ibid. nu. 2.

festis dieb. prohibetur oia opera seruilia & quia.

& quinque opera non seruilia, vt mercatus, iudicium ciuile, iudicium criminale. Iuramentum, & formatio processuum, nisi p pace, uel pietate præstentur. c. 1. de fer.

Septem uero non prohibentur. Primò, illa quib. in diuino cultu Deo seruimus. Secundò, quibus spiritualia exercemus. Tertio, quæ ad salutem propriam necessaria sunt. Quarto, quæ ad salutem proximi etiam corporalem conducunt. Quinto, omnia ad uitandum damnum. Sexto, præparatio ciborum per consuetudinem ecclesie. Septimo, Piscari quandoque, & quædam alia ad recreationem ex consuetudine ecclesie. ¶ Ibi. nu. 3.

Festum autem diem consumere in uenationibus, bellorum simulachris, torneamentis, iusibus, choreis, aut otiose vagari, & si non sit peccatum mortale ex se, est tamen grauissimum ueniale, quia etiam in his occurrunt multa mortalia secundum Ant. 2. p. tit. 9. c. 9. §. 5. ¶ vbi sup. nu. 15.

Festum, qui uiolat semper peccat mortaliter, nisi iusta necessitas, causæ pietas, operis exiguitas, aut licita consuetudo excuset. ¶ num. 5.

Festum uiolat mort. qui emit, & uendit commutat. multum temporis insumendo. Qui nundinas adit, non audita Missa cum audire possit. Qui autem audiuit, potest uedere, & emere etiam die Dominico, ubi est consuetudo præscripta, & non adsit noua Episcopi prohibitio. ¶ nu. 7.

Etiã qui id facit ex metu, uel præceptu Dominorum, aut coactione, quandoque ut si illi id præciperetur in contemptu, quæ tunc famulus, & inferior obedire non tenetur, etiam si illi esset mors certa propostita. arg. cap. sacri. de his que ui. & ca. ita ne. 30. q. 5. ¶ Ibi.

Non uiolat autem festum, qui ob sacrum ea exercet, quæ etiam gratis fieri liceret, quæ intentio lucrandi, non uiciat opus de se alias licitum. Caietanus. 2. 2. & in Summa. Etiam si Ricard. 3. distinctio. 37. contrarium sentiat. ¶ Ibi. nu. 5.

Festa potius relaxantur ob necessitate, quam ob pietatem, non enim ob solam misericordiam licent in festo prohibita, nisi adsit necessitas. ¶ nu. 3.

Non uiolat operis paruitas, illa enim in omni materia excusat. iuxta S. Tho. opinionem. 2. 2. q. 88. ar. 5. Ant. 2. p. rit. 4. ca. 9. 7. & Adria. quol. 8. ¶ consi. 1. de fer.

Festa inducunt, tollunt, atque moderantur lex, & consuetudo recepta, & non abrogata, & præscripta. ca. fin. de consuetud. quæ consuetudo est etiam contra ius commune ab omnibus, qui ibi degunt seruari potest, etiam si sint alterius diocesis. Man. cap. 13. nu. 5.

Festorum, ac ieiuniorum obseruantia in locis diuersis, diuersa est propter diuersas locorum consuetudines. ¶ consi. 1. de constitut. nu. 31.

Feudatarius.

Feudatarius, omnis uidetur teneri ad præstandum fundamentum fidelitatis Domino, à quo habuit feudum. ca. 1. de forma fidel. & melius c. 1. de noua for. fidel. in usib. feudor. & cap. de forma. 22. quæst. 5.

Qui non petit inuestituram, perdit feudum. cap. 1. in princ. & cap. 1. quo tempore miles. in usibus feudo. ¶ Cons. 1. de feud. nu. 8. Et hæc intelliguntur quando ad feudum habet subiectum, ut est casus in dicto cap. 1. Potest enim feudum concedi sine onere petendi inuestituram, & præstandi iuramentum fidelitatis, ut tradit Panorm. ¶ Ibi. nu. 13. & consi. 82. nu. 7.

Feudum perdit nouo modo, si disponit de illo uirtute facultatum apostolicarum in filios illegitimos proprios, aut extraneos, uel cognatos eorum, quæ est annotatio ad denda. cap. potuit. de locat. & leg. 2. de iur. emphyt. & cap. 1. de feud. ¶ Com. de spolia. cler. §. 19. nu. 8.

Fides.

Fides, seu credulitas conuenit cum scientia, quia utraque est certa, sine ulla uacillatione. cap. firmiter. de summa trinit. Sed differunt, quia scientia est clara, fides obscura cum sit ex auditu. 1. Cor. 13. facit

facit ca. in domo. de poen. dist. 4. iuxta glo. Conuenit cum opinione in obscuritate, differt, quia habet firmitatem. Barthol. leg. admonendi. ff. de iureiur. & probare uideatur ex l. 3. §. eiusdem. ff. de testibus. ¶ Com. n. Rubr. de iudic. nu. 43.

Fidei dantur diuersi gradus minores, & maiores, euidentiores, & minus euidentes. Nam gradus habitus per præsumptiones etiam sufficientes ad damnandum minor est, quam habitus per legitima testium dicta. ¶ Ibi. nu. 50.

Est autem fides, seu credulitas, sine hæsitacione duplex. Altera, quæ neque actu, neque uirtute illam habet, sed habet rem proindubitata. Et hæc sufficit ad faciendum reusignum morte. Altera, quæ licet non habeat eam in actu, habet tamen in uirtute, & hæc non sufficit. ¶ Ibi.

Fides uxoris de aliquo impedimento matrimonij alicuius gradus, sufficit ad arcendum eam a debito exigendo, & non a reddendo. Et si est maioris gradus sufficit ad utrunque, per text. singul. cap. fin. de secundis nupt. & cap. inquisitioni. de sentent. excomm. ¶ Ibi.

Fides constitenda est, non obstante metu mortis. 2. 2. quæst. 3. ar. 2. Roman. 10. Corde creditur ad iustitiam. fidei autem confessio fit ad salutem. ¶ Com. cap. inter uerba. prælud. 3. num. 3. & consi. 3. de claud. dispon. nume. 19.

Fidei Christi defectus animas maculat, & corpora eneruat. de red. eccl. Mon. 38. n. 5.

Fides etiam hostibus seruanda est. 23. quæst. 1. Noli estimare. ca. innocens. 22. q. 4. Cons. 5. de pact.

Fideiussor.

Fideiussor non obligatur pro non obligato saltem naturaliter. l. 1. & 2. ff. de fideiuss. ¶ Com. 2. de reg. n. 52. Ad soluendum censum dari non potest. consi. 9. de censib. nu. 5.

Licite recipit usuras, quas creditori soluit, quia non est ibi lucrum, sed interesse secundum Innocent. recep. per cap. 2. de usur. quem commendat Iason. leg. Numis.

num. 3. ff. de in litem iurand. ¶ Consil. 7. de censib. num. 6.

Obligaciones suas rogatus præcipue in certo tempore minoris præsentis pecunia redimere potest. ¶ Consil. 18. eod. tit. nu. 2.

Aliquid pro sua fideiussione capere potest. l. Hoc iure. ff. de donat. ¶ Consil. 21. eod. tit. & Manua. cap. 17. nu. 287.

Fideiussorem dare potest venditor census pro eius iusta impositione. ¶ Consil. 9. eod. tit. nu. 5.

Fideiussor principalis non obligato saltem naturaliter non potest accedere. l. 1. & 2. ff. de fideiuss. ¶ Consil. 2. de regul. nu. 42.

Fideiussor, ab eo cui securitatem præstat aliquid accipere potest, modo fraus non interueniat, ut ex conuentione cum mutante de pariendo lucrum, uel alias lucrandum. ¶ De cambiis. num. 7.

Fideicommissum.

Fideicommissum conditionale non transmittitur ad hæredes, nec etiam ad liberos iuxta glo. in l. 1. C. de fil. qui ante aper. tab. ¶ Consil. 7. de testam.

De restituendo incapace tacita fidei debetur iudicari relictum illi. l. 3. de iure fisci. Et l. in tacitis de leg. ¶ Consil. 8. de testam. numer. 1.

Fideicommissarius, qui occulte incapaci restituere promittit debet priuari non autem qui palam. ¶ Consil. 8. de testam. nu. 3.

Iuste tenet fideicommissum quod incapaci restituere rogatus est donec, eo priuetur. ¶ Ibi. nu. 4.

Agnoscendo legatum caducum eius onera adimplere debet. ¶ Consil. 14. eod. tit. nu. 9.

Fidei professio.

Fidei professionem, quam tenetur facere beneficiarius post duos menses ab obtentione beneficii pro Conc. Trid. Si tunc non fecerit nihilominus tenetur facere. arg. l. Celsus. ff. de recep. arbit. capit. Id dilecti. de dol. & contu. ¶ Consil. 4. de summa trin.

Tenen-

Tenentur eam facere etiam regulares post duos menses per extensionem Pij 4. c. 12. de refor. Conc. Tride. sess. 2. ¶ Consi. 2. eodem titul.

Per alium potest facere beneficiarius argum. l. r. ff. de prætor. cap. qui per alium de reg. iur. libr. 6. ¶ Conc. 4. nu. 2.

Facta post duos menses in futurum tantum proficit, quo ad faciendum fructus suos, quia regulariter ipso iure perditam non quærantur ipso iure. l. qui res. §. arcam. ff. de solut. ibid. nu. 13.

Qui illam omittit Regul. de trien. non iuuatur, quia cū talis regula iure communi exorbitet non debet ad extranea trahi. verbo. ius. ¶ Conc. 1. de summ. trinit.

Qui omittunt per ignorantiam, incogitantiam, inaduertentiam non peccant mort. quia lex est pœnalis, ideo non ligat in foro conscientie. ¶ Consi. 3. eod.

Filius.

Filius qui patrem odit, uel signa amoris, ac dilectionis non ostendit, sed torue aspicit, ac si odiret, peccat mortaliter. Aug. verb. Filius. ¶ 30. Silu. q. 22. Tabiena. ¶ 16. ¶ Manual. cap. 14. nu. 2.

Qui percussit etiam leuiter Ricard. 3. d. 37. uerbis contumeliosis prouocat Alex. 3. par. de 4. præcept. Maledicit corde. Exor. 21. Contemnit grauiter. Mortem optat. Non liberat à carcere, uel seruitute. Accusat. de aliquo crimine præter proditorem in Regem ad quam non tenetur secundum Dec. cap. 1. nu. 7. de off. deleg. potest tamen argui minime de relig. domib. ¶ Ibid. nu. 12.

Qui non subuenit parentibus magna necessitate oppressis. arg. cap. inter cætera. 22. q. 4. & cap. non satis. 86. distin. Et propterea non potest tunc ingredi religionem, sed debet egredi si videt posse illis succurrere. cap. pasce. 86. dist. Tho. 2. 2. q. 101. art. 4. Maior. 4. d. 38. q. 16. & Lyranus Matt. 2. qui contrarium uidentur innuere debent intelligi de necessitate non extrema, licet aliquo modo egeant, & tunc debet filius ut potest adiuuare non egrediendo. ¶ Ibid. num. 13 & 14.

Qui non ducit uxorem, quam pater uel causa sedandæ discordiæ, uel se minime dignam uxorem ducit contra præceptum paternum. arg. cap. aliter. 30. q. 5. cap. hono. rantur. 32. q. 1. cap. 1. de despons. impub. Ita & filia contraueniens uoluntati paternæ in hoc sine causa rationabili. ¶ Ibid. nu. 15.

Qui parentum male parata non restituit cap. Michael. de usu. Et debita ex auaritia aut negligentia diu differt, uel legata non implet. Anton. 2. parte. titul. 2. cap. 7. §. 3. ¶ numer. 16.

Qui de bonis paternis contra eius uoluntatem accipit, quia non est Dominus illorum nisi quo ad usum. l. si quis à liberis. §. Idem. ff. de liber. agnos. Ideo nisi pater uiuēs illa condonauerit tenetur ad restitutionem Anton. 2. parte. titu. 1. cap. 15. etiam si sint aduentitia, aut profectitia, & ad eleemosinam dandam extreme egentis si aliter subuenire potest. ¶ Man. c. 17. n. 156.

Qui fruitur fructibus, aut pecunia sui patris id nescientibus cæteris fratribus. ¶ Ibid. num. 158.

Qui studiorum impensam à patre factam, non diuidit cum alijs, antequam fiat doctor, aut emancipatus, quia illa non sunt facta quasi Castrensiâ, non tamen tenentur accipere illa secundum æstimationem, qua emptæ fuerunt. l. illud. C. de collat. ¶ Ibidem numer. 158.

Filius sub patris potestate constitutus, dum in scolis studet, aut in curia uersatur licite potest de suo comeatu quatuor, aut quinque de centum, quæ ei dantur ludo impendere modo honestæ, recreationis causa id faciat. arg. gl. clem. 2. de uita; & honest. ¶ Manua. cap. 20. nu. 12. Sotus. 4. de iust. & iur. q. 1. artic. 1.

Filij legitimam non minuit, quæ illi à patre ad ornatum data sunt, nisi daretur alij qua summa, de qua pro libito disponderet, & ille in illis impendit. ¶ Cap. 17. nu. 180. Neque datam pro alimentis, nisi ille habuisset quasi castrensiâ, quia pater censetur illorum administrator secundum Bar. l. r. C. de dot. promiss. ¶ Ibid.

Tenetur filius computare in legitima, quæ de pecunia patris lucratus est, præter suam iustam laboris mercedem, quæ debet esse

esse dimidium lucri secundum Barth. l. r. §. Castrense. ff. de col. bon. ¶ hū. 161.

Idem de eo, quod sibi donatum, aut relictum est patris intuitu, quia est peculium profectitium, quod conijciendum est ex qualitate personarū, & modi relinquendi. ¶ numer. 162.

Filius tenetur computare in sua legitima sumptus, quos pater in sua bona aduentitia, necessario fecit, aut qui in eorum perpetuum emolumentum redundabant cum obligatione restituendi. Secus si pater non habebat animum recuperandi, aut emolumentum in patre redundabat. ¶ nu. 163.

Et quod in ludos, & lusus malos, ac uanos insumpsit cum obligatione restituendi. gloss. l. illud. C. de col. ¶ nu. 164. Et poenā quam soluit pro ipsius filij delicto statuto ad id compellente.

Filius clericici nothus incapax beneficij patris, & omnium, quæ sita sunt ubi pater fuit beneficiarius. Conc. Trident. sess. 25. cap. 15. Si autem est legitimus non perdit accessus, & regressus, neque coadiutorias ante Conc. habitas. cap. ad extirpandas, & cap. litteras. de fil. presbyt. ¶ Com. ca. si quando. de rescript. nu. 1. & 3.

Illegitimus, qui habet beneficia paterna ante Conc. de rigore iuris, tenetur dimittere post Concilium patre mortuo. Sed de æquitate præstaret, ut Summus Pontif. uel dispensaret, uel dissimularet cum illis. ¶ numer. 12.

In Ecclesia, in qua pater beneficiarius est, nullo modo ministrare potest, neque tanquam aduena. ¶ Consi. 1. de const. 2. 46.

Filius spurius non perdit facultatem succedendi in bonis à iure commune concessis propter extrauagant. Pij V. uerb. facultas. numer. 2.

Filij, & filæ clericorum iuste possunt ab eis etiam hodie alij, & dotari. Licet in illos non possint disponere de bonis. ¶ Com. de col. cler. §. 19. nu. 40.

Filij ex damnato coitu parentibus ab intestato, neque ex testamento succedunt, Authent. quibus modis nat. ei suff. §. illud Panorm. cap. tanta. Qui fil. sint legit. Nisi sint ita legitimati, quod sint restituti natalibus, quod est difficile. ¶ Ibid.

Filius adulterinus per subsecutum matrimonium non legitimitur. ca. tanta. qui fil. & c. ¶ Consi. 2. de spons. nu. 6.

Natus ex matrimonio nullo, neque legitime contracto, & durante amorum, aut alterius coniugis ignorantia legitimus est. cap. 2. & cap. apparente, qui fil. & c. Modo matrimon. sit uere factum secundum formam Conc. Trid. ¶ Consi. 3. de sponsal. nu. primo. Natus ex matrimonio in peccato contracto legitimus est. ¶ Consi. 2. eodem titul. num. 3.

Natus ex coniugio per commissionem de dispensando bona fide contracto, licet eius forma satis seruata non fuerit censetur legitimus. argument. cap. ex tenore, & gloss. communiter recept. qui fil. & c. ¶ Consi. 7. de consanguin.

Natus eo tempore, quo inter parentes impediatur matrimon. legitimitur per clausulam. (Prolem susceptam, & suscipiendam.) Consi. 1. qui fil. sint legit. nu. 1.

Natus cum uxore uiuente marito censetur legitimus. l. filium. ff. de his quæ sunt. ¶ Consi. 3. de consangu. nu. 18.

Natus in figurâ matrimonij credens dicto Matris se non esse legitimum, debet deponere istam credulitatem, si uult ordinari sine dispensatione, & non ponere se in statu dubij, sed certo credere se esse legitimum, & habet motiū ad hoc faciendum, quia neque Adulter illud sibi affirmauit, & populus credit eum esse legitimum, & Matres sæpe in similibus decipiuntur, & sæpe mentiuntur ob multos respectus. ¶ Consi. 1. de fil. presbyt. per tot.

Filius non tenetur credere matri se ex adulterio natum, eo quod tutius sit suæ conscientie credere id, quam contrarium ne lædat in succedendo alios fratres legitimos, ut ait Bar. communiter recep. l. filius ff. de his qui sunt. ¶ Consi. 21. de homicid. numer. 2.

Filius matrimonij putatiui, si ignorabatur primum matrimonium legitimus est. e. ex tenore. iuncta. gloss. qui fil. & c. ¶ Ca. 22. Manual. num. 53.

Filius spem tantum succedendi in bonis paternis post illius obitum habet. l. r. §. si impubem. ff. de collat. bonor. gloss. notab. cap.

cap. Rainuius. §. legitima de testam. ¶ Cōc. 13. de uoto. nu. 2.

Filius familias pubes domicilium sibi cōstitueret potest. l. placuit. ff. ad municipalem. ¶ Consil. 2. de temp. ord. nu. 2. Si autem in domo patris manet sepeliendus est, ubi pater, si factus pubes non elegit sepulturam. cap. licet. de sepul. lib. 6. ¶ Ibid. nu. 4.

Impubes autem neque patre mortuo potest eligere domicilium habitationis cum constitutio domicilij animum requirat perpetuo ibi manendi. ¶ Ibid. nu. 8.

Filius naturaliter potest patri obligari, etiam lege civili. l. frater cum fratre. ff. de condit. indeb. ¶ Consil. 3. de poen. & remiss. num. 5.

Filius potest iuste patrem occidere pro defendenda Republ. ¶ Com. c. fraternitate de lege poenali. nu. 19.

Filij schismaticorum ad scholas catholicorum admitti possunt non contra. ¶ Cōc. 1. de const. 64.

Filij hæreticorū, & iudæorum per bullā Pauli. 4. non sunt ordinandi. ¶ Consil. 1. de iudæis. num. 1.

Filij iudæorum, & Maurorum si sponte conuertantur ordinari æquum est. ¶ Ibid. nu. 4. ab ordinib. tamen arcentur. Ibi. nu. 1.

Filij infidelium ægroti baptizari possunt de consensu parentum. 2. 2. q. 10. ar. 12.

Non autem si adulti sunt, & nolint ab infidelitate recedere, licet morbi causa id faciant. ¶ Consil. 3. de eland. despon. nu. 20.

Nullo iure à religione arcentur. ¶ Cōsil. 3. de regular. nu. 4.

Filius non tenetur alere patrem, quando ille habet aliunde, ut seipsum alat, neque contra. ¶ De spol. cle. §. 19. nu. 12.

Filius familias professus transmittit hæreditatem potentia suitatis. ¶ Consil. 3. de regul. num. 49.

Filios habens etiam legitimos non potest in episcopum eligi. Authē. quomodo oportet episcopos. colum. 1. l. iuriconsul. ff. de grad. cogna. ¶ Com. de spolia. cler. §. 19. numer. 2.

Filia renuntians legitimam patris, ipsius de illa disponendi dat, & non matri. Consil. 13. de voto.

Post annos viginti quinque stuprū cō-

mittens exheredari nequit, quia pater fuit in mora tradendi eam marito Auth. sed si pater. C. de inoffic. testamen. Consil. 3. 1. de sponsal. nu. 1.

Filius seruiens patri, quod ex suo labore, & industria querit mixtum est peculium, & eius est secundum Bar. l. 1. §. nec castren. se. ff. de coll. bonorum. Et si plus alijs seruit, plus alijs potest habere, iuxta mentem omnium si protestatur se velle, iuxta suum laborem. Manu. c. ei nu. 144. & 148.

Finis.

Finis (secundum intentionem Arist. 2. Phys. cap. 3. & Theol. 2. d. 38. D. Th. 1. 2. q. 2. ar. 1.) est bonum, vel apparatus quod propter se appetitur, ut aliud propter ipsum appetatur. ¶ Com. cap. inter verba concl. 5. nu. 25. Manual. prælod. 4. nu. 2. com. de finibus. nu. 3.

Finis est duplex. Vltimus, qui propter se ipsum tantum amatur, & est vel vere vltimus, ut Deus, qui solus propter se tantum amabilis est, vel falso vltimus quem homines secundum suam falsam imaginationē imprudentissime tacite, vel expresse fingunt, & adorant. Phil. 3. Quorum Deus uenter est, &c. Alius est Medius, qui propter se, & propter aliud amatur, & iste similiter, vel est vere medius, ut virtutes, & honestū secundum Ambr. vel falso medius, qui non potest esse amabilis propter se ut pecunia, vel non est amabilis propter aliud, qualis est Deus. ¶ Ibid.

Finem vltimum humanæ naturæ aliquē esse, non solum fide catholica tenere, sed etiam humana ratione probari potest sicut efficaciter probat D. Tho. 1. 2. q. 1. ar. 4. & præcipue, quia finis habet rationem boni, quæ infinitum tollit, ut tradit Arist. 2. Metaph. illa autem, quam ponit Arist. quia omnia, quæ homo agit ob finem vltimum operatur non videt solida, quicquid Caiet. ibi dicat contra Scotum. 4. d. 49. q. 10. quoniam peccata non sunt rescripta in vltimum finem. Et quia licet operari propter id, quod est propter se amabile non referendo illud in vltimum finem. ¶ Com. de finib. nu. 15.

Ope-

Operosa illa inquisitio de vltimo fine, quam Arist. fecit. 10. Ethic. & verbosa illa Ciceronis. li. 5. de finibus, & aliorum philosophorum non est multum magnificandam certe constat Theol. Finem nostrum vltimum Deū esse, & beatitudinem Dei. l. fruitionem Esa. 64. 1. Cor. 2. ¶ Ibidem. numer. 1.

Ad hunc vltimum finem omnium moventur propter illum agentes homines quidem libere, alia vero naturaliter tamquā à natura, quæ Deus est. Ab illo quoque actiones nostræ suam speciem sortiuntur, ut bonæ vel malæ sint, iuxta August. libr. de statibus Ecclesiæ. ¶ Ib. nu. 10.

Finis vltimus non est idem apud omnes: quare multi peccant mortaliter illum non cognoscentes, & quidam etiā cognoscentes illud quod pro fine vltimo eligunt non esse tale licet tentatione victi id agant. ¶ Numer. 21.

Fines duos vltimos falsos nemo vno, & eodē tempore habere potest, quia secū pugnāt, & pugnantia constare nequeunt verb. Repugnancia. Et tot isti sunt, quot falsæ opinionēs pitant esse, quare pro diuersitate temporū, & ipsæ sunt mutata. ¶ Ibi. n. 20.

Finis item, alius dicitur finis cuius in quo est ratio boni, alius finis quo, & est adeptio, seu possessio, aut usus, seu fruitio eiusdem rei, in qua est ratio boni. Ut auari finis est pecunia. 1. 2. q. 1. ar. 8. & q. 2. ar. 7. & torius humanæ naturæ est Deus, quæ est beatitudo nostra obiectiua. Et eius possessio est beatitudo essentialis. ¶ Vbi sup.

Fines, & scopi vltimi in quos uiatores omnia referunt duo sunt. i. cuius. l. Deus, & quo. i. ipsa beatitudo essentialis, qua ipse Deus beatus, & infinitus finite ab perfectam satietatem apprehenditur. ¶ Nu. 25.

Finis item, Alius est operationis, & est obiectū in quod suapte natura dirigit. Alius operantis, & est in quem per operantem dirigitur operatio, ut fabricatio domus est finis operis, bonū autem inde eueniens est finis operantis. Hac diuisione utitur D. Tho. ad multas difficultates dissoluendas. ¶ Com. cap. inter verba. concl. 5. num. 22. & 29.

Finis operantis licet sit posterior opera-

tionis, secundum ordinem executionis est tamen prior intentione, & ita principaliter iuxta illud Aristoteli, qui furat, ut adulteretur magis est adulter, quam fur. ¶ Com. de finibus. numer. 27.

Finis item alius est bonus, id est bonū verū aptū medio, quo querit, id est obiectū actus in quod ille sua natura dirigitur. Alius est malus, ut malū culpæ, vel bonum medio, quo queritur ineptū, ut si inferiora superioribus præponimus, quia finis in quantum huiusmodi superior est medio.

Finis bonus non sufficit si aliæ circumstantiæ defunt. ¶ Com. 3. de regul. nu. 15.

Finis malus, qui est malum culpæ non potest esse neque minus principalis in opere, qui autem est ineptus sic. ¶ Manual. cap. 1. 4. num. 33.

Finis malus, facit actum malum eiusdem generis cuius est ipse. 1. 2. quæst. septima. ¶ Com. de veritate responsi. quæstion. tertia. num. secundo.

Finis item. Alius est principalis, propter quem solū est opus. Alius est secundarius, id est dispositio, seu impulsio ad aliqd faciendum propter aliud sine fine illa id fieret, siue non. ¶ Nu. 9.

Finis principalis potest esse duplex. Alius totalis, ut si quis diligit castitatem amore Dei, quia recta ratio præcipit. Amor. n. Dei, & recte rationis præceptū illius partes sunt, & ambo sunt fines principales, quia etiam si vno non occurreret alter fieret: & quælibet pars pro se est finis partialis. Amaret enim castitatem quis ob Dei amorem, etiam si non occurreret recta ratio distantis præceptū, & contra amaret, quia rectum, etiam si nihil de Deo occurreret actualiter, vel virtualiter expresse, vel tacite. ¶ Vbi supra, & de ora. c. 6. nu. 13. & 14.

Definit autem esse principalis ob relationem in aliud, ut qui ieiunat propter Deū ad sanitatem querendam, sanitas est finis principalis, si autem illa queritur, ut melius Deo seruias, non est amplius principalis. ¶ De oratione. cap. sexto. numer. 23.

Fines multi possunt esse principales vnius, & eiusdem actus, & contra §. affinitatis instit. de Nupt. & l. Librorum. ff. de his quæ

quæ notantur. ¶ Com. cap. inter verba. conclu. 5. num. 34.

Finem principalem non arguit cessatio operis illo cessante, sed ex animi æstimatione id colligitur. ¶ Ibi.

Finis principalis nullius actus virtutis potest esse bonum temporale, immo si fiat, ita erit malum; minus tamen principalis sic, quare potest quis ita Deo seruire, & mutare. ¶ Ibi. nu. 39. & 23.

Finis principalis actus virtutis nequeat esse bona honoris, alioquin esset peccati. Mat. 6. attendite ne iustitiam vestram faciat coram hominibus, ut videamini ab eis, ob quod dicit August. l. 5. de Ciuitate. c. 14. Amorem gloriæ humanæ fidei Christi obuiare. ¶ Ibi. num. 10. & Com. de dat. & promiss. nume. 44.

Finis præcepti non præcipitur, ut subtiliter determinat S. Tho. 1. 2. q. 100. art. 9. q. 96. ar. 2. ad. 2. q. 4. Palud. 3. dist. 37. q. 1. ¶ De orō. cap. 20. nu. 29. Man. ca. 13. nu. 2.

Finis diuersus diuersitate in specie inducit Th. 1. 2. q. 7. & 19. ¶ Conf. 10. de simo.

Finis vtilis animæ, & bonis Domini excusat a furto, ut cū quis furatur fucos mulieris prouocantis ad peccatum, & gladiū furioso, modo magnū scandalum non sequatur, secundum Anton. 2. p. tit. 1. cap. 14. §. 2. ¶ Manual. cap. 17. nu. 5.

Finis legum secularium, & Canoniarum diuersus est, nam ille emanant à potestate vniuersali, hæc vero à spiritali, & eccl. hic igitur est vita eterna, ille autem vita bona, & pacifica glos. 2. cap. cum contingat. de iur. iur. ¶ Com. cap. nouit de iudic. Not. 3. nu. 9.

Finis consideratio secum habet, & considerationem mediorum ad illum tendentium; quia ratio illorum ex fine sumitur. ¶ Ibi. No. 6. nu. 14.

Fine prohibito omnia media ad illum ducentia censentur prohibita. cap. tuæ de Procur. cap. nam de constit. l. oratio. ff. de sponsal. ¶ Relec. cap. si quando de rescrip. excep. 7. nu. 6.

Finis recipiendi aliquid in dubio ex effectu conijcitur. ¶ Conf. 3. de Procur. iuxta. l. sed Iulianus. §. pro inde ff. ad Mace.

Fiscus.

Fiscus per confiscationem non succedit prohibito alienare. l. statius. §. Cornelio. ff. de iure fisci. Et cum concurrunt fidei commissum, & prohibitio alienandi etiam reo viuente nil assequi potest, tradunt Barthol. Alexan. Angel. filius famil. §. diu. ¶ Conf. 5. de accusat.

Fisco nihil tenetur restituere testis id quod false testando impedit, ne consequatur. ver. testis.

Forma.

Forma est, quæ dat esse rei. l. Iulianus. §. si quis rem fecerit. ff. de exhib. ¶ Conf. 1. de feud.

Forma substantialis actus est, quæ habet clausulam irritantem. arg. l. non dubium, & l. final. C. de leg. tradit Fel. & quos ille citat cap. cum dilecta. de rescrip. ¶ Conf. 7. de donat. nu. 5.

Forma cum clausula irritante, vel sub conditione, æquiparantur. l. præter. ff. de coll. bon. ¶ Ibi. nu. 4.

Forma data de testamentis faciendis non comprehendit iam facta, etiam si testatores viuant. l. iubemus. C. de testam. ¶ Conf. 2. qui fil. sint leg.

Forma orandi præcellens Pater noster. Aue Mar. Salue Regina. ¶ De orat. cap. 19. num. 188.

Fornicatio.

Fornicatio species est luxuriæ, quæ est inter solutos non solum à vinculo matrim. sed etiam à consanguinitatis, affinitatis, ordinis, religionis, infidelitatis, & c. ¶ Manu. cap. 23. nu. 113.

Matrimonium præcedens uxori, neque eius hæredi obest, iuxta notata in c. quemadmodum. de iure iur. ¶ Conf. 2. de donat. nu. 2. Neque est iusta causa repudij, quia non continet iniusticiam contra matrimonium. ¶ Conf. 2. de diuor. nu. 1.

Cum

Forum.

Cum amica patris peior est, quam cum alia, ideo Amos pro grauissimo peccato impropertat quod pater, & filius ad eandem puellam accedebant. ¶ Confil. 7. de sponsal. nu. 1. & 4.

Facta etiam cum multis non facit quem bigamum secundum omnes. ¶ Confil. 2. de frig. & malef. nu. 5.

Permittitur ab Ecclesia, si fiat in lupanaribus, in quibus illam non castigat, sed non ideo approbatur. cap. meretrices. 32. q. 4. ¶ De red. eccl. q. 1. Mon. 54. nu. 2.

Fornicandi propositum, vel desiderium deliberatum, vel delectatio morosa de illa tacita, vel expressa habita, vel non impedita, peccatum est mort. toties quoties. Anton. 2. p. tit. 5. cap. 1. §. 6. ¶ Manual. cap. 16. nume. 9.

Fornicationis euitandæ ratio, non solum est educationis prauæ prolis euitatio, sed etiam abusus corporis, & feminis iuxta illud Thef. 4. Abstinete vos à fornicatione, ut sciat vnusquisque vas suum possidere in sanctificatione, & honore, non in passione desiderij. ¶ Com. in rub. de iudic. nu. 76.

Fornicationem quoties, quis noue committit, toties illi imponenda est noua poenitentia. gl. solem. cap. irritare. 6. quæst. 1. ¶ Com. in cap. consideret. de poeniten. dist. 3. nume. 121.

Fornicationem notoriam si clericus committit suspensus est, & nisi prius poeniteat efficitur irregularis. cap. præter. 31. dist. cap. si qui sunt. 81. di. ¶ Confil. 1. de cohabit. cler. & mul. Man. cap. 25. nu. 76.

Errare antiquo ob vnicam fornicationem deponeretur. ¶ Conf. 4. de adult. nu. 5. Sed hodie ob fornicationem continuatam, non autem ob momentaneam deponitur. gloss. memorab. cap. presbyter. 81. distinct. ¶ Com. cap. consideret. de poe. d. 5.

Pnã aut, quæ illi debetur, debet esse secretæ p. foro interiori, ut colligitur ex Turrecrem. d. cap. si qui sunt. Quo ad forum vero exterius, exterior est, quia in illo de non apparentibus, & non existentibus idem est iudicium. l. duo sunt. ff. de testa. ¶ d. conf. 1. de cohabit. cler.

Forum duplex est, alterum sæculare, alterum ecclesiasticum, quia ita etiam, & potestas diuiditur, quare potest quis in vtroque foro ob vnum delictum puniri, quando illud est mixti fori ob diuersos respectus. Ut pro vulnere illato in ecclesia, ut videre est apud Felyn. & citatos ab eo. ca. de his. de accusa. nu. 13. ¶ Rele. c. nouit. de iudic. num. 70.

Forum conscientie veritate, & vera iustitia nititur. ¶ De spol. cler. §. 1. nu. 3.

Forum exterius multa ad euitanda maiora mala permittit, quæ conscientie non permittit. ¶ Ibi. & red. eccl. q. 1. Mon. 54. nu. 2. ut dictum est supra. de fornicat. nu. 5.

Forum animæ separatæ, aliud est à nostro, quia nostrum est mite quasi canonicum, vel ciuile, illum vero rigorosum, & quasi sanguinis, & criminale. ¶ De Iubil. nota. 22. nume. 17.

Fortitudo.

Fortitudo habet immediatum officium ut refrenet audacias, & timores, ne ad aliqd. suscipiendum, aut omitendum inducant, quod ratio iubet. ¶ De necessitatia proximi defens. nu. 21. & nu. 27.

Fortitudo animi, & magnanimitas est iniurias depellere. ¶ nu. 2.

Franciscanus.

Franciscanus nihil sibi aut suo ordini querere potest, quia suus ordo est incapax Domini, & possessionum omnium bonorum. cap. ex his. §. ad hæc. de verbo. sign. li. 6. & clem. exiui. §. proinde eod. tit. ¶ Conf. 73. de regul. nu. 1. Ideo contrahendo Papæ solū, querit iuxta prolata, quare credita, & debita contrahens debet Papam admonere. Ibi. nu. 4.

Nullum Dominium habet rerum donatarum ad uescendum, & induendum, & qui contradicit insolens est, quia ille seruo comparatur in hoc, qui nullum dominium habet.

O verb.

verb. Seruus, & maior est illius paupertas, quam seruorum damna. Clem. exiui. §. porro. de verb. signif. ¶ De red. eccl. q. 1. Mon. 12. numer. 1.

Franciscano relicta ex testamento, vel ab intestato caduca manent ob dicta. dict. Consil. 73.

Franciscani alij præter cappucini, & illi de obseruantia possunt habere bona immobilia in communi, nõ tamen in speciali. c. 1. & 2. Consil. Trid. sess. 25. de regul.

Frasciscani omnes sicut, & alij religiosi multa habent in singulari, absque vilo tamen dominio per solam tantum detentionem naturalem, quam asininam aliqui uocant, iuxta. verum intellectum illius cap. exijt in clem. exiui. §. cupientes. de verb. signif. ¶ De red. vbi supra.

Illorum templa, & omnia ornamenta præ se ferre debent paupertatem. Conc. Vien. Clem. exiui. & c. Relec. cap. nouit. de iudic. not. 1. nu. 2.

Frater.

Fratres ex damnato coitu nati, non si bi mutuo succedunt Vbald. trac. de succes. ab intest. 1. p. nu. 45. Panor. c. tanta nu. 13. Qui filij, & c. Non autem hoc valet in spurijis vulgo quæstis. gl. recep. in Auth. si quæ illustris. C. ad officianum. ¶ Consil. 1. de succes. ab intest. nu. 2.

Fratres nos omnes esse credimus, quia per orationis Dominicæ præcationem, quam facere debemus, ita admonemur. Paul. ad Phil. 1. & Christus. Mat. 6. omnes vgs fratres estis, sed tamen parum nos de hoc cogitamus. ¶ De oratione. c. 19. n. 103.

Fraus.

Fraus est specis doli generaliter sumpti. iuxta. l. ius gentium. §. sed si fraudandi. iuncta glo. ff. de pact. ¶ Manual. cap. 17. nu. 177.

Fraus sua, aut turpitudine nemini commo- dare debet seu nemini patrocinari. cap. sedes apostolica. de rescrip. & l. itaque fullo. ff. de fur. ¶ Consil. 2. de sent. excom. nu. 3. Consil.

47. de temp. ord. num. 2. Consil. 1. de Paroch. num. 3.

Fraus, & dolus vicini contraria prudentiæ sunt. 2. 2. q. 75. art. 1. quæ in emptio- ne, venditione, & alijs contractibus committantur, quare & peccatum mortale est, nisi ex rei paruitate excusetur. ¶ Consil. 3. de emptio. nu. 4. & Man. cap. 23. nu. 77.

Fructus.

Fructus dicuntur, qui deductis expensis superflunt. l. fructus. ff. solut. matrim. ¶ Consil. 9. de donat. numer. 3. Quos cum ferre res apta sit frugifera dicitur etiam si non ferat arg. cap. quid per nouale de verbo. signif. l. filua cædua. ff. eod. ¶ Com. de vlur. nu. 113.

Fructus soluere, & alleuamentum oneris fideiussorem præstandi disparia sunt. ¶ Consil. 1. de vlur.

Fructus rei venditæ precio non soluto ex conuentione recipi possunt. ¶ Ibi.

Fructus usufructuarij nomine à solo separati illius sunt. iuxta. leg. si quis. ff. de rei uend. & secundum veriorum intellectum. l. arboribus. §. iulianus. alias est. l. si fur. ff. de usufruct. & l. si usufructuarius. ff. quibus modis usufruct. amit. ¶ Consil. 9. de donat.

Fructus industriales, & non naturales dicuntur fetus, lac, lana, & c. ¶ Consil. 2. de decim. nu. 8.

Fructus pignoratitij fundi nisi maneant debitoris, vel in sortem, aut interesse computentur, male capiuntur. ¶ Man. c. 17. n. 217.

Fructus beneficiorum, vt tales potestati laicæ non subiacent, quia dependent à re spirituali, sine qua non potest esse illorum, quis capax. cap. cum adeo de præscrip. & c. ex litteris de translat. ¶ Consil. 69. de præbend. num. 1.

Qui illos capit tamquam creditor non est excommunicatus: secus, qui capit tamquam Dominus, auctoritate propria cõtra legem extat. ff. quod metus caus. & l. si quis in tantam. C. vnde vi. Non tamen incurrit excom. Bullæ Cœnæ. ¶ Consil. 35. de sent. excom. nu. 1.

Vendi, & locari possunt. cap. via. de locat. & cap. querela. ne prælati vic. quia non sunt

sunt quid spirituale. ¶ Consil. 52. de præbend. nu. 2.

Fructus ecclesiæ vacantis ipsi, vel successori debentur: cap. cum vos. de offic. iud. ord. & cap. quia sæpe. de elect. libr. 6. ¶ Consil. 1. de rescrip. num. 2. de spol. cler. §. 12. num. 2. intellige de vacatione plena. verbo vacatio. nu. 2. Non autem debentur, ei qui ius non habet. arg. c. 1. de reg. iu. li. 6. ¶ Consil. 7. de sen. excom. nu. 2.

Obuenientes tempore vacationis. l. non plena, est possint in vtilitatem ecclesiæ expendi, vel reseruari futuro successori, ante quã tamen id fiat pertinent ad Papæ dispositionem, vt Rom. praxis iudicat. ¶ De spol. cler. §. 12. nu. 3.

Fructus benef. per simoniã quæstis potius debentur successori, quam ecclesiæ, licet in eius vsu conuerti possint. ¶ Consil. 46. de simonia. nu. 2.

Cedentes Beneficio, post eius mortẽ conuertendi sunt in vtilitatem aîæ defuncti, vel in solutione nominum, aut debitorum eius, neq; valet cõsuetudo, ut deferantur personis laicis diuitibus. Zenzelinus in gloss. extrauagant. ne sede vacan. de elect. ¶ De red. eccl. q. 1. mon. §. 7. nu. 6.

Fructus male percepti restitutioni obnoxij sunt. Modus autẽ restituendi est triplex. 1. per compositionem cum Camera. 2. expendendo illos in vtilitatem ecclesiæ tertio restituendo illos Domino beneficij. ¶ Consil. 1. de rescrip. nu. 3. Consil. 61. de præbend. nu. 1. Consil. 62. de simonia. num. 1. Quo ad tertium autem modum si cõ Dño se componat, satisfacit ille, qui restituere tenetur. ¶ Consil. 7. de præbend. nu. 2.

Fructus bona fide perceptos Capellanus ad nutum Patroni positus restituere non tenetur. l. bona fide. ff. de acquir. rerũ dom. & §. si quis à non Domino. instit. de rer. diui. Panor. & alij in cap. graui. de rescrip. spol. ¶ Consil. 6. de off. iud. ord.

Fructus ad quærendos sufficit, ut mala fides absit, licet bona fides positue non adsit, secundum Bart. Felin. & alios. ¶ Consil. 8. de reb. eccl. non alien. nu. 6.

Fructus super quibus imponitur pensio exprimuntur causa taxationis, & non demonstrationis. Paul. de Cast. consil. 338. n.

3. Felin. in ca. ad audientiã el. 2. de rescrip. nu. 7. Gigas. tract. de pensio. q. 62. ¶ Consil. 49. de præbend. nu. 3.

Fructus quibus Canonicus ob absentiam priuatus est, possunt operi pio iudicis arbitrio applicari, eo quã nihil in iure de illis decernitur. arg. l. 1. ff. de iur. delib. cap. de causis. de offic. deleg. ¶ Consil. 63. de præbend. num. 1.

Fructus benef. per datam piccolam per mortem impetrarij uacantes, non cedunt eius hæredi, sed remanent renuncianti. Sed pro vtraque parte arguit Author in Auth. prælect. cap. si quando de rescrip. nu. 23.

Fructus capitulo obuenientes etiam ante capitulariam promotionem inter illos distribuendi sunt. Calder. titu. de præbend. ¶ Consil. 20. & 21. de sen. excom.

Fructus decimandi causa à solo separati beneficiarijs debentur etiam nondum trituri, quia ille usufructuario, æquiparatur. ¶ Consil. 9. de donat. nu. 1.

Fructuum pars grossa dicta, quam vnus lucratus non fuit, cedat alteri. ¶ Consil. 52. de præbend. nu. 3.

Parochiales ecclesiæ ob absentiam per- diti fabricæ cedunt, uel pauperibus. per Consil. Trid. sess. 23. c. 1. de refor. ¶ Ibi.

Fur.

Fur, qui paruã quantitatem furatur, vt ad magnam perueniat, & notabilem actibus continuatis, tenetur ad restitutionem. ¶ Manual. cap. 17. nu. 289. Consil. 75. de regul. nu. 25. & 27.

Fur actione furti, & conditione furti conueniri potest in foro exteriori. ¶ Consil. 8. de vlur. num. 4. & licet tentauerit, vt res ablata ad Dominum rediret, si iam non redijt, tenetur iterum restituere. ¶ Ibi. nu. 3.

Fur, qui ad seminandum discordias fur- tum committit, bis peccat. Ibi. nu. 1.

De lucro rei furto sublata, non tenetur restituere si illa non est fructuosa, & si creditor illud acciperet vsuram committeret. cap. fin. 14. q. 3. nisi ex alia causa id faceret vt lucri cessantis, aut damni emergentis. ¶ Manu. c. 17. 24.

Fur homicida, & latro a Iudice puni-
O 2 ti

ti ad soluendum damnum, quod parti intulerunt, tenentur, quia lex naturalis, & diuina eos obligat, & pena quæ illis à iudice inungitur est recompensa iniuriæ publicæ. Ita vulneratus. ff. ad l. aquil. & cap. vt fama de sent. excom. per quam non obligatur ab altera actione. Verbo debitor. num. vltimo. Et hoc sentit Innoc. si bene pendatur. in cap. odoard. de solut. & licet ob penam corporalem excusetur, quia à pecuniaria, iuxta illam reg. Qui non habet in ære luat in corpore, vt Felin. cap. ad liberandam, de iudæis. Nō tamen excusatur ab interesse partis, nisi ipsa consentiat, quod & Iason sentit. §. pe. nu. 45. de actio. ¶ Manu. cap. 15. nu. 25.

Furiosus.

Furiosus, & mentecaptus, æquantur. l. 2. & ibi. Bald. C. de curat. furio. & tex. iunc. gloss. Verb. extra mentem. c. sicut de regul. ¶ Relect. cap. si quando de re script. excep. 10. nu. 5.

Furiosus, & maior curatorem habens æquantur. l. fulcinius. §. plāne. ff. ex quibus causis. in poss. eat. & l. furiosi. ff. de reg. iur. nulla enim illorum est voluntas, & l. is cui. ff. de verb. oblig. ¶ Ibi. excep. 19. nu. 3.

Talis est incapax beneficiorum. ¶ Ibi. excep. 10. nu. 6. quare à furoris dementia expectatiuam tollit. Ibi. & furiositatis exceptio etiam electo in Papam obijcitur. per c. licet de elect. Ibi. nu. 4.

Furiosus non potest baptizare, vt ait Hostien. in summa de Bapt. §. quæ sit eius forma. ¶ Consi. 7. de temp. ord. nu. 3.

Furiosum ad quem probandum valere primo fama. Alex. consi. 3. per l. 7. & consi. 54. l. 1. nu. 3. post Bal. §. item furiosi. institui quibus modis est permis. facere test. Tertio, q̄ pro tale habet apud cognatos. argu. hōstianum gradum. ff. vnde cognati. secundo, quādo nescit exprimere suū conceptū. cap. 1. §. si vero de cler. ægrot. lib. 6. Quarto quando habet memoriam confusam. cap. filij de hæ. h. 6. Quinto, quādo fatua loquitur. cap. legimus. 43. dist. Sexto. quando absconditus tenetur à curatoribus, & non admittunt aliquem ad eius congressum. Alex.

l. si cui dotem. §. si maritus. ff. solut. matrim. ¶ Vbi supra excep. 10. nu. 1. & 2.

Furtum.

Furtum est dolosa conuictio rei alienæ inuito Domino ad proprietatem eius, aut possessionem, aut vsū acquirendum. l. 1. ff. de fur. & §. 1. instit. de obligat. quæ ex deb. nascuntur. Et diuiditur vt aliud sit reale, aliud mentale. i. voluntas committendi illud, quæ prohibetur, & etiā omnium rerum alienarum vsurpatio. cap. poenale. 14. q. 5. ¶ Manu. cap. 17. nu. 1. & de furto notab. nu. 1. voluntas autem furandi, & furtum reale eiusdem sunt malitiæ, ut dicit D. Tho. 1. 2. q. 20. ar. 3.

Furtum autem non est acceptio de volūtate Domini præsumpta. ¶ Com. 3. de regul. num. 28.

Furtum, & si humana lege, aut cōsuetudine introduci non possit, vt licitum sit. potest tamen introduci ne in certis casibus rei alienæ vsus non sit furtum, nec illicitum. ¶ Com. cap. fraternitatem de lege poenali. nu. 40.

Furtum ex suo genere peccatū mortale est. 2. 2. q. 66. ar. 6. ca. fin. 14. q. 6. cap. fures. cum tribus seq. de fur. excusatur tamen primo ob rei paruitatem ne sit mort. etiam in Carthusiano consi. 75. de regu. numer. 10. Secundo per inde liberationem, surreptionem, aut defectum iudicij. Tertio per ignorantiam probabilem. Quarto per extrema necessitatem. capitu. si quis propter de fur. Quinto per probabilem præsumptionem, qua quis credit Dominum rei, æquo animo laturum. l. inter omnes. §. recte. ff. de fur. Sexto per impotentiam. recuperandi sui sine scandalo. gloss. in cap. ius gentium, & cap. olim de rest. (pol. Septimo per propositum restituendi Dño proprio. Octauo per iustam voluntatem, proficiēdi, siue adiuuādi Dominum in spiritualibus, aut temporalibus. ¶ Manu. cap. 17. nu. 2. 5. 6.

Furtum committit mortale, qui furatur pro valore dimidij Iulij ab eo qui minus habet, non autem ab eo, qui abundat, & qui accipit hædum, caponem, etiam vnam galinam

nam mediocrem, quia pro his dari potest actio furti. §. gallinarum. instit. de rerum diuis. ¶ Ibi. nu. 10. consi. 75. de regul. nu. 18.

Furtum admittit, qui re aliena in alium vsum, quam concessum vitur. §. furtum. instit. de obligat. quæ ex delict. nascuntur, & qui furtum realiter committit. tenetur restituere. 14. q. 5. c. si res. ¶ De red. eccl. q. 2. Mon. 7. nu. 5.

Furtum paruum, quod non attingit culpam mortalem differt à magno, quantitas, aut quæ inducit mortale, debet pensari ad arb. boni viri. arg. l. 1. ff. de iur. delib. & ca. de causis de offic. deleg. ¶ Consi. 38. de præbend. consi. 75. de regul. consi. 3. de empt. & com. de furto notab. nu. 5. de mortal.

Furto auferens rem parui momenti etiā cum molestia Domini, ex qua damnum etiam maximum ille consequitur, sed nescit, vel nescire tenetur, ideo non peccat mortaliter, si autem id sciat, vel credere debeat peccat, & tenetur ad damnum restit. ca. fin. de iur. qui occidit. ff. ad leg. aquil.

¶ Manu. cap. 1. num. 6. Consil. 72. de regul. num. 2. & 17.

Furtum paruum factum ab eo, qui multum volēbat furari inducit peccatū mort. c. fin. 14. q. 6. ¶ De furto notab. nu. 6.

De Littera G.

Gabella.

Gabella appellantur tributa à Principibus, & Gubernatoribus imposita super rebus ad vsutum, vel vestitum pertinentibus, siue pro facultate asportandi, vel vehendi gurgus, mulos, & alia iumenta vacua, vel onusta. ¶ Manu. cap. 17. numer. 203.

Dicuntur tributa a tribuendo, vectigalia à vehendo, pedagia, & guidugia, quæ absque auctoritate Pontif. aut regia imponi non possunt, neque veteres augeri, & qui imponit peccat, & ad restitutionem tenetur. Panor. cap. super quibusdam de verbo. signif. & excommunicantur per bullam Coene. Idē de illis, qui exigunt. arg. cap. 1. de off. deleg. etiam si dubitent an sint liciti.

Secus si iussu superioris id faciat ob obedientiā, quæ in dubio excusat. ¶ Ibid. numer. 202.

Gabellæ de rebus ad familiæ, vel personæ necessitatem pertinentibus, secundum ius commune non sunt soluendæ, & consuetudo contraria scdm Angel. ver. pedagium. §. 3. non excusat. At contra tenet Anton. 2. p. tit. cap. 14. & melius ob ea, quæ dicta sunt supra de consuetudine. ¶ Ibi.

Gabellas etiam licitas à clericis exigere peccatum est mort. & qui id facit est excommunicatus ipso facto. capit. quanquam de cens. li. 6. nec valet contraria consuetudo nisi ipsi ferant ad negociandum. Cuius erroris tota ferē Italia est infecta. ¶ Ibidem num. 203.

Gabellas, qui ob merces debet, tenetur pandere verum, si iuramentum illi offertur cum obligatione restituendi, si secus facit. Medina de Rest. q. 23. ad iuramentum autem non tenetur. Ibid.

Gabella si per Christianos exigantur in fidelibus etiam locari possunt, c. ex spirituali. de iudæ. ¶ Com. 1. de const. nu. 57.

Gabella, & datia non potest imponere Marchio Mantuæ ex Priuilegio Federici, & Maximiliani, quæ si sunt iniusta peccat quidem, non autem censuras incurrit. Consil. 13. de cens. per tot.

Gabellas nouas, imponit Superior vetans, extrahi triticum integrum non molitum. ¶ Consil. secundo. de censur. num. primo.

Gabellas personales, vel de rebus suis non debent clerici, Neque pro frugibus ex prædijs suis collectis, & amico dono transmissis. ¶ Consi. primo. de Sacramento. Eccles.

Galea.

Galea verbum latinum est cum pro capitis munimento accipitur, iuxta illud Plin. lib. 7. cap. 56. gladium galeam, hastam Lacedæmonij inuenerunt: & habet syllabā penultimam. Si autem habeat penultimam, accipitur pro genere Navigij, quod remis agitur, quales sunt biremes, triremes, quadriremes, & quinqueremes, si-

ue duo. Iecim ordinum, quales habuit Alexander Magnus, vel quindecim, quales Ptolom. Solus. Vel triginta, quales Demetrius Antigoni. Vel 40. quales Ptolomæus Philadelphus. Vel 50. quales Ptolom. Philopater. auth. Plinio lib. 7. cap. 59. Sed est verbum Barbarum. De utroque autem est gloss. Singul. cap. ad Apostolicę. de re iud. lib. 6. Vnde versus.

Armo caput Galea, Pelagus percurro Galea. ¶ Com. in c. ita quorundam, de Iudę. Not. 7. num. 5.

Galeæ ad Bellum Nauale in Mari Mediterraneo, in quo solo tempore Concil. Lateranens. Christiani cum Saracenis pugnant, aptiores sunt, quam Naues onerariæ. Ibidem nu. 15.

Galeæ materiam omnem, neque in illo Concilio, neque in processu Bullę Coenę prohibent Patres, sed solum ligna galeis fabricandis apta, & quibuscunque machinis bellicis instituendis ad offendendum, vel defendendum mari, vel terra. ¶ Ibidem numer. 16.

Galeas de ferri Saracenis prohibentur eũ excommunicatione lata per hoc cap. ita quorundam, & per cap. Ad liberandam, & per Bullam coenę. ¶ Ibidem nu. 26.

Gaudium.

Gaudium, ex tribus coniunctis causis nascitur alicui. Primo, ut cognoscat aliquod esse sibi bonum. Secundo, ut illud sit adeptus. Tertio, ut sciat se illud adeptũ esse, ut dicitur ab Aristo. in Rhet. & 7. eth. & declarat D. Thom. 1. 2. q. 3. ar. 2. ¶ com. cap. inter verba. concl. 2. nu. 3.

Gaudium potest quis timere, atque tristiari de vna, & eadem re, quæ non est mortalis diuerso respectu, ut discipuli B. Martini faciebant de morte, & vita illius. ¶ Ibidem nu. 13. Thom. 1. 2. q. 3. ar. 4. 3. p. q. 46. ar. 8. ¶ Ibidem. concl. 1. nu. 5.

Gaudere de falso vituperio nobis illato debemus extra illud. Gregor. cap. in cunctis: secunda quæst. 3. Quem conscientia defendit, liber est inter accusationes, & liber esse non potest, si sola, quæ interior addidit conscientia accusat.

Cui consonat illud Augustinus capitul. senti eadem caus. & quæst. senti de Augustino, quicquid libet solum me in oculis Dei conscientia non accuset. quod multis, & exemplis, & rationibus probat Auctor. concl. 2. num. 1. Et quia multa opponuntur, tolluntur per ea, quæ de fama sapientia sunt.

Gaudere debemus de iniuria, non quatenus peccatum, sed quatenus ex illa bonum nascitur, & sic intelligitur auctoritas Gregor. ¶ Ibidem nu. 9.

Gaudere possumus de impedimentis faciendi aliqua bona opera, ut dolendo, quod sit excommunicatus, gaudet quis, quod est solutus ab obligatione faciendi aliquid, quod teneretur facere, nisi esset talis.

¶ Com. cap. sum qui de poenitent. distinct. 1. num. 3.

Gaudere debet, quis qui meminit se in magnis periculis versatum non perisse, iuxta illud Aeneid. 1. Hæc olim forsam meminisse iuuabit. ¶ D. Com. cap. inter verba. concl. 2. num. 4.

Gaudere de peccato non solum ob malum inde proximo obuentum, sed etiam ob bonum finem, vel honorem etiam iustũ, non licet sine mortali. Licet tamen gaudere de bono consecuto ex peccato mor. detestando ipsum peccatum. ¶ Ibidem nu. 12. & hæc non sunt contraria.

Gaudere de falsa laude, & inordinata, vana, & mala saltem uenialiter non debet quis, sic autem quatenus quoddam bonũ est naturaliter. ¶ Ibidem. concl. 1. nu. 4.

Generalis.

Generalis ex causa potest subditos de vno loco transferre ad alium. ¶ Consi. 1. vt lite pend. Solus non potest profectos in vno monasterio, vt tales in alio recipere. Ibidem.

Tubere potest, ut tacite professus pro tali habeatur. ¶ Consi. 62. de Reg.

Generales, nec Diffinitores cum maiore parte capituli, modum eligendi iure communi conformem, nec in parte, neq. in totum tollere possunt absque expressa Papæ facultate. ¶ Consi. 13. de elect.

Ge-

Generalis minorum non potest immediate fieri Vicarius, vel procurator generalis, quia non potest esse Superior, sed debet esse subiectus alio triennio. per capit. Regule tuæ.

Generalis Vicarius, quatenus Vicarius nulli est subiectus, quia eandem habet iurisdictionem, quam & generalis. c. non putamus, de consuetud. lib. 6. & finito triennio non potest fieri generalis, quia illi prohibetur accipere eandem iurisdictionem, quã habebat. d. cap. non putamus. ¶ Consi. 9. de elect. nu. 3. & non subijcitur correctori, sed illi præst. ¶ Ibidem nu. 4.

Generalis Vicarius est minor præfectura quam generalatus, non est autem incompatibilis alij benef. incompatibili. Clem. 2. de rescrip. ¶ D. Consi. 9. nu. 1.

Gesta.

Gesta à Capitulo suspensa, vt à persona publica valent, donec tollantur. l. Barbarius. ff. de offic. præsid. cap. ad probandum, de re iudic. ¶ Consi. 23. de senten. excom. num. 4.

Gesta ratione publici officij valent, quãdo constat illud officium commissum auctoritate Superioris bene, vel male sine notorio defectu, & tolleratur, & hoc modo intelligitur illa lex Barbarius, & ca. nonne. 8. quæst. 4. Et alia iura concordantia, vt resoluit Barth. post alios in cap. Dudum. el. 2. de elect. & latius in cap. nihil. eodem tit. ¶ Consi. 9. de temp. ord. nu. 5.

Gesta à Vicario Episcopi censentur gesta ab Episcopo, quo ad ea in quæ sua potestas Vicaria extenditur. cap. Non putamus. de consuet. lib. 6. & cap. Romana. el. 1. de appella. lib. 6. & similiter gesta à capitulo Sede vacante in eis, in quibus succedit Episcopo. ca. cum olim, de maior. & obed. ¶ Consi. 75. de Reg. nu. 62.

Gesta à possessore beneficij eo ipso iure privato, similiter tenent per eandem legem Barbarius. Et à Prælato, qui habuit titulum à Superiore, & adeptus est possessionem, etiam si titulus sit inualidus, vel perditus ipso iure. ¶ Consi. 23. de sen. excom.

Gesta metu cessante illo, qui sciens illa esse nulla exercet ratificare videtur. Barth. l. 2. C. quod metus causa. ¶ Consi. 2. de his, quæ vi. num. 9.

Gesta per eum, cui administratio libera Ecclesiæ conceditur, perinde valent, ac facta per eum cui esset illa collata, præterquam in alienatione rerum immobilium, c. is cui, de elec. li. 6. & c. relatio. 2. r. q. 1. ¶ Consi. 75. de Reg. nu. 62.

Gestus.

Gestus, aut corporis habitus nullus imponit nobis iure diuino, aut naturali, vel supernaturali nouo, quo orare, aut recitare teneamur. Et licet Paulus. 1. Timoth. 2. dixerit, Volo viros orare in omni locutione puras manus, sine ira, & disceptatione. Id tamen præcipere non intendit, vt exponit D. Thomas. Sed puritatem tantum operum intelligit, & deuotionem indicit. Idem dicendum, quo ad genuflexionem, de qua ad Galatas meminit. ¶ De ora. cap. 4. num. 2.

Gestus exterior, & corporalis, & si per se Deo, neque placeat, neque displiceat, multum tamen valet ad mouendum affectum, ut ait August. & D. Tho. 2. 2. q. 84. ar. 2. quia naturale est per res sensibiles peruenire ad intelligibilia. ¶ Ibidem nu. 3.

Gestus tales non videntur nobis præscripti iure Pontificio præter paucos, quorum vnum est, ut dum legitur Euangelium, Stemus erecti. cap. Apostolica. dist. 5. Secundo, quod inter Pascha, & Pentecost, non genuculemur. c. quoniam. de fer. & c. quonia. dist. 3. de consec. Tertio, quod ad eleuationem Sacramenti, vel delationem eum venemur. cap. sane. de celeb. miss. Genua flexendo secundum glossam.

Quarto, quod assurgamus ad gloria Patri. Conc. Basil. sess. 2. Quinto, quod caput inclinemus ad nomen I. E. S. V. Conc. Basil. Ibi. Renocando statutum. Conc. Lugdu. c. decet, de immun. eccl. li. 6. ¶ Ibidem.

Gestus, multos introduxit consuetudine vniuersalis, ut orare ad Orientem. Signum Crucis fronti imprimere. cap. eccle-

o 4 stico.

storum, decima tertia distinctione. Pectus tundere ad eleuationem corporis Christi, ad Agnus Dei, Mea culpa, & quia creditur per Apostolos statuta. ¶ Ibi. n. 4.

Geniculari.

Geniculamur ad Te Deum in illa verba. Te ergo quæsumus, &c. Ad. Et homo factus est, etiam inter Pascha, & Pentecost. quia iura hanc nō includunt. Loquuntur. n. de oratione, ac Credo, & Te Deum, non est oratio. Ad Ver. Et verbum caro factum est. Ad verb. Et procidentēs adorauerunt eum. Ad Verb. Ecce Ancilla Domini, &c. Et semper quando adest cōsuetudo. Ad Aue Maria Mane, Meridie, Serō, semper etiam inter Pascha, & Pentecost. quia nullo iure apparet contrarium, hoc tempore magis, quam alijs Dominicis diebus, & festis præcipuis, licet malum nō sit feruari cōsuetudinem loci, si qua sit.

Geniculatio prohibita inter Pascha, & Pentecost. & omnibus diebus Dominicis, ac festis præcipuis per c. scire debet. 76. distinct. & cap. 2. de Fer. & cap. quoniam. de Consec. dist. 3. & cap. si quis presbyter. dist. 30. Non est intelligenda, nisi de oratione, & non de omni, sed de collectis, quas ferē solas Missale, ac Breuiarium orationes vocat. num. 10.

Geniculatio, semper debet fieri utroque genu, siue oratio sit publica, siue priua. Phil. 2. In nomine Iesu, omne genu flexatur. Et Esa. 45. Mihi curuabitur omne genu. ¶ De orat. c. 4.

Gloria.

Gloria secundum Ambros. quem sequitur Diuus Thom. 1. 2. quæst. 2. art. 3. & melius. 2. 2. quæst. 103. art. 1. 3. contra Gent. cap. 29. Est clara cum laude notitia. Vel secundum communem. Freuens de aliquo fama cum laude. Vel secundum Augustinum lib. 15. de ciu. Dei. ca. 12. Indicium hominum bene de hominibus opinantium. ¶ Com. c. inter verba. Conclu. 4. num. 3. Large autem accepta est bonum testimonium, id est, notitia approbatoria,

etiam paucorum, & unius tantū, & solius conscientie propriæ. Gloria nostra hæc est testimonium conscientie nostræ. cap. gloria. 1. 2. q. 2. Ibi. nu. 28.

Gloria filia, quædam est laudis, atque honoris ex laude enim alicuius extenta venit in illius bonitatis cognitione. Hanc Rom. pro fine ultimo, & sua beatitudine habebant, ut testatur Augustin. vbi supra. ¶ Ibi. nu. 13.

Gloriam bonus, atque ignauus æque exoptant, sed ille vera via nititur, hic vero, quia bonæ illi artes desunt de his, atque fallaciis contendit. Salust. in Catilin. relat. a D. Thom. 2. 2. quæstio. 131. ar. 1. ad 3. ¶ Ibi. nu. 3. Quæritur etiam ab humili, ut sentit Valer. Maximus. lib. 8. cap. 151. in abiecto, atque vili, ut exponit Ant. 2. p. tit. 4. c. 1. quod multis exemplis probat. vbi supra. Concl. 5. nu. 3.

Gloria obiectum debet esse Dominus, ideo, ut in Domino gloriemur notauit Apost. 7. Cor. 10. q. eff. vel cognoscere, vel diligere eum, vel gaudere de rebus, quatenus eius sunt, vel referre omnia ad eum, ut exponit D. Tho. ¶ Ibi. n. 5.

Gloriam autem, qui appetit de re, quæ sit peccatum mort. ut ex duello, occisione, &c. peccat mor. uel constituit finem in aliqua gloria, fama, vel laude, uel pro ea adiscenda, uel non amittenda proponit frangere aliquam legem ad mort. obligantem. ¶ Manual. cap. 23. num. 12. Et hæc est gloria vana.

Gloria vana capitur, quando de re, quæ homo non habet, uel de maiori se, quam homo meretur exoptat. Secundo, quando pro certiori, & maiori testimonio uirtutis, quam re vera sunt. Tertio, quando neque actualiter, neque uirtualiter in finem debetum refertur.

Gloria vana est vitium inclinans ad inordinatū gloriæ appetitū. Et est vitium capitale habens sub se filias, iactantiam, inuentionem nouitatum, hypocrisis, pertinaciā, discordiam, contentionem, & inobedientiam. Ideo appellatur a Gregorio, Dux primarius superbiæ. ¶ Ibi. nu. 2.

Gloria vanæ, Amor hostis est maxime insidiosus, secretus, nam secundum Chryloft.

foft. super Matth. Occulte ingreditur, & omnia, quæ intus sunt subtiliter auferit, etiā charitatem, faciens hominem seruum Diaboli, si est mortalis. Habet autem locum etiam in seruis Christi, quando est uenialis. ¶ Ca. inter verba. Concl. 6. nu. 70.

Gloria amor parit timorem infamiae uenienterque repugnat fidei Christianæ, ut ait August. libr. quinto. de Ciuitate Dei. cap. 14. ideo perimendus est. ¶ Ibi. nu. 5.

Gloriam strenuitatis, & exultationis, quæ ad faciendum fructum in animas fidelium auget actionem, lege naturali, atque diuina tenentur conseruari. 1. Cor. 9. ¶ Concl. 4. de Renunc. nu. 3.

Gloria non paucis nocuit. Nam Phocionem, & Socratem duro ueneno necauit, Epaminundam, & Scipionem capitaliter accusauit M. Catonem quadragies depellendi opposita sibi crimina in necessitate adegit, quod multi referunt. ¶ dicto Com. Concl. 5. nu. 5.

Gratia.

Gratia, quandoque capitur pro auxilio Dei generali, uel speciali, a quo supra. Aliquando pro gratia grati faciente. Et est qualitas infusa inhxrens, ut dicitur Clem. 1. §. fin. de summ. Trin. & can. 7. leff. 6. Conc. Trid. ¶ Com. ca. conuertimini, de pœn. dist. 1.

Est aut donū supernaturale infusū a Deo creaturæ rationali, quo est illi ad uitā æternam accepta. 1. 2. q. 100. Scot. & alii 2. sent. d. 26. ¶ Man. prælu. 7. nu. 2.

Gratia est duplex. Altera operans, altera uero cooperans, iux. illud August. libr. 1. de gratia, & lib. arb. cap. 17. Operans est illa, qua sine merito nostro, de congruo Deus operatur in nobis iustitiam. Cooperans uero est, quæ primo operatur nobis ad merendum de congruo augmentum gratiæ primæ, qua iustificamur. ¶ Com. c. Non potest, de pœn. d. 1. nu. 3.

Gratia item est duplex præueniens, & subsequens psal. 58. Misericordia eius præueniet me, misericordia eius subsequetur me. Sunt autem istæ diuisiones diuersæ p-

pter diuersos effectus gratiæ, ut dicit D. Th. 1. 2. q. 111. ar. 3. ¶ Ibi.

Gratia, quoniam, ut dictum est, est habitus, & qualitas, & consequentur accidens non potest esse Spiritus sanctus contra Magistr. 1. dist. 17. & 2. dist. 26. ¶ Man. prælu. 5. num. 12.

Gratiam non esse animæ inhxrentē hæresis est Lutherana contra Clem. 1. §. fin. de fide Cathol. id est tradita per S. Tho. communiter recep. 1. 2. q. 100. contra Doctores omnes locis supra citatis supra Magistrū, & contra Conc. Trid. sess. 6. Inhxret autem essentia animæ secundum D. Tho. qua generatur, & sit consors diuinæ naturæ, 2. Pet. 1. 1. 2. q. 50. ar. 1. 2. ¶ Ibi.

Gratia a charitate, an ne distinguitur, ut tradit S. Thom. 1. 2. q. 100. ar. 3. An vere ratione tantum, ut sentit Scot. cum suis in 2. dist. 26. & est res ad animæ salutem parum pertinens. ¶ Ibi.

Gratiam primam, qua per baptismū, uel pœnitentiā iustificamur, nemo suis operibus condigno mereri potest, ut definit Concil. Trid. cap. 5. leff. 6. docet S. Thomas 1. 2. quæst. 112. art. 1. quod 114. art. 2. ¶ Man. prælu. 1. num. 8. Contradicere error est Pelagij damnatus a Concilio Mileuitano relato, de consec. d. 4. in tribus ultimis cap. & Trid. n. ubi supra, & Aug. li. de hæret. c. 88. ¶ prælu. 3. nu. 2.

Gratiam, uel gloriam posse arbitrio quærere præsumptio est, & ideo peccatum. cap. placuit, de consec. distinctio. 4. Et qui se confidit non priuari ea quantum cunque peccator sit peccat, ut dicit Ricardus 9. distinctio. 31. ¶ Manual. cap. 23. num. 14.

Gratia datur facienti, quod in se est, iux. illud Zachar. Conuertimini ad me, & ego conuertar ad uos. Iacob. 4. Appropinquare Deo, & appropinquabit uobis. ¶ De Iubil. Not. 17. nu. 12.

Gratiam facienti, quæ in se est, non datur a Deo necessario, & absolute est. n. homo ad Deū, sicut lutum ad figulum. Hier. 18. Et quia id gratis a Deo fit, & consequenter ex libertate. De necessitate autem benignæ promissionis, debet id facere. Psalmo 88. Quæ procedunt ex labiis

abis meis non faciam irrita, & ex sua pro-
missione obligatur. Bal. l. j. ff. de pac. que leg-
tur Dec. c. r. de proba. ¶ Com. ca. conuerti-
mini, de poen. d. l. nu. 4.

Gratia non potest haberi à peccatore,
nisi prius purgetur à crimine, vt dicit Chry-
sost. libr. de compunctione, quod fieri non
potest, nisi per remissionem peccati. cap. fir-
missime. l. 5. q. 1. & c. legatur. 2. 4. q. 2. Non
tamen ex hoc sequitur, quod peccatorum
remissio diuersum, quid sit à iustificatio-
ne, & quod debeat præcedere gratiæ infu-
sionem. ¶ Com. cap. non potest. de poen.
dist. 1. num. 1.

Gratiam diuinam habere se, aut sine illa
se esse, nisi diuina, & spiritali reuelatione,
nemo scire potest. cap. fin. de Purg. Canon.
Sed sufficit id probabiliter credere, quod
facere potest, qui se probabiliter credit
esse contritum. ¶ Manual. cap. 21. nume. 49.
Com. cap. Inter verba. Conclu. 3. num. 12.
Concl. 5. num. 49.

Gratiam se habere, qui naturaliter scire
vult peccat, quanto modo curiositatis,
quem de illa loquens, ponit Sanct. Thomas
2. 2. q. 1. art. 3. artic. 1. Nempe uelle scire
id quod intellectus naturaliter non potest
contra illud. Eccle. 3. Alia te ne quæstio-
nis. ¶ Com. concl. 5. nu. 49.

Gratia gratum faciens in genere causæ
efficientis, & formalis iustificationis est
principij motus liberi arbitrij in Amorē
Dei, licet iste in genere causæ materialis,
& dispositione possit præcedere. ¶ Com.
cap. conuerti mini. de poen. dist. 1. nu. 5.
& cap. Ecce. num. 3.

Gratia præstantior est omni naturali bo-
no. cap. ex merito. & cap. deteriores. 6. q. 1.
& Thom. 1. 2. q. 1. art. 9. ad 2. ¶ Com. de
finibus. num. 9.

Gratiæ magnus fructus est relatio boni
actus in Deum. Maior. 3. distinctio. 46. ad
quod inclinatur. D. Thom. Ibid. artic. quinto.
& Caietan. 2. 2. q. 1. art. 3. ¶ Com. cap. inter
verba. concl. 5. nu. 40.

Gratiæ effectus sunt quinque in nobis.
Primo facit, vt anima sanetur. Secundo, vt
bonum velit. Tertio, vt bonum efficaciter
operetur. Quarto, vt in bono perseueret.
Quinto, ut ad gloriam tandem perueniat,

ideo gratia secundum quod causat in no-
bis primum effectum dicitur præueniens
respectu secundi, & quod vt causat secun-
dum vocatur subsequens respectu primi.

¶ Com. cap. non potest. de poenitent. dist.
1. nume. 3.

Gratiæ magnus effectus est, quod omnis
actus moraliter bonus factus dum sumus
in illa, censetur sufficienter relatus in Deū.
¶ Com. de finibus. nu. 19.

Gratia.

Gratia quandoque sumitur per hu-
mano fauore ab aliquo homine ac-
cepto, ideo de illa dicendum, Quod

Gratia beneficalis tacita etiam bona fi-
de beneficio obtento non valet, vt late Fely.
cap. super litteris. & ca. ad audientiam. de re-
script. el. 2. & lex irrefragabili. capi. si motu
proprio de præbendis. libro. sexto. ¶ Con-
sil. 13. de præbend.

Gratia exprimentis falsum, similiter est
nulla c. postulasti, & c. super litteris. de re-
scrip. ¶ Consi. 49. de præbend.

Gratia tacito eo, quod ius exprimi iubet
est nulla. ¶ Consi. 2. de consanguin. & con-
sil. 5. num. 2.

Gratia cuius causa fuit impetratio nul-
la dolo ad id facta, eo tacito est nulla.
¶ Com. cap. si quando excep. 6. nu. 2.

Gratia qua condonatur delictum non fa-
cta mentione de delicto sibi condonato est
nulla. facit tex. in l. 3. C. de episcop. audien-
t. vbi ait Bald. Nota. 4. qui geminat delictum
veniam sperare non debet. & Fel. in c. po-
stulasti. col. 4. de rescrip. ¶ Com. c. 1. de poe-
dist. 5. S. tanto. nu. 1.

Gratiam impetratā taciturnitas veri an-
nihilat, quando duo concurrat alterū, q̄ iu-
re caueatur eius expressio, alterū, ut quod
tacetur sit tale, q̄ expressum retraheret prin-
cipem a concedenda gratia. ¶ Consi. 1. de
feu. nu. 1. consi. 1. de const. nu. 48. consi. 1.
de Rescrip. nu. 5.

Gratiā non vitiat expressio eius, q̄ Prin-
cipē difficiliorē reddit ad concedendum.
¶ Consi. 78. de Reg. nu. 2. Neque expressio fal-
sa, nisi quatenus eius causa est. Ibi. & Man.

c. 22. nu. 86. Neque taciturnitas beneficij
questi, quando datur gratia ad beneficij vi-
ctui necessaria. ¶ Consi. 3. de hom. n. 2.

Gratiæ reualidationem petere dēt, qui p̄
ea obtinenda aliquid dedit, seu promisit.
¶ Consi. 48. de sen. exco.

Gratia per solam signaturā perficitur, iū
xt. dictum originale. Arch. in proem. l. b. 6.
super ver. per Apostolica scripta. ¶ Com. c.
si quando, de rescri. in auct. nu. 23. Et quoad
vtrunque forum data gallis perdurat. ¶ Cō-
si. 33. de temp. or. nu. 3.

Gratia per mortem concedentis non ex-
pirat. c. si super gratiam. de off. deleg. lib. 6.
& c. si cui. de præben. lib. 6. Mandatum verō
sit. c. relatum. eo. tit. ¶ Consi. 1. de priuile. &
de red. eccl. q. 3. Mon. 8. nu. 1. Neque etiam
si sit Papæ, donec aliud decernat, quia per
mortem non videt aliquid decernere. ¶ Cō-
si. 2. de Priuile. num. 2. Si vero est data ad il-
lius beneplacitum per mortem expirat.
Non autem si fiat ad beneplacitum Sedis
Apostolicæ. c. si gratiose, de re scri. li. 6. ¶ Con-
si. 18. de præb. nu. 2.

Gratia Principis sine iudicio Tertij in-
telligenda est. l. 3. §. si quis à Principe. ff. ne
qd in loco pub. fiat. c. superior, de of. dele.
¶ Consi. 17. de præb. n. 4. Intellige in dubio
quando de morte eius non constat. ¶ Cōsi. 1.
de maio. & obe. nu. 2. consi. 5. de testa. n. 3.

Gratia, quando sapit priuilegium non est
extendenda, vt nor. in prin. Inst. de ac. & ali-
bi sæpe. ¶ Consi. 5. de testa. nu. 5.

Gratia, quo ad valorem nõ requirit scri-
pturam. ¶ Consi. 4. de sponsi.

Grauitas.

Grauitas ab inferiori omisso medio,
potest recurrere ad Papam. ¶ Consi. 1.
de for. comp. nu. 4.

Grauitas restituere alicui de familia po-
test grauari illum, vt restituat alteri eius-
dem familiæ. ¶ Consi. septimo. de testa-
ment. num. 4.

Gulla.

Gulla est vitium, inclinans ad come-
dendum, atque bibendum, & actus

eius est cib. & potus inordinatus, vel volun-
tas id faciendi. 2. 2. q. 148. artic. 1. & 2. sen-
ten. dist. 42.

Gullæ filix sunt quinque posite a Diuo
Gregorio. lib. 30. Moral. relatæ in ca. quin-
que. de consec. dist. 4. declarata a D. Thom.
vbi sup. Vnde Versus.

Præpropere, Laute, Nimis, Ardenter, stu-
diose.

Et propter hoc dicitur vitium capita-
le. Ex quo nascuntur Mentis hebitudo, im-
moderata letitia, Multiloquium, scurrilitas,
& Spurcitia.

Gulla regulariter veniale peccatum est,
etiam si absque vilitate, quis se ingurgitet
etiam vsque ad vomitum, etiam cū inten-
tione. Sentit id Caieta. in Summa, quicquid
dicat Angel. Verbo. Mundicia. & Siluestr.
Ver. gulla. incante allegando Anton. 2. par-
tit. 6. cap. 4. §. 6.

Gulla est peccatum mortale, quando in
ea ponitur vltimus finis, violando aliquod
preceptum obligans ad mortale. Vel cum
ad est notabile damnum salutis propriæ,
vel alterius. Vel cum debita lege iustitiæ
ob eam non seruantur. ¶ Manual. cap. 23.
num. 119. & 120.

De Litera H.

Habere.

Habere, & habere debere paria sunt,
vt tradit Barth. l. penul. §. cum ita. de
Au. nu. 9. Similiter habere, & habere posse.
Angel. in leg. Item veniunt. §. petita. de
peti. hæred. ¶ Com. cap. cum contingat.
2. caus. null. num. 3.

Habitatio.

Habitatio ad tempus animo redeūdi, nõ
mutat domicilium. Ver. Domiciliū.

Habitatio bona fide, & non fraude su-
scepta facit Parochianum. glo. singu. Clem.
1. de priuileg. Alioquin Mercatores, & stu-
pentiarii degentes in terris longinquis,
carerent proprio Parocho. ¶ Consi. 1. de
Parochiis. nu. 3.

Habitus.
Pro Qualitate.

Habitus animæ est qualitas stabilis in hærens essentia ipsius, vel alicui potentia eius inclinans eam, ad aliquid agendum. Et est quoddam accidens, quod potest subiecto adesse, & abesse sine illius corruptione. Ex quo infertur falsum esse illud Magistri in 1. dist. 17. Et in 2. dist. 26. dicentis gratiam esse Spiritum sanctum. Et heresim lutheranam dicere gratiam non esse animæ inhærentem, vt supra dictum est. Verb. gratiam. nu. 4. & 5.

Habitus est duplex infusus, quem Deus benignissimus solus infundit, vt pbat Cle. j. 9. fi. & c. minores. de bapt. & Thom. 1. 2. q. 51. ar. 4. Alter acq̄situs productus ab actib. frequentatis bonus, vel malus. Manual. prælud. 5. num. 12. & 13.

Habitus.
Pro Veste.

Habitus Religionis alicuius deuotionis causa delatio non facit, quem Religiosum. Conf. 41. de Reg. nu. 1.

Si est Nouitiorum illum deferre, non impedit matrimonium contrahere, q̄a non arguit mutationem voluntatis ad effectum, neque ratificationem voti solemnem ex traditis ab Abbate. cap. Significasti. de regul. Neque per illum obligatur quis Religioni in genere, neque in specie, & potest redire ad seculum. Innocen. cap. ex parte, quem sequitur Ioann. And. & multi alij. Confil. 25. de voto. num. 12.

Et si est distinctus ab habitu Professorum qui illum defert non præsumitur profiteri, neque ullatenus vouere Religionem, etiãsi decem annis illum gestaret. capit. ex parte. de Regul. cum ibi annotatis per Innocen. & Clem. eos. eod. tit. Neque vllam inducit professionem voti emissi, etiãsi deferatur per duos annos, & vltra. Ideo potest exire de Monasterio. cap. 1. in principio. & 9. 1. de Regul. lib. 6. Ibid.

Habitus delatio post professionem ex-

pressam non inducit tacitam, quia non præsumitur habere animum profitendi in fine anni Nouitatus cum expresse professus fuerit. Conf. 5. de his quæ vi. nu. 9.

Non facit tacitam professionem, nisi tria concurrant. Primo, q̄ non sit distinctus ab habitu Professorum. c. 1. §. qui verò. de reg. lib. 6. Secundo, q̄ deferatur in Monasterio Clem. eos. de Reg. adiuncta gloss. Tertio, quod hoc faciat per annum continuum. c. 1. eodem tit. lib. 6. tenet Archidia. & alij. Conf. 41. de Regul.

Habitus Religionis extra Monasterium deferens ex licentia censet intra deferre. Abb. antiq. c. cum illorum. de sent. excom. quem sequitur Abb. Iunior. Panorm. & Archid. in c. ex rescripto, de iureiur. Confil. 41. de reg. nu. 2.

Eiectus deferre non potest, nec debet. Licet non possit dimittere auctoritate propria etiam destructo Monasterio. Translatus vero ad aliud monasterium, iusta de causa portare tenetur.

Qui illum intendit non portare à Papa, debet licentiam petere. Conf. 85. de Regul. num. 5.

Qui illum dimittit sine cã, est excommunicatus. Ibi. Si aut illi est cito resumpturus est quidem excommunicatus, non autem Apostata. ca. 2. ne Cler. vel Monaci, lib. 6. Conf. 1. de Apost. Sed solum Apostata est, quando illum dimittit, vt nõ sit amplius Religiosus. Ibi. nu. 7.

Habitu dimisso regularis extra Monasterium habitare non pot sine licentia Papæ, etiam cum causa. c. 2. ne clerici. Conf. 55. de reg. nu. 3. Com. 3. de reg. n. 48.

Heres.

Heres scriptus cuius negligentia mortuus fuit testator nõ pot illi succedere re. l. 2. ff. de his quib. Conf. 2. de diuor. n. j.

Heres eius, qui moritur absolutus a peccatis, & susceptis aliis sacramentis, & in loco sacro sepultus, licet postea credat eum obiisse excommunicatum, non tenetur petere absolutionem. Quia mortuus pprie, quo ad Deum, neque excommunicari, neque absolui potest. Manu. c. 27. nu. 271.

Idem

Heresis.

Idem dicendum de hærede eius, qui cum signis tantum contritionis in excommunicatione sepul. mortuus. argument. cap. fina. de sepul. non autem de hærede excommunicati, & denunciati. Ibidem numer. 271.

Heres testatoris, confessario, non tenetur, nisi in verisimilibus credere. Vnde Barthol. in leg. si ita scripsero. ff. de condic. & demonstra. dixit hæredem non teneri ad soluendum legatum inuentum scriptum in manu guardiani, ad quod se remittebat testator, nisi constaret illam schedulam esse testatoris. Confil. secundo. de testament. num. 3.

Tenetur ad dandum illud, quod iussit testator ei, de quo coniectura constat illum locutum. leg. quem hæredi. ff. de rebus dub. Et iustam etiam testatoris dispositionem seruare tenetur, quia illa pro lege habenda est. Authentic. de nupt. §. disponat. Conf. 3. eo. tit. n. 3.

Si omittat seruare illam dispositionem potest compelli, cap. si heres, & capit. Ioannis. de Testament. Etiam per censuras ecclesiasticas, vt notat Couarruias dicto capitul. si heres. quod probat capitul. licet. de uoto. Conf. primo. de emptio. & vend. num. 15.

Hæredis negligentia causare potest, vt anima testatoris in Purgatorio, detineatur minuendo, uel tardando opera, quæ ei superuentura est illarum operum executione, quàm misantès, & alij ei essent laturi, sentit D. Thom. quolib. sexto. artic. 13. Confil. 13. de poenitent. & remiss. numer. 1.

Heres clerici quæstorum per negotiationem de re licitam titulum acquirit, modo non sit contra legem iustitiæ specialis, & si illicita esset ob circumstantias personæ loci, & temporis. Confil. 10. de testam. nu. 2.

Heres, & non macera succedit clerico in Curia mortuo per Bullam Iulij, quæ in hoc consonat iuri communi. Auth. de hæredib. ab intestat. Conf. 2. de success. ab intest. nu. 1.

Heresis peruersum est dogma fidei christianæ contrarium, iux. gl. fi. & memo fab. clem. r. de hære. quam comendat Pan. in Tracta. de Concil. Basl. dub. 2. Relect. cap. Nouit. de Iudic. Notab. 3. nume. 42. Differt autem à schisma, vt ibi dicitur proprio loco. nu. 1.

Heresis omnium infidelitatum pessima est. 2. 2. q. 10. ar. 6. Conf. 1. de Iud. num. 2. & Com. in cap. ita quorundam. de iud. nota. 4. nu. 20. aduertatur autem fidei Catholice sicut incestus Pudicitia; vt patet per eius definitionem relata in Manu. cap. 2. nu. 22. cap. Hæc est fidei. 23. q. 1. Conf. 1. de Hæret. num. 2.

Hæresum causa omnino spuales sūt, & à iurisdictione laica omnino exemptæ, ca. Vt inquisitionis. §. prohibemus, de hære. lib. 6. Com. in Rubr. de Iud. nu. 69.

Heresim admittente, vel committenti fauere paria sunt. cap. Excommunicamus. §. credentes, de hæret. & ca. 1. Bullæ Cœnæ. Conf. 16. de hære.

Heresis per solū actum mentale interio-rem perfecta est, & completa. Com. ca. cogitationis, de pœ. d. 1. n. 10.

Heresim, qui imponit cui non debet, & qui omittit imponere cui debet excommunicatur per Clemen. 1. §. verum. de hæret. Ibid. nu. 6.

Hæreseos crimine inq̄ritur specialiter, sine accusatore etiam ficto, non tamen sine aliqua suspicione, c. excommunicamus. §. adijcimus, de hære. leg. Apostolorum. C. de Apost. c. vt officii. de hære. li. 6. Com. in Rubr. de Iud. nu. 93.

Heresis subrepticia, quæ sine sufficienti deliberatione oritur, non est mortalis. Ioã. And. cõiter recep. c. 1. de hære. Maior. 3. dist. 25. q. 4. c. inter verba. concl. 6. n. 490.

Quando ad illam requiratur inquisitio. Verb. Inquisitio.

Hereticus.

Hereticus est, q̄ credit aliquid, quod S. R. E. cõtrarium est, c. arecta. 24. q. 1. Rubr.

Rubr. de hæret. Alph. Castren. l. 1. aduersus hæres. cap. 9. Et est excommunicatus. cap. excommunicamus, de hære. per Bullam cę nę. Anton. 3. p. tit. 23. cap. 27. Dummodo errorem illum verbo, vel scripto expresse- rit, quia nullus ob actum interiorem incur rit excomm. Caie. in summa. ¶ Manu. cap. 2. num. 22. Relect. cap. nou. de Iudic. Not. 3. num. 4. Com. ca. coniunctionis. de pœn. d. 1. Com. ca. inter verba.

Item qui dicit peccata omnia esse mor- talia, vt Lutherani iudicant. ¶ consil. 75. de Regu. num. 15.

Item censendus est ille, qui negat eccle- siam posse de omni peccato mort. noscere ad effectum reuocandi peccatorem, quia est contra Euangelium. Matth. 18. atque in- ductionis ex Euangelio, & iuri naturali ei adiecto. ¶ com. de Iud. not. 6. nu. 35.

Hæreticus non est, qui per simplicitatē, vel ignorantiam, credit aliquid Ecclesię contrarium, quia sibi videtur ecclesiam id tenere, & paratus est errorem deponere, quando cunque veritatem fuerit edoctus. Innocen. in cap. firmiter, de summa trinita. ¶ Locis supr. citat.

Neque coram Deo ille est, qui credit do- gma contrarium ecclesię sciens paratus ad corrigendum, dum ignoranter vere id fa- cit, licet ab eccl. vt hæreticus iudicetur. Ca. ic. 2. 2. q. 11. ar. 4. ¶ Ibid.

Neque ille, qui hæresim sine pertinacia tenet, Clem. 1. iunc. gloss. in Verb. Pertina- cia. de vsu. & Clem. 1. de summ. Trin. Per- tinaciter autem id tenet, qui adeo affirmat impudenter, vt sit irrenocabilis, indocilis, & obstinatus. ¶ Dicta Relect. No. 3. nu. 42. Hæreticus occultus per accidens excom- municatur, cap. excommunicamus, de hæretic. glo. recep. in summ. 24. q. 1.

Non autem ille, qui per se suapte natura, nullo effectu, aut signo exteriori suā hæ- resim manifestauit. ¶ Com. ca. cogitationis. de pœn. d. 1. nu. 8.

Neque ille, qui facit aliqua iure diuino prohibita, nisi credat illa licere, vt vsuram. Clem. 1. de vsu. ¶ consil. 1. de hære. nu. 3.

Hæreticus in foro exteriori à solo Papa absoluitur, in interiori autem etiam ab Epi- scopo. Concil. Trident. session. 24. capit. 6.

¶ consil. primo. de constitut. numer. 88.

Non autem potest absolui, neque in arti- culo mortis, nisi omnes detestetur hæreses & errores saltem implicite. nu. 170.

Hæretici fautor censetur iudex, qui illū auferri permittit per cap. vt inquisitionis, §. prohibemus, de hæret. lib. 6. ¶ Consil. 2. de hæret. num. 2.

Hæretico, vt tali fauere prohibitum est, non autem alio respectu, vt quatenus egro- tus morti proximus, vel indiget extremo cibo: decet enim illum pascere tunc. capit. pasce. 86. dist. quia lege naturali, & diuina, licet hominibus communicare cum suis proximis propter naturalem cognationē. l. vt vim. ff. de iustit. & iur. ¶ cōl. 1. 6. de hære.

Hæreticos non denunciatos ducere ad sepulturam profanam, semper licet solo af- fectu humanitatis, sine intentione fauendi hæreticis. Secus si est denunciatus, & de- ducunt in loco sacro, quia peccant, non q̄ faueant hæretico, sed quia vetitum est se- peliri in loco sacro. cap. ecclesiam. de con- secreta. dist. 1. ¶ Ibid.

Hæreticorum oblationes, dum non sunt denunciati accipere licet. ¶ Consil. primo. de constitutio. numer. 65. Neque illos clerici in suis Ecclesijs uitare debent. ¶ Ibidem.

Hæreticos admittere in Patrimonos non li- cet, immo est mortale propter periculum fidei, quia contrahunt spirituales affinita- tem, ad quam non sunt admittendi cū sint excommunicati. ¶ Ibid. nu. 66.

Non licet cum illis cōtrahere matrimo- nium, licet contracta valeant. Sanct. Tho- mas quarto distinctio. 39. quæst. prima. art. primo. ¶ Ibidem.

Hæreticorum liberi descendentes ab eis per lineam masculinam, & foemininam in primo gradu inhabiles sunt ad susceptiōnē ordinum, non autem vltra primum gradū. ca. statutum, el 2. de hæret. libr. 6. Consil. 8. de temp. ord. nu. 2.

Hæreticorum bona confiscata cedunt si- sco ecclesię, si sunt sita in territorio eccle- się, vel si sco temporalis, si contra. cap. vrgē- tis, de hære. cap. cum seundum, eodem tit. lib. 6. ¶ consil. 12. de hæret. nu. 4.

Her-

Hermaphroditus.

SI factus est regularis, & constat poten- tiam virilem eius, non prædominari po- tentiæ muliebri, potest expelli è Monaste- rio, quia eius professio non valuit, neq. po- tuit valere, neque Monasterium illum acce- pisset, si id sciuisset. argum. cap. fin. de ætat. & qual. cap. illiteratis. 36. dist. Idem de illo cuius potentia virilis est maior in monaste- rio mulierum. Consil. 8. de æta. & qual. n. 6. Iudicandus est vir, vel mulier, iuxta ma- gnitudinem potentiæ. l. quæritur. ff. de statu homi. de qua constare poterit, vel per eius dista, vel experimēto medicorum. Ideo si erit par professio, erit nulla. ¶ Ibid. per tot.

Homicidium.

Homicidium duobus modis sumitur. Primo improprie, & figurate pro eo per quod tollitur hominis vita, improprie quæ est fama, vel amicitia, & illud est detra- ctio, atque odium, quæ præbent occasiōnē occidendi hominem. 1. 2. q. 73. ar. 4. ad 2.

Homicidium large, & improprie etiam potest appellari omnis iniquitas, & iniu- sta oppressio, qua quis proximum inducit ad sui sanguinis veram effusionem. Et uni- uersaliter omnis actio, & voluntas eam fa- ciendi, quia inducit mortem spirituales. ¶ Com. cap. omnis, eadem distinct. & simi- liter suasio hominis ad malum, quæ animi mortem inducit. ¶ com. cap. Noli putare. eadem distinct.

Homicidium secundo, & proprie pro occasiōne, vel interfectione accipitur, quæ ferro, uel alia vi illata tollitur vera homi- nis uita, siue quæ homo cæditur, necatur occiditur. l. vulneratus. ff. ad leg. Aquil. Et hæc homicidia pari pœna debent puniri, quia sunt suo genere peccata mortalia. Th. vbi supra, & priuant interius diuina gratia æqualiter. ¶ Com. capit. Homicidiorum. de pœniten. distinct. 1.

Homicidium est duplex uoluntarium, & casuale, casuale appellatur illud, quod non est uoluntarium, id est, quod non est voli- tum in se. Voluntarium autem est illud, qđ

est intentum, & uoluntum, uel in se, & sim- pliciter, & est illicitum simpliciter, vel in se causa defensionis, & est illicitum non sim- pliciter, sed propter excessum inculpatæ tutelæ. ¶ Man. c. 27. nu. 239. & 240.

Homicidium uoluntarium, est quadru- plex. Primum, quod nullatenus est pecca- tum, neque vllam penitus irregularitatem infigit, quale est commissum à furioso, vel ab infante, uel ab eo, qui aliter mortem suam uitare non valet. Clem. 1. de homic. ¶ consil. 38. de temp. ord.

Alterum homicidium Voluntarium est illud, quod committitur a iudice à Mini- stro, à Milite in bello iusto. §. 1. distinct. cap. 1. & cap. sententiam sanguinis. ne cler. uel Monac. ¶ Ibid. Et dicitur factum de volun- tate legis, & iusta de causa, & non est pec- catum, neque irregularitatem indispensabi- lem parit. Concil. Trident. sess. 25. ca. 5. Nisi sit iniustum ratione alicuius circumstantiæ. ¶ com. in Rub. de iud. nu. 109.

Homicidium tertium est illud, quod cō- mittitur sine uoluntate occidendi, ut quan- do quis defensionis causa sine moderami- ne inculpatæ tutelæ occidit, uel alias iniu- ste, de quo Conc. Trident. sess. 14. c. 7. & illud est peccatum, & inducit irregularitatem.

Homicidium quartum est, quando quis per insidias uoluntate directa occidit, & est peccatum grauissimū, & inducit irregu- laritatem indispensabilem. ¶ Consil. 38. de tempo. ord. & est depositione dignum. ¶ cō- si. 58. de Regul. nu. 5.

Homicidium casuale ex ludo licito secu- rum, non facit hominem irregularem. cap. Ioannes. de homic. Secus si sequatur ex opere illicito. ca. continebatur, & c. presby- tero, eo. ti. ¶ consil. 7. de homi. nu. 2.

Tale non punitur pœna legis Corne. de sicar. per dicta Anchar. consil. 283. & cap. cum venerabilib. de consuetudin. quem se- quantur plures, quos refert Hyppol. leg. 1. num. 101. ff. ad leg. Corn. Punitur tamen pœna legis spiritualis ab ecclesia, quando talis consuetudo ludendi non est licita. ¶ Ibidem num. 3.

Commissum a presbytero curato ob de- lictum commissum in omittendo ex negli- gentia facere, quod debebat, puta non fle- tendo

ctendo rotam archibus, quod deposuerat, ex quo occisus fuit puer, causam habet maximam suam dispensabilitatis. ¶ Consi. 68. de sent. ex com. nu. 2.

Homicidium, qui commisit voluntarie debet patienter sufferre mortis poenam sibi iuxta legem inflictam, non autem eam sibi consciscere. Scotus. 4. d. 15. quest. 3. arg. gl. sing. cap. frater nitatis. 12. quest. 2. Neque tenetur se vinculis, carceribus, aut morti inferendae offerre, etiam si hoc facere salutis suae valde conducere. Et si poenam mortis non subeat, ait Scotus, expediret etiam ut reliquum vitae suae contra infideles transigeret, aut ad iudicium boni viri, homicidium compensare satisfaciendo, operibus spiritua libus. ¶ Man. c. 15. nu. 23.

Homicidium committens liberum hominem occidens, non tenetur ad solvendū, quicquam pro vita, quamvis sic, quod in medicando se impendit, antequam ille obiret. Et pro damno filiorum, & heredum, & quod in moderato funere, iuxta patriam morem expensum est, quia causa fuit damni, & sumptus argum. cap. fin. de iniur. & damno dato, & leg. qui occidit. ff. ad leg. Aquil. ¶ Ibid. nu. 22.

Tenetur etiam satisfacere filiis, parentibus, & cognatis occisi quamcunque iacturam, quam illi ratione necis perpeffi sunt, quod iustum est. Immo secundum Panor. cap. 1. de iniur. post Specul. titu. eod. §. sequitur, nu. 26. tenetur tantum heredibus restituere, quantum ille vivens suo labore, aut arte lucrari posset, quod quidem videtur iure quinquaginta aureis aestimatum esse. l. 2. §. 1. ff. de his qui deiecit vel effud. ¶ Ibid. nu. 24. Neque excusatur a restitutione, & compensatione ob id, quod a Iudice etiam in corpore puniatur, quia id fit pro compensatione publicae vindictae, & iniuriae Reip. irrogatae. ¶ Ibid. nu. 25.

Homo.

Homo est imago Dei. Primo, quo ad naturam intellectualem, qua praestat ceteris animantibus secundum d. Augustinum lib. 83. quest. 1. q. 51. Secundo, quo ad potentias. Tertio, quo ad actus, quia non solum

in quantum habet potentiam ad agnoscendum, vel amandum Deum est illi similis, sed etiam quatenus vim memorandi, intelligendi, atque amandi habet. ¶ Manua. praedicta. 9. num. 16.

Optima via pervenit ad Dei Trinitatem, & Veritatem, cognitione ex exteriori, & vaga ad interiori sui, stabilem penetrando, ut ait Augustinus lib. Soliloqu. cap. 31. & Bernardus cap. 1. lib. Meditatio. Considerando Vnicam animae essentiae & potentiarum Trinitatem. ¶ Ibidem nu. 19.

Homo, ut homo licet peccator, sit, est semper iuvandus ab homine, quatenus homo, licet castigandus, quatenus peccator. cap. duo ista nomina. 2. 3. q. 4. ¶ Consi. 16. de hære. nu. 4. Fallit autem regula, quando lege iusta id nobis vetatur, ut cum iussu iudicis trahitur ad supplicium. arg. c. non est crudelis. 23. q. 5. ¶ Ibid. nu. 10.

Homo liber, dari non debet in pignus ob debitum civile. cap. 2. de pigno. l. ob res alienum. C. de obliga. & act. l. 2. C. quae res pigno. obl. poss.

Et qui tale pignus accipit poenam incurrit. Auth. Immo C. de obliga. & act. §. quia vero. ¶ Com. de usu. nu. 81.

Homo non est infans, nondum natus. Verb. infans.

Hominis liberi emptio illicita est, nisi ille sit constitutus in extrema necessitate se vendendi, vel nisi quis credat illum esse possessum pro seruo, vel esse captum in bello iusto. ¶ Man. c. 23. n. 95.

Honor.

Honor secundum Aristot. in Ethic. & S. Thom. 1. 2. q. 2. ar. 2. & 2. 2. q. 63. ar. 3. & alios quos refert Anton. 4. par. titu. 5. cap. 10. §. 10.

Est exhibitio reuerentiae in testimonium alicuius excellentiae, adde, sine eius in alium finem relatione. ¶ Com. c. inter uerba. cōcl. 4. n. 5. & Man. c. 18. nu. 2.

Potest sumi large pro quocunque signo exteriori siue uerbis, siue alio modo exhibitio. Et tunc, ut ait S. Thom. 2. 2. q. 103. ar. 1. ad 3. Complectitur sub se laudem. Et magis large complectitur publica munera, & Reip.

Reip. administrationes, ut in multis legibus Romanis. Rubr. & ff. de muner. & honor. l. 2. & l. honorem, mercedem, aut praemium. I. Remunerandi, in princ. cum gl. ff. manda. Pulchritudinem Aeneid. 1. & laetos oculos afflarat honores. Castitatem. Ibi.

Raptos Ganimedis honores. Funus Aeneid. 6. Mortis honore carentes, & aliquando solam interiori reuerentiam, quam mente sola sine exteriori signo Deo, vel alteri exhibemus.

Differt à laude, quia constat ex signis exterioribus alijs, quam uerbis, ex quibus solis constat laus. Secundo, quia laus est testimonium alicuius rei referendo eam in alium finem. Honor uero est testimonium absoluti boni, absque vlla relatione in alium finem, quod bonum illud consequatur. ¶ Ibid. nu. 2.

Honor deberi potest multis, etiam si illi non sint virtuosissimi, non quidem propter se, sed propter multos ad uirtutem respectus.

Quidam non honorantur propter Deum, quae repraesentant, ut praesules tam ecclesiastici, quam saeculares, & senes. Alij propter apparatus, & instrumenta exercendae uirtutis, puta nobilitatem, potentiam, & diuitias. Quam honor, ut alieno deferatur iuste, debet semper deferri ob uirtutem, vel propriam, vel propter maiorem aptitudinem, aut apparatus ad illam exercendam. ¶ Ibid. Conclu. 5. nu. 63.

Honoris appetitus de re inepta Nobiles, & Monachi sic reformare debent, ut se honoratos per se non putent, si non habent uirtutes, sed sic ob aptitudinem, quam habent ad illam, quia referunt maiores suos, qui uirtutibus claruerunt. Thom. 2. 2. q. 63. ar. 3. & quod. decimo. ar. 12. & Caietan. Ibidem. & super capit. 3. Epistol. Iacobi. ¶ Ibid. num. 64.

Honor non est querendus à clero, ob statum bonam habitudinem pulchram, uultum honorabilem. Neque ob vestes preciosas, aut exteriorem ornatum, sed ob interiore uirtutum, ornamentum. Et qui contrarium faciunt peccant, & multo magis Monachi, & Moniales, qui ob iactantia, seu hypocritam honorem querunt. ¶ Ibid. nu. 65. & 66.

Honor bene queritur, si ob gloria Dei. Secundo, ob bonum sui, aut proximi.

Tertio, si ob bonum et corporale sui, uel aliorum, dummodo referatur adualiter, uel virtualiter in obsequium Dei, aut honestam vitam. Quarto, ob humilitatem, obedienciam, charitatem, ne scilicet laudantem exuperet, aut fiat illi ingratus. ¶ De ora. c. 6. nu. 36.

Honore duplici, quo honorandi sunt presbyteri secundum Apostolum. 1. Tim. 5. Et si intelligatur de stipendio, & reuerentia, recte tamen intelligi potest de salario, uel maiori, ut Gelasius in cap. consuluit. 74. d. ¶ De red. eccl. q. 1. Mon. 29.

Hora.

Horarum nomine orationes quaedam principales Ecclesiae, seu praesentes horariae intelliguntur, quae certis horis sunt deputatae. ¶ De ora. ca. 3. nu. 27. & cap. 21. num. 5. Seu, ut inquit Card. S. Crucis. §. 1. 91. d.

Horae, quae Canonicae dicuntur, sunt oratio publica sub certo numero psalmorum, lectionum, & aliorum huiusmodi a sanctis Patribus ad Dei laudem ordinata. Et per septem horarum interstitia distincta. ca. 7. num. 1. Ideo ab illis horis sua nomina desumpserunt, quae sunt.

Matutina, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vespera, Completorium, dicunturque Canonicae, seu Regulares, uel quia sunt inuentum Canonum, uel quia omnes, qui Canonibus recitare obligantur ad eas recitandas tenentur. Determinanturque numero Septenario, iuxta illud psalm. Septies in die laudem dixi tibi. Quarum mysteria, ita exprimentur.

Hae sunt septenis, propter quae psallimus horis. Matutina ligat Christum, qui crimina purgat.

Prima explet spiritus, Causam dat Tertiae mortis.

Sexta Cruci nectit, Latus eius Nona bipartit.

Vespera deponit, rumulo Completa reponit.

Sive septem sunt, ut representent creationem Mundi septem diebus completam, & Redemptionem septem horis consummatam. ¶ Ibid. c. 3. n. 27.

Aliqui uolunt eas esse octo, propter laudes, quae annectuntur ad Matutinum, de quibus dicitur psalm.

psalm. Media nocte surgebam ad confitendum tibi. Conc. Agath. c. presbyteri. 9 r. d. & c. 2. de celebr. miss. quod & ratio dicitur. Nam laudes differre a Matutino patet, quia incipiuntur per Deum in Adiatorium, & c. Sicut omnes aliae horae incipiunt. Et Missa in nocte Natiui. interponitur matutino, & Laudibus. Et olim tres nocturni, in tribus vigilijs solebant dici in quarta autem laudes. ut testatur Isid. l. de off. eccl. c. 19. & Vvaldens. de sacramen. altar. cap. 24. Duran. in Rational. li. 5. Anto. 2. p. c. 12. ti. 9. ¶ Ib. nu. 28.

Horarum Canonicarum, institutionem fuisse antichissimam, pariterve decentissimam, tradit D. Sot. lib. 10. de iust. & iu. q. 5. ar. 1. Munusque hoc esse munus praecipuum, ac geminum. ¶ Ib. c. 20. nu. 31.

Horae statae, quae sint, in quibus teneamur recitare, non est facile determinare propter varietatem Doctorum, & praesertim nocturnae, ut colligitur ex Isido. lib. de off. eccl. c. 14. Innoc. c. 1. de celebr. missa. Differentiaque maxima reperitur inter Antiquos, atque modernos. ¶ Ib. nu. 30.

Intelligitur autem sic, per medium noctis, pro matutino, hora duodecima horologii Hispani: pro prima una hora post Solis ortum, quando dies sunt pares noctibus paulo plus, vel minus, prout sunt longiores, aut breviores. Pro tertia, Sexta, & Nona, illud tempus, quod iuxta antiquam consuetudinem observatur. nu. 39.

Horae istae statae, etiam quo ad horas privatas seruandae sunt, quia id ita fieri iubetur. Clem. 1. de celebr. miss. Et satis probatur cap. 1. eod. tit. vbi Innoc. Hostiens. & alij id notant. Et quia id praecipitur in fauore, non tantum recitantium, quam cultus diuini. Et quia dictum illud Hugonis de S. Victor. cap. 3. Reg. S. August. relatum a Paluda. 4. d. 15. q. 5. Ante horam orare prudentiae, post negligentiae, debita obedientiae intelligendum est de eo, qui praue nit iusta de causa. ¶ nume. 45.

Horae istae statae mutari possunt etiam ob ludos publicos, quando illi, qui solent eas audire, non venient ad audiendum sin alia quam debita hora non celebrarentur. sine autem iusta causa non licet eas mutare. cap. cum decorem, & cap. penul. De vita &

honest. cap. 1. de Torneam. ¶ Ib. num. 50.

Non licet autem id facere ob interdictum. Neque etiam si nullus adesset, qui audiret secundum opin. Innocen. c. 1. de celebr. miss. per tot. & 10. And. ¶ Ib. nu. 53.

Horae statae possunt praue niri, non ut moliter dormias, vel ut sine molestia lusibus, aut alijs vanis occuperis, quia id peccatum est, iux. S. Thom. quol. 5. ar. 28. Anto. 2. p. tit. 14. cap. 4. nu. 54.

Sed non, si fiat iusta de causa etiam in horis publicis in choro, ut probatur per ca. 1. de celebr. missa. & cap. presbyteri. 9 r. dist. quod solet fieri, quando faciendae sunt publicae supplicationes, aut concionem insignem. 66. Regis aduentum, & c. Sed semper debet adesse auctoritas Superioris. ¶ nu. 55.

In priuatis autem licita causa potest esse litterarum studium, aut alia negocia, quibus Religiosus iuste solet occupari, quare vsque ad vesperas, quia tunc praesumitur eas dicere maiori cum attentione. ¶ nu. 56.

Statas horas praelatus, qui obseruare non facit in recitando lethaliter peccat, secundum Ang. Ver. hora. §. 2. & Siluest. quaest. 9. Caie. in summa id non concedit, cuius opinio de rigore potest procedere: tamen ex aequo reprobat per Conc. Basil. les. 21. ca. presbyter. d. 91. ¶ nu. 61.

Horas statas mutare ad recitandum publice maiorem causam requirit, quam priuatim quia maior effectus, maiorem causam requirit. Similiter, ut mutet perpetuo de una hora in aliam, quam ut mutetur semel, aut iterum. ¶ num. 71.

Horarum ordinem inuertere iusta de causa peccatum non est, ut quando chorus incipit horam, quam nondum dixi. Anton. 3. p. tit. 13. cap. 4. §. 4. Si autem id fiat per negligentiam, vel incuriam etiam scienter, non est etiam veniale, & non inducit obligationem iterum recitandi. Angel. S. 18. Siluest. quaest. nona. §. 3. Et satis colligitur ex cap. Dolentes, de celebra. missar. ¶ Ibid. num. 66.

Horae statae, siue debitae recitandi aliqua latitudo est, posset enim paulo ante, vel paulo post recitari, iuxta Angel. §. 22. Et Siluest. quaest. nona.

Si autem labatur hora, restat obligatio, donec

donec durat dies vsque ad mediam noctem, & non parit peccatum mortale. Contra vero si labatur dies, quia, & tollitur obligatio, & peccatum incurritur. nu. 78.

Hora publica publice dicenda sacrum locum requirit regulariter, neque sine causa, aut dispensatione, vel commutatione legitima temporaria, vel perpetua iuste contrarium fieri posset. Clem. 1. §. ne igitur, de celebra. Miss. & cap. 1. adiuncta glo. eod. tit. ¶ De ora. cap. 5. num. 2.

Horas dicere pro quaestu aequae, ac pro Deo malum est. Principaliter autem ob Deum, licet secundario ob lucrum, non est peccatum, secundum Maior. 4. d. 15. q. 2. ¶ Ib. c. 6. num. 16. & Com. cap. Minister. de finibus. nume. 36.

Horas recitare tria genera hominum obligantur. Primo, sacris Initiati. Deinde beneficia Ecclesiastica obtinentes. Tertio, Religiosi professi. Palu. 4. d. 15. q. 5. Anto. 3. p. tit. 13. cap. 4. §. 4. Abulens. cap. 6. super Matth. Maior. 4. d. 12. ¶ Ib. cap. 7. num. 1. De presbyter. est tex. cap. presbyter. 9 r. dist. Diaconi vero, ac Subdiaconi, non tam iure humano scripto, quam naturali, & diuino per consuetudinem determinato. num. 2. De beneficiariis est tex. in Conc. Martini Papae. cap. fin. 92. d. cap. diuersis fallacijs. de cler. coniuga. num. 3. De Religiosis, non est tex. Sed ratio Paludani, vbi supra id persuadit quia sunt ministri Ecclesiae, atque ut tales sustentantur. Hunc refutat Caie. in summa. Sed solidiorem avertit Anton. 3. p. tit. 14. cap. quarto. §. 1. quia sunt ordinati ad vitam contemplatiuam. numer. quarto. Ver. Monachus.

Horas recitare tenentur excommunicati, immo, & degradati, quia non liberantur ab oneribus ordinum, cum semper habeant characterem, iux. ff. glo. cap. licite. 32. q. ¶ Ibid. num. 17.

Tenentur beneficiarij, quantumcunque simplex sit beneficium, quia & si insufficientis sit, est tamen beneficium causa si motu proprio. De praebend. lib. 6. & per illud deputatur ad laudandum Deum, & ei inserviendum. ¶ nu. 27. Etiam si non percipiant. Si autem neque per se, neque per alios percipiunt cessat causa recitandi. Anton. 3. p. tit. 13. ca. 4.

§. 1. Albericus cap. 1. de celebr. Missa. ¶ Ibid. nume. 28.

Horas recitare non tenentur Nouitij. Anto. vbi supra. Etiam si gaudeant privilegio. cap. si quis suadente, sicut etiam clerici Minores. Ib. num. 23.

Similiter, neque Tertiarij. s. Franciscani. Quia illorum Regula non est Religio, sed modus viuendi. num. 24. Neque Pensionarij. Quia pensio non est beneficium. c. quauis. de praebend. Nisi habeant omnes fructus beneficij reseruatos loco pensionis. nu. 26. Neque Magistri Grammaticae, aut aliarum facultatum accipientes praebendam, aut pensionem pro docendis clericis secundum ius commune. cap. 1. de magist. Non bideli, non clauigeri, non campanarij, non Sacristae. ¶ num. 26.

† Intellige nisi sint clerici in sacris, quia tunc tenerentur ratione ordinum.

Neque prouisi, quia nondum possessionem beneficij acceperunt. Neque qui expectatiua habent, de qua Clemens. 2. de rescrip. ¶ consil. 14. de celebra. missar.

Horae integrae sunt dicendae, & non interruptendae, faciunt multa argumenta c. Missas, & cap. cum ad celebrandum. d. 93. l. plane. ff. fam. erciscund. l. tutor. §. laicus. ff. de visit. de orat. cap. x. nu. 2.

Quare quoties Breviarium ponit offic. Beatae Virg. vel Defunctorum dicendum, chorus tenetur ad illud, quia tunc est pars Horarum, non autem priuati. ¶ Ib. n. 3. & infr. Et qui recitat anticipando, sincopando, interruptendo, peccat. cap. Dolentes, de celebra. missar. nu. 10.

Et qui tarde ad chorum veniunt, & cito abeunt sine iusta causa, tenentur supplere. num. 2. Si partem etiam notabilem non dimittant, licet non peccent, qualis est primus psalmus. Peccant autem si non supplent, & multo magis si partem notabilem dimittant etiam si suppleant. nu. 44.

Horarum dimidium in choro dicere sufficit quia & si id nullo iure praebetur, valet tamen consuetudo recepta. Et sufficit audire orationes, c. antiphonas, quia consuetudo habet vim legis. Etiam in hac materia. c. ecclesia. 2. d. & ita sentiunt Gandau. quol. 29. q. 30. Ant. 2. p. tit. 9. c. 22. Palu. 4. d. 45. q. 2. ¶ Ib. n. 14.

Horas publicas, non expedit dicere secrete, reputando id esse melius cum contrarium verum sit, id. n. ab Ecclesia pro meliori semper habitum est, & quia deuoti sua deuotione calefaciunt frigidus, & per sanctam illam communionem crescit amicitia. Vnanimiter et orabant Apostoli, & per multas alias orationes relatas. c. 17. de ora. n. 24. Vbi etiam tollit argum. in contrarium adducta.

Horæ in choro clare, non submissè, dicendæ sunt, quia distributiones quotidianæ recitantur, conceduntur, non autem assistentibus tantum: psallendi. n. gratia ibi conueniant etiam Cononici, & maiores chori, & quod dicit Cai. li. 17. Resp. 2.

Illos non debere cantare, sed meditari cantata, est expresse contra Conc. Basil. & contra seipsum in summa. Quod si statuto aliquo alicuius Ecclesiæ contrarium fiat, ita ut ob solam presentiam illi distributiones lucrentur, statutum illud nulla iustificatione potest obseruari. q. d. c. 17. nu. 47.

Horæ dicendæ sunt attente infra nu. 34.

Horas, qui omittit, non ob iustam causam semper peccat mor. Gandau. quol. 29. q. 30. & omnes idem dicendum de eo, qui omittit partem notabilem, ut sentit Palud. Cap. 7. num. 5.

Et non peccat pluries, sed semel tantum, ut sentit Nicolaus de Plouie in Tract. de horis. quæstio. 8. quia sunt una tantum oratio grauius tamen peccat, qui totum, quam quod dimidium, vel tertiam partem, & intelligitur de illo, qui non pronunciat, non autem de illo, qui proponit non pronunciare, quia iste toties peccat, quoties id proponit omittere totum, vel partem, licet intra tempus propositum remouet. Ibi dem num. 6.

Omittere per ignorantiam, incogitantiam, obliuionem, veniale tantum peccatum est, etiam si omittatur pars notabilis, & grauius, uel leuius, prout illa magis, vel minus culpabilis est.

Per negligentiam autem, & contemptum mortale est, si omittatur pars notabilis. Anton. 3. par. tit. 12. cap. 4. Angelus §. 16. Siluestr. quæst. duodecima. Cap. 10. num. 48.

Horas omnes, vel partem, qui vno die

omittit, non tenetur lapsa die amplius dicere illas. Tho. quol. 3. ar. 29. quem sequuntur omnes Theol. Inno. probat ab omnibus. Canonista. c. 1. de celeb. miss. Cuius veram rationem tradit Anch. in d. c. num. 20. quia illud præceptum, ita est annexum diei, ut eo lapsa non possit impleri. nu. 52.

Qui omittit in choro sufficit, ut suppleat extra chorum, licet satius esset, si sine scandalo id fieri posset, suppleri in choro conuentualiter, iuxta decisionem Cardin. in cap. Clerici vicium. d. 91. nu. 58.

Et non potest quis dicere horas alterius Breuiarii in choro, etiam ex dispensatione, quia non dispensatur ad formam sui chori. nume. 60.

Horis a dicendis causæ, quædam sunt, quæ excusant. Prima est aduersa ualendo. Inn. cap. 1. de celeb. miss. Conc. Carthagin. 91. dist. quia Ægrotus non potest, & nemo ad impossibile tenetur. Impossibile. ff. de reg. iur. cap. nemo. eodem tit. li. 6. Illa. f. quæ notabiliter obest plus, uel minus, prout infirmitas plus, uel minus durat. De ora. ca. 11. num. 1.

Et talis non tenet audire, licet beneficeret si audiret, contra tamen, & male tenet Gerard. Tract. de Assiduit. orandi. q. 4. non obligamur ad omnia, quæ possumus, sed ad quæ iubemur. num. 6.

Neque ad aliquid aliud tenetur de rigore iuris humani. nu. 19.

Neque talis indiget dispensatione ulla ob hoc. q. consi. 15. de celeb. miss.

Infirmitatis autem cuiuscunque impotentia excusat a toto, uel a parte, prout talis infirmus non potest, neque solus, neque cum alio dicere. Qui. n. non potest solus, sed bene cum alio, tenetur dicere cum alio si illum commode habere potest, ut cæcus, qui habet redditus sufficientes, ita ut possit secum adhibere focum, secus si non habet tales redditus, uel sufficiens Patrimonium, ad quod sit ordinatus, licet habeat alios redditus prophanos. Cap. decimo. numer. 13. & 14.

Qui autem excusatur a parte, qui etiam dicere nequit, uel ob defectum Breuiarii, vel ob caliginem oculorum, aut alterius impotentiam, non propterea excusatur a dicendo illud quod

quod memoriter dicere potest. Qui autem excusatur a parte, quam dicere potest excusatur a toto. Quia impotentia dicendi maiorem partem tollit totum, quia regulariter maior pars trahit ad se minorem. nu. 15.

Altera causa excusans est dispensatio. Non episcopi, ut male sentit Gerardus contra Archidiaconum & Cardin. in cap. Eleutherius. 91. dist. & Panorm. in cap. 1. de celeb. miss. Multa præsupponendo falsa, ut deducit Auditor cap. 10. nu. 24. & 25.

Licet iusta de causa, potuisset olim dispensare super formam horarum in suis Ecclesijs, & illam mutare facit, gloss. ca. 1. 91. dist. & Conc. Lugdunens. in cap. pronunciandum. de consecr. dist. 3. Gregor. in cap. Nouit. 12. distinct. Quod, & nunc facere posset, ubi Conc. Trident. non est receptum, vel ab his, qui formas proprias ante 200. annos institutas habent. q. lb. a nu. 25.

Potest autem dispensatio Papæ, quia id est ius humanum. cap. proposuit. de conce. præb. num. 31.

Tertia causa, secundum Gerardum de Assiduit. orand. quæst. 6. Est studium, sed non acceptatur, immo ab ea opinio communis dissentit, quia melius est orare, quam studere, iuxta glo. in cap. licet. 8. q. 1. nume. 32.

Quarta causa secundum aliquos est iusta a beneficio absentia. Sed est contra communem, quia onus recitandi, est personale. num. 33.

Quinta, subita occupatio, quæ nec potest omitti, neque illi aliter prouideri. Henricus Gandau. quol. 15. q. 10. Maior. 4. d. 12. q. 2. Silue. q. si. nu. 34.

Sexta, necessaria occupatio circa recitationem in choro, vel cantum. Anton. 2. par. tit. nono. cap. 12. Limita, quando deputatus non potuit ante preparare ea, quæ canenda erant, aut id facit ille, qui non tenebatur, propterea quod omisum fuerat a deputato. num. 36.

Horæ initium requirit propositum attendendi, quia nullus actus est meritorius, nisi fiat animo deliberato. ca. 13. nu. 13.

Attendendi propositum habet, qui a se deliberato accipit Breuiarium, ut Deo vacet siue ad Ecclesiam se conferat. Et quæ tale animus non ha-

bet, aut cum prius habebat actualiter, uel virtualiter mutat, tenetur ad reuertendum in fructuum, seu distributionum. c. 13. n. 17.

Horas, qui dicit sine attentione tenere se peccat, quia non facit id, quod precipit Ecclesia, c. dolent. 5. de celeb. miss. & opinio cõsis. habet hunc peccare mori, & expresse sic determinat Palud. 4. d. 15. q. 5. Gabr. in Cam. & 62. Gerfon 3. p. Alph. 1b. Verb. oratione. Maior. 4. d. 12. q. 7. Adria. quol. 8. Medina tenet contrarium in Man. de ora. q. 26. Cap. 20. nu. 31. Vide in Ver. Recitare.

Hospes.

Hospita, quæ solet pollui secrete, cum quodam ad hospitium suum ueniens, potest absolui modo polliceatur se in posterum, nunquam recepturum esse, et sine cautione, quod si non posset sine maximo suo detrimento, aut scandalo esse ab hospicio suo prohibere posset, sine tali proposito absolui trib. concurrentibus. Primo vera delicti poenitendo. Secundo verum propositum non peccandi cum se inuenit cum eo. Tertio, credulitas, quæ Deo adiuuante non peccabit tunc. Quarto rationabilis causa non prohibendi eum ab hospicio. Man. c. 3. nu. 15. & 20.

Hospitans gratis peccat sordide hospitando. com. de silent. in diu. off. n. 23.

Hospites gratis recepti, & oēs inuitati ad copiosius ferulis amicis mittentes ob inane gloriam bis peccant, & quia uana gloria est peccatum, & quia noceat alijs. nu. 80.

Hospitali.

Hospitali iudicetur beneficium, uel ea fundatione, vel si per electionem, & confirmationem prælati dicitur. Clem. quia contingit, §. quod autem, de rel. dom. Esse, & non esse beneficium, ex multis conijcitur ex copia concessionis. Quod autem clericis, & laicis solet commedari non est beneficium. q. consi. 1. de rel. dom. per tot.

Hospitalarius, quæ redditus hospitis talis, non infumit in ea, ad quæ sunt destinati, & qui sciunt eos perdit, aut in alia intumit peccat, d. Clement. Quia contingit, Archiep. 3. p. tit. secundo. Et si minus tarde recuperat

alienata. cap. quicunque. r. 2. q. 2. Et q. adeo negligit reficere edificia, quod ob id cadat cum obligatione restituendi Hospitalium, onera debeat implere per Conc. Trid. sess. 25. cap. 8. Et possunt ab Episcop. ad id compelli, etiam si sint laici, non autem quando sunt clerici Regularibus subiecti. ¶ Manu. ca. 25. nu. 61.

Humilitas.

Verbum hoc latinis Ethnicis non significat virtutem humilitatis, quæ etiã Aristot. fuit incognita, sed abiectioem, & vilitatem. ¶ Com. cap. inter verba. Concl. quinta. num. 3.

Virtus est Deo præclara, & dilecta, præsertim in Regularibus cum sine illa parum in Religione illi proficiant. argum. ca. 1. de pœ. d. 1. ¶ Com. 4. de Reg. nu. 8.

Ad sui exercitium non requirit expressã ad Deum subiectionem, sed sufficit subiicere sua bona naturalia minoribus, & minora diuina maioribus donis diuinis alterius. 2. 2. quæst. 162. art. 1. ¶ Manu. cap. 23. nu. 6.

Humilitas, seu modestia exterior non videtur substantialis compassioni. ¶ Com. ca. Fratres, de pœ. d. 5.

De Litera I.

Ieiunium.

Ieiunium duobus modis potest sumi scilicet improprie, & sic significat abstinentiam à vitiiis, & dicitur ieiunium spirituale. Esa. 58. Nonne hoc est magis ieiunium, quod elegi, dissolue colligationes impietatis.

Secundo Proprie, & sic est subtractio, vel priuatio cibi, & potus.

Diuiditur autem dupliciter, primo, secundum causam, & est duplex, primo ieiunium luctus, vt quando fit talis subtractio ad satisfactionem pro peccatis præteritis, vel cauendum pro futuris. Secundo, ieiunium exultationis cum fit ad leuandum mentem

in diuinorum contemplatione. Secundo diuiditur secundum modos. Et sic est duplex, scilicet ieiunium Naturæ, quo quis ieiunus dicitur ante cibum (sumptum illa die, etiã postea pluries comesturus sit. Et ieiunium Ecclesiæ, quo quis ieiunat secundum modum ab Ecclesia præscriptum ad carnis afflictionem. ¶ Silue. Ver. ieiunium, in prin.

Ieiuniorum dies sunt quadraginta quatuor temporum vigiliarum, in quibus à media nocte, in mediam noctem non licet pluries comedere, quam semel, & non cibos vitios, sine causa vera, aut putatiua, vel cū dispensatione. Thom. & communis in 4. dist. 15. Innoc. & communis in Rub. de obseru. ieiun. ¶ Man. c. 21. nu. 2.

Inter dies ieiunij de præcepto est vigilia Pentecostes, cap. nosce, & cap. de ieiunio, dist. 76. & gloss. cap. scire, eadem dist. reprehendit Gratianum, qui eodem cap. videtur tenere contrarium. Cum consuetudo generalis sit ieiunandi. ¶ consil. 10. de obseruat. ieiun.

Ieiunia omnia Christianorum sunt de iure positio humano, non autem diuino, nec naturali, & hæc est communis opinio, quicquid dicant nonnulli. ¶ Man. c. 21. n. 12.

Ieiunium Ecclesiasticum iure communi inductum, aliud est à ieiunio ex voto, & aliud ieiunium à Confessore in poenitentia iniunctum, & aliud alio respectu susceptum, & dispensatum ab vno, non censetur dispensatum ab alio. ¶ consil. 4. de obser. ieiun. n. 4.

Ieiuniorum obseruantia sicut, & festorum locis diuersis, diuersa est. cap. pronuncian. de consecr. dist. 3. & argum. ca. concilium. de obseruat. ieiun. ¶ Consil. 1. de constitut. num. 31.

Ieiunium frangit, qui horam præuenit notabiliter absque iusta causa, iuxta gloss. cap. vnum, 25. d. Palud. 4. d. 15. q. 4. art. 5. Scias, qui iusta causa secundum Innoc. in Rubr. de obseru. ieiun. Quam horam differre semper licet, modo non fiat cum superstitionel. iuxta S. Anton. 2. par. titu. 6. cap. 2. ¶ Man. c. 21. Frangit secunda comestio, non autem tertia, aut quarta, secundum Duran. 4. d. 16. Angel. 5. 22. Siluest. q. 4. quicquid dicitur Maior. 4. d. 15. q. 6.

Non frangit potus etiam frequens vinum,

aut

aut aqua quacunque hora, & quocunque respectu secundum Thom. 2. 2. q. 147. ar. 6. quamuis ad famem, & sitim sedandam, quicquid dicant alij sine tex. aut iusta ratione. ¶ Ibid. num. 12.

Næque gustare etiam carnem ad gustandum, nec præsumere medicinas, modo non sumat quis tãquam cibum. Neque collatio in sero facta, iuxta morem regionis, etiam ad sustentationem, secundum Innoc. & Caiet. modo non fiat in fraudem ieiunij. Non autem licet sumere illam in mane: differendo prandium vsque ad sero, quia esset contra ius. ¶ num. 13.

A Ieiunio excusant primo impotentia, vt pueri vsque ad annum 21. Senes sexagenarij, iuxta communem, de quibus tamẽ D. Thom. nihil dicat. Mulieres grauidæ lactantes. Pauperes non valentes quærere cibum ad vnicam comestionem sufficientem. nu. 15. Secundo, Necessitas, vt quoties quis tenetur facere aliquid incompatible illi ad uitam, vel sui status decentem conseruationem necessariam, aut alia, quæ à seruando festo excusant. ¶ num. 16.

Tertio, maius bonum, vt hi, qui non possunt ieiunando sanctioribus, & melioribus operibus vacare, quibus non ieiunando vacarent. argum. cap. non mediocriter, de consecr. d. 5. Intelligit de illis, qui ex charitate, & non ex mercede ea faciunt principaliter, secus si minus principaliter. ¶ nu. 17.

Ieiunium tollit peregrinatio cum propter personæ auctoritatem aliorum deuotione illa auget, & ille, qui peregrinatur, non potest vtrunque adimplere. Caiet. in summa. Et, etiam quando est præcepta, aut voto suscepta, aut iniuncta, non potest commode differri. Gabriel. 4. d. 15. q. 3. ar. 1. ¶ nu. 18.

Secundo, tollit illud causa, non tantum iusta, sed etiam, quæ putatur talis. Palud. 4. d. 15. q. 4. ar. 1. Anto. 2. p. ti. 6. cap. 2. Siluest. & Caiet. vbi supra. Et qui credit non posse debet experiri, & si non est plene resolutus, debet dispensationem petere. Quod si noluerit, non est absolendus tanquã non contentus. Et qui non potest quo ad totum, tenetur quo ad partem, quam potest, & qui non potest totam Quadragesimam, tenetur ieiunare illos dies quos potest. ¶ nu. 20.

In ieiunio generali dispensat solus Papa absolute, argum. Clem. ne Romani, de elec. & cap. ex insinuatione, de appellat. in diuinalibus videtur posse Episcopus, & eo absente parochus, & quilibet prælatus cum suis Religiosis. ¶ nu. 21.

Ieiunium, qui causam dat, vt aliquis frangat peccat, vt qui inuitat ad cenam sine iusta causa, aut consentit ad actum cœnandi, uel cum causa, quatenus est peccatum. Caietan. 2. 2. q. 146. ar. 4. ¶ Ibid. nu. 25.

Et qui cibos vitios ministrat, nisi appareat eos teneri ad non ieiunandum, aut dispensatione, siue consuetudine id permitte. ¶ num. 26.

Et Dominus, q. famulis ieiunare petentibus, cenam tribuit. ¶ consil. 2. de obli. eiu.

Ieiunare tenetur iure naturali, qui probabiliter credit se victum iri a tentatione carnis, nisi se ieiunio communicat. Thom. 2. 2. quæst. 174. art. 3. ¶ Consil. 1. de poen. & remiss. num. 6.

Et qui mane edit ob incogitationem, ignorantiam, inaduertentiam. Paluda. 4. d. 15. q. 4. ar. 5. nisi comestio fuerit talis, quæ ieiunium fregerit, quia tunc non potest reparari. ¶ Man. c. 21. nu. 27.

Ignorantia.

Ignorantia triplex est, prima est affectata, siue oprata, qua quis ignorat, quæ scire tenetur, & non vult scire, vt liberius peccet, iuxta illud psalm. Noluit intelligere vt bene ageret: relatum in cap. Ideo. 37. d. auget autem hæc peccatum ex circumstantia mali desiderij. Altera est crassa, seu supina, quæ quis ignorat id, quod communiter oēs sui ordinis sciunt, quod contingit ex culpa lata. Excusat hæc a toto, sed non a tãto. Tertia est iusta, quem Theologi inuincibilem, Canonistæ autem probabilem appellant. Et est qua quis ignorat, quod non oportet eum scire. 1. quæst. 4. §. norandum, & qua communiter omnes eiusdem ordinis adhibita debita diligentia laborant. Tho. 2. 2. quæst. 79. ar. 3. Hæc omnino excusat, quando est causa actus, i. quando non fieret ille, nisi ignoraretur, si autem sit Comes non excusatur. ¶ Man. c. 23. nu. 45.

P 4 Igno-

Ignorantia iuris obſcure excuſat, tanquã ignorantia facti, iux. gl. ſolemn. ca. 1. de poſtulat. li. 6. recep. per Dominici, & alios, & per Fely. & citatos ab eo in cap. de quarta. de præſcript. num. 27. ¶ Conſil. 2. de his, quã vi. num. ſecundo. Iuris dubij diuini, & naturalis. d. conſi. 20. de vlur. nu. 2.

Iuris non frequentati, quia dicitur p̄babilis. cap. ignorantia, de reg. iur. li. 6. Ib. n. 7. Et iuris probabilis, quia equiparatur ignorantia facti, iuxta glo. recep. cap. vnico, de poſtul. prælator. lib. 6. ¶ Conſi. 42. de ſenten. excom. num. 8.

Ignorantia probabilis excuſat male ordinatum a ſuſpenſione, quia lex imponit pœnam præſumentis facere, & conſequenter dolore agenti. ¶ Conſi. 9. de temp. ord. n. 3. Et in Repet. cap. Accepta, de Reſtitut. ſpolia. oppoſ. 8.

Ignorantia iuris excuſat Religioſos, qui illud ſcire non tenentur, & maxime ſi ius ſit obſcurum, & non multum frequentatũ. ¶ Conſil. 42. de ſenten. excomm. Conſi. 20. de vlur.

Ignorantia extrauagantis in foro tantũ conſcientiã, quo ad pœnas excuſat. ¶ Conſi. 52. de ſent. exc. Et quo ad peccatũ mor. Innoc. c. per tuas, el. 2. de ſim. ¶ Conſi. 32. eo. ti. & in foro ſori excuſat eos, qui extra Curia à pœnis grauib. & excedentib. delicti naturam. ¶ Conſi. 47.

Ignorantia iuris naturalis, diuini, vel humani clari, quod quis ſcire tenetur non excuſat. c. ignorantia. de reg. iur. lib. 6. cum ſuis concordantijs. ¶ Conſi. 8. de pœn. & remiſſ. num. 2. conſi. 42. de ſen. excomm. num. 2. Et quando eſt cauſa peccati tollit, vel minuit in totum, vel in partem, prout tollit, vel minuit uoluntarium. 1. 2. q. 76. ar. 1. ¶ Conſi. 5. de ſumm. trin.

Ignorantia probabilis iuris diuini naturalis non datur, tamen iuris diuini poſitiui dari poteſt, vt probat Caiet. 1. opuſ. tra. 5. q. 5. ¶ Com. c. 1. de pœ. d. 6. n. 92.

Ignorantia excõicationis excuſat ab ea, licet nõ a peccato. cõl. 50. de ſen. exc. nu. 4. cõl. 48. n. 1. Et licet nõ excuſet à tanto excuſat a toto. Et quẽ excuſet a pœna nõ intelligit de ordine, ſed de extraordinaria ſecundum Anto. c. a nobis, de ſen. excom. & ca. 2.

de conſt. lib. 6. ¶ Conſi. 54. eodem.

Ignorantia facti excuſat a pœnis. c. ita quorundam. de Iud. omnes. Iuris uero quõſdã ſic, vt parulos, & rudiores, quõſdã nõ, iux. ea, quã habentur. c. ignorantia. de reg. iur. li. 6. ¶ Com. d. c. ita quorundam. No. 8. n. 25.

Ignorantia probatur, quo ad forum extrinſecus primo p̄ ſuſceptiones iuris, quã regulariter præſumitur, donec ſcia probetur. c. præſumit, de reg. iur. li. 6. Secundo, per iuramentum. c. paſtoralis, de excep. Tertio, probãdo aliqd. quod neceſſario conſequitur illam, vt quod erat infans, vel furioſus. c. indutus. 3. q. 9. Quarto probando aliquid, quod uerifimilis ignorantia conſequitur, ut probando abſentiam. c. ſi qui matrimoniu accuſa. non poteſt. ¶ Conſi. 1. de conſt. n. 6.

Illegitimus.

Illegitimus ille dicitur, quod defectũ natũ patitur, quocunq; mō, & ad defectũ corporale reducitur, & includit oẽ illegitimoũ genus. gl. c. niſi cũ pridẽ. de re nunc. Et ſi eſt occultus, & credit legitimus dẽt legitimatiõẽ p̄curare occulte, quod facile illi conceditur ſcã Ant. & ſecũ ſolus Papa diſpensat ad ordinẽ ſacri dignitatem, & beneficium Curatum. ¶ Man. c. 27. n. 201.

Credens ſe eſſe talem ex dicto matris debet deponere ſuam credulitatem, ſi uult ordinari, alioquin contra conſcientiam ageret, & conſequenter peccaret, cap. ſina. de præſcript.

Nec ſufficit deponere illam, & ponere ſe in ſtatu dubij, quia etiam contrairer propriã conſcientiã. c. ad audientiam. de hæc. Debet igitur credere firmiter ſe eſſe legitimum, & præfertim quando habet iuſtum motiuum, tum quia lex iuſta præſumit illud. l. filium. ff. de ſtatu hominum, tum quia adulter, nihil unquam ei dixit, & populus credit eum eſſe legitimum, & matres in ſimilibus caſibus ſæp̄ falluntur, & mentiuntur ob multos reſpectus. ¶ Conſi. 1. de fil. præſb. nu. 1. & 5.

Illegitimus irregularis eſt c. 1. & ſi. de fil. præſb. non eſt tamen ſuſpenſus, quia nemo ſuſpenditur ſine culpa propria, ſecundum omnes. ¶ Conſi. 40. de temp. or.

Cu.

Illiteratus.

Cupiens beneficium ſine diſpenſatione, vel penſionem, peccat mort. c. 1. de fil. præſb. li. 6. & acceptio eſt nulla, ideo tenetur relinquere, niſi ſecum diſpenſetur. Conc. Trid. ſeſ. 28. c. 15. ¶ Man. c. 25. n. 17.

Ordinatus ordinib. minoribus non eſt ſuſpenſus, p̄ autem ſuſpendi. c. vel non com. poſ. de temp. ord. ¶ Conſi. 5. eod. tit. Nec ualeat illi legitimatio a Comite Palatino facta quo ad hoc. Ibi.

Illegitimus ordinatus in ſubdiaconum, & ſuſpenſus, ideo ſibi conſulere debet in utroque foro. ¶ Conſi. 39. de tempo. ord. Si autem bona fide credit ſecum diſpenſatũ, & ordinetur cum diſpoſitione ſua prælati, non eſt ſuſpenſus, quia non ſumit præſumptuoſe, & cum dolo. ¶ Conſi. 3. de æta. & qual. nu. 1.

Factus Canonicus Regularis, & regulariter factus Religioſus, poteſt ordines ſacros ſuſcipere, ſed non prælaturam. ¶ Conſi. 3. de fil. præſb. nu. 2.

Intelligit de illegitime nato aliter, quã ex ſacrilegio, & inceſtu, quia iſte poteſt quidem fieri religioſus, profeſſus, laicus, ſed non clericus, vt decernit Sixtus V. in ſua extrauagan. quã incipit, Cum de omnibus, lata anno 1587. Et conſequenter non poteſt ordines ſuſcipere, niſi ſecũ fuerit ſpecialiter diſpenſatum.

Diſpenſatus ad ordines per religionis ingreſſum, non cenſetur diſpenſatus ad beneficium perpetuũ, quãle eſt dignitas officiũ, vel perſonatus perpetuus. Neque ad beneficiũ curatũ, etiam ſi ſit manuale Card. cũ cõmuni. c. 1. de fil. præſb. q. 8. ¶ Vbi ſup.

Cum promorõ ad Subdiaconatum ſine Papã diſpenſatione, poteſt epiſcopus originis diſpenſare ſecundum Gratianum. cap. non irritari. 9. q. 2. §. his authoritatib. Quia poteſt abſoluere ab omni ſuſpenſione lata a iure regulariter, & poſt alios reſoluit Silueſt. Verb. Suſpenſio. q. 8. ¶ Conſi. 3. de æta. & qual. num. 2.

Poteſt liberari a ſuſpenſione p̄ uirtutem Iubilã, quo ad forum conſcientiã tantum non aut quo ad forum exterius, neque quo ad irregularitatem incurſam. ¶ Ibi.

Illiteratus appellatur ille, qui licet ſciat utrunque legere, neſcit tamen latine. c. illiteratos. 36. d. & c. ſi. de temp. ord. lib. 2. Intelligitur imperitus ille. ſ. qui & ſi ſciat latine, parum tamen de illo ſcit, & nõ competenter, ut d. Archid. ſuper illo cap. Tertio ſignificat illum, qui penitus illiteratus eſt, vel mediocriter caret litteris, ut gl. illius cap. ſentit, & Card. Quarto, ſignificat illum, qui non nouit penitus ſacras litteras. Card. S. Sixti. ¶ Relect. c. ſi quando, de reſcrip. excep. 13.

Illiteratus non eſt penitus, quod Grammaticam quidem non didicit, ſed ex uſu perfecteloquitur litteraliter Card. Alex. in ca. 2. d. 38. facit cap. cum in cunctis, de election. Bartho. in Authent. ſed nouo iure. C. ſi certum petat. dixit, quod qui legere, uulgariter nouit, ſed non caller latine litterarum dici imperitus, quamquam Fe. in cap. ſciſcitatus, aliter ſentiat. Et Rebuff. in libro de paciſic. poſſeſſ. num. 214. ait, illiteratũ eſſe, qui nullas ſcit litteras, aut qui ſcit modicas, ut pote, qui ſcit legere, ſcribere, ſermone uulgari. ¶ Ibi.

Illiteratus non poſſe, neque ordines, neque beneficia conferri, ſatis probat. cap. diſtus illiteratos. 36. d. & c. ſi. de temp. ordin. 1. 6. Eſt enim irregularis ſecundum Alua. li. 1. de planctu Eccleſiã. ar. 48. & affirmat Innoc. & recep. ab omnibus in c. cum miniſter, de conceſſ. præb. Quod intelligitur de illo, qui nullas didicit litteras. ¶ Vbi ſupra. except. 12. Et eſt beneficii incapax. Qui autem ſcit legere, & ſcribere reponẽdus eſt in numero litteratorum, quo ad hoc ſecundum ius nouum. Conc. Trid. & de conſuetudine, & praxi noua Urbis. ¶ Ibi. except. 13. num. 8.

Imago.

Imago Dei in homine eſt. Gen. 1. Creauit Deus hominem ad imaginem, & ſi militudinem ſuam. cap. Hęc imago. 33. q. 5. Thom. 1. p. q. 93. ar. 1. Atque ut tradit ibi artic. 4. Illa eſt triplex, iuxta gloſſ. pſalm.

psalm. 4. Signatum est super nos lumen vultus tui. prima creationis, qua homo secundum intellectualem naturam est aptus ad cognoscendum, & amandum Deum. Secunda recreationis, qua diligit Deum in hac vita imperfecte tamen, & dicitur imago gratiae. Tertia appellatur gloria, non primam, sed secundam homo perdidit per peccatum. Tho. 1. 2. q. 85. ar. 1.

Imago Dei non est mulier, secundum Apostol. 1. Cor. 2. Quod intelligitur secundum August. ut declarat D. Thom. ubi supra. quia ex illa non procedunt omnia, sicut ex Adam, qui fuit origo omnium hominum, sicut Deus omnium absolute. Com. c. primus. de pen. d. 2. per totum, & in Man. praelud. 3. per totum.

Imago deficit à similitudine, quia haec tantum attenditur secundum iustitiam, & bonam operationem, & in solis iustis inuenitur. Com. c. Sed nec Adam. ea. d.

Imago differt à vestigio, quia illa inuenitur in solis creaturis rationalibus. Hoc autem in omnibus absolute secundum Magistr. & D. Thom. & alios in 1. senten. d. 3. Idem Thom. 1. par. q. 45. ar. 7. Com. cap. princ. eadem d.

Impediens.

Impediens aliquem à consequendo officio, beneficio, aut alio bono, ita ei debito, ut haberet in eo ius perfectum, appellatum ius in re, quaesitum per dispositionem inter vivos, aut ultimam voluntatem, collationem, aut alterum modum legitimum, vel etiam si esset ius imperfectum, & ad rem per iustam promissionem, emptionem, electionem, expectatiam, &c. tenetur restituere regulariter damnum passum secundum Adrian. 4. de restitut. quaest. 4. Alias non nisi impediatur per modos iustitiae contrarios, videlicet per vim, dolum, metum, mendacium, aut aliam fraudem, et si dolo, aut alia mala intentione impediatur, quia per illos modos impediens tenetur secundum omnes per l. 1. & 2. C. si quis alique & l. fina. ff. de haered. inst. Manual. cap. 17. num. 69. & 32.

Impediens cursum causarum ad curiam,

vel in curia excommunicatur. Et executio nem litterarum Apostolicarum, & impetrationis gratiae, vel iustitiae litterarum, etiam si impedimenta fiant auctoritate privata laica, vel Ecclesiastica, & est excommunicatio Bullae Coene. Man. c. 27. n. 68.

Impedientes similiter Archiepiscopos, Episcopos, aut alios praefatos Superiores, vel Inferiores, & quoscunque iudices Ecclesiasticos ordinarios, quo minus sua iurisdictione Ecclesiastica, utantur contra quoscunque, sunt excommunicati per dictam Bullam. Ib. nu. 69.

Impedimentum.

Impedimenta matrimonij. Verbo matrimonium.

Impedimentum dirimens matrimonium imponere non potest Synodus, aut Conc. Prouinciale. Consi. 5. de Reg. nu. 8.

Impedimentum nullum iustius, quam facti, per quod non potest quis facere et de facto, quod ei iubetur, argum. n. cap. ne mo, de reguliur. lib. 6. Consi. nono, de cle. non resid. num. 7.

Impedimentum, quod prauideri non potuit, non prauidetur, sed excusat promittentem. cap. communiter. 3. d. ca. quemadmodum. de iureiurand. Consi. 5. 1. de pb. n. 3.

Impedimentum non praestat, quod eius non sortitur effectum per regulam. libr. 6. Consi. 5. de const. nu. 19.

Impedimento uno de duobus sublato, non censetur sublatum alterum: l. si domus. ff. de seruit. vrb. praedio. cap. ex tuarum de visu, & auctor. palij. Consi. 28. de temp. or. consi. 2. de consangu.

Impedimento uno, ex dependentibus sublato, remanet alterum. cap. ex tuarum, de visu palij. Consi. 4. de consangu. nu. 3.

Impeditus.

Impedito legitime non currit tempus. cap. Quia diuersitatem. de concessio. praebend. Legitime autem impeditus dicitur, qui ex obedientia paterna id facit. Consi. 3. de Renunciat. num. 3. consi. 6. De his, quae ui, nume. 2.

Im-

Impeditus restituatur ad tantum tempus, ad quantum lex statuit, alias solum ad illud in quo fuit impeditus. Consi. 17. de temp. ord. num. 3.

Impedito propter suam culpam non currit praescriptio. consi. 50. de spon. n. 6.

Impeditus non dicitur, qui impedimentum tollere potest. argum. cap. fina. de elec. li. 6. Misc. de ora. c. 22. nu. 132.

Impensa.

Impensa omnis inordinata. id est facta contra rectam rationem naturalem, diuinam, vel humanam, peccatum est saltem veniale, quia est prodigalitas, ut probat D. Thom. 2. 2. quaest. 118. ar. 1. Et magis peccatum est facta a clerico, quam a laico. Et si clericus est regularis, magis peccat faciendo illam de bonis ecclesiasticis acquisitis ante. Et quae sint illa. De red. eccles. q. 1. Mon. 10. 56. & 62. & de Rest. eorum. quaest. 2. Mon. 20.

Impensa facta a Clerico seculari de bonis patrimonialibus, vel quali patrimonialibus, vel etiam ecclesiasticis ex illa parte, quae illi ad decentem uitam sunt destinatis non magis peccatum, quam facta a laico inducit. Ibi. q. 1. mon. 30. & mon. 77.

Impensa bene esse intelliguntur bona, quae data sunt pauperibus, quibuscumque et alienigenis, & locis piis, etiam extra parochiam. Man. c. 17. nu. 94.

Impensa maior facienda non est, quam ipsa res valet. leg. meditare. C. de uino, & tribu. libr. sexto. Consi. secundo. de Decimis. nume. 3.

Impensas, quas commodatarius facere iure tenetur, ut victus, & durationes exigui praesertim petere non potest sine peccato. l. in reb. S. possunt. ff. commod. & Barthol. in leg. Diuortia. §. impedia. ff. solut. matrimo. Manu. ca. 17. num. 186.

Imperator.

Imperatorem etiam Romanorum, esse Dominum, & Regem totius mundi, quid dicit errat, & stulte dicit contra Barthol. in extrauagant. ad reprimendum. Com.

capit. Nouit. de Iudic. Not. 3. numer. 156.

Imperatorem omnia, quae habet iniuste quaesisse, aut tenere falsum est, teneretur restituere. argum. c. si res aliena. 14. quaest. 6. & Reg. peccatum. li. 6. quod falsum est, neque id aliquis diceret. Secundo, quod Romani multa bellis suis iustis, suo Imperio adiecerunt. Tertio, quod multi eorum, quos cum sibi ab initio subiecerunt Imperio, ut ex Liuius colligitur, uere, & libere, & sponte coram Deo eis consenserunt, quod sufficit ad hoc, ut male occupata iuste possint teneri, ut expresse determinauit Ioann. Paris. de potestat. reg. & Papa. cap. 5. & multi Impe. Roman. in cathalogo Sanctorum relati sunt, ut Carol. Magnus. Ib. nu. 158.

Imperatorem eligere ius habent septem Germaniae magnates, qui recensentur a gl. singul. & recep. in cap. Ad Apostolicam, sub finem, de re iud. lib. 6. quod ius habent a Summo pontif. De cuius electione an recta, necne sit, vel censenda ipse iudicat, confirmat, aut cassat per cap. Venerabilem, de electio. Et ipse Imperator fidelitatem iurat. capit. tibi. 63. d. Clement. 1. de iureiuran. & iustis de causis ab illo deponitur per d. c. ad Apostolicam. Vbi supra. nu. 3.

Imperator infulam, siue diademam a Papa accipit. leg. bene a Zenone. C. de quadr. praescrip. l. omnes dies. C. de fer. & iure, quia quando coronatur Imperium oritur, ut praebat glo. fina. uerb. ortus. Ibi. nu. 7.

Dilcere, & non docere debet, quae religionem tangunt. c. si Imperatur. d. 96. Cons. 25. de sen. exco. nu. 2.

Imperium.

Imperia celeberrima, quatuor fuerunt primum Assiriorum, & Caldeorum. Alterum Medorum, atque Persarum. Tertium Graecorum. Quartum Romanorum. Sed ut ait Augustinus 18. de Ciuitat. Dei. cap. 7. per uolentiam ceperunt. Non tamen propterea sequitur ea non fuisse talia. Relect. capitul. Nouit. de Iudic. notab. 3. numer. 132.

Imperium laicum unum esse, sicut & Imperium Ecclesiasticum, qui credit errat, quia primo id nullo iure diuino supernaturaliter

raliter dato, siue reuelato probatur. Secundo nulla ratione naturali concludi potest. nu. 153. Neque id probat. cap. in apibus. 7. q. 1. vt multi existimant, sed tantum probat vni Ciuitati, seu vni genti, vnum debere præf se. num. 155.

Imperium translatum fuit à Græcis ad Romanos a Papa anno Domini 776. secundum gl. sing. & recep. cap. Venerabilem. de elect. nu. 158.

Impetratio.

Impetratio beneficiorum potest fieri p aliquo, sine mandato eius, vt est casus in cap. ex ore, & glo. cap. sed aures, & cap. Nonnulli. de rescrip. Idem de impetratione priuilegiorum, & immunitatum, secundum Ludo. Roman. quem sequitur Fel. Idem de omnibus litteris gratiæ, quæ non dantur ad lites, vt definit Rebuff. in prax. benefic. tit. de diff. inter rescrip. Gratia, & Iustit. ¶ consil. 4. de priuileg. nu. 3. 4. & 5.

Impetratio dispensationis tacita copula incestuosa videri potest subreptitia; at tenendum est contrarium ex Decision. Rotæ 32. de rescrip. in nouis, quam sequitur Fel. ¶ consil. 5. de consangu.

Impetratio dispensationis super vno impedimento tacito alio, valet, quo ad hoc, vt illud sublatum sit. Si autem copula est facta ad finem, vt facilius sit dispensatio nihil valet per Conc. Trident. cap. 4. de refor. matrim. sess. 24. nisi de illa fiat mentio: & si fiet non dabitur hodie. ¶ consil. eo.

Impetratio eius, quod iure conceditur frustratoria est. l. 1. ff. ad municipalem, tradit glo. recep. cap. 1. de Rescrip. Vtilis tamē est ad tollendo dubia, & scrupulos. ¶ consil. 48. de Reg. nu. 2. & 5.

Impetrare quis non potest dispensationē pro alio sine speciali eius mādato, vt videtur expressum in cap. innotuit. de elect. quod ad hoc putat esse singulare Panorm. ibi, & in cap. substituta, de rest. in integrū. Idem de rescripto, vt patet in ca. Nonnulli. S. sunt & alij. de Rescript. ¶ consil. 4. de priuileg. num. 2.

Impetratum à quo fit, modo a Principe sit concessum, nihil refert secundum

Bald. communiter recep. in l. vniuersis. C. de precib. imp. off. ¶ Ibi.

Impotentia.

Impotentia à restitutione excusat, quando quis omnia fecit, quæ potuit ad restituendum iuxta consilium Confessoris. cap. odoardus, de solu. & l. nam & is. ff. de dolo, & doli excep. & tradita per D. Th. 2. 2. q. 62. ar. ff. consil. 4. de iniur. n. 4. Man. c. 17. n. 75. c. 75. de Reg. nu. 25.

Inaduerentia.

Quando est causa actus excusat a peccato, sicut & incogitantia. ¶ Consil. 34. de Homic. nu. 1.

Incapax.

Cui aliquid tacita fide relictū est illud renunciando lucratur dimidiam, alij vero tertiam, iuxta l. Senatus. S. Seruatus. ff. de iure fisc. Et tradita ibi per Bald. ¶ consil. 8. de testam. nu. 6.

Incantatio.

Incantationes, qui adhibet ad animalia seruanda, vel inuenienda vtendo verbis sacris, aut prophanis, vel aliqua vana obseruatione peccat mor. S. Tho. 2. 2. q. 96. ar. 4. ad 2. ¶ Man. c. 2. nu. 31.

Incestus.

Incestus quid. Verb. Luxuria. Cum matre, & filia carnali crimē est maius adulterio. cap. Adulterij malum 32. quæst. 1. Alius tamen in gradu remotiori, vel cum cognata spiritali, non videtur esse tam grandis sicut adulterium. argum. l. si adulterium. S. 1. ff. ad leg. Iul. de Adulter. & D. Thom. 2. 2. quæst. 154. ar. 9. ad 3. quicquid gloss. dixerit in dicto cap. & §. de adulter. ¶ consil. 1. de rest. in integ. nu. 1. & 2.

Incestus spiritalis, non est proprie incestus, quia sola coniunctio consanguineorū talis est, aut affinium. 36. q. 1. Ibi.

Non

Non est hæresis, neque quid illi annexū est enim contra uirtutem castitatis, non autem fidei. 2. 2. quæst. 154. ar. 9. ¶ Consil. 1. de hære. num. 2.

Incestus impedimentū est matrimonij, non autem ex his, quæ dirimunt, secundū oēs præcipue Palu. 4. d. 34. quem sequitur Archiepiscopus. 3. p. ti. 1. c. 15. §. 4. ¶ consil. 2. de consangu. & affin.

Tale autem impedimentū adducit incestus cū affine admissus durare matrimonio ita vt non possit contrahere cū quacunque alia. c. 1. & 2. & c. transmissæ, de eo q. cogn. consangu. vxo. Man. c. 22. nu. 74.

Incestus.

Incestus cum consanguinea, non impedit matrimonium contrahendo cū quacunque alio, ut impedit incestus cum affina, ita tenent Theol. in 4. d. 37. Tho. Ibi. Archiepiscopus. 3. p. ti. 1. c. 26. Silu. verb. Matrim. 7. imp. vlt. Primo, quia nullo iure id cauetur, Secundo, quia videtur hoc inductum, non ob criminis grauitatem sed ob iniuriam facta matrimonio per coitum cum eius cognata, vt ait Ricar. Sed contrarium tenent Canonist. Panor. & Præpos. c. 1. & 2. de eo, qui cogn. consangu. vxo. Ang. verb. incestus. §. 5. & titulus Curia id seruat, facit ca. si duo. 35. q. 6. & c. si. 35. q. 8. ¶ Man. c. 22. nu. 74. & consil. 17. de spons. per tot.

Incestus impedimentum tollere potest Episcopus ex iusta causa. ca. si duo. 35. q. 6. ¶ consil. 5. de consangu. Et si est secretus non debet reuelari in litteris Apostolicis cū gratia opprobrio volentiū contrahere, sed sufficit impetrare dispensationē clam a sacra Poenitentia, vel à suo episcopo. ¶ Ibi.

Incestus occulte post commissionem ad dispensandū commissario interroganti contrahentes fateri non tenent, quia eius manifestatio non est ad subiectam dispensationis necessaria per iura vulgata. ¶ Consil. 2. de spons. nu. 5.

† Videant tamen ne metiantur, & magis ne sint periuri si iuramento interrogentur, an incestū commiserint. Quia aliud est se non teneri ad non propalandum occultum

incestum, aliud mentiri dicendo se uon admississe. Colligitur ex eodem consilio.

Incestuosus ordine nature fit, qui cognoscit à cognato cognitam. c. nec eam. 35. q. 3. ¶ consil. 7. de spons. & non potest contrahere, neque cum illa, neque cum alia. consil. 5. de consangu.

Indicium.

Indicium dupliciter sumitur. Primo, communiter, vt frequenti casu signa indicia vocamus. Secundo proprie, vt sumunt Iuristæ, & est duplex, perfectū, & imperfectū. Perfectum ad quod duo requiruntur testes, neque sufficit unus; nisi sit omni exceptione maior, uel nisi testificetur de maleficio ipso secundum Bar. communiter recep. in l. si. ff. de quæst. nu. 7. Cum autem testificatur de aliquo iudicio non sufficit, sed debent esse duo, vt not. in l. si. C. fam. exercit.

Imperfectum autem indicium est, quando testis est singularis. Caie. 2. q. 69. ar. 2. ¶ Cō. in Rub. de Iud. nu. 38.

Indicia ad interrogandum reū requisita debent esse non qualia, qualia, sed perfecta. ¶ Ibi.

Indicia ad inquirendū non sufficiunt extraiudicialia. c. inquisitionis. de accus. licet Sot. contra sentent de ratione reg. secr. mē. 2. q. 6. & Caie. 2. q. 60. ar. 4. Iudicialiter autem probata sufficere possent, quia equipollent infamiae, quatenus pariunt quandā delicti notorietatem, & ideo possunt loco accusatoris haberi per quod saluatur Caieta. non autem Sot. qui negat semiplenam probationem in id sufficere. ¶ Vbi sup. nu. 79.

Neque sufficiunt leuia ad inquirendum de hæresi, quia ex tali occasione magnum, & acerbum præiudicium fieret. ¶ consil. 1. de hære. num. 8.

Indicia sufficientia faciunt capturam iustam, quo ad hoc, ut index capiens excusetur a delicto, & culpa male capiendi, non tamen sufficiunt, vt sit iusta, quo ad id, ob quod est captus, alioquin nemo diceretur captus iniuste, cum non capiatur sine indicijs. ¶ Consil. 9. de cler. non resid. nu. 9.

Indul-

Indulgentia.

Indulgentiæ verbum æquiuocum est, & varia significat. Apud Latinos enim importat mollē permissionem, & educationem, vt apud Quint. lib. 1. Inst. & in cap. cum ad monasterium. de sta. monac. Secundo, significat dare operam, & fere semper præsumitur in malam partem indulgere gulæ, ventri, &c. vt apud Caton. de Amic. Tertio, significat ignoscere apud Barbaros tantum secundum Vall. li. 4. ca. 18.

Quarto, significat remissionem poenæ in foro exteriori, vt l. fina. C. de Aboli.

Quinto, gratiam, priuilegium, & dispensationem. cap. 1. de Rescrip. Clem. 2. de celeb. missa.

Et tandem apud Theolog. & Canon. importat remissionem poenæ, in foro poenitentiali.

Est igitur Indulgentia remissio poenæ temporariæ debitæ actuali peccato poenitentis extra sacramentalem absolutionem, facta à prælato Ecclesiæ ob rationabilem causam, eam de Thesauro satisfactionum Ecclesiæ compensante. ¶ De Iub. not. 20. & not. 5.

Indulgentiæ inuentum non est nouum, vt Hæretici somniant, vt patet in extraiug. Antiquorum, quæ condita fuit anno 1300. Et ante illam Honor. 3. in cap. nostro. de penit. & remiss. Ante Honor. Innoc. 3. ca. cum ex eo, eodem titu. Sed præcipue Greg. Magnus anno 519. stationes, seu ceremonias statas ad Indulgentias querendas Romæ statuit, secundum Sanct. Thom. 4. d. 20. q. 1. ar. 3. Et licet nullum sit in Sacris scripturis de illis testimonium apertum, nullū sacrorum Doctorum, Græcorum, aut Latinorum antiquorum, expressum verbum, vt ait D. Anton. 1. p. ti. 10. cap. 3. Ratio fuit, vt exprimit Rossensis ar. octauo. contra Luth. quia non forte constat a quo statui caperint, & quod non fuit illarum fides explicata, tā necessaria in Ecclesia, atque nunc est propter charitatis ardorem, & criminum raritatem, quia tunc magna canonica vindicta puniebantur.

Postquam igitur de Purgatorij poenis coeperunt homines trepidare, Indulgentia-

rum usus, qui tunc rarus erat, cepit in Ecclesia frequentari. Notab. 7.

Indulgentia peccati, & remissio eiusdem, idem significat, facta tamen sine sacramento, iux. extraiug. de poen. & remiss. & pro remissione poenæ ponitur, quicquid dicat Valla lib. 4. cap. 8. l. final. C. de abol. cri. differt tamen indulgentia plenaria à remissione omnium peccatorum, cum sit genus ad hanc. Quare sequitur, quod significat remissionem per translationem. factam.

Neque sunt piæ Christianorum fraudes, vt somniant Hæretici impij damnati à Concil. Lugdun. c. fin. de poe. li. 6. & Conc. Constantin. sess. 8. & Trid. notab. 8.

Indulgentia est duplex: prima, non plena illa, quæ partem poenitentiae iniunctæ, vel iniungendæ per se condonat, vel etiam per accidens condonat totam, vt indulgentia decem dierum applicata ei, cui non est maior iniuncta, neque iniungenda.

Secundo plena, quæ per se totam poenā pro peccatis confessis iniunctam, vel iniungendam, vel pro omnibus etiam mortalibus non confessis venialibus, tollit.

Et per has tres particulas, tres Indulgentiæ plenæ species distinguuntur, vt quædam sit plena, quædam plenior, quædam plenissima, quæ quidem membra aliter definit Paul. 4. d. 20. questio. 4. aliter Archiep. 3. par. ti. 10. cap. 3. & Adrian. de indulg. & Maior. Ibid. quest. secunda. Qui etiam contra se ipsos pugnant.

Plena concessa, non censetur concessa plenissima, neque plenior, quia cum sit stricti iuris, ideo stricte est interpretanda. & plenaria concessa visitantibus certum locum non est plenissima, est aut talis, quādo datur ad instar Iubil. no. 3.

Indulgentia veniam peccati dat, non quo ad culpam, sed quo ad poenam non æternam, sed temporalem, quia conceditur sine sacramento. Ideo nulla indulgentia proprie appellatur a culpa, & poena, ut ait Anton. 3. par. ti. 10. cap. 3. nisi improprie, quod colligitur Clem. 1. §. 1. de priuileg. & Clem. 2. de poen. & remiss. quia remissionem præsupponit maculæ, ac culpæ ui contritionis aut sacramenti habitæ.

Quod verificatur etiam de illa, quæ est vnius

dius diei, quia directe aliquam poenā temporariam, quæ saltem imperfecta poena est, tollit. Non tamen verificatur de omni, quia non totam poenam condonat, talis autem remissio differt ab ea, quæ in sacramento fit cum fiat per compensationem soluendo de Thesauro Ecclesiæ, tantum quantum remittitur, quærenti: sacramentalis autem remissio per diuinam liberalitatem. no. 10.

Indulgentiam vnam, & eandem alius plenius, quàm alius quærit, licet partem tantum causæ eius implens, nihil consequatur, put plura, vel pauciora fecerit requisita. Et hoc prouenit non prout ait gloss. propter maiorem meritum, quia efficacius indulgentiam consequi non est mereri, sed propter maiorem deuotionem, qua ad iustam causam indulgentiæ magis accedit aliquis, quàm alius. Indulgentiæ enim eiusdem causa iusta ab vno impleta, cum maiore deuotione erit sufficiens, & alia insufficientis.

Et quod plus, vel minus proposuerit quis satisfacere secundum Caie. Tracta. de Indulgen. & prout quis plus, vel minus est in statu gratiæ, dum adimplet ea, quæ faciēda sunt ad illam querendam.

Indulgentias tantum valere, quantum sonant communis est sententia, & recepta secundum Raymund. in summa de poen. & Ioan. And. in cap. quod autem. de poen. & remissio. & Theolog. 4. d. 20. Et intelligitur secundum se, quia si tantum non ualet, id sequitur ex defectu alicuius requisiti.

Et si absolute sine mentione iniunctionis poenitentiae conceduntur, intelliguntur etiam de iniungendis, concedere autem illam pro vno die, vel anno est remittere tantam poenam Purgatorij, quanta remitteretur per poenitentiam vno die, vel anno factam. Innocen. in cap. quod autem. de poen. & remissio. quem communis sequitur. Sentit in contrarium Caie. Tract. secundo. de Indulgen. cap. 7. sed fallitur, quoniam etiam Episcopi possunt concedere Indulgentiam de iniungendis, cum sit difficilius tollere iniunctam, quæ iudicio Dei, & hominis debetur, quam iniungendam, quæ iudicio Dei tantum: ergo poterit, & iniungendam, argum. cap. cui plus, de reg. iur. li. 6.

Neque obstat, quod Papa solet condo-

nare iniunctas, & quod secundum Durandum sonat, Indulgentiam de iniunctis, quia hoc non tollit, quod quando absolute dantur, ac sine aliqua expressione de iniunctis tantum, non possunt intelligi etiā de iniungendis in defectu saltem iniunctarum, quo ad peccata.

Verum tamen est, quod quæ dantur expresse de iniunctis, non sunt extendendæ ad iniungendos, quia stricte interpretanda est talis concessio. Et cui verba dispositionis non conueniunt, neque ipsa dispositio similiter conuenit. cap. indemnitatibus. §. supra dicta. De elec. li. 6.

Neque est eadem ratio de vtrisque, quo ad hoc. Ex quo sequitur, quod si detur plena de iniunctis, de illis tantum intelligenda est, si vero detur plenaria simpliciter tā de iniunctis, quam de iniungendis debet intelligi. Plenarias vero olim concessas in dubio credendum est, comprehendisse tantum iniunctas, & de his verificatur sententia Caie.

Si autem detur Indulgentia certi temporis quo ad varios, varie est intelligenda, vel de iniunctis quo ad eos, qui iniunctas habent. Vel si non habent de iniungendis, quia in dubio interpretanda est, vt valeat. l. quoties. ff. de reg. iur.

Et ei plus prodest cum maior fuerat poenitentia iniuncta, tam quo ad hoc sæculū, quam quo ad futurum, nisi ille cui minor fuerat imposita, fuerit magis in gratia, quia sua fuisset magis satisfactoria, licet leuis secundum Palu. 4. d. 20. q. 4.

Indulgentia non tollit poenam fori exterioris, quare castigari potest per Iudicem sæcularem ille, qui quamlibet etiam plenissimam Indulgentiam delicti est consecutus, quia illa respicit tantum forum interius. cap. Admonere. 3. quest. 2. glo. cap. 2. de scism. & glo. in cap. gaudemus. de diuor. ¶ Notab. 11.

Indulgentiæ Thesaurum, vnde Prælati sumunt. quo poenas, quas relaxant compensent, aliud non est, quam merita Christi, & Sanctorum, quatenus satisfactoria sunt, quod eodem modo monstratur ex eo, quod eodem actu potest quis mereri pro se præmium, & pro quouis altero satisfacere, absque villo sui

fui præmij dispendio, omne enim opus, & meritorium, & satisfactorium potest esse, quod & si quatenus meritorium non excedat præmij merentis, excedit tamen quatenus est satisfactorium, ut dictum est. ver. Actus. Notab. 13.

Est autem dispensabile per prælatos Ecclesie aliter, quam per Sacramenti applicationem vni, vel alteri, vel generaliter multis. Si fiat autem per Sacramenti applicationem non pendet à voluntate applicantis, sed Dei, & quantitatis contritionis. Si autem sine pendet ex ea, & per illam condonatur obligatio exequendi poenitentiam iniunctam, & remittitur poena Purgatorij per eiusmodi poenitentiae executionem remittenda. Notab. 14.

Est vere Thesaurus diuinæ Sapientie, quia Christus est diuina sapientia, quo qui perseveranter, vbi sunt participes amicitie Dei consumatae sunt effecti, tanto citius, quanto tardius fuissent effecti, si eo Thesaurio non fuissent adiuti. No. 23. nu. 7.

Indulgentia sine causa non est concedenda, sed cum causa, & rationabili, quia id fuit Petro, & alijs à Christo impositum. facit extrauagan. Vnigenitus. de poen. & Remiss. & cap. cum ex eo. eodem tit. & quia relaxatio voti, & iuramenti sine causa non valet, ut affirmat August. de Ancho. de potest. Eccles. q. 3. & 29. Felyn. in summ. de Indulgen. Gabr. in Can. lect. 57. Contrarium videtur tenere Anton. 3. p. ti. 10. c. 3. Dion. 4. d. 20. q. 3. Tabien. Verbo Indulgen. §. 10.

Causa ista non oportet, ut sit equipollens, sed sufficiens, quæ autem sit talis Deus solus nouit. Et licet papa pro eodem opere minorem aliquando concedat, id tamen fieri potest pro causa merente maiorem. Et quando grauissimam concedit pro leuibus rebus mens est, quod quilibet quærat tantam ad quantam concedendum impletum illius paruæ rei sufficiat, ita quod licet vulgaris impletio illius rei leuis, non sit causa tantæ indulgentiæ, tamen cum tanta peccatorum contritione, & tanta in Deum reuerentia, & tanto charitatis seruore possit illam rem paruam facere, quod efficeret iustam causam tantæ indulgentiæ soli concedendæ. notab. 15.

Non omnis autem causa, quæ iustificat vnam indulgentiam sufficit ad iustificandam aliam etiam maiorem, & causa, quæ non sufficit ad iustificandum totam, sufficit tamen ad iustificandum partem, respectu cuius sufficiens esset. Et paruitas poenitentiae efficere potest, ut quæ causa tibi iusta fuerit ad quærendam Indulgentiam, quæ tibi erit plenissima, mihi vix erit semiplena. Quare Indulgentia etiam magna pro re leui est utilis.

Vt si detur Indulgentia liberandi aliquam animam ex Purgatorio quamcumque voles etiam si leuis sit res, quæ per illud agitur, et tamen posset esse anima illius, tam leuis poena, vel tanto charitatis ardore opus pro ea liberanda fieri posset, ut anima illa liberaretur. Et ideo Indulgentiarum denunciatores, nedum indulgentiæ valorem, sed modum etiam illas acquirendi debent proponere. ¶ Notab. 15. & de oratione. cap. 19. num. 163.

Indulgentiæ omnes vere poenitentibus conceduntur, quia venia non conceditur, nisi correcto. cap. venia. de reg. iur. lib. 6. Ideo de iure diuino requiritur contritio, & de iure humano confessio, secundum Caietanum de indulg. q. 10.

Et ideo nihil profunt infecto culpa mortali. Palud. 4. d. 20. Calde. & alij. Neque etiam pro tempore, quo sunt in gratia contra Siluest. q. 7. Neque ratio ex satisfactione sumpta ex Scoto 4. d. 15. quæst. 1. & D. Thomas 4. q. 16. id probat, quia alia est ratio de Indulgen. quibus applicatur satisfactio Christi, & Sanctorum, quam non vult Christus applicari, nisi iustis, & amicis. Requiritur igitur vera poenitentia, quæ difficile attingitur, & secundum aliquos vera confessio.

Tertio, quod opus pro quo conceditur in gratia fiat, & bene moraliter infr. nu. 20.

Quarto, quod poenitentiam condonatione dignam a Confessore iam acceptauerit, vel agere proposuerit. infr. nu. 23.

Quare facile creditum est multos esse Indulgentias quærentes, qui nullas sibi acquirant. notab. 17.

Requiritur etiam Confessio actualis, quædo conceditur cum hac particula vere poenitentibus, & confessis. tenet glo. 8. in extrauag.

trauag. Vnigenitus. Caiet. Tract. de Indulgent. cap. 10. Et quia dispositio copulata vtriusque copulatae veritatem exigit. num. 51. Verbo Dispositio.

Et forma diligenter seruanda est. I. diligenter seruanda. cap. pisanis. de rest. spol. Sed præcipua ratio, quia cum debeat quis necessario esse vere poenitens sunt multi, qui non nisi raro iustum de peccatis accipiunt dolorem, nisi cum actualiter confitentur. Tumor est hæc opinio, & maiorem pietatem præferret. Neque iuvat dicere quod quis est confessus semel in anno, intelligitur vere confessus, secundum Iuris interpretationem, quæ id valet tantum, quo ad iuris communis effectum, non autem, quo ad effectum priuilegiatorum suis priuatas formas habentium, & quæ, qui non esset confessus præterita quadragesima, Iubileum postea concessum non posset accipere, quod est absurdum no. 18.

Contrarium tenuit Palud. 4. d. 20. q. 3. Card. clem. 1. de reliq. & vener. 5. Panor. in cap. omnes. de pen. & rem. Potest tamen Papa concedere eam contrito tantum, & nisi exprimat, & confessis dicendo vere poenitentibus. de contritis tantum nondum actualiter confessis intelligere videtur.

Fallit confessio actualis in eo, qui non potuit iusto impedimento detentus, vel ob defectum Confessarij, vel ob aegritudinem, vel ob excôicationem, vel ob aliam legitimam causam. potest. n. acquirendum indulg. dum voluit confiteri. Idem dicendum de eo, qui probabiliter ignorantia Iuris, vel facti, putat se legitime confessum, cum tamen non sit ob occultum, ob aliquam illi occultam causam. Idem de illo, qui in art. mortis, ex defectu vocis, memoriæ, vel iudicij non potuit confiteri si indulgent. est simpliciter concessa, non autem si fuit data facultas eligendi Confessorem, qui eum plenarie à peccatis absoluat. ¶ Ibid.

Sufficit autem confessio peccatorum mortal. de quibus alia confessio facta non fuit, cuius defectus aliquando, ut diximus, valet: non autem defectus contritionis. ¶ Vbi sup.

Tertio, ad indulg. acquirendam requiritur ut subeat quis opus per quo conceditur, & opus primum quod imponitur. Palud. 4. d. 20. q. 4. Et non sufficit partem implere, ut partem cõ-

sequaris. Ant. 1. p. ti. 10. c. 3. Etiam si impotentia, paupertas, aut aliud impediret, nisi expresse caueatur in forma concessionis. R. car. 4. d. 20. ar. 3. q. 3. Palud. q. 4. Mator. q. 2. Anto. vbi sup. Fel. de Indulg. Nec sufficit illud quocumque modo facere, sed requiritur ut fiat bene moraliter, ita ut nullum interueniat peccatum, neque veniale seculum. Ad. Et debet in statu græ fieri. Caiet. Tract. de Indulg. c. 9. quia tale opus debet esse viuum, & meritorium. Et quoniam opera regis plurima sunt, est magna altercatio inter Caiet. & alios, an omnia fieri debeant in gratia; an pars illorum. Cuius rationes ponit Auctor ad longum cum annotationibus. & responsionibus, & tandem resoluit, quod illa tantum opera, & illo modo. i. in gratia facta sufficiunt quæ, & quomodo illa necessario ad Indulg. quærendam voluit concedens esse facta: modo illa moraliter saltem bene fiant. Et perfectio eorum vltima per quæ est quærenda Indulg. in bono statu fiat. Quare qui per hebdomadam ieiunauit, elemosinas erogauit, Ecclesias visitauit, orationes fecit, & postquam legitime confessus est die Dominico, non peccauit mortal. sed in bono statu communicauit, Indulg. fructum consequitur. notab. 19.

Maxima est difficultas inter Doctores. An Indulgentia sit absolutio, an vero solutio. i. liberatio à poena per viam causæ iustificantis principalis, vel solutio per compensationem factam ab alio.

Quod principalis sit absolutio, sustinet Caiet. pro quo facit cap. quod autem. de pe. & remitt. quatenus probat, quod Indulgentiam concedere, cum non sit ligare, esset absolueret, & quod concedere illam sit actus iurisdictionis, soluere autem non est actus talis. l. i. unct. 1. C. de solu.

Neque est actus Iustitiæ distributiue, sed Iurisdictionis non condemnatio, ergo absolutio, & iurdictio talis cum sit voluntaria, etiam redditur in inuitum, &c.

Quod vero sit solutio, tenet Palud. vbi supra, quia nisi esset, non concederetur ab. Purgatorij. Neque ille, qui eam concedit posset eius fieri particeps si esset absolutio, quia nemo potest seipsum absolueret, ut dictum est Verbo Absolutio.

Q Verum

Verum concordantur ille opōnes extreme dicēdo, q̄ aliqua indulgētia sunt cōpēlationes illae. s. per quas principaliter, & immediate tollitur poenitentia iniuncta, & acceptata ita vt ad eam implendam nō teneatur siue poena in foro Dei debeatur, siue non, licet mediate, & consequenter etiā cōdonetur ei poena correspondens p̄nā iniunctae in Purgatorio luenda, si ea debetur, & alia necessaria concurrant.

Aliqua vero indulg. est principaliter absolutio illa. s. per quam immediate, & principaliter condonatur poena in purgatorio luenda, licet mediate, & per consequentiam tollatur, quandoque et poenitentia iniuncta. Et haec differentia et oritur ex dict. Calet. licet illam nolit ille admittere. Hinc sequitur, q̄ verbum absolutio, non est genus ad indulgentiam contra Calet. verbum vero remissio tantum valet, atque hoc distinctum; absolutio, vel compensatio, & comprehendit omnes indulgentias. Verbum poena significat tam iniunctam quam in Purgatorio luendam. Ideo indulg. vno respectu, potest dici absolutio, alio respectu compensatio. Quare definitio Calet. non erit bona, quia non omnem comprehendit. Et definitio Calderini est nimis redundans. ¶ Not. 20.

Quartum, & quintum ad indulgentiam consequendam, est accepisse a Confessionario, aut animo disposuisse agere tantam p̄nā, quantum illi poenae delendae sufficere, aut velle per opera pia Deo in hoc saeculo satisfacere. haec est opin. Calet. vbi supra. & multis defensa, quia indignus est aliena ope, quia sibi non curat opitulari cū possit. l. bonafides. ff. de positi. Neque Christus iuaret suis satisfacere omnibus eum, qui sibi subuenire negligeret. Et esset irrationabile velle Christus, & seruos eius pro se pati, respuendo laborem perferre pro poena personaliter luenda.

Namque debet ex publico Thesaurio Ecclesiae fieri solutio pro illo, qui nolit cum possit pro se soluere. Et indulgentia videtur concessa illis diligentibus, qui non contenti diuina gratia proponunt in hac vita satisfacere diuinae iustitiae, & hi proprie dicuntur vere poenitentes.

Neque obstat dicere, quod non reperi-

tur aliquis Canon, qui praeter gratiam poenitentiam, & operis executionem aliquid aliud requirat. Quia extrauag. vigenitus cum dicitur dari vere poenitentibus totum, hoc etiam innuit. Et antiquiores Canones, qui de relaxatione iniunctarum p̄narum secundum formam antiquam agunt id videntur significare. Et haec sententia suum honorem indulgetur, homines Christianos ad poenitentiae opera subeunda excitat, obstruit ora indulgentias de bacantium dignaque est factis, quae ab omnibus defendatur. ¶ Not. 21.

Indulg. nulla conceditur ad mortuos, nisi concedens expresse illam ad illos extendat. Tho. 4. d. 45. q. 2. ar. 3. Non possunt dari per illos, qui sunt in caelo. cap. cum Martha. de celebr. miss. cap. tempus. 13. q. 2. Neque per illos, qui sunt in Limbo, quia non habent charitatem. Neque damnatis, quia in inferno nulla est redemptio. Sed conceditur tantum existentibus in Purgatorio, extensio autem ista, non potest fieri ab alio inferiori à Papa. argum. cap. cum ex eo. de poen. & Rem.

Et nunquam videtur factum. Neque à Papa per modum auctoritatis iudicariae potestatis absoluendo illos directe Calderin. Card. & Ricard. colle. et recep. quia illi de iure non sunt Papae subiecti. Et contrarium directe secundum Maior. 4. d. 20. q. 2. Scandalosum est, atque de veritate suspectum. Prodest autem solum per modum suffragij, & sic semper fuerunt indulgentiae pro mortuis concessae a Summ. Pontif. & hodie conceduntur. Quia non est negandum illis prodesse, vt ait Innoc. cap. quod autem, de poenit. & Remiss. Et quia illi communicant cum Ecclesia militante in sustinenda poena, ideo possunt iuari etiam per Thesaurum Christi, & Sanctorum, quorum meritum maius est quam merita singularis personae, per quae communiter iuantur. ¶ Not. 22.

Verbum autem per modum suffragij, quo iuantur anime per indulgentiam intelligitur pariter, Calderin. Quod viuus prodesse mortuo, potest per acquisitionem indulgentiae, ac per aliud opus pium applicando, scilicet eam illi.

Sed hoc falsum est, quia nimirum restringit. Primo, quia nulla indulgentia plena praedeslet

praedeslet mortuis contra concessionem multorum Summ. Pontif.

Tertio, quia indulg. plena concessa per modum suffragij tam grandis est, atque concessa directe per modum auctoritatis, quo ad effectum secundum Gabr. in Can. lect. 57.

Et Calet. intelligit per modum suffragij. Quod indulg. auxilium deducitur ad defunctos non via iustitiae, sed gratiae tantum, atque misericordiae. Primo, quia sic semper ecclesia orat Deum pro defunctis. Secundo, quia poenae huius saeculi alterius generis sunt à poenis alterius saeculi, ideo non redimuntur nisi secundum diuinam misericordiam acceptationem. Tertio, quia illud est forum rigorosum, quasi sanguinis, & criminale, non aut civile, aut canonicum, quare poenae nostrae non sufficiunt secundum iustitiae rigorem. Haec est opinio noua contra mentem omnium, ideo relinquenda. Et maxime, quia D. Gregor. c. anima. 13. q. 2. & Aug. ca. tempus. ea. causa, & quaest. & omnes fatentur animas defunctorum, posse multis modis a poenis releuari, & Calet. ipse fatetur, q̄ vnus viuus potest pro alio satisfacere, ergo & per mortuos, cum in utroque sit eadem ratio charitatis, & amicitiae. Verum tamen est, q̄ suffragia secundum se considerata de condigno, & via iustitiae non satisfaciunt, sed tantum ex diuina acceptatione, prout tamen emanant ex gratia via iustitiae satisfaciunt.

Tertio, igitur dictum, q̄ Indulg. profunt defunctis via iustitiae per modum suffragij, i. eo modo, quo suffragium ecclesiasticum satisfactorium prodest. s. satisfaciendo pro debito illorum, & soluendo poenas illis debitas Christi, atque Sanctorum satisfactionibus in Ecclesiae Thesaurio reconditis. Non tamen vt absolutio iudicaria, sed vt compensatio extraiudicaria.

Et hinc est, q̄ Summ. Pontif. addit in suis concessionibus pro defunctis, illam particulam (Per modum suffragij), vt innuat se non posse concedere illis auxilium Indulg. per modum absolutionis iudicariae, sicut viuus, sed per modum compensationis extraordinariae, per quem possunt et viuus si volunt indulgentiam concedere, quod & cōiter faciunt, dum liberant à condemnatione Dei, damnantis ad tantam Purgatorij poenam, id est principaliter cō-

pensare, & soluere, licet consequenter, & secundario sit absoluere. ¶ Vbi sup.

Indulg. defunctis concessa, vt per Missae celebrationem liberent à Purgatorio per quilibet Missam de Sancto, & de feria, & de defunctis potest quaeri, quia beneficium principaliter late interpretandum est. l. 1. ff. de cons. Et quia omnes Missae sunt aequalis valoris ex opere operato. ca. infra. 1. q. 1. ¶ Conf. 14. de priuileg.

Mortuis concessa ad viuos, non extenditur, quia rarissime conceditur cuiquam, vt suo solo facto quærat Indulg. animae alterius adhuc viuens, & huiusmodi rara, neque lex ipsa respicit. l. 3. ff. de leg. ¶ Conf. 8. eodem titulo.

Indulgentia plenaria ad instar Iubilei concessa plenissima est, cum ad similitudinem illius concedatur, quae in alio non potest assignari, quam in plenitudine. Ideo maior est indulg. plenaria ad instar Iubilei, quam plenaria simplex. ¶ Not. 26.

Indulgentiarum plenarum forma, variae sunt. Alia conceditur visitantibus, certum locum, quocumque tempore. Alia visitanti certum locum, certa die anni. Alia omnibus facientibus certum opus pium. Alia ut extra mortis articulum fieri possit. Alia vero in mortis articulo tantum.

Hac potest vti probabiliter moriturus, & lucrabitur eam, quamuis non moriatur, sed postea vti non poterit, nisi in priuilegio exprimat, q̄ toties vti possit, quoties in articulo mortis deuenit. Sed si daretur pro articulo mortis vero, nihil prodesset usus in articulo mortis praesumpto, neque consume-ret gratiam, quae et utilis esset cum peruenerit ad articulum mortis verum. Quare nihil refert, vt Confessor dicat (Si non morieris referuo tibi indulg. &c. ¶ Not. 30.

Indulg. plenariae forma illa est, quam concedens indulg. de creuit, quia mandati forma seruanda est. l. diligenter. ff. manda. cap. Pisanis. de rest. spol.

Neque est necessarium, vt faciens hanc remissionem sit Sacerdos, nisi exprimat in concessione secundum Tho. 4. d. 20. Io. And. Panorm. & alij in c. accedentibus. de excess. prael. Sicut non oportet, q̄ concedens, sit Sacerdos, ergo neque exequens. Et si con-

cessio diceret, quod sit idoneus confessor, nisi posset haberi sacerdos sufficeret alius clericus, vel eo deficiente laicus. Et est conclusio quotidiana D. Anto. quam omnes sequuntur; Nisi quis contenderet, quod per idoneum Confessorem Papa intelligat sacerdotem, cui tamen posset responderi illum esse idoneum, qui ad hoc, licet minime, quo ad alia. ¶ Ib.

Indulgentia hæc extenditur ad peccata oblita, neque vnquam detecta, modo adfit debitus dolor de illis. Et potest absolui et mentecaptus, & freneticus, si cum esset sanamente declarauit se velle absolui, quando huiusmodi casus contingeret secundum Anton. Felyn. & Siluest. Quod etiam fieri potest, si id non declarauit, sed tamen tali mente fuit virtualiter.

Quare illam indulgentiam non videtur consequi posse ægrotus, qui vsum loquelæ iam amisit, & intimare sua peccata non valet: quæ conclusio non est vera secundum communem, quia cessat obligatio confessionis cum adest impotentia, vt dictum fuit impotentia.

Indulgentiarum harum beneficium petere debent illi, qui diplomata habent, quod nisi petant tempore mortis amittunt, ideo Confessores debent infirmos interrogare, an talia diplomata habent. Et absolutio eo erit vtiliter, quo tardior collata fuerit, & tempore morti propiore, ne contingat poenitentia eum peccare mortaliter, vel venialiter & deinde teneatur in Purgatorio poenam subire. ¶ Vbi sup.

Indulgentias concedere pertinet ad prælatos Ecclesiæ, hi autem sunt principaliter Papa, qui summus est Thesauri dispensator, solusq. potest plenam indulgentiam concedere. cap. quod autem. de poen. & remissio. non excluso tamen Concilio Oecumeno legitime congregato. iux. Panorm. quem sequitur Fel. Alij inferiores prælati possunt concedere non plenam, infra fines suarum Diocesium, modo non exeant summam dierum 40. vel anni in Basilicarum dedicatione et si illa fiat à pluribus. cum ex eo, & c. nostro. de poen. & remissio. quod ficere etiam possunt, licet non sint consecrati, etiam non presbyteri, modo sint electi. iux. text. & oes

in cap. transmissa. probat Thom. in quarta d. 20. & Panorm. in cap. Accedentibus. de excessione prælati. Et etiam prouisus per literas Apostolicas cum præsentatione, vel absque illa, quia æquatur electo, & confirmato. gl. c. i. de elect. & li. 6. Not. 3 r.

Et si sunt extra suum Episcopatum possunt concedere illam existentibus intra illum etiam non subditis primo exemptis sui Episcopatus, Palud. 4. d. 20. q. 4. Secundò, quibus à superioribus suis facta est facultas illas querendi cap. quod autem. de poen. & rem. Tertio, saltem immediate subiectis, quales non sunt subditi suffraganeorum respectu Archiepiscopi. cap. pastoralis. de offic. ordin.

Sed si concedant ultra modum non valent per c. si. de poe. & rem. lib. 6. nisi, quo ad id, quod concedere potuerunt, secundum glo. Arch. Io. And. & communis. ¶ Vbi sup.

Indulg. autem non possunt concedere inferiores Episcopis, vt patet per c. accedentibus. de excess. præl. Neque Vicarius generalis episcopi, neque capitulum sede vacante secundum Calder. in d. c. nostro. de poen. & rem. Etiam si consuetudo haberet contrarium. Neque parochus etiam cum poenitentiam à peccatis absoluit secundum omnes. Neque Epi excommunicati, schismatici, vel hæretici, quia tamquam suspensi omni carere iurisdictione. c. contradicimus. 24. q. 1. Vbi supra.

Indulg. non reuocatur per mortem concedentis scdm Inn. c. quod translatione. de reg. iur. li. 6. p. quo ibi est regula. & c. si sup. gratia. de of. deleg. li. 6. & gl. sing. in c. si. de of. leg. cõter recepta. Destruõ tamẽ loco cui conceditur censetur reuocata scdm Palud. 4. d. 20. q. 4. Reuocatio vero expressa suspendit illam. ar. Clem. dudum. S. his etenim, de sepult. Non tamen nocent, donec scit, vt secundum Domin. c. 1. de concess. præb. li. 6. ¶ Ib.

Indulg. profunt et perfectis, & p. concessionem et Religiosis, q. de prælatorum suorum licentia, dicunt, faciunt, subeunt id, quod pro ea querenda, secundum tenorem Bullæ necessarium est, pp. quas tamen querendas non est dimittenda obseruantia regularis. Profunt concedentibus, profunt vni viuo per ministerium alterius viui si id continet gratia, sed

sed nunquam id credimus, aut audiuimus factum, quare male faciunt illi, qui per alios illas sibi querunt, vt ait Abul. super Mat. ca. 16. q. 60. licet meritum sibi acquirat. Non profunt peccato mort. infectis, quo ad remissionem poenæ secundum oes, immo neque quo ad acquiendam gratiam scdm S. Th. Pro sunt danti, vel faciendi, quod bulla præcipit, & si illud indeterminatum est, prout danti, quod suæ personæ congruit. Et qui minus, quam decet dat, minus de illa querit. Ib. nullo habito respectu laboris magni, aut parui. ¶ Ib.

Indulgentia perennis, puta 40. dierum concessa alicui loco sæpius queri potest, cõcessa vel pro certo tempore, & determinato se melius tantum acquiritur secundum Th. 4. di. 20. q. 3. ar. 2. & est opinio, quæ vsu recipitur, quem sequitur Palu. vbi sup. Domi. & Frac. c. si. de poen. & remissio. lib. 6. licet Arch. ibi, & alij alij contradicant. Et licet primis eodem die queri nequeat secundum Palud. ne ludibrio sit, & sine vlla causa concessa videatur; at tamen contrarium est verius secundum Fel. post Lyranum, non tamen tali modo, & toties, vt fraus quædam, & irritio videatur.

Indulgentia certi numeri dierum simpliciter concessa tollit penam totidem dierum, et si illi dies poenitentiae non essent continui. Indulgentia autem vnius anni non tollit penam, nisi vno anno implendam, etiam si solis quinquaginta diebus esset poenitentium in eo. quare plurimum differt, an indulgentia vnius anni simpliciter concedatur, an vero de missis poenitentis, quia hæc potest continere plures, vel pauciores dies, prout pluribus, vel paucioribus diebus anni iniunctum fuisset a Confessario poenitentem. Illa vero videtur continere 365. dies, quia totidem continet annus. ¶ Ib.

Indulgentia, quæ recte est consecutus, non tenetur explere penam certorum dierum, aut annorum sibi iniunctorum, si totidem illa fuit, quæ indulgentia equipollent satisfactioni poenitentis. c. cum ex eo. de poen. & rem. Et licet neficiat homo vtrum amore, an odio, dignus sit. Eccl. 9. & quod non est in charitate, non querit indulgentia. valet tamen, quo ad tollendum saltem obligationem faciendi penam sibi iniunctam, & si non quo ad poenam Purgatorij. ¶ Ib.

Indiscretæ Indulgentiæ dicuntur. Primo, quando non sunt concessæ. glo. Clem. Vnigenitus. de poen. recepta per omnes. Secundò, illæ quæ concedi non potuerunt ab eo, qui concessit. cap. cum ex eo. eodem tit. Tertio, quæ probari non possunt, vel literis Papæ si ab eo sunt concessæ, aut alterius concedentis, vel testibus. Quarto, quæ sine causa conceduntur per supradicta. nu. 15. Has indiscretas Indulgentias, qui prædicat peccat mortaliter, præterquam in tertio casu si in conscientia sua, seu illas esse concessas, aut iudicij probabilibus id credit. Et in quarto, quia Religiosi de Superiorum suorum facto iudicare non debent. ca. inferior. d. 21. ¶ eod. not. 31.

Indulgentia vt sit valida quinque requirit. Primo, auctoritatem in conferente. Secundo, habilitatem in querente. Tertio, pietatem in fine. Quarto, vtilitatem in opere. Quinto, congruitatem in tempore. glo. extrauag. 1. de poen. & remissio. Thom. 4. d. 20. q. 1. ar. 1. Tria tantum requisita ponit. Sautoritatem ex parte dantis. Charitatem ex parte recipientis. Pietatem ex parte causæ, quæ comprehendit amorem Dei & proximi vtilitatem. ¶ No. 32.

Indulgentia concessa pro peccatis, includit etiam illa, quæ post concessionem omiffa sunt, nam cum dispensatio generalis sit oes species includit. Et est beneficium Principis ob magnam causam, ad magnum gaudium concessum, & ideo late, & alacriter est suscipiendum. ¶ Not. 34. nu. 4.

Indulg. qui querit seruare debet formam in Bulla præscriptam. extrauagant. Vnigenitus, de poen. Quare si bulla continet, ut quis tribus diebus oret, ieiunet, elemosinas eroget non sufficit unam facere pro tribus, etiam si tanta sit, quia tempus non est additum in fauorem illius, sed animæ, & conditio debet adimpleri in forma specifica, & non in equipollenti. l. qui hæredi. ff. de cõdict. & demonst. ¶ Miscel. 58. de oratione. nume. 128. & consi. nono. de privileg.

Et eo præcipue, quia indulgentia concessio est restringenda, maxime quando non exprimitur quantitas.

Indulgentiæ questuaria oes in quibus adest particula porrigentibus manus adiutricis

renocatum fuerunt per Pium V. Conf. 2. de poe. & rem. nu. 7.

Indulgentia iubilæi querenda ab eo, qui prima hebdomada, postquam sciuerit concessam, vel publicatam per illa, & illa pietatis opera. Id non intelligitur de prima hebdomada, quæ sequitur quamlibet primam scientiam illius concessionis, & publicationis, sed de illa, quæ est prima, postquam sciuit per publicationem factam iussu Episcopi sui in Ciuitate, vel oppido, in quo manet, seu inuenitur. Conf. 1. de const. nu. 9.

† Sed ego dico, quo ad hoc, quod obseruanda est forma concessionis, ut etiam dicit Auctor in multis alijs casibus. Quare si Bulla habet posse quem querere illa prima, vel secunda hebdomada, postquam horum notitiam habuerit, ut legitur in Iubil. Pap. Gregor. 14. dato anno 1590. de mense Ianuar. sufficit, quæcunque notitia ad querendum etiam particularis, modo illa sit certa, id est talis, quæ possit inducere credulitatem, nec requiritur generalis publicatio facta in Ciuitate, aut oppido iussu Episcopi. Quia verba generalia concessionis, generaliter intelligenda sunt. cap. solite. de maior. & obed. Si autem forma concessionis habet aliter, ut in Iubil. Clem. 8. apparet concessum anno Domini 1595. a litera dicendum est.

Infamia.

† Infamia est læsa dignitatis, qualitas, vita, & moribus deprauata. Et est dupliciter facti proueniens ex communi hominum locutione, & iuris tam canonici, quam civilis. Siluest. Verbo Infamia. in princ.

Infamia non est, idem cum infamatione clamorosa, quia ponuntur pro diuersis capitaliter, & quando. de accus. & ibi Ioann. And. Conf. in Rub. de iud. nu. 82.

Nata post capturam non sufficit ad inquirendum, neque antea nata, si non habet ortum à personis honestis. Neque tunc sola sufficit ad torquendum secundum Petr. de Anch. conf. 253. Non tamen amittit uiam probandi eo solo, quod fuit causa inquirendi, & quandam accusatoris personam ges-

serit, ut annotauit Aret. d. c. qualiter. nu. 51. contra Panor. ¶ Ib. nu. 91.

Non omnis cogit reum ad respondendum iudici interroganti, sed talis, ut apud probos, & prouidos viros reddatur Reus persona de tali crimine rationabiliter suspensus. ¶ Ib. nu. 58.

Infamia causam præbens infamare censetur, & peccat, etiam si sit iudex inordinate, sine praua infamia procedens ad inquirendum, vel alio æquipollente. ¶ Ib. nu. 77.

Infamans alium, qui alias famam ablata restitueret non potest, teneatur infamare se ipsum, ut illam restituat. Sco. 4. d. 15. q. 624. Caie. 2. 2. q. 72. ar. 6. ad 3. & li. 7. Resp. 14. tom. 1. Tract. ult. ¶ Rub. de iud. nu. 61. Conf. cap. inter verba. concl. 6. contol. 12. nu. 16. Manu. c. 18. nu. 47.

Infamantes ordines approbatos Religionis, sunt excommunicati. Caie. in summa. Anton. 3. p. ti. 24. ca. 7. non tamen comprehenduntur illi, qui infamant personas particulares doctorum ordinum. Et ad illam incurrendam, non sufficit infamare indirecte, sed directe infamia debet redundare in ipsos ordines. ¶ Com. ca. inter verba. conclus. 2. num. 16.

Infama se ille, qui peccatum mortale sibi falso imponit, nisi per aliquam circumstantiam damnum famæ notabile, & periculum eius probabile excusetur. ¶ Manu. cap. 18. nu. 24.

Infamare se, quis non potest sine peccato mortali. c. p. non sunt audiendi. 2. q. 3. Anton. 3. p. ti. 8. cap. 1. Caie. 2. 2. q. 73. ar. 7. Etiam si faciat metu tormentorum. ¶ Com. cap. quis aliquando. §. non sibi dico. de poeniten. dist. 1. cap. inter verba. Conclu. 6. nume. 4282.

Infamis, & criminofus non permittitur ad accusandum, & accusare ff. de accus. cap. prohibeantur. 2. q. 1. glo. cap. 1. de accusa. Etiam si sit infamis infamia facti. & ibi Panor. communiter recepit, & Goffred. cap. omnipotens. de accusat. ¶ Conf. primo. de accusat.

Infamia est actus personalis, & se quis infamatum quocunque vadit, ut lepra leprosum, iuxta glo. singular. leg. ex ea. ff. de postulat. Scotus 4. dist. 15. quæst. quarta. ar. 1.

¶ Cap.

¶ Cap. inter verba. Conclu. 6. nume. 843. Infamia probata, potest probari bona fama, & ita duæ contrariæ famæ, per ca. cuncta. de sponsalib. ¶ De fama, & infamia. numer. 10.

Infamare alios, secundum ius, non est peccatum, sed meritum. Anton. 2. partit. octauo. cap. quarto. ¶ Cap. inter verba. Conclu. 6. num. 427.

Infamare latine, dicitur detrahere, & infamator detractor, quia semper intrudit aliquid de fama auferre, quæ ad aliquid utilis est. ¶ num. 473.

Infamatus de vno delicto, non propterea potest interrogari de alio occulto. Adrian. quol. 2. q. 1. in quo frequenter peccant prælati Religiosorum, ut ait Caietan. 2. 2. quæstion. 69. ar. 1.

Infans.

Infans nondum natus, non est homo, secundum Bald. quem multi sequuntur, & præsertim Dec. consil. 335. l. cum inter veteres. C. de fideicom. liber. trahit autem hoc ex illa lege, videlicet, non solum natus non esse hominem re, sed solum spe. Et ideo statutum loquens de homicida, non includere eum, qui occidit nondum natum, sed sine disputatione dicendum est, quod fetus ante animæ rationalis infusionem, quæ fit ut mare. die quadragesimo, in foemina die octuagesimo, non est homo. ca. quod uerba non informatum. 3. 2. quæst. 2.

Post verò sic, quare error est dicere contrarium per cap. Moyses. 37. q. 2. quia est cõpositum ex anima, & corpore. ca. in quadam. de celeb. miss. Et qui hmo. foetum occidit est vere homicida, ut tractat Panor. d. cap. si cur. ¶ Com. cap. si quis secundum de poenit. dist. 1.

Infans præsumitur imprudens doli minime capax. S. pupillus. Inst. de inut. stipula. Ideo stipulari nequit, quia iudicio caret. glo. Ibid. & Angel. num. 8. & communis opinio attestantibus Socino, & Iafone, in princ. l. 1. ff. de verb. obliga. & probatur per mulier. ff. eodem. Legimus quidam potest non tamen potest legitimationi consentire. Azon. in sum. de emancip. liber. quod

alij aiunt non requiri, ut Bar. in Liubemus. eiusdem tit. Alij verò dicunt requiri, sed sufficere ratificationem. Auth. quibus modis nat. eff. sui. S. & generaliter, quæ ratificatio colligitur cum primum infans grãdior effectus eam rescierit, neque contradixerit. Dec. consil. 55. per glo. sing. in l. in adoptionibus. ff. de adoption. Verbo. non contradicendo. ¶ Relect. cap. si quando. de rescrip. excep. 7. nu. 5.

Infans iure communi ab omni ordine, etiam Primæ tonsuræ arcetur. cap. final. de temp. ord. lib. 6. Quare, & illi expectatiuam concedere erit contra ius humanum, & si illi eam concedit Summ. Pontifex, sciens illum esse talem, videtur cum illo dispensare. ¶ Ib. d.

Infans, & amens si ordinetur sine vllõ consensu characterem suscipit. ¶ consil. 41. de temp. ord. nu. 2.

Licet non præsumatur doli capax, & cõmuniter non sit talis, frequenter, tamen est talis, quia multi in quinto, sexto, & septimo anno multas malitias exercent. hodie, ut recitat B. Gregor. lib. 4. Dialog. Panor. & alij. cap. 1. de delict. puerorum.

Et si sit talis peccat, & attingitur iuramento, & voto, quia iudicium sufficiens ad obligandum diabolo, sufficit etiam ad obligandum Deo, iux. glo. celebrem. cap. mulier. 3. 2. quæst. 2. Et ideo si occidit peccat, si efficitur regularis, secundum Ioann. Andr. vbi supr. & est communis opinio recepta per Didacum. Clemen. 1. 3. par. relect. §. 1. 2. num. 5. ¶ Conf. primo. de cognat. spirituali. per totum.

Infans, qui non est doli capax occidens aliquem, non incurrit poenam legis Corneliæ, de sicar. neque irregular. Clemen. 1. de Homic. quia cum careat ratione, & iudicio comparatur Furioso. l. infans. ff. ad l. Corn. & d. clem. 1. Neque talis potest esse patrinus, neque contrahere sponsalia. Thom. 4. d. 27. q. 2. ar. 2. non obligare se voto etiã iuramento, &c. ¶ Vbi sup.

Infans mortuo patre apud matrem infidelis esse educandus. Et si qui contra voluntatem parentum, & cognatorum uoluit, ut baptizetur illis de alimentis prouideant.

¶ Conf. 4. de bapt. paruul.

Si exponatur hospitali ille tenetur solvere expensas, qui fecit illum exponere, nisi paupertas excuset. c. de Xenodochio, & Lupus in Repertorio. de relig. dom. ¶ Manual. cap. 16. nu. 48.

Infantem tenellum ante anni aetate secum in lecto tenere cum periculo suffocandi, si uel id accidat, siue fecus, peccatum est. arg. c. consuluisti. 2. q. 4. & c. si de his qui fil. occid. si non est tale periculum uersimile, non peccat saltem mortaliter, etiamsi suffocetur casu. iux. Panonin d. c. fin. & Tho. 2. 2. q. 64. ar. 8. ¶ Man. c. 15. nu. 13.

Infidelis.

Infidelis, quis dupliciter dicitur. Primo, post fidei sibi satis notificatam. Secundo, negatiue, ut qui non credit eo, quod non est fides sibi satis notificata: primus peccat peccato infidelitatis per quod damnatur. Secundus non peccat non credendo, damnatur tamen ob alia peccata commissa. D. Tho. 2. 2. q. 10. ar. 1. ¶ Man. c. 2. nu. 21.

Infidelis legibus Christianis non subditus non comprehenditur in cita quorundam, de Iud. Quia non est capax excommunicationis. Qui autem sub subiecti Catholicis, & talia sibi prohibita fecerunt, poterunt puniri à Caesare in suis terris. poenis inductis per 1. 2. C. quae res expon. non deb. & ab alijs regibus poenis legum suarum, per ea quae dicitur Cald. conf. 2. & Fel. c. 5. de const. limit. 5. ¶ Com. in cita quorundam. Not. 8. nu. 8.

Infideles coniugati si conuertantur ad fidei ambo, non debent contrahere denuo cum solennitate ecclesiae, neque absque illa, quia illud matrimonium ex libero consensu, & alia ad essentiam eius requisita fuit uere, & realiter ualidum, & indissolubile. Et non reditur nullum ob alias requisitas ex ecclesiae auctoritate solemnitates. ¶ conf. 4. de pact. nu. 6. Man. c. 27. nu. 48.

Infidelis si uxore conuersa ducat aliam, & postea cum illa conuertatur, si prior uxor alicui non nupsit ad illam redire debet relicta. Secunda, quia matrimonium non dissoluitur per conuersionem sola, sed per

illum actum cum contractu alio matrimoniali cum fidei. Quare secundum matrimonium non fuit ualidum. Sot. 4. d. 39. q. 1. ar. 5. ¶ conf. si. 1. de conuers. infid.

Infidelis, qui plures uxores habet, & conuertitur antequam cum una aliarum contrahat primam monere debet, quia aliae non sunt legitime. c. gaudemus. de diu. or. monita autem si non uult se conuerrere poterit accipere uenam ex alijs, quae uelit se conuerrere, nisi aliud ob sit impedimentum. ¶ conf. 2. eo. tit.

Non requisita aetate prima, neque uoti continentiae emittit, neque ad aliud matrimonium transire potest, secundum Tho. 4. d. 59. q. 1. ar. 5. ad 4. & Sot. ubi sup. ¶ Ib. nu. 3.

Infideles sponsi, qui se carnaliter cognouerunt, si conuertantur matrimonium contrahere debent secundum formam Conc. Trid. ¶ conf. 46. de spons. nu. 1.

Infidelitas praecedens ordinationem regulariter non impedit, hoc habet c. j. de rescript. ¶ conf. 8. de temp. or. nu. 2. Etiam si illa sit propria, nisi sit haeresis. conf. 5. de regu. nu. 5.

Baptismus praecedens non nocet, nisi fuerit haeresis, uel conuersio recens. ¶ conf. si. 1. de Iud. nu. 1.

Infideles infirmi uolentes permanere in infidelitate, non erunt baptizandi. 1. p. q. 68. ar. 8. Secus si uolunt cathedizari, & credunt. Si autem sunt paruuli possunt de consensu parentum. 2. 2. q. 10. ar. 2. ¶ conf. 2. de cland. despon.

Infidelium terras inhabitantes possunt eis uendere equos ad usum licitum. ¶ conf. 13. eod. tit.

Infirmitas.

Infirmitas iusta causa est dispensandi, uel Monialis extra monasterium maneat, & secundum ius commune naturale diuinum, & humanum, de quo c. 1. de stat. mon. quod innovat Conc. Trid. sess. 25. c. 5. de regu. Non tamen uidetur talis, iux. ius nouum editum in extrauag. Pij V. & Gregor. 13. ¶ Conf. 24. de Regul.

Infirmitas ad mortem est iusta causa communicandi post prandium. Th. 4. d. 9. & 12. c. presbyter. de consecr. d. 2. c. sane, de celest. miss.

miss. c. quod in te. de poe. & rem. ¶ conf. 16. de poen. & rem. nu. 7.

Infirmitas, quando manifestum periculum parit ad recitandum officium auctoritate propria potest quis illum omittit. Si autem est dubia consilium Medici requiritur cum auctoritate praelati secundum Sor. Sed etiam sine ista potest per ca. contraria. de consecr. dist. 5. de oratione. cap. 21. num. 16. Non est talis caecitas, aut surditas pro distributionibus lucti faciendis. ¶ cap. 19. nume. 82.

Ingratitudo.

Ingratitudo omnis peccatum, saltem ueritale est, ut docet S. Thom. 2. 2. q. 107. ar. 3. ¶ Tracta. de redim. eccle. q. 1. Mon. 36. num. 2.

Ingratus omnis malus, sed ille, qui malum pro bono reddit peior est omnibus. ¶ conf. 4. de Renunc. nu. 7.

Ingressus.

Ingressus appellatione pro religione intelligitur ad habitum, & professionem. conf. 56. de s. n. exco. nu. 3.

Ingressus Religionis, & habitus datio, quid speciale est. c. quoniam. de regular. & cap. ex insinuatione, de simo. ¶ conf. 71. de simo. num. 2.

Inimicus.

Inimicus generali, non autem speciali amore diligere tenemur extra casum necessitatis extremam docet D. Thom. 2. 2. quest. 25. art. 8. Et nisi scandalum generetur secundum Caeteran. ibidem. ¶ Conf. 5. de poeniten. & remiss. nu. 3. & Manual. cap. 14. num. 25.

Inhabilitas.

Inhabilis ad beneficium non est talis ad pensionem, quia pensio non est beneficium. ¶ conf. 1. de refer. nu. 30. Sacramenta administrat, grauius peccat. c. 1. 3. d. conf. 4. de temp. or. nu. 7.

Qui talis est ad unum, est inhabilis ad eius annexum. cap. translato. de constit. glo. cap. studeat. 50. distinctio. ¶ Manual. cap. 27. num. 251.

Iniuria.

Iniuriam inferre imbecillitas est, propellere autem virtus. ¶ Manual. ca. 24. num. 16.

Iniuriam contemnere silendo, ut eo magis iniurius irascatur, & fremat peccatum est quia consentire est, & cooperari peccato alterius. ¶ Ib. c. 14. nu. 18.

Iniuriam dimittere tenemur, alioquin orationem Dominicam, dicere non possumus sine errore: Et si illam dicimus, non dimitto mentimur secundum Caie. & Chrysoft. super Matt. cap. 6. Cyprian. sermo. 6. de orat. Dominica. & Aug. in Enchirid. At D. Thom. in contrarium docet. 2. 2. quest. 89. artic. 16. quia illa particula uerificatur, saltem in persona Ecclesiae, & ob multa alia. Quod intelligendum est, quando ille, qui orat non eximit inimicum ab oratione communi. Quia si id faceret uerificaret prima opinio. ¶ Com. de oratione. cap. 19. num. 119.

Iniuriam dimittere, qui non uult post oblatam satisfactionem monendus est, ne decipiat semetipsum, & ne in tentationem inducatur. ¶ Com. c. si quando. de refer. Remed. 7. num. 43.

Iniuria affectus odium tenetur dimittere, aut rancorem, & quale, & quomodo. Verb. Odium.

Iniuriae ueniam petere ille debet inter offensos, qui in offendendo fuit prior si iniuriae sunt pares, si uero secunda est grauior tenetur secundus. Silue. Rosa Aur. casu 56. ¶ Man. nu. 25. c. 14.

Iniuriae actionem dimittere ex decencia non autem ex praecipio tenemur, neque salutare inimicum nisi ob scandalum. ¶ conf. 5. de poe. & rem. nu. 1.

Iniuria personae redundans in ordine ferenda non est, neque dissimulanda, sed illi pro posse est respondendum. sin minus sancte potest dissimulari. ¶ Com. cap. inter uerba. Concl. 2. nu. 15.

Iniuria illata clerico, filio, vel Monaco adeo principalis est pro alijs, vt pro eis. ca. Parochianos, cum annot. per iniuria. gloss. Panorm. & Fel. de sen. excomm. cap. inter verba. concl. 6. nu. 884.

Iniuria facta Canonico, vel Monaco alicuius collegij in collegium redundat regulare, vel saeculare. glo. r. cap. vulgaris. de poenit. dist. r. glo. cap. parochianus. de sen. excomm. Quam non potest ille. Canonikus, aut Monachus remittere in preiudicium collegij. Sed bene collegium potest etiam noleate illo. Com. dist. cap. vulgaris. de poeniten. dist. r.

Iniuria personae maior est, quam fortuna iuxta leg. in seruorum. ff. de poenis. Man. cap. r. num. fin.

Iniuria falso nobis iniecta viles sunt, faciunt enim nos carere superbia, vt testatur D. Greg. relatus. c. sunt plurimi. 6. quaest. r. Com. cap. inter verba. concl. 2. nu. 3.

Iniuriarum actione tenetur ille, qui excommunicat iniuste. glo. 2. cap. non in per petuum, quae citat. tex. cap. Temerarium. 2. quaest. 3. Com. cap. si quando. de Rescrip. Remed. 7. num. 43. & de oration. cap. 19. numer. 119.

Iniuriant pauci sunt, qui modo debito, & propter finem debitum respondeant, ut impleant illud Sap. responde stulto, iuxta stultitiam suam, vt abunde docet. cap. quam sic. de elect. lib. 6. Com. cap. inter verba. concl. 2. nu. 18.

Iniuriam, qui a proximo non repellit peccat. Ambros. cap. vnico. de Reliqu. & Vener. Sanct. & August. ca. fin. 2. q. 3. Tho. 1. 2. q. 74. ar. 8. 2. q. 145. ar. 4. de neces. de fend. prox. nu. 4.

Iniustitia.

Iniustitia communis est peccatum, non omnis autem est mortalis, videlicet, qn est rei parua. 2. quaest. 19. ar. 4. Com. ca. inter verba. concl. 5. nu. 5.

Generis tamen sui est mortalis omnis. Manu. cap. 23. num. 73. Et secundum hanc maxime peccat Episcopus tertiam partem fructuum sibi soluere faciens pro litteris collationis. conf. 13. de sim. nu. 3.

Inquisitio.

Inquisitio duplex est, altera generalis, siue preparatiua, qua generaliter Episcopus, seu Visitor requirit crimina, nempe nominando. Altera spiritualis, siue solemnis, qua procedit specialiter contra aliquem, quem per generalem inquisitionem, infamiam, aut aliam viam inuenit culpabilem secundum Specul. De inquit. §. quando, receptus communiter ab omnibus cap. r. de off. ord. & l. congruit. ff. De off. praesid. generalis nemini nocet, specialis autem sic. Com. §. de accus. nu. 4. & in Rrb. de iud. nu. 85.

Inquisitio generalis fit ad tranquillandam Rempub. puniendo mala, quibus turbatur. dist. l. congruit. & d. cap. r. de off. ordinar. Com. d. Rub. nu. 86.

Inquisitio generalis si occulta quaeratur, illa non sunt reuelanda, quia est contra ius naturale, & diuinum, si autem reuelata fuerint castigantur. Com. §. ibi. nu. 87.

Inquisitio specialis criminis occulti, non permittitur ob solam eius atrocitatem, neque requirit partium praedictum. Com. §. ibidem num. 88.

Inquisiturus specialiter virtute infamiae, vel alterius ei equipollentis debet, in primis super ipsam informationem suscipere. Quod tenuit August. contra Angel. in libr. de Malef. probatum ab Alc. in cap. r. de off. ordin. Sed melius reprobatur per Decius conf. 120. Com. §. ibi. nu. 91.

Inquisitio regulariter, in Criminalibus vtroque iure prohibita est. Et quibus casibus licet iure Pontificio, licet, & iure Caesareo, & contra. Quare parum, aut nihil refert tenere opin. §. cap. de manifestis. 2. q. r. & l. Rescripto. §. si quis. de minor. & multis alijs locis, quae aunt communiter non licere. vel Barthol. in leg. si maritus. §. si autem. num. 3. ff. de adult. qui ait regulariter permitti. Vel opinionem communem, quae est Bald. qui ait, permitti: ut iure canonico, sed prohibetur iure civili. Licita igitur est in publicis decretis, prohibita in occultis, quia nemo sine accusatore damnandus est, vel vero, uel ficto, qui est notorietas, infa-

infamia, vel aliud quid equipollens. Com. dicta Rub. num. 80.

Inquisitio criminalis fit de crimine manifesto criminosis occulti, sed generalis de iplo criminoso per quod conciliantur. Caie. 2. 2. quaest. 69. ar. 7. Et Sotus de Rat. regend. sect. in 2. q. 6. & Innocen. cap. bonae. el primo. de elect. Com. cap. inter verba. concl. 6. & concl. 50.

Inquisitio praesertim contra Regulares si ne infamia fieri non potest, nec debet, neque in atrocibus, neque quoties iudex praesumit calumniose id facere. Quare in hoc errauit Alcia. cap. r. de off. ord. & ante ipsu Angel. Rubr. de iud. num. 91. Et qui sine infamia inquirat peccat, vel statuendo, vt procedatur. Com. §. ibi. nu. 89.

Inquisiti taciturnitas, vel consensus praesentis, & non opponentis, & si sufficit ad valorem processus, non tamen sufficit ad excusandum. Com. §. ibi. nu. 91.

Inquisitionis ommissio, etiam a Principe simpliciter facta non tollit necessitatem infamiae, vel alicuius ei equipollentis, licet contradicat Bald. l. nullus. C. ad leg. Iuliam Maiest. Et si fiat motu proprio, vel aliter nihil refert. Com. §. ibi. nu. 90.

Inquisitio, quae fit super electo, postulat, vel praesertim ad ordines, vel beneficium non est exceptio Regulae de non condemnando sine accusatore, nec generalis inquisitio, neque vlla alia, quae fit ad utilitatem priuatae, aut miserabilium personarum, vel piorum operum, neque ulla facta ex officio. Com. §. ibi. nu. 85.

Inquisitio generalis est iudicium preparatorium, & non decisorium, neque per dicta testium in illa potest quis condemnari, si post specialiter non ratificabuntur in eodem colligitur ex Bald. l. ea. num. 42. de accus. facit cap. veniens 2. de testib. Com. cap. inter verba. concl. 6. nu. 654.

Quando permittitur sunt opiniones quaedam, quod non permittitur, nisi in quibusdam casibus. Bald. quod permittitur regulariter. Alij, quod non communiter permittitur, secundum ius civile, sed tantum secundum ius Canonicum. & est communis Decius Rubr. de iudic. num. 7. Aret. cap. qualiter 2. de accus. & tandem alij, quod est differen-

tia inter vtrunque ius. Saly. l. ea quidem. C. de accusa. Et videtur magis vero proxima, quia regulariter secundum vtrunque ius inquisitio ad puniendum, non permittitur. Com. num. 650.

Inquisitio specialis dicitur illa, quae nominat per nomina specialia appellatiua, & communia personas, seu ipsa delicta. vt quando inquiritur si Petrus, & eius filius grandior occidit aliquem. Potest tamen dici alia qua specialis, quoad personam, & aliqua, quoad delictum. Barthol. l. 2. §. si publico. ff. ad leg. Iul. de adul.

Non potest tamen dari communiter regula de generali, quia qualis sit iudex, haec determinare. l. si de iur. de lib. & c. de causis. de off. deleg. secundum Fel. in ca. ecclesia. de const. Com. nu. 646. & 647.

Inquisitio specialis fit cum solum sit crimen apertum per generalem inquisitionem. Bar. dil. 2. recep. communiter per Canon. c. qualiter 2. de accusa. & Anton. 2. pri. §. ca. r. alioquin inquisitio generalis manere inuulis, quo ad casus inuentos in ipsa, debet tamen praecedere infamia, alioquin si debita sint occulta, non est absurdum inquisitionem generalem manere sine effectu, quo ad illa. Com. §. 648.

Inquisitio semper fieri potest ad impedienda mala futura, & auferendi occasionem illorum. iux. Innoc. 4. ca. r. de postul. & valet in omnibus publicis, & priuatis, secretis, & famosis, quando publicum laedunt. Sotus de rat. reg. fecr. in 2. quaest. 6. Com. §. 663.

Primo, quando est fama, vel magnus rumor de crimine. d. cap. qualiter, & a fortiori, quando est notorium. cap. euidentia, de accusa. ne populus scandalum patiat, & ne infirmorum corda de mala fama percutiantur. Com. §. 665.

Inquisitio particularis interdum sine probatione infamiae integra fit ob solam suspicionem populi, vel illorum, ad quos eius sapientia pertinet. iux. Innocen. ca. cu oportet. de accusa. dilatatus ibi per Anton. & Abba. Com. §. 669.

Inquisitio potest fieri ad denunciationem officialis publici. leg. ea quidem. non tamen ille debet, nisi crimen sit famosum. Com. §. 666.

Potest fieri contra captiuos de eo, qui in-

inueniunt mortuus in domo. l. i. s. occiso-
rum. ff. ad Sillan. ¶ 667.

Super crimine incidenter in iudicio re-
perto. ¶ 675.

Quod limitatur à Soto, quãdo illud cri-
men est circumstantia aggrauans delictum,
de quo principaliter agitur, quæ limitatio è
contra omnes Can. & Legistas. ¶ 676.

Similiter potest fieri ex dicto testium, q
dicere non debuerunt. Sot. de rat. reg. in 2.
q. 3. facit c. i. de accus. ¶ 679.

Similiter ex delicto in iudicio ante iudi-
cem commissio. Specul. de inquis. §. quando.
Anton. 3. p. titul. nono. c. 7. Vel ex eo, quod
fit atroc, vt ait Sot. vbi supra, vel ob offen-
sam, quæ tunc iudici fit Barth. in extrauag.
ad reprimendum. ¶ 680.

Super crimine heresis, & Apostasia sine
fama. C. ad leg. Iul. Maieft. l. nullus. & ca. ex-
communicamus. de hæ. §. ad iudicimus. 683.

Contra complices detectos per reu ma-
lefactorem. l. i. §. si quis vltro. ff. de qua-
estio. ¶ 684.

Et est licita etiam contra iniuriam infe-
rentes scolaribus. Bald. in Auth. habita. C.
ne fil. pro patr. & personis miserabilibus,
vt viduis, pupillis, orphanis, peregrinis. An-
ge. in l. mulierum. C. si mancip. alioquin ma-
gnæ præberentur occasiones peccati. 685.

Et tamen super crimine lese maiestatis,
ob vindictâ peccati præteriti per dictam ex-
trauag. ad reprimendam. Et ex commissio-
ne Principis, licet non præcedat fama mo-
do, non ad instantiam, sed motu proprio
mandet. ¶ 686.

Inquisitio non debet fieri propter famã,
nisi ante de illa informatio capiatur. Ange.
lib. de malef. approbatum per Alcia. c. i. de
off. ord. ¶ 687.

Non potest fieri contra Religiosos, pluf-
quam contra alios sine infamia, si illa est
specialis, & si contra minus bene dicat Al-
ciat. vbi supr. quia cap. in singulis, de statu
monac. citatum a Ioann. Anan. in cap. olim.
de accus. loquitur tantum de generali. 689.

Neque verum est, quod dixit paulo infra
posse fieri sine infamia in omnibus crimi-
nibus atrocibus, quia & Ange. in l. si vacan-
tia. C. de bon. vacantibus, qui id tenet con-
futatur efficaciter per Fran. Are. c. qualiter.

secundo, de Accusatione. ¶ 690.

Inquisitio exigit infamiam ortam ante
suum exordium, & carcerem, & à perso-
nis honestis. ¶ 691.

Et si fiat ex mero officio, non differt ab
ea, quæ fit ad instantiam, quia in vtraque
reus iurat de calumnia, vt probat Anan. d.
cap. qualiter. ¶ 693.

Inquisitor.

Inquisitor heresis super incestu proce-
dere non tenetur, attento solo iure cõ-
muni, quia tale crimen non est hære-
sis, neque illi accessorium super quod tan-
tum habeat inquirere. cap. accusatus. de hæ-
ret. lib. 6. & tradit Direct. inquis. 3. p. q. 4. 5.
cap. excommunicamus. §. credentes. de hæ-
re. De nullo igitur delicto præterquam de
hæresi etiam si sit superstitio inquirere de-
bet. ¶ consi. i. de hære.

Punire potest iudices conuerforũ per-
uersionem procurantes. cap. contra Chri-
stianos. de hæretic. lib. 6. ¶ Consil. septimo.
eodem tit.

Cognoscere potest de nepharijs Mona-
chi, vel sacrați geminatis nuptijs, quia id
sapit manifestam hæresim, & de hoc loqui-
tur Episcopus Pucensis in Ench. viola. Re-
lig. titu. de nephar. nupt. ¶ consi. i. de hære.

Non potest procedere contra hæreticos
nisi communicata re cum Episcopo Dioc-
esano. cap. per hoc. de hære. lib. 6. & clem. i.
§. verum. eodem ti.

Neque potest illos aliquis, quo ad offi-
cium suum impedire. cap. statutum. & cap.
inquisitionis. §. prohibemus. eodem titul.
¶ Consil. 10.

Est delegatus à sede Apostolica, secun-
dum receptiorem sententiam, & notat Frã-
cus. cap. ne alicui. de hæret. lib. 6. argum. ca.
vt officium. eod. tit. Archid. autem ibi dis-
sentit. ¶ consi. i. de off. Vic.

Insolitum.

Insolita, qui facit dolo agere uidetur gl.
in leg. si quis sub conditione. ff. de con-
dit. ¶ Consil. 4. de Renunc. num. 7. Consil. i.
de Homic. num. 3.

Info-

Insolita fieri non præsumuntur. Consil. 9.
de temp. ord. num. 5. In generali concessio-
ne non veniunt. cap. fin. de offic. Vic. lib. 6.
Consil. i. de homic.

Institutio.

Institutio post præsentationẽ diutius dif-
ferri potest, quàm collatio libera, quæ hæc
non potest quis facere post sex menses à va-
catione. cap. 2. de concess. præbend. Illa
autem sic, nisi terminus præfigatur à Supe-
riore secundum Panor. communiter recep-
t. d. c. 2. ¶ consil. 29. de Reg. nu. 2.

Relicta in alterius voluntate, non valet,
& dicitur captatoria. l. illa. Inst. cum gloss.
& l. Captatorias. ff. de hæret. inst. ¶ Consil.
7. de testam.

Institutio prælatorum, & beneficiorum
communi iure perpetua est, ita qd sine cul-
pa graui, non potest quis ab ea deponi, iux-
ta. c. satis peruersus. d. 5. 6. & c. inuentum. l. 6. q.
7. ¶ consil. 4. de iur. pat.

Institutio fieri potest ab illo, qui potest,
& destituere, & contra. cap. cum ex iniun-
cto. cum glo. communiter recepta. de hære.
Secus autem cum iure particulari. priuile-
gij, fundationis, præscriptionis, vel consue-
tudinis pertinet ad alium. ¶ Consil. sexto.
de simo. nu. 3.

Institutus in parte bonorum sine cohære
de in omnibus est institutus. l. 7. §. si ex fun-
do. de hæ. inst. c. si pater, cum gl. de testa. li.
6. ¶ consil. 6. de testa. nu. 4.

Institutus in aliqua hæreditatis parte v-
nus est hæres. l. Iulianus. ff. de hæred. inst.
¶ consil. 76. de Reg. nu. 3.

Instrumentum.

Instrumenta antiqua casu inuenta, si
alicuius res tangunt tutius est reuelare,
quàm occultare. ¶ consil. i. de rebus
eccl. non alie. num. 5.

Instrumenta artis, quibus aliquis victũ
sibi parat statim restituere non tenemur,
iuxta Sanct. Anton. ¶ Manual. capitul. 17.
num. 59.

Intellectus.

Et potentia animæ, quæ illa cogno-
scit, & potior est uoluntate inquantũ
illam mouet præsentando obi-ctum, & ra-
tionem, quæ illud velle, vel nolle debeat,
vt exprimit S. Thom. 1. 2. q. 9. ar. 1. ¶ Manu.
prælud. 3. num. 7.

Intellectus diuersorum capitulorum
legum, auctoritatum, Concilij, & Sanctarũ
continetur in locis diuersis, vbi materiæ
eædem pertractantur, & forsitan fiat à nobis
specialis summa.

Intentio.

Intentio Ministri in consiciendis Sa-
cram, necessaria est secundum omnes
vt determinat Conc. Trid. sess. 7. can. 2.
Ita ratio concludit, quia, quæ sunt apta ad
multa, non videntur efficacia, nisi determi-
nentur ad unum quod fit per intentionem.
Secundò, quia faciat per instrumentũ ani-
matum rationale, quod requirit intentio-
nem factem uirtualem, de qua loquitur D.
Thom. 3. p. q. 64. ar. 8. Cui concordat Caiet.
ibi, & Sotus. 4. d. 1. q. 5. ar. 8.

Tertiò, quia sacramenta fiunt per actio-
nem humanam, quæ sine intentione esse
non potest. ¶ consil. 4. de tempo. ord. Est igit
maxime attendenda in ordine. Et si est con-
traria protestationi præualet. Consil. 7.

Intentio disponentis, attendenda est,
quæ ex procomio colligitur, capitul. quia
propter, de election. & leg. final. de hære.
Institut. ¶ Consil. quinto. de testamen. con-
si. 16. de simon. num. quarto. Com. de da-
tis, & promiss. numer. 7. De obseruat. Ie-
iun. num. 5.

Intentio Resignantis, vt resignatarius
post adeptam possessionem hoc, vel il-
lud faciat coram Deo, non nocet, nisi
exprimatur, vel deducatur in pactum. ca-
pitul. tua. de simonia. ¶ Consil. primo. de
Iureiurand. numer. secundo. Manual. cap.
vigesimo septimo. nu. 107.

Neque etiam si fit vt beneficium tali,
vel tali detur. ¶ Consil. 28. De simonia.
numer. tertio.

Inten-

Intentio Papę seruanda est. c. super lictis, sub fin. de reit. c. si. de preb. ¶ Consi. 49. de prebend. num. 4.

Intentio minus principalis, non inducit simoniam, cap. quid proderit. 61. d. c. si officia. d. 59. arg. gl. sing. c. r. de cle. non res. li. 6. ¶ Consi. 30. de simo. nu. 4.

Intentio in emptione, duplex potest esse, prima, vt dominium acquirat, alia vt dominium, & fructus. Et intentio generalis, quę multipliciter intelligi potest, ita vt nō comprehendat animum donandi, nō debet trahi ad donationem, cum de indebito. ff. de proba. & c. super hoc. de renunc. ¶ Consi. 6. de vsur. nu. 2.

Intentio principalis lucrandi ex mutuo sufficit ad constituendam vsuram, etiam sine pacto expresso, vel tacito, contra impium Molinam; non autem minus principalis contra Sotum lib. 6. de iust. & iur. q. 1. ar. 2. quia id tenet gloss. & Innoc. cap. consuluit. de vsu. & colligitur ex c. officia. 59. d. ¶ Man. c. 17. num. 209.

Intentio tam actualis, quā virtualis sufficit ad horas dicendas, vt satisfiat quis suo debito. ¶ De ora. c. 13. nu. 17. & Com. ca. in res. verba, conel. 6. nu. 309.

Intentio nocendi, aut malum iniustum inferendi restitutionem non inducit, licet peccatum sit, nisi opus procedat exterius. ¶ Manu. cap. 17. num. 70. Est enim tātūmodo contra charitatem, non autem cōtra iustitiam commutatiuam. nu. 73.

Intentio reciproca sine pacto collationē beneficij, non inficit, aut irritat, quā quando non interuenit euentio tacita, vel expressa, etiam si interueniat intentio mentalis, non propterea renunciatio fit illicita, ut post glo. singu. cap. condemnationes. 1. q. 2. Anto. tradit. ¶ Consi. 5. de pæn. & rem. consi. 43. de sim. nu. 20. Man. c. 23. nu. 107.

Interdictum.

Interdictum generaliter significat quamlibet prohibitionem. Inst. de interd. in princ. Ab ecclesiasticis autem accipitur p vna triam censurarum Ecclesię. Et sic describitur, ut sit censura Ecclesiastica, quę prohibentur diuina officia, sacramenta, &

sepultura actiue, & passiuę exceptis aliquibus. Conuenit cum excommunicatione, & suspensione in multis, vt ait Cald. Traē. de eccl. interd. primo, prout est censura. ca. quarenti, de verbo. sign. Secundo, prout in scriptis debet ferri, & cum causa expressa. cap. 1. de sent. excomm. lib. 6.

Tertio, quod non suspenditur appellacione subsecuta. cap. is cui. eodem tit.

Quarto, illum debet precedere monitio. cap. reprehensibilis, de app. & in multis alijs. ¶ Man. c. 27. nu. 164.

Triplex est autem interdictum. Primum locale tantum, quo locus solus interdicitur, vel vniuersalis, vt Regnum, Prouincia, Ciuitas, Pagus, Parochia, vel specialis, quo interdicitur Ecclesia, neque desinit esse tale, eo q̄ comprehendat multa loca, iuxta Cald. vbi sup. receptus communiter cap. presentide sent. excomm. libr. 6. Angel. addit, quod interdictum singulare est species interdicti specialis. Alterum est personale tantum, vel generale, quo interdicitur vniuersitas, cap. si sententia. Vel speciale, quo interdicitur personę singulares vna, aut multę.

Tertium est mixtum, exemplū quotidianum est in interdicto, q̄ appellat ambulato riu, quo interdicitur aliqua persona, & locus, vbi est, vel fuerit, quandiu ibi fuerit. De quo iudicandum est, vt de locali quatenus locale, vel personali quatenus persona le. arg. l. quę de tota. ff. de rei vend. ¶ Vbi supra. nu. 166.

Interdictum locale generale, non includit populum, nec personas eius. Et si est generale, personale includit illum. Si est clericali cuius loci nō comprehendit locum, aut populum, & habitatores eius laicos.

Neque contra si est populi comprehendit clericos. Si tamen est clerici, videtur comprehendere Religiosos tam conuersos, quā nouitios, secundum Dominicum in d. cap. si snia. Item si est Ciuitatis includit suburbia. cap. si Ciuitas. de sentent. excomm. ¶ Ibid. num. 167.

Interdictū vniuersaliter fertur ab illo, q̄ potest suspendere, & excommunicare, & includit tam fontes, quā infontes, quia potest vnus interdicti ob culpam alterius, licet non excommunicari. Non tamen sufficit

cit culpa non soluendi debitum, vt ferratur interdictum generale auctoritate ordinaria, vel delegata, sine speciali mandato Papę. Extrauagant. prouidas. de sent. exco. Particulare tamen sic secundum Calde. vbi supra. ¶ Ibid. nu. 168.

Generale interdictum fertur contra vniuersitatem, quę facit solui preterita illicita clericis. cap. quāquam. de cens. lib. 6. & contra eum, qui facit, vt capiatur, percuciat, vel in exilium mittatur suus Episcopus. Clem. 1. de pæn. & eam, quę impedit ingressum Nunciij Apostolici. ¶ 160.

Personale, solum includit personas nominatas, & actus in ea expressos. Si verō nulli exprimantur, omnes qui vetantur interditi censentur inclusi. ¶ Ibid. nu. 70.

Interdicto vetantur omnia sacramenta diuina, officia, & sepultura, præter expressa, vel tacite permessa. cap. non est. de spon. ca. fin. de excess. prelat. cap. quod in re. de pœ. & rem. ¶ num. 71.

Interdicto non prohibentur multę benedictiones, quę non sunt officia diuina. 172. Neque vna Missa in hebdomada ad re nouandum sanctissimū Sacramentū Eucharistię. cap. permitimus. de ten. excomm. Neque officia diuina in loco generaliter, in interdicto, quę debent fieri a clericis ianuis clausis, voce submissa non pulsatis cā panis exclusis excommunicatis, & interdictis. cap. fin. §. ad ijcimus. de sen. excomm. lib. 6. Et exciuis illis, qui non habent priuilegium iuris communi, vel specialis, quare non possunt admitti clerici coniugati contra Margaritam Contel. omnes igitur non priuilegiati, non possunt admitti, neq. ad oblationem in medio Missę, neq. ad pacem, &c. ¶ Ibid. nu. 173.

In loco interdicto, seu ecclesia, possunt clerici recitare horas priuatas, ita tamen submisisse, vt ab alijs non audiantur: non autem hoc licet in loco speciali interdicto. Non prohibetur lectio sacrę Scripturę. Non oratio priuata. Non adoratio Crucis. Non cantus laicorum, etiam si esset Litanja. Non confessio generalis.

Possunt recipi oblationes pro defunctis, & funeralia, & clerici possunt etiam sepeliri in loco sacro ex permissione. cap. quod

in te. de sen. excomm. Campanę possunt pulsari ad Aue Maria, ad ostendendas Reliquias, & prædicandum, vel ad aliud, quod non sit officium diuinum. ¶ Ibidem vique ad num. 78.

Sacrum baptismi pro paruulis est permisum. cap. non est. de spon. & pro adultis. ca. quoniam. de sen. excomm. li. 6.

Confirmatio. cap. responsum. eodem tit. Consecratio chrismatis, & olei Cathecumenorum. Pœnitentia morientium. Et etiā pro sanis, dum non sunt causa interdicti. Eucharistia pro infirmis. cap. quod in re solum in articulo mortis, secundum gloss. & matrimonium etiā inter interdictos personaliter secundum Calderin. non tamen cum benedictione, secundum Hostiensē ¶ Ibid. num. 178. & 179.

Item omnia diuina officia in solemnitatibus Nat. Dom. Paschę, & Pentecostes, & Assumpt. B. Marię, non autem in eorū octauis. Exclusis excommunicatis, & admittis interdictis. In die Corpo. Christi, & per octauam Mart. 5. & Eugen. 4. In die Concep. Beatę Virg. & per octauam, vbi dicitur eius officium ordinatum pro eius Missa egredimur. ¶ De ora. c. 19. nu. 88.

Interdictum si suspendatur simpliciter, omnia licent, quę ante licebant. Si autem non est suspensum, simpliciter videndus est tenor suspensionis, vt sciatur, quo ad quod sit suspensum, quia illa tantum licebunt. ¶ Ibid. numer. 183.

Interdictum non denunciatum, nō obligat. Neque similiter, quando est nullum, & nullitas est sufficienter publicata. Est autem nullus in omnibus illis casibus, in quibus, & excommunicatio nulla est. ¶ 187.

Interdictum etiam validum, non violat laicus Missā, aut alia diuina officia, audiendo in loco interdicto, etiam ab eo, qui dicit peccat, licet audiat a specialiter interdicto. Caiet. in summa. Peccat tamen in quatuor casibus,

Primo, quādo est interdictus personaliter. Secundo, quando illius est euidentis causa expresse, vel tacite.

Tertio, cum dicit talia officia, qualia dicendo violarent, & clerici.

Quarto, cum mentiēdo asserens se esse cle-

clericum minorum ordinum, vel habere privilegium intraret ad audienda diuina uetita, ubi dicebantur clausis ianuis. Peccant etiam Monachi, & Moniales, qui nullum ordinem habent, & faciunt, quæ clericis prohibentur. ¶ Vbi sup.

Interdictum generale, non relaxatur ad cautelam, sed simpliciter sic dato data cautione de parendo Iudici, etiam antequam de causa nullitatis constet, secundum Rot. decis. 77. in nouis. Rubr. est 19. de sen. exco. in antiqu. Et uidetur casus. cap. qua fronte. de appell. ¶ Com. cap. cum contingat. Remed. 6. num. 3.

Pro speciali interdicto habendum est id quod Ecclesie omnes alicuius Ciuitatis, vel Prouinciæ interdicuntur, secundum Calder. de Eccle. Inter. quod tamen intelligendum est in dubio, quando simpliciter interdicuntur Ecclesie non exprimendo, quod sit interdictum generale. ¶ Ibidem Remed. secundo. num. 38.

Interdictum siue sit validum, siue inuaidum, seruandum est ab omnibus Religiosis tam exemptis, quam non exemptis, quando seruatur ab Ecclesia Matrice. Clem. j. de sent. excomm. Non tamen a laicis per eandem Clem. adiuncta glo. neque ab alijs clericis secularib. ¶ Ib. nu. 39. & 40.

Interdicta, etiam si sint personales actiones, cum tamen competunt ad beneficia causam proprietatis, quodammodo habent annexam. ¶ Tract. opp. opp. 1. fol. nu. 6.

Interdicto Capitulo non continentur singuli de Capitulo nominatim. cap. Romana. §. Vniuersitatem. iux. glo. de sen. exco. lib. 6. Idem de Clero, & Populo. Et ratio est, quia potest quis habere specialiter privilegium, vel potest esse particulariter absolutus. Et ideo nisi quis sit nominatus particulariter, potest in loco sacro sepeliri. ¶ Consi. 15. de poenit. & remiss.

Interdictus ab Episcopo possessore, non potest eo presente, etiam in mortis articulo, ab alio absolui. ¶ Ib. num. 4.

Et non potest denunciari, nisi citetur. gl. clem. 1. verb. Constitit. de censib. lib. n. 8.

Interdictus ab officio minores ordines exercendo, incurrit irregularitatem, ut not. Panorm. per tex. in cap. 2. de cler. excomm.

minist. & latius in cap. fin. de exces. prael. num. 6. & Arch. cap. si quis presbyter. 2. q. 6. 3. Angel. Siluest. Tabien. At contraria opinio longe uerior est, quia in nullo loco corporis iuris inuenitur talis poena.

Neque loca allegata id affirmant de ordinibus minoribus, & poena illorum, qui male, uel suscipiunt, vel utuntur ordinibus Sacris, non est extendenda ad minores. Cō. si. 28. de sen. exc. nu. 10.

Interesse.

Intereste in genere, est damnum emergens, & lucrum cessans, eo quod aliquid cessatur, secundum glo. in verbo 1. off. sibile. C. de sent. pro eo quod. Et ideo interesse est id, quod mutuans perdit de suis rebus, aut desinit lucrari eo, quod mutuat, aut eo quod ob praestitutum dicitur non uoluitur. ¶ Com. de vsur. num. 40. Consi. 2. de vsur. num. 2.

Vtrumque horum contingens ob mutuū peti potest duobus casibus. Primo, cum culpa, aut mora in solutione praecessit. glo. celeb. cap. conquestus. de vsu. per cap. delicti, de foro compe. cap. peruenit. de fideiuf. Secundo, cum ante, aut post moram cōtingit mutuū, tamen datum fuit per aliquā vim Regis, aut Ciuitatis.

Tertio etiam potest peti, etiam si nec vis, nec mora aliqua interueniat, modo mutuarius admonitus fuerit tempore mutuū damni, quod interuenire poterat, & fiat assensus. 2. 2. q. 78. ar. 2. ad primum. Et in omnibus istis casibus potest etiam a principio cōuenire pactum de summa, &c. Soc. li. 6. de iust. & iur. ar. 3. ¶ Ib. nu. 42.

Interesse lucri cessantis ex mutuatione pecuniæ, expositæ negociationi sponte facta accipere, an liceat. negauit Innoc. cap. fin. de vsur. tamquam Doctor. quem laudat Sotus, ubi supra. Contra tamen tenent multi, ut Conrad. de contract. quæst. 30. Siluest. Verb. Vltura. q. 19. Caie. 2. 2. q. 69. ar. 4. Adri. 4. de Restit. quæst. de vsur. Panorm. cap. fin. de vsur. Hostiens. cap. salubriter. eod. titu. & multos alios Auctor adducit a num. 43.

Cum hac tamen limitatione, ut desit dolus, & fraus pallians vsuras, atque non tantum

quàm res acquisita, sed tamquam in spe posita, & quæ impediri multis modis possit extimetur. nu. 52.

Interesse, ut iuste capiatur septem requirit Conrad. quæst. 30. Primo, ut talis modus non tantum placat, quantum negociationis, sed hæc non est necessaria, quia modus lucrandi non potest fieri iustus ex sola uoluntate, nec similiter iniustus Sotus. ubi supra. q. 1. art. 2.

Secunda, ut interesse sit verum est necessaria, iux. mentem glo. & omnium. Satis tamen est, ut tempore mutuū lucrum sit uerisimile, quamuis postea non subsequatur. M. pi. C. de restit.

Tertia, quod mutuat, vel non solutio sit causa amissionis lucri, secundum omnes. Sed fallit, secundum Caiet & Medin. quando mutuans habet aliam pecuniam, quam negocietur, nisi haberet eam ad alios finis.

Quarta, ut mutuans non sit dandis vsuris affuerus. Sed hæc non procedit in foro conscientie, in qua ueritas preualet praesumptioni. cap. tua. de spons.

Quinta, ut non recipiat interesse priusquam labatur tempus, intra quod uerisimiliter lucrum factum fuisset. Et secundum Medin. si lucrum uerisimile fuit conuictum a principio potest capi, etiam si in fine factum non sit. arg. e. in ciuitate. de vsu.

Sexta, ut mutuatarius non egeat extreme. Sed non uidetur hoc necessarium, quia non tenetur etiam in tali casu mutuarie illi gratis, &c.

Septima, ut mutuans propter hoc non incurrat famam vsurarij apud simplices. ar. ca. 5. ad Theff. Ab omni specie mali abstinete vos: quæ cōditio omnino est necessaria ad euitandam vsuram, bene ad euitandum scandalum.

Octaua, quod causa principalis mutuandi sit subsidium n. cessitatis, uitæ, salutis, honorum proximi. hæc est honesta.

Nona, ut non paciscatur, neque capiat totum interesse, quod uerisimiliter speratur cessantibus impedimentis casualibus. sed solum tantum, quantum ualet illa uerisimilis expectatio consideratis impedimentis. ¶ Ib.

Interesse, qui cogitur soluere potest licite a mutuatario expetere, qui statim die non

soluit. capit. 1. Innocent. de vsur.

Interesse, quomodo licite petatur, uide consi. 2. de vsu. nu. 15. consi. 19. nu. 3. consi. 7. nu. 5. consi. 25. nu. 6.

Interesse, & damnum intrinsecum, non remotum restituendum est. ¶ Consi. 1. de iniur. num. 5.

Interesse ex lite proueniens ob debitum non solum iuste petitur. ¶ Consi. secundo. de vsur. num. 1.

Interesse, quod uerum, vel uerisimile non est etiam post mortem, peti non potest. Ibid. Et si per sententiam adiudicatum arbitrio boni uiri pensandum est. Ib.

De his omnibus uide Manual. ca. 17. nu. 211. & 212.

Interpretatio.

Interpretatio continens delictum in dubio rejicienda est. c. 1. de regu. iur. & l. merito. ff. pro soc. ¶ Consi. 25. de sim. n. 1.

In dubio ita est faciendum, ut actus ualeat. l. quoties. ff. de verbo. obli. ga. & l. quoties. in actionib. ff. de reb. dub. & cap. Abbate, de verbo. sign.

Interpretari e ius est, cuius est condere. l. final. C. de legib. ¶ Consi. 1. de cleric. non residen. num. 5.

Interrogatio.

Interrogatio dupliciter potest fieri, uel primo, ut discat interrogans, & hoc modo nunquam id facit Deus, qui omnia nouit. Secundo ut interrogatus discat, aut agnoscat, aut aliqua inde utilitas illi adueniat, quod frequenter fecisse Deum in sacris literis nouimus. Abulens. in Matth. 26. quæst. 19. ¶ Com. cap. nouit. de iud. notab. 1. num. 18.

Interrogatio facta ad discendum, uidetur procedere ex ignorantia rei, de qua procedit. cap. iudicantem. 30. quæstione quinta. & leg. prima. ff. de interrog. actorū. ubi Barthol. ait interrogationem fieri ad certificationem, & ideo non uidetur fateri quisquis interrogat. quod obseruat Panorm. in cap. final. column. 5. De confess.

R quic

quicquid glo. & Ar chid. dixerint. in cap. fi. 30. quæst. 1. Quorum opinio posset procedere in interrogazione facta interroganti. iuxta leg. 1. §. si quis. ff. de verborum oblig. Vel cum sit perditionem, quæ rei veritate præsupponit. Et est illa: Nonne? c. nonne. de præsump. ¶ Ibi. nu. 14.

Interrogari non debet Reus à iudice iuramento delato, antequam de delicto habeatur plena, vel semiplena notitia. Et vsus contrarius corruptela est naturalis, & diuini iuris. ¶ Com. in Rubrica. de iudic. nume. 56.

Neque obstat posse iudicem vbicunque interrogare partes. leg. vbicunque. ff. de interrogat. actio. quia hoc non habet locum in Criminalibus, vt ait Bald. & lectura allegans in id Innoc. in c. dudum. el. 2. de elect. ¶ Com. ca. quis aliquando. §. non tibi dico. num. 19. de poen. dist. 1.

Interrogari quem posse de crimine, de quo non sit infamatus; qui asserunt, malefacit, licet ille sit diffamatus de alio crimine immo, & conuictus. Caietan. 2. 2. quæst. 69. artic. primo. Angel. de Maleficijs. Verb. Fama publica. Hyppol. Matil. in legē Repete. num. 91. ff. de quæst. Et hoc Alexā. pro certo præsupponit. consil. 52. ¶ Manu. cap. decimo octauo. nume. 41. Com. cap. inter verba. conclu. 6. num. 15. Com. ca. Rub. de iud. num. 62.

Interrogari potest quis de crimine, de quo non est indicatus si illud sit preparatorium alterius, de quo est infamatus, vt casus dari potest in furto. ¶ Ib. nu. 64.

Interrogatus in Notorijs, & famosis tenetur respondere Innocent. in capitul. dudum. el. secundo. de electio. quia interrogatur à iudice de his, quæ aliquo modo, sibi nota sunt, & secundum iuris ordinem. Thom. secunda secundæ quæstion. 69. artic. secundo.

Non autem tenetur id facere in alijs, & præsertim in occultis, quia Potestas publica, quæ scientia publica dicitur, non potest dici occulta. Et iudex non potest interrogare, nisi facta sibi probatione sufficiente in acta publica valde, & recte delecta, & ita solum præcedente notorietate. ¶ Vbi supra. nu. 59.

Interrogatus, an possideat duas Ecclesias, non censetur interrogari de crimine, quia illud non sonat directe crimen. ¶ Ibidem num. 60.

Interrogatus à iudice incompetente, vel alios sine iuris ordine legitimo: Aut tale quid furatus fuerit, & potest secum conscientia respondera secure, & simpliciter se non fecisse, intelligendo tacite, de tali die, mense, vel anno per fundamentum, irrefragabile. Palud. contra Gabr. & Adria. ¶ Manu. ca. 13. nu. 88.

Interrogatus iudice in visitatione, de peccatis publicis, aut satis generaliter, de peccatis nulla expressione facta de occultis, occulta reuelate non debet, si non erant præparationes ad nocendum alijs, neque debet renuanciare, quæ probare non potest. Proverb. 21. Qui ambulat fraudulenter, reuelat amici commissam. cap. qui ambulat. quinta quæst. quinta. D. Thom. secunda secundæ. quæst. 70. ar. 1.

Et potest iurare se illa nescire absque periurio, metu intelligendo intra se, se illa nescire ita, vt dicere teneatur. Gandau. quolib. nono. Adrian. quarto. de correctio. fraterna. Quicquid dixerit Gennēsius à Se puela. lib. de Ratione red. testimoni. capit. 13. & Sotus. ¶ Manual. cap. 18. numer. 61. capit. 25. nume. quarto. Cōm. cap. inter verba. Concluf. sexta. num. 3. Com. de veritate. Resp. per totum.

Interrogatus quis dicitur secundum iuris ordinem, quando tria concurrunt. Primò, quòd iudex sit competens. Secundò, quòd delictum sit probatum, uel plene, vel semiplene. Verbo Probatio. Tertio, quòd huiusmodi probatio reo sit notificata vt sciat in quo statu sit. Thom. 2. 2. q. 99. ar. 1. ¶ Manu. c. 18. nu. 57.

Interrogandus non est, quis ob aliquod crimen, nisi præcedant indicia. leg. prima. & l. maritus. & l. final. ff. de quæst. & l. sicut. C. de falsis. Cum autem est indicatus potest interrogari, quia illud est iam aliquo modo iudici notum. ¶ Com. in Rubrica de iudic. num. 62. Vide Verbo Reus. Et Verbo Iudex.

In-

Intimatio.

Intimatio facta Canonicis capitulariter non congregatis, non est legitima, nec pro tali habenda, nisi opposita clausula: (Si non patet accessus.) Consil. vigesimo primo. de sententi. excommunic. num. primo.

Intimatio propriæ Personæ, facienda est, vt ei pariat præiudicium: Vel Procuratori habenti mandatum sufficiens, vt dicitur in Clement. causam, quæ. de elect. ¶ Ibidem num. tertio. Extra capitulum autem facta non sufficit ad poenas incurrendas. numer. sexto.

Intrusio.

Intrusionis, & fructuum perceptorum mentionem facere tenetur male prouisus, quando petit à Papa confirmationem Beneficij. Felyn. ca. in nostra. de rescript. ¶ Consi. 8. de iur. patr.

Remedium autem primum intrusionis, est poenitere ponendo Vicarium. Deinde supplicare Sanctissimo Domino nostro, vt confirmet collationem ab Episcopo factam data dispensatione de fructibus male perceptis. ¶ Ibid.

Intrusionis à vitio ignorantia iuris potest excusare, quando illiteratus est paruulus, uel maior, sed rusticus, aut si virorum grauium, ac Doctorum auctoritate beneficium acceptauit. Collatio tamen nulla manet. argument. eorum, quæ notantur. leg. Athletæ. §. de Rusticis. de excusation. tutor. & curator. ¶ Relect. capitul. si quando, de Rescript. exceptio. 18. nume. septimo.

Intrusus in beneficio est ad illud, licet non ad aliud inhabilis, Panormitan. cap. iamdudum. de præbend. Felyn. cap. in nostra. de Rescript. Et talis censetur, qui minus viginti quinque annis presentatus, & institutus ab ordinario fructus de beneficio Curato, recipit Felyn. vbi supra. ¶ consil. octavo. de iure patr.

Inuentio.

Inuentio Nouitatum filia est inanis gloria, ideo peccat, qui adinuenit nouas epulas, vestes, exercitia, lucos, & alia noua de se mortali, aut ad finem mortalem directa, aut ad iacturam notabilis cultus Dei, aut boni alieni, publici, aut priuati. ¶ Man. cap. 27. nu. 17.

Inueniens aliquid ui fluminis in suum fundum nactum, & sibi accipiens peccat, nisi esset aliquid, de quo iure præsumeretur esse pro derelicto. argument. leg. qui leuandæ. ff. ad leg. Rhodiam. de iact. Gab. quarta distinct. 15. quæst. octaua. ¶ Manual. cap. 17. num. 176.

Inueniens auem, & feram in laqueo etiã alieno accipere potest. leg. in laqueo. ff. de acquirend. rerum dominium. §. illum que situm. Institutio. de rerum diuis. Etiam si contraria esset consuetudo esse iur. 4. dist. 15. quæst. 10. ¶ Ibidem.

Inueniens aliquid generaliter, & sibi retinens, quam cito potest, si non reddit illi, qui perdidit cum illum cognoscat, aut si non fecit, quæ potest, vt eum cognosceret, peccat. Sotus 4. dist. 15. Modo res illa sit notabilis quantitas, & vere aliena. ¶ Ibid. num. 170.

Inuidia.

Inuidia est vitium inclinans ad inordinate tristandum de bono alieno eo, quod suam excellentiam miscuit, iuxta Aristotol. 1. Rhet. & S. Thom. 2. 2. q. 36. quem putere Caiet. ibi defendit.

Est mortalis, primo quando quis deliberate dolet de bono notabili proximi ea ratione, quòd sua per illud excellentia minuitur. Secundò, quando quis tristatur eo, quod illi non sunt tanta bona temporalia, quanta alijs ob finem mortalem.

Tertio, quando quis deliberate tristatur eo, quod Deus bona malis largiatur diuinam in diuidendo prouidentiam incusando. quod late explanat. Caietan. 2. 2. quæst. 46. artic. secundo. ¶ Com. cap. si quis. de poeniten. dist. 2.

R 2 Inuo-

Imvocatio Daemonum.

Verbo Dæmon.

Ira.

IRa primo accipitur pro passione animi sita in potentia irascibili, quæ non habet contrarium, ut aliæ passiones eiusdem. Secundo, pro habitu vitioso. Et est vitium animæ ad appetitum inordinatū vindictæ. 2. 2. q. 1 § 8. Peccatum autem iræ est actus inordinatus nolendi vindictam. Et est vitium capitale eo, quia inde nascitur indignatio, Timor, Clamor, Blasphemia, Contumelia, Opprobrium, & Rixa. alij addunt, Maledictionem, seditionem, Bellū Vindictam. Sed vindicta est proprius eius actus. Maledictio, & Contumelia, Seditio, & Bellum ad Rixam pertinent. Quomodo verò circa iram contingit peccare, Vide in locis proprijs, vbi agitur de istis filijs.

Irregularitas.

Irregularitatis nomen est parū latinū, & significat generaliter id, quod aliquem extra Regulam ponit. Sed in hac materia est impedimentum inductū à iure canonico directe impediens ordinum receptionem, aut aliquem vsum eorum quatenus sunt ordines, etiam post poenitentiam. Innocen. cap. Nisi de renunciat. Et hæc de finitio melior est, quàm illa speculat. de dispensat. §. iusta. Anto. 3. p. tit. 28. & Aluar. li. 1. de planctu Eccles. artic. 46. Inducta autem est omnis irregularitas à iure canonico humano, quamuis aliqua eius origo in veteri testamento fuisset secundum mentem glo. §. 1. de consecr. dist. 1. Innocen. cap. ad audientiam. de homic. Non est autem censura ecclesiastica, sed species poenæ multum differens ab illa. Man. c. 27. nu. 191.

Irregularitatis species quinque sunt, manentes ex quinque defectuum generibus, videlicet, Sacramenti, corporis, animæ, lenitatis perfectæ, & delicti: & hoc accipiendū illam specialiter.

Non enim incurritur, nisi in casib. iurè expressis. ca. is qui. de sent. excomm. libr. 6. At si accipiat generalissime potest habere infinitas species. Et hoc modo verificatur sententia Aluar. li. 1. de planctu. eccl. cap. 24. ¶ Ibid. num. 192.

Irregularitas nulla est mentalis, quia non incurritur, nisi faciendo id, pro quo imponitur. Neque de illa iudicatur, quis in dubio in foro exteriori, secundum Panorm. dist. cap. ad audientiam. Secus in foro exteriori. cap. significasti. el. 1. De homi. ¶ Ibi. & consi. 1. de cler. non ord. & consi. 22. de homic. A celebrante irregulari nouæ non incurritur. Innocen. cap. si celebrat. de cler. excomm. quia id nullo iure cauetur. Et potissimum, quia non est censura. consi. 71. de sent. excomm. peccat tamen, qualiter ille, qui celebrat. argum. cap. fin. de tempor. ord. ¶ num. 194.

Irregularitas, si est occulta tantum nocet, quo ad forum conscientie, quantum publica, & quæ accessoria est dispensationi vtraque licet. Castren. libr. 2. de lege poen. contrarium teneat sine textu, & ratione efficaciaci, contra omnem vsum ecclesiæ hætenus obseruatum. Et colligitur ex Conc. Trident. cap. 6. sess. 24. Et dispensatio occultæ ex delicto prouenientis ad Episc. pertinet ex illo Conc. præterquam ex homicidio voluntario. Ibid.

Prima irregularitatis species incurritur ex bigamia, de qua supra dictum est. Verbo Bigamia.

Secunda species ex defectu corporis inducitur. s. ex defectu cuiuslibet membri principalis ob culpam contingente. cap. 1. & cap. si euangelica. §. 5. distinct. quamuis membrum sit occultum, neque facultatem vtendi ordinem impediatur, ut sunt pudenda. cap. si quis absciderit. §. 5. distinct. Hostien. in summ. corpor. vitiat. §. & qui. & in cap. ex parte. eod. titu. Et similiter si sit defectus partis membri, quam quis sibi per indignationem abscidit. cap. qui partem. ead. dist. Quod intelligitur, quando id est notoriat. Et tunc reducitur ad quintam speciem. Et in hoc conciliantur Anton. & Cardin. capitul. final. de corpor. vitiat. ¶ Ibidem nume. 198.

Si

Si autem defectus contingit absque propria culpa, & celebratione non impedit eam non inducit, vt castratus per vim. macula oculi, quæ non priuat visu.

Si autem priuatur quis visu oculi sinistri cum difformitate apparenti est irregularis. Non autem si sine tali deformitate. Et sic intelligendum est. cap. si euangelica. quamquam. contra. glof. sentiat. cap. secundo. de verb. sign. ¶ nu. 199.

Irregularitatem inducit etiam quilibet defectus, aut imbecillitas membri, quæ inhabilem ad celebrandum facit, saltem sine notabili horrore, deformitate, aut scandalo, siue incurrat ex culpa, siue sine illa. cap. final. de corpor. viciat. quæ est Regula Panorm. cap. secundo. de clerico ægrot. Talis autem deformitas, quæ sit, debet Episcopus determinare, secundum Innocen. cap. ad audientiam, de hom.

Et si inhabilitas est ad aliquod officium, non tamen censetur esse ad aliud. iuxta Panorm. ubi supra. quod verum videtur quando illam non incurrit sponte, aut sua culpa. In tali autem specie irregul. solus Papa dispensat. Inno. cap. 1. de re iud. libr. 6. ¶ Ibid. num. 200.

Hanc irregularitatem incurrit, illegitimus.

Defectum ætatis patiens, quamdiu illa durat, & solus papa dispensat. Card. Clemen. final. de ætat. & qual. quamuis sit Religiosus, non obstantibus priuilegijs, quæ videntur exclusi per Conc. Trident. session. 23. cap. 12.

Leprosus, qui nec potest ordinari, neque ordinibus susceptis uti. cap. cum percussit. 7. quæst. 1. Idem dicendum de quilibet infirmitate, quæ notabile scandalum ordinum vsui præbet. arg. l. illud. ff. ad leg. Aqu. cap. 2. de transl. præl.

Epilepsiam, siue morbum caducum patiens cap. in literis. 7. quæst. secunda. & solus papa dispensat, per notata in cap. & si clerici. §. 1. de iud. Ita vt qui semel tantum tali morbo fuerit infectus non possit amplius ordinari, quamuis omnino sanus appareat. argum. §. fin. 15. quæst. 1. Et ordinatus si raro etiam cadit modo spumas ex ore emittat celebrare non potest: alias sic,

vt colligitur. c. communiter. 32. d. Idem de lunatico, & furioso.

Arreptitius nūquam debet celebrare secundum Anton. 3. par. tit. 28. cap. 5. quia est irregularis, secundum Alua. vbi sup. c. 48.

† Est autem Arreptitius, qui à Dæmone possidetur.

Eandem inducit seruitus, ita ut non possit sine facultate sui Domini ordinari, & si cum illa ordinatur sit liber. Si sine, manet seruus perpetuo, si sumpsit solum minores, si autem maiores liberare se potest dando æquiualens. Si autem non habet exhibeat seruitia, quæ decent.

Eandem inducit infamia tam facti, quæ iuris. cap. infamibus. cum glo. & ei adnotatis per Francum. de regu. iur. lib. 6. & in infamia iuris solus papa dispensat, nisi quando episcopus dispense super delicto, ad quod sua facultas se extendit, quia tunc etiam accessorie infamiam demit, iuxta glof. singul. cap. euphemium. §. 1. secunda quæst. 3. cui similis est in cap. Domino. §. 50. distinct.

Eandem incurrit, qui uinum non potest bibere, ita vt non euomat. glof. singular. cap. ipsi Apostoli. 2. quæst. 7. Cum quo neque papa potest dispensare. ¶ Ibidem num. 204.

Tertia species irregularitatis ex defectu Animæ continet.

Primo, illiteratos, id est penitus literarum ignaros. cap. illiteratus. 36. d. Verbo Illiteratus. quos Conc. Trident. session. 23. cap. quarto. videtur facere inhabiles etiam ad primam tonsuram, qui nesciunt legere, & scribere. Et ad minores ordines, qui saltē Latinū linguā non intelligunt. In quo defectu, aut nunquam, aut raro papa dispensat.

Secundo, continet infideles, id est non baptizatos, & ca. ueniens, de presb. non baptizat. Licet sint cathecumeni, & sancti.

Tertio, hæreticos, aut fautores hæreticorum, quamuis sint iam conuersi. c. si qs. eū. 1. q. 7. c. 2. de hæret. lib. 6. & filios eorum vsque ad secundā generationem per lineam virilem. Quarto, Saracenos, Iudæos paganos, neophytos, cap. 1. 84. d. cap. constituit. 17. q. 4. ¶ Ibidem num. 105.

Quarta species ex Defectu lenitatis pfectæ,

R 3 Quar-

oritur autem hæc irregularitas ex occisione, aut mutilatione membri licita, quia visum est talem mutilantem, non satis referre lenitatem Domin. Nost. Iesu Christi, per dicta S. Thom. 2. 2. q. 40. ar. 2. ¶ *Ib. nu. 206.*

Quare irregularitatem hanc incurrit, qui iam baptizatum hominem deformat in casu licito alio, quam infirmitatis, aut dat causam propinquam deformati aliquem, aut saltem, ut citius deformatur, quam alias fuisset deformatus extra necessitatem inevitabilem sue vitæ defendendæ. Quid sit deformatum. Vide verb. Deformatum. Quid sit dare causam propinquam. Verb. Causa. *Ib. nu. 2.*

Hanc irregularitatem non incurrit infra scripti. Non baptizatus. cap. si quis viduam 50. dist. secundum Panorm. & præposit. *Ib. cap. Gaudemus. de diuor. & Innoc. Ibidem. Card. clem. 1. de hom. Et ratio est, quia iura solum loquuntur de actibus baptizatorum d. c. si quis viduam.*

Qui non deformat, aut deformat corpus iam mortuum, ut portando ligna ad cõburendum hæreticum, qui iam expiravit. Anton. 4. p. ti. 28. c. 2. Qui deformat in casu infirmitatis. cap. si quis à medicis 55. dist. Ut chirurgus, & eum adiuuans, & ratio est, quia nihil est in iure præceptum, & quia mouetur virtute pietatis ad sanandum. Nõ autem ad uindicandum, ut iudex, qui propterea illam incurrit ex iuris præcepto. ¶ *Num. 217. aut si est causa remota. cap. de occidendis. 35. q. 5. gloss. cap. de cætero. de Hæret. num. 209.*

Qui in necessitate id facit. Clem. 1. de Homic. quamuis ante illam oppositum tenuit S. Thom. 2. 2. q. 64. ar. 7. ad 3. Talis autem est, qui neque fuga, neque villo alio modo, nisi interficiendo, aut deformato aggressorem eum vitare potest, iux. glo. Clem. 1. & cap. suscipimus. eodem titu. Dixi fuga, quia ad vitandam irregularitatem tenetur fugere aggressus, secundum Panorm. cap. olim. de rest. spol. quoniam hæc sine peccato incurritur. Si tamen fuga est periculosa sibi non tenetur, secundum communem, quam sequitur Fel. d. ca. suscipimus. ¶ *Ibid. numer. 219.*

Neque clericus, qui in bello iusto hortatur alios ad occidendum ob victoriam gene-

raliter, neque si ipse percutiat, modo non deformat. num. 215.

Hanc irregularitatis speciem incurrit Iudex, Accusator, Fiscalis, Testis, Notarius, Procurator, Assessor, & quilibet alius officialis, qui ad deformationem concurrat. c. aliquantos. 51. dist. & Clem. 1. de hom. Et pariter denunciatores eorum, qui poenam mortis, vel mutilationis merentur, si capientur, dummodo non protestentur se id facere, ut impediatur, ne mala fiant. ¶ *Ibidem num. 212.*

Qui deformat aliquem ob defensionem iustam vitæ alterius, etiam patris, aut matris etiam in bello iusto, etiam in casu, quo nisi ipse id faceret ciuitas obfessa caperetur. ¶ *numer. 213.*

Qui arma ministrat valenti se sine illis defendere si inuadentem occidat. Et generaliter, qui præbet ad deformatum causam, auxilium, fauorem, &c. si deformatio inde sequitur.

Quinta species irregularitatis, vocatur ex delicto: oritur autem ex multis. Primus casus est ex homicidio voluntario, solus autem ille hanc incurrit, qui discretus, & baptizatus seipsum, aut alium hominem deformat illicitè, aut causam propinquam illicitam illius, aut suæ anticipationis præbet. Hanc autem intellige, sicut in proxime dictam, & in iisdem casibus, & regulariter deformatio intenta, & volita in se illam semper inducit. nulla autem Casualis deformatio illam inducit. ¶ *Ibid. num. 220.*

Omnis, & sola deformatio mixta sequuta ex opere illicito lege iustitiæ, quod est causa propinqua eius inducit illam. ca. tua, & c. suscepimus. de hom. & c. si. eo. ti. lib. 6.

Neque sufficit, ut sequatur ex opere illicito, nisi sit causa eius propinqua: qualis est deformatio iactu fulminis facta, ab eo qui male iustus aliquo ibat.

Hinc apparet, quid dicendum sit de Monaco, Chirurgico, abortiente, vulnerante, & deformatante, Ministrante arma, iuuante, hortante, accusante sine protestatione, detinente furem, alente feram, magistro castigante, ludente illicitè, clerico venante, cordigero equitante, & de adulterate, & de multis alijs casibus, qui formari possunt. Quare huius spe-

species irregularis erit, qui occidit, aut aliquo modo adiuuat, causa, vel testis est. con. si. quinto. de homic. con. si. decimo quinto, & vigesimo quinto.

Qui occidit inuasorem, etiam cum moderamine si sua culpa sit aggressus. Con. si. 32. de homic.

Percutiens ense in capite, etiam contra intentionem occidendi, secuta morte. cõ. si. 28. eodem tit.

Qui peccato mortali aliquid dicit, vnde præter intentionem sequitur mors alicuius. con. si. 29. eodem titu. ut qui dicit N. cum reis ex delicto damnatis solitum esse incedere, & propterea comprehenditur, & occiditur.

Qui reum ad durum carcerem, vel in ediam nimiam damnat, si mors sequatur. con. si. 2. de poen.

Qui sibi commissam criminali iurisdictione, alteri criminalem causam committit. Con. si. 37. de hom.

Qui saltat cum prægnante secuto abortu si scit, vel scire debeat, & abortiuit, vel si foetus erat animatus anima rationali, aut saltatus fuit immodesta. Con. si. 24.

Multos alios casus hinc inde sparsos reperies. Vide Tractat. de homicid. casuali. Tomo quarto.

Secundus casus est delictum capiendi ordines male, aut male exercendi. Ideo ille incurrit, qui ordinatur sciens, aut scire debens se esse excommunicatum suspensum, interdictum. cap. 1. de eo, qui furtim ord. suscipit. ¶ *Ib. num. 241.*

Qui ordines minores, & subdiaconatus eodem tempore suscipit. cap. 2. eodem titu. Consuetudo excusat, secundum Anto. 3. p. titu. decimo quarto. cap. 10. §. 15. & a fortiori, qui suscipit duos sacros. *Ib. & con. si. 36. de præbend.*

Tertio, qui ordinatur ab Episcopo, qui renunciauit loco, & dignitati. cap. 1. de eo qui ordinatur, &c. Si hoc sciat, & licet habeat facultatem a suo Episcopo se ordinandi. cap. 2. 19. d.

Quarto, ordinatus ab Episcopo excommunicato, suspensio, interdicto, &c. charitatem tamen suscipit. capitul. per gratiam. 1. quæstion. prima.

Quinto, ordinatus ante legitimam ætatem, vel extra tempora statuta, vel absque literis dimissorijs, si ante dispensationem celebrat, quia est suspensus per extrauag. Pij Secundi. Cum ex Sacrorum. ¶ *Ibidem numer. 241.*

Sexto, promotus per saltum, si absque dispensatione in illo ordine ministrat, qui est suspensus.

Septimo, qui ordine, quem non habet vtitur. ca. 1. de cle. non ord. modo vtatur ferius, & non ioco. arg. c. illud. 15. q. 1. & non vt laicus. ¶ *Ib. nu. 242.*

Tertius casus est per violationem interdicti, aut alterius censuræ celebrando, aut actum ordini proprium exercendo. Secundum omnes cap. secundo. de cler. excommunic. minor. ¶ *Ibidem num. 243. & 244. Con. 7. de temp. ord.*

Quartus casus est, ex reiteratione Baptismi tam actiue, quam passiuæ. cap. eos. de consecr. dist. quarta. Nisi ignorantia probabilis excuset. Idem de reiteratione Sacrorum Sacramentorum imprimendum characterem, secundum Anto. per c. dictum. de con. d. 1. ¶ *Ib. nu. 246.*

Quintus casus est, ex delicti Notorietate. Notorium quid sit, Vide verbo Notorium. Crimen autem debet esse dignum depositione, atque enorme. cap. final. de tempor. ord.

Non autem sufficit, ut probari possit, aut sit de illo fama, aut confessum extraiudicialiter. Anton. tertia par. titu. vigesimo octauo. cap. 6. §. 7.

Enormitas autem sine notorietate non sufficit, licet contradixerit gloss. in cap. it. final. vigesima quinta distinctio. & in capitul. ex tenore. de tempor. ordinar. quo ad sodomiam. Angelus, & Siluestr. post Diuum Anto. vbi supra. Contra quos est dictum capitul. ex tenore. vbi explicite hoc habet Innocentius, & Gregorius Nonus declarauit: nulla occulta crimina, præter homicidium inducere irregularitatem. probat hoc etiam cap. is qui. de sen. excomm. lib. 6.

Et eo magis, quod Hæresis mentalis enorme crimen est, secundum Thomam secunda secundæ quæst. 2. ar. 3. Et similiter

odium Dei, & tamen nullum horum irregu-
laritatem inducit.

Neque id facit ius nouum Pij V. in sua
Extrauagant. de Sodom. neque quo ad lai-
cos, neque quo ad clericos, quia de laicis
nihil meminit. Clerici autem pœnas ibi p-
positas non incurrunt, nisi illam exerceant
vfu continuato. argu. l. sciendum. §. illud. ff.
de ædil. ed. ¶ Ib. à nu. 248.

Irregularitas nulla inducit priuationem
Beneficij iam quæfiti ipso iure. Innocent.
in cap. cum nostras. de concess. præben. Fe-
lyn. cap. Inquisitionis. de Accusa. Et proba-
tur per cap. Clericis, ne cler. vel Monach
¶ Ibid. num. 251.

Irregularitas omnis præcedens collatio-
nem ordinum, reddit ipsam subsecutam
nullam ipso iure, quia inhabilis ad vnum,
est inhabilis ad ei annexam. ca. translato. de
conf. ¶ confi. 36. de temp. ord.

Irregularitas consecuta sine culpa ex de-
fectu ad usum vnus ordinis, & nõ alterius
iam suscepti, non impedit consecutionem
beneficij non requirentis maiorem usum.
cap. 2. de cler. egrot. Quare ei, qui amisit
duos digitos, & dimidiam palmæ sine sua
culpa, potest conferre beneficium cui non
sit annexum õnus celebrandi.

Irregularitas ex delicto non incurritur si
illud sit veniale secundum Sotum. libr. 6. de
iust. & iur. q. 1. ar. 9.

Cum sit pœna valde grauis, ideo nõ est
ponenda pro tali delicto. arg. c. non offera-
mus. 34. q. 1. consi. 15. de temp. or. nu. 4.

Et quia sine contemptu non incurritur.
Est enim pœna contemptus, vt dicit Pano.
in cap. pastoralis. §. verum. de appella. Caie.
in summa contra tenet, sed eius fundamen-
tum est falsum, videlicet, quod excommuni-
catio minor, sit maior pœna.

Irregularitas. nõ à solo Papa tollitur. Mi-
nor autem excommunicato ab omni Con-
fessore. ¶ Man. c. 23. nu. 104.

De hac materia multa inuenies, hinc in-
de sparsa in locis particularib.

Irritare.

Irritare quid sit. Ver. Dispensatio.

Irritare votum qui possit. ver. Votum.

Iubilæus.

Verbum hoc dupliciter solet pronun-
ciari, vel Iubilæus vulgo, vel Iobeleus
vt M. Anton. Sabellicus libr. 3. Aene. 1. &
Turrecrem. §. in Leuitico. de poen. d. 1. Et
dicitur à voce Hebræa Iobel, secundum Lyrant
super Leu. cap. 23. Et significat Buccinam.
Quare annus Iobelei, dicitur à clamore bucci-
næ. Sed M. Anton. Eusebium, secutus dicit,
quod significat quinquagesimum. Cui consen-
tire videtur Polid. Verg. lib. 8. de rer. inuēt.
cap. 1. Quare annus Iubilæus significat an-
num quinquagesimum, quod fuit celeberrimus
apud Hebræos.

Et ex his patet, quod non descendit à
verbo Iubilo, vt falso existimat Ioann. Ma-
rian. citatus à Felyno serm. de Indulg. An-
ton. 1. p. cap. 3. glos. singul. Clem. 1. §. In-
telligimus, de Reliq. & Ven. Sanct. quæ ni-
hil de hac significatione agit. A qua voce
latine descendit Iubilare, quod ut Felynus
ait, est voce confusa inclinare præ gaudio.
Et apud Sanct. Thom. Latitiam immensam
significat.

Et vox Iubilatus pro clamore Rustico-
rum latitiam præse ferentium, secundum
Var. & Vallā. Secundum quos clamor Vr-
banorum Quiritatus dicitur. At uerbum,
Iubilæus, prore ad Iubilū pertinente nus-
quam apud Latinos est. Quare a nulla voce
Latina, sed ab illa Hebræa descendit. Et
melius pronunciat (Iobilæus) quàm Iu-
bilæus, vt vulgus facit. Sed melius est et si
dicatur (Iobelæus) vt Sabellicus facit.

Verbum autem Iobel apud Hebræos æ-
quocum est. Quare vno respectu potest di-
cere Remissionem, vel initium, quare Isid.
lib. 5. Ethymolog. Remissionis annum in-
terpretatur, quia ad initium, & primū sta-
tum res, & personas reduceret.

Et secundo respectu, potest significare
buccineum, eo quod buccinarum sonitu-
eum pronunciare Hebræi soliti erant.

Iubilæi annus, apud Hebræos solemn-
is erat, quo tempora dimetiabantur, sicut
& Græci per Olympiadas, & Romani per
Lustra, &c.

Initium huius anni apud nos (quamuis
de

de hoc Ioann. Friburg. in Tracta. de Iub. q.
fexta. dicat nihil se certi interuenire, præter
quod vulgatum est, centesimum quemque an-
num à Nat. Christi fuisse talem. Et Plat. De
Vitis Pontif. nulli eorum ante Bonifac.
oçtauū. relationem Iubilæi ascribat) glos.
tamen extrauagan. 1. de poen. & remission.
affirmat fuisse tunc prædictam opinionem,
vel fidem vulgaram. ¶ Com. de Iub. not. 1.

Iubilæi anno in veteri lege, quinque re-
mittebantur, videlicet, seruitus, debita, p-
dia deuendita, exilium, & delicta, ut dicunt
Arch. Dom. & Alexand. in summa. d. 3. sed
tex. le. 1. c. 23. id non aperit. ¶ Ib. not. 2.

Iubilæi annus Veteris legis, Iubilæum
nouæ legis præfigurabat, id est remissionē
spiritualem sub lege gratiæ concedendam.
Clem. sexta. in extrauagan vnigenitus. de
poen. & rem. Anton. par. 1. cap. 10. §. 7. ideo
fuit in Abrahamo inchoatus, in veteri le-
ge præfiguratus, tempore gratiæ consumma-
tus à Summ. Pontif. plenaria indulgentia
decretus. ¶ Ib. notab. 3.

Iubilæi annus credibile est magis fuisse
in multis similem Iubilæo Hebræorum,
quàm præfiguratum ab illo. De primo con-
stat discurrenti, de secundo patet, quia Bo-
nifac. oçtauo. hunc annum in scriptis rede-
git, nihil de illo ueteri penitus uerba fa-
ciens. Et illum non statuit quinquagesimū
quod postea fecit. Clem. 6. Sed centesimū.
Immo 130. ann. ab orbe redempto nullus
fuit annus quinquagesimus, qui illum an-
tiquum referret. Et hodie non est quinquagesimus,
sed uigesimus quintus, & Paul. 2. à
Vig. Nat. Dom. incæpit. ¶ Ib. not. 24.

Huius anni non fuit inuentor Bonifac.
vt credit Polyb. oçtauo. cap. 1. de rerum in-
uent. quia Ioannes Monach Card. ait fuisse
tunc uulgata opinio, centesimo quoque
anno Indulg. concedi solitam, & floruit
eo tempore. Quare fuit Bonifac. renouator
¶ Notab. 7.

In anno Iubilæi quinque suspenduntur.
Indulg. plenaria. Commutatio uotorum.
Dispensatio eorundem. Potestas componē-
di super morte ablati incertis, vel certo
modo remisissis. Potestas deputandi confes-
sarios, &c. ¶ Notab. 28.

Iubilæi Indulg. introducta fuit ad hoc,

ut fideles ex toto orbe Romam inuiserent,
quam princeps Apostolorum, & alij Marty-
res proprio sanguine decorarunt.

Iudæus.

Iudæus potest suas usuras certo modo
exercere ex permissione, ita ut non
peccet accipiens, licet peccet ille, qui
dat. argum. l. illud. ff. ad leg. Aquil. ¶ Con-
sil. 2. de Iudæ.

Potest licite ex permissione emere à no-
stris pro uictu necessaria, & multo magis
pro spirituali, quem credit se habiturū pro
obseruatione suorum festorum. ¶ Ib.

Non subijcitur legibus Ecclesiæ, iuxta
illud Apostol. de his, qui foris sunt, &c. re-
latum in cap. gaudemus. de diuor. Intelli-
ge, quo ad obseruationem legum contra-
rarium suæ legis, non autem quo ad alias,
quare possunt puniri tanquam fautores he-
reticorum, licet non tanquam complices.
¶ Ibidem.

Permittere illis, ut sub maioribus usuris
extraneis magis, quam indigenis mutuent
non est tutum. Ibi. Et ad usuras restituēdas
debent compelli. Ib.

Iudæus postulare potest pro se coram
iudice Christiano, quia & si iura a glo. cita
ta ibi id non probent, ratio tamen conuincit,
quia quilibet prohibitus postulare, po-
test pro semetipso id facere. l. 1. ff. de ijs igitur.
¶ de postulau. ¶ Com. in gl. cap. nemo.
de poen. dist. 1.

Si publice cum conuersis conuersatur
cedendus est. cap. sepe. 28. quæst. 1. ¶ Con-
sil. 1. de heret.

Si conuertatur licite contrahit cum ea,
cum qua pater eius ante conuersionē coi-
uit, quia ex tali coitu, nulla nascitur Affi-
nitas ante ius Pontificium. ¶ cõf. 7. de spõ.

Iudæis licuit occidere Maleficos, ante
quam sceptram ab illis auferretur a Roma-
nis, & etiam post ex lege Diuina sibi tradi-
ta, non autem ex lege humana à Romanis
sibi ablata. Permittebatur autem illis occi-
dere istu lapidum, non propter crimina sæ-
cularia, sed propter illa tantum, quæ erant
contra suam legem peculiarem. ¶ Com. ca.
periculose. de poe. d. 1. nu. 4.

Iudæo-

Iudæorum Synagogas, qui ædificat peccat mortaliter, licet sine aliqua intentione mouendi ad peccatum id faciat. Et ratio est, quia iste occasionem mortaliter peccandi præbet. ¶ Manual. cap. 14. num. 33. & 36. Verbo Occasio.

Iudæorum signum ferre, vel habitum in loco, ubi in veste, vel alio quouis caractere vnusquisque suæ legis professionem indicat mortale peccatum est. Angel. Verbo infidelitas. §. nono. Siluest. & Cate. in sum. Quia id facere nihil aliud est, nisi ob timorem se Iudæum esse ostendere. ¶ Man. cap. 13. num. 27. Com. cap. Humanæ aures. quæst. 3. num. 16. cap. inter verba. prælu. 3. numer. 3. cap. potest fieri. de pœnitent. distinct. 1. num. 1.

Index Ecclesiasticus.

Differt à seculari in hoc, quod secularis tenetur iuuare ecclesiasticum, non ostensa illi sententia iustitiæ. Ecclesiasticus autem non tenetur suis censuris iuuare secularem, nisi præmissa monitione Canonica. Innoc. cap. 1. de off. ord. ¶ Com. ca. cum contingat. Remed. 1. nu. 6.

Iudex Ecclesiasticus Sodomitam Curie seculari tradere non debet, sed satisfacit castigando eum canonicè, non requisito iudice seculari. conf. 1. de iud.

Potest procedere contra concubinos & concubinas alijs vijs, & ad alias pœnas, quàm quæ constituuntur in ca. octauo. Conc. Trident. sessio. 24. id est per uiam accusationis, & denunciationis, iux. cap. super his. eodem titul. ¶ Confil. tertio. de Adulter.

Potest reuocare maritum Religionem ingressum ad euitandum vxoris incontinentiæ peccatum. Panor. cap. 1. de conuers. coniug. ¶ conf. 2. eod. tit.

Potest ex vera causa examinare sententiam super matrimonio, licet in rem iudicatum transierit. ¶ conf. 8. de spon. nu. 5.

Si declaret aliquem citatum sub excommunicationis pœna, excommunicatum prius, tunc cite excommunicare censetur. ¶ conf. 10. de sen. ex com. nu. 2.

Pœnas à iure impositas, non nisi a parte

requisitus incidit. per glo. recep. in cap. fin. de rescrip. & per alia multa, quæ tradit Fel. in cap. si autem. eodem tit. ¶ confil. 4. de accusa. & inquis. nu. 3.

Est superior etiam laicorum, quo ad actus spiritualis, & Ecclesiasticos, ut confitendi peccata, communicandi, &c. ¶ confil. 5. de off. iud. ord. nu. 4.

Si contra ius, & suam conscientiam aggrauat partem gratia, vel fordibus, precio, amore, timore, uel odio, modo non sit Episcopus, suspensus est. cap. 1. de re iud. lib. 6. ¶ Man. cap. 27. num. 157.

Infidelem punit in criminibus pertinentibus ad suum forum, etiam si sint mixti fori, vt resoluitur in cap. cum si generaliter. de foro comp. & per Fel. in c. postulasti. de iudicis. ¶ Confil. 7. de hære.

Index.

Iudex iustitia est animata de causa aliorum duorum cognoscens, secundum Tho. 2. q. 67. ar. 3. ex Arist. 5. Ethico. ¶ Com. Rubr. de iud. num. 80.

Iudex fieri non debet, qui caret animo resistendi Magnatibus. Eccl. 7. cap. non est. 1. q. 1. ¶ Com. cap. inter verba. conclu. 1. nu. 19. Man. cap. 15. nu. 12.

Iudex supremus, si non præcipit, sed rogando petit ab Episcopo monitorium Concilio non contrahent, quia Concilium intellegendum est eo modo, quo c. 2. de iudicibus, decernit, videlicet, ne iudices Ecclesiastici spiritualia negocia iudicio laicorum expediant. ¶ Confil. 59. de præb.

Iudex superior potest compellere ad testificandum illos, qui sciunt aliqua secreta extra sacram confessionem, etiam si conuenerint inter se, ne reuelent, & iurauerint illa non reuelare, etiam iudici iubenti, secundum Tho. 2. 2. q. 70. ar. 1. ad 2. & Panor. in c. dilectus. de excess. præl. sub fin. Et intellige de secretis, quæ vergunt in notabile damnum aliquorum. ¶ confil. 1. de elect. nu. 7.

Iudex debet iudicare secundum allegata, & probata. l. illicitas. §. veritas. ff. de off. præsid. cap. pastoralis. §. qui uero. de offic. deleg. ¶ Confil. 6. de tempor. ord. num. 2. Confil. 2. de off. iud. ord. nu. 2.

Iudex

Iudex debet esse doctus, quia non potest, quis iudicare de eo, quod ignorat. l. de qua re. ff. de iud. Et experientiam debet habere causarum. l. certi iuris. C. de iudic. & cap. 1. de confang. & Affin. ¶ Com. ca. 1. §. caueat. de pœn. dist. 1.

Non tenetur credere ius illi semper esse pro quo iudicat, sed satis est credere pro illo esse iudicandum. ¶ Com. cap. si quis. de pœn. dist. 7.

Iudicare debet secundum veritatem, quam nouit, vt iudex, non autem secundum priuatam. Et licet iudicare possit crimen contra suam conscientiam priuatam, & contrarium secundum conscientiam, quam habet, vt iudex: non tamen potest secundum eandem iudicare contraria. ¶ confil. 5. de priuileg.

Iudex in dubio bene fauere præsumitur ca. in præsentia. de præscrip. & l. merito. ff. pro socio. ¶ Confil. primo. de accusation. & inquisit. num. 3.

Præsumere non debet actor delinquere maleque agere. d. l. merito. & ca. si. de præsum. ¶ confil. 1. de off. iud.

Iudex non absoluit directe à sententia superioris, licet pro eo soluendo indirecte possit. ¶ De iubil. not. 22. nu. 26.

Si fungatur duplici potestate, præsumitur semper vti efficacior, & illius sententia iustificatur ex alia causa sufficienti. ¶ De red. eccl. q. 3. Mon. 7. nu. 3.

Iudex castigat crimina coram eo incidenda. argum. cap. cum dilectus. de ord. cogn. & cap. 2. de confess. Et prouidere debet omnibus de quibus constat indicium. cap. fin. de verbo. signif. ¶ Com. cap. humanæ aures. quæst. 2. nu. 4.

Iudex debet inquirere de veritate, quæ occulta est. l. congruit. ff. de off. præsid. ca. 1. de off. ord. Non tamen de occultis per se. ¶ Vbi sud. nu. 14. & Com. ca. aliquando, de pœn. d. 1. §. non tibi dico.

Inquirere non potest contra aliquem, nisi si præcedat fama. c. super his, & c. inquisitio nis. de accus. confil. 58. de Regu. nu. 5.

Iudex fatuus est, si ultra petita pronunciat l. si. C. de fidei liber. Nec tenetur prouidere honorati accusati, vel testium, qui læditur ex eo, quod iuste renuit confiteri id, quod illi opponunt, uel testantur contra. ¶ Com. ca.

pitul. Humanæ aures. quæstion. secunda numer. 14.

Non potest excusare partem à violentia, secundum Bal. l. iuste possidet. ff. de acquir. poss. Com. c. cum contingat. 7. caus. nul.

Iudex quibus casibus extraiudicialiter procedit debens procedere iudicialiter, & cum causa cognitione, & de facto, & indebite procedit, de facto, & indebite partem molestat. Casus est memorabilis in c. conquerenti. de restitut. spoliato. Panorm. recept. in cap. cum causa. de offic. delegat. ¶ Com. cap. cum contingat. septima causa nullit. à num. 19.

Contra notatos generali inquisitione procedere valet, nouum iudicium inchoando contra inuentum particulariter secundum omnes, & omnia iura. ¶ confil. 1. de off. iudic. num. 6.

Iudex per iustam præsumptionem de crimine conuictum credit, & iudicat fecisse illud, ad eum condemnandum pœna ordinaria, non autem pœna mortis. Innoc. recep. in cap. quia uerisimile. de præsum. per cap. Afferte. eod. tit.

Et per summariam informationem credit alicui interesse, quo satis sententia, non ita daretur ad effectum admittendi eum ad appellandum. c. super eo. de offic. delega. Non autem ad effectum adiudicandi eum, quod petit. Et similiter sententiam super matrimonio latam credit fuisse iniquam ad effectum admittendi partem ad agendum: non autem ad effectum pronuntiandi pro illo. c. lator. de re iud. ¶ Com. cap. Si quis autem. de pœn. d. 1. num. 105.

Ad utilitatem priuatam neque etiam publicam non potest in damnum tertij officium suum impartiri. l. 4. §. hoc autem. ff. de dam. infect. nisi procedat forma iudicialiter probata, uel saltem semiplena probatio adfit iudicialiter facta. ¶ Confil. primo. de offic. iudic. nume. 5.

Iudex, quando inquit de criminibus sui territorij, generaliter id facere debet nulla expressa persona. leg. congruit. ff. de off. iud. ¶ Ibid. num. 3.

Atque vt Actorem repellat, non sufficit, quod Reus non audeat quicquam opponere. ¶ Ibid.

Ex

Ex officio nō debet repellere instrumentum, quo centum mutuo data, & quinque pro interesse petuntur, quia non est certū actorem male petere præsupposita opinione, quæ habet, mutuante, & mutuatarium posse conuenire super interesse probabile. ¶ Ibidem.

Iudex à quo appellatur potest cognoscere de attentatis per appellationē, ut aptius expediatur causa principalis à iudice appellationis, per cap. cum teneamur. de app. Cō. si. r. de fo. comp. nū. 2.

Et licet possit assistere causæ appellationis ob suum honorem, non tamen est citandus in causa tali. ¶ Consi. r. de senten. & re iud. Et legitimè appellationi deferre debet, aliàs punitur. cap. de priori. de appella. & per totum. eodem titul. libr. sexto. ¶ Consi. secundo. de appel.

Iudex ad quem grauatus accedit eum à grauamine leuare dēt. l. r. ff. de ap. ¶ Ib. n. 5.

Si bona fide iudiciorum copiam nō dedit, non peccat, nec restituere tenetur, quia transgreditur legem humanam, sub obsecram, secundum Innoc. cap. per tuas. el. secundo. de simonia, quem commendat Bald. in l. ab eo. C. quomodo, & quando iudex. leg. tur Felyn. in cap. r. de re iud. limit. secunda. ¶ Consi. 4. de accus. & inquis. nū. r. & 4.

Non potest iubere aliquid extra suum territorium. l. vl. ff. de iur. om. iud. & c. 2. de conf. li. 6. ¶ Consi. r. 5. de priuileg. nū. r.

Iudex ad vnum contra impediētē, eius procedit. cap. r. de offic. delegat. ¶ Consi. 7. de Hæret.

Iudex in causa propria, nullus debet esse. l. extat. ff. de iur. om. iud. & l. si quis in tanta. C. vn. de vi. Etiam si alias sit iudex. l. qui iurisdictionem. ff. de iur. om. iud. ¶ Consi. j. de Decim. nū. 2.

Iudex laicus extrahens, quem ab ecclesia exempta, incurrit poenam monitorij, nisi restituat. ¶ Consi. 3. de immu. eccl.

Punire nequit clericum, nisi ter monitus ille sit incorrigibilis. cap. cum non ab homine, de iud. Etiam si habitu clericali dimisso id faciat. cap. si iudex. de sen. excomm. li. 6. ¶ Consi. r. 7. de priuileg.

Nullam potestatem habet super rebus, & actionibus spūalibus, & ecclesiasticis. cap.

secundo, de iud. & cap. benequidem. 96. d. ¶ Consi. 5. de offic. iud. ord. nū. 5.

Iudex Arbitrator, in quolibet honesto loco sententiam ferre potest. l. si non dies. §. si arbiter. ff. de recep. arb. ¶ Consi. 3. de of. iud. Iurisdictionem habet à partibus eligentibus. iux. Caie. Tom. r. Tract. 7. q. r. per leg. si societatem. §. Arbitrorum. ff. pro socio. At id non est verum, sed habent tantummodo notionem. l. ait prætor. cum gloss. ab omnibus recep. ff. de re iud. & l. notionem. ff. de verbo. sign. ¶ Com. cap. placuit. de poeniten. dist. 6. nū. r. 5.

Iudæus in competens iuris etiam ordine seruato auferens possessionem alicui, videtur ipsum spoliare, & perinde, atque pars spoliatus tenetur, ut clare sentit Panorm. in cap. cum causa. de rest. spoliat. & clarius post glo. postremam. in cap. cum in matrimonio. de offic. deleg. ¶ Com. cap. cum contingat. 7. caus. Null.

Iudex si ab hæreticis pecunias, pro precio officij recipiat excommunicatus est. Secus si alio respectu. ¶ Consi. r. 3. de senten. excomm.

Iudicis præceptum, sine clausula iustificante (si se sentierit grauatum) ante latam sententiam, est ipso iure nullum. Barth. l. r. C. de excus. rei iud. Et illius mandatum de mittendo alicquem in possessione non præcedente causæ cognitione, non ualet. Idem in l. iudex. & Bald. in leg. r. C. quomodo, & quando iudex. & c. ¶ Com. in c. cum contingat. 8. caus. null. nū. r.

Iudici respondendum est, non ut vult; sed ut velle debet, id est quando procedit, iuxta iuris ordinem. ¶ Com. in ca. humane aures. q. 2. nū. 6.

Iudex in suo officio multa potest committere peccata. Primò, suscipiens munus gubernandi, & iudicandi cum est indignus, ita ut verisimile sit, inde notabile aliquod damnum populo euenturum. cap. non est putanda. r. quæst. r. per ea quæ allata sunt. in Com. cap. inter verba. concl. r. nū. r. 9. Manual. cap. 23. nū. r. 2.

Ferens sententiam iniustam scienter, vel crassa, aut supina ignorantia, aut iustam facere, si negligat pro precio. precibus, & c. cap. si quis dixerit. secunda quæstion. 3.

Cum

eum obligatione restituendi. ¶ Ibidem.

Pecuniam accipiens, ut bene, vel male iudicet, aut iudicare omittat. cap. iubemus, cum quatuor sequen. r. quæst. r. ¶ Ibidem. & cap. r. 8. nū. r. 8.

Iudicans sine iurisdictione, & quia reus est exemptus, licet aliquando, contra eum ordinario concedatur. cap. r. de priuileg. libro sexto. renouatum per Conc. Trid. sess. 7. cap. r. 4. & ampliatum.

Iudicans sine probatione sufficienti, quia testes sunt suspecti, aut iniuste torti, aut non vidit totum processum, aut probationem legitimam non admisit. secunda secunda q. 60. art. 3. cap. ita. 2. quæst. 3. cap. secundo. de probat.

Iuris ordinem non seruans clem. sæpe. de verbo. sign. Admittens appellationem, quam non debebat. Anto. 3. p. tit. 9. ca. r. 4. §. 2. ¶ Ib. nū. r. 3.

Poenam legis adaugens, vel diminuens cum non habet facultatem id faciendi. 2. 2. quæst. 67. nū. 4. Alexan. 3. p. de leg. iud. quæst. 4. ar. 4. Non faciendo ea in ipsa sententia, vel faciendo in ea, sed sine iusta causa. leg. respiciendum. ff. de poen. ¶ Ibidem nū. r. 4.

Non obediens Ecclesiæ seruando interdista excommunicationes, ut debet cap. 2. de maior. & obed. & cap. r. 2. quæst. 3.

Vel minuens libertatem Ecclesiasticam, ut res intra Ecclesiam existentes capiens. cap. quoscunque. de sen. excomm. lib. 6. & ca. indigne. r. 2. q. r. ¶ Ib. nū. r. 6.

Extrahens quem a loco sacro per vim. cap. definiuit. r. 7. q. 4. Et quis ille sit. Vide verbo Locus.

Approbans falsitatem sui officarij, in notabile partis damnum. cap. r. de of. dele. & Clem. 2. §. Notarij. de hæret. Aut non seruans statuta, quæ iurauit seruare. cap. r. de iur. lib. 6. ¶ nū. r. 23.

Negans damnato ad mortē confessionē, neque excusatur per consuetudinē. cle. r. de poe. & rem. Idem de cōione, ut ibi tenet gl. cōiter rece. quam late Rauēnas defendit quæ tamē in Gallia non obseruatur, neque in Hispania. Vide ver. Communio. ¶ Ib.

Qui non assignat partibus æquales Aduocatos, quando adest notab. damnum al-

terius. leg. prouidendum. C. de postular.

Qui non prouidet de illis personis miserabilibus. l. nequicquam. §. si. ff. de of. proc.

Qui non visitat carceres, aut de necessarijs ad vitam illis, qui sunt in carceribus constituti cum illorum notab. damno. argum. l. iudices. C. de episcop. aud. & cap. pasc. 86. distinct.

Qui excommunicatum admittit in Aduocatum, aut testem contra superioris iussum, aut iustam partis requisitionem. cap. decernimus. de sen. excomm. li. 6.

Qui clericum suo iudici non reddit. ca. si iudex. de sen. excomm. libr. 6. quando tamen illi constat de illius clericatu. ¶ nū. mer. vigesimo quarto.

Iudicans in die festo, aut actum iurisdictionis exercens. cap. r. & fin. de fer. nisi ex necessitate excusetur.

Fingens aliquid, quo eat, aut mittat ad accipiendum testimonium alicuius sceminae, & est excommunicatus. cap. Mulieres. de iud. libr. 6.

Procedens ex officio sine petitione partis ad utilitatem priuatam, aut etiam publicam in delictis sine accusatore. ¶ nū. mer. 25.

Non inquirens delicta sui territorij. argum. l. congruit. ff. de off. præsid. & ca. r. de off. iud. ord. De modo inquirendi dictū est supra hic, & verb. Inquisitio.

Peccat item si auxilium non præbet contra hæreticos, & est excommunicatus. c. inquisitionis, de hære. lib. 6. nū. 26. & cap. 27. nū. 135.

Reus de se, & socijs contra iuris ordinē interrogans, aut loquens, quia dat causam notabilis infamiae. Vel inquirat contra suam potestatem. contra l. fin. ff. de iur. om. iud. ¶ Man. c. r. 8. nū. 59.

Non cogens restituere Reip. aut etiam alicui priuato damnum sibi datum, cum obligatione restituendi iuxta Scorum 4. dist. r. 5. q. 2. ¶ cap. r. 7. nū. r. 35.

Accipiens plus ab una parte, quā ab alia contra statutum. §. in super. de reser. li. 8. ¶ Cō. c. cum contingat. r. o. caus. null. nū. 8.

† Et generaliter peccat, vel cū omittit facere quod debet, vel cum aliquid facit, quod ille non debet.

Iudex

Iudex non debet statim præbere iuramentum Reo victo de dicenda veritate super suo crimine, quia ei occasionem offert peierandi contra cap. clericos. de cohabit. cleric. ¶ Cap. inter verba. conclus. 6. nume. 736.

Potest interrogare Reum res, quas non potest ei præcipere, ut dicat, neque ille ad id iuste tenetur. ¶ nu. 762.

Qui bona, vel mala intentione uia licita, vel illicita cupit detegere delicta sibi quædam inordinata, puniendi graute peccat interrogando maxime reos modis valde exquisitis. aliquando minus tormentorū intendo, &c. ¶ nu. 755.

Non potest punire delicta, quæ iniuste detegit saltem ob grauem timorē. ¶ n. 596.

Debet esse distinctus à partibus, quia potest ex officio procedere sine parte ob utilitatem Reipub. non tamen communiter. num. 657. & 659.

Iudex, ut iudex nō dicitur persona, quæ possit prodesse, & non obesse, sed bonus vir. iux. Adrian. 6. ¶ nu. 784.

Interrogans Reum de suis complicibus vel iubeas eos simpliciter reuelare de illis finitum videtur interrogare, vel iubere, de quibus secundum ius potest, & nō de alijs, iux. Cai. li. 17. opus. resp. 5. ¶ 832.

Si autem contra faciunt peccant. & et quando in casibus permisis, non dant facultatem consultandi confessorios, vel viros scientiæ, & conscientiæ cum Reus non sit prudens. ¶ 833.

Peccat etiam cum desiderat vel bene, vel male comparare sibi famam reatoris iustitiæ. ¶ 834.

Iudicare.

Iudicare in causa sua nemo potest. l. 1. C. ne quis in sua, &c. & c. l. 4. q. 4.

Neque suum superiorem, cap. cum inferior. de maiorit. & obedient. & cap. inferior. distinct. 21.

Neque generaliter quando dubius est, de sua iurisdictione. Bartho. l. multum inter. ff. de cond. & demo. ff. Felyn. in cap. 2. de off. deleg. glo. singul. in cap. saepe. de appel. ¶ Com. in cap. accepta. opp. 8. nu. 21.

& Relect. in c. nouit. de iud. not. 3. nu. 47.

Iudicare aliquem actum esse mortalem, non semper est peccatum, quia iudicium intellectus saltem elicatum non est peccatum, sed tantum imperatum certo modo. l. 2. quæst. 17. Et cum est de rebus fidei, vel morum necessariis credendorum, quia tunc potest esse hæresis, vel infidelitas. At iudicare scientiam talem actum mortaliter peccare, mortale est. ¶ Rub. de iud. nu. 44.

Iudicare aliqua esse iusta ea ratione præcipua, quod expediunt, multorum malorum est causa. Ideo qui iuste iudicare vult debet prius deliberare, an liceat, & deceat, quam ea expediat. ¶ Ib. nu. 102.

Iudicare aliquem, qui dicit non esse licitum in hæresi est vuidensum, ut refert Castren. lib. 2. contra Hæret. Verbo Iudex, quibus consentiunt, & Lutherani dicentes non puniendos esse hæreticos. ¶ Ibidem num. 42.

Iudicare de lege, nisi tota perspecta incivile est. l. in civile. ff. de leg. ¶ Com. in c. Humanæ aures. q. 1. nu. 2.

Iudicium.

Vox ista quindecim habet apud iurisperitos significationes, secundum Io. Monac. super Rubric. de Iudic. Titul. sexto. Vide versus.

Actio, Litis, Auctor, Forus, Arbitrator, Vltima, Velle.

Quæstio, Differre, Sen, Instan, Discussio, Possio.

Pernicies, Poena, Processus iudicialis. Vide, Declarationem unā cum allegationibus apud Auctorem dicta Rub. nume. 12. Originaliter autem, & proprie significat actum, quo iudex ius dicit, & deducitur à iudico, quasi ius dico, exerceo, vel decerno: ut minus proprie videtur significare omnem existimationem, seu opinionem, vel actum, quo quicquam etiam ab alio, quam a iudice definitur, ut Aeneid. 1. iudicium paradisi, &c. ¶ Ib. num. 39.

Et tunc pedit potius à virtute iustitiæ, quod prudentiæ, licet & prudentia requiratur: hæc tamen quæ præferentis, illa tamquam inclinatis ad recte iudicandum. 2. 2. q. 6. ar. 1. ¶ Ib. nu. 40.

Iudi-

Iudicium metaphorice accipitur pro discussione, vel processu iudiciali. Et est actus trium personarum iudicis: Actoris, & Rei in discutendo contententium, vel contendere parantium, iux. decif. Bar. in l. si pluribus, sub fin. de lega. ¶ nu. 13.

Iudicium inquisitionis proprie dicitur iudicium, & quodlibet aliud etiam ante litem contestatam, licet quoad quædam dicatur incipere à litis contestatione. l. ubi ceptum ff. de cautio. Unde à nullo cautiones, & prætorie stipulationes præstitæ ante litem contestatam proprie dicuntur iudiciales. l. prima, & secunda. ff. de prætor. stipul. ¶ Ibid. num. 16.

Iudicium duplex est aliud ordinarium, aliud extraordinarium. Ordinarium est in quo proceditur mediante actione, vel accusatione vera: actio comprehendit civilia, accusatio criminalia, hæc est enim legitima eorum differentia. iuxta gloss. recep. in princ. Inst. de act. & in Rubr. & C. de act.

Extraordinarium est in quo sine actione, vel vera accusatione proceditur, vel officio iudicis expeditur. l. pecuniæ verbum. §. persequens. ff. de verb. signifi. Vel contra regulas iuris communis conceditur. leg. in causis. ff. de minor. Ex quibus definitionibus deducitur.

Iudicium inquisitionis, esse simpliciter extraordinarium, ut dicit Inn. in c. cū oportet. de accus. ¶ Ib. nu. 17. & 18.

Iudicium omne habet tres partes, ut ait Barthol. l. 2. ff. de fur. principium, medium, & finem. In principio inquisitionis, sine accusatione vera proceditur. cap. qualiter. de Accusat. quod est contra contrariam regulam. l. Resc. §. si quis accusatorem. ff. de iure. & honor. In secunda testes recipiuntur lite non contestata. ca. quoniam. §. sunt, & alij. Inst. ut lite non contest. In vltima non imponitur poena determinata à iure, sed condemnatio alteratur, & arbitrio iudicis poena imponitur. c. inquisitionis. de accus. ¶ Ib. nu. 18. Secundò, inferitur, quod

Iudicia super Beneficijs, patrimonijs, Decimis, &c. sunt ordinaria, licet procedatur de plano sine strepitu iudicij. Clement. 2. de Iud. Tertio, quod iudicium per viam denunciationis, vel officij iudicis sine ac-

cusatione, vel actione contextum est extraordinarium. Quarto, quod statutum loquens de iudicio ordinario, non habet locum in iudicio inquisitionis, & alijs præfatis. ¶ Ibidem num. 19.

Iudicium insuper est duplex, aliud spirituale, in quo tractatur de reb. spiritualibus. cap. exhibita infra eos.

Aliud temporale, in quo agitur de temporalibus. cap. venerabilibus. infra eodem. ¶ Ibidem num. 20.

Iudicium pariter, aliud est criminale, in quo agitur principaliter de crimine ad utilitatem publicam. gloss. l. 3. ff. de sepul. viol. Aliud civile, in quo non agitur de crimine saltem principaliter, sed vel de illo agitur incidentaliter, ut cum agitur de crimine via exceptionis. cap. super his de accusat. Vel cum agitur de illo ob utilitatem priuatam, ut cum agitur civiliter de furto ad duplum, vel quadruplum parti applicandum. ¶ Ibidem num. 31.

Ex quo sequitur intelligentia. gloss. quæ ait, quod cum poena pecuniaria applicata est filco, iudicium est criminale, cum autem parti est civile, est ista, videlicet, quod quædo in iudicio principaliter agitur de crimine, etiam si ageretur ad poenam ex contractu partium est iudicium criminale. ¶ Ibidem nume. 32.

Iudicium mixtum, etiam potest dari, in quo agitur de crimine principaliter, tam ad priuatam, quam ad publicam utilitatem. leg. Cornelia. §. final. quam Decius citat in hac Rubr. ff. ad Sillan. de iud. In quo quis agit populari actione aduersus eum, qui aperuisset testamentum occisi, antequam de familia quæstio haberetur, in quo dimidium poenæ applicatur pacti, & aliud dimidium filco. ¶ Ib. num. 34.

Iudicium, qua parte omnem determinationem significat, est multiplex. Primum scientiæ, quando quis veritatem visu perceptam in mente retinet.

Secundum credulitatis, seu fidei, quando quis ob aliorum relationem aliquid verum, aut falsum existimat.

Tertium opinionis, aut dubietatis, quando adhæret vni parti contradictionis, sed cum formidine.

Quar-

Quartum dubietatis, quando quis se applicat ad plura, & nihil inde eligit.

Quintum scrupulositatis, quando habet apparentiam contra id, quod scit, credit, opinatur, aut dubitat. ¶ Ib. nu. 43.

Iudicium aliud est de re, aliud de persona. 2. 2. quæst. 60. ar. 4. ad 2.

Iudicium de re, est credere aliquid esse malum.

Iudicium de persona, est credere malum esse eum, qui rem, seu actum fecit, quod an liceat, vide sup. verb. Iudicare. ¶ Ib. n. 44.

Iudicium suspitionis, ut frequentius accipitur de malo est species opinionis. Et est opinio, quam quis opinatur aliquid mali contra certitudinem. l. absentem. ff. de pœn. Sed secundum propriam significationem, includit etiam suspitionem de bono, in qua etiam potest intervenire peccatum, ut si collator iudicaret aliquem dignum ob leuem suspitionem bonitatis eius ad effectum illud ei adiudicandi. Iudicare etiam ob grauem opinionem, & vehementem peccatum, est d. l. absentem. ff. de pœn. & l. final. ff. de quæst. & cap. literas, de præscriptio. ¶ Ibidem num. 45.

Est autem hoc iudicium temerarium, quando quis per leuia, & minus idonea iudicia iudicat firmiter de proximo aliquid mali in eius damnum notabile, vel quod peccet mortaliter, vel quod sit in mortali. ¶ Manu. cap. 18. num. 9.

Iudicium suspitionis, in leuibus hominum generibus peccatum est. Primum, in illis, qui suspicantur de quoquam malum eo solo, quod ipsi mali sunt. Ecclesiast. 10. In via stultus ambulans, cum ipse sit insipiens, omnes stultos existimat.

Secundum in illis, qui suspicantur malum ex eo, quod aliquis male afficitur ad alterum.

Tertium in illis, qui ob magnam, quam habent de aliorum defectibus experientiam facilius quam par sit, suspicantur malum, quales sunt senes, quos Philosophus 2. Rhetor. suspiciosos vocat. Primi magis peccant, quia non solum destituuntur iusta probatione, sed etiam peruerso affectu, in id adiguntur. ¶ Numer. 46.

Iudicium per actus iudicandi pro dictio-
ne iuris, vel determinatione iudicis, aliud

est competens, aliud usurpatum. Competens est, quod fertur ab illo, qui potestatem habet iuridicam, ut præsupponitur l. 1. & quinq. sequ. de iuram. iud. & toto tit. de for. comp.

Iudicium usurpatum est, quod fertur ab eo cui non est potestas illud ferendi, iuxta mentem Thom. 2. 2. quæst. 60. ar. 6. & Iurisc. cons. in leum qui. & l. fin. & toto tit. & C. & ff. de iur. omn. iud. & cap. 2. de const. li. 6. Et est peccatum, quia usurpare alienum communiter peccatum est, & non solum peccat, qui usurpat, sed etiam pars, quæ id procurat. ¶ Ib. num. 68.

Iudicium pro actu iudicandi aliud est iustum, aliud iniustum. Iustum est, quod secundum iustas leges fertur. Iniustum contra leges tam humanas, etiam consuetudines præscriptas, quam diuinam, & naturalem. cap. consuetudo. dist. 1. cap. fin. de consuetud. 2. 2. quæst. 120. ar. 1.

Non autem est iniustum, quando fertur secundum mentem legislatoris secundum quam ille iudicaret, si ab eo, quæsitum fuisset, licet sit contra sonum verborum legis. Thom. b. & glo. recep. reputata sing. in l. tale pactum. §. si. ff. de pac. quod & docet D. Tho. 2. 2. q. 120. ar. 1. ¶ Ib. nu. 71.

Iniustum est etiam, quando est inordinatum, seu contra iuris ordinem datum, quæ etiam sic est contra leges. cap. cum dilecta. de rescrip. & cap. prudentiam. de off. delegat. Et hoc frequentius incurrit nullitatem per in cap. 1. de re iud. & leg. 1. ff. de appellat. ¶ Ibid. num. 77.

Iudicium, & suspensio sine citatione esse non potest. §. fina. Inst. de offic. iud. Clement. secunda, ut lite pead. consil. 3. de accusat. & inquisit.

Iudicio carens non potest obligari, neque iniuriam facere, licet pati sic. leg. illud. ff. de iniur. consil. primo. de cognition. spirit.

Iudicium idem semper faciendum est in similibus. l. illud. ff. ad leg. Aquil. ca. dudum. el secundo. de elect. de orat. Miscel. 60. nu. 132. Et similiter de non existentibus, & non apparentibus. l. duo Titij. ff. de testam. tutela. cap. si Sacerdos. cum gloss. de offic. ordina. ¶ consil. 2. de pact.

Iura-

Iuramentum

Iuramentum, siue iurare est affirmare, vel negare, aliquid adducendo tacite, vel expresse Deum in testem, tanquam infallibilem veritatem. Tho. 2. 2. q. 79. art. 2. & in 3. dist. 39. q. 1. & Anton. 2. p. ti. 30. c. 3. Expresse, ut dicendo per Deum: Testis sit mihi Deus, & c. tacite, ut dicendo: Vivit Deus. Vel per Euangelia, vel per Sanctos, & c. in quantum in illis respiciendæ diuina veritas, & si episcopus. de iureiu. glo. sing. cap. quoties. 7. q. 7.

Idem facit, qui nominat creaturam, aliquam à se dilectam, ut in ea diuina, exerceatur iustitia, si uerum non sit, quod iuratur, & qui iurat per vitam suam patris, aut filiorum, vel adiuncta execratione, nisi quod iurauerit uerum fuerit. Et tunc, si subest mendacium, ille duplitter peccat, secundum Cate. ¶ Man. c. 12. n. 1.

Iuramentum est actus per se bonus, quia est actus patriæ, vel Religionis, quo diuini honorem illi per quem iuramus exhibemus. ¶ Ibid. n. 2.

Iuramentum, tres cõiter requirit ad hoc ne peccatum adsit ueritatem, scilicet iudicium, atque iustitiam, ut uidelicet id, quod iuratur, & uerum sit, & iustum, & cum reuerentia debita Deo. Si quid ex his deficit, peccatum est. Hierem. 4. relatus. 2. 2. q. 1.

Est mortale regulariter cum illi ueritas deest, uel multum de iustitia. Veniale autem cum deest iudicium tantum, vel est leuiter contra iustitiam. ¶ nu. 3.

Est aut duplex Assertorium, quo præterita, vel præsentia asseruntur. Promissorium, quo futura promittuntur, iuxta Goffred. in sum. ¶ Ibid.

Iuramentum omne promissorium, quod sine interitu salutis æternæ seruari potest, seruandum est iuxta cap. si uero. de iureiu. & ca. si aliquid. 2. 2. q. 4. Etiam de non petendo, & non contrahendo actui pro se facto. cap. cum contingat. de iureiurand. & cap. quamuis. de pact. lib. 6. ¶ Com. cap. accepta. opposit. 1. n. 10.

Iuramentum factum in fauorem alicuius, non debet illi ob aliquem respectum præ-

iudicare. leg. quod fauore. C. de leg. cap. 9. ob gratiam. de reg. iur. libr. sexto. ¶ Man. cap. 22. num. 29.

Iuramentum meticulousum regulariter est ualidum secundum communem per cap. Verum, de iureiu. Fallit tamen quando interponitur super actu nullo, & a iure, & probato per cap. cum contingat. de iureiurand. & cap. quamuis, de pact. lib. 6. ¶ Com. cap. accepta. opposit. 5. nu. 12.

Iuramentum æque, obstat agente possessorio, ac agenti petitorio. iuxta gloss. cap. ex insinuatione. de prociu. & Innoc. in ca. super hoc. de renunc. Et agenti super iure quærendo, ac agenti super iure quæsito. ¶ Ibid. opposit. 6. nu. 1.

Iuramentum de non petenda absolutione illicitum est. Fel. in c. constitutus. de rescrip. n. 9. & ca. 1. de spons. ¶ Ibid. n. 9.

Iuramentum confirmans renunciationem beneficii uideretur factum post perditam possessionem illius. ¶ Ibid. n. 5.

Factum in præiudicium superioris, quo ad ea in quibus est Superior sine illius consensu est illicitum. Thom. 2. 2. q. 89. art. 8. quia iuram. quo quis promittit alteri ea, quæ sunt aliorum peccatum est, & ea promittens facit quoddam furtum. c. si res aliena. 1. 4. q. 6. ¶ consil. 5. de pact.

Iuramentum decisorium requirit specialissimum mandatum secundum omnes. ¶ consil. 2. eod. tit.

Iuramentum denon ludendo, saltem ad ludos malos seruandum est, sed potest relaxari saltem cum causa ab Episcopo, iuxta notata in Manual. cap. 12. numer. 76. de Voto. & numer. 111.

Quod si habet annexam certam pœnam ad illam tenetur, si ludat ludo malo. Si habet annexam pœnam ad eundem Hierosolymam, potest Episcopus relaxare, quæ talis relaxatio non est Papæ reseruata, sicut relaxatio Voti. ¶ consil. 3. de iureiu.

Intelligitur semper de ludo illicito. Manual. ca. 12. nu. 2.

Iuramentum absolute in præcisa factum vix potest dari, quia uoluntas hominis non potest cogi uolente, siue cum præcisa ad eliciendum actum immediate prodeuntem ab ea. prima secundæ quæstion. 8.

S

ar. 4.

ar. 4. Quod si violaretur non obligat iuramentum. ¶ Consi. 4. de iureiu.

Non debet esse impeditum melioris boni. cap. Archidiaconus. dist. 85. Thom. vbi supra. art. 7. Felynus. Panorm. & alij. cap. si verò, de iureiurand. ¶ Consi. primò. de concess. præb. nu. 3.

Est quædam tortura spiritualis, vt sentit Panorm. in cap. per tuas. de probation. ¶ Consi. primò. de confess. numer. quartò. & Rubr. de iud. num. 56. Com. ca. si quis ali quando. de pœ. d. 1. nu. 17.

Iuramentum fidelitatis, & inuestituræ petitiõ, resignationes sunt Domini decreti. ¶ Consi. primò. de feud. num. 10. Quod ex factò, & lapsu annorum triginta remissum censetur. ¶ Ibid. nu. 14.

Iuramentum promissorium est firmitus voto, quia ab hoc absoluit Papa, non autem ab illo sine consensu partium. ¶ Consi. 1. de Regal. nu. 10.

Iuramentum violare regulariter mortale est secundum omnes 3. lib. sent. dist. 39. & cap. si verò, de iureiurand. licet ex ira, vel aliqua alia passione rationem iudicij, non absorbente iuramentum procedat. Nisi paruitas rei excuset, & leuitas secundum receptiorem, & communiorem sententiam. Anton. 2. p. tit. 10. cap. 4. Silu. ex iuramentum. 2. q. 8. Sotus lib. 7. de iust. & iur. q. 2. ar. 1. & lib. 8. quest. 1. art. 7. & Ioann. Andr. in cap. 1. de const. ¶ Manual. cap. 12. num. 10. 33. & 39. cap. 18. num. 7. quicquid dicat Caietan. 2. 2. q. 86. art. 7. Contra quem multas rationes ibi Auctor adducit, & eius motuum soluit.

Iuramentum iustum, & de re graui sine iusta causa relaxari non potest. glo. solem. & recepr. cap. quando. de iureiurand. ¶ Ibidem num. 2.

Iuramentum factum sine animo adimplendi, si est de bono, malum est mortale, si est de malo, etiam si autem est de re illicita etiam cum animo adimplendi, duplex peccatum est. ¶ nu. 12.

Iuramentum de re licita etiam metu factum, obligat etiam si fiat sine intentione se obligandi, secunda secunda quest. 89. ar. 7. ad 3. Anton. 2. par. tit. 10. c. 6.

Quoniam fit ad redimendam propriam

vexationem, quod est opus virtutis. verbo Virtus. Et omne tale opus iuramento promissum obligat. c. si verò, de iureiur. Nisi tamen in iurandò habuit aliquem sensum verum, vt dicitur infra de captò à latronib. verbo Iurans. ¶ Ib. nu. 14.

Iuramentum de re illicita, quæ est contra aliquod præceptum diuinum, illicitum est, & mort. c. in malis. & c. qui sacrameto. 2. 2. q. 4. Si est de veniali, est veniale secundum Ant. 2. p. tit. 3. c. 4. ¶ nu. 15.

Iuramentum de non faciendo rem, quæ secundum se est bona, non autem præcepta, vt de non dando eleemosynã, non ingrediendo religionem, & c. non est mortale, vt tenet Caietan. 2. 2. q. 89. ar. 7. ad sexto. & Tabi. Verbi. Iurare. §. 10. & glo. c. 1. 35. distinct. Immo neque S. Thom. ibi. neque Ant. 2. p. tit. 10. ca. 6. asserunt hoc esse mort. licet Angel. verbo. Iuram. §. 3. & Silu. ver. Iuram. 2. q. 7. Contrarium asserant. ¶ nu. 16.

Sed nihilominus ad sui obseruationem non obligat, ut ait ibi S. Thom. ad 3. licet obseruari possit. Quare propria auctoritate Iurantis, potest infringi, ut ait Anto. vbi sup. Quicquid dixerunt Panor. & Io. Andr. in c. si verò, de iureiu. ¶ nu. 7.

Iuramentum de re ociosa, vel indifferenti melius est frangere, quam seruare, nisi fieret proximo ex aliquo pacto. Ang. verb. Iuram. 4. §. 5. Vel soli Deo ob uitandam aliquam occasionem peccati.

Iuramentum de redeundo ad carcerem, etiam si mors si inferenda seruandum est. Caietan. 2. 2. quest. 89. ar. 7. ad 4.

Modo carcer non fit iniuriolosus, qualis esset si foret priuatus alicuius latronis, vel Tyranni. Panorm. dict. cap. si verò, & gloss. accep. in Clem. Pastoralis. de sentent. & re iudic. ¶ Ibid. num. 18. & Com. 4. de Regul. num. 63.

Iuramentum factum secundum intentionem remotam eius cui iuratur, est licitum. Contra autem intentionem propriam, & propinquam factum dolose illicitum est. Silu. est. ver. Iuram. 3. q. 2. ¶ Ib. nu. 19.

Iuramentum de seruando bono communi, si non feruetur mortale inducit. arg. c. si verò, de iureiu. ¶ Ibid.

Iuramentum exigens ab eo, quæ falsum iura-

Iuraturum credit, peccat mort. cap. ille. 22. q. 3. Nisi ille sit iudex secundum Ricard. 3. dist. 36. qui debet iuris ordinem seruare. ¶ Man. c. 12. nu. 20.

Iuramentum non est deferendum illi, de quo magna habetur præsumptio, quod non obseruabit, vt clerico de non redeundo ad suam concubinam. Alex. 4. in c. clerico. de coh. cler. & mul. Nisi se ille sponte ad iurandum obrulerit. ¶ Ibid.

Exigere à famulis, vel alijs ad declarandum auctorem alicuius facti in omnibus casib. est illicitum. In casib. autem concessus licitum est. Ant. 2. p. tit. 10. ca. 5. §. 6. Ang. Silu. Tab. in ver. Familia. ¶ Ib. nu. 21.

Exigete illud ab infideli, ut per falsos suos Deos iuret peccatum est, quia occasionem peccandi dat. ¶ Man. cap. 14. nu. 39. cap. 21. num. 25. & Com. cap. 1. de pœ. dist. 6. §. Sacerdos nu. 7.

Iuramentum falsum super mendacio, quamuis iocoso, seu officioso est peccatum. ¶ Manu. ca. 18. nu. 3.

Iuramentum de soluendis vsuris valet, & obligat. c. debitores. de iureiur. licet a iudice possit relaxari. c. 1. eo. tit. & solutas repetere, eodem cap. debitores. ¶ Manu. cap. 12. nu. 23. & c. 20. nu. 17.

Iuramentum calumniæ non datur saltem in casu, utque lis non est contestata per responsum, neque potest cogi reus, ad illud ante. Cyn. l. 2. C. de iureiu. prop. calum. Panorm. c. 1. de iur. calum. ¶ Cap. inter verba. Conclu. 6. nu. 248.

Iurans.

Iurans per Dæmonem, vel Mahometum, vel idolum, aut Deum falsum peccat mortaliter, simulq. blasphemat. c. motuet. 22. q. 1. Et similiter per aliquam creaturam nullo habito respectu Dei, siue tacite, siue expresse per cap. clericum. 22. quest. j. ¶ Manu. cap. 12. nu. 4.

Iurans soluere ludo perditam potest petere absolutionem, qua obtenta non tenebitur soluere, sicut de vsuris idem patet. ca. 1. de iur. iur. ¶ Man. c. 20. nu. 17.

Iurans captus a latronibus se illis cen-

tum daturum sub tacita in se conditione, si forsitan illis debet, non tenetur persolue re si alias non debet. Silu. est. verb. Iuram. 4. q. 7. ¶ Cap. 12. nu. 14.

Iurans falsum existimans esse falsum, & aduertens id esse tale, & se iurare peccat mort. c. animaduertendum. 22. q. 2. Siue sit vir, siue puer, dummodo annos discretionis attigerit. c. 1. de delict. puer. siue ex leuitate, siue ioco, excusatione, aut timore id fecerit. Item si non aduertit esse tale, dum tamen ita erat dispositus, ut tamen etiam iurasset. ¶ Ib. nu. 6.

Iurans uerum credens tamen illud esse falsum, & aduertens se iuraret, etiam si ioco id faciat, peccat. cap. homines. 22. quest. secunda. Si sine consideratione id facit venialiter. Bonau. 3. d. 39. quest. 3. ar. j. Nisi inconsideratio ex contemptu oriatur. Ang. ver. Periurium. §. 1. ¶ nu. 7.

Iurans falsum, quod credit verum per ignorantiam falsam, vel supinam, si debitam non adhibet diligentiam. Ioann. Andrea. cap. 12. de iureiur. Ang. & Silu. verbo Periurium. ¶ Ibid.

Iurans, & nesciens id esse uerum, Aureol. 3. distinct. 39. Angel. ubi supra. §. quarto. peccat. ¶ Ibid.

Iurans id, quod est uerum, secundum mentem suam, non autem secundum mentem illius, cui iurat eum esset iustus iurare à iudice competente, & secundum ordinem iuris, uel se offerendo sponte ad iurandum. cap. quacunque arte. 22. q. 5. Et Thom. 2. 2. questio. 89. ar. 7. ad 3. peccat mort. Qui verò inique interrogare potest optime respondere, quod nescit, intelligendo, non eo modo se scire, quo illud dicere teneatur. ¶ nu. 8.

Iurans ex quadam boni occasione se amplius non iuratum, aut non transcursum per illum, aut illum locum, eadem occasione manente si pertransit, peccat mortaliter. ¶ Ibid. num. 12.

Iurans sophisticè, aut dolose, aliter intelligendo, atque ille cui iurat, nulla intercedente causa, aut iusta aliqua ratione, peccat mortaliter tam iurando, quam non adimplendo. cap. quacunque arte. 22. q. 5. ¶ Ibid. num. 13.

Iurans aliquid facere, credens non posse illud adimplere peccat. Siluest. iuram. 3. q. 25. §. ibi. nu. 22.

Iurans se non habere rem aliquam sibi ab alio petitam si non tenetur ad prestandum, neque ad respondendum secundum mentem petentis, non peccat si ea mente iuret. §. ibi. nu. 18.

Iurans ducere aliquam in uxorem, si de inde mutato proposito, vult ingredi Religionem, debet prius illam ducere, deinde intrare Religionem, ea ratione, quia debitor debet prius, quam intret soluere debita. cap. commissum. de spons. §. Com. r. de Reg. nu. 8.

Iurans aliquid facere ante ingressum religionis, si non fuerit liberatus a creditore tenetur explere in Religione, nisi sit actus incompatibilis Domin. in cap. præterea. 9. dist. & gloss. §. Com. secundo. de Reg. nu. 42.

Iurans dicere quidquid scit, intelligitur quod licite possit dicere. Vide verbo Reuelatio. & Verbo interrogatio. §. Manua. cap. 18. nu. 61.

Iurans seruare statuta Ecclesie, iniusta tenetur seruare illa si iusta fiant.

Et iurans non intrare talem domum amplius, si id fecit nulla adiecta causa non tenetur, nisi occurrat causa, seu occasio peccandi ingrediendo. §. Ca. 1. n. 89.

Iurans aliquid illicitum facere, cum animo id faciendi, bis peccat, vt dictum est supra. Ver. iuram. ibi. nu. 13.

Iurare.

Iurare quid sit, dictum est supra in principio.

Iurare licet, quia suapte natura bonum est, & qui contrarium tenet, hæreticus est, si pertinaciter id faciat. cap. & si Christus. de iureiur. Thom. 2. 2. q. 89. art. 2. Castrensis li. 2. contra Hæres. Verbo iuramentum. Manual. ca. 1. 2. nu. 4.

Iurare se non accusaturum de peccato patrat, non est mor. gl. c. quemadmodum. de iureiur. secus de nondum patrato. l. si vnus. §. pacta. ff. de pact. §. Ca. 25. n. 32.

Iurare potest latro absolute se furtum non commississe, absque periculo periurij quando interrogatur a iudice incompetente, intelligendo se non esse furatum illo die, mense, anno, &c. cap. 1. 2. numer. 88. ob allegata cap. 18. nume. 61. & cap. vigesimo quinto. nu. 43.

Iurare per vestes, barbã, capillos, vel alia similia, in quibus nihil diuinæ bonitatis resplendet, non est iuramentum. ca. 1. 2. n. 5.

Iurisdicatio.

Iurisdicatio est potestas de publico introducta cum necessitate iuris dicendi, & æquitatis statuendæ. glo. ab omnibus recep. l. 1. ff. de iurisd. om. iud. §. Com. de dat. & prom. nu. 47.

Iurisdicatio ordinaria fauorabiliter, & delegata. glo. singul. clemen. 2. de offic. ord. Conseruatoria autem, & omnis alia delegata est odiosa, quatenus præiudicat ordinario. Et est restringenda. iuxta Regul. odia §. consi. 1. de off. deleg.

Non tamen tollitur inferiori episcopo, quo ad causas matrimoniales, & criminales per Conc. Trid. cap. 20. de reform. matrimon. session. 24. Si est legitime præscripta. §. Ibid. nu. 5.

Iurisdicatio ordinaria quocumque iure quæ sita est proprie ordinaria, cum sit species ordinariæ, & concessa videtur inferiori Episcopo in dubio cumulatiue, & non priuatiue. Fel. c. pastoralis. de off. ord. §. consi. 2. de foro comp.

Iurisdicatio prælatorum Regularium, hodie in multis casibus restricta est. §. Consil. 76. de Regul.

Iurisdicatio vendi potest ab inferiori, si illa est secularis, & temporalis cum sit pecunia æstimabilis, immo, & permutari, & in præmium rerum bene gestarum, & in dotem dari potest, & feudum, quia hoc nulli legi est contrarium, sed consonum. ff. de iust. & iure. & cap. ius gentium. di. 1. argum. l. r. ff. de contrahend. emp. Non tamen potest vendi officium iudicandi. §. Com. de dat. & prom. num. 47. §. Manu. ca. 25. nu. 7. consi. 1. ne prælati, &c.

Iu-

Iurisdicatio contentiosa redditur in inuitum. l. inter stipulantem. §. j. ff. de verb. obl. Non tamen voluntaria saltem, ut plurimum ad quam videtur pertinere Indulg. concessio. §. De Iub. Not. 20. nu. 7.

Iurisdicatio nulla seruatur à partibus contra Caietanum per priuatorum. C. de iurisd. om. iud. glo. in c. P. & G. de off. deleg. Sumitur. n. à lege, uel ab homine, qui publica fungitur auctoritate. §. Com. ca. placuit. de poen. d. 6. uum. 6.

Iurisdicatio alicui competit dupliciter secundum Caiet. tom. 1. opusc. tract. 7. q. vni. ca. Primò, ex parte principij iudicandi, ita vt potestas ipsa iurisdictionis sit principij iudicij, sicut in naturalibus. color est principium excommunicandi. cap. uisus. 1. 6. q. 2. Secundo modo ex parte eius, qui iudicandus est, sicut contingit in iudicio arbitrum a partibus tantum potestatem habentibus ex hoc ipso, quod illis se submitunt in illa causa. l. si locieratem. §. arbitrorum. ff. pro socio. In Ministro poenitentiae inquit, sufficit iurisdicatio secundo modo, quia principium absoluendi, non est potestas iurisdictionis, sed ordinis. Illa verò iurisdicatio concurret ad hoc, vt faciat de peccatore, subditum, vel simpliciter, vel quo ad talia peccata.

Quare in illo, qui potest se subijcere cui vult, non est necessaria Iurisdicatio ministrantis hoc Sacramentum. Et hic modus spectat ad Iurisdictionem delegatam.

Et per hæc vult Caiet. Iurisdictionem illius, cui Papa se submittit pendere, non à Christo, non ab Ecclesia, non à Papa, tanquam à Superiore, sed factam illi esse, quasi delegatam per hoc, quod Papa se illi submittit. Sed reprehenditur in hoc Caiet. Primò, quia Arbitri nullam habent iurisdictionem, sed Notionem tantum, vt dictum est verbo Iudex.

Secundò, quia Iurisdictionem dare non potest priuatorum consensus ei, qui nullam habent. l. priuatorum. C. de iur. om. iu. Vbi sup. num. 16. & 17.

Iurisdictionis omnia iure Canonico delegantur, iuxta gloss. recept. in cap. Peruenit. distinct. 56. Et notata in cap. Quod sedem. de offic. ordinat. §. De Iubilæo. Notab. 3. 1. num. 9.

Iurisdictionem temporalem precio ementi peccat mortaliter, non quia illa sit inuendibilis, quia supra contrarium determinatum est, & infra dicitur de officio iudicandi. ver. officium: Sed quia contrauenit Auct. vt iudices, siue quo. Et Authen. de mandatis Principum. §. illud. colla. 3. l. 2. C. de murti. legatis. lib. 2. Nisi emat à Rege cum certa modificatione, aut etiam ab inferiore de licentia illius, vel post consuetudinem legitime præscriptam. §. Consil. primo. ne prælati vices, &c.

Iurisdictionem pertinentem ad personas Ecclesiasticas, qui usurpat excommunicationem Cœna incurrit, modo illa pertineat ratione Ecclesiasticæ dignitatis, non autem patrimonij, quia tunc esset temporalis. §. Consil. 3. 2. de senten. excomm. & Manual. cap. 77. nu. 69.

Iurisdictionem ordinariam, & delegatam, qui habet videtur procedere illa, qua magis firmatur processus, vt resoluit Innoc. in cap. cum ex officio. de præscript. & Felyn. Ibid. §. Consil. eod.

Iurisdictionem, qui sibi usurpat, peccat mortaliter, ut resoluit D. Tho. 2. 2. q. 60. ar. 6. §. consi. 1. de off. vic.

Iurisdictionem auget consuetudo, quæ non habet iure communi, prælatus inferior in eos, qui sunt sui Collegij, quo ad extraria, quæ non tangunt regulam, neque regularia statuta, siue sint ciuilia, siue criminalia. §. Com. secundo. de Regular. nume. 63.

Iurisdictionem absoluendi, quo ad omnes, qui sibi subduntur recipiunt in habitu omnes Sacerdotes, pro quo facit. §. ecce. sub cap. Adijcimus. 1. 6. quæst. 1. & §. Ecce. sub ca. generaliter. eadem cau. & quæst. Et tradit specialiter Panor. in cle. j. de priu. Quæ iurisdicatio à Christo immediate recipitur ministerio tamen Romani Pontificis vel Episcoporum ab ipso, uel ipsius auctoritate consecratorum.

Et ex hoc potest dici a Summo Pontifice emanare per quam & ipse Summus Pontifex, cum consistitur absoluitur. §. Com. capitul. Placuit. de poenitent. distinctione 6. nume. 16.

Et per hanc absoluuntur hi qui venialia

tantum habent, dummodo adsit consuetudo, ut cui voluerint se subiciant, per quam subiectionem ex habituali in actualem iurisdictionem ipsa deducitur. ¶ *Ib.* nu. 23.

Iurisdictionis absoluendi à mortalibus debet esse actus ordinarius, ex susceptione beneficij, vel delegata ab habente potestatem. *Manu. c. 4. nu. 3.*

Ius.

Ius dictum est, quasi iustum. *diff. 50. cap. ius autem, & secundum Ysidor. lib. 5. Ethymolog.* Cuius multas significationes ponit Ioan. And. in princ. de re iud. lib. 6. & S. Thom. 2. 2. quæst. 57. ar. 1. In proposito sumitur, prout est ars boni, & equi, & est quid medium inter æquitatem, & rigorem. Diuiditur in Naturale, Gentium, Civile, & Publicum. Siluest. ver. Ius.

Ius Naturæ, obligat nos ad benefaciendum beneficientibus. *l. si non sortem. S. libertus. ff. de cond. indeb. l. sed & si. §. confutuit. ff. de pet. hæc. c. cum in officijs. de testa. ¶ conf. 5. de renunc. nu. 3.*

Dicitur ut legem, qui iuste ignorat, ea non ligetur. ¶ *conf. 1. de const. nu. 22.*

Non patitur, quem duas simul uxores habere. *cap. gaudemus. de diuor. & docet Th. cum commune. l. 4. d. 3. q. 1. ¶ conf. 1. de conuers. infid. nu. 8.*

Ad matrimonium contrahendum prudentiam requirit, sed ius humanum determinat, quando illa soleat inueniri, quod ait Celsus in l. 4. & §. ff. de leg. ¶ *Conf. 39. de spons. num. 12.*

Ius spirituale non cadit in laicum, nisi ex privilegio Papæ, iuxta gl. celebrem, in cap. imperium. d. 10. & in summa. 16. q. 6. 7. ¶ *Conf. 6. de offic. iud.* Et propter hoc ius presentandi ad Abbatiam cadit in laicum. ¶ *Conf. 49. de reg.*

Ius Ecclesiasticum, spacio quadraginta annorum prescribitur. *capit. de quarta. de prescript. & ibi gloss. ¶ Conf. octavo. de statu Monach. nu. 5.*

Ius Canonicum omnia, quæ sunt iurisdictionis delegabilia esse concedit. *gl. singul. recep. in c. peruenit. dist. 95. ¶ Conf. 2. de tempo. ord.*

Ius antiquum relinquere non debemus, nisi quatenus est nouo contrarium, & per nouum destructum. *l. precipimus. C. de appellat. Etiam si in utroque eadem ratio inueniretur, ut ibi annotat Bart. & probatur per l. si vero. S. de viro. ff. solut. matrimon. ¶ Conf. 34. de præb. conf. 6. de iur. pat. conf. 12. de offi. iud. ord.*

Ius ad antiquum reditio est fauorabilis. *cap. 16. Exordio. 36. dist. l. si unus. S. pactus, ne peteret. ff. de pactis. vbi hoc dilatat Ias. & ante illum Fel. in c. cum omnes. de cõf. ¶ conf. 4. de iur. pat. nu. 5.*

Ius perfectum, quod dicitur in re acquiritur per dispositionem inter viuos, vltimam voluntatem, Collationem, Confirmationem, vel alium modum legitimum. Imperfectum vero, quod dicitur ius ad rem acquiritur per iustam promissionem, emptionem, stipulationem, electionem, presentationem, concursum, expectatiuam, &c. ¶ *Manual. cap. 17. num. 69.*

Ius in beneficio per solam signaturam acquiritur. *cap. penul. de concess. præb. lib. 6. & ca. si tibi absentis. de præb. lib. 6. & presupponit Rota decis. 27. De rescr. quæ est 20. De concession. præbend. in antiquioribus. Felyn. & Dec. in Rubr. de Constitut. Verbo Signatura.*

Ius poenale vitra, quam verba patitur, non est extendendum, etiam ex similitudine rationis. *cap. poenæ. de poe. d. 1. & interpretationem. ff. de poen. ¶ conf. 81. de regul. num. 5.*

Ius poenale est, quod beneficia incompatibilia ex sua natura per alterius adeptionem vacent. ¶ *conf. 26. de præb. nu. 7.*

Ius semel extinctum, non potest tractu temporis conualescere. *l. inter stipulantem. §. sacram. ff. de verb. oblig. quæ habet illum, qui stipulatus est sibi dare rem sacram, non posse illam petere, licet fiat prophana. ¶ conf. 5. de statu monach. nu. 5.*

Ius suum defendere, & alienatum recuperare tenetur prælati, non destruere, aut alienare. *c. sine exceptione. 12. q. 2. c. nulli, & c. si quis. de reb. eccl. non alie. ¶ conf. 27. de præbend. nu. 6.*

Ius non debet inuerti sine graui causa, alioquin multorum est origo malorum, & mul-

multi graues Auctores docent. ¶ *Conf. 8. de præb. num. 2.*

Ius loquens de aliquibus. Religiosis, ut talibus ad alios etiam extenditur, quia eadem ratio est idem suadet in omnibus. *l. illud. ff. ad l. Aquil. c. dudum. el. 2. de elect. & c. 2. de postul. ¶ conf. 5. de his quæ ui.*

Ius vnde emanat iniuria prodire non debet. *l. meminerat. C. unde ui. ¶ Conf. 20. de sent. excom. nu. 9.*

Ius petendi debitum per pollutionem alterius non amittitur, nec recuperatur. *Conf. 1. de diuor.*

Ius nullum habet Regium Auditorium in Ecclesiasticis. ¶ *conf. 25. eo. ti.*

Ius dicere sine iurisdictione, nemo potest. *l. vlc. ff. de iurisd. omn. iud. & est determinatio iuris naturalis per se noti. ¶ Conf. 25. de sent. excom. nu. 2.*

Ius clausuram indicens oblatos tantum non comprehendit, quia lex non comprehendit eum, cui verba legis non posuit adaptari. Et quia, Nemo potest cogi crescere, neque inuitum obligari ad austeriorem vitam, quam non vouit. *c. gesta. 74. d. ¶ conf. 81. de regu. nu. 2.*

Ius à communi exorbitans, non est ad alium casum extendendum. *ca. quæ à iure, de reg. iu. l. 6. ¶ conf. 1. de const.*

Iura omnia simosiam verantia, per non vsum tolli nequeunt, quia sunt conformia iuri diuino, & naturali, contra quod prescribi non potest, ut late notatur per omnes in c. si. de consuet. ¶ *conf. 13. de sim.*

Iura iuribus concordare opere precium est. *c. cum expediat. de elect. l. 6. cum ei concord. ¶ conf. 1. ut li. pend.*

Iure sibi concessio, qui utitur non peccat, etiam quod inde alteri malum eueniat, modo absit animus nocendi. *ca. cum ecclesia Volaterana. de elect. & iniuriarum. §. 1. ff. de iniur. & per multas alias leges. ¶ Com. c. fraternitatis. de leg. poe. nu. 39.*

Iuri duplici vna, & eadem res ceteri non debet. *cap. cognouimus. 12. quæst. 1. ¶ conf. 1. de Magistris. Quando eadem res suadet, & idem respectus. ¶ conf. 5. de offic. iudic. ord. num. 5.*

Ius naturale per nullam legem humanam, aut dispensationem tollitur, neque per in-

dulgentiam gl. memorab. in princ. dist. 5. ¶ *Com. c. si quando. de rescr. exce. 10.*

Ius publicum pactis priuatorum, non est diminuendum. *l. ius publicum. ff. de pac. cap. si diligenti. de foro compet. ¶ Conf. 3. de pact. num. 3.*

Ius humanum transgrediens bona fide, non peccat saltem mort. Si illud non bene intelligit Innoc. in cap. per tuas. de simoni. quem commendauit Bald. *l. ab eo. C. quomodo, & quando iudic. & Felyn. in cap. 1. fall. septimo. de re iud. ¶ conf. 85. de Regu. num. 4. in 2. part.*

Ius spirituale facilius tollitur, quam commune. *leg. eius militis. §. militia in ff. de mil. testa. & l. si quando. C. de inoff. testam. ¶ Com. de spo. c. §. 19. nu. 9.*

Ius in re querendum, non est accessorium iuri in re. *c. si. de concess. præb. ¶ Relect. c. si quando. de rescr. excep. 21. n. 68.*

Ius quod filius habet in bonis patris sui destructum est à filiatione. *Bartho. communititer recep. leg. is potest. ff. de acquiren. hæred. ¶ Ib. num. 60.*

Ius ad rem facilius perditur, quam ius in re. *c. quemadmodum. de iure iurand. & leg. se ius, cum ei adnotat. C. de pact. ¶ ibidem excep. 6. num. 2.*

Perditur tale ius per inhabilitatem sequentem, ut dicit Petrus Rebuff. in concordant. de mandat. *Apost. Petr. ab Ancha. conf. 58. ¶ Excep. 10. nu. 10.*

Leuius tollitur etiam, quam ius in re tradit Ioan. Monach. & post eum Probus, qui alios citat in cap. si pauper. de præben. *l. 6. ¶ Ibid. nu. 13.*

Ius per expectatiuam quæstum non fit tam fauorabile, ac ius per electionem habitum, immo tanto magis odiosum, ac extraordinarium, quanto specialior est illa, & magis ad ius in re accedens. *c. 2. iuncto c. constitutus. de conc. præb. ¶ Ib.*

Ius ad rem per accessum, & regressum, & coadiutoriam de consensu, cum futura concessione quæstum, est multo fortius, quam ius ad rem per alios modos expectandi habitum, ut ait Gomez. in *Regul. de non tollend. iure quæst. quæst. 1. ¶ Ibid. excep. secunda. num. 7.*

Ius semel extinctum non reuiuiscit extincta

tinēta causa extinguiendi. Pet. ab Anch. quē sequitur And. Sicut de elect. ¶ Com. c. si quādo. Excep. 6. nu. 4.

Iure humano inducta est forma alienandi Ecclesiastica bona, cui sine causa Papa derogare potest. ¶ Com. de spoliis clericor. §. 18. num. 1.

Iura multa consuetudinis auctoritatem fouent. c. consuetudo. d. 1. & l. minime. & l. de quib. ff. de leg. ¶ Ibi. §. 1. 4. n. 4.

Iurium correctio, vitanda est cum rationabiliter possunt conciliari. cap. cum expediat. de election. libr. sexto. & l. prima. C. de inoffic. testam. ¶ Confil. 14. de tempor. ordinari. num. 4.

Ius patronatus.

Ius patronatus, cum sit ius conferendi, vel eligendi, vel presentandi ad Ecclesiastica beneficia, quae sunt ab Ecclesia inuenta, & constituta potestate supernaturali, est quid spirituale, & est annexum spirituali antecedenter, & ideo cum illo est idē si non in specie, saltem in genere. ¶ Com. in Rubric.

Ius patronatus quærit, & non presentandi, qui fundat collegiatā Ecclesiam. capit. pia mentis. & cap. fringentius. 16. quæst. 7. cap. nobis. de iure patro. ¶ Confil. 2. de sim. num. 2. & 16.

Qui illud vendit, simoniam committit, sed non incurrit excommunicationem, iuxta notata in cap. de iure uero. De iure patrona. modo non fuisse commissā in presentando. ¶ Confil. 16. de simo. numer. 3. & Confil. 67. nu. 1.

Per prescriptionem quæri, augeri, & tolli potest. cap. consultationibus. & cap. cura. de iure patronat. Et praesertim, dum constat esse quæsitum, & formatum. praescribitur autem spacio quadraginta annorum per glo. recep. d. c. cura. & per tex. cum ei concordant. cap. de quarta. de praescript. ¶ Confil. 4. de simo.

Si consistit in vniuersitate bonorū, illis emptis, vel permutatis transit, si nulla eius mentio fiat. cap. ex literis. & cap. cum saeculum. eod. tit. ¶ Confil. 4.

Ius patronatus clericorum tantū restringitur per Conc. Trid. cap. 18. de refor. sess. 24. quantum est necesse ad bonē prouidentum Ecclesiae Parochiali. ¶ Confil. 6. de iure patronat. num. 5.

Iustificatio.

Iustificatio Nomen primae gratiae receptionem importat, per quam in conspectu Dei iustus homo efficitur.

Est autem iustificatio translatio ab eo statu in quo homo nascitur, filius primi Adae, in statum gratiae, & adoptionis filiorū Dei per secundum Adam Iesum Christum, quam acquirimus per baptismum. Concil. Trid. sess. 6. ca. 4.

Iustificatio maximum opus Dei est, psal. 144. Miserationes eius super omnia opera eius. August. super 14. ca. Ioan. Maius opus est, ut ex impio, quis iustus fiat, quam creare Coelum, & terram. Thom. 2. 2. q. 113. art. penul. & 3. p. q. 43. ar. 4. ad secundum. Quae tamen magis attribuenda est potentiae, quam misericordiae. ¶ Com. cap. libenter. de poenit. dist. 1. num. 2.

Iustificatio regulariter in Adultis requirit motum illorum, quo discedant a peccato per derelictionem eius, & ad Deū accedant per amorem ipsius, & veniae desiderium. Ezech. cap. 18. & 33. In quacunque hora ingenuerit peccator, &c.

Nam cum Deus dederit homini liberum arbitrium, & omnia regat ille suauiter, & sapienter. psal. 103. & Sap. 8. Conuenit, ut per motum liberi arbitrii, soluat peccatorem. Thom. vbi sup. art. 1. & 3. & 3. p. q. 86. ar. 6. ad primum. Qui quidem motus debet praecedere, saltem natura, propter eos, qui subito conuertuntur, & de lege ordinaria, ex eo, quia de potentia absoluta, posset Deus peccatorem, absque praefato motu iustificare. Quod & facit in eo, qui ad Martyrium ducitur. capitul. Baptismi vocem. de consecration. distinctio. quarta. in quo tamen dolor peccatorum concipitur, saltem tacite, siue virtualiter in voluntate moriendi pro Christo. ¶ Com. capitul. Conuertimini. De poenitent. distinctio. ne prima.

In

In iustificatione quatuor requiruntur simul tempore, sed naturali ordine se praecedentia. Primum est gratiae diuinae infusio. Alterum est mens liberi arbitrii in Deum. Tertium est detestatio peccati. Quartum remissio culpae. Thom. vbi sup. & idem est iustificatio, & remissio, quam praecedat auxilium diuinum, siue habitualia dona, & gratia, ita quam initium conuersionis, & veluti praeparatio. ¶ Com. in glo. eiusdem cap. conuertimini. num. 3.

Iustificationis beneficium, non potest quis post mortem suscipere. cap. qualis. dist. 25. Eccles. 2. Vbi ceciderit lignum, illic stabit, & ibidem Hierom. ¶ Com. ca. multiplex ead. dist. nu. 4.

In iustificatione tam misericordia, quam iustitia inuenitur, quare Gregorius. cap. Disciplina, 45. dist. per multa probat etiam, gubernatores humanos, qui non sunt adeo misericordes, ut Deus in omni suo gubernationis opere misericordiam iustitiae miscere debet. psal. 24. Vniuersae viae Domini misericordiae, & veritas. Thom. 1. par. quæst. 21. ar. 3. ¶ Com. cap. Vide benignum. eadem dist. 1.

Iustitia.

Iustitia generaliter sumpta genus est ad iustitiam specialem. ¶ Com. Rub. de iudic. nu. 71. Et versatur in referendo omnes actus virtutum in commune. bonū humanum. ¶ De ed. eccl. q. 2. Mon. 1. n. 2.

Iustitia specialis versatur principaliter, & immediate circa actus exteriores, & ponentis aequalitatem circa commutationes, & debita, quae sunt ad alterum, ut reddatur aequale totum. Alii autem virtutes circa actus interiores. 2. 2. q. 81. ¶ Confil. 10. de testam. nu. 13. Hinc sequitur, quod

Iustitia speciali non tenentur hi, qui per iudicem cogi possunt. ¶ De red. eccl. q. 2. Mon. 1. num. 2.

Huius legem, qui frangit, tenetur ad restitutionem secundum aequalitatem. Alex. de Ales. 2. par. quæst. 87. Adrian. 4. de resti. quæst. 1. Sotus lib. 5 de Iust. quæst. 2. art. 4. ¶ Ibid. Mon. 7. num. 6.

Iustitiae specialis debitum a debito aliarum virtutum maxime differt, quia eius actus versatur circa actus exteriores ad reponendam in eis aequalitatem eius, quod formaliter, uel virtualiter datur, & accipitur, &c.

Alia autem circa actus interiores in mouendo, vel moderando passiones animi, licet minus principaliter, & consequenter moueant etiam ad actus exteriores, ut singulariter sentit D. Thom. secunda secundae quæst. 122. art. 1. ad quartum. ¶ Ibidem Mon. 2. nu. 1.

Iustitia specialis praestat misericordiae, & omnibus alijs virtutibus moralibus in his, quae ad proximum spectant, ideo dicitur maxima omnium. 2. 2. quæst. 183. ar. 3. Aristot. lib. 5. Eth. Cicer. lib. 1. off. ¶ De Redim. eccl. quæst. 3. Mon. 3. nu. 8.

Et ratio est, quia est sita, & radicata in subiecto nobiliori, quod est voluntas rationalis. ¶ Com. cap. libenter. de poen. distinctio. 1. num. quarto.

Iustitiae commutativae fundamentum est aequalitas precij, & mercis, vel aliorum rerum commutandarum. ¶ Relect. c. nouit. de Iud. Notab. 6. nu. 44.

Iustitia distributiva, quo ad officia, & beneficia publica, multum differt a se, quo ad distribuendas pecunias communitatis in singulos, quia illa (secundum Sotum) non sunt ita debita ciuibus, inter quos sunt diuidenda cum sint instituta principaliter in seruitium Ecclesiae, vel Reipubl. Non autem haec, quae sunt instituta propter eos, qui Communitatis sunt, suntque illis debita. ¶ Manual. c. 17. nu. 72.

Iustitia est inuendibilis, & inestimabilis, cum sit virtus ex 5. Eth. & Tho. 2. 2. q. 58. ar. 3. ¶ Com. de dat. & prom. nu. 47. Quare, qui illam vendit, etiam si sit Monarcha peccat. ¶ Ib. nu. 48.

Iustitia originalis erat quoddam donum super naturale inditum a Deo Adamo proprio, atque pro suis posteris, quo vires inferiores subijcebantur superioribus, & superiores Deo, armoniam quandam mirram constituens, cui per peccatum amissa successit discordia, atque rebellio deploranda, & potentia concupiscendi

scendi tam sensualitatis, quam voluntatis superioris effrenata in omnes. Manua. prælu. 18. nu. 8.

Iustitiæ non contrahent, qui uult, quod suum non est, modo non sit alienum, & non sit id. cam præiudicio aliterius. Et per hoc patet falsitas opin. Abul. super Matt. cap. 6. quæst. 3. Qui uult, quod omnes appetitus laudis, aut gloriæ humanæ, de re falsa, puta excellentia, quam quis non habet sit peccatum mort. Com. de finib. n. 63.

Iustitiæ actus ad hoc, ut sit bonus moraliter, non requiritur, ut fiat propter Deum. De eleem. num. 8.

Iustus.

Iustus non est, qui facit iustitiam, nisi id faciat, quia hoc iustum est. Aristot. 5. Ethico. cap. 13. Com. ca. inter verba. Concl. 5. nu. 13.

Iustus fit nullus, nisi ob merita Christi, neque per illa lege priuata, nisi per baptismum communicata eam consequatur. Manual. prælu. 1. nu. 8.

Iustum, ut aliquid sit, debet tria habere. Primum, debet esse licitum secundum æquitatem. Secundum, decens secundum honestatem. Tertium, expediens secundum utilitatem. iuxta cap. magnæ. de uoto. Consi. 4. de appell. num. 7.

De Littera L.

Laborare.

Laborare manibus non tenetur, qui uitare otium, & se suisque alere potest, neque contrarium, probat Paul. ad Epi. 1. & ad Philipp. 4. cum dicit: Qui non laborat non manducet: sed tantum probat hoc, ut tollat otium uiciosum, ut sustentet se, & suos sine alterius iniuria. Com. 2. de Reg. nu. 37.

Laborare diebus festis. Vide ver. festum.

Lachrimæ.

Lachrimæ exteriores propriæ lachrimæ sunt, interiores uero contritio, sci

licet, & dolor peccatorum, de quibus Chrysofost. super Lucam cap. 22. Lachrimæ lauare delictum, quod pudor est confiteri translatiue tantum lachrimæ appellantur. Com. c. lachrimæ. de poe. d. 1. nu. 14.

Lachrimæ exteriores non sunt necessariae ad contritionem. Man. c. 1. n. 23.

Lactare.

Lactare propriis uberibus tenetur Mater. Vide verb. Mater.

Lacticia.

Lacticia, qui comedit, & simul parum piscium in virtute Cruciatæ, ueritatis similiter peccat, si id faciat in eadem Coena, uel prandio: quia si non potest uesci piscibus sine suo damno peccat comedendo. Si uero potest uesci, non habet necessitatem comedendi carnes, quare cessat ratio Bullæ. Peccatum autem erit ueniale, si comedat in parua quantitate pisces, quæ illis non noceat. Consi. quinto. de conseruant. ieiun.

Lacticia in prandio comedere, & in coena pisces, uel contra, si excusatur a ieiunio liceret, quando in ultima comestione id ex necessitate faceret. Ibi.

Latitia.

Latitia nimia, quæ ex obscenis cautilenis uerbis, aut gestibus, oritur mortalitatis, uel uenialis est, prout hominẽ ducit ad mortale, uel ueniale peccatum. Caietan. 2. 2. quæst. 184. art. 6. Manual. ca. 24. num. 123.

Laicus.

Laicus pro conuerso Religionum. verb. Conuersus.

Laicus potest admitti ad canendum in choro, & inseruiendum diuinis, ut dicit Abbas in cap. 1. de celebrat. miss. Dec. ca. 2. nu. 23. de iud. Consi. 21. de vot. nu. 6.

Laicus, si non sit persona Ecclesiastica differt a clerico, quare non licet illi disputare

de fide. cap. quicumque. de heret. lib. 6. §. inuitemus. Neque potest prædicare. cap. sicut. eod. tit. quia illis, etiam si sint docti, non licet tractare spiritualia, sicut licet clericis etiam indoctis. cap. bene quidem. dist. 96. & cap. ecclesia. de const. Consi. 17. de heret. Mon. c. 2. nu. 27.

Laicus non potest excommunicare, uerbo Excommunicato.

Potest uis capere, & præscribere libertatem ab obligatione soluendi decimas, quo ad quotam, & quo ad illud, uel illud prædium, dummodo Rector habet ex aliis Ecclesiæ iuribus congruam sustentationem. Consi. 1. de decim. nu. 4.

Potest conferre beneficium ex privilegio Papæ contra ius commune, ut concessit Regi Apuliæ, iuxta gloss. 1. 6. quæst. septima. Regi Galitiæ. cap. dilectus. de præben. Quare, & id potest induci conuetudine immemorabili. Consi. 17. de heret. n. 10. & 17.

Potest audire Confessionem. Verb. Confessio.

Potest esse procurator rei spiritualis, sed non iudex. c. 1. de Proc. li. 6. cap. 2. de iud. Com. 3. de reg. nu. 20.

Potest conueniri coram iudice ecclesiastico, ubi per legem non prohibetur renuñciare suo foro. Panorm. contra communem. cap. P. & G. num. 6. de offi. deleg. Consi. 1. de sent. exco. nu. 2.

Laicus, dum laicus est beneficio Ecclesiastico est indignus. cap. ex literis. de translat. & cap. cum deo, de rescript. Neque illi licet desiderare clericatum, ut per illum consequatur redditus Ecclesiasticos, quia desiderat rem spiritualem, quæ cum sit dignior, quam temporaria præuertit ordinem in operando. Indigniora enim ad digniora referri debent, non contra. cap. illud. de maior. & obed. Caietan. 2. 2. quæst. 163. art. 1. Consi. 1. de præben.

Laicus potest desiderare bona temporalia clericatus pro tempore quo erit clericus, quia illi licet mutare statum, propter Deum principaliter, secundario autem propter beneficium, unde honeste uiuat. Vbi supra, &c.

Laicus, quando non uolet interdictum audiendo sacrum. Ver. Interdictum.

Laicus in mortis articulo ab excommunicatione absolueri non potest, tenet gloss. in cap. pastor. li. 5. præterea, quam omnes sequuntur ibi. Imo dixit eam esse, quoad hoc singularem. l. 1. col. 3. ff. de publ. iudic. Facit quod laicus non habet clauem. ca. uerbum, de poen. dist. 1.

Neque efficaciter probatur contrarium. Nam ca. sanctum. de consec. dist. 4. de poenitentis absolutione, & non de absolutione ab excommunicatione agit. & glo. cap. à nobis. 2. de sentent. excomm. quæ id dicit nullo iure probatur, & habet gloss. contrariam. cap. fin. 24. q. 1. Com. in princ. cap. 1. de poen. dist. 6. à num. 84. Manu. cap. 26. num. cap. 27. nu. 272.

Laicus iure diuino capax est ecclesiasticæ potestatis, quod patet ex eo, quia uti potest ea per specialem Papæ commissionem. cap. præter, cum gloss. communiter recept. 32. dist. Est autem incapax tantum iure humano. cap. bene quidem. 96. d. Com. in c. nouit. de iud. Nor. 3. num. 143. de red. eccl. q. 1. Mon. 55. num. 1.

Laicus etiam coniugatus iustis de causis licite potest habere pensionem. Verbo Pensio.

Laicorum prodigalitas, quando mortalis, uel uenialis. Ver. Prodigalitas.

Lapis.

Lapides, & ligna Ecclesiæ prophana re non potest Episcopus. ca. ligna. & c. vestimenta. de cons. d. 1. Com. de spo. cle. §. 12. Vide Verb. Sacrum.

Latua.

Latua est actus religionis, qui inclinatur, & iuuat ad suscipiendum, & uenerandum Deum uti principium, & finem ultimum, in quem tendimus, & in quo requiem speramus. Th. 2. 2. q. 83. ar. 4.

Latro.

Latro quo ad restitutionem. Ver. Restitutio. Quando possit iurare se furtum non fecisse. Verb. Iuramentum.

Furan-

Furando ne timidus videatur bis peccat. Primò, furando. Secundò, se exponendo directe, & per se periculo perdendi vitam. ¶ Manu. c. 15. nu. 8.

Tenetur restituere impensas factas, & interesse propter ablata. Vide ver. Fur. Latronem occidens si potest illi apprehendere peccat mort. ver. Occidens.

Latro diurnus, & nocturnus differunt, quo ad forum fori, quia nocturnus presumitur occidere velle, non autem diurnus. Sed quo ad forum conscientie nullum est discrimen, in quo veritati cedit prescriptio. ¶ Manu. cap. 15. nu. 5.

Laudare.

Laudare se, vel aliquem alium de aliqua re mortaliter mala, vel falsa, aut vera, & non mortaliter mala, sed causam præbens alicuius damni notabilis corporalis, vel spiritualis mortale peccatum est in obligatione restituendi. arg. c. si. de iniur. & l. qui occidit. ff. ad leg. Aquil. ¶ Manu. ca. 23. nu. 13. & c. 17. nu. 132.

Laudare parum aliquando peius est, quam multum vituperare, quia illi, qui vituperat non creditur tanquam inimico, qui autem laudat credimus, tanquam amico parum illum, quem laudat dignum laude esse. ¶ Com. c. inter verba. concl. 6. n. 6.

Laudare mendaciter licet officiose, aut iocose peccatum est, sicut facit Medicus ægrotum, aut Magister discipulum. argu. cap. 2. de mendat. cap. primum. 22. q. 2.

Non autem si id fiat verbis generalibus, vel amphibologicis, ut ægrotus, vel discipulus credat id, quod ei conuenit. glo. cap. Nec quis 22. q. 2. recepta ab omnibus, & præcipue à D. Tho. 2. 2. q. 126. art. 3. ¶ Ibidem Concl. 1. nu. 8.

Idem dicendum de illis, qui laudant aliquos indignos apud Magnates de fide, prudentia, &c. ad beneficia consequenda, quia id est contra charitatem proximi, & notabile damnum inferunt. ¶ Ibidem numer. decimo septimo.

Laudatus.

Laudatus falso Panegirico Princeps letari potest de pulchra laudatoris arte, ingenio, elegantia, & ad hoc, ut subditi desinant scandalizari. ¶ Com. ca. inter verba. concl. 1. nu. 6.

Laudatus falso per literas commendatitias tenetur primum, ne sibi placeat laus. Secundò, ne re, vel signo ostendat id ita esse, ut laudator ait, quia aliter esset mentiti. 2. 2. quæst. 7. Tertio, contradicere, si credit per illas alicui aliquod damnum iniustum obueniri aliter non. Quarto, iuste respondere potest non resellendo, aut approbando, sed gratias agendo laudanti. ¶ Ibidem num. 20.

Laudatus falso de aliqua virtute, statui suo necessaria cuius defectus est occultis tenetur ad non approbandum, neque reprobandum laudem illam. ¶ Ib. nu. 24.

Laudemium.

Laudemium ad summum est, quinquagesima pars rei venditæ iuxta l. 3. C. de iur. emphyt. Quod ob rem censuriam venditam debetur cum ad id solvendum alia ratione teneatur vendens. ¶ Com. de vsur. num. 93.

Laudemium non tenetur solvere, qui vere donat emphyteusim in conscientia, neque in foro exteriori per allata à Iafone l. 2. C. de iure emph. Vendens autem tenetur, utroque foro, quia videtur esse pars precij, ob quod emphyteosis fuit in minori precio concessa. Quod non videtur esse tam poena, quam interesse, quod in utroque foro debetur per leg. 3. ff. eo quod cert. loco. & l. 1. C. de sent. quæ pro eo quod erit, &c. glo. cap. conquestus. de vsur. ¶ Manual. cap. 23. num. 65.

Laurea.

Laura honoris triplex est, quartæ prima dicitur Baccalaureatus. Altera licentiat. Tertia doctoratus. ¶ Com. de finibus. num. 45.

Quamlibet licet appetere, atque petere ei,

¶ qui est meritis secundum D. Tho. quol. 3. ar. 13. & cap. scripturis. 8. q. 1. & cap. quanto. de Magist. & qui illam non meret, peccat tam petendo, quam appetendo cum cupiat laudari de eo, quod non habet: quod est mortale secundum Archiep. 2. p. titu. 3. cap. 5. §. 6. Immo, qui eam cupit ob honoris suum principaliter, vel lucrum temporale, cui faciet quoddam dictum Venerab. Bed. in c. non solum. 1. q. 3. ¶ Com. c. inter verba. concl. 1. num. 2.

Conceditur quælibet Scholasticis, ut laudis, & gloriæ cupiditate, atque infamiæ, & ignorantie metu, plus discant, vehementiusque laborent. ¶ Ibidem conclusio. 5. num. 4.

Laus.

Laus (secundum Augustinum, & D. Thom.) est sermo elucidans magnitudinem virtutis, quatenus in aliquo finem ordinatur. Vel est sermo elucidans magnitudinem alicuius boni, quatenus est ad aliud ordinatum. ¶ Com. cap. inter verba. concl. 4. num. 4.

Quæ quidem definitio videtur intelligenda de laude strictè sumpta, ut ab Aristot. capitur, non aut large, ut à vulgo accipitur, quia Angeli laudant Deum sine exteriori sermone, Psalm. 148. Sol item Luna, & alia Astra, & creaturæ omnes ipsum collaudant. Et maior est laus animæ interior sine ullo sermone, quam exterioris sermonis sine interiori mente. Colossen. 3. Laudantes, & psallentes in cordibus vestris. ¶ Ibidem num. 12.

Laus est duplex, vera, & falsa. Vera est, quando elucidat magnitudinem veri boni, id est quod vere est in aliquo, quodcumque illud sit anime, corporis, vel fortunæ. Falsa autem si illud bonum non sit in illo. ¶ Ibidem nu. 10.

Laus etiam non cadit in Deum, si illius ineffabilem essentiam consideremus, quæ maior est omni laude, & non potest in alium finem referri cum sit altissimus. Cadit autem in illum ratione illius operum, atque affectuum iuxta illud Isa. 63. laudem Domini annun-

ciabo super omnibus, quæ reddidit nobis. D. Tho. 2. 2. q. 91. art. 5. ad 2. Anto. 4. p. tit. 5. cap. 10. ¶ Ibidem n. 12.

Laude falsa, non debet quis gaudere, sed contristari. cap. cum multa. 86. distinc. & est dictum Grego. dicentis: In uno ore laudes iouis cum laude Christi se non cupiunt. Laus iouis dicitur laus falsa, quatenus est laus mendacij, cuius pater est Diabolus, & Gerlon libro de vitiosa verecundia, secunda part. titu. primo. Qui sua vitia celat, ut false laudetur quique ore, aut gestu vitium, quod amat execratur, quo illud odio habere videatur. ¶ Ibidem conclusio. 1. num. 1.

Et hoc intelligitur, quando laus vana est inordinata, & mala saltem uenialiter, ut cum mendacio, assentatione dolosa, aut captatoria cuiuscunque muneris, aut officij pro se, vel alio indigno, vel cum iniuria, aut damno alicuius: non autem de illa, quatenus est quædam res, siue ens naturaliter bonum. ¶ Ibidem n. 4.

Laude falsa, qui gaudet similis est coruo illo Etopico, qui casum amisit ob laudem à vulpe sibi falso allatam. ¶ Ibidem numero decimo.

Laudem falsam capere, vel ambire de bono, quo caremus, peccatum est, non semper mortale, nisi adsit notabile præiudicium diuini cultus, vel proximi.

Et ita intelligenda est opinio Abulens. super capit. sexto. Matthæ. quæstione tertia. ¶ Ibidem numer. secundo. & Concl. quinta. numero 55. & Com. de Finibus. numero 63.

Laude vera, licet gaudere, eandemque appetere, quod constat ex illo Pauli. Gloria nostra, hæc est testimonium conscientie nostræ, quæ ut ibi Grego. ait, non diuina, sed humana fuit: quare tum de humana, tum de diuina, tum de nostra interiori & exteriori, tum de aliorum, etiam licet gaudere, quia omnia hæc sunt bona, preciosa, & magna, modo maiora, quam pecuniaria. ¶ Com. capit. inter verba. Concl. 5. nu. primo.

Laus vera debet appeti recte, & ordinate, id est in ordine ad Deum, alioquin eam appetere non liceret, ut patet per

August. de Civ. Dei, cap. 3. & Paul. 2. Cor. 10. quare Augustinus ibi carpit Romanos, qui vane laudari cupiebant. ¶ Vbi sup. n. 5. Laudem veram non appetere ordinate, quandoque dedecus est. cap. non sunt audiendi. 2. q. 3. ¶ Ibi. nu. 2.

Laudem, & alia bona honoraria, recte appetere est illam ob suos fines appetere. Sunt autem fines laudis multi. Primò, ad Dei gloriam. Secundò, ad spiritualem vtilitatem proximi. 2. 2. quæstio. 132. art. 1. Tertio, ad nostrum spirituale bonum, quò concitemur ad perseverandum in bonis operibus. Et ratio persuadet, quia ut mea laudis amor rectificetur sine perficiendi alteri temporaliter, iux. S. August. cap. si non licet. 23. quæst. 5. & Thom. 2. 2. quæst. 26. artic. 4. magis debemus diligere nos ipsos, quàm alios. Quartò, ob bonum aliorum temporarium, vel nostrum, dummodo ordinetur ad Deum, virtutem, vel ad vitam benevolentiam. Et non sistendo gradum in illud bonum, quia esset peccatum.

Quintò, quod sit debitum, atque ut tale expectetur. ut sentit Caiet. 2. 2. q. 132. ar. 1. & diffuse probat. Etiam si non transferatur in Deum, tanquam in finem, quia sufficit, ut referatur in aliquod bonum finem humanum, licet non referatur in omnes.

Sextò, si recipitur, ut donum gratis datù, & causa humilitatis, charitatis, &c. absque alterius præiudicio. ¶ Ibi. nu. 45.

Laudem sui operis in finem honestum, licet querere, quia hoc non est de se malum, immò bonum si ordinetur appetitus actù, vel virtute in aliquem bonum finem. Secus si contra. ¶ Ibi. nu. 30.

Quod & si eveniat cum alterius aliqua iniuria per accidens tamen cum illa nõ sit intentata, peccatum non inducit, quia, quæ per accidens occurrunt non attenduntur. ¶ Ibi quis nec causam. ff. de reb. cred. ¶ Com. de red. eccl. q. 1. Mon. 3. nu. 2.

Lector.

Lector Sacre Scripturæ ponendus est in Ecclesia Cathedrali, non tantum seculari, sed etiam Regulari, ubi est certus numerus Canonicorum habentium

præbendas, vel porciones privilegiatas, quæ habentur pro præbendis, de quibus Inno. & alij in cap. dilectus. et primo. de præben. Concil. Trident. sess. 5. cap. 1. de reformat. ¶ Consil. 1. de Magistr. Cui ubi præbendæ non sunt de aliquo stipendio providendum est. ¶ Ibi.

Lector alicuius facultatis non debet legere illis horis, aut tandiu, ut probabiliter credat auditores suos missam commissuros in die festo, alioquin peccat. ¶ Manual. cap. 25. num. 57.

Lector Theolog. vel Canonum, gaudere debet privilegijs omnibus de quinque-nali perceptione fructuum, in absentia à iure communi concessis. Fely. cap. fina. de Magistr. ¶ Ibi. nu. 38.

Lector Theolog. vel Canonum excusatur à residentia, etiam si nullam habeat licentiam Prelati, quia eam illi concedit. capit. fina. de Magistr. Ad alias scientias requiritur licentia Episcopi, idem dicendum de addiscente. ¶ Ibi. nu. 121.

Lector, qui per viginti annorum spacio legit, comitatus dignitatem acquirit. l. j. C. de professorib. ¶ consil. 3. de cle. non res.

Legatum.

† **L**egatum est donatio, quædam à testatore relicta, & ab hærede præstanda: debetur enim post mortem testatoris, & post aditam hæreditatem. ut colligitur. Inst. de legat. §. 1. Et hodie legatum, & fideicommissum sunt ferè idem, & quicquid iuris est in vno, est etiam in alio. ff. de leg. 1. l. 1. Silu. Ver. legatum.

Legatum rei temporariæ fratrib. minoribus de observantia factum, regulariter valet modo fiat per modum, per quem liceat eis legata capere ne. si sit contra. cap. exijt. §. porro. de verbo. sign.

Neque contra Clem. exiij. eodem titul. Quare non potest quis ex legato relinquere illis domum, vel prædium, ut eam locent, vel colant, neque pecuniam tanquam partem hæreditatis, sed bene, ut expèdatur in necessitatib. suis præteritis, vel præsentib. dummodo non sint relicta, tanquam annui redditus ad finem, &c. ¶ consil. 14. de testa.

Lega-

Legatum Carthusiano relictum, donec relatus prius eo uti permiserit, non est repudiandum. Sed ad hoc, ut id permittant prælati debent bene pensare. ¶ Consil. 75. de Regul. nu. 52.

Legatum relictu cuiuslibet Monacho valet generaliter cum permissione prelati, ut resoluit Barth. in l. Lucius. §. si hæredes. ff. ad Trebel. Neque vlla lege naturali, aut divina vetatur, cum non sit notò contrarius talis usus. Neque lege humana, cum non teneat occulte, vel contra voluntatem prelati. ¶ Ibi. nu. 49.

Legatum ad pias causas, qui non soluit tempore, & modo debitis peccat. cap. quia oblationes. 15. q. 2. quod iuxta Canonica iura valet, etiam si fiat coram duobus testibus. cap. Relatum. de rescrip. ¶ Manual. cap. 17. num. 117.

Legatum pro dote, vel alimentis relictu diuiti in foro exteriori, non iudicatur più etiam si legans, dicat aperte se illud amore Dei, siue pro anima sua facere. gl. solem. in lillud. C. de sacrosanct. eccl.

Contra verò si legatur in pauperes, etià sine illis verbis, & etiam sine animo id faciendi, quia in hoc foro, quicquid pauperi legatur ob misericordiam fieri præsumitur. ¶ De red. eccl. q. 1. Mon. 25. nu. 4.

Legatum piùm id iudicatur, quod sit ad animæ salutem. gl. l. si quis Titio. ff. de leg. 2. Et tale est etiam, quicquid relinquitur ad opera misericordie directa. Ball. l. 1. col. 4. C. comm. de leg.

Legatum rei alienæ non valet. glo. in c. Filius. de testam. per text. Fallit secundum communem in d. cap. filius. & leg. cum res aliena. C. de legat. Quando est scienter factum ad hoc, ut hæres eum redemptum soluat, aut illius estimatione legatario. ¶ Com. de spol. cler. §. 18. nu. 2.

Legatum relictu a patre filie, cui dos debetur, debet recompenari, quia videtur relinqui in solutionem. cap. qui abstulerit. 12. q. 2. quia illud est debitum, quod lege debetur. ¶ Manual. 17. nu. 150.

Legatum si non sit onere gravatum illo potest uti legatarius, sicut redditibus bonorum suorum, quia est donatio quædam. l. legatum. ff. de leg. & c. requisisti. de testam.

Si autem habet onus relictu, secus est. ¶ Consil. 4. de testa.

Legatum decem Amphoratum vini, quod ex tali prædio nascetur, non obligat ad plus, quam nascetur. l. cum certus. ff. de tritic. vino, oleo, &c. Et

Legatum, quod sine culpa pert de bitoris, non tenetur debitor ad solvendum, immo nec si à communi commercio eximatur. l. inter stipulantem. §. factam. ff. de vera obl. ¶ Consil. 51. de præb. nu. 2.

Legatum vxori relictu contra statutum non valet. Ideo relicta debent restitui hæredibus, iuxta leg. si alienum. §. si. & l. hæreditas. ff. de hæred. institutio. ¶ Consil. l. cundo. de testament.

Legatum factum de usufructu pecuniæ licitum est. leg. 1. & 4. ff. de usufruct. earum rerum, quæ usu consumuntur. ¶ Manual. cap. 17. nu. 157.

Legatum relinquens pro quibusdam missis celebrandis, quotannis in tali altari, nõ est ecclesiasticum onus, licet ecclesiasticum oneri sit subiectum. ar. c. ex parte. de cens. ¶ Man. c. 23. nu. 8.

Legatum piùm si relictu sit foeminae pro se, & una pro famula si foemina ingreditur religionem debetur monasterio, quo ad partem suam, non autem, quo ad famulam, quia per Religionem perdit facultatem habendi eam. ¶ Com. secundo. De Regul. num. 38.

Legatus.

† **L**egatus ille est cui certa patria, vel Provincia gubernanda committitur. Et is per litteras de sua legatione sitam faciet si exigatur, ut C. de Man. Princ. l. vnica. Goffred. in Rubric. de offic. leg. in princ.

† Legatorum duo sunt genera. Quidam ita appellantur improprie. i. Nuncios, sed non iudices, ut qui à Papa pro ambasciata mittuntur, vel ad aliquod nudum ministerium exercendum, de quibus in c. ius gentium. d. 1. & c. nobilissimus. 97. d.

Quidam verò sunt legati iudices, quos Papa facit ord narios in certa Provincia, de quibus loquitur præmissa definitio.

finitio. & titulo de officio legato.

Legatorum proprie, tria sunt genera, vt not. gloss & Panorm. cap. excommunicatis de officio leg. Quidam laterales, seu de latere missi, qui secundum Bernard. in ca. excommunicatis, de sent. excomm. gloss. in ca. pe. de offi. leg. de causa Papæ mittuntur etiam si non sint Cardinales. Sed verius dicit Io. And. & Panorm. in d. capit. pen. quod sunt soli Cardinales maxime hodie.

Quidam sunt locales, seu nati, qui dicuntur legati ratione suæ dignitatis, in qua nascuntur ratione Priuilegij Ecclesiæ suæ. vt Archiep. Cantuar. cap. 1. de off. leg.

Quidam tandem dicuntur temporales, siue communes personæ, vt omnes missi à Curia, vel ab extra, qui non sunt Cardinales. Silue. Ver. legatus. q. 2.

Legatus Card. & legatus à latere paria sunt, ut probat Dec. consil. 143. facit. l. in testamento. ff. de cond. & demonst. Cuius potestas partim est ordinaria, partim extraordinaria. cap. 1. de off. leg. iuncto cap. 2. & si eodem tit. lib. 6. clem. 2. de offic. ordin. ubi glo. sing. & Card. q. 17. & Panorm. cap. ceterum. de iudic. Sentit illius iurisdictionem licet sit ordinaria, modo tamen extraordinario inductam ait. Com. c. cum contingat. Remed. 5. per tot.

Legatus de latere ex priuilegio speciali de appellatione ad Papam interposita, potest cognoscere, quo eam instruat, & instructam ad eum mittat. ca. constitutus. de appell. quod nedom facere, sed etiam committere potest, vt fiat. Ibi.

Legatus Cardinalis reuerenter reculari potest per cap. Nouit. de appell. ex quo Panorm. & Dec. id colligit, & per alia multa quæ adducit And. Sicul. tract. 1. de præstan. Cardinal. quæst. 3. in septima part. Consil. 1. de appell.

Legatus Card. iure cognoscere nequit, de appellatione ad Papam, & si Panorm. multa minus bene tenet in c. constitutus. de appell. Consil. 1. de for. comp.

Legatus, quæ facit, ut legatus auctoritate ordinaria facit. ca. 2. de offic. ord. quæ autem facit virtute facultatum specialiter sibi concessarum extraordinarie facit.

Ordinariè igitur absoluit ab excommu-

nicatione. cap. si quis suadente. 17. q. 4. cap. excommunicatis. de off. legat. De Iubil. Not. 28. nu. 28.

Legatus in qualibet parte sui territorij, & legationis suæ, potest expedire, quæ ad illam spectant, etiam negocia vnus Prouincie in alia suæ legationis, si ad multas est missus. ca. nouit. de off. delega. Consil. 3. de off. iud. ord.

Legatus Reuerendus dare potest, accedente testimonio idoneitatis. Consil. 19. de tempor. ord. Et si dicat habere facultatē absoluedi à quibusdam excommunicationibus est et credendum. Consil. 27. de senten. excom.

Legere.

Legere librum vetitum. Verb. liber.

Legere alienas literas. Ver. Litera. Legere schedulam repertam. cōtinentem alicuius peccata, & diuulgando illa per quod nocet famæ illius notabiliter mortale est. Et similiter si non diuulget, quando ex principio poterat colligere nolle illum, qui scripsit, vt schedula legeretur, quia dat iustam lædendi causam. Man. ca. 18. nu. 34. & Com. ca. Sacerdos. de poen. & dist. 6. num. 8. & Com. cap. inter uerba. conclus. 6. num. 14.

Legitima.

Legitima portio est pars hereditatis aliquibus per legem decreta.

Et est triplex. Prima, quæ simpliciter dicitur legitima, de g. omni modo. C. de inoff. testa. Et debetur iure naturæ filijs, & illis mortuis debetur nepotibus ex eis legitime natis. Cui nullum grauamen potest imponi per legata, vel fideicommissa, sed per debita tantum. Secunda, dicitur Falcidia, & est quarta pars debita iure iustionis. Tertia, dicitur Trebellianica, quæ debetur iure etiam institutionis illi, qui accipit hereditatem alteri restituendam. Silue. Ver. legitima portio. in prin.

Legitima filiorum in varijs Regnis, varia est. Nam in Regno Castellæ est tertia, vel quinta. l. 7. & 8. adiuncta l. 15. tauri. in Regno

Portugallie. Tertia in Regnis Nauaræ, de omnibus excepta minima, &c. In terris verò, in quibus ius commune seruatur de semisse, aut triente. Authent. Nouissima. & in Authent. Vnde si parens. C. de inoffic. testam. Manual. cap. 16. nu. 50. cap. 17. nu. 158.

Legitima debetur filijs Iudæorum conuersis viuuis parentibus. contra ius regulare, saltem si remaneat in seculo, & non profiteantur religionem, iux. not. in c. cū simus. de reg. Consil. 5. de testa.

Begitima et si non debetur filijs ante mortem parentum, quasi tamen debetur. glo. recept. in cap. Raynuuius. de testament. Ibi. num. 4.

Legitimatō.

Legitimatō Imperatoris ad spiritualia non se extendit. cap. lege dist. 10. & ibi expresse gloss. recep. & in cap. per venerabilem, qui fil. sint legit. Consil. 2. Qui filii, &c.

Nuncii ad quæcunque beneficia non intelligitur ad regularia. arg. cap. cum de beneficio. de præb. li. 6. Ibi. nu. 2.

Religionis valet, quo ad ordines, nõ autem quo ad dignitates, nisi ipsi prælati habeant specialem facultatem. Ibi. nu. 3.

Legitimatō extra terras Ecclesiæ spectat ad potestatem sæcularem. Consil. 3. de spons. num. 12.

Legitimatō Primogeniti non tollit ius Primogenituræ quæsitum, secundo legitime nato. Io. And. in Mercurial. Regular. sine culpa. lib. 6. Relect. cap. si quando excep. 20. num. 10.

Quæ resolutio vera non est tribus concurrentibus Primo consuetudo contraria. Secundo, quando facta est per subsequens matrimonium. Tercio, statutum loquens de primogenito in cõ, & non de legitimo in particulari. Io. Ciner. De primogen. p. 1. q. 14. Ibi. excep. 21. nu. 7.

Legitimatō extantibus filiis legitimis exosa est, & qui eam facit sine cã legitima secus est secundum Bal. ca. filij nati. de feud. sue. controuer. in vñb. seu. Ibi. nu. 10.

Legitimatō licet non præiudicet legitimo quo ad Primogenium, vel prothogenium, in quod lege aliqua particulari succeditur, quo ad bona tamen, in quo iure cõmuni suo patri succedit præiudicat. Authent. quibus mod. natur. effic. legitim. in princ. collat. sexta. cum glo. & ibi Barthol. tradit Specul. recept. de success. ab intestat. §. 1. Ripa. q. 30. l. si unquam. C. de reuocan. dona. Ibi. nu. 9.

Legitimatōni consentire nequit infans. vide Verbo Infans.

Lex.

Lex dicta est secundum Bar. Tho. 1. q. 90. à ligando quod omni legi conuenit. Vel à legēdo, quod congruit soli scriptæ. Est autem lex ordinatio actiuarationis practicæ ad bonum commune ab eo, qui curam habet de iure, & non de facto promulgata. Est autem multiplex, vt colligitur ex Theol. & Canonist.

Prima, æterna. Secunda, naturalis, quæ dicitur illius æternæ participatio quædã. Tertia, Mosaica. Quarta, euangelica, istæ quatuor sunt diuinæ. Quinta, est canonica ad bonum commune ecclesiasticum. Sexta, ciuilis, & humana. Silue. Ver. lex. in princip.

Lex æterna secundum August. lib. 1. de lib. arbit. cap. 6. & Tho. 2. 2. q. 91. arti. 1. Est summa Dei ratio, quæ iam inde ab æterno cuncta ordinauit, & post mundum creaturam cuncta gubernat. Man. prælu. 7. n. 4.

Lex naturalis vere, & proprie diuina est cum sit à Deo naturaliter indita. ff. de iust. & iu. l. 1. S. ius naturale adiuncta. gl. q. p. naturã intelligit Deum, q. Pau. Ro. 1. Iustitiã Dei appellat. Castr. li. 1. c. 4. contra Gerl. li. 2. de spir. vit. animæ. c. 5. De leg. poen. l. n. 15.

Lex naturalis sicuti est diuina potest interpretari ab humana cõsuetudine, & tunc eius interpretatio seruanda est iuxta Panorm. e. 1. de iudic. Manu. cap. 27. nu. 285.

Lex naturalis sicut a diuina, & humana à scandalizando prohibet c. nihil. de p̄scr. & similiter de rractione, & infamatione, quia præcepta Deca. leges naturales, & diuinæ sũt

Thom. 2. 2. q. 94. artic. 12. ¶ R. br. de iudic. nume. 54. Et hac lege potest quis se defendere. l. vt vim. ff. de iust. & iu. q. nu. 55.

Prohibet ne quis, quæ ignorat, exerceat ¶ Com. cap. inter verba. Concl. prima. numer. 17.

Lex diuina fuit necessaria, quia homo nulla lege naturali, vel humana, potest factis bene instrui de actibus interioribus, vt requiritur ad consequendam beatitudinem. ¶ Com. cap. cogitationis. nu. 3. de poeniten. dist. 1.

Lex naturalis minus fortis, debet cedere fortiori, deo quæ est de seruanda fama, cedit illi de seruanda vita. ¶ Com. in rubric. de iud. nu. 92.

Hanc neque tollere potest princeps, neque limitare sine iusta causa. ¶ Ib. nu. 81.

Lex humana, ita definitur ab Alphons. de Castr. lib. 1. de lege poen. lex est recta uoluntas eius, qui vicem populi gerit uoce, aut scripto promulgata cum intentione obligandi subditos suos ad parendum illi. Quæ definitio reprehenditur.

Primo, quia ponit uerbum lex sumptum simpliciter cum de humana intendat.

Secundo, quia uerbis nouis utitur.

Tertio quia facit illam actum uoluntatis, cum sit rationis, secundum Tho. 1. 2. q. 96. & Sotus neruose probat. lib. 1. de iust. & iure. q. 1. ar. 1. per legem. Regis uirtus. ff. de legibus.

Quarto, quia non uidetur includere legem à populo latam, quam Isidorus ponit in cap. lex. 2. dist.

Quinto, quia non comprehendit consuetudinem, quæ est altera humana lex. capit. consuetudo. dist. 1.

Sexto, quia non comprehendit consultoriam, quam Iurisperiti legem appellant. Et Theolog. Christi consilia legem uocant. Ideo dicendum, quod lex humana est ordinatio rationis ad bonum commune ab eo qui curam communitatis habet promulgata. ¶ Com. de lege poen. nu. 14.

Lex humana (siue sit Ecclesiastica, siue secularis, aut civilis) triplex esse potest. Prima moralis tantum, quæ præcipit, vel prohibet aliquid sine adiectione poenæ. capit. quod in omnibus. 3. 2. q. 2. Secunda, pure

poenalis, quæ nihil præcipiendo, siue prohibendo solum poenam statuit. leg. prima. C. de mendicant. valid. libr. 1. 0.

Tertia mixta, quæ prohibet aliquid cum poenæ adiectione. capit. cum in cunctis. §. cum uero de elec. ¶ Ib. nu. 24.

Lex fere omnis uidetur esse mixta, si est obligatoria, quia expresse, vel tacite continet culpam, & poenam. Moralis enim uidetur obligare ad mortale, vel ueniale, & ideo continet poenam æternam, vel temporalem. Et poenalis tacite obligare uidetur ad ueniale, uel mortalem culpam, propter quam poenam imponit. ¶ Ibidem nume. 27.

Lex humana tolli, & modificari potest per consuetudinem. cap. fin. de consue. & l. 2. Quæ sit longa consuetudo. ¶ Ib. nu. 42. & Com. de spol. cler. §. 14. n. 8.

Lex humana male intellecta, non ligat in foro conscientie. Inno. in cap. per tuas. de simon. Fel. in cap. fin. de re iud.

Neque qui bona fide eam transgreditur. ¶ Consi. 3. de summa num. 2. & Manu. cap. 23. num. 43.

Non ligat ante lapsum temporis, quia obligatio non inducitur, nisi ab intentione legislatoris. arg. cap. final. de reg. iur. lib. 6. & leg. contra. §. fraus. ff. de leg. ¶ Consi. 1. de const. num. 14.

Non debet facile mutari nisi utilitas maxima inde obueniat. Thom. 1. 2. q. 97. ar. 2. ¶ Consi. 1. de restit. spol. nu. 14.

Lex humana multa Iuris diuini indeterminata determinat, ut quod delicta puniantur ius diuinum est. lita uulnerantur. ff. ad leg. Aqu. cap. vt fama. de sent. excomm. At quod tali poena, uel tanta, ius est humanum. ¶ Consi. 39. de sponsal.

Non potest tollere legem diuinam. ¶ Com. de spol. cler. §. 19. nu. 10.

Quam qui frangit ex causa, quam putat iustam non peccat, neque cum illam male intelligit ¶ Ib. §. 6. n. 16.

Lex humana, quæ punit uoluntatem intelligenda est de uoluntate exterius per alium actum, uel conatum expressa. ¶ Cõ. ca. quisquis. de poenit. dist. 1.

Non potest hominem obligare ad omnia, ad quæ voto ille potest teneri. ¶ Com. cap. pla-

placuit. de poen. distinct. 6. numer. 116.

Potest obligare ad mortale, iuxta cap. 2. de maior. & obed. modo sit promulgata, recepta, & non derogata in totum, vel pro parte contra quam agitur. §. legibus. dist. 4. ¶ Man. in præl. 9. nu. 8.

Non ligat subditum in foro conscientie, quando illi constat rationes legis, in illis cessare.

Neque in foro exteriori, si in eo foro idem constaret: quod multi sentiunt citati à Felyn. cap. tua. de iur. iur. nu. 3. Quia legem implet, qui mentem eius seruat, & eam infringit, qui illa omnia uerba eius, seruat d. cap. fin. de reg. iur. lib. 6. ¶ Com. in rubric. de iud. nu. 75.

Non extenditur ad præterita, cap. fin. de const. & l. leges. C. de legibus, quod pro eo, dicitur etiam quando ratio legis ante cessent legem, quia per hoc prohibitio legis futurum respicit. Bal. not. 6. & Salicet. in l. testum. C. de testib. quos sequitur Fel. cap. fin. de const. de Relect. cap. si quando. excep. 2. nu. 3.

Non obligat ad finem, quam intendit, sed ad aliud, quod in illum præcipit, nec legis sine seu causa cessante, cessat. ¶ De red. eccles. qui Mon. 48. nume. 4. est contra Cajetan. secunda secundæ. q. 120. Manu. cap. 16. nu. 36.

Lex humana posita contra præsumptum, non includit illum, qui bona fide contra illam facit. iuxta Card. in clem. 1. quaest. 39. de priuileg. ¶ Com. de alien. bonorum eccles. nu. 16. Si in terra decreto sit habet vim canonis. ¶ Ib. nu. 5.

Si habet unam partem dubiam per aliam debet declarari. l. 1. ff. de reb. dub. ¶ Consi. 1. de apost. nu. 10.

Quæ aliam interpretatur iuxta terminos interpretatæ intelligenda est Auct. hæc constitutio. §. Vnde collatio. 3. gloss. singu. secundum Card. recep. ibi. ¶ Consi. 4. de hære. & in Manu. cap. 27. nu. 51.

Quæ apte uarios potest recipere sensus pro primo fundamento citari nequit, nisi pro parte uitio carente. l. in non ligno. ff. de rebus dub. & l. in ambigua. ff. de legib. ¶ Consi. 25. de simo.

Non potest de uno ad aliud trahi, seu

extendi, nisi ubi adest rationis similitudo. leg. non potest. ff. de lege. capitul. dudum. de election.

Idem dicendum de legib. poenali, & exorbitante. ¶ Consi. 3. de consanguin. & aff. nu. 3. & 10.

Etiã in odiosis extenditur, quando eius uerba id patiuntur. l. cum lege. iuncta glo. ff. de testament. Extenditur autem, & limitatur secundum mentem legislatoris, & rationem. cap. suggestum. de app. ¶ Consi. 18. de celebr. miss.

Non recepta spatio decem annorum tollitur, recepta autem spatio quinquaginta secundum Calderinum, & Imol. cap. primo. de tregua, & pace, approbati à Felin. Ibi. ¶ Consi. 83. de poenit. Modo legislator id sciat, & toleret. ¶ Consi. 8. de sentent. excom. nu. 4.

Lex humana potest tolli, quo ad unam partem, & manere, quo ad aliam. l. derogatur. ff. de uerbor. signif. cap. auditis. de præscription.

Tollitur etiam pro disuetudinem, seu per non usum. l. de quibus. ff. de legib. & 4. distinct. §. leges. & glo. sing. cap. 1. de reg. & pace. Quando scilicet non usus est implicans actum contrarium legi.

Si autem est, non usus pure negatiuus non præiudicat legi, ut sentiunt Ioannes And. ut Panor. & alij recep. in ca. Ioannes. de cle. coniug. ¶ Consi. 2. de consue. & cõ. si. 3. de celebr. miss.

Potest obligare tam ad ueniale, quam ad mortale in foro conscientie: per cap. 13. ad Rom. secundum Alphons. de Castro. lib. primo. de lege poenali. Et præcipue si legislator hoc intendat. Non autem si non intendat, cum nec diuina consultiua id faciat, & aliquæ præceptiua ad ueniale tantum legent, secundum Caietan. 1. tom. tractat. 25. q. 1. quia actus agentium non operantur ultra intentionem ipsorum. Verbo Actus. cap. 23. Manual. nu. 48. Hinc sequitur, quod

Legem humanam iustam promulgatam receptam, & non abrogatam, qui transgreditur, peccat mortaliter si illa obligat ad mor. Et transgreditur scilicet elapso tempore, quod ad obligandum requiritur, &

ex contemptu cap. 1. de maior. & obed. & cap. 1. 14. q. 1. Thom. 2. 2. quæst. 49. 21. 9. Archidiaconus. cap. quicumque. octava dist. Felin. cap. cum quidam de iur. iur.

Nec valet contra hoc consuetudo peccandi, secundum Thom. secunda secundæ q. 186. ar. 9. quicquid dicat Ricard. quol. 19. q. 1. quem sequitur Angel. Verbo Inobedientia. §. 1. & Verbo Feriæ. §. 42.

Licet ista consuetudo multum faciat ad præsumendum in foro exteriori. Venia licet vero peccat, si ad veniale obliget. cap. vnum. §. criminis. 25. distin. ¶ Manual. cap. 23. num. 40.

Lex Canonica, non habens verba præceptiua, vel prohibitiua, sed solum ordinatiua, uel constitutiua, etiam si sint imperatiui modi, ut dicite, facite, clem. extiui. de verbor. sign.

Non obligat ad mort. nisi materia esset talis, quæ mortale induceret ex se. ¶ Man. ca. 28. nu. 49.

Excommunicans facientes, regulariter consentientes non includit. iuxta glossa clement. prima. de consanguin. ¶ Consi. 41. de hæret. Manu. c. 27. n. 51.

Iubens, nec prohibens aliquid clericis solos beneficiarios comprehendit, & sacros. ¶ Com. cap. inter verba. Concluf. quarta. nume. 28.

De continentia Sacerdotum honestissima est. ¶ Com. cap. fratres. de poenitent. distin. 5. num. 10.

A lege naturali non deuiat, sed illi semper consonat. cap. qualiter, & quando, de accusation. & capit. Deus omnipotens. 2. quæst. prima. ¶ Com. cap. qualitas de poeni. d. 5. nu. 42.

De contrahendo in quarto gradu potest à Papa cum suis effectibus reuocari. ¶ Consi. 3. de sponsal. nu. 14.

Bex secularis de ludo non videtur obligare ad mortale, quia non fuit talis mens legislatoris, vel quia ad hoc non fuit recepta, vel quia eius materia non ad iustitiã, sed ad temperantiam pertinet. ¶ Manu. ca. 20. num. 2.

Lex Imperialis generaliter loquens, si est rationabilis, & fauorabilis cui non contradicant Canones, etiam habet locum

in clericis, secundum Panor. ca. Ecclesia. 7. Marc. de constit. & Felin. ibi a numer. 37. per 20. quæstion. & Dec. a numer. 24. Est est communis decisio. Secus autem si est præiudicialis. arg. si adiutorium. 10. distin. ¶ Consi. 4. de const.

Bex superioris quatenus id commode fieri potest intelligenda est sine præiudicio tertii cap. super eo. de off. deleg. l. 3. §. si quis à Principe. ff. ne quid in loco pub. ¶ Consi. 2. de off. iud. ord.

Bex illius, qui Superiorem recognoscit facta in damnum alicuius particularis, saltem sine causa rationabili, est ipso iure nulla. Panor. in cap. cum omnes, de constitution. ¶ Consi. primo. de sentent. & re iudic. num. 4.

Bex Principis non præiudicat alicui nisi quo ad summum in eo, quod exprimit. l. 1. §. si quis à principe. ff. ne quis in loco publico. & c. super eo. de of. deleg. ¶ Consi. 6. de iure patr.

Lex superioris potest à iudice inferiori transgredi ex maxima aliqua causa. Innocent. recept. cap. secundo. de constitutione. Cuius dictum declarat Felin. à num. quadragesimo octauo. confirmando per leg. si homine. ff. mandat. ¶ Consi. quarto. de celebrat. Miss.

Bex posita patrono in fundatione beneficij, non est firmiter, quam lex posita a Papa in gubernatione Ecclesiæ, quia à potentiori causa maior producit effectus. l. cum multa. C. de bon. quælib. ¶ Consi. 1. de iure patron.

Lex generaliter loquens, generaliter est etiam intelligenda. leg. de precio. ff. de public. in rem act.

Generalis verò, prout non tollitur, sed limitatur per specialem. leg. sed & posteriores. ff. de leg. & glo. solemn. recept. in leg. sciendum. ff. quæ satisfat. cogant. ¶ Consi. 2. de cler. non residen. consil. 79. de Regul. & consil. 34.

Limitatur per aliam, & etiam per rationem superuenientem, ut notat Baldus dicta lege de precio. Limitatur autem, quando sequitur aliquod absurdum. l. ubi repugnantia. ff. de regul. iur. ¶ Consi. 79. de Regul.

Re-

Restringitur ne procedat in aliqua eius specie in qua non est eadem ratio Card. & Panor. in cap. ad nostram. 3. de iur. iur. declarando glossam illam celebrem in ca. ut circa de elec. lib. 6. ¶ Com. cap. accepta. in princ. num. 2.

Similiter extenditur, quando est eadem ratio ad alium casum, etiam si sit poenalis. ¶ Com. capitul. ita quorundam. de Iudi. No. tab. 6. num. 6.

Lex generalis ligat omnes species etiam si sit maior ratio in vna, quam in alia. leg. prima. §. quod autem. ff. de alieno iusu. ¶ Com. de datis, & promiss. nu. 10.

Non addit malitiam peccato speciali lege prohibito, ut lex de declinando a malo non dat specialem deformitatem homicidio. ¶ Com. cap. 1. de poenit. dist. 5. nu. 74.

Omnem speciem comprehendit, etiam si non sit tanta ratio. l. de precio. ff. de publ. in rem act. cap. solitæ. de maior. Sed fallit, quando ex aliquo notab. accidente alicui speciei additur notabilis ratio diuersi candidi. ¶ Com. cap. lachrimæ. de poenit. dist. 1. num. quinto.

Lex poenalis non solum illa est, quæ imponit poenam propter culpam, sed etiam quæ imponit priuationem alicuius boni si ne ulla culpæ ratione propria, vel alienæ, ob aliquam tamen causam, quæ legislatori visa est in id iusta. ¶ Com. de lege poenal. numer. 14.

Hæc prout est poenalis non tollit obligationem ad culpam per priorem legem inductam. cap. quo quis exterius. de uita & honest. cler. & cum inducta sit ad argumentum custodiæ legis prioris, ideo non potest operari diminutionem. cap. fin. de verb. signi. ¶ num. 27.

Hæc non egreditur propriam causam. l. præles. ff. de poen. & cap. poenæ. eo. poenit. d. 1. ¶ Consi. 16. de temp. or. n. 4.

Comprehendit omnes, & omnia, quæ sub propria verborum significatione continentur. i. cum lege. ff. de testam. ¶ Consi. 79. de Regul.

Quod non habet locum, quando est limitata per aliam legem. ¶ Consi. 2. de poenitent. & remis.

Non punit solum voluntatem, neque at-

tentionem ad delinquendum poena temporalis ordinaria, sed extraordinaria, quod diuina tamen facit. ¶ Com. cap. poenæ. de poen. d. 1. num. 22. Quæ autem puniant conatum pro facto hodie abrogatæ sunt. Ib.

Et si communiter non extendatur ultra proprium casum cap. poenæ. de poen. d. 1. fallit hoc tamen quando continet ius commune compositum in utilitatem publicam, quia illud potest extendi, iuxta omnes Doctores. Bar. in l. quemadmodum. C. de agric. & censit. li. 2. quando est facta in salutem animarum, iuxta quandam gloss. recep. in cap. sciant cuncti. de elect. hb. 6. ¶ Com. de orat. cap. 20. nu. 32.

Non obligat ad mortale, quamuis poena generaliter præsupponat culpam, nisi illa præsupponat culpam mortalem, vel transgressionem aliarum legum diuinarum, naturalium, aut supernaturalium. ¶ Manu. ca. 23. nu. 59.

Lex iniusta, qualis est in non habente potestatem, vel facta ob bonum priuatum, aut contra diuinam, vel naturalem, nullam obligationem inducit. argu. cap. 2. de constitut. lib. 6. & l. fina. ff. de iurisd. omni iud. Thom. 1. 2. quæst. 90. ar. 3. ¶ Manual. ca. 23. uum. 40.

Lex in confidentarios, & omnia alia in odium alicuius lata odiosa est, & restringenda. argument. leg. Qui exceptionem. ff. de condit. indeb.

Quæ autem partim fauorabilis est, partim odiosa, si principaliter in odium lata est, odiosa est reputanda. argu. l. quæritur. ff. de statu hom.

Similiter, quæ lata est ad arcendum dolum Bald. communiter recep. l. pe. nu. 5. C. de patris. & non omnis, quæ respicit utilitatem publicam est fauorabilis, sed, quæ principaliter, & immediate. argum. l. si quis nec causam. ff. de reb. creditor. ¶ Consi. tertio. de constitut.

Lex prohibens laicis, foro suo renunciare iusta est, & libertati ecclesiasticæ non contraria. ¶ Consi. primo. de sentent. excomm. num. 5.

Lex subsidiaria regulariter parit actionem. de redimend. eccles. quæst. 3. ¶ Mon. 31. nume. 5.

T 3 Lex

Lex disponēs contra ius commune, vt poenalis restringitur, & poenalis ostendit per eandem, vel parem rationē. ¶ Com. cap. poenae. de poe. d. 1.

Lex puniens homicidium, non punit infamantem, quia cum sit odiosa, non extenditur ad ea, quae improprie significat, nisi aliqua occurrant, quae posita sunt in cap. poenae. de poen. d. 1. ¶ Com. c. homicidiorū. ead. distinct.

Lex ita debet stringi, & ampliari, quā amplā, & stricta est ipsius ratio. c. suggestū. & c. Meminimus. de appe. ¶ Com. c. placuit. de poen. d. 6. nu. 23.

Lex correctoria in fauorem animarū, & cultus diuini lata, extendenda est. arg. tex. iuxta gloss. sing. cap. sic ut cuncti. de elect. Nihil eod. tit. lib. 6. ¶ Com. cap. si quando. Excep. 21. n. 9. in consut.

Lex, quae punit presumptentem facere aliquid, non includit illum, qui bono animo facit, iuxta Card. cle. 1. q. 32. de priuileg. ¶ Cō. de dat. & promiss. nu. 38.

Lex noua remedium adducens, non cēsetur tollere aliud per alias leges inductū. leg. Quoties. de actio. & obligat. ¶ Consi. 3. de Adult.

Corrigens antiquam, non extenditur ad illam casum, quem continet. l. praecipimus. C. de appellat. Barto. Auth. quas actiones. C. de sacrosanct. eccl. ¶ Com. in cap. verbū de poenit. d. 1. n. 4.

Non comprehendit futura, quando ea comprehendendo inuolueret, praeterea ad quae non extenditur, argu. cap. super eo. 1. de appel. & est gloss. memorab. 2. Clem. 1. de testam. quam Cald. Panor. Imol. Rauen. ibi. & Fely. commendarunt pro singulari. ¶ Com. c. si quando Excep. 21. nu. 8.

Non respicit effectus etiam futuros actus praeteriti, & perfecti. cap. fin. de const. coniuncto. cap. statuimus. de maior. & obe. ¶ Ibid. num. 9.

Neque ad rem perfectam ratione formae simpliciter lata est, extenditur secundum Bart. in l. omnes nu. 44. ff. de iust. & iur. & affirmat Panor. cap. fina. de consuetudine. ¶ Ibidem nu. 43.

Si prohibet usum, & exercitiū alicuius rei futurae, vel actus, comprehendit etiam

usum, & exercitiū rui praeterite. ¶ Ibidem nu. 45. Resol. igitur est, quod lex noua non excludit praeterita si de re ipsa, & non de usu, aut executione loquatur. Ibi.

Quae punit extendentem reprefalias, punit praeteritas. gloss. cap. 1. de iniur. libr. 6. ¶ nume. 46.

Quae statuit vt bannitus centum soluat, quo à banno eximatur, includit bannitum antea, qui potuisset eximi quinquaginta soluendo, & ita fuit decifum Padua a Guillelmo de Suza. & Iaco. de Aren. vt Cynus refert. l. 2. de leg. ¶ nu. 47.

Quae formam procedendi, & referendi sententiam inducit, includit etiam praeteritas, qua parte non sunt finitae Archid. in ca. deliberatione de off. leg. li. 6. gl. ca. licet canon. de elect. li. 6. ¶ nu. 48.

Quae statuit, vt maritus lucretur medietatem dotis, comprehendit dotem vxoris ante statutum mortuae Bartho. leg. omnes populi. ff. de iust. & iur. à quo non licet discedere, licet Imola discedat in c. si de constit. alioquin multa inuouarentur prius recepta per multos. ¶ Ibi. nu. 50.

Quae statuit, ne foemina vestes sericas vestiat includit iam factas Bald. d. l. omnes populi.

Quae statuit ne mulier succedat dotata, praeteritas includit, etiam illas, quibus delata fuit haereditas. Barthol. in l. illam. C. de donatio. ¶ num. 52.

Multa alia exempla ad idem ibi colligit.

Lex noua de facto aliquo, uel actu loquens comprehendit actum, & factum antiquum, quando suam perfectionem ab actu futuro expectat. Felin. Panorm. Card. & Imol. in Clem. vt hi qui. de atat. & qual. ¶ Ibid. nu. 64.

Non includit executionem rei praeteritae cum illa est accessoria, & cum finis, & ratio legis, ei non congruunt exemplum primi, vt augmentum portionis praebendae ad eam iam quaesitam. cap. fin. §. 1. de cess. praebend. li. 6. ¶ nu. 66.

Exemplum secundi, gl. sing. in Clem. 1. de testam. determinante illam clementinā, quae iubet executionibus testamentorū rationem de sua administratione reddere locorum ordinarijs, non inclusisse rationes antea

antea non redditae de praeteritis executionibus cum tamen id, quidam usus, & executio sit rei praeteritae, & officij iam commissi. ¶ nu. 69.

Quae excludit filias ab haereditate comprehendit iam natas, quod verificatur etiam de emphiteusi. arg. eorum quae not. Bartho. in l. vt iusturandum. §. si liberi. ff. de op. lib. Bald. in Auth. si quas ruinas. C. de sacrosanctis eccles. Rapa. lib. 3. Respon. 6. ¶ Ibidem numer. 14.

Lex sua natura respicit futura. cap. sua. de constit. l. leges. C. de leg. Cum tamen indulget aliquid est restringenda ad praeterita, uel praesentia, ne det occasionem delinquendi. l. cum lex. ff. de leg. ¶ Com. de spol. cle. §. 19. nu. 4.

Lex interpretans, vel corroborans aliam intelligenda est in omnibus, & solis illis casibus in quibus est lex interpretata. gloss. recep. in cap. vt circa. de elec. lib. 6. ¶ Com. de orat. c. 20. nu. 32.

Lex ubi non distinguit, neque nos debemus distinguere. gl. in l. de precio. ff. de public. in rem act. ¶ Com. de datis, & promiss. nu. 31.

Lex vt iudex non procedat sine accusatore humana est, & non diuina supernaturalis, nec proprie naturalis, saltem talis, vt nequeat limitari per humanam ex aliquibus iustis causis. ¶ Cap. super verba conclus. 6. num. 587.

Legis mens magis est attendenda, quam verba. cap. marchion. 1. p. 1. cap. fin. de reg. iur. li. 6. l. cum pater. ff. dulcissimi. ff. de leg. ¶ consi. 41. de praebend.

Leges fundatae in religione de Monachis disponentes regulares includunt, nisi earum verba illos excludant. ¶ consi. 5. de statu Monach.

Leges generales, non solum uerae, & specialis iustitiae, sed etiam charitatis, & aliarum uirtutum determinari possunt, sed etiam re ipsa determinatae sunt legibus specialibus. De red. eccl. q. 2. Mon. 28. n. 2.

Leges multae remittuntur arbitrio viri prudentis. vt. l. 1. de iure deliberā, & cap. de causis. de off. deleg. ¶ Ibid. Mon. 18. num. 2. Et omnes de uirtutum actibus sunt. ¶ Mon. 1. nume. tertio.

Si tractent de alendis pauperibus, vel liberis non sunt de iustitia specialis. ¶ Ibid. Monial. 2.

Leges antiquae, pertinentes ad nuptias tanquam iudiciales, vel cerimoniales abrogatae sunt. 6. dist. §. fin. cap. 1. de purific. post partum. Tho. recep. 1. 2. quæst. 103. artic. 3. & in speciali Sotus. 4. distinct. 39. ¶ Consi. 4. de pactis.

Legis nullum unicum uerbum originario significato significat mor. licet accidentialiter ob usum ecclesiae, & communem Doctorum interpretationem, praecipua, & prohibitiua id significet in dubio, & maxime si poenam excommunicationis includat, non autem sponationem, quae aliquando innuitur sine culpa. Secus dictum de lege saeculari, quae tamen non tollit poenam per illam statutam, vt multi Catholice dicunt Imo. in repet. cap. cum contingat. de iureiu. Fel. cap. 1. de sponsal. nu. 18. Caiet. in sum. ¶ Manu. nu. 53. & 55.

Legis anima ratio est. Bald. l. si quis. C. de fur. cap. marchion. 1. qon. 1. qua cessante lex debet cessare cum eius finis sit. Panor. in ult. notab. cap. quoniam contra. de promiss. Ex quibus apparet aequitatem excludere a lege omnes casus in quibus deficit ratio legis, cum ipsa statuatur generaliter contra. Caiet. 1. 2. q. 120. quem sequitur Sotus de iust. & iur. lib. 5. q. 10. ¶ Rubr. de iudic. numer. 75.

Regi, qui bona fide auctoritate sui praesentati contrauenit non peccat, neque qui legem humanam frangit si male illam intelligat. Innoc. cap. per tuas. 2. de simon. ¶ Consi. 38. de praeb.

Legem consultoriam, vel exhortatoriam, qui frangit non peccat, neque uenialiter. ¶ Man. cap. 23. nu. 41.

Legem publicatam, sicut peccant non obferuantes, ita qui illam nesciunt cum ferre teneantur, quia coguntur scientibus. l. quod te. ff. de rebus cred. ¶ Ibi.

Leges, quae generaliter delicta puniunt non exorbitant à iure communi, quod habet delicta esse punienda. l. si ita uulneratus ff. ad leg. aquilia. cap. vt fertur, de sentent. excom. ¶ Com. cap. poenae, de poenitent. dist. 1. nume. 1.

Legem Superioris inferior non potest tollere. cap. cum inferior, & clem. ne Romani. de eccles. ¶ Consil. 1. de constitutione numer. 75.

Legislator legi suæ vi directiua subest, non autem vi coactiua. D. Tho. 1. 2. q. 96. ar. 5. ¶ Consil. 1. de his, quæ vi. nu. 3. Verbo Princeps.

Legislatoris intentio, & cuiuslibet alij disponens, est in primis attendenda. l. in conditionibus. ff. de condit. & demons. capit. fin. de regul. iur. lib. 6. ¶ Consil. quinto. de testam.

Legislatorum omnium maximus fuit Christus, qui optima ratione gubernandi suam rempubl. c. instituit, & Papam illius Principem statuit. relect. capit. nouit. de iudic. Not. 3. num. 15.

Vide multa. Verbo Ius. Verbo Constitutio. Verbo Statutum.

Libellus.

Libellus diminutiue dicitur, quasi paruus liber. Et sumitur dupliciter, & primo, vt descendit à liba, libæ, vel à libum, libi, & est panis azimus, siue subcinericius, de quo in l. iudices. C. de App. aud. Secundo prout descendit à liber, br. Et multa significat, primo generatim omnem paruum librum, quicquid contineat. Secundo, scripturam demandatoris. Tertio, scripturam accusatoris. Quarto, scripturam, quam dat vir vxori repudiata, qui etiam dicitur libellus repudii. Quinto scripturam appellationis. Sexto scripturam oblatam Principi. Septimo, scripturam infamatoriam. Siluest. Verbo libellus in principio. Et in hac tantum significatione inuenimus sumptum apud Auctorem.

Libellum famosum componens, vel divulgans, in quo contineantur aliena peccata, peccat mortaliter, cum obligatione restituendi famam. 5. q. 1. capit. 1. & l. 1. C. de libellis famosis. ¶ Manu. cap. 18. numer. 35. & Com. in cap. sacerdos de poenitent. dist. 6. num. 6.

Liber, br.

Liber proprie significat arborum cortices, quæ antiquis carthæ visum præbebant: nunc libri dicuntur, qui ex pluribus concinnati sunt chartis, ex quacunque materia præparatis, qui & codicēs appellantur Calepinus.

Libros armorum, & gestorum, lasciuorum credens, vel credere debens se, vel alium consensurum, saltem alicui detractioni morosæ, qui legit peccat. iuxta mentem Isidor. cap. id. o. 37. distinction. & Anton. 2. p. tit. 3. cap. septimo. nu. 2. ¶ Man. cap. 23. nu. 30.

Libros prohibitos scienter legēs, etiam si suæ arti sint viles, excommunicatus est, quia oportet obedire Superioribus. capit. secundo. de maior.

Neque potest à simplici Sacerdote absolui, etiam si illos combussisset, vel reddidisset officio Inquisitionis, quia absolutio est Papæ reseruata per Bullam Coenæ. ¶ Consil. 1. de constitutione. num. 74. consil. 8. de hæret. Etiam si illos legat studio notoscendi errores hæreticorum, & populū docendi. ¶ Ibi. nu. 75.

Libros hæreticorum de fide tractantes Episcopus legendi licentiam dare nequit, nisi habeat facultatem expressiua delegatione Papæ, quia legem Superioris non potest inferior tollere. Verbo lex ¶ Consil. 1. de const. nu. 75.

Libros de Sacris rebus tractantes, absque nomine Authoris, nemo potest imprimere, vendere, vel habere, ex decreto Concil. Trident. & liber imprimendus debet esse examinatus, & approbatus ab officio Sacre Inquisitionis.

Eadem fuit prohibitio Conc. Lateran. si sub poena excommunicationis, quam Conc. Trident. renouat, in regula decima libri prohibiti. in indice. ¶ Manual. capit. 27. numer. 148.

Libros fabulosos legere, vt Amadis de Gaula, & alios tales stultum est, & inutile. Et quibusdam malum, atque peccatum, ut his, qui occupare se deberent in vtilioribus, & necessarioribus studiis, iuxta

xta

Liberalitas.

Liberalitas virtus est inclinans appetitum ad dandum ordinate pecuniam cui, vbi quomodo, & quando oportet ex Aristot. quarto Ethicorum. & Thom. 2. 2. quæstion. 117. & stat in medio inter Auaritiam, & prodigalitatē, & est pars potentialis iustitiæ. ¶ Manual. c. vigesimo tertio. numer. 69.

Liberare.

Liberare proximum à mortis periculo, vel à quouis damno notabili tenemur, sub poena peccati mor. quando cognoscimus eum non posse liberari, aliter nisi nos ipsi succurramus. ¶ Manu. c. 14. nu. 10. & cap. 15. nu. 16. Verb. Mors. ca. 24. num. 17. Verbo defensio. Com. in prin. de poen. d. 5. nu. 14.

Liberare, qui potest suo testimonio aliquem ab iniusta morte, poena, vel infamia, & non vult testimonium ferre peccati, nisi faciat, quod in se est denunciatio veritatem. Thom. 2. 2. quæst. 70. art. 2. Gabr. 5. d. 35. quæst. sexta. Etiam si ille necesse esset suum testimonium retractare, cum periculo etiam perendi vitam. ¶ Manual. cap. 15. num. 17.

Liberare falso accusatum de crimine, quod ego commisi cum meo periculo, non teneor ex iustitia secundum Sotum libr. 4. de iustitia & iure. quæst. 6. art. 3. Et contra tenet Medina Cod. de Poenit. fundans se in charitate. ¶ Ibid.

Libertas.

Libertas bonum est altioris ordinis, quam bona fortunæ, & sua natura inestimabile sicut vita, & salus. l. libertas. ff. de reg. iur. & ideo non est danda pro illis. ¶ Manu. cap. 17. nu. 88.

Libertas hominis liberi, non est nimis oneranda. l. Titin. S. Titio centum. ff. de condit. & demonstrat. & l. liberi hominis. ff. de contrahend. emptio. ¶ Com. 4. de regul. num. 78.

Non tam

Ita Sanct. Anton. 1. p. ti. 4. cap. 6. & D. Tho. quæst. 167. vbi decernit curiositatem esse peccatum. Et Grat. 37. distinct. cap. secundo. ¶ Relect. in capit. nouit. de iudic. not. 2. num. 14.

Librum vetitum, an quis legere possit extra territorium, quando simpliciter habet legendi licentiam dubium est, quia habet rationes pro utraque parte à simili acceptas. Nam iudex non potest iubere extra territorium. Verbo iudex.

Neque episcopus excommunicare. Neque curatus exercere actus suos, & c. contra. Qui habet licentiam consistendi potest id facere extra Parochiam concedentis, & similiter studere quis potest, extra territorium. & Verbo licentia. ¶ Consil. 15. de Priuileg.

Libri amorum Ouidij, Propertij, Tibullij, Catulli, & Martialis, Iuuenalis, Terentij, Plauti, & c. nisi purgati à libidinis incētiuis, non deberent legis pueris in scholis, sed eorum loco Homeliæ Sanctorum, & Ecclesiæ Hymni. ¶ Manu. cap. 23. numer. vigesimo primo, de orat. cap. decimono. num. 172.

Liber, a. um.

Liber homo, pro facienda restitutione potest se alteri vendere, quia nulla est lex diuina vetus, vel noua, immo neque vlla Romana, quæ id prohibeat. Quam & si lege liberi hominis. ff. de contrahend. emptio. Termet emptioem non vaiere, non tamen concludit vendentem se ob grauem necessitatem peccare. ¶ Manual. cap. 17. nu. 88.

Potest etiam id facere multis alijs de causis: sicut contingit in terris Antropophagorum. ¶ Ibidem cap. vigesimo tertio. num. nonagesimo sexto.

Vide Verbo emptio. Idem de illo, qui venditur ab alio.

Liber, homo dari non debet in pignus, ob debitum ciuile. Vide Verbo Homo, & c.

Notam blanditijs, quam minus admiratur. ¶ Manual. cap. 17. nu. 16. & prelu. 6. nu. septimo. & Com. capit. accepta. opp. 5. nu. 5. de poenitent. distinctio. 7. cap. ultimo. §. quod quamuis. nu. 8.

Libertas ecclesiastica est, quam habet ecclesia vniuersalis, quatenus est talis in spiritualibus, & temporalibus concessa a Deo, vel a Papa, vel Imperatore iuxta Inti. ca. nouerit. de sent. excom. Quam violat, qui facit statuta, vel ordinationes contra illam, vel qui consuetudinem inducunt, vel qui antiquam faciunt obseruare, vel qui eorum obseruantiam non impediunt intentione illi derogandi. ¶ Manu. cap. 27. nu. 119. & nu. 120.

Libertas arbitrij est facultas voluntatis, & rationis vt docet Magister cum omnibus suis comm. 2. sent. dist. 24. ¶ Com. ca. sciendum. de poeniten. dist. 2. nu. 6.

Qua quidem facultate, & bonum eligitur gratia assistente, vel malum ea desistente. Non est autem proprie habitus, id est Qualitas distincta ab anima secundum Tho. d. 24. q. 1. art. 1.

Nec sufficit ad bene merendam gratiam de condigno absque gratia gratum faciente. iuxta. cap. vlt. de consec. distinction. 4. & canon. 2. Conc. Trident. sess. 6. ¶ Com. cap. si enim. ead. dist. 2.

Libertas arbitrij inest Deo, Angelis, & hominibus, sed cum differentia. Dei est immutabilis omnino. Angeli est immutabilis ante electionem, sed non post. Hominis autem est mutabilis, & ante, & post, intellige de mutatione, durante statu, viæ tam in homine, quam in angelo. Quod autem Angeli tam boni, quam mali habeant liberum arbitrium, sicut homines, probat cap. si enim. de poen. dist. 2. ¶ Com. cap. principium. ead. dist. 2. nu. 4.

Libertatem arbitrij, quandoque omnino perdit homo ægrotus in illo statu habet illam impeditam, quando uiolentia morbi auertit, & retrahit. Quare, qui illo caret, nec bene, nec male de Deo meretur, & ad eo de bile potest esse, vt mortifere peccare nequeat, ut ait Adrian. quol. 2. ¶ Com. cap. vlt. num. de poen. dist. 7.

Libertas arbitrij inest animæ, non qua

parte est sensitua, sed qua est intellectua. Ecclesial. 5. Deus ab initio instituit hominem, &c. Tho. 1. p. q. 21. ar. 2. & 2. 2. q. 104. artic. primo.

Neque est actus, aut habitus naturaliter acquisitus alicuius potentia, sed est ipsa potentia animæ non distincta ab eius essentia. ¶ Manu. prelu. 3. nu. 9.

Libertatem arbitrij. qui negat, hæreticus est & Luther. Conc. Trid. sess. 6. & qui affirmat posse, quem per illum tantum iustificari absque gratia hæreticus est, similiter ex Pellagianis, vt ait Aug. lib. de Hære. cap. 84. damnatis a Concil. Mileu. cano. 4. & Trident. vbi supra. Quare talis libertas sufficit, per se ad cadendum, sed non ad surgendum. ¶ Ibid. numero. De Indulgen. Nota. 17. num. 6. de poenit. dist. 7. c. si quis. numer. 24.

Licentia.

† Licentia facultas est, & concessio aliquid faciendi, ideo vide Verb. Facultas. & Verbo Potestas, præter infra scripta. Et Verb. Gratia.

Licentia tacita sufficit, quo Regularis retinet aliqua propria, quo ad vsum, modo subit causa. 2. 2. q. 3. ar. 8. quia taciti, & expressi eadem virtus est. l. cum quid. ff. de rebus cred. & glo. l. ex quo. ff. de regul. iur. & cap. 2. de rescript. ¶ Com. secundo, de Regul. num. 20.

Ingrediendi monasterium monialium duobus concurrentibus datur uiris. Primo si persona sit honesta, secundo si causa adsit rationabilis, & manifesta, & scripta.

¶ Com. 4. de regu. num. 59. & debet dari ab Episcopo, si moniales sunt sibi subiectæ, vel Papæ immediate, alioquin a prælatis, quibus illæ subiectæ sunt. ¶ ibi. n. 60.

Non residendi morte concedentis, non expirat, potest tamen per successorem reuocari. ¶ De redimend. eccle. quæst. 3. Monial. 8. num. 4.

Licentia de eligendo Confessore, de testando, morte concedentis, non expirat. glo. cap. Cum ex eo de elect. lib. 6. & reputatur singularis.

Neque indulgentia, quamuis aliqui contra-

trarium tenuerint vt Marianus; Socinus iunior, quia sunt gratia. Verbo gratia. Consi. 1. de priuileg.

Neque illa, quæ est concessa fratribus præsentatis glo. memorab. in Clement. dudum. de sepul. §. statumimus, & text. in extrauagan. inter cunctas. de priuileg. S. duos.

Neque ordines accipiendi à quocunq. Episcopo, secundum Card. recep. in Clem. fin. de elect. q. 5. ¶ Consi. 49. de temp. ordin.

Neque si post illam subsequatur excommunicatio. cap. pia. de excep. lib. sexto. cum glo. eius. & glo. cap. 1. de rescrip. lib. 6. Et quæ conditur est ab ordinario excommunicato valida est. ¶ Consi. 28. de sent. exco.

Manendi extra claustra dimissio habitum, non debet dari, vbi decentem habitum regularis retinere potest. ¶ Consi. 55. de Regul. num. 3.

Quam neque potest dare congregatio. Cardinal. supra Concil. quia illa habet facultatem solum declarandi, non autem dispensandi. ¶ Consi. 54. de regul. nu. 4.

Dandi superflua pauperibus, regulari vitijs, ac vitij, potest esse occasio. ¶ Consi. 75. de regul. nu. 47.

Transcendi ad strictiorem regulam, nõ est contra ius. cap. licet. de regul. ad laxiorem, aut sic, & contra. Conc. Trid. sess. 25. c. 2. de reg. ¶ Consi. 57. eod. tit.

Licentia, quam dat Parochus, alicui Sacerdoti, vt interficit matrimonio celebrando sufficit, ut sit verbalis, & probari potest per testes, qui quo ad effectum probandi instrumentis æquiparantur Verbo Testis. Et qua scriptura regulariter non requiritur ad probationem, sed ad illum facilius faciendam. Verbo Scriptura. ¶ Consi. 41. de sponfal.

Licentia ordinarij ad contrahendum matrimonium extra suam Diocesim non sufficit, quia ille censetur tanquam priuata persona, quo ad exercendum officium suum Verbo Episcopus.

Et in hoc requiritur presentia personæ, & non sufficit consensus, sicut à confessario, & ordinario. ¶ Consi. 47. de sponfal.

Licentiam confitendi, qui habet potestatem id facere extra parochiam concedentis. argum. cap. Placuit cum glo. de poen. dist. 6.

Et similiter, qui habet licentiam studentis potest studere extra territorium concedentis. arg. cap. cum ex eo. de elect. lib. 6. Quia licentia faciendi aliquid non expirat morte concedentis. d. c. placuit. ¶ Consi. 15. de priuileg.

Licitum.

Licitum, quod publice putatur, qui fit cit non censetur male facere. l. quis sit fugitiuus. §. apud. ff. de ædik. di. ¶ Consi. 20. de vlt. nu. 5.

Licitum aliquid existimat in foro fori, quod in foro poli est prohibitum, & contra. Consi. 5. de emp. & vendit. nu. 3.

Lignum, & Lignamen.

Ligni verbum latinum est, vnde fit ligneus, & ligneolus pro eo, quod ex ligno est, Lignarius pro eo, quod ad lignum pertinet.

Lignale pro eo loco, quo ligna secantur. lignosus pro eo, quod duritiem ligni fert. Lignari pro ire ad secanda, & deferenda ligna, unde lignatio, & lignator.

Lignamen autem nusquam videtur esse apud emendate loquentes. Apud Alexand. autem. cap. ita quorundam. de iud. & Innocen. cap. ad librandam infra eod. Et Clement. 1. in extrauag. Ad multa. eodem titul. Et in processu cœnæ, & apud com. omnes vsurpatur pro materia lignea galeris fabricandis idonea, quo verbo vsus fuit. Clem. 1. in extrau. de iudæis. ¶ Com. in dicta extrauag. ita quorundam à nu. 1.

Quorum lignaminis latio, & prohibitio datur tam in Bulla Cœnæ, quam in isto ca. ¶ Ibid. num. 12. Et ibi omnia intelligantur absolute, siue sint apta ad galeas fabricandas, siue non. Hic autem restringitur ad ea, quæ sunt ad hoc apta tantum, in quo bene dicit Angelus, sed bene Situestrus, & gloss. extrauagant. copiosus, de iudic. ¶ Ibidem num. 14.

Ligna secantes in montibus non suis sunt sponte nascencia, quæ olim erant communia. l. 1. de acquir. rerum domin. est nunc etiam

etiam talia sunt, quo ad usum, non peccant, neque tenentur ad restitutionem, licet per nam legis solvere teneantur si deprehendantur contra Alphons. Castrenf. li. primo. cap. 10. de lege poenali. ¶ Com. de lege poenali. num. 33.

Ligna fraxinea, & corylea oblonga, & si millia, & alia trunca, qui defert Alexandriam & ad alias terras Aegypti, & alia loca Soldani, vel Turcae incidit in censuram Nicolai 4. Si autem defert ad alios Principes Saracenos, incidit in Bullam Coenae. Et si non ratione lignorum Truncorum ad bella in utilium, ratione tamen aliorum, ex quibus arma lignea effici potuerunt. ¶ Ibid. notab. 7. num. 23. Notab. 10. num. 38. in Manu. cap. 27. num. 63.

Ligna Ecclesiarum. Verbo lapis. & Verbo Sacrum.

Lis infra.

Litera.

Nomen literae, etsi multa significet apud grammaticos hic tamen, tum pro scriptura publica, tum pro epistola sumitur.

Literae Apostolicae in materia odiosa non includunt supplicationes, a Papa signatas, quas signaturas vocant. Et illas qui falsae est excommunicatus.

Non autem si sint episcopi, Nuncios, vel Poenitentiarum. Neque qui subreptitiae illas impetrat, aut falsis vitur. Neque qui aliquam lineam, aut punctum corrigit, non mutans illarum substantiam. ¶ Manu. cap. 27. num. 62.

Literae Apostolicae illae solae dicuntur, quae bulla munitae sunt. capit. licet, & cap. quam graui, de falsis. Felyn. cap. ex diligent. colum. fin. de simo. ¶ Com. cap. accepta. opp. 8. nu. 27.

Literae, ut expediantur requirunt extensionem, ut vacet beneficium post sex menses ab impetratione. ¶ Ib. nu. 4.

Literis Apostolicis contravenire, & earum executionem impedire, diuersa sunt. Impedit enim, qui non promittit intimare,

vel verat dari fidem de intimatione. Et illae solum excommunicationem incurrit. ¶ Cō. si. 29. de sen. excom.

Literarum apostolicarum executor, seu defensor iurisdictionem habet ad monendum sub excommunicationis poena. ¶ Cō. si. 37. eod. tit.

Literae Poenitentiarum, quo ad forum contentiosum non suffragantur, & ideo in illis ponitur clausula. Et actu confecto, dilantentur sine retribus, quod fit vel secundum Sarnensem quod. 14. in regula de non iudi. secundum supplicat. ut euitetur necessitas componendi, & necessaria ad hoc, ut foro contentioso ituret. Vel melius ne secreta peccata, de quibus occultandis, grauissimum iuramentum in Poenitentiarum praetorio praestantur, in infamiam eorum, pro quibus fiunt, pandantur. ¶ Consi. 5. de priuileg. num. 5. & 12.

Literis Episcopi sigillatis, & non subscriptis in his, quae eius officium tangunt creditur. Deci. post alios in ca. decisionem. de proba. ¶ Consi. 1. de probat.

Literae monitoriales ad reuelandum certo casu impetrantur. ¶ Consi. 2. de pac. n. 6. Literas ad Papam simpliciter directas aperientes, non est excommunicatus. argu. ca. cum olim. 2. de off. deleg. ¶ Consi. 32. de sent. excom.

Literas alienas, qui aperit iniustitiam committit. gloss. d. cap. cum olim, probata per Panorm. qui appellat talem falsarium, ideo peccat mortaliter, quia tollit ius aperiendi alienum. Quod intelligitur quando notabile damnum inferre intendit. cap. cum minister. 23. q. 5. Et similiter si damnum eueniat sine tali intentione. Non tamen peccat, quando id facit de consensu mittentis tacito, vel expresso, bona fide credens id ratum habitum iri. Vel si auctoritate publica id faciat iusta de causa. Item vulneratum. ff. de rei vend. Innoc. per omnes recep. cap. quae in ecclesiarum, de constit. sicuti praelatus, cap. non dicatis. 2. q. 1. maritus. Pater, &c. Si autem facit ob curiositatem, peccat venialiter. ¶ Com. cap. 1. S. penul. de poeniten. dist. 6. num. 2. Manu. cap. 18. nu. 53. Com. c. inter verba. concl. 6. nu. 19.

Literas nec dare, nec recipere potest regularis

Lis.

Regularis sine Superioris consensu, quia sunt res pecuniariae, ideo contra uotum pauperatis peccat. Et cum sit occultum praecipuum obedientiae infringit.

Et licet literae equeantur nunciis. cap. ubi periculum. §. nulli de elect. lib. 6. non autem quo ad hoc, quia nuntium non est pecunia aestimabile. ¶ Com. 2. de regul. num. 13. & consi. 35. de sent. excom. nu. 3.

Literae monitoriales ad reuelandum non comprehendunt cognatos, & affines, qui nequeunt compelli ad testificandum in casibus in ipsis contentis, ut colligitur ex Ange. Verbo Denunciatio. §. 13. ¶ Cap. inter verba. concl. 6. nu. 808.

Literas mittere ad Moniales, seu etiam virgines saeculares de gentes in monasterio si adsit praelati prohibitio. ¶ Com. 4. de regu. num. 67.

Literis non expeditis administrare possunt etiam hodie aliquot praelati, & praelata super electionis confirmatione non incurrendo poenas extra. iniunctae. ¶ Com. c. Accepta. opp. 8. nu. 31.

Literatura.

Literatura, & nobilitatis gradus multi sunt, ut colligitur ex Reg. Cancel. ult. & ex gl. eiusdem in tertia parte. ¶ De Horat. c. 22. nu. 71.

Literatus.

Literatus in materia proferendi sententiam a Felin. is appellatur, qui legere scit, & scribere vulgariter. In materia sciae literarum vulgariu, ita dicitur, qui nouit illas. In materia sciae literarum sacrarum, respectu diuinorum officiorum literatus dicitur, qui nouit idioma, quo utitur Ecclesia.

In materia iurisperitiae, qui iura nouit in quo sensu videtur accepisse. Felin. in ca. sciscitatus. de rescript. ¶ Relect. cap. si quando. de rescript. exception. decimarum. numer. sexto.

Lis a contestatione limitis dicta est iuxta illud Virg. limes erat positus, litem, ut discerneret agri. c. forus. de ver. sig. & est idem, quod litigium, ut innuit S. Th. 2. 2. q. 96. & de mente eius ibi sic definiri potest. Lis est contradictio verbalis opposita amicitiae, seu affabilitati. i. facta animo contristandi. Et si fiat ratione personae, cui non vult consentire, pertinet ad discordiam. Si autem fiat ratione personae, quam non contristari ueretur, sic opponitur amicitiae. Vnde semper consistit in hoc, quod quis alicui malum infert, vel auferit bonum. Est autem duplex lis; quaedam priuata. i. quae vertitur inter aliquos nullo praesente, aut praesente aliqua persona priuata, vel publica tanquam priuata. Quaedam publica, seu iudicialis, quae vertitur inter aliquos contra persona publica, tanquam publica, de qua glo. in dicto cap. forus. dicit quod importat causam ciuilem. Sed nihilominus, iuxta principia S. Thomae. Talis etiam potest appellari agitatio criminalis. Siluest. Verba. lis. in princ.

Lite contestata, multa licent, quae antea non licent. cap. quoniam frequenter, ut lite pendet. & contra, nulla licent antea, quae non postea leg. post litem. ff. de Procurato. ¶ Com. in rubric. de iudic. numer. 16.

Lites si ex auaritia oriuntur reipub. nocent, & similiter, quando sunt fraudulentae.

Sed si pietatis, & misericordiae causa fiant ad leuandum pauperes, & oppressores arcendos, laudandae sunt, & fouendae. ¶ Relect. capitul. nouit de rescript. nota. 6. numer. 78.

Libus finem imponere, & earum initia arcere debemus. capit. finem libus de dolo, & contum. ¶ Consi. 1. de rebus eccle. non alien.

Litis beneficiariae compositio auctoritate iudicis fieri potest argum. capitul. nisi essent viri. de praeben. capitul. interpretando. eodem titul. ¶ Consi. sexagesimo quarto. de simonia.

† **L**ocatio est personę, vel rei ad vsum facta concessio, mercede in pecunia numeranda conuenta. Et contrahitur quibuscumque modis, contrahitur emptio, & potest fieri in perpetuum, & ad tempus. ff. de agr. & vestigialis. l. prima, & 2. Goffred. in sum. titu. de locat. & conduct.

Locatio iniusta est, si pensio est maior æquo, vel à principio soluenda, vel conductor ad quę non debet obligatur. ¶ Confil. 24. de viur.

Locatio facta ad decennium, dicitur ad longum tempus. C. de longiq. temp. præscr. glo. putata a multis singu. in clem. 1. de reb. eccl. non alienand. recep. per communem opin. Quę tamen similem habet l. 2. ff. si ager. & communiter ita tenetur secundum Barth. l. 1. §. quod autem. ff. de superficie. & consuetudo id seruat secundum Bald. l. iubemus. 2. colu. 3. C. de sacrosanct. eccles. ¶ Com. cap. 5. §. pñali de poenit. distinct. 5. num. 120.

Locatio bonorum Ecclesię, vltra triennium vetita est per clem. 1. de reb. eccl. non alienand. & per extrauag. 1. Paul. 2. Et seruatur quidem in terris, vbi prædia iustum fructum ferunt. Secus autem, vbi non, sicut in Lusitania. ¶ Com. de reb. eccl. non alien. nu. 21. & in Summ. c. 25. nu. 130.

Locatio fructuum ad triennium non est alienatio. ¶ Com. 3. de regul. nu. 2. Non autē potest fieri vltra triennium, si sunt beneficiales. Cnssi. 57. de præb.

Locationis pensio, aut prouentus nõ est augenda ob fertilitatem, quę euenit ex eo, quod fructus per conductoris industriam excreuerint. Sed sic, quando fortuito. Panorm. in cap. propter sterilitatem, de loca. & Siluestr. Verbo locatio. q. 14.

Quia contrariorum eadem est disciplina. cap. hospitium. 32. distinct. ¶ Manual. cap. 17. num. 191.

Locatio facta ad uitam alicui dicitur locatio ad longum tempus, vt probat Decius consil. 124. ¶ Confil. 4. de reb. eccl. non alie.

Locare domum meretrici, quam scis, vel probabiliter credis in ea meretricuram peccatum est, quia peccato consentis arg. cap. 1. de offic. dele. ¶ Manu. cap. 16. nu. 15.

Locare domum, siue quacunque rem ad aliquem usum lum peccat, quia dat auxiliu ad peccandum mortaliter. arg. cap. fin. de iniur. & d. cap. 1. de offic. deleg. ¶ Ibi. n. 195.

Idem de locante dolio uitio, non parafacto uitio, & tenetur ad damnum si euenit. l. sed adde §. si quis. ff. locati. Id ipsum de omnibus aliis vitiosis rebus. Secus si simpliciter locauit. Angel. Verbo locatio. §. 24. Silu. q. 1. ¶ Ibi. nu. 196.

Locator.

Locator dicitur, qui re sua alium vti permittit mercede sibi conuenta, & ille qui accipit dicitur conductor. c. propter, de locat. & conduct. & l. si tibi. ff. eodem. & l. si fundum. & C. eod. tit. l. nemo & l. conductores. Goff. in sum,

Locator non reddens pro re locata deperdita pensionem peccat, tenetur. n. reddere, vel in totum, vel in partem secundum omnes in leg si foedus. ff. locat.

Item qui cogit conductorem soluere, si conatur domum relinquere ob pestem, vel aliam iustam causam cap. propter sterilitatem. de locat.

Item de eo, qui non vult deducere partem agricolę debitam ob sterilitatem fertilitatem, quam nec fertilitas anni præcedentis, nec sequentis compensare potest. dicto cap. propter, & l. ex conducto. §. si uis. ff. locat. Item de quolibet alio, qui non seruatur, vel non vult seruare leges locationis expressas, vel tacitas. ¶ Manual. cap. 17. num. 187.

Locator inquilinum, vel colonum amouere potest, quatuor casibus. Primo, quando duobus primis annis pensionem non soluit, aut non celeriter satisfecit. leg. eadem. C. locat.

Secundo cum necessitatem habet de illa di-

la dicta lege. vt cap. propter. & commode sibi prouidere non potest de alia. Silu. q. 9. Tertio, quando domus indiget refectione quę tempore locationis non indigebat: debet tamen deducere pensionem pro rata temporis. Quarto, quando conductor abutitur ea, etiam absque damno illius. & tunc nihil remittere tenetur de pensione, secus si in damnum abutitur. Panorm. Inno. & alij in d. cap. propter. ¶ Ibi. nu. 193. & 194.

Locus.

† **L**ocus hic sumitur pro humana habitatione in vita, vel post mortē. Et est triplex prophanus, seu priuatus, Religiosus, siue Publicus, & Sacer. Priuatus secundum Panorm. dicitur, qui non est deputatus ad vsum publicum. Religiosus, sed non Sacer est, sicut ille, in quo sepultus est aliquis de voluntate Domini. C. de Relig. & sumpt. fun. l. 2. sed dicitur religiosus large, secundum Panorm. Religiosus & Sacer, de quo infra. Siluestr. Verbo locus. qua st. 1.

Locus sacer est ecclesia, & alius speciali auctoritate Episcopi constructus, sine qua destrui non potest. Card. consil. 2.

Item Cæmeterium. cap. quicquid. 17. q. 4. Item Dormitorium. argum. cap. cum causa de sent. excom. ianua, & porticus ecclesię, aut Cæmeterij d. ca. quicquid. Clastrum, & Pavimentum, licet passus plusquam triginta spacij contineat. Domus Episcopalis, licet ab ecclesia disincta. cap. id constituimus. 17. q. 4. Domus ecclesię ad habitandū intra 40, aut 30. passus constructa.

Spacium quadraginta passuum in circui ecclesię maioris. Et 30. minoris. c. sicut antiquitus. 17. q. 4. Sed hoc non seruatur.

Item Hospitale Episcopi auctoritate constructum; Panorm. in c. penult. de immun. eccl. ¶ Man. c. 25. nu. 17. & 18.

Locus insignis, etiam dicitur locus non muratus. cap. statutum. adiuncta gl. Verbo Ciuitas. de rescr. libr. 6. Et habetur pro tali, qui vulgo habetur pro tali. l. labeo. ff. de sepel. leg. & cap. ex literis. de spon. ¶ Confil. 3. de verb. signifi.

Locus orationis. Verb. oratio.

Locus purgationis. Ver. purgatorium: Locus obicurus ad cognoscendam nostram paruitatem, & vilitatem prouocat. argum. cap. in capite. 50. dist. & ca. 1. 40. dist. ¶ De orat. cap. 18. n. 5.

Loquutio.

Loquutio secundum se dignior est silentio, quod significatur per illa verba. Psalm. 33. Benedicam domitum in omni tempore. Et per Apostol. 1. Cor. 12. quia loquendi gratia est data hominibus; &c. ¶ Com. cap. inter verba. præl. 2. n. 3.

Locutio monialium dicitur frequens, si fiat bina. gloss. in cap. & monasteria. de vita & honest. clerat. & est attendendus. l. labeo. ff. de suppel. legat. & cap. ex literis. de spon. ¶ Com. 2. de regular. nu. 61. Verbo Monialis.

Loquendum, vt plures: sentiendum, ut pauci. d. l. labeo, & d. cap. ex literis. ¶ De Iubil. not. 3. 2. nu. 6.

Lucrum.

† **L**ucrum quæstus est, seu vtilitas ex re aliqua proueniens, secundum Calepin.

Lucrum secundum se non est neque bonum, neque malum, nisi accedat finis honestas, vel inhonestas. 2. 2. q. 77. ar. 4. ¶ De oration. cap. 6. nu. 4. Com. cap. qualitas. de pecc. dist. 5. num. 15.

Lucrum temporale, in spirituale intentum desinit esse finis. ¶ De oratione. cap. 18. num. 17.

Lucrum ex pecunia in societatem collata accipi potest, quia manet res cum periculo conferentis. l. si tibi areę. ff. de præscr. & S. Thom. 2. 2. q. 78. ar. 2. ad 4. ¶ Man. cap. 17. num. 15.

Lucrum pro deposita pecunia à depositario accipere non licet, si gratia ei tantum fiat depositum, quia cum sapiat mutuum grauis esset vsura. l. Lucius. ff. de deposi. ¶ Confil. 2. de procurat. Si autem condonetur licet. ¶ Confil. 3. de restit. nu. 3.

Lucrum acceptum pro solutione debiti alterius super officio licito, non debito accipere

cipere licet. ¶ Com. de datis, & promif. nu. 51. Et datum propter officia bona præftita, vel præftanda, non tamen in quantum debita lege iuftitiæ. ¶ Ibi. nu. 52.

Lucrum factum ex ludo ab eo, qui donare non potest, vel à metu coacto, aut dolo, & fraude, debet restitui, quia accipitur contra iuftitiam. ¶ Manu. cap. 20. n. 19.

Lucrum mutui accipientem mutuuum, vltra sortem capientem non excusat. cap. 1. 14. quæft. 3.

Lucrum notabile, amplius iusto ob expectationem, & dilationem si quis ob cambiam accipiat, peccat mor. cum obligatione restituendi. ¶ De cambijs. nu. 75.

Lucrari possit in permutatione qui. Verbo permutatio.

Lucrum ex amicitia, vel gratitudine principaliter sperare, non est vfura. ¶ Manu. cap. 17. numer. 206. Com. de Vfur. numer. 20. & 23.

Lucrum, quærere ex foedis meretricum operibus impurum, detestabile est, atque mortale. Nicephor. libr. 16. cap. 20. histor. eccl. ¶ Man. cap. 17. no. 195.

Lucrum certum in societate capitali, seculo, potest quis accipere ineundo suos contractus affecurationes sortis, & lucri cum tertio, & qua ratione potest cum tertio, potest & cum socio cessante omni fraude, & simulatione. ¶ Ibi. nu. 255. & Com. de vfur. num. 32.

Lucrum, vel fructus pignoris fructiferi traditi sibi à socio, potest genere accipere, &c. Vide Verbo Dos.

Ludus.

Ludus, & iocus est actus principaliter factus ad recreandum animu pro voluptate secundum Arist. 4. Eth. & D. Tho. 2. 2. q. 168. Quod si fiat ob lucrū aut alium finem, quam ob recreationem non est ludus, sed alius virtutis, aut vitij actus. Differunt autem inter se ludus, & iocus, quia ludus in factis, iocus autē in verbis consistit. Et est duplex bonus, qui fit ad honestam animi recreationē sine vlla mala circumstantia, ex quo frequentatio generatur habitus ludendi honeste, & iocandi,

qui eutropelia dicitur. In quo tam per excessum, quam per defectum peccatur, nam Ludo, & ioco æque condienda est vita, ac Sale cibi, vt ait Cicero. Malus est, qui lege vetatur, vel circumstantia mala vestitur, vt plurimum autem, & suo genere est venialis. ¶ Man. cap. 20. nu. 2.

Ludus exercitatus principaliter ob lucrū negotiatio potius, quam ludus est, quod semper fere est malum, quia per illum auferitur amicis, quod illis potius erat dādū, & quia fit assuetudo subijciēdi bona alijs & tempus terendi. Et quia est occasio multorum malorum. ¶ nu. 3.

Ludus non fit mortalis ex sola circumstantia animi lucrādi. iuxta Caieta. 2. 2. q. 168. num. 3.

Neque ex nimio ludendi appetitu nisi cum extenditur ad violationem alicuius legis obligantis ad mortale.

Neque ex circumstantia loci Sacri, quia id nullo iure cauetur, nisi sit comœdia. cum decorem. de vita & honest. aut fiat cū scandalo, & irreuerentia cap. decet. §. cefsent. de immun. eccl. lib. 6. Sine causa autē rationabili id facere, est saltem veniale.

Neque ratione temporis, nisi Missa dimittatur, aut aliud diuinum officiu præceptum, vel uotum.

Neque ratione fortunæ, aut euentus, nisi alioquin lege prohibeatur, quia quo ad recreationem ludus fortunæ aptior est.

Neque ratione personæ, quia clericus ob honestam causam potest aliquando ludere aleis talis, & chartis lusorijs, modo nullam frangat legem ad mortale obligantem, de qua Verbo lex. ¶ Ibi.

Ludus mortalis, multis modis accipit. Primò, cum adest Dei irreuerentia. cap. cum decorem. de vita, & honestate. & ca. decet. de immun. eccl. Conc. Trid. sess. 4. vbi præcipit ne quis sacræ script. locis vitetur ad scurrilia, fabulosa, vana, &c. Secundò, cum dicta, vel facta sunt ex se mortalia arg. cap. nec solo. 35. quæst. 5.

Tertiò, cum aliqua mortali circumstantia vestitur, vt ratione scandali, vel periculi probabilis nocuenti alterius. arg. cap. nihil cum scandalo. de præscrip. & cap. ad audientia, de homic. & cap. 1. de torneam.

¶ Ibi.

¶ Ibi. nu. 4. Quartò, cum quis ludit rem notabilem ludo prohibito, lege obligante ad mortale, uel ludo licito cum eo, qui donare non potest, uel cum potente donare ad id metu coacto, uel per dolum, & fraudem decepto. ¶ nu. 5.

Ludus lege prohibitus, saltem venialiter est omnis, qui magis nititur fortunæ, quam industriæ, & arte, qua luditur ob lucrum principaliter. cap. Episcopus. 35. dist. & l. r. ff. de Aleæ lusu. Auth. Alearum lusus. C. de relig. ¶ Ibi. n. 6.

Secundò, ludus industriæ innixus, quo æque, vel principaliter luditur causa lucrādi, quam laxandi animu. Est enim actus inordinatus. cap. fin. de verborum significat. & l. legata inutiliter. ff. de alien. leg. ¶ Ibi. num. octauo.

Tertiò, omnis ludus fortunæ, etiam si fit mortalis prohibetur clericis in sacris, & beneficijs, quo ad eius quantitatem, & profertim de fructib. beneficij, ideo c. inter dilectos. de excels. præl. Iubet clericis ob aleæ lufum deponi ab officio, uel beneficio, quare præsupponit culpā mor. arg. ca. non afferamus. 24. q. 1. ¶ nu. 9.

Ludus ob lucrum principaliter, q. laicis prohibeatur sub mortali non est asserendum, quia prodigalitas de se non est talis. uerbo prodigalitas. Nec uidentur submitti illis canonicis prohibitis. Nec leges seculares, quo ad hoc uident obligare ad mort. cum uel mens legislatoris non fuerit talis, uel non uident, quo ad hoc receptæ. Est autē uenialis, sed grauis culpa, cum multa mortalia in lusibus proueniant. ¶ Ibi. n. 10.

Lusus ob lucrum principaliter dicitur cum ille, qui ludit tantum, aut pluri facit lucrū, q. animi recreationē. Non aut si eo ludit, nisi quia lucrum proponitur, ut uult Silu. uer. Ludus. q. 2. §. 6. quia tunc est causa sine qua non, non autem principalis. ¶ Ibi. n. 2. & de orat. c. 6. nu. 14. Et Com. c. cum minister. n. 73.

Ludos spectare, si illi sunt mortali mali clericis, uel monacis prohibetur. c. clerici, de uir. & hone. Auth. interdiximus. C. de epif. & cle. quando in id multum tempus insumunt. Itē delectari de ludo uenialiter malo, quando perinde delectatur, ac si effet mortaliter talis. Gabr. 4. d. 15. q. 2. ar. 3. Item

si illorum presentia est eā illius ludi. arg. gl. sing. clem. Archiepo. de priuil. Itē si non prohibent id, quando tenentur. Ang. §. 6. nu. 14.

Ludorum inspectores, uidentes lusorem aliquē in computando calculos errare, aut in capiendo priorem locum, quem iactum appellant, nisi specialiter promiserint, legē iustitiæ non frangunt, licet possint peccare contra legem charitatis. ¶ nu. 16.

Ludendo, qui iustitiam frangit dolo, fallacijs, & mendacijs lucrando, peccat mort. & ad restitutionem lucri tenetur. & qui ludit non apposita pecunia cum iuramento de soluendo tenetur soluere. Qui uerò ludit sub mala fide sua non iurata, non peccat, non soluendo, quia iure cōi non tenetur seruare secundum Adrian. 4. de restitu. q. 12. quod efficaciter uidetur probare Didacus Couar. in c. peccatum. de reg. iu. li. 6. §. 4. nu. 8. licet contra tenuerit idem Adrian. q. 12. Et Castr. de lege poen. li. 2. c. 2. concl. 3. Qui autem iurauit, & si teneatur soluere potest tamen repetere soluta instar solum promittentis soluere vfuras. ¶ Ibi. nu. 17.

Lusorib. mortaliter, qui subministrat domū, mensas, candelas, aut alia ad ludū necessaria, peccat mort. arg. ca. error. 83. dist. Et per tres leges. ff. de aleæ lusu, & aleatorijs, quibus graues poenæ proponuntur contra huiusmodi susceptores. ¶ nu. 15.

Ludo quæsitā non sunt restituenda, etiā si ludus sit prohibitus, nisi ab eo, q. donare non potest, aut dolo, fallacia, simulatione, metu, &c. sint extorta. Quia nihil accidit contra iustitiam. Thom. 2. 2. q. 33. artic. 3. ad 2. Maior. & Adrian. vbi supra. Caieta. in summa. Panor. in cap. clerici. el primo, de uita, & hone. & in cap. plerique. de immun. eccl. ¶ nu. 19.

Ludis honestis est paulo laxius, quā animi reuocatio requirit uti eo die, quo cōfessus, & cōcatus quis est, non est peccatū rōne, vel conuiuij, vel societatis. ¶ Com. cap. consideret. §. caueat. de poen. d. 5. n. 4.

Ludere iuste possunt filij familias, & religiosus vsque ad quinque per centū ex his, quæ sibi dantur ad studendum, vel negociandum, modo ad animi recreationem id faciat, quia pater, & prælatus saltem tacitam facultatem illis facere uidentur,

argu. gloss. clem. de vita & hon. & de filio
Sotus id asserit. lib. 4. de iust. & iu. q. 5. ar. 1.
¶ Manu. c. 20. nu. 12.

Luxuria.

Luxuria generaliter sumpta significat
omnem nimiam disfluentiam circa
esum, potum, vestitum, & venerea.
Sed specialiter est vitium inclinans ad inor-
dinatum venereorum usum. Et actus in quo
illud gignitur, & augetur. Qualis est om-
nis, excepto usu matrimonii. Et est prohibi-
tus. 6. Decal. p̄cepto. ca. nemo. & c. mere-
trices. 32. q. 4. ¶ Man. c. 23. nu. 132.

Luxuria est vitium principale, seu capi-
tale à quo oriuntur octo filiae infernales iux-
ta Greg. 31. moral. & Tho. 2. 2. q. 153. ar. 5.
Cæcitas mentis, præcipitatio, inconsidera-
tio, inconstantia, amor sui, amor mundi,
horror futuri, & odium Dei, quia delecta-
tio venereorum, cum sit omnium uehementis-
sima occupat partem animæ inferiorem
in appetenda, & procuranda illa, & ideo
trahit superiorem, ita vt non permittat il-
lam, circa vltimum finem, & alium debitum
intendere, nec media in illum dirigere.
¶ Ibi. numer. 113.

Luxuriæ resistitur maxime fugiendo. 1.
Corin. 6. declinando occasiones, ut legitur
apud Cassian. de Inst. monac. quo fit, vt ma-
xime errent hi qui statuunt secum vna, uel
altera vice experiri, & nunquam amplius.
¶ Ibi. nu. 112.

Luxuriæ peccata omnia tam cogitatio-
num, & delectationum, quam verborum,
& operum, vt plurimum sunt ex vna sex
specierum, aut generum, vt notat Grat. ca.
2. §. cum ergo 26. q. 1. adiuncto. cap. mulier.
16. q. 1. & S. Tho. 2. 2. q. 154. art. 1. & Panor.
Ibi ad 7. Quarum omnium.

Prima dicitur fornicatio simplex, quam
committit solutus cum soluta. de qua Ver-
bo Fornicatio.

Secunda, adulterium cum alter est con-
iugatus. Verbo Adulterium.

Tertia, incestus cum ambo sunt consan-
guinei, uel affines. Verbo Incestus.

Quarta, stuprum cum foemina est virgo

est enim hoc peccatum speciale, ratione
sigilli virginittatis, quod frangitur.

Quinta, Raptus Urb. Raptus.
Sexta, peccatum contra naturam, seu
contra naturæ ordinem. verbo Sodomia.
¶ Mann. ca. 16. nu. 3.

Luxuria, quæ admittitur cum religiosa
appellari potest tam adulterium, quam in-
cestus, iuxta glo. ca. virginibus. 27. q. 1. quia
illa est sponsa spiritualis Dei. Vocatur etiã
sacrilegium ab eadem glo. Nec refert, an
peccans sit Religiosa, uel Religiosus, quia
Deus tam verus sponsus est animarum ui-
rorum, qui suam castitatem diuino cultui
dedicarunt, quàm foeminarum, quæ idem
faciunt. ¶ Ibi.

Luxuria non solum ratione personæ,
sed etiam ratione loci sacri sacrilegiū est.
¶ Ibi. Verb. Sacrilegium.

De Littera M.

Macula.

Macula in spiritualibus dicitur ad
similitudinem maculæ in corpo-
ralibus: macula autem in corpo-
ralibus dicitur, quãdo aliquod corpus per-
dit nitorem suum ex cõtactũ alterius cor-
poris. Ideo anima ex adherentia, quã facit
reb. caducis contra lumen rationis, & gra-
tiæ diuinæ perdendo nitorem suum, & re-
fulgentiam dicitur macuata, & talis amissio
nitore dicitur macula, viguerius, in Insti.
Theolog. tract. de lege peccati. de effect. pe-
ti. §. 1. Ver. 1.

Macula peccati est defectus luminis ra-
tionis naturalis, vel diuinæ legis, ex reces-
su græ diuinæ proveniẽs. Et sic dicitur me-
taphorice, quia sicut corpus ex cõtactũ rei
sordidæ inficitur, ita anima ex inhæsiõne
rei tẽporalis per amorem inordinatum, qui
est velut quidam cõtactus, perdit lumen
rationis, diuinæ, sapientiæ, & gratiæ. Tho.
2. 2. q. 86. ¶ Com. de Iub. not. 10. nu. 4.

Macula nõ est aliqua qualitas fœda pro-
ducta in anima ex peccato: sed sola priua-
tio diuinæ gratiæ. ¶ Ibi. nu. 7. Manet et post
transitũ peccati, quia cum sit absentia græ
tandiu

tandiu durat, quandiu illa redẽat. ¶ nu. 8.
Non cauetur proprie ex peccato venia-
li, quia per illud non perditur gratia, quo ad
habitum, licet quo ad actum impediatur.
¶ nu. 10. Illa sublata per contritionem re-
manet, vt plurimum obligatio ad satisfaciẽ-
dũ per poenam aliquam maiorẽ, vel mino-
rẽ. put peccatũ fuit maius, vel minus. nu. 11.

Macula Peccati venialis dici potest ob
fuscatio nitore animæ gratiæ diuinæ, &
reatus peccati eiusdem. Et dicitur macula
imperfecta, quæ non tollitur per Indulgen-
tiam, quia per illam nulla culpa, neque ma-
cula perfecta, vel imperfecta condonatur,
sed sola temporalis poena. Neque est dicen-
dum maculam venialem, & p̄nam tempo-
ralem idem esse, vt sentire voluit Maior. 4.
d. 45. q. 1. quia sequeretur non debere nos
potius prælegere mortem, quã peccare ve-
nialiter, quia mors omne malum p̄næ præ-
cellit, quam rationem tangit ipse Maior ad
aliud propositum 4. d. 49. q. 25. quod est fal-
sum. arg. ca. super eo de vsur. & per ea, quæ
tradit D. Th. 2. 2. q. 110. ar. 3. ¶ Ibi. n. 12.

Maculam imperfectam, & culpam venia-
lem dicimus, quæ remittitur per Indulgen-
tiam indirectã, quatenus poena peccato ve-
niali debita sublata ipsa quoq; macula p̄-
supponitur sublata. Et hoc modo potest in-
telligi opinio contraria. Palud. in 4. dist. 20.
q. 4. Et D. Anton. 1. p. tit. 10. c. 3. ¶ Ibi. n. 17.

Magi.

Magi, qui dicantur. Et an sint excõmu-
nicati vide in Verb. Ars magica.

Magister.

Magister prælegens libros, vel fabu-
las gentiliũ poetarum, & aduer-
tere debens, quod discipuli inci-
piunt credere illis, si illos de veritate nõ ad-
monet peccat. ¶ Manu. cap. 1. nu. 42.

Magister castigans discipulum si circun-
specte id faciat etiam si illẽ moriatur nõ fit
irregularis, alias secus. cap. p̄sbyterum. de
homic. ¶ Ibi. cap. 27. nu. 235

Magister sacri Palatii est à sua religione
exemptus. cap. 13. de itinerantibus. ¶ Con-

sili. 7. de testamentis. numer. 3.
Cætera vide in Verb. Doctor. Et Verbo
Lector.

Magistratus.

Magistratus malum tutorem nomi-
nans sicuti tenetur pupillo: ita be-
neficium indigno conferens tene-
tur Ecclesiæ. ¶ Consi. 15. de simonia.

Magnanimitas.

Magnanimitas, quæ à Cicerone
vocatur fiducia, iuxta sui nomi-
nis significationẽ importat ani-
mi extensionem ad magna cuius obiectũ
sunt res magnæ in omni genere virtutum
materia est magnus honor. Actus est magna
operari, qui cum ad honorem tendat de-
bet illũ moderari, atque iuxta rationis nor-
mam dirigere. D. Th. 2. 2. q. 129. & Viguer.
lib. inst. Theolog. tract. de fortitud. §. 3.

Magnanimitas, quæ nos ad honores ma-
gnos rationabiliter subeundos confirmat,
& compellit virtus egregia est secundum
Arist. lib. 4. Eth. & D. Th. vbi supra. ¶ Com.
cap. ita quorundam. de Iudæis. not. 2. nu. 9.

Hanc virtutem, qui habet cõtēnit lau-
dem, & alia bona honoraria, quando sunt
vana, vel prophana, & non diriguntur in a-
lium finem, quam ornamentum suæ perso-
næ, & bonum particulare tẽporariũ. ¶ Cõ-
c. inter verba. Concl. 5. nu. 58. Et similiter
parua reputat omnia bona honoraria, &
õia illa subijcit õib. donis à Deo datis. Ibi.

Maior.

Maior pars non potest minori præ-
iudicare in re, quæ communis est
pluribus, vt singulis. l. per fundũ.
ff. de seruit. Rustic. prædiorum. & l. Sabinus.
ff. cõi diui. ¶ de red. eccl. q. 1. Mon. 50. nu. 8.

Majores in choro cantare debent, quia ob
hoc dantur distribuciones quotidianæ. Et hoc
est determinatũ in Cõc. Basil. sess. 21. Id tra-
dit Caiet. li. 17. r. 1. sess. 8. qui tamẽ cõtra se
aliud dicit in sũma. Verb. Hor. Et licet aliq.
Canonici dicat habere priuilegiũ, ut p̄ solã
assistentiã lucrifiant distribuciones, nescio
qua ratione cõtrã prædictũ Conc. id fiat

¶ De oratione. cap. 10. nu. 47. & ca. 2. num. 41. vide verb. Cantare.

† Nota, quod Caietan. non loquitur specialiter de canonicis, sed generaliter de exstentibus in choro, ideo non est sibi contrarius.

Maiora minorib. ex causa aliquādo post ponuntur. c. nisi. de p̄sb. & c. vgdunenfis. 9. q. 2. & l. ius singulare. ff. de leg. & D. Th. 1. 2. q. 7. & 8. ar. 7. & 10. ¶ Com. c. inter verba. p̄zalu. 2. nu. 1.

Maledictio.

† Maledictio (vt ipsum nomen sonat.) Est prolatio mali, siue per linguam exterius, siue per intellectum in corde, à qua descendit maledice re, q̄ fit tripliciter. Primò, enunciatiue detrahendo secundò, causaliter, & imprecatiue. siubendo, vt fiat alicui malum. Tertio opratiuè, seu imprecatiue optando alicui malum. Et hoc dupliciter, vel primo per accidens sub ratione boni iusti, vel utiis, vel secundo per se sub ratione mali, & hoc est peccatum. Quare maledictio proprie est imprecatio mali alicui, sub ratione mali. i. intendendo ipsum malum. Th. 2. 2. q. 76. Siluest. verb. maledictio.

Maledictio sui, Diaboli, vel alterius si fiat animo deliberato imprecando malum notabile, sub ratione mali, peccatum est. 1. Cor. 2. Maledici regnum Dei non possidebunt. Et eo grauius, quo maiorem reuerentiam cui maledicit debet, & sufficit, etiam si fiat momentanee, & illico pronunciet. De Diabolo intelligitur, quando illi maledicit ratione suæ nature, non autem ratione culpæ. ¶ Man. c. 23. nu. 117.

Maledictio subreptitia, & sine deliberatione, rationis non est plusquam venialis, licet ipsa ex suo genere sic mortalis. Gal. 5. ¶ Ca. inter verba. concl. 6. n. 489.

Maledictio creaturæ ratione carentis in quam creatura Dei est, blasphemia est, quæ est maledictio Dei, qui illam creauit. Si tamen simpliciter quis maledicit non intendendo aliquid amplius. est verbu otiosum & vanum, & peccatum veniale. Th. 2. 2. q. 13. ar. 1. ¶ Man. c. 12. nu. 86.

Maleficium.

† Maleficium à malefaciendo dictu, vt eius nomen sonat, importat malum illatum alicui, & consequenter damnum iniustum. Quæ tripliciter sumitur. Primò, pro damno iniusto voluntario rerum. Secundò, pro damno iniusto personæ, vt si quis vulneretur, aut occidatur voluntarie. Tertio, pro damno iniusto personæ illato à Diabolo, à quo quis secundum usum loquendi dicitur maleficiatus, qui illud patitur. Et maleficus, qui illud alicui procurat pacto expresso, vel tacito. Ad hoc pertinet signum foederis inter diabolum, & maleficum, quod etiam dicitur maleficiu. Et ad hoc reducitur omnis diuinitio, incantatio, &c. Siluest. verbo maleficium. in prin.

Maleficium genus est ad omne peccatu & delictum. Nam delicta omnia maleficia vocantur nomine generali. l. ex maleficiis. ff. de actio. & obligatio. & §. primo. de obligatio. quæ ex delicto nascitur. ¶ Com. cap. Aut facta. §. euentus. de poenitent. distinct. prima. nu. 3.

Maleficium alio maleficio dissolui non potest, quare peccat, qui id facit, vel procurat, vt fiat, licet ille esset ad id faciendum paratum, secundum D. Tho. 4. d. 34. q. 1. ar. 3. & Maior. ibi. q. 2. Siluest. verb. maleficium. q. 8. argu. l. nullus. & leg. nemo. C. de malefic. & mat. & cap. non obseruetis. 26. quæst. 7. Quicquid dicat Angel. verbo superstitio. §. decimo tertio.

Licitis autem modis illud dissoluere fas est, ut puta exorcismis approbatis, aqua benedicta, & aliis piis operibus. Maior. 4. dist. 35. quæst. 3.

Et etiam potest dissolui a malefico, sine tamen ulla inuocatione Dæmonum tacita vel expressa, sed solum soluendo vinculum capillorum, vel aliarum rerum, quib. incantatio continetur. ¶ Man. c. 2. n. 29.

Maleficium facere, vel procurare rebus sacris, puta aqua baptismali, oleo sacro, &c. mortale est. Anto. 2. p. tit. 12. c. 1. §. 12. ¶ Ibi. num. 32.

Malitia.

† Malitia priuatio est abstractiue à qua dicitur aliquis malus, sicut mors est malitia corporis, & cæcitas oculi. Et diuiditur secundum priuationes formarum, & perfectionem: sed tamen in quantum ex malitia dicitur peccare tripliciter apud S. Thom. 1. 2. quæstio. 78. ar. 1. ad 3. & de malo. q. 3. ar. 2.

Primò, habitus vitiosus ex quo, qui peccat ex malitia dicitur peccare.

Secundò, ipsa mali electio actualis.

Tertio, culpa præcedens sicut cum quis ex inuidia impugnat gratiam fraternam. Verbo malitia.

Malitia facilius præsumitur contra excipientem aduersus agentem possessorio, quam petitorio. ¶ Com. cap. accepta. oppos. 1. nu. 12.

Malitia in dubio præsumenda non est. l. merito. ff. pro socio. c. estote misericordes. de reg. iur. ¶ Vbi sup. opp. 4. nu. 7.

Malitia leuius præsumitur contra opponentem abiurationem agentem possessorio, quam petitorio. ¶ Ibi. nu. 2.

Malitijs hominum obuiandum est. ¶ Concl. 1. de paroch. nu. 3.

Malum.

† Malum priuatio est cuiuscunque perfectionis debitum secundu Dur. 2. sent. dist. 22. q. 3. Est autè duplex iuxta eiusdem 2. d. 37. q. 3. Culpæ, & poenæ. malum poenæ, est malum nature. i. priuatio boni debiti naturaliter. Malu culpæ est malum moris. i. priuatio boni rōnis, culpa consistit in actione poenæ in passione. Ex malo autem culpæ, non autem poenæ dicitur mali. ex eod. Ib. d. 15. q. 2.

Malum nullum fuisse, nisi extaret peccatum, vt ait Tho. in quæst. de malo. ¶ Com. cap. ita quorundam not. 13. nu. 9.

Malum proprie sumptum in culpam, & poenam scinditur, & sumptum in genere carentiam etiam boni comprehendit. ¶ Cō. de lege poen. nu. 10.

Mala, quæ sunt suapte natura nullo sine bono, sunt bona. ¶ De red. eccle. q. 1. Mon. 45. num. 4.

Mala multa sunt non secundum esse, sed ob solam circumstantiam personæ, loci, tēporis, &c. ¶ Com. ca. qualitas. de poenitent. dist. 1. num. 23.

Malum facere, vt inde eueniat bonu nunquam licet. Rom. 1. & cap. super eo. de v. n. c. forte. 14. q. 5. Licet tamen permittere, & non impedire ob bonum quid inde speratur. cap. nec mirum. 26. q. 5. ¶ Ca. inter verba. concl. 6. nu. 630.

Malus, nemo in dubio præsumendus est. l. si procurator. ff. de cond. ind. & c. 2. de reg. iur. ¶ Conf. 8. de temp. or. nu. 14.

Malus nec pro se, nec pro alio nisi ministerialiter satisfacit. Tho. 4. d. 15. q. 1. ar. 3. Palud. ib. q. 4. Nisi eius mandato aliquid boni faciat. ¶ De Iub. Not. 22. nu. 31.

Mali omnes pari poenæ durationis priuationis Dei intuituæ visionis puniendi sunt, non autem, quo ad grauitatem, & intensiōnem. ¶ Com. cap. homicidium. de poenitent. distinct. 1. nu. 5.

Mali quidam dicuntur esse in conspectu Dei. Ps. 50. Tibi soli peccauit, quidam non, sed ab eo fugere, vt Adam. Gen. 4. Quod vario modo à multis exponitur, qui talem diuisionem conantur saluare, & omnes contra se maximas habeat difficultates. ¶ Cō. cap. venit. de poen. dist. 1. nu. 2.

Mandatum.

† Mandatum dicitur quasi manu datum, vt per alium proprie fiat, & Theologicè loquendo. Est iussio facta de bono meliori, ad quis non obligatur ex necessitate, ex D. Thom. 2. 2. quæst. 99. ar. 5.

Sed loquendo cum Iuristis secundum Azo. Est officium idest obsequium, seu ministerium ab eo, qui gratuitum gratis suscipit exhibendum. Vel est Imperium, quo quia aliquid iubet ad satisfactionem iuræ voluntatis, nulla data pecunia. Siluest. Verbo mandatum, in principio.

¶ Mandatu superioris ut talis, factu subdi-

eo, vt tali præceptum est. l. i. ff. quod ius, q̄a mandare proprie est committere. Raba. ff. de offic. eius cui mand. est iurisd. & cap. 1. de offic. deleg. Quod in vna parte præcipitur in altera appellatur mandatum. & Verbum mandamus inducit præceptum. iuxta Imol. in cap. nam. de constitut. quem sequitur Felyns. ¶ De Iub. not. 3. n. 51.

Mandatum de prouidendo triplex est, vñum præceptorium alterum monitorium. Tertium executorium iuxta doctrinam Pa. norm. cap. mandatum. de rescrip. & est tex. in cap. ex insinuatione. inf. eo. ¶ Relec. ca. si quando. de rescrip. præl. 2. nu. 4.

Perditur tale mandatum ob irregularitatem secundum Petrum ab Anchar. consi. 58. & Ioan. And. in c. inter dilectos. de excess. præl. & ante illum Innoc. ibi. ¶ Vbi sup. excep. 10. nu. 10.

Mandatum regulariter re integra morte mandantis expirat. clem. fin. de procura. ¶ Consi. 2. de iur. iur. n. 1.

Mandatum de conferendo beneficium resignatum, non continet beneficium vacans per mortem resignantis. c. susceptum. de rescrip. li. 6. ¶ Consi. 1. eo. ti. n. 1.

Mandatum ne illegitimus dispensetur dispensatos non comprehendit, quia lex non trahitur ad præterita. ¶ Consi. 2. Qui filii sint legitimi.

Mandatum generale ad illicita, non debet extendi. leg. si procurator. ff. de cond. indebit. cap. primo. de iure iurand. li. sexto. ¶ Consi. 1. de censib.

Mandatum neque ad priuilegia, neque ad restitutionem impetrandam requiritur tex. specialis. l. quidam relegatus. ff. de reb. dub. ¶ Consi. 51. de spons. nu. 4.

Mandatum speciale, ad dispensationem impetrandam non requiritur. Imo. & Fely. & omnes. ¶ Vbi sup.

Mandatum generale, quod de natura verborum potest intelligi de re bona, & mala, debet de bona intelligi. leg. si procurator. de cond. indebit. ¶ Consi. sexto. de Heret. nu. 1.

Mandatum alicui ratione qualitatis, seu dignitatis, magis respicit dignitatem, quam personam. l. penul. ff. de reb. dub. ¶ Consi. 3. de procur.

Mandatum factum alicui gratia illius tantum habet vim consilii. l. 2. ff. mandat. Et tunc non obligat, donec acceptetur, & mandans, ac mandatarius consentiant. l. 1. & l. diligenti. toto tit. & l. mandat. ¶ de Iub. not. 3. 2. num. 51.

Mandatum secundum Archi. in cap. quod præcipitur. 4. q. 1. tenet medium inter præceptum, & consilium, & non ligat ad poenam tantum quantum præceptum. ¶ Vbi supra.

Mandatum datum ad renunciandum beneficium in manibus ordinarij libere, & ad petendum ab eo post renunciacionem liberam ne prouideat illi, vel illi non est simonia cum, sed valet.

Et renunciatio virtute illius facta, atque collatio sunt valida. ¶ Manual. capit. 23. nume. 107.

Mandatum, qui dat, vt aliquis deformatur est irregularis secuta deformatione siue cito, siue tarde. cap. si quis viduam. 30. dist. & si fuit reuocatum expresse antequam fieret, aut tacite, ita tamen, vt in noticiam mandatarij veniat. iux. Innoc. c. ad audiendam. de homic.

Item incurrit, quando mandatum datur citra deformationem, si ea sequitur. cap. sequitur. cap. sequuta. & c. si de homic. lib. 6. gl. recep. ibi. ¶ Manu. c. 27. nu. 233. consi. 27. de homic. nu. 1.

Mandatum vniuersitati non obligat singulos de illa, vt illud mandatum dato primo humano generi crescite, & multiplicamini non fuit datum ea mente, vt singuli obligarentur, sed toti vniuerso. iux. D. Th. 2. 2. q. 152. art. 1. ad 1. ¶ Com. de orat. cap. 10. nume. 60.

Mandatum de denunciando, ut de testificando differunt, vt notat Ripa de poster. fol. 15. quæst. secunda. numer. 124. ¶ Cap. 124. verba. concl. 6. nu. 777. Vide Ver. præceptum.

Mandatum de denunciando sibi delictum extra iudicialiter, vt proficit includit etiam secretum, quod etiam nequit probari cum fraternali correctio ad emendandum non sufficit. etsi superior est mansuetus, qui nihil agit nisi iustum, & rationabile. ¶ Cap. inter verba. concl. 6. nu. 782.

Man-

Manducare.

Manducare ea, quæ incitant ad peccandum mortaliter, si fiat tali, sine mortale est, & non potest absolui nisi proponat desistere.

Si vero simpliciter manducet, sine tali intentione potest absolui sine tali proposito concurrentibus vera poenitudo de actu præterito, & propositum non peccandi, & credulitas, quod Deo iuuante non peccabit licet comederit. ¶ Man. c. 3. nu. 25.

Manducare aliquid, vel manducandum præbere cognoscens inde notabile nocuum euenturum mortale est. Innoc. ca. tua de homic. arg. cap. fin. de iniur. & l. qui occidit. ff. ad leg. Aquil. ¶ Manual. capit. 15. num. 13.

Manducare plusquam oportet, quo magis luxurie peccato delecteris, peccat mortaliter nisi sis coniux, qui id facias ad debitum commodius præstandum. Ang. interrogat. gullæ. §. 17. ¶ Man. c. 16. nu. 15.

Manducare de re furtiua non licet, & qui facit bona fide tenetur ad illud, quod ob illam manducacionem domestico sumptui subtrahit.

Qui vero mala fide, tenetur ad totum, quod comedit. ¶ Man. c. 16. n. 9.

Manducare cum excommunicato in eadem mensa non licet, neque in eadem domo aliena, quando cum illo fuerat ad conuiuium inuitatus, quia id esset cum illo comedere, licet comestio fieret in diuersis mensis. ¶ Manu. cap. 27. nu. 20.

Manducare mane in die ieiunij ignoranter, vel per incogitantiam, si comestio fitalis, quæ frangat ieiunium, a ieiunio non excusat. ¶ Manual. cap. 21. numer. 27. Verbo Ieiunium.

Manducare carnes in diebus ab Ecclesia vetitis, etiam ob causam licitam, sed occultam, peccatum est mortale, nisi certiores reddat videntes, propter scandalum datum, & occasionem peccandi. ¶ Manual. capit. 14.

Manducare cibos vetitos non licet illi, qui a ieiunio excusatur, quando potest commode sine talibus cibis sustentari. Anto.

2. p. tit. 7. cap. 2. §. 7. ¶ Man. c. 21. nu. 23.

Manducare cibos vetitos in altera regione eo tempore, quo liceret eisdem comedere vetitos in tua, licet in aliena, in qua non vetatur. ca. illa. 12. dist. & gl. quicquid dicant ibi quidam, vt sentit Panor. in cap. consilium. de obseru. Ieiun. ¶ Manual. cap. 23. num. 120.

Manducare carnes humanas. Verb. Caro. Manducare carnes vetatur monacho, sed non canonico regulari. cap. carnem de consec. dist. 5. ¶ De regul. com. 3. nu. 42.

Manifestare.

Vide Verbo denunciare, & Verbo Reuelatio.

Manus.

Manus impositio super capite non est de necessitate absolutionis, immo neque de necessitate præcepti, id est faciendum. iux. D. Th. 3. p. q. 84. ar. 4.

Immo aliquando facere malum est, vt quando poenitens est foemina pulchra, & molliter ornata. Quod annotauit Palud. 4. dist. 22. quæst. 3. ¶ Com. in princ. de poenit. dist. 6. num. 29.

Manus leuans ad percutiendum, etiam si non percutiat, tenetur iniuriarum. litem apud labeonem. §. si quis pulsatus. ff. de Iniur. ¶ Com. cap. si quis pulsatus. de poenit. dist. 1. num. 1.

Marius.

Maria Virgo, & mater D. N. Iesu Christo debet à nobis venerari, eo modo, quo veneranda est circa præiudicium sanctæ Fidei, eiusque Filij, & inuocari sub nominum titulis, qui illi attribuuntur, vt via errantium, salus in se sperantium, &c. credendo, quod illa non essentialiter talis sit, neque quod per se misericordiam, aut salutem dare possit, sed quod efficacius, quam aliæ omnes puræ creaturæ impetrare potest. ¶ De oratio. cap. 18. num. 23.

V 4 Est

Est nomen Hebraicum, vel ex Hebraeo deductum, & secundum Hieronymum sonat stellam maris, vel mare amarum. Vt autem est Syriacum, sonat Dominam, quae non illi congruat cum sit stella illa orta ex Iacob. Nume. 14. secundum Bern. hom. 1. super missus est, quia sine sui corruptione paritur filium, sicut stella emittit radium, emicat meritis, & illustrat exemplis. Fuit mare amarum in passione Filii: quod autem sit Domina testatur Ecclesia. ¶ Vbi supra. cap. 19. num. 134.

Maria itas iuxta Crucem Domini, ut Deo Patri se conformaret volebat morti filii sui, quam summè abhorrebat. ¶ Ibid. capi. 19. numer. 34.

Mariam salutando non nominavit Angelus nomine proprio, sed tantum in explenda sua legatione, & ideo illam in salutatione nominat Ecclesia, ut appellatione illa facile simus memores, quantum illa egeamus. Ant. 4. p. ti. 15. c. 14. ¶ Ib. n. 132.

Maria plena fuit virtutum Theologaliū atque moralium, & omnium gratiarum spiritalium. D. Tho. 1. 2. quæst. 3. art. 4. ¶ Ibid. nume. 138.

Plena etiam fuit gratiis particularibus, quas duodecim numerat. Anton. vbi supra. cap. 20. quia est mater Dei, & hominum, porta coeli, Regina misericordiae, &c. refuscitata ante diem Iudicii vniuersalis. Et exaltata super omnes caelos, & Angelos. ¶ Ibid. num. 139.

Mariae benedictiones nullus est, qui possit explicare. Benedicta fuit concipiendo sine vergine pudoris iactura, sine grauidine prægnans, sine corruptione, & dolore pariens. ¶ Ib. nu. 141.

Maria fuit operibus suæ contraria, cuius maledictionem sua benedictione deleuit in se flumina vertit impeccabilis gratiæ, prius sancta, quam nata, non tantum quantum postquam nata, prius concepta, quod ad corpus, quam quod ad animam, prius intans sine iudicio perfecto, quam discreta cum eo, secundum Thom. 3. p. q. 27. art. 3. ¶ Ibid. nu. 143. & 146.

Vnde cūque audit sincerique cordi, quantum lactique benigne suscipit. ¶ Com. 1. de regul. nu. 5. Næuo quoque ac labe omni

caruit, innumerasque ac acerbissimas passas est molestias. ¶ De iubilæ. notabil. 13. numer. octauo.

Maritus.

Maritus accusare uxorem adulteratam non potest, si ipse adulterium perpetravit. capit. nihil iniquius. 32. quæst. 6.

Neque si illa fuit vim passa. cap. ita ne. ea dem caus. q. 5.

Neque si quis illam sub mariti specie seduxit. c. cum per bellicum. ead. cau. & q.

Neque si illi occasionem adulterandi præbuit. cap. discretionem, de eo, qui cognosc. consi. 25.

Neque si tolleravit postquam illius adulterium cognouit. capit. si quis uxorem. 32. quæst. 1.

Neque si ante baptismum se fecit. capit. gaudemas de duor. ¶ Manu. cap. 16. nu. 29.

Maritus adulteram uxorem occidere non potest sine peccato mortali. c. inter hæc. 33. q. 1. Et si in foro exteriori minime puniatur. ¶ Man. c. 15. in fin.

Maritus ob uxoris adulterium licet religionem profitetur per cap. agathosa. 27. q. 2. quia per adulterium liberatur coniux ab omni seruitute coniugij. cap. Dixit Dominus. 31. quæst. 2. ¶ Consi. 19. de spons. & consi. 29. & consi. 2. de conuersat. coniug. & consi. 5.

Maritus cum solo consensu uxoris religionem ingredi nequit, nisi ipsa quoque eam ingrediatur, professio tamen facta tenet. Sed post adulterium illius, ad eam redire non tenetur. cap. Agathosa. 27. q. 2. ¶ Consi. 6. eod.

Maritus diu absens ab uxore non dat causam adulterandi, & ideo eam dimittere, & Religionem ingredi potest. Panorm. & Felyn. & Prepos. in capit. Discretionem, de eo qui cognosc. causa vxor. ¶ Consi. decimo nono. de spons.

Maritus tentationi de occidenda uxore adultera orationibus resistere potest, & debet, & non illam deterere ob fornicationem, aut est præcedentem si dimittat, debet

debet denuo ad illam redire, & debitum reddere, licet illa ob metum non petat. ¶ Consi. 2. de diuort.

Maritus Sodomiticum actum cum uxore tentans absque animo consumandi, peccat tactu illicito. ¶ Consi. 7. de poenitent. & remiss. num. 2.

Maritus si accipit sibi, aut alteri aliquid notabile ex bonis, quæ præter dotem vxor habet, peccat. l. vlt. C. de pact. ¶ Manu. c. 17. nu. 153.

Maritus tenetur restituere, nedum dotem integram, sed etiam ea, quæ bene, vel male impendit de illius bonis Paraphernis, non tamen, quæ de lucris communibus: & ea sola, quæ tempore diuortij inueniuntur lucrifacta censentur lucra. Lapis in Rubric. de donation. inter virum, & uxorem. ¶ Manual. capit. decimo septimo. numer. 155.

Maritus cui non soluitur dos promissa potest expellere uxorem Panorm. per tex. in cap. per vestras. num. 4. de donat. inter vir, & vxor. qui habet similem in l. final. C. ad Celleia. & glossa. iuncto text. in Auctor. de non eligend. secundo nub. §. final. ¶ Consi. vigesimo quarto, de Reg. nu. 3.

Maritus dubitans de uxoris seruitute, non tenetur, neque si Ecclesia præcipiat illi debitum reddere. Thom. quarta distinctio. trigesima sexta. Innocent. Panormit. & Prepos. in cap. proposuit. de coniuga. seru. ¶ Com. cap. si quis autem. de poenit. distinct. 7. nu. 84.

Mariti adulteri poenitentia cum petitione uxoris, & uxoris pertinacia, & qui pollet, quo ad diuortium secundum Goffr. tit. de donatio. nu. 15. & Hostiens. in summa nume. tertio. & Turrecrem. in capit. Nihil inquire. 32. quæst. 6. Summ. Confes. li. quarto. tit. 2. de diuort. q. 15. Palud. 4. d. 35. quæst. 1. quia vltima moranocet Anton. 3. p. c. 31. §. 6.

Non autem æquipollent, quo ad religionis ingressum, quia petito diuortij nulli præiudicat: ingressus autem Religionis, grauius præiudicare potest monasterio. Et quia non potest dicere vere, quo ad forum conscientiae se non habere uxorem, quæ non possit suo ingressu præiudicare

cum illa possit probare mariti adulterium. ¶ Consi. 3. de diuort.

Maritum habere inutilem, quo ad ea, quæ ad quæ ille ob suam culpam, vel aliam causam est inutilis, est illum non habere. gloss. in l. fin. C. ad leg. Flau. de plagiar. Quod intelligendum est non simpliciter, sed quoad ea tantum. Consummatum enim matrimonium est indissolubile, teste Ambro. in examin. libr. 5. capitu. 7. relato à Grat. cap. horreudus 32. quæst. 5. & capitu. quoniam. de conuers. lepros. ¶ Com. capitul. Hæc autem. de poenitent. distinctio. prima. numero quarto, & quinto.

Maritus adulter veteris paribus magis peccat, quam vxor. cap. indignatur 32. q. 6. quia foeminae sexus fragilitate attentatior est tentatio illius, quam viri. ¶ Com. capit. primo. de poenitent. distinct. quinta. numer. 88.

Maritus non potens cum uxore habere copulam perfectam, ut quia non potest fundere semen, potest eniti, & uti uxore ad habendam eam. Caietan. prima 2. q. 154. ar. 1. ¶ Manu. cap. 22. nu. 60.

Maritus etiam si non sit gener illius, qui pignus dedit, potest fructus eius percipere, non computando eos in dotem promissam, modo adsit obligatio soluendi dotem ad præsens.

Et potest etiam pacisci cum eo, qui dotem promissit, & non soluit, & quoad soluitur in singulos annos pro subsidio onerum matrimonij pendat tantum, quantum aliquis alius industrius ex illa dote, ipsa salua capere posset. Quod Panormitan. capit. salubriter. de vsur. & Sorus tenent quicquid dicat Lupus in repetitio. cap. per vestras. notab. sexto. de donat. inter virum, & uxorem.

Et tenetur si dotem recepit, & hæredes eius in casu diuortij vxori viduæ, aut separatae ad alimenta præbenda, quæ salua dote dari possunt, quo ad illa persoluitur Sorus libr. 6. de iusticia, & iure. quæstio. prima. articul. secundo. ¶ Manual. cap. decimo septimo. numer. 213. & tractat. De vsur. à nume. 64.

Maritus quem tenetur actione in factum pro furto vxori, facta in subsidium actionis furti quæ

quæ non datur contra maritum, perinde tenetur restituere rem sublatam, ac si tenetur a ditione furti. l. si quis uxori. ff. de furt. 2. & Com. 2. de regul. nu. 62.

Cætera ad hoc pertinentia, vide in Verbo coniux.

Martyrium.

Martyrium idem est, quod testimonium, seu testificatio Christianæ veritatis, sicut & martyr Græce, Latine testis dicitur, ad quam testificationem, secundum S. Thom. 2. 2. q. 124. Tria requiruntur poena, causa, & voluntas. Siluest. ver. martyrium.

Martyrium, ut perfectam sui rationem obtineat mortem requirit propter Christum susceptum, ut ad sit testimonium non solum verum, sed summum veritatis catholice pro contemptum summum bonorum temporalium, quod est vita. Quod si non ad sit mors est martyrium tantum inchoatiue non perfectum, de quo loquitur Cyprianus relatus in cap. nunquid Cain. de poeniten. dist. 1. contingere autem id potest etiam siue sanguinis effusione per afflictiones in locum protractas, ut ait Caiet. sicut accidit B. Marcello. Com. cap. importuno. de poeniten. dist. 1. per totum.

Martyrium pati maius est, quam velle pati. cap. nullus. de poen. d. 7. & cap. baptis. mi vicem. de consecr. dist. 4. quia per illud remittuntur omnia peccata, & peccatorum poenæ, non autem per aliud. Thom. 3. part. q. 68. ar. 2. ad 2. & q. 87. ar. 1. ad 2. Com. c. magna. ea. dist. nu. 7.

Martyrium, qui pro Christo obierunt appellantur ab ecclesia verborum genus optimum. Com. cap. inter verba. Conclu. quarta. nu. 75.

Martyrio se temere offerre infideles evitandum sine aliqua causa, quæ ut præcepti, aut saltem consilij, ad id ipsum obliget tentatio Dei est, & peccatum. argum. cap. fin. de Injur. Thom. 2. 2. q. 124. artic. 1. ad 3. Manu. cap. 12. num. 40.

Martyrium est in præcepto, primo quo

ad animi præparationem, quia tenetur potius mori, quam fidem deserere. Tho. quol. 4. ar. 20. Secundò, quo ad effectum cum est necessarium ad fidem, aut bonitatem multorum conferendam, vel evitandas blasphemias. De consilio autem est, quando nihil aliud, quàm Dei gloria, aut fidei exaltatio consequitur. Thomas 2. 2. quæst. 126. artic. 3. ad 1.

Ad quod perferendum non est necessaria perfecta charitas, quoniam etiam in statu peccati mortalis potest illud, quis subire. Tho. quol. 4. ar. 19. Manu. ubi supra.

Martyrio, qui se offert, aut intentionem habet ad se illi offerendum ob viam principaliter, aut alium finem indebitum peccat, secundum Siluest. Com. Manual. capit. 15. num. 12.

Martyrium non poena, sed causa facit. Th. 2. 2. q. 124. ar. 4. Com. cap. importuna. de poen. dist. 1.

Martyres extrahi venalesque exponi, prohibentur. l. 3. C. de sacrosanct. eccles. Et non excludantur eorum reliquæ, iuxta causam, ubi sunt repositæ. cap. 2. de reliqu. & ven. sanc. Com. 1. eod. tit. nu. 1.

Mater.

Mater peccat circa filios si negligit exhibere, quæ necessaria sunt animæ, vel corpori, cum nulla illam necessitas excuset paupertatis, aut alterius causæ rationalis. cap. duo ista, & cap. non potest. 23. q. 4. tex. sing. in cap. si quis relinqueret. 30. dist.

Si filium proprio lacte non nutrit, vel negligit notabiliter deligere, nutricem bonam, vel usque ad triennium non ministravit necessaria, quia deinceps Pater ipse tenetur.

Si ex avaritia exponit ad hospitale, vel alia loca. l. nec ne. ff. de liber. agnoscent. Et c. 1. & 2. de infan. expos. cum gl. & ibi annotat. Man. c. 14. nu. 17.

Si tenellum infantem ne eiulet, aut ne ipsa ob frigoris intemperiem aliquid patiat in suo lecto noctu ita collocat, ut periculum imminet suffocandi, siue id accidat, siue non. argum. cap. consuluisti. 2. q. 1.

Non

Non autem peccat, si non ad sit vllum periculum, etiam si eo casu suffocaverit. Panorm. in cap. final. de his, qui fil. occid.

Man. cap. 15. nu. 13.

Mater negociorum gestrix filiarum expensas pro ea animo repetendi factas sibi retinere potest arg. l. nefennius. ff. de negot. gestis; & l. si quis liberis. §. si mater. ff. de liber. agnosce. Et cavere debet ne mentiat, quo ad tale animum donandi, vel repetendi.

Com. 2. de dona.

Mater filiarum vota irritare potest, quando non ad sit pater. Com. c. 12. n. 64.

Mater non valens reuelare filium ex adulterio acceptum, neque consulere dâmno, tenetur ad competenter satis faciendum, iuxta prudentis confess. arbitrium. capit. officij de poeniten. & remis. Com. Manual. cap. 16. num. 46.

Materia.

Materia vetita, vetatur quicquid ex ea factum est, non autem contra, iuxta illud propter quod unum quodque tale, & illud magis. Authent. multo maius. C. de sacrosanct. eccles. & cap. cum in cunctis. de elect. Com. ca. ita quorundam. Not. 7. num. 21.

De materia sacram. Vide locis proprijs.

Matrimonium.

Matrimonium est sacramentum, quo fit maris, & foeminae coniunctio indiuiduam vitæ consuetudinem retinens. Colligitur ex l. 1. ff. de ritu nupt. Magist. & alij in 4. dist. 26. Rubr. de spons. & matrimon.

Est autem sacram. inter fideles tantum. Inter infideles autem, est contractus civilis. Indissolubilis autem usque ad mortem. Et per illum fit coniunctio animorum magis, quàm corporum. l. Nuptias. ff. de regul. iure. cap. sufficiat. 17. quæst. 2. Com. Manual. cap. 22. num. 19.

Matrimonium prout est sacram. post Christum natum incepit. iuxta omnes in 4. dist. 26. & cap. ita Dominus. 19. dist. & cap.

in nouo dist. 2. Relect. cap. nouit. de Iudic. Notab. 3. nu. 92.

Matrimonium confert gratiam ex opere operato nisi obex ponatur, secundum communem in Rubr. de sponsal. & in 4. dist. 26. contra glo. ca. quicquid. 1. quæst. 1. & contra nonnullos illam male approbantes. Com. Manual. cap. 22. nu. 20.

Matrimonij materia, est consensus expressus, & legitimus personarum, ad contrahendum idonearum, siue ad se coniungendum. Verba autem sunt signa, quibus ille consensus exprimitur, siue sint verba, siue quid æquipollens. dist. 1. in prin. §. primo. ff. de verb. sig. & c. cum apud. de spon.

Interdum etiam auditio, & taciturnitas secundum gl. communiter recep. in ca. honorentur. 32. q. 2. pro qua est aptus. tex. ibi c. 1. & in c. 1. §. porio. de spon. impub. lib. 6. Com. cap. 22. nu. 21.

Matrimonium consummatum, nullatenus nisi morte dissolui potest, quantalibet superveniente malitia, furor, ægrotudo, vel alia qualitas, quæ reddat alterum coniugum inutilem, secundum Ambros. in exam. libr. quinto. cap. 7. relatum. in ca. honestus. 32. quæstio. 1. cap. quoniam. de coniug. lepro. Matth. 19. Quos Deus coniunxit. c. Quos Deus. 33. quæst. 2. cap. inter corporalia. de translat. prælat. Com. cap. Hæc autem. de poen. dist. 1. nu. 4.

Matrimonium dissolui potest quandoque primo antequam sit consummatum per professionem relig. approb. cap. ex publico. de conuers. coniug. quod esse de fide definit Conc. Trid. sess. 24. Can. 6. Secundò, per dispensationem Papæ iuste factam. gloss. sing. d. cap. ex publico recepta ab omnibus Can. est Theol. Canonum peritis contra pueros Theologos excepto Caiet. Tom. 1. opus Tract. 1. nu. 28. tenet Medin. lib. 5. de sacram. continen. contra tenet Sotus. 4. d. 27. quæst. 1. ar. 4. & l. 4. de iust. & iur. q. 2. ar. fin. Quia non est dispensabile, nisi dispensatione diuina. Et licet quidam Pontif. dispensarint Martinus V. Eugen. III. & ad supplicationem Reg. Nauarr. Paul. III. & Pius III. Attamen facta Pontificum, non sunt articuli fidei.

Contrarium enim fecit Adria. 6. & alij.

An

An tales autem dispensati tuti fuerint in conscientia videndum requirit. An talis dispensatio fuerit contra ius naturæ, vel diuinam. ¶ Vbi supra. nu. 21. cap. 22.

Tertio, est dissolubile, post consummationem inter infideles, quando alter coniugum ad fidem conuertitur, & alter non vult conuersare sine contumelia Creatoris, & sine vltu ad præuertendum, & ad mortale trahendum. cap. gaudemus. De diuortis. ¶ Ibidem num. 4.

Dissoluitur, quo ad Thorum, & habitationem non autem, quo ad vinculum, ob fornicationem alterius iudicis interueniente auctoritate. cap. dicit Dominus. 32. q. 1. Er propter scuitiam viri, & aliquas alias causas. nota. in. tex. cap. singula. & cap. literas. 5. fin. de rest. spol.

Quinto dissoluitur, quo ad thorum tantum ob solam fornicationem sine iudicis sententia, secundum communem. & gl. ca. nosce. 32. q. 2. Ibid.

Matrimonium nullum est multis casibus. Primo, quando est fiste contractum coram Deo nullum est, licet copula sequatur, tamen est ab ecclesia præsumptum, secundum iura antiqua. cap. is qui, & cap. tua. de spon. sal. Siluest. Verbo matrimon. 4. q. 8. Non autem iuxta ius nouum Conc. Trid. debet tamen reualidari non per cohabitationem sed per nouum consensum. ¶ Ibi. nu. 76.

Matrimonium, qui fiste contraxit, tenetur in conscientia per nouum consensum reualidare, secundum maior. 4. d. 27. q. 1. Quia tenetur verificare verba, quibus mulierem decepit, nisi multa sit inter ipsos inæqualitas, & tunc tenetur ad restitutionem famæ, honoris, aut rei familiaris si quod mulier passa est. Thom. 4. dist. 38. ca. 1. & 2. de Adult.

Et talis decepta non potest alteri nubere nisi arbitrio boni viri ex iudicis credit illi vere dicere se decepisse, ut quando statim aliam duxit, aut Religionem professus est, uel iuramento id affirmat, vel sacros ordines suscepit. Rosel. matrimon. 4. §. 3. Siluest. 4. q. 9.

Quod si sine huiusmodi inditijs contraxit, non potest reddere debitum, aut petere, si autem inditia non fuerint sufficientia

ad credendum in suum fauorem, sed ad euitandum præiudicium mariti reddere debet, non autem petere. argum. cap. inquisitioni. de sent. excom. & c. Dominus, de sec. nupt. ¶ Ibid. nu. 77.

Matrimon. secundo nullam dicitur, quando est metu contractum. cap. cum locum. & cap. veniens. de spon. sal. ¶ Confil. 27. de Regul. Validatur autem tale matrimonium, quando superuenit consensus liber patris coactæ, & perseverat in tuo consensu pars altera. cap. ad id. de spon. sal. ¶ Confil. 24. de Regular. num. 1. Quis autem metus annullet, vide Verbo metus.

Matrimonium tertio nullum est, quando est clandestinum per Conc. Trid. sess. 24. cap. 1. de reform. matrim. Quare, & tali matrimonio vti peccatum est cum sit vetitum. cap. Aliter. 30. quæst. 5. ¶ Manual. cap. 16. nume. 38.

Matrimonium clandestinum simpliciter appellatur cum contrahitur sine Parocho, & sine testibus, vel coram testibus, sed sine Parocho. Et hoc est nullum. Cum autem dimittuntur solæ denunciationes non legitime, id est, sine licentia ordinarij tunc dicitur clandestinum, quo ad hoc & tale non est nullum. ¶ Manual. cap. 22. numer. 70.

Neque est nullum, quando prius legitime contractum, sed ob impedimentum occultum, quod suberat dispensatione obtenta denuo contrahitur sine parochio, & testibus. Caiet. opus. 12. q. 2. Tom. 1.

Quod declarauit Pius Quintus, & seruat sacre poenit. prætorium. ¶ Vbi supra, & ca. 16. num. 37.

¶ Matrimon. tandem dicitur nullum, quando fit contra aliquod ex impedimentis dirimentibus.

Matrimonij impedimenta sunt duorum generum, quedam sunt, quæ dirimunt contractum, quedam non.

Prioris generis sunt duodecim, vnde versus.

Error cōditio, votum, cognatio, crimē, Cultus, disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas.

Si sis affinis, si forte coire nequibus.

Alterius generis duo sunt, vnde versus.

Eccle-

Ecclesiæ vetitum, nec non tempus Ferrariarum impediunt fieri, permittunt iuncta teneri, ad quæ omnia alia reducuntur, quæ in his specialiter non continentur. ¶ Ibid. nu. 30. & 31.

Primum impedimentum est error, per quem qui procurat, ut matrim. vel sponsalia contrahantur peccat. 2. 2. q. 55. ar. 4. de quo Verb. Error. ¶ nu. 32.

Secundum impedimentum, est conditio secundum quam si matrimonium contrahatur à libero cum serua, quam putabat esse liberam, vel contra non valet, secus si contra accidat. 25. q. 2. capitu. si quis liber. Et tradunt omnes. 4. distinct. 36. & si vel fuit clandestinam propria auctoritate separari potest, quo ad Thorum, & cohabitationem. Si autem publicum, quo ad Thorum tantum argumen. capitul. significasti. de diuor. ¶ Ibidem. Vide Verbo conditio.

Tertium, est votum solemnne castitatis, quod celebratur professione expressa, vel tacita religionis approbatæ, vel per sacri ordinis susceptionem post quem qui contraxit peccat mortaliter. capitul. 1. de voto libr. 6. & est excommunicatus per clem. 1. de consanguin. ¶ Ibid. numer. 35. vide Verbo votum.

Quartum, est cognatio, quæ quid, & quotuplex sit, & quomodo impediatur. vide Verbo cognatio.

Quintum est crimen, sunt autem duo crimina. primum, est occisio coniugis facta causa contrahendi. Etsi ambo machinantur perpetuo impedit, etiam si alter sit infidelis, & facta sit ad procurandum eius conuersionem. cap. laudabilem. de consens. infidel. facta verò altero tantum machinante non sufficit, nisi adulterium interueniat. cap. super eo. de eo, qui duxit in matrimonium, &c.

Alterum crimē est adulterium commissum cum coniuge alterius data fide de illa contrahendo, & ambo requiruntur simul. cap. significauit. de eo, qui duxit in matrimonium. Et hoc debet fieri scienter.

Si putabatur autem vxor, & non erat hoc nihil impedit.

Neque si ob alium finem, quam contrahen-

di occidit. facit gloss. cap. super hoc. de eo, qui duxit in matrim. Siluest. Verb. matrim. tertia quæst. nona. Thom. quarta distinctio. trigesima quinta. in expositio. literæ. & in quol. 5. ar. 15. licet non clare. ¶ Confil. 1. de eo, qui duxit in matrim. &c. ¶ Ibid. numer. 46. & 47.

Sextum impedim. est, disparitas cultus quare matrimonij contractum cum infideli non tenet, etiam si ille sit cathecuminus. c. caue. vigesima octaua. quæstion. secunda. neque tanquam sacramentum, neque tanquam contractus ciuilis si fiat contra leges. arg. c. fin. de diuor. Et multo minus si fiat contra leges naturales, ut si contrahatur cum pluribus. capitul. gaudemus. de diuor. Verbo infidelis.

Septimum, impedim. est violētia, seu metus cadens in constantem virum. l. metum. ff. Quod metu. vide Verbo metus.

Octauum, est ordo sacer propter uotum solemnne castitatis annexum. ca. 1. de clerico coniugato. cap. erubescant. 32. dist. Verbo ordo.

Matrimonium tamen contractum à subdiacono metu legitimo ordinato validum est, & nulla eget dispensatione, aut declaratione, quo ad fori conscientiam, in quo sola veritas attendenda est. ca. nemo episcopus. secunda quæstione prima, & clement. prima. de priuileg. validandum est tamen coram hominibus per declarationem Episcopi propter illos, qui latrant de illo, vel de filijs ex eo susceptis. Vel per dispensationem Papæ, vel per examē aliquorū testium per quos fiat probatio de timore illato ad perpetuam rei memoriam, iuxta casum. ca. albericus de test. cum solemnitate. cap. significauit. eod. tit. ¶ Confil. 4. de his, quæ ui.

Nonum impedimentum est ligamen nuptiarum, ut qui alteram duxit uiuente prima etiam dari, sed legitime ducta non debet absolui nisi firmum habeat propositum non cognoscendi secundam. toto titul. de spon. sal. duorum.

Et si credit primam mortuam, & contrahit habito nuntio si dubitat de vita reddere debet, sed non petere. capitul. dominus de secundis nupt. Et tunc reddat non

non dubitando, sed credendo mortuam ad hunc effectum. Si rationes dubitandi sunt graues neutram partem debet credere, & nec reddere, nec petere. Si leues ita, ut utraque credere possit dubitate sublata petat, & reddat. Si mediocres ita, ut ob eas in præiudicium alterius non sit credendum, sed in suum sit, tunc reddat credendo, sed non petat dubitando. Si certo scit viuere redire debet ad primam, alias fornicaretur. d. cap. Dominus, quam ille suscipere debet, nisi de vita certior facta cum secundo rem haberit. cap. cum per bellicam 34. quæst. 2. ¶ Manu. cap. 25. nu. 53. vsque ad 56.

Decimū impedimentū est impossibilitas coeundi, quæ si est perpetua, & sine miraculo, aut non nisi cum notabili periculo corporis, aut animæ tolli possit, & est, vel naturalis, vel accidentalis est. cap. fraternitatis de frig. & malefic. Et significatur per illa duo verba (frigidis, & maleficiis) Ad frigiditatem reducitur omnis alijs naturæ defectus, aut excessus, quæ copulā impediunt. Ad maleficium, siue fascinationem, quod libet impedimentum accidentale, quod ex abscissione, castratione, vel alio artificio nascitur. Temporale autem impedimentum non sufficit nec senilitas, nec morbus nec sterilitas gloss. recep. cap. quod sedem eod. tit. de frigid. ¶ Ibi. nu. 59.

Qui scit tale adesse impedimentum puta perpetuum in altero, & contrahit non propterea efficit matrimonium inseparabile, ut male sentiunt Palud. 4. d. 34. q. 2. & Anton. 3. p. tit. 1. cap. 12. §. 3. Cum matrimonium fuerit nullum ex se, ut recte sentit Silu. Verb. matrimonium. 9. q. 16. Immo iste non potest uti tali matrimonium, quamdiu in illo perseverat ob delectationem venereā, licet possint cōiungere, ut frater, & soror, ut declarat Celestinus, & eius gloss. in cap. laudabilem de frig. & malef. ¶ numer. 60.

Neque omnis impotentia est contra effectum matrimonium. etiam secundum legem humanam, ut patet de senibus, qui possunt contrahere. Et mulier si contrahit cum impotente, tenet matrimonium, ut declarat S. Th. ¶ Consi. 39. de spon. u. 5.

Qui potest potest, & si generare non possit potest contrahere, ut spado, Thla-

sia, vel Thlibia, qui erigere potest collem, & virgam. glo. cap. quis. 3. 2. quæst. septima. & l. si serua. §. si spadoni. ff. de iure dotium. Quia etsi nihil feminis emittant, exercere tamen illum humorem possunt, qui est vtrinque seminarium, ita ut eo exonerentur & sedant tentationem. Et similiter, qui deflorare potest virginem, licet sit spado, quare illi matrimonium definitio conuenit. ¶ Cō. si. 3. de frig. & malef.

Vndecimum impedimentum est, honestas publica, quæ causatur ex matrimoniali contractu, etiam sine copula iuxta omnes in cap. ad audientiam. & capit. sponsam. & Theol. 4. dist. 41.

Et similiter ex sponsalibus, licet non essent legitima iure antiquo. cap. de sponsal. lib. 6. At hodie non nisi sint legitima, & valida, ex Conc. Trident. sess. 24. cap. 3. de Re for. matrim. Non tamen illud producit ultra primum gradum, ut declarat Pius V. in extrauag. ad Romanum. vide Verbo Sponsalia. nu. 57. c. 22.

Duodecimum impedimentum est, affinitas de qua vide in Verbo Affinitas.

Impedimenta matrimo. non dirimentia sunt ista. Primum est conditio, de qua uide proprio loco, ubi habebis, quando sit impedimentum dirimens, vel non dirimens.

Secundum est impedimentum teriarum, & interdicti Ecclesiæ, ut cum alicui ne contrahat cum aliqua ob aliquod impedimentum Episcopus, Iudex, aut Parochus interdicat, donec conset non subesse illud, quod opponitur, & qui contra illud facit peccat mort. secundum Palud. 4. dist. 28. quæst. 2. Siluestr. matrim. 7. quæst. 1. Quicquid dicat Angel. Valet tamen si nullum est impedimentum oppositum. ¶ Manual. capit. 22. num. 68.

Tertium impedimentum est sponsaliū, de quo suo loco.

Quartum est cognatio ex cathedismo. capit. per cathedismum de cognat. spirit. lib. 6. ¶ Ibi. nu. 72.

Sed hoc impedimentum, ut audiui à Reuerēdo admodum, & Excellentissimo I. V. Doct. D. Martio Rutilio Vicent. Dioc. decus, & ornamentum ab Illustrissima congreg. DD. Card. sup. Concil. fuit sublatum.

Quin-

Quintum impedimentū uotum simplex castitatis, quia peccat, qui sic contrahit, ualet tamen contractum. cap. 2. 27. dist. gloss. cap. si quis uotum. 27. q. 1. ¶ Ibi. nu. 73.

Sextum impedimentum, est crimen, & sunt plura crimina, quæ matrimonium impediunt, contrahendum. Primum est incestus. cap. 1. & 2. de eo, qui cogn. conf. uxor. Secundū uxoricidium. ca. admonere. 33. q. 2. idem dicendum de maritico secundum Palud. 4. d. 34. quia poena in correlatiuis extenditur et ultra proprium casum, quando adest similis ratio. Tertium est raptus sponsæ alterius. c. statutum. 27. q. 2. Quod per Cōc. Trid. sess. 24. cap. 6. est de dirimentibus quādiu raptus in potestate raptoris fuerit. Vide Verb. Raptus. Quartum, est proprii filij de fonte susceptio animo ne uxor exigere debitum à se possit. cap. eodem 30. q. 1.

Quintum est presbytericidium. cap. qui presbyterum de pœnit. & remis. Sed secūdum Patro. locum non habet, donec in iudicio conuincatur.

Sextum matrimonium, cū moniali sciēter contractum. cap. si ergo qui. 27. q. 1.

Septimum, Pœnitentia solemniter iniuncta, & facta. cap. de his. 33. q. 2. ¶ Manual. cap. 22. nu. 74.

Matrimonium, qui contrahit ob finem mortalem peccat. cap. cum minister. 23. q. 5. non aut ob pulchritudinem, delectationem, diuitias, nec contra, sentit Palud. 3. dist. 31. q. 3. ¶ nu. 79.

Item peccat, qui contrahit in peccato mortali, uel excommunicatione ualet, tamen. cap. significasti. de eo, qui ducit in matrimonium. & c. ¶ nu. 81.

Matrim. fere omnia impedimenta sunt iuris naturalis, & ideo dispensabilia. argu. cap. cuncta per mundum. 9. qō. 3. excepto impedimento consang. inter ascendentes, & descendentes erroris. & iudicii, quia nō potest ille supplere defectum consensus. ¶ Ibi. nu. 84.

Matrimonij impedimenta tenentur denūciare qui illa sciūt. arg. cap. 2. de maior. & obed. admonitione prius facta ipsis uolentibus contrahere, & non desistentibus propter hoc, etiam si probare non possit, & te simoniam eius, etiam si sit unius sufficit.

cap. præterea. de sponsal. modo magna scandatum non sit secuturum, quia tunc etiam si probare posset non teneretur denunciare. iuxta Adrian. 4. de confess. qō. 7. dub. 7. ¶ Manu. cap. 22. nu. 83. Et Com. cap. sacerdos. de pœn. dist. 6. n. 27.

Post contractum autem si solus est, qui sciat nulli parti dicere debet, etiam si sit Parochus, quia tunc nullum commodum sequitur, & magnum incommodum. ¶ Ibi.

Matrimonij usum impedit scientia nullitatis eius superueniens. arg. cap. per tuas. cl. secundo. de simonia. Si tamen dubitat perperat rationes, an sint leues, graues, vel mediocres, prout supra dictum est de matrimonio sicte contracto. ¶ nu. 82. & Com. c. si quis, de pœn. d. 7. nu. 89.

Matrimonium, quod fuit nullum ob aliud impedim. superueniente dispensatione debet denuo contrahi, quod potest fieri clam sine denunciacionibus, & parochis, ut dictum est supra de matrimonio clandestino, alioquin non esset legitimum, neque propter dispensationem, & cohabitationem, nisi accederet nouus consensus. ¶ Manual. cap. 22. num. 86.

Matrimonij usus ante benedictionem sacerdotali peccatum non inducit. Caier. opul. 12. q. 3. tom. 1. Angel. verbo Debitū. §. 1. Siluestr. verbo Debitum. quæst. 9.

Neque prima uice, ut male sentiunt Tabien. verbo matrim. §. 3. & Anton. 3. p. titu. cap. 22. Quod nouæ confirmatur per Cōc. Triden. ca. 1. sess. 24. de refor. matr. ubi hortatur, & non præcipit coniuges, ne in eadem domo maneat ante benedictionem, ¶ Man. c. 16. nu. 38.

Matrimonium, qui contrahit antequam certior factus sit de prioris cōiugis morte peccat. ca. Dominus de secund. nupt. ut dictum est supra impedimento. 9. ¶ nu. 40.

Matrimo. contractum per errorem fortunæ, uel qualitatis ualet nisi error redundet in errorem personæ. cap. 1. §. licet ergo. 25. q. 1. Nec nisi consentiatur in absentem ratione illius qualitatis. de quo est casus Calder. in cap. 2. de coniug. seru. ubi ait, quod error, quo putatur aliquis primogenitus succedens in primogenio vitiat matrimonium, quem sequitur Angelus. Verb. matrim. 4. §.

4. §. 3. ¶ Consi. 24. de regul. numer. 2.

Contractum contra statutum alicuius synodi, vel concilij provincialis valet. ¶ Cō. li. 5. de tit. 8.

Contractum à Professo religionem in genere valet, quia ille non est vere religio sus. Verb. Religiosus. ¶ Consi. 59. eod. tit.

Contractum cum hæretico, etsi non liceat teneri tamen cap. cenz. 28. q. 1. ¶ Cō. fi. 1. de consti.

Matrim. nolle publicare peccatum est dū periculum incontinentiæ imminet, & alter pars vult publicari, & nulla legitima causa subest dilationis, quia officio suo deest, qui sic facit. ¶ Manu. cap. 16. nu. 38.

Matrimonio presunto, qui vitur peccat, quia illud cessat per Conc. Trid. & qui vitur clandestino simpliciter similiter. ¶ Cap. 25. nu. 144.

Matrim. infidelium nec ratum, nec verū est sacramentum licet sit legitimum, & per conuersionem alterius non soluitur etiam si sit alter pertinax in infidelitate, quia inseparabilitas est de iure naturæ. Tho. 4. d. 33. q. 1. quæ per Baptismum non tollitur nisi si matrimonium cum altera consequatur. Tho. 4. d. 39. q. 1. ar. 5. quia illud est verum sacramentum. ¶ Consi. 1. de conuerf. infidel. & consi. 3. de pactis.

Matrimo. infidelium mutuo consensu dato libere siue per litteras, siue per Procuratorem iuxta. cap. sufficiat. 27. q. 2. & l. nuptias. ff. de reg. iur. & multas alias. de ritu nupt. perficiebatur, & nullas requirebat solemnitates, neque apud hebræos. ¶ Consi. 4. de pactis.

Matrimonij essentia non requirit coitū actualem, sed potentialem scilicet consensum mutux habitacionis. l. nuptias. ff. de reg. iur. & d. cap. sufficiat, quare verum fuit matrim. inter Iosephum, & B. Virg. cap. B. Maria. 27. q. 2. Tho. 4. d. 30. q. 2. ar. 2. contra Gratiarium. ca. quod autem. S. ecce ead. causa. ¶ Consi. 39. de sponsal. nu. 19. Scotus tamen in 4. d. 34. q. 1. videtur aliter, sed male sentire. Ibi.

Matrim. bona fide cōtra ius humanum contrahentes, & longo tempore continentes in illa bona fide sunt relinquendi. casus est in cap. quia circa. de consang. secundum

intellectum veriore. Goffred. qui citat ibi Hostien. ¶ Consi. 47. de sponsa. & com. ca. si quis autem. de pœnit. dist. 7. eod. nu. 68.

Matrimonium vt sit validum nedum cōsensum contrahentium, sed præsentia Parochi requirit per Conc. Trid. Verbo Parochus. ¶ Vbi supra.

Matrimonia impuberum iuris fictione sponsalia censentur. cap. 1. de despons. impub. lib. 6. nisi illi sint proximi pubertati, & malicia suppleat ætatem. ¶ Consi. 1. de despons. impub.

Matrim. conditionale superueniente legitima valet, & eius consensus debet esse liber. gl. sing. cap. notificasti. 3. q. 5. pendente autem conditione effectum est sponsalia. ¶ Consi. 1. de condit. apposit.

Matrimoniales causæ ad dispensandum in gradu cognationis sunt septem. Prima ignorantia rigoris constitutionis id prohibentis. Thun. 1. misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci. Secunda proles iam habita. cap. fin. 35. q. 8. & l. Qui iam prouincia. ff. de Ritu nupt. Tertia diuturnitas matrimonij male contracti d. cap. fin. Quarta scandalum inde oriendum. arg. ca. quia circa. de consang. Quinta misericordia sum. Pontif. quando puella est pauper, & eam vult suus patruelis honeste dotare. l. 1. ff. solut. matrim. & illæ quinque non sufficiunt ad gradū secundum, sed præter has requiruntur. Primo minor ætas annorum, quæ misericordiam ad poenam minuendam inducit. l. Auxilium. ff. de minor. Secundo, vt sint Principes, & ob publicam utilitatē id fiat. Conc. Trid. sess. 24. de reform. cap. 3. ¶ Consi. 6. de consang.

Matutinum.

Matutino non recitato missam celebrare peccatum mortale est, quia est contra consuetudinem generalem Ecclesiæ.

† Et contra const. Pij. 5. nouo Missali appositam. Noua repentina aliqua necessitas superueniens, ad vitandum graue aliquod damnum, aut scandalum excusat. secundum Silu. Verb. Missa. quæst. 6. ¶ Manual. cap. 25. nu. 83. de oratione. ca. 3. nu. 70. c. 21. nu. 30.

Matu-

Matutinum cum laudibus dicere sero diei antecedentis post completorium licet, quia id consuetudo habet, quod, & decidit d. Antonin. 2. par. tit. 9. cap. 2. §. 3. non autem alias horas, licet d. Thom. quol. 5. art. 28. videatur concludere de omnibus ex eo, quia dies, quo ad officium recitandum à vespera incipiat, sed tamen consuetudo interpretatur id de matutino solum cum laudibus. ¶ Ib. nu. 61. & potest à laudibus diuidi. ibi. nu. 62.

Medicus.

Medicus, multa peccata committere potest et siabique sufficienti scientia medeatur, etiamsi sit laurea donatus, etsi præcepta artis, quam callet non sequitur.

Si notabiliter negligit studere, aut infirmos visitare. cap. tua de homic. & ibi Innocent. & omnes, quamuis infirmus sanetur iuxta. S. Ant. 3. p. tit. 7. cap. 2. cum obligatione restituendi.

Si adhibet medicamenta, antequam morbum cognoscat Caie. in summa. Quod non valet de illo, qui per diuturnam experientiam didicit curare morbum partialem, modo faciat absque incautamento. l. §. §. medicus. ff. de var. & extraordin. iur.

Si medicat, vt experiatur, aut vt lucretur aut vt non habeatur ignarus. Antonius de Butrio in d. cap. tua, & magis si rem præbeat, quam dubitat notabiliter nocuam Pa nor. ibi. ¶ Manu. cap. 25. nu. 60.

Si egrotum deserit antequam debeat, & mors; aut prolongatio morbi occurrit, est obligatur ad damnum restituendum. Asten. lib. 6. tit. 14. ar. 8. q. 14.

Si abscindit mēbrum, minuit sanguinē, cum nesciat id facere, aut cum periculo. Si non eligit in corrupta pharmaca, & quo plus stipendij accipiat morbi curam differt secundum eosdem. Ibi. nu. 61.

Si ad confessionem non admonet antequam adhibeat medicinam. cap. cum infirmus. de pœn. & remis. fallit hoc, quando morbus non est periculosus. Angel. Verbo medicus. §. 6. Et Rosel. quicquid dicat. Silu.

q. 3. Et etiam excusatur, quando monuit illum Parochum, aut illos, qui infirmi curam habent. Sed si infirmus non vult confiteri, non propterea deserendus est, iux. mētē osum.

† Sed hoc est contra cōst. Inn. 3. & Pij. 5.

Si consulit aliquid contra salutem animæ. d. cap. infirmitas etiamsi per ignorantiā faciat, etiamsi dicat ego non consulo, sed si id facies sanaberis. Ioan. Andr. Ibi.

Si abortum procuret etiam, vt mulierem feruet, quādo fetus est animatus, quod diligenter debet animaduertere. Io. de weap. quol. 10. Ant. 3. p. tit. 7. c. 2. §. 2. Silu. q. 4.

Si concedit aliquid debilibus sine iusta causa cōtra præcepta Ecclesiæ. Si non aduertet mortem vicinam, quando id profuturum est ad exeundum à peccato mor. Ioan. de Nep. quol. 11. Anton. vbi supra.

Si nimium stipendium accipit, quando illo caret, aut mediocre, quādo hēt publicū cū obligatione restituendi, aut cōpensandi per visitaciones, &c. Si facit, quod infirmus plura, quam opus sit medicamēta emat cū obligatione, &c. Asten. lib. 6. ti. 4.

Si non vult mederi pauperi ægroto gratis secūdū oēs in summa. d. 83. & Ant. & alios, quod intelligendum est, quando illū credit probabilitè moriturum, & non est alius, qui medeatur, aut soluat salarium, & non vult mederi salario credito ad quod saltem teneret.

Si diuiti soluere nolenti salarium ob auaritiā, & in extrema necessitate ob morbū existenti non vult mederi ad quod teneretur iux. gl. in summa. d. 83. §. 1. & c. pasce. d. 86. Sed post illius mortem, aut curationē potest salarium petere. iux. mentem osum. ¶ Ibi. nu. 64. Et ratio est, quia nemo teneretur facere beneficium. de suo. c. precarie. 10. q. 2. & gl. c. nemo. 85. d. Et potest quis mercedem petere de suo labore. ¶ Com. de datis, & promiss. nu. 50. Si detrahit alijs medicis, idoneis, ne ad curationes se omisso accessentur. ¶ Ibi. nu. 64.

Medicus, quādo est contrarius alteri me dico, & ideo non potest cōsulare infirmo, potest ei dicere sine peccato se aliorū opiniononi adherere posse secūdū Adr. ¶ Com. ca. si quis autem. de pœn. d. 7. nu. 50. & 75.

Medicus potest desiderare, vt ei cui medetur

detur contra ipsius uoluntatem contingat potestatio modo illam non procuret illicite. ¶ Man. ca. 16. nu. 7.

Qui mendendis pulchris foeminis, praesertim in locis secretioribus, saepe peccauit, potest absolui, modo uere statuat se amplius non peccaturum. ¶ Man. c. 3. nu. 26.

Qui dolo, audacia, negligentia, ignorantia, deformat aegrotum sit irregularis. ¶ cap. 27. num. 228.

Membrum.

Membrum dicitur sola pars hominis quae habet officium per se distinctum, quare digitus est tantum pars membri, iuxta Bart. l. 2. ff. de pub. iud. Caiet. contra. 2. 2. quaest. 95. art. 1. quem sequitur Sotus lib. 2. de iust. & iur. q. 5. ar. 1. Sed sine tex. aut ratione efficaci. Imol. in lege item officii. ff. de edil. edict. habetur, quod habens abscisum unum digitum, habet abscisam partem membri. Et in l. non sunt liberi. ff. de statu hom. innuitur: habent aequos plures digitos; non habere aequo plura membra. ¶ Man. c. 27. nu. 106.

Membrum apparentis amissio, irregularem facit, iuxta mentem omnium. Ibi.

Membrum aridum, uere est membrum. c. sicut urgeri. 1. q. 1. licet inefficax. n. 107.

Membrum aliquod debilitans, non est irregularis. Ibi. & nu. 224.

Membra pudenda, quae nuda ostendunt, aut uident sine circumstantia iustificante, quamuis id faciant sine intentione ducendi ad peccatum mortale, peccant mortaliter ob occasionem, quam dant peccandi. ¶ Man. c. 24. nu. 36. c. 23. nu. 28. & Com. cap. inter uerba. concl. 6. nu. 9.

Membra pudenda Dei, & Sanctorum nominans, grauissime peccat, etiam si iocandi gratia id faciat. ¶ Man. c. 12. n. 85.

Membrum imbecillitas, aut defectus contingens absque culpa irregularitatem non inducit, nisi notabilem deformitatem non inducat, ut macula oculi. c. 2. de corp. uitia. ¶ Man. cap. 27. nu. 199.

Membrum unum corporis non capit seruandum: alimentum alio membro egete. ¶ De incompi. benef. nu. 9.

Mendacium.

Mendacium est significatio falsi, uel putati falsi pro uero, secundum Augustinum relatum in ca. homines. 22. q. 2. Et est actus contrarius ueritati. Non autem est talis narratio fabularum, secundum Caiet. ¶ Com. cap. humanae aures. q. prima. nu. 3.

Est autem triplex formale tantum; quo significatur uerum putatum falsum. Materiale tantum, quo significatur falsum putatum uerum. Et mixtum, quo significatur falsum putatum falsum. Tho. 2. 2. q. 110. art. 1. praeterea diuiditur in iocofum, quo tantum delectatio quaeritur. Officiosum, quod nemini nocet, & alicui prodest, & haec non inducunt peccatum mortale, si quocumque dicantur, nisi iuramento firmentur, aut ad sit magnum scandalum, aut animus non abstinendi, etiam si essent mortalia, aut contra conscientiam. Tho. Ibi. ar. 3. Perniciosum, quod alicui in rebus spiritualibus, aut temporalibus, aut corporalibus nocet. Et ad haec tria reducuntur illae octo species Augusti. posita in cap. primum. 2. 2. q. 2. quarum quaelibet de se est mala cum sit actus inordinatus etiam secundum Aristot. in 4. Ethi. Ideo non potest dici absque peccato saltem ueniali, etiam si pro uita, aut anima alicuius seruanda. cap. super eo. de usur.

Et si dicatur in iudicio semper est mortale, etiam si sit leue, iuxta mentem S. Tho. 2. 2. quaest. 69. ar. 1. Quando, scilicet dicitur in re, quae ad iudicium spectat, non autem aliter, ut ait Caiet. Ibi.

Quae quidem res, si sit leuis etiam si ad iudicium pertineat, non inducit mortale, quando extra illud mortale peccatum non induceret, nisi ad esset iuramentum, aut danum notabile, ut asserit Ledesma, & Sot. de rat. regen. secr. memb. 2. q. 7. ¶ Man. c. 18. nu. 3. Com. cap. fratres. de poen. dist. 5. num. 17. Repert. cap. inter uerba. conclu. 6. nu. 6. Et de simo. conf. 75.

Mendacio omne in confessione dictum peccatum mortale est, & praecipue de mortali, iuxta Anton. 3. part. titu. 13. cap. 18. Quod uerum est de illo mortali, quod non dum

si fuit confessario apertum. Et de ueniali, quod confiteri quis proponit, quia confitendi proposito facit illud ueniale iustam confessionis materiam. Idem de mortali iam patefacto, quod confiteri proponebat. Mendacia autem impertinentia, & circa uenialia, quae quis non proposuit confiteri, vel si proposuit reuocauit, non sunt mortalia. Idem dicendum in iudicio super impertinentibus. Et quod dicit D. Tho. intelligendum est suo genere, ut ipse alibi dixit 2. 2. quaest. 90. art. quarto. Et super leuib. sunt uenialia tantum secundum Caietan.

¶ Com. cap. fratres. a. num. 14. cap. inter uerba. concl. 6. nu. 737.

Mendacium in factis dicitur simulatio si significamus simpliciter esse, quod non est. Si autem significamus bonitatem, quam non habemus dicitur Hypocritis secundum Augustinum, & Isidor. relatos a Thom. 2. 2. quaest. 111. Et si id sit sine notabili damno alterius solum est ueniale. ¶ Manu. cap. 18. nu. 8. Simulare autem se esse bonum cum non sit, peius est, quam esse malum. ¶ Com. c. inter uerba. concl. 6. nu. 2.

Mendicare.

Mendicare lex naturalis, & diuina permittit, & quodque praecipit egentibus aegrotis, & sanis, qui aliter uiuere non possunt. c. quiescant. dist. 42. & c. 1. §. 1. de relig. dom. li. 6. ¶ Confil. 79. de regul. Et tunc solum tenentur homines cum non subest alia ratio conseruandi uitae corpoream, aut illius, qui fidei nostrae est creditus. Palu. 4. d. 15. q. 5. ¶ De ora. c. 3. nu. 10.

Qui autem sanus est, modo sit pauper, & intra latitudinem paupertatis maneat, et si mendicet causa ociositatis, aut cupiditatis, non peccat mort. secundum Caiet. 2. 2. q. 187. ar. 1. ad 1. ¶ De leg. poen. n. 2.

Mendicare uolentes ex humilitate, laudat D. Th. opus. 19. c. 5. & 2. 2. q. 187. ar. 3. Quare non peccant, qui sic peregrinando mendicant, etiam sine uoto paupertatis, & sine dispensatione suorum bonorum, & si sint electi, quia per ualendam mendicantem, nihil honoris perit clero, quod tamen reprehendit

Cald. in conf. 1. de uita & hon. cl. ¶ Com. 2. de Regu. nu. 37.

Mendicare corpore ualido non licet. per l. 1. C. de mend. ual. li. 2. Neque si sit clericus, & praecipue sacris initiatus. c. diaconus. di. 93. Quod tamen procedit, quando id facit, ut ociose, & uitiolose uiuat. ¶ Co. 1. d. reg. n. 2. Mendicare in ecclesia, si mendicatio turbat audientes, aut facientes sacrum, & diuina, peccatum est. ¶ De ora. c. 3. nu. 33. & miscel. 5. nu. 2.

Mens.

Mens, atque intentio dispositio in omnibus dispositionibus est seruanda. l. in omnibus. ff. de cond. & dem. & c. fina de praeb. ¶ Conf. 3. de obser. leu.

Mens legislatoris nemo melius, quam ipse declarare potest. ¶ conf. 38. de sen. exc. n. 1.

Mentecaptus, & furiosus exaquaret. l. 2. & ibi Bal. C. de cura. fur. uel prod. & est tex. coniuncta gl. uer. extra mentem. ca. sicut de regu. Alex. conf. 3. nu. 2. li. 7. Dec. conf. 112. Imp. in l. ex facto. ff. de vulg. n. 17. ¶ Relect. c. si quando. de refer. exc. 10. a. n. 1. vsq. ad 6.

Mentecaptum, uel furiosum esse aliquem probari potest fama, & sufficit. Ale. conf. 3. li. 7. & li. 1. conf. 54. Dec. conf. 86. nu. 7. Secundo, si detineatur apud suos. l. octauus gradus. ff. unde cognati. Tertio, si nesciat exprimere, quod ualet dicere. c. 1. §. si uero. de cle. ric. cog. Quarto, si non habeat memoriam ordinatam, sed confusam. c. filii. de her. li. 6. Dec. conf. 448. intellige quando est confusa notabiliter. Quinto, si detur illi bonorum curator. Phil. Corn. conf. 21. & Dec. conf. 80. ¶ Vbi supra.

Mercator.

Mercator ille proprie est, qui emit, ut uedat, absque mutatione eius, non autem, qui emit in suos usus, & potest aper accidens uendit, non mutando, neque qui emit, ut uedat mutata in alia forma. iuxta Arch. & Com. in c. de relig. dom. facit. c. eticiens. 88. d. ¶ Manu. c. 27. nu. 128.

Mercator decipiens hominem, est astutum. X 3 tene.

tenetur restituere, nisi ipse sciat iustum rei valorem, & saltem tacite velit donare. Et in hoc casu intelligendus est Pantaleos in leg. 2. Relect. cap. Nouit. de iud. Not. 6. numer. 64.

Qui in vendendo nocuit multis si potest meminisse quantum aliquibus certis personis nocuit restituere eidem debet. argum. cap. ea te. de iureiur.

Et si non potest, ad memoriam reuocare debet bona fide reputare quantum plus, vel minus potuit nocuisse, & restituere illud pauperibus, vel impendere in alia opera pia. iux. tex. & gl. c. certum. de usur. Conf. 3. de emp. & vend.

Qui accipit aliqua ad mercaturam exercendam presumitur vertisse in eam Bald. l. antep. ff. ad maced. Conf. 3. de proc. nu. 3.

Qui carius vendit precio rigorofo peccat, & tenetur ad restitutionem, neque excusatur si illud plus dederit proxoneta.

Conf. 30. de usur. & manu. ca. 23. nu. 77.

Qui merces polluit mendacijs ac periuurijs damnatus est magis, quam qui precijjs onerat illas. Com. cap. 1. S. tanto. de poenit. dist. 5. num. 4.

Qui adit loca remota, & cum studio emat, vt seruet cum periculo in tempora venditioni, & hominum necessitati conuenientia, & se mille quo haec faciat sollicitudinibus implicat, licite habeat pro mercede lucrum acquisitum carius vendendo, quod si ad honestum finem puta sustentationem sui, domus, vel pauperum extendatur licitum id est. Vbi supra. nu. 3.

Mercator potest vendere merces ad tempus precio rigido, & emere precio infimo pecunijs numeratis, dummodo sit intra latitudinem iusti precij. Manu. cap. 17. nu. 228. vide numer. 206. 210. 243. 247. & cap. 23. num. 81.

Non tenetur abstinere se ab arte sua licet multa illa in se contineat peccata. Manu. cap. 3. nu. 11. & Com. cap. qualitas, & cap. contrarium. de poen. d. 5.

Mercatorum camparij, quod in male copurando amittunt tenentur restituere. Conf. 3. de emp. & vend.

Mercatorum libris creditur salte contra illos Bar. l. as. & alij. l. 1. C. de ede. & ladmo

nendi. ff. de iureiurand. Conf. 3. de procurator.

Mercatura.

Mercaturam clericis exercere non licet. c. 1. & c. negotiationem. 88. d. Man. ca. 25. nu. 111. Com. c. qualitas. de poen. d. 5. nu. 23. & Com. 4. de regul. nu. 27. & conf. 5. de depol.

Mercatura an liceat vid. verb. negociatio.

Mercenarius.

Mercenarius quilibet mercede sua dignus est ex testimonio Christi. Luca 10. Deut. 24. Leu. 24. 13. q. 5. c. 1. Com. de prelati, & prom. nu. 40. conf. 1. de depol.

Mercenario, qui male soluit tenet ad restitutionem puta si non soluit diarium suum in eare, qua debet, sed alia contra eius voluntatem, & ille illam vendens non inuenit precium ab herede estimatum. Anto. 2. p. tit. 1. c. 17. s. 8. Diarium aut tpe quo, & grotauit de iure accipere no debet. gl. in l. vno. Sc. cu quidam. ff. loca. Man. cap. 17. nu. 108.

Mercenarius de mercede sua soluere de cimas debet Ecclesiae, in qua habet domicilium, vel illius in cuius Parochia seruit, si nullibi habet domicilium, aut habet quidem, sed ita longe habitat, vt non possit comode a Parocho domicilij factamenta suscipere. Com. ca. placuit. de poen. d. 6. n. 94. & 95.

Merces.

Merces plaris vedere, q valet, usura est, & iniustu, vt dicit Arist. 5. Eth. & Th. 2. 2. q. 77. art. 1. Conf. 19. d. vfu.

Merces aliqua plaris valent, quam alia et eiusdem speciei, & quantitatis. l. vbi aut non apparet. ff. de verb. oblig. & in vno loco plaris, q in alio. leod. tit. ff. de eo quod certo loco. Et plaris vno tempore, quam alio. ff. de teba. cred. & minus cum rogatur emptor, quam cum rogatur venditor. Man. nu. ca. 23. nu. 78.

Merces,

Merces, qui in mare proicit ob tempestatem, non videtur libere agere, secundum Arist. & facit totus tit. Ad leg. Theo. de iac. Com. cap. vltim. S. quod quamuis. de poeniten. dist. 7. nu. 2.

Meretrix.

Meretrix est mulier multorum libidini patens. 34. distinct. cap. uidua. id est, quae quadraginta viros admiserit, secundum gloss. allegando cap. laiores. de elect. ex vi. Vel est mulier cuius turpitudine venalis est publice. 32. quaest. 4. cap. meretrices.

Et quantum ex vsu, & more loquendum colligi potest, tria faciunt meretricem. s. fornicatio publica 40. concubitus fornicarij, & precium. Silu.

Meretrix non tenetur restituere, de eo, quod acquisiuit ex meretricio, de praepo. Et in hoc conueniunt Theolog. 4. dist. 15. Thom. 2. 2. quaest. 32. Legist. in l. quarta. S. sed & quod meretrix. ff. de conditio. ob turp. cau. Canon. super gloss. in summa. r. 4. quaest. 5. Non primo, quia licet turpe est meretricari, turpe etiam non sit turpe accipere ex meretricio. Cum vtrunque turpe sit iure naturali & diuino. Non secundo ex eo, quod dicit Adrian. quod meretrix nil accipit alienum inuito Domino, quia hoc habet locum in omnibus alijs delictis, in quibus datur sponte aliquid. Et tamen contrarium ipse tenet. Non tertio ex eo, quod dicit Caietan. 2. 2. quaest. 32. art. septimo. Videlicet, quod vsus meretricis est materia vendibilis. Cum & que, immo magis vendibilis sit opera eius, qui se locat ad militandum in bello iniusto, ad duellum committendum, & in alijs delictis, de quibus negat id Caietan. Non quarto ex eo, quod dicit Segobienfis sequutus alios, videlicet, q lex permittit, & facit iustam operam meretricis, quod non facit de alijs. Quia acceptum a mulieribus, quae non sunt meretrices (sicut ipse affirmat) non est restituendum, licet ille sint coniugatae, vel monachae, quarum tamen opera licita, aut iusta, non sunt secundum leges humanas, im-

mo neque possunt esse cum contra legem naturalem, atque diuinam sint, quae tamen in foro conscientiae seruandae sunt. capitulum sunt quidam. 25. q. 1.

Sed quinta ratio vera illa est, quia licet turpe accipiat, & in accipiendo peccet, quo ad forum conscientiae, in quo meretricari, est prohibitum, & non permillum. Quo tamen ad forum exterius, in quo permittitur ex lege humana esse meretricem, non turpe accipit. Et hoc habet locum in omnibus illis operibus, quae permittuntur in hoc foro, iuxta cap. denique. 4. dist.

Peccant autem accipiendo, ut ait Doctoris. Medina. C. de restitutio. quaest. 20. tanquam mercedem debitam. Non ex eo, quod opera illius sit inuendibilis cum sit peccatum, & consequenter nullius precij, contra quod ait Sotus libr. 4. de iustit. & iure. q. 7. Quod immo est vendibilis, saltem prout est res quaedam humano vsui accommodata. Sed ex eo, quod est inuendibilis in genere moris, tanquam actus intrinsece malus, pro quo nihil potest iuste promitti, dari, vel accipi, vt uidere est in iurifigentium, s. si ob maleficium. ff. de pact. Non autem tenetur ad restitutionem, neque in foro conscientiae, (in quo non bene tenet ipse Medina) quia retinere illa potest, tanquam donatum, vel derelictum ab eo, qui dat, vt dicit Anto. quare promissio meretrici facta valet in foro fori, de quo debet intelligi. Bar. l. 4. ff. de cond. ob turp. cau. Ideo potest illa petere tanquam quid debitum, non quidem legale, sed tanquam ex animo grato. Manu. c. 17. a nu. 3. r. vsque ad 42.

Meretrix occisa in domo amici, quia non presumitur meretricando occisa, & verisimile est eam in Palchate fuisse cofestam, & coicasse, & corde, vel ore pronunciaffe Iesum, non est priuanda ecclesiastica sepultura. Nec valet argum. de fure, in ca. fures, & c. furtis, quia loquit de fure, qui furando occiditur, & consequenter in mortali moritur sine signo contritionis.

Neque iuuat dicere, q fuit adducta in intentione meretricandi. Quia non apparet de mente amici, q occidit, imo forsã fuit adducta, vt occideret ob aliquam aliam causam, & forsã, qã noluit consentire actui meretricio, de

quo se alias commississe posnitebat, &c. ¶ Cō
fil. 4. de sepult. per totum.

† Sed ista determinatio est multum dubia, tum quia si fuit adducta in domū amici etiam eo animo, vt occideretur ob aliquam sibi factam iniuriam, et tamen non possumus præsumere illum eam adduxisse nisi dolose; & illam domum ingressum animo meretricandi, si enim talem animū non habuisset, non permisisset se adduci: tum, quia meretrix in quantum talis actu in peccato semper est, neque solet in Paschate communicare licet possit confiteri. Quare possum præsumere, quod fuerit salua, vt quod conceperit contritionem de peccatis, &c. Sed cum sit meretrix, & non constet de penitentia, nescio an præsumptio sufficiat ad sepeliendam eam in loco sacro, præsertim cum adsit pro meretricio, quæ nõ nisi per contrarios actus tolli potest. l. diuus. ff. de restit. in integr. & cap. accedens. cum gl. de crim. fals. Et cum vna præsumptio elidat aliam circa idem factum, vt dicit eadem gl. per dictā l. diuus. cum illa sit meretrix, non potest præsumi, quod fuerit confessa, & communicauerit in Pascha. Et cum non constet de contritione, non sufficit præsumptio ad sepulturam.

Meretrici domum, vel onera locare, &c. Verb. Locatio.

Meretricem publicam ducere, ut conuertatur à via mala, meritorium est. cap. inter opera. de sponsal. ¶ Consi. 2. de diuor. nu. 4.

Meretricis opera licet aliquid valeant in genere entis, nihil tamen valent in genere moris cum sint peccata, & hoc magis respiciunt omnia iura. ¶ Manu. cap. 17. nu. 40.

Meretrici vendere vestes, & sandalia, &c. non est peccatum modo id sine vilo consensu in peccato fiat, quoniam id non est inducere, aut directe ad peccatum iuuare. ¶ Ibi. cap. 20. nu. 16.

Meretrices peccant non solum violando præceptum sextum, & nonum, sed etiam octauum præsertim, quando se iactant, & illud vitæ genus flagitiosum laudant alliciendo alios ad peccatum. ¶ Ibi. cap. 11. nu. 40. Sat illis est, vt se acculent in confessione tot annos se fuisse tales. ¶ Cap. 6. nu. 15.

Meritum.

Meritum actio est cui debetur præmium modo sit actio humana, & bona. iuxta S. Tho. 1. 2. q. 14. art. 6.

Est autem duplex alterū simpliciter, seu de condigno, quod meretur gratiam, & gloriam, ac vitam æternam. Et est actus humanus bonus factus ab eo, qui est in gratia gratum faciente, gl. s. fin. in elem. 2. de sum. trin. Alterum dicitur secundum quid, seu de congruo. Et est actus humanus bonus factus ab aliquo extra gratiam, cui de quadā congruitate debetur aliqua merces spiritalis, vel temporalis. gl. ca. quidam de penit. & remiss. & Tho. vbi supra ¶ Manual. prælod. 7. nu. 1. 2. 3.

Merita Christi fuerunt infinita tum ratione personæ merentis, quæ erat Deus: tum ratione Dei acceptantis. Tho. communiter receptus. 3. dist. 19. ¶ Com. de iubil. not. 12.

Merita sanctorum quatenus satisfactoria sunt communia bona præsentis Ecclesiæ communicabilia aliter, quam per sacramenta, sicut ipsi poterant aliter communicare illa si voluissent alijs membris Ecclesiæ. Ricar. cum omnibus. 4. d. 20. ar. 1. q. 3. relatus in cap. animæ. 13. q. 2. ¶ De iubil. not. 14. nu. 4.

Meritum potest quis sibi acquirere, & pro alio satisfacere eodem actu bono, absque vilo sui præmij dispendio. 26. q. 7. c. 1. & d. cap. animæ. est enim actus meritorius in quantum bonus, & satisfactorius, vt poenalis. Et licet quatenus meritorius non excedat personam merentis, eo quod non potest vllus mereri vitam æternam alteri salutem de condigno, iuxta. Tho. 1. 2. q. 114. ar. 6. excepto Christo ob gratiam capitis sibi datam, quatenus tamen satisfactorius etiã de condigno personam excedit. ¶ De iubil. not. 13. nu. 3.

Meritum acquirere post mortem nemo potest. ca. qualis. 25. dist. ¶ Consi. 26. de penit. & remiss. nu. 2. & 10.

Meritum, qui vult acquirere ex actu bono debet illum actu, & virtute in vltimum finem dirigere, vt est sententia Aug. relata à Magist. 3. d. 38. ¶ Com. cap. inter verba cō
e lu. 5. nu. 38.

Merita

Merita, quo ad vim merendi nõ sunt comunicabilia de condigno. Ideo Christi merita non possunt sic à ministris ecclesiæ alteri applicari, nisi per sacramenta.

Quo verò ad vim satisfaciendi sunt comunicabilia, ideo eadem communicantur sine sacramentis. ¶ De Iub. not. 14. n. 7.

Merita sua potest laicus alteri communicare, etiam quo ad vim satisfactoriã, non solum ex vi charitatis, sed etiam ex intentione operantis, singulariter si determinat pro isto satisfacere. Et specialiter cum orat pro congregatione, familiaribus, benefactoribus, & ad hoc ordinat opera sua satisfactoria pro illis specialiter satisfacit. Et generaliter cum ordinat opera ecclesiæ vniuersæ applicando intentionem suã huic, vel illi. ¶ Ibi. not. 3. nu. 19.

Metus.

† **M**etus est instantis, aut futuri periculi causa mentis trepidatio. ff. quod metu cau. l. 1. & est duplex vnus leuis quo timetur leue malum, vel graue, sed leuiter illatum. i. ex causa leui, qui cadit in virum leuem timetem, vbi non oportet. l. metum. ff. eod. Alter grauis quo timatur graue malum, & grauior, & dicitur metus iustus sine cadens in constantem virum. Quam distinctionem inuinit S. Tho. 4. d. 29. q. 1. ar. 2. Silu.

Metus iustus, qui cadit in virum constantem dirimit matrimonium. l. metum. ff. quod metus cau. & est ille quo minus malum, maioris euitandi causa eligitur. Tho. vbi supra. dicunt tamen alij, quod iste Prudentis arbitrio est definiendus. iuxta. gl. cap. cum dilectus. de his, quæ vi. Quæ definitio est limitanda necessario, vt sit iuscipeida, quo ad effectum excusandi à culpa. ¶ Manual. cap. 22. nu. 51. Ille etiam à testificando excusatur Ant. 2. p. tit. 1. c. 19. §. 7. arg. cap. quisquis. 1. q. 2. Silu. Verbo. restit. 2. q. 7. ¶ Manual. cap. 17. numer. 134.

Metus iustus neque rescindit actum, neque actionem parit. l. si mulier. ff. de eo, quod met. cau. ¶ Consi. 22. de regul. nu. 2.

Metus minor iusto etiam si magnus fuerit, & cadere possit in virum constantem, & sua culpa incidat cogit restituere in foro anima. c. veniens. de spons.

Non tamen si iuste iniiciatur per iudicem. l. 3. ff. quod metu cau. aut per illum, qui iure damnus, quod timebatur inferre potest leg. nec timorem. & leg. si mulier. ff. eodem.

Adrian. 4. de restitut. quæst. 2. ¶ Manu. cap. 17. nu. 15.

Metus minor iusto requiritur in foemina ad annullandum matrimonium. iuxta glo. memorab. cap. cum locum. de sponsal. ¶ Consi. 36. de sponsal. nu. 3.

Metus non iustus non attenditur in foro fori, secus autem in foro poli. ¶ Consi. 30. de vir. nu. tertio. Manual. capit. 17. nu. 4. & 29.

Metus minor iusto in foro interiori attenditur, ut actus annulletur, si principaliter fiat ob illum metum. ¶ Consi. 5. de election. nu. 13.

Metus reuerentialis ex sola paterna præsentia, non annullat matrimonium. c. primo. §. puro. de sponsa. impub. lib. 6. & Panor. in cap. nonne, de præsumpti. quod comendauit Fel. in cap. cum ex eo. de constitut. si aut sit causa actus annullat. ¶ Consi. 36. de sponsal. nu. 6. & 7.

Metus reuerentialis facit professionem nullam, & excusatur à transgressionem legis. ¶ Consi. 3. de renunciat. nu. 6. consil. 5. de regul. nu. 18. & consil. 2. nu. 67.

Metu consentire, & blanditijs paria sunt, quo ad forum conscientie. Caieta. in sum. verbo Restitutio. est tamen hoc contra expressam l. fin. C. si quis. de testam. prohib. Et contra rationem. Actus enim consensu diminuit blanditiæ, amoris augment. Et est noua doctrina nullo iure fundata illa Caieta. ¶ Manu. ca. 17. nu. 16.

Metu consentite in adulteræ diuortium vix marito assentiendum est. ¶ Consi. 3. de Regul. nu. 2.

Metu agere bonum, vel abstinere à malo simpliciter malum est, quia illud bonum non bene facimus, vt dicitur 6. Ethic. bonum tamen censendum est, in quantum sic paulatim incipimus sponte à malis abstinere, ut multis declarat Augustinus. cap. ad finem. 23. quæst. 5. & cap. vides. quæst. 6.

¶ Com. capitul. inter verba. Concluf. quinta. numer. 19.

Metus conditionalis facit, vt ordinato character imprimatur. cap. quod quidam. 1. q. 1. cap. ubi ista. 74. dist. At talis potest matrimon. contrahere ob defectum consensus ad ordines. Ange. Verbo ordo. 3. §. vltimo. Sotus 4. d. 25. q. 1. ar. 2. ¶ Manu. cap. 22. nu. 51. Confil. 2. de his, quæ vi.

Metus displicendi hæreticis etiam cognatis, amicis, vicinis, Dominis, vel subditis, non excusat à mortali si deducant animo faciendi hæreticis viuus, vel mortuis. cap. sacris de his, quæ vi. Quia metus etiam iustus non excusat à violatione legis naturalis, vel diuinæ. cap. final. cum ei ad nota. de consuetud. ¶ Confil. 16. de hæret. nu. 9. & 11.

Metus indicandi adulterium mariti, vxorem à restituenda hæreditate excusat. Innocent. cap. officij. de poenitent. & remission. Quod intelligendum est de metu iusto, & talis est etiam metus infamiae leg. isti quidem. cum gloss. S. final. ff. quod metu caus. ¶ Manual. capitul. decimosextimo. num. 90.

Metus cessatio sola, idest intra tempus constitutum non tollit reclamandi facultatem. per cap. 1. cum 12. ad notit. de his, quæ vi. & per cap. ad id de sponsal. ¶ Com. 4. de regul. nu. 71.

Metu facta et si impulsione habeant ab extrinseco passum tamen, idest, qui compellitur, confert vim, & adiuuat, quia consentit. leg. merito, & leg. 2. ff. quod metu. caus. Et est actus humanus, ideo nocet, quo ad vtrunque forum, & prodest quamuis regulariter possit rescindi. gloss. recept. cap. Abbas, de his, quæ vi. exceptis factam. characterem imprimantibus. cap. maiores de Baptismo. ¶ Mann. preiud. 6. nu. 5.

Metu inualida, & nulla per ratificationem sequentem conualescunt. cap. ad id de sponsa. capitul. de illis. el secundo de de sponsal. impuber.

Et sufficit etiam ratificatio tacita. dicto cap. ad id, vt ibi hoc notat gloss. recepta per omnes.

Et metu cessante exclamet, qui liberare vult, & qui exercet metu cessante, metu

gesta ratificare videtur. ¶ Confil. 2. de his, quæ vi.

Metu mortis, qui famam patitur à furando excusatur. cap. si quis ob necessitatem de fur. & cap. discipulos. de consecr. dist. 5.

Non tamen excusat à præcepto de non occidendo, quia malo culpæ nunquam licet consentire. cap. ita ne. 32. quæst. quinta. & listi quidem. ff. quod metu caus. ¶ Com. in cap. ita quorundã. de iudic. notabil. 11. numer. 12.

Metus mortis ab obseruantia legum diuinarum nunquam, vel raro absoluit. cap. sunt quidam. 25. quæst. 1. A lege autem humana frequenter, sicut & alia magna necessitas, vt ait Fel. in cap. sicut. de consecr. distinction. 2. ex quo multa soluuntur dubia. ¶ Com. capitul. inter verba. præiud. tertio num. 2.

Metu tormentorum confiteri de se crimina falsa regulariter non est mortale, cum facere illud sponte non sit tale, quia pertinet ad prodigalitatem famæ, quæ non est mortale. Est autem mortal. in quatuor casibus. de quibus Verbo Detractio. ¶ Manual. cap. 18. nu. 29. Com. cap. inter verba. Concl. 6. nu. 13.

Miles.

† Miles secundum Azo. dictus est à militia propter labores, scilicet militares. Vel secundum D. Th. dicitur à mille quasi millesimus, quia vix vnus de mille eligebatur ad militiam. Vel quia primo electi sunt mille à Remulo. Est autem duplex militum genus. Quidam enim dicuntur proprie milites à militando, de quorum institutione, & priuilegijs. est. l. penult. ff. de quibus caus. ma. in gloss. Quidam vero improprie dicuntur milites, vt milites nostri temporis, qui licet non habeant insignia obseruantia veteris secundum Bald. in leg. prima. C. qui. bon. eccles. po. & allegat in argument. capitul. translato. de constitut. non tamen gaudent priuilegijs militaribus. Silu. Verb. miles.

Miles dicitur emanfor, qui diu euagatus tardius ad castra redit. Fugitiuus aut, q. diu latuit,

latuit, & postea redijt. l. 3. S. emanfor. ff. de re milit. ¶ Com. cap. aut. facta. de poenitent. dist. 1. numer. 5.

Miles non debet aliquem concutere, & debet esse cõtentus suis stipendijs. Luc. 3. ¶ Com. cap. qualitas. de poenit. dist. 5.

Si militer in bello iusto mala intentione peccat, sed ad restitutionem non tenetur. ¶ Ibidem.

Si dubitet de iusticia belli, peccat secundum Adrian. quol. 2. q. 2. quia facit contra conscientiam dubiam. ca. si quis autem. el. 2. de poen. d. 7. Non autem peccat secundum Victo. quia (inquit) debet in dubio superiori obedire. Sed melius dicendum, quod debet deponere conscientia dubietatem, & credere esse iustum eo, quod nescit. Quod potest probabiliter credere propter auctoritatem superioris. ¶ Com. in rubr. de iudic. num. 107.

Si militat in bello iniusto nisi ignorantia excusetur non potest absolui, nisi desistat, & damna restituat, quia venia non datur nisi correcto. cap. venia. de reg. iur. lib. 6. Neque nisi restituenti. cap. peccatum. eo. tit. Et ignorantia debet esse iusta. i. q. 4. Victor. in relect. de iure belli. nu. 22. Maior. 4. d. 15. q. 15. Quia cum contrahatur suæ conscientia peccat. cap. fin. de præscrip. Idem de eo, qui militat sub principe alieno indistincta causa belli cum esset, in eo bellandi ratio, & obedientia secundum Adr. quol. 2. q. 2. ¶ Com. in rubr. de iudic. nu. 106.

Miles cui prohibetur emere prædia, ubi militat. l. milites. 1. & 2. ff. de re milit. potest emere domum pro l. 2. ff. eod. ob diuersam rationem. ¶ Ib. nu. 73.

Miles non tenetur necessario abstinere ab arte sua. ¶ Manu. cap. 3. nu. 11. & Com. c. qualitas. de poen. d. 5.

Miles volens redire ad bellum, quando illud credit iniustum, non est absoluedus. ¶ Man. ca. 3. nu. 18.

Miles errat, quando potius labores intollerabiles, & mortem oppetere vult pro honore, quam pro uirtute, quæ in defendenda Republic. & obseruando iuramento suo Principi præstite consistit.

¶ Com. cap. inter verba. conclusion. quarta. num. vigesimo.

Miles stipendiarius, non solum Turcæ, sed etiam Principi Christiano, ad iniusta bella se obligans peccat. cap. quid culpatur, & cap. militare. 23. quæst. 1. ¶ Confil. 13. de spons. num. 3.

Miles ordinis Christi in Lusitania, de licentia Superioris, extra manens gaudet Canonis priuilegio. ¶ Confil. 13. de Regul. num. primo.

Quia milites coniugati sunt uere religio si regulares.

Milites S. Stephani, quantumcunque beneficia obtinentes sunt exempti per priuilegia illis concessa à Pio 4. & possunt ante finitum probationis annum profiteri. Et relicta quinta parte testari possunt. ¶ Confil. 23. de Reg. nu. 7.

Milites Hierosolymitani, & alij Cruciferi habitum probationis, extra monasterium, sæpius ferunt de mandato magnorum Magistrorum, nisi delationem habitus, concedat honoris gratia, vel decretionis, quia tunc non censentur annum Nouitiatu implere. ¶ Confil. 41. de Regul. num. tertio.

Milites de Alcantaia vouent simpliciter castitatem. Illi autem Sancti Iacobi coniugalem tantum, ideo his licet cum dispensatione contrahere. Illis autem non secundum Thom. & sequaces ob cap. cum ad monasterium. de statu monach. Vel non nisi ob maximam causam, secundum alios, ut successores Regnorum, &c. ¶ Confil. 13. de spons. num. 3.

Milites ordinum militarium, quomodo possint, uel non possint testari. Verbo testamentum.

Militia.

Militia artem, significat militandi, que de se non est peccatum. c. noli. 23. q. 1. & c. militare. est tamẽ multum periculosa. ¶ Com. c. qualitas. & ca. contrarium. de poen. d. 5. & Com. c. si quis autem. de poen. d. 7. au. 136.

Militia secularis, omnino contraria est ordini clericali. ¶ Confil. 55. de præb. n. 4.

Minimus.

Minima non sunt consideranda præcipue ad rescindendum magna. l. sciendum. ff. de in integ. restit. et. l. senarus. §. Marcellus. ff. de leg. & cap. ex parte de fide instr. ¶ Consi. 1. de feud. n. 5.

Minima non nocent si ex circumstantijs personarum præsumatur contrarium. ca. 1. de appellat. & cap. et si quæstiones de simonia, & de illis non est curandum quando ratio legis de maioribus disponens non militat proportionaliter in illis. Panor. in d. ca. de appellat. ¶ Vbi supra. nu. 6.

Minimorum regula vide Verb. regula.

Minimorum. cap. declaratio Verbo declaratio.

Minimorum decreta Verbo decretum.

Minister.

Minister Ecclesiæ ad orandum ita, ut oratio eius, quæ alias non proficeret, dicitur esse omnis religiosus professus, & nouitius, omnis clericus etiam prima tonsura insignitus, omnis donatus, & donata alicui religioni, vel Ecclesiæ seculari arg. 1. 2. q. 1. cap. duo sunt, & cap. non dubium de sent. excom. & cap. religiosus eo. tit. lib. 6. Et quicumque orationes ab Ecclesiâ institutas eius nomine psallit, ut septem ps. officium defunctorum, &c. arg. ca. si apostolice de præbend. lib. 6. ¶ De orat. cap. 20. nu. 40.

Minister Ecclesiæ, qui ratione ordinis vel consecrationis aliquem actum ordinis consecrationis alicui peculiariter deputatum agit in mortali mortaliter peccat. ¶ De poenit. dist. 6. c. 1. §. sacerdos. nu. 20.

Minister Ecclesiæ respondendo in missa, vel ad Horas, personam ipsius Ecclesiæ gerit, & ideo licet sit solus dicit Dominus vobiscum. Oremus, &c. ¶ De oratione. ca. 22. num. 84.

Minister confirmationis ordinarius est Episcopus, & quando possit esse præbyter. Verb. confirmatio.

Ministri peccantium quando non directe administrant ad peccandum, vel non cõ-

sentiunt peccato non peccant secus, si aliquo modo consentiunt. ¶ Manu. al. capit. 20. numer. 16.

Ministrum Iustitiæ, qui occidit quo se eripiat peccat quoties vis est iniusta gl. l. ut vim. ff. de iust. & iur. Scotus communiter recep. 4. d. 15. q. 3. ¶ Manu. cap. 15. nu. 8.

Ministrum à restitutione non excusat iussio Domini, ut ait Caietanus Verb. restitutio, & 1. 2. q. 62. ar. 2. quicquid contra inuenat Palud. 4. q. 15. q. 2. ¶ Man. ca. 17. nu. 2.

Ministrans aliquid ei, quem scit, vel credit peccaturum si non consentiat in peccatum directe, vel indirecte, expresse, vel tacite non peccat. ¶ Manu. cap. 23. nu. 10. cap. 20. nu. 16. quare, quod per se, & directe fit ob aliquod malum culpæ damnatur, nõ autem si per accidens, & minus principaliter sine villo sine malo, quod euenit sine voluntate actoris per. l. si quis nec causam. ff. de rebus cred. ¶ Consi. 2. de solut.

Ministri ministros alios furari videntes si non corrigunt, neque impediunt peccant, non autem tenentur restituere si res illorum custodiæ non est commissa. ¶ Consi. 4. de furt. & Com. cap. non inferendo. 23. q. 5. ¶ Manu. cap. 24. nu. 22.

Miraculum.

Miraculum à mirando dictum est, & secundum Augustinum potest definiri, ut sit aliquid arduum excedens facultatem totius naturæ creatæ, ad ostensionem diuinæ gratiæ, veritatis, aut virtutis ad utilitatem ecclesiæ factum. Vigner. lib. institut. Theol. cap. 9. de gratia Dei.

Miracula falsa, qui sciens illa esse talia prædicat, uel narrat. cum id sit notabiliter perniciosum, quia ex parte dicentis fides, & existimatio miraculis Christi, & sanctorum admittitur, peccat mortaliter, ¶ Manual. cap. 18. nu. 5. Et per Concilium. Later. sub Leone x. sess. 1. est excommunicatus. ¶ Ib. cap. 25. nu. 42. Sed Caiet. in Verb. excommunicatione in fine, & Barth. Cæranza Archiepiscopus colet. dicunt censuras illas Leo. x. non fuisse receptas. ¶ Ibid. capitul. 27. numer. 3.

Miraculi

Miraculis falsis, qui utitur, aut nouis ab Episcopo non approbatis peccat mor. cap. 2. de reliq. & uen. sanctor. l. nemo. C. de sacros. Eccl. Conc. Trid. sess. 25. ¶ Manual. cap. 17. nu. 169.

Miseria.

Miseria est duplex, quædam est uera & est passio ueri mali. Altera uero apprens. i. passio mali apparétis, ut passio uinculorum frenetico, & famés esurienti otioso, quia ipsum ad bene operandum inuitat. cap. non omnis. 5. q. 5. Est autem miseria passio carentiæ uisionis, & fruitionis Dei. Et est duplex quædam perfecte summa. Quædam nõ perfecte summa.

Miseria perfecte summa illa, quæ committatur æterno sensus cruciatu, & omnium malorum genere. Imperfecte summa est sine cruciatu saltem sensus, qualis est decedentium cum solo originali, & eorum, qui existunt in Purgatorio. Et etiam ueniens, qui nullam cognitionem Dei coniunctam, cum fruitione habet, qui ore, uel opere sūt de num. insipientium. Hinc collige quatuor genera miseriarum uerarum. Prima eorum, qui sunt in Inferno. Secunda pueros in limbo. Tertia eorum, qui sunt in Purgatorio. Quarta eorum, qui sūt in hoc mundo sine diuina cognitione. ¶ Manual. prælud. 4. nu. 20.

Misericordia.

Misericordia uirtus moralis est inducens ad miserendum ordinate patientis aliquod malum, uel defectum, & illi subueniendum. Augustinus de Civ. Dei. Tho. 2. 2. q. 30. ar. 1. ¶ Manu. cap. 24. nu. 2. de oratione. cap. 22. nu. 19. & miscel. 52. nu. 4. Com. cap. libenter de poenit. dist. 1. nu. 1. & Com. cap. diuinitatis eadem dist. 1. nu. 10.

Misericordiæ actus, & opera dicuntur et opera charitatis. cap. inter opera. de spons. & cap. Dens. 45. dist. quia licet immediate procedant à misericordia mediate tamé frequentissime à charitate procedunt, quatenus Amor proximi immediate procedens est

causa miserendi, & uolendi subuenire. Et nomine et Eleemosinæ appellantur, quorum quædam suam corporalia, quædam spiritalia. ¶ Ib. nu. 3. vide Verb. eleemosina.

Misericordia est de consilio, uel saltem non est de præcepto obligante ad mortale nisi duobus casibus. Primo cum quis habet superflua, quo ad naturam, & occurrit, qui petat egens extreme. pasce. 86. dist. & l. necare. ff. de liber. agnosc. Secundo cum quis habet superflua, quo ad naturam, & statum suum, & occurrit aliquis egens necessarijs quo ad statum. Aug. relatus in cap. quid dicam. 14. q. 4. & cap. hospitales. 25. dist. & Tho. 2. 2. q. 32. ar. 1. & quol. 8. ar. 12. maior. 4. dist. 15. q. 5. Quamuis Panor. cap. si uero de iur. iur. Anton. 2. p. titul. 1. cap. 14. Rosel. Verb. eleemosina oppositum teneat. In quibus casibus non est de præcepto subuenire donando, sed solum commodando, uel mutuando. ¶ Ib. nu. 5. Quid sint superflua natura, & statu. vide Verb. Superfluum.

Misericordia à pietate differt, quia est uirtus coniuncta charitati. 2. 2. q. 30. ar. 1. Pietas autem est coniuncta iustitiæ. 2. 2. q. 10. ar. 2. Hæc et impellit ad reuerentiam præstandam Deo, & maioribus, illa autem ad opem ferendum miserabilibus personis, ut ibi docuit Caietanus attamen a uiris doctis altera pro altera sumitur. ¶ Man. cap. 14. nu. 1.

Misericordia uirtus est omnibus pauperibus communis. cap. in singulis. dist. 86. ¶ Man. cap. 27. nu. 270.

Misericordia accipitur duobus modis. Primò pro uirtute, quæ mouet ad contristandum ordinate de aliena miseria, & hoc modo sumpta ponitur à D. Tho. 2. 2. q. 30. ar. 4. inter uirtutes morales circa passiones, & est subiectiue in appetitu concupiscibili. Et tunc minor est iustitia legali, quæ præstat tamquam uirtus uniuersalis, & particularis, quæ est in uoluntate tamquam in subiecto nobiliori. Secundò sumitur per uirtute, qua uoluntas rationalis mouetur ad miserendum alteri, & tollendum malum, uel splendendum defectum eius. Et tunc est potissima uirtutum moralium, quæ sunt ad proximum, quia quadantenus participat naturam diuinam, eius est proprium misereri semper,

per, & parcere. Et superat etiam iustitiam legalem quatenus saltem respicit commune bonum humanum. Et sic opera misericordie sic accepta sunt quedam sacrificia. Et est filia charitatis. Et ad hoc significandum tendunt auctoritates, quæ uidentur innuere misericordiam maximum esse omnium virtutum, vt Ose. 6. misericordia voto, &c. psal. 114. miserationes eius super omnia opera. 1. Tim. 4. Pietas ad omnia, utilis est. 1. Ioan. 2. misericordia super exaltat iudicium, &c. ¶ Com. in cap. libenter. de poeni. dist. 1. à nu. 1. vsque ad 10.

Misericordia quatenus est dolor, seu tristitia de aliena miseria passio est animæ, vt declarat S. Tho. 2. 2. q. 30. ar. 1. & Arist. 2. Ethic. pertinet tamen ad virtutem, vt declarat August. li. 5. de ciu. Dei. cap. 5. ¶ Manua. prælu. 5. nu. 5.

Misericordie opus tam spirituale, quam temporale debetur et præter extremam necessitatem ad vitandum peccatum Adri. 4. de correct. frater. coll. 12. ¶ Com. de elemosin. nu. 45.

Misericordia quedam iniusta est, vt illa qua vitur iudex contra legem sui superioris, vt d. Ambr. relatus. in ca. est iusta. 23. q. 4. ¶ Com. in rubr. de iud. nu. 99.

Misericordia non est facienda relicta iustitie disciplina, quam iudices in subditos pie seruietes debet exercere, vt docet Gregorius cap. 6. lib. 20. moral. relatus in cap. disciplina. 45. dist. ¶ Com. cap. neminem de poen. d. 1. nu. 2.

Misericordia Dei immensa non tollit illius iustitiam cum pari passu in omnia Dei opera concurrant, & consequenter in maximo opere iustificationis, vt declarat D. Tho. 1. 2. q. 113. 9. ¶ Com. ca. vide benignæ. de poen. d. 1. nu. 3.

Missæ.

Missa est actio, qua ex institutione Christi in memoriam eius passionis panis, & vinum in eiusdem corpus, & sanguinem transubstantiantur, & illa sub eorundem specie Deo offeruntur. Et est dictio non ficta, sed ab antiquis patribus ex hebræo, & caldeo missa es deducta Deu-

teroi. 6. quod oblationem spontaneam significat, vt tradit Demochares. cap. 1. de sacrificio missæ. Quare missare significat missam facere, vel dicere, vt tradit Felin. cap. sufficit de consecr. dist. 1. & Greg. in cap. salernitanæ. dist. 63. & Concil. Tolet. cap. nihil. 7. q. 1. & Caiet. in tract. de sacrif. missæ. Innocent. autem lib. 6. cap. 12. de sacrif. missæ im memor illius loci Deu. 6. Verb. missa à mit tendo deducit. ¶ Manu. cap. 25. nu. 11.

Missæ publicæ oratio est, quare, & publice dicenda, & non secreta, & ita submissa, sed alta, vt ab interessentibus audiatur de oratione. cap. 17. nu. 38. Dicere autem illam submissa abusus est, vt declarauit Conc. Basili. sess. 21. & ideo est peccatum, quia est causa distractionis. ¶ Ibi. cap. 16. nu. 54. Licet tamen submissa dicere ita, vt qui illam dicit seipsum audiat, quando non dicitur coram illis, qui tenentur illam de iure audire, quia id seruant doctores, & piensiores. Et quia vt dicit Caietanus. 2. 2. q. 87. ar. 12. oratio publica etiam de præcepto debeat esse vocalis, de decencia tamē debet esse alta, & clara, quæ decencia cessat cum ad non impedendum, aut offendendum alterum submissa dicitur. ¶ Ibi. cap. 20. nu. 14.

Missæ potest considerari. Primò quatenus opus bonum ex opere operantis vim habens merendi, & satisfaciendi, non solum, vt actus missantis, sed etiam, vt actus Ecclesie. Secundò quatenus oratio, & tunc habet vim impetrandi. Tertio, vt sacramentum, & tunc operatur ex opere operatio gratiam soli sacrificio communicanti, & alijs circumstantibus communicantibus. Quarto, vt oblatio, & sacrificium incruentum representans cruentum factum in cruce, & existens omnino idem. Et tunc prodest ex opere operato, quo ad remissionem penæ offerenti, & facientibus offerre, & his pro quibus offertur, quod sentit Tho. 4. d. 45. q. 2. Sotus. lib. 9. de iust. & iur. q. 2. ar. 2. Scotus implicite. quol. 20. maior. 4. d. 45. Qui gradus remissionis limitatus est, & certus soli Deo notus propter finem applicationem, & unicuique deputatur, vel vt orthodoxus, vel vt circumstantis, qui gradus nec crescit nec decrescit ob maiorem, vel minorem numerum circumstantium, quia datur

aut pluribus, ut singulis. Vel est deputatus illi, ut sacrificans, uel ut nominatus ab eo priuatim, uel ut porrigens pittantiam, uel ut faciens missam fieri. Et tunc crescit, uel decrescit, p numero maiore, vel minore, quia datur pluribus, vt vniuersis propter vnitatem, quam habent cum missante. Et his pro quibus faciunt missam offerre. Et ex his consequitur, vt quis possit quadruplicem missam fructum consequi, vt orthodoxus, vt circumstantis, vt nominatus ab Ecclesia, & vt faciens eam fieri. Et qui celebrat potest habere duas, vel tres portiones. ¶ Manual. cap. 25. num. 111.

Missæ valorem satisfactorium tenetur quis his, & eo modo applicare, quod debet, est enim eius valor triplex secundum Scotum vbi supra. Primus generalis, qui debetur toti Ecclesie. Secundus medius, qui debetur ei, p quo dicitur. Tertius spiritualis, qui debetur dicenti: ideo, qui non applicat vel generaliter, vel spiritualiter, vel medio modo peccat, quia iniustitiam committit licet valorem speciale sibi debitum possit iuste applicare cui voluerit. Quare, qui se obligauit addendum missam pro aliquo non potest dicere illam pro illo, & alio, quia partem satisfactionis vni debitam alteri iniuste applicaret contra. ca. eam te. de iureiurand.

Neque potest pro vna missa habere duas pittantias, & paupertas missantis non excusat, licet contra Sot. minus bene teneat. Ex quo sequitur, quod missa vna per multis dicta non tantum valeat cuiilibet, quantum valeret si pro eo solo diceretur. Et non satisfacit pro duo, qui pro uno dicit, nisi ille tacite, vel expresse consentiat, tacite autē videtur consentire, quando consuetudo habet, ut Parochus dicat missam publicam de defunctis pro Parochiano de functo sepeliendo, vt sentit Scot. ubi sup. ¶ Manu. c. 25. nu. 92. & 111. Enchir. de ora. c. 20. nu. 48. vide Parisiens. 4. d. 45. q. 2. Adrian. quol. 8. ar. 6. Inn. in ca. penul. ne prælati. Imo. cap. significatum de præben. Alex. cap. sacrosancta. 22. d. Caietanus. de celebr. miss. tom. 3. q. 2. Rosel. ver. missa. 6. 22. cum Nauarr. sentit. super capit. non mediocriter. de consecr. dist. 5. glo. ca. fraternitatem. de sepulturis. Angelus ver-

bo missæ. 5. 2. Siluestr. question. nona. Tabien. verbo Restitutio. §. ultimo. Et hi tenent contra.

Missam celebrare extra locum sacrum non licet, ideo peccat mortaliter, qui id facit. de consecr. dist. 1. c. missarum.

Neque hodie id licet cum altare portatum cum licentia Episcopi, quia neque Papa id cōcedit familiaribus suis nisi Episcopis. Propter necessitatem tamen id posse fieri credimus etiam sine licentia Episcopi, sicuti ante Conc. Tridē. fieri poterat, quia non videtur id per Conc. derogatum. l. præcipimus. C. de appell. ut in paruis heremitoriis ad quæ fieri solitæ supplicationes, præ quorum foris. solet dici missa, & in missis nouiorum Sacerdotum, ad quas solet cōuenire maxima hominum multitudo. ¶ Manu. cap. 25. nu. 82.

Missam in ecclesia interdicta, quæ celebrat peccat mortaliter, & fit irregularis, & qui in polluta sanguine, vel semine peccat, sed non fit irregularis. cap. is qui. de sent. excom. lib. 6. Et qui scienter, vel per ignorantiam crasam super aram enormiter fractam, aut non consecratam celebrat. ca. 1. cum 17. adnot. de conf. eccl. ¶ nu. 83.

Missam qui tenetur dicere in uno loco, non debet dicere in alio, per multa iura. l. quæ conditio. §. cum ita. ff. de condit. & ca. nos quidam. de testam. & clem. quia contingit. de relig. dom. Et ita determinauit Bald. leg. si quis ad declinandam. in fine. C. de episcop. & cler. Imol. d. c. nos quidam. ¶ De orat. c. 5. nu. 2.

Missæ in choro extante interdicto generali capitulariter celebrari debet submissa voce, ita ut possit chorus capitulariter spondere celebranti, quod confirmatur per celebre cap. Alma. de senten. excom. lib. 6. ¶ Ibi. nu. 52.

Missæ dici potest omnibus diebus. ca. visum. de consecr. dist. 1. Excepto feria 6. & sabbato hebdomadæ sanctæ. cap. sabbato. de consecr. dist. 3. Quæ autem per consuetudinem, quæ irrepsit dicitur hodie in sabbato est missa noctis resurrectionis, ut dicit glo. recep. in d. cap. visum. & in capit. quod à patribus. dist. 76. ¶ Vbi supra. num. 41. Et Consil. 4. de celebr. missarum. nu. 3. de oratione.

tione. capitul. 3. numer. 42.

Missæ, qui quotidie obligatus est dicere illam salua decencia dicere debet. Si autem locus id requirit, aut pro se, aut per alium supplere debet. ¶ Consi. 25. de præbend.

Missæ una singula hebdomada tempore interdicti specialis licita est ad renouandum sanctiss. sacram. cap. permittimus. de sent. excom. Et etiam plures, quam una si necessitas infirmorum id postulet iuxta sententiam Hostien. ibidem. ¶ Manual. ca. 27. num. 173.

Missæ statim horis dici debet. i. ab auro-ra usque ad meridiem, de iure communi, & ex præcepto Conc. Trid. sess. 22. Episcopus ex consuetudine potest ante dicere secundum Palud. 4. d. 13. q. 2. post gl. cap. fin. de priuileg. lib. 6. Et de eius licentia, quilibet etiam dicere eam potest ante lucem ad comunicandum infirmum morti proximum, in defectu Eucharistiæ, ut ait Anton. 3. p. tit. 13. cap. 6. §. 4. quem Angel. Silu. & alij sequuntur, & in eius absentia potest id fieri sine licentia. arg. cap. quod non est. de regul. iur. ¶ Manu. cap. 25. nu. 85.

Missam non posse à ieiunio dici post meridiem usque ad nonam cessante scandalo, nullo iure communi, aut efficaci ratione potest probari, quicquid dicat Sotus. li. 10. de iust. & iure. q. 5. ar. 4. post Ioan. Andr. communiter recep. in cap. primo. de celebr. missæ. immo ratione inuersa contrarium potest probari. Nam hora nona postquam prohibetur, ne celebretur, incipit à secunda post meridiem in vere, & à quarta in æstate. Et secundo, cum missa sit oblatio inuenta eadem hora potest fieri, scilicet nona, quæ Christus sacrificium crucientium obtulit. Et in ieiunijs post nonam dici potest, quod per omnes ad id aptos consuetudine satis receptum est. ¶ De oratione. cap. 21. nu. 31. & Manual. cap. 25. nu. 85.

Missam celebrare ante dictas horas matutinas peccatum est mor. ob consuetudinem generalem, & cõstitutionem Pij v. Missali nouo adiectam. Nisi incidat aliqua repetita necessitas, quæ excuset, ut euitatio scãdali, aut alicuius grauis damni. Silu. Verbo missæ. q. 6. ¶ Manu. cap. 25. nu. 83. & de oratione. cap. 21. nu. 30. ubi soluit rationes al-

latas à Soto. lib. 10. de iust. & iur. q. 5. ar. 4. contrarium tenentis.

Missam sine illis, quæ necessario adhibenda sunt ex præceptione celebrare peccatum mor. est. Anton. 3. p. tit. 13. cap. 6. §. 6. etiam timore mortis secundum Caiet. 1. 2. q. 66. ar. 4. Quod uidetur durum non tamen irregularitatem inducit. ¶ Manu. cap. 25. nu. 84. Vt sine lumine, aut aqua. cap. fin. de celebra. missæ. In pane, & uino corruptis. Ricar. 4. d. 11. & c. in omphatio. sacris, corporali, libro saltem continente canonem.

Missas plures, quam unam in die celebrare uerum est. cap. sufficit. de consecr. dist. 1. excipiuntur tamen septem casus, quos ponit Palud. 4. d. 15. q. 2. & Anton. ubi supra. Primus in die Nati. Domini. ca. nocte sancta. ead. dist. Secundo, superueniente aliqua persona notabili, aut peregrini si ex præcepto teneantur eam audire. Tertio, cum repente post dictam missam defunctus sepeliendus est, & consuetudo habet ne sine missa sepeliatur. Quarto, quando necesse est communicare infirmum. Quinto, cum quis præstet duabus ecclesijs unitis, quæ duas missas indigent, & non est alius, qui supplere possit. Sexto, ob nuptiarum benedictionem. Septimo, cum occurrit causa, quæ iusta uideatur ad hoc arbitrio boni uiri. per cap. consuluit. de celebr. missæ. debet autem sacerdos in omnibus his casibus esse ieiunus. ¶ Ibi. nu. 87. & Consil. 9. de celebrat. missarum.

Missarum numerus si fuerit exorbitans, uel elemosinæ pro illis dicendis impares possunt Abbates, & Generales ordinum de illis disponere per conscientiam in capitulis generalibus, & est ius nouum, quo ad Abbates, & generales. Conc. Trid. cap. 4. sess. 25. non autem: quo ad Episcopos, qui possunt hoc facere. arg. cap. cum accessissent, & cap. ex parte. de constit. ¶ De oratione, & cap. 3. nu. 138. Reductio autem cum causæ cognitione fieri debet. Consi. 3. de priuileg. num. 5.

Missam celebrare capite cooperto non est iure speciali prohibitum, immo antiquitus capite à mictu sacro uelato celebrabatur, quod autem hunc detorqueatur ad collum consuetudo induxit. Alio tamen amictu, quam

quam sacro non licet, quia à diuersis non fit illatio. l. Papinianus. ff. de minor. si autem adfit honesta causa, & necessitas alijs nota, licet celebrare præsertim usque ad consecrationem aliquo uelamento honesto, ad resistendum frigori, vel dolore capitis instante etiam sine dispensatione ob dictum. S. Tho. 2. 2. q. 147. ubi ait, quod qui habet iustam causam, & manifestam non ieiunandi potest frangere ieiunium. ¶ Consi. 4. de celebr. missarum. per totum.

Missam, qui nimis festine, aut nimis tarde celebrat peccat, quorum primi dicuntur uenatores, secundi cereorum consumptores à Durando appellantur, & aliorum deuotionem minuunt, dum suam forsam augere student. ¶ De oratione. ca. 16. n. 20.

Missæ pro dicenda non debet statui quid certum, quia non est pecunia æstimabilis. cap. qui studet. 1. q. 1. ¶ Manu. cap. 23. num. 106. Neque dari quid debet pro missis nouis, ut decernit Conc. Trid. sess. 22.

¶ Potest tamen nouellus sacerdos ad altare stans elemosinas ab interessentibus accipere, ut declarauit Congr. Illustriss. Card. super Conciliū. ¶ Manual. c. 25. n. 82.

Missæ, qui interponit preces aliquas peculiare per missale non statuas peccat, quia interrumpit eas, quæ statuta sunt, licet tamen quæcūque sancta, atque deuota mysteria meditari. ¶ De oratione. c. 16. n. 76.

Missæ peculiaris non est in die festo dicenda, ita ut impediatur accessum ad solenne. de S. Maria potest quotidie dici, nemo autem potest ad id impelli. ¶ Cõs. 6. de eele. missarum.

Missam, qui in mortali celebrat id aduertens, & non confiteatur si potest, aut saltem conterat si copiam confessoris non habet, uel missam iam inceperit, neque ab illa potest sine scandalo desistere. secundum D. Tho. 3. p. q. 52. ar. 6. ad 2. mortaliter peccat. Silu. Verbo missæ. q. 7. ¶ De oratione. cap. 3. nu. 76. & cap. 16. nu. 57.

Missam, qui celebrat cum sit notorius concubinaris, aut fornicarius, & ante penitentiam celebrat fit irregularis, quia est ipso iure suspensus. c. præter. 3. dist. donec poenitentiam agat. cap. si qui sunt. 81. dist. si autem celebrat post actam poenitentiam non est irregularis, peccat tamen celebrando

sine dispensatione. per cap. final. de temp. ord. ¶ Ibid. nu. 77.

Missæ pro defunctis infantibus, aut pueris morientibus ante usum rationis non debet dici tamquam remedium expiatorium, bene ad agendum Deo gratias, ut ait D. Tho. 4. d. 45. in expositione literæ, aut pro alijs suis propinquis iuxta eundem. 4. d. 45. q. 2. ar. 2. Et Panor. cap. fraternitatem. de sepult. facit gloss. in cap. non est. 23. q. 4. ¶ De orat. cap. 19. num. 65.

Missæ suffragium mortuis applicari potest intentione, memoria in canone, per collectas, & per applicationem totius missæ, cap. cum graui, & ca. non æstimemus. 13. q. 2. & cap. visum. de consecr. d. 1. sed missarum de defunctis collectæ sunt aptiores, quam de uiuis. In missa tamen priuata non ueratur fieri commemoratio de defunctis, etiam in die festo. Et in qualibet etiam solemni fit specialis commemoratio pro defunctis. ¶ Consi. 6. de celebr. missarum.

Missæ celebranda duo de iure interesse debent. cap. nec quoque. de consecr. d. 1. cõfuetudo tamen generalis facit, ut sufficiat saltem vnus per glo. eundem. cap. ¶ Consi. 36. de temp. ordin.

Missam celebrare tenetur etiam simplex sacerdos saltem ter, uel quater in anno, & si non facit saltem in maioribus solemnitatibus peccat. secundum S. Tho. 3. p. q. 83. ar. 10. Ricard. 4. distinct. 13. ar. 2. ¶ Manual. cap. 25. num. 88.

Missam celebrare potest quis cum intentione rogandi Dei in illa, ut aliquis infidelis, aut excommunicatus conuertatur, non tamen applicando illi orationes missæ, aut eius ualorem ad satisfaciendum pro illo, sed tantum applicando actum orandi, quod aliud est a prima applicatione, & ideo ab vno ad alterum non fit illatio. l. Papinianus. ff. de maior. & cap. ad audientiam. de decim. ¶ De oratione. cap. 19. nu. 73.

Missam celebrans si sit inuasus potest armis sumptis sese defendere, & etiam occiso inimico continuare si moderamē inculpatæ tutelæ non transgrediatur. Ioanni. de Logna. de iusto bello. Panor. in cap. clerici de vita, & honest. cleric. ¶ Com. 3. regular. numer. 51.

Missam iam inceptam, qui non finit peccat si non habeat iustam non finiendi causam, quia id est iure veritum. cap. nihil. 7. q. 1. cap. illud. dist. 30. cum iusta autem causa potest relinqui. Tho. 3. p. q. 33. ar. 6. Palud. 4. d. 11. q. 1. vt impotentia facti superueniens, memoria impotentiae iuris, vt comedisse, esse excommunicatum, &c. Tho. 3. p. q. 52. art. 6. ad. 2. Ingressus excommunicati, & de nuntiati pro tali si non vult egredi, & non est peruenitum ad canonem te igitur, vt innuit Cōc. viennens. clem. grauis de sent. excom. iux. gl. Sed intellige, quando est progressū vsque ad consecrationem, vt intelligit D. Tho. 3. p. q. 83. ar. 6. Palud. 4. d. 12. q. 1. Archid. & vterque Card. in cap. sicut Apostoli. 1. 1. q. 3. & est sent. Innoc. in cap. nuper. de sent. excom. qui loquitur in tali casu nō de eo, qui canonem in cepit, sed qui communionem inchoauit. Quartō, quando superuenit interdictum speciale, vel generale, & non permittentur valuae occludi, quod est necessarium in tali interdicto. ¶ De oratione. cap. 16. nu. 56.

Qui autem absque causa rationabili eā non finit, videtur excommunicatus ex Conc. Toler. ca. nihil. 7. q. 1. & ca. nullus de consi. d. 1. Sed tamen contrarium dicendum est, quia id nullo iure continetur, quare nō est asserendum iux. gloss. solemnem & recep. cap. fin. de iure patron. in miscel. 52. num. 124. de oratione.

Missam, qui celebrat iusta de causa superueniente, quae cum non sit in iure determinata boni viri arbitrio posset determinari posset denuo à gloria in ecclis, aliquando ab Epistola, & aliquando ab Euangelio ad introitum redire, quia per hoc non relinquatur officium imperfectum immo magis videtur perfici. de oratione miscel. 53. numer. 125.

Missam solemniter cū Diacono, & Subdiacono, q. celebrat nō tenetur dicere Euāgelium, & Epistolam, quia nullo iure id cauetur, neque missale id praecipit. ¶ De orat. ca. 10. nu. 45. & cap. 22. nu. 99.

† Sed hoc est falsum, vt videre est in rub. missalis. de epistola.

Missā sicca appellatur illa, quae continet omnia contenta in missa integra. excepta

consecratione corporis, & sanguinis Domini cū aliquot alijs ad eam pertinentibus, vt ait Durand. in ration. lib. 4. nu. 23. Et dicitur interdum sine casula cum omnibus alijs paramentis, interdum cum stola super superpellicium. Quod licet facere cum nullo iure id prohibeatur modo fiat sine scandalo. cap. nihil cum scandalo de noui operis nunciis. Et sine superstitione aliqua. ca. non licet. 26. q. 5. & ca. non obseruetis. 26. q. 7. Et sine interpellatione missae integræ. ¶ De oratione. vbi supra. Quare non licet illam immiscere missae integræ ante benedictionem, aut ante Euangelium ultimum, sed post, ut continet ordo sacerdotalis probati a Leo. x. 1. p. tract. 4. cap. 34. Et dicitur in mali, & in fluminibus ubi non licet celebrare. In qua tamen non debet dici post communio, quando in eo fit mentio de sacrificio, uel sacramento oblato, uel sumpto, quia mendacium esset, quod nunquam licet. ¶ Ib. miscel. 56. Potest etiam dici corā infirmo: etsi id fieret in ecclesia non deberet sacram. ostendi, non tantum propter periculum, ut inquit sacerdotale d. 4. tract. ca. 36. Sed maxime ne fiat irreuerentia sacramento educendo illud, ex custodia ob leuem causam, & tempore, & modo insolito. ¶ Ib. miscel. 57.

Missā audire in sua Parochia licet quis teneatur, attamen si sine contemptu alibi audiat satisfacit. cap. 2. de Paroch. siue id faciat iusta de causa, ut dicit Palud. & quia est consuetudo generalis tolerata. Ideo secundum Siluest. Verb. missa. 3. q. 8. Episcopus suis subditis contrarium praecipere nō potest, licet possit populum admonere, & teneatur hoc facere, ut saltem Dominicis diebus, & festis solemnioribus ad suas Parochias accedant Conc. Trid. sess. 22. de feriandis, & euitand. in celebr. miss. Et licet ibi dicatur, quod possit in his Episcopus ordinare quicquid opportunius illi uidebitur, dicendum tamen est, hoc non uideri opportunum, ut cum scandalo tot laicorum, & monachorum tam generalis consuetudo tollatur praesertim cū Leo x. & Pius 5. de clarent, quod audientes diebus festis missam in monasterijs mendicantium satisfaciant praecipio. ¶ Manu. ca. 21. nu. 5.

Missam

Missam, quilibet Christianus omni die festo audire debet. cap. missas. de consecr. distinct. 1. & cap. omnes fideles. eadem dist. & si id omittit etiam absque uero contemptu per solam negligentiam, peccat mortaliter, secundum Siluest. verbo Miss. 3. quæst. 2. quicquid dicat Angel. verbo Feria. §. 42. post Ricard. quol. 1. quæst. 19. Et sufficit, vt audiat vnam, & non plures etiam in die Natiuitatis Domini. Nisi ad id uoto, iuramento, aut alia lege speciali teneatur. Et debet audire integram, ita vt non deficiat pars notabilis per dictum cap. Missas. pars autem notabilis cum lex non determinet, quæ sit, arbitrio boni viri determinanda est, videtur quod sit ab Introitu, vsque ad Euangelium. Et qui audit dimidium vnius, & dimidium alterius satisfacit, secundum Maior. 4. dist. 45. quæst. 2. Omittit benedictionem, & si prohibitum sit per illud cap. exire ante, non tamen videtur mortale, quia in omni materia paruitas rei excusat secundum Thom. 2. 2. quæst. 88. ar. quinto. Anto. 2. par. titu. 4. cap. quinto. Excusatur autē, qui nō audit ex causa legitima, vt infirmitatis, aut alterius damni animæ corporis, aut fortunæ. Nutrices, & negocij alicuius grauitas, aut officium, quod cum illa non potest cum dignitate exerceri, pauperes, q. carent testibus, &c. Silu. vbi supra. De vidua. verbo vidua. Excusatur nupta, quæ non sine magno mariti scandalo, audire eam nō potest. argum. cap. voluit. 33. quæst. 5. ¶ Man. c. 21. à nu. 1. vsque ad 6.

Missam audiens in die festo, intendens animum his, quæ attentioni necessario repugnant in aliqua eius parte notabili, peccat mort. secundum Ange. verb. Feria. §. 41. Siluest. verbo missa. 2. q. 6. Caiet. ver. Festorum violatio. ¶ Ibi nu. 6.

Missæ enim magis attendendum est, & praecipue illi parti, quæ consecrationem continet, ad quam hortatur ecclesia, vt nos praeparemus per illa verba (Sursum corda.) De orat. ca. 14. nu. 4.

Quare, qui audiendo dormit non satisfacit. ¶ De orat. cap. 9. nu. 6.

Neque qui audit sine animo satisfaciendi, quia non audit etiam de festo, aut nō ea deuotione, qua volent. ¶ De orat. c. 13. n. 2. 8.

Satisfacit autem, qui animo deliberato vadit ad ecclesiam, vt satisfaciat obligatio ni. ¶ Ibi. nu. 17. & ca. 21. nu. 6.

Et si non audiat die Dominico concurrere alio festo de praecipio dupliciter peccat, quare tenetur dicere talem circumstantiam, quando constitetur, videlicet non audiuisset tali die, quo duob. diuersis praecipis ad id tenebatur. ¶ Man. c. 11. nu. 4.

Missam concubinarj audire, nō est peccatum, nisi sis causa, vt ille celebret, quia mortaliter peccat, qui peccandi causam dat: melius tamen est audire à bono, quam à malo, quia licet quo ad effectum Sacramenti, & operis operati idem sit fructus. ca. intra. 1. q. 1. quo ad preces tamen, & opus operans efficacior est. ¶ Man. cap. 25. nu. 79. De ora. c. 19. n. 59. ca. 20. nu. 67. Si tamen legem non ignoras prohibentem hoc, & audis peccas mort. c. praeter, & c. nullus. 32. d. & cap. si qui sunt, cum multis alijs. 81. dist. Thom. quol. 2. ar. 8. cum multis alijs. Turcrem. in multis locis, & praesertim super c. vbi supra. & Conc. Trid. canones antiquos super hoc approbat adiciendo poenas grauiore. c. 14. de refor. sess. 25. ¶ Manual. cap. 25. nu. 80. consi. 1. de uerb. sign. & con. 161. de sent. excom.

Missam audiens ex praecipio si preces priuatas, vel publicas, ita recitat, vt attentioni necessariè repugnet peccat, siue preces sint debita, siue voluntaria, quicquid dicat Ang. §. 42. & Gabriel. Caiet. Maior. & alij. Si autē in utriusque animum tantū intendit, quātum necesse est, non peccat. & satisfacit. Si autē faciat hoc, ait Caiet. sine cā iusta peccat venialiter, 2. tom. tit. de valore orat. quod potest esse verum, si id faciat, vt postea ocietur. ¶ Man. c. 21. nu. 7. De orat. cap. 19. nu. 178.

Missā ab audienda robustum, non excusat trium miliarium distantia, immo neque fenēs in solemniaribus festis.

Quæ autem distantia excuset cum non sit determinatum in iure, arbitrio boni viri est decernenda. ¶ consi. 2. de fer.

Inducta consuetudo potest excusare, quia audire est de iure positiuo. Consilio secundo. de celebrat. missar. Audire secundum morem Graecorum tenetur quis in eorum terris, quando non potest audire.

Y

more

more Italico, modo ritus ille non sit contrarius catholicos. ¶ Ibi.

Molendinis fluminum, vel ventorum in die festo molere licet, quia sine magna occupatione molunt, & maxime si adsit cooperatio ab Episcopo scita, & tolerata. ¶ Ita nu. cap. 13. nu. 9.

Molendini redditus, si casu fortuito crescat, vel minuatur, debet etiam pro rata augeri, vel minuī pensio. Idem de alia re. ¶ Ita nu. ca. 17. nu. 191.

*Monacha. verbo Monialis.**Monachus.*

† **M**onachus a solitudine nomen accepit, ideo latine interpretatur singularis, id est separatus a conversatione secularium. 16. q. 1. ca. 1. iuncta gl. Et nomine monachi venit omnis Religiosus. proprie, & stricte in omni materia. Siluest. verb. religio 7. in princ.

Monachus æquatur seruo, quo ad dominium vestimentorum quotidianorum, quia illa proprio nomine possideri non possunt cum ipsi ab alio possideantur. leg. quod seruus. ff. de acq. poss. & Inno. c. cum olim. de priuil. & lid. vestimentum. ff. de pecul. ¶ De red. eccl. q. 1. mon. 10. nu. 1.

Monachus quatenus talis non est clericus secundum Thom. 2. 2. q. 189. art. 8. Et probatur per cap. alia. & cap. si cupis. 16. q. 1. Et consequenter appellacione monachi non venit Canonicus plus quam alius clericus. ¶ Com. 3. de Reg. nu. 40.

Monachus sine ordine, & monasterio inueniri potest, ut qui eiectus est per iustam definitivam sententiam. Et qui translatus est in Episcopum, aut in ecclesiam secularem. cap. si quis iam translatus. 21. quaest. 2. & cap. ne per Dei. 16. q. 1. glo. ling. in clem. 1. de statu monach. Teneatur tamen iste seruire substantialia vota, non autem constitutiones, & alia. ¶ Com. 3. de Regul. numer. quadragesimo sexto.

Monachus præcedit Parochum. Primò, quo ad statum, quia est Regularis.

Secundò, quo ad officium ob contemplationem. Thom. 2. 2. quaest. 188. ar. primo. ¶ Conf. 5. de cler. non resid. num. 7.

Monachus sit civis per monachationem, sicut per filiationem, dum transit in potestatem capituli, & Abbatis, qui sunt ciues. Bartol. l. prima. ff. ad municipalem. nu. 14. ¶ Conf. septimo. de testam. num. 2.

Monachus nemo potest esse, nisi emittat professionem validam. capitu. secundo. de Regul. libr. sexto. quia monachum non facit habitus, sed professio. ca. porrectum. de Regul. gloss. in cap. vidua. eod. tit. & c. ¶ Conf. 17. de regul. nu. 1.

Monachus ad prælatum se habet, ut seruus ad Dominum. Inno. cent. recept. in capitul. cum olim. de priuil. Feder. in consil. 259. Barthol. leg. prima. ff. de stipulatio. seru. Panormitan. consil. 88. consil. vigesimo. de regul. nu. 8.

Quare suo prælato, secundum regulam aliquid præcipienti parere debet. secunda secunda quaest. 104. artic. quinto. ¶ Consil. 1. ut lite pend. nu. 7.

Monachus creari debet a prælato, & contentu. glo. cap. fin. de regul. lib. 6. Et est verum de consuetudine, & de iure ad solum Abbatem hoc spectat, ut colligitur ex illo cap. ¶ Conf. 76. de Regu. nu. 2.

Monachus professus ad chorum tenetur ad horas, etiam non ordinatus, & beneficio carens, vel ex eo, quod illi debetur debita sustentatio ex obsequio Religionis, ut ait Palud. 4. dist. 15. quaest. 5. Vel quia ordinantur Religiones, & approbantur ab Ecclesia ad vitam contemplatiuam, non solum ut proficiat, sed etiam ut pro aliis orent, secundum orationes ordinarias ministrorum ecclesie secundum Archiep. 3. part. tit. 14. ca. 4. §. 1. Quod nisi monachi faciant peccat mortaliter secundum Gandau. quolib. 29. quaest. 30. Etiam si extra monasterium degant. Siluest. ver. hora. q. 12. Sot. l. 10. de iust. & iur. q. 5. ar. 3. ¶ De ora. c. 4. nu. 7. & num. 21.

Monachus professus ad officium, etiam ordine sacro non insignitus, non potest ad ordinem laicorum a suo prælato transferri, quia non legitur factam fuisse illis licentiam a Summ. Pontif. dare licentiam transeundi ad laxiorem, quod est prohibitum. glo. cap.

cum

eum singula. §. fin. verb. Canonici. de præbend. libr. sexto. Thom. 2. 2. quaest. fin. quod tamen consequeretur si possent, talem ad talem ordinem transferre.

Sequeretur etiam, quod ad tiriemes ob demerita damnatus absolueretur à munere recitandi horas, quod falsum est, quia propria culpa nemini debet patrocinari, aut libertatem conferre. cap. primo. de potest. prælati. contra Sot. ubi supra. ¶ De otat. cap. 21. nu. 20.

Monachus ad plura obligatur per statuta, quam iure communi cauentur. ¶ Conf. 76. de Regul. nu. 28.

Monachus monasterij destructi, non est liberatus, nisi quando a fidelibus recuperatur, quod sentit Barthol. ¶ Com. 3. de Regul. num. 46.

Monachus factus Episcopus, non potest restari de bonis acquisitis post Episcopatus consecucionem. cap. statutum. 16. quaest. 1. Est incapax honorum temporalium, non tamen administrationis eorum. Neque honorum spiritualium, ideo potest petere gradum doctoratus, qui est gradus ob spiritualia debitus. secundum Thom. opus. 19. contra impug. relig. cap. secundo. ¶ De re dim. eccl. quaest. 1. mon. 9. num. 3.

Monacho vetatur usus carnum. ca. car. nem. de consec. dist. quinta. camisas lineas. cap. cum ad monasterium, de statu monach. ¶ Com. 3. de Regul. nu. 42.

Monachus habens arma intra claustra monasterij est excommunicatus, si sine facultate Abbatis illa habeat. clement. ne in agro. §. quia verò. non intelligitur de lapidibus, aut lignis. glo. 3. eiusdem, quicquid dicat Panormit. Et non includit Canonicos regulares. ¶ manual. cap. 27. num. 139. Ignorantia iuris, negligentia obliuio excusant Caietan. Et qui illa habet ad resistendam Abbati, non includitur, quem probabiliter sinum se inuaturum. Ibid.

Monachus præsertim Benedictinus, tenetur confiteri, & communicare semel in mense. ¶ manu. c. 2. nu. 9. c. 21. nu. 59. de poen. d. 6 c. placuit. nu. 100. & 122.

Monachus, qui nullum ordinem habet, faciens officia tempore interdicti, interdicta clericis peccat mortaliter. Et licet non incurrat

Irregul. sit tamen ineligibilis ad ius, & passue. iux. Cald. ¶ man. c. 27. nu. 187.

Monachus vtens chirurgia etiam ob pietatem sit irregularis si infirmus deformetur etiam sine sua culpa, quia exercuit officium sibi prohibitum, & consequenter peccauit. ¶ man. c. 27. nu. 222. Vide ver. Religiosus.

*Monarchia. Verbo Rex, & Verbo Dominus.**Monarchia.*

Monarchia, iuxta omnium Philosophorum sententiam, quæ est vnius regimen, optima est regnandi forma. ¶ Rele. cap. nouit. de Iudic. Not. 3. num. 168. & de regul. Com. 3. nu. 15.

Monarchia celeberrima, iux. Augus. lib. 18. de Ci. Dei. ca. 2 fuerunt quatuor. Prima Astriorum, & Caldorum. Secunda Medorum, atque Persarum. Tertia Grecorum. Quarta Romanorum, & omnes per violentiam sumplerunt exordium. ¶ Vbi sup.

Monasterium.

Monasterium est domus, seu ædificium monachis dicatum, & septum, aut necessarium sepiendum, iuxta quod sit, aliqua ecclesia, vel capella ad faciendam, seu suscipiendam sacra inclusis necessariis. ¶ Com. 4. de reg. nu. 44.

Monasterio lanitor, est necessarius per statutum Conc. Aquisgran. relati à Trullo l. 2. ca. 1. ¶ Ibi. nu. 37.

Monasterio acquiritur ius administrandi peculiare, & subalternum, vel usum suorum ministrorum secundum Canones exercendum, supremum autem Papæ. ¶ Com. 2. de regul. num. 3.

Monasterium succedit in bonis Professi mortui sine testamento, et si haberet liberos depta eorum legitima, modo non sit de mendicantibus. Franciscanorum, quia nihil capit. c. exiit. S. porrd. de verb. sign. li. 6. Sed post Conc. Trid. sess. 23. non valet hoc nisi in illis de obseruantia. ¶ Com. 2. de reg. nu. 70.

Y 2 Mo-

Monasterii non sunt, quæ morientes erant ante professionem, quia morientes dicuntur abeuntes; abiens autem quocumque modo debet rehabere, quæ dedit ante professionem, quia ante illam non erant facta monasterij. ¶ Consi. 1. de statu mon. & Com. 2. de regu. nu. 4.

Monasteria omnia de iure communi subijciuntur Episcopis. c. Abbates. r. 8. q. 2. nisi sint exempta. ¶ Consi. 6. de reg. nu. 4.

Tenantur pro debitis per prælatum, & cõuentum contractis. ca. quod quibusdam. de fideiuss. ¶ Consi. 14. de regu. nu. 8. Non autem tenentur soluere debitum a religioso, sine eius mandato contractum. ¶ Ibidem num. quarto.

Monasterium præter Abbatias, alia beneficia habere potest. cap. cum singula. & cap. cum benef. de præbend. lib. 6. Et clem. prima. de suppl. negl. prælato. ad quæ omnis monachus professus etiam illegitimus videtur habilis. ¶ Consi. 3. de præl. præb. nu. 3.

Monere, Vide verbo Monitio.

Moneta.

Moneta Domini, sine eius licentia uti campario non licet. ¶ Consi. 8. de emp. & uend. nu. 3.

Moneta transferri potest, ubi plus ualet, sed non uendi pluris, quam ualet. Consi. 28. de Usur. & manual. cap. 19. num. 283. cap. 23. num. 77.

Monetæ precium illud est, quod a Principe constituitur. argum. cap. quanto. de iur. rei. ubi id notat Panorm. nu. 6. Illius augmentum, uel diminutio parum duras, sed attenditur. l. precium. sub finem. ff. ad l. Falcidiam. ¶ Consi. 3. de solut. nu. 3. & consi. 12. de Usur. nu. 5.

Monetam falsificans. Vide verbo Falsarius.

Monialis.

Monialis corrupta, etiam occultè, nullo tenus potest consecrari benedictio-

ne virginum. cap. Acutius. 26. distinct. cap. Deuotis. & cap. Iuenculas. 70. quæst. 1. Etiam ad euitandum scandalum. Thom. recept. 4. distinct. 38. quæst. prima. ar. 4.

Quare si occulte corrupta est, potest simulatè consecrari, mutatis uerbis uirginitatem sonantibus in uerba castitatem significantia ad euitandum scandalum, uel infamiam. Thom. Ibidem. Sed hoc non ustratur, quia apud intelligentes esset eam infamare. Tutius igitur erit uti uerbis uirginitatem significantibus, sed intelligendo intra mentem castitatem. Si autem est corrupta aperte, Episcopus debet uti benedictione uiduarum, & licet nõ sit uidua, quæ si uidua, attamen consecratur. ¶ Consi. secundo. de regu.

Hæc corrupta si congregationis suæ uel luum accipit peccat, nisi dispenset Episcopus, aut cum aliqua iusta cautela accipiat. Siluestr. verbo Consecutio. Ut declarat D. Thom. 2. 2. quæst. 154. ar. 1. ad 4. ¶ Manual. cap. 16. num. 3.

Monialis est sponsa Christi, ideo nubendo bigamiam quandam contrahit. ca. quicumque. 27. q. 1. ¶ Consi. 61. de regu.

Monialis per professionem renuntiat uoluntati suæ. cap. quorundam. & ca. religiosus. lib. sexto. Et ideo illi indicitur clausura. ¶ Consi. 81. de reg. nu. 6.

Quæ clausura iure tantum humano introducta est, quia illa non seruabatur tẽpore apostolorum, iuxt. Caietan. 2. 2. q. 88. Et secundum iura communia, usque ad Bonifac. 8. Moniales non tenebant ad alia, quæ suis regulis erant præcepta. Bonifac. autem ipse plurimum auxit clausuram. cap. 1. de statu monac. li. 6. cuius constitutione nuper innouauit Conc. Trident. sess. 25. & Pius V. in extrauag. circa pastoralia. Com. 4. de regul. num. 39.

Monialis omnis tacite, uel expresse pfecta ad clausuram tenetur, siue sit de numero, chori, siue de numero laicorum, etiam si in illo monasterio, in quo est professã, nunquam fuerit seruata, uel si fuisset uiolatã quia talis fuit mens Conc. quæ attendenda est. ca. Marchion. 1. q. 1. quam, & declarauit Pius V. ¶ Ibidem nu. 44.

Monialis eximitur a clausura, quando extra

extra monasterium professã est. Et si quæ sunt communiter uiuentes sine professione non debent amplius aliquam recipere, ut finiatur illorum ordo. Ibidem.

Moniales plures in monasterio admitti non debent, quàm ex eorum redditibus absque penuria earum sustentari possint. Concil. Trid. sess. 25. cap. 3. siue illæ sint dotatæ, siue indotatæ. Quod si plures sint non admittatur alia, donec, uel decrescar numerus, uel augeantur prouentus. ¶ Manua. de redimend. eccles. quæst. 1. mon. 62. nu. 1.

Possunt tamen pfectæ monasterij, alias ad Religionem anhelantes, & aptas sine culpa admitti si sint sufficienter dotatæ, etiam si expletus sit numerus earum, quæ ali possunt ex redditibus monasterij, melius tamen est non recipere ob periculum simoniæ propter extrauagan. Vt bani quinti. ¶ Ibidem num. 42.

Monialium necessitatibus prouideatur, sine exitu monasterij, quare conuersæ, quæ olim mittebantur ad quærendas eleemosinas, non debent amplius mitti ob extrauagan. Pij. v. & Greg. 13. ¶ Ibidem nu. 54.

¶ Sed ut apparet, non est usu recepta in his partibus, quo ad hoc.

Monialis nulla etiam prælata, nisi tribus de causis extra monasterium exire potest, uidelicet incendio, infirmitatis puta lepre, epidimix. Et potest de licentia extendi ad causas similes, & ad quodlibet morbum, de quo medici periti, ac pij iudicarent aliquam morituram, quia defensio naturalis minime est tollenda. clem. pastoralis. §. ceterum. de re iud. Et ideo Gregor. 13. per breue dedit facultatem sanctimonialibus cuiusdam Illustrissimi monasterij, ut exirent. ¶ Ibidem num. 49. Ob causam infirmitatis etiam Bonifac. 8. Id dicit, sed ob nullam aliam. Ideo Pius v. & Greg. licentiã relaxarunt etiã ad alias causas. ¶ Ibidem nu. 49.

Moniales exeuntes monasterium, excommunicantur excommunicatione Papali, & qui faciunt illis licentiã exeundi absque illis causis, comitantes, recipientes, etiam si sint consanguinei eandem incurrunt, nisi adsit casus extremæ necessitatis. ¶ Ibidem numer. 51. manual. cap. vigesimo septimo. nume. 150.

Monialium facultates exeundi oēs amplissime reuocantur, etiam si concessæ sint ad instantiam Imper. Regum, Reginarum, quare nulla hodie extra monasterium manere potest. ¶ Ibidem nu. 53.

Monialium monasterium nullus uir, uel foemina rationis usu pollens ingredi debet cap. periculoso. & ex Conc. Trident. & ex extrauagan. Pij v.

Permittitur autem tribus concurrentibus primò, qd sit persona honesta. Secundo, qd sit rationalis. Tertio, quod adsit licentia Superioris scriptis obtenta. ¶ Com. 4. de regu. nu. 19. consi. 6. de sta. monac.

Monialis potest transferri de uno ad aliud monasterium cum licentia Episcopi, seu alterius Superioris, dum causa est licita. consi. 48. de regu.

Moniales non incurrunt simoniã ex receptione ob ingressum monasterij, nisi quando interuenit pactum, aut quando recipiunt ineptas. iux. mentem Innoc. 7. Sed Archiep. 3. p. tit. 24. c. 70. & Silu. verbo excomm. casu 44. aiunt, qd Martinus 5. declarauit eas non incurrere ullo modo, & Clement. 7. dixit nolle ut ille simoniã incurrere ob pacta in dotib. monialiu. ¶ Man. c. 27. nu. 26. de red. eccl. q. 1. mon. 62. n. 2.

Moniales cū sint in statu perfectionis à dandis, & recipiendis uanitatibus occasionebus multum cauere debent, licet nõ sint nisi ueniales, quare non debent uedere fucos &c. ¶ Manu. c. 14. nu. 43.

Moniales, an possint habere famulos laicos pro seruitis necessariis. &c. disputat Auctor ad utranque partem, & reformantibus consultit, ut si id concedat, non faciãt illis facultatem exeundi pluitquam ipsis monialibus. &c. ¶ Com. 4. de reg. nu. 66.

Monitio.

Monitio, & citatio ex interuallo data perinde, ac si simul data fuissent operantur, quia paria sunt duo fieri eadem die, uel duabus interpollatis per uiam aditionis, & accessionis. argum. ca. accessorium. de reg. iu. lib. 6. ¶ Consi. 17. de lent. excom. nu. 2.

nie. distinct. 5. in princ. 3. par. n. 14. Et d. 6. c. 1. §. pen. nu. 14.

Morte non punitur puer, qui gladio iratus occidit alium, secundum Alciatum lib. primo. disput. cap. 17. quia facta puerorum non sunt poena ordinaria puniendi. leg. auxilium. ff. de minorib. §. in delictis. & glica. r. de delict. puer. ¶ Com. cap. aut facta. de poen. dist. 1.

Mortem oppetere potest quis tripliciter scilicet mente, actu, & consuetudine, & hi significantur per tres mortuos, quos suscitauit Dominus. ¶ Manual. prælud. no. no. nume. 3. & Com. cap. sicut tribus. de poen. dist. 1.

Mortuo non tenemur exhibere, quo uita restituatur, etiam si prestare id possemus. Et ualet id tam de corporali, quam de spiritali morte. ¶ Com. in princ. de poen. dist. 5. num. 15.

Mortuos exemptantes sunt excommunicati, per extrauagan. 2. de sepultur. Intellegitur de his, qui exemptant in terris fidelium, ut alio deferant ad sepeliendum, non autem, qui ob alium finem, &c. ¶ man. c. 27. nu. 105.

Mori, & si quis posuit quolibet momento, non propterea dicitur in articulo mortis uersari; quia probabiliter existimare possumus non instare mortem. ¶ Com. in princ. de præd. dist. 5. nu. 15.

Moriuntur multi iuvenes boni, ne fiant mali. Sap. 4. Raptus est ne malitia mutaret intellectum eius. ca. si ex bono. de poen. di. 4. ¶ De ora. c. 15. nu. 26.

Mortua opera. Verbo Opus.

Motus Sensualitatis. Verbo Sensualitas.

Mulier.

Mulier fingens se prægnantem, & sibi partum supponens, & quæ solum suscipit ex Adulterio peccat sed absolui potest, non reuelando si timet de morte sibi inferenda, uel maritum mortali odio peccaturum, ut respondet Innoc.

in cap. officii. de poen. & remiss. & Pañorm. per illum tex. Et sufficit timor pendendi famam secundum Caietan. tomo 1. opuscu. 3. respon. 14. Sotus 4. distinct. 15. quæst. secundã. Anton. 2. p. tit. 1. cap. 18. §. 8. Fallit hoc, quando erat infamata de adulterio, & credit probabiliter absque mortis periculo, quod tam à patre, quam à filio fides adhibeatur, ut dicit ibi Innocent. & omnes. tenetur tamen in primo casu ad restitutionem eo modo, quo potest, uel directè, uel indirectè augendo saltem mariti bona laborando, uel parce expendendo, uel relinquendo, aut donando ex suis bonis filiis legitimis, quæ in anime suæ, uel extraneorum gratiam relinquere potest. Authen. unde si parens. C. de inoff. testam. Quod si nihil ex his potest, sufficit, ut conteratur, & salua erit.

Testari etiam potest hæc mulier appellando filium, quem ex adulterio suscepit legitimum, absque intentione, uel intelligendo legitimum, secundum communem estimationem. ¶ manual. cap. decimo sexto. nume. 45.

Mulier menstrua patiens, non excusatur ab audienda missa, nisi ad sit debilitas alia in id sufficiens. argum. cap. ad eius. distinct. quinta. & cap. 1. de purific. post partum. manual. cap. 21. nu. 9.

Mulier uiolata per uim absolutam, non tenetur manus uiolentas in uiolatorè iniicere, neque clamorè se defendere ob timorè infamiae. Sed sufficit ad non peccandum, ut non consentiat in actum, & saltem, ut se suis propriis membris defendat resistendo, ut non se præparando, ut se tit Sotus li. 5. de iust. & iure. quæst. 1. art. 5. contra Caiet. 2. 2. quæst. 154. art. 4. qui censet huiusmodi mulierem debere clamare, est tamen uerior Soti opin. Quod si aliqd cooperatur se aptando ad actum, ueste eleuando, &c. peccat non ob resistentiam nõ factam, sed ob consensum in ipsum actum. ¶ man. cap. 16. nu. 1. & 12.

Mulier crinibus alienis utens ad ornatum commodum non peccat sicuti, neque aliena lana, aut lino ad se commode uestie dam, quia de similib. idem est iudicium. ca. du.

Judum. et secundo. de elect. & similit. ff. ad leg. Aquil. Quando tamen fingit illos, ut proprios, peccat uenialiter, quia mendacium est officiosum in factis. rux. dicta. ver. mendacium. ¶ manu. c. 23. nu. 20. & Com. cap. si quis autem. de poe. d. 7. nu. 62.

Mulier iure ecclesiastico, & humano est incapax ecclesiasticæ potestatis. si sit Religiosa. cap. dilecta. de excess. prælat. ¶ De Iud. Not. 3. num. 43.

Mulier, quæ pro honesta habetur potius seruitutem, cū bona fama, quam libertatè cum infamia eligere debet. argum. leg. isti quidem. §. fin. ff. quod metu. cau. ¶ man. cap. 17. num. 90.

Mulier se in fenestra exhibens conspicie dā sine causa, illi de quo cogitat, quod peccabit, saltem desiderio mortali peccat. Anton. 2. p. tit. 7. cap. quarto. facit cap. nihil. de præscrip. ¶ man. cap. 14. nu. 30. cap. 16. nu. 13. Com. cap. consideret. §. animaduertere. de poen. dist. 5. nu. 67.

Mulier ostendens pectus nudum, quo pulchrior uideatur non peccat, nisi habeat aliam malam intentionem, quia id sibi nõ uelatur aliqua lege obligante ad mortale. ¶ man. ca. 23. nu. 19.

Mulier dicens se esse Virginem, eum nõ sit, vel non fuisse cognitam, nisi à Nobili, & ideo maiora extorsit ab amico, tenetur ad restitutionem. ¶ man. c. 17. n. 41.

Mulier cuiuslibet conditionis sit, etiam sacrata accipiens aliquid pro turpi lucro, licet peccet, non tenetur ad restitutionem. ¶ man. c. 17. vide verb. Meretrix.

Mulier uestiens se ueste uirili, iusta de causa, ut puta ne ab inimicis cognoscatur, &c. nullo modo peccat. Tho. 2. 2. quæst. 169. ar. 2. ad 3. manu. c. 23. n. 22.

Mulier, quæ unius uiri contenta erat laurea à Romanis donabatur, ut narrat Valer. li. 2. cap. 1. de Areopag. ¶ Com. cap. inter uerba. concl. 5. nu. 4.

Mulier ingrediens monasteria religiosorum excommunicatur. per extraua. Pii V. ¶ man. cap. 27. nu. 150.

Mulieres uiuentes in congregatione, & profitentes aliquè modum uiuendi, nõ sūt uerè Religiosæ. ¶ Com. 4. de reg. n. 44.

Mulierem honestam inducens ad peccā

dum tenetur suadere illi poenitentiam, licet communis opinio id habeat Scoti 4. distinct. 15. quæst. 3. art. primo. Adrian. 4. de Restitution. quæst. 31. & alii alibi. quia, id est peccatum contra legem charitatis, & non iustitiæ specialis.

Secundò, quia scienti, & consentienti non fit iniuria. cap. scienti. de regul. iuris. libro 6. Et tandem nullus uidetur esse Canon, aut lex, quæ id inbeat, ergo nec consequenter asserendum esse de præcepto. argum. cap. consuluisti. 2. quæst. 4.

Nisi quid aliud præter peccadi persuasionem interuenit. Cum ergo illa sciat hoc esse peccatum, & possit libere abstinere absque ullo timore illius, qui induere tentat, nisi per se respiciat id sibi imputabit. ¶ Com. c. noli putare. de poen. d. 1. per tot. manu. c. 16. nu. 15. & c. 14. nu. 45.

Mulier, quæ officio tutelæ fungitur post secundas nuptias, vel post stuprum comissum peccat. l. si. C. quando mul. off. tut. funge. ¶ man. cap. 25. nu. 67.

Mulieres tertij ordinis S. Francisci, & Dominici uerberantes, dum uiuunt gregatim, & habitū gestant Religionis sunt excom. Fel. c. 2. de foro comp. ¶ man. c. 27. n. 79.

Mulierem cogere ad ingrediendum monasterium & suscipiendum habitū, uel profitemdum, peccatum est mor. cum excommunicat. annexa. Conc. Trid. sess. 25. c. 18. de regul. ¶ manu. cap. 27. nu. 150.

Mulieres suspectæ consuetudine, aut familiaritate, qui utitur, & aduertit se scandalum præbere aliis peccat, nisi desistat, quia paruifacit scandalum aliorum. Et qui mulierem in domo habet, de qua populus suspiri quid suspicatur, siue sit cognata, siue extranea debet illam à se reijcere alioquin peccat. Maio. 4. d. 1. q. 30. ¶ man. ca. 14. n. 31.

Mulier Abortum procurans. verbo abortus.

Mulier Adultera. verbo Adulterium. Mulieri grauidæ abortum suadens, aut illam abortiri faciens, aut qui percutit, &c. Verbo Abortus.

Mulier decepta quando possit, uel non possit contrahere, & an sic detrahatur, teneatur debitum petere, uel reddere. Verbo Matrimon.

Multi-

Multiloquium.

Multiloquium est filia Gulę, & hoc est peccatum mortale, quando quis eo vitur in notabilem Dei irreuerentiam, aut eo ita delectatur, ut paratus sit id prætere implemento alicuius præcepti. Antonin. 2. part. titu. 6. cap. 4. ¶ Manua. capit. 23. num. 123.

Munus. Verbo Officium.

Murruratio.

Murruratio, atque detractio non sunt idem, sed murruratio est, quid magis generale cum multa comprehendat, quæ non comprehendit illa, quia murruratio latine proprie significat strepitum aquæ lenis, ac mitis, à qua murruro, & strepitum facio, & murruratio actus, quo fit strepitus, præsertim obscurus, atque obvolutus.

Et ideo non est species peccati distincta ab aliis, quia reperiri possit in omnibus generibus peccatorum, quare de illa speciatim non egit D. Thom. ut ait Caiet. 2. tom. opusc. lib. 17. Resp. 13.

Quare murruratio, & detractio differunt ut genus, & species, & tamen communiter pro eodem reputantur. Et sic etiam nos de illis agemus. ¶ Com. c. inter verba. concl. 6. num. 415. 16. 17. & 18.

Murruratio est uoluntas denigrandi, uel denigratio famæ, aut gloriæ hominis, nondum canonizati, contra ius directe, uel indirecte. ¶ Ibi. nu. 419.

Murruratio inuenitur cum intentione infamandi, & sine illa, ut si adsit inconsideratio, leuitas, &c. ¶ nu. 431.

Murruratio reperitur aliquando venialis, aliquando mortalis sine infamia, uel uoluntate infamandi, ob periculum peccandi, quo se, qui murrurat exponit. iux. regu. Gerf. 2. p. tit. 1. ¶ nu. 432.

Murruratio alia est formalis, quædo ex proposito damnificat famam, uel gloriam, alia materialis, quæ sine proposito infamat. ¶ num. 439.

Committiturque non tantum loquendo, sed etiam audiendo, & tacendo, per gestus, atque signa. ¶ nu. 441.

Murruratio nis modi. iuxta Alexand. 2. part. quæst. 146. & sex sunt. & iuxta Thom. 2. 2. quæst. 73. art. 3. ad 3. Septem: quatuor directi, ut imponere alicui falsum, augere peccatum, reuelare secretum, bonum mala intentione factum esse fateri, & tres indirecti negare, retinere, aut minuire bonum aliorum. Qui omnes possunt reduci ad duos de tribus, quos Scot. ponit. 4. d. 13. q. 4. videlicet imponere falsum, reuelare occultum, ac negare uerum, crimen sibi ipsi impositum. ¶ Ibi. nu. 442.

Et hæc sequuntur etiam, quo ad murrurationem, seu diminutionem famæ suis. ¶ num. 444.

Reperitur, & alius modo, qui fit laudando, quia si id fiat modice, sequitur læsio famæ indirecte, quia ut ait Gell. libr. 19. Noct. At. cap. 3. Turpius est exigui, ac frigide laudare, quam grauius uituperare. ¶ Ibid. 444. Qui modus uituperabilis uisus fuit, ut ait Polib. in Aulis. Principum, ibi alitur, ac quiescit. ¶ nu. 447.

Datur, & alius modus callidissimus, qui est contradicendo murruratori hac intentione, ut indignatus magis murruret. 48.

Datur, & alius modus murrurandi reflectendo mala audita in tribus casibus.

Primo, addendo. Secundo, referendi mala intentione. Tertio, suspicando, ut audita relatione illi fidem adhibeat. ¶ 449.

Murrurant aliqui referendo, & non afirmando, dum addunt, non prodit fumus, ubi non est ignis. iuxta Arist. 7. Ethicor. ca. 13. Quam populi celebrant omnino fama perire nulla potest. ¶ Ibi. 450.

Murrurant, qui augent delictum, idem dicendum de illo, qui auget aliud malum, aut naturalem, uel accidentalem defectum, ut de illo, qui parum uidet dicere esse omnino cæcum. 451.

Murrurat, qui opera bona facta ab aliquo dicit facta esse mala intentione, quia infamaret notabiliter suum proximum. iuxta S. Ant. 2. p. tit. 8. c. 2. ¶ 453.

Murrurat, qui tacet uirtutes alienas, quas scit, si propter bonum illius interrogetur.

rogetur. c. 1. de crim. fals. ¶ 454.

Murrurat, qui componit fabulas, passquillos, aut libellos infamatorios, & qui de his scribit schedulas, uel publicat, & qui illas inuenit, & non dilaniat, sed propalat, quia damnificare intendunt, & damnificant. ¶ num. 455.

Murrurat, qui iniuria aliquem afficit ad hoc, ut infamet uocando adulterum, iurè ad hoc, ut id credatur. ¶ nu. 456.

Murrurat, qui reuelat etiam defectus naturales, & accidentales, & aliquando et virtutes, ut de Christiano, quod est Christianus ad hoc, ut occidatur à mauris. 458.

Murrurat, qui dicit de corrupta, quod est uirgo, ut impediatur ingressus eius in monasterium conuertitarum: & qui dicit Christianum non esse maurum, nobile non esse rusticum ad effectum, &c. ¶ 464.

Murrurat, quis contra non potentes peccare, ut contra infantes, mente captos, mortuos, qui omnes iniuriam, & si non possint inferre, pati tamen possunt. l. illud. ff. de iniur. & c. illud. 1. 5. q. 1. ¶ 466.

Sed murrurare contra mortuos est luctari contra laruis. Et si est Sanctus Canonizatus, id est blasphemare. Non autem si id fiat, quo ad ea, quæ fecit antequam Sanctus esset, nisi fiat ad extenuandam Sanctitatem, quam habet nunc. ¶ 469.

Murrurat, qui detegit alterius malum uni soli. 2. 2. quæst. 73. art. 1. ad secundum. Et magis aliquando, quam si detegat coram multis, si ille cui malum detegit sit persona Nobilis, aut Prælatus. argum. l. illud. ad leg. Aquil. & c. 2. de transl. præl. nu. 507.

Murrurat, qui reuelat delictum timore tormentorum, quod iniuste sciuit, ut si aperiat illius literas iniuste, quia id nullo modo facere debet. nu. 562.

Murrurat, qui denunciat Iudici, ut Iudici id, quod nullo modo probare potest, ut innuit Eugen. cap. si Sacerdos. de of. ord. Vel denunciat alicui viro bono summissa correctione fraterna, nisi speret ipsum bonum virum magis profuturum, ut recte ait Sotus. de rat. detegimem. 2. q. 2. Caiet. 2. 2. q. 73. art. 2. nu. 572.

Murrurat pater, & mater concedendo uicia secreta filiorum inuicem, licet non fit

communiter amplius, quam ueniale. 573.

Murrurat, qui reuelat per generalem monitionem delinquentem, qui restituit. ¶ num. 590.

Murruratio communiter est peccatum mortale, quia est contra septimum præceptum octauum. nu. 474.

In quibusdam casibus tamen est uenialis si intentio fuit parum lædendi, & non secuta est læsio. nu. 477.

Secundo, si sit ipsa, quam fecit. Murruratio subreptitia sine deliberatione, non est plusquam uenialis. ¶ 485.

Murruratio ex sui natura, non est minus peccatorum etiam illorum, quæ contra proximum committuntur, quia fama, quæ læditur per hanc non est de potioribus bonis. ¶ 494. & seqq.

Murruratio non est maius peccatorum contra proximum solo uerbo commissorum, sed minus quam iniuria, uel contumelia, & furratio. nu. 500.

Murruratio de paruo malo, uenialis est, ut ait D. Thom. 2. 2. quæst. 73. art. 2. ad 3. Quod accidit ratione temeritatis, ac facilitatis, & intentione parum lædendi. 503.

Et similiter si est de peccato ueniali. Anton. 2. part. titu. octauo. capit. 4. & Siluest. Verb. Detractor. ¶ 514.

Et de hoc intelligitur, quando fit sub uerbis generalibus dicendo, quem esse superbum, iracundum, &c. ¶ 515.

Modo non adsit intentio multum lædendi, & non fiat murruratio coram illis, qui magis abominantur malum illud paruuum, quam aliud magnum. ¶ 516.

Murruratio materialis communiter uenialis est. iux. Caiet. 2. 2. q. 73. art. 2. & colligitur ex D. Thom. Ibid. modo non sequatur, uel læsio notabilis famæ proximi, uel saltem periculum, ut lædatur. nu. 509.

Quod si illa sit de peccato mortali, modo non pariat damnum notabile, erit etiam uenialis, attento statu, & conditione personæ de qua murrurasti. 522.

Murruratio est, non tamen communiter mortalis, detegere propria peccata, etiam cum notabili famæ iactura. iuxta Sotum de rat. regen. secre. num. 1. quæst. 3. & Adria. 4. de rest. quæst. 35. & quol. 2. quæ non est con-

era iustitiam, neque contra charitatem proximi, cum non laedat alium, neque contra propriam, cum neminem obligetur illam seruare. Et quia prodigalitas de sui natura non est naturalis. ¶ num. 565.

Contrarium tenet Caietan. 2. 2. q. 73. ar. 3. & in Summa. Verbo DetraCTOR, cuius sententia vera erit, quando ex infamatione sui ipsius sequitur damnum animae, uel uitae propriae, aut alieni honoris, aut fortunae alienae, quia tunc fit sibi praedudicium in rebus, quae non sunt in nostra potestate, opinio uero Scoti uera esset praeter hos casus. ¶ num. 568.

Murmuratio non est proflare in uno territorio uitia alicuius, quae sunt publica in alio, quia infamia est nota personalis, & sequitur infamatum quocumque vadat, ut lepra leprosum. iux. glo. singul. l. ex ea. ff. eo. de postul. Et quia ut dicit Scotus 4. distinc. 25. quæst. 4. ar. 2. publicatio illius, qui peccando seipsum infamauit, & aufert famam, sed facit, ut quod de se erat publicum ueniat in notitiam aliorum, qui illud nesciebant. ¶ num. 837. & 843.

Murmuratio homicida est Ioann. 3. non formaliter, sed occasionaliter priuando famam, qua homo uiuit in animis alienis. iuxta S. Th. 2. 2. q. 73. ar. 3. ad 2. ¶ 503.

Murmuratio potest esse audiens detractiones, & quomodo uidetur audire.

Murmuratio est praelatus, aut uisitor capiens iuramentum a subditis dicendi omnia delicta, quae sciunt, non excipiendo occulta, quia praebent occasionem infamandi. Secundum, quia praebere tale iuramentum est contra ius. ¶ num. 577.

Murmuratio est testis, qui generaliter interrogatus per uisitationem reuelat secreta peccata, licet fuerit iuratus de dicenda ueritate, etiam si specialiter iurasset dicere ueritatem de delicto occulto. iuxta Andria. in 4. de correct. ¶ 578.

Murmuratio est Iudex, qui sine infamia inquit, quia laedit, uel laedere uult, aut se probabili periculo exponit, ut contra ius laedatur fama proximi. ¶ 579.

Murmuratio est Iudex, qui interrogat confessum de suo delicto, de suis complicitibus occultis, quia saltem dat magnam cau-

sam infamandi, ac stat in periculo faciens contra iura. cap. 1. de confessis. cap. nemini. 15. quæst. 3. Et l. fina. C. de accusat. Idem dicendo de reo, qui illos manifestat. ¶ 584.

Et similiter si inquit super delicto notorio contra delinquentes occultos. iuxta Caietan. 2. 2. quæstion. 69. art. secundo. & Sot. de rat. reg. in 2. q. 6.

Contraria tamen est communis opinio. Innocen. in cap. bona. de elect. Panorm. & Imol. & gl. singul. in cap. quidam. 5. quæst. 1. Barth. §. si publico. l. 2. ad leg. Jul. de adul. pro qua faciunt multae leges. & per Caietan. etiam & Soto adsumunt fundamenta plurima. Sed tamen communis est positum sequenda, quia non habet contra se uerbum expressum, & magna adest necessitas, ut detegantur delinquentes in delictis notoriis, & puniantur. cap. Romana. §. Notoria. de cens. lib. sexto. Et consuetudo ubique hanc seruat. ¶ num. 585.

Murmuratio est quiuis, qui quando, uel quomodo non debet contra ius uult scire delinquentes, uel delicta occulta, & potest esse mente, uerbo, re, & magis, qui cogit ad id, & magis adhuc si est Superior. ¶ num. 593. 94. 95. & 96.

Murmuratio non est reuelans, iuxta de causa secundum ius sua peccata, uel aliena, dum intentio bona est, quia non laedit contra ius. Et multi doctissimi, ac Sancti uiri hoc fecerunt etiam in peccatis, carn. s. August. lib. secundo. confess. Hieron. in epist. Non debet. Anselm. in deplorat. uirg. comissa. ¶ num. 602.

Neque reuelare suum delictum occultum Curiae saeculari ad hoc, uide illo poenas sumat, quia hoc est magnam uirtutis, & penitentium opus. iuxta Scotum 4. distinc. 15. quæst. 3. ¶ num. 603.

Murmuratio non est, qui propalat suum aliquod peccatum, ut diminuat suam magnam famam cum uidet eius magnitudinem sibi officere ad uitam spiritualem. iuxta Sotum de rat. reg. in 1. quæst. 3. facit illud Math. 18. Si oculus tuus scandalizat te, erue eum. cap. gloria. 12. quæst. secunda. & multa alia. ¶ num. 609.

Murmuratio non est, qui publicum peccatorem publice reprehendit, quia non laedit

dit, & talis reprehensio consonat iuri diuino. 1. Tim. 5. & iuuat ad remouendum scandalum, quod proximo ob illud praebetur. iuxta D. Tho. 2. 2. q. 43. ar. 7. Et habet locum in peccatis omnibus, quae scandalizant, & inuitant ad alia similia. Et in omnibus personis etiam particularibus. iuxta Sot. de rat. reg. in 2. q. 4. quia omnes debent habere summam curam eorum, qui pereunt. c. tam sacerdotibus. 24. q. 3. Ad quam tamen non referuntur, nisi qui habent iurisdictionem, & imperium. nu. 611. Vide Verbi. Correctio.

Murmuratio non est, qui detegit delicta, quae parantur perniciose Reip. uel proximo ut fecit Daniel, qui propalauit iniquitatem duorum senum. nu. 619. uerb. Reuelatio.

Neque etiam si non sint perniciose, modo seruet debitam formam denunciationis Euangelicæ. nu. 629. uerb. Correctio.

Murmuratio non est, qui accusat de peccato proximum, etiam secutum, quando, quomodo, & quare potest. ¶ num. 636. uerb. Accusatio.

Neque testis, qui reuelat mala aliena iuridice, quia iusta causa id facit licitum. ¶ num. 694. uerb. Testis.

Neque qui publicat notorium, & quod paulo post est sciendum ei, qui nesciebat, modo mala intentio absit, aut alia circumstantia mala. ¶ 841.

Musica instrumenta. Verbo Organum.

Mutatio.

Mutatio uitae difficilis est, & cum magno labore fit. Authent. de Monachis. §. hinc autem. coll. 1. Et glo. fina. in ca. Reperiuntur de poen. dist. 3. ¶ De indulgent. Not. 17. num. 10.

Mutatio eorum, quae sunt consueta, non est facienda ob quamlibet utilitatem maiorem. l. 2. ff. de constit. princip. & c. Ridiculus. 2. dist. Thom. 1. 2. q. 97. art. 2. Ioann. Andr. cap. cum consuetudinis. de consuet. ¶ com. 2. de regul. nu. 30.

Mutuum.

Mutuum est res ex suo usu consumptibilis penitus, cuius proprietatem, quis in alium transfert receptus, deinde aliam rem non numero, sed specie, aut ualorem eandem. Silue. uerb. Mutuum. in princ.

Mutuum dare non potest iuste fieri, nisi gratis fiat. c. consuluit. de usu. ¶ Com. de sponsalia. cle. §. 16. nu. 3. consi. 12. de usu. Mutuum dare sub usuris Regib. etiam illos cogentibus non licet uiris pecuniosis non exercentibus mercaturam, aut uolentibus emere praedia. Secus si id faciant, & accipiant sub uerisimili interesse lucri cessantes. Manu. ca. 17. nu. 302.

Mutuum dare triticum uetus cum pacto recipiendi nouum ad aequale, sciens nouum melius, atque maioris precij fore, & quum tempore solutionis, non licet. Silue. uerb. usuris. 1. q. 17. ¶ Com. de usu. nu. 224. consi. 7. de empt. nu. 2.

Mutuum dare pecuniam argenteam, ut auream accipiat, si facit id, ut in aestimatione lucretur, non licet. Hostien. in sum. ¶ Ibi. nu. 226. & consi. 8. de emp. & uen. nn. 4.

Mutuare sub usuris pro re pauperi data, uel pro remittenda iniuria, & damno, quod affectus iniuria passus est, & in conscientia debetur, non licet. Secus semper remittenda iniuria simpliciter secundum Silu. uer. 1. q. 11. non ex eo, quia sic illi liceat redimere suam vexationem, sed quia poena illa non debet in conscientia antequam a iudice condemnentur. ¶ Ibi. nu. 238.

Mutuum dare cum pacto, ut aliquid det alicui operi pio non licet. capit. super eo. ¶ Cons. 7. de de usu.

Mutuum dare enssem, uel aliud quod ad occidendum, aut furandum si sequatur effectus inducit restitutionem. ¶ man. c. 17. n. 295. Mutuum dare ea conditione, ut ubique terrarum possit sua debita reperere, intelligitur deductis expensis. tex. est in l. 4. ff. quod certo loc. ¶ man. c. 17. nu. 43.

Mutuum dare sola intentione accipiendi aliquid plus, et sine pacto peccatum est, & restitutionem inducit. ¶ Ibi. nu. 208. & ca. 232. num. 103. & de usu. nu. 10. 13. & i. 8.

Mutuum dare principaliter, ut sibi conferatur beneficium simonia est. ¶ De usuris. nume. 17.

Mutuum dare cum spe habendi aliquid ex gratitudine tantum, vel ex amicitia minus principaliter, & secundario licet. ¶ Manual. ca. 17. no. 209. de usu. 19. de finib. nu. 39.

Mutuum dare principaliter ad amicitiam comparandam non est usura, licet ex illa beneficium sequatur & id intendatur. 2. 2. q. 28. ar. 2. ¶ Ibi. nu. 209. de usur. nu. 20. & cō. si. 50. de simon. nu. 4.

Mutuum dare cum pacto, ut quis molat suo molendino, usura est pro obligationem cuiuslibet, quae inde nascitur. ¶ Manual. cap. 17. num. 220. Idem cum pacto ut remonet altera vice. num. 223.

Mutuum dare cum pacto, ut si mutuarius moriatur intra certum tempus liber esset, & si viueret duplum redderet peccatum est, quia ex pacto lucratur illam obligationem soluendi duplum, quamvis illa sit dubia. Siluestr. à Tur. 1. q. 36. Et similiter mutuarie Magnatibus cum pacto, ut conferant beneficium pecunia estimabile. Et idē dic de quacunque tali pactione. ¶ Manual. cap. 17. num. 222.

Mutuum est duplex verum, & palliatum. Mutuum verum consistit in reb. quae usu consumuntur, & in pondere, numero, & mensura consistunt.

Palliatum verò est illud, quod secundum suam formam apertam, & verba contrahentium est alicuius contractus, quam mutui, secundum verò formam latentem, & mentem contrahentium ueram, uel praesumptam est mutuum. Qualis est omnis contractus alius à mutuo, in quo quis minoris iusto precio, querit aliquid propter anticipatam solutionem. ¶ Ibi. nu. 206.

Mutuum, qui non soluit aequè bonum, & statò die, nisi consensu mutuantis excusetur peccat. ¶ Nu. 214.

Mutuum, quod uis cum pacto, ut mutuantis alicuius usura est propter obligationem. Non autem si sine fraude, & pacto alicuius praestetur. ¶ Nu. 284.

Mutuum, & depositum pecuniae cum facultate utendi, paria sunt. ¶ Consil. 1. de deposito. nu. 19.

Mutuandi actus uendibilis non est, si quis locabilis. ¶ consil. 1. de depof. nu. 13.

Mutuum natura est gratuitum, & eius intuitu nihil amplius, quam quod datum est recipi potest. cap. 1. 14. quaest. 3. ¶ Com. de gambijs. nu. 61.

Mutuans pecuniam, & amplius quid recipiens, licet securitatem praestet, pro usura non habendus est, & si in foro Dei forsan non sit, quia securitatis intuitu accipere potest. ¶ Ibi. nu. 5.

Mutuans pecunias alicui securitatem depositanti, ut eas mari, uel aliis periculosis locis transferat, & eidem sine fraude securitatem praestet, precio quo ab alio ea accepturus erat, ad restitutionem non tenet, secus si ob mutationem. n. 6.

Quod si alias merces mutuet, & securitatem praestet, non censetur usurarius per cap. hn. de Usur. quod de pecuniis tantum loquitur. ¶ Ibi.

Mutuans tot aureos, si pactus fuit, ut totidem eiusdem generis redderentur, augmentum si plus ualeant recipere potest, si non erat certus de precio augendo. n. 49.

Mutuans modium tritici alium aequè bonum recipere debet, etiam si precium pluris, uel minoris ualeat, quia est ei id extrinsecum. ¶ Num. 49.

Mutuanti pecuniam, uel aliam rem, aliam eiusdem generis, ac aequè bona, quo ad bonitatem intrinsecam restituenda est, etiam si non erat asseruaturus, (aequus tamen contrarium) uel si expresserat, uel si insumpta precio aucto. l. cum quid. & l. uinum. ff. de reb. cred. ¶ Ibi. nu. 50.

Mutuarius.

Mutuarius ultra sortem nihil soluere mutuanti tenetur. ¶ Consil. 3. de Usur. nu. 1.

Mutuarius iuratus pro mutuo promissas soluere non tenet. c. debitores. de iur. iur. nisi ad id iuramento se obligauerit, quia tunc teneretur iuramentum adimplere. d. c. debitores. Sed potest ab Episcopo absolui ob contractum usurae. cap. 1. de iur. iur. ¶ consil. 3. de Usur.

De

De Litera N.

Natura.

Natura, quandoque significat naturalem propensionem, & naturae impulsus ex sensualitate provenientes. glo. 1. cap. ius naturale. dist. 1. ¶ Com. c. qualitas. de poe. d. 5. nu. 44.

Natura naturans Deus est, de qua Paul. Iuriconsultus. l. sed & si. §. fina. ff. de Iudic. ubi ait: In natura omnia certa esse, ut affirmat glo. l. respiciendum. ff. si cer. petat. ¶ De Iudic. Not. i. num. 3.

Natura est Dei uoluntas, Dei bonitas, & Dei potentia, ut ait Plat. li. 2. Politic. ut refert Luc. l. restituere. C. n. §. rem quā uen. ¶ Com. d. c. qualitas. nu. 26.

Nauis. Vide uerbo Galea.

Naufragium.

Naufragium nauis est fractio, uel summersio. Cice. Pro Rege deiot. Cum esset ei renunciatum Domicilium naufragio periisse. Sumitur metaphorice pro calamitate, seu rerum iactura. Cice. libr. 4. Epistol. Fam. Verser in eorum naufragijs, & bonorum direptionibus. Calpin.

Naufragio res perditas capiens est excommunicatus, etiam ante monitionem restituendi per Bullam Coenae. ¶ Manual. ca. 27. num. 60. Et hoc quo ad Deum, quia quo ad Ecclesiam debet praecedere monitio, ut declarat Panorm. cap. excommunicatione. de rapt. Fallit cum se periculo mortis exponit pro illis saluandis, & Dominus illarum non sperat se recuperaturum, quia si id sperat per aliquod medium tenetur restituere soluta sibi sui laboris mercede. Antonin. 2. p. tit. 1. cap. 15. §. 2. & Angel. Verbo Naufragium. §. 3. ¶ Man. c. 17. nu. 98.

Fallit etiam, quando bono animo accipit, modo non sit in mora restituendi. ¶ Capit. 27. num. 118.

Naufragio bona deperdita, quando lex particularis illi, uel illi tribuit, est iniquiss-

ma, quia astricto addit afflictionem contra cum percussio. 7. q. 1. & l. Diuus. ff. de offic. praesid. ¶ Vbi sup. nu. 118.

Nauta.

Nauta appellatur, qui nauem agit: iste tenetur de furto, & maleficio in nauem etiam per alium factis, & etiam eius executor, si exercitor. Insti. eo. tit. ¶ Manual. cap. 17. nume. 17.

Nauta, & captiui per eandem legem habentur suspecti, etiam si sint liberi. leg. quod rics. C. de naufrag. li. 2. & ibi scilicet. ¶ C. c. inter uerbanu.

Necessarium.

Necessarium tripliciter capit a iuris peritis. Primo pro eo, sine quo aliquid fieri non potest, qualis haereditas. Insti. de leg. respe. testam. §. ante. Insti. de lega. Secundo pro eo, sine quo res fieri quidem potest, sed non ut oportet, qualis est Insti. tutio Posthumorum respe. testam. leg. Gallus. ff. de liber. & posthum. Tertio pro eo, quod est utile, atque conueniens. l. prima. ff. solut. matrim. adiunct. gloss. probata per Barth. ¶ Com. cap. ita quorundam. de Iud. not. 10. nu. 2.

Necessarium ad status decentiam non consistit in puncto individuo, sed habet latitudinem eo maiorem, quo maior est ipse status. Siluestr. Verbo. Eleemosin. quest. 1. Aurea. Ros. 53. argum. l. prima. ff. de iure deliber. cap. de causis. de off. dele. ¶ Manual. cap. 27. num. 6.

Necessaria uita tantum habens non potest de illis licite eleemosinam facere, licet sint sua, quia id nequit sine prauidicio uitae facere, cui non potest renunciari. ¶ C. c. cap. de elemof. nu. 63.

Necessitas.

Necessitas extrema, ita dicitur cum quis iam non solum animam agit, sed et cum indicia probabilia apparent eo deuenturum, nisi illi subueniatur, & non se offert, neque expectetur probabiliter abus, qui ei sub

subueniat. Thom. 4. dist. 2. q. 2. art. 4. q. 4. Man. cap. 24. nu. 5.

Necessitate in extrema positus, omnes etiam Religiosi tenentur sub peccato mortal. subuenire. nu. 11.

Necessitate extrema qui laborat, potest in se accipere furtum ad se, subueniendum etiam auctoritate propria. Non autem efficitur verus Dominus illius rei, quæ indiget, & quam accepit, quare si ad pinguiorem fortunam deuenit, tenetur ad restitutionem: est communis opinio. 4. d. 1. s. cōtradicta, quam opinionem quidam recētio res sequitur, vt Armilla. Aurea Rosa, & cæ. nulla tamen lege, aut ratione ducuntur, si ne quibus nihil est affirmandum cōtra ius regulare. Quod habet id quod est vnius sine illius consensu non efficitur alterius. Id quod nostrum. ff. de regul. iur. neque obstat lex illa, quam omnes per se adducunt, quæ habet: In necessitate omnia esse communia, & est lex 2. §. cum in eadem. ff. ad l. rhotiam. Quia si bene ponderetur non id asserit, sed asserit in necessitate omnia esse comunicanda, & nō fieri communia. Hæc fuit etiam sententia doctiss. Adrian. 4. de restit. q. 33. Si tamen ille non habet aliud, quam quod ad sui suorumque sustentationem est necessarium, non tenetur. Manu. cap. 17. nu. 60. & 118. Com. 2. de regul. num. 28. de Red. eccl. q. 2. Mon. 4.

Neque obstat pariter Sotus. 4. de iust. & iur. q. 7. ar. 1. dicens hoc verum esse de eo, quod non est insumptum, quia est licite uti possit eo, quod vti consumitur, non tamen efficitur eius Dominus, sicut etiam asserit ibi Sot. q. 1. de Francischano respectu illius, quod licite comedit. iuxta. c. exijt de Verb. signif. lib. 6. Quare concludendum est, quod quauis necessitas extrema Dominum aliquem faceret, quo ad effectum se ab illa liberandi, non tamen tollit obligationem restituendi. argu. cap. cessante cum ei not. de appellat. Et quod tribuit tantum ius ad accipiendum, & cogendum, vt illi detur, quod sufficit, vt ab ea liberetur, & non amplius, siue id fiat per mutuum, siue commodatum siue alio contractu. Manu. cap. 17. num. 62. Com. 2. de regul. num. 29. de Red. eccl. q. 3. n. 10.

Necessitas extrema facit vt Regularis teneatur exire de monasterio ad subueniendum parentibus in ea existentibus cum licentia, vel sine illa. argumen. cap. pasce. 86. dist. et l. necare. ff. de liber. agnoscen.

Quando autem non est talis, sed adeo vrgens, vt obligaret filium ad subueniendum. Si præcedat obligatio ad non intrandum, ingressum ad non profitendum, profectum ad non exeundum. Non autem si sequatur. Tho. 2. 2. q. 201. ar. 4. Manu. cap. 14. num. 14. Com. 3. de Regul. nu. 48. consi. 54. de regul. numer. 1. consi. 52. nume. 1. & consi. 65. n. 2.

Necessitas extrema facit facultatem accipiendi si de suo non habeat à quocūque superfluum naturæ habente ad succurrendum ei. argu. cap. sicut hi. 47. dist. & hæc est ratio cur regularis possit facere eleemosinam extreme egenti sine licentia prælati. Et non illa, quam gl. 2. asserit. cap. non dicitis. 1. 2. q. 1. Com. 2. de reg. n. 28.

Necessitas extrema illa dicitur, quæ tenet hominem positum in articulo statim moriendi, nisi ei succurratur. Si autem ostendat, quasi euidentia signa illius accidētis futuri, nisi subueniatur ei, uocatur quasi extrema. Tho. & Felin. cap. 1. dist. 1. Com. 1. de eleemosina. nu. 26.

Necessitas talis tollitur, non solū per gratuitam, sed etiam per non gratuitam subuentionem, vt equo, vel veste commodatis ad traiciendas niues alpium. n. 24.

Necessitatem talem parientes non tenentur querere si non occurrant, nisi ad id publico officio obligemur. Ibid. & Manu. cap. 24. nu. 9.

Necessitate in extrema omnibus etiam infidelibus, & illis, quos iure occidere nō possumus subuenire tenemur, quia aliter occidimus eos. cap. pasce. 86. dist. 1. nu. 26. & medicus tenetur curare, non autem gratis, sed reseruatō iusto salario. 16.

Necessitas extrema, non ita omnia facit communia, vt quis restituere non teneatur si habet alias facultates, vel si ei superueniunt bona. nu. 27.

Quare qui extreme egenti elargitur aliquid non excusatur a restitutione, ut ait Maior. 4. d. 5. na. 28.

Necessita-

Necessitatem extremam patienti, si longe distet, non tenemur subuenire, sed nec si de prop. modo probabiliter notis non constat non adesse alium, qui illi succurrat. n. 30.

Necessitatem extremam si quis dicat se pati non tenemur credere: nisi id nobis p. indicia constet, & testes de visu adint. 31.

Qui autem talia signa videt mortal. peccat si non succurrat. nu. 32.

Necessitate ab extrema, qui se laborando, vel mendicando liberare potest, non est vere in illa constitutus. glo. sollem. insunt. 82. dist. num. 34.

Necessitatem in extremam non tenetur quis se iniicere, vt alium ab illa subleuet. numer. trigessimoseptimo.

Necromantia. Verbo Ars magica.

Negatio.

Negatio talis est naturæ, vt omnia, quæ sequuntur destruat, & contradictorium eorum ponat. glo. sollem. in cap. cum dil. ctus. de consuetud. quod sentit Cōcil. in princip. cap. Monachi. de statu mon. Com. secundo. de regul. num. 15. consi. 1. de feud. num. 12.

Negationi affirmatio cedit, quādo cum illa concurrat. l. 3. §. liberti. ff. de susp. tut. Et est vera saltem quando negatiua est speciaior. arg. c. generi per speciem. de reg. iur. li. 6. In Auth. c. si quando. de rescrip. num. 8. & Com. 2. de reg. nu. 15.

Negatio veri criminis in Iudicio, quādo sit peccatum mort. aut non. Vide ver. reus. Si accusator crimen non probat, & si peccatum inducit, non tamen inducit famæ restitutionem, quando responderet accusatorē decipi, vel si respondeat illum calumniari, vt illi non creditur. Caiet. 2. 2. q. 62. ar. 2. ad secundo. contra communem. Manu. cap. 18. numer. 49.

Negatio peccati in cōfessione quale peccatum sit. Vide ver. Mendacium.

Negatio Dei, vel fidei, quamuis ore tan-

tum fiat nullo metu vnquam licet, sed ex cōmunicationem inducit Caiet. 2. 2. q. 94. ar. 1.

Sed contrarium est verius cum iste non sit vere hæreticus, qui sic negaret Siluestri. verbo Hæresis. q. 9. Tabien. Ibid. num. 2. & verbo Apostasia. num. 3. grauissimum tamē peccatum est. Alex. Ales. 2. p. tit. 53. nume. 2. Manu. cap. 2. num. 27. Com. cap. Humanæ aures. quest. 3. nume. sexto. Com. cap. nter verba. preiud. tertio. Com. cap. potest fieri. de pōn. dist. 1. num. 2.

Negligentia.

Negligentia (proprie vtendo vocabulis est defectus circa interiorē actum voluntatis, qui est electio, nō qd. em. actus, sed circumstantiæ. quare secundū Iñdo. negligens dicitur, quasi nec eligēs. Large vero, est ommissio alicuius rei, quæ fieri debet, & pot. quare sine mora esse non potest. c. ult. de elec. Silu. ver. negligentia.

Negligentia grauis, non autem leuis inducit peccatum mor. arg. gl. 1. ca. dicti. dist. 81. Fel. in c. irrefragabili. de of. ord. Com. c. contrarium. de pōn. d. 5. n. 18.

Negligentia hæredis, vel executoris in soluendo debita, vel exequendo pia opera nocet de functo, impediendo remedia accidentalitua suæ liberationis à Purgatorio. Com. si. 26. de pōn. & rem. n. 5. Man. c. 17. nu. 68. & Th. quol. 6. ar. 13. Adri. quol. 8.

Negligentia conteruandi res ecclesiæ, peccatum est lethale prælati. c. in canonicis. 16. q. 1. c. irrefragabili. de of. ord. quādo illa est magna. per gl. reputata sing. in ca. & quæ. de off. Archi. de Iud. not. 3. n. 22.

Negligentia nominati ad parochiale, nō debet Episcopo nocumentum asserre. Com. si. 17. de præb. nu. 2.

Negociator. Verbo Mercator.

Negociatio.

Negociatio in gñe actus est sua natura indifferens, & talis, q. ob suas circumstantias

stantias potest esse bonus, & malus, & praefertim ex fine. Thom. 1. 2. quaest. 7. & 118. Quare duplex erit, altera honesta, altera turpis, seu illicita. Et haec item duplex, altera contra iustitiam specialem, altera contra alias virtutes. Prima inducit peccatum, & obligationem in restituendi. secunda secunda quaest. 62. ar. 1. altera inducit peccatum tantum. Conf. 10. de testam.

Negotiatio omnis, qua emitur aliquid, ut carius vendatur propter lucrum, illicita non est quando lucrum est honestum, quia ut dicitur cap. Quoniam. dist. 88.

Negotiatio non facit quem malum, sed propria iniquitas. Et quia non propterea prohibetur in iure. Immo videtur esse licita, quia dignus est operarius merce de sua. Lu. 23. Et negotiatio, qua quis res quibus abundat dat alteri, quo ab eo res, quibus eget accipiat honestior est, & iam inde ab exordio Mundi probata. l. r. ff. de contrahen. emptio. Altera vero, qua vilis emptum carius ad lucrum vendit, & si praeseferat aliquid cupiditatis, illi tamen lucrum potest praestitum finis honestus, ut sustentatio suorum domus, pauperi, &c. Thom. secunda secunda quaest. 77. art. quarto.

Quare tota Negotiationis huiusmodi laus ex fine illius pendet. Com. c. qualitas, de pen. dist. 5. nu. 1. usque ad 25.

Nemesis.

Nemesis est quando quis tristatur de eo, quod Deus bona malis largiatur invidando maxime divinam bonitatem, & providentiam in dividendo. Com. cap. si quis. de poenitent. distinct. quinta. & Manual. cap. 23. num. 118.

Nobilis, & Nobilitas.

Nobilem esse, & natum ex nobili aliud est, sicut duplex est Nobilitas altera quidem Naturalis, id est sanguinis, quae non potest perdi per Religionis ingressum, & professionem. argumen. argum. l. ius agnitionis. ff. de puer.

Altera Politica, quae perditur. iuxta glo.

vulgatum. cap. prima. de purgatio. Canon. & cap. & quaest. de statu monac. De redim. eccl. q. 3. Mon. 2. r. nu. 1. & cap. inter verba. 5. conc. num. 64.

Nobiles non bene discunt, nisi aequitate propterea, & praepceptores illorum illis suadeat se scire, quod nesciunt. Com. c. inter verba. concl. r. nu. 23.

Nobilitatis gradus, & literaturae plures sunt, ut colligitur ex ultima reg. Cancell. & ex gloss. in tertia part. eiusdem. De orat. cap. 22. num. 71.

Nobiles viros artes duae tantum decet agricultura, & militaris ad exemplum Romanorum. De elem. nu. 16.

Nobilitatem non tantum Christianam, sed & gentilicam non decet eum, qui talis est vocare caecum, gibbosum, & etiam si communiter id non sit mortale peccatum. Com. cap. inter verba. concl. sexta. numer. 534.

Nobilis foemina tenetur vendere vestem civilem, & emere rusticanam, ut subveniat extreme agenti, in quo erravit. Siluestr. in Rosa aut. conclusion. quinquagesima septima. contrarium tenens. De elemos. num. 37.

Nomen.

Nomen sibi mutare sine fraude, licet nisi esset servus. l. prima. C. de mutatio. nomin. Vel nisi ad fraudandum, aut damnificandum creditores, vel alios. l. falsi. ff. ad leg. Corn. de fals. Com. si. 2. de crim. fals.

Nominare personam cum qua peccavit, non tenetur poenitens. ver. Poenitens.

Nominatio cum opere nominandi facta ab eo, qui simpliciter nominare poterat valida est, & non captatoria. Conf. 7. de testam.

Nominatus ad psbyterale beneficium peccat acceptando sine proposito efficaci assu medi presbyterium, & residendi, & mo, quo iussit testator. Conf. 5. de preb. Quare talis debet esse gratis idoneus ad suscipiendum presbyterium, non aut actu presbyter. ca. eius. de preb. lib. 6. Conf. 6. eod. tit.

No-

Nominatus per concursum ad Parochialem, & si etiam postea neglexerit, nullum non erit tenetur. Neque per lapsum sex mensium ius suum amittit. Et renunciatio ius suum in manibus Episcopi satisfacit. Conf. 17. de preb.

Notarius.

Notarius est persona habens publicum officium scribendi instrumenta ad faciendam fidem, alias dictus Tabellio. & Tabularius. lege generali. C. de tabul. de cuius multiplici nomine. nota. in cap. quoniam contra. de probatio. Siluestr. verbo Tabellio.

Notarius si non seruet capitula a se iurata, quando creatus fuit peccat mortaliter. Hostiens. capit. sicut. ne cleric. vel monach. Anton. tertia part. titul. sexto. ca. 3. S. 1.

Si nulla instrumentum falsum, aut occultat verum, & utile parti, si rumpit, si delet, vel per ignorantiam, notabilem, aut malitiam male conficit, aut solemnitates requiritas dolo, aut lata culpa omittit.

Si non tradit illud cui debet. Si non informet partem ignorantem renunciaturam alicui iuri. Antonin. Ibid.

Si conficit de re illicita. Si scribit statuta usuraria. Si non detinet protocollum. Si stipendium maius capit. Si litoras ordinum carius vendit. Manual. cap. vigesimo quinto. num. 52.

Si accipit pro instrumento ordinis plus quam debet, modo id faciat sine vilo pacto non est. Simoniacus, & non accipiat pro precio ordinis. Manual. cap. 23. nu. 102. & cap. 25. num. 54.

Si facit instrumentum usurarium palliatum tamen tenetur ad restitutionem, si non restituat ipse principalis. Manual. cap. de timoseptimo. num. 276.

Cogi potest a Iudice ad edenda instrumenta, & acta publica coram illo gesta. l. 2. C. de edendo. & capit. quoniam contra. de probatio. cap. perpetuus. de fide instrumet. Conf. primo. de elect. num. 4.

Potest accipere iustum salarium a visitatis. cap. statutum. S. notarius. de rescrip. li. 6.

quia Luc. 23. Dignus est mercenarius mercede sua. Nisi ille sit de familia Episcopi, vel habeat salarium de publico. Panormit. communiter recept. cap. primo. de signon. Nisi adsit consuetudo laudabilis, ut nihil recipiatur. Concil. Trident. session. vigesima prima. cap. primo. de reform. Conf. primo. de censibus.

Notorium.

Notorium dictum a noto, quod est signo, vel monstro videtur significare evidentiam alicuius rei, ita ut sine tergiversatione notari possit. Siluestr. Verbo notorium.

Notorium dicitur tripliciter. Primo, illud super quo lata sententia, quae transit in rem iudicatam. Et dicitur notorium iuris. Secundo illud, quod est adeo manifestum, ut nulla tergiversatione celari possit, ut publicus concubiniarius. & ca. nostra de cohab. cle. & mil. c. si. de temp. ord. Tertio illud, quod scit evidenter maior pars populi, viciniae, aut collegij, modo in eo fingat rem decem. Quare cum sex foli quid sciat possunt id facere notorium, quicquid dicat Siluestr. Verbo notorium. quaest. 4. Manual. cap. 25. num. 73.

Notorium aliquando accipitur a Iurisperitis pro eo, quod est manifestum secundum Panorm. in d. c. vestra. Com. c. cum contingat. Remed. 2. nu. 24. Quod si aliqua tergiversatione celari potest, notorium non dicitur. Conf. 15. de poen. & rem. num. 7.

Notorie etiam delinquens oratione requirit. iux. gl. c. evidentiam. de accus. & cap. ad vestram. de iure iu. Cap. cum contingat. 2. causa nullit. num. 13.

Notorie dignus non debet examinari. c. nullas. 24. dist. Ibid.

In notoriis non est necessaria declaratio, secundum Fel. c. Rodolphus. de resc. Quare notorie fornicarius excoicatus, & declaratus aquantur per extrauag. Mart. 5. Ad evitanda. Conf. 12. de Hare.

Notorius defectus proprietatis expellit, quem a petitione restitutionis beneficij. c. quoniam. de fil. presb.

Novitas.

Novitas multa commendat, cum scriptis tamen antiquitas gratiam, novitas invidiam conciliare solet. In procem. oppos. septima.

Novitates quidem fugiendae sunt, ut non omnia nova sunt semper reprobanda, cum multa etiam sint laudanda. Inutiles novitates contra scripturam, & sacros canones non sunt inducendae. cap. quis nesciat. 2. dist. & cap. cum consuetudinis. de consuetu. de Iud. Not. 6. num. 68.

Novitates praesertim aures hominum relaxantes inducendae non sunt, cum non sit praestanda materia in omnibus relaxandis. cap. ex parte. de consuetudin. De redim. eccles. quaest. prima. Mon. 48. num. quarto. & quaest. 3. Mon. 35. num. 5. & Concil. 2. de reb. eccl. non alien. nu. 5.

Nouiciatus.

Nouiciatus cum licentia extra monasterium agi, & compleri potest. Conf. ff. 52. de reg. & conf. 41. nu. 3. conf. 10. de cler. non resid. num. 3.

Per exitum Nouicij sine licentia per tres dies interruptitur. Confil. 42. de Regul. num. decimotertio.

Quia Nouiciatus omnis continuus esse debet. per ca. 1. de reg. l. 6. Conf. 49. eo.

Non tamen illum interruptit latitatio in Monasterio animo non profitendi. Conf. ff. 45. num. 2.

Nouicius.

Nouicius dicitur, qui habitu Religionis accepto, nondum aliqua professione astrictus, experitur Religionis castitatem. Silu. Ver. Relig. 5. in prin. Nouicius austeritates religionis experiendo in genere satisfacit. Conf. 82. de reg.

Nouicius et deputatus ad chorum, non tenetur ad horas canonicas, licet gaudeat privilegio canonis, si quis suadente. Verb. Hora. De orat. cap. 19. nu. 23.

De eius delictis potest praelatus cognosce-

re, etiam si fuerit laicus. et religio sum de sac. excom. Conf. 58. de reg.

Illius acceptio ad convenientem, & statos pertinet immediate, & non ad superiorum mediatum. arg. c. ad apostolicam. de reg. Ibid.

Si actus b. professorum se imitatur, debet profiteri tacite, si expresse non sit professus c. uivua. de reg. Conf. 5. de his, quae ui. n. x.

Infra annum probationis testari potest secundum Inno. communiter recep. in ca. 2. de testa. quia non est vere religiosus. Conf. 2. de reg. nu. 44. Non tamen potest ita libere testari, ut miles. Ibid. nu. 52. Et teneretur tenere in testando debitum ordinem relinquitur legitimum ascendentibus, ac descendentibus, quia hoc onere non liberatur. Authen. si qua mulier. C. de sacrosanct. eccles. Vbi supra.

Nouitij uota non irritat superior. Man. c. 12. nu. 65. Vide Verb. Votum.

Numerus.

Numerus peccatorum toties augetur quoties uoluntas renouatur. 16. And. in reg. delictum. de reg. iur. l. 6. in Memoria. quod uerum est in internis, non autem in externis. Man. c. 6. nu. 16. Vide Ver. Peccatum.

Numerus uerisimilis peccatorum confitendus est, quia qui aliquid de numero subtrahit per pudore, aut hypocrisis mor. peccat, immo etiam si id ex culpa lata fiat. Ibid. num. 15. & de poen. dist. 5. in princ. c. consideret. num. 43.

Numeri circumstantia, non est propria circumstantia, sed peccati additio ad peccatum, quia frequentia peccati non circumstat plus peccatum, sed nouum constituit. Ibidem num. decimo quarto. Et de oratione cap. septimo. numer. octauo. & d. cap. consideret. nu. 41.

Nuptiae.

Nuptiae dictae sunt, quasi nubere, & eo, quod nubentium capita uelabantur. 35. q. 5. c. nostrates. Et idem sunt, quod matrimonium. c. nulla. ead. qon. licet aliquando sumantur pro copula carnali, sicut sponsus Beat. Virginis dicitur ad

ad eius nuptias non peruenisse. Siluest. verbo nuptia.

Nuptiae primae nulli directae, vel indirectae prohiberi possunt, ut habetur toto titulo de Indictio. viduit. Conf. 21. de spon. sal. num. quarto.

Nuptiae secundae, non debent benedici benedictione solenni Sacerdotali, quae infra Missam fit. per cap. primo, de secund. nuptiis. Primae uero benedicendae sunt per cap. sponus. 30. quaestio. quinta. Vide verbo Benedictio.

Nuptiarum benedictio, prohibetur ab Ecclesia a die primo Quadrages. usque ad Dominicam in albis inclusiue. Et a prima Dominica Aduentus usque ad diem Epiphaniae inclusiue. Et similiter prohibetur illarum solemnitas. Manual. capit. vigesimo secundo. num. 71.

De Litera O.

Obedientia.

Obedientia, prout est specialis virtus, est uirtus inclinans ad faciendum, quod iubetur, eo quod principaliter iubetur. 2. q. 104. ar. 2. Prout autem est uirtus generalis comprehendens omnes uirtutum omnium actus, quibus fit quod iubetur, siue faciendo, siue omittendo. Et contra inobedientia est non facere, seu omittere, quod iubetur, etiam si non obligat ad plusquam ueniale, ut probat Cate. ubi supra. Man. c. 23. nu. 35.

Obedientia in dubio excusat. cap. Quid culpatur. 23. q. 1. Modo dubietatem illam ex animo pellat uirtute obedientiae, & licet ei credas, quod a Superiore iubetur. Ibid. cap. 17. num. 202. & Com. c. si quis. de poen. dist. 7. nu. 144.

Obediendum non est Superiori, quando quid praecipit contra legem. c. si Dominus. & cap. qui resistit. 11. q. 3. Et quando iubet id, ad quod sua potestas non se extendit, ut sunt actus omnino interiores, & actus spirituales. Et ille est secularis. cap. fin. de reb. eccl. non alienan. & c. ecclesia. de constit. & etiam reuelatio peccati occulti omnino. c. erubescant. 32. dist. 1. Manu. c. 23. n. 38.

& Com. c. cogitationis. de poen. dist. 1. & Co. 2. de Regul. nu. 3.

Obediendum est Superiori possideti, donec lis pender super proprietate. cap. 2. vt lite pendens. cap. cum non liceat. de praesc. Confil. primo. vt lite pend. num. 7. Confil. 13. de poen. & rem. nu. 4.

Obediendum est maiori, quando etiam contrarium iubet ei, qui minor est. Et minor praecipiens aliquid contra id, quod maior praecipit inobedientiam magnam incurrit. c. qui resistit. 11. q. 3. Com. 3. de reg. nu. 12. & 18. conf. 2. de iur. pat. nu. 18.

Obedire nolle, vel obedientiam non implere in consultis non est peccat. in praecipitis obligantibus ad mortem est mort. in aliis est ueniale. Manu. cap. 23. nu. 36.

Oblatio.

Oblatio est, quod Deo offertur immediate, id est ad cultum Dei, & dicitur sacrificium, si inde fiat aliquid sacrum consumendum. Et est triplex, scilicet Donatio inter uiuos facta Deo, vel Eccl. Donatio causa mortis per animam, quae dicitur etiam meritorium, & oblatio quotidiana, & casualis, quam faciunt fideles quotidie ad Missam, vel huiusmodi, ut immediate fit Deo, licet cedat in vltimum Ministrorum. Et requirit tria, vt offerens sit fidelis. Secundum, vt offeratur Ecclesiae. Tertium, quod de licite acquisitis. Panor. ca. 1. de uerbor. signifi. Siluest. Verbo Decima. in princip.

Oblatio in Missa cum stat antichissima consuetudo facienda est, & qui nil offert cum notabili scandalo, aut prebet occasionem, vt maior pars populi non offerat in die festo peccat. argumen. cap. omnis. de consecr. dist. 1.

Consuetudo autem sufficit, vt a decem annis sit introducta secundum Panor. in c. suam. de simo.

Neque etiam infringit, qui cum non habet nihil offert, quia satis est offerre, quod libitum est secundum Siluest. ubi supra. s. primo. Nisi taxata sit certa quota. De iure autem communi, nullus tenetur ad offerendum, secundum Diuum Tho.

2.2. quæst. 86. art. 1. & Turrecrem. in d. cap. omnis. & Archiep. 3. p. tit. 2. Ioan. Andr. Panorm. & omnes in dict. cap. omnis. ¶ Manu. cap. 13. num. 19.

Oblationes vendi, & locari possunt, quia sunt de numero sacrorum absque benedictione dicarum: sed id debet tantum fieri cum ad sustentationem ministrorum daturæ sunt. Quare gloss. cap. altare. 1. quæst. 3. putata singul. à Ludo. Roman. in sing. 664. fructus refutatur ab omnib. vt ait Archid. c. Sanctorum. 10. q. 1.

Oblatio maior potest fieri celebrati primam Missam, vel baptismum eo, quod publice fiat, vel inuitatus, quia nemine vidente, modo principaliter ob Deum fiat. ¶ De elemof. num. 77.

Non autem vendi potest ius accipiendi illas, quia censetur spirituale, ca. quam pio. 1. quæst. 2. Et hoc intelligitur de oblationibus factis: nam de faciendis dubium est, propter scandalum, & occasionem, qua diminui posset offerentium deuotio. Si autem id fieret secreto posset. ¶ Com. de spol. cler. §. 18. num. 8.

Oblationes solent facere aliquando Superiores sine animo se obligandi. cap. cum venissent. de Inst. ¶ Consi. 70. de simo.

Oblationem faciens de se, & de suis rebus Monasterio censetur vitam mutare, & voluntatem, sed non si sua offeratur à parentibus. ¶ Consi. 25. de reg. nu. 3.

Oblata, & oblati.

Oblatus dicitur, qui se, & sua offert monasterio, nihil sibi reseruato, vt dicit Panorm. in cap. vt priuilegia. Ideo talis non est Monachus, quia essentialia vota non emittit, sed longe differt. cap. ex eo. §. 1. de elect. li. 6. & dicto cap. vt priuilegia. de priuileg. Immo minus est, quam esse conuersum, quia habitum non mutat, vt conuersus facit ¶ Consi. 7. de regul. & consi. 81. num. 15. Vide Panorm. in cap. non est. de Regul. quem sequitur Dec. in cap. ecclesia. de constitutione. & Felin. in cap. presentia. de probat. ¶ Ibid. num. 16.

Oblatus plene proprietarius dici potest

cum non emiserit votum paupertatis: non autem stricto modo, quia sua donauit. ¶ Cō. si. 75. de regu. hū. 23.

Oblatus, si Matrimonium contrahit ualeat, quia non est uere Religiosus. gloss. cap. vt lex continentia. 17. quæst. 1. ¶ Consi. 81. de Regu. num. 15.

Oblata à parentibus in pupillari etate, ad sæculum redire potest. cap. significatum. & cap. cum verum. de regul. ¶ Consi. 25. de Voto.

Oblata perpetuam præsentem, secundum consuetudinem eligere possunt, non tamen tenentur ad clausuram perpetuam, neque ligantur statutis, & constitutionibus Pontificijs editis de Monialibus, quia non sunt Monachæ, & non per Religionis ordinem, sed pro Sancte viuendi modo approbata sunt. ¶ Consi. 82. de reg.

Oblata propriae sunt, quæ nullum sumunt habitum Religionis, nullam profitentur Regulam, neque obedientiam monachalem permittunt. ¶ Consi. 81. de reg.

Obligatio.

Obligatio est iuris uinculum, quo necessario adstringimur ad aliqd dandum, vel faciendum. Instat de obligat. in princip. ad de, & faciendum, quod reducitur ad agere, & sine consensu nulla est. l. prima. ff. de pact. Siluest. Verbo obligat. in principio.

Obligatio aliqua est Naturalis, continens tantum naturalem æquitatem, & per uinculum naturale, id est consensum contrahitur. Aliqua est ciuili, ut cum quis ei uili tantum iure astringitur naturali æquitate dissuadente, quæ non obligat in foro conscientia. Tertia est mixta, ut cum quis potens se obligare cum iuris solemnitate obligat se ad aliquid æquum naturaliter. Siluest. Ibid.

Obligatio naturalis, ex consensu etiam nudo nata, obligat in foro conscientie. ¶ Cō. 2. de regu. nu. 42.

Obligatio naturalis, quæ ex pacto nudo nascitur, obligat pacifcentem ad implendam actionem sub poena peccati mortalis. secundum Panorm. communiter rece. post

Ho-

Hostiensis, & Ioan. Andr. in cap. de pactis. ¶ Consi. 2. de Regul. ¶ Panorm. 2. de pactis. Et si ex foro Casareo non seruaretur, in foro tamen conscientia seruanda est, ut tradit Barth. communiter recep. in extraliga. ad reprimendam: uerb. denunciationem. Si tamen ex causa licita oriatur. Consi. quinto. de emptio. nu. 14.

Et qui illam non obseruat peccat mort. secundum Innoc. cap. nouit. de iud. nu. 4. ut colligit Fel. in procm. Grego. nume. 25. & in cap. quæ in ecclesiarum. de constitut. num. 55. ¶ Consi. 20. de Regul. numer. 14. ¶ Man. cap. 18. nu. 6.

Obligatio naturalis iure Canonico, saltem quo ad forum conscientia, sequitur naturali, & ciuili. cap. 1. de pact. ¶ Consi. 3. de poenit. & remiss.

Obligatio antidotalis lege naturæ inest beneficiario erga beneficentem pro loco, & tempore opportuno. iuxta leg. beneficentia, beneficiendum est. l. si non fortem. §. libertas. in acta gloss. uerbo naturaliter. ff. de condit. indeb. & cap. cum officiis. de testam. & Thomaz. 2. quæst. 106. ar. 3. ¶ Com. de dat. & prom. nu. 21.

Obligatio est in actio legis licet §. & obligatio. ff. de procur. ¶ Manu. prælu. 7. nume. 21.

Obligatio iuris, siue iure. ad id obligante non est inducenda. argum. cap. consilui. §. 1. q. 4. & cap. 2. de translation. prælator. ¶ Consi. 1. de consil. nu. 49.

Obligatio tempore, nec inducitur, nec tollitur. l. obligationum. §. placet. ff. de act. & oblig. cap. peruenit. de censib. quare longam usurpationem præterita, non inducit obligationem in futurum. cap. quia cognouerim. 10. q. 3. ¶ Consi. 1. de pact.

Obligatio ex contractu, secundum mentem contrahentium ligat, legalis autem secundum mentem legis. l. prima. §. si conuenit. ff. de posit. & c. contractus. de reg. iu. ll. 6. ¶ Com. in prin. de pce. d. 5. nu. 21.

Obligatio de dando quantitatem est diuidua sua natura, & effectu, ita ut præstatio partis liberet debitorem à solutione illius, quo ad illam partem. l. secunda. §. etiam literarum. ff. de uerborum obligat. ¶ Com. de Usur. num. 102.

Obligatio debendi censum minor est si oritur ex contractu censico, quam si ex contractu emphyteotico. ¶ Ibi. nu. 109. & non tollitur securitate adiecta. nu. 38.

Obligatio in dubio est restringenda. l. quicquid restringenda. ff. de uer. oblig. cap. cum iura partium. de reg. iu. li. 6. ¶ Consi. 14. de celebr. Miss. nu. 3.

Obligatio in forma Camera ad poenas, & incommoda, in censibus non incurritur, quia extrauag. de censib. liberat ab illa irritando omnia pacta, & conuentiones. ¶ De usur. num. 116.

Obligatio ad dicendum Missam quotidie de B. Virg. intelligitur de omnibus diebus quibus frequentius salua honestate, & deuotione debita potest arg. c. significatū. de præb. ¶ Man. c. 25. nu. 134.

Obligatio in dubio, quod minus est continet, ut dictum est de obligatione census. de usur. num. 109.

Obligatio antidotalis si subleuetur per collationem beneficii dati pro precio formaliter animo se ab illa subleuandi simoniam inducit. Et hoc modo intelligitur. In noc. cap. de etate, & qualitate. Manual. cap. 23. num. 106.

Obligatio non inuenitur ex solo proposito faciendi aliquid, licet illud sit ardens. 2.2. quæst. 88. art. primo. & Archid. in cap. qui bona. 17. q. 1. Panorm. in cap. literaturam. de uot. quicquid uideatur asserere gloss. celebris in dict. cap. qui bona. ¶ Manu. cap. 12. num. 26. de poen. dist. 2. cap. non reuertebantur. nume. 1.

Obligatio sapius conscientia, ad quod non compellit iustitia, etiam cum lex in falsa præsumptione non fundatur, quia coactio iustitia, & obligatio conscientia sunt diuersa. ¶ Com. cap. inter uerba. conclus. 6. numer. 716.

Obligatio antidotalis ratione gratitudinis compensationem remuneratiam inducit, non tamen parit actionem, neque uspetendi, secus de obligatione legali per notata à S. Thom. 2.2. quæst. 58. & quæst. 106. Et ab alijs in leg. ex hoc iure. ff. de iustit. & iure. & l. sed & si. §. consuluit. ff. de pet. har. ¶ Man. ca. 17. uu. 113.

Obligatio, qua quis præceptum aliquod

Z 4 te-

tenetur adimplere, tali termino, eo elapso tenetur adimplere, quam citius potest, vt patet de confess. & communione. per Anton. 2. par. tit. 9. cap. nono. Et Siluest. verbo Euchar. 3. quaest. 15. Quia licet, quando tempus ad finiendam obligationem praefinit, eo elapso ea finiatur. cap. sicut. de sponsal. tamen quando praefinitur ad dilatandum solutionem non finitur per lapsum ipsius. cap. cum dilecti. de dolo, & contum. Manual. ca. 21. nu. 45.

Obligatus.

Obligatus simpliciter, statim soluere debet. l. ratum. & l. quod dicimus. ff. de solutio. Debet tamen illi dare spacium competens a Iudice arbitratum. gloss. memorab. §. fin. Inst. de inutil. stip.

Sed consuetudo declarauit illud moderamen de cem dierum esse, ut dicit glo. l. si debitori. ff. de Iud. facit l. promissor. §. 2. ff. de const. pecun. Com. in princ. de poen. dist. 5. num. 17.

Obligatus ex delicto, damnum statim restituere debet. cap. saepe. de rest. spoliato. 2. 2. q. 60. art. fin. Nam & fur semper dicitur in mora esse in re furtiua. l. fina. ff. de cond. fur. Non autem tenetur ad poenam in conscientia, donec condemnatur. gl. putata fin. gu. in c. fraternitas. ra. q. 1. Quae et locum habet in poena ipso iure incurta, secundum Caie. Panor. & Fel. Vbi sup. nu. 22.

Obligatus religioni in genere, & ingrediens Carthusiam ante aetatem, a qua ob id eiicitur, non satisfacit suo uoto, quia ingressus fuit inutilis, & consequenter nullus, cum nullum atque inutile exequentur. cap. i. cundo. de transl. prelat. & cap. Nicolao. de appell. Et quia exiit non quod ingrata sibi fuerit Religio, sed quia statuta sibi repugnabant. Consi. 21. de uoto.

Obligatus ad aliquid certo loco faciendum extra illum non satisfacit. capitul. nos quidem. & cap. Ioannes. de testament. & l. si quis ad declinandam. C. de epis. & cleric. Consi. 14. de celeb. Miss. nu. 1.

Obligatus ad aliquid intra certum tempus faciendum eo elapso non liberatur, l.

Consi. ff. de cond. arbit. cap. cum dilecto. de do. & cont. Consi. 4. de sum. tria. Obligatus ad duo copulatiue, non sufficit si alterum tantum adimplet. leg. si haere di plures. ff. de condiction. Institut. & cap. secundo. de rescrip. Consi. 13. de spons. nu. sexto. Et si non potest utrunque debet praestare, quod maius est. l. contra pupillum. §. is qui ad maius. ff. de re iudic. cap. comparata. de appell. Consi. quinto. de cleric. non resid. num. 7.

Obligatus ad recitandum Rosarium satisfacit non meditando misteria. De orat. miscel. num. 42.

Obligatus sumus interdum utilitate, quod magis directe proximo prodest, quam quod obest. Com. cap. inter uerba. conclusio. 6. numer. §. 55.

Oblitus.

Oblitus alicuius peccati, uel censurae, uel irregularitatis tempore Iubilaei, postea quouis approbato confessore absolui potest, quia tunc desinunt illa esse referuata, aut habere excommunicationem, aut aliam censuram adiunctam. Manual. cap. 26. nu. 12. & Com. cap. consideret. §. cautus. num. 32. de poenit. dist. 5. & in cap. 1. dist. 6. num. 32. & 70.

Oblitus alicuius peccati mort. in specie tenetur confiteri in genere. Maior. 4. d. 17. q. 3. Manual. c. 10. nu. 7.

Obscurum.

Obscura, & dubia ita interpretanda sunt, ut quam minimam obligationem inducant. De Vfur. num. 109. probat id l. semper sub obscuris. & l. semper in stipulationibus. ff. de reguliur. Miscel. 28. de oratione. num. 39.

Observantia.

Observantia uirtus est secundum M. Tull. 3. Rhet. & S. Tho. 2. 2. q. 102. ar. 1. quae uiros in dignitate constitutos uenerantur tanquam principia gubernationis. Et saepe nomi-

nomine pietatis exprimitur. 2. 2. quaest. 101. Manual. cap. 14. num. 2.

Observantia uana, & superstitiosa est uisus cuiusuis rei ad effectum, quem ea, nec uirtute naturali, neque iustitiae diuinae, uel humanae ecclesiasticae operari potest.

Neque est caeremonia concernens reuerentiam Dei, & Sanctorum honorem. 2. 2. q. 36. De orat. cap. 6. num. 45.

Obsessus.

Obsessus a Daemone antequam ordinetur, nunquam est ordinandus effici conualescat. Si autem ordinatus est, post conualescentiam ordinibus uti potest iuxta opinionem multorum doctorum, & intellectum. de ord. sacramen. Consi. 5. de aetat. & qualis.

Obstetrix.

Obstetrix, quae ignorat formam baptizandi peccat. Palu. 4. d. 5. q. 2. Ant. 3. p. ti. 14. c. 13. Manual. ca. 22. nu. 6.

Obstetrices Aegyptiae non meruerunt, doctos propter mendacia, sed ob reuerentiam, & timorem Dei, quem habuerunt. ut declarat Lyranus. Exod. 1. & ibi Caie. Quicquid dicat Adrian. quol. 8. artic. 1. De oratione. cap. 20. num. 36.

Occasio.

Occasio in genere nihil aliud est, quam causa insufficientis data, uel accepta alicuius rei faciendae, & dicitur ex Tho. quol. 4. quaest. 12. Siluest. Verbo Occasio.

Occasio peccandi, a qua poenitens abstinere debet, & nunquam amplius eam datum statuere, ut absolutionis beneficium accipiatur est omnis, & sola illa, quae est scandalum mortiferum: i. quo qui eam dat mortal. peccat. i. illa sola, quae datur per peccatum mortale, aut intentione principali, uel ad id iuuando, aut contemnendo salutem spiritualem proximi, aut in id saltem inter-

pretatiue consentiendo. Thom. secunda secundae quaest. 43. Manual. cap. 14. num. 32. & cap. 3. num. 14.

Occasio ista propinqua dicitur ad differentiam occasionis remotae, qualis potest esse bona ualutudo, infirmitas, diuitiae, ars, &c. a qua non est necessarium propositum abstinendi. Manual. c. 3. nu. 10.

Occasio propinqua secundum Gregor. in cap. negocium. de poeniten. dist. quinta. illa est, quam non possumus, nisi cum magna difficultate ui sine peccato.

Sed contra habet Leo in capit. qualitas, & cap. contrarium. eadem distinct. quia difficili esset militi, aut negotiatori suam artem exercere, qui tamen non tenentur illam relinquere. Verbo Miles.

Et quia id, quod uni occasio propinqua, non est talis alteri. Et non est ut plurimum talis occasio habitanti cum matre. filia, sorore, cap. uolumus. 81. dist.

Et nulla est occasio, quae possit nos cogere ad peccandum cum peccatum sit uoluntarium. Verb. peccatum. Vbi sup. n. 12.

Occasio peccandi propinqua, illa uere est, quae supra est definita. Quam dat ille, qui coram alio mortaliter peccat. Et si tali modo non dederit, quod teneatur de tali circumstantia confiteri. Manual. cap. decimoquinto. num. 34.

Secundo, qui intentione principali inducendi ad amorem inhonestum elemosinam praebet alloquitur, inuisit, docet, consulit, & fortius si uisa, nutu, blanda, amatoria locutione, tactibus, muneribus in hunc finem directis praebet, etiam si finis non sequatur. num. 35.

Tertio, Qui facit aliquid, cuius principalis usus, peccatum est mortale, ut idola fabricare, reficere sinagogas, &c. num. 36.

Quarto, qui cantando, & pulsando, chereas ducendo, saltando, ludendo diebus festis alios a Missa de praeepto prohibet paruipendendo eorum salutem spiritualem, nec curando de illis peccatis. Ibidem.

Quinto, qui pudenda ostendunt, nuda aliorum uident, quia saltem delectationem morosam mortalem habent. Vbi.

Sexto,

Sexto, qui alicui obuiam procedit videns illum ob suam infirmitatem in peccato mor. casurum, & id aduertit. ¶ nu. 37.

Septimo, qui imperat, consulit, rogat aliquid, ut falso iuret, iniuriam inferat, fornicetur ad irritandam uirtutem eius, licet non intendunt inducere ad peccatum. ¶ nu. mer. trigesimo octauo.

Octauo, qui introducit in cubiculum aliterius puellam noctu cum intentione tentandi eius castitatis uirtutem. ¶ 42.

Nono, qui ex causa occulta uescitur carnibus prohibitis, aut diebus preceptis non ieiunat, & eos, quos sine causa scandalizari uidet certiores non reddit. ¶ 44.

¶ Et multi alij casus sunt, quos unusquisque per se formare potest. Occasionem igitur istam propinquam peccandi, qui non relinquit, aut uult relinquere non est absolueudus regulariter, nisi quatuor concurrant. Primo, uera de peccato preterito pœnitudo. Secundo uerum propositum non peccandi. Tertio credulitas, ¶ Deo iuuante non peccabit cum in ea occasione iterum se inuenient. Quarto, quod subest aliqua causa rationalis non se separandi ab ea. ¶ Man. c. 3. nu. 15.

Occasionem remotam peccandi, non tenetur pœnitens relinquere, ut absolueretur, alioquin illi necesse esset ex hac vita migrare, quia quicquid ferè in mundo est occasio peccandi, potest esse. cap. de occidendis. 23. quæst. 5.

Neque tenetur statuere se relicto occasionem peccandi uenialiter. iux. c. cum in cunctis. de elect. ¶ Ibi. nu. 20.

Occasionem peccandi dare nunquam licet. argum. l. conueniri. ff. de pact. dotal. & cap. ex parte. de consuetu. ¶ Tractat. opin. solut. septima. num. 15. & Com. cap. inter uerba. concl. 2. nu. 7.

Occasionem peccandi dare prohibitum est omni iure. l. fin. C. de pact. cap. 2. de concess. præbend. ¶ consil. 1. de procur. num. 3. Quia nulli danda est. consil. 76. de Regul. num. 5. Et si est propinqua, qui dat illam peccat mor. ¶ consil. 76. de Iud.

Occasio omnis peccandi est impedienda ne detur. Et si data fuit tollenda est, r. Timot. 4. cap. uolo. 12. quæst. 1. & d. l. conueni-

ai. ff. de pact. dotal. ¶ De spol. cle. §. 19. nu. 4. Com. cap. inter uerba. concl. 6. nu. 437.

Occasio qualis qualis de mente alterius non sufficit ad incurrendam irregularitatem. ¶ consil. 35. de homic. nu. 9.

Occasionem peccandi dare potest, quis directè, & indirectè per se, & per accidens cum peccato, & sine, cum scandalo actiuo, & passiuo. Et ideo iura prohibentia occasionem peccandi dare de omnibus his modis intelligitur. Et ita colligitur ex D. Th. 2. 2. quæst. 43. ar. 1. & cap. de occidendis. 23. quæst. 5. & cap. nihil cum scandalo. de præscrip. Quia species omnes continentur sub genere. ¶ De Iub. not. 34. nu. 5.

Occasio remota, quam dedit uxor adulterando per uiri absentiam, non excusat uxorem à perditione iuris perdendi debitum. Panorm. & Præpos. cap. discretionè. De eo, qui cogn. & c. & gloss. apta. in cap. si abstines. 27. quæst. 2. ¶ Consil. secundo. de conuers. coniug. nu. 3.

Occisio.

Occidens, vel per se, vel per alium, dum id iniuste facit, peccat mort. 23. quæst. 4. in si. summ. ¶ Man. c. 15. nu. 4.

Occidens furem cum possit illum apprehendere etiam de nocte peccat, opinio communis in cap. si perfoliens. de homic. Etiam qui id facit ad tuendam suam castitatem, quam alio modo poterat tueri fugiendo, clamando, & c. Archiep. p. 2. titu. 4. cap. 8. §. 2. ¶ Ibi. nu. 5.

Et qui casu id facit, dum in culpa fuit non aduertendo. cap. ad audientiam. cap. presbyterum. de homic. l. si putator. ff. ad leg. Aquil. num. sexto.

Et si erat damnatus ad mortem, quando occidit ministros, aut percussit, ut se eripiat, si resistentia iniusta est. gl. in l. ut vim. ff. de iust. & iu. ¶ Ibi. nu. 8.

Occidens etiam iuste, modum defensionis excedens, multo minus peccat, quam occidens uoluntariè, & minorem pœnitentiam in foro interiori, & leuiorem pœnam in exteriori meretur. tex. singu. in cap. significauit. de pœnit. & remiss. & l. si adulterium. ff. de adulter. non tantam tamen re-

stitutio-

stitutionem tenetur obnoxius si culpa mortali existat. iux. l. si ex plagis. §. si. ff. ad leg. Aquil. ¶ Consil. 8. de homic.

Occidens uoluntariè iuste fit irregularis, non tamen est indispensable, licet incurreret peccatum ex defectu intentionis, aut alterius circumstantiæ. ¶ Rubric. de Iudic. num. 109.

Occidens clericum casu cum uxore inuentum, non est excommunicatus, secus si ex præcedente maturo Iudicio id faciat. Angel. verbo Excomm. §. §. 9. Non facit autem id maturo Iudicio, qui absconditus domi, ut factum inueniat, dolore uictus id agit subito impetu. ¶ Consil. 41. de sentent. excomm. nu. 5.

Occidens inuasorem etiam cum moderamine fit irregularis, si sua culpa ipse sit inuasus, ut puta si dedisset aliam uindictam iniuriam auctoritate propria. ¶ Consil. 32. de homic. non autem si sine culpa, neque tenetur resarcire damnum. ¶ Rubr. de Iud. numer. 100.

Occidere aggressorem, licet cum moderamine inculpatæ tutelæ, id est cum id solum facit, sine quo iniuria uitæ non potest. fin. in cap. olim. 1. de restitutor. spolia. Ad quod requiritur primo, quod fiat id non interposita multa mora, sed in continenti. Quare mulier pugione supposito ceruicali potest uirum occidere, à quo cognouit se occidendam si fugere non potest.

Secundo, ut id non fiat maiori uia, quam sit necessaria ad propullandam iniuriam. p. d. cap. olim. & per leg. primam. C. unde vi. & Archiep. 2. part. tit. 7. cap. 8. §. 1.

Tertio, quod non ad sit locus fugæ, nisi dedecus summum ob fugam consequeret: quia honor plus ualet, quam bona fortunæ cap. suum. iuncta gloss. verbo Modestia. de pœnis. ¶ manu. cap. 15. nu. 3. de Ind. nota. 2. nume. 13. & in Rubric. num. 110. ¶ Consil. 12. de Homic.

Occidere inuasorem non potest sine peccato uulneratum, quando ipse iam au fugit, quia illud est uindictam iam sumere. Ricar. 3. distin. 37. nisi id sibi in magnum dedecus redundaret, & honoris iacturam plurimam faceret. ¶ Ibidem.

Occidere armis, licet se defendendo in-

uasorem, quando non potest sine magno dedecore uitare aliam, quam sibi molitur impingere. Bald. in Reperto. l. r. C. unde vi. ¶ Ibi. & consil. 2. de homic.

Occidere hominem interdum licet, quia per præceptum 8. Decal. non omnis occisio, sed inordinata tantum prohibetur. Et hæc est peccatum, quod extenditur ad consulentem, præcipientem, exhortantem, comitantem, adiuuantem. per cap. si quis uiduam. 50. dist. & cap. quanta. de sentent. excomm. includit non defendentem, & gl. cap. si quis uiduam. includit ratum habentem. Non tamen sunt excommunicati isti, si expresse non contineantur in lege, cum lex pœnalis non extendatur ultra proprium casum secundum Caieta. verbo Excommunicat. Siluest. & Tab. ¶ Com. ca. periculose. de pœnit. d. 1. nu. 2. & 3.

Occidere, & adigere aliquem in locum ita angustum, ut se ille occidat, non sunt pœnia, quod apparet ex hoc, quod lex Aquilia in primo casu dat actionem uilem: in altero autem directam. l. si boues alienos. ff. de Relig. & sumpt. ¶ Com. cap. fraternitatis. De lege pœn. nu. 19.

Occidere infantem, & si ex eo, quod innocens est, maius sit, quam occidere adultum, quod innuit lex 8. Attamen, quia magis peccat. Et ex nocenti magnitudine pendenda est magnitudo peccati. Verbo peccatum. ¶ Com. cap. si quis necandi. de pœn. dist. 1. num. 2.

Occidere nunquam licet ad comedendum etiam data extrema necessitate. ¶ consil. 2. de fortil.

Occidere in Hastiludio, non inducit irregularitatem, in torneamentis autem fit. In ludo uero licito, qui occidit euadit. ceteram. legis cau. de siccar. ut dicit Anch. con. fi. 283. ¶ consil. 7. de hære. nu. 3.

Occidere hominem ob honorem defendendum, an liceat. Vide uer. honor.

Occidere Iudæis quantum, & quando licebat. Vide uer. Iudæis.

Occidere, & bellare Sacerdotibus veteris legis, & Leuitis olim licuit etiam manibus proprijs. Excomm. h. 32. Numer. 25. 1. Regum 15. 1. Machab. 2. ¶ Consil. primo. de his, quæ vi.

Occi-

Occidit alterum, quis saepe licet, ut Iudex. ca. Ite. 23. quast. 4. Exod. 22. Maleficos non patieris vivere. Thom. 2. 2. quast. 64. ar. 2. Etiam ob furtum. iuxta Caietan. & est communis opinio. 4. dist. contra Sot.

Secundò, Milites in bello iusto, quod est auctoritate publica agitur. cap. Nisi. cap. mi litare. 23. quast. 1.

Tertio, ob vitæ propriæ defensionem post Caie. d. q. ar. 7. Antonin. 3. par. tit. 4. cap. 3. Siluest. verb. Bellum. q. 2.

Quartò, propter defensionem proximi. glo. penult. clem. 1. de homic. Et in summa 1. 3. quast. 8. Innoc. Panorm. & alij in cap. si verò. el primo. de sentent. excomm. quicquid dicat Fortunius. leg. vi. ff. de iure iurand. num. 24. In omnibus autem his casibus peccat, qui occidit ob odium, aut vindictam priuatam. ca. cum minister. 23. q. 3. Et in primis duobus casibus potest quis habere propositum occidendi pro bono pacis. In aliis autem non potest, neque apprehendere mortem alicuius tanquam mediū ad se defendendum, sed solam sui, aut proximi defensionem, licet inde mors aggressoris sequatur quod videtur sentire d. Tho. ubi supr. & Cardin. Sanct. Sixti. d. cap. de occidendis. 23. q. 5. Abulenti. super Matt. cap. quinto. quast. 46. Sed hæc limitatio videt subtilis, & noua, quare fugienda, ut dictū est. Verbo Nouitas.

Et quia occidere se petentem vniciq. licet. l. sed & si. ff. ad leg. Aquil. Et quia vix nullus occideret aggressorem sine peccato, cum omnis inualus, ut plurimum concipiat animum occidendi, si aliter se tueri non potest. Man. c. 15. n. 3. Com. de Iud. Nota. 1. r. num. 13.

Occidit qui seruum pignori datum, tenetur ad restitutionem vique ad valorem serui, quod debetur creditori; si debitor non est soluendo. l. qui occidit. ff. ad leg. Aquil. Com. de dat. & prom. nu. 45.

Occisio placens, aut ratihabitio de occisione non inducit irregularitatem, si non est, meo nomine facta. ca. cum quis. de sent. excomm. li. 6. de homic.

Occisio vxoris sine iudicio, inducit impedimentum ad contrahendum matrimonium. cap. interfecto. cap. admouere. 33. q.

2. Et est communis sententia. 4. distinc. 34. Et Canon. cap. secundo. de poen. & remiss. quod habet non dirimere contractum, quod probat. cap. quicunque. 33. q. 3. quatenus habet beat occidenti suam vxorem, imponendā esse poenitentiam publicam si cōtrahat cū alia, non tamen ait matrim. non tenere. Et ratio est, quia multa prohibentur, quæ facta tenent. glo. c. hoc ipsum. §. de poenitentib. 33. q. 2. Consi. 28. de spons. n. 4.

Occidere Tyrannum, nemo propria auctoritate potest. Concil. Constantin. sessio. 15. in titulo Condamnatio. Com. de oratione. cap. 19. nu. 79.

Occidens aliquem pro pecunia sibi promissa, non potest eam post factum repetere tanquam sibi debitam, quia peccaret mort. sed tanquam elemosinam ad leuandam suam inopiam, si quam habet non placens, sed abominans factum. Manu. cap. 17. num. 41.

Occidit qui aliquem iussu alieno ob solam vileitatem præcipientis, tenetur satisfacere percusso, aut eius hæred. bus. Ibidem. num. 19. Et qui occidit animal domesticum alterius. c. 15. n. 22. c. 17. n. 120.

Occidere hominem percutiendo, & nõ adiuuando extremæ egentem equiparatur, quo ad peccandum mortaliter, non autem quo ad æqualitatem peccati, & alias poenas. de elem. nu. 38.

Occultum

Occultum illud dicitur, quod non est publicum, de cuius essentia non est, vt non sit probabile sua materia, qualia sūt mentalia. cap. erubescant. 32. dist.

Neque quod, licet sua materia sit probabile, nullatenus tamen probari possit, quia illud est contra. S. hæc ergo, iuncta glo. verbo secreta sub cap. quis aliquando. de poen. dist. 1. Quatenus habet dici occultum factum in præsentia quinque. Et contra. cap. 2. de appell.

Et occultum etiam dicitur, quod toleratur etiam si ab aliquibus sciatur.

Hinc sequitur, quod occultum dicitur tripliciter. Primò, quod sua materia non est probabile.

Secun-

Secundò, quod nullo modo probari potest, licet sit probabile cum coram nemine factum sit.

Tertio, quod probari potest, sed adeo à paucis, quod inde nulla fama orta est, neque est in iudicium deductum. Et hoc appellatur, quasi occultum a gl. c. manifesta. 2. q. 1. Manu. ca. 27. nu. 53.

Occultum est duplex, alterum quidè per se, id est, id quod sua natura non est probabile, alterum per accidens, eo quod accidat illud tam clam fieri, quod nemo de illo restari potest. Primum non subiacerit ulli cognitioni, neque legi humanæ. l. cogitatio nis poenam nullus meretur. ff. de poen. translatum in c. cogitationis, de poen. d. 1. Com. in Rub. de Iud. nu. 67.

Occultum per se potest esse duplex, alterum concomitatum actu exteriori, per quem, nunquam per effectum probari potest. Alterum vero non concomitatum, ut quando quis amorem, uel odium mète conceptum affectu aliquo prodit. Com. c. cogitationis. de poen. d. 1.

Occultum per se castigari nullo modo potest, occultum autem per accidens bene ut latro furtum occultum manifestans. Paludan. 4. distinct. 17. q. 2. contra Thom. quolib. quarto. art. 12.

Occultum peccatorem à communione reicere non potest Parochus, quando ille communicare tenetur, quia id esset confessionem reuelare. Man. c. 21. n. 55.

Occultum peccatum, non licet reuelare ante correctionem fraternam, si est spes emendationis. cap. si peccauerit. 2. quast. j. cap. nouit. de Iudic. Manu. cap. 28. nu. 56. Rubr. de Iudic. num. 53. Com. ca. inter uerba. conclu. 6. num. 19.

Occulta exempta sunt a cognitione, & Iudicio humano. Caietan. 2. 2. quastio. 89. bñ. primo. 2. 2. quast. 33. art. 7. ad primum, pro quo sunt cap. erubescant. 32. distinct. Com. de Iudic. num. 65. Possunt tamè per uiam iudiciariam cognosci a Iudice. cap. j. de offic. ordin. & l. congruit. ff. de of. præsid. Ibidem num. 66.

Et inducunt poenas à Iudice ecclesiastico impositas, ut excomm. suspen. &c. Quod Caietanus fatetur secunda secundæ q. 11.

ar. septimo. & q. 62. art. 3. Ibidem. Occulta, quod subiiciantur auctoritati ecclesiastica tenet Adri. 4. quast. secunda. de confess. per glo. putata sing. clem. 1. §. uerum. de Hæret. quæ habet etiam sola mète Hæreticum excommunicatum esse ipso facto. Cui similis tamen est in Summa 24. quast. prima. & in cap. cogitationis. de poeniten. dist. 1. Quæ glossæ uidentur receptæ à Canonibus, ut patet per Panor. ca. extirpanda. §. qui uero. col. 8. num. 21. de præb. & Bald. l. si quis non dicam. C. de episc. & cler. Fel. in ca. nullus, de sentent. excom.

At contra est omnis sententia Theol. Tho. 1. 2. q. 100. ar. 9. Palud. 4. d. 17. q. secunda. Archiep. 3. p. tit. 24. cap. 4. Ang. Verbo Hæreticus. §. 2. Silu. Verbo Hæresis. q. 8. verbo Excom. 7. q. 2. ver. Poena. §. 25. Maior. 3. d. 25. q. 3. Alimai. li. de aucto. eccl. Com. in prin. de poen. dist. 5. nu. 22.

Occulta, quomodo sint reuelanda. Vide verbo Reuelatio. verbo Interrogatio, &c.

Occultum peccatum alterius, uel uitium etiam naturale, siue uerum, siue falsum detegere peccatum est ueniale, si illud sit ueniale, aut parum nocuum, inducit, alioquin mortale, & restitutionem famæ inducit. Man. c. 7. nu. 1. c. 18. nu. 31. 45. & 54. com. ca. inter uerba. conclu. 6. nu. 18. & 21. Com. c. pe. de poe. d. 6. nu. 3.

Occulta nemo debet detegere inquirenti generaliter detecta, tamè punienda sunt, siue detectio sit facta incidentaliter, siue ex proposito, nam perturbarent Rempu. nisi postquam detecta sunt punirentur. nisi facta sit protestatio à uisitato se nolle habere, ut decreta illa, quando de notoriis tantum inquirunt, quo casu potest intelligi opin. Sotii de ratione leg. sec. m. 2. quast. 6. De Iudic. in Rubr. num. 87.

Occulti criminis dissimulatio, utilior est Reipub. quam punitio sine querela, quaturbatur Reipub. Ibid. num. 56. & 81. & Com. cap. quis aliquando. de poen. dist. 1. §. non tibi dico. num. 16.

Occulta peccata mortalia scire desiderans, uel procurans peccat mortal. Man. nual. cap. 12. numer. 23. cap. 18. numer. 41. cap. 23. num. 27.

Occul-

Occultus auctor delicti publici non potest compelli censura excommunicationis, ut se prodatur. Bene autem ad restitutionem faciendam. cap. quidam. 5. quæst. prima. Ceter. lib. 17. q. 13. resp. & 2. 2. q. 69. art. 1. Vide Verbo Secretum, &c.

Odiu.

Odiu secundum Diuum Thom. 2. 2. quæst. 29. est dissonantia appetitus animalis, aut rationalis ad apprehensum, at disconueniens. Et differt ab ira, quia hæc appetit malum sub ratione iusti, & punitionis. Illud uero absolute. Silu. Verb. odiu.

Odiu Dei genere suo maximum est peccatorum. 2. 2. q. 34. ar. 2. & quæst. 39. art. secundo. & 1. 2. q. 73. ar. 4. quia est actus oppositus summo bono, & consequenter est summè malus. Et quia est contrarium præcepto maximo, Matth. 22. Diliges Dominum, &c. Tertio, quia directe separat à Deo. Manu. c. 11. nu. 18.

Odiu, & rancor duplex est, alterum est bonum, qui ortum habet ex ira, cum quis appetit, ut per Iudicem castigetur delictu. Et hoc quis aliquando tenetur concipere conseruare, & ostendere. cap. si is qui. & c. est iniusta misericordia. 24. quæst. 4. Siluef. Verbo Charitas. q. 4.

Et maxime quando ad salutem corporalem, & spiritualem, aut ad Dei obsequium, uel Reipub. utilitatem conducit. Alterum uero est malum. ut puta ex iracundia mala, & Accidia. Man. cap. 14. nu. 25. Conf. 5. de poen. & remiss. nu. 2.

Odiu, & rancorem malum, qui offensus est tenetur dimittere, immo, & non concipere, iuxta Gregor. dictum cap. fin. de poeniten. dist. 5. Ibid.

Odiu prosequi parentes malum est, & peccatum graue, & circumstantia necessaria consistenda. Man. c. 14. nu. 11.

Odiu habere aliquibus nationibus ob aliquos illarum malos stultum est. De oratione. cap. decimo nono. numer. nonagesimo quinto.

Offerre. Vide Oblatio.

Officium.

Officium ab efficiendo nomē habet, est autem id, quod quisque officere tenetur seruatam locorum, temporum, & personarum conditione. Calep.

Quo ad Ecclesiasticos, aliquod est simplex, id est administratio rerum Ecclesiasticarum sine iurisdictione, aliquod autem habet administrationem adnexam, & appellatur dignitas, aut personarum, de quibus suis locis. Vide Silu. Verb. officium.

Officium aliquod, qui suscipit ad quos sua scientia non sufficit peccat. Innocent. & omnes. cap. cum in cunctis. de elect. glo. putata singul. quæst. 5. clem. 2. de Magistr. pro quibus est tex. optimus. cap. non est putanda. 1. quæst. 2. Relect. c. si quando. except. 16. nu. 4. & de ora. c. 2. nu. 20.

Officium, quando relinquendum. Verbo Ars.

Officia singula singulis sunt committenda personis. cap. singula. 89. distinctio. cap. cum singulis. de prebend. libr. 6. Com. de spol. cler. 5. 2. num. 5.

Officia etiam secularia, qui male procurant sibi, uel aliis cum indigni sint, uel per modos illicitos peccant. Com. cap. inter uerba. concl. 1. nu. 13.

Officia secularia, quæ sine peccato uendi non possunt si quis emat, & uendit peccat quidem, & titulus non est nullus. Manu. cap. 17. num. 81.

Officia Ecclesiastica, de quibus in causa de multa. de prebend. & cap. cum ad monasterium. de statu monac. & clem. 2. de sim. qui renunciat cum pacto committit simoniam.

Officium iudicandi uendi non debet. l. sancimus. C. ad leg. Iuliam. relata in cap. sancimus. 1. quæst. septima. Nam licet non sit inuendibile iure naturali, uel diuino, non tamen expedit id facere. Sed iure humano gratis debet dari. Ideo potest uendi à Principe, qui iuri humano non subest. l. Princeps. ff. de leg. Non autem ab inferiori. Authent. ut Iudices. cap. 1. Com. de datis, & promiss. num. 47. consil. primo. ne prelari

lati vices. Manuel. cap. 17. num. 81. & cap. 25. num. septimo.

Officium custodiendi deposita, & ei salario honesto constituto est iustum, atque honestum. Consil. 1. de deposit. nu. 12.

Officium Principis, non debet sine ipsius licentia, uel sine causa, quæ ipsi tangit tractare. argum. cap. primo. de postulat. Consil. primo. de rest. spol. nu. 1.

Officium Iudicis nobilis, non est proprie actio, ut frequenter detur contra obligatum alia lege, quam iustitiæ. Tracta. de redim. eccl. q. 3. Mon. 3. i. num. 3.

Ad hoc officium spectat prouidere pauperi de aduocato, fratribus minoribus, de elemosina, & pauperi extreme egenti, & patienti. Ibidem.

Officium aliquod est licitum, quod auctoritate priuata nequit exerceri, publica autem sic. De camb. nu. 18.

Officia duorum, nulli quantumcunque exercitatio uno tempore committenda sunt. ca. singula. 89. distinctio. De incompatib. benefic. num. nono.

Officium diuinum.

Officia diuina sunt, quæ in Missali, & Breuiario ordinata sunt, aut in aliis legitime ad usum ordinum, & aliorum sacramentorum, aut sacramentalium, aut ad horas Canonicas. Manual. c. 27. n. 272.

Quæ prohibeantur per quodcunque interdictum. Colligitur ex cap. non est. de spon. & cap. fin. de excess. prel. Ibid. nu. 11.

Cum coepta sunt integre, & sine interruptione debent persolui, & non debent relinqui incoepta. cap. nihil. 7. quæst. prima. Et intelligitur de publicis, & publicè in ecclesia celebratis. De oratione. cap. decimo. nu. 38. & 42.

Non debet quis nimis longe, neque nimis festinanter recitare, sed in mediocri, modesta, attenta, deuota, humili, & tranquilla mente, & modulatione psallere. Capit. 16. nom. 53.

Ibi sunt celebranda, ubi iussa sunt. c. nos quidem. de testam. Consil. 14. de testam.

Officium Beatæ Virg. tenentur recitare Pensionarij sub eadem poena, qua beneficiarij horas maiores. Pius V. De oratione. cap. septimo. num. 25.

Officium Beatæ Mariæ de precepto antiquo tenebantur dicere omnes, qui tenebantur ad horas maiores. & hoc non solum ob consuetudinem, sed ob præceptum Urbani Secundi. Sed obligatio hodie sublata est per Pium Quintum. De oratio. ca. 10. nu. 3. & cap. 22. num. 92.

Officialis.

Officialis nomen latum est descendens à Verbo officium. Et significat oēs, qui seruiunt alicui in aliquo officio, tanquam Indices. Executores, uel Ministri alterius generis in ministerii. argum. clem. 2. de rescrip. cap. secundo. de off. iud. c. 3. de sent. excom. c. cum prelatus. de appell.

At restringitur per additionem genitiuorum, uel aliorum nominum æquipollentium, ut Papæ, Cardin. Datarij, Magistr. &c. Et dicitur ille, qui seruit ei immediate in aliquo officio. Hinc colligitur, quod uere officialis Papæ est ille, qui immediate ei seruit, non autem, qui ab alio instituitur, ut alijs præsit. Quare Rectores Ciuitatum in terris ecclesiæ, & si officiales Papæ appellatur, non tamen uerè sunt. extrau. de regill. de prelatus. Consil. 19. de sen. exc.

Omissio.

Omissio est, qua quis potest, & debet agere agit. Et ad hoc, ut sit pura uoluntaria tria requiruntur. Primum, quod possit. Secundum, quod debeatur agere. Tertium, quod non uelit negatiue tantum, id est neque uelir, neque nolir. Thom. 1. 2. quæst. sexta. ar. j. Manual. prelatus. 6. num. 3.

Quibus concurrentibus est actus humanus, malus, atque peccatum. Et dicitur factum negatiue, quia debet fieri. prelatus. sexto. numer. septimo.

Omissio præcum in uestiendis sacris indumentis peccatum mort. est quando ex cōtemptu fit cum sit præcepta, quia cum illo etiam omissio consiliorum talis est. iuxta gloss. singul. rece. in c. qui autem. d. 10.

Etiam quando omitterentur oēs, scienter,

ter deliberatè sine causa, aduertendo se illa ommittere, etiam si nullus adesset contemptus formalis. Non autem per incogitantiam, obliuionem, aut aliam causam puratam iustam, etiam si non esset talis.

Neque si una, aut altera sine contemptu ommitteretur, quia paruitas excusaret. ¶ Consi. 2. de celeb. Missarum. nu. 4. de orat. ca. 10. nu. 9. Man. prælu. 9. à nu. 10.

Omissio publicationis resignatione annullat cum non fuerit intra sex menses per regul. Cancell. publ. resign. & extrau. Pij V. ¶ Consi. 3. de reuunc.

Omissio legis solemnitatum, non uitiat actum. leg. prima. §. fina. ff. de uer. instru. tradit Bald. leg. prima. ff. de liber. & posthum. ¶ Cono. se primor. de donat.

Omissio consiliorum non facit, quem religiosi nomine indignum. arg. c. fina. 4. dif. & Thom. 2. 2. quæst. 186. ar. 2.

Omissio defensionis non facit, quem incurere censuras, aut irregul. nisi sit debita lege iustitia. ¶ Man. c. 24. nu. 22.

Omissio illius, quod decentius est, peccatum non inducit, nisi id fiat, quod est peccatum dedecens. ¶ De leg. poen. nu. 4.

Omnino.

Vox ista significat aliquid nonnunquam sine aliqua pactione, conditione, uel modo. iuxta glo. memorab. cap. ex parte. el primo. de off. deleg. Nonnunquam significat, ipso iure. iuxta glo. in l. 1. §. si pecunia ff. de depof. Nonnunquam significat, totaliter, siue in totum. iuxta tex. iuncta expositione Archiep. quem alij sequuntur in cap. si beneficia. de præben. libro. sexto. ¶ Com. cap. primo. de poen. dist. 5. §. ponat. nume. 2. & cap. contrarium. num. 7.

Onus.

Onus non debet esse alleuiatio. argu. cap. ad nostram de appel. & l. legata inutiliter. ff. de adim. leg. ¶ Com. cap. inter uerba. concl. 6. num. 819.

Onus, & modum inducunt distinctiones Vt, Ad, Ob, Pro, In, Ne. de redimend. eccles.

quæst. prima. Mon. 42. nume. 7. Onus impositum emptori præter naturam contractus diminuit precium cap. cum Ioannes, de fide instrument. & leg. fundi parte. ff. de contrahend. emption. ¶ Consi. 19. de Vlt. nume. sexto.

Onus impositum laicis subditis. Idè censetur Abbati impositum, si onus compellit subire, quia qui uult antecedens, uult & consequens. l. illud. ff. de acquiren. hæredit. & l. 2. ff. de iurisd. om. iud. cum allatis per Iaso. c. præterito. de off. delegat.

Onus insolitum Ecclesiasticis personis, qui imponitur, incidit in excommunicatiouem Coenæ. ¶ Consi. 22. de sen. exc. nu. 5.

Onus, per se non impositum illam non egreditur, at gum. cap. odia. de regu. iur. in sexto. & l. r. in fine. ff. de constitutio. prin. ¶ Consi. 5. de Iudæis. nume. 6.

Onera ordinaria, extraordinario tamen modo inducta, non sunt æque fauorabilia, nec naturaliter debita, ut ordinario imposita modo. glo. singul. in clem. 2. de off. ord. ¶ De leg. poen. nume. 49.

Opinio infra.

Opus.

Opera pia plurimi tangunt, ut Lup. Roman. Authen. similiter. C. ad leg. Falcid. & alij de. quibus dicendum, quod ea. sola sunt talia, quæ ad diuinum cultum, pietatem, & misericordiam pertinent, quia & si pietas, ut uirtus moralis solum patrem & parentes contineat, tamen etiam pro religione accipitur per August. 10. de Ciuit. Dei. cap. 4. relatum cap. 1. 22. q. 2. Et pro misericordia. cap. si quemlibet. 22. q. 2. c. legi. 23. q. 8. ¶ De red. eccl. q. 1. Mon. 26. n. 2.

Opera nulla sunt meritoria absque charitate facta. c. charitas. de poe. d. 2. ¶ Com. c. ut cognouerunt ead. dist.

Opera plurima uulgo censentur bona, quæ tamen sunt peccata mortalia, aut uenialia, quamuis non omnia sint talia, ut impie asserunt Lutherani. ¶ De oratione. cap. octauo. num. 5.

Opera nulla bona facere possunt peccatores

tores obstinati, & infideles, licet non sint meritoria, quia non potest malus in omnibus esse malus, sed aliquid boni habet, ut testatur Chrysost. cap. quid ego. de poen. d. 3. ¶ Ibid. ca. 20. nu. 2.

Opera nostra cæteris parib. tãto sunt meliora, quanto minorem mixturam habent appetitus honoris, & gloriæ, & excellentiora, quæ nullum, sed solo Dei amore, aut uirtutis fiunt. ¶ Com. cap. inter uerba. concl. 5. num. 25.

Opera suo genere bona, qui facit principaliter afflictionis uitandæ causa, aut temporalis prosperitatis acquirendæ peccat. Non autem si ea facit minus principaliter. Thom. 2. 2. quæst. 18. ar. 4. & 2. sent. dist. 38. ¶ Ibid. nu. 43.

Opera seruilia ea sunt, quæ proprie seruis competunt, iuxta tex. Leuitic. 23. Non autem ea, quæ communia sunt secundum Thom. 1. 2. q. 122. ar. 4. ad 3. ¶ Manual. ca. 3. nume. tertio.

Quæ sint prohibita, uel non. Vide uerbo Feriæ.

Opera talia sunt, qualis finis illorũ, ideo meliora, uel peiora, quo finis melior, uel peior est. iuxta illud. Cuius finis malus est, & illud malum est. ¶ Manua. prælu. 19. nu. 18. cap. 6. num. 4. cap. 14. nume. 31. cap. Humanum aures. q. 3. num. 2. cap. inter uerba. concl. 5. nu. 25. 32. 42. 53. ca. magna. de poe. d. 5. nu. 13. c. 1. de poe. d. 6. nu. 41.

Opera satisfactoria sunt ea, quæ fiunt non ad debitum perfoluendum, sed ad satisfaciendum Deo pro peccato, ut ærumnæ tribulationes, flagella à Deo inflicta, & patienter tollerata. Thom. 4. dist. 15. q. 1. ar. 4. & est id de fide. Conc. Trid. sess. 14. cap. 8. ¶ Man. cap. 3. nu. 4. & cap. 26. nu. 24. de poe. ad 3. c. satisfactio, nu. 5. & d. 6. c. 1. nu. 36. & d. 7. c. si quis. nu. 31.

Opera ad laudem Dei principaliter inducta, ut Missare, prædicare, &c.

Si fiant principaliter ad laudem propriam, non inducunt ob id mortale, sicut uidetur sentire, & sentit Angelus uerbo Vana gloria. §. primo. licet illum, & male excusat Possillator eius. Quod & tenuit ante eum Abulens. super Matt. 6. q. 3.

Sed tunc tantum, quando in illis con-

stituitur ultimus finis, ut tenet Siluest. uerbo Vanagloria. quæst. tertia. ¶ De oratione. cap. uigesimo secundo. num. 12. Vide uerbo Appetitus. uerbo Gloria.

Opera propria plus regulariter profunt, & nocent, quam aliena. Ezech. 18. Anima, quæ peccauerit ipsa morietur, relatum ab Augustino. cap. iam itaque. prima quæstion. quarta. Apocalip. Opera illorum sequuntur illos.

Et licet quo ad effectum expiatiuum, uel satisfactorium poenæ debitæ possint alicui applicari opera bona, non tamen quo ad effectum meritorium, neque præsertim a peccato futuro. Ricard. & Bonauæ. quarta distin. prima. Et sic intelligitur Th. quarta distinctio. 45. quæst. secunda. artic. 1. ¶ De oratione. cap. 28. num. 49. & Miscell. nume. 25.

Opera etiam alias debita pro poenitentia eius poni, & suscipi possunt. Verbo Satisfactio.

Opera non sunt satisfactoria in peccato nisi per uirtutem, quam accipiunt ex passione Christi. Conc. Trid. sess. 14. c. octauo. Et non communicantur nisi suis amicis, si bique gratis, quo ad gratiam, & gloriam æternam, nec consequenter, quo ad remissionem æternæ poenæ, sed tantum, quo ad poenam corporalem. ¶ Man. c. 3. nu. 8.

Opera bona facta in peccato mort. profunt ad multa. iux. gl. c. quod quidam. de poe. & remif. Sunt enim præparatoria ad gratiã, & auxilium speciale. ¶ Ibid. & ca. 27. n. 220. De orat. c. 6. num. 22. c. 20. nu. 36. de poe. d. 1. c. potest fieri. nu. 9.

Opera bona in mor. facta, si quis dicat nihil prodesse simpliciter falsũ dicit, contra Conc. Tri. sess. 14. c. 4. Si autem intelligat, quo ad meritũ uitæ æternæ, uerũ dicit. ¶ De ueritate Resp. q. 1. nu. 3. & Com. c. quærat. §. qd autem. nu. 1. de poe. d. 3.

Opera bona mortificata per subsequens pecc. mortale per poenitentiam resurgunt. Th. communiter recep. 4. d. 22. ar. 1. ad 6. & 3. p. q. 89. ar. 5. tex. est apertissimus in c. pium. de pæn. d. 3. quia cessante cã, scilicet peccatum cessat effectus. c. cum cessante. de app. Et licet opera mortificata, & mortua uideantur æquari, illud est uerũ de omnium

mortificaris. ¶ Com. cap. quærat. de poeni. distinet. 3. §. Quod autem. & cap. Diuina. d. 4. §. sicut ergo.

Opera bona facere, ut uideamur, siue laudemur ab hominibus sistendo solum in eo gradu non licet. Licet autem illa facere, quo Deus glorificetur. Et sic magis intelliguntur illæ duæ auctoritates, quæ uidentur contrariæ. Matth. sexto. Attendite ne faciatis iustitiam uestram coram hominibus. & Matth. quinto. Luceat lux uestra coram hominibus, ut uideant bona opera uestra, quam ut intelligit Gerson 3. p. Alphab. q. 3. tract. de temper. ¶ Com. cap. inter uerba. onclu. 5. n. u. 57.

Opera suo genere bona pro amore laudis, quo ad gratiam produntur cum sit peccatum ueniale illa facere ob illam, & hoc sufficit, quo ad hoc. Thom. 2. d. 40. quæst. 1. art. quarto. Maior. dist. 17. q. 12. Caiet. Matth. sexto. ¶ Ibid.

Opera bona nulla, quantumlibet magna damnato poenam æternam differunt, mala uero quantumlibet parua gloriâ differunt, & ratio est, quia bona omnia illius, aut mortua fuerunt semper, aut mortificata. Mala uero uiuificati non potuerunt. Et ideo illa oportet abradi, & igne absumi, quo pura, & nitens anima ingrediatur, ubi nil coinquinatum admittitur. ¶ Com. cap. ultim. de poeniten. distinet. septima. §. si quis. num. 12.

Operum bonorum impedimentis gaudere malum est generaliter, ut quod lapsa sit hora audiendi Missam, sed aliquando licet. Verb. Gaudium.

Opus quodcuque bonum, etiâ alias debitum, & pure mentale est satisfactorium poenę peccati remissi. ¶ Manu. c. 3. num. 4. cap. 26. num. 23.

Opus uoti melius est, quam opus uoluntarium secundum Thom. 2. 2. quæst. 88. art. 6. & opusc. 17. cap. 12. Ricard. & alios. 4. d. 38. glo. singul. clemen. prima. de Reli. & uener. Sanct. Quia qui tale opus facit offert Deo arborem cum suo fructu. ¶ Manu. cap. 12. num. 32.

Opus de se bonum factum à peccante uenialiter si illud est extrarium non impedit acquisitionem Indulgentiæ.

Si autem est de essentia ipsius, & ad indulgēt. acquirendam requisitus impedit. ¶ De Iub. Not. 32. nu. 45.

Opus alias ex genere suo non seruale, etiam si intentione solum Incrandi fiat, nõ fit seruale. Caiet. 2. 2. q. 122. ar. 4. Et si Ricard. 3. dist. 37. Angel. Verb. Feria. §. 9. Tabien. §. 17. & Siluest. uerbò Dominica. q. 4. qui non satis rem perpenderunt contrariū asserunt. ¶ Manu. cap. 13. nu. 5.

Opus unum & idem non potest esse bonum, & malum. Thom. 2. quæst. 40. ca. cum renunciatur. 32. quæst. 1. ¶ Com. cap. inter uerba. concl. 5. nu. 44.

Opus non dicitur bonum, aut malum, quia bonum, aut malum ex eo successit, nisi id præuisum fuerit, nel præuideri debuerit. Thom. 1. 2. q. 20. ar. 2. ¶ Cap. inter uerba. concl. 6. num. 436.

Opus aliquod, non ideo precio caret, quia ab aliquo gratis illud fieri contingat id ex accidenti fit. ¶ De camb. nu. 62.

Opinio.

Opinio est, quando adhæremus uni parti contradictionis, non tamen firmiter, sed cum formidine ne pars altera sit uera. facit glo. in leg. si duo. §. penult. ff. uti possit. Bald. leg. Admonendi. ff. de iureiur. num. 21. Et cum obscura sit sua natura conuenit cum credulitate. Sed differt cum nullam habeat firmitatem, quod docet Barth. ubi supra. & probare uidetur tex. in leg. 3. eiusdem. ff. de testibus. ¶ Rubr. de Iud. n. 43. Man. c. 27. nu. 279. de poen. d. 7. c. si quis autem. nu. secundo.

Opinio communis non uidetur appellanda ad effectum præiudicandi alteri illa, quam plures sequuntur. Sed illa, quam sex, uel septem Auctores classici rem ex professo tractantes asserunt.

Quia opinio non ex numero opinantium, sed ex pondere Auctorum communis fit, ut dicit Alexand. consil. 202. libro septimo. numer. sexto. relatus à Gomez. q. secunda. in proem. Regul. Cancel.

Et quilibet potest dici communis cum habet octo, uel decem assertores graues, & cum

& cum iudicio eam diligentes. ¶ Man. cap. 27. num. 289.

Opinio communis circa fidem, & bonos mores, quæ sequuntur omnes catholici periculose relinquitur, nisi adsit, uel lex, uel ratio efficax in contrarium per cap. fina. 20. distinct. & Ioanz. And. recept. in ca. de cont. ¶ De redim. eccl. quæst. 1. Mon. 44. num. secundo. de poen. d. 7. cap. si quis. nu. 55. consil. 55. de præb. nu. 3.

Opinio communis non facit ius, immo unius sententia meliori ratione fundata debet ei præferri. leg. secunda. §. sed nec. C. de veter. iur. enucl. ¶ Manual. cap. tertio. nume. octauo.

Opinio singularis fortiori ratione nixa præualeat communi. cap. Capellanus. de feriis. Panorm. & Felin. in cap. 1. de constitu. ¶ Consi. octauo. de consangu. & aff. nu. 7. consil. 17. de priuil. nu. 8.

Opinio Canonistarum de Matrimonio conditionalis melior est opinione Theolo. quia fortioribus rationibus nititur. consil. 1. de cond. appol. nu. 7.

Opinionem eligens, quam putat rationi conformem satisfacit. ¶ Consi. 8. de poeniten. & remission. num. 5.

Et si illa opinio est alicuius grauis Auctoris in his præcipue, quæ sunt iuris humani non peccat secundum Innocent. cap. per tuæ, el secundo. de simon. qui recipitur à Bald. & alios, quos citat Felin. ca. primo. de senten. & re iudic. ¶ Consi. secundo. de sponsa. num. 4. de poen. d. 7. cap. si quis autem. num. 53. & 66.

Opiniones quando occurrunt variæ elige debet illa, quæ nititur alicui textui, cui contraria, licet sit communis nequit apte respondere, uel nititur alicui forti rationi. ¶ Manual. cap. 27. numer. 286. de Vfur. numer. 109. de poen. distinct. septima. c. si quis autem. num. 52.

Opiniones Doctorum variæ, plus turbant, quam illustrent ueritatem. ¶ Com. ca. accepta. oppos. 3. nu. 3. de rediecl. quæst. 1. Mon. 17. nu. 1.

Opinionibus variis existentibus cõfess. allegat illam, quæ alicui textui nititur deficiente tex. rationi, deficiente ratione eligat cõmunẽ. Cessante communi eligat illã,

quæ plures habet auctores plura fundamenta cessantibus prædictis eligat fauorabiliore. I. semper in dubiis. ff. de regul. iur. ¶ Manu. cap. 27. num. 287.

Opus supra.

Oratio.

Oratio actus est eminētissimus, & omnium uirtutum colophon, iux. B. Cyprian. actus latria, & Religionis uerū sacrificium. iux. Oseam 14. & Paul. ad Hebr. 13. & Conc. Vien. clem. 1. de celeb. Miss. Quare, & res est admodum necessaria, ut impinger nuncius ad Deum magnarum uirtutum ad impetrandum uincit. n. & cogit quadam tenus Deum, qui orandi formam præscripsit, & ut simus ad orandum solliciti grauius adhortatus est.

Oratio difficile definitur ob opinionum uarietatem. Nam quidam uolunt illam esse actus intellectus, quidam uoluntatis, qdam uero utrunque, ut uidere est apud Alexã. 1. p. q. 22. & D. Thom. 2. 2. q. 83. ar. 1. & 4. dist. 15. quæst. 4. Gabriel. in can. lect. 61. Et aliter à Gram. aliter à Rhetor. à Theolo. & à Canon. accipitur. ut ait Abul. Matth. sexto. quæst. 24. Quare dicendum pro concordia quod oratio tripliciter accipitur.

Primò generalissime, & comprehendit omnem bonam actionem, ut docet Ricard. 4. d. 15. ar. 4. q. 1. iux. illud Luc. 18. Oportet semper orare. & gl. ibi. Semper orat, qui bene agit.

Secundò generaliter, & significat actum contemplandi, meditando, & laudandi Deū, & Sanctos, gratia q. agendi. Innoc. 3. c. nisi. de renunc. 1. Tim. 2. Obsecro primum fieri obsecrationes, orationes, & c. Thom. 2. 2. q. 23. ar. fin. ad 2. Et sic accipitur de finitio Damasc. lib. 3. c. 42.

Tertiò accipitur specialiter, & tunc est petitio Deo facta secundum omnes. Has significationes tãgit Bonau. 4. d. 15. Archie. 4. p. tit. 3. Et fere semper in hac significatione accipitur ab his qui de ea agunt.

Est igitur petitio Deo aperte, uel aperte

te facta, & ideo erit actus intellectus, ut nerve se probat D. Thom. ubi supr. quia petere, rogare, impetrare, ordinare, loqui sunt actus rationis. Desiderium autem impetrandi, aut orandi non est oratio, sed ea eius, quare dicitur oratio per Methonimiam, & similiter per talem figuram appellat purus affectus in Deum ab Aug. lib. de modo orandi. Et qd sit deuotio, quedam ex cōpunctioe procedens, ut dicit Hugo de S. V. Sequitur etiam, qd definitio illa Neoteticorum, uidelicet; quod oratio est ex studio in Deum cum studio, quicquid ab eo impetrandi, non est satis perfecta, quia non conuenit orationi uocali, quæ est uerè oratio: & quia substantia orationis est petitio, & non erectio. Illa autem definitio Damasci. 1. Oratio est petitio decentium à Deo, non est bene assignata, quia etiam indecentia petit uera oratio, ut probat D. Tho. 4. dist. 15. q. 4. art. 1. quod non uidit Caiet. qui hoc negat. 2. 2. q. 83. ar. 4.

Idipsum dicunt Cassiod. & Archid. in ca. presbyteris. 95. dist. & male, nisi assumant rationem pro sola petitione bonorum. Sed datur etiam oratio mala, ut dicunt Hieron. & Grego. super illud Malach. 2. Maledicam maledictionibus uestris. cap. Maledicam. 1. q. 1. iuxta illud. Psalm. 108. Oratio eius fiat in peccatum, quare ut dicit Abul. Matth. 6. q. 2. quod Dæmones, & si possint nunquam orant, intelligendum est de oratione bona.

Oratio est duplex alia mentalis, quando qui orat nulla exprimit uerba. Alia uocalis, seu uerbalis. Tertia mixta hanc addit. cap. 18. nu. 104.

Oratio uerbalis, & mixta est duplex una publica, quæ sit nomine ecclesie per illius Ministros pro populo. iux. gl. recep. clem. j. de reliq. & uen. Sancti. Thom. ubi supra.

Alia priuata propria, & particularis, quam quis nomine suo, aut alieno, non tamē uti Minister ecclesie facit.

Orationis partes integrales sunt obsecratio, oratio, petitio, & gratiarum actio 1. Tim. 2. Cassian. collat. 9. c. 2. Ex quo colligimus, quod in oratione quatuor quilibet tenetur facere. Primo oculos mentis in Deū erigere contemplando Dei omnip. sapien- tiam, & bonitatem. Deinde gratias agere

pro beneficiis acceptis. Tertio; postulare optata, & tandem dicere, ut sui amore, aut Christi, aut B. Virg. id præster. ¶ De oratio. cap. 1. per tot.

Oratio bona est, quando caret malis circumstantiis, & eo melior, quo purior est ab omni desiderio malo. Non potest, aut esse bona, & mala simul, iuxta ueram opinionē. D. Thom. secunda d. 40. q. 1. ar. 4. & probatur per cap. renunciatur. 3. 2. q. 5. & ca. si. de pœn. dist. 2.

Oratio mala est ratione alicuius circumstantiæ. Primò, quando fit a Ministro existente in peccato mortali secundum Adri. quolib. octauo. quia ille indigne utitur suo ministerio (spirituali), quæ opinio procedit in illo, qui facit illam, ut Minister ecclesie publice cum apparatu Euangelium cantando, & c. non autem si priuatim dicat, etiam si ex ordine id illi incumbat.

Mala est oratio, quando fit sine debita uigilantia, & sollicitudine, & generaliter, quando petit quod, propter quid, à quo, ubi, quando, quomodo, aut pro quo non debet, quia nullus actus est bonus cui illa requisita deficiunt.

Quare talis erit, quæ uindictam petit, aut uictoriam illicitam in duello, lucrum illicitum. Mortem alicuius, & c.

Mala est oratio, quæ sine debita attentione fit. de qua Verbo. Attentione. Et illa, quæ cum risu, cachinnis, indebitisque gestibus fit, corpore fracto, & incomposito, ita ut scandalum pariat. ¶ Cap. 20. per totum. ca. 13. per tot.

Contra uerò tenet Medina. q. 13. de oratione cuius rationes Auctor ponit. ca. 20. num. 26. Illisque respondet, & quæstionem soluit. num. 27.

Oratio item mala est siue sit publica, siue priuata si postquam cepta est uoluntarie relinquatur imperfecta, uel si illi aliqd alienum admisceatur, quo interrumpatur, & causetur distractio mentis, qd probatur in Conc. Vien. clem. 1. de celeb. missi. Concil. Basil. sess. 21. Non autem hoc accidit si fiat cum causa, ut quando id spectat ad ipsum officium sicut si occurreret aliquod dubium, de quo uelimus nos certos reddere. ar. l. hæredes palam. §. si. ff. de testa. Vel cum

id

id spectet ad eundem finem, uel saluti confert. argumen. leg. cum antiquitas. de testament. aut commodo corporali, uel temporalis proximi, aut sui, modo id fiat sine scandalio alieno, uel si id quod inferitur breue sit argumen. leg. continuus. in principio. ff. de uerborum oblig.

Et quo magis publica est oratio, eo minus fieri debet interruptio, quæ tamen nõ inducit obligationem iterandi, nisi tam magna sit, quod inducat ueram discontinuitatem. ¶ Cap. decimotertio. & cap. 16. per totum.

Oratio mala item est, quæ fit in peccato mortali, & non est meritoria, iuxta D. Tho. 2. 2. quæst. 83. art. 15. Concil. de Colon. Nihil enim ualet nisi fiat fide uia, scilicet, quo ad gratiam, & gloriam, licet possit esse impetratoria sustentationis corporalis, uel aliarum rerum. ¶ Ca. 8.

Oratio item mala est, si fiat à dormiente, quia uigilantibus, & non dormientibus iura subueniunt. leg. pupillus. §. final. ff. de his, quæ in fraud. credit. Quare ob hoc uocantur uigilia. dist. 91. & capit. clericus. quia debent secundum sollicitudinem uigilem recitari. Hostiens. de celeb. Missi. cap. 1. Et quia dormiendo nemo meretur. clem. 1. de homic. Thom. 4. d. 9. q. 1. & 2. 2. q. 54. ar. 8. ¶ Cap. 9.

Oratio item mala est si sine attentione est, & si oratio est uoluntaria peccatum nõ est mortale, quia quod non præcipitur, ut faciamus, minus præcipitur, ut attente faciamus cum non entis non sint qualitates, leg. si seruus. §. primo. ff. de act. emptio. cap. cum Paulus. 1. q. 1.

Et licet ad sit præceptum, generale de bene faciendo, attamen cum non concurrat in speciali non obligat ad mortale. ¶ consil. 1. de Sortil.

Si autem est præcepta, peccatum mortale inducit, quia ibi conuenit tam de orando, quod obligat ad mor. cap. quod præcipitur 4. quæst. 1. quàm de bene orando, quod concurrentes cū primo obligat pariter ad mor. ¶ Cap. 21. nu. 41.

Oratio mentalis est, quæ nullo uerbo prolato fit, quæ in omni loco fieri potest, dum adsunt circumstantiæ, ut tradit Tho. c.

2. ad Tim. lect. 1. ¶ Cap. 5. num. 6. Qui modus orandi est præclarissimus, ut reputat Cassian. col. 9. ca. 36.

Cui maxime intendere deberemus, cum tamen illa longa est patitur maiores euagationes, & interdum vertiginem capitis cerebro debilibus parit. Et hoc sacerdotibus non præcipitur in utroque memento Missæ, ut aliqui credunt, cum id nullo iure præbetur. Neque hac satisfacimus recitando horas nos clerici. Deberet tamen esse fundamentum omnium orationum uocalium. ¶ Cap. 18.

Oratio uocalis, quæ nomine ecclesie fit, à priuata, differt in duob. Primò, quia ferè semper debet uerbis, & non sufficit si sola mente fiat, etiam si fieret, cum omni attentione. Th. 2. 2. q. 83. ar. 12. & Com. cler. 1. de rel. & uen. sanct. quam eleganter explicat Adria. quolib. 8. Secundò, quia à publica non posses adimere uocem, nec uerba, etiam si illa impediunt deuotionem. Et hoc intelligitur de publica cum publicè fit, non autem quando priuatim, quia tunc uerba tantum, non autem uox sunt necessaria. ¶ Cap. 17. num. 38. & 41.

Sufficit. n. formare uerba intra labia, ita ut ipse audire, aut intelligere queat, qui dicit. Non autem requiritur, ut alij audiant, quod & seruant doctiores, & pietiores, alioquin tenerent restituere fructus. Et, ut ait Caiet. 2. 2. q. 87. ar. 12. Et si omnino publica de præcepto debet esse uocalis clara tamen, & alta dēt esse tantū de decencia, quæ cessat cū non ad offendendū alterū submissè dicit. Et sufficit si se mente in Deū moueat, qui recitat. ¶ C. 20. nu. 14.

Oratio publica illa est, qd publice fit, & est præstantior, quàm priuata, id. n. à temporibus usq; Apostolorum pro melius habitū est. Idque faciebāt Monaci Aegyptij. Et deuoti sua deuotione calefaciunt frigidus, & sanctam illam cōtionem conseruaf amicitia & charitas fratrum augetur. ¶ Ca. 10. n. 46. c. 17. n. 24. ubi respondet aliquib. rationibus in contrariam partem adductis. à n. 26.

† Ex his omnes collige, quod oratio, uel est Mentalis, uel Uocalis, & hæc uel publica, uel priuata. Et hæc, uel uoluntaria, uel præcepta.

Oratio tres habet species: ad augment. ca. charitas de poen. dist. 2. Prima appellatur viua, & est illa, quae bene, & virtuose fit, absque vilius circumstantiae defectu ab eo, qui est in statu gratiae.

Secunda dicitur mortua, quae est quidam bona moraliter, & est illa, quae fit ab eo, qui est in peccato mortali.

Tertia dicitur mortifera, quae est vitiosa, & peccatum ex defectu alicuius circumstantiae, sub qua includitur etiam illa, quae est peccatum veniale, non quia mortem inferat, sed quia disponit ad illam, vel vitam aeternam differt eo, quod nata est priuare nos pro aliquo tempore ipsa gloria. argu. l. fina. ff. de c. dim. & l. prima. ff. de publ. iud. ¶ Cap. 20. num. 33.

Oratio viua ad tria valet. Primò, ad merendum gratiae augmentum, quod quidè non inest ei ex sua natura magis, quàm aliis bonis operibus, sed ex gratia in qua est orans. licet ex gratia sola non dependeat magis, vel minus mereri. Medina. quæstion. 17. de oratione contra Gerlon 3. par. Alphab. c. 76. post Adri. quol. 8.

Secundò, valet ad satisfaciendum, quod illi inest ex diuina promissione cum sit bonum opus, atque poenale, quia fatigat, & humiliat orantem, contra tamen inclinationem sensualem; non autem contra inclinationem actuaalem, vt sibi perluadet Medina. Tertio, valet ad obtinendum postulatam, quod inest illi ob promissiones nobis factas à Redemptore. Matth. octauo. Ioann. vlt. &c. ¶ Cap. 20.

Debent autem ad hoc quatuor concurrere. Primò, vt orans pro se petat.

Secundò, vt petat bona intentione.

Tertio, vt petat necessaria ad salutem.

Quartò, cum perseuerantia debita. Con cil. Basili. Relatum à D Thom. 2. 2. quæstio. 83. art. 15. ¶ Cap. 19. num. 162. Et confil. 5. de poen. & remiss.

Oratio viua pp se, de iustitia meretur gratiae augmentum, & gloriae, & iustitiae satisfaciunt, & Dei misericordia impetrat si illa concurrant, si autem non concurrunt potest illa causare ex diuina liberalitate. ¶ Ibidem num. 34.

Oratio mortua non meretur gratiam de

Malis, quia etiã peccatores orant male frequenter, & damnati faciunt. ¶ Cap. primo, & vigesimo. Existentes in Purgatorio non orant, quorum oratio non potest esse meritoria cum sint extrã statum merendi, neque satisfactoria, quia non possunt satisfacere, nisi eo modo, sibi iam determinato patiendò. Et est doctrina communis D. Thom. 2. 2. q. 83. art. 4. ad 3. & 4. d. 15. q. 4. ar. 5. Antonin. 4. par. titul. 5. cap. 8. Siluest. verb. oratio. q. 2. ¶ Cap. 1. a num. 2.

Oratio hæc mortua, quae est de se bona valet ad multa, sicut alia opera mortua bona, quorum tria ponit D. Thom. 4. dist. 15. quæst. prima. art. 3. quæst. 3. & gloss. in cap. quod quidam, de poen. dist. 3. & Adria. quolib. octauo. Siluest. verbo Caritas. quon. 8. Primò, vt detur inspiratio, quae disponat ad gratiam.

Secundò, ad euitationem noui peccati mortalis.

Tertio, ad obtinendum auxilium Sanctorum, & conseruationem bonorum temporalium. ad assuendû bonis operib. &c. ¶ Cap. 20. num. 35. Com. cap. quod quipam. §. quod autem, de poen. d. 3.

Oratio mortifera mala est, & non prodest, nec de iustitia, nec de liberalitate, quæ potius nocet, & meretur poenam, licet in malum orantis sapius audiatur secundum omnes. Satisfacit tamen de iustitia præcepto obligante ad dicendû illam cõtra Adr. quol. 8. art. 18. quod probat Clem. r. de Reliq. & ven. Sanct. & Thom. vbi supra. art. 6. Id autem non facit, quando ei adest defectus attentionis, vel deuotionis. ¶ Capit. 20. num. 36.

Oratio conuenit solis Angelis, & hominib. quia neque inaniua, neque Bruta rationis expertia possunt exercere actum rationi conuenientem.

Diuinæ autem personæ non possunt adire Superiorem, quod oratio requirit secundum omnes.

De irrationabilibus dicitur Psalm. 176. quod inuocant, sed hoc intelligitur de desiderio naturali, quo bonitatem diuinã, modo sibi apto participare cupiunt. Thom. 2. 2. q. 83. art. 10. Christus item orauit sed ut homo, & pro nobis interpellando nũc orat. 1. Io. 2. Tho. 4. d. 15. q. 4. ar. 6.

Dæmones orare quidem possunt, ait Abul. Matth. 6. at nunquam id faciunt. quod verum est de oratione bona, non autem de mala,

mala, quia etiã peccatores orant male frequenter, & damnati faciunt. ¶ Cap. primo, & vigesimo.

Existentes in Purgatorio non orant, quorum oratio non potest esse meritoria cum sint extrã statum merendi, neque satisfactoria, quia non possunt satisfacere, nisi eo modo, sibi iam determinato patiendò. Et est doctrina communis D. Thom. 2. 2. q. 83. art. 4. ad 3. & 4. d. 15. q. 4. ar. 5. Antonin. 4. par. titul. 5. cap. 8. Siluest. verb. oratio. q. 2. ¶ Cap. 1. a num. 2.

Ex his sequitur, quod oratio propria ad homines pertinet in hoc mundo existentes, quare omnes præcepto naturali, & diuino præfixo. cum ad ætatem discretionis peruenerint tenentur aliquando orare, vt sentit Thom. quarta dist. decimaquinta. quæst. quarta. per illud Luc. 8. oportet se per orare cuius verbi significatio necessitatem importat, secundum Chryl. & gl. communiter recepta cum ibi late citata à Is. l. 1. ff. de iust. & iur. quia tenemur salutis curam habere, & consequenter querere, & petere, quæ ad illam necessaria sunt. ca. omnes de Cenl. d. 4. cap. summissime 15. q. 1. tale autem est diuinum auxilium, quod non possumus promereri nisi petamus August. de eccl. dogm. cap. 56. ¶ Cap. 3. nu. 8. Et conuenit tam peccatoribus etiã obstinatis, quàm iustis, quia etiã iusti petunt rogando quod est proprie orare, vt probat Tho. vbi supra, & Czier. 2. 2. q. 83. art. 4. ¶ Cap. 20. nu. 12.

Oratio ad Deum solum proprie dirigi debet ad effectum, vt det, aut efficiat id pro quo oratur Apoc. 2. Quia oratio est actus laudis, quæ soli Deo debetur Tho. vbi supra. ar. 3. Et quia sola gratia, atque beatitudo petenda est, quæ à Deo solo prouenit psalm. 83. ¶ Cap. 1. num. 21.

Oramus autem non, vt noue velit cum sit plane immutabilis, sed vt det, quod deereuit nobis velle dare oratione mediante. ¶ Cap. 19. nu. 54.

Angeli etiam, & Sancti orandi sunt secundario ad effectum consequendi à Deo, quæ petimus. Iob. 5. voc. si est, qui tibi respondeat, & ad aliquem Sanctorum couertere. Quare vsus ecclesiæ ab Apostolis emanatus habet, vt ad Deum orantes dicamus.

Miserere nobis ad Sanctos autem ora pro nobis. Conc. Trid. sess. 25. in decreto de Inuoc. Sanctorum contrarium autem dicere est hæreticum. ¶ Cap. 1. nu. 21.

Oratio ad existentes in Purgatorio non est dirigenda, vel quia, vt sentit D. Th. non sunt beati, vel quia adhuc sunt in via. Sed rationes istæ sunt inefficaces, quia existentes in limbo ante Christum nondum erant in patria beati, & tamen poterant orari. Ni si dicamus, quod viuus non est certus de sua beatitudine, sicut de illa sunt certi illi. ¶ Cap. 1. nu. 22. & cap. 20. nu. 10. Possumus autem illos rogare verbis, vel scripto, vt orent pro nobis, at id vulgo non dicitur oratio.

† Dicerem ego, quod existentes in Purgatorio cum sint in tormentis magis debere esse solliciti pro se quàm pro alijs, etsi possent magis rogarent nos, vt rogaremus pro ipsis, ad hoc vt citius expiati, & in patriam recepti orarent ipsi pro nobis.

Oratio ad Deum directâ non manifestat illi nostrum desiderium, atque necessitatem cum Deo omnia à principio cognita sint. Non petit, vt noue velit cum nostris cognoscat defectus, & sit immutabilis. Sed Dei nobis familiaritatem conciliat, & licet multiplicentur petitiones, nullum tamen illi fastidium pariunt. Compendi Theol. ca. 257. Thom. 2. 2. q. 83. ar. 9. ad. 5. & 4. dist. q. 4. ¶ Cap. 19. nu. 57.

Oratio potest fieri pro se, & pro alijs amicis, & inimicis, viuis, & Mortuis, fidelibus, & infidelibus, iustis, & iniustis. Orare autem tenemur pro alijs, quia Saluator noster id nos docuit dum orationem composuit comunem, & in numero plurali. Et quia illa, quæ fiunt pro pluribus ceteris paribus melior est. Secundum Adrian. quol. 8. ¶ Cap. 19. nu. 97. & nu. 118.

Oratio non est Deo dirigenda pro Beatis in Cœlo neque pro damnatis in inferno, neque pro relegatis in limbo, quia hi omnes oratione non indigent, illi quia suū finem supernaturalem, & gloriam iam consecuti sunt. Alij quia ipsam consequi maxime possunt Tho. 4. d. 25. q. 1. ¶ Ca. 20. n. 37.

Pro obstinatis peccatoribus existentibus in mortali peccato non tenemur ora-

re licet id nobis non sit vetitum. Tho. d. 45. in expof. literæ. ¶ Cap. 19. nu. 64.

Pro infidelibus, & excommunicatis poffumus orare oratione priuata, licet illis nihil proficiat ad gratiam, & gloriam nifi cōuertantur Tho. 4. d. 18. q. 2. ar. 1. q. 2. ad. 1. & 2. 2. q. 3. 1. Non autem id poffumus facere oratione publica, quæ dicitur pro mēbris ecclēfiæ fecundū eūdem. Sed fi signa darēt contritionis, ob quæ poffemus credere eos effe extra peccatum mortale, poffemus pro illis orare oratione publica, fed longe fecrete iuxt. cap. A nobis el. 2. de fen. excom. quia tunc fidei, & charitatis glutino vnirētur Ecclēfiæ licet occulte. ¶ Cap. 19. n. 68. Quod fi ecclēfia facit id publice in die ueneris Sancti orando propaganis, Iudæis, atque hæreticis, sciendum, quod illa id non facit orationibus compofitis ad orandum pro fuis membris, fed orationibus peculiari- bus ad orandum pro fuis inimicis, quibus & quilibet, & fimilib. poffit quis uti non ut perona publica rogando, v. illi conuertantur, immo & applicando ualorē orationum publicarum illis, quib. debet ad effectum, ut Deus preces exaudiat. ¶ Capitul. 19. nume. 71.

Pro inimicis tenemur orare, ut fecit Dominus, & Stephanus. Matth. sexto. Orate pro persequentibus, & calumniantibus Ad hoc autem tenemur in generali, ita uidelicet, ut orando pro aliis orationib. publicis non eximamus illos. Thom. 2. 2. q. 63. ar. 8. Et habere uoluntatem in particulari orandi pro illis, fi uideremus id effe neceffarium ad eorum salutem. ¶ Cap. decimo nono. nume. 76.

Pro existentibus in Purgatorio oratio fieri debet, & illis multum prodest. Primò, quo ad confoiationem, quam recipiunt cū fcit nos pro ipfis id facere. Secundo, quo ad factisfactionem in totum, uel in partem debitam. c. Animæ. 13. q. 2. Thom. 4. d. q. 5. q. 2. ar. 2. ca. 20. num. 43.

Prodest autem illis uia Iuftitiæ, & fecundum communem fententiam liberantur à pœna, quam debent foluente alio pro illis. Thom. 4. dift. 45. q. 3. ar. 1. Et fi Medina 4. de oratione. quæft. 19. dicat non reperiri. tex. id probantem.

Oratio femper debet fieri aliquo loco. Circa quæ multæ irrepterunt hærefes, quas reprobat Vuald. li. de facram. c. 143. Dicendum tamen recte, qd oratio uocalis, & priuata, & publica priuatum facta cum non effe certo loco præcepta poffunt fieri quocūque loco modo aliæ circumftantiæ concurrant. 1. Tim. 2. Volo uiros orare in omni loco. Et ecclēfia canit in præfat. Nos tibi femper & ubique gratias agere. Bernar. relatus à gl. magna. in clem. 1. de reliq. & uen. fanc. Vbi- cunque fueris intra teipfum ora. Si longe fueris ab oratorio non quaras locum, quia ipfe locus es. Quæ autem præcepta effe certo loco fieri non ualent, fi extra fiat. I. quæ cōditio. s. cum ita. ff. de cond. & c. nos. quidē. de testa. clem. quia contingit. de relig. dom. Bald. in leg. fi quis ad declinandum. C. de epifcop. & cler. & omnes in cap. fi pater. de testam.

Oratio cōgruentius fit in locis facris, & in ecclēfiis, quàm alibi. Conc. Gangr. c. Par fimoniam cum gl. 4. d. Conc. Lugdu. cap. decet. de Immun. ecclēf. li. 6. Bafil. feff. 2. r. Vuald. de facram. c. 147. Primò, ratione uirtutis confecrationis. Secundo, ob mifteria, quæ illi continentur, & concursum oratiū. 2. 1. q. 84. ar. 3.

Poffit etiam fieri in loco prophano, mō ille fit honeftus ne loci circumftantia uideatur deeffe. Ambr. & Aug. fuper illud 1. Tim. 2. Et id non intelligitur de mentali, neque de uocati in cafu neceffitatis, quia nulla effe lex contraria. Sed Aug. & Amb. reputat indecentiorem locum cōmunem, ubi multus fit concursus, ut forum. At multi pij uiri egredientes in ftabulis apud fua iumenta melius recitant, quàm in cubiculo diuerforij clamofe. Et quia tandem ceffante scandalo, at que contemptu, & irreuerentia, nihil aliud oftate uidetur, quo minus ibi poffimus recitare. ¶ Cap. 5. à num. 1. ufque ad 9. Publica uero oratio in loco facro fieri debet. Vide uerbo Hora.

Oratio fieri debet aliquo tempore, & in veteri testamento orabant tribus horis, Tertia, Sexta, & Nona, quo significabatur effe vnus, & trinus Deus, qui adorabatur Daniel sexto. Dauid fepties in die. psalm. 118. D. Iacobus centies in die, & roties in

nocte

nocte genua flectebat. De aliis aliter legitur in fcripturis. ¶ Cap. 3. nu. 1.

At fi Ius diuinum consideremus, uel naturale pofituum, non decernitur nobis aliquod tempus ad orandum præfixum. Th. 4. diftinct. 15. quæft. quarta. artic. primo. q. 3. Palud. ibidem. quæft. quinta. & Archiepif. quarta par. tit. quinto. cap. octauo. Abulens. Matth. sexto. quæft. 32.

Et quamuis in fcripturis de aliquibus legitur, Statis horis illos oraffe, non propterea tamen id ex obligatione faciebant.

Quod fi Christus Luc. 18. dicat, oportet femper orare, id de oratione generaliffimè fumpta, id effe de bono opere omni, uel de oratione propriè, quo ad caufam, id effe, qd caufa orationis debet femper durare intelligitur fecundum Thom. 2. 2. q. 83. art. 4. & Abul. ubi fup. q. 34.

Tenemur autem omnes cum ad annum difcretionis peruenimus aliquo tempore orare, ut fupra dictum effe. ¶ Ca. 3. n. 6.

Quando autem quis teneatur fub pœna peccati mortal. orare difficile effe determinare attento folo iure naturali, ac diuino pofituo, ut dixit Palud. 4. d. 15. quæftio. 5. quia tūc tantum tenemur bona fpiritualia petere, cum non fubeffe alia caufa in id, & quia alia remedia adfunt liberandi à peccato cum in illo fumus, quàm oratio. Non tenetur quis femper orare pro proximo, cum uidet effe in peccato mortali. ¶ Ibid. num. decimo.

Verum fecundum mentem eiuſdem ubi fupra, Videmur ad hoc teneri fub tali pœna, quoties apparet non effe aliam rationē confequendi noſtram proximiq. falutem, ut fi aliquis iret ad duellum, neque ego poffem illum aliter retrahere. ¶ Ibidem nume. decimoquarto.

Tenemur etiam ad orationem cū adeff notum, aut iuramentum, præceptū, aut pœnitentia iniuncta. c. Magnæ. ext. de uoto. c. fi uerò. de iureiur. c. Admonere. 33. q. 2. Ibi. num. 15. Abulens. Matth. 6. quæft. 32. dicit nos teneri cum ad ufum difcretionis peruenimus, & hoc iure naturali. Sed non uiderur uerum, licet quis tunc teneatur de liberare de fe, & de fuo fine, quod docet d. Thom. 1. 2. q. 89. ar. 6. Et Cai. ibi cōprobat

duabus fortiffimis rationibus, uidelicet qd tunc omnis debet fe ordinare ad finem debitum, ut uirtuofe uiuat, non tamen cōcludit, qd neceffe fit orare, atque ad hoc auxiliū petere à Deo. ¶ Ibi. nu. 16. & 17.

Tenemur orare ceffante impedimento legitimo cum fumus in Miffa, & affiftimus Sacerdoti oranti. cap. Miffas. de consecrat. diftinct. 5. Diuerfi diuerfo tempore, deinde tenentur fecundum ftatuta diuerforū Pontif. Abbatum, Regum, Confraternitatum. Ibidem num. 18.

Reliqua ad hoc propositum de oratione publica. Vide uerbo Hora.

Deberemus orare, faltem pauillum in lecto à fomno primo experrecti, in mane furgendo, in principio, & fine prandi, & coenæ, ad quod præcipuè tenentur Sacerdotes. c. quando 44. dift. A fomno meridiano cum pulfatur, ad eleuationem Sacram. ad ueſperas, ad Auemaria. Sed nõ effe de præcepto. ¶ cap. 18. nu. 40.

Quantum ad geftus orandi dicendum, qd nullo iure diuino, aut naturali, uel fuper naturali nouo, geftus aliquis nobis præcipitur, quo orare teneamur. Et licet Paulus 1. Tim. 2. dixerit: Volo uiros orare in omni loco leuantes puras manus, & c. id tamè præcipere non intendit, ut exponit ibi D. Tho. Sed puritatem tantum operum intelligit. Et fimiliter, quando dicit. Huius rei gratia flecto genua mea, & c. dat nobis exemplum orandi non præceptum. ad Ephes. 3. Qui quidem geftus corporales, & fi per fe Deo neque placeant, neque displiceāt, multum tamen ualet ad excitandam deuotionem contra Lutheranos, ut ait Aug. Th. fecunda fecundæ. q. 84. artic. 2. ¶ c. 4. n. 4.

Oratio publica cum in Ecclēfia publice fit, debet fieri cum illis geftibus, quos fua Ecclēfia de confuetudine obferuat.

Oratio autem priuata, & publica cum priuatim recitatur poffit fieri, quocunque modo ambulando, ftando, fedendo, & procumbendo, modo nullum scandalum aliis pariat. Innocent. cap. primo. de celebratio. Miffarum. ¶ cap. quarto. num. decimo quarto. Quoniam tamen geftus adaugent deuotionem, debet quilibet experiri quos geftus fibi magis expediat, & illis

illis frequenter uti. Qui tamen seruat illas ipsas ceremonias, quas & chorus obseruat non male facit, sunt enim illæ magis probatæ. ¶ Ibi. nu. 17.

Ordinarius.

Ordinarius Religiosorum est Prælati, seu Superior, eorum habens in eos iurisdictionem ordinariam. ca. cum ab eccl. prælati. de of. ord. & l. fi. C. de iurisd. om. iu. ¶ Consi. 22. de temp. or.

Ordinarius quotquot curiæ præficiuntur examinare debet. c. pastoralis. §. quia uero. ff. de officio deleg.

Neque potest reuocare sententiam delegati à Papa. cap. cum inferior. de maior. & obed. Sed intellige id verum esse in execute meram executionem habente, circa ea, quæ fieri possunt absque legis diuinæ offensione, non autem de execute mixto, & de re, quæ non potest fieri sine scandalo, & offensione Dei. ¶ Consi. 1. de corpo. vit. nu. 2. Vide ver. Papa.

Ordinarius, pro se, & animarum salute, & nomine ecclesiæ, & pro utilitate publica agere potest. Et in causa ecclesiæ suæ iudex est. cap. si quis ergo. adiuncta gloss. communiter accepta. 2. quæstion. septima. ¶ Vbi supra. num. 9.

Ordinarius non tenetur seruare illas censure, quæ iure ipso sunt nullæ secundum gloss. 1. in cap. pastoralis. §. quia uero. de off. delegatorum. ¶ Com. ca. cum contingat. Remed. 4.

Ordinarius potest delegato resistere contra dispositionem capituli statuti. Et multa potest circa appellationem ad sedem Apostolicam ¶ Ibi. nu. 2. & 3.

Ordinarius cui diuersi delegati contra exequenda præcipiunt, potest præcipere illis, ut exhibeant processus, quia id consuetudo, quæ optima est legum interpretis habet. ¶ Ibi. nu. 5.

Ordo.

Ordo proprie sumptus auctoritate Augusti. 19. de Ciuit. Dei. cap. 13. Est

parium, dispariumque rerum sua cuique loca tribuens, dispositio. Et hoc modo capitur in cap. ad hoc. 89. distinct. & in Rubr. de ordin. cogn. & ff. de decret. ab ord. fac. Et quia personæ præstant rebus, ideo hominum ordo præstantior est ordine rerum. ff. de statu hominum.

Et quia inter homines Deo sacris præstant. cap. solitæ. de maiorit. & obed. Ideo per antonomasiam appellatur ordinis simpliciter prolati intelligitur ordo ecclesiasticus. Qui definit a Thom. Vualden. lib. 2. de sacramen. cap. 116. Esse sacramenta administrantium habitudo legitima cuique ratione ministri sui conueniens, & sic accipitur hoc prædicatum. Minorū, &c. Sed in hac materia accipitur pro sacra ordinatione, & actu, quo homines in Ecclesiasticum ordinem coaptantur. Et colligitur ex Conc. Trident. sess. 23. ca. 3. & potius secundum mentem, quam verba Magistri in quarta distinct. 24. a glo. in Summa. 32. distinct. & definitur sic.

Ordo. Est Sacramentum, quo traditur character, & potestas; consecrandi Eucharistiæ, vel in id administrandi. Cuius materia est traditio rei sensibilis, in qua debet concurrere tactus illius cum prolatione verborum sonæ, aliter si ante, vel post fiet, ordinatio est nulla. Caie. tracta. 26. de collat. ord. & fundatur in ca. fin. de sacram. non iter. Impositio autem manuum, non est de essentia, ut ait Sotus. 4. d. 24. quæst. 1. artic. 4. Forma prolatio verborum. Effectus character. ¶ Man. c. 22. nu. 17.

Quo ad numerum ordinum differunt inter se Canonistæ, & Theologi. Nam Canonici volunt esse nouem. cap. cum contingat. de æta. & qual. & ca. clericos. 20. distinct. Theologum uero in 4. distinct. 24. volunt esse tantum septem, quia volunt, quod prima tonsura, & Episcopatus non sint ordines, sed officia tantum. ¶ Ibi. nu. 18.

Prima igitur tonsura non est ordo proprie, sed est quoddam medium inter ordines, quare quæ ad illam conueniunt non sunt ita de essentia, ut necesse sit, quod qui illam assumit, uerba dicat, sed sufficit ut episcopus ea faciat, quæ requiruntur. Nullo. n. iure id probatur. ¶ Consi. 12. de temp. or.

Hanc

Hanc non potest conferre Episcopus alienus licite, neque familiari suo etiam continuo triennali, nisi statim in beneficium conferat. Conc. Trident. sess. 23. Comprehenditur generaliter in numero ordinum. cap. cum contingat. de æta. & qual.

Quare est ordo simpliciter, secundum communem usum loquendi, qui seruandus est. l. Labeo. §. quod tamen. ff. de legib. quæ requirantur. vide Conc. Trident. sess. 23. cap. quarto. ¶ Manual. cap. 25. num. 68. De orat. cap. 22. num. 109.

Ordines Minores sunt quatuor, Ostiarius, Lector, Exorcista, Acolitus. Et non sunt vere sacramenta, ut omnes Theologi fatentur, quibus magis adhærendum est, quam Canonistis. Ideo dicuntur non sacri, & sacramentalia potius. Et qui illis ante ætatem legitimam suscipiunt, non sunt suspensi, licet sint suspendendi. cap. vel non est comp. de tempor. ordin. ¶ Consi. 28. de sent. excomm. nu. 14.

Debent suscipi per temporum interstitia, nisi aliter Episcopo videatur. Conc. Trident. ¶ Consi. 48. de temp. ord. Abbates conferre possunt. Ver. Abbas.

Minores ordines accipere in peccato mortali, non est mortale, cum non sint vere sacramenta. ¶ Man. ca. 22. num. 18.

Secus si ille erat excommunicatus. cap. si celebrat. de cler. excomm. Mino. Et si excommunicatio erat maior sit irregularis à solo Papa absolu. Panorm. & communis in cap. cum illorum. de sent. excomm. Neque Silue. Verb. Dispensatio. quæstio. 10. §. 10. aliter sentit, licet aliquibus id visum sit. ¶ Man. c. 25. nu. 72.

In primo etiam casu dubium est an peccet, quia ecclesia indeterminatum reliquit, an isti ordines sint vera sacramenta, ut videtur est in Conc. Colon. & Conc. Trident. cap. 2. & 3. session. 23. videtur inclinare in partem affirmatiuam.

Ideo qui sine saltem contritione in mortali exhibet se insigniendum, periculo se exponit suscipiendi in statu damnationis, & consequenter videtur peccare lethali. iuxta illud Ecclesiast. 3. Qui amat periculum peribit in illo. ¶ Com. in princip. de poen. d. 5. nu. 40.

Minores ordines, recipere sine animo clericandi non est mortale, quia id nullo iure prohibetur, immo & illegitimus Episcopi dispensatione, potest promoueri ad minores, & tamen non potest ascendere plus ultra. ¶ Ibidem num. 109. & de oratio. cap. 22. num. 112.

Ordines minores, qui tantum habent non tenentur ad recitandum horas. Vide verbo Hora.

Maiores uero ordines, qui & Sacri dicuntur tres sunt, Subdiaconatus, Diaconatus, & Presbyteratus, quibus si addas Episcopatum erunt quatuor, quod magis tenendum videtur recedendo in hoc à Theologo per cap. 1. iuncta glo. 32. distinct. & per Can. 7. Conc. Trident. sess. 23. ubi determinat Episcopos esse presbyteris superiores, & habere dignitatem distinctam. ¶ Manu. c. 22. nu. 18. de ora. c. 3. nu. 27.

Hos conferre non potest, qui non est Episcopus, etiam ex Papæ commissione. c. Manus. de consecr. dist. 5. cap. quanto, de consuetud. Scot. Durand. Adrian. & Thom. 4. dist. 7. Canonistæ. in cap. peruenit. 95. dist. 23. cap. octauo. Dum statuit vnum quenque à proprio Episcopo debere ordinari. ¶ Consi. 13. de priuileg.

¶ Nota, quod habere dignitatem distinctam, & gradum superiorem, non est habere distinctum ordinem. Quare non sequitur, quod Episcopatus sit ordo.

Maiores ordines ab alieno si conferantur, collatio non tenet. ¶ Consi. 30. de temp. ord. Et qui illos confert alere non tenetur ordinatum, qui se patrimonium habere euentus est Dec. cap. Episcopus. de præb. ¶ Consi. 47. eod. tit.

Et cum collatio ista sit actio humana, ideo requirit intentionem faciendi, quod facit Ecclesia. ¶ Consi. 7. nu. 3.

Si conferantur infanti, etiam vnius diei imprimunt characterem, modo ille sit baptizatus. Guiler. clem. 1. de grat. & qualitat. communiter receptus. Sed cum non aditus consensus non inhabilitat ad matrimonium, ut omnes tenent glo. in cap. ubi illa. 74. dist. ¶ Consi. 3. de his, quæ vi.

Ordines sacros, qui recipere vult debet ha.

habere multa requisita. Primò, requiritur ætas legitima, & qui illam non habet verū quidem ordinem suscipit, sed est suspensus per extrauag. Pij 2. Cum ex sacrorum. Ante illam tamen solummodo erant suspendendi. cap. Sanctorum. dist. 70. ¶ Consi. r. de tēp. ord. consi. 7. 19. 20. 36.

Illam autem non incurreret, qui ordinaretur ante illam bono, & simplici animo, saltem quo ad forum conscientie existimans se legitime ordinatum, cum ibi non adsit præsumptio, quam requirit illa extrauagans, & consequenter absit dolus, iuxta doctr. Cardinal. in Clemen. prima. art. 38. de priuil. ¶ Man. c. 27. nu. 155. & Com. cap. Accepta. op. 8. nu. 32.

Secundò, requiritur tempus ab Ecclesia statutum, & qui extra illud ordinatur, est ipso iure suspensus per eadem extrauagan. Et si celebrat antequam absoluetur fit irregularis. per eandem. & cap. primo. de re iudic. lib. 6. ¶ Manual. c. 25. nu. 71. & c. 27. nu. 242. consi. 40. de temp. or.

Tertio, requiritur, ne sit corpore vitiatus ita ut ordines non possit exercere, vt mutilatus aliquo membro principali. titul. de corp. vitiat. per tot.

Qui seipsum castrauerit ex quo est effectus irregularis. cap. si quis abscidit. & cap. Eunuchus. distinct. 55. ¶ Consi. secundo de frigidis, &c.

Quartò, ne habeat aliquem defectū animæ, ut si sit ignorans, aut illiteratus, aut simoniacus. de quo vide locis proprijs.

Quintò, ne sit illegitimus, aut bigamus. Ver. Illegitimus, Ver. Bigamia.

Sextò, quod habeat titulum sufficentem, vel patrimonij, aut alterius beneficij, siue pensionis, & quibus ordinatus necessaria recipere possit. cap. Sanctorum. 70. distinct. & cap. tua. & c. cum secundam. Ib.

Et qui non habet, non est iuste ordinatus. ¶ Consi. 18. de temp. ord.

Quare qui ordinatur sine patrimonio, vel ad presentationem alicuius beneficij, cum pacto de non petendi ab Episcopo victum, vel nihil petendo est suspensus. cap. penul. de simon. vel qui ordinatur cum patrimonio, vel alimentis promissis, vel donatis cum pacto non petendi.

Si autem retro donauerit postquam fuerit ordinatus sine pacto præcedente, non videtur incurrere. argument. gloss. singul. cap. tuus. de præbend. ¶ Manual. capit. 27. nume. 258.

Ordines, & eorum vius impedit peccatum Notorium depositione dignum ante dispensationē, etiam peracta poenitentia. cap. final. de tempor. ordinar. ¶ Manual. capit. 25. num. 73.

Ordines assumere non impedit coeundi impotentia, nisi illam concomiteretur aliqua irregularitas, vel inhabilitas alia, etiam si sit Eunuchus, aut castratus. ¶ Consi. 3. de frig. & malef. nu. 3.

Ordines accipere cum intentione illos accipiendi, licet cum scrupulo illos non accipiendi verè illos accipit, sufficit. n. quod velit accipere bene, vel male, etiam metu mortis, vt determinat Inn. c. Maiores. de Baptis. ¶ Consi. 17. de temp. or. nu. 5.

Ordinis sacrorum ministerium, summam mundiciam requirit. Leu. 19. cap. proposuisti. 32. distinctio. & summam attentionem. cap. Quando. de consec. distinct. 1. ¶ Consi. 10. de sponfal.

Ordines sumere potest ille cuius vxor clam ducta alii nupsit. c. Agathosa. 27. q. 2. ¶ Consi. 1. de Adul.

Ordines assumere non debet, nec potest accusatus, denunciatus, Inquisitus, Infamis, & c. ¶ Consi. 3. de Accus.

Ordinatus scienter per simoniam est irregularis. Verb. Irregularitas.

Ordinatus ordinibus Sacris post Matrimonium præsumptum, potest separare se, si illa adulterata sit sine auctoritate. ca. Agathosa. 27. quest. 2. & similiter potest iuste Religionem intrare, & profiteri, & ordinari cum matrimonio possit diuidi, quo ad Thorum, & cohabitationem in foro conscientie. Et potest etiam ordinibus uti absque alia dispensatione. ¶ Consi. 23. de sponfal.

Ordinatus absque validis dimissorijs publica dispensatione eget cum sit suspensus per extrauagan. Pij 2. ¶ Consi. 51. de temp. ordinar.

Ordinatus ad titulum sibi donatum, licet tantundem debeat ordinibus, non est su-

suspensus, quia verè habet titulum. ¶ Consi. 13. de temp. ord.

Ordinatus sine titulo iusto secundum antiquos canones erat suspensus. cap. Neminem, & cap. Sanctorum. 70. distinct. etiam promotus ad Minores. Hodie per Conc. Trid. sess. 21. cap. 2. de Reform. restringitur suspensio ad Maiores tantum, & ad titulum non solum iustum, sed extenditur ad titulum beneficij sufficientem ad sustentandum ordinatum, quando ille, qui ordinatur est in culpa. Quia Innocen. 3. cap. cum secundum. de præbend. suspensionem abstulit aggrauatque Episcopum ordinantem ad sustentandum ordinatum, si solus ille sit in culpa. Si autem tam ordinans, quam ordinatus in culpa sint, & ordinatus est suspensus, & ordinans alere illum tenetur.

Per quæ reconciliantur ipsa iura vetera, & noua, quæ non sunt corrigenda cum rationabiliter possint conciliari. Verbo. Ius. ¶ Consi. quattodecimo. de tempor. ordinar. num. quarto.

Ordinatus de licentia. cap. sede vacante, non potest habere beneficium. cap. ex literis. de transact. quia Concil. Trident. ca. decimo. sess. septima. non vult hunc gaudere priuilegijs, & c. ¶ Consi. 20. de temp. ord.

Intellige, quando id facit capitulum infra annum à vacatione, & quando non aderat causa iusta, vt puta beneficium obtentum, ob quod necesse esset infra annum ordines suscipere. Concil. Trident. sess. 7. capitu. 10. ¶ Man. c. 25. nu. 68.

Ordinatus ad titulum patrimonij, tenetur seruare leges sui Episcopi. ca. secundo. de maior. & obed. & Breviarium recitare, iuxta morem ecclesie Cathedralis, etiam si nullum habeat beneficium. Et ideo Direct. lib. 1. tract. 8. qui contra dicit (posse scilicet illum pro beneplacito, iuxta quam malit formam recitare) errat. ¶ De orat. ca. 19. nu. 214.

Ordinatus per simoniam commissam a tertio se nesciente, aut contradicente non peccat, neque est suspensus. Alex. in cap. ista tuimus. & cap. si quis. 1. quest. 1. quicquid dicat glo. in cap. si quis. maxime post extrauag. Mart. 5. ad euitanda.

Neque postea soluendo promissum susp.

aut excomm. incurrit secundum Silu. verb. Simon. q. 8. §. 5. Nec peccat in foro conscientie, quicquid ille dicat, nisi pactum habeat id, quia nulla est lex, quæ id prohibeat quo ad illum. fori. ¶ Man. c. 25. nu. 68.

Ordinatus pro saltum scienter suspensus est Episcopus autem potest dispensare, antequam ministret. Hostiens. in summa. de cler. per salt. producto. §. & videtur Concil. Triden. approbare modo antequam vtatur dispensatione ordinem omistum suscipiat. ¶ Man. c. 25. nu. 71.

Ordinatus omisso aliquo de necessitate præcepti, licet non de necessitate Sacramenti peccat mort. Et si eo vitur non supplemento defectu similiter peccat, non tamen est suspensus, aut irregularis. Siluestr. Verbo irregularitas. quest. 12.

Et qui duos sacros ordines eadem die suscipit, & est à superiore suspensus, in quo solus Papa dispensat. cap. dilectus. adiuncta glo. de tempo. ord. Et qui Minores, & subdiaconatum suscipit. cap. 2. de eo, qui sur. ord. susc. non qui quatuor minores.

Consuetudo accipiendi minores, & subdiaconatum valet secundum Anto. 3. p. tit. 14. c. 16. & Conc. Trid. illam non sustulit. ¶ Man. ca. 25. nu. 21.

Ordinatus habens faciem, ac manus non tabiliter deformes, vel oculo caret, vel habet nasum, aut digitos abscisos, cōpactos, superfluos peccat. cap. si Euangelia. §. dist. non tamen efficitur irregularis, licet promotus celebret. Panorm. in c. si celebret. de cler. excomm. min. Idem de eo, qui fuit Arreptus, aut Morbo caduco laborans. ca. Maulum. 33. dist. ¶ nu. 72.

Ordinatus sine examine, etiam si sit idoneus, potest à suo Episcopo ad tempus suspendi. Concil. Trident. session. decimaquarta. cap. 3.

Et qui ad titulum beneficij, seu Patrimonij ordinatus est, non potest illum resignare, neque Episcopus potest resignationem admittere, nisi constet illum aliunde commode viuere posse. Conc. Trident. sess. 21. cap. secundo. de reform. ¶ Manual. cap. 22. num. 18.

Organa.

Organorum vsus, atque illorum sonus, non est tantifaciendus ad verum cultum diuinum, quanti vulgo facit. Tum quia non est res per se Deo grata. argum. cap. cum in cunctis. de elect. & Authen. Multo magis. C. de sacrosanc. eccl. §. sonus organi, aut fidium. Tum quia est noua cæremonia laudandi Deum in ecclesia catholica. Nam tempore S. Thom. qui obiit ann. 1274. talis vsus non erat inuentus, vt colligitur 2. 2. q. 91. art. 4.

Neque hodie terno die coram Papa illis vitur ecclesia. Tum quia instrumenta musica secundum Philosophum non cõueniunt scientiæ adipiscendæ, sed magis mouet ad delectationem secundum Thom. quã in ad bonam dispositionem. Tum quia multi organistæ cantilenas prophanas in illis pulsan. Tum quia sunt causa, quod multoties non canantur, neque audiuntur Gloria, & Credo à populo. Sunt etiam causa, vt multi colloquantur, & multæ aliæ inordinaciones ob illa occurrunt. ¶ De oratio. ca. 16. à num. 45.

Organorum vsus potest in ecclesia tolerari, quatenus potest esse occasio ad excitandam saltem eminens deuotionem auditoris, vel populi, aut allicendum ad audiendum diuina officia à quib. ob refrigerentem in eo charitatem auocatur.

Tum quia est res in vniuersa ecclesia Christiana recepta, & consuetudine præscripta, quæ ob præfatum respectum dici potest rationabilis, & consequenter ualida. Illis igitur non est vtendum principaliter ad delectandum. ¶ Ib. cap. 17. num. 32.

Et qui in illis miscet prophana, diuinis peccat. cap. 12. nu. 87.

Originale peccatum. Verbo Peccatum.

Ornamentum.

Ornamentum est res extrinsecus ad-

vel minuens. Siluestr. Verbo Ornatus, in princip.

Ornamentorum Ecclesiæ, quæ sunt sacra vsibus prophanis applicanda non sunt. ca. uestimenta. & cap. ad Nuptiarum. & cap. Vasa. de consec. dist. 1. & cap. semel dicata. de Reg. iur. lib. 6.

Ornatus.

Ornatus in genere humano est applicatio ornamenti ad humanam personam. Silu. Ibi.

Ornare se eo animo, vt videatur, & carnaliter appetatur, aut ametur mortale peccatum est, non autem si id fiat in finem honestum, puta pro matrimonio. ¶ Manu. cap. 16. num. 14.

Si crederetur id euenturum, sed nesciret à quo, aut si sciret à quo, sed nescit ei ob propriam maliciam, & malam habitudinem euenturum non peccat. c. 14. nu. 37.

Neque etiam peccat si continentiam in secreto nouisset, quia id nullum est iure prohibitum. c. 23. nu. 22.

Ornare se ad augendam pulchritudinem, etiam si id sit mendacium operis, non est peccatum nisi fiat ob luxuriam mortalem, secundum D. Thom. 2. 2. quæst. 169. ar. 2. ad tertium. Est tamen graue ueniale, nisi fiat ob deformitatem tegendam. ¶ Ib. n. 20.

Ornare se, quouis ornatu ea mente, ut ab eo nullo modo desistat, etiam si id sibi aliqua lege uetur, quæ obliget ad mortale, mortale peccatum est. ¶ Manual. cap. 23. num. 27.

Ornare lasciuie imagines Sanctorum peccatum est, quando ob id ad libidinem inducant. ¶ Man. c. 2. nu. 25.

Osculum.

Osculum si fiat honeste, & ad finem honestum dirigatur, puta ad debitam urbanitatem, ad reconciliationem, aut alium amorem honestum, & etiam ad delectandum se caste, & honeste, non est peccatum, immo virtutis actus, modo non fiat tali loco tem-

di mali propositi operis, vel delectationis luxuriosæ exponant.

Neque est plusquam veniale dare osculum ex curiositate cognoscendi, qua pulchritudine, aut quo incessu, aut gestu sit. ¶ Manu. cap. 16. nu. 2.

Oscula plura, qui dat post commissam fornicationem semel tantum peccat, si fiat ad delectationem, secus si ad iterum fornicandum. ¶ Consi. septimo. de poenitent. & remiss. num. 3. & Manual. cap. sexto. nu. 18. Verbo factus.

Osculari licitè inter se possunt spõsi de futuro, modo non se exponant periculo pollutionis, quia sponsalia faciunt facultatem fruendi voluptate præambula voluptati matrimoniali. iux. Caic. 2. 2. q. 154. art. 4. ¶ Manu. c. 16. nu. 12.

De Litera P.

Pactio.

Pactio, & pactum à pacifcor dicitur. Et est duorum, pluriumve in idem placitum, seu consensus, scilicet ad aliquid faciendum, uel dandum, ut dicit tex. in l. 1. ff. de pac. Vnde omnis contractus generali nomine pactum dicitur. Siluestr. Verbo Pactum. in princ.

Pactio omnis sine beneplacito Papæ in spiritualibus vetatur. cap. quampio. 1. q. 2. ¶ Consi. 58. de præbend. & consi. 6. de simo. consi. 43. eod. tit.

Pactio pro iustitia, vel gratia obtinenda si fiat. Primò ad corrumpeudum Iudicem in criminalibus, seu in ciuilib. est contra Ius naturale ob detrimentum, quod credit eum fore proximo contra illud. Non occides, vel, Non dicas falsum testimonium, vel, Non furtum facies.

Si secundò, fiat ad citius procurandum Iustitiam sine alterius præiudicio non est prohibita iure naturæ, quo ad forum interius, neque quo ad exterius, quando constat de omni eius sinceritate, quia non est contra aliquod præceptum legis, sed tamè præsumitur contra ius naturale, vel humanum. l. 6. sed si dedi ff. de cond. ob. tur. p. 1.

Si fiat tertio ad persuadendum Iudici, quod cupit non considerando iustum ne sit, an secus, prohibita est iure naturali, quia facit contra illam regulam: In dubijs tutior pars est eligenda. cap. Iuuenis. de spons. cap. si quis autem. de pœ. d. 7.

Si fiat quarto ad redimendam vexationem, quam patitur super iure quæsito non est contra aliquod præceptum diuinum, aut humanum. argum. cap. Dilectus, id est de simonia. Et quia conseruatio sui, & suorum iure naturali est licita. leg. vim vi. de Iust. & iur. quare, qui illam procurat non incurrit poenas extrau. Grego. 13. de datis, & prom. pro iustitia, & gratia. Præsumptiuè autem, secus si non constaret de illis recta intentione. ¶ Com. in eadem extrauag. num. 16. tom. 3.

Pactio pro decreto arbitrario ad quod Iustitia Iudicem non obligat punitur in dicta extrau. nu. 17.

Pactio pro Iustitia, & gratia facta cum Papa si esset contra ius naturale, aut diuinum esset peccatum, si autem contra ius humani posituum minime, & nullo modo punitur poena in extrau. ¶ Ibi.

Pactio de auferendo, aut differendo Iustitiam includitur sub pacto de obtinendo illam, quia obtinere, ut differatur, uel auferatur Iustitia unius, est obtinere Iustitiam saltem in aliquo.

Tum quia non solum sententia, & qua appellatur Ius, sed etiam iniqua. lege Ius pluribus modis. ff. de Iustit. & iure. ¶ Ibid. numer. 19.

Pactum.

Pactum, vel conuentio, qua quid ob maleficium datur non valet in illa forma, quam partes solæ prætendunt facere. Valet tamen, vt donatio quædam uisualis, vel ut quidam actus habendi pro derelicto quod lex in poenam male dantis interpretatur, taliter male dantem habere id pro derelicto, uel pro obtento ad hoc, ut hoc non debeat necessario reddi. ut alia mente dixit Anton. in leg. Iuris gentium. §. si ob maleficium. ff. de pact. relatis à Panem. tit. 1. §. si dedit ff. de cond. ob. tur. p. 1.

Manual. capitul. 17. nume. 32.
 Pactum personale ad alios non extenditur. l. iuris gentium. §. pactum. ff. de pact. & c. de cetero. de transf. ¶ consi. 6. de Iudæ.
 Pactum soluendi duplum si hoc, vel illud eueniat, valet propter incertitudinem rei. ¶ consi. 25. de Viur.
 Et etiam de soluendo duodecim pro cenario post solutam societatem quousque soluatur principale. ¶ Ibi. n. 2.
 Pactum ut castitas in matrimonium seruetur, vel debitum non petatur est contra illius fidei, & finē, quæ sunt duo bona principalia matrim. ca. omne nuptiarum. 27. q. 2. Et ideo vitiat eius valorem. ca. fin. de condit. appol. & D. Thom. 4. dist. 28. Adrian. 4. de spotal. quæst. 9. Et est communis opin. & si Palud. d. 29. contra sentiat. ¶ consi. 18. de spons. num. 2.
 Pactum, vel modus, qui iure non inest collationem vitiat, & ideo Episcopus non potest illud facere. argum. cap. quampio. 1. q. 2. & cap. fina. de pact. ¶ consi. primo. de conce. præb.
 Pactum de quota litis danda aduocato casu quo vincat reprobatur à Iure. l. si qui. C. de postul. & ca. Arceantur. 3. q. 7. Idem intelligendum de pacto dandi certam quantitatem secundum gloss. in leg. sumptus. ff. de pact. communiter recept. ¶ consil. 1. de procur. num. 2.
 Pactum lege naturæ dignæ, & humanæ seruare debemus. l. i. ff. de pact. ca. Antigonus. eod. tit. ¶ consi. 4. de reuoc. num. 6. Et hoc est intelligendum, quando est legitimum. ¶ consi. 5. de pac. nu. 5.
 Pacta regulariter valent. l. i. ff. de pac.
 Pactum de dando aliquid pro palmario litis valet. l. i. §. & si nomine. ff. de var. & extraord. cogn. ¶ consi. 1. de proe.
 Pactum legis commissoriæ est, quodd id, quodd mutuo datur, nisi ad præfixum diem redimatur sit venditum addendo, quod omnes fructus, aut pars eorum, qui usque ad eum diem caperentur essent sui. cap. significante eum ei adnot. de pign.
 Quod quidem pactum appositum in poenam sine fraudulsiarum valet. Et etiam appositum, ut lapsa die iuendi pignus esset venditum iusto precio. l. si fundus. §. fina. ff.

de pignor. Et hæc sunt de mente Panor. in d. ca. significante. & Archiep. tit. 1. ca. 7. Siluest. in Rosa Aurea casu 28. Secus autem est si Dominus directus accipit in pignus prædium feudale. cap. Conquestus. de usu. adiuncta gloss. final. ¶ Manual. capitul. 17. nume. 217.
 Pactum de retrouendendo est, quo emptor promittit reuendere rem emptam venditori, quodcumque voluerit, vel intra certum tempus, quod licitum est, & minuit de precio. cap. cum Ioannes. de fid. Instru. & l. fundi partem. ff. de contrah. emp. & l. si fundum. C. de pact. inter emp. & vend. Et hoc secundum omnes in cap. ad nostram. de empt. 4. dist. 15.
 Ad iustitiam autem huius pacti concurrere debent. Primò, ut omnis simulatio saltem ex parte emptoris absit. Secundò, ut fiat pactu ne redemptio fiat maiori precio. cap. illo vos. de pign. Tertio, quodd id fiat ad complacentiam venditoris, quod tamē non est multo iuridicum. Multi addit alias conditiones, quæ tamen non sunt necessarie. ¶ Man. c. 17. nu. 247.
 Pactum ne depositarius de dolo teneat non valet, quia materiam peccandi præbet quod non licet. cap. ex parte. de consuetud. & l. conuenire. ff. de pact. ¶ l. b. c. 181.

Pannicularia.

Pannicularia vestes sunt viles, quas Reus attulit in carcerem, & Nummi inueterales. l. Diuus. ff. de bon. damn. Cuius nominis significationem dicit ibi se ignorare Budæus, per quos tamen Iuriscōsult. intelligit illos, quos in uictum quotidianum reus affert. Et glo. non inepte declarat pertinere ad custodes, aut custodum adiutores, & speculatorem, reo affecto supplicio. ¶ Com. de spo. cle. §. 1. nu. 1.

Papa.

Papa dictus est, quasi admirabilis à papæ interiectione admirantis. Eo quod Vicarius sit Christi, & Dei. Cuius est terra, & plenitudo eius. ca. tua. c. secundo. de

**De decim. Clemen. Romani. de iureiurand. Vicarius inquam expresse, & immediate, & non mediante lumine rationis, ut alij principes secundum Heru. de potestat. eccles. licet aliquando improprie dicatur Vicarius petri eo, quia eundem habet locum, quem habuit Petrus, & dicitur papa, quasi pater patrum, solus habes plenitudinem potestatis. 3. quæst. 6. cap. qui se scit. Siluest. verbo papa.
 Papa eo temporis momento, quo eligitur accipit à Deo potestatem super totum corpus Christi mysticum. cap. In nomine Domini. dist. 21. ¶ Manu. c. 26. num. 147. de spol. cler. §. 2. nu. 6.
 Quando consecratur, incenditur quædam ituppa, qua ardente dicitur ei: sic trahit gloria Mundi. ¶ Cap. inter verba. concl. 5. num. 77.
 Papa quatenus Vicarius Christi in spiritualibus habet immediate à Christo summam iurisdictionem spirituales. iuxta cap. licet. cum ei adnot. de elect. quæ habitu, & causaliter extenditur etiam ad temporalia, iuxta cap. Nouit. de Iudic. & capitul. duo. 96. distinctio.
 Habet etiam iurisdictionem laicam, siue temporalem supremam ut Rex, vrbis, & certæ partis orbis acceptam mediata donatione Constantini, & aliorum Imperator. Reg. & c. nomine ecclesie, & Sedis Apostolicæ. ¶ Com. de dat. & promiss. nu. 29. de hac vide ver. potestas.
 Papa habet in omnes Christianos iurisdictionem. extrau. vnam sanctam. de maior. & obed. & Innoc. c. 1. de const. & non solū qualem qualem, sed immediatam, quo ad omnia spiritualia, ut colligitur ex D. Th. in tract. contra errores Græcorum. concl. 65. aliàs c. 42. concl. 33. quare nemo potest auferre, aut minuere. c. cuncta per mundum. 6. q. 3. ¶ Man. c. 27. nu. 263.
 Papa potestatis plenitudinem verè accipit socios tamen qui illum in ea adiuuent debet assumere. ca. mandata. de præsumpt. ¶ de spo. cle. §. 2. nu. 5.
 Papa non accipit super seipsum iurisdictionem. arg. gl. l. pen. ff. de recep. arbi. Neque super successorem. c. innotuit. de elect. ¶ Ca. placuit. de poe. d. 6. nu. 15.**

Papa non est verus, & absolutus Dominus bonorum ecclesiasticorum, sicut laici cōiter sunt Domini suorum. Nam Dominium tale conuenit soli Domino nostro Iesu Christo, ut dictum est in ver. Bonum. Et rō est, quia non potest donare, aut pro suo libito disponere. c. non liceat papæ. 1. 2. q. 2. sicut id facere possunt laici, & clerici de bonis suis patrimonialib. l. sed & si. cōsuluit. ff. de pet. hæred. Sed est tantum Summus administrator, ideo non potest illa alienare sine iusta causa. Verbo Alienatio. ¶ De spol. cler. §. 2. numer. 2. Manu. cap. 23. num. 108. de redim. eccle. q. 1. Mon. 40. nu. 6. & q. 3. Mon. 3. nu. 3.
 Papa est solutus legib. humanis, quo ad vim coerciuam. l. princeps. ff. de leg. non tamen quo ad vim directiuam. l. digna vos. C. de leg. & c. iustum. 9. d. Tho. 1. 2. q. 96. art. 5. ad 3. ¶ Com. 4. de Regul. numer. 36. de spol. cler. §. 2. nu. 3.
 Papa in his, quæ sunt fidei nunquam errat Tho. 2. 2. q. 2. Anton. 3. p. tit. 22. cap. 6. §. 18. Ideo iure Caiet. reprobatur in hoc Panor. qui in ca. significasti. de elect. dicebat: Dictum unius priuati præferendum esse dicto papæ si efficaci ratione niteretur. De Iud. Not. 3. nu. 46.
 Potest saluari Panor. si intelligit de dict. papæ, non ut papa, sed ut Doctor particularis, quia tunc eius dictum, non plus valet, quam dictum alterius doctoris, ut sentit idem Auctor ex Felino ca. 1. de const. con. si. 6. de Rescrip.
 Papa pbens aliquid alicui, quæ scit iure humano ad id inhabilem ipso facto sine alia dispensatione reddit ipsum habile ex eo quia potest sine aliqua causa dispensare. ¶ Man. c. 25. nu. 74. c. si quando. de rescrip. cep. 10. nu. 3.
 Si conferat beneficium indigno peccat, & tenerur ad restitutionem Reip. uel ecclesie cui damnum intulit. ¶ Man. c. 17. n. 96. de red. eccl. q. 2. Mon. 23. n. 1.
 Papa non reseruat sibi casus sine censura, qua sublata cessat reseruat. Anto. 3. p. tit. 17. c. 11. Caiet. Verb. Casus. nisi cū reseruatione censuræ papalis concurreret etiam episcopalis. arg. c. ex tuorum. de auct. & v. i. palij. ¶ Man. c. 27. nu. 261.

Papa cum quid uult esse infectum, irritat consequentia illud. iuxta glo. singul. clem. j. uerbo pro infectis. de censib. ¶ Ca. accepta. op. 8. num. 16.

Papa peccare potest peccato simoniæ in emptione, & uenditione rei spiritualis, sicut quilibet alius homo. Thom. 2. 2. q. 100. ar. 1. ad 7. nullam tamen poenam temporalem incurrit, & potest facere ne alius incurrat cum non subit iuri humano.

Et ideo auctoritas eius eximit ab ea poena omnes, qui cum eo, uel eius consensu faciunt actum, aliàs simoniacum, nõ autem à culpa. leg. quidam consulebat. ff. de re iu. Quare uendens beneficium, & emens illud, est simoniacus, cum beneficium sit inuendibile, omnino tanquam res spiritualis, sicut ius decimarum, & ius patronatus. Et est opinio communis Theologo. & maxime Caiet. 1. tom. Matr. nono. quæst. 1. Arbitror tamen nullum papam unquam uen didisse, sed aliqua alia uia licita alienasse, cum possit extinguere, unire, diuidere, redditus augere, diminuire, &c. cap. ex parte. de constitut.

Et nihilominus puto papam posse iuste uendere absque peccato ex iusta causa de potentia absoluta beneficia, quo ad partem, quam habent pecuniariam, & temporariam, sicut potest ex causa iusta uendere, donare, uel permutare aliam rem immobilem iure ecclesiæ, pro alia alterius; & tunc nihil spirituale uendit, sed solum temporale, quia beneficia non ita, sunt annexa ordini clericali, ut nequeant auctoritate papæ separari multis modis. Manual. capit. 23. num. 208.

Papa solus, uel is, qui ab ipso peculiare habet facultatem potest dispensare super uoto continentie perpetuæ, Religionis, peregrinationis in Hierusalem, Romæ, Cõpostellæ. In iure exprimitur peregrinatio in Hierusalem. ca. ex multa. de uoto. c. i. glo. singul. uerbo incumbit, quando est factum in subsidium Tertie Sanctæ, & non ex sola deuotione, ut ibi dicit Panorm. De aliis colligitur ex stylo curiæ ex extrauag. Sixti 4. cap. & si Domini. de poenit. & remiss. ¶ Manu. ca. 1 2. num. 71.

Papa potest dispensare, ut Monachus co-

trahat communis Theolog. Ricard. Palud. Maior. dist. 3 8. gloss. Innocen. Hostien. Panorm. Ioann. And. in ca. cum ad monasterium de statu monacho. Caietan. 1. tom. tract. 27. Sotus lib. 7. de iust. & iure tenet id faciendo, ut Monachus desinat esse Monachus. Contrarium tenent Clithon. de continen. Sacerdot. cap. 13. Medina lib. quinto. de sac. cr. hom. contin. Thom. 2. 2. quæst. 88. art. 2. ¶ Consi. 10. de spons. num. 1. & 9. consi. 1. de his, quæ vi. nu. 6. consi. 1. de conuers. coniu. de red. eccl. q. 1. Mon. 5 5. nu. 10.

Potest solus dispensare super violatione suspensionis. cap. 1. de re iudic. lib. sexto. & c. 1. de sent. excomm. lib. 6. ¶ Consi. 40. de tempor. ord.

Potest solus dispensare, ut Regularis dimisso habitu sui ordinis maneat extra Monasterium. c. secundo. ne clerici. lib. sexto. cap. Sanctimonialis. 23. distinct. ¶ Consi. 5 4. de Regular.

Potest solus dispensare cum bigamis, ut ad ordines ascendant, & cum homicida uoluntario. Consi. 2. de bigam.

Papa solus dispensat hoc ipso, quod sciens contra ius agit, secundum Innocen. cap. diuersis fallacis. de cler. coniug. Bart. l. Barbatius. ff. de offic. prætor. per l. quidam consulebant. ff. de re iud. ¶ Cap. cum contingat. Excep. 10. nu. 3.

Dispensat super scientia, & honestate, sed raro, licet quandoque indirectè faciat dispensando super gradu, & ætate. ¶ Excep. 19. num. 2.

Dispensat in uoto, & iuramento. c. uerū. de iur. iur. Th. 2. 2. q. 88. ar. 10. q. 89. ar. 9. Sed iusta de causa. ¶ Com. c. pen. S. Sacerdos. de poen. d. 6. nu. 33.

Papa dispensare non potest super lege diuina. c. sunt quidam. 2 5. q. 1. super humanam uero sit. c. cuncta per mundum. 9. q. 3. ¶ Consi. 1. de his, quæ vi. & consi. 1. de cle. ægro. n. 7. consi. 1. de depof.

Dispensare potest cum presbytero, ut iusta de causa matrim. contrahat secundum omnes. consi. 10. de spons. nu. 9.

Non tamen, quod simul utatur eo, & clericatu. Et hoc intelligit Medina supra citatus, quia repugnat illi usus sacrorum ordinum, & matrimoni. licet non repugnet sua

ua natura. ¶ Ibidem numer. 12.

Dispensare non potest super defectu inducto iure naturali, uel diuino. Hostien. Panorm. & alij in cap. significauit. de offic. ordin. Bald. in cap. cum a deo. de rescrip. ¶ Consi. 1. de depof.

Dispensare non potest cum Regulari, ut stante uoto paupertatis solemniter possit habere proprium, quia id repugnat. leg. ubi repugnantia. ff. de regul. iu. cap. cum renunciat. 32. quæst. 1. Immo neque liberare illum ab eo. ¶ De Reg. Com. 2.

Dispensare non potest etiam ob maximam Reipub. utilitatem, ut Confessarius reuelat peccatum, quia non potest super scândalo dispensare. cap. si quando. de Rescript. c. cum teneamur. de præb.

Non enim potest mandare, ut non obstâte scândalo fiat aliquid, quod lege Dei non est necessarium secundum Innocen. cap. Inquisitioni. de sent. excomm. Et id notat expresse Panorm. in d. ca. cum teneamur. Quod si mandaret, non esset illi obediendum ob potestatis defectum. ¶ Com. c. pen. S. Sacerdos. de poen. d. 6. nu. 13 1.

Papa potest ex causa alicui interdicere matrim. ad tempus toto tit. de matrim. contra. contra interd. eccl. Et potest per legem aliquas personas inhabiles facere ad matrim. ut colligitur ex tit. de contangu. & tit. de cognat. spiritali. & ca. quinto. de refor. Conc. Trid. sess. 24.

Potest facere certas personas inhabiles ad inter se contrahendum per suum interdictum, ita ut contractum sit nullum. Sed hæc est res sine exemplo, & indigna, ut concedatur. argu. c. legatur. 2. q. 2. ¶ Consi. 24. de spons. per tot.

Papa interdicere potest Episcopo, & parrocho ex causa ne alicui matrimonio interstit, uel interessendi facultatem faciat. argu. cap. fin. de clandest. despons. cle. 1. de contangu. quia habet potestatem summam prohibendi peccata, & occasione peccatorum. Consi. 24. de spons.

Papa ex causa matrimonium non consuetum dissoluit. gloss. celebr. cap. ex publico. de conuers. coniug. ¶ Consi. 49. de sponsal. numer. secundo. consi. 1. de frig. & male. nu. 4. de conuers. in fid. nu. 12.

Papa reuocare potest Indulgentias à prædecessoribus concessas. argumen. cap. cuncta per mundum. 9. q. 3.

Et quia nullus præcessor potest imponere ipsi legem, quæ tollat suam potestatem, uel minuat ipsam. cap. innotuit. de electio. & leg. penultim. ff. de recept. arbitr. ¶ Consi. secundo. de poeniten. & rem. & de hac materia Vide ver. Indulgentia.

Papa statuere potest, quod Iudex iudicare debeat, quid esse uerum, quo ad unum forum, & non quo ad aliud. ¶ Consi. quinto. de priuileg. nu. 13.

Potest esse Iudex in causa propria, sicut Imperator. gloss. cum text. in cap. Si ergo. 2. q. 7 & ca. cum nouissem. de Iudic. ¶ Consi. 25. de sent. excomm.

Potest legari ab alio, nempe à Confessore cui ipse se subdit. iuxta l. secundam. quæ Andr. Sicul. putat singul. & cap. sanè. 3. de offic. delegat. Sed habet similem in ca. nemo. nona quæst. 3. ¶ Com. in princ. de poenit. dist. 5. nu. 34.

Papa constituere potest nouam Religionem, in qua nulla professio fiet expressa, sed solum tacita per solam habitus delationem certo tempore continuatam. argum. cap. cuncta per mundum. 9. quæst. 3. capit. proposuit. de concessio. præbend. ¶ Consi. 2. de regul. num. 3.

Religionem eximere potest, quo ad eius essentiam, ita ut remaneat quo ad apparentiam, sed non potest cogere ad ueram Religionem uiuentes ut Monachos. ¶ Consi. 17. de Regul.

Papa sine maxima causa Religiosi professionem annihilare nõ potest, iuxta oēs in cap. cum ad monasterium. de statu monach. Neque potest supplere consensum iure naturali requisitum in matrimoni. spiritali, sicut neque in carnali. ¶ Consi. 32. de Regul. num. 6.

Concedere potest transitum Regulari ad æqualem, seu laxiorem Religionem ex causa. ¶ Consi. 40. eo. tit.

Atque ut quid irreuocabiliter ad suos usus teneat sine auctoritate sui prælati, argumen. cap. cuncta per mundum. 9. quæst. 3. & cap. ad nostram. de confirmat. uil. sti pul. ¶ Consi. 45.

Concedit frequenter Monachis pensiones super beneficia sui ordinis, & etiam aliorum, cum facultate dispensandi eas in suos usus, vel alios pios, & honestos. Et quidem iuste per cap. Nisi essent. de prae-bend. cum ei adnotat. per Panorm. ¶ consil. 75. eodem titu.

Non solet, neque debet semper concedere Religioso tantam facultatem disponendi de quaestis Monasterio, quantum potest concedere Abbas, quia non solet libere disponere de redditibus ecclesiae inferioris. ¶ Com. secundo. de Regular. num. vig. simo sexto.

Papa potest tolerare aliquod malum, ut aliquod peius impediatur. ca. denique. d. 4. c. non sunt. 2. 3. q. 4. Conf. 5. de Iud.

Papa ubique, & semper pallio vititur ad denotandum, quod uniuersalem potestatem habet. ¶ de spol. cle. §. 2. nu. 7.

Papa quaedam peccata etiam clericorum dissimulat ob causam supradictam. De re-dim. eccl. q. 1. Mon. 54.

Papa de iure naturali tenetur seruare pacta iusta secum, vel inter alios facta, sed ex causa potest derogare. Idem de dominio. ¶ de spo. cle. §. 18. nu. 2.

Papa testari potest, sicut & reliqui simplices clerici, gl. singu. l. cum haerede. C. qui testa. fac. poss. 1. ad pios usus. ¶ de red. eccl. q. 3. Mon. 3. nu. 8.

Concedit passim licentiam testandi clericis de superfluis redditibus beneficiorum, qui intestatis illis morientibus spolia remanent. ¶ de spo. cle. §. 9. nu. 3.

Testandi facultatem in pios usus dare potest beneficiariis secundum Phil. Franc. post alios in Rub. de testa. nu. 82. ¶ cōs. 15. de Regul.

Papa solus potest contra ius commune statuere si illud est canonicum, cap. quod super his de maior. & obed. ¶ consil. 3. de Regul. num. 4.

Papa uelle non debet tertio praedicare. l. secunda §. si quis a principe. ff. ne quid in loco publico. cap. super eo. de offic. delegat. & per Regul. Cancell. de non tollendo iure quaesito. ¶ Consi. primo. de conuers. infid. num. 13.

Potest tamen id facere cum causa iusta

per notata in cap. quae in ecclesiarum. de constitut. per totum. Idem dicendum de contractibus subditorum, quos non potest dissoluere, iuxta Regul. id quod nostrum. ff. de reg. iur. cap. conuenienter. 23. quest. 8. cap. primo. de proba. nu. 15.

Papa facilius soluit obligationem Deo quaesitam, quam quaesitam homini. iux. Me-din. li. 5. de sac. homin. contin. ¶ conf. 1. de Regul. nu. 21.

Papa transgrediendo suas leges sine ulla causa peccat. per cap. iustum est. 9. dist. quod non solum de honestate, sed etiam de iustitia est intelligendum, ut dicit Dominicus. Ibid. ¶ Relect. cap. cum contingat. Excep. 8. nu. 12.

Papa Haereticus, non incidit in poenam contra haereticos ab ecclesia statutam. argum. cap. primo. de consti. & l. princeps. ff. de leg. ¶ Cap. Nouit. de Iudic. Nor. 3. num. 142.

Papa tenetur abstinere a quibusdam, sicut Petr. 1. ab occupationibus saecularibus. ca. te quidem. 2. q. 1. ¶ Ibid. nu. 39.

Papa deponere potest Reges, quando est necessaria depositio ad tollenda impedimenta uitae aeternae consequendae, & consentire ad eorum depositionem factam a populo de eius auctoritate. ¶ Ibid. nu. 100. Et potest coadiutores dare; iuxta ca. grandi. de supplend. negligent. praelat. lib. sexto. ¶ Ibid. nu. 106.

Papa beneficium uiuentis nemini pure confert. c. 1. de conce. praeb. Sed sub conditione ad tempus, & in diem. ¶ Ca. si quando. de rescr. praelu. 3. nu. 5.

Potest cum causa rationabili, etiam sine beneficiarij culpa diuidere, & unire Ecclesias conferre, & auferre beneficia, sed non pro solo uoluntatis arbitrio. De spol. cle. §. 3. num. 6.

Papa transtulit Imperium a Graecis ad germanos. gl. sing. recep. c. venerabile. de elec. super quo multa potest, ut videre est in iure. deponit Imperatorem. coronat, coronatum confirmat. facit tamen ista potestate humanitus accepta. ¶ De Iudic. Notab. 3. numer. quarto. & 126.

Papa nequit efficere, ut repugnantia, & contraria simul se compatiantur. leg. ubi repu-

repugnantia. ff. de regul. iur. cap. sollicitudinem. de appellatio. ¶ Consi. 10. de spons. num. primo.

Non potest supplere defectum consensus a natura requisiti. Panorm. cap. per venerabilem. nu. 21. qui fil. sint legit. quia id esset derogare iuri diuino, & naturali. ¶ cō-si. 36. eodem tit.

Non potest consecrata bona benedictione constitutiua prophanare, antequam desinant esse talia. ¶ De spol. cle. §. 18. nu. 10. uerb. profanatio.

Non potest soluere de redditibus papatibus ad prophana, quia lex, quae id prohibet naturalis est, & diuina. Quae autem prohibet testandi ad pia est tantum humana. ¶ de red. eccl. q. 2. Mon. 3. nu. 8.

Papa per papatum ab obedientiae voto absoluitur, sed non a Religione. ¶ Ibid. q. 1. Mon. 55. nu. 9.

Papa nomen, & si Patriarchis, Archiepiscopis, & Episcopis conuenire possit, ut colligitur ex suprascriptione. cap. absit. 50. dist. & cap. vltim. 24. q. 2.

Solus artamen Summus pont. antonoma-sice sic appellatur, quia plus ei conuenit, si-cut & ueneratio. Et dicuntur, vel a Graeco πᾶππᾰς, pater, vel ita dicitur ab eo, quod est pater patrum, vel patriae, vel a dictione papae, quasi admirabilis. gl. singu. in proce. Clemen. Est enim pater omnium Christianorum absolute, & totius orbis, ac gregis Domini. cap. super cuncta. 9. q. 3. cap. 1. de constitut. Et est admirabilis sua potestas, quam a Deo accipit ¶ De spoliat. cler. §. 2. num. primo.

Papa sunt omnes fructus Mensarum Ecclesiarum, patriarchalium, Metropolitanarum, Cathedralium, & Monasteriorum, qui obueniunt a die vacationis illorum, usque ad prouisionem eorundem, & est ius nouum. ¶ Ibid. §. 6. nu. 7.

Papae sola mentio non facit, quem Religiosum per clem. vlt. de sen. excom. ubi dicitur, quod non censetur absolueri excommunicationem per hoc, quod illi communicat. ¶ consil. 2. de reg. nu. 3.

Papae placet, ut sua mandata non exequantur, quando adest causa iusta suppli-candi ab eis. cap. si quando. de Rescript.

¶ Consi. primo. de corp. vitiat. nu. 2.

Papae omnia iura sunt nota. c. 1. de const. lib. sexto. ¶ consil. 1. de maior. & obed. nu. 2. Illius intentio seruanda est. c. super literis. sub sine. de rescr. ca. sin. de prae-b. ¶ Consi. 49. de praebend.

Papae beneplacitum ab omni poena, factem temporali excusat si sequatur. ¶ Consi. lib. sexto. de simon. Et Manual. cap. vigesimotertio. num. 108.

Papae osculantur pedes, sed non eius legato etiam a latere, & minus delegato. ¶ Cap. Humanae aures. q. 117.

Papae non licet alienare bona stabilia ecclesiae pro soluendis debitis contractis, dum in minoribus existerent. ¶ De spo. cle. §. 2. n. 6.

Papae potestas alienandi diuersa est a facultate aliorum praelatorum. ¶ De spo. cler. §. 2. nu. 5. Vide ver. Alienatio.

Papae electioni factae est a duobus Cardinalium partibus contradicatur si sit furiosus. De rescr. c. si quando. excep. 10. n. 4.

Papae literas falsificans est excoicatus per Bullam Coenae. ver. Litera. Et qui illa impugnat, etiam antequam coronetur est excoicatus. per extrauag. si. de sent. excomm. clem. v. Anton. p. 3. tit. 24. c. 68. & Fel. illam attribuit Benedicto 3. in cap. eam te. de rescr. non autem hoc habet locum in eo, qui ob iustum timorem fuit electus in nomine. di. 21. ¶ Man. c. 27. nu. 147.

Papae lex, quae liget Reges. ver. Lex. Papae opinio, quam ponit, ut commentator non obligat ad plus, quam alterius Doctoris. Fel. cap. 1. de const. & c. per tuas. cl. 2. de simo. iuxt. Innoc.

Quando autem sit papae, ut papa, vel ut Doctor colligitur si id exprimat, vel sine expressione quando respondet ad interrogationem sibi factam, ut papa, vel ut Doctor. Et ex circumstantiis, loci, modi, causa respondendi, &c. ¶ Consi. sexto. de Rescrip.

Papae uerbis narratiuis, quando super illis fundatur gratia, credendum est. clem. prima. de probat.

Si factum a se, vel coram se narrat secundum Card. & commune contra gl. illius non auct si de facto alieno, vel sequit 2. quando papa ea quae narrat asserit, secus quando ait sibi esse

assertum, vt declarat Bonifac. ¶ de rescript. Excep. 8. nu. 5.

Papæ commentanti, non creditur sic, vt legem ferenti, quia tunc procedit, vt doctor, non autem ut Papa. ¶ De vsu. n. 49.

Papæ duo esse non possunt eodem tempore, etiam ex vrgentissima causa. Almain. de potestat. eccl. cap. 5. quicquid sentiat Io. Maior. 4. dist. 24. quæst. 3. quia vnus tantum Monarcha, & vna Monarchia, quo ad spiritualia statuta est à Christo. ¶ De Iud. Not. 3. num. 140.

Papæ triplex est potestas circa male ab lata, scilicet dispensandi, componendi, & remittendi, dispensandi, quòd potest ea impedire. Componendi, quòd potest super eis transigere. Remittendi, quòd potest ea condonare, habet enim plenitudinem potestatis, est pater patrum, &c. ¶ De Indulgen. Not. 29. num. 1.

Paraphrenalia.

Paraphrenalia bona dicantur illa, quæ præter suam dotem uxor habet, l. fi. C. de pact. conuen. & l. si ergo. §. dotis. ff. de iure dot. ¶ Man. c. 17. nu. 153.

Parentes.

Parentum nomine non solum pater, & mater, sed etiam cognati, amici, & patria, & secundario gubernatores, & tutores intelliguntur. Concil. Colon. 1. Cor. 4. 4. Regum 5. & ff. de auctor. tuto. & cur. per totum. Insuper Magistri, & pedagogi, immo, & omnes proximi, iuxta D. Bonauent. 3. distinct. 37. in expos. literæ, quia quodammodo cognati nostri sunt. l. ut uim. ff. de iur. §. iur. ¶ Man. c. 14. nu. 3.

Parentes non honorando, uel non obediendo illis, quomodo peccet filius. Verbo filius. Odio illos prosequi est circumstantia necessario confitenda. Ver. Odium.

Parentes filios suo uoto obligare non possunt, nisi ipsi ratum id habuerint animo se obligandi. ca. licet. cum ei adnot. per omnes de uoto. ¶ Man. c. 12. nu. 74.

Parentes non possunt iusta conscientia minuere filiis partes bonorum suorum eis

debitas per veras donationes per contractus simulatos, scilicet forma onerosos, & re gratuitos: possunt tamen id facere per contractus uerè onerosos, & donationes remuneratorias per fundamenta Iaso. in l. ex hoc iure. ff. de Iustit. & iure. ¶ Manu. ca. 26. num. 39.

Paria.

Paria sunt duo fieri simul, uel per uiam adiectionis. argum. c. Accessorium. de reg. iur. lib. 6. & c. de multa. de præb. ¶ conf. 21. de cond. appof. nu. 2.

Paria sunt aduertere, & debere aduerte re, sicut scire, & scire debere. l. quod te. ff. de reb. cre. ¶ conf. 34. de homic. nu. 1.

Paria sunt dare aliquid collatori, uel mediatori ad incurrendas penas. Innocen. c. tuas. de atat. & qual. c. tanta. de simo. ¶ conf. 42. de præb. nu. 2.

Paria sunt alienare res mobiles preciosas, & alienare res immobiles. Panor. communiter recep. & c. nulli. de reb. eccl. non alie. ¶ conf. 7. eo. ut. de reb. eccl.

Parochia.

Parochia tripliciter sumitur. Primò, improprie aliquando pro tota Diocesi. cap. 1. de rapt. cap. super eo. de paroch.

Secundò proprie, & tunc est locus, in quo degit populus alicui ecclesiæ baptismali deputatis, certis finibus limitatus. Gofred. in summ.

Tertidò sumitur pro ecclesia cui ius parochiale dicitur competere. Et dicitur ecclesia parochialis. Silu. Ver. parochia.

Parochialis ecclesia, etiam referuata, uel uacans in Curia per concursum conferri debet. Conc. Trident. sess. 25. cap. 8. ¶ Manu. cap. 25. num. 129.

Et si summam ducat. 100. non excedat nullis pensionibus grauari potest. sess. 23. cap. 13. num. 137.

Non est propria uocanda præbenda, quoniam nouitates sine utilitate non sunt inducendæ. cap. cum consuetudinis. de consuetud. Et qui eam perdit ipso iure, non potest illa expoliari, nisi prius audiatur, iuxta decretum

¶ Bonifac. c. licet. 2. de præbend. ¶ De oratione. cap. 21. num. 55.

Et ratio primi est, quia appellatione præbendæ, nec iure pontificio, neque in literis Apostolicis communiter continetur ecclesia parochialis. ¶ Ib. nu. 57.

Parochialem ecclesiam capiens animo non promouendi tenetur fructus restituere, nisi mutato animo promoueat, quia iam ipso iure perdit. cap. licet. Canonist. de elect. lib. 6. c. ap. commissa. §. cæterum. eo. ti. ¶ Manu. cap. 25. nu. 118. de oratione. num. 45. & 50.

Parochianus.

Parochianus non constituitur, quæ habitando ad tempus in parochia. cap. is qui. de sepult. lib. 6. ¶ conf. 1. de clâdest. despen. nu. 2. conf. 1. de paroch.

Neque qui habet habitationem tãquam peregrinus, aut uiator. l. hæres absens. ff. de iudic. ¶ conf. 1. de paroch.

Parochianus non desinit esse quis, nisi transferat alio domicilium. c. 3. de sepul. li. 6. ¶ conf. 2. de decim. nu. 5.

Parochianum facit frequentatio maior alterius ecclesiæ secundum omnes. ¶ conf. 52. de spons. nu. 2.

Parochus.

Parochi nomen significat illi, qui habet ecclesiam parochialem, vt colligitur ex cap. licet canon, & cap. cum ex eo. de elect. lib. sexto. Etiam si nondum sit Sacerdos, quia potest omnia facere, quæ pertinent ad suam ecclesiam, præter ea, quæ ad ordines spectant. argum. ca. suffraganei. de election.

Quare poterit adesse ad celebrationem matrimonii, etiam non Sacerdos. Et potest alteri committere, quæ ad curam pertinent, quam actu habet, etiam ante promotionem ad ordines. ¶ conf. 27. de sponsal. & consil. 30.

Parochus si parochiano petenti sacramenta non administrat, uel non dat licentiam alteri confitendi, uel interest matrimonio clandestino, uel benedicit secundas

nuptias, de quibus uide suis locis, peccat. ¶ Manual. cap. 25. num. 131.

Parochus ad concedendum licentiam, ut quis alteri confiteatur, nõ debet esse difficilis, sed misericors, quia licet ex illa multa mala possent occurrere, pluribus tamen malis occurritur secundum Thom. in lib. contra impugn. Relig. cap. 4. ¶ Com. c. placuit. de pos. d. 6. nu. 151.

Parochus tenetur ad Confessiones parochianorum audiendas, quoties illi audiri noluerint, nisi per hoc à maioribus, aut æquè necessariis Curæ oneribus auocetur, uel probabili ratione illi appareat, uel coniectura, quod id non expedit secundum Adrian. 4. de confess. dub. 8.

Quia etiam Dominus semper paratus est peccatorem recipere, & ille est Christi Vicarius in hoc, & eadem ratio debet inducere delegatum, quæ delegantem. ca. super literis. de rescript. & cum sit pastor, tenetur ac quærendum ouem, ut pascat. Ezech. 34. ergo magis per se uenientem debet recipere. ¶ Ib. à nu. 152. & infra.

Contrarium tamen, scilicet, quod debito necessitatis, à solis illis temporibus, quibus parochiani obligantur teneatur, tenuit Ricard. 4. dist. 18. art. secundo. quæst. 3. Siluest. Verbo Confessor. 1. q. 18.

Et ratio est, quia nullo iure cauetur, quod parochus teneatur parochiano audire pluries, quàm semel in anno. ca. omnis. de pæn. & remiss.

Non tamen id obstat, quia illud ca. non loquitur, nisi de parochianis, quod non teneatur pluries confiteri. Nihil autem aperit, an si uelint id, teneatur parochus audire, quod tamen rationes supra allatæ conuincunt. ¶ Ib. à nu. 159.

Parochus negans licentiam alteri confitendi peccata, secundum Thom. 4. distin. 17. quæst. 3. art. 3. ¶ conf. 19. de pæn. & remiss. num. 6.

Parochus tenetur residere in sua ecclesia, siue illa sit secularis, siue regularis. cap. quia nonnulli. de cler. non residen. ¶ Conf. quinto. eodem titul.

Ex causa tamen iusta, & licentia habita à residentia excusatur, etiam ad multum tempus. cap. primo. de Reform. Concil. Trident.

leff. 23. adiuncto cap. relatum. de cleric. non resid. ¶ consi. 4. eo. tit.

Parochus nullius diocesis non tenetur recedere ad Synodum proximioris Episcopi, licet ille habeat ius uisitandi, tanquam delegatus à Concil. Trident. quia aliud est ius uisitandi, & aliud ius uocandi ad synodum, & à separatis non fit illatio. l. papinia. ff. de minor. & c. ad audientiam. de decim. ¶ consi. 2. de off. ord.

Parochus curam habens animarum illā per se immediate exercere debet ad hoc, ut beneficium dicatur parochiale. iuxta notata in ca. statutum. de elect. li. 6. ¶ consi. 27. de præb. num. 5.

Si sua ecclesia sit destituta non dicitur habere beneficium. Curatum. gl. celeb. com. muniter recep. in c. statutum. de elec. & Panor. in c. de multa. de præb. ¶ consi. 2. de maior. & obed.

Parochus pensione constituta super suo parochiali ea lege, ut quinquaginta sibi libere remaneant ordinaria onera subire debet. ¶ consi. 17. de præb.

Parochus, infra annum non ordinatus impedimento cessante parochialem perdit cap. licet canon, & cap. commissa. de elect. lib. sexto. Et tunc non potest facere fructus suos, sed tenetur restituere, etiam quoad forum conscientiae, quamuis poena regulariter non debeat in illo foro. iuxta glo. sing. ca. fraternitas. l. 2. q. 2. ¶ Cons. primo. de rescrip. nume. primo, & secundo. Et si intendebat non foro moueri intra annum, debet etiam restituere fructus primi anni. ¶ Ibid. num. 10.

Parochus ad sumendos ordines impeditus, restituendus est dando illi tantum temporis, quantum fuit impeditus. argu. cap. 1. de rest. in integr. cum ei adno. præcipue si tempus non est determinatum à lege. ¶ cō. si. 1. de temp. ord.

Parochus scholasticorum ille est in cuius parochia illi habitant. c. ult. de paroch. ¶ consi. 1. de paroch. nu. 1.

Parochus, extra suam parochiam censetur persona priuata, saltem quo ad exequendam suam potestatem. l. 3. cum gl. ff. de of. præf. & gl. & tex. in c. de rapt.

Parochus in cuius parochia matrim. cō-

trahitur uidetur esse parochus utriusque contrahentium. iux. ca. fin. de foro compet.

¶ consi. 52. de sponsa.

Parochus non potest remittere denunciations matrim. contrahendi præmittendas. ¶ consi. 1. de clan. despon. nu. 1.

Parochus debet esse præsens matrimonio contrahendo, uel alius de eius licentia, quia eius præsentia est de essentia matrimonij, ut decernit Conc. Trid. ad hoc ut maiori auctoritate illud contraheretur. ¶ consi. 47. de sponsal. nu. 5. conf. 27. nu. 5.

Et hoc intelligitur ubi Concil. Trident. uim suam obtinet. ¶ consi. 3. de clandest. de spons. num. 1.

Parochus contrahentium ille intelligitur in cuius parochia contrahitur matrim. si uel sit uir, siue foemina, ut declarauit congregatio Conc. sub Pio V. & Gregor. 13. ¶ Manu. c. 25. nu. 154.

Alij dicunt, quod illa declarauit sufficere alterum parochum. ¶ consi. 52. de spons.

Sed germanior sensus est iste, ut sit parochus in cuius parochia contrahitur, quia secundum hanc neutri datur auctoritas, ut in alterius parochia contrahatur, in altera uero sic, quod ægre conceditur in his, quæ ad forum exterius pertinent cum præiudicio. cap. Lugdunensis. 9. quæst. 2. & clem. 1. de priuileg.

Secundo, quod secundum priorem intellectum duplex ratio interuenit, ut alter parochus præsit in primo, quia est parochus contrahentium, & secundo, quia est in parochia sua, & duo uincula sunt fortiora. c. 1. de treg. & pac. & per multas alias rationes ibi adduct. consi. 52. de spons.

Parochus etiam peste laborantibus, tenet sacramenta administrare, neque potest fugere, nisi dimittat Idoneum Vicarium. Caeteran. 2. 2. q. 26. ar. 5. de mente S. Tho. & ca. aduersitas. 7. q. 1. ¶ consi. 1. de const. Manu. cap. 24. num. 10.

Parochus simplex non potest excōicicare nisi consuetudine quæisset iurisdictionē ad id faciendum. Panor. in c. si sacerdos, & c. cum contingat, de foro comp. & gl. communiter recep. c. nemo. 2. q. 1. Palud. 4. d. 18. q. secunda. quia iure communi nullam habet iurisdictionem. ¶ Com. cap. cum contingat.

tingat. secunda caus. Null. num. 27.

Parochus simplex episcopi, uel papæ auctoritate absoluit ab excom. quam in ferre non potest. c. 1. de off. deleg. ¶ De lege poen. num. 22.

Parochus communionem denegās. Verbo Communio.

Tenetur prædicare dieb. dominicis, & festis solemnioribus. Conc. Tri. leff. 3. c. 5. ¶ Manu. c. 25. nu. 121. 135. & 143.

Parochus potest absoluere ab excōicatione à iure non reseruata, & est ab homine generaliter data. Inn. & Host. c. nuper. de sent. excomm. Et est communis opi. Theol. 4. d. 18. & Summistarum licet oppositum tenent. Panor. d. c. nuper, per gl. sing. in cap. si episcopus. de poen. & remis. libr. 6. ¶ Manu. ca. 27. num. 39.

Parochus accersitus ad Sacram Eucharistiam ministrandam publicis peccatoribus, o illis illam denegat eo, quod sim in publico ad huc pecc. etiam si illos audiuerit in confessione sigillum confess. non frangit. Palu. 4. d. 9. q. 4. ¶ Man. 5. nu. 11.

Parochus communionem subdito, siue secreto, siue publice petenti tempore, quo iure cōicicare tenetur, si denegat ob peccatū occultum, quod in confessione audiuit, eo quod illud non absoluit, peccat, & est reuelator confessionis. ¶ Man. c. 21. nu. 55. Com. c. Sacerdos. de poe. d. 6. n. 84.

Parochus confessiones suorū subditorū ubique terrarum potest audire. Hosti. accept. quia illa iurisdicō est uoluntaria, & non cōtentiosa. ar. l. 2. cum ibi adno. ff. de off. procons. & c. nouit. eum gl. de of. dele. ¶ Com. c. placuit. de poen. d. 6. nu. 84.

Parochus excōicatus. potest suis parochianis administrare Sacramenta illis debita, sicut & alia debita aliis soluere. per cap. intelleximus. de iud. & c. si uer. 2. de sen. excom. quæ est concl. Soti 4. d. 22. ar. 4. & defendenda quicquid alij contradicant. ¶ De orat. ca. 27. num. 7.

Parochus excōicatus potest dare Vicarium ad confessiones audiendas. Quod & facere potest parochus non sacerdos secundum Palud. 4. d. 17. q. 4. in fi. ¶ Com. ca. placuit. de poe. d. 6. nu. 51.

Parochus tenetur intra duos menses à

promotione facere professionem fidei Concil. Trid. leff. ¶ Manu. cap. 25. nu. 135. de qua uide Verbo Fides. Potest parochialem dimittere, & religionem profiteri Tho. 2. 2. q. 184. arti. 8. & tenetur in ea perseverare, nec potest redire ad suam ecclesiam. cap. duæ. 19. q. 81. Nisi per dispensationem legitimam retineat illam. ¶ Cons. 5. de cler. nō Resid. nu. 4. & nu. 13.

† Nota, quod cap. duæ loquitur de transitu, sed de reddito nihil dicit. Quod autem non possit redire ratio professionis efficit. Quia, qui mittit manum ad aratrum, & respicit retro, non aptus est Regno Dei. Petr.

Parricida.

Parricida non tantum appellatur ille qui parentes, sed & qui fratres occidit, quod Budæus. l. 2. ff. de orig. iur. ampliat auctoritate Festi, & Cicer. ad omnes homicidas, quod non uidetur satis caute dictum, quia alius est tex. ad leg. Cornel. de siccat. qui de omnibus homicidis disponit. Et alius est tit. ad leg. pompeiam, de parricidis. Quare iuri consonantius est dicere solū occisorem parentum, aut filiorū dici parricidā, quia illorū tantū occisor iubetur puniri grauissima poena, quam ponit l. pen. ad leg. pompeiam. de parr. & hanc op. tenet glo. l. 1. de parr. & hoc propriissime. Nam & proprie appellantur oēs quos tales appellat. d. l. 1. & Amb. qui Cain occisorem fratris parricidā appellat. li. de parad. c. 14. improprie uero & per translationem, ita uocantur omnes homicidæ. ¶ Com. c. serpens. de poen. dist. 1. num. 3.

Pars.

Pars mutabilis Missæ uidetur aliquibus usque ad kyr. Anton. autem dicit esse talem tertiam partem illius. Quare consultit, ut qui cepit audire Missam post ultimam collectam, audiat partem saltem omissa in altera Missa, & sic satisfacit præcepto, & ad Maior. 4. d. 12. ¶ De oratio. cap. 10. num. 43.

Pars notabilis horarū appellat quælibet tertia pars illarum. l. usque in fi. 1. psal. quo ad

ad peccatum mor. non autem quo ad pendendum distributiones quotidianas. ¶ Ibi dem nume. 44.

Pars alicuius rei est alia, cum consideratur, vt separata ab ipsa tota, seu diuersa ratione. ¶ Com. de eleem. nu. 4.

Participare.

Participare cum excommunicato dicitur, qui eandem cum illo audit Missam, vel similia, quod non licet, quicquid dicat Dur. 4. dist. 18. q. 2. ¶ De orat. c. 22. num. 8.

Participare cum excommunicato colloquendo timore mortis non peccat, neque incurrit in aliquam ex-ommunicationem. Innoc. in cap. si vere. de sent. excomm. vt Maior. 4. d. 18. q. 4. etiam participando in diuinis officijs. Siluest. verbo Excommunicato. 5. quæst. 4. Modo non participet in peccato mort. aut cum negatione, saltem tacita fidei. ¶ Manu. cap. 27. num. 36. & cap. inter verba. prælu. 3. nu. 4.

Participare cum excommunicato contra præceptum Iudicis, non solum est peccatū mort. sed etiam exommunicationem inducit. ¶ Ibid. Si participat in crimine ob, quod est excommunicatus. cap. nuper. & c. Concubinæ. de sentent. excommunic. ¶ Ibi. num. 112. & Com. cap. cum contingat. de Rescrip. Rem. 3. nu. 3.

Participare cum excommunicato notorio nõ licet, si ille est manifestus percussor clericis, uel declaratus excommunicatus. ex traugan. ad euitanda. Concil. Lateran. sub Leo x. ¶ Ibi. nu. 35.

Et hoc non est peccatum plusquam veniale. iuxta opinionem Hostiensis in summa, de sent. excomm. Ioan. Andr. & aliorum in ca. sacris, de his, quæ vi. & Theolog. 4. dist. 18. Fallit in sex casibus. In Sacramentis, & diu. offic. Secundo, nimis frequenter. Tertio, in contemptum clauium. Quarto, contra speciale præceptum Iudicis. Quinto, si excommunicatio est à Papa cum participan tibus. Sexto in peccato mortali. ¶ Ibidem numer. trigesima.

Participare in male captis pec. est, atq; re

stitutionem necessario inducit. ¶ Man. cap. 17. nu. 17. & 130.

Paruitas.

Paruitas rei, & paruitas iudicij excusant à peccato mortali, etiam in delectatione Venerea. Thom. 1. 2. quæst. 88. art. 5. & 2. 2. quæst. 3. art. 5. Anton. 2. p. tit. 4. cap. 5. Adrian. quol. 8. ¶ Manu. prælu. nono. num. 12. cap. 2. nume. 4. cap. 12. nu. decimo. cap. 17. nume. 2. de datis & promil. nu. 20. Com. cap. si cui. de poen. d. 1. nu. 17. Com. cap. inter verba.

Passio.

Passio est animæ motus appetitiuæ vitutis sensibilis in imaginatione boni vel mali secundum Damascen. libr. 2. ca. 22. & Thom. 1. 2. q. 22. ar. 3. Quare non est in appetitu intellectiuo, & uoluntate superiori. ¶ Man. prælu. 5. nu. 1.

Sunt autem quatuor animæ passiones, Gaudium, scilicet, & tristitia in appetitu concupiscibili. Spes atque timor in irascibili. ¶ Ibid. num. 2.

Minus principales sunt septem. Amor, odium, desiderium, fuga, in concupiscibili, Desperatio, audacia, & ira in irascibili. Anto. 2. p. c. 2. tit. 6. Ibi. nu. 3.

Passiones aliquæ sunt per se bonæ, vt quæ de obiecto sunt per se tali, ut Misericordia, & verecundia, quæ retrahit à turpitudine. Quædam malæ, vt gaudium de malo alieno, & tristitia de bono alieno. Quod autem dicunt Stoici omnes esse malas, vel falsò dicunt, vel intelligendum est de illis, quæ à recta dissonant ratione, aut illam præueniunt, vt declarat D. Thom. 1. 2. q. 24. att. secundo. ¶ Ibid. nu. 6.

Passiones si excedunt, id debet exprimi in confessione, ita vt intelligatur an peruenierint ad culpam mortalem. Et qui de illis in confuso contentur interrogandi sunt, an omnes, vel quædam illarū fuerint tantæ, vt mouissent animum ad volendum præceptum transgredi, aut legem ad mortal. obligantem, quàm desistere à proposito. ¶ Ibid. nume. 2.

Passiones animæ cum præcedunt voluntatem

etatem turbat rationem, & minuit libertatem arbitrij. Quando vero consequitur augeat voluntatem iam conceptam, & est ipsum peccatum interius. Thom. 1. 2. quæst. 77. ar. sexto. ¶ Com. cap. sciendum. de poen. dist. 2. num. 6.

Passiones delectabilium frequenter absorbent usum rationis, text. cum glos. 4. ca. vnusquisque. 2. 2. q. 6. 4. facit quod tradit Panorm. in cap. sicut. el secundo. de iureiur. & Felyn. in cap. 1. de probat. Ergo à fortiori plus absorbent illæ, quæ veniunt à circumstantibus, & præcipuè in mortis articulo. ¶ Com. cap. vltim. §. Quod quamuis. de poen. dist. 7. num. nono.

Passio Christi est valoris infiniti tã quo ad uim satisfactoriam, quàm quo ad uim meritoriam. ¶ de Indulg. Not. 1. 2. n. 7.

Passio Christi fuit grata Deo, etiam si actio illam procurantiam displicuerit. ¶ Manual. cap. 21. num. 25. cap. inter verba. conclus. 1. num. 5.

Pater.

Patris nomen significat præcipuè secundum Concil. Colon. eos, qui nos genuerunt cognatos, item patriam, & eius amicos, quæ nos conseruant. Eccle. 3. Cor. 4. Et sæculares. 4. Regum 56. Et qui nostri curam gerunt, vt tutores, & curatores. ff. de aucto. tuto. & cur. Vide Ver. parentes. ¶ Man. c. 14. nu. 3.

Pater honorandus est, & amandus, & obediendus tam corde, quàm ope, & opere, minus tamen, quàm Deus. n. 4.

Pater peccat si notabiliter negligit exhibere illa, quæ ad filij necessitatem spiritualem, vel corporalem pertinent. Nisi habeat excusationem paupertatis, aut aliam legitimam rationem. cap. duo ista. & cap. non puter. 23. q. 4. 1. Tim. 3. cap. si quis reliquerit. 30. dist. ¶ Ibi. nu. 17.

Si exponit filium ad ianuam aliorū, vel Xenodochij, ex auaritia. l. Necare. ff. de cib. agnoscent. cap. 1. de infant. expos. cum gl. Vel si non vult filias etiam spurias dotare cum potest. cap. cum haberet, de eo, qui duxit ad matrimonium. Panormitan. ibi Vual-

denf. de successione. ab intest.

Si reuocat filiorum vota sine causa, cum iam consenserit.

Si cogit ad matrimonium contra illorū vota. cap. puella. 20. quæst. 2.

Si finit filias, vel filios amare, vel amari ob malum finem. Vel iam desponsatas habere tactos impudicos. 2. 2. q. 254. ar. 4.

Si accipit, quid notabile sibi, aut alteri à filio suæ familiæ ex bonis Castrensis, aut fructibus eorum, cum obligatione restituendi. argum. cap. qui abstulerit. 1. 2. q. 2. Idem de bonis aduentitijs, quo ad proprietatem, vel administrando ea male, vt lædatur. ¶ Manu. c. 17. nu. 151.

Pater, qui inducit motu saltem reuerentiali filium, vel filiam, vt legitimæ suæ renūciat, vel patrimonio cum iuramento se contentandi sola dote minori cum obligatione restituendi. argum. à contrario. c. quauis. ¶ de pact. ¶ Man. c. 17. nu. 152.

Pater, & filius possunt sibi inuicem naturaliter obligari. l. fratrem à fratre. ff. de condi. indeb. ¶ Consi. 3. de iniur. & damn. dato. nume. 4.

Restituere debet filio legitimam filij cõdemnati statuto debitam, quia non licet per mendacia sua, nec bona sua defendere. ¶ Ibidem.

Pater sepulturam filio suo impuberi eligere non valet, & si consuetudo terræ hoc habet. c. licet. de sepul. li. 6.

Potest facere filio impuberi testamentū. cap. si pater. de testam. lib. sexto. Et substituere illis etiam in bonis maternis. leg. 1. ff. de vulgar. Et tenetur facere impensas eius funerales. leg. filius. ff. de in rem.

Et quia hæc sunt temporalia, ideo pater potest, sepultura autem est, quid spirituale, ideo non potest. ¶ Consi. 1. de sepultur. per totum.

Pater repetere non valet, quæ ex charitate pro filiis soluit, nisi protestatio præcederet, seu coactio. Bald. l. Nissenius. ff. de negoc. gest. & per l. Auia. C. eodem. Quia regulariter nemo præsumitur donare. l. cum indebito. ff. de proba. ¶ Consi. 3. de iniur. & damn. dat. num. 6.

Pater de bonis suis potest testari in quæ vult etiam extraneum, relicta legitima filiis

lijs. l. cum querit, & auct. nouissima. C. de inoff. testam. ¶ Consi. 5. de testam. nu. 3.

Pater tenetur docere filios, ne amēt principaliter bona honoraria, sed virtutē cui debentur illa, referendo illa in Deum, vel alium finem aptum. ¶ Com. cap. inter verba concl. 5. nu. 6.

perdit patriam potestatem per suam profissionem quantum ad omnia. gl. singul. & recept. in l. si ex causa. S. pomponius. ff. de Minor. quam sequitur Bald. & Burt. Auth. Si qua mulier. C. de sacros. eccl. ¶ Com. 3. de regul. nu. 47.

Tenetur de filij delicto quatenus est in peculio saltem post filij condemnationem l. 1. §. Quod ergo. ff. de vi, & vi arm. & l. Quid si minor. §. seruus. ff. de minor. ¶ Com. 2. de regul. nu. 62.

Pater non potest agere furti pro furto quod fecit filius cum adhuc ei subesset. etiam post emancipationem. l. serui, & filij & leg. si quis vxori ff. de furt. ¶ Consi. 3. de iniur.

Pater potest irritare votum simplex filij factum ante 14. annum, etiam post annum 16. dummodo filius in illa ætate ratum nō fecerit votum. ¶ Man. cap. 12. nu. 71.

Pater potest vendere filium etiam inuitum propter necessitatem. l. 2. C. de patr. ¶ Manu. cap. 16. nu. 88.

Pater, qui malitiose tenuit filium ad baptismū tenetur debitū reddere licet non possit petere: si autē errore id fecit potest petere, & reddere. cap. si vir de cognat. spiritali. Si autem baptizauit filium concubinæ iamiam moriturum in absentia sacerdotis, non potest illam in vxorem recipere sine dispensatione ob natam compaternitatem, quæ matrim. impedit, & dirimit. ca. ad limina. 36. q. 1. Idem dic de matre. ¶ Manu. cap. 16. nu. 84.

Pater familias ministrans filijs, vel subditis cibos prohibitos in diebus ieiuniorum peccat, cum sit causa actus, quem exequentur. Caiet. 2. 2. q. 147. ar. 4. Non autem si satis appareret eos non teneri ad ieiunandum. ¶ Man. cap. 21. nu. 26.

Pater non potest exheredare filiam eo, quod contra eius voluntatem maritum elegerit gl. insignis. cap. de raptoribus. 36. q. 2. &

Auth. sed si post. C. de in off. testam. Felia. & Deci. in cap. eccl. de constir. ¶ Manual. cap. 14. nu. 15.

Pater quando, & quomodo donare non possit filio. cap. 17. nu. 145. Vide Verbo. Donatio.

Pater non tenetur præeligere filium digniorem in legatis, de quibus testari potest cum sit homo priuatus, qui priuata potestate ad sua priuata bona delegit, quē nulla lex obligat ad eligendum alium, quam quem ipse volet. licet contrarium Lup. dicat in cap. vestras. §. 26. de donat. inter vir. & vxor. ¶ Manu. cap. 26. nu. 37.

Pater, vel mater ad quid teneantur ob filium ex adulterio susceptum. Verbo Mulier. & Verbo. Adulter.

Patris præceptum infustum circa æconomiam obligat filium ad peccatum mortale. ¶ De lege poen. nu. 18.

Patrem magis quis debet diligere, quam suum filium. cum ille sit, tamquam principium, & fons à quo emanauit. D. Tho. 2. 2. q. 26. ar. 9. Quare peius esset illum occidere, quam filium. ¶ Com. cap. inter verba. concl. 4. nu. 23.

Pater potest præcepto suo obligare, & uere obligat filium in mortale, in reb. grauib. Alex. and. 3. part. super 4. præcep. Angel. Verb. filius. §. 30. Solut. quæstion. 22. ¶ Manu. cap. 14. nu. 2.

Patrinus.

† Patrinus appellatur ille, qui baptizatum de sacro fonte suscipit, & olim sponzor, susceptor, fidei iussor communi vocabulo à rerum diuinarum scriptoribus vocabatur. Cathed. ad paroch. in Doct. de sacram. Bapt.

Patrinus vnus solus potest esse, siue vnus, & una ad plus ex Conc. Trid. sess. 24. de reform. matrim. cap. 2. etiam si plures essent, qui tangerent baptizatum.

Oportet tamen, ut patrini sint designati alioquin omnes tangerentes essent patrini secundum ius antiquum à quo non est recedendum, nisi quatenus contrarium per non uim exprimitur. l. præcipimus. C. de appel.

Et

Et Conc. uidetur loqui, quando sunt designati. ¶ Man. c. 22. nu. 37.

Patrini plures si admittantur designati omnes cognationem contrahunt, quia durum est dicere, quod nullus illam contrahat, & multa prohibentur fieri, quæ facta tenent. cap. secundo. de matrim. contract. inf. Eccles. Et quo ad hoc Conc. nihil induxit. ¶ Consi. quarto. de cognatio. spiritali.

Patrinus potest esse homo, etiam in statu infantia, id est intra septennium, si tunc habet usum rationis, & potest peccare, & obligare se uoto: secus autem si non pollet usu rationis. ¶ Consi. primo. de cognat. spiritali per totum, ubi multa allegat pro utraque parte.

Patrinus, qui uult esse debet exhibere suam propriam personam ad respondendum, gestandum, profitendum. cap. illud. cap. & qui. de consec. dist. 4. ideo ad hoc non sufficit aliena persona extra notata in cap. cum parati. de appellat. & per Concil. Trident. qui decernit, ut patrini nominentur, designentur, suscipiant, describantur. Quare debent esse præsentēs: Neque id sufficit, nisi illos actus pro te exerceant. ca. omnes. 30. quæst. prima. cap. Martinus. de cognatio. spirit. ¶ Consi. secundo. de cognat. spirit. nu. 6.

Patrinus uidetur se constituere fidei iussorem pro perseuerantia Baptizati, quem leuauit in fide catholica. Er pedagogum ad illum docendum. c. uos ante. de consec. dist. 4. ¶ Ibi. nu. 2.

Patrinus necessario non debet esse maior baptizato, ut fabulantur. Panormita. & Archid. in cap. debitum. de Baptismo.

Quorum ratio falsum supponit, uidelicet patrinum sustinere personam patris in baptismo, quia iuxta Aug. baptizans ipse illam sustinet, & non patrinus. ¶ Consi. 3. de cognat. spirit.

Patrinus non potest esse, qui baptizatus non est. Thom. 4. dist. 42. quæst. 1. ar. 3. Consi. primo. de const. nu. 66.

Neque monachus. ca. non liceat. de consec. dist. 4. ca. secundo. de postul. Neque consequenter Canonicus Regularis, quia lex disponens de Monachis illum includit.

¶ Consi. quinto. de statu monachor. Com. 4. de Regul. num. 63.

Patrinus tenetur docere filium susceptū orationem Domin. Salut. Angel. Simb. A. post. De orat. c. 3. nu. 20.

Patronus.

† Patronus dupliciter sumitur loquendo iuridice. primo ciuilitate, & est ille, qui seruum manumisit, & aduocatus, qui aduocatur in causis.

Secundo canonice, & est ille, qui habet potestandi, præsentandi instituendum ad aliquod beneficium ecclesiasticum. Siluest. uerb. Ius patronatus. in prin.

Patronus laicus censetur clericus, quando ratione patrimonij ius habet præsentandi. cap. cum dilectus. adiuncta glo. & doct. communis. de iur. patr.

patronus clericus habet semestrem tēpus ad præsentandum. c. cum autem. eo. tit. Laicus quadrimestre. c. cum propter. eod. titul. Consi. 32. de sent. excom. nu. 3.

Patronus clericus ex approbatis ad beneficium curatum uni gratificare potest cum sunt equè digni, & non pertinet id ad episcopum. alioquin uana esset præsentatio, quæ cum iure antiquo illi cōueniat, & nihil innouetur per ius nouum. Conc. Trid. sess. 24. c. 18. quare non tenetur præsentare illum, quem elegerit episcopum, sed quem uult ipse, & præcipue cum Conc. non exprimat, ut illi fiat præiudicium. ¶ Consi. 6. de iure pat. per tot. Vbi multa adducit ad hoc propositum. Digniorem tamen præsentare tenetur, & si illum postponit peccat. Valet tamen præsentatio modo sit dignus. c. monasterium. 17. q. 2. De oratio. Miscel. 43. & consi. 5. eod. tit.

Patronus laicus si non præsentet intra tempus, quod habet ad præsentandum, beneficium uacat. & episcopus potest illud conferre. ¶ Consi. 3. eo. tit. nu. 2.

Patroni faciunt dos, ædificatio fundus. gl. c. pia mentis. 16. q. 7. ca. Abbat. 18. q. 2. Panor. & omnes in c. cum ecclesia Volaterrana. de elect. ¶ Consi. 2. eo. tit. nu. 7.

Pa-

Pauper.

Pauper ille est, cui pro sua decetia necessaria desunt. d. Thom. 2. 2. q. 32. ar. 6. Bart. l. 1. C. de sacros. eccl. num. 36. Caiet. 2. 2. q. 43 ar. 8. Colligitur in cap. consideranda. & cap. non satis. dist. 86.

Qui si est ditatus ex eleemosynis, tenet ad elargiendum, ut alij diuites, & non plus, quia nulla ratio id conuincit. Et quod datur ex eleemosyna libere, & sine obligatione aliqua elargitur. ¶ De redimen. eccl. q. j. Mon. 46. num. 3.

Pauper dicitur, qui parum habet secundum quosdam: inops, qui nihil habet, sed confunditur differentia, quia Francischani nihil habent, & dicuntur pauperes. c. exiit. de verbor. sign. & est contra leg. si creditor. ff. de priuileg. creditor. ¶ Com. 1. de Regul. num. 16.

Pauper eleemosinam sibi elargitam expendens superflue, aut voluptuose, non tenetur ad restituendum, quia illa sibi non datur cum hoc onere. ¶ de redimend. eccl. quæst. 2. Mon. 25.

Pauper si est restitutioni obnoxius, potest sibi totum, aut aliquam partem capere maximè de consilio etiam Confes. itaquam vnus ex pauperibus. ¶ Manu. ca. 17. num. 93. & 71. De oratione. ca. 7. nu. 34. Apol. de red. eccl. q. 1. nu. 77. tradit id Bal. l. id quod. C. videt. q. 22.

Neque propterea ei iniungendum est orandus, vel alia pia opera faciendi, quia non est rex. aut ratio, quæ id probet. ¶ Manual. cap. 27. num. 93 de redimend. eccl. quæst. 3. Mon. 24.

Pauperes hospitalis illius, qui fuit erectus, antequam fabricaretur conuentus illi adiunctus debent prius alij, quam Monaci illius conuentus: contra verò si conuentus primo fuit erectus, vel simul. ¶ Com. 3. de Regul. num. 7.

Pauperiores eligere in eleemosynis distribuendis, & in his meliores. iuxta. cap. est proban. la. & ca. non satis. dist. 86. Et si piensius sit non est tamen necessarium, quia nulla lege, aut ratione conuincitur. ¶ Manu. c. 17. nu. 93.

Pauperum in numero, non solum debent haberi persone, sed etiam ecclesia, Xenodochia, & Monasteria ornamentis, luminaribus, ædificijs & aliis similibus indigentia secundum Io. And. communiter recept. in c. 1. de testa. li. 6. ¶ Ibi,

Pauperes etiam tenentur interdum ad dandum eleemosynam mentalem, quod facere possunt habendo voluntatem dandi quæ quando, quantum, vbi, & quomodo oportet si abundarent Quare possunt etiam esse Magnifici, & liberales. ¶ De oratione. cap. 20. num. 6.

Pauperibus potius, quam sacris edibus stante æquali necessitate prouidendum est. ¶ De redim. eccl. quæst. 3. Mon. 35. nu. 16. vbi id latè probat.

Pauperibus dare non sufficit, quod debetur alteri. c. ea te. de iureiur. Nisi quando ignoratur quis sit. cap. cum tu. de vsu. ¶ Con. fil. 62. de præbend. num. 2. Consi. 2. de success. ab intest. nu. 2.

Pauperem, qui se simulat, tenetur ad restituendum pauperibus. iuxta. Scotum communiter recep. 4. d. 15. q. 2. Adrian. 4. q. 15. de restitut. licet ea eleemosyna fuerit parua, quia id non refert, & si Sotus minus bene contra sentiat. li. 6. de iust. & iur. quæst. 8. Modo simulatio fuerit causa finalis, & non impulsua. ¶ Man. c. 17. nu. 107.

Pauper an sit bonus, nec ne non est curiosius inquirendum. ca. quiescamus. 42. d. ¶ De elem. nu. 12.

Pauperes non possunt implorare officium Superioris, ut cogat diuites ad subueniendum contra glo. cap. sicut. 2. 47. dist. communiter recep. ibi, & per Panorm. cap. si quis. de furt. Bene tamen ipse ex officio possit inquirere, & cogere habentes superfluum etiam: natura tantum ad dandum extreme egenti. ¶ de elem. nu. 58.

Pauperes obligati distribuere pauperibus in genere, possunt se pro vno ex illis deligere. ¶ Ibi. nu. 70.

Paupertas.

Paupertatis nomen secundum Var. de Ling. Lat. deductum est à parua pecunia, & videtur significare carentiam magnæ pecu-

pecuniæ. ¶ Com. 1. de reg. nu. 16.

Paupertas duplex est. Altera interior carentia, scilicet uoluntaria habendi pecuniã Matth. 8. Beati pauperes spiritu. Altera exterior. Et est realis pecuniæ carentia, siue illa sit uoluntaria siue non, & ex suo genere non est neque bona, neque mala, ideo potest & bene, & male quæri. D. Thom. 3. contra Gētil. cap. 133. Bona quatenus per eam liberatur homo à sollicitudinibus dimicantibus. Mala autem quatenus sustentandi nos, atque alios facultatem tollit.

Paupertas interior triplex est. Prima est carentia uoluntatis quærendi, uel retinendi iuste aliquid ius pecuniarum, & præcipitur implicite septimo præcepto, & explicitè præcepto. Verbo Decal.

Altera uerò est carentia uoluntatis habendi, uel retinendi aliquid etiam iuste, nisi quatenus est instrumentum uirtutis. Et est de consilio 1. Cor. 7. Qui habent, tanquam non habentes sint.

Tertia est carentia uoluntatis habendi eã ullo modo pro suo etiam iuste, & quatenus est instrumentum uirtutis, & est de consilio magis, quam secunda. Mat. 19. Si uis perfectus esse, uade, & uende omnia, &c.

Paupertas confert multa bona. Primò, peccatorum cognitionem. Secundò, uirtutum conseruationem. Tertio, cordis quietem. Quarto, desiderij impletionem. Quintò, diuinæ dulcedinis participationem.

Sextò, exaltationem. Septimò, celestis hereditatis consecutionem. Tho. in Esa. c. 48. sub fin. ¶ Ibi. nu. 17.

Paupertas exterior est duplex. Altera uoluntaria, quam quis sua sponte consequitur, uel incurrit. qualis fuit eratis Thebani, de quo S. Hieron. relatus in c. gloria. 2. q. 2.

Altera est coacta. prouerb. 39. paupertatem, & diuitias non dederis mihi, quam quis contra suam uoluntatem patitur. Et multoties est mala, & frequentius.

Prima rursus est multiplex, ut probatur in d. c. gloria. Alia est nihil habentis, & nihil habere potentis propter abdicationem factam ex uoto solemnè. Alia est illius, qui contentatur suo iusto, & honesto uictu. Altera est illius, qui nihil quidem habet, est tamen capax ad habendum, cum ille non

fit uoto solemnè paupertatis obligatus. Et qualibet potest esse bona, & mala, prout ad bonum, uel malum finem dirigitur. ¶ Vbi supra.

Primam, qui uouet obligatur ad non uolendum sibi quærere, uel retinere iniuste aliquid pecuniarum. Secundam, qui uouet tenetur ad non uolendum illud etiã iuste, nisi quatenus est iustum, & uirtuosum. Qui uouet tertiam, tenetur ad non uolendum quærere etiam iuste, neque tanquam instrumentum uirtutis. ¶ Ibi. nu. 18.

Paupertas, quo ad constituendum uotum paupertatis necessario requirit, quòd exuat se omnem rationem etiam iustam, quam iniustam quærendi, & habendi pecuniam. c. cum ad Monasterium. de statu monacho. Thom. recept. 2. 2. quæst. 186. ar. 6. & quod hoc fiat solemnè in Religione approbata in manibus prælati. c. 1. de uoto. li. sexto. & clem. eos qui. de reg. ¶ Vbi sup.

Et tandem requiritur, quòd ista interior paupertas tertiæ speciei sit comitata paupertati exteriori, & quod sit abdicatione absoluta animo, non solum uoluntate, sed & uoto solemnè firmata. ¶ Consi. primo. de Regul. num. 24.

Paupertatis uotum, & si suaapte natura facilius sit obseruata, qui secundum Greg. facilius est relinquere nostra, quam nos, at tamen uiolatio eius uidetur fuisse frequentior causa lapsus Religionum. ¶ Com. 1. de Regul. num. 2.

Tollit habilitatem quærendi Domini, c. non dicatis. 14. quæst. 1. Non autè capacitatem ministrandi. c. cum diu. de priuileg. De red. eccl. q. 1. Mon. 8. nu. 1.

Non tollitur per assumptionem ad Episcopatum. c. cum ad monast. de statu mon. Th. 2. 2. q. 185. ar. 8. ¶ Ibi. Mon. 9.

Et et si simplex sit, obligat uouentes ad sui obseruantiam. arg. c. magna. de uoto. Ideo qui post illud peccando quærit aliquid non potest uti illo, tanquam suo. Ibi. Mon. 55. nu. 1. 19. & 20. & Mon. 56. n. 2.

Paupare.

Paupare, cessare significat, à paupare, id est quies, & deducitur à uer-

verbo *παύσει*, Quod est Cesso.

Pausare in medio, & sine cuiuslibet verus in officio persoluendo iustum est, & rationabile. iuxta statutum Conc. Basil. ca. 21. quia & si iubeat id fieri in medio, ratio cōvincit q̄ multo magis fiat in fine, propterea q̄ ibi terminatur sententia. Et tūc vox reficitur, & anima munitur ad recitandum melius, & eis attendendum. Sed pausa non debet esse nimis magna, ne auditores fastidiāntur. ¶ De oratione. cap. 16. nume. 26. cap. 17. num. 43.

Pax.

† **P**ax effectus est charitatis. Et accipitur dupliciter. Primò largè, & sic se extendit ad omnem concordia. Secundò propriè, pro concordia in bono tantum, & iuxta D. August. 19. de Ciuitat. Dei. ca. 13. Est ordinata hominum cohabitantium sub vna fide, & eterna lege cōcordia. Viguer. Instit. Theol. de charit. c. 12.

Pax, vt inuit D. Thom. 2. 2. q. 29. art. 2. ad 3. duplex est vna bona, quæ cum virtutibus est seruanda, colenda, & suspicienda. Ioann. 14. Altera mala, quæ est cum vitiis, uiolanda, & deturpanda. Matth. 10. Non veni pacem mittere. ¶ Cap. Nouit. de Iudic. Not. 6. num. 26.

Pax semper quærenda est, fugiendæque lites, iuxta proœmium Greg. Et illud. Mutuam in vobismetipsis pacem habentes. Cor. 12. de præben.

Peccator.

Peccator non tenetur conteri, neque confiteri vsque ad tempus. confi. 34. de homic. num. 2. Manu. c. 1. & Com. ca. in princ. de pœn. d. 5.

Peccator vendit se diabolo precio peccati mort. Ambros. c. 3. in Iob. relatus cap. non est. 15. quæst. 1. Quare obligatur Deo per reatum iustitiæ, quam incurrit ex offensa, Diabolo vero iure seruitutis, Ioan. 8. Petri 2. Thom. 3. p. q. 48. ar. 10.

Est igitur Diaboli, & iure belli, ut vitus, & iure seruitutis, siue emptionis precio voluptatis, à qua redimere se potest p

bona opera facta soluendo de precio sanguinis Domini, non quidem Diabolo, sed Deo patri, cui sufficit satisfactio, tanquam principali creditori. ¶ Com. ca. Medicina. de pœn. dist. 1.

Peccator, & si occultus debet petere suffragia Ecclesiæ, ad impetrandam ueniam pœnæ suo peccato debita. ¶ Com. cap. Fleant. ¶ Ibidem.

Peccator vtens spiritualibus generaliter non peccat, nisi quod est peculiare alicuius ordinis exerceat, vt prædicando sacramenta, administrando, &c. ¶ Com. ca. 1. de pœ. d. 6. S. Sacerdos.

Peccator peccans uenialiter ex contemptu, mortaliter peccat, iuxta gloss. singul. in cap. quis autem. 10. dist. ¶ Manu. prælud. 9. num. 17. ca. 20. nume. 20. de pœn. dist. 1. Quando autem dicatur peccare ex contemptu. Vide uerb. Contemptus.

Peccator peccans ob fiduciam, quod postea per confessionem ueniam obtinebit, non addit circumstantiam aggrauantem, immo minuit, ut ait Caie. 2. 2. q. 121. artic. 2. Quicquid Bonau. in Apolog. insinuauerit. ¶ Man. ca. 6. num. 3.

Peccator peccans spe ueniæ, uel Indulgentiæ, quia non peccat plusquam sine illa, immo minus, & si desperaret de illa, multo magis peccaret. Et si nullam conciperet spem peccando, magis appropinquet malitiæ, ut cum sit circumstantia finis boni excusat saltem de tanto. argum. c. non est putanda. 1. q. 1. ¶ De Iubi. Not. 34. nu. 6. ubi multa adducit pro hac conclus.

Peccator peccans opere non satisfacit, dicens, peccaui toties corde, sed tenetur dicere quoties peccauit exterius. ¶ Manu. prælu. 7. nu. 10. c. 6. n. 20.

Peccator peccare potest ex solo libero arbitrio, sed non mereri, aut meritorie operari sine gratia. cap. fin. de confess. dist. 4. ¶ Com. cap. si quis. de pœnit. dist. 7. nu. 24. Manual. prælud. 3. num. decimo. De Indulg. Not. 17. nu. 6.

Peccator ille plus peccat, qui plus nocet, & sic magis peccat occidens adultum. Verbo Occisio.

Peccator cui mortale peccatum placet, mort. peccat. de pœ. d. 5. in prin.

Pec-

Peccator peccans in vno factus est omnium reus. Iacob. 1. 2. relatus. capit. defleat. de regu. iur. cap. concedere. & cap. fratres, de pœn. dist. 5. & intelligitur primo ob priuationem æternæ gloriæ, quæ perditur ob quodcunque peccatum mort.

Secundo, quo ad ingratitude, quam incurrit, de qua tamen nõ agit Apostolus.

Tertio ob omnium virtutum diminutionem, quæ omnes in prudentia connectuntur, & ob procliuatatem in omnia vitia, quæ ex incurfione vnus vitij, & amissione prudentiæ obuenerit. extrarius tamen est iste intellectus, quia fieri potest, vt qui peccauit nullam adhuc habeat acquisitam virtutem.

Quarto, intelligitur secundum Ricard. 4. dist. 22. ar. 1. quæst. 7. & Thom. 1. 2. q. 23. art. 1. de auersione à Deo & ipsius charitate, quæ tantum potest fieri per vnum peccatum mort. quantum per multa. Quare ita damnabitur quis ob vnum, quàm ob multa. Et ideo omnia peccata coniuncta sunt & paria, quo ad auersionem. conuenit cum prima, & est conueniens.

Quinto intelligitur, quod qui peccat in vno fiat omnium reus, quantum in ipso est, quia qui aberrat à scopo ipsius legis, aberraturus videtur, quantum in ipso est (inquit Paraphrastes) quoties se dederit occasio, ve iuri ille, qui in tenebris ambulat. ¶ Com. in ca. fratres à nu. 107. usque in fin. de pœn. d. 5.

Peccatori inferuire licet etiam in his, sine quibus ille non peccaret. ¶ Confil. 6. de pœnit. Id autem facere ob finem boni exequendo officium suum, non est peccatum, modo nullus adsit in peccato consensus. ¶ Ibid.

Peccator peccando periculo, quando se exponit, vel quid committit contra conscientiam, tale committit peccatum, quale est illud periculum. ¶ Manu. prælud. 9. nu. 9. ca. 14. num. 26. ca. 15. nume. 8. De pœnit. dist. 5. ca. qualitas. num. 18. dist. 7. cap. si quis autem. num. 4.

Peccator minus peccans, quandoque tenetur maius restituere, & contra, quia restitutio ex damno illato, peccati uero gratuitas ex sola uoluntate damni dandi pen-

fatur. ¶ Com. cap. noli putare. de pœnis. dist. 1. num. 10.

Peccatum.

Peccati nomen, secundum Thom. 1. p. q. 63. ar. 1. Significat omnem deuiationem, vel declinationem à rectitudine operi debita, siue in naturalibus, siue in moralibus, iuxta Arist. 2. phys. ubi monstra naturæ uocat peccata. Sed proprie accipitur pro deuiatione in moralibus, qualis est omnis actus moralis malus. ¶ Man. prælu. 7. n. 4.

Peccatum definitur à multis varie, vide omnes Theolog. lib. 2. sent. dist. 35. Thom. 1. 2. q. 71. ar. 6. Sed communiter placet definitio August. lib. 2. contra Faustum. ca. 27. & gl. c. ille rex. de pœ. d. 3.

Peccatum est dictum, vel factum, vel concupitum contra legem Dei æternam, & cōsequenter contra legem, & rationem naturalem. ¶ Ibi. nu. 5. Et ad hanc debet reduci etiam negatiua definitio pura: non dictum non factum, neque concupitum secundum legem Dei ad hoc, vt comprehédât sub se peccata omissionis, quia affirmatio, & negatio reducuntur ad idem genus. l. si mora. ff. de verb. oblig. & Thom. ubi supr. num. 6. Et illa uerba comprehendunt actus ipsos dicendi, faciendi, uolendi, & etiam res factas, dictas, uolitas, quæ non sunt peccata. nu. 7. Quæ omnia comprehendit Grati. ca. 1. 15. q. 1. sub nomine uoluntatis, quæ est ratio tam dicti, quàm facti. nu. 8.

Hinc sequitur, quod peccatum omne, & si non sit peccatum, quia prohibitum à lege humana, de quo intelligitur glo. celebris, cap. ex parte. cl. 1. de off. dele. est tamē prohibitum à lege æterna, vt not. d. Tho. 1. 2. q. 71. ar. 6. ad 4.

Peccatum simpliciter non est uitium, quia est actus, uitium autem sonat habitum. Cicero quarto Tusculan. relatus à Thoma, ubi supra, articulo primo, ad tertium.

Constat autem ex actu, qui est quædam res naturalis, & ex tortuositate, seu defectu rectitudinis, qua caret, quæ carentia appellatur priuatio, diminutio, deformitas. Et quo ad primum est quod-

C c dam

dam bonum in genere entis, quo ad secundum autem est priuatio boni, scilicet reformationis, & consequenter est nihil secundum Augustinum super Ioann. Thom. 2. distinct. 37. q. 1. ar. 2. Et hoc in genere moris. Quare idem numero actus, qui est bonus in genere entis, potest esse malus in genere moris. Et in hoc constituitur ex voluntate mala, & intentione, ut exemplificat D. Thom. de ambulatione ad ecclesiam. 1. 2. quæst. 20. art. 6. ¶ Ibidem numer. 14. & 15. Com. cap. inter verba. conclu. prima. num. 4.

Peccatum interius, quo quis peccat volendo docere, facere, &c. & actiones externæ sunt plura entia, vnum tamen peccatum in genere moris contra Ioann. Andr. 4. dist. 42. quæst. 2.

In confessione tamen oportet exprimere vtrumque, quia sunt duo in genere naturæ, & oportet omnia integre confiteri. cap. omnes, de penitent. & remiss. & Cõcil. Trid. sess. 14. c. 5. nu. 19.

Peccatum aliud est à reatu peccati, quia Reatus est obligatio ad poenam, orta ex peccato, & licet secundum Magistr. 2. dist. 42. Reatus aliquando accipiatur pro culpa, non est tamen ista originaria significatio. Vide verb. Reatus.

Peccatur multis modis circa peccatorum cognitionem. Primo tenendo, quod non sit a libero arbitrio, sed a Dæmone, ut Valerius. Secundò esse tale omne opus etiam recte factum, ut Lutherus.

Tertiò esse omnino irremissibile, ut Aetius, & Armeni.

Quartò, quod nullum peccatum sit tolerandum, ut Valdenses.

Quintò, quod non possit amplius comitari a semel iustificato, ut Iouinianus.

Sextò, per illum perdatur omnis potestas tam laica, quam spiritalis, ut Vald. Alph. Castr. ver. Peccatum.

¶ Peccatum multipliciter diuiditur. Primò in originale, & actuale, & quia omnes alia diuisiones, quæ afferuntur sunt de actuale. Ideo de originali prius agamus.

Peccatum originale potest definiti, ut sit peccatum primi Parentis, quatenus fuit Naturæ transfusum per uirtutem seminale

in omnes immediatè, vel mediante ab eo genitos, quo sibi, & illis perdidit iustitiam originale, quo ad hoc sæculum, & beatitudinem æternam, quo ad alterum Ansel. De Concept. Virg. cap. 2. Magister, & alij. 2. dist. 30. Thom. 1. 2. quæst. 81. & 82. 3. part. q. 77. Ad rem. lect. 2. Conc. Trid. sess. ¶ Manu. prælud. 8.

Peccatum originale tollitur per Baptismum, non autem carentia originalis iustitiæ. Ideo ista carentia est magis effectus, quam genus ad illud. Ibi. nu. 4.

Non est reatus, ut probat Magister, quia ut supra dictum est, neque peccatum in communi est reatus, & cum hoc omnes nascimur. num. 5.

Peccatum originale non est actus personalis, neque potentia, ut palam est, neque habitus, ut distinguitur ab actu, quia nulla peccata sunt habitus, dici tamen potest habitus metaphoricè, quia inclinatur ad suos actus 1. 2. q. 82. ar. 1. ad 1. Put. & alij. 2. d. 30. q. 2. num. 6.

Neque est vere concupiscentia, licet materia eius aliquo modo dici queat. Thom. Ibid. num. 7.

Est autem propriè culpa, seu deformitas, & actus primi Parentis, quatenus fuit voluntarius totius naturæ. ¶ Ibi. nu. 8.

Peccatum originale in vno homine, nõ est nisi vnum. Thom. Ibid. ar. secundo. Et inest omnibus, & æqualiter, per quod si moriatur ante illius expiationem damnatur, & excluduntur a vita æterna. c. firmisime. de cons. d. 4. Ibi.

Peccato originali caruerunt Dominus noster Iesus Christus. 1. 2. q. 81. art. 3. 3. parte. quæst. 22. art. 2. Quia non descendit ab Adam per virtutem feminalem. Et gloriosa Virgo, secundum plerisque Catholicos preferuata ab eo, ex priuilegio particulari. ¶ Ibid. nu. 9.

Peccatum actuale dicitur illud, quod nõ est originale, & diuiditur multipliciter. Primo Anselm. libr. de similitud. ca. 24. relatus à D. Thom. 2. 2. q. 262. ar. 4. Et in c. trib. de pen. d. 2. diuiditur in peccatum, cordis, oris, & operis, sed illa nõ est diuisio generis in species, sed eiusdem in diuersos gradus. Manu. prælud. 3. nu. 1. c. 16. nu. 2.

Secun-

Secundò Augustinus lib. de Sermo. Domini in Monte diuiditur in peccatum cordis, facti, & consuetudinis. Et hæc sunt tria membra diuersorum graduum eiusdem peccati. ¶ Ibid.

Tertiò Gregorius 33. Moral. cap. 31. diuidit in septem vitia capitalia S. A. L. I. R. I. A. Quæ partiuntur in carnalia, & spiritalia. Et sunt diuersorum generum subalternorum, quia obiecta specie differunt.

Quartò Isidorus libro de Summo bono diuidit peccatum in Deum proximum, & seipsum, sed ista diuino parum est necessaria animarum curatoribus.

Quintò, tandem communiter diuiditur in mortale, & veniale, quæ quidem peccata distinguuntur ab inuicem per suas differentias particulares, differunt tamè specie analogæ. 1. 2. quæst. 88. art. 1. ¶ Man. prælud. septimo. num. 2.

Peccatum veniale est illud, quod est actuale non mortale; & est peccatum, quia definitio supra posita illi conuenit, & sic appellatur illud Augustinus relatum ca. vñ. S. fina. dist. 2. 5. & Ioan Chrysostom. relatus cap. de quotidianis. de penitent. distinct. 3. Et quia est actus inordinatus, uitiosus, quem Thom. 1. 2. quæst. 61. ar. 1. peccatum etiam nominat. ¶ Ibi.

Veniale peccatum non vult d. Bonauentur. 2. d. 42. Et quidam alij, quod sit contra legem Dei, sed præter cui consonat D. Th. Ibi. q. 1. ar. 4. & 1. 2. q. 88. ar. 1. At contra alij existimant, & præcipue Dur. 2. distinct. 43. quem Caietan. 1. 2. q. 72. ar. 5. confutat, ut D. Thom. defendat. Possimus tamen dicere, quod est contra legem Dei secundum quid, prout valet ad differendam beatitudinem, non tamen est contra, ita ut impediatur consequendam. ¶ Ibi.

Veniale peccatum ob nullam omnino rem committendum est. gl. ca. si ad aliquid. 22. q. 4. Et probatur in c. 1. & seq. 22. q. 2. quia disponit ad mortale. 1. 2. q. 38. artic. 3. ¶ Manu. c. 14. nu. 37.

Peccatum veniale, nullum adeo est, quod non fiat mortale si placet, ut dicit Augustinus relatus 25. distinct. cap. criminis, quod intelligendū est de placencia cū contempu legis contra quæ illud est. ¶ Cõl. 75. de Reg.

Peccatum veniale per orationem dominicam remittitur. gl. solem. in proem. lib. 6. quæ septem alios modos citat. ¶ Com. c. tres sub. de pen. dist. 1.

peccatum veniale, non remittitur sine penitentia. Thom. 3. par. q. 87. non tamen tantam requirit, sicut mortale. Et licet multis modis dimittatur, non tamen semper tollitur pena tota illi correspondens. Ideo non est necesse illud confiteri, licet solum possit esse iusta materia confessionis. Et remittitur absque mortali, secundum Sotum 4. d. 13. q. 1. Maior. Gabriel. 4. d. 46. ¶ Com. cap. de quotidianis. de pen. dist. 3. per totum.

Peccata venialia omnia uitari nequeunt in statu naturæ lapsæ etiam cum gratia. Cõcil. Trid. sess. 3. Priu. 14. Septies in die cadit iustus. Thom. 1. 2. q. 109. ar. 18. ¶ dicto cap. de quotidianis.

Peccatum veniale, ideo sic appellatur, quia dignum est venia, vel quia habet causam, ex qua veniam meretur, iuxta glo. 2. c. serpens. de pen. dist. 1. Thom. 4. distinctio. 17. q. 3. ar. 5. quæst. 1. ¶ Com. ca. quem penitet. de pen. d. 1. num. 5.

Peccatum veniale dicitur tribus modis. Primo, quod consequitur veniam per penitentiam, vel alio modo, d. cap. serpens. Secundo, quia mortem non meretur, sed alio modo punitur. cap. 1. de pen. dist. 6. Tertio, quia habet aliquam circumstantiam, quæ peccatum alleuiat: ut ignorantiam. 1. Timot. 1. Misericordiam consequutus sum, quia ignorans fui. facit cap. apostolicè. de cler. excommun. mino. ¶ Com. dicti cap. serpens.

Peccatum veniale remittitur per solam voluntatem sumendi Eucharistiam, quia per eam infunditur gratia ei, qui illam habet, quia est meritum de congruo ex opere operantis, & continet implicite displicentiam peccati, & reuerentiam erga Deum. ¶ Cõc. magna. de pen. d. 1. nu. 6.

Peccatum veniale, quod non condonatur sine mortali, tenet gl. si Sacerdos. in ca. 1. de pen. d. 6. contra tex. Et ideo Theol. sunt bipartiti, quia sequuntur prædictam glo. quæ non condonatur culpa, nisi per gratiam, quam non potest habere, qui mortali peccato

C c 2 cato

catu est infectus. c. cum renunciati. 3. q. 1. & cap. si enim. dist. 2. Neque potest habere charitatem sine cuius fervore ueniale non dimittitur Thom. 3. p. q. 87. ar. 4. Ricar. d. S. Vic. Palud. 4. d. 16. q. 1.

Contrarium tenent Parisenses. 4. d. 22. quia vnum veniale sine altero dimittitur. Et sine noua gratiæ infusione condonat, vt etiam asserit Thom. Et quia multis modis veniale dimittitur oratione Dominica August. lib. 2. de pœnitentiæ medicina, per quam benedictum. c. aqua, de cõf. d. 4. per benedictionem prælati. arg. ca. dictum. 1. q. 1. per confessionem generalem, eleemosinas, ieiunia. c. sane. de pœn. d. 3. per Eucharistiam. c. omne. de conse. d. 2. per extremam Vnctionem. ca. 1. de Sacr. Vnct. quæ omnia iura citat gloss. in præmio sexti. Et tamen nihil de simul delendo mortali mentione habet. Et hæc opinio superexaltat diuinam misericordiam. Et verior videbitur, quam consequitur pœnam temporalem peccato debitam de leui per satisfactionem in mortali factam. Secundo veniale siue mortali in hoc sæculo, quàm in altero condonari. Contraria vero videtur vtilior, quia maius odium in peccatū mor. excitat. ¶ Com. e. 1. de pœn. d. 6. §. Sacerdos. nu. 25. vsque ad fi. & c. de quotidianis. d. 3. nu. 4. & 11. Manu. c. 1. nu. 24. ca. 3. nu. 7.

Peccata venialia quotcumque sunt non faciunt vnum mortale, sed assuetudinem tantum ad illud inducunt. ¶ Com. cap. tres sunt. de pœn. d. 1. nu. 6.

Peccatum veniale auditum in confessione detegere mortale est. c. omnis, de pœni. & remiss. ¶ Manu. c. 8. num. 3. cap. 18. nu. 5. cap. inter verba. concl. 6. nu. 77. de pœn. d. 6. §. Sacerdos. nu. 68.

Peccata venialia confiteri uiro probo, & graui, & mortalia familiari Sacerdoti ne suam estimationem amittat, modo non adsit finis mortalis, aut venialis nõ est peccatum, neque mortale, neque veniale. ¶ Manu. c. 21. nu. 40.

Peccatum veniale visitando, qui comittit, ita vt reddatur malus venialiter non potest querere indulgentiam, quia perdit bonitatem moralem ad istam necessariam. ¶ De indulg. Not. 32. nu. 46.

Peccatum mortale est peccatum contra præceptum diuinum, vel humanum promulgatum, receptum, & non derogatum, æterna pœna munitum, vel contra aliquid pro tali habitum, vel an tale sit dubitatum, quod ignorancia, surreptio, vel rei paruitas, aut dispensatio iusta, vel causa iusta, quo ad legem humanam ab eo non excusat. vel contra diuinum consilium contemptum, vel contra salutem animæ proximi spretam, vel ob finem, vel ob finem malum, vel in quo finis ultimus ponitur. Hinc sequitur, qd peccatū nõ est facere contra consilium etiam diuinum, neque mortale, neque veniale. 14. q. 1. c. pe.

Mortale non est facere contra præceptum legum, quæ non infligunt pœnam æternam, vel ex se ob materiam cum illis coniunctam, vel ob mentem legislatoris, qui illam non intendit, quod cognoscitur precipue si non habuerint verba præceptoria. Mortale est facere contra conscientiam distantem, vel dubitantem de mortali, nec requiritur dubietas generalis, sed sufficit specialis. Caieta. op. 31. resp. 13.

Mortale excusatur ab ignorantia, surreptione, rei prauitate, dispensatione, &c. Vide locis propriis. Inducit autem contemptum salutis proximi, & sine aliquo mortali. ¶ Man. prælu. 9. per tot.

Peccata, quædam appellantur in Spiritum sanctum, & est peccatum contra bonitatem, quæ spiritui sancto attribuitur. 2. senten. dist. 43. Thom. 2. 2. quæst. 14. articu. 1. gl. cap. si Sacerdos. de pœn. d. 1. Et appellatur irremissibile, quia repellit media, quibus remittuntur peccata, videlicet spem, timorem, dolorem. Sunt autem septem desperatio, præsumptio, impenitentia, obstinatio, impugnatio veritatis agnitæ. Irridentia fraternæ charitatis. ¶ Manu. cap. 23. num. 126.

Peccata omnia mortifera in foro interiori, & diuina lege puniuntur pœna æquali, quo ad durationem, & perpetuitatem, & priuationem diuinæ uisionis, etiam in altero sæculo. ¶ Com. capitul. Homicidiorum. de pœnitent. dist. 1. per totum.

Non puniuntur pœna æquali, quo ad forum exterius, & diuinam legem, quan-

tum ad intensionem pœnarum in altero sæculo, quia peccata non sunt paria, vt hæretici dicunt. Thom. de Malo. quæst. secund. da. art. 9. 1. 2. quæst. 73. ar. 2.

Et quia iuxta nocummenti magnitudinem consideranda est magnitudo peccati, & consequenter magnitudo pœnæ, quæ illi deberetur. Deut. 25. Apoc. 21. ¶ Vbi sup.

peccata omnia non expedit, quandoque in memoriam reuocare, præcipue venerea, nisi cum corpus esset adeo afflictum, & animus contra ea grauius iratus. ¶ Com. c. vide benignum. de pœ. d. 1.

Peccata mortifera possunt Reges ex causa permittere. argum. cap. Meretrices. 3. 2. q. 4. & c. inter opera. de sponsi. ¶ Consil. 3. de Iudæ. num. 2.

Non remittuntur absque charitate. Luc. septimo. Petr. 4. ¶ Com. cap. sine charitate. de pœn. d. 2.

Peccatum grauissimum, difficilius remittitur, quàm paruum, nullum tamen peccatum est, quod per pœnitentiã ante mortem non possit remitti, præter finalem impœnitentiã, quia post mortem non est remissio. Com. c. Sacerdos. de pœ. d. 6.

Peccatum rite semel confessum, non est necesse iterum confiteri. Tho. quol. 1. q. 12. Palu. 4. d. 17. q. 1. ¶ Man. c. 9.

Peccatum dimissum non redit secundum suam essentiam, neque secundum eundem reatum, & maculam, quam causabat, sed solum per circumstantiam ingratiitudinis per quam vnum peccatum fit grauius ceteris paribus, quàm futurum esset, si prius peccatum non fuisset condonatum, & sic intelligendæ sunt rationes, & auctoritates, quæ sonant ea redire. ¶ Com. cap. Gratianus. de pœn. dist. 2. num. 1.

Peccatum tanto grauius est, quanto diuturnius. cap. final. de consuet. ¶ consil. primo. de præscrip. nume. 5. consil. 1. de corpor. viciat. num. 4.

Item tanto grauius, quanto nocuentum est maius. arg. cap. final. 14. q. 1. & 2. 2. q. 73. ar. 8. ¶ Com. cap. si quis necandi. de pœn. d. 1. nume. 1. Item eo grauius, quo minor est tentatio ad illud, quare carnale maioris est infamiæ, ac minoris culpæ secundum Gregor. Com. in prin. de pœ. d. 5. n. 86.

Item eo grauius, quo condonatum est, & iteratum. facit rex. l. 3. C. de episco. au. quia peccatum consuetudinarium maius est, quàm semel admissum, & multiplicatum maius est simplici. cap. final. de consuetud. ¶ Com. cap. primo. de pœnitent. distinct. 5. S. Tanto.

Peccatum item eo grauius, quo manifestius commissum: tolerabilior. n. est culpa si lateat. c. nemo. 3. 2. q. 4. ¶ Ibi. §. Animaduertere. num. 1.

Peccatum minus fit ob eo, quod est commissum propter spem veniæ cum illa videatur temperare malitiam, & non excludit delinquentem a participatione legis. ¶ de Iub. Not. 34. nu. 7. Item si ex ignorantia procedat magis, quàm infirmitate, & si procedit ex passione minus est, quàm sine illa. Cõ. c. sciendum. de pœ. d. 2. n. 5.

Peccatum maius est si committatur in Deum, quàm in proximum. 1. 2. q. 73. ar. 4. ad 3. ¶ Com. cap. serpens. de pœn. d. 1.

Et peccatum ex studio maius est omnibus, quia ab industria, & malitia procedit ex mera lib. arbitrij libertate, & ratione. ¶ Cõ. c. sciendum. de pœ. d. 5. n. 5.

Peccatum in omittendo suo genere, nõ est adeo magnum, sicut peccatum in committendo. arg. cap. sicut hi. 47. dist. 8. et est regula Iurisconsult. leg. Mera. si solut. matrimon. ¶ Com. cap. Inter verba. conclusion. secunda. nume. 4.

Peccatum quoties renouat, aut voluntas peccandi, quæ fuerat intermissa, peccati numerus accrescit, quod verificatur de peccatis interioribus, quæ solo interiori actu cõsumantur, vt odium, non autem in externis. Caieta. to. 1. op. 17. q. 3. Man. c. 6. nu. 6.

Peccatum vnum, qui committit, ex quo alia sequuntur, vt qui elegit indignum, ex quo male gubernationes oriuntur, non nisi vno peccato peccat secundum Alexand. 2. p. Bonau. 4. d. 38. q. 2. super literam. Man. cap. 9. num. 4.

Peccatum triplicem ordinem offendit, & ideo ad triplicem pœnam obligat ad remorsum conscientiæ, quatenus offendit ordinem propriæ rationis.

Ad pœnam legis diuinæ, quatenus offendit Dei ordinationem.

Et ad poenam legis humanæ, quatenus offendit ordinationem hominum.

¶ Man. in prælu. 7. nu. 22.

Peccatum mortale est, quod notabiliter separat à charitate Dei, uel proximi. 1. 2. q. 72. 5. quæst. 77. ar. 2. 2. sentent. dist. n. 42. q. 1. ar. 4. Anton. 3. p. tit. 17. c. 18. ¶ Com. c. inter uerba. concl. 1. nu. 17.

Peccatum ubi non est, nec poena esse debet. c. 2. de const. & l. Gracchus. C. ad leg. Iul. de adult. ¶ consi. 60. de simo.

Peccatum unius non requirit, ut alius puniatur. 1. quæst. 4. per totum. l. prima. C. ne filius pro patre. Et similiter ne excusetur nisi inuicem se defendat com. moderamine. l. si quis. C. unde ui. ¶ Consi. 3. de reb. eccl. non alien. nu. 1.

Peccato mortifero, qui sunt infecti, indigni sunt sacram. cap. illud, & ca. per Esaiã. 1. q. 1. ¶ consi. 6. de tempo. ord. nu. 9. Miscell. 34. de Rosar.

Peccatum publicum semper publice in foro exteriori puniri debet, neque potest iudex secrete id facere. Archiep. 3. p. tit. 14. cap. 14. quem sequitur Fel. cap. accusasti, de accusat. Quare peccatorum castigatio exterior, non est tunc inducta tantum pro illo, qui peccauit, quantum ut incutiatur metus aliis, ne similia faciant. ca. quapropter. 2. q. 7. & l. aut facta. §. si. ff. de poenis. ¶ Com. ca. poena. de poe. d. 6. §. Sacerdos. n. 89.

Peccato futuro impunitas, ut indulgentia dari potest, quia Deus illam promittit omnibus uerè poenitentibus de peccato, non solum præterito, sed & futuro. ¶ de Indulg. Not. 34. nu. 1.

Peccato condonato per contritionem, non condonatur omnis poena, nisi ob magnitudinem contritionis. extrauag. unigenitus. glo. octana. Qui cum culpa, & si finita in se sit, infinita tamen est ex parte auersionis à bono infinito. Thom. 1. 2. quæst. 87. art. 3. Quo fit, ut & poena illi respondens infinita sit, quo ad durationem, & si non quo ad intensiorem. ¶ De Iubil. Nota. 16. num. 1. & 2.

Peccatum mortale ob quod quis excommunicatur peius est ipsa excommunicatio, quæ in medicinam eius infertur. c. cum medicinalis. de sent. excomm. lib. 6. ¶ Com.

cap. porrò. de poeniten. dist. 1.

Peccatum tria continet impudentiam delectationem, perpetratiorem, quæ tollunt per uerecundiam, amaritudinem, recompensationem, quas præstant tres partes poenitentiae. Sed hæc conclusio non est uera uniuersaliter, quia multa sunt peccata saltè mentalia, quæ absque impudentia committuntur, multa sola uoluntate absque operis perpetratiore. Cum hoc tamen stat, ut ad quodlibet peccatum admittendum requirantur illa tria. ¶ Com. cap. perfecta. de poenit. dist. 1.

Peccatum nulliter, quatenus tale est bene referibile in Deum, uel alium bonum finem. Caie. 1. 2. q. 8. ar. 3. q. 100. ar. 19. ¶ Cap. inter uerba. concl. quinta. num. 44. Manual. cap. 20. num. 3.

peccatum secretum, nisi grauitè alteri noceat, non est detegendum, neque Iudici competenti id præcipienti. secunde secunde quæst. 69. ar. secundo. ¶ cap. inter uerba. conclu. 6. num. 21.

peccatum potest permitti ad euitandum maius modo in illo, qui permittit non habeat partem. c. denique. 4. d. ca. non potest. 23. q. 4. ¶ consi. 5. de Iud.

Peccatum mortale alterius, qui non impedit cum potest absque suo nocimento, peccat. c. qui alios. de hære. c. error. dist. 33. ¶ Man. c. 14. nu. 27.

Peccatum exterius uix sine interiori uitatur, quia secundum Augustin. sine causa conatur incidere ramos, qui radicem nõ cõtendit uellere. Iuuat tamen ad aliquid, quia utile est arcere malos ab opere exteriori, et si non possint arceri ab opere interiori. ca. uices. 23. q. 6. ¶ Com. cap. quia radix. de poenit. dist. 2. nu. 7.

Peccata multa ex sola circumstantia, talia sunt. c. generabilib. de sen. exc. ¶ Com. in prin. de pæn. d. 5. nu. 2.

Peccatum alterius ad bonum uti licet. 2. 2. quæst. 78. ar. 4. quia, & Deus id facit, ut dicit August. ep. 154. ¶ Com. ca. 1. de pænit. 5. §. Sacerdos. nu. 7.

peccatum ad mortem aliquod appellatur, non quia durat ad mortem usque corporalem inclusiue, neque quia mortem animæ infert, sed quia per se mortem animæ machi-

machinatur cum ex proposito uitæ eripiat. ¶ Com. c. 1. de pæn. d. 7. nu. 6.

Peccatum mortale ob quod collatio beneficij redditur nulla est, quod inducit irregularitatem ex sua natura, & multa alia, quæ uidere licet in cap. nisi cum pridem. §. de renunciat. per glo. uer. duntaxat. Alua. de planctu eccles. li. 1. art. 48. ut illud, quod est notorium iuris, uel facti. ¶ Ca. si quando. de rescrip. Excep. 17. nu. 7.

Peccatum pro pænâ peccati sæpe sumitur. 1. Mach. 12. ut a peccatis soluantur. ¶ de Iubil. Not. 10. nu. 15.

Peccata neque relinquere, neque relinquere possunt, nisi per poenitentiam, saltè uirtualem, & generalem. ¶ Com. c. si quis autè. de pæn. d. 7. num. 7.

Peccata præterita non delet cessatio ab illis, ut uolunt hæretici, atque noua uita, sed detestatio. de poenitent. distinct. prima. cap. tres. num. 5.

peccatum mortale, & ueniale differunt in infinitum. Thom. 1. 2. quæst. 72. art. 5. ad 1. q. 87. ar. 5. & 4. dist. 16. q. 3. art. 2. q. 4. ad 5. Et ideo non possunt transmutari ad inuicem. ¶ Ibid. nu. 6.

Peccata cum occurrunt memoriæ non sunt de necessitate detestanda, non debent tamen placere alioquin peccaremus. Man. cap. 1. num. 28.

Est tamen periculum complacentiæ, si quis quotiescunque occurrunt illa non de testetur. ¶ Cap. Vide Benignum. de pæn. dist. 1. num. 7.

peccata, quo grauiora, grauiorem quoque requirunt poenitentiam, sed non de necessitate. argum. cap. tempora. 26. q. 7. Palu. 4. d. 17. ¶ Ibid. nu. 6.

Peccati condonatio. ver. Remissio. Peccatum contra charitatem non fit iniustitia, sed malitia. De elem. n. 28.

Peccatum cum est mortale suo genere fit ueniale ratione indeliberationis, iuxta communem, quam declarat D. Thom. 1. 2. quæst. 88. ar. 6. & 2. 2. quæst. 35. ar. 3. ¶ Cap. inter uerba. concl. 6. n. 486.

Peccatum mortiferum est communiter omne id, quod contra ius agit, etiam si sit humanum modo sit præceptiuum. Pe-norm. cap. 1. de maior. Tho. 1. 2. q. 96. art. 4.

Anto. 1. p. tit. 18. c. 1. Ibi. nu. 475.

Peccatum nullum est, quod sola uera poenitudine non dimittatur, est tamen peccator, quem Deus ob eius culpam ad hoc efficaciter non iuuat. ¶ Ibi. nu. 605.

peccatum semper est dicere mala aliena, uel propria contra ius, & si non semper sit murmuratio, nec semper quæ est eiusmodi sit mortalis. ¶ Ibidem num. 509. Ver. b. Murmuratio.

Peccatum est desiderare malum alicui principaliter ob suum malum, secus ut emendetur. ¶ Ibi. nu. 635.

Peccatum non est permittere, ut quis incidat in maius vitium, ut se melius de illo corrigat, quia hoc est obseruare tempus opportunum ad corrigendum. ¶ nu. 629.

Peccatum potest dici publicum, iuxta Caietan. lib. 17. resp. nono. illud, quod quis fatetur in Iudicio, & quod perpetratur in communi hominum præsentia, id est, quod est notorium de iure, uel de facto, uel diffamatum per c. vestra. & ca. si. de cohab. cler. ¶ Ibi. num. 842.

Peccatum minus damnosum maius esse potest ex maiori deordinatione damnosioris, ac ob id proximi, quam furtum. Tho. 2. 2. q. 34. ar. 4. ¶ Ibi. nu. 495.

Peccatum est mortale ex sui natura negare, uel tacere ueritatem debitam, etiam si id fiat sine iuramento. iux. D. Tho. 2. 2. q. 69. ar. 1. ad 3. ¶ Ibi. nu. 534.

Peccatum unum potest esse materia aliorum, ut furari, & frangere ieiunium ad peccandum cum meretricibus. nu. 456.

Peccatum ex sui natura minus ob ci cūstantias sæpe fit maius, & contra. ¶ n. 498.

Peccata futura magis uitanda sunt, quàm puniendæ præterita. argument. cap. præterea secundo. de spons. ¶ De necessitate defend. prox. nu. 43.

Peccata publica, nisi puniantur pariunt murmuratiorem, & reprehensionem Iudicum. ¶ Cap. inter uerba. Conclusione sexta. num. 665.

Peccata tanto grauiora sunt, quanto ex consuetudine sunt. c. si. de consuet. ¶ de incompat. benef. nu. 4.

Peccatum est periculo peccandi sese exponere, iuxta regul. Gerson 2. part. tit. 1.

& probatur. Eccl. 3. Qui amat periculum peribit in illo. ¶ Cap. inter verba. Conclu. 6. ¶ num. 433.

Peccatum est non impedire peccata dū possis. cap. quantæ. de sentent. excommun. ¶ Ibid. num. 549.

Peculium.

Peculium, quasi parua pecunia ab ipsa pecunia deducitur, quod à pecude deductum significat, quicquid in hominis est patrimonio. ca. totum. 4. q. 3. & l. peculium. ff. de pecul. Strictius autem significat octo genera bonorum, ut probat gloss. Rubr. & ff. de pecul. & principaliter quatuor, de quibus infra, quibus additur illud, quod habet Regularis. c. Monachi. de statu mon. ¶ Com. 1. de Regul. nu. 14.

Peculium quadruplex est. Primum castrense, quod filius in bello acquirit. l. Castrense. ff. de cast. pec. Rubr. C. eod. Et totum est ipsius filij, in quo nihil pater iurisdictionis habet. l. fin. C. de inoff. testa.

Alterum est quasi castrense, quod filius acquirit per officium publicum. l. cum multa. C. de bon. quæ liber. Authent. presbyteros. C. de episc. & cler. In hoc nihil plus iuris pater habet, quam in castrensi. l. non solum. C. de bon. quæ lib.

Tertium dicitur Aduentitium, quod aliunde, quam à patre, aut ex bonis eius, & ob gratiam illius principaliter habetur. Ut bona hereditaria iure à matre, aut cognatis, aut amicis labore, aut industria, aut fortuna parata. In quibus proprietates est filij, usus autem patris quamdiu uiuit. d. l. non solum. & l. cum oportet. C. de bo. quæ lib.

Quartum uocatur profectitium, & est penulium filij familias habitum à patre, aut eius causa, & de eius bonis, nec ad bellum, neque ad officia publica pertinens. Et in hoc tam proprietates, quam ususfructus est patris.

Additur & quintum, quod est mixtum ex his duobus ultimis ex bonis s. patris, atque ex bonis labore industria acquisitis, quicquid dicat Siluest. quia qui plus laborauit, plus de bonis patris debet habere, & est singul.

doct. Bart. l. 1. C. de coll. bon. s. nec castrale. ¶ Man. ca. 17. nu. 41.

Peculium aduentitium habere, est habere proprietatem communiter sine usufructu. Habere autem profectitium non est habere dominium, neque ius aliquod ciuile, sed administrationem bonorum patris cui subest. l. placet. ff. de acq. hæ. Sicut neque habere peculium seruale. l. uestimenu. Neque similiter habere monasticum. d. c. Monachi de sta. mona. Sed tantum iustam administrationem. c. cum olim. 2. de priuileg. Com. 1. de Regul. nu. 14.

Peculium consequenter est duplex. Cuius non est Dominus habens illud. Alterum. s. iustum, quod cum iusta licentia patris, Domini, uel prælati habent. Alterum iniustum, quod absque tali licentia possidetur. ¶ l. b. nu. 15.

Peculij concedendi Regulari, duplex est Modus. Primus cum simpliciter datur illi, & committitur gubernatio. Et tunc non potest impendere, nisi illud, quod iusta gubernatio requirit.

Secundum, cum illi peculium conceditur, quod si locatum, ut cum traditur ei aliqua uilla, uel domus cum suis bonis, ut certam pensionem soluat monasterio, & reliqua usui suo cedant. Et tunc soluta pensione potest de illis disponere ad libitum, ut prælati. Sed dubitatur an iste secundus modus sit licitus post Conc. Trid. c. 2. de regul. sess. 25. ¶ Com. 2. de Regu. nu. 9.

Vide uerb. Regularis. Et soluit negatiue, quia peculium est ipsius monasterij quicquid remanet non expensum circa illius administrationem. ¶ l. b. nu. 12.

Peculia ecclesiasticorum debentur ecclesiis, uel pauperibus, id est pijs operibus. ¶ de spol. cler. §. 19. nu. 3.

Pecunia.

Pecunia deducitur à pecore, siue pecude. c. totum. 1. quæst. 3. ¶ Com. 1. de Regul. nu. 16.

Pecuniæ nomen, & si iuxta generalè significationem nummos, & quælibet alia bona significet. c. totum. 1. q. 3. & l. quisquis. de leg. 3. Specialiter tamè pro solis nummis accipitur. c. 1. 2. & 3. 14. q. 3. ¶ de camb. n. 6.

Pe-

Pecunia plus ualet negociatori, quam alii, ut triticum seminale apud uolentem seminare, & non habentem aliud simile. Caiet. 2. 2. q. 78. & est communis opinio. ¶ Com. de usu. nu. 46. Idem ualet dicere de pecunia numerata, quicquid ea est æstimabile. ¶ Manu. c. 23. nu. 71. Com. 1. de Reg. nu. 16.

Pecunia fuit inuenta, ut esset precium, quo necessaria uitæ emerentur, & ut esset mensura quædam rerum uenaliu, cuius primus finis est emptio, & uenditio, & septem alii secundarii in quos ea licite utimur, cæbendo, permutando, opes ostentando, ornando, aspectu eius delectando, & iure siue succo eius medicando. Ex qua præter in mutuo, & commodato potest quis licite capere precium pro eius usu. Manu. ca. 17. num. 287. de camb. num. 11.

Pecunia maiori precio præfixo exponi potest cum ex officio publico sit, & priuatum etiam non solum ratione cambij, sed et alicuius singularis interesse laboris, tegeti, impedimenti, &c. nu. 288.

Pecunia emi, & uendi potest, quia considerata, ut quædam res, non autem ut precium est uendibilis. nu. 291.

Pecunia etiam quatenus pecunia commutari potest, & ex eius commutatione negociando lucrum queri, & octo rationibus una potest alia plus ualere. Primum, ex diuersitate metalli. Secundum, bonitatis. Tertium, forme, & ponderis. Quartum, locorum. Quintum, reprobationis in totum, uel in partem. Sextum, temporis. Septimum, copie, uel defectus. Octauum, absentie, uel presentie. Nunquam tamen una ualet pluris, uel minoris ex eo, quod citius, uel tardius data, uel recipienda est. ¶ 294.

Pecunia pro beneficio data, restituenda est ecclesiæ cui facta est iniuria, quando data est per simoniam, & non quæ sita ex beneficio. cap. de hoc. de simonia. ¶ consi. 15. eodem tit. nu. 1.

Pecunia absens minus, quam præfens extimatur, ideo plus ualet Venetijs, quam in Hispania. Consi. 15. de usur. n. 4. Man. c. 17. nu. 295. de camb. nu. 72.

Pecunia numeratur si deponatur cum facultate utendi ea mutuum constituit in effectum.

l. certi conditio. §. si numerum. ff. de reb. cred. Cuius ratione nihil exigi potest sine usura. consi. 2. de depos. nu. 2.

Pecuniam dispersam per agrum, aut in saculo cum foramine si quis inuenit tenetur reddere Domino, quia non est Thefaurus. Bal. Rub. de rer. diuis. Idè de pecunia metu belli occultata. Man. c. 17. nu. 175.

Pecuniæ facultas duplex est una secundum se, altera, prout est parata ad lucrandum, & hæc est merces. ¶ Com. de usu. n. 48.

Pecuniæ si est constitutum precium publica auctoritate, non potest mutari auctoritate priuata considerata illa, ut precium, bene tamen si consideratur quatenus merces. Man. c. 17. nu. 295.

Pecuniæ custos si ex ea negociatur sine consensu Domini, uel si non soluit ex ea, quibus debet statutis temporibus cum damno notabili, peccat mortaliter. Anto. 2. par. titu. 2. cap. 15. §. 5. ¶ Manual. cap. 23. num. 94.

Pecuniæ in nudinis augentur ob multitudinem eorum, qui uolunt accipere per uiam cambij, & ob paucitatem uolentium capere, & multitudinem uolentium dare. Manu. c. 17. nu. 291.

Pecuniæ in societatem collatæ periculum vitare potest, qui eam conuulit facta cum socio conuentione, ut assuret suscipiendo in se periculum constituto illi precio securitatis, qui eam tutius assureret, aut ut tanto minus de lucro accipiat. Talem enim securitatem, sicut facere potest tertius, ita & socius Siluest. Verb. Societas. 1. q. 2. ¶ l. b. nu. 254.

Pecuniæ usum fructum legare licet. l. 1. & 4. ff. de usufructu. quæ usu consumuntur. ¶ l. b. nu. 257.

Pecuniam adulterinam, qui tradidit, non solum peccat, sed tenetur etiam ad restitutionem, iuxta omnes in c. quando, de iur. iur. quia res est intrinsecus defectuosa, & falsa. Man. c. 17. nu. 8. & nu. 167.

Pecuniæ argenteæ, qui dat ut illi a uera soluatur si hoc facit, ut æstimacione lucratur peccat. Host. in sū. de usu. nō at si uēdat p̄cio accipiens moderatū scdm Caiet. Verbo usura. not. 2. cal. 12. Man. c. 17. nu. 226.

Pecunia numerata si mittatur per nūcium etiam

etiam fidelem, non tamen electum per illū, ad quem mittitur, si amittatur tenetur mit- tens ad iterum mittendum illam, iux. com- mūnem l. incendium. C. si cer. pet. & l. quod te. ff. eo. & c. significante. de pigno. ¶ Manu. ca. 17. num. 186.

De eadem vide in verbo Societas. verb. Mutuum. Verb. Cambium, & c.

Pecuniæ vsus ad lucrandum ex eius per- mutatione non est ipsius naturæ quid con- trarium, & licet à principali vsu, cuius cau- sa inuenta est differat, non tamen differt à secundario, & minus principali. ¶ Com. de cambiis. nu. 2.

Pecuniæ vsus habet octo fines ad quos adhiberi potest. Vēditionem, negotiationē, permutationem. de quibus Thom. lib. 2. de Regimen. principum. cap. 14. opum ostenta- tionem. l. 3. §. fin. ff. commod. Ad tornamen- ta, & ornatum vestium. Ad delectationem aspectus. 2. 2. quæst. 77. ar. 1. ad 1. Ad medi- cinam. Ad pignori pro debitis ponendum. Et ad hoc quinque locari potest. Et cum natura contractuum diuersa sit, diuersis re- gulis vtendum est ad iudicandum licitū ad illicitum. ¶ Ibi. nu. 12.

Pecunia quatenus pecunia res artificio- sa est, & non permutationis causa, sed ut esset precium rerum inuenta est. l. 1. ff. de re- rum permutat. & ad emendum necessaria. ¶ Ibi. num. 13.

Pecunia aurea ne augeatur precio, & mittatur extra Regnum cum eius damno prohiberi potest, nam ob lucrum extranei dant civibus pro eis plus satis, quam va- leant. ¶ Num. 20.

Vendi autem potest; iuxta intrinsicum precium suum, quamuis lege tantum non valeat. Et si per legem extimata est ex singu- lari aliquo vsu, puta ad aurandum, & utilita- te plus valet, & si contra sine ratione, quæ concludat teneat Medina. ¶ Ibi.

Pecunia emi, & vendi potest, & si cōtra teneat Sotus lib. 7. de Iust. & iur. q. 5. art. 3. quando non vt pecunia, sed vt fructū metal- li consideratur. ¶ Nu. 32.

Pecunia etiam, vt pecunia commutari cum alia potest, vt lucrum ex tali negocia- tione licite quæri possit. Thom. lib. 2. de Re- giment. p. n. cap. 14. Antonin. Caietan.

& omnes ferē. ¶ numer. 43.

Pecunia plaris, vel minoris valere potest pro diuersitate metalli, bonitatis, figuræ, pō- deris, regionum, temporis, copiar, vel ino- piar, presentia, vel absentia, augmentū, vel diminutionis, & c. nu. 43. & seq.

Pecuniæ, vbi est magna inopia, cætera omnia vendibilia, quia opera, & labores hominum viliora fiunt, quod experientia manifestat. ¶ num. 51.

Pecunia nunquam est maioris precij, et si illius sit pecunia, quam estimetur à prin- cipe, quia non est auctoritas Mercatorum publicè pecuniæ augendi, vel minuendi, iux- ta Innoc. & Com. quam sequitur Gabriel. 4. d. 15. q. 9. ¶ nu. 53.

Pecunia, vt pecunia non est merx, sed aliarum mercium precium in vnoquoque Regno æstimatum, ideo crescere nō potest l. si tibi. ff. de fideiuss. Aristot. 1. Polit. 6. iux- mentem Innocent. & aliorum in ca. quan- to. de Iureiur. Ibi.

Pecuniæ precium, & si propter pecuniā non mutetur, quo ad quantitatem valoris, ita tamen crescit, quod plures res certa precio tunc per pecuniam, quam ante cæ- teris parib. inueniuntur.

Pecuniæ finis principalis, & si sit vt pre- cium sit, & mensura rerum vendibilium, se- cundarius tamen est, vt cum ea lucrari pos- sit ex negotiatione pecuniarum cum aliis, quia tunc est merx. ¶ num. 55.

Pecuniæ precium æstimatum dicitur, vt tantum, & non plus valeat rebus sic stanti- bus, non quod statu mutato, vt eius sit ma- gna inopia plus valere non possit, quan- tum probis, & prudentibus viris viden- tibus. ¶ num. 56.

Pecunia, vt pecunia plaris, & minoris valere potest in vn s, quam alius nundinis, vel in vna parte earum ob paucitatem cap- pientium ad cambium, vel multitudinem dantium si ex penuria eius precij crescat, & copia minuatur, iuxta Caietan. tractat. de camb. ca. 7. & Sotum lib. 7. quæst. 5. ar. 3. de Iust Non tamen crescere potest illius pre- cium ex fictis cambiis, & monopolis. ¶ numer. 59.

Pecuniæ sola absentia eam minoris pre- cij facit in loco à quo est absens. Silu. ver- bo

bo vsura. 4. q. 4. Caiet. ubi supra. Cald. conf. 2. de vsur. quia consideratur, vt merx. ¶ 62.

Pecuniæ absentia ex sua natura non ha- bet annexas impensas, labores, & pericula in transferendo, etiam si aliqua horum ac- cidentaliter se iungantur ab ea, ob illas igitur minus valet, & etiam propter impensas procuratorum, & respondentium, quos mercatores habent in locis. Et hoc intelli- gendum est ceteris paribus, id est si præ- sens tanti valeat, vbi est, quanti absēs in sua regione. ¶ num. 63.

Pecunia in cambiis si in eodē loco red- denda est, vbi sit traditio non potest habe- re diminutum valorem, vt in cambiis mi- nutis, quia tunc vitantur labores pericula & impensæ. ¶ nu. 67.

pecunia præsens maioris valoris in pro- prio loco, quam alia, in suo duplici ratio- ne plaris valet alia absente, primo ob præ- sentia. Secundo, ob maius precium in pro- prio loco. ¶ nu. 73.

Pecuniam absentem, & ultra rectius nū- dinas reddendam potest quis iusto precio cum præsentem permutare modo, nec plu- ris iusto precio rigido ob expectatam solu- tionem capet, quam si primis nundinis accepisset. ¶ nu. 75.

Pecunias dans in vno loco reddendas in alio multis modis dare potest per mu- tuum cambium, & c. cum lucro, nunquam tamen habita consideratione principali tē- poris interiecti inter dationem, & solutio- nem. ¶ num. 78.

Pedagium. verbo Gabella.

Pœna. Pœnitens. Pœnitentia.

Pensio.

¶ **P**ensio est certa portio ex aliqua mē- sa, vel beneficio ex causa ad tem- pus non in perpetuum separata, & pendet à proprietate beneficij, ex quo ex- trahitur. Card. in clem. 1. de suppl. neglig. prælat. & allegat. tex. in cap. fina. de pignor. & l. 6. quæst. 1. cap. possessiones. & l. 2. q. 11. cap. quicunque. Et procedit quatenus est

commodum temporale nihil spirituelitatis habens. Quia si sumeretur quatenus bene- ficium ecclesiasticum, definienda esset, si- cut & illud. Gigas. libr. de pensio. quæst. prima. num. 1.

Pensio, & si non sit beneficium, est tamē quid spirituale, vel spirituali annexū, quare non potest quis sine nota simoniæ eā trans- ferre, referuando necessaria vitæ, sed excō- mun. non incurrit, & translatio si fiat est nulla. ¶ Consi. 46. de præbend. consi. 43. de simonia. num. 9.

Pensio, quæ super fructibus beneficij de- more constituitur etiam cum clausula trās- ferendi non est beneficium ecclesiasticum secundum omnes contra And. Sicul. in ca. ad Audientiam secundo. de rescipit. per il- lius text. & per cap. quamuis 1. de præben. lib. sexto. ¶ consi. 43. de simonia. num. 9. consi. 16. eod. tit. nu. 3.

Pensio ratione matrimonij perit, sed nō ratione vitæ laicalis. Gigas. q. 53. ¶ de ora- tione cap. 21. nu. 53.

Pensio non est soluenda ei, qui ante diē solutionis à papa statuti moritur, quod ob- seruat status curiæ. Et non sunt verè ali- menta pensiones, de quibus in tit. de alimē- tis. ¶ de red. eccl. q. 2. Mon. 16.

Pensio constituta super beneficio eccle- siastico non potest pecunia redimi, neque constitui, quia est ius non temporariū, sed spirituale, aut illi annexum dependenter, aut consequenter instar beneficij. Potest tamen gratis remitti, etiam sine auctori- tate constituentis, & simoniam committit, q. illam emit, vel vendit, licet non incurrat excom. ¶ Man. c. 27. n. 111.

Pensio cōstituitur Regulari dupliciter. Primò, à suo prælato in bonis Monasterij aliqua iusta causa.

Secundò, à papa super aliquo beneficio, vel aliis bonis ecclesiasticis. cap. nisi. de pō. & ibi Panorm. recepr. per alios. quam & so- lus reuocare potest. Sed nullo horum mo- dorum, quærit quicquam sibi, quia incapax est acquisitionis temporalium. Probabili- ter autem dici potest, quod quærit pensio- ni, & potest tam illam, quam quæsit ex ip- sa administrare, quia prædicta pensio est quiddam peculium, & Regularis habens tale

tate quicquid acquirit ex eo, acquirit illi. ¶ Com. 4. de Reg. n. 68. & Com. 2. nu. 12.

Pensio laico assignata à papa ob sustentationem sui status, non est contra ius diuinum, quia papa potest applicare bona beneficij illis operibus pijs, quibus potest, & beneficiarius si fiat de eius consensu. Et potest applicare etiam coniugatis. ¶ Man. cap. 25. nu. 119.

Pensio cui quis per se consentit, statim tenetur, secus si per alium suum procuratorem, iuxta stylum curiæ, quia tunc est necessaria intimatio censura. ¶ Ca. 27. n. 274.

Pensio solui debet ab eo, qui se obligauit, quia res cum suo onere transit. cap. ex literis. de pignor. Et si est super distributio nibus non debetur ab eis, quibus illæ accrescunt, quia illi non ligantur à Bull. papæ. ¶ Consi. 49. de simo.

Pensio fructuum expressorum causa taxationis si percipi non potuerunt, nõ debetur. pau. C. l. c. 338. Fel. cap. ad audientiam 2. de rescrip. ¶ Ibi.

Pensio iuste percipi potest ab eo, qui beneficij possessionem nondum accepit, quando sic in Bulla cauetur ex beneficiarij consensu. Et pensio habita, vel non habita possessione est iuste imposita. ¶ Consi. 51. de simonia.

Pensio reseruata laico super commenda à Magno Magistro est nulla. ¶ Miscel. 45. de ora. consi. 56. de sim. & multis locis.

Pensionis translatio coram persona dignitatem non habente est nulla. Et si non datur in titulum non est beneficium. Et potest sub conditione transferri, & qui illius translationi presentiam suam adhibet tenetur scire voluntatem eius, nec damnũ quod ex illius nullitate peruenit restituere tenetur. Consi. 45. de præb.

Pensiones antiquas, & decursas soluere impediendi expeditionem literarum simonia est, quia non licet dare aliquid temporale pro iure spirituali quaerendo, neque pro quaesito, nondum possessio conseruando. glos. cap. decimas. 16. q. 7. Panorm. cap. cum dilectus de simonia. ¶ Consi. 17. de simonia. Simonia etiam est promittere illam literis non expeditis. Consi. 19.

Pensionem, qui non soluit in termino,

non censetur excommunicatus, nisi declaratur à pensionario. verb. excommunic.

Pensionarius.

Pensionarius per re, potest pensiones decursas, & non solutas secundũ stylum curiæ à nouo possessore beneficij. Et si nihil recipit, nec forsan recipiet. Domin. & Franc. in ca. præsent. i. de off. ord. li. 6. Cacciulup. q. 2. de pens. Gigal. eo. tit. q. 9. ¶ Consi. 49. de præb. nu. 5.

Pensionarius clericus tenetur viuere clericaliter, sed & si clericaliter non uiuat, modo recitet horas B. Virgin. non tenetur ad pensiones restituendas, valet enim de illo, & de beneficiario. ¶ Consi. 55. eo. tit. & Misc. 45. de ora. contra Sor.

Si sciat valorem fructuum esse minorẽ, quàm expressum faciat, tenetur ex aliquo pensionem minuere. ¶ Consi. 50. eod. tit.

Sot. lapsu termini non excommunicat, præcipuè si credit, vel credere potest se excusatum super impotentiam, aut bonitatem eius cui debet. ¶ Manual. cap. 23. nu. 104. verb. Excommunic.

Pensionarius debet esse legitimus secundum stylum curiæ, & Consi. Pij Quinti. obligatur ad recitandum horas B. Virgin. ¶ Consi. 54. eod. tit.

Pensionarius matrimonium contrahens amittit portionem. ¶ De ora. c. 21. n. 23.

Pensionarius, quicquid habet superflui de pensione, præter id, quod suæ decentiæ conuenit, tenetur expehere in pauperes, quia ea transeunt cum suis oneribus. c. ex literis. de pigno. Et concessio pensionis plus efficere non debet, quàm uellet ille, qui concedit eas. Et per multa alia adduct. ¶ De re diman. eccle. q. 1. Mon. 32. num. 2. De spol. cler. §. 8. nu. 8.

Pœna.

Pœna secundum Augustinũ est læsio puniens delictum commissum. c. poenitentia. de poen. dist. 3. Cui consentiunt omnes in S. sequens. Inst. de act. ¶ De ora. cap. 21. nu. 47.

Pœ-

Pœna non debet extendi extra suum casum. ca. poenæ. de poen. dist. 2. quod fallit in correlatiuis, in quibus eadem ratio, idem suadet secundum Panorm. in proce. Greg. ¶ Man. c. 22. nu. 74.

Pœna in futuro per uerba futuri temporis non censetur ipso iure imposita. gl. cap. in poenis. de reg. iur. lib. 6.

Et antequam infligatur, non ligat conscientiam. gloss. capitu. tua fraternitas. 17. quaestio. secunda. ¶ Consi. 34. de sim. nu. 3. & Consi. 5. num. 3.

Pœna aliquid soluendi in contractu mutui poni potest. iuxta gloss. capit. conuestus. de vsuris. per capit. confraternitatis. 12. quaestio. secunda. ¶ Consi. quarto. de vsur. nu. 1.

Pœna conuenta ad matrimonium cõtrahendum peti non potest. c. poenæ. de spon. ¶ Consi. 3. de spons. Imp. n. 3.

Pœna in Regulares coniugia solemnizantes per Clement. prima. de priuileg. ad sæculares non extenditur. ¶ Consi. 1. de poenis. num. 2.

Pœna duplici, nemo det ab homine puniri Bar. Panorm. & alij. Secus à iure, ut colligit Ioan. ab Anan. in reper. c. ita quorũdã. de Iudæ. ¶ Ibi. nu. 5.

Pœna potest augeri ab eo, qui de crimine potest cognoscere. ¶ Consi. decimo. de Hæret. num. 6.

Pœna parochi cuius culpa parochianus sine poenitentia moritur arbitraria est. Cõsi. 3. de poenit. & rem. nu. 1.

Pœna posita in assumente, seu utente ordine factio non super ad minores ordines assumentein extenditur secundum cõmunem sententiam. ¶ Consi. vig. simo octauo. de sentent. excommunic. num. 12. Manu. ca. 23. num. 155.

Pœna. c. de multa. in Episcopo non procedit secundum Panorm. & communem in cap. cum nostris. de concess. præb. ¶ Consi. 21. de præb. nu. 3.

Pœna posita pro facto negatio non incurritur, nisi precedente monitione. Inno. in c. extirpãtæ. §. qui uerid. de præb. ¶ Consi. 3. de cler. non resid.

Pœna, quã quis de iure incurrit, non debet minui iuridice ob reintegrationem bo-

norum, quia aliud est damni restitutio, aliud poenæ. cap. licet coram. & cap. commissa. de elect. lib. 6. Thom. 4. d. 15. ¶ Consi. 3. de reb. eccl. non alien.

Pœna concussionis utroque iure est quadruplum. c. quoniam. 18. dist. & l. sancimus. C. ad leg. Iuliam. Repet. relata. ca. sancimus. 14. q. 7. Quæ diminuitur à cap. exegit, de censibus. lib. sexto. & Conc. Triden. sess. 24. cap. 23. Imponendo poenam dupli. ¶ Consi. 2. de censib.

Pœna exacta ob non solutionem census est restituenda in foro conscientie per extrauag. ij 5. Et etiam ante illam si mente foeneraticia fuit facta. argumen. leg. si pacto, quæ poenam. C. de pact. ¶ Com. de vsu. num. tertio.

Pœnæ nouæ inductio veterem non tollit. l. quoties. de act. & oblig. per quam dixit Imol. relatus à Domin. in cap. nos. de tempor. ord. lib. sexto. quod poenæ à uetere lege imposita non tollit regulariter per alteram impositam à noua lege. ¶ Consi. 1. de poenis. num. 2.

Pœnæ canonum præsertim consiliorum solent esse temporanæ, ita quod non excedant mensuram delicti. capitu. non offeramus. 4. quaestio. prima. ¶ Consi. quarto. de uerbor. signific.

Pœnæ semper sunt restringendæ, & præsertim ea, quæ in fornicatione est castiganda. leg. interpretatione. ff. de poenis. ca. poenæ. de poenitent. dist. 1. ¶ Consi. 4. de adulter. num. 2.

Neque ob identitatem rationis extenduntur. ¶ Consi. 2. de purg. vulg. numer. 4. Consi. 42. de temp. ord.

Pœnam furis, qui Ecclesiæ bona abstulit, ecclesia de rigore iuris petere potest, sed magis decet illi non petere. ¶ Com. ca. fraternitatis. de lege poenali. in principio. Verbo ecclesia.

Pœnam commissi, siue quæ iure committitur potest capere is, in cuius fauorem committitur si iuste fuit imposita. cap. potuit. de locatio. & leg. prima. C. de iur. emphyreu. Secus autem si iniuste. ¶ Manual. cap. 23. nu. 69.

Pœnam conciliatam Episcopus, nec legatus remittere possunt, iuxta gl. putatara sing.

ling. cap. dilectus. et secundo, de præbend. Quæ tamen habet similem in ca. cum dilectus. de Elect. & cap. fin. de filij presbyter. ¶ Consil. 64. de præbend. & conf. 26. conf. 3. de testa.

Pœnam conuentionalem non iustus si non soluit, peccat. Hanc & si Ecclesia iuste petere possit, decentius tamen abstinet. ¶ de lege pœn. nu. 44.

Pœna quando excusetur per ignorantiã. verbo Ignorantia.

Pœna purgatorij. ver. purgatorium.

Pœna demeriti duplex vna essentialis, quæ respondet contemptui: altera accidentalis, quæ respondet operi per eum facto. ¶ Com. capitul. magna. de pœnitent. distinct. prima.

Pœna tota nunquam remittitur simul cum culpa, & qui hoc dicit excommunicatur per Conc. Trid. sess. 14. c. 8. quia æterna commutatur in temporalem. ¶ Manual. cap. 3. num. 9.

Pœnæ paritas considerata, quo ad durationem, & extensionem equalis est, quo ad aliud sæculum in inferno. Considerata vero quo ad intensiõem, & grauitatẽ nõ æqualis, quia maiori peccato, maior pœna datur. ¶ Com. cap. Homicidiorum. de pœ. d. 1. num. 4. & 5.

Pœnam corporalem non omnem tenetur damnatus ad illam exequi in se, vt non comedere cum potest, si est damnatus ad fame mori: quia nemini licet seipsum occidere. cap. non est. 23. q. 5.

Sed aliqualem puta ieiunare, infligere sibi disciplinam, ire ad locum, quod sibi est destinatum, exire territorium, & similem. ¶ Com. 4. de Regul. nu. 63.

Pœna capientis beneficium parochiale non extenditur ad alia beneficia. Verbo Beneficium.

Pœna eadem procedens à maiori charitate, magis est satisfactoria, vt patet de pœna assumpta à Christo in sua sacratissima passione, quæ ab illius excellentissima charitate emanauit, & ideo fuit summe satisfactoria. ¶ De pœnitent. distinct. sexta. cap. 1. num. 42.

Pœnitens.

Pœnitens non tenetur credere se in arte sua non peccaturum, iuxta Innoc. recep. in cap. omnis. de pœn. & remis. tenetur tamen proponere se ope diuina, non amplius peccaturum. ¶ Man. c. 1. nu. 9. cap. 3. num. 13.

Potest vnico verbo mille peccata mortalia confiteri, dicendo millies blasphemia ui, periurauit. ¶ ca. 6. nu. 19.

Si non vult relinquere occasionem peccandi non est absoluendus. ¶ cap. primo. numer. 19.

Non debet nominare personam cum qua peccauit, quia lex naturalis id prohibet. ¶ Cap. 7. num. 2.

Et casu, quo non possit circumstantiam confiteri sine nominatiõne personæ cum alterius infamia, debet procurare facultatem alteri confitendi secundum omnes in 4. d. 17. vel si non potest mutato habitu, ita vt non cognoscat ur eidem confiteri.

Et tandem si neque id potest tacita circumstantia confiteri de aliis, & quamprimum potest habere occasionem alteri confitendi illam deinde confiteri. ¶ Cap. sexto. num. 5.

Non tenetur acceptare in pœnitentiã opera magis grata Deo, quam quæ omisit facere, quia sufficit propositum ea se facturum in hac vita, vel patiendi in purgatorio. ¶ Cap. 26. num. 20. de oratione. cap. 10. num. 55. Com. cap. consideret. §. ponat, de pœ. dist. 5.

Impeditus Episcopum adire de mandato eius potest per alium absolui. ¶ Consi. j. de conf. nu. 9.

Pœnitens submittere se debet Confessario docto, & probato tam in his, quæ sunt facti, quàm in his, quæ sunt iuris. Cõf. 17. de pœ. & remis.

Si dedit quid Confessario, vt satisfaceret alteri, videtur satisfecisse, donec sibi constet de dolo eius. argum. c. significatur, de pign. conf. 4. eo. tit.

Confessario suo docto credens à culpa, & pœna excusatur licet ipse erraret. ¶ Consil. 17.

Si plus dolet de omisso honore, quàm de

de amisso Deo intensiue, modo existimet, & appretiet magis Dei offensam, quàm suam actu uere est pœnitens, & nullus, qui id non facit ueniam consequi potest. ¶ Com. c. aliquando. de pœ. dist. 1.

Pœnitentiã sibi impositam debet suscipere de consilio, non de præcepto, modo illa sit discreta, quia forum internũ pœnitentiẽ utilitatem respicit. ¶ Ca. consideret & c. qualitas. Ibi. verbo Pœnitentiã.

Pœnitenti per se, & contra se creditur, quo ad forum conscientie. ¶ Consi. 84. de Reg. nu. 5. & Man. c. 17. nu. 250.

Pœnitenti non est necessarium de amissa uirtute dolere, ut sentit Aug. Thom. 4. d. 17. quæst. 2. art. 1. ¶ Cap. 1. §. Ingratus. de pœn. dist. 5.

Pœnitenti ne ad malitiam redeat consuitur non præcipitur, nisi militiam cum uitij eam inquinare solitis capiat. ¶ Com. c. qualitas. de pœ. d. 1.

Pœnitens non ludat, quia pœnitentiẽ est tempus luctus, & non risus. cap. pœnitentiã d. 3. quatenus tamen salutis propriæ conuersationique aliorum suarj necessarium est, quia quo maior pœnitentiã est faciendã a ludis magis est abstinendum. ¶ De pœnitent. dist. 5. cap. consideret. §. caueat. num. 2.

Pœnitens semper redit ad pristinam dignitatem, qua inter Dei filios per gratiam computabatur, immo ad maiorem, & nõnunquam ad æqualem secundum D. Thom. ¶ de pœ. d. 6. c. 1. §. quibus. nu. 4.

Pœnitens tenetur sua peccata fateri confessorio, etiam si ille sciat illa secundum communem in cap. omnis, de pœn. & remission. & in 4. cap. 17. cap. quem pœnitent. de pœn. d. 1. Non autem circumstantias cognitas. ¶ De pœn. d. 5. cap. consideret, in prin. nu. 61.

Pœnitens absens, an possit absolui a celsuris Verbo Absolutio.

Pœnitens si animo tacendi peccatum, nisi interrogetur accedat ad confess. peccat mortal. & tenetur confiteri hunc animum. ¶ Manual. cap. 21. numer. 39. cap. 10. num. sexto.

Pœnitens non satisfacit præcepto, de confitendo semel in anno, si confiteatur

animo non abstinendi a peccatis, uel si sua culpa non fuit absolutus, quicquid dicat Siluest. Verbo Confessor. 4. quæst. 2. Quia id sentit Adrian. 4. de Confess. quæst. 4.

Et late id probat Medina. C. de Confess. Quia illa nihil ualet ex defectu contritionis. ¶ Man. c. 10. num. 4. de pœn. d. 6. c. placuit. num. 182.

Pœnitens debet acceptare pœnitentiã restitutoriam si uult exire a peccato, & si nolit non est absoluendus tanquam impœnitens. ¶ Com. cap. satisfactio. de pœn. d. 3. Man. c. 26. nu. 20. c. 21. nu. 43.

Pœnitens tripliciter potest accedere ad confess.

Primò, cum legitima contritione per quam consequitur gratiam ante illam, & per absolutionem augetur illi, & dimittitur aliquid de pœna Purgatorij, si quæ remansit.

Secundò, sine contritione legitima, aut attritione sufficienti. Et tunc manet confessio informis.

Tertiò, cum sola attritione sufficienti, & tunc per absolutionem remittit Sacerdos culpã dispositiue, & ministerialiter, Deus uero authoritatiue, & efficienter. ¶ Com. c. uoluissent. de pœ. d. 1. nu. 10.

Pœnitentiã.

Pœnitentiã a pœnitere deducitur, est aut pœnitere nolle fecisse aliquid à se iam factum, uel omisisse aliquid a se commissum, quod contingit. Primo sine dolore, ut in Beatis, uel cum dolore, ut in uicioribus, qui non solum nolunt, sed dolent peccasse. iuxta illud August. relatum in ca. pœnitentiã. de pœn. d. 3.

Pœnitere est pœnam tenere, & licet multi asserant id uerbum non esse latinũ, quia tamen illo utitur Plin. Iunior ep. 130. & Senior lib. 17. cap. 17. Et uerbo pœnitendo utitur d. Hieron. 3. Deuteron. & utrunque significat actum pœnitendi. Ideo transfertur ad significandum Sacrament. pœnitentiẽ à Christo institutum. cap. quod. n. de pœn. & rem. Et pœnam in satisfactione impositam. cap. falsa. de pœn. d. 5. Et proprie

prie ad significandum habitum, qui est virtus inclinans ad prædictum actum pœnitendi immediate, vel mediate. Quare diuiditur pœnitentia in eã, quæ est virtus, & in eã, quæ est Sacram. Ita autem acceptum generaliter significat tam malam, quæ de bono opere habetur, quam bonam qualis est, quæ de opere malo concipitur. Et bona iam in Adamo incepit, & semper fuit ad salutem necessaria post peccatum mort. Conc. Trid. sess. 6. cap. 14. sess. 14. cap. 1. prout autem est Sacram. cepit à Christo passo sess. 7. ca. 1. sess. 14. cap. 3. ¶ Manu. cap. prælud. per totum, & prælud. 1. de pœnit.

Pœnitentia est Sacram. absolutionis, quo sacerdos sibi subditum, & confitentem legitime sua peccata cum iusto dolore, & proposito satisfaciendi absoluit ab eis. Partes eius sunt contritio, confessio, & satisfactio de quibus suis locis. De hac multa definiuntur à Conc. Trid. sess. 14. quod semper fuit necessaria ad deletionem peccati mort. quod ante Christum non fuit Sacram. quæ nihil prodest nondum baptizato, quæ est vere, & proprie Sacram. institutum à Christo cum dixit. Quorum remisistis peccata. Ioann. 20. Et aliter dicere est hæreticū. Est Sacram. distinctum à baptizato. Secunda post naufragium tabula, & multa alia. ¶ Cap. 22. nu. 1.

Pœnitentia secundum Ambr. est præterita mala plangere, & plangenda iterum non committere, & intelligitur, quod qui eam agit proponat nunquam amplius id facere. i. peccatum plangendum committere. Gregor. hom. 34. in Euang. & lib. 9. Ep. 39. relatus à Magistr. 4. dif. 14. pœnitere ait, est ante acta peccata desistere, & flenda non committere, plangit autem præterita non ad hoc, ut non sint præterita, quia id esset stultum, sed ad hoc, ut per illam displicentiam placetur Deus offensus: vel dic qd pœnitentia vera est virtus, aut actus virtutis plangendi legitime mala præterita cum proposito legitimo non committendi plangenda in finem placandi Deum offensum, & vendicandi offensam. Quod sit virtus, vel actus eius probat. D. Tho. 3. p. q. 85. art. 1. quia est actus à ratione directus: non enim significat tristitiam sensibilem, sed displicentiam voluntatis, quem tristitia ipsa sequitur. ¶ Com. cap. pœnit. de pœn. d. 3.

Pœnitentia licet se extendat ad omnia peccata, est tamen virtus specialis, quia eius actus est laudabilis ea speciali ratione, quia intendit destructionem peccatorum quatenus sunt offensæ Dei super omnia diligibilis. Et licet possit esse actus imperatus à charitate, non tamen est ab ea elicitus, quia talis actus est dilectio dei, ut ait D. Tho. 2. 2. q. 17. ar. 1. Et quamuis in illa interueniat amor Dei ob quem dolet peccasse, id tamen accidit secundario, ut circumstantia. Pertinet autem ad iustitiam non specialem, sed eam, quæ est inter inæquales quorum alter subest. 2. 2. q. 80. ar. 1. per illam enim satisfit Deo; non reddendo æquale pro æquali, sed id, quod ille dignatur acceptare. Pertinet etiam ad iustitiam vindicatiuam, ut dicit Aug. virtus est infusa à Deo solo, ut causa principali illius; dispositiue autem incipit à timore, & spe ueniæ, & alijs actibus præparatiuis ad gratiam secundum D. Thom. 4. d. 14. q. 1. ¶ Cap. pœnit. de pœnit. d. 3. per totum.

Pœnitentia iusta imponenda est pœnitenti, quod si minor imponatur falsam illam appellat d. Greg. relatus in cap. falsas de pœn. d. 5. quia pœnitentem fallere potest dum habet occasionem credendi se per illam plene satisfacere. Quod si nulla imponatur, peccat mort. confessor. Abul. sup. ca. 18. Marr. q. 49. Conc. Constant. de satisfact. Adrian. 4. q. 2. de clauibus. Conc. Trid. dicit quod imponantur cõuenientes. ¶ Manu. cap. 22. nume. 15. cap. 26. de iubil. Not. 32. numer. 25.

Pœnitentia iusta illa est, quæ non est maior, nec minor, sed merita quæcunque exæquat. quæ solo Deo cognita est, quia solus nouit grauitatem peccati, vim cõtritionis, & partem, quam absolutio sacramentalis tollit. ¶ Manual. cap. 22. nume. 16. de iubil. not. 32. nu. 23.

Pœnitentia septem annorum, pro vno quoque peccato mort. a factis canonibus posita imponitur, in quibus allegat Grat. ca. hoc ipsum 23. q. 2. sed non aperit text. qui hoc dicat licet sint multæ glos. in d. cap. & in cap. admonere 33. q. 2. & communis

nis cum Hostiens. in summa. de pœnit. & remiss. Anton. 3. p. tit. 17. c. 10. Ego autem contrarium puto cum D. Tho. 4. d. 20. q. 2. Et sententiæ Gregorianæ sunt intelligendæ de foro exteriori, & p. grauissimis peccatis. Pœnitentiæ igitur iustæ quantitas relinquitur arbitrio confessoris. ca. mensurâ. de pœn. & remiss. & cap. tempora 26. q. 7. Non quod quæcunque fit à tota pœna purgatorij liberet, ut sentit gl. d. ca. mensuram. & Ant. de Butr. ca. 2. de empt. hoc enim falsum est, secundum Mag. & omnes in 4. d. 29. Sed ad effectum, ut animæ negotia, quo ad hunc mundum, & alterum mediocriter gerantur. ¶ Vbi supra.

Pœnitentia data, & accepta mutari potest, & diminui iusta de causa, quia bona si de putat pœnitens illam se adimplere non posse, ut non sine difficultate, aut periculo animæ, vel corporis. Et id facere potest etiam confessor alius, qui sit minor, quando pœnitens priorem adire non potest. gl. fing. recep. ca. tempora. 26. q. 7. etiam non iterata confessione eorum peccatorum modo ab illis absolueret possit. ¶ Conf. 6. de voto.

Pœnitentiã imposita minui potest ob multas causas. Quarum prima est impotentiã adimplendi. Secunda, magnitudo cõtritionis. Tertia, senectus, debilitas, ægritudo, timor probabilis, quod iustam non implebit tempus Iubilæi, & aliarum Indulgentiarum. Sed cum sacerdos valde minuit debet admone re pœnitentem, quam grauis esse imponenda. ¶ De pœnit. dist. 3. cap. satisfactio. Manu. cap. 22. num. 21.

Pœnitentia imposita in dubio censetur eorum, ad quæ pœnitens non tenetur: possunt tamen imponi opera alias debita contra Scorum, Palud. Maior. 4. d. 15. quod tenet Archiep. 3. p. tit. 4. c. 20. sibi refert Aegid. & Ricard. id tenuisse, quod & S. Tho. sentit. ead. dist. 15. q. 2. ar. 3. & latius dist. 19. q. 2. ar. 1. & Gabr. q. 2. pro quo urget Conc. Trid. ca. 9. sess. 14. Et ratio est, quia omnis actus virtutis vno respectu sit delectabilis, alio tamen respectu est pœnalis, ut post alios dicit Scotus. 4. dist. 19. q. 2. art. 1. Et omne opus bonum etiam pure mentale est satisfactorium. ¶ Manu. cap. 22. nu. 24.

Pœnitentia circumamicta debitis circum-

stantijs quantuncunque fit remissa, & breuissimo tempore etiam in instanti concepta satis est ad crimina diluenda quantum ad culpam, & commutandam pœnam æternam in temporalem. ¶ Com. ca. vide benignum. de pœn. d. 1. nu. 5.

Pœnitentia secunda tabula, dicitur post naufragium non proprie, sed metaphorice iuxta Tho. recep. 3. p. q. 84. ar. 6. Et ordinatur ad salutem hominis quasi per accidens. I. ex suppositione peccati, ideo post Baptismum, Confr. & Euchar. tenet locum. Nec potest dici fundamentum spiritualis ædificij simpliciter, sed secundum quid, quia reedificat post destructionem causatam ex peccato. ¶ Com. c. 7. de pœn. d. 1.

Pœnitentiã triplex potest dari. Prima, pro pœnitente, quæ nondum est baptizatus, & hæc est virtus. Secunda, pro existente intra ecclesiam per baptismum, sed non per meritum. Et hæc est peccatorum mortalium. Tertia, pro existente intra ecclesias etiam per meritum, sed obfuscatum venialibus. ¶ Com. cap. tres sunt. Ibi.

Pœnitentia ante baptismum non parit hominem natum, sed disponit ad parientem per baptismum. ¶ Com. in gloss. eiusdem. cap. tres.

Pœnitentiæ tempus vsque in finem vitæ durat, patet de latrone bono. de facto tamē dubium est, an saluetur, qui illam tantum prætrahit, ut dubitat August. lib. de falsa pœnitentia. ¶ Com. c. 1. de pœn. d. 7.

Pœnitentiam, qui agit in fine vitæ non præsumitur damnari. quare ecclesia iubet, ut omnibus sic pœnitentibus. Sacer locus concedatur. ¶ Com. c. 2. ead. dist.

Pœnitentia, ut excuset in foro exteriori debet esse exterior, quo ad forū verum interius, sufficit interior. ¶ Consil. 1. de cohab. cler. & mul.

Pœnitentiã vero raro, contingit in fine vitæ, ut dicit Aug. relatus c. ult. de pœn. d. 7. § quod quamuis. Et ratio prima est, quia cum pœnitentia sit virtus, & requirat uoluntatis libertatem illa in extremis, aut non habetur, aut impeditur. vide ver. libertas. Secundo, quia cum debeant ad illam adesse omnes bonæ circumstantiæ, raro tunc illæ habentur, & præcipue circumstantia finis, D d nam

nam moriens timore poenæ potius concutitur, quam Dei summe dilecti amore. Tertio est propter habitum intentum ad peccandum, quem habuit, & ideo hêt similitèr habitum multum intentum retrahentem ad detestationem peccati, quare difficile potest habere talem detestationem. Com. ca. si. S. qu. amuis, de poen. d. 7.

Pœnitentia in mortali facta satisfactoria est in foro militantis ecclesiæ, & triumphantis etiam, ut tenet Scot. 4. dist. 15. q. 1. quem sequitur Paris. & videtur sententia tenenda, quia misericordiam diuinam amplificat. Iac. 2. Superexaltat misericordia Iudicium. Contra tamen tenent Tho. Bonauè. Ricar. & alij in 4. d. 16. quibus Duran. inclinatur. & Caietan. approbat. de satisfact. q. 6. tom. 1. tract. 6. Com. cap. 1. de poenitent. dist. 6. num. 45.

Pœnitentia duplex altera, quam poenitens à Deo taxatam subire debet: Altera quam arbitrio Sacerdotis ab humano iure prouenientem accipit. De Iubilæ. Not. 15. num. 12.

Pœnitentia rogata à Confessore spe redimendi eam indulgentiis prodest ei, qui habet animum satisfaciendi, non autem si illud non habet, quod sentit Adria. Ibid. Not. 21. num. 12.

Pœnitentia iniuncta non est necessario implenda, quando æquipollentem indulgentiam acquisiuit, quia illa æquipollent satisfactio poenali. c. cum ex eo. de poen. & remission. Not. 31. num. 43.

Pœnitentia ad Indulgentiam querendam, non solum dolor summum peccatoris præteritorum, sed et propositum euitandi futura continent. Not. 32. nu. 40. & not. 17. nu. 9.

Pœnitentia tam iniuncta, quam iniungenda potest condonari ab Episcopo per Indulgentiam, quia Indulgentiæ actio non solum poenam peccati tollit, sed etiam medetur, caueturque peccata. Notab. 5. nu. 4.

Pœnitentia imposita à Confessario, potest papa tollere, etiam sine causa, dato quod sit mala, ita quod poenitens non tenetur eam implere, non propterea tamen ei condonatur poena temporalis iure diuino debita. De Iubilæ. Notabil. 15. num. 12.

Pœnitentia siue iniungatur ante absolutionem, siue post, semper est eiufdem valoris, quia quæ incontinentèr fiunt inesse videntur. l. lecta. ff. de rebus credit. cap. præterea. de testib. cogend. Melius est tamen illam imponere ante. Com. ca. 1. de poenitent. dist. 6. num. 35.

Pœnitentia in mortis articulo constituta imponere utile, ac salubre est. Primo, ut impleat si conualuerit. Secundo, ut saltem per amicos tunc impleri faciat, quod potest fieri. verbo Satisfactio. Tertio, ut illam per Indulgentias tollat, dum illam acceptam, aut si posset perficere, proponat, ut ait & bene Caietan. Com. c. si quis. de poen. d. 7. nu. 32.

Pœnitentia alicui imposita tribus diebus trium hebdomadarum explenda si tempus positum est in fauorem illius, id est, ut maiori commoditate, & minori labore id faciat, valet si fiat tribus primis diebus.

Si autem positum est tempus, ut dolor peccatorum diuturnius in eius memoria maneat, non satisfacit, nisi eo modo, quo si bi constituta est expleat. Ita si illi præfixa est ante Missam, debet illam perficere. Si autem post Missam, quia iudicauit eum minus bene ante posse implere, valet si fiat etiam ante Missam. De orat. c. 3. nu. 23.

Pœnitentia perfecta non solum sensuualitatem, sed etiam rationem inferiorem, & superiorem, & alia membra ad illi parandum apta, debet cogere ad patiendum ea, quæ sunt ad veniam necessaria, quia debet includere omnia peccata mortalia, etiam pure mentalia. Com. cap. perfecta. de poenitent. distinct. 1.

Pœnitentia semper de peccato admisso, non est præcepti, quia id sufficit semel in anno, sed est consilij sicut pleraque alia. Com. c. 1. de poen. d. 5. §. semper, nu. 3.

Pœnitentiaria.

Pœnitentiaria dispensationem, cum compositione dare non debet, quia tenetur expedire ubique gratis, ut in eius facultatibus exprimitur, quod non faceret, si quid exigeret. Com. c. 50. de sponsal. num. 3.

Facile dispensat super uoto in peccatis

si odio facto. Com. c. 3. de Iureiurand. num. sexto.

De occultis tractat, & eius literæ in foro fori nihil profunt. Com. c. 4. de emp.

Pœnam temporariam alicui debitam non remittit. Com. c. 2. de censib. nu. 5.

Pœnitentiarius.

Pœnitentiarius maior absoluit, & dispensat in foro conscientie tantum etiam extra Sacram. confessionis. Com. c. 29. de tempo. ord. num. 3.

Rationem præbendæ non optat, quia nec ratione officij, neque si sit institutus cum speciali præbenda optare potest. Com. c. 2. de præbend.

Potest absoluere excommunicatos per monitorium in foro conscientie. Com. c. 5. de sent. excomm. num. 3.

Super occultis tantum dispensat in foro conscientie. Com. c. 34. de spons. nu. 2.

Pœnitentiarius maior occulto presbytericæ publicæ poenitentiam imponere non potest, neque filiis eius inhabilitare ad beneficia. Com. c. 13. de poenitent. & remiss. num. 1.

Pœna.

Pœna, ut communiter accipitur à Theol. & Iuris perit. in Tit. ff. & C. de pœnis, & eodem tit. in Decret. in 6. & Clemen. Illa tantum est, quæ imponitur ob aliquam culpam propriam, præteritam Castrensis lib. 1. ca. 3. de lege poen. iuxta illud Augustini, omnis poena si iusta est pro peccato aliquo penditur, & supplicium nominatur. libro 3. de lib. arb. cap. 38. Thom. quæst. 4. de Malo. ar. 4. Sed frequenter accipitur pro defectu boni, quod quis aptus natus est habere, quia multæ leges appellant poenam malum, & detrimentum hominis absque culpa. Et interdictum. ca. si ciuitas, de sent. excomm. libr. 6. Et suspensio absque culpa incurta. cap. Roman. eodem tit. Et multi casus numerantur à gloss. in cap. secundo. de constit. Cui similis est in cap. sine culpa. de reg. iur. lib. sexto. In quibus sine culpa aliqua contrahitur poena, sed non sine causa. Quare plenius fuerit definire poenam, quod sit priuatio boni, quod quis aptus natus est habere. Com. in c. fraternitatis. 12. q. 2. de lege poenali. a nu. 10.

pa aliqua contrahitur poena, sed non sine causa. Quare plenius fuerit definire poenam, quod sit priuatio boni, quod quis aptus natus est habere. Com. in c. fraternitatis. 12. q. 2. de lege poenali. a nu. 10.

Pœna peccati est poenitentia, contritio quidem poena interior, confessio uero, & satisfactio exterior, & nulla, neque omnes simul est tam grauis, quanta est illa, quæ incurritur dånati. i. carentia visionis diuinæ. Com. c. non potest. de poen. d. 1. nu. 4.

Pœna corporis afflictiua esse solum poenam non latè concludit Panorm. ca. inter alia. de immu. e. e. cl. excludendo poenam pecuniariam, vel alias, quæ non affligunt corpus, quia illis conuenit poenæ definitio ab August. tradita, ut sit poena, quæ punit. Et sunt omnes species poenæ. Com. c. poenitentia. el. 2. de poen. d. 3.

Pœna delicti præsumptione probati extraordinaria debet esse, ut probat Hosti. de præsumpto reuelatore confess. quæ sequitur Panorm. & communis in c. omnes utriusque de poen. & remiss. pro quo facit Inno. in c. quia uerisimile, de præsump. Com. cap. quod autem, de poen. d. 7.

Pœna pecuniaria pro delicto, sine iurisdictione imponi non potest, quia id pertinet ad merum Imperium. Com. c. c. contingat. 2. caus. null. num. 28. Et si solo fisco applicatur, potest dici ciuilibus habitu respectu ad poenam corporalem, ut ca. per tuas. De Iudic. Rub. nu. 37.

Pœna legalis est applicanda fisco, quod late declarat Dec. post Panorm. in dubio intelligenda est. Conventionalis uero applicanda est parti in dubio, secundum Baldum leg. si quis maior. C. de transaction. Ibidem num. 38.

Pœna ipso iure imposita non inferitur ob solum conatum, immo nec per sententiam inferendam est. Com. cap. si quis pulsatus. num. 2. & cap. si quis non dicam. de poen. dist. 1. num. 17.

Pœna non censetur imposita, nisi lege id exprimat, iuxta glo. singul. recept. c. fina. de iure patron. dicto cap. si quis. num. 3. de poen. dist. 1.

Pœna temporaria non tollitur à sacra poenitentia si in foro conscientie de-

beat alteri parti. ¶ Consil. 2. de censib. numer. 5.

Pœna summa miserorum in inferno est septuplex.

Prima, carcer æternus in loco infimo, obscurissimo, turpissimo.

Secunda, priuatio diuinæ visionis inuisionis.

Tertia, ignis ardentissimus.

Quarta, desperatio nullo vmquam refugio, aut consolatione leuanda.

Quinta, tenebræ tum exteriores densissimæ, tum interiores, quibus adeo obceccantur, vt Deum putent iniustum.

Sexta, societas Dæmonum, & continua cum eis conuersatio.

Septima, confusio, quia ibi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat Archiep. 2. par. titul. 5. cap. 3. ¶ Manual. præjud. 4. num. 24.

Pœnâ exclusionis à Collegio ipso iure incursum non tenetur quis soluere in cōsciētia. ¶ Cap. 23. num. 63.

Et regulariter nullam tenetur pœnam soluere antequam iubeatur, gloss. singul. in c. fraternitas. 12. q. 2.

Etiamsi ipsa pœna, ipso iure incuratur, iuxta communem recentiorum opinionem, quod tentauit tenere Felynus capit. audiuimus, de simonia. vt asserit Siluestr. verbo pœna. quæst. 25. verbo Hæresis. quæst. 8. Caietan. secunda secundæ quæst. 62. artic. 1.

Quod verum est si pœna talis est, quæ aliquam executionem requirat, qualis amissio bonorum ob hæresim. capitul. cum secundum. de Hæreticis libro sexto. & lege quisquis. C. ad legem Iuliam. ¶ Ibidem. nume. 66.

Fallit in pœnis excommunicationis. inspect. &c. ¶ Cap. 25. nume. 118. Vbi executio iudicis non requiritur considerata tacite mente legislatoris.

Et id etiam currit in aliquibus spiritua-libus, & paruis temporalibus, non autem in magnis ob periculum, & occasionem peccati, quia materia abhorret, ut quis sit executor, quo ad pœnam sui ipsius. cap. ex parte. de consti. nu. 67.

Percussio.

Percussio Enormis dicitur, qua quis interficitur scinditur membrum, mutilus, aut quasi mutilus redditur, quæ fit cum multa sanguinis effusione præterquam è naribus. Item si fiat in Episcopū, Abbatem, quæ fit cum magno populi scandalo. Inno. 3. cap. cum illorum. de sent. excomm. Et de hac vltima circumstantia intelligenda venit sententia. gl. in eodem ca. Verbo Mutilationem. Et Siluestr. Verb. Abolutio. 4. de ea, quæ infertur cum excessu notorio, aut in foro, audientia publica.

Mediocris est, quæ medium locum tenet inter enormē, & leuē, de qua, quia certa regula dari nō potest, ideo arbitrio Episcopi relinquitur, vel Confessoris, qui habet facultatem Episcopi. iuxta Hostiens. recep. ab omnibus.

Leuis illa dicitur à qua posset absolueri Episcopus, & quæ fit declaratur in extrauag. quæ incipit perlectis, de qua Hostiē. in c. Romana. de sent. excommu. vt si fiat pugno, palma manus, pede digito, baculo ē, aut lapide, dum nullam suggillationē, aut maculam post se reliquit De his tamen iudicandum est facta diligenti obseruatione circumstantiarum loci, tēporis, psonæ, &c. ¶ Man. c. 27. nu. 91. & 92.

Percussio per quam nulla fit mutilatio, neque occisio, non inducit irregularitatē, neque id facit percussio non prohibita, siue non impedita, etiam secreta morte, vel mutilatione ab eo, qui poterat impedire. arg. cap. cum quis. de sent. excomm. lib. 6. qui probat percussione clericici alieno nomine factam ratificans non excommunicari, quia nemo potest ratificare, quod suo nomine non est gestum. ¶ Consil. 19. de Homic. num. 3.

Percutiens ministrum Iustitiæ, dum est damnatus ad mortem peccat, quia quoties vis est iusta, resistencia est iniusta. gl. l. vim. ff. de iust. & iur. Scot. receptus cōmuniter. 4. d. 15. q. 3. ¶ Man. c. 15. nu. 8.

Percutiens mulierem grauidam, cū probabili periculo abortus peccat mortaliter. ¶ Ibid. num. 14.

Percutiens aliquē iuste si nō occidit, et si ille

si sine sua culpa ab aliis occidatur, non est irregularis, ca. significasti, el secundo. de Homicid. Neque si ille erat leuiter percussus, & moritur causa medici, aut illorum, qui illius curam gerunt. Secus si iniuste percusserat, quia & si percussio illa non sit mortifera, est tamē causa, quod ad mortem proueniat. ¶ Manual. cap. 27. numer. 223.

Percutiēs ferro tricipiti aliquē, triaque illi vulnera impingens, tripliciter peccat. de pœ. d. 5. c. consideret. in prin. num. 3. Percussio clericici. ver. clericus.

Peregrinus.

Peregrinus primo dicitur est large, quod à loco sui domicilij proficiscitur. l. Ciues. C. de incol. proprie verò, qui causa deuotionis alio proficiscitur Sæctorum limina, & oratoria uisrans. cap. si quis tempetas. 2. 4. q. 3. Siluestr. Verbo Peregrinus. in princ.

Peregrinus largo modo dicitur in extrauag. vnigenitus, forensis, qui Romam venit alia causa, quam peregrinationis. c. 1. & c. inter quatuor, & toto tit. de peregr. Sed proprie in extrau. Greg. 13. pro Iubileo, ille quod anno Sæcto Romæ pgit deuotionis græ, & quærendi Iubilei, non intendens ibi si gere domicilium. ¶ de Iub. not. 3. 2. n. 44.

Peregrinus nullibi quærit domiciliū habitationis. consil. 1. de paroc. §. iste clericus.

Peregrinus volens peregrinari a suo superiore, debet facultatē impetrare quærendi indulg. c. quod autem. de pœ. d. 6. & sufficit si illam petat a parrocho secūdū Inno. & gl. communiter recep. d. c. quod autem. ¶ De Iub. Not. 3. num. 15.

Potest Confessorem eligere, quādo. verbo Confessor.

Peregrinus magis, quā alius uiator, si cū facultate peregrinat, potest recipere ecclesiastica sacramēta, secundū Palu. & Archiepisc. & de his intelligitur extrau. Eugen. 4. ¶ Com. c. placuit. de pœ. d. 6. nu. 67.

Peregrinus adire non potest Hierusalē sine licentia papæ, sub pœna excomm. vt refert Archiep. & Siluestr. ¶ Manu. c. 27. nu. 110. De Indul. Not. 30. nu. 2.

Peregrinus si voluntarie peregrinatur ieiunio non excusatur, nisi sua autoritate aliorum deuotionem auget peregrinando, aut peregrinatio ob ardorem deuotionis salubrior illi sit, & non potest ieiunando peregrinari. Caiet. 2. 2. q. 147. ar. 3. ¶ Manu. cap. 21. nu. 18.

¶ Peregrinus clericus dicitur large, qui non est de Episcopatu ordinantis Siluestr. vbi supra.

Peregrinus clericus non est permittendus celebrare etiamsi habeat litteras testimoniales nisi habitu, & tonsura requisita. ¶ De orat. cap. 18. nu. 96.

Peregrinus clericus faciens fidem iustam de sua ordinatione potest admitti ad celebrandum. ca. 1. de cleric. peregr. Tria autem illi requiruntur, vt permittatur ei celebrare. Primo, quod sit ordinatus. Secundo, quod sciat artē misandi. Tertio, quod non sit prohibitus pro aliquam censurâ. c. si celebrat. de cler. excomm. min. Si publicè celebrat de iure nullam pœnam incurrit, nisi aliqua sit Episcopalis apposta. Secrete autem potest ad celebrandum admitti sine dimissoria. capitul. tuæ de cler. peregr. ¶ Consi. 5. de celeb. mis. per totum. Manu. cap. 27. nu. 153.

Perfectio.

Perfectio Christiana absquē paupertate potest haberi, quia S. Patriarchæ, & multi alij veteris testamenti fuerunt perfecti sine illa. Paulus itē primus heremita, qui testamentum fecit. c. perlatū 15. q. 6. 3. Nicolaus, & alij Sancti, qui ante Episcopatum consequutionem nō fuerunt religiosi, perfecti fuerunt nulla tali facta professione. Et illa appellatur perfectio charitatis, quæ differt tamen à perfectione Religiosorum, quæ cum paupertate voluntaria coniuncta est, & sine illa stare nō potest. ¶ Com. 1. de reg. nu. 26.

Periculum.

Periculo peccadi, qui se exponit, vt quod dubitat an aliqd sit mortale, peccat mortaliter Bona. 4. d. 8. Caiet. ¶ Man.

prælud. 9. num. 9. c. 14. nu. 26. cap. 15. nu. 8.
De Indulg. Not. 34. nu. 5. cap. Inter verba.
conclus. 1. num. 19. conclusio. 6. num. 6. De
pœn. dist. 5. cap. qualitas. nu. 18. dist. 7. cap.
si quis. num. 4.

Periculi subiectio est iusta causa accipiendi
aliquid ultra id, quod datur. l. 1. C. de nau-
tico fœnore. c. si. de vsur. tradit Dec. consil.
1. 23. ¶ Consi. 1. de dona. nu. 1.

Periculum rei locatae pertinet ad loca-
torem, non autem ad conductorem, qui nõ
est dominus rei, probatur per locum à spe-
ciali. l. sed & si. S. quæsitum. ff. si qua cau-
tio. & c. 1. de accomod. c. 1. de depof. ¶ cõf.
24. de vsu. Man. c. 17. nu. 179.

Periculum perdendi facit conuentum
alioquin iniustum, iustum cenferi. cap. in
ciuitate. & cap. fin. de vsur. ¶ Consi. 23. de
vsur. num. 2.

Periculum perdendi precium non facit
vt merces carius vendi possint. ¶ Consi. 32.
vbi sup. & Man. c. 17. nu. 206. & 210.

Periculum mortis, idem est cum articu-
lo mortis, quo ad iura facientia facultatẽ
absoluendi in eis, vt satis probat cap. eos.
de sent. excomm. lib. 6. Manu. cap. 27. num.
272. de indulg. not. 3. nu. 3. Mosel. 18. nu. 3.

Periculum si non fit in particulari, sed
in genere non obligat ad mortale illum,
qui se exponit. ¶ Com. cap. inter verba. con-
clus. 6. num. 437.

Permissio.

Permissio duplex est, vna immunitatis,
altera approbationis. Ioann. Andr. in
Mercurial. c. peccatum, de reg. iur. Et mul-
ta secundum primum permittuntur, non
autem iuxta secundum cap. denique. 4. di-
stinct. cap. meretrices. 34. q. 4. ¶ De redim.
eccl. q. 1. Mon. 54. nu. 2. & q. 3. Mon. 3. nu. 5.
de spo. cle. S. 8. nu. 8. §. 2. nu. 4.

Permissio peccati nulla est licita cũ par-
ticipatione lucri præcedentis. Caieta. 2. 2.
quæst. 10. ar. 2. ¶ Man. c. 17. nu. 295.

Permissio alicuius peccati, vt correctio,
deinde illi facta magis sit fructuosa, licita
est. ¶ Man. c. 24. nu. 133.

Permutatio.

Permutatio, quæ vulgo dicitur Bara-
to, vel Cambio: Est vnus rei pro
alia vicaria præstatio, aut vicaria mutatio-
ne præstatio. Quod quidam dicunt fieri,
non solum in genere, vt sit, quod commu-
ne contractibus nominatis, & innomina-
tis, non autem in specie. Contra tamen, &
verius tenent glo. & Bald. l. lex naturalis.
§. 1. ff. de præcip. vt cum datur species cer-
ta, pro specie certa, putat liber pro equo.
Silu. verb. permutatio, in prin.

Permutationes non fuerunt inuentæ ad
locupletandum permutatores, sed vt via in-
stitueretur expeditior negotiorum, quæ
maior, & vilior esset mercium copia. ¶ De
camb. num. 39.

Permutatio beneficiorum, auctoritate
Episcopi fieri potest. ca. quæsitum. de rerũ
permut. ca. 1. eodem tit. libr. 6. Similiter, &
permutatio possessionis vnus ecclesie, cũ
altera alterius. c. ad quæstiones. eo. ti. ¶ cõf.
2. de reb. eccl. non alie. nu. 2.

Permutatio beneficiorum, & venditio
fructuum alterius, simul fieri nequeunt,
quia tunc adest pactio dandi spirituale pro
corporali. diuerso autem tempore fieri pos-
sunt, quia possunt interuenire duo facta li-
cita diuisim, alterum de permittendo au-
thoritate Papæ, alterum de vendendo fru-
ctus auctoritate propria, quod licet. ¶ cõf.
4. de simonia.

Permutatio beneficij, etiam quo ad titu-
lum, si fiat absque Superioris auctoritate,
est simoniaca. ca. quæsitum. de rer. permut.
non autem cum illa, quia a iure illa permit-
titur. cap. cum olim. eodem titu. Idem di-
cendum de illo, qui renuncians beneficiũ
maioris valoris, reddit pecuniam, vel an-
nuam pensionem alteri permutanti adæ-
quandum illam. ¶ Manual. capitul. 23. nu-
mer. 100.

Permutatione vera si æ pecuniæ, qui
desinit lucrari, quo eam indigenti det,
lucrari potest, quod deperdit de lucro,
quod cum alio fecisset. ¶ Caietan. de camb.
bilis. cap. primo. quia id est suum interesse
exigere. ¶ Com. de cambiis, numer. 260.
& 560.

Pet-

Personatus.

Personatus prouinciæ Terraconensis,
non videntur beneficia spiritualia,
quia non sunt perpetui, nec conferuntur
a Superioribus Ecclesiasticis. Neque sunt
secularia, nec regularia, nec permutantur
cum beneficijs ecclesiasticis, etiam si pos-
sent. At contrarium est dicendum, quia
consuetudo immemorabilis spiritualia, ea
facit. Et dicitur personalia eo, quod non
sunt perpetua, sed finiuntur, & finitis ali-
quot personis ecclesiasticis. Possunt insti-
tui intentione quærendi beneficium. ¶ cõ-
fi. 43. de simonia.

Pertinacia.

Pertinacia vitium est ad inordinat e o-
stentandum iudicium inclinans. Et
est filia inanis gloriæ. ¶ Manu. ca. 23.
num. 11. Et est mortale, quando quis inor-
dinate suam opinionem defendit, in his,
quæ ad fidem catholicam, & mores bonos
pertinent contra communem sensum Do-
ctorum ecclesiasticorum, vel in damnum
iniustum proximo notabile. alias est ve-
niale, præsertim quando continet se intra
metas intellectus credendo, & operando.
Caietan. in summa verbo pertinacia. ¶ Ma-
nu. cap. 23. num. 32.

Pertinax.

Pertinax ille appellatur, qui credit ani-
mo non discedendi a sua persuasio-
ne, etiam monitus ab ecclesia, vt cõ-
trarium teneat. argum. glo. fin. clement. 1.
§. porro. de summ. trin. Et quia credit ali-
quid, quod scit esse contra fidem, vel con-
tra catholicæ ecclesiæ definitionem, licet
affirmit se esse paratum ad corrigendũ se-
ipsum. Caiet. 2. 2. q. 2. ar. 4. ¶ Man. c. 2. nu. 2.
de iudic. Not. 3. nu. 41.

Pestis.

Pestis tempore iurare verum ad portas
ciuitatis, sed dolose contra intentionẽ
interrogantium peccatum est, vt ait Silue.

verbo Iuramentum. 3. quæst. 2. Amphibo-
logice verò iurando non. ¶ Manu. cap. 12.
num. 119.

Peste infecto tenetur parochus, &
prælatus etiam cum suæ vitæ periculo sa-
cramenta administrare. Secus de illo, qui
non est parochus, aut prælatus, nisi taliter
infectus versaretur in extremo vitæ spiri-
tualis periculo, quia tunc, & iste tenere-
tur, cum teneatur præferre animam proxi-
mi suo corpori, vt probat vterque Thom.
2. 2. quæst. 26. art. 5. ad 3. & quæst. 32. artic.
5. & 6. ¶ Manual. cap. 24. num. 10. & cap.
25. num. 133.

Petitio.

Petere viginti pro re valente decẽ cũ
sciat illam non plus ualere, pecca-
tum est mortal. immo, & accipere à
sponte. dante. de pœ. d. 5. c. qualitas. nu. 30.
Petit semper, qui bene semper seruit, si-
cut semper orat, qui bene semper agit.
¶ De orat. cap. 1. nu. 9. cap. 3. nu. 7.

Pietas.

Pietas virtus est, quæ impellit homi-
nes ad colendum parêtes, cognatos,
patriam, & amicos tamquam princi-
pia quædam secundaria, quibus subsistimus,
& conseruamur, & à misericordia differt,
quia Pietas est annexa iustitiæ, & impellit
ad reuerentiam præstandam personis præ-
dictis 22. q. 101. art. 1. Illa vero impellit e-
tiam secundario parentes ad honorandũ
proprijs filios, & maritum vxorem ad mu-
tuo se diligendum. ¶ Manual. capit. 14.
numer. 1. Quandoque tamen vna pro alia
sumitur.

Pietas proprie accepta non conuenit
Deo, improprie vero pro misericordia ac-
cepta illi conuenit. ¶ Com. cap. quia diuini-
tas. de pœn. d. 1. Similiter ipsa pietas impro-
prie prius conuenit Deo, quàm iustitia,
quia tribuitur bonitati diuinæ, quæ præce-
dit iustitiam. ¶ Ibi. nu. 9.

Pignus.

† **P**ignus à pugno dictum proprie est circa rem mobilem quasi de pugno. i. manu ad pignus traditū. ff. de uerb. signif. l. plebs. §. pignus. generaliter tamen, & large loquendo secundum Hosti. pignus est obligatio rei licite pro debito facta ad securitatem creditoris, quia tutius est pignori incumbere, quam agere in personam. insit. de oblig. quæ ex delict. nasc. §. furti. Siluestr. Verbo. pignus. in principio.

Pignus, qui dolo, aut lata culpa perire permittit, aut consentit, aut notabiliter dānificari, nisi damnum resarciat peccat, & restituere tenetur. gl. in l. si creditor. C. de pigno. ¶ Man. c. 17. nu. 204.

Pignus cum pacto quocunque modo periret, debitori periret. gl. iræ. Inst. quib. mo. contrah. oblig. ¶ Ibi. nu. 105.

Pignus vendere non licet, nisi prius creditor id notificet debitori. l. si cōuenierint. ff. de pign. act. Ang. verbo pignus. §. 7. Et licet de pignore non vendendo pactum sit, tamen trina monitione facta, ut luat illud vendi potest, modo triduum saltem occurrat inter monitiones. Nulla facta mētionē de vendendo vnica denunciatio sufficit, quo transactis duob. annis propria auctore rate vendere possit. l. si. C. de iure don. impetr. Silu. ver. pignus. §. 10. ¶ Vbi sup.

Pignus potest alteri pignori non solvente debitore ad tempus præfinitum. l. 1. C. de pigno. Et impensas iuste factas repetere. l. seruus. ff. de pign. act. Fructus tamen perceptos tenetur computare in sorte. Ant. 2. p. tit. 1. c. 25. §. 3. ¶ Ibi. nu. 206. 207.

Pignus ab usurario emptum restitutum est. Scot. 4. dist. 15. quia nec usurarius querit dominium. Et hoc sequitur, quādo amissum est ob non solutas vsuras. ¶ Man. c. 17. num. 265.

Pignore, qui vitur cū notabili dāno debitoris absque eius uoluntate expressa, vel tacita, & nullam habens causam verisimiliter credendi dominū id equo animo latum peccat, & est furtū. l. si pignore. ff. de fur. Panor. c. 1. de depol. Si vero cū eius uoluntate utatur usura est. nisi sit usus, q. gra-

tis inter amicos concedi solet, vt libri. 2. 2. q. 78. ar. 1. ad 6. ¶ Ibi. nu. 204.

Pignoris ius non cadit in personam, rē ipsam pignori tradentem, sed in rē ipsam, vt ad quæcunque perueniat cum tali onere transeat. ar. c. ex literis. de pigno. ¶ Com. c. Sacerdos. de pœ. d. 6. nu. 46.

Pirata.

† **P**irata appellatur ille, qui prædatur in mari. Hi sunt excōicati p Bullā Cœnæ. ¶ Man. c. 27. nu. 59. Idē dīcendū de piratarum galeas, seu naues gubernante. ¶ Ibi. & de Iudæ. not. 2. nu. 2.

Piscatio.

Piscatio facta die festo generaliter illicita est, non autē si fiat de certo genere piscium, qui tantum certis diebus adueniunt, vel uisuntur, & illico discedūt nisi capiantur, ut dicit Caieta. 2. 2. q. 122. debet artamen piscatores aliquam elemosinam erogare in ecclesias uiciniores, aut in pauperes, iux. c. licet, de feriis. cū ei adnot. per Panor. & alios. Ange. verb. Feriæ. §. 34. ¶ Man. cap. 13. nu. 9.

Piscatorū societas cū tanto lucro, quantum illis obueniat, vsura est. ¶ Cap. 17. nu. 282.

Pollutio.

Pollutio, quæ est peccatum molliciei, & de genere eorum, quæ sunt contra naturā, si procuretur, & eueniat turpibus cogitationibus, tactibus, aut oculis impudicibus in se, vel cum aliis, aut nō procurata si placeat, inducit mortale peccatū contra præceptum, Non Mœchaberis. ¶ Man. cap. 16. num. 6.

Si accidat contra uoluntatem, vt in dormiendo, vel uiolento alterius tactu ei, qui non consentit, non est peccatū. Et similiter in eo, qui cogitat turpia ad predicandum, vel legendū, disputandum, vel cōfessiones audiendum, aut cū scemina loquitur si pueniat contra uoluntatem, & nō placeat, nō peccat, quia non tenetur dimittere actum, ex quo illa sequitur. Tho. 3. p. q. 80. Ant. 2. p. tit.

p. tit. 6. c. 5. Turrecrem. in cap. testamentū. d. 6. Caiet. Tho. 1. op. 14. & op. 3. q. 16.

Pollucio desiderata in somnis ad leuandum naturam nulla data illi causa non inducit peccatum. Caiet. 2. 2. q. 154. ar. 5. Siluestr. Anton. vbi supra, quia tale desiderium pollutionis causa non est, neque talis pollucio adæquatur peccato, quo ad hoc. Tho. 4. d. 19. q. 1. & Palud. q. 3. dicunt, quod pollutione præterita complacere ob sanctum finem non est peccatum. Quod si qui contrarium tenent intelligendi sunt de complacencia, & desiderio, quod pollutionis potest esse causa, vel procuratio. ¶ Vbi sup.

Pollucio dormientis licet in sua causa possit esse peccatum, non tamen est peccatum secundum se. iux. gl. recep. in d. Ct. ca. testamentum, & Tho. 2. 2. q. 154. art. 5. Maior. 4. d. 19. q. 2. quia non est uoluntaria, & quia nemo dā dormit potest bene, vel male mereri, aut peccare mortaliter, vel uenialiter, nisi exequendo peccatum. Caiet. to. 1. opus. 14. q. 1. ¶ Ibi. nu. 8.

Pollucio in somnis incepta, & finita post experrectionem, nō est peccatum modo superior uoluntas deliberat in illa non consentiat, licet sensualitas ea delectetur. iuxta communem in 4. d. 9. Turrecrem. ca. sed pensandum dist. 6. Neque in semidormiente si accidat, modo non accedat consensus deliberatus. ¶ Ibi.

Pollucio præterita si placet, vel futura si desideratur ad tētationes sedandas, modo non procurat, nō est peccatum. Caiet. 2. 2. q. 154. Anton. vbi supra. Silu. & alij, etiam si accidat aliquid unde putetur eam euenturam modo non faciat in hunc finem. Anton. & Silu. facit c. de occidēdis. 24. q. 5. & l. si qs nec causā. ff. de reb. cred. ¶ Vbi supra.

Pollucionem potest desiderare medicus in infirmo ob salutem eius sine peccato infirmo, modo illa non procurat. ¶ Vbi supra.

Pollucionem illicitam, qui habuit cōtritus, & confessus legitime, etsi secundū aliquos prohibeatur intra diem naturalē, cōmunicare, aut celebrare, nullus tamen est tex. aut ratio ad id necessaria, i. deo contrarium est tenendum cum Palu. 4. d. 9. & Siluestr. Verb. Eucharistia. q. 10. Et magis potest qui nullam illi causam dedit, & magis, qui

ex officio, & necessitate celebrat. Tho. & communis. 4. dist. 9. p. q. 80. ar. 7. ¶ Manual. cap. 11. nume. 51.

† Pollucio, quo ad ecclesiam occurrat si in illa quis semen ad sanguinem effundat.

Pollucio Ecclesia in sex casibus cōtingit: primo, quando intra eam sanguis humanus effunditur. c. proposui. de consec. eccl. c. ecclesiis. 68. d. Et sequitur et de nōdū consecrata. c. h. de consec. eccl. Et requirit effusio magna. c. reuertimini. 16. q. 1. gloss. sing. c. cum illorum. de sent. excom. & debet esse effusio iniuriōsa, quia si casu sit nō sufficit, aut ludo, seu ioco, si ille est licitus, & licite factus. argum. cap. continebantur, de Homic. Neque sufficit si fiat ad iustam defensionem. Panorm. in d. c. proposuisti. Neque si sanguis in ea effundatur, quando uulnus extra infixum fuit. gl. in d. c. cōmuniter recep. Sicut neque contra si sanguis suscipiatur in stala ne effundatur, aut percussus extra egrediat, & sanguis effundat. Neque sufficit, ut ferat sententia cōdemnatoria in illa, modo executio extra fiat. Sufficit etiam suffocatio, aut interficere sine sanguinis effusione. gl. in d. c. proposuisti. facit l. qua actione. §. 1. ff. ad leg. Aquil. Sufficit mors, aut effusio sanguinis, ob fidem Catholicam Archi. & gl. recepta. in c. 1. delict. puer. Et si pollucio est occulta nullo modo impedit celebrationem in ecclesia. gl. recep. cap. 1. de consec. eccl. lib. 6. Sed tūc incipit impedire cum sit manifesta. ¶ Man. cap. 27. num. 236.

Pollucio Ecclesia secundo fit per uoluntariam seminis humani effusionem. gloss. in d. cap. 1. verbo humanum, siue sit uiri, siue mulieris fidelis, vel infidelis, & quod effundatur iuxta, contra, aut extra cursum naturalem. textus cap. ecclesiis, de consecrat. distinctio. 1. & per copulam conjugalem. gloss. dicto capitul. primo. ¶ Ibidem. nume. 257.

Pollucio Eccl. Tertio fit, quando in ea aliquis excōicatus sepelitur, c. consuluisti, de consecr. eccl. vel altar. ¶ Ibidem.

Quarto, quando in illa aliquis infidelis sepelitur. c. eccl. de cons. d. 1. Quinto si cōsecratur per Ep̄m publice excōmunicatū. glo.

gl. d. c. consuluisti. etiam si benedicatur tan-
rum. Sexto, quando omnes eius parietes re-
nouantur. gl. c. lignis, de consecr. eccles. Et
intelligitur, quando oēs, vel maior pars deij-
ciuntur, quod raro fit. Et si ecclesia polluat
pollutum est cæmeterium, non autem con-
tra accidit, de consecr. eccles. colum. ult.
¶ Ibid. nu. 258.

Possessio.

† **P**ossessio materialiter sumitur, p re-
possessa: formaliter aut, ac pprie,
secundum Host in summ. & Azo.
C. de acqui. & retin. poss. Est corporalis rei
detentio corporis, & animi, & iuris admi-
niculo concurrente, vel est ius, quo qui iē
corporalem verē in potestatem hēt. Et dici-
tur possessio, quasi pedum possessio, & acquiri-
tur corporali signo. Et sine iure nō est talis
sed iniusta. Et sufficit, q ius sit verum, uel
præsumptum. Et sit de iure tantum, de fa-
cto tantum, & de utroque modo. c. cum no-
stris, de concess. præb. Silu.

Possessionem non renunciat, qui Domi-
nium rei non renunciat, nisi velit eam re-
nunciare. l. si quis in §. differētia. ff. de acq.
pos. Neque vult eam perdere ex eo, q per-
dere vult dominium. gl. sing. illius §. ¶ Ca.
Accepta. opp. 7. nu. 19.

Possessio beneficij, quādo perditur per
renunciationē, ideo perdit, quia renunciās
videtur habere animū eam perdēdi. ex pres-
se Old. consi. 227. Io. And. ¶ Vbi supr. nu. 2.

Possessio æque cōtinuari, aut nouæ ap-
prehendi potest uirtute tituli beneficij re-
nunciati, aut alterius ipso iure per aliquā
causam perditum. num. 16.

Possessio quæri nō potest sine titulo co-
lorato. gl. sing. clem. 1. de caus. poss. conti-
nuatur, & quærit uirtute tituli perditum ipso
iure. arg. c. licet. 2. de præb. l. 6. ¶ nu. 78.

Possessio rei non transfertur in alium p
clausulam constituti ab eo, qui eam non
possidet, per l. quamuis. §. 1. ff. de acq. poss.
Sed possessio beneficij sic ab eo, qui post
renunciationem instituit. Ibid. nu. 19.

Possessio sub conditione relicta, vel tra-
dita, neque perditur, neque acquiritur, nisi
conditione impleta. l. si me in uacua. §. 1.

ff. de acq. pos. c. olim. de rest. spo. ¶ Ibid. nu. 59.
Possessio civilis dat ius libere redeundi
ad rem possessam. iux. notat. in l. clam pos-
sidere. §. qui ad nundinas. num. 43. Neque
interrumpitur, cum ex continenti quæri-
tur naturalis. ¶ Ibid. nu. 51.

Possessio beneficij non perditur per sentē-
tiam priuatā, in quo errauit Bal. l. quoties.
C. de rei uend. citando & male. Inn. c. cum
in nominis, de concess. præb. l. nu. 55.

Possessionem prioris beneficij non per-
dit quis eo ipso, q eius dominium perdat
per adoptionem alterius, vel alio modo.
¶ Ibid. oppos. 8. nu. 2. & 19.

Possessio non tollitur possessori, nō au-
dito; etiam si dominium perdidit ante de-
clarationem. c. 1. 2. q. 1. ca. quod secundum
leges. de hère. l. 6. ¶ Ibid. nu. 18. & 20.

Possessio cum sola supplicatione signa-
ta apprehensa restituenda est. extrauag. in-
iunctæ. de elect. nu. 26.

Possessio colorata non pdit colorē
perdito titulo. Archid. c. licet allegans. ca. litem-
tas. de concess. præb. l. ibi. opp. 10. n. 7. & 12.

Possessio nec color eius perditur per re-
nunciationē in manib. episcopi factā, nisi
inducat clarum defectum iuris. Ibid. nu. 8.

Possessionis assecutionem non impedit
repugnantia iuris cōis. ca. cum de benefi-
cio. de præb. l. 6. l. nu. 16.

Possessio, quæ parit restitutionem, non
semper annihilat prouisionem illam tacē-
tem, neque a contrario. c. litemtas, de conce-
præbend. ¶ Ibid. nu. 23.

Possessio annalis beneficij reseruati uir-
tute tituli ordinarij accepta annullat prouī-
sionē habitam a papa, non facta de illa in-
tentione. Ibid. nu. 25.

Possessio per solam signaturā accepta,
non facit regulariter intrusionē contra Fe-
ly. ¶ Com. de spol. cle. §. 7. nu. 3.

Possessio præcessoris accedit ad posses-
sionem successoris, & ambæ coniunctæ
conficiunt legitimum tempus ad præscri-
bendum. l. de accession. ff. de diuers. temp.
¶ Consi. 1. de iur. patron. nu. 6.

Possessio mala fide, etiam longissimi
temporis non præscribit. cap. fina. de præ-
script. cap. possessor, de regul. iur. libr. 6.
¶ Ibid. num. 80.

Pof

Possessio beneficij renunciati ipso iure
non perditur, & sic ea expoliatus pot agere
de spolio. c. licet, el 2. de præb. l. 6. ¶ Con-
si. 1. de caus. posses.

Possessio triennis post interruptā pos-
sessionem cauit, facit Gomez. de trien. pos-
s. 2. Consi. 40. de præb. nu. 6.

Possessio interrupta non prodest. capit.
Sanctorum, cum gl. de relcrip. ¶ Consi. 2.
de iure patro. nu. 4.

Possessionem conferendi quærit, qui bo-
na fide illud confert. Et possessio præsentā-
di quæritur per vnum actum, consecuto ef-
fectu. ca. consultantibus, de iur. patron. gl.
solem. c. cum ecclesia. de caus. pol. ¶ Consi.
3. de iure patro. nu. 4.

Possessionis magnum est commodum.
§. retinendæ. Instit. de interd. ¶ Consi. 4.
eod. tit. num. 1.

Possessio beneficij res est spiritualis, vel
spirituali annexa. Panorm. in c. dilectus. de
simon. ¶ Consi. 17. eod.

Possessio decennalis, non sufficit sine
titulo ad beneficium repetendum. Innoc.
in c. illud, de præsump. Sed sic ad titulum
præsumendum. Consi. 14. de off. iud. or.

Possessio triennis quærit titulum pos-
sidenti. Regul. Cancell. 37. quæ statuit ne
molestetur. talis possessor, & gl. illius.
¶ Ibid. num. 4.

Possessio antiqua defendit beneficiariū
etiam contra prælatum. Hostien. in c. licet,
de simon. Ibid.

Possidere quis potest beneficium, quo
ad vnum iuste, non quo ad aliud, ut uiolē-
tus possessor, qui iniuste possidet, quo ad
spoliatum, contra quem non restituitur si
ex continenti spoliatur ab eodem. iux. l. 3.
§. cum igitur, ff. de vi, & vi arm. Et quo ad
alios iuste possidet. ¶ Cap. accepta. oppos.
7. nu. 8.

Possessor.

Possessor in dubio præsumitur habere
bonam fidem. gl. recep. in c. Sanctorū.
& ca. si diligenti. de præscript. ¶ Consi. 1.
de præscrip. num. 5.

Possessor bonæ fidei potest præsentare,
etiam si litiget; per ca. consultantibus, de
iure patron. Secus autem si est malæ fidei.

Non tamen censetur malæ fidei ex eo tacti,
q litigat. ¶ Consi. 19. de præb.

Possessor bonæ fidei, triennis benefi-
cium facit suum. glo. antiqua in Regul. de
trienn. Rebuffus de pacif. posses. ¶ Consi.
41. de præbend.

Possessor bonæ fidei beneficij facti ma-
nualis facit fructus suos, quia licet error
iuris non profit ad usucapiendū iē ipsam.
l. nunquam. ff. de usucap. prodest tamē ad
acquirendos fructus, per text. in l. sed & si.
§. ferie. ff. de pet. hère. & gl. in l. si fuit. ff. de
usuca. Consi. 8. de reb. eccl. non alie. n. 1.

Possessor rei ecclesiasticæ ex concessio-
ne Episcopi, dicentis iuste se eam facere
præscribit, quia tunc non est error iuris,
sed scientiæ. ¶ Ibid. nu. 3.

Possessor malæ fidei multo tēpore præ-
scribit. Couar. in c. possessor, de reg. iur. per
tex. l. 6. ¶ Consi. 1. de reb. eccl.

Possessor censetur ille per quē stat, quo
minus possideat. cap. commissa. de elect.
lib. 6. ¶ Consi. 1. de cler. non resid. num. 4.
Vide verbo præscriptio.

Postliminium.

† **P**ostliminium est ius, quo restituitur
alicui res usucapta, vel præscripta,
quam propter captiuitatem, vel seruitutē
amiserat à qua. l. reuersus est. 16. q. 3. c. pœ-
nam, & l. postliminium. Silu.

Postliminij ius in armis, & uestib. per-
ditis Romani non habebant. l. 2. §. fin. cum
l. seq. ff. de cap. & postlimin. ¶ Consi. 2. de
iniur. & dam. nu. 4.

Postliminio solum est locus in his, quæ
causa belli, & prælii feruntur, vt d. l. 2. & in
nauibus operariis, currus, boues portates,
frumenta. ¶ Com. cap. ita quorundam, de
Iudæis. Not. 5. num. 23.

Potentia, & Potestas.

Potentia, & potestas à verbo possum
deducuntur, quare sunt eiudem si-
gnificationis, & cum generatim capi-
untur comprehendunt vires tam super-
naturales, quam naturales, & acq̄sitas, si-
ue iuris, siue facti. Est autem facultas pro-
pinqua.

iniqua ad aliquid agendū, vel faciendum. I. potestatis. ff. de verb. signific. Et significat magistratum, Imperium, Dominium. ¶ Ca. nouit. de iud. Not. 3. nu. 81.

Potestas omnis à Domino Deo, est immediate, vel mediate naturale quidem accipiunt reges mediate: populi vero immediate. leg. Ex hoc in re cum ei adnotat. ff. de iust. & iur. adiuncta. l. 1. ff. de consli. princ. Supernaturalem autē Papa immediate, alij vero praelati mediate. cap. in nouo. 21. d. & cap. sacrosancta. 2. 2. d. ¶ De lege poen. n. 22.

Hinc colligitur, quod duæ sunt potestates à Deo datæ, vna Ecclesiasticæ, & supernaturalis, altera laicæ, & naturalis. Differunt autē quoniam laica fuit lata à Deo immediate, mortalium communitati ab exordio mundi ad se gubernandum in rebus naturalibus, vt bene, beateque viuât, secundum naturalem rationem. Ecclesiastica autem fuit instituta à Christo immediate ad gubernandum fideles secundum legem Euangelicam in supernaturalibus, & quatenus opus est in naturalibus. ¶ Consi. 25. de sent. excom. nu. 3. de iud. not. 3. nu. 82.

Hinc patet differentia ambarum secundum omne genus causæ efficientem, materiale, formalem, & finale applicatur. ¶ De iudic. Not. 3. nu. 88.

Potestas Ecclesiastica septuplex est secundum Ioā. Paris. de potestat. Eccl. prima, ordinis, & est character sacerdotalis. Secunda administrandi Sacramenta. Tertia iurisdictionis in foro exteriori tradita Apostolis. Matt. 18. Dei ecclesiæ. Et Papæ peculiari-ter. Ioan. 20. Pasce oues meas. Almaynus de authoritate Eccl. cap. 2. Quarta instituendi ministros, distribuendi beneficia, & c. data per supradicta verba, quia ad officium pascendi non solum spectat audire confessiones, sed etiam instituere alios ad pascendum. Quinta est Apostolatus, seu pascendi. Mat. 28. Ite pascite Euangelium. Sexta exigendi à populis temporalia victui necessaria. Luca. x. Dignus est mercenarius, & hæc est talis accessorie, quia descendit à lege nature. Prima harum dicitur ordinis, alix quatuor sunt iurisdictionis, aut contentiose, aut voluntariæ, fori interioris, & exterioris. cap. nouit. de off. deleg.

De hac potestate maxima est controversia inter Romanos, & Parisienses, quia illi tenent illam Petro, & successoribus datam esse, atque ideo Papam Cécilio esse superiorum. Hi vero totam datam esse toti ecclesiæ licet exercendam per vnum. Prima placuit Thom. 2. 2. q. 1. ar. 2. 4. d. 29. q. 1. & Caiet. tom. 1. opus. Altera vero Panor. cap. significasti. de elect. quam mordicus tueretur Almainus. ¶ Vbi sup. nu. 83. & 84.

Potestas Ecclesiastica saltē illa, qua post Christū regitur eccl. Christiana iunior est, quā laica: cœpit enim à Christo passo. Ioā. 20. cap. solitæ. de maiorit. præit tamen dignitate, & excellentia. ¶ Ibi. nu. 89. Quare hanc fuisse noue inductam præsupponunt. Th. lib. 1. de Regim. princ. c. 14. Et omnes alij, qui de illa tractant. nu. 92. Incepit modo supernaturali tota simul, & perfecta prodijt in Papam, & ab eo progrediens per media.

Patriarchas scilicet Primates, Archiepiscopos, & Episcopos descendit ad infima, nēpe alios praelatos inferiores. iuxta Leon. cap. ita dominus 9. dist. & Anch. in cap. nouo 21. dist. ¶ 194.

Potestas Ecclesiastica principaliter, & directe sola spiritualia, & supernaturalia respicit, temporalia vero non nisi secundario, & accessorie. quoties ratio spiritualium consequendorum, aut regendorum exigat. ¶ Ibi. nu. 96. & ratio est, quia quæ ad vnum finem sunt instituta, secundum ea, quæ ille exigat ordinatur. ca. prodest 23. q. 5. vt allegat Archid. cap. si peccauerit. 2. q. 1. & docet Barth. l. ambitiosa. ff. de decret. ab ord. facien. sentit, & probat Tho. lib. 1. de regi. princ. cap. 14. lib. 3. c. 12. clarius. ¶ 97.

Potestas Ecclesiastica cognoscit inter laicos de his, quæ sunt supernaturaliter institutis, vt de articulis fidei sacramentis, & c. & de illarū ministris, aut rebus ad illa pertinentibus, aut habentibus aliquem ordinem ad finem supernaturalem. ¶ Ibi. n. 123.

Potest habere, quæri, & teneri absq; charitate, alioquin sequeretur secundum Almayn. de potest. eccl. ca. 3. nemo se vere scire esse episcopum, vel parochum, vel melius sequeretur, vt qui à gratia caderet, caderet quoque ipso iure ab episcopatu, & quo

libet

libet alio officio, & beneficio iurisdictionem habente. ¶ Ibi. nu. 141.

Neque illa perit solo iure diuino fide præpta, quia nullus prælatus perdit iurisdictionem ob hæresim inceptam, & omnino occultam. ¶ nu. 142.

Fundat autē in caractere baptismali. argu. c. venies, de presbytero non baptiz. Cuius, & femina religiosa est capax eius, & laicus de papæ commissione speciali, potest illa vti. c. præter, adiuncta glo. cōmuniter recep. 3. 2. d. ¶ nu. 143.

Præs ecclesiasticæ, posset Christianos oēs cogere ad faciendū unū ducē, qui omnium eorum toti exercitui imperaret. ¶ nu. 163.

Potestas laica, quid sit dictum est supra. Hæc antiquior est potestate ecclesiasticæ, quæ naturaliter ab exordio ciuitatū caput, ut clare monstrat d. Tho. li. 1. de Reg. princ. c. 4. Ioan. Paris. de potest. Regia, & papali. c. 5. ¶ Vbi sup. num. 89.

Huius finis est vita bona beata, & quietas temporalis mortalium, & ideo est illa finis legum ab ipsa emanantiū, quia effectus non potest esse aliorum sua causa. ¶ num. 90.

Et cū sit naturalis, naturali modo ab imperfecto, & minimo incipiens, & paulatim crescens per media. s. opida, & ciuitates ascescit ad summa, & perfecta. l. Regnū multarū ciuitatū, & Imperiū multorum Regnorū, vt colligitur ex Arist. 4. polit. & Cice. in præ. Rhet. Inno. c. quod super, de voto, & multis aliis. ¶ num. 94.

Data hæc etiam est à Deo naturaliter quædem, ac generaliter, ita quod nil speciatim de illius creatione, vel de illius alicui traditione cautum fuerit. ¶ 145.

¶ An vero ista potestas laica resideat apud papam, quoniam sunt opiniones contrariæ, id disputat Auctor adducendo fundamentū pro vtraque parte, & deinde resoluit determinans, quod laica potestas eminenter, & virtualiter continetur in ecclesiasticæ. Quare papa potest omnia in ordine ad spiritualia. Et determinatū est superius. Et traditū ver. papa.

Potestas maior est Reip. in subditis, quā patris in filiū, argu. l. minime. ff. de relig. & sumpt. fur. ¶ de lege pænali. nu. 19.

Potestas faciendi, arbitrari, dispensandi subdelegandi nequit, quia est factum, &

communiter non potest fieri per quemlibet aequè bene. Consi. 3. de priu. nu. 4.

Potestas patria ad generalia non extenditur. c. si annum. de iudic. lib. 6. ¶ Consi. 1. de sepul.

Potestas Sacerdotis noui Testamenti maior est, quàm Sacerdotis antiqui. Hebr. 7. Et notatur in cap. translato. de consli. quia iste poterat per suum præceptum obligare subditum ad mortem corporalem Beu. 17. & consequenter ad mortale peccatū, ergo & ille. De lege pæn. nu. 17.

Potestas ecclesiasticæ potest cognoscere via denunciationis de quocunque peccato mortali cuiuscunque Christiani ad effectum cogendi eum per censuras ad penitentiam. ¶ De iudi. no. 6. in prin.

Potestas excommunicandi. verbo Excommunicato.

Potestas consecrandi. ver. Consecratio. Potestas Absoluendi. ver. Absolutio.

Potestas publica non dicitur iudicare secundum scientiam priuatā, sed secundum publicam, quā allegata, & approbata inducitur. l. illicitas. §. securitas. ff. de off. præsid. c. Iudicet. 3. q. 7. cap. pastoralis. §. quia uero. de off. deleg. de pæn. dist. 1. ca. quis aliquando. §. non tibi dico. num. 44.

Præbenda.

¶ Præbenda proprie consistit in fructu pceptione, sicut canonica in iure eius, quæ receptus est in Canonicū, ad quod ius postea pertinet præbenda. c. cum M. de consl. Silue. ver. præbenda.

Præbenda Sacerdotalis. i. quæ Sacerdotium actu requirit non est danda ei, qui est factus Sacerdos ante legitimam etatem. gl. memorab. in c. ei cui. de præb. li. 6. Tum quia interdicens est ei ordinis usus. ca. vel non est cōpos. de temp. ord. Tum quia non debet ex suo delicto assequi, quod sine illo non fuisset assequutus, ca. sedes Apostolica, de rescr. & litaque fullo. ff. de furtis. ¶ Consi. 7. de etat. & qual. num. 6.

Non fit Curata cum sit beneficium simplex per Ecclesiam parochialem vi annexā argum. super eo. de præb. lib. 6. ¶ Consi. 5. de statu monach. num. 3.

Præ-

præbendam per alterius annexæ adoptionē sub eodē tecto vacare, non inuenitur. tex. qui id probet. Nam cap. literas. de concess. præbend. & ca. ult. de præben. per quæ maxime videtur id probari, loquitur de præbendis, quarum altera est annexa dignitati Ecclesiasticæ cuius sunt illæ. Atramē isti tex. efficaciter id probant, quia statutum in simili habet locum in alio simili in quo est eadem ratio. l. non possunt. ff. de leg. & c. dudum el. 2. de elect. ¶ Consi. 28. de præbend.

Præcedentia.

Præcedentia debetur priori collegiæ ecclesiæ non Canonico Cathedra li incedendo singulariter. Canonico autem si collegialiter incedat. Sicut Abbas Monasterij non præcedit capitulum Cathedralis, præcedit autē singulos de Capitulo, ut concludit Cassaneus. li. de glor. Mundi. p. 4. conf. 32. & colligitur. ca. decernimus. de iudic. & ibi adnotatis per Panor. ¶ Consi. 4. de maior.

Præcedentiam, qui non habet eam alteri dare nequit. cap. quod autem. de iur. patro. & l. si vniuersæ. de leg. Neque illā vniō facit, neque per illā dignitas accrescit. arg. ca. super eo. de præbend. lib. 6. ¶ Consi. 5. de statu monach.

Præcedentia ex antiquitate gradus, & promotionis dimetiēda est, quia qui prior est tempore, potior est in iure. c. qui prior. de reg. iur. li. 6. Et prior ordinatus, præferatur ordinato posteriori. c. fi. 17. d. c. j. de maior. f. cit. l. nemo. C. de off. magis. cap. cum cui. lib. 6. ¶ Ibi.

Præcedere non debet habens plures gradus, quorum nullus per se sufficit ad præcedendum alium. l. spadonem. S. qui iura. ff. de execut. tutor. Lud. Rom. recep. in cōf. 333. Felin. in rubr. de maior. ¶ Consi. de maior. num. 4.

Præcedere debet in honoribus, q. prior ad honorem est assumptus. l. 1. C. de cōsul. lib. 2. & l. 1. ff. de alb. scrip. ¶ Ibi. nu. 2.

Præcedere debet inter doctores ille, qui actu legit. iuxt. l. 2. ff. vbi dignit. ord. ser. Similiter ille, qui habet duas facultates illum qui vnam tantum. iuxt. communem resolu-

tionem. Panor. & aliorum. c. 2. de iudic. Et ille, qui habet dignitatem æqualem, habenti aliam, & qualitatem considerabilem ad præcedendum de iure præcedit alium habentem aliam similem sine tali qualitate, ut videtur probare tex. in l. 2. C. ut dignit. ord. ser. lib. 12. ¶ Consi. 1. de maior. Et doctor vtriusque iur. præcedit doct. iuris Canonici tantum, & est sententia communis recept. in cap. clerici & l. cum quid. ff. de rebus cred. l. ibi.

Præcedere debet præfident Cap. episcopi, ut vnus de Cap. gl. in c. à collatione. de appell. lib. 6. & est communis sententia. ca. in ecclesiam. de præbend. libr. 6. Et multo magis præcedit Vicarium Episcopi generalem, quando adest consuetudo præscripta. Quod non aduertit Panor. consi. 22. prim. p. quem sequitur Felin. in c. statumus. de maior. Et eos satis videtur probare Cassan. p. 4. confid. 44. Quæ de iure communi satis defendi possunt. Et non vbi est consuetudo præscripta. ¶ Cōf. 3. de maior.

Præceptum.

Præceptum iuxta mentem D. Tho. 2. 2. q. 99. ar. 1. Est motio superioris aut legis imperatiuæ alicuius faciendi, uel omittendi ex debito. i. ex necessitate salutis. Silu. ver. præceptum.

Præceptum obligans ad mortale, q. non adimplet per contemptum, siue per negligentiam, peccat mortaliter. arg. §. fi. d. 4. & c. fi. 14. q. 1. Non autem consilium, nisi per contemptum. gl. in c. quis aut. d. 10. ¶ Com. in glo. summæ. de pœ. d. 1. nu. 9.

Præcepta omnia decalogi continēt ius morale diuinum ueteris legis, & cōsequēter naturale. Thom. 1. 2. q. 100. ar. 1. & 2. 2. q. 122. ar. 1. Ideo permiebant in perpetuum, & non Christi morte expiarūt, sicut iudicialia, & ceremonialia. ¶ Com. de datis nu. 13. com. de spo. cle. §. 2. nu. 3.

Præcepta negatiua semper, & pro semper. i. pro qual bet tēporis differentia obligant. 2. 2. q. 33. ar. 1. Archid. & Card. in ca. si peccauerit. 2. q. 1. & in summa de pœn. d. 6. ¶ Ca. nouit. de iud. nu. 59. Man. c. 17. nu. 54. cōf. 2. d. hom. de red. ecc. q. 3. Mō. 2. n. 3.

Præ-

Præcepti finis non est in præcepto. Tho. 1. 2. q. 100. art. 9. & iste est charitas. 2. 2. q. 44. ar. 1. ¶ Com. in prin. de pœ. d. 5. nu. 18.

Præceptum inducunt verba cōsultoria, & hortatoria, & contra præceptiua inducunt consilium, quando id materia exigit, quod probat glo. Clem. 1. de rest. adiuncta gl. c. Rogo. 2. q. 3. & in c. 1. 2. q. 1. tradit Felin. in c. Num. de conf. Com. in c. fratres, de pœn. dist. 5. num. 1.

Præceptum non inducunt verba exhortatoria de suo originali significato, & simpliciter accepta. §. fi. 4. dist. & c. quod præcipitur. 14. q. 1. ¶ Com. 4. de Reg. n. 46.

Præcepta de dilectione Dei, & proximi non numerantur in Decalogo. Tho. 1. 2. q. 100. quia sunt principia illius. Neque similiter præcepta de fide, & charitate, sed supponuntur. Tho. vbi sup. & 2. 2. q. 41. ar. 4. q. 79. ar. 2. Caiet. 2. 2. q. 64. ar. 8. Anton. 4. p. tit. 4. cap. 1. ¶ Manu. cap. 2. num. 5. Et hæc sunt maxima omnium præceptorum tam Decalogi, quàm aliorum. ¶ Ibi. nu. 6.

Præceptum de diligendo Deum super omnia post Adæ peccatum, non potest hō nisi in statu gratiæ adimplere. Vide verbo Amor. Illud frangit, qui Deum odit. verb. Olim. Secundò, qui omittit amare illum, ob aliud amabile. Tertio, qui omittit referre se, & sua in illum tāquam in primū principium, & ultimum finem. Quarto, qui amat Deum minus, quàm se. Quintò, qui firmiter creaturas alias plus diligit directe. Sextò, qui ob alia spiritualia, seu temporalia illum amat. Septimò, qui velle semper viuere. Octauò, festa præcepta, qui non obseruat. ¶ Manu. cap. 2. à num. 18. Vide locis propriis.

Præceptum diligendi, & præceptū credendi differunt, ut fides, & charitas. ¶ Ibi. dem num. 21.

Præceptum de colendo, seu honorādo Deum differt ab aliis, sicut Religio à Fide, & charitate. Tho. 1. 2. q. 62. Et fuit datū negatiue conuenienter, quia vbi vetatur cultus fallōrum Deorum, præcipitur cultus veri Dei. argu. a contrario. Tho. 2. 2. q. 122. art. 2. Et est maximū, sicut & religio maxima est omnium virtutum. 2. 2. quæstio. 81. art. 2. ¶ Ibi. dem num. 22.

Præceptum hoc frangitur per quilibet speciem superstitionis per infidelitatē, desperationem, heresim. Tentationē Dei, & c. Vide suis locis.

Præcepta Dei ab eo, qui est in malo statu possunt adimpleri, quo ad actus substantiam, causa vitandi nouum peccatum. Tho. 1. 2. q. 100. ar. 10. Sentit Conc. Trid. sess. 6. ca. 6. Quicquid dixerit Carthu. lib. 2. d. 17. ¶ Manu. ca. 2. num. 17.

Præcepti transgressio omnis, mortalis est, nisi adsit defectus deliberationis, aut paruitas rei. 1. 2. q. 88. ar. 1. 2. 2. q. 3. ar. 5. Anto. 2. p. tit. 4. c. 5. Et defectus Iudicij sufficit. Maior. 3. d. 37. q. 14. ¶ Ibi. nu. 4.

Præceptum de diligendo Deum super omnia intelligitur, quo ad ampliationē, & æstimationem, non autem quo ad intensiōnem, & feruorem. ¶ Cap. 1. 4. ca. 2. nu. 5.

Præceptum, ut impleat requiritur actualis intentio, aut saltem virtualis, aliter non satisfit. ¶ De orat. c. 13. nu. 16.

Præceptum ecclesiæ licet in totū seruari non possit, seruandum tamen est, quo ad illam partem, qua potest esse aptus. tex. ca. cum dilecti, de dolo, & contum. cum citatione a gl. ¶ Manu. ca. 21. nu. 22.

Præceptum papæ in dubio, ut verba sonant interpretandum est, quia non est recedendum a verbis dispositionis. l. non aliter. ff. de legib. & cap. tua. de spons. ¶ Consi. 2. de verbor. signif.

Præceptum de restituendo, est aliqua parte affirmatiuum, & quatenus tale obligat semper, sed non ad semper. ¶ Consi. 2. de Homic. num. 2.

Præceptum iustum, & præceptū decens differunt. ca. magna, de voto, & notatur in ca. si. de priuil. l. 6. Et ideo de vno ad aliud non infertur. Consi. 2. de pœ. & rem.

Præceptis duobus concurrentibus minus debet maiori cedere. arg. c. sicut. de cōsecr. d. 1. & l. contra pupillum. S. id, qui ad maius. ff. de re iudic. Et aptius in cap. Dominus. 2. quæst. 3. ¶ Consi. 16. de poenit. & remiss. num. 7.

Præceptū de cōfiteōdo semel in anno. vbi de ver. Confes. de cōione. ver. Eucharistia. De non iurando. verb. Iuramentum, & sic de aliis.

Præ-

Præceptum reuelandi delicta, & capiendi iuramentum de reuelando differunt, quia præceptum intelligitur salua correctione fraterna. iuxta D. Tho. 2. 2. q. 53. ar. 2. ad 5. Iuramentum vero excipiendo occulta iuxta Inn. ca. qualiter. el. 1. de accusat. ¶ Com. ca. inter verba. concl. 6. nu. 591.

Præceptum de danda Eleemofina obligat sub poena peccati mort. multo plures, quam sint, qui eam non dant extreme egētibus. ¶ De elem. nu. 54.

Præceptum secundum aliquos obligans ad mortale, & non consilium est illud. Luca. 2. Quod superest date eleemofinā, quia dictum fuit turbis, inter quos pauci erant diuites. ¶ Ibi. nu. 43.

Præcepta Decalogi sunt præcepta iustitiæ. iuxta D. Tho. 2. 2. q. 122. ar. 1. Non autē quæ ad illa diriguntur, sed charitatis. ¶ De necess. defend. prox. nu. 16. & Manu. cap. 2. nu. 5. & cap. 14. nu. 3.

Præcepta, & iustitia præponenda sunt liberalitati, & eleemofinæ, nisi maxima necessitas urgeat, vel pars cui debetur cōsentiet. l. mulier bona. ff. de iur. dot. & cap. non est putanda. r. q. 1. & ca. denique. 14. q. 5. ¶ De eleemof. nu. 62.

Præcepta superiorum debemus reputare esse iusta quouque de iniustitia nobis constet, vt ait Aug. relatus. c. quid culpatur. 23. q. 1. ¶ Ca. inter verba. concl. 6. nu. 598.

Præces.

Præces si videntur esse leues, aut magne ratione personæ per quam fiunt arg. l. 1. & glo. præces superioris sunt iustus. ff. quod iustu. ¶ Consi. 1. de sponsal.

Præces alia subsistente causa iusta nō inducunt simoniam. Th. 2. 2. q. 100. ar. 5. ad 3. ¶ Consi. 50. de sim. nu. 2.

In precibus pluris faciendum est, quod deuotionem, & attentionem auget. argu. cap. non mediocriter. de cons. dist. 5. ¶ De oratione. ca. 10. nu. 29.

Prædicare.

Prædicare absq. facultate legitima peccatum est mortale. ca. excommunicata.

mus. §. quia vero. de hæret. Quam facultatem dare potest papa vniuersaliter. Episcopus, quo ad suā Dioc. Parochus, quo ad parochiam modo ille sit approbatus. Panor. & communis. ca. inter cetera. de offi. ord. Card. in clem. dudum. de sepul. similiter in peccato existens, & id aduertens sine contritione iusta. Caiet. 3. p. q. 64. ar. 5. & 2. 2. q. 187. ar. 2. retrahendo, quod dixerat in summa, & to. 2. de vsu spec. q. 1. Quia talis actus est per legem humanam certo ordini deputatus. ¶ Manu. ca. 25. nu. 141.

Prædicare, quod sit actus alicui ordini deputatus volens probare Caiet. vbi supra. multum insudauit. Ideo dicendum negatiue, quare potest demandari huiusmodi commissio alicui, qui nullo sit ordini sacro insignitus, quia nullo iure illa cauetur, immo à laico illa potest demandari. c. mulier. 23. dist. Et omnia, quæ pertinent ad iurisdictionem sunt delegabilia iure Canonico. gl. sing. recep. in ca. peruenit. 95. dist. & ca. adijcimus 16. q. 1. vbi habetur, quod nullus audeat prædicare præter sacerdotes intelligitur de prædicatione facienda auctoritate propria, seu ratione officij, & ca. perlectis. 25. d. & ca. in Sancta. 92. dist. quæ habet ad Diaconum pertinere recte possunt, intelligi de lectione Euāgel. ad Missam. Quia certum est per ordinem Diaconus nemini dari licentiam de prædicando more solito. ¶ Consi. 4. de temp. ord.

Prædicare simpliciter non prohibetur suspensis, & interdictis, ideo facere id possunt nisi speciatim hoc illis interdicator. ¶ Consi. de verb. signif. Man. c. 27. num. 176.

Item qui ex laude humana, vel ob pecuniā principaliter, aut ob alium finē mortalem, vel venialem.

Item prædicare doctrinā cōtrariā fidei, aut bonis moribus historiarū sacrarū, Miraculorū, prophetiarū, & c. nō autē circa alia nisi notabile scandalum præbeat ¶ Ibi.

Item prædicare fabulas, aut alia ridicula peccatū est. secundum Anto. 3. p. tit. 10. c. 4. & Caiet. 2. 2. q. 64. ar. 2. sed veniale.

Prædicator.

Prædicator debet obseruare cōtenta in Conc. Trid. sess. 5. ca. 2. & sess. 24. c. 4. & sess.

Et sess. 22. c. 8. Manu. ca. 25. num. 141. Prædicator non respondens iniurijs modeste illis, qui videntur fructus suæ prædicationis impedire peccat. ¶ Ca. inter verba. concl. 2. nu. 15.

Assumens aliquod miraculum, aut dictū alicuius Sancti falsum, tanquam suæ prædicationis materiam, peccat mor. si mentitur. 2. 2. q. 110. ar. 4. ¶ Com. in c. fratres. de poen. d. 5. nu. 14.

Si prædicat ob laudem laureolam non meretur. Thom. quol. 15. ar. 24. ¶ Cap. inter verba. concl. 5.

Prædium.

Prædium rusticorum duas habet species, quorum vna hominum cultura fructus producit, & quo ad hoc difficile est sustinere per legem poenalem tolli culpam damnificantium, quia ista prædia nunquam fuerunt ita communia, vt fierent occupantis neque, quo ad dominium, neque, quo ad vsum. Altera vero ex se profert ligna, & herbas siue pascua. Et ista prædia erant à principio communia, & fiebant occupantis. iuxta. l. 1. ff. de rerum diuis. Et licet sint facta communia certorum populorū, seu priuata certarum personarum, quo ad dominium, possunt manere cōmunia, quo ad vsum, quo liceat eis vti impune si non deprehendantur, uel soluta poena si deprehendantur, quia res facile in sua natura reuertitur. cap. ab exordio. dist. 35. & l. si vnus. §. pactus, vt peteret. ff. de pact. ¶ Com. ca. fraternitatem. de lege poen. nu. 33.

Prædium non fit ex parte frugiferū eo, quod reddat minus, quia hoc nullo iure præbatur, ideo non est dicendum. arg. ca. consuluisti. 2. q. 4. ¶ De vsu. nu. 117.

Præiudicium.

Præiudicium videtur esse se iudiciū, quo vna res altera prius iudicatur, & inde præiudicale quasi prius iudicandum. de quo Panor. in ca. tuam. de or. cogn. Sed secundum vsum proprie est præoccupatio iudicij, quæ alicui indireccte subripit res, aut ius, quod ei iuste potuit adiudicari.

Et large est præoccupatio rei, vel iuris, quod prius adiudicari potuisset siue iuste, siue iniuste. Vnde proprie alicui præiudicat, qui aliquid facit vnde ille lædatur iniuste, communiter vero si lædatur etiam iuste. Siluest.

Præiudicium tertij præcogitātū à principe non impedit, vt per multa determinat Deci. Conf. 113. post gl. Panor. ca. cū olim. de priuil. ¶ De rescrip. excep. 21. nu. 38.

Præiudicium primarium, non autem secundarium attendendum est tex. cum glo. fin. ca. quamuis. de pact. lib. 6. Et multa iura ad hoc probandum inducit. ¶ Ibi. nu. 35.

Præiudicium tertij secundarium attenditur, quando actus sua natura in illud immediate tendit, licet propositum concedētis tendat in aliud. ¶ Ibi. nu. 39.

Prælatus.

Prælatus sic dicitur, quia alijs est ante latus, seu positus, & dupliciter dicitur secundum mentem Panor. in c. cum ab ecclesiarum. de off. ord. Primo, large ab allusione vocabuli, quilibet habēs curam. tex. in c. tua. de cler. egrot. Secundo, proprie, qui habet aliquam iurisdictionem fori contentiosū, etiam iure speciali, vt præscriptione, aut priuilegio. tex. iuncta gl. in c. decernimus. de iud. & clem. dudum. de sepult. Et intelligitur de iurisdictione ordinaria, & nō delegata, quod & videtur sentire Inn. c. firmiter. de turi, & fide. Catho. Silu.

Prælati nomen secundum vsum loquendi, & legislatorum determinationem. d. ca. cum ab ecclesiarum, & d. clem. dudum. & rubr. de his, quæ fiunt à prælato. Significat episcopos, superiores eorum. Præfectos ecclesiarum collegatarum tam secularium, quam regularium. Et si Bonif. in d. clem. §. ad honorē. n. 37. solos epōs puter ibi appellatos tali nomine. Conf. 3. de fil. psb. nu. 4.

Prælatus ecclesie in gram fundatis potest illa grauare. c. Eleutherius. 18. q. 2. & Arch. c. pterea. de iur. pat. Conf. 2. de iur. patr. nu. 8.

Prælatus non potest dicere se nō posse bene regere, nisi totū regat sine opera econo- morū, quia id est expresse contra regulam Diui Benedicti, & facilius est reddere rationem

tionem de parte, quàm de toto. Nec possunt omnia per se cognoscere. Com. 3. de Reg. nume. 15.

Prelatus si est dissipator bonorum Ecclesiasticorum, non est illi faciendâ restitutiô eorum, sed in utilitate ecclesiæ expédendâ sunt. Caie. ver. Restitutiô. Fallit si nō est suspensus, nec illi coadiutor datus, & sunt prouentus Ecclesiæ, quorum est verus, & legitimus dispensator. arg. eorum, quæ notantur in c. veritatis, de dolo. Et conteta in c. venerabili, de off. deleg. quia nullibi contrarium statuitur. Man. c. 17. nu. 29. cōs. 53. de sent. excomm.

Prelatus quicquid potest per se custodire, & dispensare potest id & monachus de eius licentia expressâ, vel tacita. ¶ Consi. 75. de Regul. nume. 64. Com. 2. de Regul. num. 23. & 40.

Prelatus non debet præcipere non idoneo, vt audiat confessiones. arg. c. nihil. de elect. ca. fin. eod. titu. li. 6. Et si id præcipiat subditus, non debet acceptare. ca. non est putanda. 2. q. 1. Si autem dubitat de sua sufficientia, & prelatus existimat illum esse idoneum potest ille præcipere. c. innotuit. de elect. Et subditus præcepto suo se conformare, arg. c. quid culpatur. 23. q. 1. per ea quæ tradit d. Tho. 2. 2. q. 104. art. 5. Nisi cognoscat in prelato, odium, amorem, cupiditatem, &c. Manu. c. 4. num. 14.

Prelatus iure humano potest torquere, & verberare publice suos subditos, ca. vniuersitatis, de sent. excomm. cap. 1. de Adult. Et probatur in cap. Archiepiscopatu, de Raptor. ¶ Consi. 1. de his, quæ vi. vt consi. 42. de sent. excomm.

Prelatus exemptus iurisdictionem habet, quasi Episcopalem. iux. glo. solemn. recep. in clem. 1. de reb. eccl. non alienand. Consi. 22. de temp. ord.

Prelatus cum ignorante matrimonium suum inualide contractum potest dissimulare per cap. quia. de consangu. Consi. 1. de constit. num. 35.

Tenetur coram Deo ad iura suæ ecclesiæ defendenda. capitul. sine exceptione. 12. quæstion. secunda. cap. Nulli, de reb. Eccl. non alienand. ¶ Consi. 27. de præbend. num. 6.

Condemnare debet ad restitutionem fructuum beneficij eos, qui officium nō recitât, & distributionem pro tempore absentis, p. Conc. Later. sess. 9. & extrau. pij V. Consi. 2. de reb. eccl. alien. nu. 3.

Prelatus cū minore parte Cap. pōt cogere canonicos ad contribuendū reparationi ecclesiæ, per c. si. de his, quæ fiūt a maio. part. Augere eorū præbendas, quo honeste alantur applicando redditus aliorum beneficiorum. c. exposuisti, de præb. Consi. 2. de reb. eccl. alien. nu. 3.

Prelatus collegiatæ secularis æquipatur Abbati. glo. & Panorm. c. cum illorum, de sent. excomm. quia habet iurisdictionem in foro cōtentioso super suos canonicos. Consi. 4. de maio. & obe. nu. 3.

Nullo iure ordinare tenetur, nisi monitus à Superiore. c. cum in cunctis. §. inferiora, de elect. & ibi Panorm. Franc. in c. statutum. de elect. lib. 6.

Et si inseruit Episcopo, nisi grauissima urgente causa, quo ad forum conscientie percipiendos fructus illi non prodest. ca. ad audientiam, de ele. non resid. & ibi probat Panor. ¶ Consi. 3. de temp. ord.

Prelatus potest nunciare papæ hæreticos suæ Dioc. ca. excommunicauimus. §. adiucimus. de hære. & c. Inquisitores. eo. tit. lib. 6. Consi. 1. de foro comp.

In quærendis, & non in quæsitis Ecclesiæ nocere potest. glo. fin. 8. quæst. 3. Consi. 3. de Accusat.

Prelatus Regularis cum suo conuētu diuersa sunt, adeo qd non est de capitulo, seu conuentu, gl. cōiter recep. in clem. exiit ergo qui, de æra. & qual. per tex. quos ipsa citat ad hoc aptissimos. Consi. 12. de consti.

Potest dare dilationem ad profitendum cum suo conuentu, quia ante Conc. Tridē. id licebat, & est item in usu, quia nihil in contrarium statuit Conc. & à lege antiqua non est recedendū, nisi quatenus per nouā cōtra statuitur. l. præcipimus. C. de app. cōsi. 12. de off. iud. ord. consi. 29. de Reg.

Potest ex causa dare licentiam manēdi extra monasteriū habitu retēto. 2. 2. q. 101. ar. 4. Consi. 4. de iure patr.

Potest commutare, & dispensare votū transeundi ad arctiorem, quia ille transitus

non

nō est uotum de Religione, sed minus eo, ideo non reseruatam papæ, sicut votum religionis simpliciter cum a diuersis non fiat illatio. l. papinianus. ff. de maior. ¶ consi. 30. de voto. num. 3.

Naturaliter suo subdito obligat vt Dominus seruo, vt oēs tradunt. l. si quod. ff. de cond. ind. ¶ consi. 20. de regu. nu. 13.

Prelatus regularis potest priuare subditum perpetuò habitu, & ordine ob delictum. Consi. 50. de Reg. nu. 52.

Tenetur ad requirēdum eiectos iniuste per suas interlocutorias, vel sine causæ cognitione, vel eiectos etiam iuste, sed redire nolentes, & cogere conuentus ad eos recipiendos per c. ult. de Reg. ¶ consi. 51. e. ti.

Potest cognoscere de crimine Nouicij, saltem cum crimine non requirit depositio nem, quia est Iudex in his, quæ pertinent ad Regulam suam. l. fin. C. de iurisdic. om. iud. cap. cum ab ecclesiis. de offic. iud. ord. ¶ Consi. 58. eodem titu. & Com. 2. de Regu. num. 13.

Prelatus Regularis nequit obligare subditum, vt ad aliam Religionem transeat, quia nemo potest cogi ad votum. Neque ad alium Monasterium in quo non est professus, licet sit eiusdem ordinis, quia solo suo Monasterio tenetur, sicut & illud hūc tenetur alere, argumen. ex multis dictis. ca. primo. 13. quæst. 1. Et hoc iure communi antiquo. Potest tamen id facere iure nouo statutorum confirmatorum a papa, quia lex specialis derogat generali, & tenet religiose uiuere secundum regulam ordinis. iuxta quem sunt statuta illorum. ¶ Com. 4. de Regul. num. 21. & 22. & consi. 13. de regu. num. 7.

Nequit concedere suo subdito bona stabilia sine causa, ita vt ille habeat illorum dominium: esset enim id illum proprietarium facere. ¶ Consi. 47. de Regu. Et id conuincit. ca. non dicatis. 12. quæst. 1. cum multis dictis super eo. ¶ Com. 2. de regu. & consi. 20. eo. tit. nu. 6.

Nequit concedere licentiā dimittendi habitum, & sub obedientia Episcopi uiuere. Neque absoluere Religiosum ab obedientia in ordinis, nisi declarando professionem suam nullam, vel renuendo ab

ordine ob delictum. Consi. 53. eodem titu. & consi. 55.

¶ Prelati fratrum tenentur præsentare episcopis fratres idoneos pro confessionibus audiendis. Clem. dudum. de sepul. nec sufficit nominare secundum gl. ibi. recep. Quod si non admitterentur ab Episcopo haberentur pro admissis, neque est in contrarium Conc. Triden. ¶ Manual. cap. 27. num. 265.

Prelati ecclesiarum immoderatos sumptus in cibis, potibus, vestitu familia, &c. facientes non excusantur ratione suarum dignitatum, vel dicentes se id facere ne habeantur auari, quod efficacissimis rationibus probat Gerson de Tempora. 2. part. alphabet. 39. ¶ Com. cap. inter verba. concl. 5. num. 69.

Prelati contra ius commune multa præscribunt, quæ præscriptio valet. ca. 3. de cōfuet. lib. 6. ¶ Consi. 9. de off. iud. ord. num. 2. consi. 5. de spons. nume. 2.

Prelati, quibus data est facultas per Concilium Trid. moderandi obligationes iam indutas ad dicendas Missas in quibusdā ecclesiis cum timore lædendi suas conscientias debent illam reductionem facere, quia agitur de mutanda, vel diminuenda dispensatione, quam Dominus rei habet in ea. iuxta l. in re mandata. C. mandati. & l. sed & si S. consuluit. ff. de per. hære. ¶ consi. 6. de celebrat. Miss. nu. 9. Et nisi conscientias lædere volunt debent onerare illos, qui d. statim sunt Missas diminutas, vt animas defunctorum iuuent applicando illis ualorē per specialem intentionem ante Missam, memoriam in Missa memento. & per collectā specialem conuenientem. Ibid.

Prelatos, qui sunt quidam pastores, aduersus vitia non lazzantes. Idias increpat. Vocando canes mutos secundum Grego. relatum in c. si rector. 41. dist. ¶ Com. c. inter verba. prælu. 2. nu. 3.

Prelatus diues peccat mortali ob necessitatem reparationis ecclesiæ bona eius alienari sinas, cum possit de propriis redditibus subuenire. Abb. in c. conuenerente. de cler. non resi. ¶ De plur. benef. nu. 19.

Prelatus tenetur publice et eme sinas facere. iux. illud Mat. 5. Luceat lux uestro. Et

Ee 2 qui

qui laudat illos, qui faciunt secrete errat, iuxta Gerfon. 2. p. titu. de tempor. alphab. 39. ¶ De eleemo. num. 78.

Premium. Verbo Bellum.

Premium.

Premium meritorum est duplex. Primum est essentialis. i. gaudium de Deo, & respondet charitati, quae ad uoluntatem pertinet. Alterum accidentale. i. gaudium de quocumque bono facto, vel de omnibus, quae consequuntur illud Tho. 4. d. 14. q. 5. ar. 1. Maio. ibid. q. 13. ¶ De poe. d. 1. c. magno. nu. 15.

Premium propositum capienti banitum non dedit, nisi captum ducat ad iudicem Bar. c. iter recep. l. 1. ff. qd quisq. iur. S. hęc aut uerba. De p. d. c. hęc autem uerba. nu. 9.

Premia iuxta labores, atque virtutes tribui debent l. 1. ff. de iust. & iu. iunct. c. mira. mur. 61. d. De incomp. benef. num. 6.

Preparatio.

Preparatio quae in adultis requiritur, si uolunt accipere effectum sacramentorum, qua remoueat fictionem, quae quandoque procedit iusticiam ad gratiae sumptionem antequam baptismus actu suscipiat, non autem procedit uotum de suscipiendo. Quae tunc non procedit, sed est simul cum gratiae perceptione. Et tunc gratiae remissionis culpa confertur. In poenitentia autem nunquam datur gratia, nisi preparatio adsit, vel prius fuerit. ¶ Com. c. uoluisse, de poe. d. 1. nu. 9.

Preparatio, quae ad confessionem requiritur, colligitur ex his, quae dicta sunt. ver. Confessio.

Preparatio uoluntatis, & propositi actualis, aut virtualis procedere debet, non solum ad credendam gratiam, sed et ad implendum preceptum preparationis. De orat. c. 14. nu. 3. Ad quod & ad Missandum sufficienter preparationes ab ecclesia ad id ordinatae. Maio. 4. d. 12. q. 7. Quare versiculi ille, Deus in adiutorium meum, aptissimum est horarum initium. Calsia. colla. 2. Adba. Isaac c. 10. & Pater noster finis, est conueniens. iux. Conc. Gerundense. c. id semper. de consec. dist. 5. ¶ Ibid.

Prepositura.

Prepositura est de numero beneficiorum incompatibilium comprehensorum in c. de multa. de praeb. Et est magis incompatibilis, quam beneficium curatum, uel dignitatem excepto episcopatu. c. cum nostris, de concess. praeb. ¶ conf. 21. de praeb.

Prepositus alicui officio obligat praeposentem etiam accipiendo pecuniam ad commodius eum exercendum. ¶ Conf. 3. de pe.

Presbyter.

Presbyter preces ordinarias cum sacris vestibus, vestitus dicere debet, quia id pertinet ad ritum, & caeremonias, quae seruanda sunt, iuxta Bullam Pij V. Missam adiectam. Et consuetudo antiquissima ecclesiae Latinae hoc seruat, ergo obseruanda est. c. consuetudo. d. 1. At si omittantur sine contemptu non est mortale. Consil. 2. de celebr. Miss.

Missando sine sacris vestibus, etiam ob timorem peccat mort. Caict. 1. 2. q. 96. Manual. ca. 25. num. 83.

Assumens Doctoratum iuris civilis nullam poenam incurrit, etiam si non habeat licentiam suam ordinariam. Panorm. in c. super specula, ne cle. vel mon. neque peccat si callet leges civiles, secus si non callet. iux. gl. 2. clem. 2. de Magis. Conf. 2. ne cle. vel mon.

Prescriptio.

Prescriptio est vnus modus acquirendi dominium utile, aut directum alicuius rei, aut exceptionem ad retinendum, quae competit ex eo, quod iam legitimo tempore, modo ad id legitime bona fide possederit. l. 1. ff. de usuc. & toto ti. de prescr. & gl. 16. q. 3. in sum. Et si res est mobilis appellatur actus iste usucapio, si immobilis prescriptio secundum omnes iuris ueritas, interpretes. At uerius talis modus appellatur usucapio. Exceptio autem, quae ex ea nascitur prescriptio uocatur, ut ex multis legibus colligitur Alcia. l. & sunt. ff. de ver. sig. Manu. c. 17. nu. 85.

Prescriptio duplex est, vna Canonica, i. quae sacris Canonibus innitur. Altera Civilis, seu legalis, quae sacris Canonibus non

non consentire. Et nulla, quae fuit inchoata mala fide, seu a sciente rem esse alienam excusat. Neque etiam si fuit inchoata bona fide, si postea antequam finiatur mala successit. c. vigilanti, & c. fin. de praescrip. Manu. cap. 17. nu. 85.

Prescriptio ex possessione rei ecclesiae de concessione episcopi dicitur se iuste eam facere ualet, & determinat Rota in titu. de praescrip. dec. 3. in nouis. quam Fel. sequitur. Conf. 8. de reb. eccl. alie. nu. 3.

Prescriptio 40. annorum, & immemorabilis etiam in rebus ecclesiasticis, & beneficijs ualida est. arg. c. de quarta, de praescrip. ca. super quibus, de uerb. signific. & l. hoc iure. §. ductus aq. ff. de aqua quotidiana. & xlii. ¶ Conf. 4. de off. iud. ord. num. 2. & conf. 39. de praeben.

Prescriptio contra ius naturale, nihil potest. ca. si. de consue. & ca. quia contra. d. 8. Conf. 4. de offic. iud. ord. nu. 5.

Prescriptio mala fide nulla est. cap. possessor, de regu. iur. lib. 6. ¶ Conf. 1. de reb. eccl. alienan.

Prescriptio habenti ius legitimum non est necessaria. arg. ca. cuncta per modum. 9. q. 3. Conf. 2. de iur. patr. nu. 20.

Prescriptio longissima bonam fidem, & non titulum requirit. l. si quidem rem, & l. cum nouissimi. C. de praescrip. & est talis. 30. vel 40. annorum. Si autem illa est dicta vel 20. requirit titulum. iux. l. si quis emptio nis. C. de praescrip. Et in hoc nulla est differentia inter ius canonicum, & civile. ¶ Conf. 1. de rescr. nu. 4.

Prescriptio non se extendit de vna re ad aliam, etiam illi similem, secundum Inno. c. auditis. de prescr. quod late Fel. extendit. De orat. c. 3. num. 75.

Presentatio.

Presentatio simoniaca gratiam consecutam annullat. ¶ Conf. 24. de sim.

Facta ab excōicato declarato non ualet. Ioan. And. Anton. & Panorm. ca. nobis, de iure patron. Et id concludit Lambert. trac. de iure patron. lib. 2. p. 3. quae. 3. artic. 4. ¶ Conf. 7. eod. titu.

Presentatio ad beneficium curatum, & collatio facta minori 25. ann. nulla est. c. cum in cunctis. §. inferiora. de ele. Conf. 8. ubi sup.

Presentatio Abbatis vnus ordinis, ad Abbatiam alterius ordinis nulla est. Conf. 49. de reg. nu. 49. ver. Abbas.

Presentationem admittere, & institutionem facere diuersa sunt, hanc potest praelatus differre, illam uero non. ¶ Conf. 12. de off. iud. ord. nu. 2. conf. 29. de reg. nu. 2.

Presentans praesentato ius suum non prosequente alium praesentare potest. iux. c. si electio. de elec. li. 6. & annot. in c. licet, el. 2. de praeb. li. 6. Conf. 27. de simo. nu. 5.

Presentans ad beneficium, cum pacto, ut aliud dimittat, si ex pacto id agit, vere simoniacus est, si autem ob aliam causam in conscientia non est talis, attamen in foro exteriori Simoniacus praesumitur. Conf. 23. eo. tit.

Presentare tenetur se Regularis episcopo Diocesano pro confessionibus audiendis clem. dudum, de sepul. Et semel admissa noua praesentatione non indigent, etiam si Diocesum aliquoties egressi fuerint d. clem. §. idem. Non tamen possunt absoluere a casibus episcopalis. Et minus dispensare in iuramento, & voto. gl. ibi recep. §. si uerò, quod est tutius secundum Anto. 3. p. tit. 17. ca. 2. Licet Silu. ver. Confessio. q. 5. contra teneat. Et haec praesentatio potest esse duplex, uel primo facta a suis praelatis, & haec durat in perpetuum, uel secundo facta a se vigore priuilegij. Inno. 8. Et haec non durat, nisi per annum. Manu. c. 17. nu. 264.

Presentare se quamprimum potest tenetur absolutus ab inferiore de excōicatione papali, propter impedimentum ueniendi Romam. iux. c. quamuis, de sen. exco. alioquin recidunt in eandem c. eos qui. eo. tit. li. 6. Manual. ca. 27. nu. 89.

Presentatus ante acceptionem et neque electus ante confirmationem, non tenetur recitare horas. ¶ Ca. accepta. op. 5. nu. 21.

Prestatio.

Prestatio annua alicuius rei praesentata non inducit obligationem ad praestandum in futurum. cap. pen. de censibus, etiam si interuenisset pactum inualidum, quale est

nudum de iure civili. l. si certis. C. de pact. ¶ Consi. 1. de pact.

Sine causa facta præsumitur iniusta per vim Didacus in cap. possessor. §. 5. de regul. ur. lib. 6. post multos alios à se ibi citatos. i Quæ autem est talis obligationem non inducit per regulam, quod latèter cū multis aliis. de reg. iur. ¶ Vbi sup. nu. 3.

Soluta decennio ex aliqua certa causa inducit præsumptionē pro iustitia exigentis. iux. l. cum de in rem verso. ff. de iur. se. cundum declarationem Barth. versus fin. Sed requiritur quod præstatio sit continua causa certa, & expressa. nu. 4.

Continuata per annos 30. etiam nulla causa expressa inducit ius petendi in futurum ratione præscriptiois. Bal. in tract. de præscr. 4. q. in princ. q. 2. quem sequitur Co. uarun. & probatur per l. sicut. C. de præscr. 30. vel 40. annorum. Et non procedit quādo contra possidentem facit ius commune, vel aliqua vehemens præsumptio per c. 1. de præsump. ¶ Ibid. num. 5.

Præstatio, quæ iure communi non debetur soluta tempore etiam immemorabili, præsumitur indebitè soluta si est procedens ad amicitia, & familiaritate, vt hospitatio amici. Innoc. communiter recep. in ca. bonæ spei, de postulat. præ. aliàs præsumitur debita, vt onera, & aliq. graues præstationes. num. 8.

In beneficiis conferendis priuilegio præ imponi potest, præsertim rectore consentiente. arg. extranag. suscepti. ne sede vacan. ¶ Consi. 1. de simo.

Præsumptio.

Præsumptio dupliciter dicitur. Primo, secundum, q. homo magna de se existimat, & pertinet ad superbiam. Secundo secundum, quod iudicat circa alia à se, & hæc est triplex. Prima est iuris tantum, quando ius super dubio, & verisimili præsumit aliquid. Secunda iuris, & de iure, vt quando ius præsumit super aliquo, & vterius disponit ita esse, nec posse contrarium probari. gl. c. is qui, de sponsal. Tertia, est præsumptio hominis, & est triplex. Prima violenta. Secunda probabilis

faciens semiplenam probationem. Tertia leuis, & temeraria, sicut & Iudiciū. Siluest. verbo præsumptio per tot.

Præsumptio primo modo sumpta est vitiosus inclinans ad appetitū inordinatum eorū, quæ vires, vel merita excedant. ¶ Manual. cap. 23. num. 11.

Præsumptio iuris, & de iure est præsumptio legis de aliquo super eo, tanquam sibi comperito statuentis, iux. not. in d. c. Is qui de sponsal. De Iudæ. Not. 10. nu. 28.

Contra hanc nulla probatio admittitur regulariter. l. antiquæ. C. ad Senatusconsult. Velle. & l. à diuopio. §. si pignora. ff. de re iud. & d. c. Is qui, de sponsal. Ibi. nu. 27.

Præsumptio pro valore actus, præualet aliis. l. in contrahenda. ff. de reg. iur. in hoc notat Dec. post alios. Com. 2. de Reg. n. 57.

Præsumptio cessat in foro Dei, & conscientia, quando est contraria ueritati, per notata in cap. Is qui, & cap. tua de sponsal. ¶ De Iudæ. num. 60.

Præsumptio, de qua regula semel malus semper præsumitur malus, & c. lib. 6. per bonā conuersationem triennem tollitur, & notat Fel. in c. deputati. ¶ De Iud. Ibi.

Præsumptio iuris, & de iure fit de aliqua re, vsque ad aliquod tempus, & non post illum. Clem. 1. de re iud. vbi tali præsumptione præsumitur pro valore trium sententiarum confirmantium, donec executioni mandent, & non post. ¶ c. accepta. op. 1.

Præsumptio, per contrarios actus tolli potest. l. Diuus. ff. de restit. in integr. & c. accedens. cum glos. de crim. falsi. ¶ Consi. 25. de voto.

Præsumptio dolum, & malitiam præsumit per dictum singulare. Card. communiter recep. Cle. 1. de priuileg. q. 39. ¶ Cof. 4. de haret. nu. 5.

Præsumptio ex delicto fratris contra fratrem non oritur, quia nemo præsumitur in dubio delinquere, neque approbare delictum alterius propter solam cognationem. l. merito. ff. pro socio. cap. 2. de reg. iur. ¶ Consi. 30. de sen. excomm.

Præsumitur nemo iactare bona sua, vt reputari debeat imprudens, & omnino stultus. l. cum de in debito. ff. de probatio. ¶ Consi. 10. de simon.

Præ

Præsumens exercere officium, vel exercitium, quod nescit cū damno notabili salutis proximi corporalis, aut spiritualis, vel cum Dei irreuerentia, mortaliter peccat. D. Tho. 2. 2. q. 117. ¶ Manu. ca. 23. n. 14. Com. ca. inter verba. nu. 100.

Præsumptio iuris, & de iure est, cuius contrarium probari non potest. iuxta late notata in capitul. is, qui fidem. de sponsal. ¶ De cambijs. nu. 5.

Precium.

Precium rei est precium pecuniarum, quo cōmuniter estimatur res valere tunc attenda illius intrinseca bonitate, vendentis utilitate, loco, tempore, copia, vel defectu rerum illius generis, & emptorum, & venditorum earū, & modo vendendi eas statutum à gubernatore loci, vel domino rei. ¶ Manu. ca. 23. nu. 78.

Precium est aliquod affectionis, de quo l. si in emptione. ff. de minor. aliquid priuati affectus, quo vnus, vel alter rem suā estimat. l. presentia rerum. ff. ad l. falc. ¶ Ibi.

Precium iustum, ait Scotus 4. d. 15. q. 2. non consistit in indiuisibili, sed habet latitudinem, cuius extrema appellantur premium, & rigorosum, medium autem moderamine regitur. Sed etiam illud, quo in hoc loco, tempore, & modo vendendi communiter haberi potest. ¶ Ibid. num. 79. & cap. 17. num. 228. de usur. num. 5. Com. cap. 1. de poen. d. 5. §. tanto. nu. 35.

Precium rei minuit onus impositum. c. cum Ioann. de fide instrum. ¶ Consi. 1. de concess. præbend.

Non augetur ob periculum recipientis rem creditam. Sot. lib. 6. de iust. & iur. q. 4. ar. 1. per c. in ciuitate, de vsur. In quo errauit Medin. Cod. de rebus rest. q. 39. tenens res carius vendi posse credito, & vilius emi anticipato, quia modus vendendi videtur augere, & minuere precium ob periculum. ¶ Manu. c. 23. nu. 81.

Non auget, & minuit dilata solutio nisi adfit lucrum cessans, aut damnum emergens. ¶ Ibid. num. 82.

Preciū non est de essentia precuniarum, sed quid accidentale. Bar. l. quod te. ff. de rebus

cred. nu. 7. ¶ de Camb. nu. 49.

Precium rei vt ex certo incremento augetur, & certa diminutione minuitur, sic ex dubio augetur, atque minuit. Ibi. n. 45.

Precium auget paucitas venditorum, & utilitas venditoris, non autem utilitas, aut necessitas ementis, secundum Silu. Verbo Emptio. §. 7. ¶ Ibi. nu. 83. 85. Minuit pactum de retrouendendo frequenter vsq. ad quartam partem, vel amplius secundum leges. arg. Extrau. 1. & 2. de emptio. nu. 86.

Preciū rei litigiosa ob dubium litis euenturæ minuitur, & magis quo magis est dubium. Imol. & Burg. in ca. cum causa. de empt. contra glo. postremam illius. c. Com. ca. si quis autem. de poen. d. 7. nu. 28.

Precium celsus redimibilis variabile est, secundum varias terras, ideo quale firium non est definitum. Irredimibilis vero videtur 20. pro vno. arg. gl. communiter recep. auth. perpetua. C. de sacrosanct. eccl. ¶ Consi. 7. de empt. nu. 8.

Precio æstimabile non est vita, salus, libertas, honor, & fama. l. liber homo. ff. ad leg. aquil. & ca. contingit. de sent. excom. ¶ Man. ca. 17. n. 74. Vide Verb. veditio, &c.

Prætor.

Prætor est iudex competens ad armorum restitutionem clericis faciendā, non autem Episcopi s, quia arma non sunt res ecclesiastica, licet clerici sic. Fallit tamē in Monachis, quorū omnia bona sūt ecclesiastica. ca. non dicatis. 12. q. 1. ¶ Consi. 44. de sent. excom. nu. 6. Incidit in Bullam Cænar, quando notorium Subdiaconum acersitum locum illi constituit pro carcere, præcipiendo ne inde discederet, atque examinaret principaliter, quo ad se, & testem quo ad alios constituendo illum tamquam reum detinendo per triduum licet ad petitionem Episcopi illum restituerit. ¶ Consi. 45. eod. tituli.

Primogenitus.

Primogenitus ille dicitur, qui primo natus est, licet nemo deinde sequatur. ca. Ioseph. de verb. signif. ¶ Consi. 1.

de consec. eccl. nu. 2. Autoritate Regia in
stitui potest cum clausula, vt deficientibus
legitimis illegitimi succedant. ¶ De spolia.
cler. §. 6. num. 2.

Primus.

Primus ille dicitur, quem nemo antea
dit. l. ex duobus. ff. de vulgar. ¶ Confil.
1. de conf. eccl. nu. 2.

Primus de collegio ecclesie prælatus di
citur & habet iurisdictionem. Pano. c. cum
ab ecclesiis. de off. ord. facit c. statutū.
de elect. lib. 6. ¶ Confil. 4. de maior. & obed.

Princeps.

Princeps absolutus nō potest iuste re
mittere reis delicta ex eo, quia Deus
id potest, quia non potest omnino li
berare, vt ille: immo subiectus eius legibus
naturali, & diuine. ca. sunt quidam. 2. §. q. 1.
ca. quo iure. dist. 8. Immo subiectus est etiā
suis legibus proprijs, quo ad vim directi
uam. Tho. 1. 2. q. 96. ar. 5. & c. cum omnes.
de consil. & licet id possit facere ex cle
tia cum iusta ratione. 2. 2. q. 157. ar. 2. Nō ta
mē id potest simpliciter, & pro suo libito,
quo ad forum Dei, licet facta teneant etiā,
quo ad forū interiorē. ¶ Rub. de iud. n. 100.

Princeps præsuntur vt actus plenu
dine cum alius actus nō valeret. Paulus Ca
stren. in l. ex imperfecto. C. de testam. ¶ De
red. eccl. q. 3. Mon. 7. nu. 2. Consultus iuxta
ius præcedens. respondet gl. celebr. ca. con
sultationi. de temp. ord. cap. ex tua. de filijs
presbyt. ¶ Ibi. q. 1. Mon. 5. 2. nu. 3.

In dubio nullius ius lædere videtur, læ
dit tamen quando potest, & vult id facere
si de hoc constat illum habere animum læ
dendi. Principis enim dispositio sine alte
rius præiudicio accipi debet, quod intelli
gendum est de alio præiudicio, quam expref
so, vt sentit Deci. ca. super eo. de off. deleg.
¶ Com. 3. de regul. nu. 12.

Permittens Hebræis exercitium vsurarū
etiā de ordinarij licentia peccat morta
liter, per clem. 1. de vsur. & c. 2. eod. tit. lib.
6. cum ei adnotatis à Franco, & c. post mi
serabilem, & cap. postulasti. eod. tit. Quod

intellige de illō, qui recognoscit superio
rem. ¶ Confil. 6. de Iudeis.

Princeps, qui non recognoscit superio
rem, sicut in terris suis potest permittere
Iudæos, ita potest permittere eis exercitiū
vsuræ cum certis pactis, & modis, dum
modo non participet aliquid ob illam per
missionem. ¶ Secus autem si recognoscit
Superiorem: quicquid dicit Ioann. de An
charan. in consil. 243. quem sequuntur A
lexand. Imol. consil. 1. uolum. 2. & Ioan. ab
Anania. in cap. post. miserabilem. de vsur.
num quinto. Et licet iustus id faceret con
sulto Romano Pontifici, & ille eos per
mittit, cum minus deberet, attamen etiam
illo inconsulto, si id permittit non aude
dicere, quod peccet mortaliter. ¶ Confil. 3.
de Iudeis, & consil. 4.

Princeps aliquid ex certa scientia faci
do defectus iure humano inductos sup
plere videtur, quatenus ualor dispositio
nis eius requiritur. l. idein Vlpianus. §. 1.
ff. de excusat. tutor. traditur in cap. si quan
do. de rescr. post Bal. in c. cum adeo. eo. tit.
¶ Confil. 1. de Depos. nu. 5.

Contraueniendo suæ legi peccat, quia
contrauenit legi naturali iubenti sic: Pa
tere legem, quam tuipse tuleris. cap. cum
omnes. De constitut. ¶ Confil. primo. de his,
quæ vi. num. 3.

Princeps sine causa, non potest regu
lariter reuocare suum contractum, aut
priuilegium ob præcium, uel remunera
tionē concessum. cap. 1. de probat. cum
alijs multis, quæ allegat Felin. in cap. No
uit. de iudic. ¶ De Rescript. Except. 20.
nume. quinto.

Principi asserenti cum causa facere ali
quid, quando ea requirit, ut iuste possit fa
cere non creditur, nisi aliunde appareat. c.
non liceat. 1. 2. q. 2. ¶ Rubr. de iudic. nu. 90.
& com. de spol. cle. §. 2. nu. 8.

Princeps inferior non potest, neq; cum
causa immutare legem naturalem per mul
ta, quæ tradit Felin. cap. Quæ in ecclesia
rum, de consil. num. 32.

Princeps si prohibeat ne feræ occidan
tur à Dominis, quibus nocet, peccat. ¶ Ma
nual. cap. 17. num. 125. Vide verbo Rex.
verbo Dominus.

Prior

Prior.

Prior qui est in tempore, potior etiam
est in iure. de reg. iu. li. 6. modo cæte
ra sint paria, & in iure contrariū non
sit expressum. consil. 4. de stat. mona. nu. 8.

Prior regularis ordinarij intra annū, de
bet, sed non secularis. ¶ Confil. 4. de præb.

Prior Carthusiensium non excōicat, sed
denunciat proprietarios virtute statuti. Et
ideo non incidit in poenā suspensionis,
quæ contra excōicantes verbo tantū sine
scriptis profertur. ca. 1. de sent. excommu.
Confil. 75. de Regu. nu. 21.

Non potest ratam habere dispensationē
suorum monachorum, nisi facta sit in utili
tatem suorum monasteriorū, & vsus pius,
uel iustam remunerationem, quia non ha
bet facultatem dispensandi in alia. ¶ Ibi
dem num. 33.

Remittens generaliter appropriata ma
le facit, remissio tamen tenet, quo ad tria
supradicta. ¶ Ibi.

Prioritas multiplex est tpsis, naturæ, ori
ginis, causæ, pfectionis, intentionis, & asse
cutiois. Tho. 1. p. q. 66. ar. 1. quol. 4. ar. 24.
ad 16. De poe. d. 1. c. quia diuinitatis. nu. 7.

Prioritas.

Prioratus cui est annexa cura exercen
da per alium, & cui est annexa exercē
da per se valde differunt. vt probat Clem.
Vt in agro. §. cæterum. de statu monacho.
Quod quidem. §. restringitur ad prioratus
regularium, qui Monachis confertur. arg.
ca. statutum, de elect. li. 6. per quod limita
tur dictum §. cæterum, immo Feder. consil.
25. tenet illud non habere locum, nisi
in prioratibus Monachorum, non autem
Canonicorum Regularium. ¶ Confil. 4.
de præbend.

Primatio.

Primatio præsupponit habitū. l. decem,
ff. de verb. obl. & c. ad dissoluendū, de
despon. impu. ¶ Man. c. 17. n. 69. consil. 75. de
reg. nu. 31. Com. 4. eo. tit. nu. 58.

Priuilegium.

Priuilegium dicitur, quasi priuata
lex. c. priuilegia. dist. 3. Et est priua
tum ius indultū à principe contra
ius commune. Quod si est præter, & sine
alterius præiudicio, non est proprie priui
legiū, sed beneficiū. Panor. 1. c. olim. de ver
bo. sig. Et est quadruplex reale, personale,
corporale. Personale, & corporale. Siluest.
Verbo priuilegium.

Priuilegium aliud est à lege, immo legi
contrarium. cap. in his, de priuil. Quare per
reuocationem priuilegiorum non reuocaf
ius commune, nisi de illo fiat mentio. De
spol. cle. §. 19. nu. 9.

Priuilegium audiendi diuina tempore
interdicti cum moderatione non ualeat,
qui fuit causa eiusdem, aut cuius culpa
fuit impositum, aut commissum delictum.
ca. licet. de priuil.

Concessum alicui, intelligit etiam con
cessum suis familiarib; & domesticis. l. illis
qui solent comitari illum ad ecclesiā, quā
do non solet ire, nisi comitatus. iux. gl. so
lem. d. c. licet. Man. c. 27. nu. 181.

Priuilegium dispensandi super homici
dium, uoluntarium homicidium nō inclu
dit, quia ista facultas, neque legatis à late
re, neque Summo Pont. solet concedi. ¶ Cō
si 6. de Hæret. num. 3.

Priuilegium Superioris nullas inferior
tollere potest. cap. inferior. dist. 21. ¶ Rubr.
de iudic. num. 53.

Priuilegiū de cōferēdis sacris ordinib;
Abbati cōcessū. Cōc. Tri. refragat. c. 12. sess.
23. vbi statuit regulares ab epis ordinādos
nō sine puio examine. Cōc. 13. de priu. n. 4.

Priuilegium generali minorū concessu
de dispensando super multitudine Missarū
ad successores, & ad Missas post illud acce
ptas extenditur, vt patet per Bullas Iul. 2.
& Leon. x. ¶ Confil. 3. eo. tit.

Priuilegium per immemorialē cōsuetu
dinem præsumptiue probatur, secundum
omnes. l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aq.
quot. c. super quibusdam. de ver. sig. ¶ Confil.
2. de reg. nu. 4. cont. 4. de temp. ord.

Priuilegiū, q; Abbas non exemptus co
gnoscere possit de causis suorū in prima
instan.

instantia cumulatiuè, contrarium est. Con cil. Trid. c. 20. de refor. sess. 24. in causis criminalib. ¶ Consi. 2. de foro comp.

Priuelegium principis citra alterius pre iudicium interpretandum est, l. 2. §. si quis à principe. ff. ne quid in loco publ. fiat. & cap. super eo. de offic. delega. ¶ Consi. 7. de Regul. num. 37.

Priuelegia, quæ contra ius commune feruntur, debent operari aliquid contra illud. cap. in his, de priuil. non tamen debent operari alia maiora. argum. ca. 1. de rescrip. Ideo quam minime fieri potest debent extendi. ¶ De red. eccl. q. 1. Mon. 50. num. 10. Consi. 19. de pen. & rem. num. 2.

Concessa sine iusta causa contra legem naturalem nemini prodesse possunt, quo ad forum interius. gloss. adiuncto tex. cap. non est, de uoto. ca. quando, de iureiuran. ¶ Ibi. q. 3. Mon. 6. num. 4.

Concessa exprecio sine causa reuocari non possunt. verb. princeps.

Concessa super recitatione officij, magis uidentur declarationes iuris communis, quam priuelegia, quæ enumerantur, de orat. cap. 19. nu. 84.

Concessa aliquib. super recitatione uere sunt priuelegia, ut concessio Indulg. illi, qui recitauerit ex libro. Et quæ sint ista enumerat. ¶ Vbi sup. concl. 10.

Priuelegia restringenda sunt non amplianda. cap. qui contra iura. de regu. iur. lib. 6. ¶ Ibid. num. 86.

Priuelegia transitum ad arctiorem prohibentia limitata sunt ab Innoc. 3. c. licet. de Regul. vt. si petant licentiam, & licet eã non obtineant possint transire. ¶ Consi. 59. de Regul. num. 1.

Concessa congregationi clericorum regularium maxima sunt. ¶ Consi. de conlecrat. Eccles.

Priuelegia licet ita sint interpretada, ut aliquid operentur ultra ius commune. ca. Is qui, de priuil. non sunt tamen extendenda ad alios effectus dato aliquo, quæ operentur, & ad quem sint utilia. Panorm. in cap. certificari, de sepult. ¶ Consi. 4. de obseruat. Ieian. num. 2. & Consi. 23. de poeniten. & remiss.

Priuelegia contra stylum curiæ scripta

possunt argui falsitatis per innumera, quæ congestit. Felyn. cap. 2. de rescrip. ¶ Consi. 1. de homicid.

Priuelegij tenor seruandus est, & non extendendus. c. Abbate, de verbo. signific. cap. portò. de priuil. ¶ Consi. 24. de poeniten. & remiss.

Priuelegijs per clausulam generalem in lege positam derogatur cù reuocatio eorū fit per viam legis. iux. clem. dudum. de sepul. ¶ Consi. 21. de Regul.

Priuelegium remuneratorium etiã p contractum concessum ex causa, reuocari potest, & est communis opin. in ca. nouit. de Iudic. & ca. 1. de proba. ¶ Man. c. 27. nu. 73. de Indulg. No. 28. nu. 7. de rescr. excep. 20. nu. 10. excep. 21. nu. 1.

Probatio.

Probatio secundum Azo est rei dabitur per argumenta ostensio, & regulariter incumbit asserenti. c. q. 5. ca. ff. & l. 2. ff. de proba.

Et est triplex euidentissima per instrumenta, priuelegia indubitata. c. pia, de exceptio. lib. 6. Secunda, euidentis per testes, & facti euidentiam. clem. tua. de cohab. cler. Tertia, minus euidentis per coniecturas. Siluest. Verbo probatio.

Probatio iudicialis plena, quæ sit colligitur ex Bald. in l. admonendi. ff. de iureiurand. q. 1. & in alijs locis relatis ibi per Iason & Dec. Rubr. de probat. num. 12. ¶ Rubric. de Iud. num. 52.

Probatio semiplena est, quæ fit per unū testem omni exceptione maiorem, vel per iudicia illi æquipollentia, vel per infamiã plene probatam, vide suis locis. ¶ Manu. c. 12. num. 57.

Non est autem sufficiens, quando testes sunt suspecti. ¶ Ibi. c. 15. nu. 13.

Probatio narratorum in rescripto incūbit impetranti secundum regulam. Ioann. And. c. 1. de litis contest. lib. 6. recepta per Panorm. & melius per Card. & Fel. cap. ff. de præsumpt.

Excipiuntur autem ea, quæ communi iure præsumuntur secundum Panorm. d. cap. fin. de rescrip. excep. 8. nu. 4.

Pro-

Probada est illa causa, sine qua iuste aliquid fieri nequit. Bar. l. si forte. ff. de cast. pe cul. ¶ de spol. cle. §. 2. nu. 8.

Probationis defectus iuris defectū non arguit, saktum quo ad forum conscientiar, & Dei, cui omnia sunt aperta. ¶ Consi. 2. de pactis. num. 5.

Probatio generalis inquisitionis nõ sufficit in speciali. Bar. in l. si. de quest. ¶ Cap. inter verba. concl. 6. nu. 45.

Probationis annus in fauorem Nouicij, & Religionis datur. ca. ad Apostolicam, de Regu. ¶ Consi. 22. & 33. eo. tit. Cui non possunt Nouitij renunciare. conf. 33. eo. tit.

Debet ille esse continuus, & nullo modo interruptus. Petr. ab Anch. & Francus per cap. de Regularibus. li. 6. & à Panorm. c. ad apostolicam. eo. tit. Consi. 34. eo. tit.

Ad illum tenetur, qui ad aliam Religionem transit per cap. de Regul. Conc. Trid. sess. 25. ¶ Consi. 49. eo. titu.

Procurator.

Procurator large, & secundum Canones dicitur omnis administrator. r. q. 3. ca. Saluator. Sed proprie est ille, qui aliena negocia mandato sibi à Domino facto gerenda gratuito suscipit, & differt ab Aduocato, quia ille causam præsentis, iste vero absentis pertractat. Siluest. num. 4.

Procurator Episcopi habes speciale mandatum potest Conc. interesse ipso consentiente. cap. cum ecclesia Salaria. de caus. poss. Non tamen debet præcedere Abbates per se presentes Conc. quia licet uicem gerens alterius debeat honorari, sicut eū, quem representat. ca. sanè. el. 2. de offic. de leg. & ca. fin. 93. dist. non tamen quantum ille, ut per pulchre soluit Dec. d. cap. sanè. ¶ Consi 3. de offi. deleg.

Procurator post mortem sui principalis, non potest deferre iuramentum decisorium liti in præiudicium sui principalis. Et hoc est uerius, quia suum mandatū tunc expirat. verbo Mandatum.

Et licet tunc factus sit dominus liti, id uerum est in his, quæ non requirunt speciale mandatum. ¶ Consi. 2. de iureiu.

Pro utilitate, & pro gratia mandantis accipiens mutuum, non obligatur ad solvendum acceptum, sed obligat principalem. l. 1. & 2. & l. cum mandatum. ff. mandat. ¶ Consi. 5. de pact. nu. 2.

Non debet monere principalem de errore in Bullis beneficij, si ille est bonæ fidei per ignorantiam factæ ortum habet. argu. ca. qui circa. de consangu. & affin. ¶ Consi. 46. de simon. 3.

Procurator contemplatione societatis constitutus, societatem obligat. ¶ Consi. 3. de procurat.

Procurator generalis potest contrauenire mandato speciali Domini ex iusta causa, per tex. sing. in l. si honorem. ff. mandat. ¶ Consi. 29. de sent. excom. nu. 1.

Procurator omnis legitime constitutus potest illa agere, ad quæ est constitutus su per quam regulam fundantur omnes. ti. de proc. & praxis omnium iudiciorum. Et reuocatio illius ad eum spectat ad quem, & constitutio, & contrarium iuribus omnibus exosum est. ¶ Consi. 12. de consti. nu. 5.

Procurans beneficiū alicui per simoniã tenetur ad omnes fructus male ab illa impensos. ¶ Consi. 15. de simon. Vide Verbo Aduocatus.

Prodigalitas.

Prodigalitas uicium est inclinans appetitum ad effundendam pecuniã inordinate. Tho. 2. 2. q. 1. 83. & quol. 6. ar. 12. Et si hoc fiat sine damno alterius opponitur liberalitati, & est veniale. Si autem cum damno opponitur iustitiã, & de se est mortalis. Th. ibi. ¶ Man. ca. 23. nu. 70.

Prodigalitas in clericis est peccatū mortale, in laicis veniale. Tho. Ib. & 2. 2. q. 119. ar. 3. ¶ Manu. ca. 17. nu. 94. De red. eccl. q. 2. Mon. 19.

Prodigalitas famæ, quæ est detectio proprii peccati. iux. gl. memorab. in proemio Gregor. non est mortalis, ubi non sequitur damnum animæ, aut uitæ corporalis nostræ, vel alienæ, honoris, aut famæ alterius. ¶ Manu. cap. 18. nu. 28. cap. inter verba. concl. 6. nu. 565.

Pro-

Proditio.

Proditio Auaritiae filia est, & est deceptio contra fidem datam, vel debitam in damnum alicuius. Siluest.

Proditio sui ipsius, etiam in causa heredis non est necessaria. ca. qui. quado. de. poe. dist. i. quia de his nulla fit exceptio. ¶ Con. fil. 8. de Heret.

Proemium.

Proemia causam finalem continent. tex. in l. fin. de hered. inst. Et mentem disponentis indicant. secundum Panor. in c. aduersus. de immu. eccl. sicut, & ex praefationibus colligitur, mens contrahentium. l. Titia. ff. de verb. oblig. l. item. quia. ff. de pact. Idem in statutis secundum Barth. l. ambitiosa. de decret. ab ord. faciend. ¶ De rescrip. excep. 8. nu. 1.

Proemia Bullarum papae non probant, quae continentur. Ripa lib. 2. interpretat. resp. 35. l. ibid. nu. 7. Continent instructionem, non autem conditionem, ut docet Panor. communiter recep. in cap. fin. de praesumpt. ¶ l. ibi. nu. 16.

Continent non solum ornatum, ut censuit Petrus Rebuff. cum per illa moueatur Pontif. ad gratiam faciendam, & per multa quae afferunt Romanus cons. 180. Alexan. cons. 42. lib. 1. & cons. 45. cum his, quae tradit Iason. in l. si pacto quo penam. C. de pactis. Gomes. q. 1. de annullan. possessione. ¶ l. ibid. num. 2.

Proemiorum veritas Papam a peccato excusat. ¶ l. ibi. nu. 13.

Profanatio.

Profanari non possunt bona Deo dicata per benedictionem constitutam sacri durate forma, & esse artificiali ipsorum. Verb. Ronu. Neque Papa potest id facere, quia videtur esse iure diuino, vel naturali prohibitum. secundum Th. 2. 2. q. 88. ar. 10. ad primum per c. fin. Leuit. fecus de sacris alia ratione. de spol. cler. §. 18. nu. 10. Verb. Papa. Verb. Sacrum.

Professio.

Professio generaliter, & large sumpta est omnis confessio a profitendo, sicut profitetur ius Canonicum, qui fatetur se Canonistam. Siluest.

Professio alia est fidei, de qua Verb. Fides. Alia est religionis, Et haec est quidem contractus reciproqus vltro, citroque obligatorius, quo quis se obligat Monasterio, vel ordini ad seruendum ei secundum regulam eius. Et contra: Monasterium se obligat ei ad alendum, atque tractandum secundum eandem regulam. ¶ Consi. 5. de regul.

Professionis nomen simpliciter acceptum genus est ad professionem expressam, & tacitam. ca. porrectum, & ca. vidua. de regul. ca. nullus. de elect. li. 6. & clem. eos qui. eod. tit. Tacita fit multis modis, primo per exercitium actuum, qui ad solos professos spectant cum habitu professorum distincto ab habitu Nouitiorum. d. cap. vidua etiam sine perseverantia tridui secundum Ant. & Panor. ibi. contra. Ioan. And. in c. ad nostram. eod. tit. modo sciat, quod per talem exercitium, & habitus gestationem inducitur professio.

Secundo, per solam gestationem habitus professorum sine exercitio actus, modo ipse habitus sit distinctus, ca. 1. de regul. lib. 6. & accipiat illum ab eo, qui potest illum incorporate.

Tertio, per delationem annuale. cap. ex parte. de regul. & ca. 1. eod. tit. lib. 6. etiam si indistinctissimus sit omnes eo vtuntur. glo. recep. in clem. eos. eod. tit. ¶ Com. 4. de regul. nu. 75. Et per hos modos praesumitur professio in foro exteriori tantum.

Professio expressa si non valet, neque tacita valebit, quia in contractibus par virtus est taciti, & expressi. l. cum quid. ff. si certum petatur, & est tertia regula, quam sentit gl. l. expressa. ff. de reg. iur. Et annullatur ex defectu consensus, qui sine dubio requiritur in profitente, & in recipiente, secundum Innoc. & Panor. in ca. porrectum. de regular. & debet esse liber a metu. cap. de his, quae vi. etiam reuerentiali. ca. praesens. 20. q. 3. Verb. Consensus.

Professio inualida ex defectu consensus

ex

Ex gestatione habitus durante defectu non inualidatur. ¶ Consi. 5. de regul. nu. 16. Et si est nulla non nisi data nullitatis scientia ratificatur. iuxta Caiet. 2. 2. q. 189. ar. 5. ¶ l. ibid. nu. 18. & Manu. ca. 12. n. 31. Et post Conc. Trid. solus Papa contra Concilium posset ratam habere de consensu vtriusque partis ad hoc, ut honoribus ac priuilegijs gauderet, quia scienti, & consentienti non fit iniuria, & maxime si inde scandalum auferatur. num. 20.

Professio religionis non exempta in manibus Episcopi fieri potest. Innoc. in d. ca. porrectum. arg. cap. si vir. 27. q. 2. Quod intelligitur, quando est Episcopus ordinis, & Monasterij sibi subiecti, quia iure communi omnia subijciuntur Episcopis. ca. Abates. 88. q. 2. ¶ Consi. 6. de regul. nu. 5.

Facta in manu alicuius, qui non potest incorporare religioni si recipiatur nomine eius, qui potest, eo illam ratificante fit valida. Innoc. l. ibid. & clarius Gem. in c. cōstitutionem. §. j. de reg. li. 6. ¶ l. ibi.

Professio coniugati cuius uxor publice adulterata est etiam si taceat de matrimonio ualet per. ca. Agathosa. 27. q. 2. ut gl. ibi notat. ¶ Consi. 7. eod. tit.

Professio ante Nouiciatus annus in nō mendicantibus ante Conc. Trid. ualebat. cap. apud apostolicam. de regul. ¶ Consi. 9. Et ubi Conc. non est receptum adhuc ualet. ¶ Consi. 28.

Facta in religione non approbata si illa approbetur non fit valida, quia non egit annum nouiciatus in illa regula licet egerit in alia. ¶ Consi. 12. & cons. 28.

Facta ante annum. 18. in Monasterijs in quibus prohibetur illam fieri ante non ualet. Hostiens. cum communi in cap. quia in insulis. de regul. Panorm. tamen ibi contrarium tenet. ¶ Consi. 22.

Facta in ordine Minimorum ante annum. 17. completum non ualet, quia Conc. Trid. non tollit professiones tacitas. ¶ Consi. 35.

Professio dolo, & deceptione non redditur nulla, ideo ualida est professio eius, qui circumuentus ab Abbate, ut bona eius quaereretur Monasterio professus fuit in illo licet bona eius Monasterio non debeatur. ca. constituit. 20. q. 3. ¶ Consi. 24.

Professio filij tenet licet ob parentum penuriam peccat sicut etiam excommunicatione. cap. cum illorum. de sent. excommunic. ¶ Consi. 27.

Facta ante finitam aetatem, aut Nouiciatum est nulla Conc. Trid. sess. 25. ca. 5. de regul. Neque est tacita nisi portet habitum professorum per annum continuum. ca. de regularibus. lib. 6. ¶ Consi. 60.

Professio tacita non fit per ordinationem ad titulum religionis. Com. 4. de regular. nu. 71. Nisi accipiat ab ea dimissoria. ¶ Cōsi. 44. eod. tit.

Professionem inualidam, nec tolerantiam, nec admissio ad professorum actus ualida quia potest id occurrere per reuerentiam uerecundiam, inaduertentiam, ignorantiam iuris, falsam credulitatem, &c. ¶ Consi. 44. eod. titulo.

Professio extra insulas solitarias de quibus loquitur. cap. quia in insulis. de regul. post 16. annum facta tenet. Silu. Verb. Religio. 3. q. 2. Conc. Triden. sess. 25. ca. 15. de regul. ante uero nulla est. Et si ratificatur ualere incipit. ¶ Consilio 65. & 66. de regul. num. 2.

Professio regularis emundat profanentem ab omni macula, & irregularitate illa praecedente. gl. in Auth. de Monachis. Et intellige specialiter, quod ad prouenientem ex natalium defectu. ca. 1. de filiis presbyt. ad effectum suscipiendi ordines tantum etiam sacros, non autem dignitates. operatur etiam indulgentiam plenariam. 22. q. ultima. art. 3. ad 3. ¶ Com. secundo. de regul. numer. 60.

Professio Simoniaca dño operatur. Primum est, mutatio status de saeculari in Regularem, quod non impeditur per simoniam, vel excommunicationem. Ideo facta ab excommunicato tenet. cap. cum illorum. de sent. excom.

Alterum est ius habendi uictum indeterminatum ex communi, aut per portionem priuilegiatam.

Et hoc impeditur per Simoniam, & excommunicationem, donec subsequatur absolutio, quia hoc est ueluti beneficium. ¶ Com. quarto. de Regular. numer. 25.

Professio.

Professio regularis tollit omne votum factum antea, quia ipso facto commutatur in votum religionis. ca. scriptura. de voto. ¶ Manu. ca. 12. nu. 65.

Facta ubi non observatur regula, non liberat ab observatione regularum, & si id cognoscit, & non intendit se obligare nisi ad ea, quae alij observant, tenetur intentionem mutare. Maior. 4. d. 38. q. 20. Quod verum est, quo ad essentialia religionis, non autem, quo ad accidentalia. ¶ Ibi. nu. 50.

Professionem vere facit, qui dicit trado me tibi in Monachum, vel promitto tibi obedientiam secundum talem regulam. Com. 1. de regul. nu. 18.

Professionem non videtur annullare egritudo etiam mortifera nisi ad sit statutum in contrarium. ¶ Conf. 26. de regu.

Professus.

Professus censendus ille est, qui ultra annum habitum religionis de manu commendatarii susceptum gestavit. ¶ Conf. 2. nu. 5. & conf. 34. de regul.

Professus non presumitur eo solo, quod actibus professorum interfuit. ¶ Com. 4. de regu. nu. 72. & conf. 43.

Professus quis non dicitur si à maiori parte Capituli non admittitur. arg. l. quod maior. ff. ad municip. cum gl. iuncto tex. ca. fin. de regul. lib. 6. ¶ Conf. 62.

Professus non est tacite, qui ut talis in Monasterio tractatur, cum desint aliae conditiones supra relatae in Verbo Professio. ¶ Conf. 36.

Professus religionem in genere non est verè religiosus, licet sit obligatus ad faciendum se religiosum si inueniat receptores. Siluest. Verb. Religiosa. 3. q. 5. ¶ Com. de regu. nu. 53. & conf. 23. & 27. & 39. eod. tit.

Professus nulliter volens exire de religione debet à praelato obtinere patentes literas sui egressus coram Notario Monasterij, & testibus, quibus praelatus declarat illius professionem ex causis esse ac fuisse nullam. ¶ Conf. 5. eod. tit. nu. 13.

Citra recipientis consensum inchoando Nouiciatus annum finito eo, de illorū consensu iterum profiteri debet. ¶ Ibi. nu. 19.

Professus nulliter ante aetatem non indiget noua receptione, & si exeat, matrimonium eque ac laicus contrahere potest, quia sicut ex nihilo nihil fit, ita nihilum nihil facit. leg. eius qui in prouincia. ff. de rebus cred. ¶ Conf. 35.

Professus in vno Monasterio non potest, ut talis in alio recipi iure communi attentato. Secus ex consuetudine, aut statuto, quo omnes illius religionis faciunt vnum corpus, quia id fieri potest cum causa. ¶ Conf. 15. vt lite pend.

Professus tacito morbo contagioso potest à superiore expelli. ¶ Conf. 26. Sed non censetur talis, qui antequam profiteatur expresse expelli potest. c. non solum. de regu. Quia tantam libertatem habet Nouitius, quantam, & conuentus: attentato autem iure communi censendus est professus in foro fori. ¶ Conf. 34.

Prohibitio.

Prohibitio ab ingressu ecclesiae vocatur interdicitum. ca. sacro. de sent. excomm. & in ca. primo. eod. tit. lib. 6. Dicitur etiam suspensio vtrouique suspensio si fiat ob culpam propriam. Interdicitum si ob alienam. ¶ Conf. 1. de verb. signif. nu. 2. Manu. ca. 27. nu. 156.

Prohibitio alienandi bona ecclesiae tacita causa, vel persona regulariter non valet. l. filiusfam. ff. diui. ¶ Conf. 6. de testam. n. 3.

Prohibito vno censetur prohibitum id per quod peruenit ad illud, quod notat Barth. l. omnino. ff. de spons. Quia prohibitus alienare prohibetur facere actum ex quo sequitur alienatio, ut constat ex gl. recept. l. si ita quis. §. ea lege. ff. de verb. obligat. Et prohibitus vendere videtur prohibitus promissionem de uendendo facere, secundum Deci. conf. 502. Haec omnia valent ubi militat eadem ratio. ¶ Conf. 3. de consangu. & affin. nu. 16.

Prohibita videntur generaliter. ca. quorundam de Iudæi. sola illa, quae malo animo, vel æquipollenti iuuandi eos in bello deferuntur. ¶ De Iudæis. Not. 10. nu. 16.

Prohibita speciatim sunt, quae nominibus suis specialibus, & expressis prohibentur,

tur, generaliter vero, quae verbis genericis, & quasi transcendentibus prohibentur. Ibi. nu. 17. Specificè prohibita praesumitur mala mente facta nisi probentur, vel conijciatur aliunde. nu. 25.

Prohibere tenetur offensus ne parètes, vel amici vindictam fumant. ca. Petrus. de Homic. ¶ Man. ca. 25. nu. 17.

Prohibita quomodo, & quando fit Venatio, & à quibus possit prohiberi. Verb. Venatio.

Prohibita quaedam sunt simpliciter, & absolute. i. quo ad omnem locum, & tempus, quaedam vero secundum quid, & secundario cum non omnis locus, aut omnis tempus includitur. ¶ De Iudæis. Not. 10. nu. 30.

Promissio.

Promissio, quae obligat ad peccatum mortale est omnis, vera, deliberata, voluntaria etiam nuda rei licitae, possibile, & notabilis, quam mutatio rerum status non eneruauit. Et non solum, quae fit Deo per votum, sed etiam homini. Host. é. ca. Noli. 23. q. 1. Non solum expressa, sed et tacita. leg. labeo, & litem, quia. ff. de pact. ¶ Manu. ca. 18. nu. 6.

Ficta, quae fit animo non se obligandi non obligat. 2. 2. q. 1. 10. ar. 3. ad 5. ca. humanae aures. 2. 2. q. 5. tex. l. obligationum. 1. ff. de pact. adest tamen peccatum in illa. ¶ Ibi.

Facta absque deliberatione necessaria non valet, & tanta sufficit, quanta ad votum. Neque facta metu, aut dolo est vera in conscientia. 2. 2. q. 89. ar. 7. Neque in foro exteriori. Neque rei illicitae. ca. in malis. 2. 2. q. 4. Neque rei impossibilis. l. impossibile. ff. de reg. iur. & ca. nemo ad impossibile. eod. tit. lib. 6. Neque rei paruae obligat, nisi ad peccatum veniale. Neque si status rei mutatur. 2. 2. q. 1. 10. ar. 3. Vt si illa cui promissum sit deducturum adulterata est. ca. quemadmodum. de iureiur. Aut si quod tempore promissionis erat licitum factum est illicitum. arg. ca. quinquauallis. de iureiur. Vel si altera pars remittat, vel suam pro parte non impleat. l. cum proponas. C. de pact. ¶ Vbi supra.

Promissio reciproca, quae vulgo (scomel

sa dicitur) de aliquo certo euentu praeterito, vel futuro, nisi adsit dolus cum notabili damno non est mort. quia nullae legi iustitiae est contraria, immo consona. l. cum ad praesens. ff. de reb. cred. Sed vt plurimum obstat liberalitati. Et si Maior. 4. d. 15. q. 5. Adrian. 4. de restit. quol. de ludo contrariū significare videantur. ¶ Man. c. 20. nu. 18.

Promissio legitime facta non potest sine peccato reuocari. l. 1. & toto. tit. ff. de condit. caus. data. & cap. 1. de pact. ¶ Conf. 3. de donat.

Facta metu etiā non iusto non obligat, quo ad Deum, quod sentit Hostien. & Ioa. And. in ca. verum. de iur. iur. Adrian. ubi supra. Sotus. 4. de iust. & iur. q. 7. ¶ Conf. 1. de his, quae vi. num. 9. Et si metus iuste illatus est non rescinditur, quod colligunt Barth. & alij in l. si mulier. ff. de eo, quod metu causa. ¶ Conf. 27. de regul. nu. 2.

Promissio facta pro palmario litis. Verbo Pactum.

Promissio facta Sanctis censetur votum, quia videtur facta Deo. Tho. 2. 2. q. 85. ar. 5. Facta vero homini puro non est votum. Et si fiat homini de aliquo bono potest cedere sub voto materialiter: facta vero Sanctis vt homini est materia tantum voti. Facta ad faciendum certiore futurae rei illum cui fit, non est votum. ¶ Conf. 3. de voto.

Promissio de impetranda dispensatione alienationem rei alienam prohibita non valdat. ¶ Conf. 5. de empr. & vend. nu. 7.

Promissio conditionata, etsi ante euentum conditionis non obliget, potest tamen esse mala, vt si quis promitteret alteri centum si occideret intra annum. Et ex illa non potest agi. l. generaliter. ff. de verb. oblig. c. 1. de Homic. l. b. 6. ¶ Conf. 5. 1. de preb. n. 5.

Promissio facta in curia pro gratia, & iustitia obtinenda ea etiam non obtenta extrahat. Greg. 13. Excommunicatione inducit. Et sufficit, vt fiat in utilitatem tertij. Et licet non detur, quod promissum est per multa allegata. in Com. de datis, & promiss. Not. 12. nu. 28.

Promissio de matrimonio cum haeretico turpis est, & ipso iure nulla. cap. in malis. 2. 2. q. 4. & l. iuris gentium. ff. de pact. ¶ Conf. 38. de spons. nu. 6.

Promissio de faciendā aliqua re intelligitur intra tempus boni viri arbitrio declarandum. l. 1. ff. de iur. deliber. ca. de causis. de off. deleg. ¶ Consi. 3. 1. de spons. nu. 5.

Promissio geminata plurimum prodest iuxta annotata post alios à Feli. in c. si quā do. de rescrip. ¶ Consi. 3. 1. de spons. nu. 6.

De soluendo vsuras non obligat, nisi sit iurata. ca. debitores. de iur. iur. potest tamē petere ab episcopo relaxationem iuramet. ¶ Consi. 3. de vsur.

De re, quę tacitē inest dilationem nō vitiat. gl. memorab. ca. ad audientia. de rescri. arg. ca. signifi. casti. de elect. & l. 3. de legatis. ¶ Consi. 1. de simon. nu. 4.

De soluendo aliquid pro beneficio sine animo soluendi nō inducit simoniam, etiā facto instrumento publico. secundum Caietanum. 2. tom. tract. 9. q. 2. de simo. Sotus lib. 9. de iust. & iure. q. 5. ar. 1. ¶ Consi. 12. de simon. Manu. ca. 23. nu. 106.

De dando, regulanda est, vt pactio, & ita neque licita, neque illicita venialiter tantum, neque mortifera secundum intentionem tantum meretur poenas extrauagant. Greg. 13. Not. 10. nu. 21.

Promissio longe post habitam possessionem facta opus est charitatis, & non confidentia iudicanda. ¶ Consi. 66. de sim. nu. 2.

Quę ipso iure est nulla non comprehenditur in extrauag. Greg. 13. de datis, & promissis. ¶ Consi. 50. de sent. excom.

Promissio generalis antidotalis non ad dens vllam obligationē ciuilem, vt dicto. Non ero tibi ingratus. Non inducit has poenas, neque acceptatio talis promissionis. ¶ Com. de datis. Not. 12. nu. 24. Nisi fiat in sinem componendi se, vel alium.

Promissio ad complacentiam non obligat, quia fit ex vrbanitate, generalibus verbis sine animo se obligandi. ¶ Ibid. nu. 23. Et si est promissio tacita dandi aliquid sufficit, sed non sola intentio promittendi, paciscendi non facta promissione, aut pacto ne expressa, vel tacita. Ibi.

Promissio beneficiorum vacandorum vetatur, ne detur occasio mortis alienę optandę. cap. 2. de Concess. præbend. cap. ne optandę. eod. tit. lib. 6. ¶ De spol. cler. §. 19. num. 4.

Promittens aliquid videtur promittere id, sine quo promissio consistere non potest. arg. l. 2. ff. de iurisd. omn. iud. ca. præterea. de off. deleg. ¶ De vsu. nu. 66.

Promittēs per verba generalia talia, quę ad licita non inducerent obligationē peccat mortaliter, non tamen incurrit poenas. ¶ Consi. 59. de sent. excom.

Promittens seipsum non obligat proxo netam, nec tenetur mandati. Quia, qui promittit obligat se, vel saltem habet animum obligandi se naturali obligationē. iuxta l. 1. ff. de pollicit. & §. si seipsum. instit. de inutil. stipul. & melius. l. 2. ff. de proxenet.

Promittens non excusetur ob difficultatē præstandi rem promissam. l. continuus. §. cum ita. de verb. oblig. ¶ Consi. 51. de præbend. nu. 4.

promittere cum iuramento, & promittēdo iurare diuersa sunt, iuxta verum intellectionem. c. clericus. de iureiur. ¶ Consi. 1. eo. ti.

Promittens non ducere vxorem aliam, quam illam, nō tenetur eam ducere si vult sine vxore manere. Palud. 4. d. 29. q. 1. art. 1. Adrian. 4. de matrim. q. 2. Silu. sed male contra tenet. Verb. matrim. 2. q. 10. ¶ Manual. 22. num. 27.

Promittens se ducturum aliquam virginem, quam deflorauit, siue animo vero, siue animo ficto, tenetur ad implenda promissa in vtroque foro, & multo magis si iuramento firmavit. ca. 1. & ca. qualiter. de pact. adiuncto. ca. quacunq. arra. 12. q. 5. nisi essent valde inæquales. ¶ Manu. ca. 16. nu. 18. Verb. Virgo.

Propheta.

† **P**ropheta dicitur quasi procul fans, vel procul uidens, in quantum, sci licet cognoscit ea, quę sunt procul ab hominum sensibus, & secundum locum, & secundum tempus. iuxta D. Th. 3. p. q. 7. ar. 8. adde ex diuina reuelatione.

Prophetas suos habet Dæmon, ut energumenos, qui tamen ex diuina dispensatione, & inspiratione pronunciant aliqua mortalibus, ut patet. nu. 21. de Balaam, qui erat Ariolus. sicut, & Sybillę multa de Christo constat pronunciaffe, hinc colligimus Pro-

prophetas duplices. Veros, scilicet qui veritatis spiritu semper afflantur. Et falsos, qui non semper falsa dicunt sic Deo permittente. ¶ De Iudi. Not. 2. nu. 26.

Prophetas cōsulere super tēporib. olim licuit. 1. Reg. 3. 4. Reg. 1. hodie autem non, quia hic promittentur tantū temporalia; modo autem promittuntur spūalia. Th. 2. 2. quæst. 95. artic. 2. & Caietan. Ibid. ¶ Consi. 1. de sotil. num. 1.

Propositum.

† **P**ropositum simpliciter acceptum, dicit voluntatem faciēdi aliquid illē enim dicitur proponere, qui firmiter vult aliquid facere. Bonau. 1. sent.

Propositū in mente retētū parit abortū l. si repetendi. C. de cond. ob cau. in multis allegatam à gl. ¶ Consi. 1. de testa.

Propositum, & deliberatio, quamuis firma non obligat, vt tradat omnes in cap. literaturam, de voto. post S. Thom. 2. 2. q. 88. art. 1. ¶ Consi. 1. de voto. & Consi. 6. & 8. Com. cap. post. de poen. distin. 2. & cap. fratres. dist. 5. nu. 19.

Propositum in proposito debet operari, sicut oppositū in opposito. l. & si cōtra. ff. de vulg. c. sciendi. 8. q. 1. ¶ Consi. 22. de præben. & Consi. 2. de simo.

Propositū virtuale vitandi futura sufficit ad contritionem. Maior. 4. dist. 14. q. 1. quando defectus temporis, vel quędam in culpabilis consideratio poenitentis fuit in causa, quo minus haberet formale. ¶ Manual. cap. 1. num. 2. Idem dicendum de orate, sacrificante, bona in Deum referente, &c. Ibid. nu. 13.

Propositum, & deliberatio, quę secundū Panor. in c. literarum, de voto dēt promissionem præcedere, intelligi debet de præcedentia naturę, seu causę, & non temporis, quia deliberatio potest fieri in momento. ¶ Manu. ca. 12. nu. 26.

Propositū sine pmissione tacita, vel expressa, non facit votū, et si quis induat habitū Religionis. Palu. 4. & Anto. cōtrarium tenēt per c. cōsulti. de Regul. Sed in suo casu aderat promissio, saltem implicita. Ibi.

Proprietas.

† **P**roprietas secundum Silu. Idē est, vt Dominiū. Ideo vide ver. Dominiū. Proprietas, & voluntas appropriadi Monachis, non omnis est mortalis. Et cōsequenter non omnis est prohibita. c. 2. & ca. Super quodam. de statu monac. sicut proprie ta parue rei, quę pro nihilo reputatur in omni materia. Consi. 75. de Reg. 12.

Proprietas ultra tres solidos statuto Carthusianorum excommunicatur. nu. 19.

Proprietatis reus est, q. occulte sine licētia prælati aliquid tenet. lo. And. in c. cū ad monasterium, de stat. mona. ¶ Ibi. nu. 49.

Proprietatis peccatū incurrit, qui ē cōsentiente prælato tenet aliquid sine causa iusta, licet non incurrat poenam proprietarij si est paratus reddere communitati simul ac fuerit requisitus. ¶ Com. 2. de Regul. num. 21.

Proprium.

† **P**roprium dupliciter dicitur. Primò, quoad dominiū, & proprietatē, vel quasi, vel quo ad verā possessionem, aut quasi vnius pecunię, vel quo ad vsum fructū, vel vsum pteritum quatenus sunt iura, qualis generis proprij Deus, & soli homines liberi sunt capaces suo nomine, non aut regulares, qui per votum solemnē illud renūciarunt. c. non dicatis. 12. q. 2. Tho. 2. 2. q. 186. ar. 3. Secundo, Quo ad detentionē, & vsū administrandum, & possessionem factū tantum. Cuius sunt capaces et serui, & Monachi nomine suo. l. stipulatio. S. hæc quoq. ff. de verb. obli. c. Monac. de statu Monac. ¶ Com. 1. de Reg. nu. 15.

Protestatio.

† **P**rotestatio contrario facto tollitur cā sollicitudinem. de appel. c. olim. de censibus. ¶ Com. 3. de Regul. num. 14. Manual. cap. 22. num. 78.

Protestatio animi declaratiua operatur, vt actus dubij consequentes intelligātur secundum illam, iuxta omnes in ca. cum M. de const. l. non solum. S. morte. ff. de oper.

nou. oper. nunc. ¶ Consi. 34. de regul. Intentionem facto contrariam non arguit. Consi. 7. de temp. ord. nu. 7.

Protestatio submittentis scripta suæ ecclesiæ iudicio excusat. Casus est clariss. in ca. Damnat. §. in nullo tamen. de Summ. trin. quod antefensit d. Hierony. relatus in cap. hæc fides. 23. q. 1. Et consensit August. relatus in ca. dixit Apostolus. 24. q. 1.

Et ratio est, quia in his, quæ pendent à voluntate vnius protestatio declaratoria animi, etiam si sit contraria facto iuuat. iux. Pa. norm. communiter recept. in ca. cuncta. de consi. nu. 19. Consi. 18. de here. nu. 14.

Protestatio facta verbo tantum, sed nõ animo ne procedatur ad deformationem non excusat ab irregularitate subsecuta deformatione. ¶ Man. c. 27. nu. 226.

Provincialis.

Prouincialis non potest excludere à Provincia deputatum in ea à generalibus. ¶ Consi. 1. de sen. & re iud. nu. 2.

Procuratorem à conuentu legitime constitutum, non potest reuocare. arg. ca. 1. de regu. iur. ¶ Consi. 12. de elect. Non potest dispensare super voto transeundi ad strictiorem. ¶ Com. 4. de reg. nu. 22.

Prouisio.

Prouisio legis contra ius commune ad vsus in ea non expressos non extenditur. l. si vero. §. de viro. ff. solut. mar. ¶ Consi. 34. de præben. nu. 1.

Prouisio noua ob simoniam temporis, & fructuum mentionem facere debet. Cõ. si. 2. eod. titu. nu. 2.

Prouisio cathedrarum per suffragia Scholasticorum periculosa est.

Proxenetæ.

Proxenetæ ille est, qui vulgo sensalis dicitur, & interueniens in contractibus, ex quibus utilitatem sibi comparat. Quod si in vsuris interuenerit tenetur ad restitutionem quando rogat aliquem, vt det mutuum.

Anton. 2. p. tit. 1. c. 9. §. 13. Cum interuenit principaliter ex parte vsurarij, non autem uolentis recipere ab illo, qui paratus est.

¶ Man. cap. 17. nu. 267. Peccat etiam si suo stipendio non contentus cum mendacijs plus rem vendit, & minus dat Domino cum obligatione restituendi. ¶ cap. 23. nu. 98.

Plusquam sibi debitum sponte datum non tenetur restituere, sed quia multum peccant homines proxenetæ debent animaduertere, saltem ad poenam, quam merentur in foro interiori, & in quam possent incidere in foro exteriori. ¶ consi. 30. de vsur.

Proximus.

Proximus ille dicitur, quem nemo antecedit. l. proximus. ff. de verb. signif. Consi. 1. de consi. eccl.

Proximus omnis continetur in quarto præcepto de honore parentum, secundum Bonau. 3. d. 37. expositione litteræ, quatenus præceptum extenditur ad actus virtutis, & charitatis, erga illum. Man. c. 14. n. 3.

Proximum, qui non diligit charitate cum tenetur. i. pp. Deum, & quia est capax beatitudinis peccat. Cui excludit illum à suis orationibus. 2. 2. q. 2. art. 4. vel si hæt animam illi non subuenire eo, quod sit peccator, vel offenderit. Thom. ibi ar. 8. Si desiderat, vt delinquat mortaliter. ¶ nu. 23.

Proximum à dano defendere magis præceptum, quam subuenire ei lucro. quia plus fauent iura agenti de damno uitando, quam de lucro captando. l. 2. §. portio. ff. ad leg. Rhod. de iact. ¶ Ca. 24. nu. 22.

Proximum liberare a mortis periculo tenemur, cum est in necessitate constitutus. ¶ Ca. 14. nu. 10. ca. 15. num. 6. & 17. Com. in prin. de poen. d. 5. nu. 14.

Proximi animæ salus præferenda est saluti proprij corporis. ¶ Ca. 24. nu. 9.

Proximo, qui desiderat notabile damnum animæ, uel corporis peccat. c. 14. n. 24.

Proximus, qui est pubertati contrahendo, saltem naturaliter obligatur. l. 1. ff. de actio. & obligat. per multa quæ allegat Dec. in l. in negocijs. ff. de regul. iur. ¶ Consi. 39. de sponsal. num. 2.

Pro-

Prudentia.

Prudentia uirtus est, quæ inclinatur ad querendum uera bona per uere bona media. 4. Ethico. & Thom. 2. 2. q. 47. artic. primo. Et habet duo uitia contraria per similitudinem. nu. 3.

Prudentiam carnis, seu mundi, quæ inclinatur ad querendum bonum, apprensens per media bona, uel mala. Et astutia, quæ inclinatur ad querendum uera bona, sed per media mala. 2. 2. quæst. 55. ar. 1. ¶ Manu. cap. 23. num. 77.

Prudentia nobis necessaria est ad bene uiuendum, ut ait Thom. 1. 2. quæstion. 58. artic. 5. Non tamen inest nobis à natura. 2. 2. quæst. 47. artic. 15. Quæ si in infantia appareat præueniens ætatem indicium uirtutis est. ¶ De rescrip. excep. 8. nu. 2.

Publicum.

Publicum illud appellatur, quod est Notorium, manifestum, uel famosum.

Notorium, quod nititur maiori parti. Manifestum, quod nititur fama maioris partis orta a scientibus. Famosum, quod nititur fama maioris partis orta ab uuo sciente, uel ex indicijs, uel præsumptionibus illi æquipollentibus. iux. gl. cap. manifestæ. 2. q. 1. & ca. uestra de cohabit. cler. ¶ Manu. c. 27. nu. 255. ca. 21. nu. 55.

Publici conuentus in bonum finem sunt iusti, & boni. ca. 14. nu. 44.

Publica dicuntur acta coram Notario. Verb. Acta. & Verb. Notarius.

Publicæ honestatis impedimentum. Verbo Matrimonium. Publica peccata. Verbo Peccatum.

Pudenda.

Pudenda membra nuda ostendens, uel uides sine circumstantia iustificante etiã sine intentione inducendi ad culpam mortalem peccat mort. quia occasione peccandi mor. dat. ¶ Man. c. 14. nu. 36. c. 23. nu. 28. c. inter uerba. concl. 6. nu. 9.

Pudenda Sanctorum nominare grauissimum est peccatum: etiam si id faciat iocandi gratia. ¶ Ca. 12. num. 85.

Pudendis qui caret si ita natus est, aut per uim a parentibus fuit castratus. Irregularis non est. ¶ Ca. 27. num. 199.

Pudicitia.

Pudicitia à pudore desumitur in quo uerecundia signatur. Et ideo oportet, quod proprie sit circa illa de quibus homines maxime uerecundantur, id est actus uenerios, & præcipue circa signa illorum, ut sunt aspectus, oscula, & tactus, de quibus suis locis. Tabien. verb. Pudicitia. ex Tho. 2. 2. q. 151. ar. 5.

Pudicitiam attentare, ut agere, ut ex pudico impudicus quis fiat, quod si quis attentat iniuriarum actione tenetur. Attentat autem quis, cum blanda oratione appellat formosam, seu utitur alijs uerbis artificiosis foeminas se amare insinuans appellando se seruitorem, &c. ¶ Com. c. si quis foeminam. de poe. dist. 1.

Puella.

Puella nobilis non excusatur per consuetudinem ab audiendo Missam, aut concionem, quando ad ludos & festa ducitur. Sed bene excusatur, quando id illi a parentibus prohibetur, ut ait Ange. verb. Feriæ. §. 42. Silu. verb. Missa. q. 2.

Et tunc excusat etiam mater, quæ curam domus habet. arg. c. Accessorium. de regu. iur. ¶ Man. c. 21. nu. 9.

Puer.

Pueri ex iure humano non possunt ante annos pubertatis obligari ad uotum, neque ad matrimonium ob defectum iudicij, qui requiritur gl. solem. & recep. in sum. 20. q. 1. & c. mulier. 32. q. 2. Consi. 39. de sponsal.

Ante 14. annum sunt beneficij incapaces per Cõc. Tri. ses. 24. c. 6. Host. quem sequitur Panor. in c. superinordinata. de præben. ¶ consi. 2. ad præb. Vide uerb. Infans.

Ff 2 Pul-

Pulsis.

Pluerem ex cerebro hominis raso cōtra morbum caducum, uel alium an efficere liceat non potest determinari nisi determinetur questio in generali an liceat in extrema necessitate nesci humanis carnibus, uel eas asseruare pro medicinis, & uti, de quo nullus est textus in toto corpore iuris, neque Cēsarei, neque Pontificij. Pars negativa in scriptura uidetur determinata. 4. Reg. 6. Deu. 28. & Hier. 19. Sed uidetur intelligenda, de his, quæ filios occidunt in extrema necessitate ad comedēdū. Quod liceat Medicis, Chirurgicis, & Pharmaco polis humano adipe, & ossibus uti ad medicandum id ex priuilegio potest contingere, sed ipse uideris. ¶ Conf. 2. de sortil.

Punicio.

Puniri nemo debet ob culpam alterius regulariter. c. quesuit de his que sunt à Maior. & l. sancimus. C. de penis. ¶ Conf. 26. de poen. & remis. Hinc sequitur, quod filius non potest puniri crimine læsæ maiest. si est innocens à parentibus commissio. Impeditur tamen euetus bonorum illorum, quæ propter illud fuerunt publicata. iux. l. quisquis. C. ad leg. Iul. Maiest. & ca. cum secundum. de hæret. lib. 6. ¶ Ibid. nu. 8.

Pupillus.

Pupillus in loco habitationis conueniri potest etiam extra locum originis. gl. l. i. C. ubi petant. ¶ Conf. 2. de tempor. ord. nu. 5. Pupilli, uel minoris bona non defendēdo, uel alienando, uel eorum ius perdendo peccat cum obligatione restituendū. Vide Verbo Tutor. Pupilli mores deprauatos non corrigēs, & castigans. Vide Ibid.

Purgatio.

† **P**urgatio sonat educationem uiliū for diū de aliquo. Et quo ad peccata du

pliciter fit quantum ad Deū per sacramenta, quo ad culpam, & pœnam, & pro tribulationes, & ignem purgatorij, quo ad pœnā, & culpam ueniam. Quo uero ad hoīes, secundum Ruin. Est de obiecto crimine innocentia ostensio per iuramentum, uel alio debito modo. Et est duplex. Altera vulgaris, idest à vulgo Diabolico instinctu adinuenta. Et altera Canonica, scilicet Canonico iure introducta. 2. quæstion. 5. fere per totum. Silu.

Purgatio vulgaris fit per duellum. cap. 1. & 2. de vulgar. Purg. Et aliis modis, qui ferè omnes sunt illiciti nisi permittantur à Superioribus. ¶ Confil. 1. de purgat. vulga.

Purgatio Canonica per quā quis de hæresi, uel alio crimine se purgat est de obiecto crimine innocentia ostensio iuxta coem probatur ex ca. ex tuarum, & cap. inter. de hæret. Et fit per iuramentum, uel aliquo iudicis decreto. Et qui iuxta præscriptam formam purgatur absoluitur. ¶ Confil. 5. de hæret. num. 3.

Purgatur à crimine nemo coram Deo nisi per remissionem peccati. cap. firmissime. 1. 5. q. 5. ¶ Conf. cap. non potest. de poenitent. dist. 1.

Purgatus interdum pro disposito ad purgationē accipitur per detestationem peccati, & spem ueniam. ¶ Ibid. nu. 4.

Purgatorium.

Purgatorium locus est, in quo animæ defunctorū, quæ i gratia Christi gratum faciente decesserunt à reliquiis peccatorum purgata, quo nitidè ad notissimā Dei præsentiam, & uisionem admittantur. Conc. Trid. in Doctrina. de Sacram. & apparet in Bulla. Eug. 4. quod datur. Vide Th. & alij in 4. dist. 20. & 45. Echius. in li. super hoc. Alph. de Castr. contra hæres. Verbo Purgatorium, & uers. suffragium. ¶ De indulgen. Not. 16. nu. 6.

De Purgatorio apud antiquos rarissime fiebat mentio, uel nulla formaliter sub hoc uerbum, s. Purgatorij. Et hoc modo intelligēdus est Rosensis. Sed sepe in equipollētibz.

libus. ¶ Ibid. Not. 7. num. 8. de poen. dist. 7. ca. ultimo. §. si quis.

Purgatorij locus duplex alter specialis. i secundum specialem Dei determinationē. Et non est alicubi determinate, sed est ubi quis peccauit, uel alibi. uide Greg. 4. Dial. Alter est generalis. i. secundum legem cōmunem. Et is creditur esse in Inferno circa centrum terræ supra locum damnatorū. Et inferior puerorum limbo. ¶ De poen. d. 7. ca. ult. §. si quis. nu. 13.

Purgatorij pœnæ maiores sunt, quam huius læculi, & etiam, quam Christus protulit in cruce. ¶ Ibid. nu. 16. Et ratio est, quia dolor animæ separata patientis ad statum futuræ damnationis pertinet, ut ait. Th. 3. p. q. 46. ar. 6. Et ideo excedit omne malum huius uitæ. Et consequenter dolorem etiā Christi. ¶ Ibid. num. 24. & 25. de indulgent. Not. 3. 2. nu. 8.

Puritas.

Puritas apud Latinos mundiciam significare uidetur. iuxta illud Persij: purum, & sine labe salinū. Et facit. cap. pura. 3. q. 9. & ca. statutum §. insuper. de rescrip. li. 6. ¶ De poen. d. 5. ca. fratres. nu. 2.

Pyrata.

Pyrata larrunculus est marinus, q. principaliter in agendis prædis percutiēdis, aut interficiēdis in mari occurrentibus uersatur. Et hi proprie per Bulla Coenæ excommunicantur quicquid dicat. Ang. Verb. Excommunicatio. 5. casu. 17. & Siluest. Ibi. casu. 28. Caie. Ib. casu. 18. ¶ Manual. ca. 27. nu. 59.

De Litera Q.

Qualitas.

Qualitas iuncta uerbo debet intelligi secundum qualitatem actus. l. in delictis. §. 1. ff. de noxialibus. ¶ Manual. cap. 27. nu. 255.

Similiter iuncta uerbo debet intelligi secundum tempus uerbi. d. l. in delictis. §.

si extraneus. ff. ad leg. Aquil. ¶ De Iubil. Not. 3. 2. nu. 38.

Qualificatum cum quid requiritur non sufficit, ut illud sit simplex. cap. notificasti. 33. q. 3. adiuncta. gl. commendata a Panor. & alijs in ca. cum in locum. de spons. ¶ Cōfil. 1. 8. de temp. ord. nu. 2.

Quantitas.

Quantitas damni, uel debiti restituenta est si est certa, si uero incerta ad arbitrium boni uiri pensatis circumstantiis. l. certi conditio. ff. de rebus. cred. ¶ Manu. ca. 17. nu. 27.

Quantitas puta quāta requiritur ad cōstituendum peccatum mor. Verb. Furtum.

Questor.

Questores eleemosinarum appellantur illi, qui ex uenditione, locatione, uel ostensione reliquiarum, & aliorum sacrorum cum pacto, uel sine principali aliquid recipiendi turpem sibi lucrum acquirunt. Et tales sunt reprobati, & damnati à Conc. Trid. sess. 21. cap. 9. ¶ Manual. ca. 17. nu. 69.

Tales etiam sunt, qui eleemosinas quaerunt prædicando, & indulgentias proponendo, quod est omnino prohibitum per Conc. Trid. ubi supra. ¶ Conf. 79. de reg.

Questores eleemosinarū, qui ad quærendas eleemosinas destinabantur olim debebant esse discreti, modesti, &c. prout illis præcipitur. cap. cum ex eo. de poenitent. & remission.

Qui tamen contrafacientes plurimos errores committebant. ¶ De Iub. Not. 3. 1. nu. 46. Vide ibi ad longum.

De Litera R.

Rancor.

Rancor iuxta D. Tho. 2. 2. q. 35. art. 4. ad 2. & qq. de malo. q. 2. art. 4. Est displicētia cōtra aliquem propter, quæ desiderat malum alteri, & est filia

Accidit, & aliquando Ira. Tabien. Verbo. Rancor.

Potest esse duplex vnus bonus, qui nascitur ex Ira, quatenus quis appetit, vt per idicem castigetur delictum, quem aliquando tenetur quis concipere, conseruare, & ostendere. ca. is, qui, & ca. displicet. 24. q. 4. Silu. Verb. charitas. q. 4. Patet quando ad salutem spiritualem offensoris, vel ad Dei obsequium id confert. ¶ Manu. ca. 14. n. 25. Alter est malus, quo indignamur in bene mouentes, per quem si transgredimur aliquod præceptum, peccatū mor. est, uel ueniale. ¶ Ibi. ca. 23. nu. 25.

Raptus.

Raptus à rapiendo deducitur, & potest esse, & rerum unde rapina, & per sonarum. Tum publicus, ut sic à pyzaris. Tum priuatus. Qui si fit uxoris alterius, seu desponsatæ, est matrimonij impediment. De quo verbo Matrim. vide Conc. Trid. ses. 24. c. 6. de reform. Matrim. ¶ Man. ca. 22. num. 74.

Raptus sic acceptus, ablationem uiolentam significat, qua foemina ab vno loco ad aliud traditur. 2. 2. q. 66. ar. 9. & q. 154. art. 7. c. De raptoribus. 36. q. 1. & l. sed eximendi. ff. ne quis. Et qui sic rapit incidit in poenam excommunicationis, & secundum leges Ciuiles in poenam capitalem, vt notat Paul. Castr. in l. raptos. C. de episc. & cler. Non est autem talis, qui virginem uoluntarie se sequentem etiam stuprat, quia stuprum aliud est à raptu, cum illam non adducat de loco ad locum, & poena stupri alia est à poena raptus. Ideo dicit Ioan. ab Ancha. in Rubric. de raptor. quod qui uult probare raptum, debet articulare, ita vt uolentiam factum concludat.

Quamuis videatur sufficere persuasio excundi à domo patris ipsa uolente p munerata data, seu promissa ex mente Angeli in Auth. de renonibus. §. fin. ¶ Confil. 1. de Rap. per totum.

Raptor dicitur, qui aliquam uolenter contra uoluntatem ipsius, vel potius eius à domo sua extrahit: quamuis id faciat ad ducendam illam in uxorem post habitam

copulam, & etiam quando uolenter extorquet copulam. d. cap. raptos. 36. quest. 2. ¶ Manu. ca. 16. num. 3.

Raptor non potest habere raptam in uxorem quandiu in potestate sua est, nisi ab eo separetur, & consentiat posita primum in loco tuto. Conc. Trid. ubi sup.

Neque refert si quis rapiat contra uoluntatem ipsius puellæ consentiente patre, aut contra uoluntatem patris cōsentiente puella. Thom. 2. 2. quest. 154. art. 7. ¶ Confil. 32. de sponsa.

Rapta cum raptore secundum Canones antiquos post poenitentiam purgationem, & satisfactionem poterat contrahere. 36. q. 2. cap. apud omnipotentem Quod Concil. Trident. limitat ualere, quando posita fuerit in libertate, non quod matrimonium contractum inter illos, sit omnino prohibitum, iuxta legem iniuriam. C. de rapt. uirg. quæ hodie non est seruanda. Sed quia libertas plena in id requiritur, quam mulier non potest habere, donec in potestatem raptoris manserit.

Et ideo nec Matrimonium tunc, neq; spōsalia ad quæ eadem libertas requiritur. ca. cum locum. de sponsal. ualorem habent ¶ Confil. 3. de consangu.

Ratificare.

Ratificare est ratum habere aliquid unde ratihabitio, & ratificatio rei alicuius, est ualida datio, siue res à se gesta sit siue ab alio.

Ratificare uidetur gesta exercens, quæ per metum fuerunt facta eo cessante, dum scit illa tunc fuisse nulla. Secus si ignorat, dum illa exercet alio animo, quam ratificandi, ut ait Bart. l. 2. C. quod met. cau. Confil. 3. de his, quæ ui. num. 9.

Ratihabitio ordinans in male ordinatis operatur, vt illi remaneant habiles, quo ad ordines alios suscipiendos, & ad beneficia. cap. Lugdunensis. 9. quæst. 2. ¶ Confil. 25. de temp. ord. num. 5.

Ratificatio in delictis locum habet. cap. cum quis. de sent. excomm. etiam in simonia. cap. pe. cum gl. de elect. ¶ Confil. 10. de simon.

Rati-

Ratificari ab aliquo non potest, quod eius nomine non est factum. C. ratum. de reg. iur. lib. 8. ¶ Conf. 25. de Homicid. nu. 6.

Ratum habes damnnum suo nomine datum tenetur ad restitutionem, quia mandare uideatur. ca. ratihabitio. de reg. iur. Si autem non habet ratum licet laudet peccat quidem, sed non tenetur ad restitutionem. per d. ca. ratihabitio. lib. 6. & ca. cum quis. de sent. excomm. ¶ Man. ca. 17. nu. 133.

Ratificare professionem. Verb. Professio.

Ratio.

Ratio unica legis habetur pro expressa. arg. l. singul. quamuis. C. de fidei. commissi. iuncta gl. & Bal. ibidem. ¶ De red. eccl. q. 2. Mon. 21.

Ratio est anima legis. ca. Marchio. 1. q. 1. ca. si. de reg. iur. lib. 6. ¶ De orat. ca. 19. nu. 109. rubr. de iud. nu. 53.

Ratio legis uidetur causa finalis cur ea fecerit legislator. ¶ Dist. rub. nu. 74.

Ratio necessario concludens lex est, nec refert an sit mediata, uel immediata, dummodo concludat. ¶ Cap. ita quorundam. de Iudic. nu. 14.

Ratio eadem quando militat, idem ius suadet. l. illud. ff. ad leg. Aquil. c. 1. de transl. prelat. ¶ Conf. 1. de depositis.

Rationes optimæ gubernandi sunt tres. Aristocratia siue optimatum. Democratia siue popularis. Et Monarchia siue regalis, quæ est unius, quæ omnes alias antecellit, secundum Arist. 5. Ethic. & 3. polit. pro quo est. ca. in apibus. 7. q. 1. ¶ De iudic. Not. 3. n. 16. Com. 3. de regul. nu. 15.

Reatus.

Reatus peccati est obligatio ad poenam nata ex peccato ex Magist. 2. sent. d. 42. Et aliquando significat culpam, & quædoque poenam, id tamen non contingit ex originaria uerbi significatione. Sed quia cum reatus sit quoddam medium inter illa, nomen eius transfertur ad significandum extrema. Est tamen uerbum nouum, & incongnitum Ciceroni. Et à Muscula sub Aug. Cesare usurpatum, ut docet Quintil. li. 8.

instit. ca. 3. pro statu rei criminis, quod colligitur ex l. si quis. ff. de poenis. Apud nos usurpatur pro obligatione ad poenam, ut patet per Gregor. in cap. peccatum. de poen. dist. 1. Et est duplex uidelicet ad poenam æternam, & temporalem. ¶ Man. prælu. 7. nu. 21. de indulg. Not. 10. nu. 4.

Reatus peccati nihil aliud est, quam status peccatoris poenæ obnoxius. Tho. 1. 2. q. 86. ar. 1. Significat enim statum rei criminis. iuxta l. ueltem. ff. de iniur. Est autem talis status respectus triplicis poenæ. scilicet remorsus conscientie legis diuinæ, & humanæ. ¶ Vbi supra.

Receptio.

Receptio facta ex promissione, uel pactione pro iustitia, & gratia perinde nocet ac datio illius. Non autem si fiat principaliter pro alia causa, ut salarij debiti, aut alterius. Vide Verb. Dare.

Receptare. Bannitos. Verb. Bannitus. Rector Parochialis. Verb. Parochus.

Recitare officium.

Recitare semel in die quinquies Pater, & Aue, pro honore quinque plagarum, est utilis consuetudo. ¶ De ora. cap. 10. nu. 36.

Recitare alternatim nedum psalmos, sed & alia ad quæ uoto, uel alia obligatione tenemur, possumus satisfaciendo obligationi. secundum Palud. 4. dist. 45. q. 2. ¶ Ibi. num. 19. & 32.

Recitare non attente orationem præceptam, peccatum est mortale. 2. 2. q. 83. ar. 3. Palud. 4. d. 15. q. 5. Anton. 3. p. tit. 23. cap. 4. Si autem illa non est præcepta est ueniale tantum. & in primo casu tenemur iterare. Adrian. quol. 8. Maior. 4. d. 2. q. 7. in secundo autem non. ¶ Ibi. nu. 46.

Recitare se induendo, exuendo, lauando, aut aliquid aliud operando modo (vt ait Dur. 4. d. 15. q. 12.) actus ille attentionem omnino non tollat, vt illi contrarius non est peccatum, neque contra præceptum. Immo meritum si in agendo actus prædictos horas debitas pronunciat. Et in hoc pos-

ff 4 sunt

lunt concordari. Caſe. 2. q. 83. ar. 13. id af-
firmantem. & Anto. 2. p. tit. 9. c. 3. dubitan-
tem. ¶ Ibi. nu. 47. 48. & 49.

Recitare debet omiſſa, qui tarde venit
ad chorum, vel citius exit ob aliquod ne-
gocium. De ora. c. 16. nu. 6.

Recitare in portis eccleſie indecens eſt,
quia neceſſe eſt ſalutationib. multis vaca-
re. idem de aliis locis publicis. ¶ Ib. n. 23.

Recitare alta voce Miſſam audiēdo ma-
lum eſt, quia perturbant alios, & Miſſan-
tem ab attentione debita retrahunt. ¶ Ibi-
dem num. 17.

Recitare ſolus aliquo reſpectu melius
eſt, quam cum aliis, quia cum occurrit po-
teſt inſiſtere contemplationi, & euagatio-
nem poteſt recompenſare. Poteſt uti ce-
remoniis priuatis, quas ſibi utiles nouerit.
¶ Ibi. num. 21.

Recitare licet horas etiam ſedendo iure
communi, & priuatim etiam. iux. Inn. c. 1.
de celeb. Miſſ. ſeruatis aliis circumſtantiis.
¶ Ibi. c. 19. nu. 85. c. 4. n. 14.

Recitans euitare dēt occaſiones vagatio-
nis propriæ, uel alienæ. Matth. 6. Tu autem
cum oraueris. ¶ Ibi. c. 16. nu. 1.

Recitans priuatim in choro aliud, quā
in communi canitur peccat, iux. Concil.
Baſil. c. 21. ¶ Ibi. num. 5.

Recitans ſtādo, q̄ deberet recitare ſedē-
do, vel cōtra ſaltem uenialiter peccat, quia
alios perturbat. nu. 7.

Recitans corruptē ſi admonitus non ſe
corrigit peccat. ¶ nu. 15.

Recitans inter ſe à Deo, & Angelo bono,
& malo uidetur, nec dēt diu in terram ma-
nere proſtratus, ut innuit Caſſ. de inſt. Ce-
nob. li. 2. c. 7. ¶ Ibi.

Recitans ita male, ut teneatur iterare
perdit fructus, quia qui ſic recitat puta-
tur non recitare, ideo ſubiicitur legi.
Concil. Lateranenſ. de non recitantibus,
quæ cum contineant ius commune ad pu-
blicam utilitatem poteſt extendi, etiam ſi
pœnæ communiter non extendantur. ¶ Ib.
cap. 20. num. 32.

Recitatio breuis, & frequens bona eſt,
quia ſit magna attentione, & ſpiritu, ut
docet Caſſianus libr. 2. cap. 10. Auguſtin.
ad Proban. Thom. 2. 2. quaſt. 83. art. 14.

Et uocātur orationes Iaculatoriæ. ¶ Cap.
16. num. 20.

Recitando anticipare verſum pecca-
tum eſt, quia talis non audit finem uer-
ſus, nec ſinit alios audire, & perturbat
ſocios, quod prohibetur per Conc. Vien.
Clem. 1. de celebr. Miſſ. & Conc. Baſil. ſeſ-
ſio. 21. ¶ Ibi.

Recitando multi peccant, qui non reci-
tando non peccarēt, quatenus ad recitan-
dam non tenentur, & recitando male id fa-
ciunt. ¶ Ca. 13. nu. 42.

Recitare epiſtolam, & Euangelium ſe-
creto non tenetur celebrans ſolemni-
ter Miſſam. ver. Miſſa.

recitare poteſt Matutinum diei ſequētis
immediate poſt completorium. ¶ Manu. c.
25. nu. 107. de ora. c. 3. nu. 61.

Reliqua uide uerbo Hora. uerbo Offi-
cium. uerbo Miſſa.

Recusare.

Recusandi cauſa immediata eſt ſuſpi-
cio, q̄ Iudex non recte iudicabit, ſe-
cundum Spec. tit. de recuſat. §. cauſa. ¶ De
reſcrip. 2. cauſa Nullit. nu. 2.

Recusandi cauſa iuſta eſt nimia familia-
ritas per c. ad hæc. de reſcrip. & c. Accuſa-
tores. 3. q. 5. ¶ Ibi. nu. 3.

Item in alienigena, quando delegatus,
& altera pars ſunt indigenæ, quia conter-
ranei extra Patriam plus debito ſe dili-
gere ſolent. ut tradunt Ioann. Andr. &
Dominicus. capitul. Legitima. De appel-
lato. lib. (exto. & Felin. eum Com. in cap.
Accedens. el ſecundo. Ut lite non conte-
ſtata. ¶ Ibi.

Recuſari poteſt merito in una cauſa,
qui grauaui in alia. cap. propoſuit. De ap-
pellat. facit cap. conquerente. De reſtitut.
ſpoliato. Ibi.

Recuſari poteſt executor, qui modum
excedit in exequendo, etiam ſi eſſet datus
de conſenſu partium. ea. ſuper quaſtionū.
§. 1. de offi. deleg.

Idem de executeuro puro ſine ulla iuriſ-
dictione dato, ut not. Anch. in d. cap. ſuper
niſi detur de partium conſenſu. ¶ Ib. nu. 9.

Recu-

Recuperare.

Recuperare ſuum, qui commode po-
teſt iuridice ſi occulte facit, pec-
cat. Et quando ſe periculo exponit
perdendo membrum, aut vitam, & ſi id fa-
cit contra conſcientiam contrarium dictā-
tem Et quando id redundaret in magnum
damnum alterius, aut etiam ſcandalum. Ga-
briel. 4. d. 15. quaſt. 3.

Non autem peccatum eſt, quando id nō
pōt facere ob defectū, iniuſtitiam, ignorā-
tiam, econtra aut non poteſt facere com-
mode ob rei paruitatem, & ſumptuum ma-
gnitudinem, aut alterius iuſtæ cauſæ, glo.
ſingul. in cap. ius gentium. diſtinc. 1. Sed
tunc primo debet non plus, quam ſuum re-
cipere. Secundò, reſtituere damnum ſi
quod inde ſequitur.

Tertiò, ne id quod accipit ſit alienum.

Quartò, caueat ne iterum id ſibi ſolu-
tur ſignificando. ſ. hoc modo debito debi-
tori, aut eius heredib. nihil eis vllò nomi-
ne vlli debere. Anto. 2. p. tit. 1. c. 15. Manu.
cap. 17. num. 112.

Recuperans contra uoluntatem debito-
ris parati ad ſoluendum, peccat licet nō te-
neatur ad reſtitutionem. Medin. C. de reſt.
quaſt. 2. ¶ Ibi. num. 2.

Reditus.

Reditus non à reddito, ſed à redeo
deducitur, ideo primam corripit,
& per ſimplex d, debet ſcribi, ut
docet Tiraq. tract. de retract. conſang. Di-
cuntur autem reditus res, ſeu fructus, qui
quotannis ex fundo, vel prædio ad domū
redeunt. De red. eccl. q. 1. Mon. 1. & quaſt.
3. Mon. 20.

Reditus annuus non cenſet res mobilis,
ſed immobilis. Clem. exiui. de verb. ſig. De
ſpol. cler. §. 16. nu. 2.

Reditus unius pinguis beneficii, nō po-
teſt quis habere in pluribus ca. maioribus,
& cap. vacante, de præbend. De incompa.
benef. num. 23.

Reditus, q̄ Cardinali debent, etiā ſi ſint
bona eccleſiaſtica talaria tamē, & ſubſidia
impenſarum, quæ aliquando iſtis attribuū

tur alia ratione, quam titul. Card. non ſunt
talia. ¶ Ibi. q. 1. Mon. 39.

Reditus eccleſiaſtici in ſecundo genere
ſunt rerum ſacrarum quartæ ſpeciei. ¶ Ibi-
dem num. 5.

Reditus eccleſiaſticos, qui non habet,
ſeu patrimonium, ad quod ſit ordinatus,
non potens dicere officiū ob legitimum
impedimentum ſolus, & cum ſocio ſic: nō
tenetur quærere illum. argum. l. nepos pro-
culi. ff. de uerborum ſigni. & cap. ſacit. 22.
quaſt. 2. Etiam ſi haberet alios reditus pro-
fanos, qui ſaltem non eſſent prædicti pa-
trimoniij, quia nullo iure tenetur impêde-
re eos in ſeruicio eccleſie, & colligitur ex
Innoc. in ca. Epiſcopus. de præb. q̄ de orat.
cap. 2. num. 14.

Reditus annuos Minores habere non
poſſunt. Conc. Vien. Clem. exiui. de uerbo.
ſign. ¶ conſi. 14. de teſta.

Redituū annuorū uenditores, & locato-
res, qui excedunt in uendendo, & locando
iuſtum precium, & ſimiliter, qui emūt, vel
conducunt ſine neceſſitate oppreſſis mi-
nus ob anticipatam ſolutionem vnius an-
ni, & minori ob duorum multum peccant.
¶ De Vſur. nu. 27.

Reditus Molendini, uel alterius rei ſi ca-
ſu fortuito creſcat, aut minuatur, debet et-
iam pro rata augeri, aut minui. ¶ Manua.
cap. 17. num. 191.

Reformatio.

Reformatio S. D. N. Greg. xiiij. de uſu-
ris conceſſa Iudeis, includit illos,
qui Romæ habitant ſolū, ut colli-
gitur ex ea. Ideo non pōt extendi ad alios.
¶ conſ. 5. de Iud. nu. 41. Quæ quidē non eſt
pceptiua, quo ad concedēdas uſuras, ſed tã-
tum toleratiua minoris mali ad excuſan-
dum peius. c. denique. 4. d. Ibi.

Reformatio regularium intenta à Cōc.
Triden. ſeſſ. 25. cap. 1. & 2. de regul. non eſt
reducere illos, ad primam omnimodo
formam, præſertim iure communi, vel
auctoritate Papæ relaxatam, ſed ſolum
ad eam, quæ ut habet tria uota ſub-
ſtantialia ſeruentur, & quod nihil ha-
beant

beant proprium, quo ad dominium. ¶ Con-
si. 3. de regu. num. 24.

Reformatio Canonorum regularium
Hispaniæ uiuentium de legitimis portio-
bus priuilegiatis, & destinatis, qualis de-
bet esse. Ibid. num. 37.

Reformationem legitimam, qui impe-
dit est in malo statu, & reformatio debet
fieri à prælato, & quo ad omnes. ¶ Ib. n. 37.

Reformatore præcipiente omnibus sub
censuris opportune, & non ex abrupto, te-
nētur omnes obedire, & nulla causa eos
excusat. Roman. 13. & cap. 2. de maiorit. &
obedient. Nisi adsit aliqua causa particu-
laris. ¶ Ibidem.

Regimen. Verbo. Ratio.

Regnum.

Regnum non est aliud, quam Ciuitas,
aut prouincia gubernata per unum
ad bonum commune. Thom. lib. 1. de regi-
mine. ca. 14. Arist. lib. 3. & 4. Polit. Ex quo
sequitur insanire eos, qui uolunt esse con-
tra ius naturæ ipsa Regna, & Regiam pote-
statem, quia iure naturæ unicuique Ciuita-
ti adest potestas regnandi, quod ex se sola
facere potest, & consequenter per alium.
cap. potest. de regul. iur. lib. 6. ¶ De Iudic.
Not. 3. num. 148.

Regna omnia sunt approbata per eccle-
siam uniuersalem. cap. Venerabilem. de e-
lect. ¶ Num. 149.

Regnum Hispaniæ nunquam iure fuisse
subiectum Romanis probabile est, quia
nunquam legitur Hispaniam, iusto bello
cessisse Romano Imperio. Et si qui Hispani-
arum populi id fecerunt, pauci sunt, &
pauciores, qui sponte, immo semper repu-
gnarunt. ¶ Num. 161.

Regna aliena, qui iniuste quærit, & quæ
sita non restituit, nulla iusta causa ad hoc
excusante peccat. ca. quid culpatur. 23. q. 1.
¶ Manu. c. 25. num. 1.

Regna sunt regibus suis potiora, immo
& superiora in casibus illis, quibus reges
potestate sibi concessa abuteretur ad eor-
um destructionem, uel ad finem contra-

rium illius, ad quem regna illa se illis con-
cesserunt. Et si Jacob. Almain. de potestat.
ecclesiast. c. 15. dicat Regnum non esse re-
gis, sed Communitatis. ¶ Ib. num. 99.

Regressus.

Regressus, & coadiutoria cum futura
successione etiam de consensu con-
cessa dant solum ius ad rem, & non in re.
Gomes. q. 1. & 4. Regul. de non iudic. quod
& sentit clare Conf. 70. ¶ De rescrip. præ-
lud. 5. num. 10.

Regressus ad ius pristinum, datur cum
æquitas suadet, de qua cap. si beneficia, de
præb. li. 6. ¶ Ib. excep. 21. nu. 20.

Regressus, Accessus, & Coadiutoriæ
omnes ante Conc. Trid. habitæ post illud
pereunt. ¶ In auctario. nu. 5.

Regressus tales qui habent, debent im-
petrare dispensationem fundatam in æqui-
tate. Ibidem num. 10.

Non tamen uidentur reuocari per su-
bstitutionem quorumcumque mandatorum
de prouidendo, & expectationem ad vacan-
tiam, nisi id exprimat expressè. ¶ Ibid.
num. 18.

Quos omnes reuocauit Pius V. etiã de
consensu, dummodo non essent integrali-
ter expeditæ, etiam si consensus fuisset ex
tensus. ¶ Num. 19.

Regressus ad Pristinus ius ualde fauo-
rabilis est. ca. ab exordio. 35. d. & l. si vnus.
§. pactus. ff. de pact. Conf. 44. de præb.

Regressus, & accessus differunt, quia
Accessus agit de iure omnino nouo quæ-
rendo. num. 6.

Regressus uero de iure antehabito recu-
perando, ideo de vno ad aliud non infer-
tur. ¶ Ibidem.

Regula.

† **R**egula norma est, qua lineæ regunt,
siue ea baculus sit, siue aliud quod,
& per similitudinem lunitur pro pcepto,
quo mores regulantur. Et præcipue pro
Instituto quodam uiuendi, quo se homo
sponte subiicit.

Regulæ approbatæ sunt quatuor, uel
quin-

quinque, ut testatur Anto. 3. perac. 16. c. 1.
Conf. 81. de regu. num. 21.

Regula tertia S. Francisci, non est appro-
bata, nisi pro bono modo uiuendi, iuxta
glo. singu. Clem. exiui. de sent. excommun.
¶ Conf. 21. de regul.

Regula Minorum arctissima omnium
appellauit Iul. 2. referendo tamen illã ad
mendicantes. ¶ Conf. 10. de reg. nu. 3.

Hæc sanxit ne corrector anno suæ cor-
rectionis expleto, possit anno sequenti de-
ligi, neque ad aliam præfecturam, quæ sit
superior correctori. ¶ Conf. 9. de elec. nu. 2.

Regula Dominicanorum est arctior Re-
gula Canonorum. capitul. Quod Dei
amorem. De statu Monacho. ¶ Com. 10. de
regul. num. 5.

Regula Canonorum Regularium, est
regula clericorum, ut uidere est apud San-
ctum August. & sic eam appellat Gratian.
c. quando. 86. d. & est laxior regula Mona-
chorum. ¶ Com. 3. de reg. num. 40.

Regula, quæ ad arctiorem ligat, siue ex
generali statuto, siue ex speciali constitu-
tione est arctior omnia simpliciter, ut
Carthusianorum. ¶ Ibid.

Regula relaxata ab immemoriali nõ cogit
professum in ea ad nouam durit. e. quã
intendunt inducere reformatores, ut probat
Dec. in ca. constitutionem. de reg. nu.
9. lib. 6. post Panorm. in ca. super eo. eod. ti.
& maxime cum protestatur. Secus autem
si relaxatio fuit noua. ¶ Conf. 9. de regul. Et
Manu. c. 12. num. 50.

Regula Cancellariæ xj. reuocatiua gra-
tiarum declaratur optime in Relect. cap. si
quando. de rescrip. excep. 20.

Regula 18. & 34. pulchre, & noue de-
claratur, & monstratur, quod nulla illarum ha-
bet clausulam, quæ rem pro infecta habeat
contra Gomef. tract. opp. 10. nu. 45.

Regula Ioann. 8. & Pauli 3. De infordẽ-
scentibus exponitur. ¶ De Iud. not. 2. n. 16.

Regula de Trienniali, quæ est 33. dat ti-
tulum possidenti. Et si possessio est pacifi-
ca defendit execrabilem dispensationem
allegantem. ¶ Conf. 14. de offic. iud. ord.
num. 4. & 9.

Defendit etiam habentem duas Paro-
chias, ut late tradit Gomef. in dicta regula.

q. 10. Et multo magis plura simplicia cum
Curato. ¶ Conf. 37. de præb.

Dat etiam uerum dominium beneficij,
pacifico possessori, quo ad Deum, & homi-
nes, quod est certissimum si bona fide possedit
ut ibi confirmat Gomef. quæst. 2. ¶ Conf. 3.
de renunciat.

Regula de infirmo resignante, nõ habet
locum in transferente pensionem, quia pen-
sio non est beneficium, ut late tradit Go-
mes. quæst. 16.

Neque etiam id facit regula de annali
possessore, ut tradit in d. reg. q. 2. ¶ Conf. 3.
de const. num. 8.

Regula iuris non est, quæ non patit ex-
ceptionem, omnes enim aliquam patitur
excepta illa, quæ habet: Episcopum non pos-
se suo Episcopatu renunciare, nisi de Sum-
mi Pontific. licentia, ut dicit Innocen. 3. in
c. licet. de reg. ¶ Conf. 13. de cele. Mis. nu. 4.

Regulæ generales multos fefellerunt, &
fallunt non solum medicos, sed etiã ipsam-
met ecclesiam. c. à nobis. de sen. exc. el. 2. c.
fraternitatis. de frigid. & malef. Conf. 3. de
frigid. & Malef. nu. 23.

Regulæ standum est, donec probetur ex-
ceptio, gl. recep. in l. omnis def. de reg. iur.
& in rub. eo. tit. li. 6. ¶ Conf. 8. de hære. nu. 3.
Com. 2. de reg. nu. 12.

Regula potest quis per alium, quod per
seipsum potest. de regu. iur. lib. 6. Fallit in
multis casibus, quos notat gl. ut in confes-
sione in adeunda hæreditate per procura-
torem, sed maxime in cognatione spiritua-
li. ¶ Conf. 2. de cogna. spir.

Regula non firmatur, de regul. iur. lib. 6.
Et illa, quod ab initio. ff. eodem, quæ ha-
bet: Id quod nullum est ab initio tractu
temporis conualescere, fallit cum super-
uenit id, ob cuius defectum actus non
ualuit, uel ablatum est id, quod impedi-
bat eius ualorem. ¶ Conf. 12. de spon.

Regula iuris in omnibus, quæ ab illa non
excipiuntur seruari debet. gloss. in l. omnis
definitio. ff. de reg. iur. & in rub. de reg. iur.
li. 6. ¶ de homic. casuali. nu. 16.

Regularis.

† **R**egularis dicitur, qui ad uiuendum
regulariter est strictus, siue sit
Mona-

Monachus, siue Canonici Regularis. De statu Monach. ca. quod Dei timorem. Siue sit clericus, siue laicus. Siluest.

Regularis, qui dicit sibi esse aliquid proprium siue suum peccat, quia mentitur cum sciat, vel scire debeat nihil esse suum, & quia contrauenit præcepto facto. cap. non dicatis. l. 2. q. 1. ¶ nu. 1.

Volens habere dominium cuiuspiam rei pecuniariae peccat mor. quia stangit votum paupertatis. ca. viuendum est. l. 7. q. 1. Et nisi illud renunciet non potest sepeliri in Coemeterio. cap. monachi de statu Monach. Immo si esset sepultus extrahendus esset. ca. super quodam eod. tit. Greg. 4. Dial. Conc. Trid. sess. 25. c. 3. Et hoc intelligitur de re pecunia aestimabili, etiamsi esset breuiarium. iux. gl. solem. vbi que recept. Non autem intelligitur de proprio bonorum interiorum, & spiritualium, aut honoris ecclesiastici, quem potest accipere, & habere cum propter merita detur. 2. 2. q. 108. ar. 7. ad 4. Quare potest fieri doctor secundum Tho. tract. 19. contra impugn. relig. cap. 2. Et ideo potest obligare Monasterium ad impensam propter illum. secundum Ioan. And. in ca. quia nonnulli. de Magist. & Felin. ca. cum dilecta. nu. 19. de rescrip. idem Calder. Conf. 2. de doctoratu ciuili si sufficienter in tali iure studuit ante Monachatum. Et in hoc errat Rebuff. in praxi. benefic. tit. de dispens. cum reg. ¶ lbi. n. 2.

Regularis acquirat ius pecuniarium ordinis sui, vel Monasterio. Innoc. in ca. cum olim iuxta communem in Auth. ingressi. C. de sacros. eccl. quo. l. ad Monasterium particulare, quia generaliter est Ecclesiae. Si ordo est administrationis capax, quia alias non, ut est ordo mendicantium de obseruati. Et id probatur in ca. Abbates. & ca. quia in gredientibus. l. 8. q. vltima. Quo fit ut recte æquiparetur seruo, qui non sibi, sed Domino acquirit. l. seruus. cum glo. ff. de acquir. possess. nu. 3. & 4.

Acquirat autem Monasterio particulari ubi profiteretur. d. cap. Abbates. Vel toti ordini si generaliter ordinem ipsum profiteretur, vel prouinciae si se illi dederit. secundum Panor. communiter recep. in ca. presentia. nu. 64. de prob. & Cald. in consi. 23. de reg.

Regularis si profiteatur religionem in genere generalissimo non est vere religiosus. Archid. & Ioan. And. in ca. constitutio nem. Qui licet male contrahat matrimonium, tenet tamen contractum. Et ideo tunc non acquirit religioni in genere, ut scilicet Panor. sed sibi, licet peccet acquirendo. ¶ nu. 5.

Non solum querit Monasterio querita post professionem, sed etiam quae ante habebat, nisi de illis ante professionem dispo fuerit. iux. ca. Abbates. l. 8. q. 1. & ca. in presentia. de probat. & Auth. ingressi. C. de sacros. eccl. ¶ lbi.

Regularis beneficiarius querit suae ecclesiae, vel beneficio, quod non subest Monasterio suo, neque ordini. ca. olim, & cap. statutum. l. 8. q. 1. Et subest non amplius praelato, sed ordinario beneficii. gl. sing. Clem. de statu Monach. S. ad hęc, quam commentat Panor. in ca. Monachi. eod. tit. & probatur efficaciter in ca. si quis. 2. 1. q. 2. & ca. ne pro cuiuslibet. ib. q. 1.

Idem dicendum de promotio ad beneficium regulare sui ordinis non subiectum illi pleno iure, sed ordinario. Ad nihil enim tenetur nisi ad aliquam pensionem annuam, vel aliquod aliud onus soluendum Monasterio. ca. de Monachis. de præbend. Idem si subiectum esset beneficium pleno iure suo ordinario, & ille non est ad nutum ad mouibilis de iure communi, vel priuilegio vel consuetudine, quia nulla est ratio efficax diuersitatis. arg. l. illud. ff. ad leg. aquil. & ca. inter cætera. de rescrip.

Regularis simplex non potest largiri sine sui ordinarij licetia etiam in elemosina. iux. gl. Clem. 2. de vita, & honest. cler. Tho. 2. 2. q. 32. ar. 8. art. 1. fallit in tribus casibus, de quibus supra. Verb. Elemosina. & Verbo Necesitas.

Habens peculium de iusta licentia praelati concessum quicquid acquirit non potest dispensare in alia, quam circa illud peculium & eius administrationem conuenientem, quia peculium est ipsius Monasterij. ¶ numer. 12.

Dans, siue accipiens literas sine superioris consensu peccat contra votum paupertatis, ut significat nonnum. cap. de regul. id enim hoc bonum pecuniarium. Et id est malum

lum quatenus fit contra voluntatem superioris. Et magis peccat, qui occulte, quam qui palam. ca. l. 3. q. 4. Sed hæc præsupponit, quod fiat contra honestatem Monasterij, uel salutem spirituales, aut corporalem singulorum regularium, vel loquitur de literis inutilibus, & impertinentibus. num. 13.

Regularis licet habere aliquod proprium cum licentia praelati, quo ad usum simplicem facti tantum. Conc. Later. relatum ca. Monachi. de statu Mon. tex. irrefrag. ca. insinuante. qui cler. vel uouent. Vide Verbo Proprium. Verb. Peculium.

Regularis etiam hodie iuxta de causa post professionem potest manere in sua domo cum bonis suis cum licentia non autem irreuocabili sui praelati, quia cap. de uidiuis. 27. quest. 3. & d. cap. insinuante, quæ id permittent à Conc. Trid. non sunt reuocata. Et si Papæ auctoritas intercedat id fieri potest etiam ad totam vitam.

¶ num. 16. Testari etsi non possit. ca. 2. de testam. potest tamen verbo, vel scripto precari, ut sua pecuniaria bona in certos usus pios impendantur, non autem petitione obligatoria. ¶ num. 22.

Donare potest sua pecuniaria de licentia praelati in usus pios, in quos ipse praelatus potest, & non alios. arg. c. potest quis. de reg. iur. lib. 6. ¶ 23.

Potest habere proprium de licentia praelati ex causa iusta necessaria priuata, ut indigentia personæ publica indigentia communicatis, & utilitas publica, quam præten dit facere reipublic. docendo, prædicando. Et priuata, quam sibi singulariter præten dit. ¶ num. 24.

Potest accusare praelatum sine ipsius licentia. Et illa debentur impense de rebus Monasterij durante lite, ut affirmat gl. cap. non dicatis. l. 2. q. 2. ¶ nu. 27.

Potest absens agere in iudicio sine licentia sui praelati modo absit cum eius licentia. arg. l. si longius. § filius familias. ff. de iudic. quia uidetur habere mandatum tacitum. 29.

Non potest regulariter conueniri, neque conuenire ratione contractus cum eo

initi, quia in contractibus æquiparatur seruo. ca. multos. dist. 50. Neque potest agere iniuriarum. arg. l. sed si unus. §. ait prætor. ff. de iniur. l. ibid.

Potest obesse Monasterio in iure querendo, sed non in querito. secundum Innoc. cap. cum olim. de priuileg. Bald. l. seruus. C. de pact. quare etsi non possit accipere rem legatam sine licentia, acceptio tamen tenet. Ita de contractu quatenus est utilis Monasterio. Panor. ca. cum ad Monasterium. de statu Monach. nu. 32.

Regularis fugitiuus querit Monasterio etiam si habitum abiecerit. Panor. cap. fin. de regul. & ab eo cum omnibus queritis vendicari potest. ca. Abbates. l. 8. q. 2. Idem de eiectione iniuste, quia per id non est præcisus ab eo, nec delictum praelati potest illi nocere. ca. si episcopum. l. 6. q. 6. Iuste autem eiectus non, quia definit esse regularis. argument. si quis iam translatus. 21. quest. secunda.

Non posse. nisi iuste ei ei (ut asserit Card. cle. l. §. quia vero. q. 1. de stat. Monach.) est contra praxim, & contra ius, & ca. fin. de regul. id præsupponit. Querit autem ecclesie seculari, vel regulari ad quam legitime est translatus, aut Episcopo sub cuius obedientia uiuit, & in quam reuincit ex iusta eiectione. Sicut ab illa erat liberatus per iustam professionem. Est autem subiectus episcopo originario ex eo, quia domicilium originis est immutabile. l. assumptio. ff. ad munic. Et hinc inferitur, quod Regularis eiectus tenetur præsentare se episcopo suæ originis, & manifestare se eiectum, & recognoscere eum, ut superiorem, & subire se illi in omnibus suis uotis a quibus non potuit ei praelato eiectione absolui, quia qui tenetur ad aliquid, tenetur ad ea, quæ necessario consequantur. capit. præterea. de offic. de lega. & leg. 2. ff. de iuridic. omn. iudic. num. 35.

Regularis iuste eiectus debet uti habitu conuenienti ordini suo sine ulla Papæ dispensatione cum non possit: uti habitu suæ religionis, neque alterius, ad quam non transfuit, & nullo iure cogitur transire. argum. capit. gesta. cum glo. distinct. 74. l. ibid.

Eiectus

Eiectus iuste aliquā ordinatione definitiue, & Monasterio non potest compelli p superiores redire ad illud, quia res iudicata soluenda est. l. res iudicata. ff. de reg. iur. & iniustum videtur, vt contra suam voluntatem redeat ad Monasterium, quod videtur sentire Panor. & Card. ca. fin. de regu. Et si illud. ca. videtur contra determinare, Dicendum, quod loquitur de iniuste electis, vel inordinate, aut per collusionem, vel nō de finitiue. Anton. 3. p. tit. 16. c. 5. tenet, quod volentibus redire tenentur praelati quare re, & reducere. ¶ 36.

Regularis stringitur voto perpetuo ad stabilitatem in Monasterio seruandam. ca. Monachi. 16. q. 1. A quo non potest absolui, neque à Papa, potest tamen cum licentia etiam inferioris transire extra claustra ex causa. d. ca. Monaci. etiam si causa sit indi recta. iuxta Innoc. receptum. ca. cum, & a de re iudic. vt causa studij. ¶ nu. 40.

Si cum causa, & iusta licentia extra Monasterium degit cum facultate conuertendi in suos vsus quaesita per industriam, vel alio modo, quam ex Monasterio, potest illa in elemosinam impendere, quia id est conuertere in vtilitatem anime. ca. medicamentum. de poen. dist. 1. Et quo maiora opera sunt, eo ceteris paribus sunt Deo gratiora. ca. non mediocriter. de cons. dist. 5. Quare possit habere facultatē à Papa de illis testandi ad pias causas. ¶ 41.

Si habet debita ante ingressum contracta, quæ Monasterium non velit soluere, tenetur laborare salua regulari obseruantia, vt illa soluat. Innoc. & Panor. Cui laborandi facultatē deberet facere praelatus excusando illum etiam multis horis ab officio. Silu. tenet cōtrarium. Verb. Religio. 2. q. 4. ex eo, quia non habet velle, aut nolle. Sed errat, quia habet aliquod velle. ca. si religiosus. de elect. lib. 6. Etiam si non habeat omnem velle. ¶ 42.

Vota eius valent donec superior irritet illa, & ideo tenentur adimplere dum uouet licita, & non sibi generaliter, vel specialiter prohibita. Caietan. 2. 2. q. 88. artic. 8. Idem dicendum de promissione facta aliquo homini.

De acquisitione regularis, quo ad ultimam voluntatem.

Regularis sicut seruus, & filius s. potest heres institui, & ei aliquid legari, licet non sibi, sed Monasterio quaeratur. ca. in praesentia. cum ei adnot. de prob. ita, vt non possit exheredari, neque causa ingratitudinis ante ingressum commissum. ca. non liceat. 19. q. 3. Non potest tamen testari, nec per ultimam voluntatem relinquere. Auth. ingressi. C. de sacros. eccl. Si tamen longe à Monasterio moritur, potest eligere sepulturam, quod tenet Panor. c. 1. de sepult. Sed Dominicus, & Francus contra tenent. ¶ nu. 43.

Quod nullus regularis testari possit certissimum est, & ab omnibus approbatum cuiuscunque ordinationis ille sit siue mendicatum, siue nō, siue militare siue alterius, neque cum licentia praelati, quia nec ille id potest facere nisi de licentia Papæ, vt tradit Rebuff. de testam. nu. 65. Neque consuetudo in hoc illi suffragatur, secundum Bal. in princ. Auth. ingressi. C. de sacros. eccl. Sed hoc intellige de testam. factioe, quā non possit Papa concedere. nu. 44.

Regularis professus potest relinquere diuidendo bona sua filiis legitimis in saeculo relictis secundum formam. Auth. si qua mulier. de sacros. eccl. & Auth. nunc autē. C. de episc. & cler. retinendo sibi partem, quæ Monasterio competere debet. ¶ nu. 45.

Regularis, qui est miles celestis militæ potest habere, quod & miles armatus. iuxta gl. l. miles. ff. de re iudic. i. vt possit testari si ne solemnitate sicut, & clericum. secundum Panor. in ca. quia nos. de test. per illum text. contrarium tamen est tenendum cum Saliceto dicta Auth. si qua mulier. Quia facultas libere testandi non excludit solemnitatem testamento iure necessariam. l. 1. C. de sacros. eccl. ¶ nu. 52.

Non potest reuocare, neque alterare testamentum Panor. in ca. in praesentia cōtra Barth. dicta Auth. si qua mulier. nu. 53. Verbo Testamentum.

Regularis bona tenet Monasterium capax bonorum eo viuente relicta legitima filiis

lijs Barth. & alij. dict. Authen. si qua. quos sequitur Innoc. & Panor. d. ca. in praesentia. de probat. nu. 54.

Regularis de rebus nō pertinentibus ad Monasterium potest testari de consensu eorum ad quos pertinent, & cum licentia superioris. arg. Clem. religiosus. de testam. li. 6. Quia tunc cenletur tanquam executor. Sed contrarium videtur verius, & tenendum, quia nullus homo iuris est capax, & testamentum respicit personam, & non executorē, & multa absurda sequerentur. nu. 57.

Regulares quadruplicis generis sunt. Quidam beneficiarij. Quidam simplices, qui in perfecta communitate viuunt, & nullam rem saecularem habent peculiarē. Alij cum superiorum licentia certā habent quantitatem rerum suo victui necessariorum. Et cetera aliunde quaerunt. Alij denique cum licentia Summi pontificis alicui sufficienti extra Monasteria degunt, & videntur bonis, quæ de industria sibi comparant, & nil reddunt Monasterio. primis conceditur facultas testandi ob commoda, quæ possunt suo Monasterio prouenire. secundis nō concessit dari, quia nunquam habuerunt aliquid proprium. tertijs consuevit Papa concedere, quia nihil est aliud, quam administrationem bonorum prorogare. Et quar is etiam ob eandem rationē allatam. nu. 48.

Quo ad delicta.

Regulari multa sunt mortifera circa paupertatis obseruantiam, quæ saeculari, neque sunt venialia dum vult, vel non vult aliqua contra regulam suam sibi notam, & à se votam. gl. extra. quorundam. Ioan. 22. de verb. signif. Tho. 2. 2. q. 104. ar. 2. Et cum capitula suæ regulæ obligat ad mortale. secundum Caiet. 2. 2. quæst. 17. art. 1. ¶ 59.

Regularem non abstergit ingressus ab omni precedente irregularitate, sed tantum ab vna. Verb. Professio. Presumitur tamen absolutus ab omni macula humana donec contrarium probetur. iuxta §. Iancinus. Authen. de Monachis. ¶ nu. 60.

Si se irregularem cognoscit ante Monachatum debet se talem cognoscere etiam

post, donec per legitimam dispensationem generalē, vel speciale illa tollatur. ¶ Ibi.

Non est apostata si ob grauiam egreditur ex Monasterio maxime, vt adeat superiorem. Bald. in ca. ad vestram. de appellat. arg. l. contra pupillum. §. is, qui ad inuius. ff. de re iud. ca. cum parati. de appellat. viderur. n. tunc appellare. c. dilecti el. 2. eo. tit. nec Conc. Trid. sess. 25. c. 3. id prohibet ex graui causa. arg. l. si quando. C. de officio testam. Verb. Appellatio.

Si furatur, vel ledat aliquem iniuste nō obligat suum Monasterium ad restitutionem, nisi quatenus ad illud ob id perueniret aliquid. iuxta gl. fin. l. si quis in tantam. C. vnde vi. ¶ nu. 62.

Quo ad iudicia.

Regularium iudex iure communi eff Abbas, vel alius eorum praelatus in pertinentibus ad regulam suam, & statuta regularia. Fundatur hæc efficaciter in l. fin. C. de iur. om. iud. & ca. cum ab ecclesiarum. de off. ordin. Et quo ad extraria etiam, vel priuilegio, vel consuetudine saltem vbi crimina depositionem non requirunt, & in dubio videtur prescriptisse cum mulatiue, non autem priuatiue, quo ad ordinarium. gl. in d. ca. cum ab ecclesiarij. Ex priuilegio autem sunt exempti ab ordinarij iurisdictione, vel directe, vel per communicationem.

Regulares exempti subsunt ordinario per cap. volentes. de priuil. lib. 6. ex Conc. Vien. renouatum à Con. Trid. sess. 7. ca. 7. de reform. Primo, quo ad causas civiles mercedum miserabilium personarum, si degunt extra Monasterium. Secundo in notarij delictis cum scandalo multo, siue intra degunt, siue extra, modo delictum perpetraverint extra. ¶ nu. 63.

Regularis in nullo casu subest iudici saeculari. Auth. causa. C. de episc. & cler.

Regularis simplex non est persona legitima cōtra quam, vel pro qua nomine proprio iudicium fundari possit super iuribus temporalibus, quorum ipse non est capax. secundum Specu. de actor. nu. 48. & de reo. nu. 19. & est communis in ca. cū dilecta. de rescript.

Rescrip. quia nulla iura habet, nec habere potest. ca. Monachi. de statu Monach. Non potest acceptare, neque constituere procuratorem sine licetia. clem. religiosus. de procurat. neque acceptare executionem testamenti. c. 2. de testam. li. 6. nu. 64.

Potest se defendere cum est absens puta in studio, vel alibi. de licetia. l. si longius. iuncta gl. & doctrina communis. ff. de iuris. omn. iud. cum id facit nomine Monasterij. Potest alimenta futura petere si iniuste ei ciatur à Monasterio. Innoc. & omnes. d. c. cum dilecta. Debita vero sibi ab alio non, quia non sibi, sed Monasterio. quaerit Bar. l. seruos. ff. de aliment. Non potest agere de spolio contra suum Superiorem spoliante se absque malo animo beneficio manuali regulari. Innoc. ca. cum in. de elect. Secus contra tertium si cum illum quis spoliaretur ac praeario accepta. l. & habetur. §. cum qui. ff. de praec. Potest et agere cū Abbas est absēs, & periculum est in mora. Specul. de Actor. & Abb. d. ca. cum dilecta. Potest etiam obligare libros, vel alia Monasterij si mutuum pro necessarijs studiis contrahat. arg. multo magis. de sacros. eccl. & Archid. qui contrarium dicit in c. pastoris. debet limitari procedere in obligatione pro nimia impesa pro qua re nō potest Monasterium obligare, vt etiam tenet Panor. in ca. quanto. de off. ordin. ¶ 65.

Regulari etiam Canonico non licet postulare pro stipendio etiam cum Abbatis licentia. secundum Ioan. And. in c. in marg. de re iudic. lib. 6. Etiam si ante Monachatum fuisset aduocatus egregius, & ca. Monachi el. 2. r. 6. q. 1. Quod contrarium videtur asserere, intelligendum est, quando utilitas imediata, & in litibus Monasterij id postulat. Sed haec resolutio refellitur multis rationibus ac praecipue, quia capitulum loquitur vniuersaliter de utilitate, & necessitate Monasterij, quae comprehendit tam immediatam, quam mediatam. Ideo dicendum posse postulare, & aduocare etiam pro alio in ciuilibus etiam coram iudice saeculari de licentia praelati, iusta quae arbitrio prudentis definienda est.

Regularis potest constituere procuratorem etiam sine licentia praelati quoties si-

ne illa potest litigare. Innoc. in c. cum L. & A. de re iud. vbi & Panor. ait nu. 16. in quocunque habet regularis legitimam personam stadi nomine suo in iudicio potest etiam nomine suo libellum concipere conueniri, & conuenire pro quo est tex. in ca. stuit. de conuers. coniug.

Regularis potest deponi à Canonatu, vel Monachatu, etiam si non deponatur ab ordine. arg. gl. magna in clem. cupientes. de poen. potest esse Vicarius, & Locumtenens episcopi Rot. 3. de off. Vicar. in antiquis. in tellige de consensu sui praelati si est exemptus à iurisdictione ordinaria. per ca. Monachi. r. 6. q. 1.

Ex Com. 3. de Regul. Capitul. Nul lam. 18. q. 2.

Regularium creatio. secundum Panor. ca. cum ecclesia Volateran. de ele. ad solū Abbatē sine cōsēsu cōuenti pertinet. ex hoc tex. facit, & ca. porrectum, & ca. ad apostolicas. de reg. hunc sequitur Felin. in ca. quoniam. de simo. Siluest. Verb. Religio. 3. q. 13. Contrarium tenet gl. ca. fin. de reg. lib. 6. cum qua transeunt ibi communiter scribentes. Vera est sententia Panor. debet tamen Abbas eiusdem. ca. consilium requirere etiam si nō teneatur illud sequi. ¶ n. 5.

Assuetus viuere per portiones priuatas iussus à praelato, vt illas relinquat, non peccat nisi facta fuerit perfecta reformatio de qua Verb. Reformatio.

Et si non possit damnari à suis praelatis de iure communi ad triremes sunt enim multae rationes, quae id dissuadent, attamen de consuetudine iam inducta contrarium est verum.

Ex Com. 4. in capitul. statuimus. 19. question. 3.

Regularis potest transire de vna regulari ad aliam, quod probat. hoc ca. ex causa. l. graui, & de consensu sui praelati. vt explicat D. Tho. 2. 2. q. 89. Primo. Zelo perfectionis religionis. Secundo ob declinationem

nem suae religionis ei debita perfectione. Tertio, ob infirmitatem, vel debilitatem, & tunc ad laxiorem. ¶ nu. 3.

Si vult transire ad arctiorem potest habere licentiam à praelato inferiori. arg. ca. licet. de regul. & ad aequalem. gloss. recep. cap. cum singula. de praebend. lib. 6. Ad laxiorem debet habere licentiam Papae. eadem gloss. vigore autem statutorum aliud seruandum est prout illorum statuta quaerunt.

Regularis translato non debet dari licentia manendi perpetuo, vel ad longum tempus extra monasterium. id. n. prohibet Cōc. Trid. ses. 14. Sed debet recipi sub perpetua clausura, & obedientia. nu. 12.

Regularis eiectus cum facultate transeundi ad alium ordinem, vel Mendicantium si inuenerit beneuolus, qui recipiant. Vel non mendicantium si non inuenerit, debet quaerere non solum mendicantes ordinarios approbatos, sed etiam alios, ut ordinem Minimorum, Seruorum, &c. nu. 13.

Translati debet tractari à Praelato, sicut vernaculus, quo ad exitum, hoc enim videtur esse mens Concilij, quae seruanda est. argum. cap. fin. de reg. iur. lib. 6. cap. fin. de praebend. num. 14.

Manens extra Monasterium cū iusta licentia videtur manere in eo. ca. Monachi. el. 2. r. 6. q. 2. Et potest esse Vicarius Episcopi, et translatus, sicut vernaculus, nisi quatenus obstaret ei. clem. 1. de reg. 15.

Non potest cogi ad transeundum ad strictiorem, vel laxiorem, quia non potest cogi ad statum perfectum c. gesta. cū gl. d. 74. n. 21.

Regularis transfertur de uno Monasterio ad aliud. Primo, vt habitator, & tunc quaerit priori monasterio, qui tenet ad alé dum cum est aegrotus, & sanus. Secundo, vt fiat filius. Et tunc quaerit secundo, & prius Monasterium potest cogi ad alendum. arg. c. si quis iam. 2. r. q. 2. nu. 23.

Cogi potest ad suscipiendum beneficiū consuetum regi per regulares sui Monasterij, quia obedire tenetur praelato in oibus, etiam si beneficium sit parui valoris, et si praecipiat, vt in illud resideat, vt exoneret Monasterium, sicut cauetur in Clem. 1. de

statu Mona. etiam si beneficium sit manuale, nisi iusta causa excuset.

Regularis etiam si possit habere vnum beneficium sui ordinis, non potest tamen habere duo, nec capellam, vel pensionem, & portionem Monachalem cum beneficio. Rebuff. in praxi benef. titul. de dispens. cum Regul.

Non potest consentire electioni de facta extra suum Monasterium, sine Superioris consensu. cap. religiosus. de electio. li. 6. non autem si sit facta electio cū discordia, quia nullum ei ius quaeritur per c. quia quorundam. eo. ti. neque si sit facta à maiori parte electorum. ¶ nu. 24.

Regulari valide professo in uno Monasterio transeunte ad aliud voluntarie licite, & valide, quaesita post primam professionem remanent primo monasterio, quaesita vero post secundam erunt secundi. Et est conclusio. Panor. & Card. quod ad se. de cle. coniug. ¶ Ibi.

Regularibus non licet creatio, nec vestis preciosa, nisi quatenus regula, & canones permittunt. c. h. de const. & cle. 1. §. porro. de sta. mona. ¶ nu. 25.

Regularis tenetur ad seruandam clausuram aliqua lege, ut constat ex consuetudine generali omnium religionum. Videtur tamen durum, vt sit naturalis, vel diuina: quia Apostoli, qui proprie fuerunt Religiosi, ut ait Thom. 2. 2. quaest. 88. eam non seruauerunt. Et licet uocent stabilitatem, illa tamen non significat clausuram, sed permanentiam in obedientia.

Et licet peccet exeundo sine licentia, hoc peccatum non est ratione clausurae, sed ratione status inducti lege humana à professoribus illius. ¶ Ibi.

Regularium clausura ortum habuit à Monachis ante Institutores quatuor Religionum: fuit deinde roborata à Nicena Synodo, de qua Eugen. cap. placuit. r. 6. quaest. 1. Et à Calced. de qua Alex. 2. cap. Iuxta. r. 6. quaest. 2. ¶ num. 30.

Ad ipsam clausuram non sunt aequaliter obligati, nam alij sunt ad totam, & solum iure communi preceptam.

Alij ad maiorem per propria statuta, vt Carthusiani. Alij ad minorem priuilegio

uilegio apostolico, vel consuetudine ratio nabilis per scripta diminuatam, & relaxatam, vt quidam Canonici regularis.

Regularis omnis, & simplex iure communi potest exire Monasterium de licentia sui prelati expressa, vel tacita specialiter, vel generaliter data, modo causa sit iusta, necessitas, vel utilitas. nu. 34.

Et si clausuræ violatio non est contra ius commune, sed statutum speciale ordinis, nullum est peccatum, vt in ordine Predicatorum. Si contra ius commune veniale, si non adit contemptus, vel sit contra preceptum Superioris. ¶ nu. 35.

Regularis iuste damnatus ad carcerem perpetuum, & in eo inclusus, non potest fugere absque peccato, quia ex voto tenetur obedire etiam in accessorijs ad regulam. cap. si religiosus. de elect. lib. 6.

Et quilibet post condemnationem tenetur ad subeundam poenam, quæ excedit interesse. 2. 2. quæst. 62. artic. 3. non solum quando condemnatur ad dandum, sed etiam ad patiendum, iuxta Caietan. ibi, vbi ponit exemplum de poenis mortis, mutilationis, carceris, &c. facit pro hoc Clem. Pastoralis, adiuncta gloss. quatenus habet, quod qui iurat redire ad carcerem, tenetur ad id etiam si sciat se morte plestendū. Et fuga talis non esset iusta, quare qui fugit tenetur in conscientia redire ad carcerem. Si verò aufugerit, antequam per iustam sententiam damnatus fuerit, tenetur similiter redire cum peccauerit exeundo à Monasterio sine licentia, & tenetur manere in ea Monasterij parte, in qua illi prelati precipit iuste manere. argumen. d. cap. quorundam.

De damnato verò iniuste, secus dicendum est, quia talis poena in foro conscientie non est subeunda, vt colligitur ex Innocen. recep. ab omnibus. in cap. quia plerunque. de Immun. eccles. nisi aliquod magnum scandalum sequeretur. Idem videtur dicendum cum poena iusta, sed executio iniusta, quando scilicet illi à custode subtrahitur aliquid ex necessarijs ad vitam seruendam. ¶ num. 66.

Regularis habes beneficium cui est corpus bonorum, separatum à bonis ecclesie

vt est Prælatiura, tam illa, quàm aliud de qua fita, quærit Monasterio, quæ sita vero ex beneficio quærit ecclesie. Et de hoc intelligitur sententia Panorm. ca. in presentia. de elect. Si autem beneficium non habet vniuersitatem, vel corpus bonorum separatum, tunc tam illa, quàm aliunde quæ sita, sunt ecclesie. Et de hoc verificatur sententia Bartol. l. seruus. ff. de stip. ser. ¶ nu. 69.

Regularis, qui metu iusto professus est durante causa merus, & etiam illa statim cessante potest reclamare, per cap. 1. cum ei adno. de sponsal. statim autem intelligitur id facere, si intra tempus arbitrio Iudicis definiendum id fecerit. Hostiens. Panorm. & communis in d. cap. postea autem non potest: quia persistendo videtur ratificare. glo. d. cap. Ad id. num. 71. Vide verbo Professio.

Ex Com. de Redit. Eccles.

Regularis de sui beneficii titularis re ditibus disponere potest, vt secularis clericus, iux. Card. Clem. 7. de vita, & honestate. Et potest cuique elargiri illud, quod parce uiuendo relinquit de parte illa, quæ honeste ualeat in suos vsus expendere, quia eandem rationem habet in utroque, idque multum illi adiumenti præstat ad castitatem seruandam ob occasionem, quam affert minus edendi, bibendi, &c. Et illi consuetudo potest dare facultatem donandi aliquid, quo non grauetur ecclesia, ut dicit Alex. 3. in cap. ceterum. de dona. & est tex. sing. ut dicit And. Sicul. in tractat. de præst. Card. q. 16. ar. 6. Et ille licet non sit Dominus, hoc non refert, quia hæc non est realis ratio huius rei, sed quia ecclesia iusta de causa facit ei facultatem disponendi de illo. ¶ q. 1. Mon. 33.

Regularis egrotus, & beneficiarius potest donare pauperibus de suis redditibus, quod sequitur ex dicto Superiori.

Neque id est testari, sed inter viuos disponere, etiam si ægrotet, quod est diuersum. cap. Ad hoc. cum ei adnotat. de testament. quia non potest id amplius reuocare. l. sicut ab. C. de ad. & obl. ¶ lb. Mō. 34.

Et

Et huiusmodi donatio valet, etiam si non tradat, sed relinquit tradendum, quod dicit And. Siculus in cap. ad hæc. de testamen. & Couar. in cap. cum in offic. eodem titul. num. 5. sine ratione. Vide verbo Donatio.

Si tamen donatio esset extrema, esset suspecta, & de hac potest verificari dictum illorum. ¶ Ibid.

Regularis omnis quicumque sit, est ecclesiastica persona, & gaudet priuilegio, si quis suadente. 17. quæst. quarta. ¶ Ibidem Mon. 55. num. 4.

Ex Consilijs.

Regularis vbicumque manet sub obedientia, censetur manere in Monasterio. Abb. antiqu. in ca. cum illos. de sent. excom. Panorm. in ca. ex rescripto. col. 2. de Iur. iur. Silu. Religio. 3. q. 19. ¶ consil. 42. de reg. nu. 3. Com. 4. nu. 74.

Non potest se obligare ad aliquid, nisi de mandato, quia non habet proprium uelle. c. quorundam. de elec. lib. 6. ¶ consil. 5. de pact. & Com. 2. de reg. nu. 30.

Regularis translatus desinit priori religioni esse subiectus, quia debet etiam in secundo ordine profiteri, siue translatus sit, vt subdit, siue vt presit. consil. 3. nu. 49. de reg. consil. 2. de testa.

Emittit uotum paupertatis, sed non oēs æqualiter ad illam tenent. Nam Franciscani de obseruantia, & Capuccini tenentur in Com. & particulari. Non mendicantes tantum in particulari, non in communi. ¶ consil. 15. nu. 14. de reg.

Factus episcopus non retrocedit verbo Apostata. Et eximitur de Iurisdictione Abbat. Et licet cedat episcopatu, modo non cedat dignitati nisi recedit in illam, quia extincta non reuiuiscunt. l. qui res. §. arca. ff. de solut. facit cap. 2. de translat. prælator. ¶ Consil. 15. num. 12.

Neque quo ad tria uota monachatum exiit, neque quo ad habitus delationem, sed tantum quo ad alias obseruantias regulares, iux. glo. recep. cap. de monachis. 16. q. 1. ¶ Ibid. num. 2.

Regularis contradicente prælato, non debet promoueri id ordines. c. clerici. & ca. Maritus. 33. d. Conc. Trid. c. 1. de reform. sess. 14. ¶ Consil. 5. de ætate & qual.

Si est Hermafroditus, & nolit exire sine Papæ dispensatione potest expelli, quando potentia uiriliter non prædominat, quia professio non fuit valida, & religio non tenetur illum retinere. Conc. Trid. c. 16. de re. gu. sess. 25. ¶ Consil. 8. eo. ti.

Regulares serè omnes defensionis, & non appellationis, verbo vtuntur, quam parit appellatio, & in Iudicijs necessaria tantum de iure naturali seruari debent. ¶ Consil. 1. de sen. & re iud. Quando illis liceat appellare. verb. Appellatio.

An presentari possint ad parochiales uarij fuerunt Domini prætorij Rotæ in decisione 5. de iur. pat. Consil. 9. de præb.

Ob debitum Monasterij possunt dari in obfides. ca. ex rescripto. de Iure iur. ¶ Consil. 65. de regul.

Possunt fugere de Monasterio Abbate sauiente, & si ob odium illos aggrauat, possunt arma arripere pro defensione secū dum Card. Clem. 1. de statu monach. Consil. 4. de appella.

Regularis ubi profitetur, ibi perpetuo implicite, vel explicite stare debet promissis. argum. ca. placuit. 16. q. 1. si tamen accipit beneficium requirente residentia, tenetur in eo residere. c. 1. 18. q. 1. ca. cum olim. de priuileg. loquitur de Episcopatu. cap. ne per cuiuslibet. 16. q. 1. ca. si quis iam translatus. 2. d. loquuntur de ecclesia parochiali. Et si ecclesia sua est Episcopo subiecta, illi parere tenetur gl. sing. Clem. in agro, de statu monach. Est tamen obligatus ad statum regularem seruando sua uota. Consil. 5. de cler. non resid.

Ob ægritudinem quamcunque etiã incurabilem, de nouo superuenientem post professionem, non potest expelli à Monasterio. Consil. 54. de regu.

Inseruiens Hospitali de licentia Papæ, potest disponere de questibus ad pios vsus, sed ad vitam tantum, quia cum causa degit extra Monasterium.

Si furetur, vt quærat Monasterio, peccat semel tantum, si autem, vt sibi quærat bis,

quia facit etiam contra votum paupertatis.

¶ Consi. 45. nu. 40.

Regulares ordinis Minorū accipere nō possunt domum, vel pradium cum pacto, ut eam locent, vel colant. Casus est in cap. exijt. §. ad hoc, de verb. sign. li. 6.

Mendicantes ad non mendicantes trāscentes excommunicantur. cap. ne clerici, vel monachi. li. 6. Consi. 1. de apost.

regularis non dēt obedire plato cōtra maioris praecepta. Thom. ab omnibus recep. 2. 2. quæst. 104. ar. 5. ¶ Consi. 1. ut li. pen. den. numer. 7.

Destructo Monasterio, nec sponte, neq; delicta Superioris habitū dimittere potest. Consi. 85. de reg.

Curiam saecularem sequens aīo nocēdi Monasterio excoīcatur. Clem. 1. §. qa vero. de statu monac. Conc. Triden. c. 14. sess. 25. Consi. 33. de sen. excomm.

Regularis omnis professus tenet ad horas Canonicas ex debito suę professionis. Palu. 4. d. 15. q. 5. asserit rationem ex eo, qa sustentatur à religione, ut minister Ecclesię, quam refutat Caie. verbo Hora. tāquā non necessaria. Anton. 3. par. c. 4. dicit illos teneri, quia cum vocatus sit ad uitam contemplatiuam, tenetur nō solum pro se, sed & pro alijs orare, ut minister ecclesię. Cuius orationes ordinarię sunt Horę Canonice. S. Tho. 2. 2. q. 189. ar. 5. quare si omittit eas etiam vnam, peccat mor. secundū Gandau. quol. 29. q. 30. ¶ De ora. c. 7. n. 41. c. 20. nume. 19.

Plura de his vide Ver. religiosus. ver. Beneficiarius. Ver. Professio.

Reincidentia.

Reincidentia in peccatum non est necessarium argumentum ad iudicandā poenitentiam præsentem, aut præteritā nō fuisse, aut non esse veram, quod pbat Gratianus. de poeniten. per totum. ¶ Manual. cap. 3. nume. 21.

Reincidentiæ onus non potest imponere Confessarius electus per bullas Apostolicas. Manu. ca. 27. nu. 277.

Relatio.

Relatio, seu intentio duplex actualis, & virtualis. Vide ver. Intentio.

Relatio actū nostrorum virtualis in aliquem finem illa est, quę tacitè resultat eo, quod includitur in alia generali actuali antea facta. Vel eo quod aliam actualem speciale consequitur. Vel eo, quod inest actui aptitudo ad relationem talem concurrente gratia habituali, quę in illam inclinatur. Caie. 1. 2. q. 21. ar. 3. q. 100. ar. 10. apertius q. 8. ar. 3. q. 18. ar. 8. Maior contra communem 2. d. 40. ¶ Cap. Inter verba. Concl. 5. nu. 4. Com. de finib. num. 17. & 18.

Relatium (quis) adiunctū verbo futuri temporis inducit cōditionem. l. Stichū, qui meus erit. ff. de lega. ¶ De Iubil. Notab. 32. numer. 37.

Referens non probat contenta in relatione, saltem cum non exprimit illud. Auth. si quis in aliquo. C. de eden. ¶ Com. 3. de regul. num. 21.

Referri in Deum potest, quicquid non est peccatum, iux. omnium sententiam, quam sentit Caie. 2. 2. q. 8. & exprimit. q. 100. ar. 10. ¶ Man. c. 16. nu. 7.

Relatio fit vno actu, quando uno, & eodem actu volumus finem, & media in illū. 1. 2. q. 8. ar. 3. Quandoque pluribus, quādo vno actu volumus finem, & alio actu volumus media. Et potest esse actualis, siue expressa. Et virtualis, siue tacita. ¶ Com. de Finib. nu. 17. & 18.

Relictus, a, um.

Relicta incapaci ex culpa sua, p nō scilicet pro habet. l. si in metallū. ff. de his, quę nō trcip. & l. 1. C. de hæc. Insi. relicta vero illi, qui sine suo delicto est incapax, debet aestimatio. l. idem Iulianus. §. si. ff. de leg. Et intelligitur quando simpliciter est incapax. ¶ Consi. 10. de testa. nu. 8.

Relicta Franciscano ex testamēto, vel ab intestato caduca manēt. c. ex his. §. ad hæc. de ver. sig. li. 6. Consi. 73. de reg. nu. 2.

Relicta collegio pro Anniversario, quotannis celebrando non possunt diuidi, sicut alij reditus, inter Sacerdotes ipsius Colle-

Religio.

Collegij, sed debent poni in bonis ipsius ob successores obligati ad illud onus perpetuo, hæc enim est mens instituentis, quę seruanda est, & ob multa alia allegata. ¶ Cōsil. 4. de testam.

Religionis de essentia non est, ut generalem prælaturam, quia hoc nulli cautum est. Et antequam Papæ Priuilegi eximerentur Abbates, & Monachi sube- vnumquodque eorū Monasterium episcopo Diocessano. ca. Abbates. 28. q. 2. ¶ Consi. 2. de regul. nu. 7.

Religio.

Religio est virtus impellens hominē ad honorandū, colendumque Deū tanquam Primum principium nostrum à quo sumus, in quo viuimus. Tho. 2. 2. q. 82. Antecellit pietatem, sed tamen sæpe pietatis nomine significatur. iux. Aug. 10. de Ciu. Dei. Tho. 2. 2. q. 101. ar. 5. Ad quã spectant tria prima præcepta Decalogi. ¶ Manu. ca. 14. nu. 1. & 2.

Religio sumitur quandoque pro Collegio hominum colentium Deum, & sumitur quadrupliciter. Primo, pro cultu veri Dei, quo ad fidem, & comprehendit totam Christianitatem. de qua dist. 97. ca. 1. Secundo, quo ad fidem, & bona opera, & comprehendit bonos tantum. 16. q. 1. ca. iuxta. Tertio, pro statu clericali Deo magis debito. c. Saluator. 1. q. 3. Quarto, strictissime pro statu illorum, qui se professione trium votorū Deo subiiciunt sub imperio prælati. c. ex multa. de voto. Silu. Verb. Religio. 1.

Religionis statum quoddam est exercitiū perfectionis, & disciplina ad perfectam charitatem perueniendi, ad quod quidem necessarium est, ut aliquis affectum suum totaliter abstrahat à rebus mundanis, ut ait August. 10. confel. & libr. 83. qq. ¶ Com. 1. de regul. nu. 24.

Religio vera sine tribus votis solemnibus esse nequit. ca. cum ad Monasterium. de statu Monach. Tho. 2. 2. q. 186. ar. 6. Cōf. 25. de regul. nu. 6. Hinc sequitur, quod religio S. Stephani est vera, & approbata, ut constat ex constit. Pij 4.

Religio vera potest institui ad militandum pro defensione fidei, vel reip. Christianæ. 2. 2. q. 188. ar. 3. Sicut sunt religio S. Stephani. S. Iohannis. S. Lazari, & alię, quæ omnes habent aliquem habitum, & regulam ex approbatis, religiosos, & conuersos, neque habent liberam testandi facultatē. ¶ Ca. 23. de regul. nu. 6.

Religionem ingressurus, ut ait Tho. 2. 2. q. fin. ar. 1. Non debet esse necessario in preceptorum obseruantia exercitatus, neque consulere multum super suo ingressu, quia in certis non est multum consultandum. 2. Ethic. debet autem esse bene dispositus, ut ibi notat Cateranus, qualis est, qui omnem suam fiduciam sustinendi onus religionis in Deum ponit, nullumque sibi relinquit affectum glorię, honoris, diuitiarum. ¶ Consi. 1. eod. titul.

Nō est autē talis, qui metu, cupiditate, impunitate, desperatione, fuga laborū, &c. ingreditur. ¶ Man. ca. 12. n. 49.

Religionem potest ingredi seruus de consensu Domini. Verbo Seruus. Filius familiaris inuito patre. Verb. Filius. Debitor de consensu creditorum, & illis etiam inuitis si cedat bonis, & relinquendo ea illis. 2. 2. q. fin. art. 6. ad 3. Innoc. in rubr. de oblig. ad ratio. ca. facit. ca. duæ. 19. q. 2. Et quia vtroque iure bonis suis cedens liberatur à carcere. Verb. Bonus.

Sine autem creditorum consensu non potest ingredi simpliciter nisi prius debita soluat. Maior. 4. dist. 48. q. 2. Cater. 2. 2. q. fin. articul. 6. Facit, quia obligato ad rationem debet prius illa reddere, quā intrare.

Religionem relaxatam ingrediens nō obseruat illa religionis præcepta, quæ suo reatu culpæ mortali obligant, neque excusatur si id non intendat se obligare nisi, quo ad institutum, quod ligat. Immo tenetur intentionem mutare, quo ad essentialia. ¶ Manu. ca. 12. nu. 50.

Religionem nouam, qui instituunt, nouū habitum suscipientes excommunicantur. cap. 1. de relig. dom. libr. 6. ¶ Manual. cap. 27. num. 127.

Religionis ingressum, qui prohibet, aut dissuadet retrahendo à tali proposito paratū ingredi. peccat mortal. Palud. 4. d. 15. q. 2. Anton. 2. part. tit. 2. cap. 1. & est communis.

Et grauius peccat, q. post ingressum re-
hit, & tenetur ad illum restituendum reli-
giosi si p. oest. Etsi non potest, vel alium
similem, vel se religioni tradere. Scotus 4.
2. 1. 5. q. 3. In primo autem casu etsi Anton.
& Adrian. 4. de restitut. q. 3. Idem censeant
sufficit tamen persuadere alteri æque bo-
no, vt religionem ingrediatur. Et in nullo
casu tenetur se religioni tradere, quod sen-
tit. Maior. 4. d. 3. q. 1. 7. & Sotus lib. 4. de iu-
stit. & iur. q. 6. ar. 3. Quod si dissuadet, aut
prohibet iustis de causis, nec peccat, nec
incidit in canonem. Conc. Trid. sess. 2. 5. ca.
18. de regul. ¶ Manual. ca. 12. nu. 44. 45. Ver-
bo Votum.

Religiones ob religiosorum malam vi-
tam non sunt damnandæ. ¶ De red. eccl. l.
Mon. 5. 5. num. 2.

Religio vna totus populus Christianus
est, quia in baptismo renunciat Diabolo,
mundo, & pompis. Iacob. 1. qui putat se
religiosum esse, &c. ¶ Cap. inter verba con-
clus. 6. num. 4. 10.

Religiosus.

Religiosi nomen à religione de-
ducitur, & ideo sicuti verbum re-
ligio, ita, & nomē religiosus mul-
tipliciter sumitur. Primo, Christianum. Se-
cundo, bonum Christianum. Tertio, cleri-
cum. Quarto, eum qui est professus in reli-
gione approbata.

Religiosus etiam Abbas si clericus non
est, minor est clerico. ca. à Subdiacono ad-
iuncta gl. d. 92. ¶ Conf. 1. 7. de priuil.

Religiosus ille vere est, qui in religione
approbata tria vota emittit accipiendo hoc
verbum vere, & strictè, prout accipitur in
rit. de reg. & in. Clem. & lib. 6. secundum om-
nes in d. rub. ¶ Conf. 2. 3. de regul. Qui au-
tem non est professus talem regulam vere
non est religiosus. Verb. Professio.

Religiosus potest dari, vt coadiutor ad
id cui est aptus. Panor. ca. fin. de ele. & grot.
q. 6. Et est tex. nouus in ca. 1. eod. tit. lib. 6.
¶ Conf. 2. de cler. & grot. nu. 2.

Religiosus vnius ordinis non est ido-
neus ad obtinendum beneficium alterius
ordinis. cap. cum in singula. §. fin. de præb.

li. 6. nisi ille sit episcopus. Clem. 1. de elect.
¶ Conf. 4. 9. de regul.

Potest restituere ordini suo damna, que
per proprietatis peccatum intulit ei. ¶ Co-
fi. 7. eod. tit. modos vide descriptos tract. de
red. eccl. Mon. 20. q. 2. & q. 3. Mon. 3. 4.

In articulo mortis potest absoluere que-
cumque, & à quibuscunque casibus etiam
sine licentia sui prælati per iurisdictionem
saltem tacitam sibi à Papa collatam. ¶ Ma-
nu. ca. 4. nu. 5. Quo vero ad habentem pec-
cata venialia tantum, aut mortalia iam le-
gitime confessi non posse absoluere sine
licentia sui prælati tenuit Palud. 4. d. 1. 5. q.
3. Anton. 3. p. ti. 1. 7. c. 7. Affig. Verb. Confes-
sio. §. 4. Quod verum est de illo, cui specia-
liter interdictum est à suo prælato audire
confessiones, non autè de alijs, cum in mul-
tis habeant velle, & nolle, & hoc sit opus
charitatis. ¶ Ibi. nu. 6.

Religiosus potest appetere honores ec-
clesiasticos, & alios virtuti debitos secun-
dum vtrunque. Th. 2. 2. q. 186. ar. 7. ¶ De iu-
dæis. Not. 2. nu. 10.

Religiosi mendicantes sunt, qui nec in
communi, neque in particulari quicquam
habere possunt. ¶ Conf. 63. de reg.

Si accipiāt nouas domos ad habitandum
sunt excommunicati. Clem. cupientes. de
pœn. ¶ Man. ca. 2. 7. nu. 1. 44. Secus si habent
priuilegium à Papa, vt Minorum ordo,
& prouinciales Minorum de obseruatiā il-
li per priuilegium Iulij 2. isti per priuilegium Leon. x.
Verbo Ibid.

Religiosi non seruantes interdictum ec-
clesiæ Matricis sunt excommunicati. Clem. 1.
de sent. excom. Et intellige de interdicto
generali. ¶ Ibi. nu. 1. 46. Et hi similiter, qui
in concionando dissuadent, vel non sua-
dent soluere decimas. Clem. cupientes. de
pœn. ¶ Ibi. nu. 1. 45.

Religiosi vere sunt emittentes tria vota
simplicia post biennem professionem in
societate Iesu. ¶ Conf. 7. de regul. nu. 4. &
Com. 4. nu. 76. & Com. 1. nu. 19.

Religiosus intricatus negocijs religio-
nis habet plus meriti quam alij, modo id fa-
ciat fideliter, & vt Domini Dei sui præsen-
tis, quo seruus suis victus ministraretur deser-
uiat. ¶ Com. 1. de reg. nu. 34.

Reli-

Religiosus si contrahit matrim. est excōi-
catus. Clem. 1. de confang. ¶ Man. c. 2. 2. nu.
3. 5. c. 2. 5. nu. 10. 9. c. 2. 7. num. 1. 41.

Religiosus non definit esse talis eo, q.
super aliqua parte voti cum eo dispensa-
tur. Et loquitur de Commendatorib. qui-
bus indultum est, vt ducant uxores, & exē-
plificat etiam de alijs. ¶ De Red. eccl. q. 1.
Mon. 5. 5. num. 8.

Religiosi vere sunt ingressi ordinem mi-
nitarium post professionem in eo, quia vo-
ta substantialia emittunt. Et sunt personæ
vere regulares, nō habent beneficia regu-
laria, quæ habere non possunt, nisi essent
cales. c. cum singula. de præb. Conc. Tri. ses-
1. 4. c. 10. Et in hoc male peccat Sot. li. 7. de
Iust. & iur. q. 5. artic. 3. contra quem arguit
Auctor, & obiecta eius diluit. De red. eccl.
q. 1. Mon. 5. 5. à nu. 3.

Religiosi, tenentur defendere famam
suam, quando infamia redundat in suum
ordinem. ¶ Com. cap. inter verba. Concl.
2. numer. 1. 5.

Religiosi nō omnes nobilitates per pro-
fessionem amittunt. Verb. Nobilitas.
Vide verbo Regularis.

Reliquia.

Reliquias Sāctorum in Oratorio ho-
nesto, & arca seruare licet, & ces-
sante superstitione, licet portare
Et illas ad collum ad honorem, & venera-
tionem Sāctorum, quorum sunt. Th. 2. 2.
q. 96. ar. 4. ad 3. quia, quæ per se non sunt,
mala, videtur concessa si particulariter nō
sunt prohibita. argu. l. 1. ff. de testam. Idem
asserit Silu. uerb. Reliquijs, & vener. Sanc.
Manu. c. 2. num. 3. 5.

reliquijs falsis, qui utitur, aut ueris cau-
sa turpis quæstus, aut nouis ab Episcopo
non approbatis, peccat mortal. cap. 2. de
reliqu. & vener. sanctor. Concil. Trident.
sessio. 2. Ideo non licet eas vendere, nec
locare, nec pro ostensione aliquid acci-
pere principaliter. ¶ Manual. cap. 1. 7. num.
2. 69. cap. Inter uerba. conclus. 4. De orat.
cap. 6. num. 15.

Reliquias Sacramenti, quantumuis exi-
guas post ablutionem sumere, peccatum

mort. est, secundum Palud. 4. d. 9. q. 1. Ro-
sel. Eucharistia. 3. §. 1. 3. Si id fiat ex interua-
lo, secus si incontinenti, ut neruose pro-
bat Caietan. 3. tom. de celebrat. Missarum.
q. 1. quia, quæ in continenti sunt inesse ui-
dentur. l. lecta. ff. de reb. cred.

Quæ in ore remanet non vnica tantum,
sed pluribus etiam ablutionibus possunt
deglutiri, & id decentius videtur, quam
digitum ori inferre. Rosel. vbi supra. §. 2. 2.
Silu. eo. q. 8. Et quæ in calice remanent ne-
dum digito, sed vino etiam infuso possunt
assumi. Sco. 4. d. 8. q. 3. Ang. ver. Missa. §. 20.
Silu. vbi sup. ¶ Man. c. 2. 5. nu. 90.

Remedium.

Remedium ordinarium, fauorabilius
est, quam extraordinarium, ut ait gl.
solem. & penul. clem. 2. de offic. ord. & l.
In causæ 2. ff. de minoribus. ¶ de red. eccl.
q. 1. Mon. 3. 2. num. 3.

Remedia posteriora non tollunt priora
in dubio, saltè quatenus non sunt eis con-
traria. l. sed & posteriores. ff. de legib. ¶ De
lege pœnal. num. 2. 9.

remedia tria obtinendi absolutionem
à restitutione ei qui tenet beneficium sine
Canonico titulo. Primum componere cū
Camera Apostolica. Secundum conuertere
illa in vtilitatem ecclesiæ. Tertium tradere
illos futuro successori. ¶ De spol. cler.
§. 1. 2. num. quarto.

Remissio.

Remissio, & si interdum veniam,
generaliter tamē relaxationem
significat.

Remissio actionis ob anticipatam solu-
tionem usuram sapit, si fiat ob id solum,
secus si ob alium respectum. ¶ Conf. l. 8.
de vsur. num. 3. Manual. cap. 1. 7. num. 2. 3. 6.
Verbo Emptio.

Remissio homicidij secundi tacito pri-
mo, nil suffragatur. Guglielm. leg. 2. C. de
episcop. audiend. & ibi Bald. num. quarto.
communiter recepta, ut tradit Fel. c. super
literis, de rescr. ¶ Conf. 2. de confang.

Gg 4 Re

Remissio debiti facta ob inopiam debitoris eum in utroque foro liberat, secus si à Creditore fiat ob timorem iniustum, & ex malitia debitoris potente solvere. Caietan. verbo restitutio. Adria. quarto. de restitution. quæst. secunda. ¶ Confil. sexto. de pactis. Manual. capitul. decimo septimo. num. 44.

Remissio debiti est donatio. capitul. veniens, de testibus, & leg. si mulier. de condition. causa dot. quare si fiat in magna quantitate a Prælati, de redditibus Ecclesiasticis sine intuitu paupertatis, non valet.

Nec facta diuitibus à deputatis à Camera Apostolica, nisi aliqua sit causa excusans, ut augmentum deuotionis ne sedem Apostolicam, defensio ecclesiæ, & cæc. ¶ De spoliation. clericor. §. decimo quinto. nume. 5.

Remissio sponte facta ab eo cui restituenda sunt lucra præterita, liberat debitorem. gloss. capitul. peccatum. de regul. iur. libr. sexto.

Et vnde sumitur regula generalis ab omnibus interpretibus, quod remissio debiti exæquatur solutioni, exceptis, aliquot casibus. ¶ Confil. decimo quarto. de vsur. Confil. 2. de censib.

Remissio partis debiti facta malo debitori, ut reliquum soluat, non liberat in conscientia debitorem. Caietan. ante Siluestr. Verbo restitutio. septima quæstione prima. ¶ Manual. capit. decimo septimo. numer. 75.

Remissio liberius in absentia solutionis, & ante oblatam, & receptam pecuniam, quam post exercetur. ¶ Ibidem. numer. septuagesimo septimo.

Remissio facta debitori non habenti animum restituendi, & si liberet à restitutione, non liberat à peccato. ¶ Ibidem. numer. septuagesimo octauo. Vide verbo Debitor.

Remissio Infamiae valet, etiã cum eius restitutio peti debet. ¶ Cap. Inter verba. concl. 6. num. 88.

Remissio plenaria facta à Domino latroni in Cruce pendenti, vera fuit Indul-

gentia. ¶ De Indulgent. Notab. vigesimo. numer. 15.

Remissio peccati facta per Indulgent. longe differt à remissione Sacramentali, etiam poenæ temporariæ. ¶ De Indulgent. Notabil. decimo. numer. 21. Verbo Indulgentia.

Remissio peccati facta per baptismum longe differt ab ea, quæ fit per poenitentiam, quia illa tam culpam, quam poenam æternam, & consequenter venialem, & poenam temporariam tollit. Hæc vero non totam poenam temporalem peccato mortifero debitam aufert. ¶ Ibidem. Notabil. 16. numer. septimo.

Remissio culpæ fit per coniunctionem ad Deum, à quo culpa excludit perfectè mortalis, imperfectè venialis. ¶ De poenitent. distinct. tertia. capitul. de quotidianis. numer. 3.

Renunciatio.

¶ **R**enunciatio sumitur pro renunciantione quadam rei propriæ, uel iuris per se, uel per alium facta sponte, & legitime. argum. cap. quam periculosum. 7. quæst. 1. Siluestr.

Renunciatio beneficij facta coram ordinario simpliciter, si post tempus illam sequatur perceptio aliqua fructuum à renunciante etiam ob paupertatem in foro exteriori iudicabitur confidentialis, per extrauagant. Pij Quinti. Si fiat coram Notario, & testibus sine autoritate Superioris non ualet. iuxt. cap. quod in dubijs, & cap. non admonet, de renunciat. ¶ Confil. 1. eodem titu.

Renunciatio beneficij ab ægroto facta, qui intra 20. dies moritur, non tenet per Regul. Cancel. de Infirmitate resignante, & ibi Gomez. Confil. 2.

Renunciatio reciproca est, quando plures conueniunt, ut alius in fauorem amici renunciaret. argum. cap. vbi periculum. §. cæterum. de electio. libr. sexto. ¶ Confil. vltimo. eod. titu.

Re-

Renunciatio beneficij ad cuius titulum, quis ordinatus est reseruata pensione censum ualida est, quia cum maneat renunciati, id quod ad uictum suum sufficit satisfacit intentioni disponentis de victu. ¶ Confil. 23. de præb.

Facta in fauorem alterius adiecto modo, ut conferatur illi, uel alteri nominato simoniaca est. glo. cap. ex parte. el primo. de offic. delegat. cap. cum pridem. de pact. nisi fiat in manibus Papæ. ¶ Manual. cap. 23. num. 107.

Facta in manibus Inferioris cum intentione, ut conferatur alicui nominato, uel alij nulla conditione, uel pacto expressis valet, neque vllam sapit simoniam secundum gloss. solemn. in capitul. ordinationes. 1. quæstion. 1. Antonin. 2. part. titul. 1. capit. 5. ¶ Ibidem.

Facta libere in manibus ordinarij cum petitione deinde, ut prouideatur alicui alteri valet, neque est confidentialis. ¶ Ibidem.

Renunciatio beneficij metu facta valet. Facta in manibus priuati nonnquam tollit possessionem licet non tollat proprietatem. Innocent. capitul. quod in dubijs. eodem titul. recept. communiter ab omnibus, etiam à Panormitan. in cap. super hoc. eodem titul. ¶ Tractat. opposit. sol. prima.

Facta post spoliū tollit solum proprietatem, cui soli videtur renunciasse ipse renuncians. Facta vero ante cum proprietate simul, & possessionem aufert, quia utrâque habebat renuncians. glo. ca. accepta. de restitutione spoliatorum. ¶ Ibidem. numer. quarto.

Quod facta metu non valeat, multi asserunt. Rota decisione 334. quæ in nouis est quinta, & decisione 403. quæ est septima. Idem Antonin. in cap. ad aures. de his, quæ vi. quæstion. sexta. Inclinat Innoc. Ibi, & in cap. super hoc. de renunciat. Hostient. in tractat. eod. faciunt, & duo capitul. lege super hoc, & capitul. præcedent. eodem titul. Clement. secunda. de poenis.

Contraria tamen sententia communis est, & valida à multis, & præsertim à

Rota obseruata, & in multis capitul. determinata per exempla. Clem. 2. de poenitent. videtur tam opposit. 6. vbi soluit, & respondet ad obiecta.

Renunciatio coacta non impedit restitutionem etiam eo casu, quo spontanea impediret. ¶ Vbi supr. nu. 102.

Metu iurata obstat agenti possessorio ante habitam à iuramento abolutionem non autem post illam. ¶ Solut. opposit. 6. nume. 6.

Renunciatio beneficij metu facta, & metu iurata dupliciter obstat etiam agenti possessorio, ideo est necessaria abolutio à iuramento, & recessio renunciantionis.

Spontanea obstat agenti super proprietate tantum, uel super petitorio, & possessorio simul secundum omnes. Et etiam, agenti super possessorio tantum, secundum communem, quæ tamen non est tenenda. ¶ Solutio. oppositio. septima. nume. tertio.

Iurata tollit restitutionem, quia iuramentum licitum est seruandum. Notoria vero, & iudicialis non tollit, quia inducit defectum notorium proprietatis eam petentis, quem constat impedire in spiritualibus restitutionem. iuxt. capitul. quoniam de filijs presbyter.

Quæ vero inducit possessionis omissionem non tollit, quia non censetur spoliari, ut restitutionem petere possit. per legem primam. §. de iicitur. ff. de vi, & vi arm. ¶ Ibid. nume. 12.

Facta tam in manibus prælati, & admissa, quam in manibus priuati, valet in præiudicium renunciantis, neutra in præiudicium Superioris. iuxta capitul. quod in dubijs. eodem titul. Et in nulla perditur proprietate. ¶ Ibidem. numer. vigesimo sexto.

Facta, & approbata in manibus priuati post sex menses præsumitur fuisse facta ab initio, & inducit Superioris præiudicium. ¶ num. 32.

Renunciatio uerbali tantum facta in manibus laici non in manibus Superioris tollit possessionem, donec resignans designat incumbere illi: uerbali uero, & realis etiam

etiam in manibus laici ipsam tollit. ¶ Vbi supra num. 37.

Renunciatio, uel alia beneficij amissio sine animo perdendi possessionem praesumitur fieri, quoties post eam factam insistitur illi. ¶ Sol. op. 8. nu. 3.

Facta cum conditione, ut alius renunciaret simoniaca est. ¶ De rescr. excep. 4. n. 2.

Renunciatio fructuum decursum inter colligantes non est simoniaca nisi fiat ad retinendum patronos, uel inducendum ad aliquid. ¶ Consi. 3. 2. de simon.

Renunciare non uidetur prius, qui adificatur posterius, sed priuatur illo. cap. de multa. de prebend. ¶ Sol. op. 8. nu. 4.

Renunciationis admissio frequenter pertinet ad alium, quam beneficij collatio. arg. glo. recep. per Card. Imol. & alios Clem. 1. de re. permut. Et talis admissio longe aliud est, quam dimissio a iurisdictione. ¶ Sol. opp. 7. num. 31.

Renunciationis publicanda sex menses, qui dantur non currunt a tempore signatae supplicationis, sed solum a tempore consensus extensis, ut per multa concludit Gonthes. in d. reg. Cancell. q. 7. Et tunc resignatio dicitur ualere per consensum praedictum. ¶ In auctor. praes. c. de rescr. n. 26.

Renunciationis publicat. literarum expeditio non sufficit ex extrauag. nij 5. Sed alia in ea contenta requiruntur. ¶ Consi. 14. de simon.

Renuncians Episcopatu etiam in fine, ut quietius uiuat occasionem peccandi querit Innoc. 3. in ca. nisi. S. uerum. eod. tit. Et scandalum praestat dando occasionem male iudicandi, de illo, ut non sit idoneus, aut aliquem habeat defectum notabilem. ¶ Cõ sil. 4. eod. tit.

Renuncias beneficium, & nihilominus persistens in illo, possidere uidetur illud & si spoliatur agit de spolio maxime si diu possederit. Innoc. in ca. super hoc. eod. tit. tener idem Calder. Ibi.

Renuncians beneficium cuius perdidit possessionem, si antequam occupetur ab alio ad ipsum redeat, incipit iterum possidere, & si spoliatur potest agere de spolio. Innoc. ubi supra, & loquitur de beneficio Ecclesiastico. ¶ Ibi.

Renuncians beneficium in manibus illius, qui admittere eam non potest, licet non perdat illud saepe perdit possessionem, & ob id repellitur a petitione restitutionis. ¶ Sol. op. 7. nu. 34.

Renuncians dominium alicuius rei non renunciat possessionem nisi eam quoque uelit renunciare. I. si quis vi. §. differentia. ff. de a qua poss. ¶ Ibi. nu. 10.

Renuncians prius beneficium ob posterius, quod probabiliter putat sibi esse questum, nisi ita esset non perdit illud. ¶ Ib. n. 38.

Renuncians etiam metu non tenetur recitare horas. ¶ De orat. & ubi supra. opp. 5. num. 12.

Repetitio.

Repetitio uerbi in eadem dispositione ne mysterium denotat. iuxta gl. memorab. Clem. 1. de iure patr. Verbo Diocesanis. ¶ Consi. 56. de sent. excom. n. 3.

Repetitio claritatem augens non est superflua. iuxta gl. ca. 1. de iumm. trin. l. 6. tradit Felin. in ca. solita. de maior. ¶ De spoli. cler. S. 1. nu. 3.

Reprehensio.

Reprehendere tenemur blasphematores cum sit actus diuini timoris Concil. Lateran. sess. 9. S. ad abolendam. id in specie praecipit. & Manu. ca. 2. nu. 10. ca. 12. nu. 83.

Reprehendere haereticos non tenet quis transiens per terram illorum, licet videat irreuerenter tractare imagines, & sacramenta, si nulla spes emendationis subsit. ¶ Cap. 24. nu. 12. Vide Verb. Correctio.

Repraesalio.

Repraesalio dicitur a re, & praehendo, quasi iterate apprehensiones, sicut cum quis apprehendit res alienas illius, qui apprehenderat suas. Et sumit dupliciter. Primo pro ipsa virtuali reprehensione. Secundo, pro autoritate concessa reprehendendi. Et sic sunt repraesalio potestas capiendi, & retinendi aliena, collata a prin-

principis, uel ciuitate in recompensatione damnorum, uel iniuriarum. Et colligitur. c. si pignorationes. de iniur. & dam. dato. lib. 6. & ca. Dominus. 33. q. 2. Silu.

Represalias, qui concedunt, uel extendunt eas ad ecclesiasticos, uel eorum bona nisi intra mensem reuocauerint, excommunicantur. ca. 1. de iniur. lib. 6. Et intelligitur tam de iustis, quam de iniustis, tam Superioris, quam inferioris. ¶ Manual. cap. 27. num. 136.

Repudium.

Repudium appellatur recusatio ea, qua uir a se uxorem reijcit.

Repudium, uel nunquam licuit, uel non saltem post Euangelium, ut recepta communis sententia tenet. 4. dist. 33. ¶ Consi. 1. de conuers. infidel.

Repugnancia.

Repugnancia non est, idem diuerso tempore diuersa operari. ¶ Consi. 1. de his, quae vi. nu. 12.

Repugnancia duo constare nequeunt. I. ubi repugnancia. ff. de reg. iur. cap. si enim. de poen. d. 2. ¶ Com. de finibus. nu. 20.

Res Sacra. Verbo Sacrum.

Res.

Res iudicata pro ueritate habetur. I. res iudicata. ff. de reg. iur. contra illam nulla partium auditur per uiam iustitiae. c. super eam de sent. & re iud. Barth. ¶ Consi. 64. de regul.

Res de facili redit ad suam priorem naturam. cap. ab exordio. 35. dist. ¶ De lege poen. num. 34.

Res inter alios acta, alijs non praesudicat. l. 1. & 2. C. eod. & l. stipulatio ista. S. alteri cum ei adnot. ¶ Consi. 5. de empr. & uend. num. 12.

Res cum suo onere transit. ca. ex literis. de pignor. ca. si quis laicus. 16. q. 1. ¶ Consi. 49. de praebend. nu. 5.

Res ecclesiae non perduntur per prescri-

ptionem minorem, quadragenariam. ca. de quarta. de praescript. ¶ Consi. 1. de consecrat. eccl. nu. 4.

Res iudicata soluenda est. I. res iudicata. ff. de reg. iur. ¶ Consi. 2. de reg. nu. 36.

Res mobiles in bello cum hostibus captae capientium fiunt. Innoc. in ca. sicut. el. 3. de iur. iur. quem omnes sequuntur. instit. de rerum diuis. per tex. in §. item, quae & in ca. ius gentium. d. 1. & l. si quid in bello. de capt. ¶ Consi. 2. de iniur. & dam.

Res aliena in bello iniusto etiam publice indicto, capta Domino erit restituenda. ca. si res aliena. 14. q. 6. ca. apostolicam. de reg. iur. lib. 6. Nisi ubi lex, uel consuetudo adest contraria. ¶ Ibi. nu. 7.

Res habitae pro derelictae fiunt capientis. l. 1. & 2. ff. pro derelicto. Ammissae in bello publice indicto prioribus Dominis secundum consuetudinem Lusitanorum non restituntur. ¶ Ibid. nu. 3. Neque recuperatae ab exercitu. Ibid.

Res aliena sine iusto bello retineri non potest. d. ca. si res. 14. q. 6. ¶ Consi. 3. de donat. Qui illam bona fide accipit, & retinet si eam amittit, aut sine culpa perit, satisfacit restituendo id in quo factus est locupleior. l. sed et si. S. 1. & l. Item uerum est. §. 1. ff. de petend. hered. Qui autem mala fide, tenetur restituere eandem rem si potest. Siminus, tantum quantum plura ualuit eo tempore iniustae possessionis, quamuis sine sua culpa perierit, semper enim est in mora, & damno suo perit. l. in re furtiua. ff. de condit. fur. cap. mora. de regul. iur. lib. 6. ¶ Manual. cap. 17. num. 7. & 10. Aliena uero res male retenta, retinenti perit. ¶ Ibi. nu. 26.

Re sua quilibet ad libitum uti potest. leg. in re mandat. C. mandat. leg. sed & si. ff. de hered. petend. ¶ Consi. 43. de simonia.

Res diuerso respectu diuerso iure debet censer non autem unico. ca. cognouimus. 17. q. 2. ¶ Consi. 5. de offic. iudic. ordin. num. 6.

Re sua quilibet abuti potest, quo ad forum exterius non autem interius. l. sed et si. §. consuluit. ff. de pet. hered. ¶ De poen. d. 7. ca. si quis autem. nu. 13.

Rescri-

Rescriptum significat aliquod Secundo scriptum. i. post ius communem. Et sumitur dupliciter. Primo, communiter, vt concernit tit. de re scrip. & sic. secundum metem Goffred. est mandatum Principis faciens ius non generale, sed speciale in negocijs, & inter personas inter quas promulgatum est, vt C. de leg. & costit. l. 1. Siue tribuat ius, siue exercitium iuris. Secundo sumitur primo, proprie, & sic secundum Panor. in rubr. Est illud, quod Princeps scribit ad iuris conseruationem. Secundo, improprie est Priuilegium contra ius, quasi priuata lex d. 3. cap. priuilegia. Tertio, est beneficium, seu gratia concessa à principe præter ius, ait in c. olim. de verb. signif. latissime tamen, vt ait Panor. accipitur pro omnibus istis. Silu.

Rescriptum ad restituendam famam etiã sine mandato est validum. l. idẽ Vlpianus. ff. de excusator. & l. quidam consulebat. ff. de re iudic. & Felin. ca. cum inter. de excep. ¶ Conf. 4. de priuileg. nu. 6.

Rescriptum ad beneficia, per quod instrumentũ ad rẽ quærit diuiditur in Monitorium, præceptorium, & executorium. Panor. ca. mandatũ. de rescrip. & est tex. opti-

mus in ca. ex insinuatione. eod. tit. Sed talis diuisio comprehendit solum ea, quæ sunt mandata. de prouidendo. ¶ Vbi supra præ-lud. 2. num. 4.

Rescriptum à principio nullũ, & quod deinde tale fuit in hoc paria sunt, quo ad faciendam. ¶ Com. ca. cum contingat. prima caus. nullit. nu. 7.

Rescriptum generale reuocatur ipso iure per speciale posterius. l. si qui aduocatorum. §. quoniam. C. de appell. ¶ Ibi. nu. 2.

Rescripto ad beneficia semper inest clausula si dignus est. ca. cum adeo, & gl. fi. eod. tit. Quæ ait, quod etsi non exprimatur semper præintelligitur. ¶ De rescript. except. 2. num. 1.

Rescripta ad beneficia, & lites differunt plurimum à rescriptis, vt priuilegia, quia in illis non obstat subreptio simplex sine dolo facta, in istis autem sic. secundum Felin. in cap. cum inter. de excep. ¶ Confil. 4. de priuileg.

Rescriptum in dubio ita interpretandum est, vt consonet iuri communi etiam transferendo clausulas. gl. celebr. in ca. paratus. 22. q. 2. ca. causam quæ. de rescrip. præsertim cum continet ius naturale, vel diuini num. ¶ Rubr. de iud. nu. 90.

Reseruatio.

Reseruatio censuræ hæreseos ita præstat cæteris, vt nullus sine speciali commissione Papæ possit ab illa absolueri, neque virtute alicuius generalis facultatis, quare, & Greg. xij. negauit talem facultatem cum summo pœn. Et habet fundamentum, quia facultas generalis absoluedi ab excommunicatione non includit absolutionem illius, quæ specialiter non fuit concessa, vt ait Anton. 3. p. tit. 24. ca. 67. arg. ca. frater noster. 16. q. 1. ¶ Manual. cap. 27. num. 275.

Reseruatum peccatum non debet absolui ab illo, qui specialem facultatem non habet. ¶ Ibi. ca. 26. nu. 6.

Res-

Residentia.

Residere est deseruire. i. curã ecclesiæ habere. c. quia nonnulli. de cler. resident. Goffred. in summ. eod. tit.

Residentia in curato est de iure diuino, & ideo vbique seruanda est. Conc. Trid. c. 1. sess. 23. à qua non excusat nisi iusta causa, vt dicitur. sess. 6. cap. 1. Et hæc fuit communis sententia ante dictum Concil. Felin. in ca. omnes. de constit. nu. 33. vbi dicitur neminem ob consuetudinem excusari, quare debet seruari etiam vbi Conc. nõ est receptum. arg. principij. dist. 5. & s. ius naturale inst. de iur. naturali, & gent. ¶ Cõsil. 1. de constit. nu. 43.

Residens sicut alij similes residere solent satisfacit, quia de similibus idem est iudicium. ca. dudum. el. 2. de elect. ¶ Conf. 7. de cler. non resident.

Residere censetur, qui de superioris mã dato abest. arg. cap. Monachi. el. 2. & capit. qui vero. 16. quæstion. 2. ¶ Confil. 10. eodem titul.

Residendi necessitas duplex, altera enim continuum seruitium requirit, & beneficio priuat. altera vero non. Innoc. in ca. si. eod. tit. ¶ Confil. 1. eod. tit.

Residentiam requirit Abbatia, & quodcunque regulare beneficium. Clem. ne in agro. §. ceterum. ne cler. vel Monachi. ¶ Cõsil. 25. de præbend. nu. 4.

Residentiam requirit omne beneficium. de iure Com. d. cap. conquerente. de cler. non resident.

Excusant tamen Primo, auditio, & prælectio. Theol. & iuris canonici ad quinque nium. Archid. ca. 2. de priuil. lib. 6. sine licentia: ad alias autem scientias licentia requiritur. Secundo, obsequium episcopi, quo ad duos Canonicos, & etiam alios, quando fit ad vtilitatem ecclesiæ. ca. ad audientiam. eod. titul. Et magis obsequium Papæ modo obsequium fiat principaliter ad seruandum.

Tertio, licentia legitima. gloss. cap. inter quatuor. de cler. non resid. Quarto, consuetudo honesta. Innoc. cap. ex tua. eod. tit. & Panor. d. ca. inter quatuor, sed in omni casu beneficium non debet fraudari debi-

to obsequio. Vide Conc. Trid. sess. 6. cap. 1. ¶ Manual. cap. 25. num. 21. de regul. Com. 3. num. 43.

Respublica.

Respublica habet, vt crimina puniat cum id pertineat ad publicam vtilitatem. l. item vulneratus. ff. ad leg. Aquil. etiam si sint occulta inquirendo, scilicet de illis. ¶ Rubr. de iudic. num. 79. Verbo Crimen. Verb. Iudex.

Priusquam regem haberet nõ potuisset statuere ne sui ciues tenerentur parere sibi. ¶ De iud. Not. 3. nu. 166.

Resignatarius.

Resignatarius volens soluere pensionem alij, quam resignanti reseruatam respectu confidentiæ admittit ius elidit. ¶ Confil. 31. de simon.

Potest quotannis resignanti quid donare si id faciat ob amorem Dei principaliter coram Deo, absque tamen vilo pacto, licet secundario cum respectu ad obligationem antidotalem ad quam naturaliter tenetur. l. si non fortem. §. libertus. ff. de condit. in debito. ¶ Conf. de simon. 28. nu. 2.

Gratitudinem erga resignantem caute exercere debet, ne præsumatur id facere ob confidentiam. ¶ Confil. 1. de iur. iur.

Responsio.

Responsio interrogationi congruere debet. arg. cap. qualiter. el. 2. de accus. & l. fin. C. de fideicommiss. li. 2. ¶ Confil. 2. de condit. appof.

Responsio certa sine certa informatione dari non debet. ¶ Confil. 4. de pœnit. & remis. nu. 1. Vide Verb. Interrogatio. Verb. Reus. Verb. Testis.

Restitutio.

Restitutio est actus iustitiæ spiritualis quo redditur alteri, quod suũ est, vel quod ei vere

vere debetur lege iustitiæ formaliter, vel virtualiter de bonis animæ, corporis, honoris, & fortunæ, vel est redditio rei acceptæ, vel damnum illati compensatio. iuxta omnes. 4. dist. 15. & toto tit. de restit. spol. Vel restitutio rei in eum statum quem habuit. l. restituere. de verb. signif. ca. si quem. 2. q. 3. ¶ Manu. ca. 3. r. nu. 1.

Restitutio est duplex, vna formalis, quæ definita est, altera virtualis, vt remissio, cōdonatio, & quæcunque alia solutio debiti. l. si res. §. omnis. ff. de pign. act. ca. peccatū. de reg. iur. lib. 6. ¶ Ibi. ca. 17. nu. 10. & 96.

Restitutio præsupponit debitum legale, vt ait Caiet. 2. 2. q. 62. ar. 2. Et Sotus, & similiter præsupponit ablationem, & ideo, qui impedit consecutionem boni debiti tenetur ad illam, quando quis habet in eo ius, vel perfectū, vel imperfectū. Verb. Ius, Ver. Impedimentum. ¶ Consi. 3. de simon.

Restitutio facta cum onere, valet regulariter, etsi onus adiunctum non valeat, vt vñ casus in §. sed, & si. l. vnum. ff. de leg. 2. vbi Barth. hoc clare explicat, & clarius Paul. de Castr. & ratio pendet ex regula illa: vtile per vtile non vitatur. de reg. iur. l. br. 6. Quod intelligitur, quando alterius ab altero est separabile. ¶ Consi. 1. de testam. nu. 3.

Restitutio spoliato, & innocenti non est neganda. ¶ Consi. 44. de spons.

Restitutio plena, & plenissima datur. secundum Card. & Imol. in ca. qui diligētia. de elect. quæ differunt inter se. ¶ De indulgent. Not. 9. nu. 5.

Restitutio vocatur ab Adrian. 4. de rest. in principio cessatio à peccato, quia qui obligatus est ad restituendū, & potest, quādiu id non facit semper peccat mortaliter, quia retinet alienum inuito Domino, etiā si non concipiat propositum de non restituendo, vt ait communis conclus. Tho. & Caiet. 2. 2. q. 62. ar. fin. Scoti, & aliorum. 4. dist. 15. Hostiens. in summa. de poenit. ¶ De iudic. Not. 6. nu. 52.

Restitutionem non inducunt peccata contra charitatē atque alias virtutes. Alex. 2. p. q. 22. Adrian. 4. de rest. q. 1. Sotus lib. 5. de iust. & iure. q. 3. ar. 4. & lib. 4. q. 3. ar. 4.

Restitutio, quæ Deo per poenitentiam debet fieri, potest moderari ab eius Vicario,

non autem illa, quæ homini fieri debet. Palud. 4. dist. 15. q. 5. ¶ Manu. ca. 10. nu. 54. de orat.

Restitutionem quandoque impedit exceptio, defectus dispensationis, & quandoque reseruatō cum est facta cum decreto irritante. ¶ De tract. opp. fol. 10. nu. 3.

Restitutionem petenti obstat spontanea abiuratio. Ioan. And. Bal. Imol. Card. vt probat Panor. Sed non auditur etiā si spoliationem probet. ¶ Ibi. in proemio. nu. 1.

Restitutioem beneficii petens repellitur obiecto defectu notorio proprietatis. c. quando. de fil. presbyt. ¶ Sol. op. 1.

Renunciationem beneficii metu factam petens, videtur petere tacite, renunciationis rescissionem. ¶ Opp. 6. nu. 17. Hanc potest petere aliquando quis, licet confiteatur nullum se titulum cum peti habere. ¶ Ibi. nu. 18.

† Multa de hac materia Author tractat in illo opere, quæ se vellemus summam colligere opus nimis excresceret. Ideo vide Ibi.

Restituēdi necessitas oritur ex omni transgressione legum, & in speciali iustitiæ, per quam aliquod damnum alteri inferitur, nõ autem ex transgressione charitatis, misericordia, & hæc est sententia cōmunis. Alex. Adrian. & c. Verb. Transgressio.

Actus restituēdi debitum propter transgressione legis iustitiæ distributiua, est restitutio vera, & debita, quare qui accipit aliquid, vt aliquid faciat id ad quod tenetur, vt iudex in proferendo sententiā & ad eam tenetur. ¶ Man. ca. 17. nu. 10. & 96.

Restitutio ex delicto, vel quasi delicto faciēda est sine damno creditoris, quia restituere est in primum statum reponere. l. restituere. 1. & 2. ff. de verb. signif. Tho. & Caiet. 2. 2. q. 62. ar. fin. ¶ Ibi. nu. 43.

Restitutio, quæ faciēda est pauperibus non debetur ex præcepto, sed tantum de cōfilio. ¶ Ibi. nu. 30. Et illa possunt dari ecclesijs, aut Monasterijs pauperibus, quatenus talia. ¶ Ca. 26. n. 28. de red. eccl. q. 1. Mon. 28.

Restituere tenetur, qui rem habet alienam cum fructibus, si est fructuosa, & interesse. ¶ Manual. cap. 17. num. 34. de vsur. num. 50. & 53.

Qui

Qui obligatur ex contractu. l. 1. ff. de pacto. ca. 1. eod. tit. cum ei adnotatis. Ex quasi contractu, vt tutor pupillo. instit. de oblig. Ex testamento, vel alia vltima voluntate. ff. & C. de legit. hæred. de testam. de legat. Ex sententia iusta de qua in tit. de re iudic. etiā condemnate ad poenam. Th. 2. 2. q. 62. ar. 3. Ex delicto damnificante bona anime, corporis, famæ, honoris, pecunie. Vide in proprijs locis. Ex quasi delicto, vt iudex tabernarius. cōsētis in delicto. Cōfessarius, & c.

Deponēs si à depositario aliquid accipit si metu dedit ne depositum repetat. ¶ Cōs. 4. de depof.

Qui contra conscientiam dirigentem in specie quid tenet. ¶ Consi. 5. de emptio. Com. si quis. de poen. dist. 7. nu. 61.

Qui damnum illatum poenitendo satisfacit, quia restituito ablato cum debita contritione remittitur, vt notatur in ca. peccatum. de reg. iur. li. 6. ¶ Consi. 1. de testib. n. 4.

Qui accipit ab exactore rem pro facultate vtendi pecunia exacta vique ad diem solutionis. ¶ Consi. 2. de deposit.

Qui inuenit rem ad aliū pertinentem. ca. si quid. 18. q. 5. & debet restō fieri in integrum ignorantem, vt tradit Felin. cap. vigilantem. de præscript. ¶ Consi. 1. de reb. eccl. alien. nu. 3.

Restituere tenetur famulus, qui compendandū famulo data, accepta fecit ne hæres tot sibi relinqueret. Verb. Famulus.

Qui alium ad peccandum inducit vi vel dolo, omnia illa bona in quibus ei nocuit inducendo ad poenitentiam. Scotus 4. dist. 15. q. 7. ar. 1. Adrian. 4. de rest. q. 3. ¶ Consi. 2. de simon. Manu. ca. 14. nu. 31. ca. noli putare. de poen. dist. 1.

Qui procurat beneficiū alicui simoniacō, vel inhabili, & tenetur ad omnes fructus male impensos, quia est causa damni dati. ca. si. de iniur. & l. qui occidit. ff. ad leg. Aquil. ¶ Consi. 15. de simon. nu. 5.

Qui ad vitandum mendicitatem furat. ¶ Consi. 5. de furtis. Verb. Furtum. & Ancilla elargiendo pauperibus. Verb. Ancilla.

Qui ex communib. maius quam debet tribuit singularibus. Tho. 2. 2. q. 62. ar. 2. ad 3. Et similiter, qui onus, vel modum iniunctum non adimplet per l. 1. 2. 3. de donat.

quæ sub modo. ¶ De red. eccl. q. 2. Mon. 7. num. 3. & 4.

Qui ea, quæ extreme patiens accipit laqueo illius necessitatis articulo, nisi sint res, quæ vsu consumuntur. ¶ Ibi. Mon. 4.

Qui audiens aliquem suo nomine nouisse id ratum habet, quia mandare videtur. ca. rati habitationem. de reg. iur. Quod verificatur etiam de homicidio, licet, nec tacite, nec expresse sit mandatum. Et iudicij. & c. ¶ Man. ca. 17. nu. 133.

Restituere tenetur accipiēs bona, de quibus dubitat, an sint sua. arg. c. sepe. de rest. spol. ¶ Man. ca. 17. nu. 117.

Qui furatur rem apud suum debitorem depositam & pro ea fertur excommunicatio. Verb. Excomm.

Qui accipit aliquid clam ob poenā, quæ non debetur ante condemnationem. gl. c. frater. virtutis. 12. q. 2. ¶ Ibi. nu. 114.

Qui impedit ne beneficia dentur legitimis competitoribus, seu concurrentibus candidatis, qua illi iam suum, ius acquisierant ad querendum. ¶ Ibi. nu. 74.

Qui accipit bona ecclesiastica non intuitu paupertatis, aut pietatis. ¶ De spol. cler. §. 2. nu. 2. §. 15. nu. 3.

Qui habet columbarium illicitum cum notabili aliorum præiudicio. arg. ca. si hos. de iniur. ¶ Ibi. nu. 126.

Qui alij dat monetam falsam, etiam bona fide acceptam, & datā. ¶ Ibi. n. 8. & 167.

Qui causam damni dat, etiam mediata modo illa sit propinqua. ¶ Com. de datis. nu. 45. Et qui sua, vel suorū culpa est leui damnum infert. ¶ Manu. ca. 17. nu. 177. 179. 185. 199. Verb. Damnum.

Qui colligit fructus ex pignore, quos Dominus non colligebat, nec colligere cogitabat. ¶ nu. 216.

Restituere non tenetur administrator beneficii etiam culpabiliter fructus, quando beneficiarius non tenetur. ¶ Consi. 30. de simon. nu. 3.

Capiens alienum, quod petitum Dominus libenter daret licet capiēdo clam modo ingrato ei venialiter peccaret. ¶ Com. 2. de regul. num. 20. Com. 3. nu. 28. Manu. ca. 17. nu. 4. & 138.

Qui odio procurauit, vt Dominus seruum

ñum dimitat, etiamsi hac de causa feruus non inuenit salarium nisi efficeret, vt heres contra iustitiæ legem ante lapsum tēporis cōtra, eū dimitteret. ¶ Man. c. 7. n. 20.

Accipiens aliquid à fure quo taceat cū sit persona cui non incumbit ex off. clama re. ¶ Ibi. nu. 21. Et ratio est, quia hic nulla violatur lex iustitiæ licet, forsam videtur lex charitatis.

Qui occulte accipit, quod sibi iuste debetur. Verb. Accipere. Siue Acceptio.

† Multos alios casus tam de illo, qui tenetur, quam qui nō tenetur inuenies hinc inde sparsim locis proprijs. Neque ille, qui restituendo nō potest decenter pro dignitate sui status viuere, quod si quis facit in statu perfectionis est. Anton. 2. p. tit. 2. r. c. 8. & 17. nu. 63.

Restituendum regulariter est id ipsum, quod acceptum est, vel debetur si fieri potest, nisi creditor sit alia re contentus. I. cū à quo. C. de solu. si autem non potest, eius æstimatio. Auth. hoc nisi. eo. tit. fructus pariter, & emolumenta rei si illa erat fructifera. ca. graui. de rest. spol. l. cum prætor. ff. de verb. signif. deductis tamen necessarijs impensis. l. fructus. ff. solut. matrim. ¶ Manu. cap. 17. nu. 24.

Impētas factas ob res ablatas cum interesse debet restituere fur, & malefactor. ¶ Ca. 15. nu. 25. ca. 17. nu. 24. & 140.

Damnum, vel debita quantitas si res est certa, alioquin ad arbitrium boni viri si est incerta. nu. 22.

De ludo quæstis. Verb. Ludus. de damno. Verb. Damnum.

Quod fuit acceptū nemale, nec vt bene quis faciat si Dominus repetat. nu. 34.

Fructus beneficij male percepti, vel ob horas nō recitatas, vel ob alias causas. Verb. Hōra. Verb. Beneficiarius. Accepta ob simoniam. Verb. Simonia. De Fama. Verbo Fama. De bonis incertis. Verb. Bonum.

Restituendum tantum est, quantum satis est ad æqualitatem debiti, aut damni illati in certis, in incertis autem ad arbitriū boni viri. Consideratis omnibus circumstantijs. l. certi conditio. ff. de reb. cred. & inst. in principio. de verb. oblig. ¶ Manu. c. 24.

Restitutio facienda est vero Domino,

quis autē ille sit. vide Verb. Dominus. Verbo Prælatas. Quo ad damnū. verb. Damnū.

Ibi autem est scienda, vbi solutio fieri debet, & ita vbi est sita res, quando restitutio facienda est eo solo, quod est res aliena, cum qui bona fide, & sine sua culpa possidet, nihil perdere debeat. c. 2. de constit. & l. si possessor. ff. de petit. hæred. ¶ Manual. cap. 17. num. 42.

Si est debita ex, vel quasi contractu, ibi fiat vbi petitur. Verb. Debitum. Si ex delicto, uel quasi soluitur ibi, ubi damnum passus fatisiat. Ibid.

Restitutio facienda est eo modo quo res postulat, per se uel per alium arg. cap. qui per alium. de reg. iur. lib. 6. occulte si delictum est occultum. arg. ca. si peccauerit. 2. q. 1. Et sufficit, ut fiat remissio, aut condonatio. gl. in ca. peccatum. de reg. iur. lib. 6. De ordine seruando. Verb. Debitum. fiat sine ullo damno creditoris. ¶ Ca. 17. nu. 43.

Restitutio statim facienda est. iuxta D. Tho. 2. 2. q. 62. ar. si. ab omnibus recep. pro quo est ca. sepe. de rest. spol. Quia hoc est præceptum negatiuū, quatenus tacite precepit non retinere alienum inuito Domino. ¶ Manu. ca. 13. nu. 54. Et id intelligitur quoties id commode fieri potest arbitrio boni viri. Et refertur hæc commoditas tū ad tempus, tum ad facultatem ipsam. Excusat autem ignorantia tam iuris, quam facti quæ diu durat. l. q. re. ff. de reb. cred. ¶ n. 55.

Et dicitur non posse non solum, qui omnino non potest cum sit in extrema necessitate, sed etiam, qui commode nō potest. l. nepos proculi. ff. de uerb. signif. ca. faciat. 22. q. 2. 1. Qui non potest sine damno bonorum suorum altioris ordinis puta uitæ, salute, fama, &c. Et dilatio, quæ parum creditori nocere potest. iuxt. Ant. 2. p. tit. 2. c. 8. ¶ nu. 56. Qui potest statim non sufficit, ut testamento relinquat, nisi iudicaret, quod id melius ab hærede præstabitur. Angel. Verb. Restitutio. 3. §. 2. ¶ nu. 67.

Restitutionem differendam persuadet probabilis metus peccatorum, ut quando si faceret statim, sequerentur adulteria, aut hōi, & hæc sunt, maiora mala, quam damnum, quod creditor patitur. Qui illā igitur non facit, quoties proponit non fa-

cere

Resurrectio.

cere toties peccat, nisi iusta causa excuset. Maio. 4. d. 16. q. 26. ¶ Ibi.

Restitutio bonorum facilius negatur diuiti, quàm restitutio famæ. Maior. 4. dist. 15. quæst. 16. ¶ Cap. inter verba. Conclu. 6. nume. 858.

Restitutio ex charitate non præstita nō debetur, sed sic ex non præstita ratione iustitiæ. de prox. defen. nu. 16. Man. c. 24. n. 5. c. inter verba. concl. 6. nu. 714.

Restituendum omne damnus cum culpa, qualibet leui datum in foro exteriori, non tamen in conscientia. c. si. de iureiur. & l. qui occidit. §. in hac. ff. ad leg. Aqu. ¶ C. inter verba. concl. 6. nu. 877.

Restituendum est interesse detrimenti, & lucri accepti ex non facta debito tempore restitutione. leg. 3. §. fina. de eo quod cert. loc. cum gloss. singul. cap. conquestus. de vsur. Idem de damno ex infamia accepto patet post famam restitutam. Adri. 4. de restit. q. 32. Ibi. nu. 863.

Restituere damnus, & alienum oblatū obligat lex naturalis, & diuina, cui nemo potest derogare, nisi substat rationabilis cā. ¶ de lege poen. nu. 30. & 36.

Restituere debet reus damnus, quod intulit, & si de iure non teneatur id iudici reuelare. ¶ Cap. inter verba. concl. 6. ¶ num. 765.

Restituere non tenetur is cui placet fur tum, seu non restitit cum non teneatur modo illius non sit causa, aut auxilium præbeat. Thom. 2. 2. q. 62. ar. 7. Silu. Verbo Resti. 3. q. 7. nume. 547.

Restituere non tenetur ratione excommunicationis generalis, qui accepit ob debita liquida, vel ob recompensationē. Ibi. ¶ nume. 792.

Neque ille, qui impotens, est ad restituendum, modo inueniatur medium intra tempus in monitorio contentum, quo securus fiat creditor de suo, seruata quantum fieri potest fama. 796.

Restituere, qui statim non potest, tenet dare cautionem, vel publicam, vel secretā sufficientem ad restituendū si vult absolui. Siluestr. verbo Restitutio. 5. quæstio. quinta. ¶ nume. 798.

Resurrectio.

Illi, qui miraculo Prophetarum, Apostolorum, & aliorum Sanctorum fuerunt resuscitati omnes fuisse saluos credendum est verisimile. citat Miscell. 58. sed locum non inueni.

Resurgens à peccato per poenitentiam ad maiorem gratiam resurgit, quia vltima cetera bona, & merita, quæ cum gratia redeunt, accedit meritum poenitentis. Scot. 4. d. 22. quæst. 1. ar. 2.

Et quia cum illud sit bonum procedens ex charitate illi debetur gratia augmentum, secundum Th. 1. 2. q. 14. ar. 8. Com. c. diuina. §. sicut ergo. de poen. d. 4.

Reuelatio.

Reuelatio criminis alterius iure fieri potest illi, quem scimus pro futurum, nō autē obfuturum. ca. tunc videtur. 2. 2. q. 5. dummodo prius fiat correctio si substat spes emendæ. ¶ Manu. cap. 7. nume. 7. cap. inter verba. concl. 6. nu. 16.

Si crimen est occultum in foro exteriori, nemo ullo iure tenetur. cap. si peccauerit. 2. quæst. 1. cap. quis aliquando. de poen. dist. prima. Immo tenemur id celare si grauiamur ad publicandum. ¶ De iudic. nume. 53. in Rubr.

Reuelatio criminis proprii cum neglectu famæ propriæ in persona publica ad aliorum salutem prouidendum constituta, peccatum est mortale. Tho. quol. 10. ar. 13. ¶ Man. cap. 18. nu. 61.

Quare si quis homicidii secretè cōmisit reuelare se non tenet, neque ad liberandū aliquem de carcere, cū periculo perdendū vitam. Sotus libr. 4. de iust. & iur. q. 6. art. 9. contra Medinam. C. de poenitentia. fundās se in charitate.

Reuelatio peccati confessi in vno tantū casu licita est. i. de licentia poenitentis iuxta de causa sibi data.

Reuelare nō tenet quæ iuste possidere se credit, neque quæ scit, quæ iuste id possidere, neque per monitorium. Conf. 3. de celsib.

Reuelare instrumenta antiqua casu inuenta, quando alicuius rem tangunt, tu-

h h tuis

cuius est, quam tacere. ¶ Consi. 1. de rebus eccle. num. 5.

Reuelatio ita facienda est, vt Dominus rem suam recuperet, quare qui reuelat, ita vt probare nequeat non satisfacit monitorio. ¶ Consi. 8. de vsur.

Reuelatio futurorum, nisi necessitas, vel vtilitas magna vrgeat, non est à Deo petenda, quia nec sancti id fecerunt extra hos casus. Consi. 1. de fortileg. nu. 4.

Reuelatio secreti sibi commissi, qd non vergit in graue damnum alterius etiam iudici competenti precipienti fieri non debet. Thom. 2. 2. quæst. 69. ar. 2.

Immo etiam quando vergit in damnum si iura potest illud excusari. ¶ Manual. cap. 18. nu. 60.

Reuelator secreti sibi commissi, siue id expresse, siue tacite faciat, aut promisit tacere detractor est.

Est etiam talis, quando reuelatio vergit in graue damnum bonorum animarum, vel salutis, aut famæ propriæ, vel alienæ. ¶ Com. ca. inter verba. concl. 6. nu. 18.

Et peccat mortaliter, venialiter verò si illud damnum non est notabile. Caietan. 2. 2. quæst. 70. ar. 1. ¶ Ibid. Vide verb. secretum. Sigillum, &c.

Reuelare, vel manifestare nemo tenetur etiam lata excommunicatione, nisi id probare possit. ¶ Manu. c. 17. nu. 134.

Qui autem probare potest tenet prius admonere illum, qui tenetur restituere, & si restituat non debet illud manifestare. Ibi. De pœ. d. 6. c. sacerdos. nu. 168. ver. Denunciatio, siue Denunciare.

Reuelare.

Reuelare mala in iudicio, & reuelare extra illud, multum differunt, quia in illa causa existente ad id reuelantur, & probantur, & ideo presumuntur dicta bono zelo extra autem non. I. si quidem. C. de iniur. & l. si quis de libertate. ff. eod. ¶ Cap. inter verba. concl. 6. nu. 854.

Reuelare delicta, ut puniantur, & ad custodiendum proximum ab aliquo malo, licet, vt hereticum, vel proditorem. leg. 1.

& 2. C. ad lege Iulia. Repet. adiuncta lege Vulneratus. ff. ad leg. Aquil. cap. Quapropter. 2. quæst. 7. ¶ Ibid.

Reuelare mala cum iusta causa, sed non ob id malum est aliquando in consciëntia, non tamen extra. ¶ 855.

Reuelare tenetur, qui nouit aliquam rem habuisse cum consanguinea eius, quam nunc in vxorem vult habere ad impediendum iniustum matrimonium, & peccata ex eo consecutura. ¶ Ib. nu. 619.

Reuelare tenetur omnes proditiones, & delicta vergentia in maximum Reipub. aut proximi damnum, etiam si iurauerit seruare secretum. Innocen. cap. qualiter 1. de Accusa. Panorm. in cap. Dilectus. de excessio. prælato. Ibid. Noui cap. sacerdos. de pœn. dist. 6. num. 14.

Reuelare non tenetur peccatorem quis quando pro comperto habet, qd ad suas preces, & secretam monitionem impeditur peccatum. Thom. 2. 2. q. 33. ar. 7. recep. si autem dubitaret debet denunciare. ¶ Ib. num. 622.

Reuelare personam non tenetur quis, quando cognoscit, qd sufficit generaliter indicare delicta perniciose præparari. Th. quol. 2. q. 12. Ib. nu. 623. & cap. sacerdos. de pœn. d. 6. num. 14.

Reuelare delicta, seruata debita forma correctionis fraternæ non est murmurare. Ibi. nu. 624. Vide verb. Murmuratio.

Reuelare non tenetur subditus delinquentem occultum, ad præceptum superioris, sub pœna excommunicationis, nisi prius procurerit, ut restituat facta debita correctione, & de hoc intelligit Sot. de rat. leg. m. 1. q. 6. Ib. nu. 590. 591.

Reuelare tenetur uinctus suum delictum, quandoque sub pœna peccati mor. non interrogatus velut, quando ipsum non reuelando nequit seruari fama, uel uita innocētis. Adria. quol. 2. q. 1. nu. 589.

Reuerentia.

Reuerentia est animi reputatio, qua quis bonitatem alterius magnificat, & suam illius comparatione paruifacit. Vuald. de sacr. c. 18.

Ex

Ex quo colligimus, qd aliquem reuereri est illum aliquo respectu superiorem reputare. Ideo melius est, loco illius particulæ (alterius) ponere (alicuius) quia & nos ipsos possumus reuereri cōsiderando nos vno respectu maiores, subiiciendo se ut rem naturalem, & sua, ut naturalia, sibi vti Christiano, & rei quo ad alterius supernaturalē. ¶ Ca. inter verba. concl. 4. n. 8.

Reuerentia non est idem, quod honor, sed aliquando finem, aliquando cām eius, dicit Th. 2. 2. q. 103. ar. 1. ad 1. ibi. nu. 13.

Reuereri, honorare, laudare, magnificare, ita ordinantur secundum Vuald. de sacram. titu. 14. cap. 18. vt posterior aliquid priori adiciat.

Reuereri enim est secum reputare habēdo in honorem bonum alterius. Honorare exprimerē illum signo exteriorē. Laudare coram aliis probare. Magnificare illius laudes prædicare. ¶ Ib. nu. 14.

Quare reuerentia inueniri potest sine aliis actib. & cum aliis omnibus, uel partim. ¶ Ibidem.

Reus.

Reus dicitur quicumque in litem adducitur, etiam si nihil admiserit. Cui opponitur actor, qui reum in iudicium uocat. Et dicitur à re, qd rei alicuius obnoxius sit, vel à re quam promisit. Calep.

Reus non potest cogi sine iudiciis. i. sine plena, vel semiplena de culpa notitia iuramento ei delato ad dicendam veritatem. Tho. 2. 2. q. 33. ar. 7. Quintum. alioquin reuelaret sua delicta secreta, & cōsequenter infamaret se, & scandalizaret alios, & multa faceret iuri naturali, & diuino phibita. ¶ Rubr. de iudic. à nu. 53.

Accusatus de uero crimine secreto, qd accusator probare non potest, si illud negat, non tenetur ad famę restitutionem, quamuis negando peccaret. Si autem tenebatur illud confiteri, & dicit accusatorem decipi, similiter non tenetur. si verò respōdet accusatorem calumniari, & iudices nō credunt, similiter non tenetur. Caieta. 2. 2. q. 62. ar. fin. ad ultimum.

In contrarium autem est communis sententia. Ricard. 4. d. 15. q. 1. ar. 5. Sco. q. 4. ar. 3. & aliorum. Quod potest procedere, quādo reus, qui tenetur fateri crimen, non solum illud negat, sed etiam affirmat accusatorem calumniosum esse, & id persuadet, quicquid dicat Caie. vbi supra. ¶ Manu. ca. 18. num. 49.

Reus iussus à Iudice respondere, si non responderit habetur pro confessio. ca. 2. de confess. lib. 6. Sed intelligē id valere, quando non subest al qua rationabilis causa ad non respondendum, quæ semper adest in criminalib. vt ibi dicit glos. ¶ Rubr. de Iudic. num. 58. 59. 60.

Reus tenetur dicere veritatem Iudici interroganti super crimine notorio, vel famoso. Innoc. recep. in c. dudum. el. 2. de elec. cum gl. magna. in c. cum super, de confess. ¶ Ibid. nu. 57. Non tamen ad hoc tenetur in alijs, vtpote occultis, in quibus non tenetur parere præcepto iudicis contra præceptum superioris. l. Dei. ¶ nu. 58.

Interrogatus secundum iuris ordinem sua delicta secreta grauiā, si non pādīt peccat. Et similiter quando contra iuris ordinem interrogatus illa fatetur, secundū mētem omnium. ¶ Manu. cap. 18. nu. 57. Verb. Interrogatio.

Reus non tenetur seipsum prodere, et si iudex casu illum inueniret in generali, seu speciali inquisitione. Sot. de rat. regen. m. 2. q. 7. ¶ Com. c. inter verba. cōcl. 6. n. 73 r.

Reus si socios suos etiam occultos non pandit in casibus, quibus debet, peccat, & similiter si detegit, quando non debet, sūt autem de hoc casus in iure expressi. c. 1. de confess. & l. 1. C. de custod. & exhib. reo. ¶ Manu. c. 18. nu. 58.

Immo debet et in quibusdam casib. etiā non interrogatus propalare illos, quos .f. propriorum criminū non pœnitet, & sunt parati ad noua, cum magno publico, aut priuato damno, veluti sunt latrones, falsarij, hæretici, striges. ¶ Ibid. & ca. inter verba. concl. 6. num. 20.

Reus iuridice interrogatus, si negauit delictū, & nihilominus damnatus, ducitur ad mortem, non tenetur ad confitendū illud iudici, nisi magnū aliqd scandalū, aut

damnum inde secuturū sit. ¶ Cap. 25. n. 38.
Si se defendit mendacis, aut a iusta sen-
tētia appellat, vt executionem differat pec-
cat. arg. l. 1. ff. de app. c. ad nostram. eo. cum
obligatione restituendi omnia damna, &
interesse. Tho. 2. 2. q. 69. ar. 4. & probatur p
c. quicunque. 2. q. 6. ¶ Ibi. nu. 39.

Cogi potest ad edenda sua instrumenta
Fisco actori ratione publicæ utilitatis. l. ne
quisquam. ff. de edend. secundum Barth. &
omnes Ibi. & Panorm. c. 1. de proba. ¶ con-
fi. 1. de elect. num. 4.

Quando possit, vel non possit de carce-
re fugere. verbo Carcer.

Reus sciētē defendens iniustam causā,
aut desistēs à iusta defensione peccat. arg.
c. sepe. de rest. spo. ¶ Man. c. 25. nu. 35.

Reus non tenetur respondere iudici in
crimine præiudiciali sibi, vel alteri, usque
quo uideat se iuste interrogari. Caiet. 2. 2.
q. 69. ar. 2. ¶ Ca. inter verba. concl. 6. n. 597.

Reus minus punitur eo, quod negauit
veritatem, quam tenebatur confiteri, nō te-
netur ad subeūdā poenam, quā merebat,
quia ad illam non tenebatur, donec cōdē-
naretur à Iudice. glo. communiter recep. in
c. fraternitas. 1. 2. q. 2. Tho. 2. 2. q. 62. arti. 4.
¶ Cap. 18. num. 49.

Rex.

† **R**ex ille dicitur, qui Regioni cui-
piam legitime imperat, idq. sibi
licere existimat, q. legib. permit-
titur, à qua norma si quis, vel minimum de-
flexerit iam non Regis, sed Tiranni nomi-
ne dignus est.

Dici tamen, & Rex potest, qui unius tā-
tum Urbis Imperium habet, sic principio
Reges Romanorum dicti, quib. Imperium
urbis permittabatur. Cic. 2. of. Calep.

Rex ab incunabulis bene ad regendum
educatus satis noscit modum, & artem re-
gendi aptissime omnes. ¶ Rubric. de Iudic.
nume. 168.

Iniuste regens non dando unicuique,
q. suū est, excitando seditiones peccat, &
quæredo iniuste aliena Regna. Th. de regi.
prin. c. 7. & c. 15. & probatur per c. admini-

stratores. 23. q. 5. Man. c. 25. nu. 1.

Debet habere armenta propria omnium
animalium ad vsum suum, agros, & vineas,
& equos ad bellum, alioquin peccat mor-
vel venialiter periculose, secundum Tho.
vbi supra. ¶ nu. 2.

Non debet pecunias augere grauando
notabiliter subditos ob avaritiā nullo iu-
sto fine proposito. Ant. 2. p. tit. 1. c. 2. neque
prodigis largitionibus se dare, ita vt exponat
periculo vsurpandi aliena. ¶ nu. 3.

Si per negligentiam non munit suas ar-
ces præbendo occasionem populo irreue-
rentiæ, vel rebellionis peccat. Tho. 1. 2. c. 2.
Item si negligit imperare refectionem pon-
tium, viarum publicarum, &c. ita ut per id
notabilia damna incurrat. Tho. Ibi. c. 12. &
15. Item si legem poenalem constituit, quo
multam pecuniam à subditis extorqueat.
¶ num. 4.

Rex disponens circa legem naturalem
sine iusta causa, vel circa suam secundū no-
tabile damnum, aut scandalū, delicta con-
donando sine causa iusta peccat. glo. sing.
cap. Non est, de uoto. cap. ex parte, de con-
suetud. ¶ nu. 5.

Si tollit subditis bona sua, & libertates
iure diuino, vel humano debitas. cap. Re-
ges, & cap. Principes. 23. q. 5. & leg. 1. C. si
quacunque. ¶ nu. 6.

Si adegit quem ad donandum precibus
importunis, si bellum iniustum exercet de-
fectu authoritatis. Si impedit uisitacionem
Monialium iuridicam. Clem. Attendentes,
de statu Moni. Et si admonitus nō desinit.
Si exigit Tributa noua, absque publica ne-
cessitate, licet in bonum finem. c. militare.
23. q. 5. ¶ Ibi.

Si cogit subditos operari, cum non sint
obligati intuitu eius personæ. Ant. 3. p. tit.
3. c. 4. & maxime diebus festiuis.

Si officia vedit multū care, aut personis
credere debens male illis uti debere. Au-
then. vt indi. siue quo. Non autem si mode-
rate id facit.

Si cogit aliquem ad certum matrimo-
nium contrahendum, uel à contrahendo
impedit. Anto. 3. p. tit. 3.

Si bñficia indignis cōferat cū obligatio-
ne restituendi. Sot. 4. d. 15. q. 2. ar. 4. ¶ Ibi. n. 2

Si

Simulas consuetudines tolerat, & non
punit maleficos. Ricard. 4. d. 15. quæst. 5.

Si damnat inauditum, aut male auditum
ductus scientia priuata. Thom. 2. 2. quæst.
62. art. 2. & Caiet. Ibi, & in Summa. Verbo
Homicidium. Est enim contra ius naturale
inauditum damnare. Clem. Pastoralis. §. cæ-
terum. de re iud. ¶ nu. 9.

Rex si suos trāsugas horret sit ipse trās-
fuga Christi. ¶ Com. c. nunquid Caiem. de
pœn. d. 1. num. 5.

Ius dicendi vendere potest. Sed non il-
le, qui superiorem recognoscit, nisi de
eius licentia, aut consuetudine præferi-
pta. Caietan. Verbo Officia. Sotus de iust.
& iure. lib. 6. quæst. 6. ar. 4. ¶ Consi. 1. ne præ-
lati vices. num. 3.

Iuste laicos potest defendere ne per ali-
quos contractus excommunicari possint
Consi. 1. de sen. exc. nu. 6.

Rex vt iustum bellum indicat, debet
diligēter belli Iustitiam examinare audiē-
do rationes Aduersarij, & cum eo æqua-
conferente conueniendo, consultis in id
viris probis, & sapientibus ab odio, & cu-
piditate liberis, alioqui si ipse solus de il-
lius Iustitia consistat non excusatur, vt d.
Franciscus à Victor. de iure belli. num. 22.
¶ Rub. de Iud. num. 106.

reges omnes Hispaniæ credunt nemini
se subiacere, extra glo. cap. Adrianus. 63. d.
quæ habet similem in cap. & si necesse. de
dona. inter virum, & uxorem. Ideo ægerri-
me ferunt se vocari vassallos Papæ in Tem-
poralibus. ¶ De Iud. Not. 3. nu. 32.

Reges primi Hebræorum, vt Saul, &
Dauid à Deo immediate, & non à Sacer-
dotibus electi sunt, licet ab illis fuerint pu-
blicati, vt patet 1. Regum 10. & 16. ¶ Ibi.
num. 33. Ideo sacerdotibus in prophanis
non subijciebantur, neque illis obediebāt,
immo sacerdotibus ipsis in rebus sæculari-
bus præcipiebant, vt patet 3. Regum 1. &
nota in cap. Nos sit competentet. §. sed ne-
cessarium. 2. q. 7. ¶ nu. 35.

Reges Hispaniæ, ab Imperio iuste sunt
exempti, quia illud ab armis Saracenorū
liberarunt, & duæ primæ gentes, videlicet
Nauarræ, & Legionensis, quæ id fecerunt
suos sibi reges constituerunt, quod sentit

gloss. singu. dicto ca. Adrianus. 63. distinct.
¶ Ibi. num. 116.

Regum Hebræorum vñctiones, quæ fie-
bant à sacerdotibus, quatenus erant tradi-
tiuæ Regalis potestatis non procedebant
ab illis, virtute potestatis ordinariæ, sed
tantum delegatæ, & ministerialis. ¶ nu-
mer. 132.

Reges cæperunt esse post Regiam pote-
statem, quæ naturaliter inerat in ipsa ho-
minum communitate, ideo electioe fue-
runt facti. Hodie autem quidam electioe
sunt, quidam successionē, pauci autem im-
mediate à Deo facti sunt, vt Moyses, Saul,
& Dauid. Ibi. num. 147.

Regem vnum non posse regere plura re-
gna, stultum dictum est. Nam regna, &
Imperia omnia sunt approbata per Eccle-
siam. Verbo Regnum. Neque id malū est,
sed sub aliquo respectu bonum, quia si mul-
tæ Ciuitates sub vno Regimine contineā-
tur facilius saluari potest ab hoste com-
muni, cum virtus vni potētiore sit, & au-
dēntius facient iustitiam oppressis, & male-
ficos punient, seditiones extinguent.
¶ numer. 150.

Reges non omnes per bella iusta sunt
exempti ab Imperio Romano, sed alijs titu-
lis, vt probant Colim. in proem. pragmat.
Sanct. & alij doct. in fauorem Francorum,
Vetorum, & aliorum. ¶ 159.

Regem vni totius Orbis fieri posse ho-
die à sola maiori parte eius non est verū,
licet olim id potuisset contingere. Ne-
cesse enim esset, vt omnis orbis Ciuitates,
& earum Rectores simul conuenirent, vt
vnus deligeretur, qui consensu omnium im-
peraret, quod est impossibile. ¶ 162.

Rex nullus potest liberare suū Regnum,
aut suos regnicolas, vt non teneantur
obedire sibi, quia id esset contra legem na-
turæ, quæ præcipit honorandos esse paren-
tes, & patrias. l. veluti. ff. de iust. & iure, q.
neque Resp. prius, quam Regem haberent
facere potuerunt. ¶ nu. 166.

Regi qui subditur tam liberi sunt, quā
qui subduntur liberæ Ciuitati, cum idem
sit ius regēdi utrorumque, licet modus sit
diuersus. ¶ Ibi. num. 167.

Reges in terris suis Iudgos nō tolerant
H h 3 exer-

exercere v̄suras, quia neque pe rmittunt il los habitare, possent tamen utrunque tole rare, quia & Papa id facit in suis terris. Cō si. 3. de Iudæis.

Reges, quo ad ea, quæ ad veram religio nem, & ani marum salutem pertinent, Papæ subditi sunt, nihilq. de his statuere possūt. ¶ conf. 25. de sen. exc. nu. 4.

Reges, in dubio præsupponendum est bene agere. arg. c. 1. de regu. iur. c. 1. 40. d. ¶ De Iudæ. No. 28.

Reges Lusitani, & Franchi non porri gunt manum, etiam Sacerdotibus, q. mos est rationabilis, arg. c. duo sunt. 96. d.

Castellani vero sic, etiam ipsis Episcopis, quod reprehenditur ab Arch. d. c. duo sūt. ¶ De ora. c. 18. num. 39.

Regibus recitare quotidie horas bonū esset, si tantum temporis in orando impē dere possent, quoniam sufficit in recitādo, si saltē orent, quantum communiter alii.

¶ Ib. num. 44. & 45.

Reges Choreis, & Iudis dediti periculo se viuunt ob multorum præiudiciorum, & negociorum detrimentum. ¶ nu. 59.

Reges ob regna, & non contra instituti sunt. De ora. c. 19. nu. 18. & 23.

Rex Coeli, Rex regum est. Apocal. 19. Cui reges magis subditi sunt, & parere de bent, quā sibi parere sui subditi tenean tur. ¶ Ibid. num. 22.

Rex Hispaniæ, qui superat omnes præ la ros præter Papam in reditibus Ecclesiasti cis, potest de illis sustentare regale decus, sed non in diuitias, & vana. De red. eccle. q. 1. Mon. 37.

Rex Hispaniæ Philippus Secundus fide Catholica, & Religione præcellens, hære sum hostis acerrimus, Ebulia, Gnome, & Sinesi præstantis. Ideo Iustus, & Clemens ut nulli delinquenti sine causa parcat, & cum ea omnibus. Nunquam mentitur, & mendaces odit, bella mature suscipit, & sus cepta fortiter, & constanter in finē vsque profequitur. Felicius, quā alius Impera tor, & Rex à quinquennis, & amplius an nis gessit bella, quæ in Galliis suscepit.

Rezonem à Turcis eripuit. Melitam ab eisdem obsedione liberauit. Floridam à Gallis interceptam, & Flandriam septem

circiter annis domuit, & alia plurima mi ra Dei uirtute gessit maxima continentia. Rara inter reges cibi, & potus temperātia, mira à verbo iniurio, & mendacio absti nentia. Insignis in audiendo supplices pa tientia, & in expetendo eos ordo, & dili gentia. ¶ Vbi sup. Mon. 38.

Rex Ioana. 3. Lusitanus ob legum suarū notitiam multa semper laude dignus habi tus est. De ora. c. 18. num. 49.

Rex, & si ad seruandas suas leges cogi nequeat. leg. digna vox. C. de leg. & cap. proposuit. de concess. præbend.

Obligatur tamen ad seruandos contra ctus cum subditis initos, quia id lex natu ralis distat. De red. eccle. q. 1. Mon. 20. nu. 5. de spo. cler. §. 3. num. 8.

Rex non potest tollere legem de non in famando, vel scandalizando, neque minue re sine iusta causa. ¶ De Iud. Rubr. num. 81. Verbo Lex.

Potest inducere nouum inquirendi ca sum. ver. Inquisitio. ¶ Ib. nu. 89.

Reges deponere cur possit. Papa. verbo Papa. Vide verbo Princeps. Verbo Do minus.

Rigor.

† **R**igor est Iuris excessus, vide ver bo Ius, quandoque tamen sumi tur pro ordine Iuris, secundum regulas ipsius scriptas. ca. super literis, de rescrip. quandoque pro subtilitate, ut nota tur in c. constitueretur. 50. d.

Et differt ab æquitate, quæ est ordinata Iustitia, temperata dulcedine misericor diæ. Siluest. r.

Rigor ex causa molliendus est. c. requiri tis. §. nisi rigor, & multis c. consequentib. 1. q. 7. ¶ Com. 4. de reg. nu. 19.

Roma.

Roma cum multis terris Iuste fuit ab Imperio exempta. citatur in De Iud. not. 3. nume. 166. nunquam ta men potui inuenire locum.

Romanorum policia, & quorundam Barbaris, de illorum deuotione, & mo destia

destia in quærendis Indulgentiis. ¶ De Iu bil. Notab. 32.

Romchawallis. Vide verbo Mo nasterium.

Rosarium.

Rosarium B. M. genus est orandi, nun quam satis laudatum, inuentum B. Dominici Patriarchæ Illustr. institutor or dinis prædicatorum. circiter ann. 1200. cō tinens. 150. Aue Mar. & 15. Pater. & ideo appellatur Psalterium. Et est oratio eo magis utilis quo magis continuata. Approba ta à Bulla Xisti 4. qui Indulg. dicentibus illud concessit. Confirmatam à multis Sum. Pontif. Cuius Confratria cæpit anno Do mini. 1476. Rosarium autem dicitur. Pri mo, quia continet multitudinem orationū Dominicanarum, & Salutationum Angelica rum, quæ frequenter repetitæ miram sua ue olentiam redolent, suauemque lætitiā pariunt. Secundo, quia continet potissimas orandi formas, sicut Rosa est præcipua, & pulcherrima florum. Vocatur etiā Corona, quia repræsentat circulum annorum, qui bus pie creditur B. Virg. in hoc mundo vi xisse. ¶ De orat. Miscel. 23.

Rosarij nomine simpliciter prolati non solum totum ipsum Psalterium, sed pars èt Tertia, intelligitur, & maxime, quādo Verbo Rosarium non adiicitur totum, & ubi sic illa consuevit appellari. vide Miscel. 28.

Rosarij mysteria quindecim quorū quin que dicuntur gaudiofa, quinque lachrimo sa, quinque gloriofa. Miscel. 29. Et qui reci tat sine illorum meditatione etiā quibuscūq. videatur ne factus faciat, contrarium attamē verum est. Miscel. 30.

Immo non est satis vtile consulere plu rimis, ut ea meditentur, quia est nimis one rosum, & tam varia distractio attentionem verborum minueret. Miscel. 32.

Rosarius male recitatur si adsit defectus attentionis debitæ, aut finis temporalis, pe ius cum recitatur cū peccato mortali, pessi me cum in sacrilegam aliquam suspiciōē, qua præfertim cacodæmoni exhibetur di

uinus honor id facit aliquis. Aptior modus dicendi est præsumere sibi tria ante Primū pater noster. Deum præsentem, & audire di gnantem, & ante primam Aue Maria. Ipsū B. Virg. audientem. Tertio, in fine primæ de cadis dicere mente decies mille benedicāt te omnes spiritus angelici. Secundæ om nes Patres veteris testam. Tertiæ, omnes apostoli, & Martyres. Quartæ, omnes San cti Confessores. Quintæ, omnes S. Virgi nes, & Viduæ. 9. Miscel. 33.

Rosarij dicendi obligationi satisficit dicē do diuersis horis. ¶ De orat. ca. 10. nu. 39.

Rosarium dicere cum altero alternatim, vel diuersis horis diei vtile est. Miscel. 32.

At ille, qui sic recitat, satis facit obliga tioni. tractat tamē quæstionē hanc ad par tes, & ita concludit. de orat. ca. 10. à nu. 1. r. vsque ad num. 37.

Rota.

Rotæ Romanæ autoritas magna est, maior, quam aliorum Doctorum cæ teris paribus, non tamen est firma, ac neces saria, secundum Domini. in ea duobus. de rescrip. lib. 6. probatum à Felin. cap. 2. eod. tit. Quod cōmuniter ibi, & vbiq. ab om nibus receptum est. ¶ Ca. accepta. op. 1. n. 7.

De Littera S.

Sacerdos.

† **S**acerdos dicitur quasi sacra dans, cu ius officium est sacramenta admini strare, Missas celebrare, benedicere, &c.

Sacerdos in articulo mortis quos possit absolueret. Verb. Absolutio. Non omnes po test audire cōfessiones, sed qui habet actua lem iurisdictionem ordinariam, aut delega tam, quæ ad peccata sibi confessia extendat. ca. ad iur. cum. 16. q. 1. Conc. Trid. cap. 6. sess. 14. ca. omnes. de poen. & remis. Thom. Adrian. & alij. Et non solum nō potest in quadrag. sed neque alijs temporib. secun dum Panor. dict. cap. omnes, & Adrian. de confess. in 4. dub. 8. ¶ Manu. cap. 4. nu. 3. vi de Verb. Jurisdictione.

Sacerdos in Ecclesia sileat, & maxime cum se induit sacerdotalibus paramētis, à risibus abstinere. Conc. Tolet. translatum per Conc. Constant. sess. 21. Quod nō solum intelligitur cum est in Sinodo, vt in telligit gl.ca. in loco. 5. q. 4. Sed etiam cum est in loco diuinorum officiorum. ¶ De orat. ca. 17. nu. 16.

Non ferat Virgilium, aut alios Ethnicos loco Euangeliorū, & aliorū sacrorū cōtra ca. sacerdos. 37. dist. ¶ Ca. 19. nu. 175.

Ad effusione humani sanguinis abstinere. ca. Maior cum multis alijs. 50. dist. & tit. de Homic. & tit. ne clerici. ¶ Conf. 1. de his, quæ vi. nu. 2.

Potest insequi malefactorem suum. ca. significasti. el. 2. de homic. & procurare, vt capiatur, & indicare iudici sibi paratas esse insidias. cap. de occidendis. 23. q. 5. Non tamē petere, vt puniatur criminaliter. ¶ Cōsil. 3. 5. de homic. nu. 10.

Sacerdos ob iter duarum leucarum, vel ob mansiōem in certo loco causa dicenda Missæ, merito plusquam si hic, aut si casu diceret, recipere potest. Inn. rece. c. quoniam. de simon. ¶ Com. de cambijs. nu. 15.

Sacerdos coniuratur animalia ne nocent segetibus debet esse paratus interiori fide spe, & charitate, & exterius indutus vestibus sacris. ¶ Confil. 5. de pœnit. & remiss. num. 14.

Sacerdotem malum. i. ab ecclesia per excommunicationem, aut suspensionē notoriā pulsū, aut non præparatū, neque ad missandum obligatū inducere illud ad id faciendum peccatum est mortale. Et de hoc intelligendus est S. Tho. 4. dist. 24. q. 1. ar. 5. ad 3. Siue est. Verb. clericus. q. 1. §. 8. Excusatur autem, qui per ignorantiam, aut infirmitatem id facit. ¶ Manu. ca. 14. nu. 41. ca. 25. nu. 29. Si autem ille solum in peccato mortali existat, qui illum inducit etiam si sit obligatus, & contempit, atque mala intentione postposita illius spirituali salute, peccat mortal. Tho. 3. part. quæst. 64. ar. 6. ¶ Ibi. & ca. 1. §. sacerdos. de pœnit. dist. 6. nu. 3.

Illum tamen ad conferendum sacram. in duobus casibus licet inducere. Primō, quando ad ministrandum ex officio tenetur, quia nemo peccat petendo actionem

sibi debitam. ca. intelligimus. de iudic. nisi ille esset manifestiss. concubinarius. Secundo, quando subest articulus necessitatis ex parte pœnitentis, & minister paratus est ministrare. ¶ Com. d. ca. 1. & §. 1. dist. 6. nu. 6.

Sacerdotibus regimen temporale habentibus non solum literarum scientiam, sed etiam legum sæcularium peritia est necessaria. 39. dist. in principio. ¶ De rescript. excep. 2. nu. 6.

Sacerdos etiam simplex tenetur saltem ter, vel quater in anno celebrare in principalibus festis anni in quibus laici religiosiores communicare solent. Tho. 3. p. q. 83. ar. 10. Ricar. 4. dist. 13. ar. 2. ¶ Manual. cap. 25. num. 88. de oratione. arg. cap. dolentes. de celebr. Miss.

Si communicatur ab alio sine stola, & superpelliceo, non tamen peccat, quia id nullo iure cautum est. ¶ Ca. 21. nu. 54.

Sacerdotibus veteris testamenti licebat ducere uxores, neque inuenitur, quod Christus statuerit contrarium. Ex quo colligitur, quod Summ. Pontif. potest cum cōtinentia sacerdotum dispensare. ¶ Confil. 10. de sponsal. Vide Verb. Clericus. Verbo Missam celebrans.

Sacerdotium.

† Sacerdotiū modo sacerdotis dignitatem significat. iux. illud Eccl. fongi sacerdotio. Modo sacerdotis prouentum, nam apud gentiles sacerdotia fuerunt qualia nos Christiani minus latino in hac significatione vocabulo, beneficia appellamus Calep.

Sacerdotium, & coniugium concurrere in vno homine possunt, vt omnes tradunt. 4. dist. 38. Et probant multa c. dist. 27. 28. 31. 32. ¶ Confil. 10. de spons. nu. 8.

Sacerdotium noui testamenti mundius est administrandum, quam sacerdotium veteris testamenti. Innoc. ca. præposuisti. de præbend. ¶ Ibi. nu. 3.

Sacerdotium fuisse translatum de Christo ad Petrum, quod gl. innuit. in ca. translato. de constit. an intelligitur proprie, ita vt potestas translata sit, vt non remaneat apud

apud priorem: sed improprie ita, vt sit cōmunicatum eius Vicario. verbum enim transferre pro concedere vsurpatur etiam apud iurifconsultos. l. 1. ff. de off. præfect. ¶ De Iubil. Not. 32. nu. 12.

Sacerdotio probato cum de antiqua ordinatione agitur, & constat ordinatorem fuisse virum probum, alij minores ordines probantur. Panor. in c. nisi. de præbend. recept. à Felin. & alijs ab ipso citatis in ca. super his. de accusat. ¶ Confil. 2. de etate, & qualit.

Sacramentum.

Sacramenti verbum prius significat secretum. Tob. 12. Secundo, iuramentū. Auth. Sacramenta impuberum. C. si aduersus venditionem. Tertio, signum rei sacrarum. Omne autem Sacram. signū est, non autem contra, & est signum sensibile de mente August. ca. detrahe. 1. q. 1. Et signum efficac. i. effectiuum, quia efficit saltem instrumentaliter gratiam, quam significat. Tho. 3. p. q. 62. ar. 1. pro quo vrget Cōc. Trid. sess. 7. ca. 8. Est igitur sacramentum signum rei sacræ, ad quam definitionem reducitur illa posita in ca. sacrificium. de cōse. dist. 2. Sacram. est inuisibilis gratiæ, visibilis forma. Aug. ca. 5. de Ciu. Dei lib. 10. Cui Magist. adiungit, cuius similitudinē gerit, & causa existit. Differt vero ab alijs operibus in eo, quod ipsum gratiam cōfert ex opere operato, illa vero ex opere operante tantum. ¶ Man. ca. 22. à nu. 1. c. per secula. de pœnit. dist. 2. à nu. 2.

Sacramentum nullū absque re, & signo sensibili constare potest. Tho. recep. p. 3. q. 60. ar. 1. & alij 4. d. 1. Cōc. Tri. sess. 7. ¶ Com. ca. si quis non dicam. de pœnit. dist. 1. nu. 9.

Sacram. à ministro malo ab ecclesia tolerato suscipiens ecclesiæ communicat, & non peccat eius, quando vero id liceat, vel non. Verb. Sacerdos.

Sacram. destruit mutatio verborum ad fouendum errorem, vt late tradit Sotus 4. dist. 3. q. 1. ar. 5. ¶ Confil. 2. de clandest. spons. nu. 10.

Non potest pendere à futuro euētu, nec futura ratificatione, vel approbatione Pa-

pæ, quia pēdet à iure diuino super quē non habet Papa potestatem. Verb. Papa. ¶ Cōsi. 5. de priu. nu. 5. Ideo si à princ. illud est inutile, nulla Papæ ratificatione potest esse vtile. ¶ De pœnit. dist. 6. ca. placuit. nu. 103.

Sacram. unum à multis personis, & diuerso tempore conficitur, quod verificatur de confessione reseruatorū. ¶ De pœnit. dist. 5. ca. consideret. §. cautus. nu. 20.

Sacramenti pars substantialis non potest à puro homine institui, & est sententia communis in 4. dist. 1. Tho. 3. p. q. 64. ar. 2. Conc. Trid. sess. 7. ¶ De pœnit. dist. 5. in principio. gl. nu. 14. quia nullum sacramētū potest ab homine institui sine commissiōne saltem ad id speciali. ¶ Ibi. nu. 31.

Sacramenti effectum dare sine sacramēto ad præcellentem Christi potestatem pertinet, quā nemini cōmunicauit. secūdū Th. communiter recep. 3. p. q. 64. ar. 3. & 4. d. 5. q. 1. Et intelligitur, quo ad totum, vel partem principalem. s. remissionem maculæ. ¶ De Iubil. Not. 14. nu. 6.

Sacramēta omnia propriæ personæ actionem exigunt cum suscipiuntur excepto matrimonio, quod per procuratorem cōtrahi potest. ¶ Manu. ca. 22. nu. 95.

Sacramenta nouæ legis septē communiter dantur. gl. sing. c. veniens. de transact. & in rub. de sacram. Conc. Flor. & Trid. c. 22. nu. 2. Et ibi ponuntur ad longum errores, quæ circa illa contingunt, & q. vnū, quod quæ duobus cōstat materia, & forma.

Sacramenta non credens, vt debet, & illa exhibens, aut sumit in peccato mort. mortaliter peccat. Ibi. nu. 3. & Com. gl. summ. de pœnit. dist. 5. nu. 33.

Sacramēta i ecclesijs suis græci ritu luob. & in nostris ritu Romano percipere licet. ¶ Confil. 1. de constit. nu. 69.

Ab hæreticis accipiens peccat nisi sit baptisimus in mortis articulo. ca. præter. §. verum. iuncta gl. 32. dist. Tho. communiter recep. 3. p. q. 92. ar. 7. & 4. dist. 13. q. 1.

Sacramenta ad recipienda, vel ministranda satis est habere contritionem si non adfuit copia confessoris, vt qui cum alijs ad communicandum venit, & peccati cōfessio tunc recordatur, nec potest decenter confiteri ante illā, neque sine sui nota abstinere, & qui

Se qui Missam inchoatā sine scandalo dimittere non potest. ¶ Man. c. 21. n. 49.

Sacramenta aliqua metu facta non valent, vt Matrim. quia liberam requirit voluntatem. Verbo Matrim. quaedam vero sic, ut quæ characterem imprimunt cum non possint rescindi. ca. maiore. §. item quæritur, de baptismo. Manu. prelu. 6. nu. 5.

Sacramentorum doctrinam, quam sancta Romana Ecclesia tradidit, relinquere non licet. c. Ad abolendam. de Hære. ¶ De Iubil. not. 13. nu. 2.

Sacramentorum ordinem, quem Magister, & Theologi seruauit in tractando de illis non seruauit Gratianus, sed diuersis in locis nunc incidenter, nunc ex professo de illis tractauit. ¶ Com. cap. Petrus. de poenit. d. 1. num. 3.

Sacramentis Dei, maior fere est Christianorum pars, quæ male utitur, ut praxis manifestat. ¶ Com. cap. Fratres. de poenit. dist. 5. num. 24.

Sacramentis Dei regeneramur, sustentamur, reparamur, & ad alia munimur. ¶ Consi. 1. de const. nu. 69.

Sacramentale.

† Sacramentale, ut dicitur ex D. Tho. 3. p. q. 65. ar. 1. Est omnis consecratio, vel benedictio, uel significatio ordinata ad aliquod Sacramentum per se ad illud idoneum reddendo, vel per accidens remouendo prohibens. Silu.

Sacramentalia ex opere operato gratiā non efficiunt, quia id sola sacramenta faciunt secundum omnes. 4. dist. 1. ¶ Consi. 2. de baptismo.

Sacramentalia sunt quibus ex instituto Ecclesie sacramenta parantur, conficiuntur, & consecrantur. Consecratio ecclesie altaris, benedictio, exorcismi, catechismi, &c. ¶ Rub. de Iud. num. 27.

Sacrilegium.

† Sacrilegium secundum Innocentium dicitur est, quasi Sacrilegium, vel secundum Laur. quasi sacre legis lesio, de quo glo. 17. q. 4. ca. sacrilegium. Et

est sacre rei uiolatio, seu irreuerentia, secundum Tho. 2. 2. q. 99. Silu.

Sacrilegium prout est species luxurie, est quando persona aliqua est religiosa, professa, uel ordine sacro insignita, aut cognatione spiritali iuncta. ca. fina. 30. q. 1. Manu. c. 16. nu. 3.

Non est autem tale fornicari in Dormitorio, seu Monasterio religiosorum, sicut in ecclesia, quia illa sunt in quarta specie rerum sacrarum. Tho. ubi supra, alioquin tale esset etiam fornicari in agris Ecclesie, seu domibus, quæ talia sacra sunt. cap. qui rapit. 17. q. 4. Ecclesia uero, & cæmeterium sunt in 3. ordine. Ibi.

Neque tale est desiderare cum aliqua, quæ ante conspectum suum posita est in ecclesia fornicare, si non descendit ad hanc considerationem, quod ille est in ecclesia, ita ut etiam id faceret in illa si adesset opportunitas. ¶ De poenit. dist. 5. cap. consideret. in princ. num. 21.

Sacrilegii peccatum, ex consuetudine reseruat Episcopo. ¶ Man. c. 27. nu. 262.

Sacrilegium prout est species furti est, cum quis ex loco sacro, sacram rem, aut non sacram, seu non sacram ex loco non sacro furatur. cap. quisquis. 17. quæst. 4. ¶ Cap. 17. num. 95.

Quare talis sacrilegus est, & si id facit infringendo fores Ecclesie, aut rectorii, &c. est excommunicatus. c. conquestus. de sen. excom. ¶ Ca. 27. num. 97.

Et similiter, qui bona Ecclesie male capit. cap. prædia. 12. q. 1. ¶ De red. eccles. q. 1. Mon. 23. num. 21.

Sacrum.

† Sacrum importat omne id, quod ad Deum, & diuinum cultum pertinet ut sacrificia, Sacramenta, sacre Aedes, &c. ut patet apud Macrobi. in Saturnal. lib. ca.

Sacrum non omne est, quod est spirituale. Nam bona mobilia, & immobilia non sunt sacra, ut patet per S. Tho. 2. 2. q. 99. ar. 3. c. nulli, & cap. prædia. 12. q. 2. Quia illis non adhibetur aliqua benedictio sacri constitutiuæ. ¶ Rubr. de iudic. num. 29. Manu. cap. 23. nu. 99.

Sacrum

Sacrum, quod non est, non omne vendi potest, ut homo laicus, & ea, quæ æstimabilia non sunt. l. cum liberi hominis. ff. de his, quæ decesserunt. Consi. 1. de deposit. n. 16.

Sacra res, & Deo dicata & si singulariter non possit in usus prophanos conuerti. ca. quod semel. de reg. iu. lib. 6. Ex causa tamen potest ad illos usus transferri ab illo, qui potestatem habet id faciendi. Caiet. to. 3. tract. 27. Medin. lib. 3. ca. 49. Ioan. And. in Mercur. & in c. cum ad Monast. de statu Monach. ¶ Consi. 10. de spons. nu. 16.

Sacra rei Dominium nullus potest habere. l. inter stipulantem. §. sacrum. ff. de uerbo oblig. ¶ Consi. 1. de sepult.

Sacra rei partes, ut lapides, & ligna ecclesie dirupte desinunt esse sacra, ut expresse ait Archid. ca. ligna. de consecr. dist. 1. Immo illæ non uidentur esse sacra per benedictionem sacri constitutiuam, quia aliud sunt ab ecclesia sic consecrata, ideo de licentia Papæ possent deputari uisibus profanis. Et nisi essent tales, quod possent afferre scandalum, quia per talem concessionem cessaret et Papa sic supra ius humanum, talem concessionem non posset facere ordinarius ob reuerentiā ecclesie cui seruiunt. Et si sint tales, quod scandalum gignere non possint Episcopus dissimulare potest si sine licentia profanis uisibus applicarentur. ¶ De spol. cler. §. 18. nu. 2.

Sacra res & si non possunt transferri ad usus humanos diuino usui natura contrarij, fallit tamen si sunt contrarij diuino usui iure humano tantum. ¶ Consi. 1. de sepul. n. 17.

Sacra res dum durant non possunt non esse sacra. cap. comperimus. 14. q. 6. ¶ Ibi. num. 6.

Sacrata uasa non solum fracta, sed etiam durante sanctificatione possunt in redemptionem captiuorum, & sustentationem pauperum impendi. iux. dictum D. Ambr. ca. aurum. 12. q. 2. ¶ Ibi.

Sacrorum species tres sunt. Prima, personarum. Secunda, locorum. Tertia Rerum. Rerum autem sacratarum sunt quatuor species, scilicet Sacramenta, uasa, ornamenta, & bona deputata ad sustentationem ministrorum. 2. 2. q. 99. ar. 3.

Sed bona duplicis sunt generis quædam

deputata principaliter ad sustentationem ministrorum, & minus principaliter ad alia pia opera, quædam uero contra, ut bona hospitalium, fabricarum ecclesie, &c. Tho. quol. 6. ar. 12. 22. q. 85. articul. 4. ¶ De red. eccles. quæst. 1. Mon. 18. Sacer locus. Verbo Locus.

Salarium.

† Salarium stipendium, uel mercedem significat, quam quis pro opera soluit. Calep.

Salarium, & accipi, & exigi potest pro labore spiritali præstato, vel præstando dum illud consuetum est dari, & hoc ad impediendas contentiones, & molestias, quæ alioquin probabiliter putantur futura. Caiet. Verb. Simonia. ¶ Manu. cap. 23. nu. 106. de poenit. distinct. 5. ca. fratres. nu. 56. Verbo Merces.

Salus.

Saluantur non facile, qui suspenduntur, aut ingulantur, si ad illud usque tempus male agere consueuerunt, quæ illis difficile fuerit satis libera mente oculos interiores in Dei bonitatem attollere, & tantum in eum amoris concipere, quo propter eum summe dilectum suorum, quæ summe, ac diu amauerunt peccatorum, tanquam summe odibilium poeniteant.

Et quia ab extremo, in extremum, secundum Arist. Difficilis est transitus. Difficillique uitæ mutatio. Authent. de Monach. §. 1. ¶ De poenit. distinct. 7. cap. fin. §. quod quamuis. num. 14.

Saluationis spes semper est, dum anima corpori coniuncta est. c. 1. de poen. d. 7. Ezechie. 33. & exemplum habemus de latrone in Cruce saluato. l. uc. 23. ¶ Com. d. c. nu. 1.

Saluatio.

† Saluatio est saluandi actus per quem alicui salutem precamur.

Saluatio, quæ fit in Missa per illa uerba, Dominus uobiscum, ut ait Isidorus de offic. Eccles. & Aluinus de diu. offic. ex lib.

lib. Ruth. ca. 2. desumpta est, & ex Paralip. 2. cap. 15. & Iudic. cap. 3. Vult autem tunc Sacerdos, ut omnes salutati sint attentis. Durant. lib. 4. Ration. cap. 14. ¶ De oration. cap. 22. nume. 84.

Quam salutationem in horis recitandis nullus à presbyteris facere potest, nec Diaconus, præterquam cum cantat Euāgelium, & Cereū benedicit. ¶ nu. 85.

† Contra tamen de Diacono tenendum est ex Rubric. generalibus Breuiarij Pij 5. Rubr. de orat. ubi præcipitur ne Diaconus illa salutatione vtatur præsentis Sacerdoter: ergo à contrario sensu, quod argumentum validissimum est in iure. l. 1. ff. de offi. eius cui mand. est, & c. & ca. Apostolica, de his, quæ fiunt à prælat. sine cens. c. ut etiam ipse asserit Man. c. 17. nu. 21. & multis aliis in locis, licet colligere posse, & debere Diaconum ipsa vti, cum solus recitat.

Illam non potest uti sacerdos excommunicatus secundum Hostien. in ca. Illud. de cler. excom. min. ¶ Ibi.

Solus qui recitat si sit presbyter, nedū potest, sed debet illa vti, quia sic ex Breuiario patet, & maxime, quia semper adest ecclesia cuius ministri sumus. ¶ nu. 86. & 87.

Sanctus.

† Sanctus communiter idem est, ac pius, & religiosus. Et de his dicit, qui quidam maiestate, vitæque innocentia, ad Deorum immortalium virtutem, quam proxime accedunt. Sed, pprie Sanctos appellamus, qui vitæ innocentia, & miraculorum gloria coruscantes Summi Pont. autoritate cælesti gloria potiri certò credimus.

Sancti non solum dando exemplum, & intercedendo, sed satisfaciendo etiam pro nobis profuerunt, quatenus operibus satisfactoris pro se non indiguerunt. ¶ De Iubil. Not. 32. nu. 16.

Sancti superstitione non sunt inuocandi superfluis, ac vanis ceremoniis, de quibus verbo Superstitio.

Neque ab illis petere debemus, quicquid petendo, quod item nobis non liceat id ab omnibus aliis petere, tanquam unus, & nō

alii possit id quod petimus cōcedere, vel impetrare. De ora. c. 18. nu. 24.

Sancti minores vere a Deo impetrant pro nobis quædam, quæ non faciunt maiores, quia in illis materiis Deo inseruierunt, puta Apollonia in dolore dentium a Tiranno sibi abstratorum. Ibid. num. 25.

Sancti nolunt honorari cum præiudicio aliorum, quia non sunt inuidi, nec ambitiosi. Ideo ait D. Thom. 1. p. q. 20. ar. 4. ad 3. præsumptuosum esse iudicare an Petrus sit sanctior Ioanne, vel contra. ¶ Ibi. nu. 26.

Sanguis.

Sanguinem, qui effundit in Missa ad quid teneatur. verb. Missa.

Sanguines, vel sanguis peccata mortifera aliquando significat. Psalm. 150. Libera me de sanguinibus. Esa. 1. Manus vestre sanguine plene sunt. ¶ Com. c. omnis. el 1. de poen. d. 1. nu. 3.

Saracenus.

Saraceni Nomen in ca. Ita quorūdam. de Iudæ. secundum Silu. verbo Excomm. 7. Omnes illos continet, quibus cum Christianis Rex aliquis bellū gerit, eorumque fautores Ioan. And. in ca. ad liberandam. Et Caie. verbo Excommu. casu 30. vult quod significet omnes infideles. Aliqui ad solos Mauros extendunt. Sed contra has significationes, possunt fieri multæ instantiæ.

Ideo dicendum, quod de suo originario significato continet populos Arabiæ post Nabatheos. Plin. lib. 6. cap. 28. dicti à Saraca eius Regni vrbe, & defecerunt à Romano Imperio sub Heraclio Imperatore, & postea Mahumeto adhererunt.

Quare deinde hoc nomen, quod erat gentis, factum est proprium Sectæ Mahumeticæ Christianæ fidei maximè impugnatricis. Et de his loquitur hoc cap. de que illius fautoribus.

Quare Saracenorum nomen Tartaras, Arabes, Mauros, Aegyptios, Africanos, Perfos, & c. Insuper, & nonnullos Indos, qui Christianos impugnant in insulis maris Per-

Per-

perfici, & Indici comprehendit. immo etiā Apostatas perfidos, qui à fide degenerantes Mahumeticam perfidiam consecretantur. Non comprehendit autem Saracenos iuste bellantes, neque occupantes terras Ecclesiæ, neque pugnantes odio ecclesiæ, sed alia causa, vt sūt aliqui apud Indos. Neque illos, qui sunt Christianis subiecti, neque eos, qui Christianos iuuant. ¶ Com. illius. capitul. ita quorūdam. de Iudæis. Notab. 4.

Satisfactio.

Satisfactio bifariam sumitur. iuxta Scotum 4. dist. 15. q. 1. Primo, large, & generaliter, & comprehendit restitutionem, quæ est genus ad illam. gl. cap. peccato venia. de reg. iur. libr. 6. Secundo, stricte & spiritualiter pro tertia parte Sacramenti poenitentiae. Et est passio poenæ pro peccato voluntarie assumptæ ad placandum Deum cum proposito eum non offendendi amplius. ¶ Man. ca. 3. nu. 1.

Habet duas partes, alteram qua compesatur offensa facta, alteram quam vitam faciendam. ¶ Ibi. nu. 9. & de poen. dist. 3. c. satisfactio. nu. 1.

Per opera triplicis generis exercetur, ieiunium, elemosinam, orationes iuxta omnes. 4. d. 16. facit ca. animæ. 13. q. 1. ad quas aliæ omnes afflictiones reducuntur. ¶ Ib. n. 3. ca. medicamentum. de poen. dist. 1. nu. 1.

Potest fieri per opera bona alias debita, vt copiose deducit Caietanus. to. 1. ca. 6. q. 1. Cum applicantur non solum ad debitum persoluendum, sed etiam ad satisfaciendum tolerantur patienter flagella, & c. Tho. 4. dist. 15. q. 1. ar. 4. & est. de fide. Conc. Trid. sess. 14. ca. 18. ¶ Ibi. nu. 4. & Com. ca. si quis. el 2. de poen. dist. 7. nu. 31.

Iniuncta à Confess. & libenter acceptata vtior est, quam sponte facta, quia est magis satisfactoria cum sit quid sacramentale. Secundo, quia & si fiat in peccato mortali valer saltem pro tempore quo resurgit ab illo, alia vero non. iuxta omnes. in 4. dist. 16. ¶ Ibid. nu. 6. cap. satisfactio. de poen. dist. 3.

Satisfactoria bona in poenitentiam iniuncta cæteris paribus plus de pena in purgatorio luenda diminuit, quam quæ propria voluntate suscipiuntur, & maxime si ad illū finē indicantur, & pro illo assumantur. ¶ Com. ca. 1. de poen. dist. 6. nu. 36.

Satisfacere pro se non posse quis dicitur, quoties non commode potest. arg. l. ne pos. procul. ff. de verb. signif. Quia in nullo potestate est vitæ duratio, & satisfactio difficilis est. ¶ De Iubil. Notab. 21. num. 7.

Satisfacere potest vnus pro alio merendo sibi eodē actu præmium. cap. 1. 26. q. 7. cap. animæ. 13. quæst. 2. Quia meritum, & satisfactio non tam re, quam nomine differunt prout opus vnus, dum est bonum est meritorium, dum poenale satisfactorium. ¶ Notab. 13. nu. 3.

Satisfactionem non tenetur poenitens, si nolit de præcepto acceptare, sed sufficit habere propositum, vel hic, vel in purgatorio satisfaciendi. Scotus 4. dist. 16. q. 2. Medina. de Confess. & Hostien. in summa. de poenit. Panor. cap. significauit. eod. tit. Et ideo illi non est deneganda absolutio. contra tenet Palad. 4. dist. 15. q. 2. art. 1. Cum aliquot alijs, quibus videtur consentire. ca. omnis. de poen. & remis. & Concil. Flor. Et quod omnes catholici fatentur sacerdotem sicut habet authoritatem soluendi, ita etiam habere authoritatem ligandi per poenitentiam: per quæ tantum probatur, quod Confessor non debet sine vlla causa imponere minorem ea, quam arbitratu iustam, sed cum illa sic. argum. l. quid ergo. §. poena grauior. ff. de his, qui no. ¶ Manual. capitul. 3. & de Iubil. Notab. 32.

Satisfaciendi propositum, vel hic, vel in Purgatorio est necessarium poenitenti. ¶ Man. ca. 26. nu. 20. de poen. dist. 3. ca. satisfactio. & dist. 5. ca. consideret. §. ponat. n. 6. ca. contrarium. nu. 17.

Satisfactio etiam in articulo mortis absolutionem debet præcedere, quando excommunicatus potest satisfacere, quod si non potest, satis est, vt det cautionem. iuxta glo. Clem. 1. §. verum. de hæret. & Card. 16. quæst. 4. Felin. capit. pastoralis. §. prætere de

de off.ordin. Et cautio debet esse sufficiens .i. cum pignore, vel fideiussore, vel si non potest saltem det illam cum iuramento. Quia ad impossibile nemo tenetur. l. impossibile. ff. de reg. iur. ¶ Man. c. 27. n. 47.

Scandalum.

Scandalum est dictum, vel factum minus rectum præbens occasionem ruinae. iuxta Hieron. Matt. 18. & D. Tho. 2. 2. q. 43. ar. 1. Archid. ca. licet. dist. 45. Et est speciale peccatum. Et hoc dicitur scandalum actiuum. Passiuum autem est ruina in peccatum ex facto, vel dicto minus recto, aliterius, & non est peccatum spirituale cum non addat speciale deformitatem. ¶ Com. ca. 1. de poen. dist. 5. §. animaduertere. nu. 4. & de Iubil. Not. 34. nu. 5.

Scandalum actiuum, & non passiuum attendendum est. cap. qui scandalizantur. de reg. iur. quia cum ex malitia nascitur de eo non est curandum. iuxta Tho. Ibi. ar. 7. ¶ Cō fil. 6. de consangu.

Scandalum omne tenemur vitare omnium iure. Matt. 18. ca. nihil cum scandalo. de præ scrip. ¶ Consi. 4. de renunciat. nu. 5. consil. 4. de his, quæ vi. nu. 2.

Scandalum Phariseorum est, quod malitia, inuidia, & mala animi dispositione oriuntur. ¶ Com. ca. inter verba. 2. q. 3. Ob quod non sunt relinquenda, neque occultanda bona præcepta, vel consilia, quia id præbet occasionem peccandi. Tho. vbi supra, & Richar. 4. dist. 38. Anton. 3. p. tit. 9. ca. 4. & ca. vtilius. de reg. iur. Scandalum autem pusillorum, quod oritur ex ignorantia, vel infirmitate dicitur, & ob illud, & si bona opera non sunt relinquenda, sunt tamen occultanda, aut differenda quousque moneatur proximus, & cognoscat bonam intentionem. Caiet. 2. 2. q. 54. ar. 6. ¶ Manu. ca. 64. n. 44. Com. ca. cum contingat. rem. 7. nu. 27.

Scandalum vtilius nasci permittitur, quam veritas victa relinquatur. ca. qui scandalizauerit. de reg. iur. Quod intelligendum est veritate. i. bonitate vitæ, non autem de veritate doctrinæ. secundum gl. quæ hæc aliquando ob scandalum omittitur. ca. vt constitueretur. 50. dist. ¶ Com. 3. de reg. nu. 35.

Scandalum, vt vitetur dissimulandum est cum his, qui bona fide in matrimonio putatiuo viuunt. per tex. cap. quia circa. de consangu. & affin. ¶ Consi. 84. de reg. nu. 6. de poen. dist. 6. ca. si quis. à nu. 67.

Scandali circumstantia, quando confitenda. Verb. Circumstantia.

Schisma.

Schisma est distincta ab hæresi, quia hæresis opponitur fidei, illa vero charitati. Et licet hæreticus sit schismaticus, non tamen contra accidit, quia ab ecclesia tantum separat. ca. schisma. 24. q. 1. Tho. 2. 2. q. 39. ar. 1. ¶ Consi. 1. de constit. nu. 62.

Schismatici sunt excommunicati per Bullam Cœnæ, ideo non possunt reconciliari nisi per illum, qui habet auctoritatem absoluendi eos. Verb. Censura. abiurato prius schismate si tale est, quod contineat hæresim. Ibid.

Quorum filij ad scholas Catholicorum admitti possunt ob facilem eorum conuersionem, sed non contra. Ibid. & Manu. cap. 27. nu. 57.

Scholaris.

Scholaris loco Collegij precio renuncians simoniacus est, quia ille locus, & si non sit quid spirituale, & tamen quid illi annexum non tamen est excommunicatus. Et pecunia, quam accepit est restituenda non Collegio, neque de vigore iuris illi, qui eam dedit, cum sit quid turpe datum, & acceptum, sed pauperibus de consilio secundum graues Doctores. Consi. 47. de simon.

Peccat multipliciter, ob finem mortale studentis, non seruans præcepta studij. Discens vetita auocans auditores concurrentes. Negligenter studens. Male infumens vaticum, non soluens salarium, &c. ¶ Manu. cap. 25. num. 59.

Scholasticus Bononiæ, conducens domum alterius scholastici ante finitum tempus est excommunicatus. ¶ Ca. 27. nu. 114.

Scho-

Scholares si de licentia suorum Patochorum, aut Episcoporum vadunt ad studium eandem habent auctoritatem sumendi sacramenta, quæ & peregrini. secus autem si sine illa tacita, vel expressa, quia cum de omnibus sit eadem ratio, idem erit, & ius argu. l. illud. ad leg. Aquil. & ca. 2. de translat. prælat. ¶ De poen. d. 6. ca. placuit. nu. 85. Verbo Peregrinus. Verb. Confessor.

Scientia.

Scientia sumitur aliquando philosophice, & sic est cognitio rei per causam. 1. Post aliquando sumitur secundum usum communem: Et sic est cognitio rei particularis per aliquem sensum corporeum accepta. Et hæc est scientia requisita intente. l. testium fides. ff. de testibus. Siluest.

Scientia sine conscientia diabolica est. ca. nisi. de renunciat. Bal. l. hoc. C. de secūd. nupt. ¶ Com. ca. inter verba. concl. 1. nu. 14.

Scientia eminens, quæ sine studio conclusiones omnes soluit non est necessaria, immo neque illa, quæ mediocris dicitur per quam in promptu conclusiones difficiles soluantur, sed satis est hæc sufficiens per quæ cum studio, & librorum reuolutione conclusiones ad suum pertinentes officium explicare sacerdos valet. Innoc. cap. cum in cunctis. de elect. ¶ De poen. dist. 6. cap. r. S. Caueat. nu. 31.

Conuenit cum fide, quia vtraque est certa sine vacillatione. ca. firmiter. de summ. trin. differunt autem, quia scia est clara, fides autem obscura cum sit ex auditu. 1. Cor. 13. ¶ De poen. dist. 7. ca. si quis. nu. 14. Man. ca. 27. nu. 279. rub. de iud. nu. 43.

Scientiam de omnibus nulla pura creatura habere potest, sed solus Deus. Verbo Deus. Illam tamen quærere laudabile est, & nulla est ætas ad eam, quærendam sera, non tamen à Dæmonibus. ¶ De poen. dist. 1. ca. nam quid Caim. nu. 3.

Scientiæ diuersi gradus dantur, quia firmior videtur illa, quam intuitiua animi notitia, vel ratio syllogistica, mathematica, perducit, quam illa, quæ per intuitiuam notitiam sensus habetur, quia sensus per præsti-

gia sæpe decipitur. Exod. 7. act. 8. ¶ Rubr. de iudic. nu. 50.

Scientiæ necessariæ defectus reddit collationem ipso iure nullam. ca. cum in cunctis. de elect. §. fin. sufficit tamen in promouendo scientia sufficiens licet non adsit eminens. ¶ De rel. crip. excep. 16. nu. 1.

Scientiæ defectus in clericis, neque dignum excusatione, aut venia efficit quemquam. ca. si in laicis. 38. dist. Ideo scriptum est Osee. 4. Quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi. ¶ Ibid. num. 5.

Scientia qualis qualis cum spe verisimili perueniendi ad iustum potest dici sufficiens, quia id, quod propè est adesse videtur. l. lecta. ff. si certum pet. & l. præsens. ff. de procur. nu. 9.

Scientia sola apparatus delicti interdum morte plectitur. secundum Barth. l. vtrum. ff. ad l. pomp. de parric. quando. scilicet in Patrem, Dominum, vel alium superiorem, quia tunc inferior non reuelando facit contra iustitiam. ¶ Manu. ca. 24. nu. 21.

Scientiæ malus usus non efficit eam malam cum culpa non sit nisi eorum, qui eis abutuntur si quid mali accidat. ¶ Ca. 14. nu. 43.

Scientia interdum est causa impediendæ deuotionis, quia homo considerando, quæ habet, parum attendit ad quod non habet. ¶ De ora. ca. 20. nu. 60.

Scientia ex fama sufficit, vt quis abstineat à prohibitis. ca. illud. de cler. excommunicat. ¶ Consi. 4. de hæret.

Scientia sicut excusat nubentem ob mortem coniugis, ita, & iusta credulitas. ca. in præsentia. de sponsa. c. Dominus. de secūd. nupt. ¶ Consi. 7. de sent. excom. nu. 5.

Scientiæ omnes speculatiue tunc propter se, tum propter aliud amari possunt. secundum Arist. in Metaph. 1. 2. q. 3. ar. 6. quare, qui eas discit, vt sciat tantum non errat, licet non referat eas in alium finem. ¶ De finibus. nu. 4. & 24.

Scire.

Scire, nescire debere paria sunt. l. quod te. ff. de reb. cred. Et quod quis debet scire, vel debet quærere scire ea, quæ pertinent

vinent ad id, quod debet facere. S. final. 37. dist. ¶ Confil. 21. de deposit. consecr. 7. de sent. Excom.

Scire non dicitur, qui quoquo modo audivit. eccl. 9. qui cito credit, levis est corde. ca. non solum. 2. q. 3. ca. si quid. 86. dist. ¶ Confil. 1. de constit. nu. 9.

Scire est veritatem visu perceptam in mente retinere. gl. sing. l. 2. ff. de aqua plu. arcend. ¶ Confil. 4. de hæret. nume. 2. rubr. de iudic. nu. 43.

Scire quis non dicitur id, quod non potest probare ad hoc, quod teneatur denunciare propter editum Superioris. ¶ Confil. 4. de hæret. nu. 3.

Scire, quæ quis tenetur, vt Christianus sunt articuli fidei. præcepta legis Decalogi, & ecclesiæ Sacramenta, &c. ¶ Confil. 8. de poen. & remiss. nu. 1.

Scire tantum, nec posse probare nõ sufficit ad incurrendam poenam non denunciandi etiam si esset crimen læsæ maiestatis. Accurs. in gl. l. vtrum. ff. de Patricid. Barth. in consil. quamquam. Felin. in cap. quantæ. de sent. excom. ¶ Cap. inter verba. conclus. 6. num. 786.

Scire causari in anima potest per uisum interiorē, siue per argumentationē demonstratiuam. l. scire. ff. de leg. siue per notitiā intuitiuam mente sola, sine sensu perceptam, qualem habent beati de sua gloria, damnati de sua poena, & anima in corpore de multis actibus. ¶ Rub. de Iud. nu. 43. Scire Dei. Verbo Deus.

Scripta.

Scripta in memorialibus, sicut in rationibus non probant. Bald. in rub. de cõstit. ¶ Confil. 18. de hæret. nu. 4.

Scripta ita, vt non intelligantur pro nõ scriptis habentur l. 2. de his, quæ pro non scrip. hab. ex qua colligit Barth. & alij paria esse non scriptum, & non intelligibile, quod dicendum etiam est de eo, quod multipliciter intelligi potest. ¶ Ibi. nu. 5.

Scripta indigesta, & non perfecta facta nec memoria fugiant, licet semper corrigere, donec fuerint edita. Quod multi etiam Sancti fecerunt, & ex illis nihil certi statui

põt. Vide Hier. Apolog. contra Rufi. & in Epist. ad Pammachium. August. quæst. super. Gen. Sotus in fin. 4. sent. ¶ Ibi.

Scriptis dirigere sua peccata ad memoriam iuuandã in confessione, & deinde rescindere, non est damnaibile. ¶ Man. ca. 21. nu. 35. de poen. dist. 8. ca. fratres. nu. 7.

Scriptura.

Scriptura si referat aliam, non probat contenta in ea saltem si non exprimit illam. Auth. si quis in aliquo. C. de e. dend. ca. 2. de fide instrum. l. in testam. de condit. & demon. ¶ Com. 3. de reg. nu. 21.

Scriptura. priuata manu scripta, etiam religiosi nisi fuerit testibus munita, aut propria manu subscripta nemini nocere potest. cap. 1. & 2. cum gl. Innoc. & alij. de fide instrum. Decius consil. 120. ¶ Confil. 18. de hæret. nu. 1.

Scriptura, quæ parabatur ad testamentum non prodest, aut nocet nisi perfecta fuerit. l. ex script. ff. de testam. ¶ Ibi. nu. 2.

Scriptura vna per aliam interpretanda est. August. lib. 3. de doct. Christiana. cap. 2. Vlpianus. l. 1. de reb. d'ub. eccl. verum. ff. de petend. hered. Etiam si illa alia pars esset separata. August. lbi. ca. 26. & de Gen. ad litteram. cap. 1. Vlpianus. l. hæres palam. §. si quid. ff. de testamēt. & Alexand. consil. 69. ¶ Ibi. num. 10.

Scriptura ad probationem regulariter non est necessaria, sed ad illam facilius faciendam. l. contrahitur. ff. de regnor. ¶ Confil. 41. de sponsal.

Scrupulus.

Scrupulus motio est ad vnam partem contradictionis ex leuibus, & multũ debilibus coniecturis, & dicitur suspicio, seu pusillanimitas spiritus. Silu. Verb. Scrupulus. & Verb. Opinio.

Scrupulus à dubio discernitur, quia dubiũ est, quando intellectuõs n magis inelinat ad vnam partem, quam ad alteram. Sed scrupulus, & apparentia, quæ intellectui representatur contra id, quod scit, vel firmiter credit ita esse, vel cogitat verũ esse. ¶ Confil.

Secretum.

¶ Confil. 8. de poe. & rem. Man. c. 27. n. 289. Rub. de Iud. nu. 43. de poe. d. 7. ca. si quis. à nu. 9. vsque ad 25.

Scrupulum, qui habet contra fidem nõ est dubius in fide, sed qui de libertate, ita dubitat, vt nullam partem credat. Cai. & c. ¶ confil. 1. de emp. & vend. nu. 2.

Scrupulus non est sequendus, sed fugiendus. ¶ Manual. prælud. 9. nume. 9. cap. 27. nume. 282.

Scrupulosus.

Scrupulosus Confessori suo probo, & docto credere debet, alioquin peccat, & facit habitum vitiosum, nõ se quietandi, credendo autem à poena excusat, licet erraret. ¶ Confil. 17. de poe. & rem.

Et si facit contra scrupulum conscientie non peccat, immo meretur, & multum proficit. Antonin. 1. par. tit. 3. c. 10. Siluest. Verbo scrupulus. quæst. 3. ¶ confil. quinto. de emp. num. 10.

Scrupulosus qui nescit, quam partē horrarum, aut Missæ recitauerit, scrupulũ deponat, & credat illa pronunciaffe: alioquin si dubius est repetat. ¶ De poen. dist. 7. cap. si quis. num. 76.

Si non meminit se superiori anno tale peccatum confessum, necne, credat se fuisse confessus, alioquin si dubius, est iterum confiteatur. ¶ num. 77.

Eligere debet partem minus tutam in his, quæ sunt dubia, credendo illud minus tutum esse satis tutum, quamuis aliud sit tutius. ¶ nume. 78.

Scurra, & Scurrilitas.

Scurra, qui verbis inhonestis nimiam occasionem ridendi, comedendi, bibendi perueniendo ad mortale affert, peccat mortaliter. ¶ Manual. capitul. 14. nume. 38.

Qui per scurrilitatem vestes valde impudicas, gestat, vt ad luxuriam prouocet mort. peccat. ¶ Cap. 23. nu. 123.

Secretum dicitur esse illud quod, vel à nemine, vel à tam paucis scitur, vt neque sit famosum, neque notorium ex mente S. Tho. 2. 2. q. 70. ar. 2. ad 2. & Sco. 4. d. 21. Cai. 2. 2. q. 2. ar. 3.

Diuiditur autem, quia aliud est secretũ, quod ab vno solo sciri potest, qualis est actus interior animæ hominis. Aliud quod à pluribus, qualis est omnis actus exterior, qui non est famosus, neque notorius. Et hoc secretum tres habet species.

Prima, quæ de se sine vlla promissione scientem obligat regulariter ad celandum, vt omne occultum cuius detectio est necessaria animæ, corpori, vel fortunis alicuius. c. si peccauerit. 3. q. 1.

Secunda, cuius celatio à sciente, siue tacite, siue expresse promissa est.

Tertia, ad quam celandam lex diuina positua confessionis sacramentalis obligat. Prima continetur in lege generali de non nocendo proximo. Secunda legem naturalem de præstandis promissis. l. 1. ff. de pact. Tertia lege diuina de sigillo confessionis. Man. cap. 18. num. 52.

Secretum secundæ speciei nobis commissum si non vergat in graue damnum proximi etiam superiore præcipiente detegere non debemus. Si autē est primæ speciei sic. secundum Th. vbi sup. Et si est de occultis venialibus nõ obligat nisi ad ueniale. Si autē probabiliter dubitatur an sit gratia pöderis secretum, mortalis esset illius detectio. arg. ca. si quis autem. de poen. dist. 7. ¶ Ibi.

Secreta perniciofa semper reuelanda sunt quia bono fungitur officio, qui denunciatur, quæ & quando, & cui, & quomodo oportet stratagemata damnosa. Reip. aut proximo, sicut probat ca. non inferenda. 23. q. 3. & cap. ipsa pietas. q. 4. Quod habet locum etiam in presbytero patrandæ sceleræ, & proditioes siue alia via, quam ex Confessore sacramentali sine periculo incurrendæ irregularitatis protestando se non intendere sanguinis effusionem. Caieran. 2. 2. quæst. 33. articul. 7. Etiam si iurasset non detegere. iuxta Innocent. capitul. qualiter.

el. de Accusa. Panorm. cap. Delicta. de excasib. praela.

Secreta vero, quæ non sunt pernitiosa, qui reuelat, & maxime si sunt Ciuitatis, aut exercitus, peccat mortaliter, etiam si id faciat metu tormentorum si inde sequatur damnum irreparabile, vt mors, vel membri mutilatio. ¶ Ibidem num. 54. Vide c. inter verba. concil. 6. per tot.

Secreta nulli noxia, etiam Iudice præcipiente non debentur propalare, iux. sanctus Thom. 2. 2. quæst. 69. ar. 2. & etiã quando est noxium si alia via illam possunt excusari. ¶ Ibidem num. 60. vide verbo Reuelatio. verbo Crimen.

Secretum confessionis in nullo casu est reuelandum, quia debet quis potius mille mortes subire, quam id detegere, ad quod tenetur Confessor interpret, laicus, in extrema necessitate, si illi facta fuit Confessio. Doctor à quo consilium Confess. peritur. Qui se Confessarius finxit. ¶ Manual. cap. 18. num. 5. i. Sotus de ratione tegend. secr. m. 3. quæst. final. & omnes in 4. distin. 21. Et ratio est, quia res ad quemcunque transeat, cum suo onere transit. cap. ex literis. de pignor. ca. pastoralis. de deci.

Quod si Canonum iura de sacerdotibus solis loquantur, id factum est, quia frequenter, & ordinarie illis fiunt Confessiones. ¶ De poe. d. 6. c. sacerdos. nu. 47.

Secularis.

† **S**ecularis à seculo dicitur, & significat generaliter Personam, qui non est Clericus, & diuino cultui emancipatus.

Secundò, significat illum, qui non est alicuius approbatae Religionis professus. Ideo & Clerici non Religiosi dicuntur seculares, addito tamen verbo Clerici. Sed simpliciter prolatum hoc verbum Laicos solum comprehendit.

Secularis si possideat bona, quæ habeant onus aliquarum Missarum, si simpliciter non sunt Ecclesiastica, licet tali oneri sint subiecta. secunda secunda. quæst. 99. ar. 9. Vel si sint talia possidet tum vir-

tute Bullæ Iulij secundi, non peccat. ¶ Manual. ca. 25. nume. 8.

Seculares ministri Iustitiæ capientes clericum in frangenti crimine cum intentione præsentandi illum suo superiori, non sunt excommunicati. Panorm. & communis in c. cum non ab homine. de sen. exco. Et modo in capiendo modum non excedat. gl. cum tex. c. si clericus. eo. tit. li. 6. ¶ Manual. cap. 27. nume. 82.

Secularis, qui omnia reliquit propter Deum, non tenetur laborare, sed potest iure mendicare, etiam si non fiat Regularis, quod concludit Diuus Thom. disputatiue opusc. 19. cap. 5. & resolute. 2. 2. quæstion. 187. ar. 3. de Religios.

Sed eadem etiam ratio militat de seculari, cum possit sine alterius iniuria sibi prouidere non laborando, ad quod nulla lex naturalis, neque diuina illum astringit. ¶ Com. secundo. de Regular. numer. 37. Vide verbo laicus.

Securitas.

Securitas est animi tranquillitas, & vacuitas anxietatis. Et hæc est, quæ parit negligentiam, quam damnat D. Hieron. ad ca. 9. Daniel. & Cicer. ad Attic. quando inhonesta est per excessum, vel de seculo curam honestam, vel laudabilem excludens. Sed datur, & securitas honesta quæ curam conuenientem rei gerendæ admittit, quam definiunt Philosophi esse rectam, placidamque animi constitutionem malorum pendentium cura vacantem. Pf. 54. Iacta super Domino curam tuam. Mat. th. sexto. Nolite solliciti esse, &c. ¶ de poe. d. 1. c. prædixerat.

Semen.

Semen foeminae esse, quid imperfectum in genere feminis, ait Caie. 2. 2. q. 154. ar. 12. Et ideo non esse aptum generationi, nec necessario requiri, ex Arist. 1. de Gener. animalium. Th. 3. p. q. 31. ar. 5. ad 3. Quare ad matrimonium non requiritur seminum commixtio, sed sufficit coitus, & seminatio. ¶ Consi. 3. de frig. & malefic. nu. 13.

nu. 13. quod colligitur. cap. vlt. de sponsa. ci. tarum, quo ad hoc à Panorm. ca. 2. eod. tit. de frig. & malef.

Sententia.

Sensualitas.

Sensualitas vis est sensitua, quæ diuiditur in irascibilem, & concupiscibilem. Concupiscibilis est, per quam anima humana, quatenus conuenit cum sensitua potest appetere, siue velle, vel renuere, aut nolle illa, quæ apprehendit conuenire per sensus exteriores ea ratione, quæ conueniatur, vel non. Irrascibilis autem est illa per quam audent resistere illis per quæ impugnant, vel impediuntur conuenientia. ¶ Manual. prælud. 2. num. 5.

Sensualitas licet non sit tam libera, quæ voluntas rationalis, non est tamen tam serua, ac membra exteriora, quia non obedit animo, sed potest appetere contra illum, cum habeat ille dominium non despoticum, sed regale super illam 2. Polit. 3. Ideo dicit Caie. 1. 2. q. 7. ar. 4. & ante illum Alciusod. li. 2. trac. 18. quod omnis sensualitatis motus saltem est peccatum veniale. & S. Th. vbi supr. ar. 3. ait sensualitatem posse esse subiectum pec. Sed contra tenendum est, quia motus sensualitatis naturaliter insurgens, & præueniens omnem rationem, & voluntatem non potest esse neque veniale, ut ait d. Tho. 2. d. 24. ar. 1. q. 3. Quia malum est ex dominio uoluntatis, & est motus primo primus. & motus scdo primus, qui durat postquam voluntas, potest repugnare sensualitati, licet cum difficultate est venialis. Solus autem deliberatus cum ei uoluntas consentit, potest esse mortalis, & venialis. ¶ Com. cap. super tribus. de poen. dist. 1. per totum.

Sensus exteriores sunt quinque. Quorum usus alius est ordinatus, & bonus, alius inordinatus, & malus. Primus est, quem oēs ei circumstantiæ ad actum bonum circumstant. Alter uerò contra. Cui aliqua deest. Est autem mortalis cum illis mortalis peccati definitio conueniat. Quare qui videt, audit, tangit, &c. transgrediendo præceptum obligantem ad mort. mortaliter peccat. ¶ Manual. cap. 24. num. 1.

† **S**ententia secundum sanctum Thom. 3. d. 23. Est determinata acceptio alterius partis contradictionis. Vel vt d. 4. dist. 35. Est applicatio iuris ad particulare factum. Et hæc proprie est sententia iuris. Et est duplex quædam iuris, quando sci licet super aliquo est factum statutum ab eo qui potest. Quædam hominis, vt quando Iudex iudicat inter partes. Silu.

Sententia non omnis, quæ tuetur in foro exteriori, tuetur interiori. Cõsi. 4. de pb. nu. 2. Sententia sine cognitione lata mortis morte ferentis. gl. recep. ca. à nobis. el. 1. de sen. excom. Panorm. c. pen. de cle. non resi. ¶ de red. eccle. q. 3. Mon. 8. nu. 3.

Sententia cum sit actus publicus, auctoritate, & scientia publica, & non priuata ferenda est, ideo qui contra facit peccat mortaliter. d. Th. 2. 2. q. 67. ar. 2. ¶ Man. c. 25. nu. 9.

Sententia tam æqua, quam iniqua appellatur Ius. l. ius plurib. ff. de iust. & iur. Com. de dat. & promiss. nu. 2.

Sententia lata contra non citatum, aut inauditum nulla est. c. nos in quenquã. 2. q. 1. Etiam si feratur ab Imperatore. Clem. Pastoralis. §. cæterum. de re iud. Etiam à Papa. c. 1. de cau. pos. Consi. 1. de sen. & re iu. nu. 3. Man. c. 25. nu. 9.

Sententia iniusta non obligat in conscientia secundum Inn. rece. in c. quia pleraque de imm. eccl. Consi. 40. de preb. nu. 4.

Sententia lata contra ius dubium, vel obfcurum, non videatur nulla, vt late Fel. tradit ca. 1. de re iud. licet lata contra ius regulariter sit talis. cap. 1. de re iudic. ¶ Consi. 8. de rebus eccle. alien. num. 4. Consi. 20. de vsur. num. 7.

Sententia nulla non est appellanda nisi neque parit effectum nisi. l. 4. §. condonatum. ff. de re iud. Et qui vult sententiã nullam, non facit litem suam. gl. memor. quæ est prima. in l. si. ff. de var. & extraor. cogn. ¶ de rescrip. remed. 2.

Sententiam definitiuam non dicitur in scriptis ferre, qui illam verbo fert, & latam statim scribit, vel dum etiam fertur, facit in scriptis à Notario dirigi, secundum oēs.

ca. si. de re iud. li. 6. ¶ Ibi. 6. cau. null. nu. 9.

Sententia super possessorio dicitur interlocutoria ex eo, quod post eam alia plenior sperat. De finitua autem appellatur ex eo, quod totum negotium possessorii definit ob quod sic appellatur a gl. sing. c. consultatio nibus. de offic. delega. ¶ Cap. Accepta. fol. oppos. 2. num. 2.

Sententia qua iudicatur, ut titulus agens suum fortiatum effectum, videtur lata super interdictum adipiscendae non recuperandae. ¶ Ibi. fol. op. 3. nu. 3.

Sententiarum trium conformium executio non impeditur per restit. in integrum etiam ecclesiae, vel minoris. Cassad. dec. 1. de rest. in integ. ¶ Ibi. fol. r. nu. 15.

Sententia per lapsum decennij, transit in rem iudicatam. Auth. hodie. C. de app. & c. cum sit Romana. eodem tit. ¶ Consil. 44. de Regul. num. 2.

Sententia Papae praefertur sententiae aliorum qui sunt in Concilio. Io. And. per ca. significasti. de elect. ¶ Consil. 1. de his quae fiunt a maior. par. cap.

Sententia maioris partis sine collegialiter praefertur. l. quod maior. ff. ad munic. & ponitur pro regula a glo. in c. cum omnes. de conf. ¶ Ibi.

Sententiae executio in criminalibus statim facienda est. iux. gl. in c. cum apud 2. q. 2. & in c. quarenti. de off. deleg. alioquin dare mora damnato consciscendi sibi mortem. Consil. 16. de poe. & rem. nu. 2. & 12.

Sententia diuina ob adulterium coniugis dissoluitur alio adulterante etiam secreto. Verbo Adulterium.

Sententia super matrimonio lata, non ideo transit in rem iudicatam, ut contito de collisione retractari non possit. iux. ca. lator. & cap. Tenor. de re iudic. ¶ Consil. 23. de spons. num. 4.

Habetur autem pro re iudicata, si ab ea non appellatur per eadem iura. ¶ Consil. 8. eodem. Et reuocanda est dato a partibus impedimento inter se sibi per not. ibi. ¶ Ibi.

Sententiae latae a quibusdam super rebus irrationalibus principibus habuerunt laudem dignam, sine vero superstitiosos. Et ideo liberant videntur potius malorum, quam bonorum angelorum. Consil. 5. de sen. exco.

Sententia excoicationis, & suspensionis iniuste lata a iudice competente regulariter valet. ¶ Verbo excommunicatio.

Lata sine competenti monitione regulariter tenet, nisi ferat a delegato. Rota decif. 139. quae in nouis est decima. de sen. exco. quam sequitur Fel. ca. sacro. eodem tit. Sed est opinio sine valido fundamento. ¶ De rescrip. 6. cau. null. num. 7.

Sententiam superioris iniustam, quod scienter exequitur peccat mortaliter. ¶ Manual. cap. 25. num. 14.

Sententia condemnatoria, quae in persona regularis sit referenda est in monasterium Ioan. And. c. dudum, de conuer. conug. & alij. in auth. causa. Com. 2. de reg. nu. 67.

Sententia condemnatoria haeretici etiam cum tradit curiae seculari in ecclesia debet ferri cum sit quid spirituale, & ad spiritualiter exercenda in ecclesia. c. in nomine domini. 23. dist. Et est causa fidei, ideo in ecclesia tractanda. cap. conueniet. 23. q. 8. Et hoc seruatur in Vrbe, & Direct. Inquisit. 3. par. sub finem 11. & 12. modi ferendi sententiam super haeresi tenendo contrarium errat.

Quia haec non est sanguinis cum rogetur iudex, ut citra sanguinis effusionem traditum tractet. Et licet in Hispania id extra ecclesiam fiat id tamen sit ad maiorem solemnitatem. ¶ De oratione cap. 5. num. 42.

Sine sanguinis in ecclesia fieri non debet. c. cum ecclesia. de imm. eccle. ¶ Ibi.

Sententiam in quolibet loco arbitere ferre potest. Ver. Arbitr. & verb. Iudex.

Sepultura.

Sepultura dupliciter accipitur. Primo pro iure sepeliendi aliquem in cimiterio, competens alicui ex Pontificis assignatione. argumen. cap. ecclesia. 14. quest. prima.

Secundo pro ipso officio, quod impeditur corporibus funerandis. Tertio pro ipso loco in quo aliquis est sepultus, uel sepelendus. Qui locus cum sit sepulturae deputatus auctoritate pontificali religiosus est. ca. abolendae. de sepul. Silue.

Sepul-

Sepulturae locus dari potest tribus modis. Primo, ut is cui datur fiat Dominus, & hoc modo nulli dari potest etiam cum auctoritate Episcopi, quia est res sacra. Secundo, ut habeat ius sepeliendi in eo mortuos suos, & impediendi ne alij ibi sepeliant, & sic potest dari cum auctoritate Episcopi cum causa iusta seruata forma de rebus ecclesiae non alienandis aliter non. cap. sine exceptione. 12. q. 2. Tertio, ut possit sepelire aliquem in eo, & potest dari a quolibet habente liberam sepulturam, vel ius admittendi ad sepulturam. Clem. dudum. de sepultur. libr. 6. ¶ Consil. 2. de sepul.

Sepulturae electio est actus pertinens ad ultimam voluntatem, quod doct. affirmat in c. licet. de sepul. libr. 6. ¶ Consil. 1. eodem tit.

Magis prohibetur fieri pro uiuo, quam pro mortuo. argumen. cap. 1. de sepul. libr. 6. ¶ Ibidem.

Est quoddam spirituale, ad quod non potest extendere patria potestas. ca. si annum. de iud. libr. 6. ¶ Ibi.

Sepulturam filio impuberi pater eligere non valet, nisi consuetudo terrae hoc habeat. d. ca. licet. de sepul. libr. 6. ¶ Ibi.

Sepulturam honorabile desiderare, vel eligere aliquo bono fine, ut scilicet illi, qui vident pro illo rogant, bonum est, & sanctum. De orat. ca. 18. nu. 8.

Sepultura carere debet, qui seipsum occidit cum id vere constat eum fecisse. ca. placuit. 23. quest. 5. In dubio autem de nullo, id est praesumendum. leg. merito. ff. pro socio, & capit. 2. de regul. iur. ¶ Consil. 6. de testam.

Sepulchrum Domini visere nemini sine licentia Papae conceditur. Anton. 1. p. ti. 20. ca. 3. §. 4. de Iubil. Not. 3. nu. 2.

Sepeliendus est in loco sacro infans baptizatus, etiam sine solemnitate. Hostien. in sum. de consecr. eccl. quia est vere Christianus. ¶ Consil. 2. de baptismo.

Omnis Christianus regulariter si fieri potest. iux. tex. & gl. ca. ex parte. de sepul. ¶ Consil. 6. de testam.

Qui contritionis signa dedit. Verbo Contritio.

Sepeliendus est in loco sacro, qui con-

fectus est in Quadragesima, & in Pascha communicauit, nisi constet in notorio peccato mortali decessisse. iux. gl. cap. ex parte. el. 2. de sepul.

Idem dicendum de excommunicato si constat, quod in mortis articulo a Confessore fuit absolutus. ca. fin. de sepul. ¶ Consil. 3. eod. tit.

Idem de excommunicato etiam culpabili, qui non erat denunciatus, quia tali possumus communicare, & uiuo, & mortuo, per extrauag. ad euitanda relata in Manual. cap. 27. nu. 35. ¶ Consil. 24. de sent. excomm. nu. 3.

Sepelire in loco sacro aliquem notorium peccatorem, non licet. capit. quibus. 13. q. 2. Neque cogere aliquem, aut inducere ad accipiendum sepulturam in sua ecclesia, aut quam accepisset non mutandam. cap. 1. de sepul. libr. 6. ¶ Manual. cap. 25. num. 132.

Sepeliendi sunt ameres, & paruuli cum eodem genere officij si amentes semper fuerunt, quia eadem ratio de utriusque persuadet. l. illud. ff. ad leg. Aquil. ca. dudum. el. 2. de elect. Cum non peccauerint, vel peccare potuerunt plusquam paruuli, nisi dubitauerimus an habuerint usum rationis ad peccandum sufficientem. ¶ De orat. ca. 22. num. 26.

Sepelientes excommunicatum, vel usurarium sunt excommunicati, quando ille est denunciatus, & publicus iste, & sepelitur in loco sacro. Et incurrit illam solus ille, qui corpus adaptat in sepultura. glo. Clem. 1. de sepultura. Et qui scienter, & praesumptiue id facit. ¶ Manual. capit. 27. num. 137.

Sequestrum.

Sequestrum positum in casu Clem. 1. de sequest. Concordia partium non tollitur, donec iudex declarat esse satis factum. Innoc. in ca. cum bonae. de arat. & qual. ¶ Consil. 1. de sequest.

Sequestrum infringens inductum super beneficio ab ordinario inductum oblatam in curia Rom. vna sententia de finitua

super possessione eiusdem excommunicatur. Clement. prima. de sequestr. Manual. cap. 27. num. 137.

Sermo.

Sermones morales vniuersales, minus utiles sunt, quia actiones in particularibus, & de particularibus sunt. Thom. in principio. 2. 2. post Philosophum in Moralibus. Consi. r. de Apostata. & consil. r. de Regular.

Seruus, & Seruitus.

Seruitus hominis ad hominem, nulla iure naturæ fuit inducta, quia est contra naturam. l. libertas. ff. de statu homin. §. seruitus. Seruitus verò hominis ad Deum iure diuino & naturali inducta est, & supernaturali probata. est enim per se notum vnamquamque rem debere suo modo subesse principio suæ essentiæ, de approbatione vero legitur Deuteronomio. 6. Eccle. 2. Matth. 4. Psalm. 2. similiter seruitus, quam debet ignorans sapienti lege naturæ est inducta. Aristo. r. Politic. Quare incaute loquitur glo. r. cap. ita quorundam. de Iudæ. quæ asserit seruitutem hominis ad hominem iure naturæ inductam, & melius Goffr. in summ. ti. de Iudæ. §. fina. dicit inductam fuisse iure diuino. Confirmata iure gentium, probata iure Pontificio. Sed verius est dicere eam sacris literis notificatam. Inductam vero sententia hominis, scilicet Noe castigantis filium Cham. Et ideo non erit inuenta per ius gentium, neque Lacedæmoniorum, ut significat Plin. lib. 7. cap. 56. Neque obstat. lex hoc iure. ff. de iust. & iure, quia illa est lex Hermogenis Pagani, non cognoscentis diuinas literas. Ad Isidorum cap. ius gentium. r. dist. dicitur intelligendum esse de approbatione, vel & melius de seruitute illius, qui in bello capitur. ¶ Com. de Iud. Not. 2. nu. r.

Seruitus, prout est quedam determinatio poenæ alicuius delicti, est iudicis, vel iuris Pontificij, aut ciuilibus humani positum, & naturalis, quia ut ait Thom. 4. d. 36.

Ius naturale, dicitur poenam pro culpa esse infligendam. l. ita vulneratus. ff. ad leg. Aquil. determinatio vero ad iudicem pertinet. Et ideo prout est pars poenæ, est determinatio iuris Pontificij. l. b. n. 15.

Seruus non potest regulariter agere, neque conueniri ratione contractus. l. vix. ff. de Iud. ¶ Com. 2. de Reg. nu. 29.

Non potest licite intrare Religionem, sine consensu Domini. cap. si seruus. 54. di. stinct. quia cum sit res aliena, non potest de se disponere. ¶ Consi. primo. de Regular. num. 5.

Seruus naturaliter obligatur sine sui domini consensu ad acquisitionem ciuilem, & efficacem, & naturalem inefficacem. l. naturaliter, & l. si id quod. ff. de cond. ind. Consi. 2. de reg. num. 42.

Institutus heres non sibi, sed domino acquirit. l. cum proponas. C. de heredib. institut. & toto tit. Instit. de hered. qual. ¶ Ibid. num. 43.

Non potest testari, neque per vllam voluntatem ultimam aliquid relinquere. cap. illud. r. 3. questio. 2. l. seruus successor. C. de commun. de success. ca. licet. de sepult. lib. sexto. ¶ Ibidem.

Potest deligere sepulchrum. arg. cap. de vxore. de sepult. & Hostiens. ibi communiter recept. Ibid.

Potest constituere procuratorem, secundum Bal. in l. seruus. ff. de alim. & cib. leg. n. 67.

Seruus sciens insidias factas domino, & non iuuans, cum possit ultimo supplicio est puniendus. glo. in ca. si forte. de poen. dist. r. ex l. fin. C. ad Syllanian.

Si autem nescit, sufficit ut adducatur in testem, dicto cap. si forte. & l. si quis in graui. ff. ad Syllanian. ¶ De poenitent. distinct. r. cap. si forte.

Seruus fugitiuus tenetur redire ad dominum, nisi aliqua iusta causa illum excuset, ut timor perdendi vitam. Et tunc tenetur habere propositum satisfaciendi, quæ optimo modo potest, & quam citissime. Consi. r. de seru. non ord.

Seruus deputatus ad colendum aliquid prædium in prohibitione alienationis uenit. Panorm. cap. Nulli. de rebus eccl. alien. Consi. 6. eodem tit.

Ser-

Sigillum.

Serua meretricis non consentiens, neque cooperans in peccato, potest in multis seruare, sine quibus illa non peccaret. Consi. 6. de poen. & rem. per tot.

Serua, quam dominus suus abutitur fugere potest, si non potest illi resistere, sicut vxor, quam maritus ad mechadum trahit. ca. si infidelis. de conuers. ¶ Ibidem.

Immo potest compellere, ut eum uadat, cum possit id facere ob asperum cruciatum corporis, qui leuius est, quam anima. l. iustissimo. ff. de edil. edic. ca. præcipimus. 12. q. r. ¶ Man. ca. 16. nu. 21.

Seruus occulte accipiens aliquid à domino ad comedendum peccat. Si ad donandum, vel vendendum, tenetur etiam ad restitutionem. Et si minutatim accipit sine intentione prouentendi ad magnam quantitatem, peccat uenialiter, si cum tali intentione mortaliter, & tenetur ad restitutionem, ad quam etiam tenetur si peruenit ad talem quantitatem non peccando. ¶ Man. ca. 17. nu. 139.

Seruus contrahens Matrimonium. Vi. de verbo Matrim.

Seruum se tradere pro facienda restitutione potest homo facere, quia nulla est lex, quæ id prohibeat. ¶ Manu. cap. 17. nu. 88. Verbo Liber.

Seruum alterius qui occidit, tenetur ad tantumdem, quanti valet. ¶ Cap. r. 5. nu. mer. 22.

Seruus non lucratur salarium pro tempore, quo egrotat. gl. in fine uno. §. cū quidam. ff. locat. Ca. 17. nu. 108.

Seruus non est dominus eorū, quæ consumit. l. id vestimentum. ff. de pecul. ¶ De red. eccl. q. r. Mon. r. 2. nu. 2.

Sica, & Sicarius.

Sica est cultellus, seu forma cultelli breuioris, quem vulgus Daga, vel pugnale vocat à secando dicta. Et Sicarius appellatur, qui eo utitur ad occidendum. iux. gl. in c. is qui. de poen. dist. r. desumptum ex l. 7. C. ad leg. Corn. de sicar. ¶ De poen. dist. r. ca. is qui.

Sigillum nihil aliud esse dicitur, quam obligationem, seu debitum occultandi aliquid. Nam sicut sigillum proprie continet occultam rem in carta, vel tabula obsequatam. l. i. §. fin. & l. cum ab initio. ff. quemadmodum test. aper. Ita obligatio seruandi aliquid secretum efficit, ne illud sit manifestum. ¶ Manu. cap. 8. nu. 1. Est autem dupliciter secretum, de quo Verbo secretum. & Verbo Reuelatio. & Confessionis.

Est autem sigillum Confessionis debet occultandi peccati in confessione auditum lege diuina inductum, ad quod tenetur sacerdos. Primum, quia naturæ iura præcipiunt, ut secretum commissum non reueletur. Secundum, quia cum vices Dei gerat facere debet, quod Deus faceret, vult autem Deus delicta occultari, & ideo cum ipse condonat regere dicitur. Psalm. 31. Tertiū, quia sine tali sigillo confessio, uel non posset omnino, uel saltem commode non posset subsistere, & ideo Christus, qui illam instituit, videtur saltem tacite instituisse istud sigillum, quod sentit Thom. Ideo magis est seruandum, quam sigillum secreti, quia in nullo casu præterquam in vno est infringendum. Et qui id facit grauius peccat, quacunque de causa id faciat, agens contra duas leges, nempe contra diuinam naturalem referendo secretum, & contra diuinam positiuam manifestando peccatum, dum iniuriam facit sacramento. ¶ Com. ca. sacerdos. de poe. d. r.

Sigillum hoc tenentur seruare non solum sacerdos, ut determinat c. sacerdos. de poe. dist. 6. & ca. omnes utriusque. de poe. & remiss. Sed etiam omnes alij, qui vel accidentaliter, uel sponte, aut necessitate peccata ad confessionem pertinentia audiunt. Verbo secretum.

Sigillum hoc comprehendit omnia peccata mortalia, & uenialia, nec non circumstantias voluntarie, uel necessario confessas, & alia omnia, quæ licet peccata non sint, sunt tamen talia, per quæ detecta, detegi potest directe, vel indirecte generaliter, uel specialiter peccatum confessum. c. ois utriusq. Man. c. 8. n. 3. c. sacerdos. n. 51.

Hinc sequitur, quod multi sunt fractores huiusmodi sigilli aduerentes, vel non aduerentes ob sua dicta. Primo, qui dicit Nego tibi Eucharistiam, quia habes peccatum reservatum à quo non possum absolueri.

Ille confessus est mihi multa, & magna peccata, ille qui petit consilium super aliquod peccatum in confessione auditum ab eo, qui vidit illum statim confiteri. Sacerdotes iocantes, qui conferunt inter se confessiones auditas. Qui dicit. Ille optime confessus est. Illius confessio mihi non satisfacit. Qui publico concubinario publice petenti Euch. denegat eo, & eum non absoluerit, non autem si negat tanquam publico concubinario.

Sigillo fractor videtur, qui dicit illum talem non absolui, quia & si id ob multas causas possit accidere, ut Caietanus argumentatur, attamen frequenter id evenit ob excommunicationem, aut impenitentiam, &c.

Qui dicit tale peccatum audiui in confessione, secundum Panorm. cap. omnis vtriusque, quia illud cap. de peccato tantum, & non de peccatore loquitur, sed si factos id faciat cum magna cautela, secundum Palud. & communem 4. dist. 21. Et Adria. Contrarium est tenendum. Et licet illud ca. de peccato simpliciter loquatur, id tamen facit per relationem ad poenitentem, quare nisi revelatio reducat ad poenitentem, talis prolatio (& si secundum Silue. sit periculosa) non tamen facit sigilli fractionem. Non propterea tamen facienda est nisi à gravissimo viro. Et ideo Panormitani sententia, ferè semper servanda est.

Sigillum Confessionis aperire non potest sacerdos, nisi in calu. Non propter hæresim commissam, vel committendam, ut omnes probant 4. dist. 21. Caietan. opp. 25. q. 15. l. 1. tract. 21.

Non propter quodcunque novissimum crimen committendum, quando peccator de illo non poenitet, ut videtur sentite Panorm. cum communi in dicto cap. utriusque. Alexan. 4. par. quest. 74. Silue. ff. verbo Confess. 3. quest. 5. Quia contra sententiæ

Innocen. Thom. Palud. Scotus, & omnes ferè. 4. distinct. 21. Quoniam & si confessio non mereatur absolutionem, est tamen sacramentalis, ideo persona est occultanda iuxta Bonavent. 4. distinct. 21. Hostien. Turrecrem. Caietan. & alios.

Debet tamen in tali casu facere omnia, ut crimen diuertat, quod nisi facere possit abstineat, moneatque præsidem, ut vigilet super gregem.

Non de licentia Papæ, quia eam Papæ dare non potest etiam propter magnam Reipub. utilitatem, quia super legem diuinam non potest dispensare, licet possit in aliquo casu declarare.

Sed tantum facere id potest de licentia confitentis. Thom. quarta distinctio 21. quod sequitur Palud. & alij. Rosell. Supplem. Silue. & Antonin. 3. part. tit. 22. Archidiacon. & Alexand. in cap. ipsi apostoli. 2. quest. 7. & alij. in cap. significasti. de adult. Contra tenent Scotus, Bonaventur. Durand. & Parisienses. quarta distinct. 21. Angel. Verbo Confessor. §. 5. qui pro se citat Aureol. & Landulphum, quia sigillum hoc non est inductum in confitentis favorem, sed totius populi Christiani ne retrahantur à confitendo, cui favori non potest confitens priuatus renunciare.

Secundo, quia non scit sacerdos ut homo, sed ut Deus, quare neque de licentia confitentis poterit de delicto confessio testificari.

Sed prima ratio non concludit, quia nihil detrahitur illi publico favori. Neque secunda, quia tunc incipit sacerdos scire, ut homo iuxta sanctus Thom. Ut autem licentia illa sacerdoti collata sit valida, & possit inducere illum ad sigillum non seruandum primo oportet, ut non sit facta per metum à superiore illatum, quia non sufficeret, ut expriment Palud. & Anton. secundo, quod redundet reuelatio in suam utilitatem, uel temporalem. cap. Domino sancto. 91. distinct. uel spirituales, ut cum casus est perplexus ne satis aperte sine illius expressione solui possit. Manu. cap. octauo. & dicto cap. sacerdos, de poenitent. dist. 6. per totum.

Signa-

Signatura.

Signatura gratiæ sola Gallis, quo ad vtrunque forum prodest. Gallia enim seruat ius antiquum, iuxta quod gratia sine litterarum expeditione valet. Clemens. Dudum. §. final. adiuncta gloss. de sepult. & alia citata per Fel. Rub. de const. & conf. 32. de tempo. ord. nu. 3.

Signatura sola dat ius secundum receptam sententiam fundatam. d. Clemens. dudum. & cap. Institutionis. 25. quest. 2. Consi. 1. de crim. falsi.

Signaturæ, seu supplicationes signatæ non veniunt appellatione litterarum Apostolicarum in materia odiosa, alioquin nomen signaturæ superflue adiungeretur in Bulla Cœnæ, & capitul. ad falsariorum. de crim. falsi. Manua. cap. vigesimo septimo. numer. 62. & capitul. Accepta. oppositi. octaua. num. 23.

Signatura sola, an sufficiat ad gratiam. Vide verbo Gratia.

Signum, vel Habitum Iudeorum, vel Saracenorum ferre, quando mortale. Verbo

Iudeus.

Silentium.

Silentium est robur animæ ad spiritum illa properantis, ait Bern. in epist. 341. De ora. ca. 17. nu. 17.

Quam sit laudabile, docent multa Prudentium dicta. Iacob. 1. Omnis homo tardus sit ad loquendum. Et illud. Silentium totum præmiunt. Et illud: In bucca clausa non intrat musca. Et Horatius. Silendo nemo peccat. Et Menander: Silentio nihil utilius. Simonides, Nulli tacuisse nocet. Xenocrates: Sæpe locutum me poenituit siluisse nunquam. Capit. Inter verba. prælud. 2.

Silentium suapte natura non est, neque bonum, neque malum, sed est indifferens cum tale possit habere obiectum. Ideo

ex circumstantiis pensandum est.

Malum enim silere est, quando præcipue esset loquendum, sicut & loqui malum, quando esset tacendum. Grego. cap. sit Reator. 43. dist.

Sit Reator discretus in silentio, utilis, ac caurus in verbo, ne aut tacenda proferat, aut proferenda reticeat. Idem Bernardus de triplici custodia. Thom. 2. 2. q. 67. art. 1. ad tertium. Anton. 1. par. tract. 2. cap. 4. Sed non sufficit circumstantia temporis, nisi & adsit circumstantia finis, loci, personæ, &c.

Silentium enim est, quando, quomodo, cui, quare, & ubi oportet. Vbi supra.

Silentium præsertim cum ad diuina præparamur, aut illa recitamus, laudabilissimum est. De oratione. cap. decimo septimo. num. 15.

Silentium etiam firmum in diuinis vix potest nobis conferre timorem, & reuerentiam sufficientem ad colligendos nostros cogitatus, & auertendus ab extraneis. Ibidem num. 19.

Silentium per tempus immemorabile obseruatum titulum confert. Hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quotid. & cap. super quibusdam. de verbor. signific. Consi. 1. de reb. eccles. alien.

Silere, non nisi in causis expressis gratiam uitiat, ideo illud indicandæ sunt. Consi. 2. de confang. num. 3.

Silere verum, vel falsum exprimere, & si non sit simonia: facit tamen gratiam subreptitiam. Consi. 74. de simonia. numer. quinto.

Silere virtutes alicuius cum interrogatus debet illas manifestare inferendo notabile damnum peccatum est. Cap. Inter verba. concl. 6. num. 14.

Silentium Carthusianorum, ut Maximum. Vide verb. Carthusia.

Silentium Monachorum Aegypti, dignum esse imitatione, scribit Cassia. quod erat tale, ut cum ad psallendum conuenerant, & si innumeris essent, attamen nullus alius præter Psalmi præcentorem ibi adesse uidebatur. De oratione. cap. 16. num. tertio.

Simo-

Simonia cuius nomē à Simone mago deducitur, qui spiritus Sancti gratiam seu potestatem illum conferendi emere voluit: Est studiosa voluntas emendi, vel vendendi spirituale, vel aliquid illi annexum secundum gl. solemnem in summa de simon. & à Theol. 4. dist. 25. & Tho. 2. 2. q. 100. art. 1. Ex qua definitione apparet, quod radix malitiæ simoniæ in actu interiori voluntatis consistit. iuxta D. Th. 2. 2. q. 20. Secundo, quod temporale, quod ob spirituale debet dari pro precio, vel interesse formaliter, vel æquipollenter. Tertio, quod quam rebus spiritualibus, & sacris tantum committitur, vel in eo, quod est annexum rei spirituali. Quid autem sit res spiritualis dicitur in Verb. Spiritus. In rebus autem spiritualibus non sacris, quæ sunt naturaliter acquisibiles non committitur, ut in venditione artis, vel consilij, & si gl. ca. non liceat. 2. q. 5. Contrarium, & male sentiat. Manu. ca. 23. nu. 100. ¶ Consi. 24. de simonia. nu. 4.

Simonia duplex est, altera prohibita iure diuino, ut voluntas emendi, vel vendendi vere spiritualia, vel sine diuinitus data, vel ab Ecclesiastica potestate diuinitus accepta. Altera prohibita iure humano, sed per potestatem sibi diuinitus traditam in collatione, & renuntiatione benef. in quibus adest voluntas faciendi, vel recipiendi illa cum conditionibus modis, vel pactis alias licitis, nisi ab Ecclesia prohibeatur, & ideo potest fieri absque interuentu pecuniæ numeratæ, ut constat in multis casibus, in quibus datur, vel relinquitur ius spirituale cum onere, ut fiat aliquid, quasi pro precio rei spiritualis, vel causa principali immediata eam habendi, quod prohibetur in ca. sicut. el. 3. & ca. non satis. de simonia. & ca. quam pio. 1. q. 2. & ca. fin. de pactis.

Hinc sequitur, quod simoniam non facit causa minus principalis, sed principalis tantum, quæ autem illa sit. vide Verbo Causa. Ideo, qui prelato inferuit minus principaliter ob spem beneficij, non est simoniacus,

ut ait Adrian. quol. 9. ar. 2. Cum liceat etiam Deo seruire secundario ob temporalem remunerationem. ca. consuluit. 74. dist. gl. ca. quid proderit. 19. dist. Neque, qui dat, aut recipit ob sustentationem necessariam ministri, quo ad vtrunque forum. Neque pro pœna, & expensis pro excommunicatione. Neque ob vexationis redēptionem. tex. iung. in ca. dilectus. de simon. Neque pro elemosina, Amicitia. Obligatione exercendi munus Vicarij, Capellani, Concionatoris, etiam si principaliter accipitur pro precio, quia talis obligatio non est accessoria actibus Missandi, iudicandi, concionandi, &c. ¶ Vbi supra.

Simonia iure diuino non committitur sine intentione, neque iure humano sine pacto. cap. tua. cum glof. & doct. de simon. ¶ Consi. 50. eod. tit.

Simonia rursus triplex est, seu triplici modo committitur. Prima mente tantum, & dicitur mentalis citra omnem conuentionem. Secunda, conuentionalis. Tertia, realis Prima, rursus est duplex, vna quæ non peruenit ad dationem, altera, quæ ad illam peruenit, & vtraque est peccatum mortale, nulla tamen ad restitutionem obligat licet de Secunda, contrarium teneant Maior. 4. dist. 25. q. 1. Adrian. quol. 9. Sotus de iust. & iur. lib. 9. q. 8. ar. 1. Qui tamen redarguuntur per c. fin. de simonia, quem vsque in hodiernum diem omnes tam Theol. quàm Canon. pro hac parte interpretantur, inter quos est Innoc. 4. & Siluest. q. 20. Qui cum nobis tenet aliter illi imponat.

Cuius capituli expositiones quas afferunt. Maior. & alij, illi non possunt conuenire, ut aperte monstramus in cōmentatio illius. nu. 12.

Neque obstat ratio illorum dicentium, quod non possit dari ratio diuersitatis: cur vsura mentalis obliget ad restitutionem. c. consuluit de vsur. non autem simonia, quia debemus assentire humiliter declarationi Papæ, licet rationem illius non attingamus arg. ca. ego solus. dist. 9. Immo aptam rationem reddit Caietanus. ca. 3. Quod id, quod pro vsura datur, eoactè datur quod, aut pro simonia sponte. Immo etiam possumus dicere, quod vsura bene soluitur, & male recipitur,

recipitur, sed in simonia mentali, male datur, & bene suscipitur ob ignorantiam malæ intentionis, ideo non tenetur restituere saltem si id præstet, ob quod datur. Et id intelligitur etiam de simonia iure naturali, & diuino prohibita, quia illud. cap. generaliter est intelligendum. Et quo ad vtrunque forum, quicquid dicat Medin. C. de restit. quol. de vsur. restit. Etiam si sit mentalis ab vtraque parte, quia aperte agit tex. de que fitis ab vtraque parte. Et non solum in eo, qui quærit temporale, non dato spirituali, sed etiam, qui quærit alterum eorum, altero dato, quia ratio tex. æquè hunc casum, & illos comprehendit, & in donatione cuiuscunque muneris à manu, lingua, & obsequio. ¶ Vbi supra. nu. 103. Vide dictum. Com. de simon. in tom. 4. opusc. editum Venet. apud Iuntas. an. 1594.

Simoniam mentalem committit secundum Innoc. ca. tua. de æta. & qual. Qui obligatus ad antidota beneficii confert animo se ab illa obligatione liberandi, quod verum videtur si conferat pro precio formaliter, vel virtualiter temporali. Et si deducatur in pactum videtur conuentionalis. At contrarium magis est asserendum, qui a debitum antidorale, quod remittitur non habet vim precij. secundum S. Tho. 2. 2. q. 78. ¶ Ibi. nu. 106.

Simonia conuentionalis tantum est illa, quæ fit cum conuentione tacita, uel expressa, nondum tamen ab vtraque parte executi. Et est duplex. Altera à neutra parte. Altera ab vna parte tantum executi, & vtraque est peior mentali tantum, & est peccatum mor. & punibilis etiam in foro exteriori. ca. cum pridem. de pact. ca. cum esset de simonia, quia est probabilis, & obligat ad restitutionem ei, qui dedit etiam ante iudicis declarationem, ut not. Caietanus cui receptum est temporale, non autem si est beneficium Ecclesiasticum, aut character sacramentalis.

Hæc simonia, non fit realis nisi conuentione sit ab vtraque parte completa in re temporali promissa in re autem spirituali, ut in beneficio collato ob obsequia futura valet. Caietanus 2. 2. q. 100. art. 6. quem sequitur Sotus lib. 9. q. 9. art. 1. de iust. & iur. Quod

sufficiat implementum ab vna parte, contrarium tamen est tenendum, donec aliud statuat. secundum Castan. ca. 5. de constit. Gomez. in reg. de trin. q. 12. Dicituribus collationem beneficii factam per simoniacum conuentionalem valere, quod & seruat sty lus. cur. ¶ Ibi. nu. 104.

Simonia ista conuentionalis committitur, quando quis promittit alicui temporale pro spirituali, etiam sine animo soluendi, quia ad essentiam simoniæ non requiritur vera voluntas emendi, sed sufficit voluntas faciendi, vel dandi aliquid, quod formaliter, vel virtualiter sit temporale pro spirituali, quod, & hoc casu fit. Contra rium putant Caie. op. 9. q. 2. de simon. & Sotus vbi supra. q. 5. ar. 1.

Simonia realis est simonia conuenta expressè, vel tacite ab vtraque parte completa saltem, quo ad aliquam partem promissorum vtriusque partis, hæc est mortalis in foro interiori punibilis in exteriori per penas graues, quæ sunt spoliatio beneficii ex cōmunicatione, & restitutionis obligatio, annullat enim omnem dispositionem beneficiale. nu. 106.

Hæc simonia si admittatur in ordine inducit suspensionem actiuam, & passiuam, quo ad se, & quo ad alios, siue ille sit occultus, siue manifestus. per extrauag. 2. eod. tit. & ca. tanta. eod. Si admittatur in beneficio non inducit suspensionem ipso iure, ut ibi dicit Innoc. Tho. Sotus. vtraque tamen inducit excommunicationem ipso iure reseruatam Papæ & nullitatem cuiuscunque beneficii dispositionis. ¶ Ibi. nu. 107.

Si autem conueniunt vnus ad dandum spirituale, & alius ad dandum instrumentum promissionis, & conuentionem ipsam effectuaret, etiam si alter nunquam solueret promissum instrum. esset simonia realis, quia instrumentum est pars rei promissæ. Si autem promitteret temporale facto instrumento publico ita tamen, ut illud non esset rei promissæ pars, non esset talis. ¶ Nu. 106.

Ex his, quæ generaliter de simonia dicta sunt solvuntur multi casus particulares, qui sparsim ab Authore proponuntur, hinc inde.

Simonia est promittere pensionem solvere, si inueniatur super altero beneficio permutato, quia interuenit pactum, quo mediante facta est permutatio. cap. quam pio. 2. q. 1. ca. fin. de pact. & est conuentio-nalis. ¶ Consi. 4. eod. tit.

Item cum resignarius promittit quid pro resignante soluere. ¶ Consi. 5.

Cum duo litigantes cum Tertio super beneficio pacificeuntur se iuuare inuicem in lite, & qui obtinuerit alteri pensionem soluat. ¶ Consi. 6.

Dare beneficium, vt illud sibi, vel alteri resignet. ¶ Consi. 8.

Mittere pecuniam patrono, vt praesentet aliquem. cap. de hoc. eod. tit. sed qui illam ratificat illius poenam non incurrit. ¶ Consi. 10.

Resignare beneficium litigiosum, vt resignarius de iusta lite constitutioni pensionis consentiat. Si tamen est facta ab ignorantibus poenas non inducit. ¶ Consi. 2.

Soluere pensionem antiquam impediti expeditionem litterarum, quia non licet dare temporale pro iure spirituali quaerendo, vel quaesito nondum possessio conseruando. gl. ca. decimus. 16. q. 7. ¶ Consi. 17.

Consentire, vt in vna electione alter suffragetur vni, & alter alteri in alia. ¶ Consi. 21.

Remittere debitum pro constitutione pensionis, quia ibi interuenit contractus non gratuitus Papae occultus, qui in hac materia appellatione emptionis, & venditionis venit. num. 39.

Remissio debiti legalis, quod a creditore potest exigi, non autem debiti antidotalis. ¶ 42.

Dare aliquid ante ius acquisitum. Patron. recep. in capitul. dilectus. de simonia. ¶ Consi. 49.

Auferre impedimenta, quae iuridice ad quaerendum beneficium opponi possunt, vt expresse ait D. Tho. vbi supra. ar. 7. ad 5. ¶ Consi. 54.

Accipere aliquid pro admissione ad habitum religionis: conuenit enim illi definitio simoniae, & ingressus Monasterij est, quid spirituale. Et receptio habitus est quod spirituali adnexum. ¶ Consi. 21.

Simonia non committitur cum datur

indulgentia pro causa temporali, quia non datur pro temporali quatenus tale, sed quatenus ordinatur ad spirituale. D. Th. 4. dist. 21. q. 3. ar. 3. ¶ De Iub. Not. 31. nu. 3.

Simonia potest esse mortifera, & datio rei minime secundum intentionem cum est apta mouere mentem collatoris, aut facientis gratiam, aut iudicis, licet non praesumatur in foro fori. ¶ De datis. nu. 20. Vide Verb. Beneficium. Collatio. Renunciatio. Permutatio. pensio, &c.

Simoniacus.

Simoniacus ille appellatur, qui simoniam committit modis supra explicatis. Ideo de his iudicare potest sicut de ipsa simonia.

Simoniacus in pensione, vel iure patronato, non est excommunicatus. ¶ Consi. 16. de simonia, sed tantum in ordine, & beneficio, & in ordine est suspensus: excommunicatus. Irregularis in beneficio excommunicatus tantum. ¶ Consi. 25. & 61.

Simoniacus in beneficio antiquo iure ad alia non erat inhabilis. ¶ Consi. 34. Hodie sic quare relicto eo, & acta poenitentia valet celebrare. ¶ Consi. 35. Et licet deponi possit non tamen est ipso iure depositus, ibi. Si autem est occultus absolutio secuta aliud adipisci non vetatur, sed non illud ipsum sine dispensatione. ¶ Consi. 61.

Simoniacus iure fori iudicatur, qui talis tamen non est iure poli. ¶ Consi. 61.

Simoniacus non est, qui constituit certum salarium alicui, donec illi provideat de beneficio. secundum Hostiens. cap. cum essent de simonia receptum per communem, modo id faciat nullo pacto intercedente, quod post beneficium sibi collatum gratis feruiat. Maior. 4. dist. 33. ¶ Manu. ca. 25. nu. 113.

Simoniaci sunt praelati, qui ex pacto aliquid accipiunt ultra propriam dotem a monialibus receptis in Monasterio. ¶ De red. eccl. q. 1. Mon. 62. nu. 3.

Simoniacus cui non obstat aliquis iuris notorius defectus potest restitui in beneficio. ¶ Ca. accepta. op. 10. nu. 28.

Simu

Simulatio.

Simulatio mendacium est in factis, quando significamus simpliciter esse, quod non est. ¶ Man. c. 18. n. 8. Et si fiat cum notabili damno alterius peccatum est mortale, alioquin veniale. ¶ Ca. humanae aures. q. 2. nu. 10. q. 3. nu. 8.

Simulare se esse bonum cum sit malus peius est, quam esse malum. ¶ Ca. inter verba. concl. 1. nu. 2.

Simulare importat demonstrare id, quod non est, dissimulare vero id quod est. ¶ Ca. humanae aures. q. 3. nu. 8.

Simulare se infidelem non potest Catholicus sine peccato mortali, licet non incurrat poenas contra haereticos, nisi quid faciat, quod sapiat infidelitatem, vel haeresim. Reper. inquis. Verb. Haereticus. Silue. Verb. Haeres. q. 9. Taben. Verb. Haereticus. nu. 2. Verb. Apostasia. nu. 3. ¶ Manu. cap. 2. nu. 27. ca. humanae aures. q. 3. nu. 16. ca. inter verba. praelud. 3. nu. 3. de poen. dist. 1. ca. potest fieri.

Simulandi ars duplex. Verb. Ars.

Societas.

Societas est conuentio plurium suam pecuniam industriam, vel labore conferentium ad lucrandum. l. 1. & toto. ff. pro socio. inst. & C. eod. tit. cap. per vestras. de don. ¶ Manu. ca. 17. nu. 151.

Societas iusta tria debet habere. Primo, vt negociatio licita sit. d. c. per vestras.

Secundo, vt pecunia subiaceat periculo eam conferentis. glo. ca. plerique. 14. q. 3. Tertio, vt in omnibus iudicio prudens aequalitas seruetur, & pro quantitate partium collatarum lucrum diuidatur. l. si non fuerit. ff. pro socio. Caiet. 2. q. 28. ar. 2. Sot. li. 6. de iust. & iur. q. 6. art. 1. dicit solum attendendum esse periculum, non autem pecuniae quantitatem, sed contrarium est verius.

Societas in animalibus, in qua ponuntur pacta, quibus alicui sociorum iudicio boni viri notabile damnum inferitur illicita est. Anton. 2. p. tit. 1. ca. 7. §. 39. Licita tamen est, quando adest conuentio, vt lucrum sit co-

mune, sed qui animalia recipit nihil ex eo capiat, donec precium eorum Domino persoluatur. ¶ Ibi. nu. 261.

Societas contrahi potest asecurato certo lucro, & capitali. Verb. Pecunia.

Societas ne fors conferendi salua maneat est illicita, non autem si stat sub periculo. ¶ Consi. 7. de emp. nu. 3.

Societate finita ob moram soluendi sortem nihil capiendum est, quia cessante causa, cessat effectus. capitul. cessante. de appella. tenetur tamen reddere damnum, quod dedit, vt dicto S. Thom. 2. 2. quaest. 26. articul. 4. ¶ Ibi. num. 2. & ca. Consi. 25. de vsur. nu. 4.

Societati iterum iniura possunt computari fructus, et usi cum possint ponere lucrifacta in societatem apud alium. arg. l. l. lud. ff. ad leg. Aquil. ¶ Ibi. nu. 10.

Societas super officio ultra id, quod redditur omni iure illicita tolerantia non excusatur, vt patet etiam in vsuris, quae non redduntur licite per Papae tolerantiam. per gl. celebr. ca. denique. 4. dist. ¶ Ibi. nu. 2.

Ex quo sequitur, quod socius capiens super officio suo ultra id, quod reddit peccat. ¶ Consi. 1. de fidei. Et quod ratione societatis debet officarius soluere socijs a quibus pecuniam ad societatem accepit, praesertim cum ignorat illum accepisse prius alios socijs. ¶ Ibi.

Societas licita est laudabilis plurimum, & Reip. utilis vinculum quodam charitatis, & perfectionis: at illicita est mala, & vocatur leonina. l. si non fuerint. ff. pro socio. ¶ Consi. 8. de vsur.

Societas per tres contractus pro lucro certo fieri potest. Primus, quo quis pecuniam alius operam, & industriam conferat. Secundus, quo quis operam confert asecuret alterius sortem iusto precio recepto, aut alteri tantum ex lucro remisso. Tertius, quo qui operam praestat lucrum incertum lucro aliquo certo redimat, aut ex lucro verisimili, sed incerto tantundem certi retineat. ¶ Manu. cap. 17. nu. 154.

Et hoc colligit ex Maior. 4. dist. 15. q. 49. & Caiet. tom. 1. tract. 3. Resp. 2. Silue. ff. Verbo Societas. 5. quaest. 1. Et per hunc modum possunt viduis, & orphanis, immo

&c.

& quibus alijs dari quatuor pro centū quotannis. ¶ Consi. 9. de vsur.

Societas, vt conferenti pecuniam datur quinque pro centum non licet, nisi per tres illos contractus factos modo quo supra. ¶ Consi. 16. de vsur.

Societas super officijs non potest iustificari ratione emptionis, & venditionis, quia nulla talis fit. Neque ratione mutui, quia mutans nihil vltra sortem capere potest. ca. 1. 14. q. 3. Neque ratione societatis, quia tunc omnes socij debent participare de lucro, & damno, quod in dicta non videtur fieri. Neque ratione census, quia pecunia data pro censu non potest repeti. Sed videtur posse iustificari propter periculum perdati totam sortē si moriatur q. periculum reddit contractum iustum alias iniustum. c. in ciuitate. de vsur. & c. fin. eo. tit. ¶ Consi. 25. eod. tit.

Societas inita cum pacto, vt conferens pecuniam possit desistere, quando vult, & quod socius teneatur statim, vel infra terminum pecuniam reddere valet, quia contractus ex conuentione partium legem accipiunt. l. 1. §. si conuenerit. ff. de depof. ca. contractus. de reg. iur. Non autem, vt tantum soluat, donec reddat, quia est finita. ¶ Ibid. nu. 4.

Societas ex varietate contractuum iudicanda est. l. societas. ff. pro socio. Ideo super officijs pro rata precij, & fructus est licita dum vnus non capit plus, quam alter. ¶ Consi. 22. de vsur.

Societas in qua industriam ponens dimidium quoque periculum pecuniæ subbit, & dimidium lucri percipit, iniusta est, quia non solum tota, sed neque pars sortis potest esse salua in societate.

Potest autem saluari diminuendo lucrum, quod pecuniam conferens sibi reseruat per tres contractus, de quibus supra. ¶ Consi. 13. de vsur.

Socius capitale restituere tenet si equus puctus calce socii necauit. ¶ Cōf. 26. eo. ti.

Sodomia.

Sodomia admissa cum propria vxore minus peccatum est, quam cum alia. est

autem crimen mixti fori, & potest ab vtroque iudice tam Ecclesiastico, quam seculari puniri. arg. cap. foelicis. §. pramissis. de poen. lib. 6. Etiam si ab Ecclesiastico sit puniunt, vt sentit Panor. in ca. tute. de procur. & Felin. cum alijs ab eo notatis. cap. his. de accusat. ¶ Consi. 1. de iudic. Et ideo, non opus est, vt iudex Ecclesiasticus tradat eum curiæ seculari, sed sufficit, vt Canonice puniat. ¶ Ibi.

Sodomia non est ex criminibus irregularentibus, quia id non est expressum in iure etiam si sit vitium maxime detestabile. ¶ Com. de defens. proximi. nu. 37.

Sodomij vitium occultum non inducit irregularitatem, quia peccati enormitas ad illam inducendam non sufficit. Contra tamen tenet Specul. Clem. 1. de homic. Neque pariter ius nouæ extrauag. Pij 5. contra sodomitas edita illam inducit, nec quo ad laicos, quia nihil de illis agit. Neque, quo ad clericos generaliter, sed tantum illos, qui tale vitium exercent, quasi ex usu continuato. arg. l. sciendum. §. illud. ff. de edil. edict. per quam Barth. in proemio. ff. nu. 10. quem sequitur Panor. ca. 1. de iud. nu. 24. Dicit exercitorem eum esse, non qui semel, aut iterum, sed qui toties actum exercet, ut vulgi opinione habeatur pro tali. ¶ Manual. cap. uigesimo septimo. nu. 249. & 150.

Solemnitas.

Solemnitas requisita ad agendum actū certo tempore inducit formam substantialem. l. scire oportet. §. cōsequēs. ff. de excusat. tutor. per quam hoc dicit Bald. in auth. quæ supplicatio sub finem. C. de precib. impetoffer. ¶ Consi. 7. de donat. num. 4.

Solemnitas extrinseca nisi probetur nõ præsumitur seruata. l. quæcunque. §. sui. ff. de pub. in rem actio. per lapsum autem 30. ann. præsumitur. iuxta gl. solem. cap. peruenit. de empt. Felin. in cap. illud. de præsumpt. & in cap. albericus. de testib. ¶ Consi. 1. de reb. ecc. alie. nu. 12. Consi. 14. de offic. iudic. ordin.

Soli-

Solitudo Verb. Vita.

Solutio.

Solutio proprie est eius, quod debetur redditi. inst. qui. mo. tol. ob. sed large est liberatio ab obligatione quocunque modo. ff. de solut. l. solutionis. Et habet duas species unam naturalem, quæ fit per ueram redditionem eius, quod debetur: aliam ciuilem, seu imaginariam, & fit. Primo nouatione, quando extinguit prior obligatio, & in aliam transfertur. Secundo, delegatione, quando soluitur alteri, quam creditori. Tertio, obligatione facta loco, & tempore congruo. Siluest. Verb. solutio.

Solutio debiti uim mutui habet, & pro ea ultra sortem quid capere, nisi ratione interesse usura est. ¶ Consi. 23. de usur.

Solutio facta uni cum debeat fieri alteri non satisfacit. arg. ca. si forte, & ca. denique. 14. q. 9. ¶ De red. eccles. quæst. 1. Mon. 52. nu. 2.

Solutio anticipata, quæ nullum lucrum affert ementi, nisi tunc cum uere emit licita est. arg. c. 1. de plus peti. & §. si quis agēs. inst. de actio. ¶ De usur. nu. 89.

Solutio partis debite non inducit incommoditatem saltem notabilem creditori. ¶ Ibi. nu. 103.

Solutio dilata non auget, neque minuit precium etiam lanarum, & mercium nauticarum. ¶ Manu. ca. 23. nu. 82.

Solutio facta uni, quando debebat fieri alteri peccatum inducit. iuxta notata in ca. ea te. de iur. iur. ¶ Consi. 12. de voto.

Solutum indebitè per ignorantiam cum illa non inducat donationem. arg. l. si non fortem. §. indebitum. ff. de condit. indeb. repeti potest. gl. recep. l. cum quis. C. de iur. & facti ignor. ¶ Consi. 5. de vsur. nu. 10.

Solutio debitorum defuncti magis profecit hæredibus, quam ipsi defuncto, huic .n. non nisi accidentaliter opem fert. Anton. 3. p. tit. 10. ca. 3. §. 12. Siluest. Verb. Testamentum. 2. q. 9. Tho. 4. dist. 15. q. 2. ar. 5. ¶ Ca. inter verba. concl. 6. nu. 861.

Solutionem annatæ facere debet, non

qui renunciat beneficium, sed renunciatus rursus licet compositio, quæ soluitur pro pensionis impositione debeat solui ab eo, cui reseruatur saltem si uoluerit expedire. l. teras. ¶ Consi. 5. de simon.

Soluere creditum debitoris in effectu est dare debitori, quia est liberare eum ab obligatione in principio contracta. inst. qui. mo. tollit oblig. ¶ Cōf. 14. de reg. n. 15.

Soluit, qui plus, videtur soluere minus sicut promittens. l. 1. §. si stipulam. ff. de verbo. sign. & ca. cui plus. de reg. iur. li. 6. ¶ De orat. Miscell. 58.

Somnium.

Somnijs non est credendum, immo qui aliquid credit propterea, quod somniauit peccat mortali. D. Tho. 2. 2. q. 92. ar. 6. Deut. 18. ca. sciendum. 26. q. 4. Nisi credat, quod in somnio vidit fuisse reuelationem diuinam, vel causam, aut signum naturale sufficiens ad significandum, quod protendit. Caiet. in summa. ¶ Manual. cap. 2. num. 33.

Sors.

Sortes proprie dicuntur secundum S. Tho. cum aliquid fit ab homine seriose, vt eius euentu considerato aliquid occultum innotescat, & diuiditur fors in diuisoriam, Cōsultoriam, Diuinatoriam. Silu. verb. Superstitio. q. 9.

Sortes mittere ad rei alicuius partitionem, vel ad capiendum consilium ob ingruentem necessitatem submittendo se fortunæ quatenus diuina prouidentia est, non est illicitum.

Illicitum autem est vti sorte diuinatoria, vt per eam Dæmon, vel Coeli constellation admoneat quid facto opus sit. Et similiter sortes iacere ad electionem Ecclesiastici beneficij nullo prius facto idoneorum delecto. 1. Tho. 2. 2. q. 95. ar. 8. ¶ Manu. ca. 2. nu. 38.

Spado.

Spadonum appellatio generalis est, vt notatur l. spadonum. ff. de verb. signif. Nam

Nam hoc nomine appellatur, tam qui vnū habet testiculum, quā qui nullos. Nec non qui duos habet, sed attritos, & vocatur Thlesia, aut fractos, & vocat Thlasia. Qui omnes si virgam erigere possunt, & coire possunt etiam contrahere, vt notat gl. ca. hi, qui. 3. q. 7. Et videtur probari in l. si serua. §. si spadoni. ff. de iure dotium. Et tradit Alciatus in dicta lege spadonum. Si autem non possunt erigere, nec coire nō possunt contrahere. ¶ Conf. 3. de frigid. & malef. nu. 2. vide Verb. Matrim.

Spiritus.

Spiritus nomen proprie significat habitum, siue statum. Iob 17. spiritus meus attenuabitur. Ioan. 19. tradidit spiritum. Ventum. Act. 1. tanquam aduentantis spiritus. tertio omne incorporeum Ioan. 4. Deus spiritus. quarto omnem inuisibilem substantiā. Th. 1. p. q. 41. ar. 3. ad 4. Ex quo sequitur, quod spirituale multipliciter sumatur. ¶ Rubr. de iudic. nu. 24. Manu. ca. 23. nu. 99.

† Attamen ad materiam nostram attendentes spirituale sumitur pro re pertinente ad salutem animæ. Est autem donum supernaturaliale à Deo datum ad animarum salutem. Vel aliquid aliud institutum supernaturaliter ab eodem ad eam efficiendam. Vel ab ecclesia potestate supernaturali sibi gratis concessa ad conficiendum illud, & gratis dandum. Quod satis colligitur ex c. gratia, & ca. qui studet. 1. q. 1. Dur. 4. dif. 15. q. 1. Tho. 2. 2. quæst. 100. ¶ Confil. 25. de sent. excom. nu. 6.

Spiritualia quædam sunt naturalia, vt virtutes morales, & acquisitæ, quæ hinc excluduntur. Quædam supernaturalia. Et hæc, vel per causam, vt sacramenta, vel per effectum, vt statuta generalia. Ioan. And. & Panor. ca. consulere de simonia, quæ etiā hic includuntur sacramentalia. ¶ Ibi.

Spiritualia quædam à Deo sunt immediate instituta, & creata, vt gratia, dona sacramenta: quædam ab ecclesia supernaturali sibi potestate tradita, vt sacramentalia, quæ vocantur spiritualibus annexa. Vel antecedenter, vt ius patronatus, & sepultu-

ra, quæ non requirunt habitum, aliū, quā Christianismum. Vel dependenter qualia sunt beneficia officia Ecclesiastica. Tho. vbi supr. ar. 4. Item quædam sunt pura, & libera ab omni mixtione rei temporalis, vt gratia, dona. Quædam mixta quorum quædam plus habent temporarij, vt Calices, & ornamenta sacra, quædam plus spiritualis, vt sacramenta, & actus conficiendi illa in quibus est labor. ¶ Ibi.

Spiritualia omnia, neque emi, neque vendi possunt sine vitio simoniæ. Primo, quia non sunt pecunia æstimabilia. Secundo, quia nemo alius à Deo est illorum verus Dominus. Tertio, quia origo illorum ex gratuita Dei voluntate procedit. ¶ Locis vbi supra.

Spiritualia esse beneficia Ecclesiastica, & ius conferendi illa, eligendi, & presentandi non possumus inficiari, quia inuenta, & instituta sunt ab Ecclesiastica potestate supernaturali ad animarum salutem pertinentia, sicut & alia. Et licet dicantur annexa spiritualibus nō obstat, quia nihil repugnat vnum, & idem esse temporale, & annexum alteri temporali: ita, & beneficia spiritualia, vt præbendæ. ca. extirpandæ. S. qui vero. de præbend. ca. super eo. eod. tit. lib. 6. Dicuntur autem annexa, quia statuta sunt ad paranda, conficienda, & exercenda alia spiritualiora. ¶ Rub. de iud. n. 30.

Spiritualia metu etiam non iusto facta nullam inducunt in foro conscientie obligationem, quando absque tali metu facta non fuissent. Hostiens. & Ioan. And. capitul. verum. de iur. iurand. Adrian. 4. de restitut. Sotus lib. 4. de iustit. & iur. quæst. 4. Siluestr. Verbo Metus. §. final. ¶ Confil. 3. de his, quæ vi.

Spiritualia sub conditione, vel modo, qui iure inest possunt dari, & dimitti. capitul. significasti. de elect. leg. 3. ff. de leg. & Felinus in capitul. ad audientiam. el. 2. de rescript. ¶ Confil. 38. de simon.

Spirituale pro præstito dari consuetum potest capi, & interdum peti, antequam præstetur. ¶ Manual. capitul. 23. numerali 106. de poenitent. distinct. 5. capitul. fratres. num. 56.

Spo-

Spolium.

Spolium generaliter significat omne id quo aliquis vi, vel sponte exiit, nudatur, priuatur, hinc patet, quod Spolium aliud est violentum, quod vi, vel metu capitur, iuxta Rubr. & totum ritu. de restit. spol. cap. reintegranda. 3. q. 1. aliud est voluntarium, quod sponte exiit, vel relinquitur. iux. l. 1. ff. de dona. inter vir. & vxor. Hinc sequitur, quod

Spolia, quæ ab hoste auferuntur recte sic possunt nominari, sed non solū ea talia sunt, cum & alia bona, quibus sponte nudamur, ita dicatur. Et quod spolia recte uocantur bona illa, quæ clerici morientes relinquunt.

Spolium strictius accipitur pro bonis clerici morientis, in quæ nemo ex testamento, vel ab intestato communi uia, sed aliqua alia particulari ratione ius habet, de quibus agit. l. Diuus. ff. de bon. damn. extranag. Pauli 3. Iulij 3. Pij 4. & 5. Quare dicendum, quod

Spolia sunt bona ob ecclesiastica persona quæ sita immediate, uel mediate ex bonis ecclesiasticis, uel redditus eorum debita, quia non fuerunt ante mortem iuste impensa, nec facta iure patrimonialia, nec quæ sita alij irreuocabiliter, vel quæ sunt ex illicita eius negociatione comparata. ¶ Com. de spoliacion. clericor. S. primo. num. primo. Quæ uero bona spoliatorum nomine non ueniunt, vide Verbo Bonum.

Spolia non sunt post Pij Quinti. extranagant. Ornamenta, paramenta, vasa Sacra, libri, & alia ad diuinum cultum pertinentia, etiam si nondum sint ecclesiis tradita. Neq; suppellectilia domus ex ecclesiæ redditibus comparata, num. 4.

Spolia nulla censentur relinquere beneficiarij, qui dum uiuerent non habuerunt beneficia, uel pensiones excedentes valorem triginta ducatorum de Camera si ab illicita negociatione abstinerunt. ¶ Numer. quinto.

Spolia non solum ecclesiasticorum Italia, sed etiam aliarum Prouinciarum sunt

vapæ reseruata, ut patet per extranagane. Pauli 3. (varijs prouincijs, & locis) & confirmatur, quia eadem ratio idem iuris in omnib. suadet. ¶ §. 5. nu. 5.

Spoliorum appellatione non solum ueniunt immobilia, & mobilia vulgaria, sed etiam pecunia numerata, gemmæ, & alia preciosa: quia illis conuenit definitio. ¶ §. 6. num. 7.

Spolia Ecclesiastica, an iure antiquo pertineant ad Papam, videtur esse dicendum, quod sic, quia extranag. Pauli 3. reprehendit eos, qui contra dixerunt. Idque præsupponunt multi antiqui, atque moderni Doctor. Calder. consil. 1. de pecul. cler. Guido Pap. decis. 110. Nicol. Boer. decis. 224. Gomef. in tract. Breuium à nu. 16. Et licet Papa, non sit Ecclesiasticorum bonorum Dominus, est tamen illorum Summus administrator. Verb. Papa. Et præterea huiusmodi spolia ad aliquem spectant de iure: non ad hæredes, quia non fuit morienti ius standi. cap. ad hæc. de testam.

Non ad cognatos ab intestato, quia in illis non possunt succedere. ca. fixum. 1. 2. q. 5. Non ad Ecclesiam, de cuius fructibus sumpta sunt, quia possunt seruari successori. ca. cum uos. de offi. ordin. Non successori, quia possunt impendi in utilitatem ecclesiæ per eadem iura, ergo ad Papam necessario spectant. Et tandem spolia omnia Episcoporum Hispan. ab antiquissimo tempore soluuntur sedi Apost. ¶ §. 9. n. 4.

Sed videtur contrarium dicendum. Primo, quia nullus Canon reperitur, qui hoc decernat, ideo non est affirmandum. ca. consuluiti. 2. q. 4.

Secundo, quia id videtur in nuere Paulus Tertius.

Tertio, quia ca. cum uos. de offi. ord. significare videtur seruanda esse spolia successori, aut in utilitatem ecclesiæ expendenda.

Quarto, quia non potest Papa sine causa bona Ecclesiæ sibi, vel alij applicare, & tandem multis canonibus antiquis decretū est huiusmodi spolia pertinere ad ecclesiā illā, quā beneficiarius rexit. c. placuit. 12. q. 3. & c. Pontifices. eo. cau. & quæst. facit. c. 1. 2. q. 5. & c. fixum. ¶ Ib. nu. 4. 5. & 6.

K k

Qua-

Quare resolute dictum, q̄ in nullis canonib. antiquis fuit statutum id expresse, vt probatum est, & probat extrau. Paul. 3. At implicite id fuit constitutum in administratione bonorum S. Sedis Apostolicæ diuinitus concessa, vt probat Conc. Lateran. sub Leon. 10. Cum igitur administratio prædictorum spoliatorum non fuerit vlli p̄ S. Sedem applicata, restat, vt ad illam ipsa pertineant. ¶ Ibi. S. ro. per tot.

Spolia ecclesiastica, quod posset sibi Summ. Pont. reseruare patet, quia plena dispositio, & administratio omnium bonorum Ecclesiasticorum ad ipsum pertinet, vt probatum est. verbo Papa. Et maxime apparet ex facto. Id enim fecerunt summi illi ac Pij Pontif. Quod maxime verum est cum illa sibi ille reseruet non ad finem utendi eis pro libito, sed ad finem licitum iusta de causa, quia id solum possumus, q̄ commode, & iuste possumus. ca. faciet homo. 22. q. 2. S. 2.

Spolia non soluendo consuetudo sine pietatis, & paupertatis intuitu introducta, id est ad vtendum illis prophane, non valet, quia esset contra legem naturæ de non furando, neque vtendo re aliena inuito Domino. Si autem est consuetudo præscripta, vt cedant in opera pia valet, quia tali lege non repugnat, licet repugnet legi humanæ. ¶ S. 1. 4. num. 5. & Apol. de red. eccle. q. 2. Mon. 2.

Neque illi per extrauag. Pauli derogatum est, sed illi solum, quæ conuertit illa in vsus prophanos.

Spolia per dispositiones inter viuos, vel vltimas voluntates alio respectu, quæ paupertatis possidentes sedi Apostolicæ illa restituere tenentur in foro conscientie q̄ sequitur ex dictis. Et similiter ad id tenentur, qui eam tenent etiam illo intuitu absque privilegio sedis, uel consuetudine ad pia testandi, nisi compositionem quaerant. ¶ S. 1. 5.

Spolia clericorum in vrbe occulta sunt per constitutionem Sixti 4. & aliorum. Consi. 1. 5. de Reg.

Spolia non sunt, quæ à beneficiario ante mortem donantur. ¶ Ibi. n. 14.

Spoliatus à Iudice iuris ordine non fer-

uato, restituendus est ante omnia, ac spoliatus ab eo, qui non est Iudex. cap. conuendenda, de restitu. spol. ¶ Consi. 5. de sent. & re iud.

Spoliatus priori beneficio ipso iure perditō restituitur non obtenta dispensatione. arg. l. illud. ff. ad leg. Aquil. ¶ Cap. Accep. opp. num. 2.

Sponsalia.

Sponsalia promissio est matrimonialis. l. 1. ff. de spons. omnes 4. d. 28. Neque promissio illa efficit, nisi sit mutua. In quibus non sunt necessaria arrha, ac iuramentum. ¶ Man. c. 22. n. 16.

Sponsalia dissoluntur. Primo per partium remissionem, etiam si sint iurata. cap. præterea. de spons. ¶ Ibi.

Secundo, per alicuius Religionis ingressum. c. veniens. qui cler. vel mon. & cap. 1. de conuers. coniug. sed cauere debet maxime sponsus ne sponsam infamet. iuxta notata in cap. commissum. de spons. ¶ Consi. 6. de voto. num. 3.

Tertio, per contractum matrimoniale, de presenti etiam copula non secuta, per superuenientem affinitatem, per lapsū temporis præstituti, per superuenientem infirmitatem notabilem, & periculosam, aut fornicationum. Votum castitatis, & multis aliis modis. In quibus omnibus ad dissolutionem requiritur auctoritas Iudicis, quia ipso iure non dirimuntur, vt dicunt Hosti. & Ioan. And. ca. de ill. s. de sponsal.

Et qui absque illa cum alia contraheret grauitè peccaret. c. si duo pueri. de despo. in pub. & c. seculares. 33. q. 2. Attamen non mortaliter, nec venialiter secundū Silu. q. 2. vbi causa dissoluedi est manifesta. Man. ca. 22. nu. 28. & 72.

Sponsalia duobus modis solent transire in Matrimonium. Primo, secuta copula matrimoniali affectu.

Secundo, per aliqua signa declaratiua consensus de presenti, sed hodie cessant per Concil. Trident. sess. 24. cap. 1. de reform. matrim. ¶ Ibi.

Sponsalia clandestina, etiam post Concil.

cil. Trident. qui non complet peccat, quia illa non tolluntur, sed in propria natura permanent per idem. Conc. Ibid. ¶ Manu. cap. 25. nu. 144.

Sponsalia licita faciunt oscula, & amplexus citra tamen pollutionis periculum & impudicitiam, quia cum initium sint Matrimonij faciunt facultatem fruendi voluptate præambula, secundum Caiet. 2. 2. q. 154. ar. 4. ¶ Ibi. c. 16. nu. 12.

Sponsalia etiam de presenti non tollunt votum Religionis præcedens. argum. cap. Ruril. qui cleric. vel mona. ¶ Consi. 21. de sponsal.

Sponsalia, qui in gradu prohibita contraxit ad nihil tenetur, arg. c. non præstat. de regul. iur. libr. 6. Si verò scienter cum ignorante contrahit resarcire damnum tenetur. Neque si habebat intentionem dispensationem querendi, quia non sufficit intentio unius partis se obligandi.

Item tenetur perseuerare si tenetur id facere. Et si promisit ducere si Papa dispensaret, tenetur ad contrahendum, sed non ad illam procurandam. ¶ Consi. 25. de sponsal.

Sponsalia dissoluntur, quando superuenit id ob quod non fuissent contracta. cap. Quemadmodum. de iureiuran. ¶ Consi. 34. eodem.

Sponsalia inualida, & si olim producebant impedimentum publicæ honestatis. per cap. 1. de sponsal. lib. 6. Et non Matrimonium præsumptum, hodie tamen per Conc. Tri. sess. 24. c. 3. illud non producant. ¶ Consi. 38. eo. tit. nu. 5. & 11.

Sponsalia propter incertitudinem personæ sunt nulla, secundum gl. notab. c. ex literis, el 2. de spons. Et per superuenientem hæresim dissoluntur secundum Io. And. in summ. de spons. num. 4. per cap. non solum. 28. q. 1. Circa quæ plus obstat impedimentum præsens, quam superueniens, vt affinitas. c. discretionem. de eo, qui cogn. consang. vxor. facit c. ad limina. 30. q. 2.

Et sunt nulla etiam ratione turpitudinis promissionis, vt de contrahendo cū duab. Astens. lib. 8. Et licet sint iusta dissoluitur per causam notorie iustam, præsertim si sunt clandestina. Siluest. quest. 2. ¶ Consi.

trigesimo octauo. de spons. per totum.

Sponsalia non contrahit, qui dicit mulieri iureiurando, vt illa potiatur, non habebit aliam nisi te. Adrian. 4. quest. 12. de sponsal.

Sed quia interuenit deceptio tenent illam ducere. Et si fateatur coram Iudice sententiabitur ad eam ducendam. Panor. capitul. ex parte. de sponsal. nisi illa remittat obligationem. ¶ Consi. quadragesimo octauo. eodem titu.

Sponsalia inter puberem, & impuberem ualent, sed pubes resiliere non valet, nisi alter pubescat, & nolit contrahere. ¶ Consi. de spons. impub.

Sponsalia per parentes sponsis presentibus, vel ratificantibus contracta tenent, & maxime si sunt iurata. Possunt tamen dissolui de consensu amborum. capitul. præterea, de sponsal. ¶ Consi. 3. eodem titu.

Sponsalia inter raptorem, & raptam, sicut & Matrimonium sunt prohibita, donec restituatur per Conc. Trident. ¶ Consi. 3. de consanguin. num. 8. quia plenam deliberationem requirunt.

Sponsalia oriuntur ex Matrimonio de presenti contracto inter impuberes. ca. 1. §. 2. de despons. impub. lib. 6.

Quare qui contrahit sponsalia cum aliqua, & deinde Matrimonium cum eius cognata, priorem debet accipere, & si cum secunda rem habuit, neutram habebit. ¶ Manu. ca. 22. num. 57.

Sponsalia contracta inter affines, cum ordine sacro initiato, cum Religioso inualida sunt, quare non producant impedimentum publicæ honestatis. per Conc. Trid. ¶ Ibi. numer. 58.

Sponsalia tempore ab ecclesia interdicto licet contrahere, immo & Matrimonium de presenti. iux. gl. cap. Capellanus de feriis. per illum tex. Quia sola benedictio, & solemnitas traductio prohibetur. iux. Th. & Palud. 4. d. 32. Caiet. in summ. nup. peccata. & Silu. matrim. 7. q. 2. ¶ Ibi. nu. 71.

Sponsalia, qui contrahit inter quartum gradum peccant quidem, sed non sunt excommunicati nisi copula sequatur. ¶ Ibi. nume. 43.

Sponsus.

Sponsus sponsam alij nuptam, nisi pro futurum se speret, non admoneat.

¶ Consi. 23. de spons. Sponsus sine consensu sponsæ cum alia matrimonium contrahendo peccat, sed tenet matrim. licet puniri debeat secū dum communem. c. de illis. el. 1. de despō. impu. ¶ Consi. 2. eod. tit.

Sponsus maritali affectu cognoscēs spōsam, debet credere se ab ea maritali etiam affectu cognitum, quia id tota ecclesia credit. c. is qui. de spons. Neque tenetur interrogare, an illa id fecerit ad effectum credē di ei si responderit se non consensisse, sed sic ad effectum sciendi, an essent aliæ coniecturæ ad id credendum per dicta Soti 4. d. 27. q. 1. ar. 7. ¶ Consi. 23. de spons.

Sponsa non tenetur expectare sponsum ingressum religionem ultra duos menses secundum ius antiquum. ca. ex publico. de conuers. coniug. At iure nouo, Conc. Trident. cap. 15. de Regul. sess. 25. tenetur expectare, donec fiat annus probationis, vt faciat, vel non faciat professionem. ¶ Consi. 40. de spons.

Sponsa mortuo sponso cum consanguinitate eius in primo gradu contrahere nequit. Panor. recep. ab omnibus cap. Sponsam. ¶ Consi. 33.

Sponsa Dei est religiosa, & consequenter qui eam violat, alienam sponsam violat, & est adulter spiritualis, & sacrilegus. Vide verbo luxuria.

Sponsio.

Sponsio illa est, quæ vulgo dicitur (scomesta) per quam spondentes si bi aliquid mutuo promittunt in aliquem euentum incertum pteritum, vel futurū, q̄ si quis certō sciens à se assertum esse verum, & id dissimulat, ut aliū ad sponsionem inducat peccat, quia dolo in damnum notabile proximi utitur. Si autē sine dolo eam facit non peccat, cum talis nulli legi iustitiæ sit contraria, immo consona. l. cum ad presens. ff. de reb. credit. licet ut

plurimum obuiet liberalitati, & ita peccatum non autem mor. quod & significant Adria. 4. de rest. quæst. de ludo, & Maio. 4. d. 15. q. 5. ¶ Man. c. 20. nu. 18.

Stare.

Stare multa significat, quandoque erectum esse in pedes. ca. Apostolica. dist. 2. Quandoque permanere, & durare. Vir. Bene apud memores veteris stat gratia facti. Quandoque esse fixum, & statutum. Virg. stat sua cuique dies. Propriam tamen significatio est sua vi, ac pondere subsistere virg. stabat acuta silex. Et sic accipitur. apud diui. Litteras cum loquuntur de oratione. ¶ De orat. ca. 4. nu. 1.

Status.

Status à stando originem habet, & tot modis accipitur, quot stare. ¶ De ora. cap. 4. nu. 1.

Status nullus in hac vita beatus est. ¶ Cōsi. 22. de voto. nu. 5.

Status huius vitæ est status militiæ. Job 7. & peregrinationis. 2. Cor. 5. Dum sumus in hoc corpore peregrinamur à Domino. Et dicitur tabernaculum eisdem de causis, quia tum milites, tum peregrini in tabernaculis habitant. ¶ De poen. ca. quam ob rem. dist. 1. nu. 3.

Status Regularis est melior, quam secularis, quia est in via perfectionis. 2. 2. q. 10. Ob electam paupertatem voluntariam, quā Christus multū dilexit, & prædicauit. ¶ Cōsi. 52. de regul.

Status Religiosi altior est, quam Rectoris Parochialis: ab hoc enim ad illum est transitus, non autem contra. ca. clerici. 19. quæst. 1. & 2. 2. quæst. 182. ar. 8. ¶ Consi. 5. de cler. non resid.

Status perfectionis duplex est, alter eorum, qui perficiunt, ut Episcoporum, aliter perficendorum, in quo sunt Religiosi. 2. secundæ quæstion. 184. articulo quarto. Episcoporum status, non requirit paupertatem, ut ibi dicit D. Thom. quæst. 185. art. 6. per tex. cap. episcopus. 12. q. 1. Religiosorum autem sic cum obligatione nunquā quæ-

quærendi temporalia. ¶ De red. eccl. qō. 1. Mon. 7. per totum.

Status Episcopalis est perfectior Monachali. 2. 2. q. 181. artic. 7. ¶ Consi. 15. de regul. nu. 10.

Status suo necessaria sine illius mutatione donare malum est. ¶ Com. 1. de regul. num. 30.

Status suum, qui in viuendo transgreditur peccat, quia indecēter viuit, quod est contra virtutes affabilitatis, & amicitie, & consequenter contra iustitiā. secundū Th. 22. q. 114. ar. 2. ¶ De Eleemos. nu. 18.

Status suum decenter conseruare vnusquisque tenetur, ideo de illo non tenetur nisi extreme egenti Eleemosinam facere. Immo quilibet illum in melius mutare potest, vt singulariter. S. Tho. 1. 2. q. 32. ar. 6. docuit pro quo est. ca. quorum. 24. q. 1. & princip. cap. 1. dist. 101. ¶ Manu. ca. 24. nu. 7. Modo ad illum sit idoneus, & id faciat, vt altioribus virtutibus seruiat Deo, & Reip. iuxta sapientiam, vel prudentiam à Deo immediate, vel mediate acceptam, ex mente Caiet. vbi supra. ¶ Ibid. capitul. 23. numer. 74. de red. eccl. quæst. 1. Mon. 25. num. 2.

Status decentia non est posita in puncto indiuisibili, sed habet latitudinem maiorem, vel minorem. iuxta status magnitudinem, vel paritatem. ¶ De red. eccl. q. 1. Mon. 45. nu. 2.

¶ Quæ autem illa sit, seu possit esse iuxta diuersos clericorum gradus determinat Author. ¶ De orat. c. 22. nu. 73.

Status decentia indicanda est potius in clinādo ad defectum, quam ad excessum, propter luxum, & ambitionem nostrorū teporum. ¶ De Eleemos. nu. 22.

Statutum.

Statutum à statuendo dictū est ius ab homine positum, vel dispositio ex qua ius producit. inst. de iur. nat. gent. & ciuil. & à lege, vel constitutione (solo vocabulo differt. Silu.

Statutū disponēs, quod quilibet bānitus extrahatur de bāno soluēdo decē: nō comprehendit bānitos post illū. Bald. l. eū lex. ff.

de leg. ¶ De spol. cler. §. 19. numer. 4.

Statutum habitās spurios ad successione nem parentum non valere, asserit F. d. cōsi. 225. quem sequitur Feli. ca. si. de constit. 13. quia daret occasionem peccandi. Contrarium tenet Calder. consil. 4. de constit. quem sequitur Deci. consil. 271. Quorum opinio in puncto iuris est verior. At contraria sanctio, quā statuit Pius 5. reuocando omnia statuta aliorum Pontif. & præsertim Iulij 3. præcedentia. ¶ De spol. cler. §. 19. num. 4.

Statutum in vno videtur statutum in altero, quando illa parificatur iuxta gl. celebr. ca. si postquam. de el. et. lib. 6. ¶ De pen. dist. 1. c. verum. nu. 5. consil. 28. de præbēd. 3. consil. 2. de purg. vulgari. nu. 3.

Statutum, vt confrater sine consensu fratris, non possit confratrem in ius vocare, non est contra libertatem Ecclesiasticā, quia non continet, nisi consilium Pauli. Cor. 6. & non ligat, nisi volentem. ¶ Consi. 2. de imm. eccl.

Statutum contra libertatem ecclesiæ bona fide seruās nō incurrit aliquā censurā. iuxta Innoc. in ca. nouerit. de sent. excōm. ¶ Man. ca. 27. nu. 119.

Statutum fundatoris ne Abbas de alio Monasterio eligatur valet. c. cum dilectus. de consuet. vt ibi notant Anton. & Panor. ¶ Consi. 2. de iure patron. nu. 9.

Statutum excommunicans subditos comprehendit etiam religioni donatos, quia sunt subditi, vt communis habet doctrina in capit. non dubium. de sent. excōm. ¶ Ibid. nu. 22.

Non autem comprehendit Prælatos cū non sint subditi. nu. 42.

Statuta facere, & dubia declarare Vicarius Christi potest. cap. 1. de constit. ¶ De incompat. benef. nu. 8.

Statutum etiam à pijs, & eruditis viris factum potest esse iniustum, & erroneum si contineat aliquid cōtra ius cōmune, quod nullus Papa inferior facere potest. c. quod super his. de maior. & obedient. Non peccarunt illi tamen si ius erat dubium. iuxta gloss. capit. 1. de postulat. prælat. ¶ Consi. 5. de regul.

Statutū arcens ortum ab infidelibus a re

lione est contra ius commune, vt declarauit pius V. num. 3.

Statutum vt Regularis, quod sua industria partum habet pro vestitu retineat valet. secundum Ioann. Andr. in Mercurial. per Regulam. Non est obligatorium, de Regul. iuris. libro sexto. ¶ Consi. 20. de Regulat. num. 5.

Statutum in fauorem personarum factū porrigit effectum. iux. territorium statuentium. Bar. in l. 1. C. de summ. Trin. ¶ Consi. 8. de Testamen.

Statutum vetans alienare in non subditum, non includit clericum. Ioann. Andr. in cap. fin. de immun. eccle. libr. 6. ¶ Consi. 4. de Const. num. 7.

Statutum nouam poenam inducens, videtur tollere antiquam. Deci. cap. de causis. de offic. delega. & ratio est, quia id videtur esse de mente statuentis. ¶ Consi. 1. de poen. num. 4.

Statutum fundatur in conscientia gramamine, quod incurrunt illi, de quibus loquitur, & consequenter non comprehendit absentes. De ora. cap. 18. nu. 80.

Statutum Carthusianum proprietarios, non restituens iuste excommunicat, quia est culpa futura. Consi. 75. de reg. n. 9.

Statuta Minimorum, qui non tangunt tria vota substantialia, non obligant ad peccatum mortale, nec veniale, sed tantum ad poenam temporalem. Carthusianorum verò contra. ¶ Consi. decimo. de Regul. num. 6.

Statuta Dominicanorum aliqua sunt, quæ ad nullam obligant culpam. ¶ De lege poen. num. 27.

Statuta omnia iurans non videtur illicita iurare. c. 1. de iur. iur. libr. 6. ¶ Consi. 18. de Hære. num. 8.

Statuta de sponsa, & eius cōsanguineis, seruanda sunt in sponso, ut exprimit Panor. rece. Consi. 32. de spons.

Statuta etiam confirmata à Papa intelligenda sunt, vt sint conformia iuri communi. ca. cum dilectus. de consuetudine. Consi. 1. vt li. penden.

Statuta siue leges, sine euidēti utilitate non sunt mutanda. l. 2. ff. de const. & c. ridiculum. 2. dif. Com. 3. de Reg. n. 30.

Statutum declaratorium extenditur ad præterita. c. ex antiquis. 54. dist. tradit Fel. post ab eo citatos. ca. fin. de const. num. 4. Com. 4. de Reg. nu. 43.

Statutum inferioris confirmatum à Papa eo casu, quo confirmatio erat necessaria non potest mutari, quia tunc effectum est Papale, potest tamen tunc quando reditur ad ius antiquum, & commune. ¶ de p. d. 6. ca. 1. §. labore. nu. 16.

Statutum ne post annum lapsum debitū peti possit, non excusat debitorem scientē se debere in foro conscientia. iux. cōmunem, quam tenet Anch. c. peccatum. de reg. iur. li. 6. ¶ Man. c. 17. n. 85.

Statuta Concilii. & Pontificis. circa pluralitatem beneficiorum, magis sunt iuris naturalis, & diuini declaratoria, quam noui promulgatoria. De incom. benef. n. 9.

Sterilitas.

Sterilitas fortuita est illa, quæ contingit ex insolito frigore, calore, tempestate, aut alio accidente, quæ aliqua agricolarū culpa accidere solent. leg. ex conducto. §. si uis. ff. loca. & ca. propter. de loca. ¶ Man. ca. 17. num. 188.

Est autem talis sterilitas, quam conuentio partium, aut consuetudo, seu communis opinio regionis probat. Bartholus dicto §. si uis.

Sterilitas vnius anni compensanda est cum fertilitate alterius secundum aliquos in soluenda pensione, sed verius est, vt seruetur conuentio partium. Ibi. n. 189.

Studium.

Studium ab horis Canonicis, non excusat, quia melius est orare, quam legere, uel studere. iux. gloss. recep. in capitul. licet. octaua quæst. prima. Cui consonat altera gloss. cap. Qualiter horæ in pra. sanct. quæ dicit: Maledictum studium propter quod relinquitur diuinum officium. ¶ De oratione. cap. 2. numer. 32.

Studio multo dediti tentationes occurrunt

runt prouocantes transitum ex una facultate ad aliam, quibus occurrendum est dicto, Deus in adiutorium meum intende. ¶ Cap. 19. num. 10.

Stultus.

Stultus non debet esse melioris conditionis, quam sapiens. cap. eum qui. de præbend. lib. 9. ¶ Consi. 9. de elect. num. 1. octauo. consi. 50. de sponsal. num. 2. Et intelligitur cum vterque simile, vel idē facit. ¶ de re ditib. eccles. quæst. 1. Mon. 46. num. 1.

Stultus est, qui credit de se plus aliis, quam sibi, & suæ conscientia in assentionibus, & adulationibus. ¶ Cap. inter verba. Concl. 1. num. 23.

Stuprum. Verbo Luxuria.

Subdiaconus.

Subdiaconus qui sit. Vide ver. Ordo. Subdiaconus præsumitur, qui diuvsus est officio subdiaconatus. Innocent cap. super his. de Accusa. ¶ Consi. 14. de offi. iud. ord. num. 5.

Subdiaconus qui non est, potest non solum partem, sed etiam totam passionem in die Paralceus cantare, modo id faciat, nõ ut Diaconus, sed vt cantor, nec seruiat in aliis partibus Missæ, quia id non est fungi officio Diaconi, sed cantoris. ¶ Consi. 1. de celebr. Missarum.

Subdiaconum incarcerans, & tanquam testem, aut Reum examinans in excommunicat. Bullæ Coenæ incidit. ¶ Consi. 45. de sent. excomm.

Subditus.

Subditus tripliciter dicitur. Primo, ratione domicilij. Secundo, ratione originis propriae, uel paternæ. arg. c. 3. de temp. ord. lib. 6. Tertio, ratione delicti, licet large, ut dicit gl. in c. nuper. de sen. excomm. non autem proprie, licet

ibi fortiatum forum, vt notat gl. cle. vnica de foro comp. Siluestr. :

Subditus, qui notabiliter contemnit superiores, vel illis, honorem notabilem, & debitum denegat, etiam si illi sint discipuli, & mali, peccat. 1. Petr. 2. Rom. 10. & ca. solitum. de maior. cap. omnis. de censib. ¶ Man. cap. 14. num. 22.

Qui leges, & præcepta iusta superioris violat contra ca. Ad hæc. 89. dist. Et si id facit, quia id putat in hac vita neminem in illum potestatem habere, est hereticus. per extrauag. vniam sanctam. de maior. & obed. glo. singul. & recep. in cap. generali. de electio. lib. 6. Si autem id facit, quia non vult se illis subdere peccat per inobedientiam. 2. 2. q. 105. ar. 1. ¶ Ibid.

Subditus extra suum Episcopatum, non potest excommunicari. cap. episcopatum. 15. quæst. 3. ¶ Man. cap. 23. nu. 6.

Id etiam confirmat ca. 2. de sen. excom. Contra Bar. in l. 1. num. 45. C. de summ. tri. communiter recep. à legistis, ut tradit Hypopol. in l. fina. de iurisd. omnium iud. n. 142. ¶ Man. cap. 27. nu. 273.

Non tenetur obedire præcepto superioris hominis contra præceptum superioris Dei. cap. si Dominus. 1. q. 3. Tho. 2. 2. q. 33. ar. 7. ¶ Rub. de iud. nu. 59.

Quando possit appellare. Verbo Appellatio. Vide ver. Obedientia.

Subornatio.

Subornatio est suasio veri in malum, vel falsi in bonum finem facta, ut colligitur ex Card. in clem. 2. de test. Est autem duplex Bona, vel mala ratione sui obiecti, vt patet tota causa 22. Bona est causa licita, mala autem illicita. Extrauagan. autem Pij Quinti, de electio. Superiorum prohibens, id est, puniens subornationem in genere debet intelligi de mala, & illicita, sicut & illa de confidentia, quia de similibus, idem est iudicium. lege illud. ff. ad leg. Aquil. ¶ Consi. se primo. de consti.

Est autem subornare idem quod ornare, & instruere. Ibid. nu. 6.

Subreptio.

Subreptio potest venire a subrepto, quod est latenter repto, ita ut sit quidam insinuosus, & latens cogitatio. Seu a surripio, & significat. Primum rapinam, seu surripiendi actum. Secundum impetrationem, quae fit a Principe, vel Magistratu per falsam rei narrationem. unde subreptitiae litterae, quae ad alicuius falsam suggestionem concessae sunt. Hic accipitur primo modo, & secundo.

Subreptio in omni materia excusat a peccato mortali. Man. praelud. 9. nu. 21. Subreptio est defectus deliberationis, ut colligitur ex sancto Tho. 1. 2. q. 88. art. 5. & 2. 2. q. 33. ar. 5. & q. 57. ar. 3. Ant. 2. p. ti. 4. c. 5. Adria. quol. 8. Cap. 2. nu. 4. Subreptio non omnis, sicut gratias Papae, ita & ordinarij uitiat Clem. 2. de offic. ord. Consi. 44. de temp. ord. consi. 28. de sen. excomm. nu. 5.

Subreptio non uitiat gratiam, nisi quo ad illud, cuius causa fuit. Ideo potest esse subreptio quo ad unum, non autem quo ad aliud. c. si eo tempore. & c. susceptum. de rescrip. Consi. 2. de rescr. nu. 3.

Subreptio non omnis est simoniaca, quando fit in impetratione beneficij, ut v. g. si ex prima valor plusquam est, licet reddat gratiam nullam. c. super litteris. de rescr. & ca. & si legib. 25. q. 2. de sumptu ex l. & si legib. c. si cot. ius, vel util. pub. col. 75. d. sim. n. 5.

Subrogatio.

Subrogatio est substitutio alicuius in suum locum, seu officium ad aliquid agendum, vel suscipiendum.

Subrogatum debet sapere naturam eius cui subrogatur, illamque seruat. arg. d. si eum qui. s. iniuriarum. ff. si quis can. & ca. ecclesia. ut li. pend. De red. eccle. q. 1. Mon. 50. nu. 6. consi. 76. de Reg. nu. 6.

Subsidiium.

Subsidiium dicitur auxiliium in eum usum comparatum, ut laborantibus operam ferat.

Subsidiium personale quantum esse debeat, non est iure definitum per Bullam Sixti Quinti, neque in extrauag. Vas electionis Bened. 12. Potest autem peti subsidiium charitativum, de quo determinat illa Bulla ob visitationem a clericis ratione beneficij iuxta cap. conquerenti. de offic. ordin. ex cap. cum apostolus. s. prohibemus. de censib. ideo neque pauper teneatur, neque diues si non habet beneficium, ut decernit Barth. Belensinus trac. de charit. subsid. q. 15. Consi. 10. de censib.

Successio.

Successio ab intestato cessat per successionem ex testamento. l. quamdiu. ff. de reg. iur. & l. quamdiu. ff. de acq. her. Consi. 7. de testam.

Successio in bonis quaesitis ex redditibus Ecclesiasticis non inducit obligationem ad soluenda debita ecclesiae. Neque successio in ecclesia, & beneficio ad soluenda ea, quae non fuerunt conuersa in utilitatem illius. Consi. 14. de Reg. nu. 19.

Successio in beneficio non dat obligationem ad soluendam pensionem, nisi de bonis beneficij. Consi. 49. de praeb. nu. 8.

Sufficientia.

Sufficientia ad decentem sustentationem determinanda est consilio peritorum. Maior. 4. d. 14. q. 15. De prox. defen. nu. 22. Vide terminationem in Com. de ora. cap. 22. nu. 73.

Sufficientia debet esse talis, quae sufficiat sibi & suis, i. quos necessario quis secum debet habere, uel iure naturae, uel ad suam decentiam. De incompat. benefic. nume. 18.

Suffocatio.

Suffocatio pueri facta a matre, vel nutrice in lecto dormiente, si fuit facta prudenter illius collocatio, sine tali periculo non inducit mortale. Secus si non adhibuit prudentiam. Manual. cap. 15. nume. 13.

Suffo-

Suffocatio facta in ecclesia inducit illius pollutionem. gl. in c. proposuisti. de consecrat. transl. facit l. qua ratione. S. j. ff. ad leg. Aquil. Cap. 27. num. 256.

Suffragium.

Suffragium est auxiliium ecclesiasticum, quod per opera pia defunctis datur. De Iubil. Not. 22. nu. 14.

Est autem triplex, iuxta Caiet. traeta. 2. de Indulg. q. 5. Primum, quod fit merendo illis per ea de congruo tantum auxiliium liberationis. Alterum impetrando precibus. Illud. Tertium satisfaciendo pro illis per poenaliu operum passionem, quod est dicere suffragium meritorium, impetratoriu, satisfactoriu. Ib. nu. 15.

Suffragium satisfactoriu continet suffragium indulgentiarum. Vide verbo Indulgentia.

Quod si fiat per Missam, uel r. Missa.

Suffragia secundum suam naturam considerata non satisfaciunt. 1. 2. quaestio. r. 14. art. 3. Intelligendo de condigno, & via iustitiae. Et licet considerata, ut emanant ex gratia sint meritoria de condigno, & inducant iustum simpliciter, quo ad mercedem. 2. Tim. 4. Reposita est mihi corona iustitiae. Quae ad Deum tamen retributorem non inducunt, nisi iustum paternum, seu dominium. Ib. nu. 19.

Suffragia spiritalia facta per Defunctis Purgat. non omnibus prosunt, iux. Caiet. Vbi supra. Primo, quia August. lib. de cura pro mortuis agenda, & in Enchir. relatus 13. q. 2. ca. non extimemus dicit ea illis solum inuare, qui dum uiuerent cooperarunt, ut prodesent. Sed dicit, quod in eo numero sunt omnes existentes in Purgatorio, quia sunt nec ualde mali, nec ualde boni, iux. eundem in ca. tempus. 13. q. 2. Secundo, quia meritum, ut suffragia prosint est meritum accidentale. Sed dicit, quod id est potius quoddam annexum charitati commune uiuo, & mortuo. Ib. ad nu. 42.

Suffragia sunt pro mortuo etiam postquam in articulo mortis fuit plenarie absolutus, uel illi post mortem fuit acquisita plenaria indulgentia. Vel primo, quia is non potue-

rit habere iustum, & sufficiens propostum satisfaciendi pro tota poena, uel secundo, quia non omnis Indulgentia omnem poenam tollit. Vel tertio, quia causa Indulg. etiam plenissima forte non fuit sufficiens ad tollendam totam. Vel quarto, quia secundum Caiet. via gratiae tantum, & non via iustitiae liberat, & ideo non est certum a Deo illam pro mortuo fuisse acceptatam. Vel dicit iux. Gabrielem lect. 57. in Can. quod id fit ad gratiarum actionem. Ale. 4. p. q. 42. de pueris. Vel ei ad augendum gaudium accidentale. num. 50.

Superbia.

Superbia in genere, a verbo Super eo deriuat, & significat omne id, quod superat, seu superat, seu excellit alia. Et licet uerbum superbus pro elato, & fastoso ponatur, saepe tamen pro nobili, & excellenti capitur. Diuiditur autem in bonam, & malam, quod adnotauit S. Thom. 2. 2. q. 162. ar. 5. Superbia uero mala in habitum superbiae, & actum eius. Est autem superbiae habitus uitiu mouens ad appetitum inordinatum excellentiae propriae, quatenus est excellentia. Man. c. 23. nu. 5.

Superbia ad sui essentiam non requirit actualem contempum Dei, nec legis eius, neque renutus subiiciendi se ei, nec defectus proximi, sed hoc requiritur ad superbiam tantum, quae de se est mortalis. Ib. nu. 6.

Superbiae actus est praepone re naturalia bona minora sua, maioribus bonis naturalibus alterius, ita & diuina, & gratiae, quod si non adfit contempus Dei non erit superbia mortalis. Ib. id.

Superbiae species secundum Grego. 23. Moral. & Thom. ubi sup. ar. 4. sunt quatuor. Prima, quando homo a se putat habere ipsa bona naturalia, aut spiritalia, aut fortunam. Secunda, quando putat habere illa a Deo, sed ex iustitia. Tertia, quando arrogat sibi bona, quae non habet cuiuscunque ordinis illa sint. Quarta, quando contemnit alios inordinate uolens, ut sibi subiiciantur. Ib. id.

Super-

Superbia peccatum maximū est. Aug. super Psal. 18. & vere mundus est, qui ab hoc vitio mundus est, quia vltimum est re deuntibus ad Deum, quod recedentibus primum fuit. ¶ Ca. inter verba. cōcl. 2. nu. 3.

Superfluum.

Superfluum duplex est, alterum naturæ tantum, & dicitur omne id, quod alicui superest demptis necessarijs ad vitam suam, & suorum cōseruationem, alterum dicitur status, quod videlicet superest demptis necessarijs ad vitam statūque decentem sui, & suorum habita ratione casuum eorum, qui probabiliter time-ri, vel expectari debent secundum omnes. Et non consistit in puncto, sed habet latitudinem eo maiorem quo maior est status. iuxta Siluest. Verb. Eleemosina. 1. q. 1. §. 3. & in Aura Ros. casu 53. ¶ Manu. ca. 24. nu. 6. Vide Verb. status.

Superfluum in temporalibus, vel est natura tantum, vel naturæ, & personæ simul. ¶ De eleemos. nu. 16. Et ibi declarat, quæ sint ista superflua sicut in Manu.

Superfluum non videtur habere The-saurizans ad habendum Dominium, quo est dignus, vel prædia, & alia temporalia ad mutandum statum suum in digniorem, quo melius Deo in illo seruiat. Neq; qui futuris pauperibus The-saurizat. secundū Caiet. tract. 5. q. 4. in opus. to. 2. ¶ Ibi. 3. n. 17.

Superfluum naturæ, & personæ, qui habet, tenetur erogare illud pauperibus, sub poena peccati mort. Th. 4. dist. 15. q. 2. ar. 1. quod. 8. q. 6. ar. 13. Caiet. vbi supr. Sil u. Ro-fa Aur. cas. 57. Ex quo sequitur hoc superfluum alienum esse, quo ad vsum. iuxta illud Luc. 2. Quod superest date eleemosi-nā. Quod videtur esse præceptum obl. ad mor. & cum sit generale venit intelligen-dum generaliter. ¶ Ibi. nu. 39.

Superfluum personæ habentes sunt rari-simi, sed in necessitate constituto eleemosinate tenentur tam habentes superfluum naturæ tantum, quam de superfluo naturæ, & personæ. numer. 46. Vide Verbo Eleemosina.

Superior.

Superior regulari suo factas concessio-nes reuocare potest de rigore iuris, ita vt in foro exteriori reuocatio cen-teatur valida etiam si fieret absque causa, cum ex voluntate illius subditus pendeat. iuxta. ca. non dicatis. 12. q. 1. ca. religiosus. de elect. l. b. 6. Non tamen debet illas reuo-care absque iusta causa, alioquin peccat grauius, tanquam contraueniens natu-rali obligationi ex pacto, vel condicito lici-to descendente. Innoc. ca. nouit. de iudic. ¶ Conf. 20. de reg. nu. 7. & 12.

Superior renuens facere, quod debet, ad id per suum superiorem cogendus est. ca. nullus. de iur. patron. ¶ Consi. 2. de his, quæ sunt à prælat.

Superior peccans in loco inferioris nõ subest illi, quia inferior in superiorem nõ habet potestatem. cap. inferior. 21. dist. & cap. cum inferior. de maior. glo. 3. & sing. cap. 1. de rapt. communiter recep. à Panor. & Felin. dict. ca. cum inferior. probat Ioā. Andr. in Mercurial. quod reg. cui licet. de reg. iur. lib. 6.

Sed fallit hoc, quando ipse superior cõsentit. l. est receptum. ff. de iurisd. om. iud. & gl. sing. ibi extendit etiã ad Imperatorē, & gl. ca. in synodo. 93. dist. extendit ad Papā. ¶ De iud. Not. 3. nu. 72.

Superiori dicenti se facere aliquid ex cã-nis de illa constat nõ credetur, si id nõ po-terit facere sine causa. Barth. l. si forte. ff. de castrenf. pecul. & l. si donatione. C. de col-lat. ¶ Consi. 56. de reg. nu. 2. Com. de spol. cler. §. 2. nu. 18.

Superior statuens pœnam, vt subditus obediat non id facit, ut obediat principali-ter propter illam, alioquin peccaret. capit. notum. 2. quæst. 1. sed ob uirtutem. ¶ De fi-nibus. nu. 40.

Quomodo debeat inquirere delicta. Verbo Iudex. De illius obedientia. Verb. Obe-dientia. Vide Verb. Prælatus.

Superstitio.

Superstitionis nomen est à superstite tractum dicente Isid. in lib. Ethymol. quod

quod superstitiosos ait Cic. appellatos, qui totos dies deprecabatur, & immolabatur, ut sui sibi liberi superstitites fierent, deinde ue-ro translatum est ad significandum quod-dam uitium, quod gl. ad Colof. 2. definiens ait: superstitionem esse uitium religioni oppositum secundum excessum, puta ex-hibens cultum diuinum cui nõ debet, uel eo modo quo non debet. Silu.

Superstitionis ac falsæ religionis uitium quod primo præcepto Decal. prohibetur, maximum est peccatum ex suo genere eo-rum, quæ actibus uirtutum moralium op-pōnuntur. 2. 2. q. 92. ar. 1. & q. 94. ar. 3. Et nos inclinatur ad reddendum Deo cultum per-nitiose; uel etiam ipsi creaturæ tacite, uel expresse. ¶ Man. ca. 2. nu. 22.

Superstitionis species quatuor sunt ex lib. 2. de Doct. Christiana August. relati in ca. illud. 26. q. 2. Prima est qua perniciosus cultus Deo exhibetur per mendaces cœ-remonias, ut Iudæi faciunt, uel saltem cul-tus superfluus per cœ-remonias quæ neque Dei honorem, neque animæ salutem com-prehendunt. facit ca. quisquis. 41. dist. Sec-unda, quæ cultum diuinum alicui creaturæ reddit gratia ipsam honorandi, & dicitur Idolatria. Tertia qua cultus diuinus redditur creaturæ ad assequendum aliquã scientiam, uel instructionem. Et dicitur diuinatio. Quarta qua idem cultus tribuitur creaturæ, ut ab ipsa opera nostra dirigantur. Oēs istæ species ex suo genere habent peccatum mortale excepta prima, qua parte cõtinet cultum superfluum, sed non contra-rium diuinæ, aut humanæ legi. Quarta, et non est mortalis, quando bona fides, uel ignorantia excusat. secundum Thom. ubi supr. & Anton. 2. p. tit. 12. ca. 1. §. 12. ¶ Man. ca. 2. nu. 24. & conf. 5. de sent. excomm. & de iudic. Not. 2. nu. 32. De oratione capit. 6. num. 45.

Supplicatio.

Supplicatio signata sola facit fidem, quo ad possessorium, & etiam quo ad petitorium ad absoluendum reū. ¶ Ca. accepta op. 8. nu. 27. Supplicatio Papæ signata sola gratiam

continet, ideo etiam litteris non expeditis in foro conscientie sufficit, & etiam in fo-ro exteriori, quando non agitur de incom-patilib. sed de tertio beneficio, immo & de illis si litteræ ante sententiam præsen-tentur. ¶ Ibi. nu. 30.

Surdus.

Surdus, qui est omnino de iure non vi-detur prohibitus ab ordine presbyte-rij, quia solus etiam sine ministro re-spondente potest dicere Missam, & conse-quenter non audiendo illum, vt tenet gl. in ca. nec quoque. de consecr. dist. 1. ¶ Cõ-sil. 37. de temp. ordin. & quo ad recitatio-ne horarum. Verb. Hora.

Suspendio.

Suspendio generaliter accepta, iuxta mē-tē omnium iurist. est inhibitiō vsus officij, vel facultatis alicuius. Nam & appellatio dicitur suspendi. ca. venientes. de iur. iur.

Spiritualiter autem est Tertia species censuræ, qua alicui personæ Ecclesiasticæ prohibetur exercitiū sui officij, vel in per-petuum, quo ad partem ob suam culpam à iudice, vel à lege, & cum sit censura. ca. quærenti. de ve. verb. signif. non potest fieri nisi ab habente ordinem, & iurisdic-tionem Ecclesiasticam exteriorem, & potest ferri ob qualemcunque culpam mortale, secundum Archid. in ca. cum non ab ho-mine. de iudic. Immo & ob venialem. secū-dum Caiet. in summ. Cum autem sit pœ-na non potest ferri sine culpa. arg. ca. 2. de constit. ¶ Manu. ca. 27. nu. 151. & consil. 4. de temp. ord.

Suspendio cum non sit peccatum, sed e-ius poena. iuxta omnes stricte non est dicē-da talis prohibitiō celebrandi clerici mor-tali peccato infecti, licet sic vocetur. cap. fin. de cohabit. cler. ¶ De pœn. dist. 5. ca. si quis non dicam. nu. 10.

Suspendio censura est diuersa ab excom-municatione, quia non vetat exercitiū Ecclesiasticū quatenus tale, sed quatenus est species cõmunicationis humanæ Chri-stianæ.

stiana. Non est irregularitas, nec depositio, nec degradatio si stricte sumitur, quia ille non sunt censuræ, sed inhabilitates ad ordines, vel priuationes ab officio, hæc autem est impedimentum exercitij. iux. Parisiensis. ¶ Vbi supr. nu. 152.

Suspensio generaliter sumpta, alia est quo ad se solum, alia quo ad alios solum, alia quo ad se, & alios. Panor. c. si celebrat. de cler. excom. Sed hæc diuisio, non valet de suspensione stricte sumpta. Est autem triplex. Prima officij, & beneficij simul. c. tuarum. de priuileg. Secunda officij tantum, vel partis eius. Tertia beneficij tantum, vel rei pertinentis ad illud, vt colligitur ex gl. magna, & fin. Clem. cupientes. de poen. & remiss. Item quædam est à iure, & quædam ab homine.

Suspensio iuris. Primo fertur in clericum fornicatorem notorium, donec poeniteat. ca. si qui sunt. 8 r. dist. Verb. Concupinarius. ¶ nu. 154. Secundo in eligentem Episcopum, non idoneum. ca. cum in cunctis. de elect. etiam si sint compromissarij. ca. si compromissarius. eod. tit. libr. 6. Tercio in eum, qui ordinatur ante etatem, vel tempora statuta, sine litteris dimissorijs, vel à non suo episcopo. extrav. Pij 2. cum ex factorum, non tamè si bona fide, & simplici etate id fecerit credens se esse legitimum. Ob verbum presumpserit, quod dolum requirit. secundum omnes. Card. Clem. 1. de priuileg. q. 30. Idem de illo, qui bona fide per poenitentiam purgato peccato exercuit ordinem candida simplicitate id sibi licere existimans. ¶ nu. 155. & consil. 9. de temp. ordin.

Quarto in eum clericum, qui vel procurat, vel acceptat duellum. Siluest. Verb. Suspensio. q. 2. & Tabien. Ibi. sed tex. ca. 1. de cler. pugnant. in duel. dicit solum esse suspendendum.

Suspensio potest ferri ab eo, qui potest pariter excommunicare, nõ in omnes, sed in solas personas Ecclesiasticas. Est autem ferenda in scriptis sicut, & excomm. ca. 1. de sent. excom. lib. 6. Præcedente monitione si ponitur in contumaciam, non in poenam. Innoc. ca. si. de excel. prælat. Redditur nulla post legitimam appellationem, non

tamen suspenditur per præcedentem appellationem. secundum communem in c. 1. de sent. excom. lib. 6. per ca. ad hoc. de appell. ¶ Man. ca. 22. nu. 159.

Suspensio lata in aliquos actus particulares, non tollit alios, nisi sint illis annexi quare suspensus à iurisdictione, non est suspensus ab ordine. cap. a qua. de consecr. eccl. vel altar. nec contra. ¶ Ib. nu. 161.

Suspensionem à iure latam generaliter, nõ incurrit Episcopi nisi de illis fiat mentio specialis. c. quam periculosum. de sent. excom. lib. 6. cum gl. ¶ Ibi.

Suspensio fertur, & tollitur quibuslibet verbis id significantibus, quia multa sunt præscripta in formam substantialem suæ prolationis, aut absolutionis, licet in absolutione requiratur iuramentum necessarium. ca. venerabili. de sent. excomm. Si certo tempore terminatur, lapsa illo tollitur ipso facto, vel adueniente termino. gl. Clem. 1. de decim. Ibid. & consecr. 62. de sent. excom.

Suspensio lata à iure ob contumaciam, nõ in poenam absolute sine termino, & reservatione potest ab Episcopo, & eius Vicario vicegerenti tolli. arg. cap. nuper. de sent. excom. & ca. litteris. de constit. tradit Innoc. recep. in ca. 2. de solut. si autem fertur in poenam non potest eam tollere. Panor. d. ca. 2. quem sequitur Felin. cum glo. Clem. 1. de hæret. & ca. cupientes. §. ceterum. de elect. lib. 6. super quam tamen potest dispensare, quando posita fuit ob adulterium, aut minora peccata. iux. eandem Panor. d. ca. 2. ¶ Vbi supr. nu. 162.

Suspensio lata ab homine ab eodè tollitur à quo, & fertur generaliter, quam tamen, & superior tollere potest, & successor. arg. pastoralis. de off. iud. deleg. Et si notabis hanc differentiam, quando lata est in poenam, vel ob contumaciam cognoscet doct. errare in multis exceptiones quas faciunt circa huiusmodi absolutionem. ¶ Ibi.

Suspensio ista, vt censura à quocunque violatur incurritur peccatum mortale. arg. ca. 2. de maior. & irregularitas, si ille exercet peculiarem alicuius ordinis actum. ca. 1. de sent. excom. lib. 6. Quare qui psallit in choro, aut percipit sacramenta, licet sit suspensus

suspensus, non efficitur irregularis. ca. si celebrat. de cler. excomm. min. Neque si talis actus sit illi ascriptus iure particulari alicuius Religionis sicut est eligere, vel eligi. Sedere, & stare inter sacerdotes, licet peccat: quia tales actus, non sunt diuina officia. ¶ Consil. 7. de ætat. vt qual. ord.

Suspensio, donec aliquis satisfaciat durat, donec iudex declaret esse satisfactum. ¶ Consil. 1. de sequest. fruct.

Suspensio ab officio, seu ab ingressu ecclesiæ ob appellationem, non suspenditur. cap. is qui. de sentent. excomm. lib. 6. à voce vero actiua, & passiuâ, seu à pontificalibus, & vsu palij tollitur. Innoc. & Hostien. per gl. d. ca. is qui. Panor. cap. ad hæc. de appellat. & per alia multa. Prima inducit irregularitatem, & altera non. ¶ Consil. 8. de election.

Suspensio, non contrahitur, nec nocet, quo ad præterita. arg. ca. 2. de constit. ¶ Consil. 33. de temp. ordin. nu. 5.

Suspensionis poenam nullam imponit. Conc. Trid. sess. 21. ca. 2. sed solam innouat. cap. cum. secundum. de præbend. ¶ Consil. 29. de temp. ord.

Suspensio sicut excommunicatio à iudice competente lata etiam si sit iniusta modo non sit nulla, regulariter valet, & est seruanda saltem in foro exteriori, quo casu habet locum. cap. 1. 2. quæst. 3. iuncta gloss. ¶ Consil. 75. de sentent. excomm. Verb. Excommunicatio.

Suspensio à diuinis tollit tantum exercitium officij, vel beneficij, non autem alios actus, vt confiteri, communicare, audire Missam, & alia, quæ sunt laicorum. ¶ Consil. 64. de sent. excom.

Suspensio ab officio generalior est, quàm suspensio à diuinis, ideo non equipollent, vt sentit Innoc. in ca. fin. de excel. prælator. ¶ Consil. 63. de sent. excom.

Suspensus.

† **S**uspensus ille dicitur, qui hac censura innodatus existit, vel ipso iure, vel ab homine suspendente. Suspensus nõ est ipso iure excommunicatus

tus sine monitione. ca. sacro. de sent. excõ. vel sine scripto. ca. eod. tit. lib. 6.

Capiens fructus vacantis ecclesiæ, cap. quantæ. de elect. lib. 6. ¶ Manu. cap. 27. num. 156. conseruator excidens. ca. præsentis. de offic. ord. lib. 6.

Iudex Ecclesiasticus male iudicans aggrauando partes, & modo non sit Episcopus aggrauet contra iustitiam, faciat contra conscientiam sicut iudex facit amore, odio, precio, timore.

Admittens ad Sacramenta tempore interdictionis. ca. episcoporum. de priuileg.

Prælatus mendicantium admittens ad professionem ante annum. ca. constitutione. de regul. lib. 6.

Clericus vestem versicolore deferens, Clem. 2. de vita, & honest. cler.

Religiosus male alienas bona, & Clem. 1. de red. eccles. non alien. ¶ Ibi. nu. 157.

Ordinatus cum pacto non petendi alimenta. ca. 1. de simon. si vero donaret, vel renunciaret post factum sine pacto non incurreret. gloss. memorab. cap. si Episcopus. de præbend. lib. 6.

Episcopus ordinans absque tit. clericum religiosum, ordinis in quo fit votum temporale religionis. Pij 5. ¶ Ibi. nu. 158.

† Multi alij sunt suspensi de quibus habes supra, & in multis locis hinc inde sparsi, quæ non oportet in vnũ colligere ne opus in immensum crescat.

Suspensus gaudet priuilegio fori. cap. si quis suadente. 17. quæst. 4. per ca. aduersus, & cap. inter alia. de immun. eccles. non tamen gaudet alijs priuilegijs honoris, & utilitatis. capitul. si celebrat. de cler. excomm. min. ¶ Consil. 7. de etat. & qual. ordin. tum. 6.

Suspensus inhabilis est ad beneficia obtinenda. arg. d. ca. si celebrat. Sed non perdit beneficium obtentum. Innoc. in capit. cum nostris. de conc. præbend. recept. per Felin. cap. inquisitioni. de accusat. ¶ Consil. 46. eod. tit.

Suspensus ab officijs sacerdotalibus administrando in ordine inferiori non peccat, nec fit irregularis. ¶ Manual. capit. 27. num. 163.

Suspensus si scienter beneficium accipit peccat

peccat, & titulus eius est nullus. ¶ Cap. 25. nu. 133. Verb. Beneficium.

Suspensus ab officio prædicandi, cõcio nando peccat, & fit irregularis. ¶ Ca. 27. nu. 163. Quia prædicare est officium certi ordinis. Verb. Prædicator.

Suspensiones omnes provenientes ex delicto occulto, potest episcopus tollere in sua Diocesi, quo ad suos subditos modo non sint deductæ ad forum contentiosum. Conc. Trid. sess. 22. capit. 6. ¶ Capitul. 27. num. 194.

Suspicio.

Suspicio quid sit. vide Verb. Iudicium. Suspicio non omnis peccatum est, ut illa, quæ fit de alicuius bonitate. Est autem semper peccatum, quando saltem est causa peccati. Neque illa, quæ est de malitia, est peccatum, quando ex indicijs sufficientibus cõcipitur, ideo, affert causam iuste recusandi. Notarios, & similes, ca. quod suspecti. 3. q. 5. ca. suspicionis. de off. deleg. ¶ De iud. rub. nu. 47.

Suspicio mala non omnis peccatum est mortale ex S. Tho. 2. 2. q. 60. Nam leuibus indicijs facta sine certitudine est venialis. Si autem cum certitudine ex illis inducitur, mortalis est, quia adest contemptus.

Quod si est iudex, & procedit ex illis ad condemnationem, mortalis est iniustitia. ¶ Ibidem.

Suspicionis gradus dantur, ut sit alia leuis alia vehemens, alia maior, alia minor. ¶ num. 50.

Suspicio legis datur, quæ habetur pro equi pollenti infamia, & sufficit ad inquirendum, ut declarat Salicetus l. an quidem. C. de accusat. ¶ Ibi. nu. 96.

Suspicio vna in vnum potest esse alicuius momenti, quæ talis non erit in alium, ideo id multum est ponderandum ab inquisitoribus in suspectis de hæresi. ¶ Consi. 1. de hæreticis. nu. 8.

Suspicionem inducit insolita diligentia fraudis. l. si quis sub conditione. adiuncta gl. quam Bal. ad hoc ibi notat + deest. tit. quæ cū alijs refert Dec. cons. 448. nu. 23. & Fel. ca. 2. de reser. ¶ Cõf. 1. de homicid. n. 3.

Suspiciantium tria sunt hominum genera, quæ peccant iuxta D. Tho. vbi supra. ar. 3. Primum eorum, qui ideo id faciunt, quia mali sunt. Secundum eorum, qui ad alios male sūt affecti ex aliqua passione. Tertium eorum, qui id faciunt ex magna, quæ habent de alijs experientiam, ideo senes ex 2. Rethor. Arist. naturaliter sunt multum suspecti, grauius peccant duo priora genera, quia neque ducuntur iusta probatio ne, sed peruerso affectu id faciunt. ¶ Rubr. de iudic. nu. 46.

Sustentatio.

Sustentatio honesta, & comoda debet considerari secundum qualitatem personæ. Bald. l. 2. in principio. quod metu caus. & tradit Alex. l. si maritus. ff. solut. matrim. ¶ Consi. 2. de verb. signif.

Sustentatio necessaria debetur regi iure naturali, & si non potest tolli, potest tamen moderari quãtitas iure humano. ¶ De lege pœn. nu. 42.

Sufurratio.

Sufurratio est significatio inordinata mali culpæ alienæ, sine pœnæ, vel alicuius defectus naturæ, alteri facta per quæ feminatur discordia, vel causa discordiæ inter illos. Th. 2. 2. q. 24. ar. 1.

Sufurratio differt à contumelia, quæ lædit honorem, & ab infamia, quæ lædit famam, cum ista lædat solam amicitiam. Est autem grauius peccatũ, nec debet sufurrator absolui, nisi querat, quo ad fieri potest, ut illis renunciaret, quod nisi possit damnis inde secutis ad arbitrium boni viri satisfaciatur. iuxta Rosel. Verb. Inuidia. §. 6. Si autem id proponat sufficit, ut absoluat. ¶ Man. nu. ca. 18. nu. 13.

Symbolum.

Symbolum est summa eorum, quæ Christiani credere debent. ¶ Man. ca. 2. nu. 1. Est autem confessio fidei, sed non oratio, cum nõ sit petitio alicuius rei. ¶ De orat. ca. 4. nu. 9.

symbo-

Symbolum, qui dicendo articulum ab articulo, non distinguit, sed cursim, & prope rando, ita recitat permiscendo omnia, nulla est laude dignus, immo vituperio. Et maior, qui ita distinguit vbi non oportet, ut potius negare fidem, quam confiteri videatur, quæ credit. ¶ De orat. ca. 16. n. 19.

Symbolum maius in Missa, qui incipit, & non absoluit peccat, quia est abusus, ut decernit Conc. Basil. sess. 21. ¶ Ibi. nu. 44.

Synodus. Verb. Concilium.

Synagoga.

Synagogas Iudæorum. Meschitas Turcharum Idola, vel alia cuius vsus principalis est peccatum mortale, qui facit, aut reficit mortaliter peccat, quia occasione propinquam peccandi exhibet, etiam si id faciat sine praua intentione. ¶ Manual. capit. 14. num. 36.

Synagogas construere Iudæis, licet in terris Christianorum vbi licentiam habent habitandi. ca. Iudæi. de Iudæis. Ex permissione. impunitiua tantum, nõ autem approbatiua. ¶ Consi. 2. de Iudæis. nu. 2.

De Littera T.

Taciturnitas.

Taciturnitas puellæ, quando sufficit ad contrahendum. Vide Verb. Matrimonium.

Taciturnitas, quando annullat gratiam. Vide Verb. Gratia.

Tacere, vel loqui, quando bonũ, vel malum, vel indifferens. Verb. Silentium.

Tactus.

Tactus potest esse licitus, & illicitus, qui est per se malus, talis est autem libidinosus. i. qui fit deliberate ad habendam delectationem venereã uti præambulam ad copulam carnalem, immo est sine relatione ad illam. ca. nec solo. 32. q. 5.

& gl. memorab. ibi. Licitus est autem si fiat honesta causa sine tali delectatione, & nõ est peccatum de se, immo neque cum illa in primo motu insurgente, ut dicit glo. in ca. homicidium. de pœn. dist. 1. & præcipue si est contra voluntatem tangentis. Et etiã si causa esset subita modo non sit luxuriosa, neque in finem talem ordinatã, non erit peccatum mortale. Et si fiat causa vanitatis, leuitatis, curiositatis, &c. ¶ De pœnit. dist. 1. ca. si cui. nu. 7.

Tactus pudendorum de se iudicatur esse mortalis de quo Apostolis. 1. Cor. 7. Bonum est homini mulierem non tãgere. arg. à contrario, ac arguit d. Hieronymus. op. 1. contra Iouin. relatus. 32. dist. cap. ho spitalium. Caiet. 2. 2. q. 154. ar. 4. Non tamẽ ad eo malus est, ut pro nulla causa possit bene fieri, ut medendi, atque curandi. Nam ca. fraternitatis. de frig. & malef. colligit, quod mulier inepta viro ob arctitudinem potest arte chirurgorum apta fieri. Bene tamẽ verum est, quod tactus iste periculosissimus est ad mouendum libidinem, ideo non nisi pro vrgentissima causa fieri debet. ¶ Ibi. nu. 12. & 13.

Tactus oscula, & amplexus si referantur ad copulam à non coniugatis peccata sunt mortalia, quia sunt directi in peccatũ mortale. Idem ait Caietanus vbi supra, si fiant ad solam delectationem sine animo perueniendi ad copulam. Quod verum est si fiant tãquam delectabilia libidinosã, & prouocantia ad talem delectationem. Secus autem si fiant tanquam prouocantia ad delectationem honestam, putam ad augendã amicitiam, benevolentiam, amorem naturalem, civilem, scholasticum. Et si principaliter ad hoc fierent, licet deinde, & secundario insurgeret inde delectatio venerea in sensualitate, vel ex fomite, vel ex Diaboli suggestione, non propterea tamen essent peccata mortifera: immo neque venialia si nulla consentiatur in consensum voluntario voluntatis partis superioris. ¶ Ibi. nu. 15.

Neque similiter Caiet. opinio forsã procedit, quando delectatio venerea parua est, & sine periculo incidendi, vel in actum carnalem, vel in pollutionem. ¶ Ibi. n. 17.

Idem dicendum de visu, licet visus non ita

ita, vt tactus ad libidinem posset pronocare. Tactus, & oscula, & amplexus inter coniuges de futuro sunt liciti modo absit periculum pollutionis, & non fit tactus pudendorum. Maior. ca. 16. nu. 12. Vide causā. Verb. Sponsalia.

Tactus mamillarum à sacerdote iocose facto, & sine aliqua mala intentione, non est peccatum mortale, quia ex sua natura, non incitat ad mort. vt semper peccare faciat personas, ita se tangentes. ¶ Manual. cap. 14. nu. 42.

Taurus.

Taurorum agitatio, vt quibusdam locis fit peccat. mort. est, & præcipue in Hispania ob periculum, quod imminet assistentibus. Et multorum peccatorum, quæ inde nascuntur, vt superbiæ vana gloriæ, &c. Illiciti enim sunt ludi ex quibus occisiones, & magna vulnera contingunt, & omnia torneamenta iure Canonico sunt prohibita. ca. 1. de torneam. talis autem agitatio species est torneamenti; quare de illa idem dicendum videtur. arg. l. illud. ff. ad leg. Aquil. Adest præterea Pij 5. super hac agitatione. extrauag. edita. 1567. quæ incipit. de salute gregis. Quæ tamen non videtur procedere in agitatione moderata sicut finis illius innuit. Et ideo torneamenta talia permittuntur. ¶ Manual. cap. 15. num. 18.

Telum.

Telum definitur ab Imperatore. §. itē lex Cornelia. Instit. de publ. iudic. & à Card. l. calumniatur. §. telum. de verb. sig. vt sit omne id, quod manu iacitur. Quare non satis caute, ait gl. 1. ca. is qui. de poen. dist. 1. Quod telum dicitur quicquid nocere potest, cum omnia corporea nocere possint, neque tamen possunt vocari tela. ¶ De poen. dist. 1. ca. eod.

Templum.

Templa Iudæorum, Hæreticorum, Mammetorum, & aliorum infidelium

ædificare non licet, quia peccatum. Verb. Synagoga. de templis. Vide Verb. Ecclesia.

Tempus.

Tempus longum appellatur, quando est decem annorum. Si ad minus breue dicitur. l. fin. ff. si ager. vectig. gl. Clem. 1. de red. eccles. alien. ¶ Manual. cap. 27. num. 126.

Tempus decem annorum longum. Et minus breue appellatur. C. de long. temp. præscriptio. ideo locatio ad decem annos dicitur longa. gl. Clem. 1. de reb. eccl. alien. rece. per Car. quæ similem habet in l. 2. ff. si ager. vect. & communiter ita tenetur per Barth. in l. 1. §. quod autem. ff. de superficie bus. & consuetudo id seruat, vt testatur Barth. in l. iubemus. C. de sacros. eccl. ¶ De poen. dist. 5. ca. si quis. nu. 6.

Tempus infra triginta dierum conceditur, vt allegari possit aliquid factum fuisse per iracundiam, vt notat Lucas de pēna. l. omnes omnino curiales. de Decur. & lib. 10. C. eod. & allegat bonum tex. 1. 1. q. 3. ca. cum apud. ¶ Ibi.

Tempus huius vitæ delendis peccatis, & quærendis virtutibus datum breuissimum est, ideo ait Apost. Gal. 6. dum tempus habemus operemur bonum. Ephe. 5. redimetes tempus. Est autem tale tempus merendi, vel demerendi. cap. in præsent. 1. 3. q. 6. 2. Et dicitur tale non in se, sed respectu vitæ futuræ, quæ sine termino est. ¶ De poenitent. distinct. 5. capitul. 1. S. ingratus. num. 4. & 6.

Tempus immemorabile vim priuilegij habet. cap. super quibusdam. §. præterea. de verb. signif. eccl. hoc iure. §. ductus aque. quot. & æstiu. ¶ Consi. 2. de immunit. eccl. num. 4.

Tempus à iure statutum, in dubio debet esse continuum. gloss. celebrat. & recept. in rubr. de diuers. & temp. præscript. ¶ Consi. 37. de reg.

Tempus regulæ de trienniali continuum esse oportet Gomes. in dist. regul. quæst. 20. & 46. ¶ Capitul. accepta. oppos. 7. num. 51.

Ten-

Tentatio.

Tentare Deum est aliquid dicere, vel facere ad experiendum expresse, vel tacite diuinam potentiam, sapientiam, vel pietatem, vt conuincari nulla præuia meditatione cum illam posset habere, offerre se temere martyrio irritando infideles, & occasionem præbens ad se occidendum sine causa, quæ speciem præcepti, aut consilij habeat. ¶ Manual. cap. secundo. num. 40.

Tentandi causa alicuius fortitudinem, aut continentiam, aut suipsum introduce re mulierem in cubiculo mortale est, cum sit inductiuum, maxime ad mort. nisi magna viri religio, aut mulieris honestas circumstantiam iustificantem producat. ¶ Cap. 14. num. 42.

Tentatio peccandi consistenda est, quo quo minor est eo magis peccati aggrauat, vt si nascatur ex muliere deformi. iux. gl. celebrem. c. fi. 1. 5. q. 6. de poe. d. 5. c. 1. S. confideret. à num. 85.

Tentatio peccandi non est circumstantia regulariter consistenda, quia ut plurimum non mutat speciem, sed sunt tantum, quando fundatur in causa finali, alio præcepto particulari prohibita, quam operatio ipsa, vt si quis furetur ob tentationem, quam habet ad fornicandum. ¶ Vbi sup. n. 92.

Tentatione vlla non potest quis agitari ita, vt nequeat pluris facere legem diuinā, & eius obseruantiam, quam id, ad quod tentatur, quia non patitur Deus nos tentari supra id quod possumus. 1. Cor. 10. Quare tentatus, ut præferat bonum temporale spiritali viriliter agat confortetur cor suū, & speret in domino. Psal. 30. ¶ De oratio. cap. 18. num. 14.

Terminus.

Terminus notificationis alicuius scripturæ non currit, donec copia illius authentica tradatur, si fuerit petita. Clem. causam. de elect. adiuncta gl. ver. cū simili. De rescr. 14. caus. null. nu. 2.

Tertiarius.

Tertiarius S. Francisci simul uiuentes, sunt ueri Religiosi, nec possunt transire ad aliam Religionem etiam Mendicantium, nisi licentia petita, ut constituit Iul. 2. Et sufficit etiam non obtenta. iux. ca. licet. de Reg. ¶ Consi. 19. de reg.

Tertiarij valentes profiteri clausuram seruent, & multiplicentur, ut alix Monachæ. Nolentes uiuant sine clausura, & scandalose ab ordinariis puniantur per extrauagant. Pij Quinti. ¶ Consi. decimo sexto. de Regu.

Testamentum.

Testamentum. iux. Panor. in Rubr. est voluntatis nostræ iusta sententia de eo, quod quis vult post mortem fieri cum hæredis institutione, vt habetur l. 1. iunct. gl. ff. eo. Et est duplex: quoddam nuncupatiuum sine scriptis explicando suam uoluntatē coram testib. Quoddam uero scriptis, quod quis facit cū nō uult, vt protunc aliquis sciat suā uoluntatem. Silue.

Testamentum, qui condere uult sanus id faciat, uel in principio morbi ne morte, vel externo alio accidente impediat. Et qui eum impediunt ne alius quid relinquat, grauissime peccant, cum obligatione restituendi, & poena perdendi hæreditatem. lege prima. C. si quis aliqui. testamen. prohib. & Antonin. tertia partit. decimo. capitul. primo. §. secundo.

Et debet fieri, quo ad possibile est in statu gratiæ, ut mereatur iubendo suffragia. ¶ Manual. capitul. decimo sexto. num. 36.

Testamentum factum ante professionē per illum non rumpitur, etiam si factū fuerit post ingressum Religionis. §. illud. auth. de Monachis. & authen. nunc autem. C. de epit. & cle. quia non est uere tunc religiosus. Neque per Conc. Trid. c. 16. de Regula. sefs. 25. tollitur nouiciis facultas testandi, sed tantum disponendi inter uiuos. Com. 2. de Regu. nu. 11.

LI Te-

Testamentum factum ante professionē, non potest Monachus reuocare, neque alterare. Panorm. ca. in præsentia. de probat. contra Bar. in Authen. si qua mulier, quia qui non potest facere testamentum, neque minus potest illud reuocare. argumen. l. si proponis. C. de nupt. & cap. i. de regu. iur. Secundo, quia

Testamentum sola voluntate reuocari non potest, vt ait Imo. d. l. i. sequutus Ang. Ibi. ¶ Com. 2. de reg. nu. 53.

Testamentum qui facit mutari tenet ad restitutionem. l. fin. C. si quis. ¶ Manu. cap. 17. num. 70.

Testamentum priuilegiatum sine mentione priuilegij valet. l. 3. ff. de milit. testa. ¶ de red. eccl. q. i. Mon. 7. nu. 1.

Testamentum, qui condere potest, & pariter potest codicillari, & donare causa mortis, contra Decium. patet per leg. Marcellus. ff. de donat. caus. mort. ¶ Ibid. Mon. 10. num. primo.

Testamentum ante nouam legem perfectum valet, si testator post illam moriatur, nec renouauit, cum posset Paul. de Castro in l. iubemus. C. testamen. ¶ De rescrip. except. 21. nu. 13.

Testamentum clerici in vrbe de rebus per negotiationem quæsitis validum est, si fuerit factum per verba generalia nulla facta mentione de illis, per ea quæ tradit Decius leg. hæreditas. ff. de regul. iuris. & alij citati ab eo. ¶ conf. 10. de testa.

Testamentum ad pia factum corā duobus testibus valet, cap. relatum de testam. de iure canonico, quod tradunt etiam oēs legistæ secundum Ias. l. i. C. de sacros. eccl. nu. 28. In reliquis requiruntur septē. l. hac consultiissima. C. qui testam. fac. pol. Consi. 7. eod. titu. nu. 6.

Testamentum factum à cogitante ingredi Religionem professione confirmatur, quæ est velut mos civilis. Imol. l. i. ff. de testam. quem sequitur Francif. Rubeus eodem.

Neque ulla licentia requiritur, quia iure communi id licet. ¶ conf. 12. eod.

Testamentum sequitur personam propriam. ¶ Com. secundo. de Regul. numer. 57.

Testamentum nullum abusive testamentum vocatur leg. 2. §. i. ff. quemadmodum. ¶ de rescrip. remed. 2. nu. 1.

Testandi facultas cum est libera, non excludit solemnitatem testamenti requisitam necessario, & de iure. l. i. C. de inoff. testam. quam seruare debet professionem emissurus. ¶ Com. 2. de Reg. nu. 52.

Testandi facultas concessa, est regulari viuenti extra claustra si habet facultatem conuertendi quæ sita in proprios vsus.

Testandi facultas de redditibus ecclesiasticis concessa à Sede Apostolica per Iul. 3. generalissima est, & extendebatur etiam ad Regulares in Curia morientes. Sed Paulus 4. illam restrinxit ad sæculares. ¶ De spoliatio. cleric. §. 6. num. 3. & intelligitur in foro fori.

Testandi facultas nil potest prodesse, nisi si testetur is cui illa facta est. arg. l. ex imp. facto, & l. hac consultiissima. C. qui test. fac. pol. ¶ Ibi. §. 7. nu. 6.

Testandi facultas libere, & consuetudo concessa clero Italo nulla est de bonis Ecclesiasticis, quod ex multis indiciis probatur. ¶ De Redimen. eccl. quæst. prima. Mon. 58. num. 2.

Et si ad esset nulla esset. cap. quæ contra. dist. 8. ¶ Ibidem. Mon. 54. nu. 4.

Est enim contraria legi naturali in 8. De cal. præcepto contenta loquendo, quo ad vsus prophanos, non autem quoad pios, quia id est sola lege humana prohibitum, cui consuetudo derogare potest. ver. cōsuetudo. ¶ Ibi. q. 3. Mon. 5. nu. 3.

Testandi facultas de bonis ecclesiasticis in vsus prophanos concessa etiam à Papa, non valet in conscientia, quia est cōtra legem naturalem, vt diuinā, ideo qui illa vitur peccat, & concludit Barbā. de præstāt. Card. p. i. q. 4. Ibi. Mon. 6. nu. 3.

Non finitur per primum testandi actum contra Deci. consi. 512. quem sequitur Tiraquel. l. boues. §. hoc sermone. ff. de verb. sign. quia gratia concedentis id non uideatur requirere, & natura testandi, & deambulatoria, & non mutabilis usque ad mortem. cap. vltima. 13. q. 2.

Et qui non perseverat in priori testamento usque ad mortem, intestatus videtur.

¶ ut decessisse. arg. l. 2. §. si testamentum. ff. quemadmodum. ¶ De red. eccl. q. 3. Mon. 9. nu. 2. de poen. d. 6. ca. placuit. nu. 34. de Indulg. Not. 31. nu. 26.

Testari iure nequit beneficiarius de Reditib. ecclesiasticis siue beneficiarius simplex, siue curatus, neque ad pia, neque ad prophana. De spo. cle. §. 6. nu. 5.

Testari multo minus potest Religiosus, quam Clericus sæcularis, quia nullis locis ille potest, cum non sit Dominus aliquorū cap. non dicatis. 12. q. 1. Sæcularis autem est dominus de aliquib. ¶ De Red. eccl. q. 3. Mon. 2. num. 1.

Testari, & velle testari diuersa sunt. arg. tex. cum gl. in uidentis. C. de cōtrah. emp. Consi. 1. de testa.

Testari possunt miltites S. Stephani relicta quinta parte Religioni. Ex priuilegij Rij 5. Consi. 29. de Reg. nu. 8.

Testari possunt Moniales, sæculares, siue collegialiter, siue non collegialiter. viuunt. Archidiacono, & Cardiniper cap. vltim. 12. quæst. fin. quia non sunt ueræ Religiosæ cum non faciant professionem. Consi. 81. de Regul. num. 18.

Testari possunt in Lusitania filios habentes de sola tertia parte bonorum suorum. Consi. 13. de voto.

Testari potest etiam vsurarius manifestus præstita cautione. c. quanquā. de vsur. lib. 6. quia nullo iure id vetatur, & cū sit liber potest id facere. l. i. C. de sacros. eccl. Consi. 10. de vsur.

Testator.

Testator, qui reliquit aliquid dandum illi cui uoluerit dare Titius, uidetur tacitum fideicommissum in fraudem legis relinquere. l. lucius. §. fina. ff. de lega. Consi. 2. de testam.

Testator testamento relinquens, ut restituatur, quod ipse poterat restituere, securus non discedit, nisi excusetur aliqua bona circumstantia, quia scilicet credit, quæ hæres suus melius præstabit id. ¶ Manual. cap. 17. num. 68.

Testatoris mens tacita ex cōiecturis eli-

cienda est. Barth. l. theopompus. ff. de dote præl. Consi. 2. de testa. nu. 4.

Testatoris intentio ex actu, qui de se est nullus colligi etiam potest instar confessionis, quia in actu nullo facta præiudicat. Inno. c. qualiter, & quando. de accus. Consi. 6. de testam.

Testatoris iustū præceptum lex est, & ad illud seruandum hæres compelli potest l. filiusfamil. §. dicitur. el secundo. ff. de legat. Authen. de Nuptiis. §. disponat testator. cap. final. 13. quæst. 2. ¶ Consi. quinto. De emptio. num. 15.

Testamentorum executor. Verbo Executor.

Testatoris voluntas non reputatur profecto etiam in relinquendo Missas. ¶ De poen. c. magna. d. 1. nu. 23.

Testis.

† Testes antiquitus Superstitibus vocabantur eo, quod supra causarum statum proferebant. Nunc uero parte nominis ablata testes uocantur. c. forus. de ver. sig. §. testes. Qui & dicuntur legitimi, uel omni exceptione maiores cū nulla legitima exceptione repelli possunt, secundū gl. in c. 1. de confang. & affi. Silu.

Testis mortaliter peccat si in iudicio deponit falsum, aut cum dubitat esse tale, aut si tacet verum in graue damnum alterius, etiam non iuratus. cap. 1. de crim. falsi. cum obligatione restituendi. Thom. 2. 2. quæst. 70. art. 4. Timor iustus potest eum excusare, quo ad reticentiam veri. argum. cap. ne quis. 22. quæst. 2. Cum nouit se errasse debet suum dictum reuocare si prodesse potest eum id facit statim. cap. præterea. de testibus. cogend. Vel antequam sententia feratur. Innoc. recep. Ibi.

Et tunc desinet esse omni exceptione dignus, & maior. iuxta Cardinal. recept. in cap. ueniens, el secundo. de testibus.

Quod nisi iudex credat factum ex subornatione illi factam magis credet, iuxta Hostiens. recept. per Anton. & Panorm. d. cap. præterea argum. l. 3. ff. de testibus. Manual. cap. 25. num. 40.

Secundò, quando deponit uerum, sed credens esse falsum, vel solo timore periturij testatur.

Tertiò, si se falso excuset ne reddat testimonium, cum tenetur cum oblig. restituere di. Ange. Verbo testis. §. 17.

Quartò, absentans se eadem causa. Sot. de rat. teg. secr. m. 2. q. 7. ¶ nu. 41.

Testis detegens secretum non necessarium ad damna impedienda, licet particulariter de eo interrogetur peccat. 2. 2. q. 90. art. 1. maxime si per confess. sacramentalem, vel consultationem didicit, nisi aliunde nouerit. ver. Secretum. & verb. Reuelatio.

Testis in tali casu cum non teneatur debet dicere iudici se non teneri, & si illum velit cogere, appellare, & si timet illius sanctiã absolute dicere se nihil scire intelligendo, ita ut dicere possit. ¶ Ibi. 43.

Testis non tenetur se offerre sub poena peccati mortal. in quibus magna causa, nisi de lege charitatis. De lege autem iustitiæ in extremo uitæ alicuius periculo. ¶ nume. 44.

Testis etiam peccat si mercedem accipit, ut verum testetur cum obligatione restituendi si qui dedit. cap. san. 14. quest. quinta. Et qui accipit, ut falsum testetur sine obligatione restituendi, nisi de consilio pauperibus tenetur tamẽ ad omnia damna. ¶ nu. 45.

Testis si absque causa non parat iudici præcipienti, ut denunciata peccat. Excusant, aut ab hoc occultum. Verbo Secretum.

Defectus probationis. Auditio dubia, vel ab eo cui non est credendum. Denunciatio eius à quo ipse audiuit. Si factum fuit furtum ratione recuperationis. Si per confessionem sacramentalem, vel consultationem nouit. ¶ nu. 46.

Testis non se debet offerre Ascendens contra descendentes, nec contra. Nec maritus contra uxorem, aut contra. Idem de liberto, & patrono.

Et si istorum aliquis offeratur non debet admitti. Isti tamẽ priuilegiati in defectum aliorum possunt. arg. glo. c. quãquã. 14. q. 2. & gl. recep. ab Arch. in ca. statuendũ. 2. q. 6. Et sufficit iuramentum partis dicentis non adfuit

se alios. ¶ priuilegiatos, dũ nulla intercurrit in contrarium coniectura. arg. ca. 2. §. si. de iuram. calum. li. 6. nisi timeatur aliquod magnum nocumentum. nu. ¶ nu. 50. & e. inter. verba. concl. 6. n. 809. 810. 811.

Testis false testans non restituit fisco bona quærenda, etiam si uerũ testatus fuisset. Silu. verb. Restitutio. §. q. 7. quia poena non debetur ante condemnationem. ver. poena. Et interesse remorum, & extra rem nõ debetur. l. si sterilis. §. cum per venditorem. ff. de emp. & vend. ¶ nu. 51. & cap. 15. nu. 17. cap. 17. num. 134.

Testis si varie, & non vno modo loquitur illi non creditur. Panorm. & Fel. in proce. Decret. & citati ab eis. ¶ consil. 8. de consangu. num. 6.

Testis vnus dictus in dubio cum alio eius dicto est ad concordiam reducendum. Panorm. per ca. cum tamen. de testib. non solũ, ut non incidat in poenam, sed et ut probet ibi Fel. Conf. 18. de hære. nu. 8.

Testis mendacium per hyperbole dicens, non peccat. Th. 2. 2. q. 111. ar. 1. loquedo de mendacio sic dicto. Et si ita se ad poenam ipsius obliget, non est tamẽ puniendus, quia nõ fuit animus uerus se obligandi, sed figuratus. Neque peccat se ad illam obligas. iuxta gloss. in cap. cum homo. 23. quest. 5. Cum non sit dominus suæ uitæ. l. liber homo. ff. ad leg. Aquil. c. contingit. de sen. ex. com. ¶ consil. 14. de testib.

Testis vnus deponens de fama illam non probat iux. doctr. Bar. l. de minore. §. plurimum. nu. 13. ff. de questio. Conf. 1. de sen. nup. consil. 1. de accusa.

Testes, & instrumenta æquiparantur, quo ad effectum probandi aliquid. leg. in exercendis. C. de fide instrument. ¶ Consil. 41. de sponsal.

Testi vn. co. in his, quæ nõ p̄iudicant stat. iux. gl. in c. nuper. de testib. & in c. placuit. de consec. d. 4. ¶ consil. 7. de testa. n. 9.

Testis in iudicio præferendus est testi extra iudicium. gl. c. per tuas. de probatio. ¶ Consil. 1. de confess.

Testis unus idoneus saltim iuratus inducit iustam credulitatem. gloss. singul. & recep. in l. Titio fundus. ff. de conditio. & demonstr. quam post alios declarat Fel. ca. cum

eum contingat. de rescript. ¶ Consil. 39. de præbend. nu. 2.

Testis, qui falsum testando proximum non lesit irreligionem commisit non iniustitiã, ideo ad restitutionem non tenetur, sed sufficit, ut poeniteat, & reuocet suum dictum. Si uero lesit, & damnum restituit, & poenituit non tenetur reuocare ne se infamet, nisi probabiliter timeatur aliud verum datum. ¶ Consil. 1. de testib.

Si fidit bonitati rogantis, & affirmat iurando, quod ignoras peccat, sed non tenetur restituere. ¶ Man. ca. 18. nu. 1.

Testis aliquis obligatus est in foro conscientie, & ex charitate deponere aliquid cum alterum ex defectu sui dicti uideret ius suum perdere, qui tamen ad id non potest compelli ob aliquod priuilegium. ¶ Ca. inter uerba. concl. 6. nu. 715.

Testis tacens ueritatẽ paulominus peccat quã falsus licet, non omnino tantum. Falsus, aut qui omnino mentitur sine dubio peccat mort. quia Deum, iudicẽ, proximumque offendit. c. 1. de crim. falsi. ¶ Ibi. nu. 700.

Testis tenetur deponere, quod scit etiã si pollicitus fuisset se nil dicturum. Tho. 2. 2. q. 70. ar. 1. ad 2. Etiam si iurasset. Inn. c. qualiter. el. 1. de accus. quia ius iuramenti ad hoc, non se extendit. ca. 1. de iur. iur. lib. 6. ¶ nu. 703.

Testis, qui ut non deponat contra suum cognatum, aut amicum in causa civili se abscondit, aut fugit sciens sine ipso non ualeat probari, quod petitur, nõ minus peccat, quam qui abscondit testamentum. Sot. de rat. teg. m. 2. q. 7. quod fundatur in multis legibus tam canon. quam ciu. ¶ nu. 704.

Testis potest compelli ad deponendum in causis ciuilibus, in quibus agitur de interesse partium. Bald. rub. de test. cog. & Fel. pro quibus est. c. 1. tot eod. tit. Et etiam in causis criminalibus, nisi adsint alij per quos ueritas sciri possit. Hosti. ca. 1. de testib. cog. intellige, quando occultare ueritatem esset peccat. mort. secundum Inn. eo. c. 1. & absolute in causa hæresis. iux. Archid. ca. ut officium. S. uerum. de hæret. lib. 6. ¶ nu. 205.

Testes non compellit praxis Romana in causis criminalibus. ¶ 786. Neque etiam cum graue damnum sequitur. iux. ueriores opiniones. ¶ nu. 711.

Testis non debet deponere de eo, quod scit per uiam confess. quocumque modo 707. Neque de delictis, quæ nouit alia uia si sunt secreta, & iudex interrogat generaliter. ca. qualiter. de accus. Nec cum interrogatur specialiter si id non est necessarium ad impedienda mala, vel non sit id semiplene probatum, vel non adsint iudicia. 2. 2. q. 20. ar. 1. ¶ nu. 708. Vel nisi sint probata, & id sibi constet. Caiet. 2. 2. q. 62. ar. 1. ¶ 709.

Testis magis potest, & ad minus est obligatus contra accusatum, quam contra inquisitum, quia contra illum potest si uult deponere de crimine occulto, nõ tamen tenetur nisi modis de quibus sup. contra tamen, secundum non potest, nisi præcesserit infamia. Sot. de rat. teg. m. 2. q. 6. ¶ 210. in mo. huiusmodi testis salua conscientia potest se occultare, & citatus fugere, & interrogatus tacere ueritatẽ in nullo tamẽ mentiẽdo. ¶ Ibi.

Testem ad solã punitionẽ delicti nemo ob conscientiam se debet offerre. Th. 2. 2. q. 20. ar. 1. nisi accusatio, vel denunciatio sit necessaria pp bonũ publ. Cai. 2. 2. q. 70. ar. 1. 712.

Testes cum desunt cessant priuilegia non testificandi, ideo tunc tenetur uir contra uxorem, uxor contra uirum. gl. in ca. quãquã. 14. q. 2. fundata in bonis tex. ¶ nu. 812.

Testes inhabiles comprehenduntur in litteris monitorialibus, & possunt prodesse in iudicio, & ad integrandã probationem. ¶ Ibi. n. 819.

Testis priuilegiatus, qui nequeunt, etiã si uelint testificari, conueniunt cum ijs, qui possunt si uelint in aliquo. 820. Nec differunt ab alijs. ut possint compelli in defectu aliorum. 821. Sed raro compelluntur in foro exteriori, quia raro euenit, ut non illis occurrat aliquod damnum. 822.

Testimonium.

Testimonium vnus uiri etiam legalis, non sufficit ad credendum, de malo tertij. gl. memorab. in ca. si quis præpostera. dist. 50. pro qua tex. aptiss. in c. non solum. 2. quest. 3.

Secus si est iuratus, vel deponat de uisitu. ¶ Rubric. de iudic. nume. 52.

Testimonium vnus sufficiens est ad contra-hendum, & impediendum matrimonium.

ca. præterea, el 2. de ſponſ. in quo errauit Maior. 4. d. 2. 1. ¶ Man. c. 22. nu. 83. de poen. d. 6. c. Sacerdos. nu. 27.

Testimonium, qui ferre non vult dum poteſt alium à morte liberare etiam non iuſſus peccat. argu. c. 1. de crim. falſi. Tho. 2. 2. q. 70. ar. 2. Gabr. 4. diſt. 25. q. 6. ¶ Manu. cap. 15. nu. 17.

Testimonium falſum, qui tulit ob quod quis eſt in periculo perdendi vitam debet recantare etiam cum periculo ſuæ uitæ. ¶ Ibi. & in Rub. de Iud. nu. 61.

Testimoniū falſum, ob tria eſt mortale. Primo ob iuramenti violationem.

Secundo, ob iniuſtitiam notabilem.

Tertio ob perniciem mendacij. Tho. 2. 2. q. 78. ar. 4. & probatur per ca. 1. de crim. falſi. ¶ Ibi. ca. 18. nu. 1.

Testimonium ferre non debent, neque poſſunt aduocati, procuratores, conſiliarij, ſollicitatores, & medici, de eo q̄ ob neceſſitatem conſilij, vel auxiliij iſtis communi- catum fuit. Incuſeret enim reuelando cri- men præuaricationis, falſitatis, uel aliud, vt ait Barr. l. 1. §. 15. ff. ad leg. Corn. de falſi. Specular. de Aduocato. §. nunc tractemus. ¶ Caſu inter verba. concl. 6. nu. 799.

Testimonium ferre nemo poteſt de ſe- creto ſibi commiſſo, niſi ſit præiudiciale id tacere, & ſi Iudex contrariū præciperet. Sor. de rat. reg. m. 1. q. 2. ¶ nu. 800.

Testimonium ferre nemo tenetur cum ſuo graui damno corporale, vel ſpirituale. Bal. c. cum nuncijs. de teſti. Fel. & alij in c. diſcretorum. de teſti. cog. ¶ 818.

Testimonium ferre debemus de eo etiā q̄ probare nequimus, dicendū q̄ ſcimus etiam cum id iubemur tantū generaliter. Panor. c. ad noſtram. de iur. iu. ¶ 780.

Testimonium ferre debet ſeruus cōtra Dominum in crimine læſæ Maieſtatis diu- nę, & humanę. l. pen. ff. ad leg. Iul. Maieſt. Inn. cap. vrgentis. de hæretic.

Sicut & frater contra fratrem in crimi- ne hæreſis. Panor. in cap. litteras. de præſump. ¶ 826.

Testimonium eſt ſerendum ſuper fidei commiſſo ſecreto, arque illicito. Card. Flo- ren. in conſ. 35. ¶ 803.

Testimonium de malis mala intētionē

datum ſemper eſt peccatum, & ſæpe mur- murationis. ¶ 717.

Theſaurus.

Theſaurus eſt pecunia ſub terrā, uel alibi abſcondita uetuftiore tēpore, cuius dominus ignoratur, & de cuius oc- cultatione nulla eſt memoria. l. nūquam. §. Theſaurus. ff. de acqu. rer. dom. & §. the- ſaurus. Inſt. de rer. diu. & l. 1. C. de theſ. lib. 10. ¶ Man. c. 17. nu. 172.

Theſaurus inuentus de iure communi eſt inuentoris. Et ſi inueniatur in alieno ſolo, & caſu dimidium ſpectat ad dominū fundi: Si data opera, & de illius conſenſu habet totum. Si ſine illius conſenſu totus eſt domini probat omnia d. l. 1. & Silue. in Roſ. Aur. caſu 19. ¶ Man. lbi.

Theſaurus, qui inuenit in aliena do- mo, vel agro, etiam cōductū ad paruum tē- pus, vel ad uitam, eſt in emphyteuſim dimi- diū debet domino, quia non eſt integer do- minus, & maritus eſt ſi illum in terra dota- li. l. 2. ff. ſi ager veſt. Et ſi habet dominū di- rectū dabit dimidium habenti dominium utile, ut colligitur ex Bar. l. ſi is. §. ff. de ac- qui. rer. do. ¶ Ibi. nu. 173.

Theſaurus, qui inuenit in loco ſacro aut Religioſo publico, debet partiri cum fiſco, ciuitate, aut prælato eccleſię. Si in prædio empto ad nihil tenetur. Lauſtore. ff. de rei vendi. licet id ſciuerit de illo, & ignorauerit hoc uenditor. Thom. 2. 2. q. 66. artic. quinto. quicquid contradicat An- gel. ¶ Ibi. nu. 175.

Theſaurus, qui arte magica, aut alijs di- uinationibus inuenit, peccat, & quicquid inuenit debetur fiſco. l. 1. C. de tres. li. 6. 10. Sed quia iſta eſt poena poteſt illum retine- re quouſque condemnetur. lbi.

Theſaurus indulgentiarum uere eſt the- ſaurus diuinę ſapientię meritorum, ſcilicet Chriſti, qui eſt diuina ſapientiā, quo qui perſeueranter uſi ſunt participes ami- citiæ Dei conſumatę effecti ſunt, tanto ci- tius, quanto tardius fuiſſent effecti, ſi illo theſauro non fuiſſent adiuti. ¶ De Iubil. not. 23. num. 7.

The.

Theſaurus Indulg. eſt infinitus, & im- menſus. extraua. Vnigenitus. Et ante illam Ioan. Maior. per extrau. Ver. Confitebūtur dixit. ¶ Ibi. num. 14.

Theſaurus eccleſię eſt theſaurus meri- torum Chriſti, & ſanctorū, vnde prælati eccleſię ſumunt, quo poenas quas relaxant compenſent. Notab. 13. nu. 1.

Theſaurus ſatisfactorium Chriſti, & ſā- ctorum eſt diſpenſabilis per Rom. Pontif. Petri ſucceſſorem particulariter uni, vel alteri, & generaliter multis, uel omnibus, aliquando pro totius poenę temporalis, aliquando pro partis illius remiſſionē, etiam ſine Sacramenti applicatione. ¶ Ibi. Notab. decimoquarto. nume. 1. Vide verb. Indulgentia.

Theſaurarius.

Theſaurarius prouiſus de duabus Ca- pellanijs eiufdem eccleſię, nulla eſt ipſo iure priuatus, quia Capellanię nō ſūt cauſę, nec dignitates, nec beneficia uni- formia, & ideo poteſt unam illarum retine- re cum theſauraria ſub eodem tecto de iure communi. Fel. in c. ex parte. el 2. de re ſcr. ¶ Conſi. 36. de præb.

Si emit, aut negociatur pecunia publi- ca in cuſtodiam recepta, niſi de ſuperio- ris conſenſu, vel non ſoluendo, quibus debet ſtatis temporibus abſque conſenſu eorum tacito, vel expreſſo, uel ſoluit, ſed cum damno notabili, reſtituere tenetur. Anto. 2. p. tit. 1. c. is. per ca. poenale. 14. q. 5. Manu. cap. 23. nu. 94.

Timor.

Timor eſt paſſio animę, & nunquā eſt peccatum mort. niſi retrahat ab eo, quod eſt de neceſſitate præcepti. 2. 2. q. 125. Silu. ver. Timor.

Timor eſt duplex. Alter filialis, alter ſer- uilis, quibus addit D. Thom. initialem, & mundanum, ſeu humanum.

Humanus, quatenus homo recedit à Deo ob mala, quę timet. Seruilis, quate- nus ad eum conuertitur ob timorem poe- nę. Filialis cum conuertitur ob timorem

culpę, & offenſę. Si uero propter utrun- que eſt initialis. Mundanus ſemper eſt ma- lus. Seruilis poteſt eſſe bonus, & malus prout habet pro obiecto conuertendi ſe ad Deum ipſum poenam principaliter, vel minus principaliter. Et iſte eſt alterius ſub- ſtantię à timore filiali, cum habeat obie- ctum diuerſum, & poteſt remanere cū cha- ritate ſi minus principaliter reſpicit malū poenę. De poe. d. 12. c. ſicut ſeta.

Timor reuerentialis in his, quę liberta- ti ualde obſunt, excuſat, & annullat profes- ſionem. verb. Profefſio.

Timor poenę cum eſt cauſa impulſiua ad Deum ſeruendum, bonus eſt. Et ſi ſit cauſa principalis eſt minus malum, quā male ſeruare alijs principibus. ¶ cap. inter- uerba. concl. 5. nu. 21.

Timere poteſt iuſte Deus tanquam cau- ſa mali poenę, quā iuſte nobis infligit. c. nec mirum. 26. quæſt. 5. ¶ de poen. diſt. 12. ca. ſicut ſeta.

Timor damni eius cui debetur, vel qd̄ exinde proueniet. Reip. poteſt excuſare à reſtitutione. ¶ Man. c. 17. n. 62.

Titulus.

Titulus, quandoque dicitur ſignum 16. q. 5. c. conſuetudo. Secundo omnis cauſa quærendi Dominij. Vnde di- citur, q̄ in præſcriptionibus eccleſiaſticis bona fides, & iuſtus titulus exigunt. cap. ſi diligenti. de præſcrip.

Tertio, dicitur titulus ipſa eccleſia, ut ti- tulus S. Petri, & c. Vnde ſinguli tantum cle- rici per ſingulos titulos ſunt ponendi. c. epifcopi. 80. diſt.

Quarto, dicitur titulus Canonatus, vel Cleri- catus in aliqua eccleſia. Et tandē quilibet ordo eccleſiaſticus, & quilibet dignitas. c. ſanctorum. 70. d. glo. in c. dudum. el 2. de elec. verb. intitulatam.

Titulus non priuilegium per immemo- rabilem præſcriptionem probatur. Verbo Priuilegium.

Titulus ex antiqua Beneficij poſſeſſio- ne præſumitur, ſi eſt pacifica, ut plurimi tenent. citati à Fel. in ca. licet, de ſimon. &

cap. illud. de præsump. Conf. 1. 4. de of. iud. ordin. num. 4. & 10.

Titulus lapsu 30. anno. vel 40. etiã in val de præsudicialib. præsimitur. Bal. 1. p. 3. parte q. 10. nu. 27. Conf. 1. de præs. r.

Titulus per simoniam quæsitus est nullus. Conf. 1. 8. de sim.

Titulus canonicus, & coloratus diuersa sunt, ideo qui tenetur probare de vno, non sufficit probasse de altero, sicut de peccate restitutione, probat glo. clem. 1. de caus. poss. qui tenetur probare coloratum, non autem verum titulum. ¶ De rescri. n. 6.

Tituli saltem colorati defectum obijcere potest quilibet illi, qui possessionem beneficij tentat adipisci. Casus est singularis in c. ex parte. de concess. præs. ¶ Ca. Accep. pra. opp. 3. nu. 4.

Titulus, seu Rubrica allegari potest pro iuribus sub illis constitutis, de quo latissime Iason in Rubr. de actio. num. 9.

Quod tamen non procedit in Rubric. Decreti, siue Summariis, quia non sunt facta ab habente potestatem legis condenda. ¶ de poen. dist. 1. cap. Hæc autem verba. in gloss. num. 6.

Titulum non habere, & illud renūciasse paria sunt. c. quam periculofum. 7. q. 1. intel. lige quando renunciatio valida est. Conf. 1. 6. de temp. ord.

Titulus ad quem qs ordinatus est alienare nequit. Conc. Trid. sess. 21. c. 2. de refor. & melius ex extrauag. Sisti 4. & 5. ¶ Conf. 1. 6. de temp. ord. nu. 3.

Titulos plures potest quis obtinere super eodem beneficio, vt illorū rōne, non solum se defendere, sed etiã agere possit. Panor. per rex. illi sing. c. 1. de resti. qui tamen habet similes. Lup. qui allegat Cald. cōf. 7. de elect. ¶ Ca. accepta. opp. 3. nu. 3.

Tolerare.

Tolerare significat sufferre, vel sustinere, seu tenuiter alere. Ideo iustus nō tolerare nō videtur iustus accusare, quia potest qs non tolerare contradicendo, vel nolendo conuersari, licet non accuset. Cōf. 4. ne elec. vel mon. nu. 4.

Tolerantia Principis circa ea, quæ sunt iuris humani videtur inducere dispensationem. iux. gl. celebr. quam Panor. putat sing. c. quia circa. de consang. Quod verum est de tolerantia approbatua, non autem de permissua.

Tolerat enim multa, vel quia nescit, vel quia non deducuntur in Iudicium, vt sentit glo. cap. denique. dist. 4. Conf. 3. de emptio. num. 2. & 11.

Tormentum.

Tormentum non est dandum illi, qui non tenetur reuelare veritatē, nec minus iuramentum, qd est quedam spiritualis tortura. ¶ C. inter verba. cōcl. 6. n. 747.

Tormentum non infligitur quousq; ad sit semiplena probatio. gl. & Bar. l. maritus. ff. de quæst. Vel indicia, quæ tantum valeant, iux. arbitrium Iudicis. Barto. l. final. ff. eod. ¶ 746.

Tormentis, vexari non debet denuo reus sine nouis superuenientibus indicij, & qui contrafacit nec leges, nec Deum habet præ oculis. Io. Igneus l. si. C. de quæst. ¶ num. 772.

Tormenta non debent inferri illi, cuius delictū est recte probatum. Hippoly. l. 1. ff. de quæst. & in consi. 51. num. 5. Quod et videtur sentire Pau. & Marc. l. edictum. & l. Pius. ff. de quæst. & Io. And. in c. cū in cōtēplatione. de reg. iu. ¶ Ib. nu. 771.

Tormenta inuenta fuerunt ad inquirenda, & inueniendam veritatem abscondita. Euse. in c. illi qui. 5. q. 8. ¶ Ibi.

Tormenta non excusant à peccato eū, qui reuelat secreta Reip. præsertim cū sint illi in præiudicium. Scot. de rat. teg. secr. m. 3. q. si. cōcl. 6. ¶ nu. 561.

Torneamenta. verb. Duellum.

Traditio.

Traditio Apostolica duplex. Aliæ diuine à Christo data, vt traditiones Sacramentorum, & Fidei, quarū Apostoli sūnt tantum promulgatores. Aliæ humanæ & quas

& quas ipsi tanquā ecclesiæ plati introdixerunt, vt de non comedendo suffocato, Act. 15. de non ordinando bigamo. 1. Tim. 3. 1. 6. d. per totum. in prioribus nullacedit dispensatio, in posteriorib. vtique D. Th. recep. quol. 4. ar. 13. ¶ conf. 1. o. de spons. num. 14.

Traditio Apostolorum à successoribus veluti per manus suscepta, & obseruata p diuina ordinatione tenenda est. c. ecclesiaram. & cap. in his. dist. 1. 2. ¶ de red. eccle. q. 3. Mon. 2. num. 6.

Traditioni suę rei, quilibet potest adijcere modum. ca. verum. de condit. appol. cum citatis per glo. & Doct. ¶ De spol. cler. §. 1. 5. num. 2.

Traditiones Apostolicas seruare, ac venerari debemus, vt leges diuinas, quando contrarium non reperitur decretū p Sum. Pont. vel Conc. d. c. ecclesiarum. & ca. sunt quædam. 2. 5. q. 1. quod & Sum. Pont. etiã modo decreuerunt, & obseruauerunt 40. & 41. Can. Apostolorum. relati in c. sint. 1. 2. q. 1. & per Clem. li. 2. & 8. de const. Apostolicis. ¶ de redi. vbi sup.

Traditio Apostolica. sacerdoti matrimonium contrahere vetat. Sed est dispensabilis. Conf. 1. o. nu. 4. & 14.

Transcribere. verb. Liber.

Transgressio.

Transgressio omnis veræ, & specialis iustitiæ, per quam aliquod damnum alteri cuiusdam infertur restitutionem inducit: non autem transgressio legis charitatis. Alex. 5. p. q. 87. Et Altifod. 4. p. Adrian. 4. de restit. q. 1. & Sotus libr. 5. de iust. & iur. q. 3. ar. 4. & libr. 4. q. 7. art. 3. Et ratio est, quia transgressio aliarum virtutum cum illę consistant circa actus interiores, non ordinatur ad ablationem aliquius rei exterioris per se, sed tantum per accidens.

Transgressio vero legum iustitię per se ad illam ordinatur. ¶ Manual. cap. 17. num. 2. cap. inter verba. Cōcl. 6. de red. eccle. q. 2. Mon. 2. nu. 7.

Transgressio præcepti ob quã lex vetus imponebat poenam mortis, vel lex Euangelica illam modo imponit, erat, & est peccatum mor. & ad illud obligare potest. ¶ De lege poen. nu. 18.

Transgressio iuramenti secreti inhabilitatem non inducit. arg. c. tua. de iur. iur. ca. si. de temp. ord. & per not. à Fel. c. ex parte. de rescri. Conf. 1. de iur. iur. nu. 2.

Transgressio legis humanæ iustæ, promulgatæ, receptæ, & non abrogatæ obligantis ad mortale, peccatum mortale inducit. ¶ Manu. ca. 23. nu. 40. & prælu. 9. nu. 8. Vide verbo lex.

Transgressio præceptorum Decalog. est mortalis, nisi excuset defectus deliberationis, paruitas rei, defectus iudicij. Ca. 2. m. 4.

Et si multa sunt præcepta, quorum generale speciale comprehendat non sunt nisi vnum peccatum. ¶ Ibid.

Transitus.

Transitus ab vna Religione ad aliã iure concessus præsupponit illam perfectiorem, ideo secure transit, qui credit ad illam se aptiorem. ¶ Conf. 1. 4. de voto.

Transitus, vt sit licitus, quo ad forum cōscientiæ plura requirunt, quàm quo ad forum exterius, vt tradit Silu. ver. Religio. 4. q. 2. ad Carthusian. autem omnib. Regularibus licet, extrauag. viam. De Regu. Conf. 68. eodem tit.

Transitus ad laxiorem sine iusta causa. Conc. Trid. impedit sess. 25. cap. 19. de Regu. Secus cum causa, quia eius non fuit tollere facultates iuridicas. ¶ Conf. 56. eodem.

Transitus ad strictiorem, non est contra ius, licet, de Reg. qui autem transit de Religione non mendicantiū ad aliam, nō fit ad beneficia, aut officia inhabilis, qd Cle. 1. de Regu. solos mendicantes comprehendit. Conf. 57. eod. ti.

Transitum ad laxiorem concedere potest Generalis cum causã cognitione. Inn. Hosti. & Panor. in cap. non est. de regul. ¶ Conf. 56. eod.

Trans-

Translati.

Translati ad aliam Religionem licet non petita, à suo Superiore reuocari potest. iuxta gl. in ca. mandamus. r. q. 5. c. intelleximus. de arat. & qual. & tenetur redire, ac poenitentiam sibi iniunctam subire, quia grauerit errauit exundo contra omnia iura. ¶ Conf. 59. de reg.

Sedere debet, iuxta professionem ibi emissam, quia eo tempore incipit esse regularis. cap. statuimus. de maior. & obed. Et si est translatus in presertim, dimissa praesertim sedere debet post presertim in primo loco ob memoriam honoris quem gessit, nisi adsit, qui maiorem honorem gesserit. ¶ Conf. 60. eod. tit.

Perdit omnia iura prioris Religionis. c. si quis translatus. 2. r. q. 2. & ca. ne pro cuiuslibet. r. q. 1. ¶ Conf. 51.

Translatum ad laxiorem cum causae cognitione non tangit Bulla Pij V. reuocans priuilegia recipiendi Religiosos. ¶ Cōt. 72.

Translati ad beneficium seculare desinit esse ordinis sui subiecti. ca. ne pro cuiuslibet. r. q. 1. ¶ Conf. 2. de testam.

Translati ad alterum ordinem desinit esse prioris subditus, vt in simili habetur in ca. ferrum. 30. dist. ¶ Conf. 49. de reg.

Habet facultatem tacitam vestes suas transferendi, quia concessio vno conceduntur omnia, sine quibus id fieri nequit. l. penul. ff. de usufruct. ¶ Conf. 14. de voto.

Potest transferre secum scripta sua, quae sunt inutilia Religioni. Ibi. nu. 9. Vide Verbo Regularis.

Tributum.

Tributum generaliter sumptum potest dici quicquid tribuitur. gl. nota in rubr. C. de Annonis, & tributis. li. 10. Diuiditur in publicum, & priuatum. Et strictius significat tantum id, quod debet Reip. siue dicatur à tribubus, vt ait Varro, quod ea pecunia, quae populo imperata erat tributim à singulis proportione census soluebatur. Siue (vt ait Festus) à tribuendo deriuetur, eo quod ex priuato in publicum tribuatur. Solutur igitur ex priuatis rediti

bus. Ideo differt à vectigali, qui tam ex priuatis, quam ex publicis datur. ¶ De lege pgnali. num. 46.

Tributorum genera varia erant apud antiquos, vt refert Bud. lib. 4. de asse. Quaedam appellabantur decimae, quae ex cultu agrorum debebantur. Quaedam portoria ex mercibus traiectu. Quaedam salaria ex piscibus. ¶ Ib.

Tributa publica alia sunt realia, alia personalia, alia mixta sicut, & munera. de quibus in l. munerum. ff. de muner. & honor. Panor. & alij in ca. aduersus. de immun. eccl. Realia sunt, quae debentur ex solis rebus immobilibus, vt ex praedijs Vrbanis, seu Rusticanis, vel alijs destinatis ad grani sustentationem, & nomine Canonis appellantur tanquam Canonicum, & regulare tributum. l. 1. c. de indict. Vel ex quaesitis illis, eo modo, quo & priuata, quae sunt de quibus toto tit. de fund. patrim. lib. 10. Vel ex bonis publicis, quae conceduntur in emphyteosim, vel censum. Et haec omnia naturali iure debentur, quo & alij omnes. iuxta leges omnes. ff. & C. locati. tit. si ager uectig.

Tributa personalia, & mixta sunt, quae debentur, uel ob personas tantum, uel ob personas, & res simul, qualia sunt, quae postea Reges superinducunt populo, & uocantur captiones, Censum, inductiones, Angariae uectigalia, &c. l. 1. c. de capita. lib. 10. & l. 3. ff. de cels. Vulgo collectae Gabelle, talie, Guidagia, Pedagia, & Doganae appellantur. Et haec debentur minus naturaliter, & modo extraordinario inducta, & ita non sunt fauorabilia. iuxta gl. sing. Clem. 2. de offic. ordin. ¶ Ibi.

Tributa soluuntur Regi, ut prudenter gubernent. ¶ De datis, & promiss. nu. 47.

Tributa iuxta auctoritate Regia, Imperiali Papali imposta, aut alia publica consuetudine immemorabili, qui non soluit peccat, & tenetur ad restitutionem. iuxta Hostiens. in summ. de poenit. & remission. ¶ Man. ca. 17. nu. 202.

Tributa, quae sine publica auctoritate imponit peccat, & tenetur ad restitutionem tantam raptor. Panor. c. super quibusdam. de uerbo sign. & excommunicatur per Bullam Cene.

Tributa similiter aliqua parte illicita, qui

qui exigit sciens id, uel scire debens peccat cum obligatione resti. c. 1. de off. deleg. etiam si dubitet an sint licita, & sua sponte se offert ad exigendum. Secus si iussu Superioris id faciat. Verb. Obedientia. Ibi.

Tributum ex meretricio quaerere peccatum mortale est, & à Nicephoro, ut legitur lib. 16. c. 20. histor. eccl. uectigal, & Portorium impurum, & detestabile appellatur unde à S. Anastasio, merito imperiali magnificentia fuit sublatum, quod Platina in uitis Pontif. tribuit Alex. ¶ Man. ca. 17. nu. 195. Vide Verbo Vectigal.

Triennalis possessio. Verbo Possessio.

Tristitia.

Tristitia de alieno bono si proueniat ex eo, quod diminuit propriam excellentiam ad inuidiam pertinet. Si uero ex eo quatenus suum bonum pertinet ad odium. Si prouenit ex eo, quod est sibi damnosum, uel alteri potest esse bona, & mala, & ad aliam uirtutem, & uitium attinet: si nascitur ex eo, quod ille indignus est pertinet ad indignationem, quae est mala, secundum doctrinam Christianam quamuis non secundum Aristotelicam, ut docet D. Tho. 2. 2. q. 36. ar. 1. ¶ De poenitent. dist. 2. cap. si quis.

Tristitia an ex eo, quod Deus bona largiatur malis mor. est si incuset in id diuinam prouidentiam in diuidendo. Caiet. 2. 2. q. 46. ar. 2. Similiter id facere deliberate de bono notabili proximi. Et ex eo, quod non habet tanta bona quanta alij, & tale peccatum est qualis est finis. ¶ Vbi supr. & Manual. cap. 23. nu. 188. & de poen. dist. 5. cap. fratres. nu. 74.

Tutor.

Tutor ille dicitur, qui praeficitur pupillo hoc est minori duodecim annorum si est femina, aut 14. Si masculus ad protegendum personam, & bona eius. instit. de tutor. §. 1. Differt à curatore,

quia ille praeficitur post illos annos, & minori. 25. aut furioso, aut prodigo. instit. de curat. in principio, & uterque iurat se officio suo recte usurum. gl. celebr. Clem. quia contingit. 6. vt autem. relig. domibus. ¶ Man. nu. cap. 25. nu. 86.

Tutor si est negligens peccat, & praecipue in imbuendo pupillum bonis moribus, & retrahendo à vitijs. argum. cap. duo ista. 23. quest. 4.

Si dat ad lucrum pecuniam pupilli modo usurario peccat cum oblig. restit. si pupillus id non faciat. ¶ Ibi.

Tutoris officium mulier exequi non potest postquam ad secunda vota transfuerit. l. fina. C. quomodo mul. off. tutel. fung. vel post stuprum commissum per eandem leg. ¶ Vbi supra.

Tyrannus.

Tyrannus est, qui Dominium, & iurisdictionem alicuius usurpauit. Cui, qui aliquid dat petens iustitiae administrationem, aut beneficium, aut gratiam honestam non peccat, quia non petit opus ex se malum, licet materiam peccandi offerat, immo ad minus peccandum inducit. Caiet. in summa. ¶ Man. ca. 14. nu. 41.

Tyrannum non potest occidere quis priuatus, etiam si ille esset haeresiarcha, vt decernit Conc. Constantiense. sess. 18. Vt autem moriatur potest rogare ad hoc, vt illius peccata cessent. ¶ De orat. ca. 19. n. 78.

De Littera V.

Vacatio.

Vacatio inducta per Breuia praelatis concedi solita ad possessionem capiendam noua est, contingit autem per negligentiam expediendi litteras, & incipit à fine sex mensium. ¶ Cap. accepta. opp. 8. num. 37.

Vacatio plena est, quando beneficium vacat de iure, & de facto, non plena autem, quando vacat de iure tantum, id est, quando beneficium sine Canonico titulo possidetur.

detur. ¶ De spoliatio. clericor. §. duodecimo. numer. 3.

Vacationis modus per deuolutionem Papæ narrandus est, alias prouiso erit subreptitia. capitul. postulasti. de rescript. ¶ Consil. 17. de præbend. nu. 2.

Valor.

V Alor Missæ verb. Missa.

Valor orationis tam propriæ, quæ alienæ verb. Oratio.

Valor rei iustus est, quo præsentis pecunia res uendi potest. lege secunda. §. si hæres. ff. ad Trebellian. leg. quærebatur. ff. ad leg. Falcid.

Quod intelligendum est in illo loco in quo res est, tempore, & modo commodi venditoris præsentis pecunia, argum. leg. precia rerum. ff. ad leg. Falcid. modo ceterum omne monopolium fraus, & dolus. iuxta Anton. 2. part. titul. 1. cap. 16. §. 2. ¶ Manu. cap. 23. nu. 80.

Valoris expressio secundum taxam Cellariæ sufficit ad hoc, ut prouiso valeat. Felin. in cap. ad aures. de rescript. Sed si fructus excedunt, non est valida compositio, sed percipiens tenetur restituere coram Deo. ¶ Conf. 73. de simon.

Valoris dolosa expressio mendacium cum sit perniciosum facit gratiâ subreptitiâ. ¶ Conf. 75. de simon.

Valorem maiorem, qui exprimit, ut si beneficii resignetur, prophanum, & falsum dicit, sed quia id non est precio æstimabile non committit simoniam. ¶ Conf. 24. eodem.

Valorem maiorem exprimens, ut resignatio cum pensionis reservatione fiat, si ad est conuentio inter partes, ut fiat ad perficiendam resignationem desideratam, non excusatur à simonia saltem æquipollenter.

Si autem non adest conuentio partium, non est simoniacus. ¶ Conf. 75.

Vanagloria. Verb. Gloria.

Vectigal.

V Vectigal principaliter significabat Portorium, quod est species tributum; at nunc latius se habet ad redditus tam publicos, quam priuatos, & idem significat, quod tributum. vide ibi, & Verb. Gabella.

Vectigal, qui non soluit, non esse immunem à culpa ob legem poenalem contra tales editam. tenuit Alphons. Castr. in li. de lege poen. Primo, quia vectigalia iuste debentur Principibus quare, & Christus voluit soluere pro se, & Petro. Matt. 17. & ius sit reddenda esse Cæsari, quæ Cæsaris erant Matt. 21. Secundo, quia cum sint operarij Reip. circa tuendam iustitiam, & pacem subditorum digni sunt mercede sua. Luc. 10. cap. si tributum. 2. q. 1. cap. tributum. 23. quæst. octaua. Thom. cum alijs. libr. tertio. de regim. Princip. capitul. 5. ¶ De leg. poen. num. 41.

Sed pro contraria parte facit. Primo, quod fere omnes mercatores contrarium faciunt occultando aliqua. Secundo, quia consuetudo videtur excusare, quæ videtur modificare quotam, quæ principibus debetur. consuetudo enim modificat legem humanam, sicut potest eam tollere, & c. num. 42. ¶ vide verb. Consuetudo.

Velleitas Verb. Voluntas.

Venatio.

V Enatio festis diebus prohibita est, non audita Missa non tamen cum illa, etiâ si fieret quæstus causa, quia non est seruale opus, neque ex numero quinque non seruiliū prohibitorum. ¶ Manu. cap. 13. num. 2.

Venationem prohibere, qui non potest si illam prohibet peccat cum obligatione restituendi emolumentum, quod verisimiliter impediuit. Gabriel quarta distinctio. 15. quæst. quinta.

Illam autem prohibere potest Princeps concurrentibus quinque.

Pri-

Primum autoritas Regia cum consensu populi à metu liberi, aut præscriptio sine vi, & metu introducta.

Secundum circumstantia boni finis.

Tertium, ut id faciat in suis proprijs prædijs, aut aliorum de consensu Dominorum.

Quartum, ut restituat omne damnum, quod faciunt illæ feræ aliquibus prædijs.

Quintum ne nimis ob id seuerè puniat: contrafacientes, etiam prima vice, quia peccaret mortaliter. Siluest. verb. Restitutio. 3. q. 2. & verb. venatio sub fine. ¶ Manu. cap. 17. num. 120.

Venatores, qui permittunt suos canes nocere alienis aibus domesticis, aut suos equos, & famulos notabile damnum inferre, peccant cum obligat. restituendi. Hostiens. in summa. de poenitent. & remission. ¶ Ibidem numero 125. Idem de piscatione.

Venatio omnino prohibetur clericis regularibus. Clem. 1. §. porro. de statu Monach. secularibus item si sunt episcopi. capitul. 1. & 2. de cler. venat. ceteris, aut secundum gloss. ibi id, licet causa necessitatis, & recreationis, quod autem etiam regularibus concedi potest tali causa de licentiâ sui prælati alias non. ¶ Com. 4. de regul. numer. 26.

Venationi vsorum, aut aliorum animalium, quæ armis exercetur incubens clericus, si aliquis occiditur effici irregularis. Nō aut accipiunt, aut aliorum autum, quin illa sua natura in homicidium nō dirigitur, & de illa intelligendus est Caiet. ¶ Manual. cap. 27. nu. 237.

Vendere.

V Endens scienter male tenetur de euictione interesse, quando emptor emit bona fide, non autem si id sciat, est casus in l. si fundum, & l. emptor adiuncta gloss. C. de euict. ¶ Consil. 5. de empt. & vendit. nu. 18.

Vendēs sciēter liberū hominē p seruo, vel rē sacrā p prophana ignorātī emptori peccat mor. sed tenet emptio. ¶ Ibi.

Vendens scienter rem alienam, vei alienari prohibitam, & qui id consulit peccat mort. Ibi. num. 21.

Vendens censum non potest partē precij dare alicui, ut partem census, quæ illi respondet soluat eius emptori, quia id in effectu est mutuare eius pecuniam, ut aliquid lucretur. ¶ De vsur. nu. 113.

Vendens censum vane constituit se possessorem precario, quia id reprobatur est. ¶ Ibi. nu. 137.

Non potest dare facultatem capiendi possessionem, nec renunciare foro. ¶ Ibid. numer. 138.

Nec potest obligari ad poenam ob non solutionem, quia extrauagant. Pij 5. prohibet fieri huiusmodi poenalia. ¶ Ibidem numer. 136.

Vendere plus ob dilationē, aut minus ob anticipatam solutionem vsuram constituit, quod sæpe fit ob necessitatem vendentium, aut ementium, & præsertim, quando excedit iustum precium rigorosum. ¶ Manu. ca. 17. nu. 210. 228.

Vendere quis tenetur rem minus quam emit si se, ut sumptus immoderatos, aut deceptus est carius emendo, aut ex abundantia earum rerum precium diminutum est. Sotus libr. 6. de iustitia. quæst. 3. ¶ Ibid. num. 229.

Vendere aliquid vno mense pro precio, quo valiturum est alio ad quem usque non est seruaturus peccatum est, cum obligat. restituendi quicquid ultra precium tempore uenditionis accepit. capitul. final. de vsurar. Secus si erat seruaturus tribus concurrentibus.

Primo, ut non summum precium illius mensis accipiat, sed medium. Ale. in l. quod te. ff. si certum petatur.

Secundo, ut de precio deducat tantum, quantum seruando diminutum fuisset. iux. expertorum iudicium.

Tertio, ut deducat impensas quas in seruando illud, usque ad illud tempus facturus erat. Maior. 4. dist. 15. quæst. 32. ¶ Ibid. numero 239. Si erat seruaturus usque ad diem præfixum, potest accipere precium etiam rigorosum, quo currit illa die. ¶ Ibidem.

Ven-

Vendere rem non licet precio maximo quo ualebit usque ad tale tempus ob dilatam solutionem. Hostiens. in summ. de usur. Sed bene potest id facere precio medio. ¶ numer. 240. & conclus. trigesima quinta. de usur.

Vendere etiam iusto precio, aut uoluntate principali, ut qui emit ob pecunie indigentiam reuendat sibi statim minoris iusto precio. peccatum est.

Secus si iusto quamuis infimo. Ange. ver b. vsura. §. 60. ¶ Ibi. nu. 141.

Vendere equum maioris, quam ualeat ob dilatam solutionem peccatum est, licet potest tantum ualeat ob mortem aliorum, & teneatur ad restitutionem. ¶ Ibi. nu. 143.

Vendere arma iniuste bellaturo, aut alia nociua commissuro peccatum mortal. est. Anton. 2. part. titul. 1. capit. 24. §. 2. arg. capitul. notum. 2. quæstion. 1. ¶ Manual. capitul. 23. num. 90.

Vendere uetita infidelibus arma, ligna, &c. peccatum est mort. & habet annexum excomm. per capita quorundam. de Iudæ. ¶ Ibi. num. 93.

Vendere aliquid ultra taxam, legem naturæ de non vendendo nimis care frangere est, & consequenter peccatum contra præceptum, de non furando. ¶ Confil. 3. de emptio. num. 6.

Vendere monetam iusto precio licet, sed non emere, ut maioris ueneat, quia venditio, non ex emptoris, sed venditoris utilitate iustificatur. Thom. 2. 2. quæst. 73. ar. 1. ¶ Confil. 8. de emptio. numer. 2. conf. 28. de vsur.

Vendere fauorem, beneuolentiam gratiã, &c. & amicitiam qua quis diligitur, & æstimatur ab altero etiam apud Ethnicos fuit delictum, quia eorum tempore horum uenditores sumi uenditores appellabatur, ut testatur Martialis, & Seuerus. iux. Platin. in vita Pontiani quendam horum uenditorum palo alligatum iussit iuridice lignorum fumo necari præcone clamante, fumo perijt, qui fumos uendit. ¶ De datis, & promiss. num. 32.

Vendere officia sæcularia. Verb. Officiũ.

Vendere non potest Papa beneficium, licet sic unire diuidere de fructibus varie

disponere. ¶ Manual. capitul. 23. num. 708. verbo Papa.

Vendere uasa sacra si sint conflata, licet capitul. aurum. 12. quæstion. 2. ¶ De spol. cler. §. 18. numer. 2.

Integra autem non nisi magna necessitate ad redimendum captiuos. argum. dict. capitul. aurum. ¶ Manual. capitulo decimo septimo. num. 205.

Vendere meretricibus uestes, sandalia, &c. modo non adfit consensus in peccatum licitum est. ¶ Manual. capitul. 20. numero 16.

Vendere fucos, & pigmẽta, & c. monialibus uetandum est, licet non sit plusquam ueniale, quia id affert multas occasiones peccandi. ¶ Manu. cap. 14. nu. 43.

Vendere quis suum potest precio quo sibi ualeat, licet alijs non ualeat tantum, peccaret autem si id faceret ob magnam necessitatem emptoris, uel magnam utilitatem, quæ inde sibi proueniet. ¶ Manual. cap. 23. nu. 83. de usur. nu. 48.

Vendere Vicariam. Verb. Vicarius.

Vendere aliquid pro deformando aliquo secuta deformatione irregularitatem inducit. ¶ Manual. cap. 17. nu. 227.

Vendere pluris, quam sibi fuit impositum quomodo inducat restitutionem. verbo Proxoneta.

Vendibilis non est, neque locabilis mutuandi ars, cum iure diuino, ac naturali debeat esse gratuita. ¶ Confil. 1. de deposit.

Vendibile non est omne, quod non est sacrum, ut homo liber, neque alia inæstimabilia. ¶ Ibi. nu. 16.

Vendibile est officium iudicis cum potestate iudicandi, & alia officia sæcularia, licet id prohibeatur. ¶ Capitul. 17. numer. 81. Manual. & capitul. 25. numer. 7. verbo Officiũ.

Venditio in foro Dei, secundum eius causam ueram consideranda est, non autem ex præsumptione humana. argum. capitul. humanæ aures. 22. quæstio. 5. & capitul. tua. de sponsalib. ¶ Confil. 31. de vsur. numero 4.

Venditio in materia simoniæ omnẽ contractum, non gratuitum comprehendit. gl. in summ. 1. q. 1. verb. Simonia.

Ven-

Venditio iusta est, quando merces vendibilis, & precium iustum concurrunt, quod colligitur. leg. 1. ff. de contrahen. emptio. & instit. eod. titul. §. precium. ¶ Confil. 1. de deposit.

Venditio à prohibito alienare nullum ius in emptorem transfert. ¶ Confil. 4. de empto.

Venditio iurium hospitandi iure naturæ aduersatur, & maxime, ut accipiat aliquid ultra iustam mercedem, quibus & carius aliquid vendere, quam indigenis uentum est. per capitul. 1. de empt. ¶ Confil. 2. eodem titul.

Venditio de essentia precium constitui debet in numerata pecunia, sed solui etiam potest in aliena re. tex. irrefrag. §. item precium. instit. de empt. ¶ Confil. 1. eodem titul.

Venditio cum pacto, ut pro parte precij non soluti census annuus soluatur usuraria est. ¶ Confil. 2. eod.

Venditor.

Venditor rei uenditæ fructus ob precium nõ solutum integre potest accipere, quando locupletatio accidit emptori cum uenditoris iactura, æquitas enim uult, ut nemo cum aliena iactura locupletetur. liure naturæ. ff. de reg. iur. & c. locupletari. eod. titul. lib. 6.

Quare quando uenditor rei accepta parte precij retinet illam cum suis fructibus, donec totum soluatur. iux. l. Iulianus. §. afferris. de actio. & empt. emptor partem debet habere pro rata precij soluti. iux. leg. ultimam. titul. de fund. dot. Et contra si prædium uenditum fuit datum emptori soluta parte, & recipit omnes fructus, medietatem illorum debet restituere, pro quibus fructibus potest uenditor accipere tot procentum. ¶ Confil. 5. de vsur.

Venditor per duos contractus alterum uidelicet uenditionis pecunia numerata, alterum mutui ratione lucri uere cessantis, uel per unum æquipollentem illius, capere potest interesse precij non soluti, quia non refert, quod quid ex æqui-

pollentibus fiat. leg. final. ff. mand. & capitul. licet ex quædam. de testibus. ¶ Confil. 19. eodem.

Venditor rei iure locationis nil capere potest de illa, quia iam effecta est alterius. ¶ Confil. 31. eodem titul. de vsur. numero 5.

Venditor rem carius vendere nequit ob priuatam utilitatem, quæ ex ea in emptorem cedit, quamuis possit ob eam, quam ipse in uenditione deperdit. Thom. 2. 2. q. 77. artic. 1. Scotus 4. dist. 15. quæst. 2. ¶ De cambijs. num. 58.

Venditor sibi non soluto precio, potest rem uenditam in pignus accipere transacto termino, quod sibi constitutum emptori erat ad soluendum, & fructus accipere si uere patitur interesse damni, uel lucri. ¶ Confil. 29. de vsur.

Venditor lucrum cessans sine mora proueniens nequit capere. Innoc. cap. fin. de vsur. Sotus libr. 6. de iust. & iur. q. 1. artic. 3. ¶ Confil. 5. de vsur.

† Quam opinionem Author rejicit in Com. de vsur. numero 50. uide uerbo interesse.

Venenum.

Venenum alicui propinare ad experiendam Thiriacam, uel propinatum sumere, non est peccatum, si credit illam factam debito modo post experientiam factam in aliquo bruto. Secus autem si ante. ¶ Manual. capitul. 15. numer. octauo.

Veneni negociatio licita est, quando illud est tale, quod alij admixtum vsui hominum utile possit esse. leg. quod sæpe. §. ueneni. ff. de contrahen. empt. ¶ De pœnitent. distinct. 5. capitul. negocium. numero 25.

Venia.

Venia digni sunt omnes, qui per pœnitentiam, & confessionem illam, quærunto modo illa sit legitima. ¶ De

¶ De poenitent. distinct. 1. capitul. potest fieri numero 7.

Venia non in extranag. 1. de poenit. & remi. non intelligitur de venia macule, nec reatus siue obligationis ad poenam, sed improptere de venia temporalis in Purgatorio prosoluenda. ¶ De Iubil. Not. 10. numero 6.

Veniam prior petere debet, qui prior offendit in pari iniuria, quod si posterior est maior, posterior debet illam prius petere. Siluest. Aurea Rosa. casu. 56. ¶ Manual. capitul. 1. 4. num. 25.

Veniam lapsis non esse dandam, qui affirmat; hæreticus est. ¶ De poen. dist. 1. cap. quantus. nu. 1.

Veniale peccatum. Verbo Peccatum.

Verbum.

Verba in obscuris potius, ut communiter, quam pro minimo accipiuntur, & in dubio, id quod est verisimilius inspicimus. gl. recep. in cap. in obscuris. de reg. iur. libr. 6. Et secundum materiam subiectam consideranda sunt. cap. intelligentia. de verbo signif. ¶ Com. 1. de regul. num. 20.

Verba cum effectu sunt intelligenda. §. hæc autem verba. de poen. dist. 1. cap. relatum cum multis allegatis in gl. de cler. non resid. ¶ Com. 4. de reg. nu. 14. & Com. d. ca. hæc autem. num. 6.

Verba subiunctiui modi potentiam quam significant. capit. dicat. 23. quæst. 4. de poen. dist. 6. ca. 1. nu. 6.

Verba promittentis, aut concedentis, non comprehendunt nisi primum actum. leg. bonos. §. hoc sermone. ff. de verbo. signific. intellige, quando dispositio est nimis onerosa, aut odiosa, & quando primus actus est validus. Fallit quando primus actus non satisfacit Felin. ca. 2. de trequa & pace, quando æquitas contrarium laudet. ¶ De red. eccl. q. 3. Mon. 9.

Verba in proprio sensu regulariter sunt

accipienda. leg. non aliter. ff. de leg. capitul. ad audientiam de decim. ¶ Consil. 34. de hæretic.

Verba in dubio ita accipienda sunt, ut vitio careant, id est in neutram partem. capit. 2. de regul. iur. & leg. merito. ff. pro focio. Et semper benigniora sunt præferenda. leg. semper. ff. de regul. iur. quod etiam in legibus fit. leg. benignus. de leg. ¶ Consil. 18. de hæret.

Verba sunt proprie intelligenda, nisi de contraria mente loquentis constat. leg. non aliter. ff. de legat. 3. capitul. præterea. de verbo. signif. ex litteris. de sponsal. & iuxta materiam in qua pronunciantur etiam si ad illum effectum prodesset accipere illa improprie. capitul. rogo. & gloss. 2. quæst. 3. capitul. dilectissimis cum gloss. 12. quæst. 1. Clem. 1. cum gloss. verb. Hortamur. de testi. ¶ Capitul. inter verba conclus. 6. num. 781. ¶ Consi. 56. de sent. excom.

Verba sunt iuridice, secundum intentionem intelligenda, & non secundum eius rigorem. formaliter enim in qualibet facultate illa sapientes intelligunt, aptus est textus in leg. in delictis. §. 1. ff. de noxal. ¶ Consil. 57. eodem.

Verba generaliter collatoria, non obligant. leg. final. de testament. & capitul. cum venissent. de institut. ¶ Consil. 29. de simonia.

Verba futuri temporis poenam ipso iure non infligunt. iuxta gloss. solemn. recept. capitul. in poenis. de regul. iur. libr. 6. ¶ Consil. 20. de temp. ordin. consil. 17. de hæretic. numero 1.

Verba ex fine ad quem referuntur intelligi debent. leg. 1. §. non autem. ff. de flumi. ¶ Consil. 18. de hæret. nu. 12.

Verba Canonum, & legum in dubio proprie sunt accipienda. 1. non aliter. ff. de legat. 3. & capitul. ex litteris. de sponsal. ¶ Consil. 82. de reg.

Verba futuri temporis, faciam, seruiam, &c. tripliciter accipi possunt. Primo pro demonstratione propositi. Secundo pro euentu. Tertio pro promissione. Caietan. 2. 2. q. 88. art. 1. ¶ Consil. 8. de voto.

Verba (volumus, decernimus, &c.) noui ius introducunt. gloss. Clem. 1. de offic. Vic.

vic. & Clem. 1. de rerum permut. & gloss. Clem. per litteras. de præbend. & alia quas citat Felinus in capitul. Decernimus. de Iudic. num. decimo. ¶ De spoliat. cleric. §. 6. num. septimo.

Verba (Declaramus) significant ius antiquum. iuxta gloss. recep. Clem. litteras. de resc. ¶ de spol. cle. §. 8. num. 9.

Verba (Nullo modo, & nullo tempore) prægnantia valde sunt, & omnem modum excludunt, etiam dispensatorium, & extraordinarium. argum. glo. sing. in Clem. vi. hi qui, de ætat. & qual. & Clem. 1. de re iudic. Panorm. & Felin. de Rescript. except. 2. 1. nume. 62.

Verba (seu, vel siue) accipiuntur expositorie, ita ut uerba, & non sensum disjungant. Panorm. capitul. inter ceteras. de Rescript. ¶ Consil. 66. de Regula. numero quinto.

Pro quibus dictionibus quandoque accipiuntur etiam coniunctiones copulatiua (ac, &) quæ proprio significato diuersa important, iuxta gloss. memorabil. in Rubric. ff. de iuris & facti ignor. & gl. cap. quærelam. de simonia. sicut patet in extranag. Pij 5. de Regular. ¶ Com. 4. de Regular. num. 39. & 69.

Verba (videri, censer, & similia) fictionem denotant, ut ait Bart. communiter recept. l. si is qui. ff. de vsucap. ¶ consil. 10. de cler. non resid. nu. 6.

Verba (penitus, nullatenus) non inducunt reuocationem generalem ipso iure, propter alia iura, quæ aliud declarant, ut sentit Felinus. ¶ De Rescript. 13. caus. nulla. num. sexto.

Verba incidenter posita, in Constitutione, vel Statuto non probant. capitul. si Papa. de priuileg. libr. sexto. ¶ De Cambiis. num. 60.

Verba (dictum, factum, concupitum) in definitione peccati pro actibus dicendi, faciendi, & concupiscendi, accipiuntur Gabriel. post alios. 2. quæst. 35. ¶ Manual. prælud. 7. num. 7.

Verba (ignoscere, indulgere) exponit Hugo, quem sequitur Archid. & Cardin. Non cognoscere, vel pro non cognito habere. Indulgere blanditiis tractare.

¶ De poenitent. distinctio. prima. capitul. libenter.

Verba (scientes, facientes, præsumētes, audentes) in poenalibus non ligant, qui bona fide ignoranter, aut imprudenter fecit. ¶ Manual. cap. vigesimo septimo. num. 141. De datis. nume. 155. & capitu. accepta. opp. octaua. num. 33. de Regu. Com. 4. nume. 62.

Verba (Mandamus, præcipimus, obligamus, uetamus, prohibemus, & tenetur, debeat, obligetur, &c.) posita simpliciter etiam secundum legem Ecclesiasticam ad veniale tantum obligant, nisi materia ipsa præcepta, uel prohibita aliud requirat. ¶ Manual. capitul. 23. nume. 49. De Iubilæ. Notabil. 32. num. 51. & Notab. 33. num. quinto.

Verba animarum sunt earum desideria. De silent. in diu. off. nu. 12.

Verba turpia, qui dicit cum scandalo aliorum in præsentia mulieris suspectæ sine causa necessaria, aut vtili peccat. ¶ Manu. cap. 14. nume. 31.

Verborum mutatio ad faciendum errorem destruit Sacrament. quod omnes confirmant. 4. distinct. 1. ¶ Consil. 3. de clandest. despons. num. 9.

Verba etiam in materia odiosa, quæ proprie significant, omnia includunt Aretin. in l. cum lege. ff. de testament. ¶ De simonia. num. quinto.

Verborum diuersitas sensum verborum de substantia Sacramenti corumpens, facit illud nullum. cap. multi. cum glo. de consecr. dist. 4. ¶ Ibid. num. 7.

Verborum intelligentia à causis dicendi sumenda est. capitul. intelligentia. de verborum significat. ¶ Consil. 34. de Regular. num. tertio.

Verbum (Beneficium) non semper curata includit, ut in gratijs, & expectatiuis, non ex defectu significationis, sed ex intentione disponentis. capitul. cum in illis. de præbend. libr. 6. ¶ De Iudæis. Not. 5. numer. 8.

Verbum (debet) in materia electionis necessitatem non inducit. ¶ Consil. 1. de elect. numer. 7.

Verbū (nullatenus) actus nullitate inducit.

ci ipso iure, iuxta glo. celebrem. Clem. 2. de sequeft. ¶ Confi. 16. de temp. ord. num. 4. & confi. 42. num. 2.

Verbum (Huiusmodi) est restrictiuum. I. Huiusmodi. ff. de lega. 1. ¶ Confi. 1. de Bigam. num. 6.

Verbum (videbitur) iudicium boni viri requirit. Bartho. cum glo. super extraua. Ad reprimendam. ¶ Confi. vigesimo septimo. de temp. ord.

Verbum (oportet) aliquando non inducit necessitatem, sed honestatem, & conuenientiam, vt in leg. 1. ff. de iust. & iure. cum gloss. 2. quæ citat alia iura. ¶ De lege pœn. num. 1.

Verbū (penitus) nullitatem ipso iure significat. gl. sing. l. si quis aduocatorum. C. de postulan. ¶ Confi. 60. de simo.

Verbum substantiuum (Est) sonat veritatem rei, sed verbum (censendus) significat præsumptionem, iuxt. notat. per Bar. & Iaf. l. si is qui pro emptore. ff. de usura. ¶ de cambiis. num. 3.

Verbum (non suffragetur) positū iu Concil. Trid. cap. 12. sess. 24. Cum sit negatiuū recipit exceptionem. Et si extendatur ad titulum corrigitur regula de trienniali possessione. Ideo intelligendum est de adiutorio, quod det possessio ad quærendos, uel non perdendos fructus, non quo ad titulum. ¶ Confi. quinto. de verbo. significat.

Verbum (omnino) aliquando significat sine aliqua conditione, uel modo. gloss. memorabil. capitul. ex parte, primo de offic. delegat. aliquando significat ipso iure. gloss. in lege prima. §. si pecuniam. ff. de deposit. aliquando totaliter. iuxta tex. de pœnitent. distinct. quinta. cap. 1. §. ponat. ¶ Com. d. cap.

Verbum (Transferre) pro concedere nonnunquam ponitur. ¶ De Indulg. Not. 23. nume 15.

Verbum (omne) ponitur pro singulis generum, id est pro omnibus speciebus, & indiuiduis positis sub nomine cui adiungitur, & secundo pro generibus singulorum, iuxta illud: omne animal fuit in arca Noe. Vide Augustin. quarta dist. 42. & Accursum leg. prima. §. ius natura-

le. de iustit. & iure. ¶ De pœn. dist. 2. c. quis radix. nume. 4.

Verbis orationis, & præsertim sacramentalibus quicquam addere, vel interponere etiam si semper Sacramenti essentiam non impediunt, peccatum est, vt tetigit Fel. cum dilecti. de rescrip. Thom. 4. d. 13. q. 13. De orat. cap. 19. nu. 45.

Verbum unum, & idem ad diuersa relatum frequenter diuersa significat. c. ab excommunicato. de rescrip. & c. quoniā abbas de offi. deleg. ¶ de elem. nu. 50.

Verecundia.

Verecundia non est causa iusta adeum alienum confessorium relicto suo Parocho, immo quo plus quis verecundiā patitur eo plus satisfacit. cap. quem pœnitent. de pœnit. dist. 1.

Et uerecundia est vna de circumstantiis confessioni necessariis. cap. falsas. distinct. quinta. de pœnit. fallit hoc tamen, quando uerecundia posset esse periculum tacendi aliquod peccatum, aut circumstantiam necessariam consistendam. ¶ De pœn. dist. 6. cap. placuit. num. 149. & 150. ¶ Manu. cap. 7. num. octauo.

Veritas.

Veritas virtus est, qua quis ostendit se qualis ipse sit, iuxta Thom. recept. 2. 2. quæst. 109. ar. 3. ¶ Cap. humanæ aures. quæst. 2. num. 1.

Veritas præualet præsumptioni in foro conscientie. ca. tua. de sponsal. ¶ Manu. cap. 17. num. 211.

Vestis.

Vestibus preciosis, & mollibus uti, vt ex his honorem non meritum aucupemur, peccatum est, inordinatus enim est talis appetitus, secunda secundæ quæst. 69. Et qui se magnus existimat, aut magna mereri ex his stultus est. 2. 2. quæst. 120.

120. art. secundo. ad tertium. Idque maxime clericis est prohibitum. cap. clerici. de vita, & honestate cleric. ex Innocent. 3. in Concil. generali. Et ante illum ca. litteras. 23. distinct. quod Gerfonus in Tractat. de tempor. 2. par. alphab. 39. maxime exaggerat. ¶ Cap. inter verba. Conclu. 5. nume. 62. Com. 4. de Regul. num. 27.

Vestibus ornatis uti, iuxta sui status decentiam, non est peccatum. Ad leuitatem autem, & sine alio fine mortale est, vel veniale, quia licet sit contra virtutem non est tamen contra charitatem. Caieta. secunda secundæ quæst. 169. art. 1. ¶ Man. cap. 23. num. 19.

Veste adeo tenui uti, vt pudenda appareant, mortale est, quia prouocat ad luxuriam. ¶ Ibidem.

Vestibus Religiosorum, uti in obprobrium illorū, & in illis personatus ad turpia incedere, peccatum est. argum. ca. cum decorem, de uita & honestate clericor. Secus ad leuitatem, aut delectationem sine tali obprobrio. ¶ Ibid. nu. 23. De pœn. dist. 6. cap. Sacerdos. nu. 110.

Vestes clericorum nimia longitudine, vel breuitate esse non debent, sed tales attingere, & illos non excedere, iuxta dictum cap. cleric. Inn. 3. & cap. non litteras. 23. dist. Clem. 5.

Ideo vestes caudare ad inanē gloriam, & vanitatem pertinent. ¶ Cap. Inter verba. concl. 5. num. 67. & 68.

Vicaria.

Vicariam quærens per quemcunque contractum non gratuitum, etiam ad tempus committit simoniam. cap. licet, de pœnis. & cap. ad vestram, de simonia. Et licet iure non sit priuatus officio clericali, secundum Hosti. Panorm. & comunem in ca. 1. per illū tex. ne prælati vices meretur tamen priuari. Et talis contractus est ipso iure nullus, & tenet relinquere vicariam, ut iuste pœniteat. argum. c. si res. 1. 4. q. 6. Non est tamen ipso iure excommunicatus per extrau. 2. de simonia. Quia vicaria non est beneficium, per addu-

cta contra Fel. c. postulasti. de rescri. Neque est ipso iure inhabilis ad illam, quia nullo iure id cauetur. Secus de uicaria perpetua, quæ est beneficium. clem. 1. de off. vic. ¶ Confi. 9. de præb.

Vicaria, quæ est iurisdictio temporalis, alterius naturæ est. Ideo de illa supradicta non ualent. ¶ Ibidem. & Manual. capit. 23. nume. tertio.

Vicariatus.

Vicariatus generalis, non est dignitas incompatibilis. Clem. 2. de rescri. potest tolli, & mutari. Modo solet habere potestatem ab eo cuius est vicarius. c. quamuis. & cap. si delegatus. de offic. delega. lib. 6. ¶ Confi. 9. de elect.

Vicarius.

Vicarius dicitur dupliciter primo improprie omnis, qui alterius vices supplet, ut Archi. aliquando vicar. Episcopi dicitur c. 2. de of. Arch. nec suscipitur ipso iure eo, quod officium sui principalis suspendatur, aut vacet. Secundo proprie, & est ille, qui mortuo, aut priuato prælati cuius est vicar. definit, & ille esse ipso iure de quo toto tit. de off. vic. gl. sign. clem. fin. de procu. & cap. 1. de off. vic. ¶ Com. 3. de Regul. num. 22.

Vicariorū quatuor sunt genera. Primo, vic. generalis ipse cuius tribunal unum est cum episcopi tribunali. ca. 2. de conse. li. 6. & c. Romana. de appell. li. 6. Secundo, vicarius perpetuus, qui ponitur in ecclesia Parochiali alteri annexa. iuxt. cap. extirpanda. §. Qui uerò. de præbend. Tertio, vicarius temporalis, qui propter absentiam Rectoris ab Episcopo ponitur. iux. c. cum ex eo. de elect. lib. 6. Quarto vicarius ab alio Rectore, uel vicario perpetuo ad modicum tempus positum, iux. ea quæ scribit Petrus ab Anch. clem. 1. de off. vic. not. 4. ¶ De pœn. d. 6. cap. placuit. nu. 69.

Vicarius generalis Episcopi non eo solo, quod sit vicarius potest cognoscere de

criminibus. c. licet. de offic. vic. Nec conferre beneficia. cap. fin. eod.

Sed frequenter per speciales clausulas augetur eius potestas, manet tamen idem numero. ¶ de pœ. d. 1. c. serpens. nu. 4.

Vicarius generalis Episcopi debet esse idoneus ad suum officium. cap. quoniam in plerisque, de off. ordin. & ibi Panorm. quare debet callere lingua latina apud Latinos, & græca apud græcos. Et si non est talis peccat constituens, & constitutus, argumen. l. idem iuris. ff. ad leg. Aquilia. cap. non est putanda. 1. q. 1. Sed forte teneret constitutio modo esset clericus in minoribus saltem. ¶ consil. 3. de off. vic.

Si suus Episcopus est excommunicatus non propterea ille est talis, nec debet uitari. cap. 1. de off. vic. lib. 6. ¶ consil. 12. de sent. excomm.

Habet iurisdictionem ordinariam. cap. Romana. cum glo. de sentent. excommun. libr. sexto.

Ideo potest delegare facultatem absoluenti à casibus referuatis suo Episcopo. Etiam si sua auctoritas esset delegata cum sit facta ad uniuersitatem causarum. iuxta leg. nec. de iurisdic. omn. iud. ¶ Consil. 15. de maior. & obed.

Vicarius episcopi si non est sacerdos matrimonii non potest interesse. iuxta ordinationem congreg. supra Concil. ¶ consil. 1. de off. iud. ord.

Debet præcedere omnes præter episcopum, secundum Panorm. consil. 21. & consil. 22. tenet quod consuetudo in contrariū non valet, quem sequitur Fel. in cap. statutus. de maio. & obed. quos probare videtur Cassaneus lib. de Gloria Mundi. par. 4. confid. 44. At contrarium practicatur, & consuetudo potest esse rationalis præscripta, si habet per se aliquem rationabilem respectum, ideo potest præualere quodcūque humanam ius. ¶ Consil. 3. de maiorita. & obedient.

Intellige quando ipse est vnus de capitulo. ¶ consil. 2. de off. vic.

Vicarius Perpetuus Parochialis, unitæ dignitati instituendus est ad præsentatione illius, qui dignitatem habet, vt fati probat ca. extirpandæ. de præbend.

Neque id iudic. videtur tolli per Conc. Trident. cap. septimo. sess. 7. de reform. quia verba id non indicant. ¶ Consil. nono. de præbend.

De illo autem arbitrari pertinet ad episcopum, quod si male arbitrabitur appellabit. ¶ Ibidem.

Vicarius foraneus periculis debet occurrere animarum. ca. irrefragabili. de off. ord. ideo prohibens aliquem approbatum audire confessiones ex causa, non peccat. conf. 29. de sent. excom.

Vicarius generalis si constituatur à capitulo Sede vacante, debet esse doctor, vel licentiatus, per c. 16. Conc. Tri. sess. 24. Cō. si. 3. de off. vic.

Vicarius debet uti potestate sibi tradita iuxta intentionem Domini principalis illam tradentis. l. 1. ff. de off. procu. & cap. fina. de præbend. iuxta illud 1. Corinth. 4. Sic nos existimet homo ministros Christi. ¶ De redimen. eccles. quæstion. prima. Mon. 42. nume. 4.

Vidua.

Vidua realiter fornicata non potest sana conscientia retinere bona relicta sibi à marito ea conditione, ut caste viueret. ¶ Manu. cap. 23. nu. 62.

Secus si relicta sit usufructaria, quo ad nuberet idem de viduo. ¶ Cap. vigesimo quinto. num. 65.

Vidua, quæ iuxta regionis consuetudinem domi se continens Missam non audit per dimidium, vel integrum mensem, non peccat, secus si per plures, vel annum secundum Siluest. verbo Missa. quæst. 2. Anton. 2. p. tit. 9. cap. 10. S. 2. Sed contrarium fit in quibusdam prouinciis, ubi consuetudo habet, vt per annum domi maneant. ¶ Ibid. cap. 21. num. 4.

Vidua cogitans de copula licite habitacum Marito peccare non videtur, quia nullam transgreditur legem. vt resoluit Caiet. tom. primo. Tractat. decimo tertio. dubio decimo. Quia cum præteritus actus coniugij non sit peccatum, ita nec delectatio de illo.

Quæ

Violentum.

Violentum appellatur cuius principium est ab extrinseco passo non conferente vim, siue non adiuuante. l. 1. ff. quod metu. caus. Tho. 2. 2. quæst. 175 artic. 1. ad 1. Ideo in actione facta per vim simpliciter homo nihil meriti, aut demeriti habet, neque prodest, neque nocet, quo ad illum forum, quia non est actus humanus. ¶ Manu. & prælud. 6. nu. 4. & per hoc differt à Metu. verb. Metus.

Violentus non potest esse aliquis actus uoluntarius, quia uoluntas non potest absolute cogi, siue per vim præcisam ad actum à seipsa elicium. Thom. 1. 2. quæst. 6. artic. 4. Ibid. numer. 6. & consil. 4. de iur. iur. numer. 2.

Vir. Ver. Maritus. Ver. Coniux.

Virginalis Castitas. Verbo Castitas.

Virginitas.

Virginitatem amittere est circumstantia necessario consistenda. verb. Circumstantia.

Virginitatem uouens animo perpetuo illam seruandi, & post uotum violatum proponit non continere mortal. peccat. 22. quæstion. 88. artic. 3. ad 2. Secus autem esset si uouisset eam non seruare, dum amisit, quia actus agentium non operantur ultra fines eorum. verbo Actus. ¶ Manual. cap. 12. num. 43.

Virginitatem seruare melius est, quam matrimonium contrahere. cap. integritas. 32. q. 1. ¶ De Iudæis. Not. 2. nu. 10.

Virgo.

Virgo nulla manens uirgo fit prægnas regulariter, potest autem forte virgo concipere, sine claustrum violatione ex

M m 3 femi.

Quæ resolutio vera est, modo non adfit præsens delectatio venerea, & inordinata, & maxime cum periculo pollutionis, vel consensu in copulam præsentem, ita vt possit gaudere se fuisse coniugatam, & habuisse copulam licitam, & inde delectationem nascentem. ¶ De poenitent. dist. 1. capitul. si cui.

Vidua potest fieri Religiosa manendo in sua domo. capitul. de uiduis. 27. quæstion. secunda. ¶ Consil. 20. de regular. numero tertio.

Potest uouere solemniter, & tacite castitatem ipso facto, & velum professionis suscipere, & portare. capitul. vidua. de Regular.

Potest benedici benedictione uiduali. Ration. diu. offic. libr. 2. capitul. 2. Non tamen consecrari consecratione virginum. ¶ Consil. 4. de regul.

Vinculum.

Vincula duo sunt fortiora vno. ca. 1. de tregua, & pace, & Auth. itaque. C. commun. de succels. ¶ Consil. 5. de maior. & obed. conf. 52. de spons.

Vindicta.

Vindictam ne assumant parentes, vel amici prohibere debet, quilibet iniuria affectus ab aliquo, quod nisi faciat peccat. ca. Petrus. de homi. ¶ Manu. capit. 15. num. 17.

Vindictæ appetitus subito conceptus ratione non aduertente, nec deliberante est tantum venialis. ¶ Capit. inter verba conclus. 6. num. 488.

Violare.

Violare Ecclesiam. verb. Ecclesia.
Violare virginem. verb. virgo.
Violare festum. verb. Festum.
Violare votum. verb. votum.

semini viri. Thom. quod. 6. ar. 18. ¶ Conf. 3. de frig. & mal. nu. 23.

Virgo cupiens scire concubitus delectationem etiam sine experimento, peccat mort. peccato curiositatis, si autem cum experimento peccato luxuriae. Caieta. 2. 2. q. 67. ar. 2. ¶ Man. c. 23. nu. 25.

Virgo si habuit uoluntatem fornicandi deliberatam tenetur confiteri se esse uirginem. ¶ Cap. 6. num. septimo. verbo uirginitas.

Virgo putata corrupta, tamen secreta potest nubere viro non reuelando suam corruptionem, qui satis aequo animo illam ferret. Si autem probabiliter credat illum satis iniquo animo id laturum, non potest illi nubere, quia vel se periculo mortis exponit, vel saltem doli illi causam, spreto matrimonio discedendi. ¶ Cap. inter verba. Conclusio. prima. nume. 21.

Virgini satis est ad tuendam castitatem si non consentit in foro Dei, ut patet de Sancta Lucia. 3. 2. quæst. 5. in summ. & apud Sanctum Thom. 2. 2. quæst. 65. arti. 3. ad 4. ¶ Man. ca. 16. num. 1.

Virginem, qui deflorat siue illa vere talis sit, siue putata talis esse dolo, & deceptio, quia illa se offert, aut leuiter rogata consentit ad nihil tenetur, quia scienti, & consentienti non fit iniuria. c. scienti, de regul. iur. lib. sexto. In foro conscientiae. In foro uero exteriori tenebitur dotare, uel in uxorem accipere. capit. primo. de Adulter. uel dotare, & sustibus cædi. cap. 7. eodem.

Nisi ipse probet contrarium. Panormit. Ibidem. & Anton. 2. p. titul. 5. capit. 6. §. 1. ¶ Man. cap. 16. num. 16.

Si autem illam, quando uere, erat talis, dolose, uel importunis precibus corrumpit, siue promissione eam ducendi in foro fori, tenetur ad quod dictum est. In foro uero poli ad ducendam, uel faciendam, quod maneat contenta, & refarciendam omne damnum, quod illi obuenit, iuxta boni viri arbitrium, non autem ad omnino dotandum, quousque a Iudice condemnatur. ¶ Ibi. nu. 17.

Si promissit eam ducturum animo ue-

ro, uel ficto in utroque foro ad explenda promissa tenebitur. capitul. qualiter. de pact. nisi essent ualde inæqualis conditionis, quia tunc sufficit, ut damnum, quod pati ille potest, tollat; quoniam promissio uim habet precum importunarum.

Idem dicendum, quando ex hoc magnum scandalum obuenturum timetur. Tenebatur etiam ad placandum Patrem, & satisfaciendum pro iniuria illata. Thom. secunda secundæ q. 154. ar. 6. Caieta. Ibi. & Anton. ubi sup. ¶ num. 18.

Virginem, qui deflorauit dolo, aut importunis precibus, etiam si illa aequè bene nubat, si maritus defectum deprehendit, & propterea illa grauisissima detrimenta patitur, tenetur in foro conscientiae ad detrimentum ex fractione sigilli illatum. Secus uero id si non deprehendat. Si uere illa uirgo non erat, sed reputabatur talis ex fractione ad nihil tenetur, quia uere non fregit, sed tenebitur ob ereptam famam. Maior. 3. distinctio. 73. quæst. 33. ¶ nume. 19.

Eadem omnia debent intelligi in sacramento, uel coniugato deflorante, excepto quod non tenebitur ducere cum non possit. ¶ conf. 1. de sponsal.

Virginem etiam per uim stuprans si illam ad alium locum non adduxit poenā raptus non incurrit Pau. Castr. l. sed plures. C. de epis. & cler. per l. sed eximendi. ff. ne quis eam, & c. ¶ conf. 1. de rapr.

Virginem, qui deflorare potest, potest etiam matrimonium contrahere. ¶ conf. 3. de frig. & malef. nu. 3.

Virtus.

Virtus est habitus animæ bonus, bonum faciens habentem, secundum August. Thom. 1. 2. q. 71. ar. 1. Man. prælud. 5. nu. 1. & c. 23. nu. 1.

Virtus omnis moralis, & Theologa multo magis inuendibilis est, quia inestimabilis pecunia, & est simpliciter uirtus. Intellectualis autem secundum quid, & quatenus talis. 1. 2. q. 58. ar. 1. ¶ de datis, & promiss. nume. 47.

Vir-

Virtus moralis est habitus electius in mediocritate consistens. 1. 2. quæstion. 64. art. 1. & quæst. 55. ar. 5.

Bona qualitas mentis, qua nullus male utitur, & Deus in nobis sine nobis illam operatur, & hæc definitionis particula, si uirtuti infusæ conuenit, à qua si altera particula dematur tam infusæ, quam acquisitæ conueniet.

Cuius uirtutis medium non est communiter medium rei, sed rationis, non quod sit in ipsa ratione positum, sed quod ipsa ratio, quo ad nos illud constituit. Consistit enim in conformitate ad rationem. ¶ De poeniten. distinctio. prima. cap. charitas. el. secundo.

Virtus una potest esse alia maior, tam in diuersis, prout sunt diuersarum specierum, quam in uno, & eodem subiecto, diuerso tamen tempore, sicut intelligit D. Gregor. hom. 15. super Ezech. Et probatur exemplo Apostolorum petentium à Christo, ut fidem auergeret. ¶ De poeniten. dist. 2. cap. cum Sanctum.

Virtus sua nemini nocet, ideo ex maiori uirtute hominis peccantis malum non crescit, sed ex eius abusu. ¶ De poen. dist. 5. ca. 1. §. Ingratus.

Virtutis quatuor sunt conditiones necessaræ. Primo, quod sit sciens. Secundo, eligens. Tertio, ad debitum finem ordinata. Quarto, quod immobiliter operetur. 2. Ethic. De poe. d. 5. c. fratres. nu. 5.

Virtus non repugnat peccato, sed illud sibi compatitur, non autem compatitur sibi meritum. D. Thom. 1. 2. q. 71. ar. 4. ¶ Man. prælud. 5. nu. 14.

Virtus relicta sumus dolor est, sicut felicitas amissa summa infelicitas, facit c. sunt qui. de poen. dist. 2. ¶ Ibi. ca. consideret. §. defleat. nume. 1.

Virtus qualibet comitata aliis ad salutem necessariis potest nos Deo præsentare. De poen. d. 1. ca. qui Sanctus. nu. 1.

Virtutes, & si nobis non insint à natura, non tamen sunt contra naturam, neque contra inclinationem naturalem, immo secundum naturam, ut recte probauit D. Thom. 1. 2. q. 65. ar. 1. q. 71. ar. 2. ¶ De orat. cap. 20. num. 33.

Virtutes omnes, qui compendiose uult querere eo animo debet operari, quæ ad unam uirtutem spectant, ut non solum propter illius extrema uitia ab ea non discedat, sed neque ob aliarum quarumcunque. ¶ De poe. d. 5. c. fratres. n. 117.

Virtutes omnes saltem morales esse conexas sententia est omnium Philosophorum. ut dicit Arist. 6. Eth. Aug. 6. de Trin. Greg. li. 13. Moral. facit c. ubi lana. 24. q. 1. & glo. in ca. nisi cum pridem. de Renunc. Panor. & Dec. in c. causam. de prob. ¶ Ibi. n. 107.

Quorum quidem annexionem prudentiæ attribuunt. nu. 114.

Virtutes Theologicæ præcedunt morales secundum omnes, per ea quæ scribit D. Th. 1. 2. q. 62. De poe. d. 1. c. libenter.

Virtutes tam Morales, quam Theologicæ à Deo, paucis in baptismo infunduntur cum gratia, ut tenet D. Th. & alij. iux. cle. 1. §. fin. de summ. Trin. ¶ De poen. dist. 1. cap. omnis. num. 8.

Virtutes omnes sunt habitus, & qualitates, quæ animam magnifice exornant ex August. 2. de lib. arb. & Tho. 1. 2. q. 55. ar. 4. facit gl. c. ille. de poen. d. 3. ¶ Cap. inter verba. concl. 4. nu. 17.

Virtutes in medio uirtutum sunt positæ, ideo sunt duplo pauciores. Arist. 2. Eth. relatus à gl. c. charitas. §. si. de poe. d. 2. Com. illius cap. num. 2.

Virtutis non cuiuslibet actus est necessarius, ut patet de uirginitate. ¶ de Iudic. in Rubric. num. 76.

Virtutes omnes per unum actum peccandi, qui ad unum pertinet uirium labefactantur. ¶ De poeniten. distinctio. 5. cap. fratres. nume. 113.

Virtutes alterius, qui tacet cum eius notabili damno, quando rogatur de eius uita, & moribus peccat mortaliter. ¶ Cap. inter verba. concl. 6. num. 14.

Vis.

† **V**is est maioris rei impetus, qui repelli non potest. l. 2. ff. quod met. caus. & est duplex priuata, & publica. Silu. Vis illata excusat, quæ ad faciendum illa, M m 4 quæ

que alioquin facere teneretur. ca. quoniā.
28. l. ¶ cont. 9. de cle. non refi.

Vim ui repellere licet, omnia iura clamāt
vt habet c. olim. el. r. de restit. ipo. & l. sciē-
tiam. § qui cum aliter. ff. ad leg. Aquil. & l.
r. ff. de vi. & ui armorum. & l. r. C. vnde vi.
¶ Man. c. 15. n. 3. & de Iud. No. 1. n. 13.

Vi extrahere aliquem de loco Sacro ad
quem confugit mort. est. c. definiuit. & ca.
reum. 17. q. 4. ¶ Ca. 25. n. 17. ver. Iudex.

Visitatio.

Visitatio facta per actum secundum se
venialiter malum, non quærit indul-
gentiam, quia tollit deuotionem, quæ ac-
tualiter requiritur ex Bulla. Qui uero visi-
tans solum peccat peccato extrario satisf-
facit. Quare visitatio cuius maior pars sal-
tem externa est bona moraliter ad Indul-
gentiam sufficit. argum. l. quod maior pars.
ff. ad Municipal. ¶ De Iubilæ. Notab. 32.
nume. 46.

Visitatio ecclesiarum, ad acquirendam
Indulgentiam debet fieri eodem die cū id
Bulla requirit, à cuius verbis non est rece-
dendum. ¶ De ora. c. 10. nu. 40.

Visitatio quatuor ecclesiarum faciendā
triginta diebus in anno Iubilæi pro In-
dulgentia quærendā sat est, vt fiat diebus
interpolatis per totum annum. ¶ de Iubil.
not. 32. num. 41.

Visitatio ecclesiarum facta ob vanā gio-
riam peccatum est veniale.

Visitationis actus pro indulgentia ac-
quirenda potest fieri male dupliciter. Pri-
mo, ita vt sit malus venialiter, puta si fiat
ob finem malum. Secundo, faciendā venia-
lia, quæ non contingunt actum illum, sed
sunt extraria, vt qui concupiscit aliquam
paruam vindictam. ¶ De Iubilæ. vbi supra.
nume. 45.

Visitationem monialium, qui impediūt
sunt excommunicati. Clem. Attendentes.
§. fin. de statu monach. si à visitatorib. ad-
moniti non cessant, quæ monitio debet
fieri securo impedimento, non autē ante.
¶ Man. cap. 27. num. 140.

Vita.

Vita præcedit omnia bona extraria,
vt recte tradit Sot. de Rat. teg. serc.
Men. 1. q. 3. Cuius solus dominus
Deus est. Deut. 32. Ego occidam, & ego vi-
uere faciam. Cuius etiam maius dominiū
à Deo acceperunt Domini, & Rectores,
quàm cæteri priuati. cap. ille gladium. 23.
quæst. 4. Est basis, & fundamentum reliquo-
rum bonorum, ad quam tuendā maior est
nobis inserta cura, quàm ad tuenda alia. l.
& vim. ff. de iustit. & iure. cap. dilectio. de
sentent. excommunicatio. libr. secundo.
quia de illa comeandi non est nobis col-
lata facultas. 2. 2. q. 64. ar. 5. ad 3. ¶ Ca. inter
verba. concl. 4. nu. 20.

Vita austerior cur potuit Indici Monia-
libus, non autem fratribus Minoribus con-
uentualib. ver. Clausura.

Vita non est amittenda, propter fa-
mam ablatam Illustris familiæ, quia maius
est bonum, contra Sotum. ¶ Manual. cap.
27. num. 91.

Vita proximi magis est diligenda, quā
nostra bona exteriora, quando adest calus
necessitatis, sed sine illo magis nostra curæ
esse debet. 2. 2. quæst. 64. art. 7. ¶ Manual.
cap. 15. num. 2.

Vita noua sola non est iusta pœnitentia.
¶ De pœnitent. dist. 1. cap. non sufficit.
verbo Pœnitentia.

Vita solitaria melior est, quàm socialis.
Thom. 2. 2. q. 188. ar. 8. Simpliciter loquen-
do. ¶ de pœn. dist. 2. cap. primus. Competit
perfectis cum debeat esse per se sufficiens
iuxta illud Heb. 5. Perfectorum est solidus
cibus. Et ideo non conuenit iuuenibus,
sed in virtutibus multum exercitatis se-
cundum Caie. ¶ Ibid.

Vita p debito ciuili nō debet dari, quia
est inestimabilis. ¶ Manu. cap. 17. nu. 89.

Vita conuenit cum fama, & libertate in
hoc, q̄ utraq̄ est inestimabilis. & licet l.
1. & l. fin. ff. de his qui deie. uel effud. præ-
cipiat, ut pro ablutione famæ, & vitæ ali-
quid detur, hoc intelligitur, quo ad recom-
pensationē dāni consequētis ex ablutione.

Et ideo diuus Thom. secunda secundæ
quæst. 62. artic. secundo. Eodem modo lo-
quitur

quitur de restitutione famæ, & uitæ. ¶ Ibi-
dem num. 90.

Vita hominis est altioris ordinis, quàm
Iaus, honor, fama, &c. ¶ Ibidem nu. 87.
& cap. 24. nume. 17. de finibus. numer. 5.
Inter verba. Concl. quarta. num. 20. Conc.
quinta. num. 59.

Vitæ Christianæ perfectio substantiali-
ter in charitate consistit, in aliis autem ani-
mæ uirtutibus accidentaliter, ut exprimit
cap. charitas. de pœnitent. distinct. prima.
Et declarat uterque Thom. 2. 2. quæst. 184.
ar. 1. Thom. opus. 18. ar. 1. ¶ Com. primo. de
Regul. num. 9.

Vitæ mutatio difficilis est. Auth. de Mo-
nachis. §. 1. ¶ Com. 3. de Reg. n. 30.

Vitæ suæ nemo Dominus est, aut mem-
brorum. l. liber homo. ff. ad leg. Aquil. cap.
contingit el. r. de cler. excomm. ¶ Manu.
cap. 15. num. 2.

Vitæ propriæ nemo renunciare iure po-
test. leg. non tantum. ff. de appellatio. ¶ Ibi-
dem num. 28.

Vitæ cum periculo mortali uti aliquo
ioco mortale est. ¶ Ibidem nume. 8. verbo
Iudas.

Vitam longam optare naturaliter non
est peccatum, sic autem perpetuo uiuere,
quia delectatur bonis temporalibus. Ad-
drian. 4. de confess. quæstion. 4. sub finem.
¶ Ibid cap. 2. nu. 20.

Vitam ponere pro uita proximi tene-
tur, qui falso testificatus est, &c. verbo
Testis.

Vitam profundere pro amico, & eius
bonis licet, & pro actu uirtutis modo id
fiat cordate, & prudenter, quia licet eius
non sit Dominus, est tamen eius custos
cum potestate ponendi illā pro Deo, Rep.
amico suis bonis, & actibus uirtutis. Sotus
lib. 5. de iust. & iure. q. 1. ar. 6. ¶ Manu. cap.
17. num. 87.

Vitam abbreviare per abstinentias in-
discretas, etiam sine tali intentione mort.
est. c. non mediocriter. de consecr. dist. 5.
Thom. 2. 2. q. 147. ar. 3. Secus si existimat
probabiliter illas non esse indiscretas. iux.
Caie. ibi. ¶ Cap. 15. nu. 12.

Vita carens spirituali, non potest actū
uirtutis spiritualem agere, id est recipere

Sacramenta. argum. ca. ueniens, de presby-
ter. non bapt. ¶ De pœnitent. distin. 1. cap.
tres sunt autem.

Vitium.

Vitium est contra naturam hominis,
quatenus homo est. d. Tho. 2. 2. q.
71. ar. 2. & compatitur ab actu bo-
no. ¶ Man. præclud. 5. nu. 14.

Vitium rei occultum, qui illud scit tene-
tur manifestare, quando emptori est nota-
biliter damnosum, si autem nescit excusa-
tur, sed cum rescuerit, tenetur ad resar-
ciendum damnum. ¶ Manual. capit. 23.
nume. 89. De pœnitent. cap. qualitas. dist.
quinta. num. 33.

Vitia contraria contrariis uirtutib. cu-
randa sunt, quia contraria contrariis cura-
tur. iux. glo. cap. Affectum. 26. q. 7. ¶ De
pœn. d. 2. ca. si quis. nu. 7.

Vitia, quæ maxime in ætate puerili, &
iuuenili, & etiam uirili imbibimus, eradi-
canda sunt puniendo, & exercendo nos
in actibus contrariis. ¶ Ibid. num. octauo.
vide verbo Peccatum, Malum, Crimen, De-
lictum, Culpa, &c.

Vitia multa fingunt se esse uirtutes, ut
tenacitas, parsimonia, effusio, largitas, cru-
delitas, zelus iustitiæ. c. fæpe. 41. d. ¶ Ca. in-
ter verba. concl. 6. nu. 758.

Viuerē.

Viuerē in solitudine simpliciter me-
lius est, quàm in societate, quod
videtur innuere. capit. nuptiæ. 32.
quæst. 1. quia solitudo est instrumentum
ad perfectionem quærendam, & potius cō-
uenit contemplatiuis, quam actiuis. ¶ De
pœn. dist. 2. cap. 1.

Viuerē non præsumitur homo ultra cen-
tum annos. l. fin. C. de sacros. eccl. ¶ Confil.
15. de sponsal.

Viuerē, qui semper appetit in hac vi-
ta peccat. ¶ Manual. capitul. 11. numero
20. & capitul. 23. numer. 14. vide verbo vi-
tam longam.

Volun-

Voluntas est animæ motus ad ali-
quid imitandum, vel non imitan-
dum. iuxta Augustinum relatum. 1. 5.
q. 5. Et significat tam potentiam volendi
ipsius animæ rationalis, quam actum, qui
barbare volitio dicitur. Et secundum Tho.
1. p. q. 77. art. 1. & 1. sent. dist. 3. quæst. 4. &
qui 4. de anima art. 1. 2. est accidens ab ip-
sa animæ essentia distinctum, mouet autē
intellectum volendo, & imperando, vt a-
gat. Sed ab illo mouet quatenus sibi obie-
ctum præsentatur. ¶ Manual. prælud. 3. à
numero 1.

Voluntas est duplex vna imperfecta, quæ
non exequitur opus, etiam si adsit facultas,
& dicitur velleitas: deinde liberata, & ineffi-
cax voluntas. Altera est perfecta, siue deli-
berata, quæ est parata exequi opus si adsit
facultas. Et potest habere duplicem perfe-
ctionem, alteram quidem interiorem, al-
teram vero operis exterioris. ¶ De pœni-
tent. dist. 1. cap. magna. nu. 1. 4.

Voluntas est libera à nullo cogitur om-
nia velle, & non velle potest. Th. 1. part. q.
83. Eccle. 1. 5. Posuit Deus hominem in ma-
nu consilij sui. ¶ De proximi de fen. nu. 6.

Voluntas imperfecta non reputatur pro
facto, secundum omnes ob defectum deli-
berationis efficacis. ¶ Ibi. num. 1. 8. Perfecta
vero perfectione sola interiori tam in ma-
lis, quam in bonis reputatur pro facto,
quo ad meritum, vel demeritum essentia-
le, quod consequitur ad charitatem,
quæ est vitæ Christianæ perfectio. ¶ nu-
mero 19.

Voluntas nulla, sine opere operatur
æquiparatur eidem cum opere coniunctæ,
quo ad ea, quæ ex solo tali opere na-
scuntur, ideo in suam susceptionem,
non sufficit illa, nisi adsit opus. ¶ Ibidem
numero 20.

Voluntas nulla interior quamlibet per-
fecta in bonis, nec in malis æquiparatur
eidem exequitur, quo ad præmium acci-
dentale, vel quo ad pœnam, quia talia ex
opere, & non ex sola voluntate operantis
oriuntur. Thom. 4. distinct. 49. ar. 1. & 1. 2.

quæ st. 20. art. 4. Maior. Ibid. quæst. 1. 3. Et ta-
lis voluntas ab opere distinguitur. ¶ Ibi.

† Ex his multa clicere poteris co-
rollaria.

Voluntas pro facto, reputari non habet
locum in malis operibus, sed tantum in
bonis. facit capitul. clare. 43. dist. & est con-
eluso gloss. in dict. capitul. magna, sed non
est tenenda, quia ait Ambr. capitul. non
satis est. dist. 86. ex libr. 1. offic. ca. 30. quod
non satis est bene velle, & cap. periculosa.
ea. dist. cum alijs probant voluntatem, sine
conatu etiam, aut cum exterioribus signis
esse puniendam. ¶ Ibi. nu. 9.

Voluntas non fertur in incognitum ex
August. libr. 9. & 13. de trin. relato capitul.
1. 29. quæstio. 1. & præsertim voluntas iu-
dicialis. leg. de quare. ff. de iudic. Quare vo-
luntas constituendi non sufficit, vt quis
absoluatur. ¶ Manual. capitul. 17. nu-
mero 269.

Voluntas constituendi prodest ad remis-
sionem peccatorum si adsit facultas, non
tamen excusat à confessione tempore de-
bita. Neque facit de attrito contritum si-
cut ipsa confessio. ¶ De pœn. dist. 1. d. capit.
magna. num. 5.

Voluntas peccandi interior, & actus
interior illi correspondens amicum pec-
catum est, vt sentit Th. 2. dist. 40. ¶ De pœn.
dist. 1. cap. si cui.

Voluntas efficax, sine opere tantum me-
retur quantum cum illo, quo ad meritum,
vel pœnam essentiali cæteris paribus,
quod raro tamen contingit. Ideo magna
est disceptatio inter d. Thom. 1. 2. quæst.
20. artic. 4. & 2. 2. quæst. 81. artic. 6. 1. p. qd.
68. artic. 2. & Scotum quol. 18. artic. 3.
¶ Vbi supra.

Voluntas disponentis in omni dispo-
sitione attendenda est. leg. in conditioni-
bus. ff. de cond. & demonstrat. ¶ Consil. 1. vt
lite pend.

Voluntas occidendi non parit irregu-
laritatem. gloss. capitul. si quis. de homic.
¶ Consil. primo. de purgat. vulgari. nu-
mero 3.

Voluntas ultima usque ad mortem mu-
tari potest. capitul. cum Marthæ. de celebr.
Missarum. capitul. vltima voluntas. 13. q. 2.
¶ Consi.

¶ Consil. primo. de testament.

Voluntas captatoria, nisi ad pias causas
non valet. leg. captatoria. ff. de hæred. in-
stit. ¶ Consi. 2. de testam.

Voluntas beatitudinem vult necessario,
& similiter, quæ illam consequuntur. Tho.
1. 2. quæst. 82. artic. 2. ¶ Consil. 1. de filijs
præbyr.

Voluntas potest, sine intentione contin-
gere. cap. 1. de eo, qui fur. ord. recep. ¶ Con-
si. 7. de temp. ordin. nu. 8.

Voluntas coacta non est simpliciter vo-
luntas, sed conditionate. Decil. eius. ff. de
regul. iur. ¶ De pœn. dist. 7. capit. ultimo. S.
quod quamuis. nu. 12.

Voluntas radix est omnium bonorum,
atque malorum, & consequenter merito-
rum, & demeritorum. ¶ De pœn. dist. 1. ca.
perfecta. num. 4.

Voluntas vera, & expressa delectandi se-
de transgressione præcepti, licet quis non
proponat transgredi mortalis est. ¶ Manu.
capit. 2. num. 2. Inmo etiam si est tacita, &
interpretatiua. iuxta communem, quæ colligi-
tur ex August. 10. de Trin. & Mag. 2. sen.
dist. 24. Thom. 1. 2. quæst. 4. Anton. 3. part.
titul. 5. capitul. 1. Maior. 2. dist. 24. quæst. 8.
verb. Delectatio.

Voluntas patiendi martyrrium non est
tanti effectus, quanti passio ipsa. verbo
Martyrium.

Voluntas, quando reputatur pro facto
vltra prædicta. vide de Iub. Not. 19. nu. 4. &
Not. 22. nu. 5. 10. 18.

Voluntate vna, qui multos occidere de-
siderat, tot peccata committit, quot sunt
mala, aut personæ quas desiderabat occide-
re. ¶ De pœnitent. dist. 5. capitul. 5. S. confi-
deret. numer. 13.

Voluntas, seu anima velle potes non po-
test absolute cogi siue per vim præcisâ ad
actum à seipsa eliciendum, neque à Deo.
¶ Man. prælud. 6. nu. 6.

Voluntarium.

Voluntarium tam simpliciter, quam se-
cundum quid. vide verb. Actus.

Votum est promissio deliberate Deo
facta de aliquo bono maiori à Su-
periore non irritata, est definitio
Magistralis omnium Theol. 4. dist. 48. &
Tho. 2. 2. q. 88. ar. 1. Anton. 2. p. tit. 1. cap. 2.
& omnium Canonistarum in c. litterarum.
de vot. Cû sit promissio requirit animum
se obligandi, & non requiruntur verba ex-
pressa. Cum sit deliberata non sufficit, vt
fiat subito, sed tantum requirit deliberatio-
nem, quantum sufficeret ad peccandum, vel
merendum. Palud. 4. dist. 48. gloss. capit. mu-
lier. 32. quæst. 2. licet sit facta ex iracundia,
vel aliqua passione, quam vsum rationis,
non præuertit. Ioan. And. & communis in
ca. dudum. de conuers. coniug. ¶ Man. cap.
12. nu. 24. Com. 2. de reg. nu. 67.

Votum omne mediate, vel immediate
Deo fit. Tho. dict. q. ar. 5. Et cû sit de bo-
no non valet de re illicita. ca. in malis. 22.
q. 4. Neque requirit, ut bonum illud sit de
consilio necessario, sed satis est, ut sit de cõ-
silio, aut de præcepto. Tho. ibi. ar. 2. Quare
nihil valet uotum faciendi, aut committen-
di id, cuius contrarium, secundum se me-
lius est, vt non mutuandi pecuniam, potest
tamen irritari à Superiore, & ideo non ua-
lēt vota filiorum, Religiosorum, &c. si irri-
tentur. capitul. puella. 20. quæst. 2. ¶ Ibidem
numero 23.

Votum omne ad sui obligationem, &
obseruationem sub pœna peccati moro-
bligat. eccl. 5. ca. licet. de voto. Tho. ibi. ar.
3. Et in temporis momento fieri potest,
quia sufficit, quod deliberatio promissionē
præcedat præcedentia causæ non tempo-
ris, facilius tamen dispensantur, quæ tali de
liberatione fiunt, quam ea quæ mature. ca.
1. de voto. Si igitur uotum fiat, sine uerbis
expressis modo adsit sufficiens deliberatio
dicitur uotum mentale. ¶ Ibi. nu. 26.

Votum absque animo adimplendi factū
obligat, non autem si fiat animo non se
obligandi, ut ait Card. d. cap. 1. de voto. &
ratio huius est, quia in primo casu promissio
est vera, in secundo autē est ficta, ideo
non obligat. Verbo Promissio.

Votum de re necessario euentura non obligat, neq; de re illicita, immo si est mortalis, mortaliter peccat, qui id uouet. Neque de re indifferenti quatenus indifferens est, ut de non suendo mendose, secus si uerbiatur aliquo bono sine, quia tunc res indifferens enadit bona. argum. capitul. paratus. 23. quæst. 1. capitul. qui emendat. 45. dist. ¶ Ibi. num. 28.

Votum similiter de non obseruando consilia Christi non ualeat. capitul. final. §. final. 22. quæst. 4. Palud. 4. dist. 38. quæst. 1. & peccat, qui sic uouet, uenialiter tamen. ¶ Ibid. num. 29.

Votum in suum malum, non ualeat, ut facere Eleemosinam ob uanam gloriam, Secus si fiat propter bonum ex illo ortum, ut in gratiarum actionem pro filio ex concubina habito. ¶ nu. 30. 31.

Votum est duplex alterum solemne, quod fit professione tacita, vel expressa Religionis approbata, vel sacrorum ordinum susceptione. capitul. 1. de voto. libr. 6.

Alterum simplex, idest quod non est solemne, siue illud occultum sit, siue publicum.

Votum quodcumque maiorem uim obligandi habet, quam iuramentum. 2. 2. quæst. 89. articul. 8. Maior. 4. dist. 38. quæstion. 4. Contrarium docet, sed conciliantur, ut opinio Thom. sit vera, quando votum principaliter respicit honorem Dei, iuramentum utilitatem proximi. Maioris opinio tunc præualet, quando utrumque habet idem obiectum Deum scilicet, aut proximum. Vel dicendum cum Medina. libr. 5. capitul. 22. de continen. quod votum est sanctius, iuramentum autem firmitus, quare bonum ex uoto plus habet meriti, quam aliud. Thom. Ibid. articul. 6. & opus. 17. capitul. 12. gloss. singular in principio. de religion. & vener. sanctorum. ¶ Ibidem numero 32.

Votum suo tempore non adimpletum sine impossibilitate iuris, vel facti, habet annexam obligationem, ut iterum adimpleatur, nisi obligatio cum tempore transierit. ¶ Ibid. nu. 33.

Votum, quod continet stulta temeraria, uana credendo, quod obligent ni-

si deponatur conscientia, & transgrediantur, peccatum inducit.

Votum, qui emittit alicuius rei, quam præstare se non posse cognoscit, animo se obligandi peccat.

Votum licitum, qui uolat peccat toties quoties. capitul. licet. de voto, nisi adsit legitima causa, excusat autem obliuio, grandis ægritudo, &c.

Votum de re minima transgredi peccatum est. secundum Caiet. 2. 2. quæst. 89. articul. 2. sed minime. iuxta Sorum libr. 7. de iustitia, & iure. quæst. 2. articul. 1. quod est uerius. ¶ Ibid. num. 40.

Votum, qui intra tempus præfinitum, non adimplet peccat. Thom. ubi supra articul. 9. ad 3. nisi habuerit animum se non obligandi ad statim. Caiet. in summa. ¶ Ibidem num. 41.

Votum, qui fecit sub conditione, sed offert impedimentum ne illam admittat. Ricard. 4. distinct. 38. quæstion. 3. articul. 3. ¶ numer. 42.

Votum conditionale conditione adimpleta obligat. argum. leg. cedere diem. ff. de verb. signif. & capitul. si pro te. de rescript. libr. 6. Ideo, qui uouet ad fugiendum aliquod crimen, nisi adimpleat, quod promissit, peccat. ¶ nu. 43.

Votum factum cum circumstantia ridicula, aut uana obligat, quo ad se, non autem, quo ad illam circumstantiam, ut qui uoueret ire genib. ad uisendam ecclesiam si fecerit tale quid, ferendo buffonem ore: adimpleat uotum, non autem circumstantiam præcipue, quando circumstantia est rei impossibilis.

Ut eundi Hierosolymam pedibus, quia res impossibilis sub uotum non caudit. argum. leg. nepos proculi. ff. de uerbor. signific. capitul. facit. 22. quæstion. tertia. ¶ Ibidem.

Votum de uirginitate seruanda. uerbo uirginitas.

Votum de non ducenda uxore, non obligat ad continentiam Rosel. uerbo. Impedimentum. 4. §. 12. Factum absolute, & sine aliqua circumstantia iustificante de ducenda uxore non ualeat, quia id est descendere de statu perfectioni. Ibi.

Votus

Votus Religionis, qui impedit peccat. Palud. 4. dist. 15. q. 3. art. 2. Anton. 1. p. tit. 2. cap. 1. & est communis, nisi adsit aliqua iusta causa, & tunc non cadit in canonem. ca. 18. de regul. Conc. Trid. sess. 25. secundum Sotum lib. 4. de iust. & iure. quæst. 6. art. 3. ¶ numer. 44. 45.

Votum Religionis alteri persuadere non est ualde laudabile. iuxta Caiet. 2. 2. q. 189. art. 9. Quia qui uoto ingrediuntur minus alacri animo onera illius subeunt, quam qui uoluntate, etiam si alterum sit licitum. iuxta Tho. ubi supra. ¶ nu. 46.

Votum talis Religionis, qui facit ubi non seruatur regula, neque adest spes post breue tempus reformationis non obligatur ad illam ingrediendam, neque aliam, quia tale uotum factum est ex euentu illicitum. Maior. 4. dist. 38. q. 40. ¶ Ibi.

Votum Religionis in genere, qui facit, tenetur quærere Religionem, quæ illum recipiat, non tamen si specialem, aut speciale Monasterium uouit, & non uult illum recipere, quia limitata causa limitatum effectum producit. ¶ Ibi.

Et si talis non habebat animum obligandi se ad continentiam, non tenetur seruare illam, & si fuisset admissus, & deinde exiit, peccauit si contraxit, sed tenetur reddere debitum cum animo tamen adimplendi uotum prout potuerit. Caiet. 2. 2. q. 189. ¶ Ibi. nu. 47.

Votum de ingrediendo Religionem potest fieri dupliciter. Primo ad eam probandam, quem modum uidetur uouere ille, qui simpliciter uouet, & tunc si bona fide ingreditur potest intra annum exire, eo quod ille uiuendi modus sibi non placet. cap. ad Apostolicam. de regul.

Secundo modo ad eam profitendam, & isti nihil huiusmodi efficere licebit, sed debet dispensationem impetrare ex causa, quæ uiro prudenti uideatur iusta. ¶ Ibidem numero 48.

Votum, qui emittit de ingrediendo Religionem, & laxiorem ingreditur peccat. 2. 2. quæst. fin. tenetur tamen perseuerare in illa. cap. qui post uotum. de regul. libr. 6. si professionem fecit.

Votum emissum timore mortis (spiritua-

lis, uel corporalis, naturalis, uel casualis concepto in quocumque periculo obligat, nisi timor tantus fuisset, ut rationis usum impediret, aut extra illatus sit ad extorquendum uotum. cap. sicut tenor. de regul. & capit. 1. de his, quæ ui per quem tenet Panor. idem in capitul. Abbas. eod. titu. quicquid dicat Siluestr. uerbo Metus. quæstion. 8.

Votum, qui emittit de modo, seu maioris boni impeditium peccat, si neque hoc, neque illud adimplet. Tabien. uerbo uotum. 1. §. fin. ut qui uouit non bibere uinum, & uerbo id uolat. Maior. 4. dist. 48. quæst. 6. ¶ nume. 53.

Votum, qui fecit certo die, ac tempore aliquid se facturum, & non facit, tenetur ad faciendum postea cum potest. Silu. uerbo uotum. 2. q. 4. Nisi res, quæ uoueretur sit tanquam onus, aut quid adiacens ipsius temporis, ut ieiunare talé uigiliam, & tunc sufficit agere poenitentiam. de uiolatione. Caietan. 2. 2. quæstion. 88. articul. 12. ¶ Ibidem numero 54.

Votum, qui emittit, & deinde de illo poenitet si illud adimpleat peccauit uenialiter tantum. Siluestr. uotum. 2. quæstion. 20. Si autem non adimplet peccat mortaliter. argument. capitul. uouentibus. 17. quæst. 2. Similiter, qui dubitat an debeat adimplere uotum, & sine dispensatione uolat. Rosel. uotum. 5. q. 7. ¶ Ibi.

Votum, qui non potest per se adimplere, neque curat per aliud id facere peccat. Innocent. capitul. scriptura. de uoto. Panorm. capitul. licet eod. Anton. 2. part. titul. 2. capitul. 2. Angel. Siluestr. & alij. Sunt omnino tres casus quibus potest implere per alium. Primus uotum optulandi terræ Sanctæ. Secundus cum uouet id, quod per se implere non potest.

Tertius, quando sua culpa effectus est impotens. ¶ 55.

Votum defuncti, qui non adimplet peccat, quando pertinet ad rem familiarem, quia tunc tenetur. leg. 2. ff. de pollici. uerant. Panormitan. & alij in capitul. licet. de uoto. Secus omnino se habet de personalibus. gloss. in dist. leg. secunda. Et si uotum est mixtum tenebitur hæres

ad

ad illum, quia parte est reale tantum, non autem personale. ¶ 56.

Votum alterius coniugum, sine alterius consensu etiam non soluendo debitum, imo & de non petendo illicitum est. Th. 4. dist. 32. q. 2. Palud. 161. q. 2.

Sed alter coniugum potest illud irritare. **Votum autem non habendi copulam nisi ut in ore gerat alteri, est licitum, & obligat, quia nulli facit præiudicium.** Silu. votum. 2. §. 2. ¶ Ibi. nu. 60.

Votum omne coniugum, quod non vergit in præiudicium alterius, vim habet obligandi, non autem si habet tale præiudicium: quare in hoc casu non tenetur adimplere. capitul. manifestum, & capitul. noluit. 33. quæst. 5. Tenetur quando alter concessit, & si reuocat sine causa peccat. Ricard. 4. distinct. 32. quæstion. 2. artic. 2. ¶ Ibi dem numer. 61.

Vota omnia irritare possunt omnes Superiores, vt maritus. 32. q. 2. c. maritus. Pater. capitul. puella. 20. quæst. 2. tutor pupilli. ca. manifesta. 33. quæstio. 5. Abbas. capitul. illud. 20. quæst. 1. Cum suis gloss. intellige autem seruatis seruandis, quia non est æqualis potestas irritandi. ¶ 64.

Votum est quædam lex, quam sibi uouens tulit, ideo ligat, ut lex diuina, & ecclesiæ non ad rem impossibilem, sicut uotum de nunquam peccando, neque ad rem difficillimam, sicut ad nunquam peccandum uenialiter. Et eius transgressio in re leue non potest esse plusquam uenialis. argument. capitul. vnum. §. final. 25. distinct. Thom. 2. 2. quæstion. 88. articul. 1. ¶ Ibi dem numero 65.

Votum Religiosi de non committendo tale peccatum irritat Superior, non tamen si illud emissum est à Nouicio cum sit ille adhuc suæ voluntatis. arg. cap. beneficium. de regul. lib. 6. ¶ Ibi.

Votum sæcularis per professionem tollitur. capitul. scripturæ. de voto cum ei adnot. Et votum vxoris ante matrimonium factum non irritat maritus, nisi sit ei in præiudicium tex. singul. in capitul. noluit. 33. quæst. 5. ¶ Ibi.

Votum irritatum non resurgit post mortem irritantis. argum. capitul. quidam, & ca-

pitul. placet. de conuers. coniug. Panorm. in dict. capitul. scripturæ. Angel. Siluestr. Caietan. sed Innoc. in dict. capit. scriptur. fuit contrariæ opinionis. ¶ nu. 66.

Votum Religiosi de reb. licitis, sed non prohibitis licitum est, de prohibitis autem à Superiore à nutu illius pendet. Caiet. 2. 2. quæst. 88. articul. 12. & de his intelligitur. cap. Monacho. 20. q. 4. ¶ 67.

Votum emittere potest, qui potest peccare. iuxta gloss. solemn. & recept. capitul. mulier. 32. quæst. 2. Panor. cum communi. capitul. 2. de voto. Non omnis tamen potest uoto solemniter se obligare, vt pupillus, nisi de consensu. capitul. 1. de regular. libr. 6. quod tamen potest facere, quo ad uotum simplex. Siluestr. votum. 3. quæstion. 5. contra Rosel.

Votum illius, qui potest nubere est validum modo regimini, & gubernationi domus non obstat si est personale, si autem reale ualeat, sed potest irritari, donec ille ad 25. ann. perueniat. ¶ 78.

Votum solemniter factum a filio postquam ad ætatemabilem peruenit non potest à patre irritari. capitul. puella. 20. quæstio. 5. votum animi simplex fit. Caietan. 2. 2. q. 6. 89. artic. 5. ¶ 21.

Votum inuvalidum ratificatum, tunc quando certo scitur fuisse tale, & non alio modo. Caiet. ubi supra, quia errans non consentit. leg. si per errorem. ff. de iurif. omn. iudic. ¶ Ibi dem.

Votum, qui irritat postquam in illud consentit peccat, si non habeat causam rationabilem. Caiet. Ibi. ar. 8. ¶ 73.

Votum ab alio factum, & à se ratificatum, qui non implet peccat, secundum omnes, nisi habuerit animum se obligandi ad quod ipse uoluerit. ¶ 74.

Voto res oblata facta dispensatione non amplius debetur illi cui fuit promissa, quod est uerius, iuxta mentem S. Thom. 4. distinct. 38. quæstion. prima. articul. 5. & 2. 2. quæstion. ultima. articul. 3. Angel. votum. 3. §. 86. Siluestr. votum. 4. quæst. 1. Caiet. tom. 2. op. 2. q. 1. ¶ 78.

Votum hæredem obligat si non ex ui uoti, saltem ex ui contractus, repromissionis eo modo, quo obligaret iuramen-

tum. cap. ex parte. de censib. & notatur ca. 2. de pact. lib. 6. ¶ 79.

Votum commutatam uirtute Bullæ Cruciatæ in fauorem illius, & utilitatem debet fieri.

Idem, quando commutatio debet fieri uirtute alicuius Iubilæi in fauorem alicuius loci. ¶ nu. 80.

Votum castitatis, qui facit, & contrahit tenetur ante consummatum matrim. Religionem intrare cum non possit illud alio modo seruare, & c. opportunitatem amplecti debet. iuxta. Siluestr. verbo Matrimon. 7. quæstion. 5. & sibi Sotus 4. sentent. dist. 38. quæst. 5. artic. 1. minus bene sentiat. Quare qui contra tale votum contraxit, & consumat, bis peccat, quod Sotus negat. ¶ Ibi dem.

Votum dandi aliquid ecclesiæ potest commutari à Papa sine illius consensu. Caietan. 2. tom. 2. tract. 2. quæst. 3. Quia per tale uotum nihil iuris quæsitum est ipsi ecclesiæ, quod per commutationem tolli nequeat sine illius consensu. ¶ De red. eccl. quæst. 1. Mon. 60. per totum.

Votum per metonymiam transfertur ad significandum alicuius desiderium, & uoluntatem aliquid consequendi, ex eo, quia ea que ad uehementer optamus solent in Deo uoto petere. ¶ De pec. dist. 1. c. magna. num. 2.

Voti commutatio in re meliori, seu æquali facienda est, & si est iusta seruanda est, argument. regulæ. Non præstat impedimentum, quod non fortitur effectum. de regul. iur. libr. 6.

Si autem non est iusta, & presbytereatus in menstruam confessionem, sufficit intentio implendi uotum suo tempore. ¶ Consi. 5. de uoto. nu. 2.

Votum constituunt hæc uerba. (Dabo, uel faciam) sine illis (promitto, uel obligo) ¶ Consi. 8.

Vota tria emittens, vt suffragijs gaudeat Religionis non est Religiosus, neque illam intrare tenetur, sed tantum ad uota, vt simplicia seruanda.

Quod si id facit in manibus prælati, & erat beneficiarius, beneficium non amittit, neque potestatem acquirendi bona per iur.

stos contractus, sed ut sine peccato acquirat petere debet dispensationem. ¶ Consi. 6. de uoto.

Votum Religionis, & castitatis, qui emit tit, si principaliter intendebat Religionem si liberatur à uoto religionis iusta de causa, est etiam liberatus à castitate, sed in dubio, tutiorem partem eligere debet. ¶ Consi. 2.

Votum emissum à matre de legitimis à filiis renunciatis non ualet, quia filius uiuentibus parentibus nihil iuris habet in legitima, licet spem succedendi. ¶ Consi. 13.

Votum ædificandi Monasterium de bonis suis solutis debitis, tenet etiam si legitimæ filiorum diminuantur. ¶ Ibi dem numero 4.

Votum de intranda Religione per introitum ipsius completur, etiam si non faciat professionem. 2. 2. quæst. 89. articul. 4. ¶ Consi. 15.

Votum non ludendi ludo honesto non obligat, quia est contra bonos mores. arg. cap. in malis. 22. q. 4.

Non peccandi autem uenialiter obligat, quia est bonum, sicut suum contrarium est malum capitul. si aliquid. 22. quæst. 4. cum gloss. iuste tamen potest relaxari, quia id est tollere occasionem peccandi mortaliter. ¶ Consi. 16.

Votum de non ludendo mortaliter potest iuste in melius commutari, vel in æque bonum, quia tunc excusatur à maiori peccato mortali, quod faceret ludendo. ¶ Ibi dem. num. 4.

Votum, & finis uouendi differunt, sicut præceptum, & finis præcepti, ideo obligatus ad unum, non est obligatus ad aliud. ¶ Consi. 18. de uoto.

Votum intrandi Religionem, & se fratrem faciendi paria sunt, ut singulariter dicit Caietan. 2. 2. quæstion. 189. articul. 4. ¶ Consi. 19.

Votum Religionis facit, qui Deo promittit in Religione mori: hoc est enim uiuere aliquid, quod continet ingressum, & aliquid amplius, ideo tenetur intrare, & perseverare, quia totum continet partem. capitul. cui licet. de regul. iur.

jur. libro 6. Et maius continet minus.

¶ Confil. 23.

Votū Religionis est promissio facta Deo de permanendo, uel ingrediendo Religionem in genere, uel specie, capitu. quæ post notum, de reg. iur. lib. 6.

Ideo requirit propositum, & promissionem, quod an quis fecerit non est iudicandum nisi probetur. ¶ Confil. vicesimo quinto.

Votum illud sanctum est, ut puta per totum titulum, de regular. & melius est id velle facere, quam sine, secundum Thom. 2. 2. quæst. 189. art. 2. ¶ Confi. 27.

Votum de intrando arctius obligat, quia cum id non contineatur in regula non subijcitur, quo ad hoc Superioris uoluntati. 2. 2. quæst. 88. artic. 3. Sotus lib. 7. de iust. quæst. 3. artic. 1.

Quare non potest prælatus illud irritare, cum irritatio ex subiectione nascatur, potest autem, & dispensare, & commutare. ¶ Confil. 30.

Votum, qui commutare valet poenam ob illius fractionem remittere nequit, quia hæc diuersa sunt. ¶ Confil. 33. & 35. de uoto.

Voti obligatio iuris diuini, & naturæ est solemnitas, tamen humani iuris inuentum est, & ideo, ut plus, vel minus ad illam requiratur statui potest. ¶ Confi. 13. de regul. & 23.

Votum castitatis, uel uirginitatis suaderi, sed non præcipi potest. capitul. gesta. 24. distinct. & tex. in capitul. integritas. 3 2. quæstion. 1. ¶ Confil. 27. de regular. numero 6.

Votum Religionis non tollunt sponsalia de futuro. arg. cap. commissum. de sponsal. ¶ Confi. 21. de sponsal.

Votum de castitate cum facultate ducendi uxorem, quæ continere uelit, qui facit nullam ducere potest, quia conditio est impossibilis. ¶ Confil. 18. de sponsal.

Voti dispensationem, qui impetrat, aut confert falsa, uel iusta de causa peccat. gloss. singul. in capitul. non est communiter. recept. de voto. Tho. 2. q. 189. art. 13. ¶ Manu. cap. 12. nu. 57.

Voti omissionem simpliciter, qui credit esse malum, ut aliqui hæretici tenent peccant grauius. 2. 2. qon. 88. articul. 4. & est hæreticus Alphonsi. de Castr. contra hæreses.

Votum de relicta, quod maius bonum excludit non tenet, quo ad hanc partem, ut qui uouet perseuerare in laxiore religione, quatenus excludit ingressum laxioris. ¶ Manu. cap. 12. nu. 53.

Votum de ieiunando omni sexta feria obligat etiam in die Natalis Domini si cedit in illa. ¶ Cap. 21. nu. 2.

Votum de intrando Religionem unam, qui emittit si uelit intrare aliam maiori indiget dispensatione, quam professus. ¶ Com. 4. de regul. nu. 10.

Votum de non nubendo, & votum castitatis non possunt æquialere cum materia uoti, sufficiens non sit opus supererogationis, sed præceptum. ¶ Manual. capitul. 12. numer. 76.

Et ideo cum unum non sit aliud potest Episcopus illo, non autem in hoc dispensare. uerbo dispensatio. ¶ Capitul. 21. numer. 85.

Votum obedientiæ, secundum regulam approbatam includit uota paupertatis, & castitatis sufficienter sine alia expressione. Innocent. recept. in capitul. de regul. ¶ Com. 1. de reg. nu. 18.

Vota tria Religionis substantialia non faciunt illam, nisi fiant in Religione approbata etiam si in modo uiuendi approbata fiant. Colligitur ex gloss. Clement. ex eo. de sentent. excommuni. ¶ Com. 1. de regul. numer. 18.

Votum simplex paupertatis, licet non impediatur acquisitionem, impedit tamen ne illa sit iusta, quare qui talis est non potest esse iuste hæres emptor, legatarius, & quia id est contra votum. capitul. uouentibus. 17. quæst. 1. capitul. periculose. de poenit. dist. 1. ¶ Ibi. nu. 19.

Votum solempne castitatis habens si contrahit peccat, & est excommunicatus. ¶ Manual. capitul. 22. numer. 35. capitul. 27. numer. 141. uerb. excommunicatus.

Votum intrandi Religionem in genere, uel in specie, nõ restrictum tamen saltem tacite

tacite ad aliquod speciale Monasterium, non absoluitur per hoc, quod uouens refutatur ab uno, uel altero prælato, licet ille sit Prouincialis, aut Generalis. ¶ Manu. cap. 12. num. 62.

Usura.

VSuræ uerbum, ex sua originaria significatione cuiuslibet rei usum importat, iuxta illud Cicer. Usuram huius significat mutuuum ex contractu mutui pro uentem, quod apud Græcos partus dicitur, eo quod à mutuo pariat: apud Hebræos dicitur Morfus, quo Mutuās, mutuarium mordet. ¶ Com. de usur. nu. 2.

Usura aperta non committitur, nisi in credito, quod dicitur Mutuum, quid autem sit. uide uerbo Mutuum.

Et in rebus, quæ usu consumuntur: occulta uero in omnib. rerum contractibus, & in illis, in quibus ob solutionis tempus dilatum plus iusto accipitur, aut ob anticipatam solutionem minus datur. c. in ciuitate. de usur. ¶ Ibi. nu. 4.

Usura ab usuræ peccato differt, quia illa est lucrum illicitum, quod appetitur, aut accipitur. Peccatum uero usuræ appetitus est accipiendi, & ita communiter definitur usura passim ab omnibus, ut sit lucrum pecunia æstimabile, suapte natura principaliter uel mutui ueri, uel palliati, quæsitum, uel speratum.

Ex quo sequitur, quod usura non consistit in lucro spiritualis meriti, & gratiæ, licet sic aliquando metaphoricè dicatur. Luc. 19. Thom. 2. 2. quæstion. 78. ar. 1. ad 1. Neque uirtutis, & amicitæ. Neque in uero mutuo ratione lucri cessantis, aut damni emergentis. gloss. cap. conquestus. de usur. ¶ num. 6.

Usuram esse illicitam, atque mortale peccatum articulus fidei est. clem. prima. de usur. uerum iure humano, ac diuino. Concil. Lateranen. capitul. quia in omnib. de usu. & prohibetur 7. præcepto Decal. & aduersatur iustitiæ naturali, quatenus capitur, ut fructus rei non sunt. ¶ nu. 7.

Et in multis scripturæ Sacræ locis datur Deuteronom. 23. Ezechie. 18. Psalm. 47. & 71. Luc. sexto. Concil. Lateranen. consuluit de usur. expressit id Urban. Quia & si consilium sit mutuare, nihil attamen inde accipere præcepti est, ut declarat D. Thom. secunda secundæ quæst. 78. artic. 1. ad 4. ¶ num. 8.

Neque solum ibi prohibetur usura realis, sed etiam mentalis, ut asserit ipse Urbanus, & Concil. Lateranen. sessio. 10. approbatum à Leon 10. in approbatione Monumenti Pietatis. Quod non esset, nisi illud Luc. 6. esset præceptum, aut si esset obligaret ad restitutionem. Quare qui contrarium asserunt ut impius Motinens hæresi nota sunt digne infæsti. ¶ Ibidem nu. 9. 10. & 11.

Usura duplex est. Altera realis, quæ ex pacto tacito, uel expresso recipitur. Altera mentalis, quæ sine aliquo pacto ex mutuo facta, intentione principali recipiendi fit.

Neque sic appellatur eo, quod uoluntas sit committendi usuras, sed quia sine pacto sola mentis intentione recipitur. Illa autem uoluntas peccatum usuræ mentalis uocatur, & ad restitutionem obligat minime. ¶ num. 12.

Usuræ peccatum detestabile ab omnibus passim execratur, & tamen à multis saltem palliate committitur. Palliatâ enim usurâ antiquitus lex permittebat. l. eos. §. 1. C. de usur. non tamen, nisi in pecunia trajectoria sortis periculum in se suscipienti duo decim per centum. Aliis mercatoribus octo. uulgaribus sex, Nobilibus quatuor. Neque usuræ ex usuris capiebantur. l. ut nullo. C. de usur. & l. placuit. ff. eod.

Nunc autem maximè usuræ permittuntur, & ex illis illas capiendas minime puniunt. ¶ num. 14.

Usura non definit Maior. 4. distinct. 15. quæst. 13. Sed

Usuræ peccatum. Sotus autem lib. 6. de iust. & iur. quæst. 1. non apte definit, quia uerba, quibus utitur, sunt inusitata, & rem obscurantia.

Usura enim est capere quicquid pro bono mutuandi opere, licet nõ capiatur pro usu

¶ su rei mutuatae iuxta sanctus Thom. ubi supra. ¶ numer. 16.

Et similiter mutuare ob beneficium Ecclesiasticum, licet illud non sit pecunia est imabile. gloss. celebr. capit. coram. de offic. deleg. Quod tamen non esset, secundum illam definitionem. ¶ nu. 17.

Vsura requirit pactum expressum, vel tacitum, aut intentionem principalem lucrandi aliquid ex mutuo: Ideo secundaria intentio illam non constituit. Innocent. & gloss. in capitul. consuluit. de vsura. Caietan. tom. 3. quaestio. 3. & cap. 8 r. officia. 59. distincti. Ideo errat Sotus, qui id negat. ¶ num. 19.

Vsura mentalis definit esse vsura si ille, qui cum intentione lucri mutuauit, intentionem mutando, ut gratis datum aliquid accipit, ideo peccat mutuando, non autem accipiendo. Ricard. 4. dist. 15. articulo. 5. Angel. vsura. 1. S. 1. ¶ Ibidem numero 21.

Vsura non est expectare lucrum etiam principaliter ex amicitia, & gratitudine. Thom. ubi supra. articulo. 2. ad 3. & Caietan. tom. 3. q. 3. & Sotus art. 2.

Vsura autem est accipere, sine libera dantis uoluntate, quando tibi illa est nota, si autem bona fide, ut gratis datum accipis, statim ac tibi constat de illius non gratuita uoluntate, reddere debes. Antonin. 2. part. titulo. 1. capitulo. 7. Siluestr. vsura. 6. quaestio. 3. Caietan. 2. 2. quaestio. 78. articulo. 1.

Id autem conijcere quis poterit ex data rei qualitate data in lucrum, & ex iactu ra, aut lucro mutuatarij, & conditione illius. ¶ numer. 24.

Vsuram non constituit acceptum pro solutione debiti. Maior. 4. dist. 15. q. 29. Neque accepta pro iusta mercede laboris numerandi. ¶ num. 25.

Vsura interuenit in emptione, quando ob anticipatam solutionem minoris iusto precio soluit in venditione cum ob ipsam dilatam maius accipitur. Et in quocunque alio contractu innominato ubi interuenit do, ut des, facio, ut facias. de quibus in natura lis. ff. de praescript. ¶ numer. 26. verb. emptio. venditio, Societas, Pignus, Mu-

tuum, Census, Cambium, Dos, &c.

Vsura etiam si non sit coram Deo, in foro tamen exteriori facile censetur, si mercator pannum precio iusto rigoro alicui credito uendat, & statim minoris emat iusto precio infimo, non autem si alius ita emat. ¶ De cambijs. numero quinto.

Vsura est cum obligatione restitutionis cum depositarius pro solutione pecuniae numeratae aliquid pro quolibet centenario accipit. cap. peccatum. de reg. iur. lib. 6. ¶ Ibidem numer. 38.

Vsura est si Corus tritici ubi minus ualet mutuatur reddendus ubi plus ualet, & iniustitia si mutuatur ubi plus ualet, reddendus ubi ualet minus, idem de pecunia, sed omnia ad aequalitatem reddenda sunt. ¶ Ibidem numero 61.

Vsura est mutuare alteri cum pacto, ut ultra fortis accepta solutionem ad aliquid aliud faciendum, quod mutuanti conducatur, teneatur. argum. capit. 1. 14. quaest. 3. ¶ Ibidem numer. 3.

Vsura est sine cambio pecuniam dare alibi soluendam post annum cum lucro cambiorum. ¶ nu. 71.

Vsura est mutuare alteri pecuniam cum onere, ut a mutuante securitatem accipere teneatur. ¶ nu. 4.

Vsura non committitur, quando plus mutuato ob aliam iustam, & a mutuatore distinctam causam accipitur. ¶ nu. 15.

Vsura non est ubi amplius dato, non ratione mutui recipitur, sed alia ratione recta, & iusta, ut laboris, &c. ¶ numero 17.

Vsura est, quando permutatio ita fit, ut ratione temporis plus, aut minus recipiatur. Thom. 2. 2. quaest. 78. articulo. 1. ad 7. Sotus 4. dist. 15. quaest. 2. articulo. 2. capitulo. Ad nostram. de emptio. capitulo. in ciuitate. de vsur. ¶ Ibidem numer. 71.

Vsura nullo modo, neque etiam ad reddendos captiuos admitti debet. capitulo. super eo. de vsur. quare consuetudo immemorabilis recipiendi quatuor, uel sex per centum non est licita, nisi fiat modo quo dicitur. verbo Societas.

Ex

Ex quo forsam illa deriuata est. ¶ numer. trigesimo quarto.

Vsura, neque vis potest illam reddere licitam, neque super illam ulla cadit dispensatio, cum naturali, ac diuino iure sit prohibita. ¶ 44.

Vsura non est capere quantum reddidisset praedium, quod ob mutuum non fuit emptum, quamuis non tati fuisset mutuo datum. ¶ 57.

Vsura tamen est lucrum, quod capit mercator pro interesse pecuniae mutuatae, qua non erat negociaturus, neque aliqua frugifera empturus. ¶ nu. 58.

Vsuram, qui suadet peccat, quia ad peccatum inducit, qui autem accipit ab eo, qui non est paratus dare, similiter peccat.

Et etiam si est paratus, si malo fine, & sine iusta causa accipit. Et licet accipere sub vsuris sit licitum, petere tamen non licet id, quod alter sine peccato non potest facere. Antonin. secunda part. titulo. primo. capitulo. nono. §. 14. Caietan. secunda secunda quaestio. 28. articulo. quarto. & tom. 1. tract. 31. resp. 13. ¶ Manual. capit. 17. numero 262.

Vsuram pro alio exercens etiam si sit famolus tenetur ad restitutionem. argum. capitulo. sicut non suo. 46. distincti. Siluestr. vsura. 7. quaest. 4. & tenetur plusquam principalis. ¶ Ibidem numero 267.

Vsura in conductione fit, si illa finita precium conducti reddatur. ¶ Consil. 1. de constit. numero 71.

Vsura non est casate magnum census annum pro modico precio, quia ibi nullum interuenit mutuum, adest tamen iniustitia. ¶ Consi. 6. de censibus.

Vsuras esse licitas, qui credit sola mente, non est excommunicatus, neque quo ad Deum, licet sit haereticus mentalis. ¶ De poenitent. distincti. 1. capitulo. si quis non dicam. numero 8.

Vsura est emere pecora, uel praedium a non habente, & eidem locare certa pensione cum obligatione restituendi. leg. 1. & toto titulo. ff. de condition. sine caus. ¶ Manual. capitulo. 17. numero 229.

Vsura est dare ad lucrum salua sorte, uel non negociaturo simpliciter, ut militi, uel clerico indigenti etiam cum tribus contractibus, de quibus dictum est in verbo Societas. ¶ Ibi. nu. 258.

Vsura non est accipere certum quid pro dote non soluta, neque accipere fundum in pignus. verb. Dos.

Vsura non est dare, seu donare mille ducatos alicui ea conditione, ut singulis annis det ille centum, quandiu ipse donatarius uixerit, quia ibi nullum est mutuum, sed contractus innominatus. ¶ Manual. capitulo. 17. numero 222.

Vsurarius.

Vsurarius manifestus non potest absolui a confessario, nisi facta restitutione, aut data cautione omnia restituendi, quod si nolit facere repellitur a testando, &c. ¶ Manual. capitulo. 17. numero 229.

Vsurarius manifestus dicitur, qui palam, & notorie ad usuram mutuatur, aut suas res ob dilatam solutionem carius iusto uendit, idque est manifestum, aut per sententiam iudicis declaratum. ¶ Ibidem numero 280.

Vsurarius nulla lege amittit, quod mutuatur saltem in corpore iuris clauso, quare illud exigere potest. ¶ Consil. 10. de vsur. numero 2.

Vsurarius etiam manifestus praestita cautione contrahere, & testari potest. capitulo. quamquam. de vsurar. libr. 6. Quia nullo iure id uetatur. ¶ Ibidem numero quarto.

Vsurarius prius mutuo accepta, quam vsuris extorta soluere debet. Caie. verb. Restitutio. capitulo. 8. licet Medin. oppositum teneat, & male. ¶ Manu. cap. 17. nu. 52. conf. 1. de fideiuss.

Vsurarij bona non sunt obligata pro vsuris extortis, cum id nullo iure probeatur, ita tenet communis in capitulo. cum tua. per illum tex. inductum ibi a Panorm. contra gloss. de vsur. libr. 6. ¶ Manual. capitulo. 17. numero 265.

Vfurarij v xor. verbo vxor.
Vfurarius contractus, secundum omnem legem est nullus. Iurispergentium. ff. de pactis, ideo non parit actionem. ca. 1. r. 4. q. 3. ¶ Consi. 10. de vsur. nu. 4.

Vfurarios notarios tantum iudex declarare potest ex officio. capitul. cum in Dioccesi. de vsurar. ¶ Consi. 1. de offic. iudic. ordin. numer. 4.

Vfurario manifesto nullum detur sacramentum, sed ab omnibus repellatur, donec restituat, vel cautionem præstet restituendi. ¶ Manual. ca. 17. nu. 279. Nec debet sepeliri in loco Sacro. testamentum eius est nullum. ¶ Ibid.

Vfurarius acquirit Dominium illius rei quam habuit per vsuram. gloss. cap. si quis vsuram. r. 4. q. 4. Et si illam vendat Dominium transit in emptorem. Panorm. cum communi. ¶ Ibid. nu. 265.

Vsurpatio.

Vsurpatio rei alienæ prohibetur præcepto de non furando, & est peccatum. capitul. poenale. r. 4. q. 5. ¶ De iudic. Not. 6. nu. 56.

Vsurpatio longa prætenta non includit obligationem in futurum. capit. quia cognouimus. r. 10. q. 3. cum multis, quæ ibi citat gl. ¶ Consi. 1. de pactis. nu. 2.

Vsurpare noue ius dicitur, qui nondum possedit per 40. annos. iuxt. gloss. capitul. generali. de elect. lib. 6. verb. de nouo ¶ Manual. cap. 27. num. 123.

Vsurpans noue ius custodiendi aliquam ecclesiam fede vacante, ut capiat bona, incurrit excomm. capitul. generali. de elect. lib. 6. ¶ Ibidem.

Vsurpans iurisdictionem alienam mortaliter peccat. verb. Iurisdictione.

Usus.

Usus est ius vtendi rebus alienis salua rerum substantia. Azo. in summ. & gloss. in leg. r. ff. de vsu & ha. Ex quo colligitur, quod vsus proprie consi-

stere non potest in rebus, quæ vsu consumantur. Siluest.

Vsus; & facultas vtendi lege humana inuenta alia est ab inducta lege naturali, quæ asinina appellari solet, iuxta uerum intellectum. capitul. porro. de verbor. signific. libr. 6. ¶ De red. eccles. quæstion. 1. Mon. r. 5. numer. 3.

Vsufuctu regularis fruitur Monasteriis eo viuente, etiam si fructus pertineant ad eum in bonis aduentitijs filij ratione patriæ potestatis. ¶ De regul. Com. 2. numer. 38.

Vsufuctus est ius disponendi de re aliena nomine alieno gratis, vel cum stipendio, siue honorario. rubr. ff. de administr. tutor. & capitul. grandi. de supple. negligent. prælat. libr. 6. ¶ Com. 1. de regul. numer. 14.

Vsus loquendi communis seruandus est. leg. labeo. ff. de supell. legat. & lege quod habeo. §. quod tamen Cassius. C. de legat. tertio. ¶ Consi. 24. de temp. ordin. numero 3.

Vsufuctuarius non fit Dominus fructuum, nisi percipiantur, vel per ipsum, vel per alium suo nomine separentur. l. si fur. ff. de vsufruc. & l. si vsufuctuarius. ff. de quibus mod. vsufru. amit. ¶ De red. eccles. q. 2. Mon. r. 4. Et de illis filis disponit. ¶ Com. 1. de regul. nu. 13.

Vsufuctuarius causalis dicitur, qui habet ius vtendi, & fruendi aliqua re, vnitum cum eius proprietate. Bar. & alij. l. qui vsufuctum. ff. de verb. obligat. ¶ De red. eccl. q. 1. Mon. 46. num. 6.

Utilitas.

Utilitas pro duobus inducta non debet vnquam alterum aggravare. ¶ De iudic. Not. 6. num. 45.

Vxor.

Vxor in fauorabilibus dicitur ea mulier, quæ cõtraxit per verba de præfenti, licet nondum consummatum sit matrimonio.

Matrimonium. In odiosis vero est illa sola, quæ illud consumauit. leg. non sine. C. de bo. quæ li. & no. Panorm. in capit. tertio loco. de præsumpt. Siluest.

Vxor, quæ non vult sequi maritum alio migrantem peccat. capitul. vnaquæque. r. 3. quæstion. 1. nisi adesset pactio, quod tamen non excuset cum illa adest, nisi necessitas iusta. capitul. si quis necessitate. 34. quæstion. 1. Et nisi ille sit vagabundus, quod illa nesciebat. ¶ Manual. capitul. 24. numero 20.

Vxor ne se infamet marito credenti filium, quem illa concepit ex adulterio esse suum non tenetur proptare. Caietan. tom. 1. oppos. 32. resp. 4. Scotus 4. distinct. 15. quæstion. 2. Anto. 2. p. titul. 1. c. 18. titul. 2. capitul. 7. §. 4. ¶ Manual. capitul. 16. numero 44.

Vxor capiens ex bonis mariti aliquid notabile contra eius voluntatem pro cognatis, ludis, pigmentis peccat cum obligat. restituendi. 2. 2. quæstion. 61. articul. 1.

In Eleemosinam dare non potest, nisi extreme egenti, neque hoc casu, si maritus ipse extreme egeat. 86. dist.

Sunt autem aliqui casus in quibus potest, vt consuetudo id faciendi in paruis. Antonin. 2. part. titul. primo. capitul. 19.

Euitatio damni temporalis, uel spiritualis sui Mariti. Mariti authoritas, & absentia, nisi ille aliud statuatur, aut Superior familiaris. Palud. quarta distinctio. decimater tia. quæstion. tertia. art. sexto. De paraphrasis. Si quid lucratur per suam artem. Quando dotem sufficientem Marito dedit. Et ex his possunt conciliari opinionones Theologorum contrariæ. ¶ Manual. cap. 17. num. 154.

Vxor totam dotem reperere potest post mortem mariti, & si ille multum expenderit in ea alendo. Sed illo viuente etiam si illi dederit maximam dotem, non potest absque eius licentia dare de illa quadraginta aureos, etiam illi, quæ eam luctauit. ¶ Ibid. num. 155.

Vxor in Regno Castellæ, non potest sine Mariti licentia contrahere per legem 55. Tauri. ¶ Consi. 3. de donat.

Vxores duas habere quem simul iure na

turæ repugnat. capit. gaudemus. de diuort. Thom. 4. distinct. 33. q. 1. ¶ Consi. 1. de conuers. infide.

Vxor sepulturam non eligens, se pelienda est ubi Maritus fuit sepultus, colligitur ex cap. is qui. de sepul. lib. 6. ¶ Consi. 2. de tempo. ord. nume. 4.

Vxor dimissa, si cognito viri adulterio petit reconciliari est recipienda, quia per illius Adulterium, reacquirat ius petendi debitum. ¶ Consilio primo. de Diuortiis.

Vxor timens iuste se à marito occisuram, non tenetur sequi illum extra patriam. ¶ Consi. 2. eodem.

Vxor conuiuere tenetur viro hæretico si id fieri possit, sine contumelia Creatoris. Consil. tertio. de clandestin. despons. numer. 17.

Vxor pauper in bonis Mariti diuitis ante copulam mortui dotem habet. ¶ Consi. 29. de sponsal.

Vxor, & Maritus non sunt proprie affines, sed causa tantum ex qua affinitas oritur. glo. in leg. non id minus. C. de hæredit. institut. & gloss. in lege quod seruus. ff. de condict. caus. data. ¶ Consi. octauo. de consanguin. & affin.

Vxor mœchata non obligatur in foro conscientiæ, palam facere se commississe Adulterium, etiam si per illum solum modum posset seruare filios legitimos mariti sui à damno partis bonorum. Caietanus tom. primo. opuscul. 31. respons. 14. per decretum Innocent. 3. cap. Officij. de poenitent. & remission. ¶ Cap. inter verba. concl. quarta. num. 19.

Vxor notabiliter tollens obedientiam Marito in his, quæ ad regimen familiæ spectant peccat mor. cap. est ordo. & cap. hæc imago. 33. q. 5. ¶ Manual. ca. 14. nu. 19.

Vxor dubitans de morte primi mariti, vel de inualiditate matrim. verbo Coniux. & verbo Matrimonium.

Vxor quando teneatur reddere debitum. verbo Debitum.

Vxor propter Adulterium perdit dotem. capitul. Plerunque. de donation. inter virum & vxor. non tamen propter eius præparatoria, quia à præparatoris ad præparata non

non semper valet consecutio. ¶ Rubr. de Iud. numer. 6.

Vxor relicta, & fornicata, an possit vti bonis viri sibi relicti. verb. vidua.

Vxorem ducere qui iuravit, debet prius illam ducere, quàm Religionem intrare, etiam si ad id lege priuata ducatur eo quia debitor est. capit. commissum. de sponfal. ¶ Com. i. de Regul. num. 8.

Vxorem si ducit Religiosus, aut ordine Sacro insignitus, excommunicatus est. ¶ Manual. capit. 22. num. 52. cap. 25.

num. 109. verbo excommunicatio. & verbo Religiosus.

Vxor vsurarij si vinit, ex bonis mariti cum sciat non habere amplius, quàm ad restituendas vsuras extortas peccat, si potest viuere ex alijs bonis consanguineorum, vel suis honeste acquisitis. Cardinal. clem. 1. q. 8. de vsur.

Intellige si illa bona sunt per vsuras acquisita, ita vt dominium illorum in vsurarium non transiit, ut pignora frugifera, &c. ¶ Man. c. 17. nu. 268.

Et hic Finis sit huius Tabule, seu Compendij, Ad laudem Dei Omnipotentis Patris, & Filij, & Spiritus sancti: & Beatissima semperque Virginis Maria. Cuius diem Conceptionis iam inchoauit Ecclesia. Cui sit perpetua laus, & gloria ab omni creatura. Amen.

R E G I S T R V M.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll
Mm Nn.

Omnes sunt Quaterniones, præter Nn Duerniones.

Tabula, sine Index per se patet.